בקיאות בהלכה

לשון הגמרא וביאורה

ועד ההלכה

על מסכת

בבא מציעא

תפילה בכניסתו לבית המדרש

יהי רצון מלפניך ה׳ אלוהי ואלוהי אבותי, שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה, וישמחו בי חברי. ולא אומר על טמא טהור, ולא על טהור טמא, ולא על מותר אסור, ולא על אסור מותר, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. כִּי ה׳ יִתֵּן חָכְמָה, מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ.

תפילה ליציאתו מבית המדרש

מודה אני לפניך ה׳ אלהי ואלוהי אבותי, שֶׁשַּׂמְתָּ חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות, שאנו משכימים והם משכימים, אנו משכימים לדברי תורה, והם משכימים לדברים בטלים. אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אנו רצים והם רצים, אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת, שנאמר: ׳וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִדֵם לִבְאֵר שַׁחַת, אַנְשֵׁי דָמִי וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם, וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ׳

בקיאות כהלכה
על מסכתות הש"ס

המעלות שבחיבור זה

- לשון הגמרא (השמטות קלות).
- רש"י ותוספות מתומצתים בסוגרים סמוך לגמרא, מועיל מאוד לשינון מהיר.
- קטעי קישור קצרים למען ירוץ הקורא.
- ביאורי ראשונים ואחרונים להבנת העניין.
- פסקי הרמב"ם והש"ע, ונימוקי הפסיקה בסוף כל סוגיא.
- ביאורי אחרונים על הש"ע בקצרה.
- ביאורים נפלאים על חלק מאגדות חז"ל.
- הרחבה בנושאים שכיחים.

השתדלתי בעזה"י שהדברים שנכתבו יהיו מתוקנים, אך כבר ידוע מאמר החכם

"כשם שאי אפשר לבר בלי תבן, כך אי אפשר לספר בלי שגיאות"

לכן אבקש מהלומדים שאם ימצאו טעויות, יועילו בטובם להודיעני

שאוכל לתקנם במהדורה הבאה.

ניתן להשיג ספר זה, ואי"ה ספרים על מסכתות אחרות, בכריכה רכה צבעונית,

בטלפון 054-8439280/1

ובכתובת מייל S0548439280@gmail.com

כל המעוניין להשתתף בזיכוי הרבים, ולסייע בהפצה של סדרת הספרים

'בקיאות כהלכה', תע"ב. ניתן להקדיש לברכה, להצלחה, ולעילוי נשמת.

בטלפון 054-8439280/1

ובכתובת מייל S0548439280@gmail.com

בס"ד

הקדמה

ישתבח הבורא ויתפאר היוצר, שזיכני להוציא לאור עולם חיבור זה, שהלומד בו בעזה"י ימצא בו תועלת בכמה עניינים. לאחר שהלומד למד את דפי הגמרא במקורם, יוכל ע"י חיבור זה לשנן את המסכת **ביתר קלות**, מטעם שעיקר דברי רש"י והתוספות הובאו בצמוד לגמרא, דבר שמקל מאוד שהחזרה תהיה קולחת וזורמת, כיון שהקורא קורא הכל ברצף אחד, כך שהמחשבה אינה מתנתקת, וכן הוספתי מילות קישור למען ירוץ הקורא. **וביתר הבנה**, שכן השתדלתי לבאר דברי התוספות, וכן קטעים קשים, בלשון שתהיה יותר קלה לקורא. וכן הבאתי מקצת מדברי קודשם של רבותינו הראשונים והאחרונים להשלמת ההבנה, הן בדברי הגמ', והן בדברי רש"י והתוס'.

אמנם **עיקר העניין** שבעבורו נכתב חיבור זה, הוא כדי להביא בסוף כל סוגיא את פסקי הש"ע או את פסקי הרמב"ם (באופן שש"ע לא כתב בזה) היוצאים מסוגיית הגמ', וכן השתדלתי לבאר כיצד פסקם נובע מתוך הסוגיא (אא"כ הדבר ברור מאליו), וכן הבאתי גם כן הערות נצרכות באחרונים, כך שחוץ מהביאור הנרחב על הגמרא, יקבל הלומד מטען של הלכות, שבודאי יוטמעו אצלו, כיון שלימוד הסוגיא קדם להם. ואף שאין די בזה לקבל דברים מוגמרים, לא בגמ', ולא בהלכה, מ"מ הלומד יקבל בקיאות טובה במסכת הנלמדת ובהלכות היוצאים ממנה, וגם המעוניין להשלים הדברים יוכל להיעזר בחיבור זה.

השתדלתי, שהדברים שנכתבו יהיו מתוקנים, אמנם כיון שהמלאכה הייתה רבה, הן בביאור הגמ', והן בפסקי ההלכה, חושש אני פן ח"ו נפלה תקלה תחת ידי. לכן, **מגלה אני דעתי** שאין לסמוך על שום דבר שנכתב, וק"ו שאין לסמוך על הלכות שנכתבו, אלא המעיין יראה הדברים במקורם, ואדרבה, אשמח להיעזר בלומדים שיעמידוני על שגיאותיי.

רואה אני צורך בכותבי הקדמה זו, לחזק, שאין לזנוח את לימוד הבקיאות, וראיתי בשו"ת משנה הלכות (ח"י סי' קנו) שכתב דברים נפלאים בעניין זה, וזה חלק מדבריו 'ומה שהביא בשם הגאון מוהרי"ז סאלאווייציק אבדק"ק בריסק שלמד כל הש"ס כולו קודם שמילא שש עשרה שנה, ושאלו מאביו זצוק"ל מרן הגר"ח שזה נגד שיטתו ודרכו שצריך להתעמק בתורה, ולא ללמוד בשטחיות לבקיאות, והשיב שקודם שיודעים כל הש"ס כולו, אין הפלפול שמפלפלין אלא פלפול של הבל, הנה הדברים ידועים והוא באמת גמרא מפורשת במס' ע"ז, ועיין רש"י שם, וכ"כ הגר"א ז"ל, וכבר הארכתי בזה בכמה מקומות, וודאי מרן הגר"ח לא יחלוק על גמ' מפורשת ח"ו, ועל כל הראשונים ואחרונים, וגם אני שמעתי שלעת שהשתדך הגרי"ז זצוק"ל התפאר עליו אביו הגר"ח זצוק"ל שיודע ש"ס עם פרש"י עכ"פ, אין צריך ראיה שכל התורה נתנה לנו מסיני, ולא רק כמה דפין מאיזה מסכתות ח"ו ודי בזה' עכ"ל.

במעמד זה, ברצוני להודות ולברך למורי ורבותי שהדריכוני עד הלום, וכן לכל התומכים והמסייעים, ובפרט לרבנים, הרב אורן נזרית שליט"א מקים עולה של תורה בעיר האבות, שמשחר נעורי נטע בי אהבת תורה ויר"ש. לראש ישיבת 'קריית מלאכי' הרב יהודה עמית שליט"א ולרבני הישיבה היקרים. לראש כולל 'אורך ואמתך' הרב מאיר חדד שליט"א, שאני לומד תחת חסותו כבר

חמש עשרה שנה, שדאג ודואג לכל מחסורנו. לרב ישראל דויטש שליט"א מקים עולה של תורה בשכונת רמות בירושלים בביהמ"ד 'מניין אברכים' שם אני מסתופף בשאר הזמנים. יה"ר שהקב"ה ימלא משאלות ליבם לטובה לעבודתו יתברך, ויזכו להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה לתפארת ישראל מתוך נחת ושלוה, וירוו נחת מכל יוצאי חלציהם.

וכן להודות להורי היקרים מר אבי עזרא, ומרת אמי אסתר, ולחמותי מרת נעימה, הי"ו, אשר עמדו ועומדים לצידנו בכל עניין, יה"ר שהקב"ה יתמיד בריאותם, ויזכם ה' לנחת רוח מכל יוצאי חלציהם. וכן להנציח את זכרו של מר חמי ז"ל ר' מרדכי שרגא שכל ימיו תמך ועזר שנזכה להיות שקועים בעמלה של תורה, תנצב"ה.

ועל כולם לברך לאשתי מרת רחל שתחיה, אשר לרוב מסירותה והשגחתה בטיפול הילדים אשר חנן ה' אותנו, והשגחתה על צרכי הבית, זיכני ה' והביאני עד הלום. יה"ר שנזכה לראות את כל ילדנו גדולים בתורה ויר"ש, ומקדשי שמו ברבים, ולא תמוש התורה מפינו, ומפי זרענו עד עולם.

אסיים בהודאה להקב"ה, שזיכני להסתופף באוהלה של תורה, וגומל עמי חסדים טובים בכל רגע. מודה אני לו בכל ליבי על העבר, ומתחנן על העתיד, אנא ה', תזכני בתוך כלל עמך בית ישראל, לעבוד אותך באמתיות, באמונה, ללמוד תורתך, ולשמור מצוותיך, ויה"ר שנזכה בקרוב לביאת משיח צדקנו, ובניין בית מקדשנו ותפארתנו אכי"ר.

חותם לכבוד התורה ולומדיה
פעיה"ק ירושלים כו' סיון תשפ"א
שמואל כהן – זדה

מקרא

כדי שהקורא יפיק את מירב התועלת מחיבור זה, אציג לפני הקורא את דרך עבודתנו בחיבור זה. **דברי רש"י** הובאו בסוגרים עגולות או מרובעות בגודל אותיות זהה לדברי הגמ', וכן לפעמים באותיות קטנות יותר. **דברי התוספות, ביאורים של הראשונים והאחרונים** הובאו בכתב מוקטן, וציינו בתחילת דבריהם את שם המפרש. **מילות קישור שהובא על ידי** הובאו בכתב רש"י.

בסוף כל סוגיא אם יש פסקים של הש"ע הבאנו אותם, ואם ש"ע לא דיבר בזה הבאנו את פסקי הרמב"ם, והשתדלנו להסביר את טעם הפסק (אם הדבר איננו מובן מאליו), קורא שלעת עתה איננו מעוניין ללמוד את פסקי הרמב"ם והש"ע יכול לדלג לתחילת הפסקה הבאה, וכן אם אינו מעוניין לראות את דברי התוס', או שאר ראשונים ואחרונים, ידלג לסוף הסוגריים.

מעברי עמודים מסומן בצללית כך [**דף ב ע"א**], וכן בראש כל עמוד בצד שמאל הבאנו את הדף בו אוחזים. שיש מספר תירוצים מרוחקים זה מזה, או שלא ברור כל כך שזה תרוץ נוסף, גם אותם סימנתי בצללית אמנם יותר בהירה [כך]. יה"ר מלפניו יתברך שתהיה תועלת גדולה ללומדים בחיבור זה, והיה זה שכרי.

ספר זה נתרם לעילוי נשמת

יהודה בן עזרא ורבקה
נלב"ע כב' טבת

בימוני בת רחל
נלב"ע יח' סיון תשס"ז

עזרא בן פנחס ואלמס
נלב"ע כו' שבט

אברהם בן משה ורבקה
נלב"ע ד' חשון תש"ס

שרה בת יחזקאל ושמחה
נלב"ע טו' תמוז תשע"ב

ת.נ.צ.ב.ה

לזכרון עולם

בהיכל ה'

לע"נ מר חמי איש החסד בהצנע

ר' מרדכי

בן חיים ושרה שרגא

נלב"ע ז"ך מר חשון תשע"ו

ת.נ.צ.ב.ה

ב.

פרק שנים אוחזין

[דף ב ע"א] משנה [**ביארו התוס'** איידי דאיירי בב"ק (קיט.) מחלוקת גבי הנסורת האם שייכת לנגר או לבעל הבית, ששנינו במעצד (שהנסורת לקה) הרי אלו שלו (של הנגר) ובכשיל (שהנסורת עבה) הרי אלו של בעל הבית, שנינו כאן ג"כ דיני חלוקות. ואע"ג שבשתי מסכתות אין סדר למשנה, ויש מ"ד שכל נזיקין לא מסכת אחת, הדברים אמורים לענין מחלוקת ואח"כ סתם (כל מקום שרבי הביא בתחילה מחלוקת תנאים, ולאחר מכן סתם משנה אחרת כדעת אחד מהם, כוונתו להכריע כאותה דעה) לפי שרבי לא היה לומד בסדר אלא כמו שהיו הפצים התלמידים (ולכן יתכן שאותה משנה שסתם בה כדעת אחת מהם, נשנתה לפני אותה שהביא בה מחלוקת) אבל כשחברם על הסדר חברם וצריך בכל מסכתא טעם למה נשנית אחר שלפניה כדדייק בשבועות (ב.) מכדי תנא ממכות קסליק... וכן בסוטה (ב.)] **שנים אוחזין בטלית** (דוקא אוחזין, דשניהם מוחזקים בה ואין לזה כח בה יותר מזה, שאילו היתה ביד אחד לבדו, הוי אידך המוציא מחבירו, ועליו להביא ראיה בעדים שהיא שלו, ואינו נאמן זה ליטול בשבועה) **זה אומר אני מצאתיה, וזה אומר אני מצאתיה** (**כתב הרא"ש**, שמדובר כאן שמצאו את הטלית בעיר שרובה עכו"ם, שאל"כ חייבים להכריז ולהשיב את האבידה לבעליה). **זה אומר כולה שלי, וזה אומר כולה שלי. זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ויחלוקו** [**הקשו התוס'** תימה דמאי שנא מההיא דארבא (בב"ב לד: ספינה בנהר, וכל אחד טוען שהיא שלו) דאמר כל דאלים גבר **וי"ל** דאוחזין שאני דחשיב כאילו כל אחד יש לו בה בודאי החצי, דאנן סהדי דמאי דתפים האי דידיה הוא, וכן במנה שלישי (לקמן במשנה, שנייס שהפקידו מעות אצל אחד, אחד מאתייס ואחד מנה, וכל אחד טוען שהוא הפקיד את המאתייס) דמדמי בגמרא לטלית (ולכאורה אינו דומה שהרי אמרנו שבטלית יחלוקו לאנן סהדי דמאי דתפיס האי דידיה הוא, י"ל...) חשיב ההוא שהנפקד תופס בחזקת שניהם כאילו הם עצמם מוחזקים בו (ולכן היה לו שדומה לטלית) לכך משני (הגמ' דומרת שבאמת אינו דומה...) דהתם (במנה שליש) ודאי דחד מינייהו הוא ואין החלוקה יכולה להיות אמת ולכך יהא מונח, אבל טלית דאיכא למימר דתרוייהו הוא (לכן) יחלוקו. וכן שנים אדוקים בשטר דמדמי לקמן (ז.) למתניתין משום דשניהם אדוקים בו דהחלוקה יכולה להיות אמת דאפשר שפרע לו החצי, אבל בארבא אע"ג דאפשר שהיא של שניהם כיון דאין מוחזקין בו הוי דינא כל דאלים גבר, ולשיטת סומכוס (ב"ב לה:) אע"ג דאין מוחזקין בו, ואין החלוקה יכולה להיות אמת, היכא דאיכא דררא דממונא פירוש שבלא טענותיהם יש ספק לבית דין יחלוקו]. **זה אומר כולה שלי, וזה אומר חציה שלי** (מודה הוא שהחצי של חבירו, ואין דנין אלא על חציה, הלכך...) **האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות משלשה חלקים, והאומר חציה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע** [מה שהן דנין עליו (דניס על החלי) **נשבעין שניהם, שאין לכל אחד בו** (בחלי) **פחות מחציו, ונוטל כל אחד חציו ביאר הנימוקי יוסף** וא"ת על החצי שמודה חבירו למה צריך לישבע **י"ל** שאילו לא היה נשבע אלא על הרביע בלבד שמא היה מתכוין לאותו חלק שמודה לו חברו ואע"פ שכל הנשבע בב"ד על דעת ב"ד הוא נשבע, מ"מ יש לדיין להחמיר שיפרש הנשבע בשבועתו כל צד רמאות שיכול לחשוב בלבו, ומכאן הוא דשמעינן הכי] **זה נוטל שלשה חלקים, וזה נוטל רביע** [**הקשו התוס'** וא"ת יהא אותו שטוען 'חציה שלי' נאמן דחציו שלו מיגו דאי בעי אמר כולה שלי כדאמרינן בגמ' (ח.) האי מיגו גופיה לפטרו משבועה אי לא משום דאיערומי קמערים **ומפרש ריב"ם** דמיגו להוציא לא אמרינן דבחציו השני מוחזק זה כמו זה. וההיא דב"ב (לב:) דגחין ולחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא הוא ומיהו שטרא מעליא הוה לי בידי ואבד והימניה רבה להוציא במיגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא, התם היינו טעמא משום דאפילו הוה שתיק רק שלא היה מודה שהוא מזוייף היה נאמן כי ההתימה היתה נכרת לעומדים שם, ורב יוסף שחולק על רבה וס"ל שאינו נאמן, אית ליה דאפילו מיגו לא הוה, כיון שטענה ראשונה שהוא טוען בהאי שטרא הוא שקר ואין לומר מיגו אלא היכא שטענתו ראשונה היא אמת מיגו שהיה טוען אחרת ולכך אינו מיגו אפילו להחזיק. **וא"ת** ונימא דאין ספק מוציא מידי ודאי, דהאומר כולה שלי יש לו בודאי חציה והאומר חציה שלי ספק אם יש לו בה כלום כדאמרינן ביבמות (לח.) ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא, ספק אמר אנא בר מתנא אנא ואית לי פלגא, ויבם אמר את ברא דידי ולית לך ולא מידי, הוה ליה יבם ודאי וספק ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי **וי"ל** דהתם יבם שהוא בנו של סבא הוי ודאי יורשו ולא יוציא הספק מספק ממונו, אבל הכא אין סברא מה שהוא ודאי בחציו שיועיל לו לחציו השני]. **היו שנים רוכבין על גבי בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג, זה אומר כולה שלי, וזה אומר כולה שלי, זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ויחלוקו** (לאשמועינן אתא, דרכוב ומנהיג שניהם שוין לקנות בהמה מן ההפקר). בזמן שהם מודים, או שיש להן עדים חולקין בלא שבועה.

(גמרא) למה לי למתנא זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, ליתני חדא? חדא קתני זה אומר אני מצאתיה וכולה שלי, וזה אומר אני מצאתיה וכולה שלי.

וליתני אני מצאתיה, ואנא ידענא דכולה שלי? אי תנא אני מצאתיה, הוה אמינא מאי מצאתיה ראיתיה (קודם שהגבהת אותה) אע"ג דלא אתאי לידיה, בראיה בעלמא קני (מדקתני יחלוקו) תנא כולה שלי (בחזקה גמורה, שהגבהתי תחילה, ואתה תפסת מידי משזכיתי בה) דבראיה לא קני [**ביארו התוס'** אע"ג דקתני במתניתין (ט:) ראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי דלא קנה בראיה, וכן ראה את המציאה ונפל עליה (י.) קתני נמי דלא קני, דמצי למדחי כיון דאמר תנה לי או שנפל עליה גלי דעתיה דלא ניחא ליה למקני עד שיגיע לידו **עוד כתבו התוס'** דהא דאמרינן בב"ב (קיח.) הבטה בהפקר קני היינו שעשה מעשה כל דהו כגון שגדר גדר קטן].

ומי מצית אמרת מאי מצאתיה ראיתיה, והא אמר רבנאי [בב"ק (קיג:)] 'וּמְצָאתָהּ' דאתאי לידיה משמע [ואפילו הכי אחיך ולא נכרי (אין להשיב אבילת הנכרי) ולא תימא כי מיעט רחמנא נכרי, היכא דלא אתאי לידיה, דישראל לא מיחייב למטרח עלה (על אבילת הנכרי) ולאהדורה, אבל אתא לידיה, מיחייב להחזירה, דאבידתו אסורה]? אין, 'ומצאתה' דקרא דאתא לידיה משמע, ומיהו תנא לישנא דעלמא נקט (אי לא הדר תנא כולה שלי הוה אמינא מאי מצאתיה דקתני תנא לשון בני אדם אחז במשנתנו, ולא לשון מקרא, והרבה בני אדם קורין לה מציאה משעת ראיה) ומדחזי ליה אמר אנא אשכחית, ואע"ג דלא אתאי לידיה, בראיה בעלמא קני, תני כולה שלי דבראיה בעלמא לא קני לה.

וליתני כולה שלי ולא בעי אני מצאתיה? אי תני כולה שלי הוה אמינא בעלמא דקתני מצאתיה (בכל מקום ששנינו שהמוצא מציאה קנאה, הוה אמינא דמציאה...) בראיה בעלמא קני, תנא אני מצאתיה והדר תנא כולה שלי דממשנה יתירה אשמעינן דראיה לא קני.

ומי מצית אמרת חדא קתני, והא זה וזה קתני זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה, זה אומר כולה שלי... (אי חדא הוא, הכי אבעי ליה למתני זה אומר מצאתיה וכולה שלי)? **אמר רב פפא ואיתימא רב שימי בר אשי, ואמרי לה כדי** רישא במציאה, וסיפא במקח וממכר (קניתיה מיד פלוני, ודוקא מקח וממכר הוא דאמרינן יחלוקו בשבועה, דאיכא למימר שניהם קנאוה ולשניהם נתרצה המוכר, אבל זה אומר 'אני ארגתיה וזה אומר אני ארגתיה' לא יחלוקו, דודאי חד מינייהו רמאי הוא, ותהא מונחת עד שיבא אליהו).

וצריכא, [**דף ב ע"ב**] דאי תנא מציאה הוה אמינא מציאה הוא דרמו רבנן שבועה עליה, משום דמורי (היתר לעצמו לאחוז בה בלא משפט) ואמר חבראי לאו מידי חסר בה (אינו מפסיד כלום, בחנם באה לו, ואף בלא טורח) איזל אתפיס ואתפליג בהדיה (לכן חכמים הטילו עליו שבועה כדי שיפרוש). אבל מקח וממכר, דליכא למימר הכי [**ביארו התוס'** שאם יודע שחבירו קנאה לא הוי תפיס, ומדתפיס בה סבור שלו הוא ונתרצה המוכר כדמסיק לקמן דנקיט זוזי מתרוייהו, אימא לא ישבע דמשום שבועה לא יפרוש שהרי סבור הוא לומר אמת קמ"ל דאפ"ה ישבע (כיון שגם כאן יש לחוש, שהוא יודע שהוא משקר, אלא שהוא מורה היתר משום ששניהם נתנו למיס) והיכא שודאי אינו סבור לומר אמת כגון דקא טעין כל אחד אני ארגתיה שאחד מהן טוען שקר במזיד או כגון שנים אדוקין בשטר דלקמן (ז.) התם פשיטא דיחלוקו בשבועה דע"י שבועה ודאי יפרוש דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא) אימא לא (ואע"ג שזה גם הוא נתן את המעות למוכר, כדאוקמינן לקמן דנקט מתרוייהו חד מדעתיה וחד בעל כרחיה, וכשיחלוקו יטול זה חצי מעותיו וזה חצי מעותיו, אפילו הכי חסרון הוא אצלו, דאי לא הוה צריך לה לא הוה מהדר אבתרה למזבנה, וזה שבא לחלוק וליתן חצי דמים שלא כדין מחסרו). ואי תנא מקח וממכר, הוה אמינא מקח וממכר, הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דמורי ואמר חבראי דמי קא יהיב, ואנא דמי קא יהיבנא (דמים אני רוצה ליתן) השתא דצריכא לדידי אשקליה אנא, וחבראי ליזיל

לטרח ליזבן. אבל מציאה, דליכא למימר הכי (חברי ילך וימצא אחרת, זה ודאי מחסרו ממון) אימא לא, צריכא.

מקח וממכר ולחזי זוזי ממאן נקט [**פירש רש"י** נשאל את המוכר ממי קיבל דמיה, דתניא בקדושין (עג:) נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי, ואע"ג דמסיים במה דברים אמורים שמקחו בידו אבל אין מקחו בידו אינו נאמן, שלא נתן לב לדבר כל כך להיות זכור, מאחר ששניהם חזרו אחריו בפיסוק דמיה, הא אוקימנא התם בדנקט זוזי מתרוייהו, מחד מדעתיה ומחד בעל כרחיה, דכיון דלא עליה רמיא לאסהודי, לא דק כולי האי להיות נזהר, משהלכו מלפניו, הי מדעתיה והי בעל כורחיה, אבל היכא דלא קיבל דמים אלא מחד מידכר דכיר ליה **כתבו התוס' על פירושו** ובחינם דחק לפרש כן דהכא פריך שפיר דאע"ג דאין מקחו בידו נאמן הוא כעד אחד ואמאי שניהם נשבעין אותו שהמוכר מסייעו יפטר משבועה ואידך ישבע שבועה דאורייתא. לפי"ז יש להשאיר את גידרסת הגמ' בהמשך 'ולא ידע' כלומר שמדובר שהמוכר אינו יודע, שאם אכן היה יודע, היה פוטר המוכר את אחד מהם מן השבועה. **אמנם** יש להעיר שלפי"ז הגמ' יכלה לתרץ באופן נוסף שמדובר שהמוכר אינו נמצא לפנינו, ולכן אין את מי לשאול למי הוא התרצה. **ור"י מפרש** את שאלת הגמ' אחרת, דנשאל להם ממי קבל המוכר המעות שאין אנו חושדין אותן לשקר בזה לומר נתתי והוא לא נתן, וגם הם אינם חלוקים אלא למי נתרצה המוכר, אבל בנתינת המעות אינם חלוקין, וזה יברר לנו אמת, שממי שנטל את המעות לו נתרצה]? לא צריכא, דנקט מתרוייהו, מחד מדעתיה ומחד בעל כרחיה, ולא ידענא מי הוא מדעתיה ומי הוא בעל כורחיה.

לימא מתניתין (דמשבע לתרוייהו וחד משתבע לשיקרא) דלא כבן ננס [במסכת שבועות (מה.) גבי חנוני על פנקסו, אלו ואלו באין לבית דין על מנת לישבע אחד מהם לשוא, אמר בעל הבית לחנוני תן לבני חטים בדינר ועלי לשלם, או לפועלים בסלע מעות שאני חייב בשכרם ועלי ליתן סלע, הוא אומר נתתי והוא אומר לא נטלתי, ושניהם תובעין את בעל הבית שניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית, אמר בן ננס, כיצד, אלו ואלו באין לידי שבועת שוא, אלא שניהם נוטלין בלא שבועה] דאי בן ננס האמר כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא (**ביארו התוס'** הגמ' ידעה כבר בתחילה שאפשר לתרץ

ב:

שיתכן שבטלית לא תהיה שבועת שוא, שאפשר ששניהם יחדיו הגביהו את הטלית וכתרוץ הגמ', אלא שאעפ"כ הגמ' הקשתה שיחלוקו בלא שבועה אחרי שאפשר לבא לידי שבועת שוא **ועל זה הגמ' תירצה** שאצל בן ננס ודאי תהיה שבועת שוא, משאי"כ בטלית)? אפילו תימא בן ננס התם ודאי איכא שבועת שוא, הכא איכא למימר דליכא שבועת שוא, אימור דתרוייהו בהדי הדדי אגבהוה (למציאה, וכל אחד ואחד סבור אני הגבהתיה תחילה וכולה שלי וכי משתבע על חציה קושטא משתבע, ולענין מקח וממכר נמי, שמא לשניהם נתרצה).

לימא מתניתין דלא כסומכוס [בב"ק גבי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה (מו.)] דאי כסומכוס האמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה. ואלא מאי רבנן (החולקים על סומכוס שם) הא אמרי המוציא מחברו עליו הראיה (בעדים, ואי לא, לא גבי מידי, והכא חולקין)? האי מאי, אי אמרת בשלמא רבנן, התם דלא תפסי תרוייהו (**הסבירו התוס'** כ"א האחד. ואע"ג שלקמן (ק.) אית להו לרבנן המוציא מחבירו עליו הראיה אף שלכאורה אף אחד לא תופס כגון בשני בני אדם שהחליפו פרה בחמור, ובשעת הקניין עמדה הפרה באגם, רשות שאינה של אחד מהם, מ"מ מיקרי האחד תפים מחמת חזקת מריה קמא, ובאמת יש הגורס שם 'דחד מינייהו הוא' היינו שהדגש הוא על הבעלות, ולא שימצא ממש בידו) אמרו רבנן המוציא מחבירו עליו הראיה, הכא דתרוייהו תפסי (ואין כאן מוציא מחבירו) פלגי לה בשבועה (כיון דמחסר גובייא במה שחבירו תופס, דהאי תפים בכולה והאי תפים בכולה לא קים להו לרבנן להוציא ממון מחזקתו בכדי, כדאמרינן התם לרבנן דבעי ראיה הצריכום שבועה). אלא אי אמרת סומכוס, השתא ומה התם דלא תפסי תרוייהו חולקין בלא שבועה, הכא דתרוייהו תפסי לה לא כל שכן? אפילו תימא סומכוס כי אמר סומכוס שמא ושמא (כי התם דקתני נמצא עוברה בצדה, ואין ידוע אם עד שלא ילדה נגחה, אם משילדה נגחה ולא מת הולד מחמת הנגיחה אלא מאליו, וכיון דכל חד שמא טעין, ליכא למרמי עלייהו שבועה) אבל ברי וברי לא אמר.

ולרבה בר רב הונא (ק.) דאמר אמר סומכוס אפילו ברי וברי, מאי איכא למימר? אפילו תימא סומכוס כי אמר סומכוס (יחלוקו) היכא דאיכא דררא דממונא [**פירש רש"י** חסרון ממון, שאם יפרע זה שלא כדין הוי חסרון ממון, ואם נפטרנו שלא כדין נמצא זה חסר ולד פרתו **אמנם תוס' פירשו** 'דררא דממונא' פירוש שבלא טענותיהם יש ספק לב"ד דיש לאחד תביעה על חבירו בלא טענותם כגון בשור שנגח את הפרה (ב"ק מו.) ומחליף פרה בחמור אחרי שהספק נולד מעצמו דין הוא שיחלוקו אפילו בלא שבועה] אבל היכא דליכא דררא דממונא לא (אמר סומכוס שחולקים בלא שבועה).

ולאו קל וחומר הוא, ומה התם דאיכא דררא דממונא למר (**הסבירו התוס'** לא פריך אלא אי סומכוס ס"ל כרבנן דבן ננס דלא חיישי לשבועת שוא, דלבן ננס אדרבה היכא דאיכא למימר כולה דמר פלגי בלא שבועה משום דאיכא בודאי שבועת שוא (**עיין במהר"ם** שמעיר שגי' הגמ' הנוכחית לא עולה בקנה אחד עם שיטת תוס'). **עוד ביארו התוס'** בב"ב (לה.) גבי ארבא דאמר רב נחמן כל דאלים גבר פריך מהמחליף פרה בחמור דיחלוקו, ומשני התם איכא דררא דממונא, ולא פריך כמו כאן, ומה התם דאיכא דררא דממונא ואיכא למימר כולה דמר יחלוקו, גבי ארבא דאיכא למימר דתרוייהו הוא ק"ו שיחלוקו, היינו משום דלענין חלוקה סברת דררא דממונא היא טובה מאחר שספק גמור הוא בלא טענותם דין שיחלוקו, **אבל** ארבא אע"ג דאפשר דתרוייהו היא כיון דליכא דררא דממונא ואין אוחזין, והספק נובע לא מצד המציאות אלא מצד טענותיהם, הוי דינא דכל דאלים גבר. **אבל** לענין שבועה כמו בסוגייתנו אין מועיל סברת דררא דממונא לחלוק בלא שבועה, אחרי שהוא בודאי של אחד מהם סברא הוא שיחלוקו בשבועה אולי יודה אחד מהם), ואיכא דררא דממונא למר (איזה מהן שמפסיד החצי שלא כדין, אתה מחסרו ממון) [דף ג ע"א] ואיכא למימר כולה למר, ואיכא למימר כולה למר (ועוד, על כרחך או כוליה דמר או כוליה דמר) אמר סומכוס ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה. הכא, דליכא דררא דממונא (ועוד) דאיכא למימר דתרוייהו היא (דאיכא למימר דתרוייהו בהדי הדדי אגבהוה) לא כל שכן (דחולקין בלא שבועה)? אפילו תימא סומכוס, שבועה זו מדרבנן היא, כדרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא, שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף (אוחז) בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא.

לימא מתניתין דלא כרבי יוסי [לקמן בב"מ (לז.) שנים שהפקידו אצל אחד, זה מנה וזה מאתים, זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי, וקאמר ת"ק נותן לזה מנה ולזה מנה, והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו, אמר ר' יוסי אם כן מה הפסיד הרמאי, ולמה יודה, הרי קיבל את שלו, אלא הכל יהא מונח, ויפסיד הרמאי] דאי כרבי יוסי הא אמר אם כן מה הפסיד רמאי, אלא (הכא נמי) הכל יהא מונח עד שיבא אליהו? אלא מאי רבנן, כיון דאמרי רבנן השאר יהא מונח עד שיבא אליהו, הא נמי כשאר דמי (דהתם על מנה השני הם דנין, ואלו דנין על הטלית כולה) דספיקא היא.

האי מאי, אי אמרת בשלמא רבנן, התם דודאי האי מנה דחד מינייהו הוא (ואין לומר יחלוקו) אמרי רבנן יהא מונח עד שיבא אליהו, הכא דאיכא למימר דתרוייהו הוא אמרי רבנן פלגי בשבועה. אלא אי אמרת רבי יוסי היא, השתא ומה התם דבודאי איכא מנה למר ואיכא מנה למר אמר רבי יוסי יהא מונח עד שיבא אליהו, הכא דאיכא למימר דחד מינייהו הוא (ואין לחבירו חלק בה) לא כל שכן (דלית ליה יחלוקו)?

אפילו תימא רבי יוסי, התם ודאי איכא רמאי (**הסבירו התוס'** לכך קנים ליה גם במה שהוא שלו בודאי), הכא מי יימר דאיכא רמאי, אימא תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה (וכל חל סבור שהוא הגביה קולס). **אי נמי** התם קנים ליה רבי יוסי לרמאי כי היכי דלודי, הכא מאי פסידא אית ליה (למי שאין לו חלק בה אם תהא מונחת) דלודי (שאין לו חלק בה, כשיודה מה יטול)? תינח מציאה, מקח וממכר מאי איכא למימר (הא אוקימנא דקיבל דמים מתרוייהו, ואי הוה אמרינן יהא הטלית והדמים מונחים אית ליה פסידא לרמאי, ויודה על האמת קודם שיפסיד)? אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא (**הסבירו התוס'** נוכל לומר דלא הדר ביה לגמרי, אלא דלא סגי בטעמא דמפסיד הרמאי לבד, דלא קנים ר' יוסי אלא היכא דאיכא ודאי רמאי ואית ליה פסידא, אבל היכא דאיכא רמאי וליכא פסידא לא יקנוס כדמשמע לישנא דא"כ מה הפסיד הרמאי. מיהו לשון

ג.

'אלא' משמע דהדר לגמרי, וסוברת הגמ' במסקנה שהכל תלוי, רק אם יש בוודאי רמאי, וכן נראה מהמשך הסוגיא דפריך בין לרבנן בין לרבי יוסי נימא יהא מונח, אע"ג דהתם לית ליה פסידא לרמאי).

בין לרבנן ובין לרבי יוסי, התם גבי חנוני על פנקסו דקתני זה נשבע ונוטל וזה נשבע ונוטל, מאי שנא דלא אמרינן נפקיה לממונא מבעל הבית, ויהא מונח עד שיבא אליהו, דהא בודאי איכא רמאי [**הפכירו התוס'** לר"ע דאמר (יבמות קיח:) בלקח מחמשה ואינו יודע מאיזה מהם לקח נותן לכאו"א לא פריך אמאי נותן לכאו"א, יהא מונח, דהתם הוה ליה למדכר למי גזל, ואיהו דאפסיד אנפשיה]? אמרי התם היינו טעמא, (דשניהם נשבעין ונוטלין) דאמר ליה חנוני לבעל הבית אנא שליחותא דידך קא עבדינא (ונתתי לפועלך ממון שצויתני) מאי אית לי גבי שכיר (לערער), אע"ג דקא משתבע לי לא מהימן לי בשבועה (אני אומר שהוא רשע, ואין לי להאמין אדם בשבועה על כרחי, אלא אם כן האמנתיו מתחילה להפקיד אצלו או להתנות עמו) את האמנתיה (ואתה הוא שקילקלת, ואין לי להפסיד בקלקולך שיהיו מעותי מונחין עד שיבא אליהו) דלא אמרת לי בסהדי הב ליה. [**הקשו התוס'** תימה לימא ליה בעל הבית לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אע"ג דלא אמר ליה הב ליה בסהדי היה לו מעצמו להשים על לב כדאמרינן בכתובות (פה.) גבי אבימי דהוי מסקי ביה זוזי בי חוזאי ושדרינהו ביד שליח ופרענהו ואמר להו הב לי שטרא ואמרו ליה הנך סטראי נינהו ומסיק התם דלא שנא א"ל שקול שטרא והב להו זוזי ולא שנא הב זוזי ושקול שטרא מחייב השליח משום דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי **וי"ל** דהתם כיון דהזכיר לקיחת השטר כאילו אומר עשה באותו ענין שיבא השטר לידך, אבל הכא לא הזכיר עדים כלל], ושכיר נמי אמר ליה לבעל הבית אנא עבדי עבידתא גבך, מאי אית לי גבי חנוני, אף על גב דמשתבע לי לא מהימן לי, הלכך תרוייהו משתבעי ושקלי מבעל הבית.

תני רבי חייא מנה לי בידך, והלה אומר אין לך בידי כלום. והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים זוז (**כתב הרשב"א הריטב"א והר"ן** שאין מדובר שהעדים העידו שעדיין חייב לו את אותם חמישים, שהרי יש כלל ש'אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות', והיינו ששבועת מודה במקצת אינה אלא במקום שגם ההודאה וגם הכפירה היו במטלטלין. ואם כן, למ"ד 'שעבודא דאורייתא', היינו שבכל הלוואה משתעבדים קרקעות הלוה, נמצא שהמודה במקצת הלוואה וכפר במקצתה, הרי זה כפירה והודאה בקרקעות, ובהכרח, שכאן מדובר שהעדים העידו שלוה, אך עפ"י עדותם אי אפשר לחייבו, שהרי יתכן שפרע כבר את חובו. ואעפ"כ מחייבים אותו לשלם משום שטוען 'לא לויתי', והכלל הוא ש'כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי'. נמצא שיש כאן העדאת עדים שלווה והודאת פיו שלא פרע, ולכן חייב) נותן לו חמשים זוז, וישבע על השאר [כדין מודה מקצת הטענה, שאמרה תורה ישבע, כדילפינן (שבועות לט:) מ'כי הוא זה', ואע"ג דזה לא הודה הרי יש עדים במקצת, לחייבו על השאר שבועה מהעדאת עדים **הקשה הרשב"א** כיצד יתכן לומר שזהו טעם השבועה במשנתנו, שא"כ, נמצא שהשבועה דאורייתא. וזה לא יתכן, שהרי השבועה במשנה היא 'שבועת הנוטלים', שעל ידי השבועה נוטל את חצי הטלית, ובדאורייתא אין כלל שבועת הנוטלים, אלא 'כל הנשבעין שבתורה, נשבעים, ולא משלמין'. וכתב שאכן הגמרא יכלה לפרוך את דברי רבי חייא בטענה זו. **אבל הריטב"א כתב**, שרבי חייא סבר ששבועת המשנה זוהי 'שבועת הנפטרין' שהרי בכך שנשבע נפטר מטענת חבירו הטוען 'כולה שלי'] שלא תהא הודאת פיו גדולה (לחייבו על השאר שבועה) מהעדאת עדים, מקל וחומר. ותנא תונא (ותנא דידן סייעתא לדידי) שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה... (וקתני שניהם ישבעו) והא הכא, כיון דתפים אנן סהדי דמאי דתפים האי (היינו פלגא) דידיה הוא, ומאי דתפים האי דידיה הוא (שהרי מוחזק הוא בפנינו, והרי הוא תובע את כולה, וחבירו כופר את כולה, שאומר כולה שלי ואף מה שאתה תפוס בידך, ואנו מעידין אותו שיש לו בה מקצת), וקתני ישבע (מחייבים את חבירו שבועה על השאר דהיינו חצי שעיכב לעצמו).

מאי שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים, מקל וחומר (מהיכי תיתי לן למידק דתיסק אדעתין דתהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים, דאיצטריך לתנא למילף מקל וחומר דלא תהא הודאת פיו גדולה)? שלא תאמר הודאת פיו הוא דרמיא רחמנא שבועה עליה, כדרבה. דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע [ולא חשבו

כמשיב אבידה לפטרו, שלא כפר בכולו (**פירש בשיעורי ר' דוד** והיינו לכיון שהיה יכול לכפור בכולו ולא כפר, הו"ל משיב לאבילה ויפטר משבועה) **כעין זה ביארו התוס'** שקושיית הגמ' מדוע חייבה התורה את המודה במקצת להישבע שהרי יש לו מיגו שיכל לכפור בכל ההלוואה או שנלמד מכאן בעלמא שאדם אינו נאמן כלל בטענת מיגו] **חזקה, אין אדם מעיז פניו** (לכפור הכל) **בפני בעל חובו** [**ביארו התוס'** הואיל והבירו מכיר בשקרו, אבל במקום שיכול להעיז כגון בבנו של המלוה נאמן במגו דאי בעי כפר הכל כדאיתא בכתובות (יח.) ובשבועות (מב.). **הקשו התוס'** וא"ת כופר הכל מנלן דפטור, ואין לומר מטעם חזקה דאין אדם מעיז, דהא אפי' במקום שיכול להעיז פטור כגון בבנו, ואפילו מודה מקצת פטור התם מגו דאי בעי כפר הכל, ואין לומר דילפינן מדאיצטריך למכתב שעד אחד מחייבו שבועה, ואי כופר הכל חייב מאי נפקא מינה מעד אחד הא בלאו הכי חייב, דהא איצטריך במקום שהוא אינו תובע כלום ואינו יודע והעד מעיד שהוא גנב או שאביו הלוה לו **וי"ל** דמ'כי הוא זה' משמע דגזירת הכתוב הוא דדוקא מודה מקצת הטענה חייב ולא כופר הכל. **בטעם** חזקה זו נחלקו רש"י ותוס', דעת רש"י (ב"ק קז.) שזהו דווקא בהלוואה משום שאין אדם מעיז פניו בפני מי שעשה לו טובה והלוה לו כסף, אבל בפקדון שלא עשה לו טובה מעיז. אבל התוס' חולקים וסוברים שאין אדם מעיז פניו בכל מקום, משום שאותו שכנגדו מכיר בשקרו. **הראשונים הקשו** ממה שמבואר בב"ב (לו.) שגם במקום העזה אומרים מיגו, והיינו שאם יכל לטעון טענה יותר טובה אף שהיא טענה שיש בה העזה בכל זאת יש לו מיגו. ואילו בסוגיתינו מבואר שאין אומרים מיגו במקום שהטענה שיכל לטעון היא טענת העזה. **ותירצו הר"ן והנמו"י** (בב"ב שם) והרמב"ן (כאן), שלענין להפטר מממון מועיל מיגו אף אם הוא מיגו דהעזה, אבל לענין להפטר משבועה אין מועיל מיגו דהעזה] **והאי בכוליה בעי דנכפריה, והא דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו, [דף ג ע"ב] והאי בכוליה בעי דלודי ליה, והאי דלא אודי, אשתמוטי הוא דקא מישתמט מיניה, סבר עד דהוו לי זוזי ופרענא ליה** [**כתב רש"י** (**גיטין נא:**) שמה שאנו אומרים שכוונתו רק להשתמט, אין זה בתורת ספק, אלא ברור שהוא רק משתמט, כי אם אינו משתמט אלא רוצה להפטר לגמרי מדוע לא כפר בהכל]. **ואמר רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי ליה בכוליה** [**פירש רש"י** וכי תימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא, ולא נרמי עליה שבועתא, לא חשיד אממונא, לפי שברצונו היה מודה בכולו, אלא שאין בידו לפרוע, וסבר עד דהוי לי זוזי, ופרענא ליה. **הקשו התוס' על רש"י** תימה דהא מסיק לקמן (ו.) דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא, ואין לומר דהיינו מדרבנן לפי שראו שהיתה שבועה חמורה עליהם אבל מדאורייתא חשוד לזה חשוד לזה, דהא לקמן מייתי מרב נחמן דמשביעין אותו שלש שבועות ואחד מהן שלא שלחתי בו יד (הרי שבמקום שחוששין לגזל לא חוששין שמא ישבע לשקר) ומשמע בב"ק (קז:) דהוי דאורייתא, וכן בנסכא דר' אבא (שבועות לב:) משמע דאי אמר לא חטפתי היה נשבע להכחיש את העד שבועה דאורייתא מדאמר מתוך שאינו יכול לישבע משלם, דאשבועה דרבנן לא אמר הכי **לכן י"ל** 'ובכוליה בעי דלודי ליה' כלומר מאחר דאין מעיז א"כ אמת הוא שאין חייב לו יותר ולמה ישבע יהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל ומשני דאין זה העזה דאשתמוטי קמשתמיט. ואם תאמר כופר הכל נמי אשתמוטי קא משתמיט ואינו העזה כדאמרי' בשבועות (מ:) אמר רב נחמן כופר הכל משביעין אותו שבועת היסת משום חזקה דאין אדם תובע אלא א"כ יש לו עליו ופריך אדרבה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח ומשני אשתמוטי קא משתמיט וי"ל דמ"מ העזה יש יותר בכופר הכל מבכופר חצי וליכא מגו) **אבל העדאת עדים, דליכא למימר הכי** (שהרי הלוה משתמט **שהרי כפר בכולו) אימא לא** (**ונימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא** ולא נשביעו) **קא משמע לן** קל וחומר [**כתבו התוס'** שהשמיענו הק"ו שגם באופן שהכחיש הכל אינו גזלן בכך, שגם בהכחשה בכל, יש לו דין משתמט, שהרי למדנו שהכופר במלוה כשר לעדות (**כך פשטות דברי התוס'**, **אמנם האחרונים תמהו** מדוע לא פירשו התוס' דקא משמע לן הקל וחומר שהחשוד על הממון אינו חשוד על השבועה. וכמו שכתבו התוס' בהמשך דבריהם לזהו חילושו של רבי חייא שאין לומרים מיגו דחשיד לממונא חשיד נמי לשבועתא ומשום כך הגיה המהר"ם בדברי התוס'. ופירש את כוונתם שזהו גופא החילוש שאין לומרים שהחשוד על הממון חשוד גם על השבועה **והמהר"ם שי"ף ביאר** שכוונת התוס' לומר דאפילו אם תמצא לומר דחשיד לממונא חשיד השבועתא מ"מ הדין דין אמת שאף הכופר בכל יש לו דין של משתמט).

ומאי קל וחומר? ומה פיו שאין מחייבו ממון (בהודאתו, ולקמיה מפרש לה) מחייבו שבועה (על השאר) עדים שמחייבין אותו ממון (במה שהעידו) אינו דין שמחייבין אותו שבועה (על השאר).

ופיו אין מחייבו ממון, והא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי (תוספתא בפ"א דב"מ)? מאי ממון קנס, ומה פיו שאין מחייבו קנס [דילפינן (ב"ק עה.) **מקראי דמודה בקנס פטור, 'אשר ירשיעון אלהים' פרט למרשיע את עצמו]**

מחייבו שבועה (שהרי המולה במקלת חייב בשבועה), עדים שמחייבין אותו קנס, אינו דין שמחייבין אותו שבועה.

מה לפיו שכן מחייבו קרבן [דכתיב 'והתודה אשר חטא והביא' **ביארו התוס'** שפיו מחייבו קרבן אפילו באופן שהעדים מכחישין אותו ואומרים לאו חלב הוה אלא שומן, דאי אין העדים מכחישין אותו היכי קאמר 'תאמר בעדים שאין מחייבין אותו קרבן' עדים נמי מחייבין אותו קרבן אם אינו מכחישן, ואפילו עד אחד אם אינו מכחישו מחייבו קרבן. **זאת** הסוגיא סוברת כלישנא שהובאת בברייתות (יב.) דמפרש טעמייהו דרבנן דלקמן דאמרו לו אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי דפטור משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש, ולכך פיו מחייבו קרבן אפילו עדים מכחישין אותו ועדים אין מחייבין אותו קרבן אם מכחישן, דלאידך לישנא דמפרש טעמייהו דרבנן דמתרץ דיבוריה ואמר דלא אכלתי שוגג אלא מזיד ומיירי דכשאמר לא אכלתי לא בדקנו אותו היאך היה דעתו, אבל להכחיש העדים אינו נאמן, א"כ חשיבי עדים מפיו שכן חייבוהו קרבן אפי' מכחישן והוא לא מחייב עצמו קרבן אם היו מכחישין אותו, ללישנא זו אתי רבי חייא אפילו כרבנן] תאמר בעדים שאין מחייבין אותו קרבן (אם מכחישין אותו, דכתיב 'או הודע אליו' ולא שיודיעוהו אחרים)?

הא לא קשיא, רבי חייא כרבי מאיר סבירא ליה (**הסבירו התוס'** וא"ת א"כ נימא ק"ו דר"מ אם הביאוהו לידי מיתה, לא יביאוהו לידי שבועה הקלה **וי"ל** דאיכא למפרך דמה למיתה שכן על מה שהן מעידין הוא מת, תאמר גבי שבועה שעל מה שהוא כופר הוא נשבע כדאמרינן לקמן) דאמר עדים מחייבין אותו קרבן מקל וחומר, דתנן אמרו לו שנים אכלת חלב (שוגג) והוא אומר לא אכלתי, רבי מאיר מחייב, וחכמים פוטרים (פטור, שהיה יכול לומר מזיד הייתי ויפטר מן הקרבן, אף כשאמר לא אכלתי פטור, דמה לו לשקר). אמר רבי מאיר אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה, לא יביאוהו לידי קרבן הקל, אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי [**כתבו התוס'** ללישנא דאדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים האי אם ירצה לומר לדבריו דר"מ קאמרי כדאיתא בברייתות (יב.) דלאידך לישנא טעמא דנפשייהו קאמרי. ואין לפרש (כפילוש רש"י) ומה אם ירצה לומר... שיהא נאמן לומר לא אכלתי מגו דאי בעי אמר מזיד הייתי, דהא מגו במקום עדים הוא אלא, כלומר אף מה שאמר לא אכלתי יכול לתרץ דבריו ולומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד, ומיירי דכשאמר לא אכלתי לא בדקו אותו איך היה דעתו ולבסוף אומר שמזיד היה, וסברי רבנן דמה שאמר לא אכלתי כך היה דעתו שלא אכל שוגג אלא מזיד, ולר"מ אע"פ שלבסוף אמר מזיד הייתי אין בכך כלום דהכי אמר רבי מאיר אם בתחלה אמר מזיד הייתי שומעין לו, אם היה דן עמו כל היום ובאחרונה אמר מזיד הייתי אין שומעין לו. **ואם תאמר** והיאך נאמן לומר מזיד הייתי הא אין אדם משים עצמו רשע כדאמר בסנהדרין (טז:) גבי פלוני רבעני לרצוני **וי"ל** דאין נאמן לפסול עצמו אבל הכא עושה תשובה ואינו רוצה להביא חולין לעזרה] **יפטר**.

אלא, מה לפיו שכן מחייבו אשם (אם נשבע וכפר ממון והודה, כתיב או מכל אשר ישבע עליו לשקר...). אשם היינו קרבן? (והרי הוכחנו לעיל שרבי חייא סובר כרבי מאיר שיש בכח עדים לחייב אדם בקרבן, ולין זה הוא אף בקרבן אשם, וממילא לשיטתו אין כח פיו יפה משל עדים שהרי גם עדים יכולים לחייבו באשם. **הקשו הראשונים** הרי באשם כתוב בתורה 'והתודה' ובלא שמתודה ומודה שנשבע לשקר אינו חייב באשם **ותירץ הרשב"א** שרבי מאיר סובר שכאשר עדים מעידים שחייב אשם הרי זה כאילו הודה בפיו שחייב. **כתבו התוס'** מבואר בסוגייתנו שלדעת ר"מ עדים יכולים לחייב אדם אשם, אם הוא כפר בפקדון ונשבע, ועדים העידו ששיקר. **וקשה** שבמשנה בשבועות (מט.) תנן היכן שורי, נגנב, משביעך אני, ואמר אמן, והעדים מעידים אותו שאכלו משלם כפל, הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם, אבל על פי עדים אין משלם חומש ואשם, וכן תנן בב"ק (קח.) ומוקי לה התם כר"מ (הקשתה שם הגמ' מדוע כשהעדים מעידים שהוא אכלה משלם רק כפל, ולא ישלם ד' וה' ככל גנב טבח ומכר, ובילא ר' יוחנן שהעדים העידו שאכלה כשהיתה נבילה ולא על ידי שחיטה כלין, ובילהה הגמ' שהוא לא רצה לבאר את המשנה שמדובר כששחטה ונמצאת טרפה, כיון שהמשנה דעת ר"מ הסובר שגם שחיטה כזו נקראת שחיטה להתחייב עליה). **וי"ל** דסוגיא דהכא דלרבי מאיר עדים מחייבין אותו אשם לא יעמיד ההיא משנה כר"מ אלא כדבעי לאוקמה התם כשאכלו טריפה, וההיא סוגיא דהתם דסבר דלרבי מאיר עדים לא מחייבי אשם משום דגבי אשם כתיב 'והתודה' לא סבר כסוגיא דהכא דאשם כדין קרבן. ולהבנת סוגיית הגמ' בב"ק יש לפרש את דברי ר' חייא שהוא למד את דינו מפיו ועד אחד כמסקנת הגמ' בהמשך) אלא, מה לפיו שכן מחייבו חומש. הא לא קשיא, רבי חייא כרבי מאיר סבירא ליה, כי היכי דמחייב ליה קרבן מקל וחומר מחייב ליה חומש מקל וחומר.

אלא, מה לפיו שכן אינו בהכחשה ובהזמה (אם הודה לו במנה, ובאו עדים והכחישוהו, לומר אינך חייב לו כלום אינו נפטר בכך, דהודאת

בעל דין כמאה עדים) תאמר בעדים שישנן בהכחשה ובהזמה (שאם באו שנים עדים והכחישום או הזימום אין זה משלם ממון על פיהם)?

אלא (לינו של רבי חייא) אתיא (נלמד מקל וחומר) מעד אחד, ומה עד אחד שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה [טענו חבירו מנה לי בידך, והוא אומר אין לך בידי כלום, ועד אחד מעידו שהוא חייב לו הרי זה נשבע להכחיש את העד, דכתיב 'לא יקום עד אחד באיש... לכל עון ולכל חטאת' הוא דאינו קם, אבל לשבועה קם (שבועות מ.)] עדים שמחייבין אותו ממון אינו דין שמחייבין אותו שבועה.

מה לעד אחד שכן על מה שהוא מעיד הוא נשבע (כלומר היכי ילפת שבועה דשנים משבועה דעד אחד, מה לעד אחד שכן על מה שהעד מעיד הוא נשבע להכחישו) **[דף ד ע"א]** תאמר בעדים (בשבועה דעדים בלינו של רבי חייא) שעל מה שכפר הוא נשבע (שאינו נשבע על מה שהעידו אלא על מה שלא העידו, ועל כפירתו הוא נשבע ולא אהעדאתן, ומנין לך להחמיר כל כך).

אלא אמר רב פפא (לינו של רבי חייא) אתי (נלמד מקל וחומר) מגלגול שבועה דעד אחד [אם נתחייב לו שבועה על ידי עד אחד כדאמרינן, והיתה עליו טענה אחרת שלא היתה מוטלת עליו שבועה מגלגלין אותה עם שבועה זאת, ונשבע על שניהן, דגלגול שבועה דאורייתא היא, דילפינן לה בקדושין (כז:) מואמרה האשה אמן אמן, הרי שעל מה שלא העיד העד הוא משביעו (וכך הק"ו ומה עד אחד, שכוחו קל, שאין בכוחו לחייב ממון, בכל זאת יכול לחייבו בגלגול שבועה להשבע גם על מה שלא העיד, קל וחומר שני עדים שכוחם עליף על עד אחד, שהרי בכוחם לחייב ממון, ולאי שיכולים הם לחייבו שבועה, גם אם השבועה היא לא על מה שהעידו]

(לוחה הגמ'...) מה לגלגול שבועה דעד אחד שכן שבועה גוררת שבועה (עד לא חייבו שבועה אלא על מה שהעיד, והשבועה גוררת שבועה) תאמר בעדים דממון קא מחייבי (החמשים שהעידוהו הם מחייבין אותו לשלם, ואין כאן שבועה לגרור על ידה שבועה על השאר **עפ"י רש"י** הגמ' חוזרת בה ואומרת שאין הקל וחומר מגלגול שבועה, אלא הוא כמו שאמרנו בתחילה, שהקל וחומר הוא מעד אחד, ואע"פ שלחיינו, מה לעד אחד שכן על מה שמעיד הוא נשבע, ואילו בדיינו של רבי חייא אין השבועה על מה שהעידו העדים אלא על מה שכופר, על זה יש לומר את המשך הגמ' 'פיו יוכיח' **לך הרבה מהראשונים** חולקים על רש"י והקשו שאם הגמרא חוזרת בה היה לה לומר 'אלא פיו יוכיח' ולכן פירשו שעדיין ילפינן גם מגלגול שבועה, ומה לאמרינן פיו יוכיח היינו לייסד את הפירכא על גלגול שבועה וילפינן מגלגול שבועה ומפיו בהאל השווה)? פיו יוכיח (מודה מקצת הטענה, שעל מה שכופר ופיו לא הודה הוא נשבע) מה לפיו שכן אינו בהכחשה, עד אחד יוכיח, שישנו בהכחשה (**תוס' גרסו** שישנו בהכחשה ובהזמה **וכתבו** דשפיר גרם הכא ובהזמה, כיון שע"י הזמה דבורו בטל. **ואין להקשות** מה לפיו שכן אינו משלם בהזמה תאמר בעדים שמשלמין בהזמה, ואז לא יכול לומר עד אחד יוכיח שמשלם, כי מה שהעד אינו משלם כשהוא מוזם אינו חומרא אלא לפי שבעדותו אינו מחייבו ממון לכך הואיל ודיבורו בטל חשיב ישנו בהזמה ובסמוך על מה הצד פרכינן ליה משום דעל מה הצד פרכינן פירכא כל דהו, ורבי חייא אפי' על מה הצד לא פריך ליה משום דמה שאינו משלם העד כשמוזם זהו גריעותו לפי שלא היה כח בעדותו לחייב ממון) ומחייבו שבועה. מה לעד אחד שכן על מה שמעיד הוא נשבע, תאמר בעדים שעל מה שכפר הוא נשבע! פיו יוכיח, וחזר הדין, לא ראי זה כראי זה, ולא ראי זה כראי זה, הצד השוה שבהן (שיש בפיו ועל אחד) שעל ידי טענה וכפירה (זה טוען וזה כופר) הן באין (לדין) ונשבע (**הסבירו התוס'** וא"ת כופר הכל יוכיח שע"י טענה וכפירה פטור **ויש לומר** דבהצד השוה של פיו ועד אחד יש טענה חשובה דכשמודה מקצת או עד מכחישו נראה דמשקר ולכך יש שבועה) אף אני אביא עדים, שעל ידי טענה וכפירה הם באין, ונשבע. מה להצד השוה שבהן שכן לא הוחזק כפרן (על מה שכפר אינו מוחזק כפרן, שמא לא כיחש, שהעד אינו נאמן להכחישו ולהחזיקו כפרן) תאמר בעדים שכן הוחזק כפרן (שמאחר שכפר הכל, והם העידו על החמשים הוחזק כפרן, ולא נאמר נאמינהו על השבועה).

ובעדים מי הוחזק כפרן, והאמר רב חסדא הכופר במלוה (בין על כולה בין על מקצת,

ד.

ובאו עדים והעידוהו עד שלא נשבע...) כשר לעדות (ולא אמרינן גזלן הוא, והתורה אמרה 'אל תשת רשע עד', דכיון דמלוה להוצאה נתנה דלמא צריך להוציאה, וסבר עד דהוה לי זוזי ופרענא ליה, ואי מודינא ליה השתא יתבעני מיד, אבל הכופר...) בפיקדון (אפילו על מקצת, ובאו עדים והעידוהו...) פסול לעדות [דמאי הוה ליה גבי פקדון לאשתמוטי נפשיה, ושמא תאמר אבד ממנו ואשתמיט ליה עד דמשכח ליה, לקמן בפירקין (ה:) מוקמינן בדאתו סהדי ואמרי ההיא שעתא בידיה נקיט ליה].

אלא, פריך הכי מה להצד השוה שבהן שכן אינן בתורת הזמה (לשלם קנס דכאשר זמם, דעד אחד שהוזם פטור, ופיו גבי הודאה כל שכן דלא שייכא הזמה כלל) תאמר בעדים שישנן בתורת הזמה (אם הוזמו בחמשים שהעידו משלמין ממון)? הא לא קשיא, רבי חייא תורת הזמה לא פריך (אינה חשובה לו פירכא, דכיון דעד אחד ישנו בהזמה ליבטל עדותו בעדות שני עדים, אם הוה לן למימר בעדים משום דישנן בהזמה לא יחייבוהו שבועה הוה לן למימר נמי בעד אחד לא יחייבהו שבועה, דהא ישנו בהזמה ליבטל עדותו, ואי משום דאין משלם קנס אין בזו יפוי כח להאמין עדותו).

אלא דקאמר ותנא תונא (אם יש לך להשיב על דברי ר' חייא כך יש לך להשיב, דקאמר ותנא תונא והביא ראיה לדבריו ממשנתינו...) מי דמי, התם (בדר' חייא) למלוה אית ליה סהדי (דמסיק ביה חמשים) ללוה לית ליה סהדי (באינך חמשים) דלא מסיק ליה ולא מידי (שאינו חייב לו עליה) דאי הוו ליה סהדי ללוה דלא מסיק ליה ולא מידי (כגון אילו העידו העדים חמשים חייב וחמשים פרע) לא בעי רבי חייא לאשתבועי (על השאר). הכא, כי היכי דאנן סהדי בהאי (דחציה שלו) אנן סהדי בהאי (דחציה שלו, ולמה הצריכוהו חכמים שבועה) ואפילו הכי משתבעי (שמע מינה טעמא לאו משום מודה מקצת הטענה הוא כר' חייא, ואינה שבועה דאורייתא, אלא תקנת חכמים שלא יהא כל אחד הולך...)!

אלא, כי איתמר ותנא תונא אאידך דרבי חייא איתמר **דאמר רבי חייא** מנה לי בידך, והלה אומר אין לך בידי אלא חמישים זוז, והילך (הא לך **פירש רש"י** לא הוצאתים, והן שלך בכל מקום שהם **כתבו הרמב"ן הרשב"א והר"ן** העולה מדבר רש"י, שאם נתן לו מעות אחרות תחתיהם, אף שנותן לו בבית דין, אין זה 'הילך', ולפי"ז כתבו שהילך שייך רק בפקדון ולא בהלואה, שהרי מלוה להוצאה ניתנה. **אמנם הריטב"א** פירש דעת רש"י שהסוגיא מדברת גם במלוה, ובאמת רק אם לא השתמש במעות המלוה הוי 'הילך' **וכ"כ הגהות אשר"י בדעת רש"י. אמנם הקשה הריטב"א** שדברי רש"י אינם מיושבים, שהרי קיי"ל מלוה להוצאה ניתנה **אמנם עיין בפנ"י** שיש לו הבנה אחרת מהראשונים. **הרשב"א והר"ן הביאו שהגאונים הסבירו** שדין 'הילך' נאמר בין במלוה בין בפקדון, במלוה אף שנותן מעות אחרות, כל שהם מזומנות בידו, ומוכן לתתם לתובע הוי 'הילך', אבל בפקדון, אפי' אינו מזומן בידו, אלא עומד באגם הוי חשוב 'הילך' **אמנם הראב"ד ס"ל** שגם פקדון צריך להיות מזומן בידו) חייב (לישבע על השאר, ולא אמרינן הני דקמודי ליה בגוייהו, הואיל ואיתנהו בעינייהו כמאן דנקיט להו דמי, אלא כשאר מודה במקצת הוא, וחייב). מאי טעמא הילך נמי כמודה מקצת הטענה דמי, ותנא תונא שנים אוחזין בטלית [**פירש רש"י** קסלק"ד דלר' חייא טעמא דמתניתין משום דאנן סהדי דמאי דתפים דיליה הוא, והוי כמנה לי בידך והלה אמר אין לך בידי כלום, והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים, וכי איתך דר' חייא, דמחייב ליה שבועה דאורייתא **הקשו התוס'** על פירוש רש"י כיון דלא מצי לאוכוחי הך ברייתא דהילך אלא מכח קמייתא לימא ותנא תונא אקמייתא (**לכאורה עוד יש להקשות** שהרי לעיל הגמרא הסיקה שהשבועה שבמשנתנו אינה מחמת דינו של רבי חייא, ומשום כך אמרינן שם שאין ראיה ממשנתנו לדינו הראשון של רבי חייא, ואם כן כיצד יתכן לפרש שעכשיו סברה הגמרא ששבועת משנתנו היא משום העלאת עדים במקצת וכדינו הראשון של רבי חייא) **לכן פירשו** לכך י"ל דחשבינן דמאי דתפים הוי טפי מהעדאת עדים, דחשיב כאילו מודה ליה דדידיה הוא (ולכן הוא חיזוק לדבריו השניים של רבי חייא שמודה לו במקצת והממון לפנינו). **אך קשה** שעדיין קושיית הגמ' לעיל שאין להוכיח מהמשנה קיימת, שכיון שכל אחד מודה לשני, א"כ לא שייך כאן שבועה מה"ת של מודה במקצת, אלא רק שבועה מדרבנן **ותירצו** שכוונת הגמ' למה שביארה בסמוך ששבועה דאורייתא של מודה במקצת שייכת גם באופן של 'הילך', וכיון שכן תיקנו במשנתנו שבועה דרבנן מעין שבועה דאורייתא זו

(סברא זו מובאת במסקנת הגמרא, אלא שהתוספות סברו שגם בהוה אמינא הגמרא ידעה מסברא זו) אבל לרבי חייא קמייתא אין ראיה ממשנתנו לדינו, שבין אם נאמר שבהעדאת עדים חייב, בין שנאמר שבהעדאת עדים פטור היו מתקנים חכמים שבועה במשנתנו, כי שבועה זו דומה לכל מודה במקצת שחייב שבועה, משום שכל אחד מהם נחשב כאילו מודה לתביעת חבירו על החצי שאותו תופס חבירו. **אמנם זה דחוק** דלפ"ז הא דלא קאמר ותנא תונא אקמייתא משום דמאי דתפים חשיב כהודאה, ולא כהעדאת עדים, וזו לא היתה פירכת הגמ' למעלה, אלא מטעם כי היכי דאנן סהדי להאי...). **והא הכא** (דהך העדאת עדים) כיון דתפים אנן סהדי דמאי דתפים הילך הוא (שהרי בפנינו הוא), וקתני ישבע (אשארא, והוא הדין להודאה במקצת).

ורב ששת אמר הילך פטור [**כתבו התוס'** נראה שהלכה כרב ששת דבדף (ק.) גבי עבד קטן פריך ועוד הילך הוא **אך בספר חפץ לר"ח** משמע דהילך חייב]. **מאי** טעמא כיון דאמר ליה הילך, הני זוזי דקא מודי בגוייהו כמאן דנקיט להו מלוה דמי, באינך חמשים הא לא מודי, הלכך ליכא הודאת מקצת הטענה.

ולרב ששת קשיא מתניתין? אמר לך רב ששת מתניתין תקנת חכמים היא (ולא משום העדאת עדים, וכדפרכינן לעיל כי היכי דאנן סהדי להאי אנן סהדי להאי). ואידך אין, תקנת חכמים היא. ומיהו, אי אמרת בשלמא מדאורייתא הילך חייב (כלומר, גבי שבועה דאורייתא, כגון בהודאה במקצת) מתקני רבנן שבועה כעין דאורייתא, אלא אי אמרת מדאורייתא הילך פטור מתקני רבנן שבועה דליתא דכוותה בדאורייתא?

מיתיבי [**דף ד ע"ב**] סלעים, דינרין (שטר שכתוב בו פלוני לוה מפלוני סלעין, ולא פירש כמה, וכן שטר שכתוב בו דינרין סתם). מלוה אומר חמש, ולוה אומר שלש. רבי שמעון בן אלעזר אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע, רבי עקיבא אומר אינו אלא כמשיב אבידה, ופטור [מדהוה ליה למימר שתים, והשטר מסייעו, דכיון דלא פירש ניכרים הדברים ששנים היו לכך לא הוצרך לפרש, דמיעוט סלעים שנים, וכיון דאמר שלש משיב אבידה הוא, וחכמים פטרו את משיב אבידה מן השבועה, דתנן המוצא את המציאה לא ישבע (גיטין מח:)].

קתני מיהת רבי שמעון בן אלעזר אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע. טעמא דאמר שלש (קא סלקא דעתך השתא דמייתי תיובתא מדנקט פלוגתייהו בשלש וחמש, ולא נקט ולוה אמר שתים, שמע מינה בשתים לא מחייב ליה ר' שמעון בן אלעזר, וכדמפרש ואזיל, דכיון דכל הודאתו בשטר כתובה, דשטר נמי שתים משמע, וכל משמעות השטר הילך הוא שהרי הקרקעות משועבדים על כך, אבל כי אמר שלש סלעים שלישי מלוה על פה הוא, דלאו בשטר כתובה, ואין הקרקעות משועבדים, ולאו הילך הוא) הא שתים פטור, והאי שטר דקמודי ביה הילך הוא (**כתב רש"י** לא גרסינן 'כיון דקמודה ביה, דבלאו הודאתו נמי כל שטרי הילך הוא' **אמנם הר"ן שבועות יז:** חולק) ושמע מינה הילך פטור (**הסבירו התוס'** וא"ת מדוע ר' שמעון בן אלעזר לא פוטר משבועה משום מיגו, שיכל לומר שתים **וי"ל** כיון דהילך פטור אם יאמר שתים הו"ל כופר הכל, ואין אדם מעיז, ולר"ע לא הוי עזות דמסייע ליה שטרא, ולכן יש לו מיגו)?

לא, לעולם אימא לך שתים חייב (**הסבירו התוס'** לכאורה קשה, אם בשתים ר"ע מחייב שבועה, א"כ מדוע בג' פוטר ר"ע את המודה בשלוש, והלא אין לו מיגו, שאם היה טוען שתים, היה צריך להישבע **ותירצו** שאעפ"כ יש לו מיגו דכשאמר שתים נראה יותר נאמן לפי שהשטר מסייעו) והאי דקתני שלש לאפוקי מדרבי עקיבא דאמר משיב אבידה הוי ופטור (דאי תנא שתים לא הוה פליג ר' עקיבא) קא משמע לן דמודה מקצת הטענה הוי וחייב.

אי הכי (דבשתים נמי חייב, אמאי תנא...) רבי שמעון בן אלעזר אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע (ר' שמעון בן אלעזר אומר...) אף זה ישבע מבעי ליה (ושמעינן דלא משיב אבידה חשיב ליה, ומדנקט הואיל משמע דחיובא משום דגרם לעצמו, שהודה במקצת, דהשתא הוא דהויא הודאה, משום דסלע שלישי לאו הילך הוא, אבל שתים לא הוי הודאה, משום הילך).

אלא (אי אית לך לתרוצי תריץ הכי) לעולם (כדקאמרת, הא...) שתים פטור (וטעמא לאו משום הילך) והילך חייב (**הסבירו התוס'** וא"ת כיון דהילך חייב כי אמר נמי שתים אינו כופר הכל וכי אמר שלש יהא נאמן במיגו דאי בעי אמר שתים (**כילא בהערות הגריש"א** והיינו להשאלה אם הילך חייב לו פטור אינו רק הלכה, אלא משפיע על דעת בע"א במלאות לאם הילך פטור אם כן הוי ליה כופר הכל ואין מעיז וממילא אין לו מיגו. ואם הילך חייב לא הוי כופר הכל ומעיז, וזה חדוש גדול) ומאי טעמא דרשב"א שמחייב שבועה את הטוען שלוש **וי"ל** דס"ל דמה שהשטר מסייעו אינו טוען ברצון לפי שנראה שמחמת השטר מודה ואם לא היה השטר היה כופר הכל). **ושאני הכא** (שתים פטור, אף שהוא מודה במקצת) דקא מסייע ליה שטרא (העדים החתומים על השטר מעידין כדבריו שלא היו אלא שתים, ולכך לא פירשו מניינן, הלכך אין צריך שבועה). אי נמי (להכי לא הוו שתים הודאה לחייבו שבועה, לפי שהשטר אומר כן) משום דהוה ליה שטר שעבוד קרקעות ואין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות [כשם שאין נשבעין על כפירת קרקעות, כך הודאתן אינה מביאה לידי שבועה, דקרקעות אמעוט מתורת שבועה, במסכת שבועות (מב:) אבל כי אמר מלוה חמש ולוה שלש איכא כפירה והודאה במה שאין כתוב בשטר **הסבירו התוס'** וא"ת למ"ד בב"ב (קעה:) שיעבודא דאורייתא, מודה מקצת הטענה למה נשבע, הא כופר שעבוד קרקעות. **וי"ל** שמחל לו השעבוד או שאין לו כלל קרקעות אפי' משעבדי. **אולם יש להקשות** על ר' יוחנן הסובר בב"ב (שם) דשיעבודא דאורייתא שהרי בשבועות (לז:) אמר ר' יוחנן כופר בממון שיש עליו עדים חייב קרבן שבועה, שיש עליו שטר פטור מקרבן שבועה משום דכופר שיעבוד קרקעות, דבעדים לא חשיב כופר שעבוד קרקעות, וקשה בעדים מדוע לא יפטר מקרבן, הרי שיעבודא דאורייתא **ויש לומר** הטעם משום שחכמים הפקיעו את השעבוד במלוה על פה משום פסידא דלקוחות, חשיב כאילו מחל לו השעבוד **אך** לפי"ז יש לומר, שר' יוחנן דיבר דווקא במקרה שהיו לחייב קרקעות שמכרם לאחר, וכרגע אין ברשותו קרקעות, שהרי אם יש בידו קרקעות שהם בני חורין, אפילו במלוה ע"פ גובים אותו מהן, נמצא כפירתו נחשבת כפירת שיעבוד קרקעות, ופטור קרבן. **וכן** אם אין לו נכסים משועבדים, כלומר קרקעות שמכר, גם אם תובעים אותו בשטר, כפירתו אינה נחשבת כפירת שיעבוד קרקעות, שהרי אין לו כלל קרקעות משועבדות לחוב זה. **עוד כתבו התוס'** לספרים שגורסים בברייתא (כן לפנינו) שר"ע

ד:

הוא זה שאמר שעל ג' לא נשבעים אין להקשות הא ר"ע דריש ריבויי ומיעוטי בשבועות (ד:) ובנזיר (לה.) ומאן דדריש ריבויי ומיעוטי אינו ממעט קרקעות כ"א שטרות כדמוכח בב"ק (קיז:) והיכי קאמר הכא אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות **וי"ל** שיש לו שום מיעוט למעט קרקעות. וכן צ"ל לקמן (ק:) אליבא דר"מ דאית ליה נשבעין אעבדים ולא אקרקעות ואע"ג דעבדים הוקשו לקרקעות לכ"ע דמהאי טעמא עבד נקנה בכסף בקדושין (כב:) אלא דר"מ דריש ריבויי ומיעוטי להוציא שטרות ויש לו שום מיעוט למעט קרקעות ובאותו מיעוט אין למעט עבדים אע"ג דהוקשו לקרקעות כדמוכח בב"ק (סג.) דמאן דדריש בריבה ומיעט וריבה צריך שני מיעוטי לקרקעות ועבדים. ואע"ג דרשב"א היה תלמידו של ר"ע אין לחוש מה שחולק עמו והוזכר קודם דכעין זה מצינו לקמן (ז.) גבי שנים אדוקים בשטר דפליג רבי עם רשב"ג אביו ויש ספרים דגרסי הכא ר' יעקב].

איכא דמותיב מסיפא רבי עקיבא אומר אינו אלא כמשיב אבידה ופטור. טעמא דאמר שלש, הא שתים (דליכא משיב אבידה) חייב (מדלא תנא פטור בשתים). והא שטר דקא מודי ביה כהילך דמי, שמע מינה הילך חייב?

לא, לעולם אימא לך שתים נמי פטור, והאי דקתני שלש לאפוקי מדרבי שמעון בן אלעזר, דאמר מודה מקצת הטענה הוי וחייב (ואינו משיב אבידה, דאיערומי קמערים, דלחזקיה בנאמן) קא משמע לן (כיון דבשתים נמי פטור ליכא למימר איערומי מערים, אלא...) משיב אבידה הוי ופטור. הכי נמי מסתברא (דבשתים פטור) דאי סלקא דעתך שתים חייב, בשלש היכי פטר ליה רבי עקיבא, האי אערומי קא מערים, סבר אי אמינא שתים בעינא אשתבועי, אימא שלש, דאהוי כמשיב אבידה ואיפטר. אלא שמע מינה שתים נמי פטור. אלא קשיא לרבי חייא (דהא איכא למידק מינה דשתים פטור, כדאמרינן דאי סלקא דעתך)? שאני התם (האי דקאמר שתים פטור טעמא לאו משום הילך, אלא...), דקא מסייע ליה שטרא. אי נמי, משום דהוה ליה שטר שעבוד קרקעות, ואין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות.

מתיב מר זוטרא בריה דרב נחמן טענו (חבירו בבית דין) כלים וקרקעות, הודה בכלים וכפר

בקרקעות, הודה בקרקעות וכפר בכלים פטור (דלא כפירתו ולא הודאתו מביאתו לידי שבועה). הודה מקצת קרקעות פטור, מקצת כלים חייב (אף על הקרקעות לישבע, כדאמרינן לקמן, שהנכסים שאין להן אחריות זוקקין את הקרקעות לישבע עליהן, משנתחייב לישבע על המטלטלין זוקקין ומגלגלין עמהם שבועת קרקע). טעמא דכלים וקרקעות, דקרקע לאו בת שבועה היא, הא כלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות (שכלים שהודה עליהם מונחים לפנינו, ואמר ליה הילך) חייב (**הסבירו התוס'** הוה מצי לשנויי בחפר בה בורות שיחין ומערות כדבסמוך). היכי דמי, לאו דאמר ליה הילך, ושמע מינה הילך חייב?

לא, לעולם אימא לך כלים וכלים נמי פטור, והא דקתני כלים וקרקעות הא קא משמע לן הודה במקצת כלים חייב אף על הקרקעות (**הסבירו התוס' ישנים** וא"ת יהא נאמן במיגו דאי בעי כפר בכלים והיה מודה במקצת קרקעות וי"ל שמא חפץ בקרקעות יותר). מאי קא משמע לן זוקקין (המטלטלין זוקקין הקרקעות לישבע על ידי גלגול) תנינא [בקדושין (כו.)] זוקקין הנכסים שאין להן אחריות, את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהם! הכא עיקר [שמשנה זו שנויה במסכת שבועות (לח.)] התם (בקדושין) אגב גררא נסבה (דאיירי התם נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה, ואגב דאיירי דנקנין עמהם תנא בהדה זוקקין אותן לישבע עליהם).

[דף ה ע"א] ולמאן דאמר הילך פטור, אמאי איצטריך קרא למעוטי קרקע משבועה [דילפינן לה מכלל ופרט בשבועות (מב:), ולקמן (נז:)] הא כל קרקע הילך הוא (**הקשו התוס'** תימה גם למ"ד הילך חייב אמאי איצטריך קרא למעוטי קרקע משבועה, הא בקרקע לא שייך משתמיט, דכי כופר במקצת קרקע פטור, דנאמן, מטעם דאין אדם מעיז, כיון דלא שייך הכא אשתמוטי קא משתמיט **ושמא** גם בקרקע שייך קצת אשתמוטי קא משתמיט כי שמא משכנה וסבר עד דהוה לי זוזי ופרענא ליה **עוד הקשו התוס'** תימה הא ליכא קרא מיותר למעוטי קרקעות, אלא מכלל ופרט וכלל ממעטינן להו, וכלל ופרט וכלל ממעט כל דבר המטלטל וגופו ממון, וא"כ ממעט גם שטרות **וי"ל** שקושיית הגמ' היא, אמאי איצטריך תנא למילף קרקעות מכלל ופרט כיון דהילך פטור. **ואם תתרץ** שבאמת לעניין שבועת מודה במקצת, אין צורך למעט קרקעות משבועה, מ"מ נצרך לעניין עד אחד שלא מחייב שבועה בקרקע **מיהו י"ל** שקושיית הגמ' היא משום שהמשנה 'אין נשבעין על הקרקעות' מיירי בשבועה דמודה במקצת)? אמר לך איצטריך קרא היכא דחפר בה בורות שיחין ומערות (דלאו הילך הוא, שהרי קלקלה). אי נמי היכא דטענו כלים וקרקעות, והודה בכלים (דלאו הילך הוא) וכפר בקרקעות [ואשמועינן דאינו נשבע אכפירת קרקעות **כתבו התוס'** מהכא משמע דטענו חטין ושעורים והודה באחד מהן דחייב, דדוקא כלים וקרקעות פטור הא חטין ושעורים חייב, וכן סברי שמואל ורבי יוחנן לחד לישנא בשבועות (מ.)].

תא שמע, דתני רמי בר חמא ארבעה שומרין (שבועה האמורה בהן בשומר חנם שנגנבה הימנו, ושומר שכר שנאנסה, ובשואל שמתה מחמת מלאכה) צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת. שומר חנם והשואל, נושא שכר והשוכר [**כתבו התוס'** שומר חנם פטור מכל חוץ מפשיעה, ושואל חייב בכל חוץ ממתה מחמת מלאכה, ונושא שכר והשוכר, במקצת חייב ובמקצת פטור, ולכך תנא להו כסדר זה ולא שנאם כסדר כתיבתם (פרשה לשונה שומר חינם, שניה שומר שכר, שלישית שואל). **וא"ת** ואמאי לא מקשה הגמ' כאן על מ"ד הילך פטור מכמה משניות דזה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון, ועשרה גפנים דשבועות (מב:), ומתניתין (צז:) דזה אומר שאולה וזה אומר שכורה דמיירי בפקדון, הא הילך הוא **וי"ל** דניחא ליה לאקשויי מכל ד' שומרין. כפירה לא הויא אלא בכופר ממש, או לא היו דברים מעולם, או החזרתי לך. הודאה לא הויא אלא אם כן הודה ממש שיש לו בידו, שחייב להחזיר לו, נמצא שאין חיוב שבועת השומרים באה אלא אם כן טען שלש פרות, באחת כפר לו, ואחת הודה לו שישנה בידו, והשלישית אומר לו נאנסה, או אם שומר חנם הוא אומר לו בשלישית נגנבה, דחייב עליה שבועה האמורה בפרשה שלא שלח ידו במלאכת רעהו, דאילו שבועה דכפירה אין זו שבועה האמורה בשומרים, ובלאו כפירה נמי לא תחייביה שבועת שומרים, דכתיב בשומר חנם 'כי הוא זה'

ה.

דמינה נפקא לן (שבועות לט:) שמודה במקצת וכפר במקצת, ולאפוקי ממאן דאמר בב"ק (קז.) עירוב פרשיות כתוב כאן, וכי כתיב 'כי הוא זה' לאו אשומר חנם דכתיב גביה קאי, אלא א'אם כסף תלוה', ואשמועינן האי תנא דבשומרים נמי בעינן כפירה והודאה, והשבועה האמורה בפרשה על פרה שלישית]. היכי דמי (פרה של הודאה) לאו (דקיימא קמן) דאמר ליה הילך (קחנה בכל מקום שהיא, דהיינו הילך)? לא, דאמר ליה שלש פרות מסרתי לך ומתו כולהו בפשיעה, ואמר ליה איהו חדא לא היו דברים מעולם, וחדא מתה באונס (ועליה הוא נשבע שבועת שומרין), וחדא מתה בפשיעה (היא של הודאה) דבעינא שלומי לך, דלאו הילך הוא.

תא שמע, דתני אבוה דרבי אפטוריקי (תא שמע מינה תיובתא) לדרבי חייא קמייתא (כלומר תא שמע לדר' חייא קמייתא, דאמר לעיל שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים...) מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום, והעדים מעידים אותו שיש בידו חמשים זוז, יכול ישבע על השאר תלמוד לומר עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה [מודה לו במקצת, מכלל דכופר במקצת, וכתב בההוא לעיל מיניה 'ונקרב בעל הבית אל האלהים' ודרשינן לקמן (ב"מ מא:) ונקרב לשבועה] על הודאת פיו אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו על העדאת עדים?

מתניתא קא רמית עליה דרבי חייא, רבי חייא תנא הוא, ופליג [**הספירו התוס'** אי גרס לעיל (ג.) א"ר חייא אתי שפיר, ואפילו אי גרסינן תני ר' חייא י"ל דהכי קאמר דאפילו לא הוה ברייתא תנא הוא ופליג]. והא קרא קאמר? ההוא (מיבעי ליה) למודה מקצת הטענה (דמחייבא עליה שבועה, ואתיא העדאת עדים מינה בקל וחומר כדלעיל, דליכא קרא יתירא דתדרוש מינה מיעוטא). ואבוה דרבי אפטוריקי אמר לך כתיב 'הוא' וכתיב 'זה' חד למודה מקצת הטענה, וחד להעדאת עדים דפטור (למעוטה). ואידך חד למודה מקצת הטענה, וחד למודה ממין הטענה (דבעינן שתהא הודאה ממין טענת כפירה, שאם טענו סאה של חטים והודה לו בשעורים פטור). ואידך מודה ממין הטענה לית ליה, וסבר ליה כרבן גמליאל, דתנן טענו חטין והודה לו בשעורין פטור [**כתבו התוס'** אף מן השעורים כדמוכח בתוס' ב"ק לה:)] ורבן גמליאל מחייב.

ההוא רעיא דהוו מסרי ליה כל יומא חיותא בסהדי [**הספירו התוס'** ומיירי דאמרי ליה אל תחזיר אלא בעדים, דאל"כ הא קי"ל (כתובות יח.) המלוה את חבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים] יומא חד מסרו ליה בלא סהדי, לסוף אמר להו לא היו דברים מעולם. אתו סהדי אסהידו ביה דאכל תרתי מינייהו.

אמר רבי זירא אם איתא לדרבי חייא קמייתא (אם הלכה כמותו) משתבע אשארא [**הספירו התוס'** נראה דהלכה כרבי חייא, דהא לעיל מוקי לרבי חייא כרבנן דר"ג דהלכה כוותייהו כדפריך (ב"ק לה:) מאי קמ"ל תנינא, וכן לקמן (ק.) פריך אמאי טענו חטין והודה לו בשעורים הוא, וכן סברי רב ושמואל בשבועות (מ.). ואע"ג דקאמר הכא אם איתא, דהכי נמי אשכחנא בכתובות (נט.) דקאמר אם איתא לדרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת... ובכתובות (קז:) פסיק כרב הונא. **תימה** אפי' אי איתא לדרבי חייא לא משתבע הכא דאסהידו עליה דאכל תרי מינייהו דמה להצד השוה שבהן שכן לא הוחזק כפרן תאמר הכא דהוחזק כפרן כדפריך לעיל (ד.) והכא לא שייך משתמיט **ושמא** י"ל אחרי שלמד שיש שבועה בהעדאת עדים במלוה מעתה אין לחלק בין מלוה לפקדון).

אמר ליה אביי אם איתא משתבע, והא גזלן הוא (וכי אמר ר' חייא במלוה, אי נמי בפקדון שלא שלח בו יד ואבד ממנו דאיכא למימר אשתמוטי משתמיט)? אמר ליה שכנגדו קאמינא [אם שבועה מוטלת עליו נשבע שכנגדו ונוטל, כדאמרינן בשבועות (מד:) שהחשוד על השבועה תקנו חכמים שכנגדו נשבע **הספירו התוס'** וא"ת מאי שנא דבחשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל, אמאי לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם כדאמר גבי חמשין ידענא וחמשין לא ידענא (צח.) ובנסכא דר' אבא (שבועות לב:) **וי"ל** באמת מדין תורה כך הדין 'מתוך שאינו יכול להישבע משלם' אלא חכמים תיקנו בחשוד שהשכנגדו ישבע ויטול, דאי אמרינן משלם לא שבקת ליה חיי, דכל

העולם יביאוהו לידי שבועה ויטלו כל אשר לו. **ועוד יש לומר** שבחשוד אף מדאורייתא לא אמרינן 'מתוך שאינו יכול להישבע משלם', ודווקא במקום שהמחוייב שבועה לא יכול להישבע כמו באופנים שהובאו לעיל, כגון שבעצמו אינו יודע, בזה יכול התובע לומר 'או תישבע או תשלם' אבל הכא החשוד ברצון ישבע אם נניחנו, ולכך לא נחייבו ממון, והכמים תיקנו לטובת התובע שיישבע ויטול].

השתא נמי, דליתא לדרבי חייא (ואין כאן הודאה במקצת) נחייביה (שבועת היסת) מדרב נחמן (וישבע שכנגדו ויטול) דתנן מנה לי בידך, אין לך בידי פטור. ואמר רב נחמן משביעין אותו שבועת היסת [שבועה שהסיתו חכמים לכך להסיתו להודות, וטעמא מפרש בשבועות (מז:) חזקה אין אדם טוען אלא אם כן יש לו בידו **הסבירו התוס'** מהכא משמע דהלכה כלישנא קמא דשבועות (מא.) דלא בעי דררא דממונא אלא אפי' כופר הכל חייב שבועת היסת מדלא מייתי הכא סיפא דנתתיו לך פטור, וכן פירש רב האי גאון, ואי טעין איני יודע בכל ישבע שאינו יודע].

דרב נחמן תקנתא היא (דהא מדאורייתא לא רמי שבועה עליה) [**דף ה ע"ב**] ותקנתא [דכשכנגדו ישבע ויטול, דהויא נמי תקנתא, דמן התורה מי שעליו לשלם הוא ישבע ויפטר מן התשלומין, ואין נשבע ונוטל מן התורה, ואותן המנויין בשבועות (מד:) תקנת חכמים הן, ולשבועה דאורייתא עבוד רבנן תקנתא, אבל תקנתא...] לתקנתא לא עבדינן [**הסבירו התוס'** ומתוך שאינו יכול לישבע משלם לא שייך הכא כדפרישית לעיל (**ביאר המהר"ם בשני לופניס ל.** לו שכוונתם למה שהבילו לעיל ה. , שלא נאמר דין זה בחשוד משום דלא שבקת חיי, לו משום שהוא בדלון ישבע **ב.** כוונתם למה שהבילו בדף ג: שדין 'מתוך שאינו יכול להישבע משלם' נאמר רק בשבועה דאורייתא)].

ותיפוק ליה דהוה ליה רועה (אדאביי קא מתמה, דקשיא ליה והא גזלן הוא, ותיפוק ליה דבלאו הך גזילה פסול לשבועה) ואמר רב יהודה סתם רועה (אפילו לא הועד עליו שגזל) פסול (לעדות, דסתמיה גזלן הוא, שמרעה בהמותיו בשדות של אחרים)? לא קשיא, הא דידיה (רועה בהמות שלו פסול, דבשביל הנאתו רועה אותן בשדות אחרות), הא דעלמא (רועה בהמות העיר בשכר, בשביל הנאת אחרים אינו חוטא להרעות עד שיגיע למרעה המופקר לכל). דאי לא תימא הכי (דלא אמרינן על רועה בהמות דעלמא שהוא גזלן), אנן חיותא לרועה היכי מסרינן, והא כתיב וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל? אלא חזקה, אין אדם חוטא ולא לו. **פסק השו"ע א.** כפר בכל, ועדים מעידים שחייב לו חמשים, ישלם חמשים וישבע מן התורה על השאר, שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים (**הגה** ויש אומרים דוקא שהעדים מעידים על פה ובלא קנין, אבל אם כתבו שטר, או שיש כאן קנין, אין עדים מחייבין אותו שבועה, דשטר הוי כהילך ויש מי שחולק...) במה דברים אמורים, כשתבע מלוה. אבל אם תבעו חפצים שוה מנה, פקדון, והלה אומר אין לך בידי כלום, ועדים מעידים שראו בידו, כשנתבע, מאותם חפצים, שוה חמשים, הוחזק כפרן, והתובע נשבע ונוטל חו"מ (עה,ד). **הביא הב"י** התוס' הרי"ף הרא"ש והרמב"ם בשם הכל הגאונים פסקו כר' חייא קמייתא * **מ"ש השו"ע** 'אבל אם תבעו חפצים' **ביאר הב"י** כך פשוט שם (ה.) בעובדא דההוא רעיא. וטעמא לפי שכיון שהוא כופר בפקדון ויש עדים שישנו בידו הרי הוא גזלן ופסול לשבועה ושכנגדו נשבע ונוטל. **ב.** התובע לחבירו ממון או חפץ שהיה יכול להחזיק בו בטענת 'לא היו דברים מעולם', או 'החזרתיו לך', או 'לקוח הוא בידי', אם הוא מודה מקצת, חייב שבועה מן התורה, וכן אם הוא כופר בכל, ועד אחד מכחישו, חייב שבועה מן התורה, אפילו אינו יודע שחייב לו אלא על פי העד. אבל הכופר בכל, ואין עד אחד מכחישו, פטור משבועת התורה בין במלוה בין בפקדון, אבל חייב שבועת היסת, אפילו אמר ליה 'מנה לי בידך', והלה אומר 'לא היו דברים מעולם, נשבע היסת' (**הגה** ובלבד שיתבענו ודאי...). ואפילו מודה מקצת, אם אמר לו הילך המקצת שאני מודה, אינו חייב אלא היסת. ואינו נקרא הילך אלא אם כן יהא המקצת שהוא מודה לו מוכן בידו בפני בית דין ליתנו לו מיד, אבל אם אמר הרי הוא בביתי ואתננו לך, לא. ואפי' אם יתן לו משכון על מה שמודה

בו, לא חשיב הילך. (**הגה** וי"א דמשכון חשוב הילך, דהא אפילו שטר חשוב הילך) הו"מ (פז,א). **ביאר הב"י** ג' עמודי ההוראה פסקו כרב ששת, ודלא כר' חייא בתרייתא. **ג.** שטר חוב שכתוב בו סלעים או דינרים, סתם, מלוה אומר חמש ולוה אומר שתים, פטור משבועה דאורייתא, שאין כאן הודאה, דבלאו הודאתו מיעוט סלעים שנים, ונמצא שלא הודה אלא מה שבשטר, ואין כאן הודאה. ואפילו אמר הלוה ג', שהודה לו באחד יתר על משמעות השטר, אפילו הכי פטור, משום דהוי כמשיב אבידה, דאם רצה היה אומר שנים... הו"מ (פח,לב). **ביאר הב"י** הלכה כר"ע דקיימא לן (עירובין מו:) הלכה כר"ע מחבירו וכי פליג רבי שמעון בן אלעזר עליה דר"ע היכא דאמר לוה שלש, אבל היכא דאמר לוה שתים אפילו רבי שמעון בן אלעזר מודה דפטור משום דהוי שעבוד קרקעות ואין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות. **וכתב המ"מ** ומכל מקום נשבע הוא היסת בין באומר שתים בין באומר שלש וכן כתבו ז"ל ואף על פי שמשיב אבידה הוא אינו כמוצא מציאה לגמרי שלא לישבע היסת... עכ"ל.

'זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה...' על דאית ליה משתבע או על דלית ליה משתבע (הבא לישבע וליטול חציה, צריך הוא לישבע שיש לו בה חציה או לישבע שאין לו בה פחות מחציה, שמא אין לו בה כלום, וכי משתבע שאין לו בה פחות מחציה באמת הוא נשבע, שהרי אין לו כלום, דבשלמא אם היה לו בה שליש או רביע, והוא נשבע שאין לו בה פחות מחציה נשבע בשקר, שהרי יש לו בה שליש שהוא פחות מחציה, ואין לו בה חציה, אבל כשאין לו בה כלום נשבע הוא באמת **הסבירו התוס'** ואע"ג דעל דעת ב"ד משביעין אותו, היינו על פי מה שבי"ד מבינים מדבריו, וא"כ אין חשש שישבע לשקר **יש לומר** שמ"מ לא הו"ל לתקן שבועה בלשון דלא משתמע שחציה שלו)? אמר רב הונא, דאמר שבועה שיש לי בה (ואם תאמרו שמא שליש או רביע...) ואין לי בה פחות מחציה.

ונימא שבועה שכולה שלי (**הסבירו התוס'** לרבנן דבן ננס פריך דלא חיישי לשבועת שוא, שהרי לבן ננס אין כאן קושיא, שחכמים רצו להימנע משבועת שוא, ולכן לא תיקנו שכל אחד ישבע שכולה שלו, שא"כ נמא שאחד נשבע לשוא **הקשה הגרעק"א** קשה לי דנהי דרבנן לא

חיישינן דבאין לידי שבועת שוא היינו שאין מפסידים זכותו של בעה"ב שישבעו לו הפועלים והחנוני, אבל הכא כיון דאפשר לתקוני שלא יהיה ודאי שבועת שוא., בודאי עדיף, וצ"ע)?

ומי יהבינן ליה כולה (הרי חבירו תופס בה, ואם ישביעוהו על כולה הרי לעז לבית דין, מאחר שכולה שלו, והם אמרו יחלוקו). ונימא שבועה שחציה שלי? מרע ליה לדיבוריה (דאמר ברישא כולה שלי, והשתא אמר בהדיא חציה שלי). השתא נמי מרע ליה לדיבוריה? (תירוצא הוא) דאמר כולה שלי, ולדבריכם (שאין אתם מאמינים לי בכולה) שבועה שיש לי בה, ואין לי בה פחות מחציה (**הסבירו התוס'** שאע"פ שאומר לדבריכם... מ"מ לא נשבע ש'חציה שלי' שנראה כסותר דבריו הראשונים, ולכן אף שאומר לדבריכם... תיקנו נוסח זה 'שבועה שיש לי בה...').

וכי מאחר שזה תפוס ועומד, וזה תפוס ועומד, שבועה זו למה? **אמר רבי יוחנן** שבועה זו תקנת חכמים היא, שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו, ואומר שלי הוא.

ונימא מיגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא (אדרבי יוחנן פריך, דאמר חשדוהו רבנן שמא ילך ותוקף בטליתו של חבירו, ואומר שלי הוא, אם חשוד הוא בכך חשוד הוא נמי לישבע)? לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא [**פירש רש"י** דחמיר הוא לאינשי איסור שבועה מאיסור גזילה **וכ"כ התוס', וזתכ"ד** נראה דהיינו טעמא משום דשבועה חמורה כדאיתא ביומא (פו.) ובשבועות (לט.) שהעולם נזדעזע על לא תשא. **וא"ת** א"כ אמאי גזלן פסול לשבועה דאמר שכנגדו נשבע ונוטל **וי"ל** דגזלן לא פסול לשבועה אלא מדרבנן, ולעדות הוא דפסול מדאורייתא משום אל תשת רשע עד. **וי"מ בשם ה"ר יהודה חסיד** הא דחשיד אממונא כשר לשבועה משום דשמא ע"י שבועה יפרוש מגזל, אבל גזלן ודאי כמו שמממון אינו פורש ה"ה משבועה, ולא קשה מההוא רעיא דאסהידו ביה דאכל מינייהו אמאי פסול דבהנך תרי דאכל צריך לשלם ומהשאר יפרוש על ידי שבועה, דמה שהוא משלם על ידי עדים אין זה השבה מעליא דעל כרחו משלם, והיינו טעמא דכופר בפקדון פסול לעדות]. דאי לא תימא הכי האי דאמר רחמנא מודה מקצת הטענה ישבע, נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא! התם אשתמוטי קא

משתמיט ליה (ולא חשיד אממונא), כדרבה (דאמר לעיל, מפני מה אמרה תורה...). תדע (דלאו בגזלן חשדינן ליה אלא באשתמוטי בעלמא) דאמר רב אידי בר אבין אמר רב חסדא הכופר במלוה (שבאו עדים והחזיקוהו בכפרן, שהעידוהו שהוא חייב לו) כשר לעדות (אלמא לאו דעתיה למגזליה, דנימא אל תשת עד חמס אלא לאשתמוטי עביד), בפיקדון פסול לעדות (דמאי אשתמוטי איכא, הרי לא ניתן להוצאה, ובעין הוא, ואם אבד יטעון שאבד ויפטר).

אלא הא דתני רמי בר חמא ארבעה שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת שומר חנם והשואל, נושא שכר והשוכר, נימא מיגו דחשיד אממונא (דההוא דאמר לא היו דברים מעולם כופר בפקדון הוא, וליכא למימר משתמיט) חשיד אשבועתא (דבשלמא אשבועת שומרין, דההוא דקטעין נאנסה, דחייביה רחמנא שבועה איכא למימר דלא חשיד אממונא, אלא שמא פשע בשמירתה וחייב לשלם אונסיה וסבר עד דהוי לי זוזי ופרענא ליה, אלא ההיא דכפירה הא ודאי כופר בפקדון הוא, ומשקר, והיכי משבעינן ליה עלה)! התם נמי אשתמוטי קא משתמיט (שאבדה ממנו...) סבר משכחנא לגנב ותפיסנא ליה, **אי נמי** משכחנא ליה באגם ומייתינא ליה.

אי הכי (בפקדון איכא למימר משתמיט) הכופר בפקדון אמאי פסול לעדות, נימא אשתמוטי קא משתמיט, סבר עד דבחשנא (אחפש) ומשכחנא ליה? כי אמרינן הכופר בפקדון פסול לעדות כגון דאתו סהדי ואסהידו ביה דההיא שעתא איתיה לפקדון בביתיה והוה ידע [**כתבו התוס**' ל"ג דאשתבע דאי איכא סהדי דנשבע לשקר במלוה נמי פסול, וכן משמע בב"ק (קז:) דמיירי בלא שבועה]. **אי** נמי דהוה נקיט ליה בידיה.

אלא הא דאמר רב הונא (לקמן בהמפקיד גבי שילם ולא רצה לישבע, אמר רב הונא אם בא לשלם...) משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו (חיישינן שמא עיניו נתן בה) נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא? התם נמי (לא חשיד אממונא) מורה (היתירא) ואמר דמי קא יהבנא ליה.

אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא והא קא עבר על לאו דלא תחמד (מה לי חשוד על לא תחמוד, מה לי חשוד על לא תגזול, נימא מיגו דחשיד עליה, חשיד אשבועתא) לא תחמד לאינשי בלא דמי משמע להו (**כתבו התוס**' וא"ת א"כ הוי ליה בכלל 'לא תגזול' ולמה נצרך הלאו של 'לא תחמוד' **וי"ל** לעבור עליו בשני לאוין. **וא"ת** והא כי יהיב דמי נמי חמסן הוה כדמוכח בב"ק (סב.) וחמסן פסול לעדות כדכתיב 'אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס' והפסול לעדות פסול לשבועה דכל הנהו דחשיב בפסולי עדות בסנהדרין (כה:) פוסל להו לשבועה בשבועות (מה.) **וי"ל** דחמסן לא פסול לעדות אלא מדרבנן מדתני בפרק זה בורר 'הוסיפו עליהם החמסנין' ולא פריך חמסן דאורייתא הוא כדפריך אגזלן, וחמסן דקרא דלא יהיב דמי ובב"ק (קיט.) דמייתי קרא ד'מחמס בני יהודה' אפי' אי יהיב דמי אסמכתא בעלמא הוא, **ואע"ג** דהוסיפו עליהם החמסנין לפסול לעדות וה"ה שפסול לשבועה, א"כ כיצד משביעים את השומר, שאומר שהפקדון אבד, ואנו חוששים שחמסו **וי"ל** שחכמים חששו רק בחמסן שחצוף להטוף מיד ליד בידיעת הבעלים, אבל הכא לא חציף אלא מעלים חמסנותו ואמר שנאבדה לו לא פסיל).

[דף ו ע"א] ואלא הא דאמר רב נחמן משביעין אותו (לשאינו מודה במקצת) שבועת היסת, נימא מיגו דחשיד אממונא (דמעיז פניו לכפור הכל, לאו לאשתמוטי בעי) חשיד אשבועתא [**הקשו התוס**' שגם בכופר הכל שייך לומר שמשתמט **ותירצו י"ל** דרב נחמן מחייב שבועת היסת אפי' היכא שתובעו ואמר 'זה החפץ שהוא בידך שלי הוא' דלא שייך אישתמוטי, וכן פי' רב האי גאון שמשביעין שבועת היסת אקרקעות אע"ג דלא שייך בהו אישתמוטי. **וקשה** דבשבועות (מ:) משמע דלא מחייב שבועת היסת אלא משום אישתמוטי דקא פריך אדרבה אין אדם מעיז ומשני דמשתמיט **וי"ל** כיון דבשאינו בעין משתמיט אף כשהוא בעין לא פלוג רבנן, וגם באופן כזה, חייבו חכמים שבועה **אי נמי** י"ל שאמנם שבועת היסת שייכת רק במקום ששייך לומר שכוונתו להישתמט, ואכן יכלה הגמ' לדחות כך את הראיה מרב נחמן, ואכן עיקר ראיית הגמ' אינה מדבריו, אלא מדברי רבי חייא שהביאה בסמוך).

ותו, הא דתני רבי חייא (גבי חנוני על פנקסו) שניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית, נימא מיגו (כיון דחד מינייהו ודאי חשיד אממונא) דחשיד

ו.

אממונא חשיד אשבועתא (**הקשה רש"י** אמאי שבקה למתניתין דשבועות ומייתי לה מברייתא **תירצו התוס'** דע"י ר' חייא שנאה רבי כדמוכח התם (מז:)).

ותו, הא דאמר רב ששת שלש שבועות משביעין אותו (לשומר חנם שטוען נגנבה) שבועה שלא פשעתי בה, שבועה שלא שלחתי בה יד [**פירש רש"י** לעשות מלאכתו, דאי שלח בה יד הוי גזלן עליה, ומיחייב באונסיה, ואפילו נאנסה, ברשותיה היא קיימא, ודידיה היא. **כתבו התוס'** פרש"י דאם שלח בה יד אפילו נאנסה חייב, ואע"פ דמשהחזירה פטור כדקתני (לד.), מ"מ שמא נאנסה קודם שהחזירה. **אבל קשה** מהגמ' לקמן (פג.) דקאמר 'ונשבר או נשבה אין רואה' הא יש רואה יביא ראיה ויפטר, והא שמא שלח בה יד **וי"ל** שיפטר משבועה שנאנסה אך ישבע שלא שלח בה יד **אי נמי** שלא שלחתי בה יד אינו נשבע אלא ע"י גלגול שבועה שלא פשעתי בה וכשיש רואה שנאנסה פטור לגמרי. **ור"ת מפרש** אפי' ע"י גלגול לא ישבע היכא שהיא מתה בפנינו דאין מגלגלין אלא בדבר הדומה דלמה י"ל ששלח בו יד, דדוקא בשותפין שחלקו ונתחייב שבועה ממקום אחר מגלגלין משום דמורי היתרא. ושבועה שלא שלחתי בה יד מפרש ר"ת שלא אכלה דאינו בכלל שבועה שלא פשע בה ושאינה ברשותו) שבועה שאינה ברשותי. נימא (גבי שבועה שאינה ברשותי) מיגו דחשיד אממונא (שמא ברשותיה הוא וכופר בה) חשיד אשבועתא? **אלא** לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא.

אביי אמר [**פירש רש"י** טעמא דמתניתין לאו כדר' יוחנן, דאי הוה חשיד לן אהולך ותוקף בטלית חבירו חנם הוה לן חשוד אשבועה (**אמנם הרמב"ן חולק על רש"י** ודעתו היא שגם אביי מודה שהחשוד על הממון אינו חשוד על השבועה, ומכל מקום חלק על רבי יוחנן שאין לחשוש שאדם תוקף סתם טליתו של חבירו) אלא...] חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו (**פירש רש"י** ומכיר בו ששכחה, ויכפור בו, והולך ותוקף בטליתו, ונשבע שיש לו בה דמי חציה, וטלית זו שלו דהא אפילו גלימא דעל כתפיה שעביד ליה. **אמנם** דעת הר"י מיג"ש שאין לתקוף טלית מחמת מלוה ישנה, והתוקף מחמת מלוה ישנה הרי הוא כגזלן. ולדעתו אין פירוש הסוגיא כרש"י אלא משום דאנו חוששים שמא תפס שלא כדין, משום מלוה ישנה, לכן עליו להשבע שהטלית שלו ולא תפסה מחמת מלוה ישנה).

אי הכי (אמאי רמו עליה שבועה, כיון דאי לא הוי עליה לא הוי תפים בה) נשקול בלא שבועה (לגבות מלוה שלו)? אלא חיישינן שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו (**הסבירו התוס'** והברייתא שהביאה הגמ' לעיל דמשביעין את השומר ג' שבועות ובאותם שנשבעין ונוטלין, יש לפרש שאינם חשודים על ממון, והסיבה שאנו מחייבים אותם שבועה, היא משום שיש לחשוש שמא מלוה ישנה יש לו עליו ולכך אין לפוטרו בלא שבועה וגם לא יטול בלא שבועה, אבל בגזלן ודאי וכופר בפקדון אין להכשיר מטעם שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו, ולכן הם פסולים לשבועה).

ולאו אמרינן תפים ממונא מספיקא, משתבע נמי מספק? אמר רב ששת בריה דרב אידי פרשי אינשי מספק שבועה, ולא פרשי מספק ממונא (אבל מודאי דממונא פרשי, ומאן דלא פריש חשיד נמי אשבועתא). מאי טעמא, ממון איתיה בחזרה (**הסבירו התוס'** אם לא יזכור בוודאות שחייב לו יחזיר לו, ולא יעכבנו אצלו מספק, **אבל** אין לפרש אם יזכור שאינו חייב לו יחזיר, אבל אם לא יזכור יעכבנו אע"פ שיודע שלא יזכור עוד דא"כ גם מספק שבועה לא יפרוש) שבועה ליתיה בחזרה. **פסק הש"ע** שנים שהיו אוחזים בכלי אחד... זה אומר הכל שלי, וזה אומר הכל שלי, כל אחד מהם נשבע (בנקיטת חפץ) שיש לו בזה הדבר ושאין לו בה פחות מחציו, ויחלוקו... חו"מ (קלח,א). **ב.** וכן הפסול לעדות מחמת עבירה, בין עבירה של תורה כגון מלוה ברבית או אוכל נבילות וכיוצא בהם, בין של דבריהם כגון מפריחי יונים ומשחקים בקוביא, נקרא חשוד. וכל מי שחשוד ליקח ממון חבירו, חשוד על השבועה, ודוקא שיש עדים שלקח ממון חבירו, אבל בלא עדים אינו חשוד, דשמא (ספק) מלוה ישנה יש לו עליו שבשביל כך תפס אותו חו"מ (צב,ג). **הביא הב"י** כתב הרא"ש ומדלא הביא הרי"ף אלא את דברי אביי, מכלל דסבירא ליה דאמרינן מאן דחשיד אממונא חשיד אשבועתא אע"ג דסוגיא דתלמודא מסיק דלא אמרינן. ומיהו אין נפקותא בזה דלא אשכחן לאביי מאן דחשיד אממונא בלא עדים דאמרינן שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו דאם לא כן תיקשי לאביי מכל הלין דמוכח מינייהו דלא אמרינן מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא עכ"ל. כלומר דאי הוה אמרינן דחשיד אממונא חשיד אשבועתא כיון דחיישינן בשנים אוחזים בטלית שמא הלך ותקף בטלית חבירו הוה לן למימר דליפסלו לעדות ולשבועה אבל לא אמרינן הכי משום דתלינן בספק מלוה ישנה כל היכא דליכא עדים אבל אי איכא עדים שלקח ממון חבירו מיפסיל דהויא לה גזילה ודאי

וספק מלוה ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי **ג.** התובע לחבירו מלוה שהלוהו וכפר, אף על פי שמביא עדים להכחישו, אינו חשוד, כל זמן שלא נשבע. אבל הכופר בפקדון, הוי חשוד אף על פי שלא נשבע, והוא שיש עדים שראוהו בידו בשעה שכפר (ומיהו אם רוצה לשלם הפקדון, אף על גב דעובר על לא תחמוד אינו נפסל) הו"מ (צב,ד).

בעי רבי זירא תקפה אחד בפנינו (הוציאה מיד חבירו בחזקה, והרי כולה בידו קודם שנשבעו) מהו (האם יש תוקף לתקיפתו, ושוב לא יכול השני להשבע וליטול את חלקו, או שנאמר שאין תוקף לתקיפתו, ונשבעים שניהם וחולקים)? היכי דמי, אי דשתיק אודויי אודי ליה, ואי דקא צווח מאי הוה ליה למעבד? לא צריכא, דשתיק מעיקרא והדר צווח, מאי, מדאשתיק אודויי אודי ליה, או דלמא כיון דקא צווח השתא איגלאי מילתא דהאי דשתיק מעיקרא סבר הא קא חזו ליה רבנן.

אמר רב נחמן, תא שמע במה דברים אמורים ששניהם אדוקין בה, אבל היתה טלית יוצאת (לפני בית דין) מתחת ידו של אחד מהן (שהוא לבדו אחוז בה, ולא חבירו) המוציא מחבירו עליו הראיה (בעדים). היכי דמי, אי נימא כדקתני (שזה לבדו אחוז בה ובא) פשיטא, אלא שתקפה אחד בפנינו (וכדאוקמינן, דשתיק ולבסוף צווח)?

לא, הכא במאי עסקינן כגון דאתו לקמן כדתפיסו לה תרוייהו, ואמרינן להו זילו פלוגו. ונפקו, והדר אתו כי תפיס לה חד מינייהו. האי אמר אודויי אודי לי, והאי אמר בדמי אגרתי ניהליה, דאמרינן ליה עד השתא חשדת ליה בגזלן, והשתא מוגרת ליה בלא סהדי [בתמיה. **הסבירו התוס'** ואינו נאמן במיגו דאי בעי אמר תקפה ממני, דמיגו במקום עדים הוא (כ"ל לדבריו שהשכיל לו מוכחשים ע"י לומלנא שלא היה משכיר לו ללא עדים, ולאומלנא זו תוקף של ב' עדים, וא"כ לא אמרינן מיגו במקום עדים)].

ואיבעית אימא כדקתני, דאתו לקמן כי תפיס לה חד מינייהו, ואידך מסרך בה סרוכי (נאחז בה קצת, כשהוא מנסה לתופסה ולהחזיק בה, אך הוא אינו אחוז בה כמו שאחוז בה הראשון). ואפילו לסומכוס, דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה מודה סומכוס (דאפילו בשבועה לא שקיל, דהא לאו ממון המוטל בספק הוא) דסרכא לאו כלום היא [ואין שור שחוט לפניך, ולא דמי לנמצא עוברה בצדה (ב"ק מו.)].

אם תמצי לומר (בשאילתנו לפשוט...) תקפה אחד בפנינו מוציאין אותה מידו (ויחלוקו, מ"כ בכול ש...) הקדישה (בלא תקפה) אינה מקודשת (דלא אלים הקדישה מתקפה). (מכל...) אם תמצי לומר תקפה אחד בפנינו אין מוציאין אותה מידו, הקדישה בלא תקפה מהו [**הסבירו התוס'** ומיירי נמי כגון ששתק בשעה שהקדיש ולבסוף כששאלה הגזבר צווח, ומבעיא ליה כיון דאמירתו לגבוה... הוה הקדש כתקפה דכיון ששתק אודויי אודי ליה והוה הקדש, ולא דמי לגזל ולא נתייאשו הבעלים דשניהם אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו דכיון דאודי ליה הוי כפקדון שיש לו ביד אחרים דיכול להקדיש כדמוכח בב"ב (פח.) גבי ההוא דאייתי קרי... דאי לא קייצי דמייהו הוי קדושת, או דלמא הקדש לא הוי כתקיפה דלמה יצווח בשביל דבריו, ומייתי מההיא מסותא דהקדיש חד ושתק אידך, ומסקנא דלא הוי הקדש אלמא שתיקתו אינו כהודאה] כיון דאמר מר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי, כמאן דתקפה דמי, או דלמא השתא מיהא הא לא תקפה (ואין יכול להקדישה) וכתיב וְאִישׁ כִּי יַקְדִּישׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַה'... מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו, לאפוקי האי דלא ברשותו.

תא שמע, דההיא [**דף ו ע"ב**] מסותא (מרחץ) דהוו מנצו עלה בי תרי, האי אמר דידי הוא, והאי אמר דידי הוא. קם חד מינייהו אקדשה. פרשי מינה (מלרחוץ בה) רב חנניה ורב אושעיא וכולהו רבנן. ואמר ליה רב אושעיא לרבה כי אזלת קמיה דרב חסדא לכפרי (שם מקום) בעי מיניה. כי אתא לסורא (כשהיה עובר דרך סורא לילך לכפרי) אמר ליה רב המנונא מתניתין היא, ספק בכורות (כגון בהמה שילדה, ואין ידוע אם בכרה כבר אם לא) אחד בכור אדם (כגון שהפילה אמו לפניו ספק דבר הפוטר בבכורה, ספק רוח הפילה, והבא אחריו בכור) ואחד בכור בהמה, בין

ו:

טהורים בין טמאים (כגון פטר חמור) המוציא מחבירו עליו הראיה (קא סלקא דעתך אם ביד ישראל הן הוי כהן מוציא מחבירו עליו הראיה, ואם תקפה כהן ושתיק ישראל והדר צווח, הוי ישראל מוציא מחבירו). ותני עלה אסורים בגיזה ובעבודה (מספק, שמא קדשים הם).

והא הכא, דאמר תקפו כהן אין מוציאין אותו מידו, דקתני המוציא מחבירו (משמע בין כהן בין ישראל) עליו הראיה, וכי לא תקפו אסורין בגיזה ובעבודה (חמור כח הקדש לאוסרן בגיזה ועבודה, שמע מינה דאם תמצי לומר תקפו אין מוציאין אותו מידו הקדישה מקודשת **כתבו התוס'** נראה דהכי מיבעי ליה במסותא כיון דמקרקעי היא והוה דינא כל דאלים גבר וכיון דאם תקפה האחד והקדישה כשהיא בידו מסתמא תו לא פקע אפי' חזר חבירו ותקפה ממנו, כי הקדישה בלא תקפה נמי הוי הקדש, או דלמא כיון דאפי' גבר האחד אם יכול השני לחזור ולתוקפה ממנו זוכה ה"ה הקדיש בלא תקפה לא יחול הקדש כלל כיון דחבירו אם תקפה היה זוכה דלא אלים הקדש מתקיפה, והשתא אייתי והא הכא אם תקפה כהן אין מוציאין ולכך אפי' לא תקפה אסורין בגיזה ועבודה מספק משום דשמא יש לכהן חלק בו ולכך יכול לתוקפה אלמא אפי' לא תקפה חשיב כאילו תקפה כבר והקדישה בעודה בידו, ודחי רבה דהתם אם תקפה כהן מוציאין מידו ואע"פ שאין לכהן בו כלום דאפי' כבר תקפה מוציאין מידו ואפי' הכי אסורין בגיזה ועבודה ועל כרחך משום דקדושה הבאה מאליה שאני. **וא"ת** אמאי אין מוציאין מידו, והלא הבעלים יאמרו שרוצים ליתן לכהן אחר **וי"ל** במכירי כהונה (בכהן, שישראל זה רגיל לתת לו את כל מתנות הכהונה שבידו, וכיון שכן, המתנות כהונה שאצל ישראל נחשבים כשלו, ולא של שאר הכהנים) **א"נ** אף שהבעלים יכולים לתת את המתנות לכל כהן שרוצים, מ"מ אם כהן מסוים תקף את המתנות, אין הישראל יכול להוציאם ממנו, ויכול לתבוע רק את טובת ההנאה שיש לו בהם, וזה למ"ד טובת הנאה ממון).

אמר ליה רבה קדושת בכור קאמרת, לעולם אימא לך (גבי בכור, דאפילו...) תקפו כהן מוציאין אותו מידו (מסתמא בחזקת ישראל הן, ולעולם הכהן קרוי מוציא מחבירו) ואפילו הכי אסורים בגיזה ובעבודה (לאו משום דיהא לכהן שום כח בהן, דתפשוט מינה להיכא דאי תקפו אין מוציאין מידו, הקדישה הוי הקדש, אלא הכא משום איסור ספק גיזת קדשים...) דקדושה הבאה מאליה שאני (שאם בכור הוא מאליו קדוש, ואיכא לספוקי בהכי, אבל גבי מסותא, דאין קדושה באה אלא על פיו של זה אימא לך דאפילו אם תמצי לומר תקפה אין מוציאין, הקדישה בלא תקפה לא הוי הקדש, דאין יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו).

אמר ליה רב חנניה לרבה תניא דמסייע לך (דגבי ספק בכורות, אם תקפה כהן מוציאין מידו) הספיקות [לקמן מפרש בספק פדיון פטר חמור דמפריש עליו טלה לאפקועי איסורא, והוא (הטלה) לעצמו שאין צריך ליתנו לכהן, שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ופדיון פטר חמור בר עשורי הוא, אם יש לכהן עשרה פטרי חמורים שנפלו לו מבית אבי אמו ישראל מפריש עליהם עשרה שיין, ומעשרן, והן שלו, הלכך, ספק פדיון פטר חמור ביד ישראל] נכנסין לדיר (עם שאר טלאים שלו) להתעשר (ואי נפקא בעשירי ליפוק). ואי סלקא דעתך (יש לכהן צד זכייה בו ד...) תקפו כהן אין מוציאין אותו מידו, אמאי נכנסין לדיר, נמצא זה פוטר ממונו בממונו של כהן [**הסבירו התוס'** וכן הוא מסקנא דאם תקפה כהן מוציאין מידו (כן פסקו הרבה מן הרלשונים לומנס הרמב"ם בבכורות (ב,ו) פסק שאין מוליאין מיל הכהן) **תימה** דלקמן (קב:) ובב"ב (קה.) דנה הגמ' באדם ששכר מרחץ מחבירו לשנה, וכשסיכמו את מחיר השכירות קבעו המחיר 'שנים עשר זהובים לשנה שהם זהוב לחודש', ולאחר מכן התעברה השנה והתווסף חודש נוסף, ודנה הגמ' אם הולכים לפי הלשון הראשון, וא"כ השוכר הרויח את חודש העיבור, או לפי לשון אחרון, והשוכר צריך לשלם למשכיר, את חודש העיבור. והכרעת שמואל בעניין זה שאם בא המשכיר לתבוע את הממון באמצע החדש יחלוקו, אבל אם בא המשכיר לתבוע את הממון בסוף החדש כולו לשוכר, כיון שהוא הוחזק בממון. **וא"כ** אפי' שהשוכר החזיק בממון אחרי שנולד הספק, בכל אופן תפיסתו מועילה, **והרי** כאן למדנו שתפיסה לא מועילה, ומוציאים מיד הכהן **וי"ל** דהתם נכנס למרחץ בהיתר, לכך מועילה תפיסתו, אבל בנד"ד לא בהיתר תפס כי אם בספק (**ובאמת** כן לעת הרבה לרשונים שתפיסה בהיתר מועילה). **והא** דאמרינן בכתובות (כ.) שנים החתומים על השטר, וקיימו את חתימות העדים שבו, ואח"כ באו אחרים ואמרו אנוסים היו העדים בשעת חתימתן והעידו שקר, אין נאמנים, ומסקנת הגמ' 'אוקי תרי בהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה' (כ"ל העמד את הממון בחזקת הלוה) 'ואין נאמנין' דקאמר (למשמע שהשטר

בעינו, והמלוה ילו על העליונה) פרש"י דאם תפס המלוה לא מפקינן מיניה (ולא"כ לולאים שמועילה תפיסה) **צ"ל** שתפס קודם שבאו עדים לפסול השטר דהיינו קודם שנולד הספק **ועי"ל** דביאור אין נאמנין דלא מקרעינן ליה ולא מגבינן ביה, ולא לענין תפיסה).

אמר ליה אביי אי משום הא לא תסייעיה למר (רבה, שהוא רבו). הכא במאי עסקינן כגון דלית ליה אלא תשעה והוא, דמה נפשך, אי (האי גברא) בר חיובא הוא (לעשורי, שפדיון זה לאו פדיון פטר חמור שלו הוא, הרי יש לו עשרה טלאים, וחייב לעשרן) שפיר קא מעשר, אי לאו בר חיובא הוא (שפדיון זה של כהן לא פטר ליה מידי, ד...) תשעה לאו בר עשורי נינהו (**הסבירו התוס'** דאין צריך לצרפו לגורן אחר דלא באו לעולם לכלל חיוב ודאי, ודוקא היכא דהוו עשרה מתחלה (וכגון שמת אחד מהם) הוא דאיצטריך לצרפו לגורן אחר).

הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי (דודאי סייעתא היא למר, דאי הוה צד זכייה לכהן ביה מספק, ואשתכח דכל הני טלאים ספק חייבים במעשר ספק אין חייבים, מספיקא לא הוי צריך לעשורינהו כדקאמרת 'לעשורי ממה נפשך') דספיקא (כל ספק חייב ספק פטור) לאו בר עשורי היא (ואפילו היכא דאיכא למימר ממה נפשך) דתנן (היה מעשר טלאים והתחיל למנות כשהיו יוצאים בפתח הדיר, ועד שלא הגיע לעשרה...) קפץ אחד מן המנויין לתוכן (לתוך הדיר, ואינו מכירו) כולן פטורין [בין אותן שיצאו, בין אותן שבתוך הדיר ואפילו הן אלף, שיצאו פטורין משום מנין הראוי, שכשמנאן היה המנין ראוי להשלים ולבא לכלל מעשר, ואמרינן בבכורות והכי מייתינן לה מנין הראוי פוטר, ואותן שבתוך הדיר פטורין משום זה המעורב, ד'כל אשר יעבור תחת השבט' אמר רחמנא, ולא שעבר כבר, וכל חד מינייהו ספק כבר עבר הוא **הקשו התוס'** תימה דלבטל ברובא וליחייבו כולהו במעשר דהא דדבר שבמנין לא בטיל היינו מדרבנן, וקבוע נמי אין שייך אלא בדבר שהאיסור וההיתר ניכרין וידועין ולא ידע מאיזה לקח כגון ט' חנויות, ובריה נמי לא הוי כדפריש בחולין (צה.), ואין לומר שלא נשאר בעדר רק אחד דליכא רובא דלשון לתוכן לא משמע הכי (**הריטב"א תירץ** שלף לאחר הביטול בלוב, לא הפך ההיתר להיות ממש כחייב, לכן הוא לאינו נקרא בוולאי עשירי, וכאן התורה הקפילה על עשירי ולאי)]. **ואי** סלק"ד ספיקא (דאיכא למימר ממה נפשך) בעי עשורי (שמא יעשה כתורה וכמצוה) לעשר (נעשרינהו להנך דבתוך הדיר) ממה נפשך, (כל עשרה שיוצאין) אי (מעשר שלהן) בר חיובא (וכראוי) הוא (כגון שלא יצא אותו הקופץ לתוכן) שפיר מעשר, ואי לאו בר חיובא הוא (כגון אותן עשרה שיצא זה לתוכן, ואין עשירי שלהן מעשר) נפטר (מן המעשר) במנין הראוי (שכשמנה אחד שנים שלשה היו בדיר טלאים הרבה שהיו ראוין להשלים, ופוטרין מניינו **הקשו התוס'** תימה דהכא לא שייך מנין הראוי, דלא שייך אלא היכא דאין כי אם עשרה והתחיל למנות ומת אחד מהן ואין כאן י' אפ"ה פטורים אותן שיצאו ולא יצטרפו לגורן אחר כיון שתחילת יציאתן היה ראוי להשלים המנין, אבל הכא שיש בעדר הרבה ישלים המנין ויהא עשירי ואחד עשר קודש, ויקרא לשניהם עשירי מספק אם יש מנוי ביניהם אם לאו, וכן יעשה בכל אחד עשר, ובאחרונה שלא ישאר עשרה יצטרפו לגורן אחר). דאמר רבא [בבכורות (נט.)] מנין הראוי פוטר (היה לו עשרה טלאים ומנה חמש, ומת אחד מן שאינו מנוין המנוין פטורין, ושאינן מנוין מצטרפין לגורן אחר, שיולדו לו טלאים עד שיגיע זמן הגורן ויצטרפם עם אלו, אבל המנוין פטורין במנין הראוי, ויליף לה מ'אשר יעבור' ולא שכבר עבר, דמשעבר תחת השבט ולא עלה בידו לעשר שוב אינו מעבירו פעם אחרת כשיולדו לו טלאים לצרף עמהם) **[דף ז ע"א]** אלא מאי אית לך למימר (למה לא חייבוהו לעשר ממה נפשך) עשירי ודאי אמר רחמנא (הצריך הכתוב לעשר) ולא עשירי ספק [וכל עשירי שבכאן ספק הן, שאפילו יצא הפטור בחמישי שוב אין העשירי קרוי עשירי אלא תשיעי, שהפטור אינו מן המנין **ביארו התוס'** בחולין (כב:) מבארת הגמ' שלא יתכן לומר שפסוק בא למעט דבר שהוא ספק, שאם לא פשוט לך להתיר, מהיכן יעלה על דעתך להכשירו. **אולם** כאן לא שייכת קושיא זו טעם הדבר עיין בתוס' חולין כב: ד"ה לילטריך] **הכא נמי** עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק.

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא מאי ספיקות (דאמרן לעיל הספיקות נכנסין לדיר להתעשר)

ז.

אילימא ספק בכורות, (הָעֲשִׂירִי) יִהְיֶה קֹדֶשׁ אמר רחמנא, ולא שכבר קדוש. אלא ספק פדיון פטר חמור (טלה שהופרש על ספק פטר חמור, שאפילו הוא פטר חמור ודאי, אין בטלה זה של פדיון משום קדושה) וכדרב נחמן. דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ישראל שיש לו עשרה ספק פטרי חמור בתוך ביתו מפריש עליהן עשרה שיין [לאפקועי איסורייהו למשרי להו בעבודה **הקשו התוס'** שקשה על רב נחמן מכמה טעמים **א.** דבבכורות (יא.) אמרינן דשה אחד פוטר כמה פטרי חמורים ומה צריך עשרה שיים, **ב.** מה בא לחדש הרי דבריו הם בעצם המשנה הספיקות נכנסים לדיר להתעשר **ג.** כיון דאמר מעשרן מה צריך להשמיענו דהן שלו פשיטא כיון דמעשרן דהן שלו דאילו היו של כהן לא היה מעשרן דהוו להו כלקוח דתנן (נה:) הלקוח והניתן לו במתנה פטור, ואי קמ"ל דאע"ג דמעשרן עדיין הם שלו פשיטא דמעשר בהמה של בעלים הוא] ומעשרן, והן שלו.

מאי הוי עלה דמסותא? תא שמע, דאמר רבי חייא בר אבין הוה עובדא בי רב חסדא (מעשה היה ובא לפני רב חסדא) ורב חסדא בי רב הונא (ורב חסדא הביאו לפני רב הונא), ופשטה מהא דאמר רב נחמן כל ממון שאין יכול להוציאו בדיינין, הקדישו אינו קדוש (והאי נמי דחזינן ליה דאין יכול להוציאו בדיינין, שאין לו ראיה בדבר אין הקדישו קדוש).

הא יכול להוציאו בדיינין הקדישו קדוש, אע"ג דלא אפקיה (בתמיה) והאמר רבי יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולין להקדישו, זה לפי שאינה שלו, וזה לפי שאינה ברשותו (והא סתם גזילה יכולין להוציאו בדיינין הוא)? מי סברת במסותא מטלטלין (כגון גיגית) עסקינן, במסותא מקרקעי עסקינן (דכל היכא דאיתיה ברשות מריה קיימא, דקרקע אינה נגזלת) דכי יכול להוציאה בדיינין ברשותיה קיימא (ושפיר פשיטנא מהא, דאי הוה ליה ראיה עלה הקדישו הקדש). **פסק השו"ע א.** באו שניהם אדוקים בטלית, ואמרו להם צאו וחלקו את דמיה, יצאו וחזרו והרי היא תחת יד אחד מהם, זה טוען שכנגדו הודה לי ונסתלק ממנה, וזה טוען שכרתיה לו, או נתגבר עלי וחטפה, המוציא מחבירו עליו הראיה, ואם לא הביא ראיה, ישבע זה שהיא שלו, ויפטר (**הגה** ויש אומרים דאם אמר שחטפה ממנו, נאמן, ויחלוקו.... וכן נראה לי עיקר). חו"מ (קלח,ח). **דעת השו"ע** כהרמב"ם שאפילו טוען מכרתיה לו או נתגבר עלי וחטפה המוציא מחבירו עליו הראיה **אמנם** הרא"ש הרמב"ן והרשב"א ס"ל אם אמר תקפה ממני בחזקה מהימן כיון דעד האידנא היו נידונין עליה **וכ"פ הרמ"א.** **ב.** היה אוחז את כולה, וזה מתאבק עמו ונתלה בה, הרי זה בחזקת האוחז את כולה חו"מ (קלח,ה). **ג.** באו שניהם אדוקים, ושמטה האחד מיד חבירו בפנינו, ושתק השני, אף על פי שחזר וצוח אין מוציאין אותה מידו, שכיון ששתק בתחלה הרי זה כמודה לו... חו"מ (קלח,ו). **הסביר הב"י** בעיא דלא איפשיטא, וכתב הרא"ש וכיון דלא איפשיטא לא מפקינן מיד התוקף, **וכ"פ הרמב"ם. ד.** ספק בכור, אין הבעלים צריכים ליתנו לכהן, אלא ישהנו עד שיפול בו מום, ויאכלנו. ואסור בגיזה ועבודה. ואם תקפו כהן, אין מוציאין אותו מידו. (**הגה** וי"א דמוציאין אותו מיד הכהן, וכן הלכתא...) יו"ד (שטו,א). **השו"ע** פסק כהרמב"ם שאם תקפו כהן אין מוציאין אותו מידו **וביאר הב"י** וטעמו מדאמרינן אההיא עובדא דמסותא אמר רב המנונא מתניתין היא... ואף על גב דדחה רבא ואמר לעולם אימא לך... דקדושה הבאה מאליה שאני, ההיא דחייה בעלמא היא ולא קיי"ל כוותיה, ואף ע"ג דרב חנניה מסייע ליה התם לרבה... לאו סייעתא כולי האי הוא דכיון דברשות ישראל הוא והמע"ה אע"ג דאם תקפו כהן אין מוציאין מידו לא נפיק מידי ממונו של ישראל ושפיר יכול לפטור עצמו בו (המחרוניס לנו רצות להסביל דברי הרמב"ם, הסבר הב"י הולם רק לדך מחת מהם) **אמנם הרא"ש פסק** דמוציאין אותו מיד הכהן **וכתב בהגהות הגר"א** שרוב הפסוקים חולקים על הרמב"ם, **וכ"פ הרמ"א. ה.** אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו. כיצד, היה לו פקדון ביד אחר, וכפר בו זה שהיא אצלו, אין הבעלים יכולין להקדישו. אבל אם לא כפר בו, הרי הוא ברשות בעליו בכל מקום שהוא. בד"א, במטלטלין. אבל קרקע שגזלה אחר וכפר בה, אם יכול להוציאה בדיינים הרי זה יכול להקדישה, ואע"פ שעדיין לא הוציאה, שהקרקע עצמה הרי היא ברשות בעליה... יו"ד (רנח,ז).

תני רב תחליפא בר מערבא (מארץ ישראל) קמיה דרבי אבהו שנים אדוקים בטלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת, וזה נוטל עד מקום שידו מגעת, והשאר חולקין בשוה. מחוי ליה (מראה באצבעותיו כלפי מעלה) רבי אבהו ובשבועה [**כתבו התוס'** נראה דלא גרסינן 'והשאר בשבועה' דאף במה שידו מגעת ישבע, כיון דנתקנה השבועה שלא יהא אדם הולך ותוקף, מטעם זה ישבע אף על מה שהוא תופס **ומ"מ** שפיר מוכח בסמוך שלעניין קנין, מה שתופס מהבגד הוי כאילו חתוך מהבגד וקנאו, אף שלא נשבע, כיון דהכא לאחר שבועה נוטל כל מה שהוא תופס אפילו יותר ממחצה, א"כ לא נוטל מחמת השבועה, והשבועה היא בשביל טענת השני שטען שכולה שלו, ומפני התקנה שלא ילך כל אדם ויתקוף טליתו של חבירו **כ"ד הראב"ד הרמב"ן והרשב"א (הרמב"ם טו"נ (ט,ט)** פוסק שהשבועה מעיקר הדין היא רק על השאר אבל מכל מקום מדין גלגול, יכול לגלגל עליו שבועה גם על מה שתפס **כ"ד בה"ג ורב האי**]. אלא מתניתין, דקתני דפלגי בהדדי, ולא קתני זה נוטל עד מקום שידו מגעת, היכי משכחת לה? אמר רב פפא דתפיסי בכרכשתא (**לעז"י רש"י** גדילים לקישוט בקצה הבגד).

אמר רב משרשיא שמע מינה (מדקתני עד מקום שידו מגעת קנוי לו) האי סודרא (של קונה, שקונין בו קנין) כיון דתפיס ביה (מקנה) שלש על שלש, קרינן ביה (ושלף איש נעלו...) ונתן לרעהו, דכמאן דפסיק דמי וקני [מה שכתוב ידו, כלומר חתוך משלו הסודר וקנאו והמכר נקנה בו ללוקח, ודוקא נקט שלש על שלש, דכלי בעינן, דכתיב 'נעלו', ובציר משלש אצבעות לאו בגד הוא, כדאשכחן גבי טומאה].

ומאי שנא מדרב חסדא, דאמר רב חסדא גט בידה (שנתנו לה) ומשיחה (שקשור בה) בידו, אם (יש כח באותו חוט ש...) יכול לנתקו (לגט מידה) ולהביאו אצלו אינה מגורשת (אלמא לאו נתינה היא) ואם לאו מגורשת (**כתבו התוס'** נראה דאם היתה ידה פתוחה בשעת שנתן גט לידה ונשארה המשיחה בידו וקפצה ידה בחוזק באופן שאם מושך המשיחה לא יוכל להביא את הגט אצלו שאינה מגורשת, שהרי כשנתן בידה קודם שקפצה ידה היה יכול להביאו אצלו, והקפיצה לא עשה הוא אלא היא, והוה כטלי גיטך מעל גבי קרקע דאינה מגורשת דלא קרינן ביה 'ונתן בידה', והכא דקאמר אם אינו יכול להביאו אצלו דמגורשת כגון שהיתה ידה קפוצה והוא תחב בידה בחוזק שאם ימשוך המשיחה לא יביא הגט אצלו **ור"ת פירש** אם הגט כבד שאם רוצה למשוך הגט אליו תנתק המשיחה, מגורשת, ומיירי בידה פתוחה ולא קפצה ולא עשתה שום דבר)? התם כריתות (הבדלה, שיהיו מובדלים זה מזה, והרי אגודים הם בחוט זה) בעינן, וליכא. הכא נתינה בעינן, והא איכא.

אמר רבא אם היתה טלית מוזהבת (כלומר אפילו היא מוזהבת) חולקין. פשיטא! לא צריכא, דקאי דהבא בי מצעי. הא נמי פשיטא! לא צריכא, דמיקרב לגבי דחד, מהו דתימא, דאמר ליה פלוג הכי (לרוחבה, ויהא הזהב לאחד מהם). קא משמע לן, דאמר ליה מאי חזית דפלגת הכי, פלוג הכי (לאורכה). **פסק השי"ע א.** במה דברים אמורים, כשאוחזין בשפת הטלית, שאין ביד שום אחד ממנה שלש (אצבעות) על שלש, אז חולקין אותה, אפילו שהטלית מוזהבת והזהב לצד אחד מהם, ואינו יכול לומר חלוק אותה לרחבה שיבא הזהב לחלקי, אלא חולקים אותה לארכה כדי שיבא לשניהם בשוה. אבל אם כל אחד קצתה בידו, וזה אומר כולה שלי, וזה אומר כולה שלי, זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת, והשאר חולקים בשוה ונשבעים על הדרך שנתבאר. ויש לכל אחד לגלגל על חבירו שכל מה שנטל כדין נטל חו"מ (קלח,ג). **פסק השי"ע כדעת הרמב"ם** שהשבועה היא על החלק שלא תפוסים, ועל מה שתופס יכול לחייבו שבועה רק מדין גלגול שבועה, ודלא כהתוס'. **ב.** אף על פי שלא תפס המקנה כל הכלי, אלא מקצתו, ונשאר קצתו ביד הקונה, קנה בו והוא שיאחוז ממנו שיעור כלי, שהוא שיעור ג' אצבעות. ואם אחז פחות מג' אצבעות, צריך שיאחוז בענין שיהא יכול לנתק כל הכלי ולהביאו אצלו (**הגה** וי"א דאין קנין בפחות מג'...) חו"מ (קצה,ד). **דברי השי"ע** שיש עוד צד קניה באופן שיאחוז בענין שיהא יכול לנתק כל הכלי ולהביאו אצלו, **כ"ד הרמב"ם, אמנם הרשב"א הר"ן** חולקים על חידושו, **וכ"פ הרמ"א.**

תנו רבנן שנים אדוקין בשטר (המלוה והלוה), מלוה אומר שלי הוא, ונפל ממני, ומצאתיו. ולוה אמר שלך הוא, ופרעתיו לך (והחזרת לי,

וממני נפל) יתקיים השטר בחותמיו (קא סלקא דעתך דהכי קאמר, אם השטר כשר שיקיימוהו חותמיו, לומר כתב ידינו הוא הרי הוא בחזקתו) דברי רבי. רבי שמעון בן גמליאל אומר יחלוקו. נפל ליד דיין (משמע דהכי קאמר אם מצאו דיין) לא יוציאו (אותו) עולמית (מיד דיין, ולקמן פריך מאי שנא דיין מאינשי דעלמא) רבי יוסי אומר הרי הוא בחזקתו.

אמר מר יתקיים השטר בחותמיו. וגבי ליה מלוה כוליה (בתמיה) ולית ליה מתניתין שנים אוחזין...? אמר רבא אמר רב נחמן במקוים (שכתוב בו הנפק, שיצא כבר בבית דין והעידו עדים על חתימת ידן, וכותבין הדיינין בו שטרא דנן נפק קדמנא ואסהידו פלוני ופלוני על חתימת ידייהו, ואשרנוהו וקיימנוהו כדחזי) דברי הכל יחלוקו (דכי אמרינן דיתקיים השטר בחותמיו לא למגבי מלוה כולו קאמר, אלא למגבי פלגיה) כי פליגי בשאינו מקוים. רבי סבר מודה בשטר שכתבו (אע"פ שהלוה מודה ליה שכתב שטר זה ולוה לו מעות) צריך (המלוה) לקיימו (בחותמיו, ואפילו השטר בידו נאמן הלוה לומר פרעתיך, דכל זמן שאינו מקוים מאן קמשוי ליה שטרא לוה שמודה לו שכתבו, הא אמר דפריע, אבל משהשטר מוחזק על פי עדיו אין הלוה נאמן לומר פרעתי, הלכך, זה ששניהם מוחזקים, אי מקיים ליה מלוה בעדות ומשוי ליה שטר מעליא אין הלוה נאמן באמירתו אלא על ידי חזקה זה שאדוק בו, והרי הוא כשאר מציאה ופליג) ואי מקיים ליה פליג, ואי לא מקיים ליה לא פליג (שאפילו כולו ביד המלוה נאמן הלוה לומר פרעתי) מאי טעמא חספא בעלמא הוא, מאן קא משוי ליה להאי שטרא לוה, הא קאמר דפריע. ורבי שמעון בן גמליאל סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו, ואף על גב דלא מקיים ליה יחלוקו.

'נפל ליד דיין לא יוציאו עולמית' **[דף ז ע"ב]** מאי שנא ליד דיין (מאיש אחר)? אמר רבא הכי קאמר, ואחר (שאינו לא לוה ולא מלוה) שמצא שטר שנפל (כבר) ליד דיין, והיכי דמי (מאי ניהו הך נפילה) דכתב ביה הנפק, לא יוציאו עולמית (לא לוה ולא מלוה, עד שיבא אליהו, או עדים שראו מיד מי נפל). ולא מיבעיא לא כתב ביה הנפק, דאיכא למימר כתב ללות ולא לוה. אלא אפילו כתב ביה הנפק, דמקוים, לא יחזיר, דחיישינן לפירעון (שמא אמת טוען הלוה שפרעו). ורבי יוסי אומר הרי הוא בחזקתו, ולא חיישינן לפירעון (דמאן דמהדרי ליה שטר פרוע לאלתר זהיר ביה לקורעו, ולא משהי ליה).

ולא חייש רבי יוסי לפירעון, והתניא מצא שטר כתובה בשוק, בזמן שהבעל מודה (שלא נתן לה כתובתה) יחזיר לאשה (**הסבירו התוס'** הברייתא סוברת שלא חוששים לקנוניא (לומר שהבעל פרע לה את הכתובה, ועתה הבעל והאשה מעוניינים לערוף מהלקוחות שקנו את הקרקע המשועבדת לכתובה) וליכא למיחש לשמא כתב בניסן ולא נשא עד תשרי, דמנה ומאתים משתעבדי מן האירוסין אף בלא כתובה, דאירוסין קלא אית להו, ולקודם אירוסין ליכא למיחש דכתב לה. ותוספת כתובה לאביי (יג.) דאמר עדיו בחתומיו זכין לו (כ"ל שזכין לבעל השטר את החוב משעת החתימה, אף שמעשה ההלואה היה מאוחר יותר) אתי שפיר, ור' אסי שס"ל שהשיעבוד חל רק מזמן ההלוואה יעמיד באופן שהבעל הקנה לה נכסיו לחוב הכתובה אפי' לא ישא אותה) **אין הבעל מודה** (שאמר פרעתי, ומידי נפל) לא יחזיר לא לזה ולא לזה. רבי יוסי אומר עודה תחת בעלה (שלא גרשה) יחזיר לאשה (דלא עביד איניש ליתן כתובה קודם גירושין) נתארמלה או נתגרשה לא יחזיר לא לזה ולא לזה?

איפוך, נפל ליד דיין לא יוציאו עולמית דברי רבי יוסי, וחכמים אומרים הרי הוא בחזקתו. אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן? שטר כתובה כולה רבי יוסי, וחסורי מחסרא והכי קתני, אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה, במה דברים אמורים שנתארמלה או שנתגרשה, אבל עודה תחת בעלה יחזיר לאשה, שרבי יוסי אומר עודה תחת בעלה יחזיר לאשה, נתארמלה או שנתגרשה לא יחזיר לא לזה ולא לזה.

רב פפא אמר לעולם לא תיפוך, רבי יוסי לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אפילו

נתארמלה או נתגרשה נמי לא חיישינן לפירעון, לדידכו אודו לי מיהת בעודה תחת בעלה דיחזיר לאשה, דלאו בת פירעון היא, ואמרו ליה רבנן אימור צררי אתפסה (מעות צרורות או כספים מסר לה ליחוד כתובתה כשנשאה, או לאחר מכאן, שלא יטריחוה יורשים אם תתאלמן).

רבינא אמר לעולם איפוך קמייתא (ודקשיא לך דרבנן אדרבנן לא תיקשי, דטעמייהו דרבנן בכתובה לאו משום דחיישינן לפירעון, דמאן דפרע ואהדר ליה שטרא לאלתר קרע ליה). וטעמא דרבנן הכא משום דחיישינן לשתי כתובות (שמא חזר וכתב לה כתובה אחרת, שניה לאחר שנפלה זאת מידה, ואין הבעל מודה דקתני לאו באומר פרעתי, אלא באומר אל תחזרו לה שיש בידה אחרת, ותוציא על יורשי שטר אחר שטר **הסבירו התוס'** ובלאו איפוך לא מצי לאוקמא דרבי יוסי אינו חושש לפרעון אבל חושש לשתי כתובות, דא"כ עודה תחת בעלה אמאי יחזיר לאשה כשאין הבעל מודה). ורבי יוסי לשתי כתובות לא חייש.

אמר רבי אלעזר מחלוקת (**פירש רש"י** האי יחלוקו דקאמר רשב"ג דמשמע חולקין בשוה **כתבו התוס'** הדין עם רש"י שפירש כן שלא רצה לפרש פלוגתא דרבי ורשב"ג משום דהיכי קאמר אבל אחד אדוק בטופס... משמע דהתם לא פליגי וזה אינו, דגם שם אם אינו מקוים לא שקיל לרבי מידי) בששניהם אדוקים בטופס ושניהם (כלומר או שניהם, אדוקים...) בתורף (ותורף גילוי של שטר, מקום הלוה והמלוה והמעות והזמן, טופס שאר כל לשון השטר) אבל אחד אדוק בטופס ואחד אדוק בתורף, זה נוטל טופס וזה נוטל תורף (דמאי דתפים דידיה הוא, כדקתני לעיל זה נוטל עד מקום שידו מגעת...). **ורבי יוחנן אמר** לעולם חולקין. ואפילו אחד אדוק בטופס ואחד אדוק בתורף (בתמיה) והתניא זה נוטל עד מקום שידו מגעת (שלו)? לא צריכא, דקאי תורף בי מצעי (ומר אמר חדא, ומר אמר חדא, ולא פליגי). אי הכי, מאי למימרא? לא צריכא, דמקרב לגבי דחד, מהו דתימא, אמר ליה פלוג הכי, קא משמע לן, דאמר ליה מאי חזית דפלגת הכי, פלוג הכי.

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא לרבי אלעזר, דאמר זה נוטל טופס וזה נוטל תורף, למה ליה, וכי לצור על פי צלוחיתו הוא צריך? אמר ליה לדמי (מעלין בדמים כמה תורף יפה מן הטופס) דאמר הכי שטרא דאית ביה זמן כמה שוי, ודלית ביה זמן כמה שוי [**פירש רש"י** דתורף עדיף מטופס, דאית ביה מקום הזמן, דאילו שֵם המלוה והלוה והמעות כתובין אף בטופס, שצריך לחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה, והוא עיקר, כדתנן (בב"ב קסה:) כתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתים, מלמעלה מאתים ומלמטה מנה, הכל הולך אחר התחתון, אבל זמן לא מיהדר, ואי משום חתימת עדים דהוא תחת הטופס, הא אית ליה לרשב"ג מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו, והאי מודה שכתבו הוא. **הקשו התוס' על פירוש רש"י** מכמה פנים **א.** איתא (ב"ב קסא.) אין למידין משיטה אחרונה (ומ"כ נמצא שזה שתפוס בטופס אין כלל מעלה של שטר בפני"ע) ומהמשנה בב"ב שהביא רש"י שמכריעים עפ"י הסכום המוזכר בסוף השטר אף שהוא שונה מהסכום המוזכר בגוף השטר, שם לא מדובר על השורה האחרונה, אלא על דברים הכתובים קודם לכן בחלקו האחרון של השטר. **ב.** מה שפירש רש"י שהשומה בין טורף לתופס אינו גם לעניין חתימת העדים משום שרשב"ג אית ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו, תמוה, דנהי דסבר רשב"ג דאין צריך לקיימו מ"מ כשאין כלל עדי חתימה פסול. **ג.** במה עדיף תורף מטופס, הרי השטר פסול בלא טופס כמו שפסול בלא תורף, דאם נמחק אפי' שיטה אחת מן השטר הוא פסול. **אלא יש לבאר** דבמה שהשטר נפסל אין שמין, דכך שוה אם תופס שיטה אחת מן הטופס כמו אם תופס לוה ומלוה ומעות ועדים, והשטר אינו כשר בין כך ובין כך, אבל זמן שהשטר כשר בלא זמנו, שמין כמה שוה. **ובירושלמי** מבואר דלא כסוגייתנו, שהנפק"מ גם אחר מי שתפוס עדים וצ"ל שהירושלמי סובר דעדי מסירה כרתי והשטר כשר בלא עדי חתימה, ושמין כמה שוים חתימת העדים משום שעל ידיהם אין צריך לחזר אחר עדי מסירה, ולית ליה ההוא לישנא בב"ב (קע.) דסבר רשב"ג עדי חתימה כרתי) בשטרא דאית ביה זמן גבי ממשעבדי, ואידך לא גבי ממשעבדי, יהיב ליה היאך דביני ביני. ויחלוקו נמי דאמרן לדמי [**הסבירו התוס'** ואין חולקין את החוב כמו שכתוב בשטר (כ"ל אם כתוב בשטר אלף שקל, אין חולקים, וכל אחד מקבל חמש מאות) אלא כמו ששוה לו למכור מזה יפרע החצי (שטר שמוכרים לאחר מורילים קלת משוויו, לדוג' אם כתוב בו אלף, מוכר בתשע מאות) דאי לא תימא הכי אלא חצי החוב ממש גבי טלית מי חולקין ממש הא אפסדוה]. דאי לא תימא הכי, שנים אוחזין בטלית הכי נמי דפלגי, הא אפסדוה? הא לא קשיא, [**דף ח ע"א**] דחזיא

לקטנים. והא דאמר רבא אם היתה טלית מוזהבת חולקין, הכי נמי דפלגי לה, הא אפסדוה? הא לא קשיא, דחזיא לבני מלכים (לבנים קטנים). והא דתנן היו שנים רוכבין על גבי בהמה וכו', הכי נמי דפלגי לה, הא אפסדוה, בשלמא טהורה חזיא לבשר, אלא טמאה הא אפסדוה, אלא לדמי, הכא נמי לדמי.

פסק השי"ע א. שנים שהן אוחזין בשטר, המלוה אומר 'שלי הוא והוצאתיו להפרע בו ממך' והלוה אומר 'פרעתיו וממני נפל', אם היה השטר שיכול לקיימו, זה ישבע שאין לו בדמים אלו פחות מחציין, וזה ישבע שאין לו בדמים אלו פחות מחציין, וישלם הלוה מחצה (**הגה** שוויו של חוב שבשטר). ואם אינו יכול לקיימו, ישבע הלוה היסת שפרעו, וילך לו. וי"א שאם הוא מקויים ואוחזין בו שניהם בשוה בטופס או בתורף, או ששניהם אוחזים בגליון, ואפילו כל התורף קרוב לאחד יותר מלחבירו, זה ישבע שאין לו בו פחות מחציו וזה ישבע שאין לו בו פחות מחציו, ויפרע לו חציו, אפילו אם יש בו נאמנות. ואם אחד אוחז בתורף ואחד בטופס, האוחז בתורף נוטל יתרון הממון ששוה התורף על הטופס, והשאר יחלקו בשוה בשבועה חו"מ (סה,טו). **ביאר הב"י** שג' עמודי ההוראה פסקו כרבי מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. **עוד ביאר** שהרי"ף והרמב"ם לא חלקו בין טופס לתורף אלא כיון ששנים אדוקין בשטר יחלוקו כר' יוחנן דאמר לעולם חולקין **וכתב המ"מ** שאולי היה להם גירסא אחרת בסוגיית הגמ' (לכך לומר שמעמר כן, כיון שבגמ' מבואר שמין מחלוקת בין ר' יוחנן לר"ל, ור' יוחנן מולה לר"ל) **אמנם בהגהות הגר"א ביאר** שדעת הסתם כרש"י שחילוק הגמ' הוא אליבא דרשב"ג, אבל לרבי אין נפק"מ בין טופס לתורף **ודעת הי"א** שאף רבי מודה דדבר שזולתו יפסל השטר ודאי חולקין רק בדבר שזולתו כשר השטר בזה עדיף תורף מטופס. **ב.** מלוה שהוציא שטר שאינו מקויים, ואינו מוציא עדים לקיימו, והלוה מודה שכתבו, אלא שטוען פרעתי, נאמן. ואפילו אם כתוב בו נאמנות, אינו מועיל. והוא הדין לכל מה שיטעון בו דבר שמבטל השטר, כגון אמנה או כתבתי ללות ולא לויתי, או על תנאי נעשה ולא נתקיים התנאי, (**הגה** או, שאמר קטן הייתי כשנכתב השטר נאמן). ואם אחר כך מצא המלוה עדים לקיים השטר בבית דין, הרי הוא כשאר השטרות, וגובה בו... חו"מ (פב,א). **ג.** המוצא שטר חוב, אע"פ שיש בו נאמנות, אפילו הוא תוך זמנו, ואפילו אין בו אחריות ולוה מודה, לא יחזיר, חיישינן לפרעון ולקנוניא ואפילו אמר הלוה או המלוה נקב יש בו בצד אות פלוני, לא יחזיר לא לזה ולא לזה. ואם מפורש בשטר בהדיא שאינו חייב באחריות, אם חייב מודה, יחזיר חו"מ (סה,ו). **ביאר הב"י** אין הלכה כסוגייתנו אלא כת"ק (יב:) חיישינן לפירעון ולקנוניא. **ד.** כל חלוקה האמורה כאן, אם הוא דבר שיפסד אם יחלק ממש, חולקים אותו בדמים חו"מ (קלח,ד). **פסק הרמב"ם** מצא כתובה אף על פי ששניהם מודים לא יחזיר לאשה שמא נפרעה כתובה זו או נמחלה ואחר כך מכר הבעל נכסיו והרי הוא רוצה לעשות קנוניא על הלקוחות גו"א (יח,יב).

אמר רמי בר חמא, זאת אומרת (מתניתין דקתני שנים שהגביהו מציאה קנאוה ויחלוקו, וכשמגביה מגביה לדעת שיקנה בה חבירו חציה, שמע מינה...) המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. דאי סלקא דעתך לא קנה חבירו תיעשה זו כמי שמונחת על גבי קרקע וזו כמי שמונחת על גבי קרקע, ולא יקנה לא זה ולא זה (וכל הרוצה יחטפנה מידם) אלא לאו שמע מינה המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו.

אמר רבא לעולם אימא לך המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו [היכא דמגביה לא נתכוין לקנות בה כלום, וטעמא אמר לקמן (י.) דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים] והכא (דקתני במתניתין שנים שהגביהו מציאה קנו) היינו טעמא מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה. תדע (דאפילו אמר לא קנה חבירו היכא דהגביה כולה לדעת חבירו, הכא דהגביה לעצמו ולחבירו קני משום מגו) שאילו אמר לשלוחו צא וגנוב לי, וגנב פטור (המשלח פטור מלשלם כפל, דקיימא לן אין שליח לדבר עבירה להתחייב שולחו, אלא שליח, דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין) ושותפין

שגנבו חייבין [**פירש רש"י** והאחד הוציאה מרשות בעלים לדעתו ולדעת חבירו, כדאיתא בב"ק (עח:). **הקשו התוס'** ואין נראה דהתם בטביחה איירי, שבו יש לימוד שיש שליח לדבר עבירה, ובטביחה אפי' אמר צא וטבח לי חייב דדרשינן (עא.) 'תחת' לרבות השליח, אלא שותפין שגנבו הביאור שהגביהו שניהם]. מאי טעמא לאו משום דאמרינן מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, שמע מינה.

אמר רבא השתא דאמרת אמרינן מגו (דזכי לנפשיה...) חרש ופקח שהגביהו מציאה [קנאוה, אע"פ שהגבהה של חרש אינה הגבהה לקנות אלא מפני דרכי שלום, כדתנן (גיטין נט:) חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום, אפילו הכי אמר מגו דזכי לנפשיה] מתוך שקנה חרש קנה פקח.

בשלמא חרש קנה דקא מגבה ליה בן דעת (לראשה השני לצורך שניהם, וראשו של צד חרש לגבי חרש מיהא הויא הגבהה כדתקון ליה מפני דרכי שלום) אלא פקח במאי קנה (לגבי פקח הוי ראשה שהגביה החרש כמונח על גבי קרקע, דהגבהה דחרש לא קניא אלא מדרכי שלום בעלמא)?

אלא אימא חרש קנה, פקח לא קנה. ומאי מגו (איכא למימר הכא, דקאמר השתא דאמרת מגו אמרינן מגו, וחרש אמאי קני, הא לא זכי פקח לנפשיה דנימא דזכי נמי לחבריה, ולא הויא הגבהה דפקח הגבהה) מגו דשני חרשין בעלמא קנו, האי (חרש ופקח שהגביהו) נמי קני (זה החרש. **הקשו התוס'** תימה מנלן, דלמא תרי מגו לא אמרינן, דב' חרשין דקנו היינו מטעם מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה).

האי מאי, אם תמצא לומר (כלומר אפילו אם תמצא לומר...) המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, הני מילי היכא דקא מגבה ליה אדעתא דחבריה, האי אדעתא דידיה קא מגבה ליה (האי פיקח), איהו לא קני, לאחריני מקני? אלא אימא מתוך שלא קנה פקח לא קנה חרש. וכי תימא מאי שנא משני חרשין דעלמא התם תקינו להו רבנן דלא אתי לאנצויי (עם החוטפים מהם) הכא מימר אמר פקח לא קני, אנא אקני?

אמר ליה רב אחא בריה דרב אדא לרב אשי דיוקיה דרמי בר חמא מהיכא (מאיזו בבא ממשנתנו קא דייק לומר זאת אומרת) אי נימא מרישא שנים אוחזין בטלית (זה אומר אני מצאתיה, וזה אומר אני מצאתיה) התם האי קאמר כולה שלי ואנא אגבהתה כולה, והאי אמר כולה שלי ואנא אגבהתה כולה (והיאך נאמר לא יקנה לא זה ולא זה, ויבא אחר ויטלנה, והלא כל אחד טוען אני הגבהתיה, ואין כאן מגביה מציאה לחבירו, ומה יש לו להשיב, בשלמא האי שכנגדו המוחזק בה כמוהו אמר לא הגבהת אתה כי אם אני, אבל אחר מן השוק מה יטעון). אלא מהא דקתני זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי הא תו למה לי, אלא ממשנה יתירה שמע מינה המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו [משום הכי אמרינן יחלוקו, דאמרינן שניהם הגביהוה, והוה ליה כל אחד מגביה מציאה לו ולחבירו וקני, דאי משום דלא ידעינן הי מינייהו משקר, והוה ליה ממון המוטל בספק, וחולקין בשבועה משום שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף, כדאמרינן לעיל (ג.) הא שמענא ליה מרישא]. והא אוקימנא רישא במציאה וסיפא במקח וממכר?

אלא מסיפא זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי הא תו למה לי, אלא ממשנה יתירה שמע מינה המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו (**כתבו התוס'** יש שלא גרסו 'הא תו למה לי' היינו שלגירסא זו לומדים מגוף הדין ולא מייתור, שאם נאמר המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, נמצא שלאותו אחר שטוען חציה שלי, היינו שהוא מודה שהגביה יחד עם חבירו, אין כלום בטלית זו, אלא על כרחך ששניים שהגביהו יחד קונים. **אמנם** הגמ' יכלה לדחות ולהסביר שאותו אחד שטען שחציה שלי טוען באופן שיועיל לו לקנות חציה, כגון שתפס את כל החצי בידו, או שטען שהגביה את כולה לבדו והתכוון לזכות בחציה, אבל גם אם נאמר כן עדיין היה מקום לדקדק מייתורא דמתניתין, לכן הגמ' דחתה דחיה שתועיל ממילא גם על ראיה זו. **ולגירסא** שלפנינו שגורסים 'הא תו למה לי' נראה הטעם שלא לומדים מגוף הדין מהטעמים שהובאו לעיל. **אמנם קשה** לגירסא זו שהרי אם עיקר ראיית הגמ' מהייתור,

ועיקר הדחיה היתה שיש בדברי המשנה האלו חידוש לעניין חיוב שבועה, מדוע נצרכה הגמ' לשנות את הבנתה מתחילה, ולהעמיד את המשנה במקח וממכר, הרי גם אם המשנה מדברת במציאה יש לפרש שהיא באה לחדש שהוא חייב שבועה, ואינו נפטר מדין משיב אבידה **ויש ליישב** בדוחק (ע"ש ייסודו). ומאי דבמציאה, דלמא במקח וממכר, וכי תימא אי במקח וממכר מאי למימרא? איצטריך, סלקא דעתך אמינא האי דקאמר חציה שלי להוי כמשיב אבידה, וליפטר, קמשמע לן דהאי איערומי קא מערים. סבר אי אמינא כולה שלי בעינא אשתבועי, אימא הכי דאהוי כמשיב אבידה (מדהוה מצי למימר כולה שלי, ואמר חציה שלי), ואיפטר (משבועה).

אלא מהא היו שנים רוכבין על גבי בהמה. הא תו למה לי? אלא ממשנה יתירה שמע מינה המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. ודלמא הא קמשמע לן דרוכב נמי קני (ואע"ג דלא משיכה היא, שאינה זזה ממקומה, שאין מנהיגה ברגליו).

אלא מסיפא בזמן שהן מודין או שיש להן עדים חולקין בלא שבועה. במאי, אי במקח וממכר צריכא למימר, אלא לאו במציאה (ואיצטריך לאשמועינן שאין אחר יכול לחוטפה, דמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו) ושמע מינה המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו.

ורבא אמר לך (בעלמא היכא דלא נתכוין המגביה לזכות בה לא קנה חבירו, ומשנה יתירה דמתניתין אשמועינן, המגביה מציאה לו ולחבירו קנה אף חבירו) מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה. **פסק הש"ע א.** המגביה מציאה לחבירו, אעפ"י שלא אמר לו כלום, זכה בה חו"מ (רסט,א). **כתב הב"י** פסקו הפוסקים כרמי בר חמא. **ב.** הגביהו חרש ופקח כאחד, מתוך שלא קנה פקח לא קנה חרש, והחוטפה מידם זכה. ומיהו מה שביד כל אחד, קנה. ואם היו שניהם חרשים, תקנו חכמים שיקנו כדי שלא יבואו להתקוטט חו"מ (רסט,ד). **מ"ש הש"ע** 'מה שביד כל אחד קונה' כן משמע בגמרא (ט.) גבי הא דאמר רב אשי זה קונה חמור ובית פגיה וזה קנה מה שתפוש בידו.

'היו שנים רוכבין' אמר רב יוסף, אמר לי רב יהודה [**דף ח ע"ב**] שמעית מיניה דמר שמואל תרתי (שמעתי ממנו שני דברים, דין...) רכוב (ודין...) מנהיג, חד קני וחד לא קני, ולא ידענא הי מינייהו.

היכי דמי, אילימא רכוב לחודיה (שאין אחר מנהיג עמו, ובא אחד מן השוק וחוטפו ממנו בפנינו, ומושכה לקנותה) ומנהיג לחודיה (מנהיג ואין רכוב עמו, ובא אחד וחוטפו ממנו בפנינו לקנותה, וקאמר שמואל בחד מינייהו דלא קני, ומאן דחטף שפיר חטף, ומבעיא ליה לרב יהודה בהי מינייהו) מנהיג לחודיה מי איכא מאן דאמר לא קני [הא משיכה היא זו, ובהמה נקנית במשיכה, ומאי תיבעי ליה לרב יהודה **הסבירו התוס'** אע"ג דלר"ש אית ליה בקדושין (כה:) דבהמה בין דקה בין גסה אינה נקנית אלא בהגבהה, מ"מ פריך מכח סתם מתניתין דהא תנן אחד רכוב ואחד מנהיג... והא דתנן (שם) בהמה גסה נקנית במסירה דברי ר"מ ור"א, אף במסירה קאמר וכ"ש במשיכה, וכן התם בגמ', דהיכא דמזכיר מסירה הוי פי' אף במסירה, ובמקום שמזכיר משיכה דוקא ולא מסירה ובלאו הכי צריך לומר כן התם שכן מוכח מגוף הסוגיא] אלא אי איכא למימר (בחד מינייהו) דלא קני רכוב הוא דאיכא למימר [דקסבר משיכה בעינן, שתעקור יד ורגל, כדאמרינן בקדושין (כב:)].

אלא, רכוב במקום מנהיג איבעיא ליה (שניהם באים לפנינו זה רכוב וזה מנהיג, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, אמר שמואל חד קני, ומבעיא ליה לרב יהודה היכא דאיתנהו לתרוייהו, הי עדיף, רכוב עדיף דהא תפים בה וכי אמרינן משיכה קני היכא דליכא רכוב, אבל במקום רכוב לא) מאי, רכוב עדיף דהא תפים בה (**הסבירו התוס'** אין לפרש שתופס ברגליו או במה שיושב עליה שזה לא נקרא 'תפים בה', אלא במה שהוא תפוס במוסירה נקרא 'תפים בה'. **וצ"ל** שצדדי ההסתפקות הם מה עדיף מה שתופס במוסירה והולכת הבהמה מעט מחמתו או שמא מנהיג עדיף שהולכת הבהמה הרבה מחמתו, שאם השאלה ברכוב משום שתופס במוסירה לבד (ללא שהולכת מחמתו) א"כ מה פושטת הגמ' בסמוך מיושב דפטור לענין כלאים והכי נמי דרכוב לא קני, והלא לענין כלאים אינו תלוי כלל בתפיסה

אלא בהולכת מחמתו, ולענין קנין אינו תלוי רק בתפיסה ולא בהולכת מחמתו, על כרחך מזה שהגמ' לומדת לענייננו מכלאים, ש"מ שבנד"ד הבהמה הולכת מעט) **או דלמא מנהיג עדיף דאזלא מחמתיה** (**והיא הגדולה בקנין הקשו התוס'** תמוה שלכאורה ממשנתנו יש להוכיח שכוונת שמואל, שמנהיג עדיף על הרכוב, שהרי מבואר במשנה שכשרכוב ומנהיג באים לפנינו, אין עדיפות לאחד מהם, ולכן יחלוקו, ולכאורה אין זה מסתדר עם דברי שמואל שאחד מהם עדיף, אא"כ נאמר שהמשנה דיברה שהרכוב מנהיג ג"כ את הבהמה ברגליו ולכן יחלוקו, א"כ יוצא מוכח מהמשנה שמנהיג עדיף מרכוב בעלמא שאינו מנהיג את הבהמה ברגליו. **וי"ל** שבמשנה אנו לא דנים לומר שבאופן שבו הם תפוסים לפנינו את הבהמה הם גם קנו אותה, אלא תפיסה זו רק מגדירה אותם כמוחזקים בממון זה. **ולפי"ז** יש לבאר שמה שלקמן פשטה הגמ' שרכוב בפני"ע אינו קונה, והקשתה מהמשנה שהרכוב זוכה בחציה, יש לבאר שכוונת הגמ' להקשות שאם באמת רכוב אינו קונה, מסתבר שהוא גם אינו מועיל להחשיב את הרכוב כמוחזק בה. ומהסיפא של המשנה אם היו שניהם (הרכוב והמנהיג) מודים יחלוקו אין להוכיח דרכוב ומנהיג קנו שניהם זה במקום זה **שיש לומר** שבמקרה זה אף אחד לא קנה, והודאתם שהם יחדיו קנו אותה באופן אחר).

אמר רב יוסף, אמר לי רב יהודה נחזי אנן (אית לן למפשט משמעתא דמר שמואל בהי מינייהו אמר) דתנן המנהיג (בשור וחמור עובר על לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו') סופג את הארבעים, והיושב בקרון סופג את הארבעים, רבי מאיר פוטר את היושב בקרון (קסבר לאו מידי עביד). ומדאפיך שמואל ותני וחכמים פוטרין את היושב בקרון, שמע מינה (סבירא לשמואל) רכוב לחודיה לא קני (לאו מידי מעשה עביד, ומשום דיחיד ורבים הלכה כרבים אפכה למתניתין לאוקמא פטורא כרבנן **כתבו התוס'** נראה דרב יהודה היה מסופק מה שמע משמואל, וצדדי הסתפקותו אם שמע משמואל ברכוב לחודיה ומנהיג לחודיה ואז פשיט דרכוב הוא דלא קני, או אם שמיע ליה ברכוב במקום מנהיג ואז מספקא ליה הי מינייהו קני, ואין לומר ששמע משמואל רק ברכוב במקום מנהיג, אבל רכוב לבדו קונה, שהרי עתה פושט רב יהודה דאפילו רכוב לבד לא קני) **וכל שכן רכוב במקום מנהיג.**

אמר ליה אביי לרב יוסף הא זמנין סגיאין אמרת לן (להא שמעתין) נחזי אנן, ולא אמרת לן משמיה דרב יהודה (אלא משמך למפשט ספיקו דרב יהודה) אמר ליה אברא (אמת הוא אמר לי נחזי אנן) ודכרנן נמי דאמרי ליה היכי פשיט מר רכוב מיושב, יושב לא תפים במוסירה (לעז"י רש"י לשון שמוליכים בה את הבהמה) רכוב תפים במוסירה, ואמר לי רב ושמואל דאמרי תרוייהו מוסירה לא קני [במציאה עד שיוליכנה, ותעקור יד ורגל, ואע"ג דבמכירה קני, כדתנן (קדושין כה:) בהמה גסה נקנית במסירה, לגבי מציאה לא קני, כדאמרינן טעמא לקמן בשמעתין].

איכא דאמרי (רב יוסף משמיה דנפשיה קאמר נחזי אנן) אמר ליה אביי לרב יוסף היכי פשיט מר רכוב מיושב, יושב לא תפים במוסירה, רכוב תפים במוסירה. אמר ליה הכי תנא אידי (שם חכם) מוסירה לא קני.

אתמר נמי, אמר רבי חלבו אמר רב הונא מוסירה מחבירו (מקח וממכר) קנה, במציאה ובנכסי הגר (שמת ואין לו יורשין, וכל הקודם בנכסיו זכה בהן) לא קני. מאי לשון מוסירה (שמוסרין אותו בו ללוקח)? אמר רבא אידי אסברא לי כאדם המוסר דבר לחבירו. בשלמא מחבירו קני דקא מסר ליה חבריה, אלא במציאה ובנכסי הגר מאן קא מסר ליה דליקני.

מיתיבי (ממשנתנו) היו שנים רוכבין על גבי בהמה... (יחלוקו). מני, אילימא רבי מאיר (דאמר היושב בקרון סופג את הארבעים, ומתניתין יחידאה היא, ולית הלכתא כוותיה) השתא (לר' מאיר) יושב קני (דקאמר היושב בקרון סופג את הארבעים) רכוב מיבעי (ולמה לי לאשמועינן בתרתי) אלא לאו רבנן, ושמע מינה רכוב קני (ואשמועינן דביושב הוא דפטור, אבל רכוב לא, ותיובתא לרב יהודה דפשט רוכב מיושב)? הכא במאי עסקינן במנהיג ברגליו (דקנייה במשיכה, שבועט בה ברגליו והולכת מחמתו כדרך רוכבי סוסים). אי הכי היינו מנהיג (והוה ליה למיתני או שהיו שניהם מנהיגים)? תרי גווני מנהיג (דאי

אשמועינן בשני מנהיגים דיחלוקו לא היינו יודעים להאי מהו דתימא...) מהו דתימא רכוב עדיף, דהא מנהיג ותפים בה (**הסבירו התוס**' עפי' התוס' לעיל מתבאר שכוונת הגמ' כאן שהיה הוה אמינא שחזקת הרכוב עדיף ויבטל את חזקת המנהיג קמ"ל דשניהם מוחזקים ויחלוקו) קמ"ל.

תא שמע שנים שהיו מושכין בגמל ומנהיגין בחמור [חמור דרכו בהנהגה (מנהיגים לוקו על ידי שקולקיס לו והוא בא, לו על ידי הכלה) וגמל דרכו במשיכה] או שהיה אחד מושך ואחד מנהיג, [**דף ט ע"א**] במדה זאת קנו. רבי יהודה אומר לעולם לא קנה עד שתהא משיכה בגמל והנהגה בחמור. קתני מיהת או שהיה אחד מושך ואחד מנהיג. מושך ומנהיג אין, אבל רכוב לא (**הקשו התוס**' תימה מנ"ל דלמא כ"ש רכוב דתפים ביה, ואי משום דשיירה, אטו בכל דוכתי תנא כולהו קניינין **וי"ל** דממשנה יתירה קדייק דליערבינהו ולתנינהו שנים שהיו מושכין או מנהיגים בין בגמל בין בחמור ותו לא, מדקתני בלישנא יתירא ש"מ דלמעוטי רכוב אתא, והיינו דפריך בתר הכי וליערבינהו ולתנינהו. **וא"ת** לעולם מנ"ל למעוטי רכוב, דלמא הא דלא ערבינהו כדי לאשמועינן דמשיכה אורחא בגמל והנהגה בחמור ואפ"ה אחד מושך ואחד מנהיג בגמל לא מבטל משיכה דאורחא בגמל את ההנהגה דלאו אורחא, וכן בחמור איפכא, ולכך תנא בתר הכי אחד מושך ואחד מנהיג ולא למעוטי רכוב **וי"ל** שאין לומר כן, כיון שהשמיע אותנו שמשיכה והנהגה שניהם קנו בגמל ובחמור פשיטא שאין אחד מבטל חבירו משום דהאי אורחיה והאי לאו אורחיה, משאי"כ במשנה יש באמת חידוש שאין מבטל רכוב ומנהיג ברגליו את מנהיג לחודיה, כיון שיש ברכוב כל מה שיש במנהיג ועוד דתפים בה)? הוא הדין דאפילו רכוב, והא דקתני מושך ומנהיג לאפוקי מדרבי יהודה, דאמר עד שתהא משיכה בגמל והנהגה בחמור, קמשמע לן דאפילו איפכא נמי קני. אי הכי (דלת"ק איפכא קני, אמאי קתני משיכה בגמל והנהגה בחמור) ליערבינהו ולתנינהו (**כתבו התוס**' לפי מאי דס"ד דרכוב קני ומשיכה והנהגה בין בגמל בין בחמור במדה זו קנה אתא למעוטי שום קנין אחר או רכוב במקום מנהיג) שנים שהיו מושכין ומנהיגין בין בגמל בין בחמור? איכא חד צד דלא קני (להכי לא מצי למתני בתרוייהו משיכה והנהגה) איכא דאמרי משיכה בחמור, ואיכא דאמרי הנהגה בגמל.

ואית דמותיב מסיפא במדה זו קנה (קא סלקא דעתך במשיכה או בהנהגה, בין בגמל בין בחמור) במדה זו למעוטי מאי לאו למעוטי רכוב? לא, למעוטי איפכא. אי הכי היינו רבי יהודה (**הסבירו התוס**' הוה מצי לאקשויי מגופה דקתני 'או שהיה אחד מושך ואחד מנהיג' ש"מ דבחד צד קני)? איכא בינייהו צד אחד דלא קנה, אית דאמרי משיכה בחמור, ואיכא דאמרי הנהגה בגמל.

תא שמע אחד רכוב חמור ואחד תפוס במוסירה (ואינו מנהיג) זה קנה חמור וזה קנה מוסירה. שמע מינה רכוב קני (שלא במקום מנהיג, וכיון דשלא במקום מנהיג קני כוליה, במקום מנהיג פלגי)? הכא נמי במנהיג ברגליו. אי הכי נקני נמי רכוב במוסירה (**פירש רש"י** שבראש החמור, שהוא תכשיט החמור, וכחמור דמי **אמנם התוס**' **כתבו** אי גרסינן 'אי הכי' ה"פ אי אמרת בשלמא כשאין מנהיג ברגליו ורכוב קני הבהמה משום דתפים בה אתי שפיר דלא קני מוסירה, דבמטלטלין לא שייך קנין של מוסירה (שהוא בתפיסה) אלא או בהגבהה או במשיכה. אבל אי מיירי במנהיג ברגליו לקני נמי מוסירה במשיכת הבהמה אי אמרינן משוך בהמה זו וקני כלים שעליה קני, דלקמן מיבעיא לן אי קני אי לא קני, לפשוט מהכא דלא מהני)? אימא זה קנה חמור וחצי מוסירה, וזה קנה חצי מוסירה. בשלמא רכוב (מצית למימר) קני (בהגבהת חבירו שהגביה ראשו השני מן הקרקע) דקמגבה ליה בן דעת, אלא תפוס במוסירה במאי קני (פלגא, והלא ראשה השני מונח במקומו, והגבהת הפקר לא קניא עד דעקר לכוליה)? אימא זה (הרכוב) קנה חמור וכוליה מוסירה, וזה (התופס במוסירה) קני מה שתפוס בידו.

האי מאי (דקא אמרת הגבהת תופס במוסירה לא הויא הגבהה לדידיה, והויא הגבהה לאחריני, אפילו...) אם תימצי לומר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, הני מילי היכא דקא מגבה ליה אדעתא דחבריה, האי אדעתא דידיה קא מגבה ליה, איהו לא קני לאחריני מקני?

אמר רב אשי זה (הרוכב) קנה חמור ובית פגיה (לעז"י רש"י חלק הרתמה הקשור על ראש הבהמה, מה שבראש

החמור, וכחמור למי) **וזה** (המופס במוסירה) **קנה מה שתפוס בידו** (דמה שבתוך ידו הוי מגביה לגמרי) **והשאר לא קנה לא זה ולא זה** [**והבא לחוטפו יחטוף כתבו התוס'** ואפילו אי אמרינן משוך בהמה וקני כלים שעליה קני הכא כיון דתפים במוסירה לא קני, רכוב נמי לא קני, כדאמרינן אדעתא דידיה אגבהה איהו לא קני...].

רבי אבהו אמר לעולם כדקתני (זה קנה חמור וזה קנה מוסירה, אפילו בית פגיה של חמור) הואיל ויכול (התפוס במוסירה) לנתקה (למושכו בכח, וינתק מראש החמור) ולהביאה אצלו (דהואיל וראש החמור גבוה נוח להביאה אצלו בנתיקה אחת).

והא דרבי אבהו ברותא (לעה חילונית) **היא** (דאע"ג דיכול לנתק לאו הגבהה היא). דאי לא תימא הכי טלית שהיא מונחת חציה על גבי קרקע וחציה על גבי עמוד (דכיון דבמקום גבוה הוא, האוחזה בראשה השני נוח לו לנתק ולהביאה אצלו, דלא מחסר הגבהה) ובא אחד והגביה חציה מעל גבי קרקע, ובא אחר והגביה חציה מעל גבי עמוד, הכי נמי דקמא קני (דמכי אגבהה קניא כולה משום דיכול לנתקה אם כן יש חילוק בשנים שהגביהו מציאה זה מכאן וזה מכאן, בין מקום גבוה למקום נמוך, דהיכא דשני ראשיה מונחים בקרקע אין הגבהת של ראשון קונה כולה, שאין יכול לנתקו ולהביאו אצלו, מתוך שהוא ארוך ומונח בקרקע כל מה שהוא נותקו ומושכו אחריו נגרר הוא על גבי קרקע, והיכא דאחד מראשיה גבוה, כגון בראש החמור או על גבי עמוד המגביה תחלה ראש שעל גבי קרקע קונה כולה, ואנן לא אשכחן תנא דמפליג) ובתרא לא קני, הואיל ויכול לנתק ולהביא אצלו [**הקשו התוס'** קצת קשה מנ"ל שלא יחלוק רבי אבהו אף בזה. **עוד כתבו** בגמ' מבואר שהראשון קונה 'הואיל ויכול לנתקה...' משמע דאם נתקה בפועל שהוא קונה... ולכאורה הטעם משום שעל ידו הוגבהה ג' טפחים מהקרקע. **וא"כ קשה** ומאי שנא מעני המנקף בראש הזית (גיטין נט:) שאין בו גזל אלא מפני דרכי שלום, שהרי על ידי מעשה העני ניתקו הפירות ממקומם, והיו מוגבהים מהקרקע ג' טפחים, וכן בב"ק (צח.) הזורק סלע של חבירו לים פטור והגמ' העמידה שמדובר באופן שהכה על ידו. רואים שלא חשיב מה שהוגבהה על ידו, הואיל וסופו ליפול. **ותירצו ב' תירוצים א. י"ל** שלעניין המוסירה מעשה ההגבהה מועיל משום שאדם זה שהגביה את המוסירה, אוחז בה בידו אחת, ולכן מועילה הגבהת חלקה השני. **ב.** בסוגייתנו מדובר בטלית שאינה ארוכה כל כך, ואם המגביה ינתקה מהעמוד היא תישאר תלויה באויר וראשה השני לא יפול לארץ, ולכן הועילה ההגבהה לקנותה. **ובחולין** (קמא:) שאמר שם שמואל שביכולתו לקנות אפרוחי שובך ע"י שיקיש על השובך, ועי"כ הם יוגבהו מעט, ובכך הוא יקנה אותם, א"כ מבואר שההגבהה מועילה, אף שאח"כ הם שוב חוזרים למקומם. **וי"ל** שמעשהו מועיל משום שהיונים הוגבהו יותר מהמקום שבו הם היו, והגבהה כזו מועילה, אפי' אם החפץ הנקנה מיד נופל]? **אלא, הא דרבי אבהו ברותא היא.**

תא שמע, רבי אליעזר אומר רכוב בשדה (בהמה של מציאה קונה, אבל לא בעיר, וטעמא מפרש לקמיה) ומנהיג (אף) בעיר קנה (וכל שכן בשדה)? הכא נמי מנהיג ברגליו. אי הכי היינו מנהיג? תרי גווני מנהיג. אי הכי רכוב בעיר מאי טעמא לא קני (**כתבו התוס'** אי גרסינן 'אי הכי' ה"פ אי אמרת בשלמא לא מיירי במנהיג ברגליו לכך בעיר לא קני דלא אזלא מחמתיה לפי שיש בני אדם שמדברים יחד ויש כמה דברים באמצע הדרכים המעכבים את הבהמה מללכת, אלא אי אמרינן במנהיג ברגליו, א"כ אזלא מחמתיה טובא ואמאי לא קני)? **אמר רב כהנא לפי שאין דרכן של בני אדם לרכוב בעיר** (משום צניעותא).

אמר ליה רב אשי לרב כהנא, אלא מעתה, הגביה ארנקי בשבת, שאין דרכן של בני אדם להגביה ארנקי בשבת הכי נמי דלא קני, אלא מאי דעבד עבד וקני, הכא נמי, מאי דעבד עבד וקני?

אלא במקח וממכר עסקינן, דאמר ליה קני כדרך שבני אדם קונין, [דף ט ע"ב] ואי רשות הרבים הוא קני (בעיר, דדרך לרכוב שם ולא להנהיג, פן יפסקו עוברי דרכים בינו לבין בהמתו) **ואי אדם חשוב הוא** (אין דרכו להנהיג בהמה ברגליו, ודרך כבוד לרכוב עליה אף בסמטא שאין בני אדם שם) **קני, ואי אשה היא** (שאין בה כח לאחוז הבהמה פן תינתק הימנה) **קניא. ואי איניש זילא הוא קני** (שדרכו לרכוב

לפני כל, אף בלא דוחק, לפי שאינו צנוע, אבל אדם בינוני, כגון שאינו חשוב בעושר ואינו בוש להוליך בהמה ברגליו אין דרכו לרכוב בסמטא בעיר, משום צניעות). **פסק הש"ע א.** עגלה שהיו מושכין אותה כלאים, אסור לישב בה אע"פ שלא הנהיג, מפני שישיבתו גורמת להם שימשכו העגלה. וכן אסור להיות אחד יושב בעגלה ואחד מנהיג יו"ד (רצז,יב). **ביאר הב"י כתב הרא"ש, ר"י פסק** כשמואל, דס"ל רכוב לא קני וכ"ש יושב. **אמנם הרי"ף** לא הביא כלל את דברי שמואל, אלא הביא את המשנה כצורתה משמע דליתא להך דשמואל משום דפריך ליה טובא דאע"ג דשנינהו נראה לו להרי"ף דשינויי דחיקי נינהו ורכוב קני ולא מפכינן למתניתין, והיושב בקרון לוקה משום דאזלא מחמתיה משום דלא גרע ממנהיגה בקול דלוקה משום דבדיבוריה קא עביד מעשה, וכ"ד הרמב"ם, **וכ"ד הטור** בדעת הרא"ש. **ב.** בהמת מציאה שקדם אחד ואחז במוסירה, לא קנה עד שימשוך או ינהיג, וכן בנכסי הגר, אבל קנה המוסירה לבדו חו"מ (רעא,ב). **ג.** שנים שהיו אוחזים בכלי אחד, או שהיו רוכבים על גבי בהמה אחת... או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג... זה אומר הכל שלי, וזה אומר הכל שלי, כל אחד מהם נשבע (בנקיטת חפץ) שיש לו בזה הדבר ושאין לו בה פחות מחציו, ויחלוקו חו"מ (קלח,א). **ד.** היה אחד רוכב ואחד אוחז במוסירה, הרוכב קנה הבהמה והמוסירה שעל לחיי הבהמה בלבד, וזה שאחז המוסירה קנה ממנה מה שאחז בידו, ושאר המוסירה לא קנה שום אחד מהם. (**הגה** היו שנים רוכבין, קנו שניהן. היה אחד רוכב ואחד מנהיג, קנו שניהם ויחלוקו) חו"מ (רעא,ג). **ה.** המוכר בהמה לחבירו או נתנה לו במתנה ואמר קנה כדרך שבני אדם קונים, אם משך או הגביה, קנה. אבל אם רכב עליה, אם בשדה (**הגה** או בסימטא) קנה, ואם בעיר (בר"ה) לא קנה, לפי שאין דרך בני אדם לרכוב בעיר. לפיכך אם היה אדם חשוב שדרכו לרכוב בעיר, או אדם מזולזל ביותר שאינו מקפיד על הלוכו בעיר רוכב, כגון המטפלין בגידול הבהמות או העבדים, או שהיתה אשה, או שהיה ברשות הרבים שהרבים דוחקים שם, הרי זה קונה ברכיבה, והוא שתהלך בו חו"מ (קצז,ה). **ו.** ב' שראו גמל או חמור של מציאה, וקדמו שניהם והנהיגוהו או משכוהו, או שהיה אחד מנהיג ואחד מושך, קנו שניהם. בד"א, בחמור. אבל בגמל, אם היה אחד מנהיג ואחד מושך, המושך קנה אבל לא המנהיג חו"מ (רעא,א). **פסק כלישנא בתרא** שהנהגה בגמל לא קונה. **ז.** טלית שמונח חציה על גבי עמוד שגבוה ג' טפחים וחציה על גבי קרקע, ובא אחד והגביה ראש אחד שעל גבי קרקע וניתק ראש השני מעל גבי עמוד ונפל על גבי קרקע, קנאה, כיון שראש האחד עדיין היא בידו וראש השני היה מוגבה מכחו ג' טפחים מהארץ. אבל אם לא היה ראש השני עדיין בידו בעוד שהטלית באויר, לא קנאה, ואף על פי שהיה מוגבה מכחו ג' טפחים כיון שעתה כולו בארץ. וכן אפילו ראש האחד בידו ולא ניתק ראש השני מעל גבי העמוד, לא קנה, אף על פי שאילו נתקו היה מוגבה מכחו. ואם טלית מונח על גב דף, והכה ועלה מכחו שלשה טפחים, קנאו. אבל אם לא עלה מכח הכאתו למעלה אלא נפל לארץ, אפילו שהדף גבוה ג' טפחים לא קנה חו"מ (רסט,ה). **ביאר הב"י** פסק זה מבוסס עפ"י התוס' והרא"ש, שכל מה שאמרנו על רבי אבהו 'ברותא' מצד הסברא, 'הואיל ויכול לנתקה' אבל אם ניתקה בפועל קנה. * שאר הדברים שלא נתבררו בדברי התוס', נתבארו בדברי הרא"ש.

בעי רבי אלעזר האומר לחבירו משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה (ולא את הבהמה) מהו? לקנות, מי אמר ליה קני (לקנות משמע אתה התכוין לקנות, אני איני מקנה לך) אלא משוך בהמה זו וקני כלים שעליה, מהו, מי מהניא משיכה דבהמה לאקנויי כלים, או לא [**הפכירו התוס'** השאלה נצרכה להישאל כיון דמשיכת הבהמה שהולכת מעצמה לא שייכת בכלים, ולכן יש צד שלא יקנה הכלים, משאי"כ האומר משוך קופה וקני כלים שבתוכה, שהוא אותו סוג משיכה, פשוט שקונה. **ואם תאמר** תפשוט מברייתא דב"ב (פה:) וזה תוכנה, היו חמריו ופועליו טעונים תבואה של אדם אחר על גבן, ומשך את חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו כדי לקנות מן הבעלים את התבואה, הרי זה לא קנה את התבואה **ותירצו ב' תירוצים א. י"ל** ששם מדובר שהמוכר לא אמר לו קנה במעשה המשיכה, אלא בהכנסת הפירות לביתו, ולכן לא קנה (וכן מוכח להלן מהסיפא) **ב.** התם כשמשך החמרין (בני"מ) ולא משך את החמור.

ט:

עוד ביארו התוס' וא"ת מדוע ר"א הסתפק במקרה שהמוכר אמר 'משוך בהמה זו' ולא גם במקרה של 'קנה בהמה זו וכלים שעליה' אם נאמר משום דב'קני' פשוט שקונה הכלים מטעם חצר אע"פ שהיא מהלכת, א"כ בנד"ד 'משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה' מדוע מסופק, דכיון שהשאיל לו את הבהמה הרי כאילו היא שלו עד לאחר הקנין, ויקנה מטעם חצר. **ותירצו ב' תירוצים א.** י"ל דכשא"ל משוך לא השאיל לו הבהמה לקנות הכלים מטעם חצר אלא במשיכת הבהמה. **ב.** באמת גם באופן שאמר לו 'קנה בהמה זו וכלים שעליה' גם לא קונה שחצר מהלכת אינה קונה. והסיבה שלא העמיד את השאלה ב'קנה בהמה זו וכלים שעליה' שאם הגמ' היתה פושטת שקונה, לא היינו יכולים לפשוט את השאלה מה הדין בנד"ד 'משוך בהמה זו...', כי שמא מה שקונה זה מטעם חצר, ומדובר בכפותה)?

אמר רבא אי אמר ליה קני בהמה וקני כלים מי קני כלים (במשיכה דבהמה עם הבהמה, דמדקא מבעיא לך במוכר כלים בלא בהמה, מכלל דבמוכר שניהם פשיטא לך דמדקני בהמה קני כלים, משום תורת חצר, דקיימא לן חצרו של אדם קונה לו, ובהמתו כחצרו, והא...) חצר מהלכת היא, וחצר מהלכת לא קנה [דכי אתרבאי (גיטין עז.) מאם המצא תמצא בידו גגו חצרו וקרפיפו אתרבאי דלא נייד, והוי משתמר **מקשה הר"ן** הרי קנין החצר הוא משום שהיא נחשבת לידו של האדם, ויד האדם הרי היא מהלכת עם גופו? **ותירץ** שהיד עצמה מהלכת לדעת האדם, ואילו החצר המהלכת, מהלכת לדעתה]. וכי תימא כשעמדה (לאחר שעקרה ידה ורגלה, ונקנית לו הבהמה במשיכה, עמדה ולא הלכה, ונקנו כלים בעמידתה דקנה לו חצרו) והא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה (כלומר כיון דראויה היא לילך לאו דומיא דחצר היא, ואין קונה בתורת חצר). והלכתא (האי דפשיטא ליה דכי אמר ליה קני בהמה וקני כלים קני) בכפותה (היא דפשיטא ליה דדומיא דחצר הוא קני, וכל היכא דאמרינן בגמרא והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קני... מהכא קאמרי ליה).

אמרו ליה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לרבא אלא מעתה היה מהלך בספינה וקפצו דגים ונפלו לתוך הספינה, הכי נמי דחצר מהלכת היא ולא קני? אמר ליה ספינה מינח נייחא, ומיא הוא דקא ממטו לה [**כתבו התוס'** אע"ג דבקדושין (לג:) אמרינן דתלמיד חכם רכוב כמהלך דמי, הכא חצר משום יד אתרבאי והוה שפיר דומיא דיד דמינח נייח וממטו לה עם גופיה, וכן בשבת (ה:) אגוז צף ע"ג מים לא הוי הנחה, אגוז בכלי וכלי צף על גבי מים מהו, התם משום דדומיא דמלאכת המשכן בעינן ולא היו מצניעין חפצים בדבר שהיה מתנענע ומתנדנד, אבל גבי קנייה כיון שהוא דומיא דידו קני].

אמר ליה רבינא לרב אשי אלא מעתה, היתה מהלכת ברשות הרבים וזרק לה גט לתוך חיקה או לתוך קלתה (סל שעל ראשה, שנותנת בה כלי מלאכתה וטווי שלה) הכא נמי דלא מגרשה [**פירש רש"י** והאנן תנן במסכת גיטין (עז.) זרק לה גיטה לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת **הקשו התוס'** על רש"י שיתכן לומר שמהמשנה בגיטין אין ראיה, כי יתכן לומר שמדובר שהאשה כפותה **ותירצו ב' תירוצים א.** ושמא נראה לו דוחק לומר שמדובר שהאשה כפותה **ב.** יתכן באמת שהקושיה מכח סברא כמו הקושיא מספינה, ולא מהמשנה בגיטין כמו שפירש רש"י]? אמר ליה קלתה מינח נייחא, ואיהי דקא מסגיא מתותה. **פסק השו"ע א.**

האומר לחבירו משוך ותקנה, או חזק ותקנה, וכיוצא בדברים אלו, והלך ומשך או החזיק, לא קנה, שמשמע תקנה להבא, ועדיין לא הקנה לו. והוא הדין לאומר לו משוך חפץ זה לקנותו. (אלא צריך לומר משוך וקני, או חזק וקני) חו"מ (קצז,ו). **ב.** אמר ליה המוכר משוך בהמה זו וקנה כלים שעליה, הואיל ולא הקנה לו גוף הבהמה, אף על פי שמשכה והיא כפותה, לא קנה כלים שעליה חו"מ (רב,יד). **כתב הרא"ש** בעיין לא איפשיטא הילכך אי אמר ליה משוך בהמה זו וקני כלים שעליה לא קנה הכלים במשיכת הבהמה ואפילו בכפותה, דכיון דבעיין לא איפשיטא אוקי ממונא בחזקת מרא קמא.

משנה היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה, ואמר לחבירו תנה לי, נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה. אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחלה לא אמר כלום (דאפילו אמרינן המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, כיון דיהבה ליה קנייה ממה נפשך, אי קנייה קמא דלא מתכוין להקנות לחבירו, הא יהבה ניהליה במתנה, ואי לא קנייה קמא משום דלא היה מתכוין לקנות הויא ליה הפקר עד דמטא

לידיה דהאי, וקנייה האי במאי דעקרה מידיה דקמא לשם קנייה).

(גמרא) תנן התם מי שליקט את הפאה [**פירש רש"י** אדם בעלמא שאינו בעל שדה, דאי בבעל שדה לא אמר ר' אליעזר זכה, דליכא למימר מיגו דזכי לנפשיה, דאפי' הוא עני מוזהר הוא שלא ללקט פאה משדה שלו, כדאמר בחולין (קלא:) לא תלקט לעני להזהיר עני על שלו **אמנם בשיטמ"ק** הביא ראשונים שחולקים על רש"י, משום שיש לו מיגו שאם היה מפקיר כל נכסיו הרי גם שדה זו בכלל, וממילא כבר אינו בעל השדה ויכול ללקוט עבור עצמו אלא שכתבו שמכל מקום פירושו של רש"י נכון, שלא מדובר בבעל השדה עצמו, מהמשך דברי הגמ' שמ'עני לעני' דברי הכל זכה לו. ואם היה בעל השדה עצמו, הרי שוב אנו צריכים לומר פעמיים מיגו. מיגו שהיה מפקיר שדה, ואחר כך מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, שכל זמן שלא יפקיר שדהו אי אפשר לומר מיגו דזכי לנפשיה, שהרי הוא מוזהר על שלו, ולמה מודים חכמים] ואמר הרי זו לפלוני עני, רבי אליעזר אומר זכה לו, וחכמים אומרים יתננה לעני הנמצא ראשון.

אמר עולא אמר רבי יהושע בן לוי מחלוקת מעשיר לעני (שעשיר הוא שליקטה לצורך העני) דרבי אליעזר סבר מגו דאי בעי מפקר נכסיה והוי עני וחזי ליה, השתא נמי חזי ליה, ומגו דזכי לנפשיה (דאי בעי הוה זכי לנפשיה אם הגביה לעצמו) זכי נמי לחבריה. ורבנן סברי חד מגו (מעני לעני) אמרינן, תרי מגו לא אמרינן. אבל מעני לעני דברי הכל זכה לו, דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה.

אמר ליה רב נחמן לעולא ולימא מר מעני לעני מחלוקת [**הסבירו התוס'** ויחלקו בתופס לב"ח במקום שחב לאחרים ולא מטעם מגו, דהא רב חסדא דקאמר כמו רב נחמן בסמוך המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו אית ליה בגיטין (יא:) דפליגי בתופס לבעל חוב ולא מטעם מגו עד דדחי ליה רב פפא דלמא במגו פליגי (לא כרש"י בהמשך שלא הזה הוא מטעם מיגו)] דהא מציאה הכל עניים אצלה (כלומר הכל כשרים לזכות בה כעניים בפאה) ותנן (המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, ולא אמרינן מגו דאי הוה בעי הוה זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, כי מגבה לה כולה לשם חבירו, דתנן...) היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה, ואמר לחבירו תנה לי נטלה ואמר אני זכיתי בה (קא סלקא דעתך אני רוצה לזכות בה עכשיו קאמר, ומודה הוא שמתחילה הגביה לשם חבירו, וקתני...) זכה בה (אלמא לא קנה חבירו). אי אמרת בשלמא מעני לעני מחלוקת [דאמרי רבנן לא אמרינן מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה אלא היכא דהגביה לדעת שניהם, כגון שנים שהגביהו מציאה, דאמר בה לעיל (ב"מ ח.) גבי בזמן שהם מודים חולקים בלא שבועה, דטעמא משום מגו דזכי בהגבהה זו לנפשיה זכי נמי לחבריה, אבל מגו דאי בעי הוה זכי לנפשיה זכי לחבריה לא אמרינן] **[דף י ע"א]** מתניתין מני רבנן היא (ואשמועינן רישא דהיכא דזכי ביה איהו אמרינן מגו, וסיפא אשמועינן דהיכא דלא זכי ביה איהו, מגו דאי בעי זכי לא אמרינן). אלא אי אמרת בעשיר ועני מחלוקת, אבל מעני לעני דברי הכל זכה לו, הא (מתניתין דהכא) מני, לא רבנן ולא רבי אליעזר?

אמר ליה (עולא) מתניתין דאמר תחילה (האי אני זכיתי בה דקאמר, תחילה קאמר ליה, מתחילה הגבהתיה לצורכי ולא לצרכך, ולעולם המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, דומיא דמעני לעני). הכי נמי מסתברא (דזכיתי תחילה משעת הגבהה קאמר מתניתין) דקתני סיפא אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחילה לא אמר כלום. תחילה בסיפא למה לי, פשיטא אע"ג דלא אמר תחילה (מסתמא...) תחילה קאמר (דמי מצי למימר אני זוכה בה עכשיו, והלא אינה בידו) אלא לאו, הא קא משמע לן רישא (דמתניתין דקתני זכה בה) דאמר תחילה (ואשמועינן סיפא דאם משנתנה לו טען לו אותה טענה, ואמר אני הגבהתיה מתחילה לצורכי לא אמר כלום, דגלי דעתיה כשנתנה לו דאדעתיה דהאי אגבהה).

ואידך (רב נחמן אמר לך) תנא סיפא לגלויי רישא (למימר דוקא קתני, מדסיפא תחילה קתני ורישא לא תנא, דוקא הוא) סיפא דאמר תחילה (דלא אפשר בלא תחילה, אמר אני

זכיתי תחילה קודם שנתתיה לך לא אמר כלום, דגלי דעתיה כשנתנה לו דאדעתא דהאי אגבהה כתב מהרש"ל אין כוונת רש"י שקנה לו בהגבהתו, שהרי הגמרא סוברת עתה שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו. אלא רצה לומר שהתכוון מלכתחילה לתת לו את המציאה אחר כך במתנה, ונמצא שבינתיים הוא הפקר וחבירו זוכה בה מן ההפקר) רישא דלא אמר תחילה (ואפילו הכי זכה בה).

רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו [**הקשו התוס'** תימה דבביצה (לט.) אמר מילא מים ונתן לחבירו רב ששת אמר כרגלי הממלא ור"נ אמר כרגלי מי שנתמלאו לו ומסיק דבמגביה מציאה לחבירו פליגי דמר סבר קנה ומר סבר לא קנה ומשמע דלרב נחמן קנה חבירו, ולכך הוי כרגלי מי שנתמלאו לו, **ורש"י** גרס התם מ"ס קני ומר סבר לא קני ול"ג חבירו, וכולהו סברי דלא קני חבירו אלא רב נחמן סבר דמגביה נמי לא קני ולכך כשלקח חבירו ממנו קנאו מן ההפקר שמתכוין לקנות אבל המגביה לא הגביה לקנות, ורב ששת סבר דקנה הממלא דכיון דלא קנה חבירו הוא קנה ולכך הוי כרגליו. **ור"ת פי'** דהתם רב נחמן מודה דקנה חבירו דאינו חב לאחרים שיש הרבה מים בבור. **ועוד אומר ר"ת** דשפיר גרסינן חבירו וסבר ר"נ לא קנה חבירו כי הכא וגם הממלא לא קנה ולכך כשנתנם לו קנאם והוי כרגליו, ורב ששת סבר קני חבירו מטעם מגו דזכי לנפשיה וכיון דלא קנה חבירו אלא מטעם דזכי לנפשיה ואי הוה זכי לנפשיה הוי כרגליו והשתא נמי דזכי לחבריה הוי כרגליו ולא עדיף מיניה לענין תחומין והוי כאילו זכי לנפשיה). מאי טעמא הוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים (כאדם הבא מאליו ותופס ממון חבירו בשביל חוב שיש לאחר עליו, ובא לקדם עד שלא יתפסנו בעל חוב אחר, ונמצא תופס זה חב בתפיסתו זאת את הנושים האחרים) והתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים (מפסיד את האחרים) לא קנה [**פירש רש"י** כדאמר בכתובות, דלאו כל כמיניה להיות קופץ מאליו וחב לאלו, מאחר שלא עשאו אותו הנושה שליח לתפוס **תוס' הקשו על פירוש רש"י** שבכתובות (פד:) משמע גבי עובדא דיימר בר חשו דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קני אפילו עשאו שליח].

איתיביה רבא לרב נחמן [**הסבירו התוס'** מקושיית רבא משמע שהוא חולק על רב נחמן וס"ל 'המגביה מציאה לחבירו, קנה חבירו' וקשה שהרי לעיל (ח.) דחי רבא דיוקיה דרמי בר חמא שדקדק מהמשנה ש'קנה חבירו' משמע שס"ל 'לא קנה חבירו' **וי"ל** שמא קבלה הכא מר"נ] מציאת פועל לעצמו. בד"א בזמן שאמר לו בעל הבית נכש עמי היום, עדור עמי היום (דלא נשכר עמו אלא לניכוש ועידור, וכשהגביה המציאה אין זה ממלאכת בעל הבית, וקנאה פועל, והוא ינכה לו משכרו שכר פעולת ניכוש ועידור כל שעת הגבהה). אבל אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו של בעל הבית הוא (כל מלאכה שהוא עושה מלאכת בעל הבית היא, וקנה בעל הבית, אלמא המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו)?

אמר ליה שאני פועל דידו כיד בעל הבית הוא. והאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום [**הסבירו התוס'** וא"ת מה בא רב לחדש והלא בב"מ (עז.) לא פליגי רבי דוסא ורבנן אלא דר' דוסא סבר דיד פועל על התחתונה (אם בעל הבית יכתוב עתה לשלם לפועלים יותר שיגמרו את המלאכה, ינכה הפסד זה משכרו של הפועל שחזר בו) ורבנן סברי דידו על העליונה (יקבל את שכר עבודתו כלא ניכוי כלל) אבל לכולהו יכול לחזור בו **וי"ל** דבא לחדש שהלכה כרבנן שידו על העליונה (וכן משמע מגוף סוגיית הגמ' שעיקר דברי רב לימד בא שהלכה כחכמים, שפועל ידו על העליונה) ולכן הגמ' הביאה כאן דוקא את דברי רב, שרק ממנו שידו על העליונה היה צד להבין שאין ידו כיד בעל הבית]? אמר ליה כל כמה דלא הדר ביה כיד בעל הבית הוא, כי הדר ביה טעמא אחרינא הוא (הא דאמר דכי הדר ביה הרשות בידו לאו משום דעד השתא לאו כיד בעל הבית הוא, אלא טעמא אחרינא הוא, שאינו שלו כעבד, שאם בא לעזוב לו שכרו מכאן ואילך ולחזור בו יחזור בו) דכתיב כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עבדי הם, ולא עבדים לעבדים (**כתבו התוס'** נ"ל דמ"מ מותר אדם להשכיר עצמו, דדוקא עבד עברי שאינו יכול לחזור בו ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שחרור עובר משום 'עבדי הם').

אמר רבי יוחנן המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו [**כתבו התוס'** ואע"ג דאית ליה לרבי יוחנן בכתובות (פד:) ובגיטין (יא:) תופס לבע"ח לא קני, היינו דוקא היכא דלא שייך מגו דזכי לנפשיה דאין הלוה חייב כלום לתופס, אבל במציאה דאיכא מגו קנה **והרמב"ן כתב** שרבי יוחנן סובר שמציאה לא הוי חב לאחריני כיון שאינו אלא מניעת הריוח] ואם תאמר משנתינו (דקתני 'אני זכיתי בה' זכה בה, ומשמע לן אני

זוכה בה עכשיו זכה בה, ואע"פ שהגביה לצורך חבירו היינו טעמא משום...) דאמר (לחבירו) תנה לי, ולא אמר זכה (אתה) לי (בהגבהתך, נמצא שלא עשאו שליח להקנות בהגבהתה עד שעת נתינה, והרי קודם נתינה הדר בו זה משליחותו **כתבו התוס'** וא"ת דבגיטין (שם) קאמר ר' יוחנן כל האומר תנו כאומר זכו **וי"ל** דשאני התם דדעת אחרת מקנה אותו). **פסק הש"ע א.** היה רוכב ע"ג בהמה וראה את המציאה ואמר לחבירו זכה לי בה, כיון שהגביהה לו קנה הרוכב ואע"פ שלא הגיע לידו. [**הגה** ואין המגביה נאמן לומר לצרכי הגבהתיה, אפילו בעודה בידו (טור. כתב הב"ח לע"ג שזה לינו מפורש בסוגיא מוכרח הוא...)]. ואם א"ל תנה לי, ונטלה ואמר אני זכיתי בה, זכה בה הנוטל. ואם משנתנה לרוכב אמר אני זכיתי בה תחלה, לא אמר כלום... חו"מ (רסט,ו). **הש"ע פסק כר' יוחנן** המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, וא"ת משנתנו דקאמר 'תנה לי' ולא אמר 'זכה לי' **ב.** הלוה שחייב לשנים או יותר, ואין לו כדי לפרוע לכולם, וקדם אדם א' ותפס מהמטלטלים של לוה כדי לזכות לאחד מבעלי חובות, לא זכה, שכל התופס לבע"ח במקום שיש עליו חוב לאחרים, לא קנה, ואפי' עשאו שליח וכתב לו הרשאה. אבל אפוטרופוס קנה, דיד בעלים הוא חו"מ (קה,א). פסק דלא כרש"י, שאם עשאו שליח יכול לזכות בעבורו אף שחב לאחרים. **ג.** התחיל הפועל במלאכה, וחזר בו בחצי היום, חוזר, ואפילו קבל כבר דמי שכירותו ואין בידו לשלם לבעל הבית, יכול לחזור בו והמעות חוב עליו, שנאמר כי לי בני ישראל עבדים, ולא עבדים לעבדים חו"מ (שלג,ג). **פסק הרמב"ם** מי שלקח את הפאה ואמר הרי זה לאיש פלוני העני, אם עני הוא זה שלקח מתוך שזוכה בו לעצמו זכה בו לאותו פלוני, ואם עשיר הוא לא זכה לו אלא יתננה לעני שנמצא ראשון מ"ע (ב,יט). **ביאר הכס"מ** שפסק כחכמים וכעולא. א"כ ס"ל דחד מיגו אמרינן, מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה (ואף שחב לאחריני) אבל תרי מיגו לא אמרינן.

משנה ראה את המציאה ונפל עליה, ובא אחר והחזיק בה, זה שהחזיק בה זכה בה.

גמרא אמר ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום (אם יש סביבותיו דבר הפקר אין אחר רשאי לתופסו **כתבו התוס'** וא"ת בכתובות (לא:) דאמר גבי גונב כים בשבת היה מגרר ויוצא פטור דאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד וקאמר אי דאפקיה לרה"ר איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא, ואמאי הא ארבע אמות קונות לו **וי"ל** דבגניבה לא תקינו רבנן דקני אלא במציאה דלא ליתי לאנצויי ובגט משום עיגונא, ולרב ששת דאמר בסמוך דברה"ר לא תקינו ארבע אמות אתי שפיר]. מאי טעמא תקינו רבנן דלא אתי לאנצויי.

אמר אביי מותיב רבי חייא בר יוסף (עלה תיובתא ממתניתין דמסכת...) פיאה, אמר רבא מותיב רבי יעקב בר אידי (עלה ממתניתין דסדר...) נזיקין.

אמר אביי, מותיב רבי חייא בר יוסף פיאה, נטל (אחד מן העניים) מקצת פיאה (שליקט כבר) וזרק על השאר (כדי לקנות) אין לו בה כלום, נפל לו עליה, פרס טליתו עליה מעבירין אותו הימנה [**כתבו התוס'** והאחר שלוקחה אפי' רשע לא מיקרי, ואע"ג דעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלו נקרא רשע (קדושין נט.) היינו משום דאפשר ליה למיטרח ולמיזבן ארעא אחריתי, אבל במציאה או בהפקר דליכא למימר הכי, אפילו רשע לא מיקרי] וכן בעומר שכחה. ואי אמרת ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום, נקנו ליה ארבע אמות דידיה? הכא במאי עסקינן דלא אמר אקני. ואי תקון רבנן, כי לא אמר מאי הוי? כיון דנפל גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דנקני (לא נתכוין לקנות בתורת תקנת חכמים, כסבור שנפילתו יפה לו **כתב הנמוק"י** שכיון שזו תקנת חכמים היא, לכן שומעין לו, וכאילו אומר אי אפשי בתקנת חכמים) בארבע אמות לא ניחא ליה דנקני.

[**דף י ע"ב**] רב פפא אמר כי תקינו ליה רבנן ארבע אמות בעלמא (כגון בסמטא שהוא רשות לכל אדם, או ברשות הרבים או בצידי רשות הרבים והיא הפקר לרבים למשוך לתוכה הצריכין לצאת מן הדחק) בשדה דבעל הבית לא תקינו ליה רבנן (שהרי אין לאדם שם ארבע אמות מיוחדות, שהרבה חברים יש לו

בתוכה עומדים אצלו). ואע"ג דזכה ליה רחמנא בגוה, כי זכה ליה רחמנא להלוכי בה ולנקוטי פיאה, למיהוי חצירו לא זכה ליה רחמנא.

אמר רבא, מותיב רבי יעקב בר אידי נזיקין ראה את המציאה ונפל לו עליה, ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה. ואי אמרת ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום, נקנו ליה ארבע אמות דידיה? הכא במאי עסקינן דלא אמר אקני. ואי תקון רבנן, כי לא אמר מאי הוי? כיון דנפל עליה גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דנקני, בארבע אמות לא ניחא ליה דנקני.

רב ששת אמר כי תקינו רבנן בסמטא, דלא דחקי רבים, ברשות הרבים דקא דחקי רבים לא תקינו רבנן. והא בכל מקום קאמר? כל מקום לאתויי צידי רשות הרבים. **פסק השע"ע א.** כל מציאה שאמרנו שהיא של מוצאה, אינו זוכה בה עד שתגיע לידו או לרשותו. אבל אם ראה את המציאה, אפילו נפל עליה, ובא אחר והחזיק בה, זה שהחזיק בה זכה בה. (**הגה** ודווקא בר"ה, אבל במקום שארבע אמות קונות, קנה, ולא גרע משום דנפל עליה, ודלא כיש חולקין (**סמ"ע** החולקין ס"ל כיון דנפל עליו גלי דעתיה דלא ניחא ליה דליקני ליה ד' אמותיו כי אם הנפילה) חו"מ (רסה,א). **הב"י הביא** שג' עמודי ההוראה השמיטו את תירוץ הגמ' 'כיון דנפל עליה גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני, בד' אמות לא ניחא ליה דליקני' **וכתב** משמע דסבירא להו דכיון דבתר הכי שנינן הנך שינויא דרב ששת ורב פפא לא קיימא לן כההוא שינויא. **אמנם הרשב"א** החזיק בתירוץ זה, וכתב שמועיל אף בקניות שהם דאורייתא. **ב.** ארבע אמות של אדם שהוא עומד בצדן הרי אלו קונים לו, ואם הגיע המציאה לתוך ארבע אמות שלו זכה בה. וחכמים תיקנו דבר זה כדי שלא יריבו המוצאים זה עם זה. בד"א, בסימטא או בצידי רשות הרבים שאין הרבים דוחקים בהם או בשדה שאין לה בעלים. אבל העומד ברשות הרבים או בתוך שדה חבירו, אין ד' אמות קונות לו ואינו קונה שם עד שתגיע מציאה לידו... חו"מ (רסה,ב). **פסק הרמב"ם** עני שנטל מקצת הפאה וזרק על השאר או שנפל עליה או שפירש טליתו עליה קונסין אותו ומעבירין אותו ממנה ואפילו מה שנטל לוקחין אותו מידו וינתן לעני אחר וכן בלקט וכן בעומר השכחה מ"ע (ב,יח).

ואמר ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא קטנה אין לה חצר [אם זרק לה בעלה גט תוך חצרה לא קנתה לה חצרה להתגרש בו, וכן אם היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה גט בארבע אמותיה, ואף על גב דגדולה מיגרשה, כדתנן (גיטין עה.) הזורק גט לאשתו בתוך ביתה... היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה קרוב לה מגורשת...] ואין לה ארבע אמות. **ורבי יוחנן משום רבי ינאי אמר** יש לה חצר ויש לה ארבע אמות [**הסבירו התוס'** תימה דלקמן מסיק משום דיליף מציאה מגט אלמא שייך קנין ד' אמות בגט, ובגיטין (עה:) קאמר ר"י קרוב לה אפילו מאה אמה ויכולה לשמרו הוי גט **וי"ל** דבד' אמות שלה אפילו יכול לשמור כמוה מגורשת וחוץ לד' אמות צריך שתוכל היא לשמרו].

במאי קמיפלגי? מר (כ' יוחנן) סבר חצר משום ידה איתרבאי (דכתיב ונתן בידה, וידה רשותה משמע, כדכתיב 'ויקח את כל ארצו מידו' **כתבו התוס'** כיון שחצר משום יד איתרבאי לכך כי הוי דומיא דיד דהיינו כשהוא בצד חצרו קונה אפילו בע"כ או אפילו קטנה בידה וכשאינה סמוכה לחצרה דלא הוי דומיא דיד לא תימא כי היכי דאין לו דין יד הכי נמי אין לו דין שליחות אלא לא גרע משליחות ובמידי דזכות כמו מתנה קנה ואפילו אינו עומד בצד חצרו ואפילו אינה משתמרת ובמציאה דאין דעת אחרת מקנה אותה בעינן משתמרת ובגט דחוב הוא לה אפילו במשתמרת אינה מתגרשת דלא עדיפא משליחות דאין חבין לאדם שלא בפניו) כי היכי דאית לה יד (דמשיודעת לשמור את גיטה מגורשת, דלא מיעט רחמנא אלא שוטה דמשלחה והיא חוזרת) חצר נמי אית לה. ומר (ריש לקיש) סבר חצר משום שליחות איתרבאי [מדרבי רחמנא שליחות לאדם, כדתניא (קידושין מא.) 'ושלח' מלמד שהאיש עושה שליח, 'ושלחה' מלמד שהאשה עושה שליח, אתרבאי נמי חצרה, דהויא לה כשלוחה] וכי היכי דשליחות לית לה (דתנן שאין הקטן עושה

שליח, דכי כתיב שליחות בין בגיטין בין בפסח 'איש' כתיב בענין) חצר נמי לית לה.

מי איכא מאן דאמר חצר משום שליחות איתרבאי, והתניא (אִם הִמָּצֵא תִמָּצֵא) בְּיָדוֹ, אין לי אלא ידו, גגו חצירו וקרפיפו מנין (שאם נכנסה שם ונעל בפניה לגונבה, שהוא חייב) תלמוד לומר 'המצא תמצא' מכל מקום [**כתבו התוס'** וא"ת ונימא 'המצא תמצא' כלל 'בידו' פרט, וכלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט **וי"ל** שדי ידו בין המצא תמצא וה"ל כלל ופרט וכלל, כדאמרינן בב"ק (סד:) כל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכין זה לזה הטל פרט ביניהם, וכן בסמוך גבי גט דמרבה גגה מונתן בידה י"ל ושלחה חזר וכלל]. ואי סלקא דעתך חצר משום שליחות איתרבאי אם כן מצינו שליח לדבר עבירה (לומר שלוחו כמותו, וחייב השולח במעשה השליח **הסבירו התוס'** וא"ת מה צריך להוכיח שחצר התרבתה מדין יד ולא מדין שליחות מכח הקושיא דאין שליח לדבר עבירה, למה לא הוכיח מדאתרבה חצר מהפסוק דידו, כמו שבסמוך גבי גט מוכיח דחצר משום ידה, ולא הוצרכה הגמ' להביא ראיה נוספת לכך **וי"ל** דבסמוך מכח התנא מוכיח דמרבה גגה וחצרה כידה להתגרש אפילו בעל כרחה או אפילו היא קטנה, ואי מטעם שליחות לא היתה מתגרשת בעל כרחה ולא קטנה, אבל הכא אי אפשר להוכיח מכח זה דאפילו בידו אינו קונה הגניבה בעל כרחו, ולא אם הוא קטן) וקיימא לן (קידושין מב:) אין שליח לדבר עבירה [**הסבירו התוס'** בקדושין (מג.) איכא דיליף משחוטי חוץ דכתיב הוא ולא שלוחו, ואיכא דיליף משום דהוה ליה מעילה וטביחה שני כתובים הבאים כאחד דיש שליח ואין מלמדין]?

אמר רבינא היכא אמרינן דאין שליח לדבר עבירה היכא דשליח בר חיובא הוא [שאף הוא מוזהר על הדבר, התם פטור השולח, דאמרינן ליה דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ולא היה לו לעשות סברא זו נאמרה בגמ' קידושין (מב:) שלכן אין שליח לדבר עבירה **וכתב הרע"א** שלכאורה נראה שביאור הדבר שהשליח היה לו לשמוע לדברי הרב, והוי שליחות באיסור ובטלה השליחות. אלא שהסמ"ע כתב שהסברא היא שיכול המשלח לומר שחשב שהשליח לא ישמע לו. והנפק"מ בין שתי הסברות בישראל מומר לכל התורה שאנו יודעים שהוא יעבור על האיסור ויעשה השליחות, שלפי הסברא הראשונה בכל זאת השליחות בטלה כיון שהיא באיסור, ולפי הסמ"ע לא שייך לומר שהמשלח סבר שלא ישמע לו. והביא ראיה נגד הסמ"ע מהסוגיא לעיל (ח.) בשותפים שגנבו, שגם כאשר גנבו ביחד וכל אחד רואה שהשני גונב לעצמו שייך אין שליח לדבר עבירה) אבל בחצר דלאו בר חיובא הוא מיחייב שולחו.

אלא מעתה, האומר לאשה ועבד צאו גנבו לי דלאו בני חיובא נינהו [לשלם, כדתנן הם שחבלו באחרים פטורין (ב"ק פז.) **הקשה הרע"א** מה בכך שהם אינם חייבים לשלם, הרי הם עוברים על לאו של 'לא תגזול' ומצד זה הם נקראים בני חיובא כמו בכל עבירה שבתורה? **הנוב"י קמא אה"ע סי' עה** מתרץ שלמאן דאמר הזה צריך שיהא על השליח אותו חיוב שיש על המשלח. אבל אם אין על השליח אותו חיוב, כגון כאן בגניבה שאין עליו חיוב תשלומין, אינו נקרא בר חיובא, ויש בזה שליח לדבר עבירה] הכי נמי דמיחייב שולחן? אמרת אשה ועבד בני חיובא נינהו [**הסבירו התוס'** וא"ת והתנן בב"ק (נט:) השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור (המשלח) ואמאי והא לאו בני חיובא נינהו, וא"כ לפי רבינא לכאו' יש לחייב את המשלח **וי"ל** דהתם משום דלאו בני שליחות נינהו] והשתא מיהא לית להו לשלומי. דתנן נתגרשה האשה, נשתחרר העבד חייבין לשלם.

רב סמא אמר היכא אמרינן אין שליח לדבר עבירה היכא דאי בעי עביד (את השליחות), ואי בעי לא עביד [**הסבירו התוס'** וא"ת והא דתנן (בב"ק עט. עפ"י לשון מחת בכס"י , גנב שמור לשליח שומר חינם והשליח לא ידע שהוא שולחו לגנוב) היה מושכו ויוצא ומת ברשות בעלים פטור (המשלח), הגביהו או הוציאו מרשות בעלים ומת חייב (המשלח), ואמאי והא אי בעי לא עביד **וי"ל** כיון שאין השומר יודע שהוא גנוב הוה ליה כחצר דבעל כרחו מותיב ביה]. אבל חצר, דבעל כרחיה מותיב בה מיחייב שולחו.

מאי בינייהו? **איכא בינייהו** כהן דאמר ליה לישראל צא וקדש לי אשה גרושה [ומשעת קידושין עובר משום לא יקחו **הסבירו התוס'** וא"ת ה"ה אם אמר כהן לכהן, שגם בזה השליח נקרא אינו בר חיוב, שהרי הוא אינו עושה כלל מעשה עבירה, שהרי אינו מקדשה לעצמו, אלא לחבירו **וי"ל** דכהן מקרי בר חיובא הואיל ואם מקדשה לעצמו חייב, אבל ישראל אע"ג דעובר משום לפני עור לא תתן מכשול כשמקדשה לכהן כיון דאי מקדשה לעצמו לא מיחייב לא מקרי בר חיובא. **וא"ת** מאי נ"מ, בין למ"ד אי בעי עביד ובין למ"ד שליח בר חיובא לא לקי על הקדושין לרבא דאמר בקדושין (עח.) קידש אינו לוקה בעל לוקה **וי"ל** דכי בעל אח"כ

לוקה אף על הקדושין כדמוכח בתמורה (ה.) **א"נ י"ל** דאף לרבא נפקא מינה דאי יש שליחות חלין הקדושין ואי אין שליחות אין חלין הקדושין]. **אי נמי, איש דאמר לה לאשה אקפי לי קטן** [אשה אינה באזהרת לא תקיפו לפי שאינה בבל תשחית פאת זקנך כדאמר בקדושין (לה:) **והמקיף את הקטן חייב, שהמקיף באזהרה כניקף, דכתיב 'לא תקיפו' אחד הניקף ואחד המקיף במשמע במסכת נזיר** (נז:) **וקטן דנקט משום דסתמא גדול לא שביק לאקופי נפשיה כתבו התוס'** וה"ה דהוה מצי למימר אקפי לי גדול אלא שהגדול לא יניח עצמו להקיף כדאמר במכות (כ:) דאחד הניקף ואחד המקיף חייב, ואע"ג דמוקי לה התם כי ניקף מסייע ליה בהדיה (ומ"כ מדוע הוא לא יניח לאחר להקיף את לאשו) כוונת הגמ' שם הוא משום חיוב מלקות, שבלא שיסייע לא לקי דהוה לאו שאין בו מעשה, אבל הלאו עובר לעולם]. **להך לישנא דאמר כל היכא דאי בעי עביד, אי בעי לא עביד לא מיחייב שולחו, הכא נמי אי בעי עביד אי בעי לא עביד לא מיחייב שולחן. להך לישנא דאמרת כל היכא דשליח לאו בר חיובא מיחייב שולחו, הני נמי כיון דלאו בני חיובא נינהו מיחייב שולחן.**

ומי איכא למאן דאמר חצר לאו משום ידה איתרבאי, והתניא 'ידה' אין לי אלא ידה, גגה חצירה וקרפיפה מנין, תלמוד לומר ונתן מכל מקום [מדלא כתיב 'ובידה יתנהו' דרוש ונתן אוכתב לה ונתן, אלמא משום ידה אתרבאי, דאי משום שליחות הא כבר כתיבא הכא כדתניא 'ושלחה' מלמד שהאשה עושה שליח, בקדושין].

לענין גט כולי עלמא לא פליגי דחצר משום ידה איתרבאי, כי פליגי לענין מציאה. מר סבר [דף יא ע"א] ילפינן מציאה מגט [**כתבו התוס'** האי ילפינן הוי מדרבנן דמציאת קטן לא הוי אלא מדרבנן אפילו לרבי יוסי דאמר (יב.) גזל גמור היינו מדבריהם. **עוד יש לבאר** לעניין קניין יד בוודאי לכ"ע חכמים תיקנו שקטן זוכה בידו, מחלוקתם היא לגבי חצר] **ומר סבר לא ילפינן מציאה (ממונא) מגט (מאיסורא, גבי ממונא חצר מאם המצא אתרבאי, ואיכא למימר דשליחות הוא, ומשום דאין שליח לדבר עבירה אצטריך למכתב התם).**

ואיבעית אימא בקטנה כולי עלמא לא פליגי דילפינן מציאה מגט, והכא בקטן קא מיפלגי (דלא אשכחן דרבי ביה חצר). מר סבר ילפינן קטן מקטנה, ומר סבר לא ילפינן קטן מקטנה. ואיבעית אימא מר אמר חדא, ומר אמר חדא, ולא פליגי (ר' שמעון בן לקיש אמר לענין מציאה, ור' יוחנן לענין גט, אי נמי מר אמר קטן, ומר אמר קטנה). **פסק הש"ע** קטנה, **יש לה חצר ויש לה ארבע אמות. אבל קטן אין לו חצר ואין לו ארבע אמות** הו"מ (רסה,ה). **דברי הש"ע** הם כג' עמודי ההוראה שפסקו כן. **וכתב הרא"ש** דהיינו כלישנא בתרא דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי או כלישנא קמא וכרבי יוחנן.

משנה ראה אותן רצין אחר מציאה, אחר צבי שבור (כרגליו, דהוא דומיא דמציאה שאינו יכול לרוץ, ומשתמר בתוך השדה, אם לא יטלוהו אחרים) אחר גוזלות שלא פרחו, ואמר זכתה לי שדי, זכתה לו [**כתבו התוס'** נראה דאע"ג דלא אמר 'זכתה לי' דזכתה לו כדאמרינן (י.) אי תקון רבנן דלקני כי לא אמר מאי הוי, ואין לומר דהתם היינו משום דנפל לו עליה דגלי בדעתיה שרוצה לקנות, אבל הכא מי יימר דרוצה לקנות, דאדרבה משמע לעיל דאי לא נפל קנה טפי ואע"ג דלא אמר אקני, ועוד דאמר רבי יוסי בר' חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אלמא אע"ג דלא אמר קני, והכא נקט משום סיפא דאפילו אמר כיון דרץ כדרכו לא קני]. **היה צבי רץ כדרכו** (**הפבירו התוס'** ה"ה אפי' צבי שבור אם רץ אחריו ואין מגיעו, אלא אורחא דמילתא נקט דכשרץ כדרכו אין מגיעו) **או שהיו גוזלות מפריחין, ואמר זכתה לי שדי לא אמר כלום.**

(גמרא) אמר רב יהודה אמר שמואל והוא שעומד בצד שדהו. ותקני ליה שדהו (אפי' שאינו עומד בצילה) דאמר רבי יוסי ברבי חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו? הני מילי בחצר המשתמרת [**הקשו התוס'** תימה דאיתא בב"ק (מט:) אדם שהלוה מעות לגר, ונתן לו הגר משכון כנגד מעותיו, ומת הגר ללא יורשים, וממילא נכסיו הפקר, אם בא אדם אחר ותפס את המשכון, זוכה המלוה במשכון כשווי מעותיו שהגר חייב לו, ובשאר המשכון זכה התופס. והקשתה הגמ' שחצרו של המלוה תקנה לו את כל המשכון, כדברי ר' יוסי בר חנינא, שחצרו של אדם קונה לו גם שלא מדעתו, ותירצה הגמ' 'דליתיה' ובפשטות הכוונה שאין המלוה בחצרו, וקשה דהתם משמע דהוי

בחצר המשתמרת מדמייתי עלה מרבי יוסי בר' חנינא דמיירי במשתמרת כדמוכח הכא, ועוד דמסתמא ביתו ששמר שם המשכון ודאי משתמר הוא, וא"כ כי ליתיה נמי לקני, ועוד אדפריך ליה מדרבי יוסי בר' חנינא לפרוך ממתני' ומיהו זה נוכל לתרץ דמתני' הוי משום דנתכוין לזכות בה דאמר זכתה לי לכך מייתי מרבי יוסי בר' חנינא **ולכן י"ל** שהפירוש 'ליתיה' הכוונה דליתיה למשכון בחצר אבל מלוה גם לפי המקשן מיירי דליתיה בחצר ולכך לא פריך ממתני' כ"א מרבי יוסי בר' חנינא. **וא"ת** בגיטין (עז:) דתנן זרק לתוך ביתה או לתוך חצרה מגורשת משמע דמשתמרת ואפילו הכי קאמר עולא והוא שעומדת בצד ביתה **וי"ל** דדוקא גבי גט דאיתיה בעל כרחה בעינן עומדת בצד ביתה כדאמר בשמעתין) אבל חצר שאינה משתמרת, אי עומד בצד שדהו אין (דעכשיו היא משתמרת על ידו) אי לא, לא.

ומנא תימרא דחצר שאינה משתמרת, אי עומד בצד שדהו אין, אי לא לא, **דתניא** היה עומד בעיר ואומר יודע אני שעומר שיש לי בשדה (שהנחתיו שם מדעתי, וסמכתי על הפועלים שיביאוהו ו...) פועלים שכחוהו (לכן אני מכריז ואומר) לא יהא (לעומר זה דין) שכחה. יכול לא יהא שכחה (אם חזר ושכחו) תלמוד לומר וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה, בשדה ושכחת (אם שכחתו בבואך מן השדה הוי שכחה) ולא בעיר (ולא ששכחתו משנכנסת לעיר).

הא גופא קשיא אמרת יכול לא יהא שכחה אלמא הוי שכחה, ונסיב לה תלמודא בשדה ושכחת ולא בעיר, אלמא לא הוי שכחה?

אלא לאו הכי קאמר, בשדה (בעוד האיש בשדה) שכוח מעיקרו (ששכחו הוא תחילה לפועל) הוי שכחה, זכור (שהניחו שם מדעתו) ולבסוף שכוח (על ידי פועלים) אין שכחה (**ביארו התוס'** 'זכור ולבסוף שכוח' פירוש זכור בשעה שהשכחה מתחלת שכבר שכחוהו פועלים ולבסוף שכח גם הוא 'ושכוח מעיקרו' הוי כששכחו הפועלים שכח גם הוא, אבל מה שהוא זכור בשעה שהפועלים זוכרין אין זה זכור ולבסוף שכוח, דאל"כ לא תמצא שכחה לעולם דכששדהו מלאה עומרין יאמר יזכה לי שדי). מאי טעמא (בשלה, זכור ולבסוף שכוח, אינו שכחה) דכיון דקאי גבה הויא ליה חצרו, וזכתה ליה. אבל בעיר (משנכנס לעיר) אפילו זכור (שהניחו שם בעל השלה מדעתו) ולבסוף שכוח (על ידי פועלים) הויא שכחה, מאי טעמא דליתיה גביה דלזכי ליה (והכי קא נסיב ליה תנא לתלמודיה, יכול לא יהא שכחה תלמוד לומר 'בשדה ושכחת' בעודך בשדה הוא דבעינן דשכחתיה אתה, ולא בעיר, לא בעינן ושכחת, שאף שכחת פועלים עושה אותה שכחה).

ממאי (דקרא הכי מתרץ, ומתניתין הכי אמרה) דלמא גזירת הכתוב היא, דבשדה נהוי שכחה ובעיר (משבא בעל הבית לעיר) לא נהוי שכחה [אין שכחתו ושכחת פועלים כלום, והכי קאמר יכול יהא שכחה (**רש"י** משנה את הגילסא בברייתא במקום 'יכול לא יהיה שכחה', ל'יכול יהיה שכחה' **הקשו התוס' על פירושו** וכי כיון שרוצה לסתור את הראיה, מגיה את הברייתא **ועוד** הגמ' מתרצת את הקושיא בכך שישנו פסוק שמרבה את שכחת העיר, והלא המקרה שהברייתא מדברת עליו, הוא מקרה של 'זכור ולבסוף שכוח' שלשון הברייתא 'יודע אני שפועלים שכחוהו', ואם הקושיה בברייתא כביאור רש"י, שבמקרה זה שכחת העיר אינה שכחה, מה בכך שישנו פסוק שמרבה שכחת העיר, הרי עדיין יש לפרש שאותו פסוק מרבה סתם שכחה, והברייתא משמיעה מפסוק אחר, ששכחת העיר במקרה של 'זכור ולבסוף שכוח' אינה שכחה **לכך י"ל** שבאמת הגמ' מסכימה שכוונת הברייתא היא כמו שביארה הגמ' קודם לכן, וכוונת הגמ' להקשות על הברייתא, מניין לברייתא לפרש כך את הפסוקים]? אמר קרא לא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לרבות שכחת העיר. האי מיבעי ליה ללאו? אם כן נימא קרא לא תקחנו, מאי לא תשוב לרבות שכחת העיר.

ואכתי, מיבעי ליה לכדתנן שלפניו אין שכחה (בשכחת הקוצר קאי, יחיד שהתחיל לקצור מראש השורה, ושכח לפניו ולאחריו, שלאחריו הוי שכחה, שלפניו לא הוי שכחה) שלאחריו יש שכחה, שהוא בבל תשוב. זה הכלל כל שהוא בבל תשוב שכחה, כל שאינו בבל תשוב אינו שכחה [**כתבו התוס'** 'זה הכלל' לאתויי קרן זוית (**כיאור המהרש"א** ר"ל שאם הקולר שייר אלומה מאחוריו, חל עליה דין שכחה, אפי' אם אותה אלומה היא קרן זית שבקלה השלה, והוא התחיל לקצור מהאלומה השניה שבאותו קרן, והחידוש שאף שייתכן לומר שהוא לא שכחה, אלא התכוון לקוצרה בשורה אחרת מצד אחר, בכל גוונא חל דין שכחה)]? אמר רב אשי אמר קרא יהיה (לגר ליתום ולאלמנה יהיה) לרבות שכחת העיר.

וכן אמר עולא והוא שעומד בצד שדהו. וכן אמר רבה בר בר חנה והוא שעומד בצד שדהו.

איתיביה רבי אבא לעולא מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה, אמר רבן גמליאל עישור שאני עתיד למוד (נזכר שלא עישר מעשרותיו, והוקשה לו, ומיהר לעשרן באשר הוא שם **כתבו התוס'** פרש"י בקידושין (כו:) שהיה ירא פן יסמכו עליו בני ביתו שעישר ויאכלו טבל, דחזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן. **וקשה** דהיינו דוקא בחבר שמת או בהולך ואין בדעתו לשוב עד ימים רבים, ועוד למה נתנם לרבי יהושע ולרבי עקיבא יקרא להם שם ולא יותר, ועוד דאין זה קריאת שם דלא אמר עשרה יהא מעשר אלא אמר מעשר ראשון יהא נתון ליהושע **ופר"ת** דשנת הביעור היתה וכבר הפרישם והיה צריך להוציאם מתחת ידו ולתנם לבעלים, וזה המעשה דר"ג תנן במסכת מעשר שני (פ"ה מ"ו) גבי ביעור... **וא"ת** ואמאי לא נתן תרומה גדולה כדתנן בהך דמע"ש נותן תרומה ותרומת מעשר לכהן שהרי ר"א בן עזריה היה עמו כדקתני סיפא עמד רבי יהושע ואמר תרומת מעשר שבו נתון לר"א בן עזריה **וי"ל** דתרומה גדולה טרם שנסע הפרישה ונתנה לפי שקלה היתה להפריש דחטה אחת פוטרת את הכרי וניטלת באומד, ועוד שהתבואה היתה כבר ממורחת בביתו של ר"ג כדמוכח בירושלמי ותרומה גדולה מפרישה בשדה מיד אחר המרוח כדאמרינן בירושלמי דמעשר שני...) נתון ליהושע [לר' יהושע בר חנניא שהיה עמו בספינה, והוא לוי, ונוטל מעשר ראשון, כדאמרינן בערכין (יא:) מעשה בר' יהושע שהלך לסייע את ר' יוחנן בן גודגדא בהגפת דלתות, אמר לו חזור בך, שאתה מן המשוררים ואני מן המשוערים, ומשורר ששיער במיתה **הסבירו התוס'** ואם תאמר הא קנסינהו עזרא ללויים **וי"ל** דס"ל כר"ע דאמר דקודם קנס דוקא ללוי, ואחר קנסא לכהן וללוי, כדאמר בכתובות (כו.). **וא"ת** ר' יוחנן בן גודגדא שאמר לר' יהושע חזור בך שאתה מן המשוררים ואני מן המשוערין (ערכין יא:) משמע שהיו שניהם לוים, ובסוכה (נו:) אמרינן מגיפי דלתות שבמקדש היו נוטלין שכרן מלחם הפנים, ולחם הפנים אינו מותר אלא לכהנים **וי"ל** בג' מקומות היו הכהנים שומרים בביהמ"ק, ושם הכהנים היו מגיפין את הדלתות כדאמרינן בריש מס' תמיד, ואותן מגיפי דלתות היו נוטלין שכרן מלחם הפנים] **[דף יא ע"ב]** ומקומו מושכר לו (וקבל ממנו שם שכר המקום, דהכי קתני סיפא נתקבלו זה מזה שכר, וכל כך למה כדי לקנות מעשר, שתהא חצרו קונה לו, לפי שהמטלטלין אין קונין אלא או במשיכה, או חצרו תקנה לו **כתבו התוס'** בסיפא קתני שקבלו שכר זה מזה. **וא"ת** אמאי קבלו שכר היה לו להשאיל להם או להשכיר בחליפין **וי"ל** דשאלה ושכירות אינה נקנית בחליפין). ועישור אחר שאני עתיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף (גבאי היה, ואותה שנה שנת מעשר עני היתה), כדי שיזכה בו לעניים, ומקומו מושכר לו. וכי רבי יהושע ורבי עקיבא בצד שדהו של רבן גמליאל היו עומדין (**הסבירו התוס'** וא"ת והלא התבואה היתה בביתו של ר"ג כדמוכח בירושלמי פ"ג דמעשרות, וביתו של ר"ג היה משתמר **וי"ל** דלגבי זקנים לא היה משתמר שלא היה הפסק בין תבואתו לתבואתן, ובני ביתו של ר"ג יכלו לקחתם. **וא"ת** בדף (קב.) במשכיר שהשכיר בית לחבירו מבואר במשנה 'הזבל של בעל הבית (המשכיל)' והגמ' העמידה בתורי דאתו מעלמא, ובחצר דמשכיר וכרבי יוסי בר' חנינא שחצרו קונה לו שלא מדעתו, והשתא והלא השוכר משתמש בחצר, ואם כן הזבל משתמר לדעת השוכר בחצר ואיך יזכה המשכיר **ויש לומר** שגם משכיר ביתו פתוח לאותו חצר, ומקרי עומד בצד שדהו)?

אמר ליה דמי האי מרבנן כדלא גמרי אינשי שמעתא. כי אתא (ר' אבא) לסורא אמר להו הכי אמר עולא, והכי אותביתיה. **אמר ליה ההוא מרבנן** רבן גמליאל מטלטלי אגב מקרקעי הקנה להם [ולאו משום דתקני להם מקומם בתורת חצר, שאפילו הקנה להן חצר אחרת שאינן בתוכה קנוי נמי, כדתנן (קדושין כו:) נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף, משנתן הכסף בשביל הקרקע והמטלטלין, או אפילו קרקע במכר ומטלטלין במתנה נקנין המטלטלין בקנין הקרקע בלא משיכה, כדילפינן בקדושין (כו.) מויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב עם ערים בצורות אשר ביהודה].

רבי זירא קבלה (להאי תירוצא) רבי אבא לא קבלה. אמר רבא שפיר עביד דלא קבלה, וכי לא היה להם סודר לקנות ממנו בחליפין (למה לו לקבל מהן מעות) אלא (סודר מאי טעמא לא ד...) טובת הנאה (שהיתה לו לרבן גמליאל

במעשרות הללו) אינה (חשובה) ממון לקנות ממנו בחליפין (דליכא למימר כי קנה ליה רבן גמליאל להאי סודר אקנייה חליפין דידיה בכל מקום שהן, דכיון דאין לו בהן אלא טובת הנאה שבידו לתתו לכל מי שירצה אין זו חשובה ממון לחול על זו קנין חליפין) הכא נמי (גבי קנין קרקע) טובת הנאה אינה ממון לקנות על גבי קרקע (בקנין שהקרקע נקנה בו, אלא אפקורי בעלמא אפקר גבייהו, וכי אוגר להו מקום קנתה לו חצרו בתורת חצר, כשאר הפקר).

ולא היא [מהאי, דכי לא היה להן סודר לאו ראיה היא למילף מינה דאין טובת הנאה נקנית בחליפין ועל גבי קרקע, דשפיר איכא למימר מטלטלי אגב קרקעי הקנה להן (טובת הנאה הוא ממון וניתן לקנותו בקנין רגיל) ודקשיא לך לקנינהו בחליפין] מתנות כהונה (ולויה, ומעשר עני) נתינה כתיבא בהו (כדכתיב 'ונתתה ללוי' זה מעשר ראשון, 'לגר ליתום ולאלמנה' זה מעשר עני) חליפין דרך מקח וממכר הוא (לפיכך אסור להקנותן בסודר, דדרך מקח הוא, שזה נותן לו כליו תחתיהן, ונראה זה כמוכרן לו). מטלטלין אגב מקרקע נתינה אלימתא היא (מותר להקנות מתנות כהונה על גבי קרקע).

רב פפא אמר [לעולם (רבן גמליאל הקנה להם את המעשרות) בתורת חצר קנאו, ואפילו הכי לא תקשי לעולא (שמלריך שבקניית הפקר יעמוד בלא שדהו) דהא דלא בעינן הכא (בנתינת המעשרות) עומד בצד השדה משום ד...] דעת אחרת מקנה אותן שאני (שרבן גמליאל הקנה להן מטלטלין שהיו לו בחצר שלהן, ולא מהפקירא קנו, ונוחה מתנה זו לקנות, ואף על גב דאין עומד בצד השדה).

ומנא תימרא (מנין לנו שדעת אחרת מקנה אותן הוא מעלה בקניינים) דתנן ראה אותן רצין אחר המציאה... ואמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן והוא שרץ אחריהן ומגיעין (הצבי מהלך והגוזלות מדדין, ומתניתין דקתני זכתה לו שדהו כגון שהיה יכול לרוץ אחריהן, ומגיעין קודם שיצאו משדהו) ובעי רבי ירמיה במתנה היאך (אם היו צבי וגוזלות של אדם אחד, והם בתוך שדה חבירו ונותנן בעליהן לבעל שדה במתנה היאך הדין, מי בעינן והוא שרץ אחריהן ומגיעין, ואי לא לא קני, ומצי נותן למיהדר ביה, או לא)? קבלה מיניה רבי אבא בר כהנא (להך בעיא מר' ירמיה, דשפיר דק שיש חילוק בין מתנה להפקר, ובמתנה...) אף על פי שרץ אחריהן ואין מגיעין. מאי טעמא לאו משום דדעת אחרת מקנה אותן שאני (בתמיה).

אמר ליה רב שימי לרב פפא הרי גט, דדעת אחרת מקנה אותה, ואמר עולא [בגיטין (עז:) גבי הזורק גט לאשתו בתוך ביתה או בתוך חצרה] והוא שעומדת בצד ביתה או בצד חצרה? שאני גט, דאיתיה בעל כרחה (שהוא נותנו לה ולא ניחא לה למגרשה).

מתקיף לה רב ששת בריה דרב אידי, ולאו קל וחומר הוא (מן הטעם הזה יש לדון דכל שכן לקנין אחר) ומה גט דאיתיה בעל כרחה (דכי איתה בצד חצרה, ולא ניחא לה למקנייה אפילו הכי קנייה לה חצרה) אי עומדת בצד ביתה ובצד חצרה אין, אי לא לא. מתנה דמדעתיה (דליתה בעל כרחה, דאי אמרה לא בעינא לא קניא) לא כל שכן (דכי אמרה בעינא צריכא שתהא בצד חצרה)?

אלא אמר רב אשי (לא תתלי טעמא משום דאיתה בעל כרחה, אלא, גבי מתנה היינו טעמא דלא בעינן עומד אצלה דכיון דמידה אתרבאי לא גרעה משלוחה להיטיב לה, ואילו שלוחה שקיבל לה מתנה מי לא קני לה, ואפילו אין עומדת בצדו, חצרה נמי, לא שנא. הלכך, גבי מתנה דזכות הוא לה אנן סהדי דניחא לה שתהא שלוחה, וקנייא לה כשליח, אבל גבי גט, דחוב הוא לה לא ניחא לה שתהא שלוחה, הלכך, כי עומדת בצדה על כרחה ידה היא, וידה קניא גבי גט על כרחה, ואי לא לאו ידה הוא, ולא שלוחה הוא, טעמא דיש חילוק בין גט למתנה, ואף על גב דתרוייהו דעת אחרת

מקנה אותן, משום דהך חצר, אע"ג דאתרבאי משום יד, כדאמרן לעיל (י:) לא גרעה משליחות דאי נמי לא אתרבאי מונתן בידה הוי נפקא לן חצר משליחות, וכי אצטריך לרבויי משום יד משום קטן וקטנה, דלתנהו בתורת שליחות אצטריך, וכל היכא דאיתיה לשליחות איתיה לדין חצר, הלכך, גבי גט דחוב הוא לה אין חבין... כלומר, אין אדם יכול לעשות שליח לחוב אדם שלא מדעתו, וחצרו נמי לאו בתורת שליחות מצית לאתויי דתתגרש שלא מדעתה, הלכך, בגט לא תרבייה אלא משום יד, ומה ידה דסמוכה לה אף חצירה בסמוכה לה) [**דף יב ע"א**] חצר איתרבאי משום יד, ולא גרעה משליחות. גבי גט דחוב הוא לה אין חבין לאדם אלא בפניו. גבי מתנה, דזכות הוא לו זכין לאדם שלא בפניו (ושלא מדעתו, דאנן סהדי דניחא ליה שתהא שלוחו, הלכך, כי ליתיה בצד חצרו, דליכא לדמויי לידה דאינה סמוכה לה תיפוק לה זכייתה, משליחותה, כי היכי דשלוחו זוכה לו שלא בפניו חצרו נמי זוכה לו שלא בפניו. ומיהו, גבי מציאה כי ליתיה גבה, דלא נפקא זכייתה משום יד ליכא לרבויי משליחות, דגבי שליחות איכא דעת השולח או דעת שליח, אבל חצר ליכא לא דעת שולח ולא דעת שליח, הלכך בעינן דעת אחרת מקנה אותו).

גופא, ראה אותן רצין אחר המציאה... אמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן והוא שרץ אחריהן ומגיען. **בעי רבי ירמיה** במתנה היאך? קבלה מיניה רבי אבא בר כהנא אף על פי שרץ אחריהן ואין מגיען.

בעי רבא זרק ארנקי (**פירש רש"י** והפקירו לכל הקודם **אמנם התוס' כתבו** ל"ג ואפקריה, שהגמ' לקמן מביאה ראיה ממתנה, ובמתנה דעת אחרת מקנה אותו, ואם מדובר שהפקיר מיד כשיצא הארנקי מידו היה הפקר ובשעת זכייה אין דעת אחרת מקנה אותו, אלא ל"ג ואפקריה ולעולם היא שלו עד שיזכה בה אחר) בפתח זה ויצא בפתח אחר מהו? אויר שאין סופו לנוח (בתוך האויר) כמונח דמי (וקנאו בעל הבית הראשון) או לא [או לאו כמונח דמי, להכי בעי אויר שאין סופו לנוח בתוך הבית, כמונח דמי, דאילו אויר שהיה סופו לנוח בתוך הבית פשיטא לן דאפילו קדם איש אחר וקלטה בתוך האויר לא קנה, דמשנכנס לאויר קנאו בעל הבית, דתנן במסכת גיטין (עט.) היתה עומדת בראש הגג וזרק לה גט, כיון שנכנס לאויר הגג הרי זו מגורשת, הוא למעלה והיא למטה, כיון שיצא מרשות הגג, נמחק או נשרף הרי זו מגורשת]?

אמר ליה רב פפא לרבא... לאו היינו מתניתין, ראה אותן רצין אחר המציאה, ואמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן והוא שרץ אחריהן ומגיען. ובעי רבי ירמיה במתנה היאך, וקבלה מיניה רבי אבא בר כהנא במתנה אף על פי שרץ אחריהן ואין מגיען (אלמא מתגלגלים ויוצאין הן, ואין סופן לנוח, וקאמר דקנה ליה שדהו)? אמר ליה מתגלגל קאמרת, שאני מתגלגל דכמונח דמי (דכל המתגלגל בארץ ולאו נחשב כמונח לגמרא שאין סופו לנוח שם. ואילו כאן השאלה מתייחסת לדבר שנמצא רק באויר, האם הוא נחשב כמונח שם או לא).

פסק השי"ע א. ראה אחרים רצים אחר המציאה והרי הוא צבי שבור או גוזלות שלא פרחו, אם היה עומד בצד שדהו שהם בתוכה, ואילו היה רץ היה מגיען, ואמר זכתה לי שדי, זכתה לו שדהו. ואם אינו יכול להגיען, הרי אלו כצבי שהוא רץ כדרכו וכגוזלות המפריחים ולא אמר כלום, אלא כל הקודם בהם זכה. ואם נתנו לו במתנה, הואיל ואחר הקנם לו והרי הם מתגלגלים בתוך שדהו קנה שדהו. ואם היה צבי רץ כדרכו וגוזלות מפריחים, לא קנתה לו שדהו חו"מ (רסח,ד). **ב.** חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, אף על פי שאינו עומד שם, כיון שהגיע המתנה לחצירו כאילו זכה בה אחר חו"מ (רמג,כ). **ג.** הזורק ארנקי לבית בפתח זה ויצא בפתח אחרת, ונתנו לבעל הבית במתנה וחזר בו בעודו באויר הבית, הוי ספק, ולא זכה בעל הבית, משום דמוקמינן ליה בחזקת מריה קמא. אבל אם הפקירו וזכה בו אחר, מוציאין מידו ונותנין לבעל הבית חו"מ (רמג,כד). **כתב הרא"ש** בעיא ולא איפשיטא הילכך במתנה יכול לחזור בו

דאוקי בחזקת מריה קמא אבל בהפקר הואיל ונסתלקו הבעלים אם החזיק בה אחר מוציאין מידו, דבעל הבית מוחזק מספק תחלה. **ד.** זרק לה הגט בחצרה, בין שהוא קנוי לה או שאול או מושכר, הרי זו מגורשת. בד"א, כשהיא עומדת בחצרה והוא משתמר לדעתה, אבל אם אינה עומדת שם, אף על פי שהוא משתמר לדעתה, אינה מגורשת אה"ע (קלט,א). **פסק הרמב"ם** היה בעל השדה בעיר ואמר יודע אני שהפועלים שכחו עומר שבמקום פלוני ושכחוהו הרי זה שכחה, ואם היה בשדה ואמר כן ושכחוהו אינה שכחה שהשכוח מעיקרו בשדה הוא השכחה, אבל בעיר אפילו זכור ולבסוף שכוח הרי זו שכחה שנאמר ושכחת עומר בשדה ולא בעיר מ"ע (ה,ב). **הסביר הרדב"ז** נראה מדברי רבינו ד'זכור מעיקרו' היינו שבעה"ב זוכר אותו תמיד 'ולבסוף' היינו ששכחוהו פועלים בשדה, 'אינו שכחה' מטעמא דאמרי' בגמרא, ובעיר הוי שכחה אף ע"ג דלא שכחו בעה"ב, וכן כתב רבינו שמשון, ואין נראה כן מדברי רש"י ז"ל אלא זכור מעיקרו ולבסוף שכחו היינו שחזר בעה"ב ושכחו, וסוגיא דשמעתא משמע כדברי רבינו.

משנה מציאת בנו ובתו הקטנים [בנו קטן בגמ' מפרש מאי טעמא. בתו הקטנה בכתובות (מו:) ילפינן לה מקראי, דקטנה ואף נערה כל שבח נעוריה לאביה] מציאת עבדו ושפחתו הכנענים (שהרי גופו קנוי לו עולמית, כדכתיב והתנחלתם...) מציאת אשתו (רבנן תקינו ליה משום איבה...) הרי אלו שלו. מציאת בנו ובתו הגדולים, מציאת עבדו ושפחתו העברים, מציאת אשתו שגירשה אע"פ שלא נתן כתובה הרי אלו שלהן.

(**גמרא**) **אמר שמואל** מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו (בשלמא בתו ואשתו טעמא מפרש להו במקומן בכתובות, אלא בנו טעמא מאי) שבשעה שמוצאה מריצה אצל אביו (**פירש רש"י** הלכך, כשמגביה לצורך אביו הגביהה **כתב הריטב"א** פירוש לפירושו, וכיון לרבנן הוא לתקון מלאה לקטן מפני לרכי שלום אמרו שתהא מלאתו לאביו מהאי טעמא) **ואינו מאחר** בידו (**כתב המהר"ם שי"ף** אף אם לא הריצה לאביו, לא פלוג רבנן בתקנתם. וזכה אביו במציאתו).

למימרא דסבר שמואל קטן לית ליה זכייה לנפשיה מדאורייתא, והתניא השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו (מותר לבנו של פועל, אם עני הוא, ללקוט אחר אביו לקט הנושר, אבל אם קבל הפועל את השדה...) למחצה לשליש ולרביע (עשיר הוא, והרי הוא כבעל הבית בשדה זה...) לא ילקט בנו אחריו (לפי שלקט בנו לאביו) רבי יוסי אומר בין כך ובין כך ילקט בנו ואשתו אחריו (דאם האב עשיר הבן עני וזוכה לעצמו). ואמר שמואל הלכה כרבי יוסי [לקמן בילמה הגמ' שבאמת לר' יוסי אין לקטן זכיה מה"ת, אלא זהי תקנת חכמים שעשו את שאינו זוכה כזוכה, ותקנו זאת כיון שבשאר העניים נח בתקנה זו, שאף בניהם ילקטו אחריהם. **הקשו התוס'** תימה דבגיטין (ל.) מבואר שאדם יכול להלוות מעות לכהן וללוי על מנת שכשיפריש תרו"מ יטול אותם לעצמו. ודנה הגמ' כיצד נחשב שאותו אדם נתן, הרי המעשרות לא יצאו מידו, וביארה הגמ' שהמשנה כר' יוסי דהכא, שעשו את שאינו זוכה כזוכה, ואף במקרה זה חכמים תיקנו שהכהן שלא זכה בתרומה בפועל, ייחשב כאילו זכה, וחזר והקנה אותה לישראל בפרעון חובו. אמנם שמואל שם שביאר אחרת, כיון שלא רצה להעמיד את המשנה כר' יוסי שהוא יחיד, והרי כאן הוא פוסק כמותו **וי"ל** דדוקא הכא גבי לקט פוסק כמותו מהטעם האמור ששאר עניים נח להם בתקנה זו].

אי אמרת בשלמא קטן אית ליה זכייה לנפשיה מדאורייתא (**הקשו התוס'** תימה מנ"ל דלר' יוסי קטן זוכה מן התורה וכן בסמוך דפריך וסבר רבי יוסי מציאת קטן דאורייתא, ומנ"ל ודלמא אינה אלא מדרבנן, אלא שחכמים תיקנו שאביו לא זכה ממנו את מציאתו, ולכך הוא מלקט אחר אביו **וי"ל** דמסתמא לא פליג ר' יוסי אכמה משניות דפרקין ודעירובין (עט:) ודמסכת מעשר שני (ד,ד) דמייתי בגיטין (סה.) דלכולהו משניות יד בן כיד אביו. **וא"ת** ונימא לעולם זכי לנפשיה מדרבנן ובתר הכי זכי אבוה מיניה משום איבה ומשום הכי מלקט **וי"ל** דמדרבנן אין סברא שיתקנו שתי זכיות, שיזכה הבן קודם ואח"כ יזכה האב ממנו, אלא אי מדרבנן הוא בשעת זכיית הבן בא לו זכיית האב משום דבשעת הגבהה לוקחה להריצה לאביו, תקנו שהגבהתו תזכה לאביו, וא"כ קשה מדוע מותר לו ללקט אחר אביו, אלא ודאי זכה לנפשיה מדאורייתא, ואבוה זכה מיניה משום איבה שסמוך על שלחנו, וכיון שהקטן זוכה קודם לאביו, מותר לו ללקט אחר אביו) כי קא מלקט לנפשיה קא מלקט ואבוה מיניה קא זכי. אלא אי אמרת קטן לית ליה זכייה לנפשיה, כי קא מלקט לאביו קא

מלקט, אבוה עשיר הוא [**כתבו התוס'** לאו דוקא עשיר אלא כלומר כיון שיש לו חלק בשדה חייב בלקט כדדרשינן לר"א בגיטין (יב.) לא תלקט לעני להזהיר עני על שלו, ולרבנן שדרשו פסוק זה לדרשה אחרת ודאי שמודים לדין זה, או שלומדים זה ממקרא אחר או שדרשו שתי דרשות מפסוק זה] **אמאי אשתו ובנו מלקט אחריו?**

שמואל טעמא דתנא דידן קאמר (מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו) וליה לא סבירא ליה (דמציאת קטן לאביו הסבירו התוס' וא"ת מדוע שמואל לא הסביר את המשנה לפי שיטתו שהקטן זוכה לעצמו מהתורה, ואביו זוכה ממנו מדרבנן משום איבה, וכרבי יוסי **וי"ל** דקטן ששנינו במשנה משמע בקטן ממש, ואע"פ שאינו סמוך על שלחנו, ואילו היה זוכה לעצמו מן התורה לא היה להם לתקן שיזכה אביו כיון שאין איבה, שהרי אינו סמוך על שולחנו, אלא ודאי לא זוכה לעצמו כלל אלא לאביו שבשעת הגבהה מגביה לצורך אביו).

וסבר רבי יוסי קטן אית ליה זכייה מדאורייתא, והתנן מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום, רבי יוסי אומר גזל גמור. ואמר רב חסדא גזל גמור מדבריהן (מפני דרכי שלום). נפקא מינה (מדר' יוסי) להוציאה בדיינין (אתא לאשמועינן דהחמירו החכמים בתקנתן כגזל גמור להוציאו בדיינין, וכיון דמדאורייתא לית ליה זכייה נמצא אביו גוזל את העניים)? אלא אמר אביי (ר' יוסי נמי כתנא דידן סבירא ליה, דקטן לית ליה זכייה, וגבי לקט היינו טעם, דכיון דיש לו לפועל זה בנים ואשה, עניים עצמן מייאשי מלקט שלה, לפיכך...) עשאוה כמי שהלכו בה (בשדה) נמושות (דמההיא שעתא) עניים גופייהו מסחי דעתייהו (הכא נמי מסחו דעתייהו) סברי בריה דהיאך מלקטי ליה.

אמר ליה רב אדא בר מתנה לאביי וכי מותר לאדם להרביץ ארי בתוך שדהו כדי שיראו עניים ויברחו? אלא אמר רבא [דף יב ע"ב] עשו שאינו זוכה כזוכה (אף על פי שאין לקטן זכייה במקום אחר כאן עשאוהו כזוכה) מאי טעמא עניים גופייהו ניחא להו (בהאי תקנתא), כי היכי דכי אגרו לדידהו נלקוט בנייהו בתרייהו.

ופליגא (דשמואל, דפירש טעמא דמתניתין משום דלית ליה זכייה) אדרבי חייא בר אבא (דאמר אף גדול שיש לו זכייה, אם סמוך הוא על שולחן אביו מציאתו לאביו משום איבה, אבל אינו סמוך על שולחן אביו, אפילו הוא קטן מציאתו שלו) דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן לא גדול גדול ממש, ולא קטן קטן ממש. אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן, קטן ואינו סמוך על שלחן אביו זהו גדול [כתבו התוס' מפרש ר"ת כי היכי דפליגי שמואל ור' יוחנן הכא פליגי נמי גבי עירוב, דתנן בעירובין (עט:) ומזכה להם את העירוב לכל בני המבוי ע"י בנו ובתו. **לשמואל** דאמר הכא קטן ממש התם נמי גבי עירוב אינו זוכה את העירוב בעבור שאר בני המבוי, דידו כיד אביו כיון דמציאתו לאביו ה"ה כל זכיותיו לאביו, ואף שמבואר במשנה שאמה העבריה אע"פ שהיא קטנה זכיא בעירובה, בה הטעם דמציאתה אינה לאדוניה, וכיון שיש לה יד לזכות, ויד זו אינה כיד אדוניה, לכן יכולה לזכות בעירוב בעבור האחרים, ואף ששמואל אית ליה בגיטין (סד:) קטן זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים, וא"כ כיצד האמה זוכה בעבור האחרים, הא משני התם שאני שתופי מבואות דרבנן. והא דאמר שמואל בעירובין (מט.) דעירוב משום קנין (כ"ל שבעה"ב שהעירוב מונח בביתו, מקנה את רשותו לכל שאר בני החצר) ורבא אמר משום דירה (כ"ל כיון שפיתח של כל דיירי החצר מונחת בבית אחד, נחשב הכל כאילו כולם גרים בפועל באותו בית) ואמר איבא בינייהו קטן, אין לפרש כרש"י שלשמואל שעירוב מועיל מדין קניין, אין הקטן יכול לזכות בעירוב עבור שאר בני החצר, שהרי נתבאר שמדרבנן כן יכול לזכות, אלא צריך לפרש כפירוש ר"ח שיש לקטן בית (שאף שיכול לזכות בעבור אחרים, אינו יכול להקנות רשותו לאחרים). **ולר' יוחנן** דאמר לא גדול גדול ממש ה"ה דגבי עירוב נמי דקטן ואינו סמוך על שולחן אביו זוכה כאמה העבריה וגדול סמוך על שולחן אביו אינו זוכה. **וצריך** ליזהר שלא לזכות העירוב ע"י בנו הגדול הסמוך על שולחנו דקי"ל כרבי יוחנן לגבי שמואל כדאמר (עירובין מז:), ועבדו ושפחתו העברים אע"ג דסמוכין על שולחנו מציאתם לעצמם וכן זוכין בעירוב ולא הוי ידם כיד האדון דלא שייך איבה אלא בבנו שדרכו לזונו תמיד ואם לא יפרנסנו אביו לא יפרנסו אחר, אבל אדם אחר מעלמא סמוך על שולחן חבירו חנם כגון יתום וכיוצא בו אין סברא שתהא מציאתו לחבירו וכ"ש עבד ואמה שבשכר טרחם הם אוכלים, ובתו אפילו נערה ואינה סמוכה על שולחן אביה מציאתה לאביה משום איבה דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין כדאמר בכתובות (מו.) ודלא כרש"י שפירש משום דכתיב בנעוריה דהוא בהפרת נדרים הוא דכתיב כדאיתא בקדושין (ג:) וכתובות (מו:)**

ואשתו דזכיא בעירוב אע"ג דידה כיד בעלה מוקי לה בנדרים (פח:) דאית לה בית באותו מבוי דמגו דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחריני].

'מציאת עבדו ושפחתו העברים הרי הוא של עצמן' אמאי, לא יהא אלא פועל (לא יהא עבדו אלא שכיר בעלמא, תנינא דמציאתו לבעל הבית בזמן שלא פירש לו לאיזו מלאכה שכרו, ועבד זה כשקנאו רבו לסתם מלאכה קנאו) ותניא מציאת פועל לעצמו, במה דברים אמורים בזמן שאמר לו נכש עמי היום, עדור עמי היום. אבל אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו לבעל הבית?

אמר רבי יוחנן הכא בעבד נוקב מרגליות עסקינן, שאין רבו רוצה לשנותו למלאכה אחרת (הלכך לא ניחא ליה שיגביה לו מציאה, דמציאה מעולה בדמיה משכר ביטול מלאכתו לא שכיחא, הלכך, אי אתרמי ואשכח שלו הוא, וישלם לרבו שכר ביטולו).

רבא אמר במגביה מציאה עם מלאכתו (שלא ביטל כלום) עסקינן (הלכך לעצמו **הסכירו התוס'** וא"ת הא דתניא בקידושין (טז:) אמה העבריה מציאתה לאביה ושכר בטלה לרבה היכי מתוקמא אליבא דרבא דאם הגביהה עם מלאכתו ליכא שכר בטלה, ואם לא הגביהה עם מלאכתו א"כ מציאתה לאדוניה **וי"ל** דהתם ודאי צריך להעמיד בנוקבת מרגליות).

רב פפא אמר (הא דתניא פועל מציאתו לבעל הבית) כגון ששכרו ללקט (הרבה) מציאות (**הסכירו התוס'** וה"פ דברייתא בד"א בזמן שאמר ליה עשה עמי באותו ענין שהוא כמו נכש עמי היום אבל אמר ליה עשה עמי מלאכה של מציאות...). והיכי דמי (דאתרמי) דאקפי אגמא בכוורי (שצף הנהר חוץ לגדותיו, וצפו הדגים שם, וכשיבשו המים היוצאים נמצאו שם דגים הרבה).

האי שפחה היכי דמי, אי דאייתי שתי שערות מאי בעיא גביה (הא תניא יוצאה בסימנין **עוד ביארו התוס'** דהיא נמי אינה יכולה למכור עצמה אחרי כן כדאיתא בספרי) ואי דלא אייתי שתי שערות, אי איתיה לאב, דאבוה הויא (מציאתה, דהא קטנה היא) ואי דליתיה לאב (מאי בעיא גבי

יב:

האדון) תיפוק במיתת האב, דאמר ריש לקיש אמה העבריה קנה עצמה במיתת האב מרשות האדון מקל וחומר [בקדושין (טז.) מה סימנין שאין מוציאין מרשות האב מוציאין מרשות האדון, כדילפינן 'ויצאה חנם' אלו ימי בגרות, 'אין כסף' אלו ימי נערות. מיתת האב, שמוציאה מרשות האב, שאינו מוריש לבניו מה שזכתה לו תורה בבתו שיהא מעשה ידיה לאחין, כדילפינן (כתובות מג.) והתנחלתם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם, אינו דין שמוציאה מרשות האדון]? ולאו איתותב ריש לקיש (בקידושין טז.)? **נימא** מהאי נמי תיהוי תיובתא? לא, לעולם דאיתיה לאב, ומאי הרי הן שלהן, לאפוקי דרבה (לאפוקי שאינו של רבה אלא של אביה, וקרי ליה שלהן משום דאב מינה קזכי).

'מציאת אשתו' גירשה, פשיטא! הכא במאי עסקינן במגורשת ואינה מגורשת (כגון זרק לה גיטה, ספק קרוב לה ספק קרוב לו ברשות הרבים). דאמר שמואל כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה (ומשום הכי אצטריך לאשמועינן דמציאתה שלה, ד...) טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה כי היכי דלא תיהוי לה איבה, הכא אית לה איבה ואיבה. **פסק השו"ע א.** מציאת בנו ובתו הסמוכים על שלחנו, אף על פי שהם גדולים, ומציאת בתו הנערה אף על פי שאינה סמוכה על שלחנו, ומציאת עבדו ושפחתו הכנענים ומציאת אשתו הרי אלו שלו... חו"מ (רע,ב). **כתב הב"י** ידוע דהלכה כרבי יוחנן לגבי שמואל (עירובין מז:) וכן פסקו הפוסקים. **ב.** מציאת פועל לעצמו, אע"פ שאמר לו עשה עמי מלאכה היום. ואצ"ל אם א"ל עדור עמי היום. אבל אם שכרו ללקט מציאות, כגון שחסר הנהר ושכרו ללקט הדגים הנמצאים באגם, הרי מציאתו לבעל הבית ואפילו מצא כים מלא דינרים. ויש אומרים דהוא הדין שכרו סתם ומראה לו ללקט מציאות חו"מ (רע,ג). **ג.** האשה שהיה לה ספק גירושין... אבל בחיי

בעלה יש לה מזונות עד שתתגרש גרושין גמורים אה"ע (צג,ב). **פסק הרמב"ם** ...ויש לפועל להביא אשתו ובניו ללקט אחריו, ואפילו שכרו ליטול חצי הקציר או שלישו או רביעו בשכרו. מ"ע (ד,יא). **הסביר הכס"מ** פסק כר' יוסי שנפסקה כאן הלכה כמותו.

משנה מצא שטרי חוב, אם יש בהן אחריות נכסים (שעבוד קרקעות, שיגבה מהן) לא יחזיר, שבית דין נפרעין מהן. אין בהן אחריות נכסים יחזיר, שאין בית דין נפרעין מהן, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים בין כך ובין כך לא יחזיר, מפני שבית דין נפרעין מהן.

(**גמרא**) במאי עסקינן (באיזה אופן ליבר ל"מ) אילימא כשחייב מודה (שהלוה מודה שהשטר אינו פרוע) כי יש בהן אחריות נכסים אמאי לא יחזיר (אם לטרוף לקוחות בא, בדין הוא טורפן) הא מודה, ואי כשאין חייב מודה, כי אין בהן אחריות נכסים אמאי יחזיר, נהי דלא גבי ממשעבדי (ממקרקעי שמכר אחר כן) מבני חרי מגבא גבי?

לעולם כשחייב מודה, והכא היינו טעמא דחיישינן שמא כתב ללות בניסן, ולא לוה עד תשרי (**הסבירו התוס'** פירוש ועתה רוצה ללות בו שיש לו טורח לכתוב שטר אחר, וגם כדי להרויח פשיטי דספרא. **אבל אין לפרש** שכבר לוה בו קודם שנפל, דא"כ לא מובן התירוץ 'הני ריעי, לפי שנפל ויש הוכחה דמשום פסולו לא נזהר לשומרו' והרי לוה בו כבר, ופשיטא שנזהר לשומרו) **ואתי למטרף לקוחות שלא כדין** (**כתבו הרשב"א והר"ן** שהלוה מודה שהשטר אמת הוא, ואין אנו חוששים שהלוה משקר, אלא שאינו זוכר אם לוה מיד לאחר מכן, או לאחר זמן). **אי הכי, כל שטרי דאתו לקמן ניחוש להו הכי? כל שטרי לא ריעי, הני ריעי** (הואיל ונפל אתרע, דיש לומר אם היה כשר היה נזהר בו).

אלא הא דתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו [**הסבירו התוס'** וליכא למיחש למחזי לשקרא כמו באשרתא דדייני (איסור על קיום חתימת עדי הסטר) דאם כתבו הדיינים את האשרתא קודם שראו את חתימת ידי העדים פסולה, **דהכא** כיון שהוא כותב חובתו לא שייך מחזי כשקרא] לכתחילה היכי כתבינהו (**הסביר הריטב"א** אף שבכל השטרות אין חוששין לכך, היינו כשכבר נכתבו. אבל היאך כותבין לכתחילה באופן שעלול לבוא לידי כך) **ניחוש שמא כתב ללות בניסן, ולא לוה עד תשרי, ואתי למטרף לקוחות שלא כדין?**

אמר רב אסי [**דף יג ע"א**] בשטרי הקנאה (שמקנה לו נכסיו מהיום, בין ילוה בין לא ילוה יגבה מהן לאותו זמן מהיום משמע מפסטות לשון רש"י, שאף אם לא ילוה לעולם, מכל מקום שעביד נפשיה. **וכ"כ בדעתו הראשונים. אמנם יש שכתבו בדעתו שולאי שאם** לא ילוה לעולם לא יחול כל שעבוד. ומה שכתב 'בין אם ילוה ובין אם לא ילוה', היינו שאין השעבוד חל מחמת ההלוואה עצמה כשאר מלוה, אלא שהלוה משעבד עצמו מיד, על דעת ההלוואה שיקבל לאחר מכן) **דהא שעביד נפשיה.**

אי הכי, מתניתין דקתני אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר ואוקימנא כשחייב מודה, ומשום שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין, אמאי לא יחזיר, נחזי, אי בשטר הקנאה הא שעביד ליה נפשיה, אי בשטר דלא הקנאה ליכא למיחש (לא עבידי דכתבי), דהא אמרת כי ליכא מלוה בהדיה (ללוה, שאינו נותן לו את ההלוואה בפנינו) לא כתבינן? א"ל רב אסי אף על גב דשטרי דלאו הקנאה כי ליכא מלוה בהדיה לא כתבינן, מתניתין כיון דנפל אתרע ליה, וחיישינן דלמא אקרי וכתוב.

אביי אמר (הא דתנן כותבין שטר ללוה בלא מלוה אפילו בשטר דלאו הקנאה נמי, ואי נמי אתי למיטרף מהאידנא, והוא לא לוה עד תשרי, לא שלא כדין הוא ד...) עדיו בחתומיו זכין לו [מיום שחתמוהו זכין לו השעבוד ואפילו לא הלוה המעות עד תשרי **כתבו התוס'** מכאן קשה לרש"י דריש מסכת ר"ה (ב.) דתנן באחד בניסן ראש השנה למלכים, ומפרש בגמ' דנפקא מינה לשטרי חוב המוקדמים. **ופרש"י** שאם לא קבעו יום לתחלת שנת המלך, אלא כל מלך לפי מה שעומד, פעמים שאין להבחין, כגון אם כתב בו בכסליו בשנת ג' למלך ובאו עדים ואמרו כשחתמנו בו לא ראינו שהלוהו אלא אמר הלוה לנו חתמו כאותה ששנינו כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו אבל ראינו שהלוהו אותה מלוה בתמוז בשנת ג' למלך ואין אנו יודעים אם קודם לכן או

אחרי כן, שאין אנו יודעים מתי עמד המלך אם בין תמוז לכסליו של אחריו והוה ליה כסליו תחלה א"כ מוקדם הוא ופסול, או בין כסליו לתמוז של אחריו והוה ליה מאוחר וכשר, והשתא שקבעו ניסן ר"ה הוה ליה תמוז תחלה ושטר מאוחר הוא וכשר. והשתא לאביי כה"ג לאו מוקדם הוא דעדיו בחתומיו זכין לו, ולרב אסי נמי דלית ליה 'עדיו בחתומיו זכין לו' למה הוצרכו לעשות תקנה כיון דלית ליה כותבין שטר ללוה אלא בשטרי הקנאה, ועוד וכי רגילות הוא שישכחו כל העולם והסופר וב"ד מתי עמד המלך שהוצרכו לעשות תקנה בשביל כך, ועוד דהוה ליה למימר דנ"מ טובא בכל שטרות שלא ידעו מאימתי לגבות כיון דאין יודעים מתי מתחלת שנת המלך **ונראה לפרש** דנ"מ לשטרי חוב המוקדמים, היינו כגון שאם עמד המלך בכ"ט באדר כשיגיע כ"ט באדר בשנה של אחריו פעמים יטעה הסופר ביום אחד ויסבור שעמד המלך אשתקד באחד בניסן ויכתוב עתה בכ"ט באדר שנה ראשונה ונמצא שטר זה מוקדם שנה שלימה וזה פסול לכולי עלמא שכותב עתה שנה של אשתקד, אבל כשקבעו ניסן ר"ה לא יטעה דמיום שני לעמידת המלך שהוא ראש חדש ניסן כתב הסופר שנה שניה ומשם ואילך עד ניסן הבא) **ואפילו שטרי דלאו הקנאה.** (ולהכי מוקי ליה אביי בהאי טעמא...) משום דקשיא ליה כיון דאמרת בשטרי דלאו הקנאה כי ליתיה למלוה בהדיה לא כתבינן ליכא למיחש דאקרי וכתוב (ומס כן, עליין יקשה, למה שנינו במשנתנו שלא יחזיר את השטר. **כתבו התוס'** לאביי תימה דמחמת זו הקושיא לא הוצרך לומר 'עדיו בחתומיו זכין לו' דאפילו יסבור דאין זכין כרב אסי, ומתניתין שכותבין שטר ללוה בשטרי הקנאה, ודלמא מיקרי וכתב לא אמרינן, יעמיד משנתנו בשחייב מודה, ולא יחזיר משום דחיישינן לפרעון ולקנוניא כדאמר בסמוך **וי"ל** 'משום דקשיא ליה' לא בא להסביר מדוע 'עדיו בחתומיו זכין לו', אלא מה שאמר 'עדיו בחותמיו' אמר זה מסברא, ומ"ש 'משום דקשיא ליה' באה הגמ' לבאר שאביי לא ניחא ליה פירושו של רב אסי).

אלא הא דתנן מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים, דייתיקי (צואת שכיב מרע, ולשון דייתיקי דא תיקו – זאת תיקום, דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי) מתנה (מתנת בריא) ושוברים (פרעון שטר) הרי זה לא יחזיר, שמא כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם. וכי נמלך עליהם מאי הוי, והא אמרת עדיו בחתומיו זכין לו? הני מילי היכא דקא מטו לידיה [הגיע השטר ליד המלוה, שנעשתה הלוואה לבסוף, אז אנו אומרים שחל השיעבוד מזמן התימת העדים, **ואפילו** לאחר זמן זכו לו חותמיו לגבות מזמן הכתוב בו, ואי קשיא הא דתנן (שביעית י,ה) שטרי חוב המוקדמין פסולין, והמאוחרין כשרין, במאי מוקי לה אביי, תריץ במוקדמת כתיבתן לחתימתן, ולהכי פסולין, שבא לטרוף משעת כתיבה, אי נמי, שכתבו והתמוהו בתשרי, והם כתבו בתוכו ניסן שהוא ראש השנה לשטרות] אבל היכא דלא מטו לידיה לא אמרינן.

אלא מתניתין, דקתני מצא שטרי חוב, אם יש בהם אחריות נכסים לא יחזיר. ואוקימנא כשחייב מודה, ומשום שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי. בשלמא לרב אסי, דאמר (דמוקי לההוא דכותבין) בשטרי אקנייתא מוקי לה (למתניתין) בשטרי דלאו אקנייתא (ולהכי לא יחזיר, כדקאמר איתרע ליה, וחיישינן דלמא אקרי וכתב, והוה ליה מוקדם ולכן הופקר להשליכו) וכדאמרינן. אלא לאביי, דאמר עדיו בחתומיו זכין לו, מאי איכא למימר? אמר לך אביי מתניתין היינו טעמא דחייש לפרעון ולקנוניא (שמא פרעו, ומן הלוה נפל, והא דקא מודה לא פרעתי עצה היא ביניהם של רמאות לטרוף את הלקוחות שלקחו ממנו קרקע שלא באחריות ויחלקו ביניהם **הפכירו התוס'** וסברי רבנן אחריות טעות סופר הוא ולכך לא יחזיר אפילו אין בו אחריות, וכן לרב אסי. **תימה** אמאי קאמר משום דחיישינן לקנוניא לימא משום דחיישינן שמא פרעו וכבר נמחל שעבודו ועתה רוצה לחזור וללות בו כדי להרויח פשיטי דספרא, ומלוה נמי רוצה בדבר שיטרוף מזמן מוקדם **וי"ל** משום פשיטי דספרא לא יפסיד ללקוחות ממון מרובה אע"ג דרב אסי חייש לכתב ללות ולא לוה ועתה רוצה ללות ומפסיד ללקוחות משום פשיטי דספרא היינו משום שכבר נתן לסופר ואינו רוצה להפסיד, ועוד שסובר המלוה שיצא הקול משעת כתיבה, אבל כשלוה ופרע לא הפסיד פשוט שנתן לסופר, ועוד שירא המלוה ששמעו הפריעה, ואהלואה שנית לא נכתב השטר).

ולשמואל, דאמר (לקמן) לא חיישינן לפרעון ולקנוניא [בשטר הנמצא, ואפילו אין חייב מודה, דאם איתא דפרעיה מקרע הוה קרע ליה, דאמר שמואל לקמן ב"מ (טז:) המוצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים, וכל שכן כשחייב מודה מהאי טעמא גופיה דמיום פריעתו הוא

קורעו, הלכך, ליכא למיחש לאחר זמן לקנוניא] מאי איכא למימר (מתניתין במאי מוקי לה) הניחא אי סבר לה כרב אסי, דאמר בשטרי הקנאה מוקי מתניתין בשטרי דלאו הקנאה, אלא אי סבר כאביי, דאמר עדיו בחתומיו זכין לו מאי איכא למימר (ואי קשיא, על כרחך לא סבירא ליה כאביי, דאי כאביי סבירא ליה מאי איריא שטר הקנאה, הא לאביי אין חילוק בין זה לזה דאפילו דלאו הקנאה נמי יחזיר, הואיל ושמואל לא חייש לפרעון, לאו פירכא הוא דמודה אביי בדלא מטא שטרא לידיה, כדאמרן, הלכך איכא למימר כתב ללות ולא לוה לגמרי, ולא מטא לידיה מעולם)? שמואל מוקי למתניתין כשאין חייב מודה (בכתיבת השטר, שאומר לוה לא כתבתי, ומזויף הוא, ואם תאמר יתקיים בחותמיו, כיון שנפל אתרע ליה, ואמרינן מפני שפסול היה לא נזהר, ומהמנינן ליה להאי).

אי הכי, כי אין בהן אחריות נכסים אמאי יחזיר, נהי דלא גבי מן משעבדי, מבני חרי מגבי גבי? שמואל לטעמיה, דאמר שמואל, אומר היה רבי מאיר שטר חוב שאין בו אחריות נכסים אין גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי (אם אין הלוה מודה, דשטרא דלא שעבד בה נכסים לאו שטרא הוא, והוה כמלוה על פה, ושאין עליה עדים). וכי מאחר שאינו גובה אמאי יחזיר? אמר רבי נתן בר אושעיא לצור על פי צלוחיתו של מלוה. ונהדריה להו ללוה לצור על פי צלוחיתו של לוה? לוה הוא [**דף יג ע"ב**] דאמר לא היו דברים מעולם (**כתבו התוס'** משמע שהלוה טוען שהוא מזויף, שאין לומר שכוונת דבריו 'לא היו דברים מעולם' היינו שאומר פרעתי, דא"כ נהדר ליה ללוה לצור ע"פ צלוחיתו, ועוד דשמואל לא חייש לפרעון, ואם היה טוען כך, דבריו לא היו מתקבלים. **וקשה** דאפילו יש בשטר אחריות אמאי לא יחזיר למלוה, אם המלוה לא יקיים את השטר לא יגבה כלום, ואם יקיימו בדין יגבה, דאיזה חשש יש שלא להחזיר את השטר, **ואין לומר** דחיישינן שמא יוציאנו לשטר בפני בית דין שלא בפני הלוה או על הלקוחות ויתומים ולא נטעון להם מזויף משום דלא שכיח, כמו שאין טוענין ליתמי נאנסו משום דלא שכיח כדאמרינן בב"ב (ע:), וכיון דאין טוענין להו מזויף גם אין טוענין להם פרוע הוא, אע"ג דשמואל סבר בב"ב (קנד:) מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ונאמן לומר פרוע הוא במגו דאי בעי אמר מזויף, מכל מקום ליתמי וללקוחות דלא טענינן מזויף לא טענינן פרוע הוא. **הא ליתא** דאפילו לא נטעון להם מזויף הוא, נטעון להם פרוע כדאמרינן בב"ב (ע:) גבי שטר כים היוצא על היתומים דנשבע וגובה מחצה אבל בפלגא דפקדון טענינן להו החזרתי כמו אביהם שהיה נאמן לומר החזרתי במגו דאי בעי אמר נאנסו, ולכך גם להם טענינן החזרתי אע"ג דלא טענינן להו נאנסו. ועוד, דעל כרחך טענינן להו מזויף או פרוע דאם לא כן לא שבקת חיי לכל בריה דיוכל כל אדם להוציא על היתומים ולקוחות ושלא בפניו שטר מלוה או שטר מכר שעשה כרצונו ולא נטעון להם, וכן מוכח בב"ב (קעד:) דרב ושמואל דאמרי תרוייהו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ומפרש התם דנקיט שטרא אמר תנו קיימיה לשטרא לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה אלמא טענינן מזויף הוא בשביל יתומים, דרב סבר בכתובות (יט.) מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ולא יכול לטעון פרעתי, א"כ מוכח מזה שהאב לא יכול לטעון פרוע אלא רק מזוייף, מוכח שבית הדין טוענים להם טענה זו. **וא"כ** לא מובן מדוע לא יחזיר, שהרי ללא קיום לא יתנו לו את החוב. **ואין לומר** כיון דנפל אתרע ליה הלכך אפילו יקיימנו יש לחוש שמא מזויף הוא ולכך קאמר לא יחזיר פן יטרוף לאחר שישתכח שהשטר נפל, דהא אמרינן לקמן (טז:) אמר שמואל מצא שטר הקנאה יחזיר דאי משום כתב ללות ולא לוה... משמע דאין הלוה בפנינו שהוא מודה מדקאמר שמא כתב ללות ולא לוה, ואמאי יחזיר ניחוש שמא מזויף הוא ואפילו אם מקיים אותו אינו מועיל, וכן רב אסי דאמר לקמן (יז.) המוצא שטר שכתוב בו הנפק יחזיר אמאי יחזיר ניחוש שמא זייף חתימת הדיינין. **וי"ל** דמילתא דשמואל ורב אסי מיירי שאין הלוה בפנינו ולכך יחזיר ואין לחוש שמא מזויף הוא וכשירצה לגבות נטעון מזויף ואם יקיימנו יגבה, ואפי' אם יבא אח"כ הלוה ויטעון מזויף הוא אין לחוש כיון שבא לידו בהיתר, וכן משמע לעיל (ז:) דקאמר וַאֲחֵר שמצא שטר שנפל ליד דיין כו' משמע אם המלוה מצאו גובה כיון שבא לידו בהיתר. **אבל הכא** במתניתין איירי שהלוה בפנינו בשעת מציאה וטוען מזויף ולכך כיון דאיכא ריעותא דנפילה וגם טוען הלוה בודאי מזויף לא יחזיר כי יש לחוש שמא יגבה מיתומים ולקוחות או שלא בפניו ע"י קיום השטר והקיום אינו מועיל כי שמא טרח לזייף השטר בטוב עד שסבורים העדים שהיא חתימתן כי ההיא דב"ב (קסז.) דמנח ידיה אזרנוקא וכתב שרבא בעצמו היה סבור שהיא חתימתו **ומיהו** מִלֵּה עצמו יכול להיות שיגבה ע"י קיום לפי שהוא יודע באמת שהוא מזויף יטרח לסתור ראייתו. **וא"ת** לעיל (ז:) דאמר רבי יוסי נפל ליד דיין הרי הוא בחזקתו ולא חיישינן לפרעון, ואע"ג דמשמע שהלוה בפנינו וטוען פרעתי דומיא דרישא דשנים אדוקין בשטר, ואמאי לא יהא נאמן לומר פרעתי במגו דאי בעי

אמר מזויף הוא דאז לא יחזיר פן יגבה מיתומים ולקוחות ואפילו מקויים לא מהני ליה כדפרישית **וי"ל** דאין זה מגו, דטוב לו לומר פרעתי שלא יכחישנו שום אדם מלומר מזויף כי ירא פן יקיימנו ואע"ג שהקיום אינו מועיל לגבות בו מכל מקום אין טוען ברצון דבר שיכול להכחישו **ועוד יש לומר** דאם נאמר שמן הלוֶה בעצמו הוא גובה ע"י קיום, מצינו למימר ד'הרי הוא בחזקתו' לא שיחזירנו למלוה שיש לחוש פן יוציאנו על יתומים ולקוחות, אלא אם יקיימנו המלוה בעודו ביד המוצא יגבה מן הלוה, ולא חיישינן לפרעון).

אמר רבי אלעזר מחלוקת (רבי מאיר ורבנן במשנתנו) בשאין חייב מודה, דרבי מאיר סבר שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי, ורבנן סברי (להא מיהא הוי שטרא, שתהא כמלוה על פה בעדים, הלכך...) מגבא גבי (מבני חרי, ולהכי לא יחזיר, דכיון דנפל אתרע ליה, ואמרינן מזויף הוא, כדקאמר לוה). אבל כשחייב מודה דברי הכל יחזיר, ולא חיישינן לפרעון ולקנוניא (**הסבירו התוס'** ולשמא כתב ללות בניסן... נמי לא חיישינן כדאביי. ולקנוניא משום יש בו אחריות נקט, דבשאין בו אחריות לא שייך קנוניא דלא גבי ממשעבדי, ולפי"ז צריך לומר שלא ידע ברייתא שבסמוך שאחריות טעות סופר. **אי נמי** רבי אלעזר סבר שאף שהשטר אין בו אחריות גבי ממשעבדי לרבנן דאחריות ט"ס הוא, וא"כ סובר שמה שלא חוששים לקנוניא, הוא אף על שטר שאין בו אחריות, שמסתבר לומר שגם חכמים מודים לסברתו של ר"מ, שבשטר שאין בו אחריות היה ראוי שלא לגבות אף מבני חורין דכיון שמחל השעבוד מחל גם הקרן (והסיבה שחכמים חלקו משום שס"ל שלא מחל על השעבוד, רק הסופר שכח לכתוב אחריות) **וכן נראה** כדרך זו, היינו שגם ר"א מודה שלחכמים אחריות ט"ס, שהרי משמע מדבריו, שעיקר דבריו שלא חוששים לקנוניא נסובה על מחלוקת ר"מ וחכמים, שהרי מסיים דבריו 'שהחייב מודה, לכ"ע לא חוששים לפירעון וקנוניא'. והרי מחלוקת ר"מ וחכמים היא על שטר שאין בו אחריות נכסים, ובזה מחדש שאין חוששים לקנוניא, משמע שגם בשטר שאין בו אחריות נכסים, לחכמים גובים מנכסים משועבדים).

ורבי יוחנן אמר מחלוקת כשחייב מודה, דרבי מאיר סבר שטר שאין בו אחריות נכסים ממשעבדי הוא דלא גבי, אבל מבני חרי מגבא גבי. ורבנן סברי ממשעבדי נמי גבי (כדמפרש לקמן אחריות טעות סופר הוא, וחיישינן לפרעון ולקנוניא). אבל כשאין חייב מודה (ואפילו מודה שכתבו, אלא שאמר פרעתיו) דברי הכל לא יחזיר, דחיישינן לפרעון.

תניא כוותיה דרבי יוחנן, ותיובתא דרבי אלעזר בחדא, ותיובתא דשמואל בתרתי, מצא שטרי חוב ויש בהם אחריות נכסים, אף על פי ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה (חיישינן לקנוניא). אין בהן אחריות נכסים, בזמן שהלוה מודה (שהוא חייב לו) יחזיר למלוה (שאין כאן קנוניא, דלא גבי ממשעבדי) אין הלוה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה, דברי רבי מאיר, שהיה רבי מאיר אומר שטרי שיש בהם אחריות נכסים גובה מנכסים משועבדים (ולא יחזיר ואפילו שניהם מודים, דחיישינן לקנוניא) ושאין בהם אחריות נכסים גובה מנכסים בני חורין. וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה גובה מנכסים משועבדים.

תיובתא דרבי אלעזר בחדא, דאמר לרבי מאיר שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין, וקאמר בין לרבי מאיר בין לרבנן לא חיישינן לקנוניא, ובריתא קתני שטר שאין בו אחריות נכסים ממשעבדי הוא דלא גבי, הא מבני חורין מגבא גבי (**כתבו התוס'** בלא דיוקא הוי מצי לאתויי דקתני בהדיא וגובה מנכסים בני חורין אלא שכן דרך הגמרא). וקתני בין לרבי מאיר בין לרבנן חיישינן לקנוניא, דקתני אף על פי ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה. אלמא חיישינן לקנוניא (**כתבו התוס'** ואע"ג דמצינו למימר טעמא דלא יחזיר משום דשמא כתב ללות בניסן מ"מ קשיא דר"א דאמר יחזיר, ולא חייש).

והא הני תרתי הוא (ואת אמרת תיובתא דרבי אלעזר בחדא)? [**דף יד ע"א**] חדא הוא, דחד טעם הוא, דמשום דקאמר רבי אלעזר מחלוקת בשאין חייב מודה הוא מתרץ הכי (טעם אחד הזקיקו לרבי אלעזר לומר את שתיהן, דמשום דקאמר מחלוקת דמתניתין בשאין חייב מודה, הוזקק לומר שאינו גובה אפילו מבני חורין, וכיון דהוצרך לסיים אבל כשחייב מודה דברי הכל יחזיר, הוזקק לומר לא חיישינן לקנוניא

כתבו התוס' וא"ת ואמאי חדא היא, הלא לא הוצרך לומר ר"א אבל כשחייב מודה דברי הכל יחזיר לפרעון ולקנוניא לא חיישינן, דהומ"ל בין במודה בין באינו מודה לרבי מאיר יחזיר באין בו אחריות דאינו גובה בו כלום ולרבנן לא יחזיר דגבי ממשעבדי, וחיישינן לקנוניא **וי"ל** דהא דקאמר לפרעון ולקנוניא לא חיישינן נובע מהמשך המשנה המובאת לעיל, דתנן וכל מעשה ב"ד יחזיר, אלמא לא חיישינן לקנוניא, ולא יעמידנו בשטרי חלטאתא כדדחי לקמן (טז:), וכיון דמכח מתניתין קאמר לא חשיב לה, אבל מה שמפרש דלר"מ אינו גובה כלום באין בו אחריות זה לא הזקיקה אותו המשנה לפרש ולכך קאמר חדא היא. ולשמואל בתרתי משום דהא דקאמר לא חיישינן לפרעון ולקנוניא לא מכח מתניתין קאמר, דהא בעלמא קאמר ליה מצא שטר הקנאה בשוק...).

תיובתא דשמואל בתרתי, חדא כרבי אלעזר, דהא מוקי מתניתין בשאין חייב מודה. וחדא דאמר שמואל מצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים (דליכא למימר כתב ללות ולא לוה, דהא אפילו לא לוה שעביד נפשיה) ולא חיישינן לפרעון (אפילו אין חייב מודה, דאם איתא דפרעיה מקרע הוה קרע ליה) תיובתא, דקתני הכא אף על פי ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה, אלמא חיישינן לפרעון. וכל שכן הכא דלא מודה לוה דחיישינן לפרעון [והא לא קשיא לר' אלעזר, דהוא אמר בשאין חייב מודה לא יחזיר שום שטר הראוי לגבות (מה שמחזיר זה רק לצור עפ"י צוחיתו) דהאי דקאמר רבי מאיר יחזיר משום דלאו בר גבייה הוא].

אמר שמואל מאי טעמייהו דרבנן [דאמרי כי אין בו אחריות נכסים גובה אף מן המשועבדים **הקשו התוס** תימה אי שמואל ידע ברייתא דקתני אחד זה ואחד זה גובה מנכסים משועבדים א"כ היה לו לפרש המשנה כוותיה ולא הוה איתותב, ואי לא ידע ברייתא מנליה דלרבנן אין בו אחריות וגבי ממשעבדי **וי"ל** דלא ידע הברייתא ומ"מ אית ליה מסברא כדפרישית לעיל (יג:) דאי לא גבי ממשעבדי לא גבי נמי מבני חרי כמו לר"מ] סברי אחריות טעות סופר הוא (כשאינו כתוב בשטר, סופר הוא שטעה, אבל זה לא לוה לו מעותיו בלא אחריות נכסים, דלא שדי אינש זוזי בכדי).

אמר ליה רבא בר איתי לרב אידי בר אבין, ומי אמר שמואל הכי, והאמר שמואל שבח

שפר ושעבוד צריך לימלך [הסופר צריך לימלך במוכר שדה לחבירו, לישאל הימנו אם יקבל עליו לכתוב בשטר המכירה שהוא שיעבד לו נכסיו למכירה זו, שאם יבא בעל חובו ויטרפנה מן הלוקח שיגבה לוקח זה הקרן והשבח שהשביח בה לפני טירפא משפר עידית שבנכסים, ואם לא נמלך בו לא יכתוב, שיש מוכר שאין מקבל עליו אחריות, ואף אם קבל על הקרן לא קבל על השבח, ואף אם קבל על שניהם לא קבל להגבותו מן העידית, אלא מן הבינונית, אלמא לאו טעות סופר הוא, דאיכא למימר אמליך ביה, ולא קבל עליה **הסכירו התוס'** מסקנת הגמ' בהמשך מה ששיעבוד צריך לימלך מדובר בשטרי מקח, ואי לא כתבו שיעבוד, מבני חרי נמי לא גבי, ואם בעל חוב טרף את הקרקע, אינו יכול לחזור ולתבוע את המוכר, כדאמר בגמ' בסמוך... אבל אי נגזל טרפה חוזר על הגזלן אפילו בלא אחריות ואפילו ממשעבדי כיון דהוי מקח טעות הוי ליה שטר הלואה. **ועכשיו** מובן מדוע לא אמר שמואל שבשטר מכר צריך הסופר להימלך האם לכתוב בשטר שהלוקח יכול לשוב על המוכר גם על פירות השדה שיגבו ממנו, כיון שמדובר כאן רק באופן שבעל חוב טרף את הקרקע, ובעל חוב אינו גובה מהלוקח את פירות הקרקע אלא רק את עצם הקרקע כדאמר לקמן (טו.) בעל חוב גובה את השבח, שבח אין פירי לא. והא ניחא נמי דלקמן (שם) אמר שמואל אמליך וכתוב שופרא ושבחא ופירי ולא קאמר שעבוד כדהכא, משום דלקמן מיירי בנגזל שטרפה, דאף בלא כתיבת שעבוד חוזר עליו ואפי' ממשעבדי והיינו טעמא כדפרישית דכיון דיש לו שטר מקח והרי מקח בטל שגזולה היתה והוי ליה שטר הלואה דאמרינן ביה אחריות טעות סופר הוא. **והא** דאמר שמואל בב"ב (מג.) המוכר שדה שלא באחריות אין מעיד לקונה עליה מפני שנוגע בדבר, שמעמיד את הקרקע בפני בעל חובו, שיוכל לגבות מן הקונה. **וקשה** שהרי נתבאר שאם הקרקע גזולה חוזר הקונה על המוכר, אפי' שמכר ללא אחריות, ולא הוי רק נוגע בדבר, "שמעמידה בפני בעל חובו' **יש ליישב** דהתם מיירי שפירש לו בשטר להדיא שהמכירה היא ללא אחריות, אבל באופן שלא כתב להדיא, ודאי חוזר עליו] לימא מאן דאמר הא (משמיה דשמואל) לא אמר הא (ואמוראי נינהו אליבא דשמואל)?

לא קשיא כאן בשטר הלואה, דלא יהיב אינש זוזי בכדי (לאוזפיה בלא אחריות, וזה ימכור נכסיו, וכשיבא לגבות לא ימצא כלום) כאן

יד.

במקח וממכר, דעביד אינש דזבין ארעא ליומיה (לספק יום אחד, שמא לא יטרפוה ממנו, ואם יטרפוה שמא לזמן מרובה, ואוכל בתוך כך פירות הרבה). כי ההיא דאבוה בר איהי זבין עליתא מאחתיה, אתא בעל חוב טרפא מיניה, אתא לקמיה דמר שמואל, אמר ליה כתבה לך אחריות, אמר ליה לא. אמר ליה אם כן, זיל לשלמא (אין כאן עוד דין, שמחלת על הכל). אמר ליה והא מר הוא דאמר אחריות טעות סופר הוא? אמר ליה הני מילי בשטרי הלואה, אבל בשטרי מקח וממכר לא, דעביד אינש דזבין ארעא ליומיה. **פסק הש"ע א.** המוצא שטר חוב, אף על פי שיש בו נאמנות, אפילו הוא תוך זמנו, ואפילו אין בו אחריות ולוה מודה, לא יחזיר, חיישינן לפרעון ולקנוניא... חו"מ (סה,ו). **כתב הב"י** פלוגתא דת"ק ור"מ ופסק כת"ק דאפילו אין כתוב בהם אחריות נכסים ולוה מודה לא יחזיר דחיישינן שמא פרעו וקנוניא הם עושים לטרוף לקוחות שלא כדין שאף על פי שאין מפורש בו אחריות גובה מנכסים משועבדים שאחריות שלא נתפרש טעות סופר הוא. **ב.** כותבין שטר ללוה, אף על פי שאין המלוה עמו... במה דברים אמורים, בשטר שיש בו קנין, שהרי משעה שקנו מידו נשתעבדו נכסיו לו... אבל שטר שאין בו קנין, אפילו מסר מעות ללוה בפנינו, אין כותבין אפילו ללוה, עד שיהיה מלוה עמו ויתן השטר ביד המלוה בפנינו, שמא יכתוב עתה ללות ממנו בניסן, ולא ילוה ממנו עד תשרי, או לא ימסור לו השטר, ונמצא המלוה טורף בשטר זה מניסן, שלא כדין, שלא הגיע לידו עד תשרי... חו"מ (לט,יג). **ג.** ...והמלוה את חבירו בשטר, גובה מן המשועבדים אפילו לא כתב אחריות, דקיימא לן אחריות טעות סופר הוא... חו"מ (לט,א). * לקמן בדף (טו:) נראה שמסקנת הגמ' שאחריות טעות סופר גם במקח וממכר.

אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות (אם יטרפוה ממנו ישלם לו) ובא בעל חוב דראובן וקא טריף ליה מיניה, דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי (**כתב הריטב"א** אינו חייב לעשות כן) דינא בהדיה (דבעל חוב, ולסלקו מעל שמעון בכל טענה שיוכל לטעון, ולומר פרעתיך כך וכך, או כך וכך יש לי עליך תביעה, ואני מעכב חוב זה תחתיו **הקשו התוס'** תימה מאי נפקא מינה, דהא כל מה שיוכל לטעון ראובן טוען שמעון דטוענין ללוקח, **ואין לומר דנ"מ** אם יש לבע"ח עדים שקרובים לראובן (המוכר) ורחוקים לשמעון (הקונה) שאם ראובן לא נחשב בעל דין, הם יכולים להעיד ולחייב את שמעון, אך אם הוא ראובן בעל דין הם פסולים לעדות זו, שהרי אפי' אם ראובן לא נחשב בעל דין, הם אינם יכולים להעיד כנגד שמעון, משום שעדותם נוגעת גם לראובן, שאם הבע"ח יטרוף משמעון, הוא יחזור ויתבע את ראובן, כדמוכח במכות (ז.) גבי אלעא וטוביה קרובים דערבא הוו וקא מסיק דפסולים אף ללוה ולמלוה כיון דאי לית ליה ללוה אזיל בתר ערבא. **ומהאי טעמא** נמי אין לומר דנ"מ אם יש לשמעון עדים שהם קרובים לו ורחוקים לראובן, שנאמר שאם הבעל דין הוא ראובן בכוחם להעיד, שאפי לראובן לא יוכלו להעיד, שהרי בסוף תהא עדותם נוגעת לשמעון, שעל פי עדותם תישאר הקרקע ברשות שמעון, ולא יצטרך לתבוע לראובן, וכל שכן כשקנה שלא באחריות שהם פסולים שאז מרויחים לו הקרקע לגמרי. **וי"ל** דנ"מ אם אמר שמעון אין לי עדים ואין לי ראיה ואח"כ מצא עדים או ראיה שהוא אינו יכול להביא דאין הלכה כרשב"ג בראיה אחרונה (סנהדרין לא.) וראובן יביאם. **א"נ** כגון שבעל חוב חייב שבועה דאורייתא לראובן והשתא יגלגל עליו שבועה שלא פרע, אבל לשמעון לא ישבע אלא שבועה דרבנן. ובכתובות (פח.) אמר אי פקח הוא מייתי ליה לידי שבועה דאורייתא אלמא יש חומר בשבועה דאורייתא יותר משבועה דרבנן שמפחידים אותו בנרות דולקות ונודות נפוחות כדמפרש בתשובת הגאונים. **ועוד נפקא מינה** כגון שראובן פקח ובעל דברים **ועוד** שאינו מעיז ברצון נגד ראובן לפי שידע שפרעו, **או** באופן שהבעל חוב דורש ללכת לבית הדין הגדול, ושמעון אינו יכול, אזי אין שמעון יפסיד בדין בעבור כך, שהרי ראובן חשיב בעל דין והוא ילך עמו) ולא מצי (בעל חוב למימר ליה...) לאו בעל דברים דידי את (בדבר זה, קרקע שמעון אני נוטל, אם יש לך תביעה עלי העמידני בדין) דאמר ליה דמפקת מיניה עלי דידי הדר (מה שאתה מוציא משמעון יחזור עלי). **איכא דאמרי** אפילו שלא באחריות נמי, דאמר ליה לא ניחא לי דליהוי לשמעון תרעומת עלי. **פסק הש"ע** ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, ובא לוי והוציאה מיד שמעון, אם רצה ראובן לעשות דין עם לוי, עושה, ואין לוי יכול לומר מה לי ולך והרי אין עליך אחריות, שהרי ראובן אומר לו אין רצוני שיהיה לשמעון תרעומת עלי שהפסיד בגללי.

(אבל אם נתן לו במתנה, לא יוכל לטעון בעדו, דהא ליכא כאן תרעומת) חו"מ (רכו,א).

ואמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, ויצאו עליה עסיקין (**פירש רש"י** עוררין **כ"כ התוס'**, **וביארו** ולא אנסין, והראיה לכך, שהגמ' מחלקת בין מכר באחריות למכר ללא אחריות, שהרי לגבי אנסים לא קיבל המוכר אחריות כלל. וכן מוכח בשבועות (לא.) ואשר לא טוב עשה... זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין, ואם מדובר שזו שדה שגזלוה אנסין, תבא עליו ברכה שהצילה מידם) עד שלא החזיק בה [דף יד ע"ב] יכול לחזור בו (**פירש רש"י** ובשלא נתן מעות. **תוס' הקשו** תימה היכי מיירי, אי גם לא נתן מעות פשיטא דיכול לחזור בו דאפילו מי שפרע ליכא, ואי נתן המעות אמאי יכול לחזור בו, והא קרקע נקנית בכסף אם לא נעמיד באתרא דלא קנו בכספא, ועוד משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו אבל באחריות יכול לחזור בו אמאי יכול לחזור בו כיון שנתן מעות והחזיק כמשפט, ועוד חזקה דדייש אמצרי לא אשכחן בשום מקום ולמה הניח חזקה דתנן במשנה (ב"ב מב.) דנעל גדר ופרץ, ועוד מאי שנא הכא ששואל מאימתי הוי חזקה יותר מבשום מקום, דבכמה מקומות מזכיר חזקה ולא בעי מאימת הוי חזקה. **ופירש ריב"א** דמיירי כגון שקנאה בקנין גמור כגון בחליפין ולא נתן מעות, אלא שחכמים עמדו את דעת הקונים שגם לאחר קניין אין להם גמירות דעת עד שירדו לשדה וילכו סביבותיה לבדוק את ענייני השדה, וכל עוד שלא עשו זאת, יכולים לחזור בהם, אבל באחריות יכול לחזור כיון שלא נתן מעות, ומאחר שממילא המוכר חייב באחריות, אף עתה לא ישלם לו מעיקרא את מעותיו. **וא"ת** כשהחזיק בה אמאי אינו יכול לחזור בו כיון שלא נתן מעות יאמר לו שהתשלום בעבור המכר הוא הקרקע עצמה, אפי' יש לו כסף, וזה לפי המפרשים שאפילו יש לו כסף יכול לסלק ליה לבע"ח בשאר דברים (ממנס תוס' בב"ק ח. הכילו לעת ר"ת שהוא חייב לשלם לוקח מעות אם יש לו, ולפי"ז לא קשה) וכן מכוונת הגירסא בב"ב (צב:) **וי"ל** דהכא מצי א"ל האי ארעא אינה שוה כפי מעותי, לפי שיש עליה עוררים) משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו. דאמר ליה חייתא דקטרי (שק מלא קשרים) סברת וקבלת. מאימתי הויא חזקה? מכי דייש אמצרי (מתקן גבולי השדה ומגביהם).

ואיכא דאמרי אפילו באחריות נמי (אע"ג דסוף סוף עליה הדר אין יכול לחזור בו, שהמוכר מעכב עליו, ולא מצי אמר הוא הואיל וסופך לשלם לי מעותי השתא דבידי אעכבם) דאמר ליה אחוי טרפך ואשלם לך (כשיעמידוך ויזכו בדין, ויכתוב לך הדיין שטר טורף עלי, שבדין טרפוה ממך בשבילי, בא ואשלם לך, וכל כמה דלא עמדת בדין איני ירא מהם). **פסק השו"ע** המוכר קרקע לחבירו, ואחר שקנה הלוקח באחד מהדרכים שקונים בהם, קודם שישתמש בה, יצאו עליו מערערין, ה"ז יכול לחזור בו, שאין לך מום גדול מזה, שעדיין לא נהנה בו ובאו התובעים. לפיכך יבטל המקח ויחזיר המוכר את הדמים, ויעשה דין עם המערערים. ואם נשתמש בה הלוקח כל שהוא, ואפילו דש המצר שלה ועירבו עם הארץ, אינו יכול לחזור בו, אלא עושה דין עם המערער, ואם הוציאה מידו בדין יחזור על המוכר, כדין כל הנטרפין. (**הגה** כל זה מיירי בערעור שלא נתברר עדיין לגמרי, אבל בית דין רואין שיש אמתלא בדברי המערער. אבל אם לא יצא רק קול בעלמא, אפילו לא נתקיים המקח לגמרי, לא יכול לבטל המקח בשביל דברים בעלמא (טוב)... חו"מ (רכו,ה). **פסק** כלישנא בתרא, שאפי' מכר באחריות הדין כן.

איתמר המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו (שלא היתה של מוכר, שהיתה גזולה בידו, והנגזל בא ומוציא מיד הלוקח) **רב אמר** יש לו (ללוקח מן המוכר) מעות (**כתב הרשב"א** יש לו מעות אף אם לא כתב לו אחריות, דסבירא ליה לרב שאחריות טעות סופר, אף בשטרי מקח וממכר) **ויש לו שבח** [**פירש רש"י** אם זה (הקונה) השביח את הקרקע בזבל או בגדר, קודם שהוציא נגזל מידו, גובה לוקח מן המוכר שבח, ואם תאמר הנגזל יתן השבח, שהרי השיבו קרקע משובחת, כגון שגזלה משובחת והכסיפה ביד הגזלן **אמנם התוס' ביארו אחרת** שהנגזל לוקח הקרקע עם השבח ואינו משלם ללוקח רק היציאה כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, דאם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואותו שבח היתר יקח הלוקח מן הגזלן, ומיירי שנגזלה ריקנית] **ושמואל אמר** מעות יש לו (**הסבירו התוס'** אפילו קנאה שלא באחריות דכיון שהתברר שהקרקע היתה גזולה, יש לנתינת מעות הלקח דין הלואה, כדנתבאר לעיל. וכן משמע מהמשך סוגייתנו) שבח אין לו (לקמן מפרש טעמא).

בעו מיניה מרב הונא פירש לו את השבח (כשמכרה לו התנה אם יטרפוה מידך אשלם

לך את השבח) מהו, טעמא דשמואל משום דלא פירש שבחא, והכא הא פירש לה. או דלמא טעמיה דשמואל כיון דלית ליה קרקע (הואיל ואין קרקע זו שלו, נמצא שאין כאן שום מכר, והמעות מלוה אצלו, וכשמשלם יותר ממה שנטל...) מחזי כריבית. אמר ליה אין ולאו (תחילה אמר אין, וחזר ואמר לאו) ורפיא בידיה (רפוי היה הדבר בידו שלא היה יודע טעמו של דבר יפה).

איתמר, אמר רב נחמן אמר שמואל מעות יש לו, שבח אין לו, אף על פי שפירש לו את השבח. מאי טעמא? כיון דקרקע אין לו שכר מעותיו עומד ונוטל.

איתיביה רבא לרב נחמן אין מוציאין לאכילת פירות, ולשבח קרקעות, ולמזון האשה והבנות (תנאי כתובה שמקבל עליו את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי, וכן הבנות, בנן נוקבן דיהוו ליכי מינאי אינון יהון יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי עד דתלקחן לגוברין, אין מוציאין לאחד מכל אלו...) מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם (שאם אתה אומר יטרפו לקוחות על כך אין לך אדם שלוקח שדה מחבירו, דהא אין לך אדם שאין חוב זה מוטל עליו, ודבר שאין לו קצבה היא, ואכילת פירות ושבח קרקעות נמי דבר שאינו ידוע הוא, ואין הלקוחות יודעין להזהר בכך). ממשעבדי הוא דלא מפקינן, הא מבני חורין מפקינן. וקתני מיהא לשבח קרקעות. מאי לאו בלוקח מגזלן (והשביחה, ובא נגזל וטרפה, חוזר לוקח וגובה קרן מן המוכר, אפילו מנכסים משועבדים שמכר זה אחר מכירה זו, דשטרו של זה קודם, שכתב בו אחריות, והשבח מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים, מפני תיקון העולם, שהשבח לא היה קצוב בשעת מכירה כשקיבל עליו אחריות, אלמא אית ליה ללוקח שבח מגזלן)?

לא, בבעל חוב (שטרפה בעל חוב ממנו בשביל חובו, ולא גזולה היתה, דהיא ודאי אית ליה שבחא, דמכירה מעלייתא היא כל זמן שלא טרפה ממנו, שאם פרע המוכר מעותיו לבעל חוב הרי הוא מסולק מן הלקוחות, הלכך, כי משלם ליה יותר ממה שקיבל השתא הוא דהדר זבין מיניה קרקע המכורה לו, ולא מחזי כשכר מעותיו).

אי בבעל חוב אימא רישא אין מוציאין לאכילת פירות (סלקא דעתך הא מיירי בשדה שטרפוה מליאה פירות מיד הלוקח, וחוזר לוקח לגבות מן המוכר) ואי (בשטרפה) בעל חוב, בעל חוב מי אית ליה פירי (פירות גמורין המחוברין בקרקע ואינן צריכין לקרקע כלום, שיכול לטורפן) והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח (וכל הקרקע טורף מיד הלוקח כמו שהיא משובחת על ידי הלוקח). שבח אין, אבל פירות לא (פירות גמוריס המחובריס לקרקע ואינס צריכיס עוד לקרקע הרי הס כמטלטלין, ולכן השעבוד אינו חל עליהס)?

אלא פשיטא בגוזל ונגזל (וכגון שגזלה עם פירותיה, ומכרה, אי נמי, גזלה בלא פירות, ומכרה לאחר ועשה בה פירות, וטוען נגזל ארעאי אשבח, ומיהו, היציאה שהוציא הלוקח ישלם לו הנגזל, שהרי מתוך כך הושבחה יותר, ואם אין השבח יותר אלא היציאה יתירה נותן לו יציאה שיעור שבח, ודיו) ומדרישא בגוזל ונגזל סיפא נמי בגוזל ונגזל (**כתבו התוס'** מרישא עצמה היה יכול להקשות כדמקשה בסמוך, אלא כמה שיכול להקשות משבח גופיה פריך)? **מידי אריא**, הא כדאיתא והא כדאיתא (רישא בנגזל וסיפא בבעל חוב).

והא לא תני הכי (בברייתא, עלה דהך מתניתין דאין מוציאין, דתוקמה בבעל חוב) לשבח קרקעות כיצד, הרי שגזל שדה מחבירו, והרי היא יוצאה (שבית דין מוציאין אותה) מתחת ידו, כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים, ושבח גובה מנכסים בני חורין. היכי דמי, אילימא כדקתני (שלא מכרה גזלן, ומידו היא יוצאה בדין) גזלן ממאן גבי (ממאן יש לו לגבות, וכי מה נתן בה) אלא לאו כגון שגזל שדה מחבירו, ומכרה לאחר והשביחה (והרי היא בדין יוצאה מתחת ידו של לוקח,

אלמא אית ליה שבחא ללוקח מגזלן)? אמר לך לאו תרוצי קא מתרצת, תריץ נמי בבעל חוב [**כתבו התוס'** הגמ' בב"ב (קנז:) רצתה להוכיח מזה שבסוגייתנו רואים שגובה בעל חוב שבח שלא היה בעין בשעת הלואה, דאקני קנה ומכר משתעבד (כ"ל שלמס יכול לשעבד לבעל חובו גם נכסים שיקנה לאחר ההלוואה, ואם ימכרם יכול לטורפם מן הלקוחות) ודחתה הגמ' 'ר"מ היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם'. **וא"ת** ולוכח משמואל דאמר בעל חוב גובה את השבח, ושמואל גופיה הוא דבעי ליה התם דלא מצי למימר דשמואל נמי סבר כר"מ, ומבעי ליה אליבא דרבנן, דהא בכתובות (נט.) פסק שמואל כר' יוחנן הסנדלר דלית ליה אדם מקנה דבר שבא לעולם. **וי"ל** דהא דאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח היינו לפי המסקנא דהתם דפשיט דאקני קנה ומכר משתעבד אף לרבנן. **ואם תאמר** אדרבה לוכח מהכא דלא משתעבד מדלא טריף בע"ח ממשעבדי דטריף לוקח (**הסביר המהר"ם** ר"ל דהא קתני דהלוקח גובה את הקרן מנכסים משועבדים א"כ ע"כ אית ליה משועבדים, גם ל"ל דקנינהו לבתר ההלואה שלוה מהבעל חוב, מדלא גבי אותן הב"ח, ואי אמרת אקני וקנה ומכר משתעבד, אמאי גובה ב"ח מהאי לוקח, ליתא ליה לוקח הנחתי לך מקום לגבות הנכסים שקנה ומכר לאחר כן, אלא ודאי דאקני וקנה ומכר לא משתעבד) **וי"ל** דמיירי שזה הקרקע עשאו המוכר לבעל חוב אפותיקי ולכך גובה אותו בע"ח ואע"פ שיש שאר משעבדי. **אך קשה** אמאי דחיק לדחויי בב"ב (קנז:) הא מני ר"מ היא, יעמיד שהלוה עשאה אפותיקי, ולכן הקרקע נחשבת כשייכת למלוה עד שהשבח שהושבחה ע"י הלוקח נחשבת של המלוה, והלוקח נחשב יורד לתוך שדה חבירו, שדינו ליטול רק את ההוצאות שהוציא. כדמשמע לקמן והשבח היתר שייך למלוה **או** יעמיד בלוקח מן הגזלן וכגון שיש לו קרקע או קנו מידו כדמתרץ לקמן בשמעתין].

תא שמע לאכילת פירות כיצד, הרי שגזל שדה מחבירו, והרי היא יוצאה מתחת ידו. כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים, ופירות גובה מנכסים בני חורין. היכי דמי, אילימא כדקתני גזלן ממאן גבי, אלא לאו כגון שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה (ונעשה פירות גמורין, ונגזל לוקחה עם פירותיה, ואינו נותן אלא יציאה דקאמר ארעאי אשבח, וקתני דלוקח חוזר וגובה מגזלן מן המחוררין מוכח מכאן, שיש ללוקח פירות וכ"ש שבח).

אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שגזל שדה מחבירו מלאה פירות (**הגיה הגר"א** אין לגרוס 'מליאה פירות', דאם כן, הרי הם קצובים, אלא מדובר שגזל שדה ריקנית, וצמחו בה פירות, ואכלן. שפירות אלו אינם קצובים) ואכל את הפירות, וחפר בה בורות, שיחין ומערות. בא נגזל לגבות קרן גובה מנכסים משועבדים, בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין (לפי שאינם קצובין האי כשהוא גובה לאו בלוקח קאמר, דבשלא מכרה עסקינן, וגובה את הקרן דקאמר בנגזל, ואם תאמר קרן אמאי גובה מנכסים משועבדים, הרי קרקע לפניו, כגון שחפר בה בורות, דאפחתה משוייה).

רבה בר רב הונא אמר כגון [**דף טו ע"א**] שנטלוה מסיקין [אנסים נכרים נטלוה מן הגזלן, ומחמתו (כגון שהרלה להם הגזלן שיטלו קרקע זו, לו שלו המסיקין ליטול לווקא מקרקעותיו של הגזלן, ולא שנזדמן להם במקרה ליטול ממנו) ותנן בב"ק (קטז:) הגוזל שדה מחבירו ונטלוה מסיקין, אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחר, והרי היא יוצאה מתחת ידו דקתני, בנטילת מסיקין הוא] בא נגזל לגבות קרן גובה מנכסים משועבדים, בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין.

רבא לא אמר כרבה בר רב הונא, הרי היא יוצאה מתחת ידו בדינא (על ידי בית דין) משמע (הלכך בהוצאת נגזל קאמר, וגובה את הקרן דקאמר כשחפר בו בורות). ורבה בר רב הונא לא אמר כרבא, הרי היא יוצאה מתחת ידו בעינא משמע (כמו שהיתה, ולא שחפר בה בורות).

רב אשי אמר לצדדין קתני כגון שגזל שדה מחבירו מלאה פירות ואכל את הפירות ומכר את השדה (והרי היא יוצאה מתחת ידו של לוקח בדינא ובעינא) בא לוקח לגבות קרן גובה מנכסים משועבדים, בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין.

בין לרבא בין לרבה בר רב הונא (דמוקמי גביית קרן מן הגזלן בנגזל) מלוה על פה הוא, ומלוה על פה אינו גובה מנכסים משועבדים? הכא במאי עסקינן כשעמד בדין (קודם שמכר נכסיו, וכיון דחייבוהו בית דין אית ליה קלא,

והוה ליה כמלוה בשטר) והדר זבין. אי הכי, פירות נמי? כשעמד בדין על הקרן, ולא עמד בדין על הפירות (**הקשו התוס'** תימה אם כן מאי מפני תיקון העולם הלא בדין לא גבי, דמלוה על פה לא גבי ממשעבדי **ויש לומר** דאי לאו מפני תיקון העולם הוה אמינא הואיל ועמד בדין על הקרן יש קול גם לפירות). ומאי פסקא (בתמיה, פסקא תנא למלתיה דהעומד בדין אינו עומד על הפירות)? סתמא דמילתא, כי תבע איניש קרנא תבע ברישא.

וסבר שמואל לוקח מגזלן לית ליה שבחא, והא אמר ליה שמואל לרב חיננא בר שילת (סופר היה) אמליך וכתוב שופרא, שבחא ופירי (כשאתה כותב שטר המלך במוכר, אם יקבל עליו להגבות ללוקח משפר נכסיו, קרנא ושבחא ופרי אם יטרפוה ממנו). במאי, אי בבעל חוב מי אית ליה פירי, והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח, שבח אין, אבל פירות לא. אלא לאו בלוקח מגזלן?

אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן כגון שיש לו קרקע (לגזלן זה, שמגבהו ללוקח קרקע ולא מעות, דהשתא לא מחזי כרבית (**הסכילו הרלשונים** ולף שהקרקע שמחזיר לו שוה יותר ממעותיו, שהרי נותן לו גם לת השבח, לין זה נרלה כריבית, ללל הרי הולל כמוכר לו קרקע בזול. **וע"ע בריטב"ל**). אמר ליה אביי וכי מותר ללות סאה בסאה (שמא יוקרו חטין) במקום שיש לו קרקע? אמר ליה התם הלואה (שייך רבית טפי ממכר) הכא זביני.

איכא דאמרי אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן כגון שקנו מידו (על השבח, דהוה ליה מחויב משעת המכר קודם שיש שכר המתנת מעות **הסבירו התוס'** וא"ת א"כ אמאי קאמר אמליך הלא סתם קנין לכתיבה עומד **וי"ל** ה"מ כגון שהקנה לו דבר שהוא בעין דכיון דיפה כחו לעשות קנין רוצה שיכתבו לו). אמר ליה אביי וכי מותר ללות סאה בסאה במקום שקנו מידו? אמר ליה התם הלואה, והכא זביני.

גופא, אמר שמואל בעל חוב גובה את השבח (**כתבו התוס'** נראה שבאופן שהלוה מת והוריש קרקע ליתומיו, והיתומים השביחו הקרקע, שגובה המלוה מהיתומים אפילו את השבח שהשביחו, אע"פ שאין להם על מי לחזור, והוה ליה כמתנה דאמרינן לקמן דלא גבי שבחא, מ"מ גובה מהן משום דכרעיה דאבוהון נינהו (**התוס' רמ"ש** הסביר הטעם משום שעליהם מוטל לפרוע יותר חובות לביהם. **והוסיף לבאר** שאולי חכמים תיקנו כן, כדי שלא תנעל דלת בפני לוין. **אמנם דעת הרמב"ם דלא כהתוס'** שדין יתומים כדין מתנה, ולא גובה מהם השבח) כדמוכח בבכורות (נב.) דתנן אין הבכור נוטל פי שנים בראוי כבמוחזק, ולא בשבח שהשביחו הנכסים לאחר מותו, ולא האשה בכתובתה גובה ממה שהשביחו נכסי הבעל לאחר מותו ולא הבנות במזונותיהן. ופריך בגמרא והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח, ומשני מקולי כתובה שנו כאן, ומזון בנות נמי תנאי כתובה ככתובה דמי. והתם משבח יתומים מיירי, דאי משבח לקוחות אם כן מאי אריא דלא טרפי בנות משבח, והלא מגוף הקרקע נמי לא טרפי דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, אלא ודאי בשבח יתומים מיירי, ודוקא כתובת אשה ומזונות דקילי לא גבו משבח, אבל שאר בע"ח גבי. **ורש"י פירש התם** מזון הבנות כגון נשא אשה ופסק לזון בתה ה' שנים ולפירושו אין ראיה שגובים שבח מהיתומים, משום שחוב זה גובים גם מהלקוחות, וא"כ יתכן להעמיד שם שמדובר גם בלקוחות **אך לא נהירא** דלא שייך בהו לשון 'תנאי כתובה', אלא היא סתם החייבות שהתחייב לה משנשאה. **והא** דאמר לקמן (קי.) יתומים אומרים אנו השבחנו ואין השבח שלך, משמע דלא גבי משבח יתומים. **התם מיירי** שהאב ייחד קרקע זו כאפותיקי לבעל חוב, ואומרים אנו השבחנו ותן לנו היציאה כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות וכן מוקי התם במסקנא כשעשאה אפותיקי, אך לטענתו שאביהם השביחה ולא היתומים, הוא נוטל את השבח כפרעון חובו מאביהם, ואין לו לשלם את ההוצאה). אמר רבא תדע, שכך כותב לו מוכר ללוקח (באחריות שטר המכר) אנא איקום ואשפי (אשקיט) ואדכי (אטהר מכל ערעור) ואמריק, זביני אילין, אינון ועמליהון ושבחיהון (וכיון דעל מוכר הדר, גבי שבחא בעל חוב מלוקח, וחוזר הלוקח על המוכר) ואיקום קדמך, וצבי (וחפץ) זבינא דנן וקבל עלוהי (והסכים הלוקח, וקיבל עליו תנאים אלו. **כתבו התוס'** אין לפרש ד'תדע' זו רק ראיה בעלמא שבעל חוב גובה את השבח, שאם נאמר כן לא מובנת הקושית הגמ' בהמשך 'מתנה דלא כתיב בה הכי, הכי נמי דלא טריף שבח' שהרי לא בגלל כתיבת המוכר גובה הבעל חוב. **אלא יש לומר** שכוונת הגמ' שזו באמת טעם הדבר, היינו טעם הדבר שבעל חוב גובה את השבח הוא משום שהלוקח משלם למוכר, את מה שיגבו ממנו. **וא"ת** ומאי ראיה היא, דלמא האחריות שנותן המוכר לקונה הוא רק על אופן שהקרקע תתברר כגזולה, ויוציא הנגזל מהלוקח, דנגזל ודאי אית ליה שבחא **וי"ל** דאי בלוקח מן הגזלן איירי הוה ליה למכתב נמי ופיריהון אלא מיירי בבעל חוב דלית ליה

פירי **אי נמי** מדקאמר 'ועמליהון' היינו הוצאה ו'שבחיהון' היינו השבח היתר על היציאה, וא"א לפרש בנגזל שהרי הנגזל משלם את ההוצאות, מי שטרף ממנו, כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות).

אמר ליה רב חייא בר אבין לרבא אלא מעתה, מתנה דלא כתיב ליה הכי (שאין אדם מקבל עליו אחריות מה שהוא נותן) הכי נמי (דאם נותן נכסיו במתנה) דלא טריף שבחא (הואיל ולא הדר על הנותן)? אמר ליה אין. וכי יפה כח מתנה ממכר (בתמיה)? אמר ליה אין, יפה ויפה (בדבר זה, דכיון דלא הדר גבי ליה, לא מפסיד ליה במידי דלא אפסדיה לבעל חוב, דבשלמא גופה של קרקע אמר לו אמאי קבלתיה מאין אגבה חובי, אבל שבחא אמר לו מאי אפסדתיך).

אמר רב נחמן הא מתניתא מסייע ליה למר שמואל (דבעל חוב גובה את השבח) והונא חברין מוקים לה במילי אחריני. **דתניא** המוכר שדה לחבירו, והרי היא יוצאה מתחת ידו, כשהוא גובה (כשלוקח חוזר וגובה מן המוכר) גובה את הקרן מנכסים משועבדים, ושבח גובה מנכסים בני חורין. והונא חברין מוקים לה במילי אחריני (בדבר אחר) בלוקח מגזלן (דנגזל ודאי טריף שבחא, דאמר ליה ארעאי אשבח, אבל בעל חוב, כל כמה דלא טרפה לה לאו דידיה הוא, וברשותא דלוקח אשבח).

תניא אידך המוכר שדה לחבירו והשביחה, ובא בעל חוב וטרפה. כשהוא (הלוקח שטרפו את קרקעו) גובה, אם השבח יותר על היציאה (שהוציא הלוקח בשבחה) נוטל (הלוקח) את השבח מבעל הקרקע (מה שעודף על היציאה, דאמר ליה פרעתי את חובך) והיציאה מבעל חוב. ואם היציאה יתירה על השבח אין לו (ללוקח) אלא הוצאה שיעור שבח מבעל חוב (מן היציאה שהוציא בה פורע לו שיעור שבח, והשאר מפסיד).

והא, שמואל במאי מוקים לה, אי בלוקח מגזלן (האי בעל חוב היינו נגזל) קשיא רישא (דקתני נוטל את השבח מבעל הקרקע) דאמר שמואל לוקח מגזלן לית ליה שבחא. אי בבעל חוב קשיא רישא וסיפא (דקתני בעל חוב נותן את היציאה) דאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח (ואינו נותן כלום)?

איבעית אימא בלוקח מגזלן, כגון שיש לו קרקע. **אי נמי** (בלוקח מגזלן, ומלוכר) שקנו מידו (של המוכר, שמתחייב על תשלום דמי השבח). **איבעית אימא** בבעל חוב, ולא קשיא כאן בשבח [דף טו ע"ב] המגיע לכתפים (קרוב ליקצר הסכירו הראשונים ולכן נקרא 'שבח המגיע לכתפים', כי הוא עומד להיקצר ולהינשא על הכתפים מהשדה) אלא שעדיין צריכין לקרקע הוי להו כפירות גמורין, ואין בעל חוב גובה אותו בלא יציאה) כאן בשבח שאינו מגיע לכתפים.

והא מעשים בכל יום (דיני טורפי מקח באין לפני שמואל) וקא מגבי שמואל אפילו בשבח המגיע לכתפים (כל השבח עם הקרקע ואפילו מגיע לכתפים, כל זמן שצריכין לקרקע)? לא קשיא הא דמסיק ביה כשיעור ארעא ושבחא, הא (דקתני נוטל יציאה מבעל חוב) דלא מסיק ביה (בעל חוב במוכר) אלא כשיעור ארעא (**הקשו התוס'** כיון דלא מסיק אלא שיעור ארעא, אמאי נוטל שבח היתר על היציאה **וי"ל** שאה"נ, אבל הקשה קושיא טובה אחרת. **ולפי המסקנא** דמוקי באפותיקי אתי שפיר דאע"פ דלא מסיק ביה אלא שיעור ארעא נותן לו היציאה ללוקח והשבח היתר על היציאה לוקח חנם כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, הלכך) יהיב ליה (בעל חוב ללוקח) שבחיה ומסליק ליה (והאי דנקט למלתיה בלשון יציאה ולא תנא נוטל כנגד החוב מבעל הקרקע, והמותר מבעל חוב לאשמועינן היא גופא אתא, דהיכא דיציאה יתירה על השבח אין לו אלא יציאה שיעור שבח).

(מה שהעמדנו שהבע"ח משלם ללוקח את דמי השבח, באופן שהחוב הוא כשיעור דמי הקרקע ללא השבח) הניחא למאן דאמר [פלוגתא בכתובות (צא:)] אי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי מסליק ליה לבעל חוב (ר"ל אע"פ שיכול הלוקח לפרוע החוב בממון, מ"מ יכול הבע"ח לטרוף ממנו את הקרקע) שפיר (דמצי למימר דהיכא דיש קרקע מותר על החוב עם השבח מסלק ליה ללוקח בזוזי על כרחו דלוקח, ולא מצי אמר

לוקח הב לי מן ארעא שיעור שבחי, דאמר כוליה דידיה, ואת ירדת בה שלא ברשות) אלא למאן דאמר כי אית ליה זוזי ללוקח מצי מסליק ליה לבעל חוב, נימא ליה אילו הוה לי זוזי הוה מסלקינך מכולה ארעא, השתא דלית לי זוזי הב לי גרבא דארעא בארעא שיעור שבחאי?

הכא במאי עסקינן (האי ברייתא דלעיל) כגון שעשאו (לוה לבעל חוב) אפותיקי (להא ארעא), דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו (והכל מודים בזו דאי הוה ליה זוזי ללוקח לא הוה מצי מסלק ליה **כתבו התוס'** השתא מצי איירי דמסיק ביה אפי' שיעור ארעא ושבחא, ואפ"ה כיון דשוייא אפותיקי צריך ליתן היציאה כדין יורד לתוך שדה כדאמרינן (קי.) גבי יתומים אומרים אנו השבחנו ורוצים היציאה דמיירי באפותיקי ואף על גב דמסיק בהו שיעור ארעא ושבחא, דהא אם אביהם השביח גובה הכל. **ומיהו** אין ראיה מהגמ' שדנה ביתומים לעניין לקוחות, דשאני יתומים שאין להם על מי לחזור ליקח היציאה דכיון שעשה אביהם אפותיקי הרי הוא כיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות שאינו מפסיד היציאה, אבל בלוקח שאינו מפסיד כלום שהמוכר משלם לו היציאה והשבח שזה פוטרו מחובו, מצינו למימר דאפילו באפותיקי כיון דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא, לוקח את כל השבח, שבשביל שעשאה אפותיקי לא יגרע כחו. **וא"ת** כיון דאמר ליה 'לא יהא לך פרעון אלא מזו' כשמוכר לאחר הוה ליה כלוקח מגזלן שהרי אינו של מוכר א"כ למה נוטל מן המוכר השבח היתר על היציאה, והא לוקח מגזלן לשמואל לית ליה שבחא **וי"ל** כגון שמכרה קודם שבא זמנו של בעל חוב דחל המקח עד הזמן ולא דמי לגזלן שלא חל המקח כלל דזוזי הוו הלואה ואם ישלם שבח הוה ליה רבית, **ונראה עוד** שאפילו מכרה אחר הזמן היה סבור לפיים בע"ח בזוזי וחל המקח עד שטרפה ממנו). **פסק**

השי"ע א. כשבא בעל חוב לטרוף מהלוקח, אם כתב לו הלוה דאקנה (ר"ל שמשעבד הלוה למלוה גם נכסים שיקנה לאחר ההלואה) טורף ג"כ השבח שהשביח השדה, בין שבח ששבחו הנכסים מאליהם כגון שעלו בו אילנות או נתייקרה, בין שבח שהשביחו מחמת הוצאה, אלא שאם שבחו מאליהם טורף כל השבח. (**הגה** וי"א דבכל ענין אינו גובה רק חצי השבח וכן נראה לי עיקר...). ואם השביחו מחמת הוצאה, טורף חצי השבח היתר על ההוצאה (**הגה** וי"א דאין הבעל חוב נותן לו הוצאה כלל, מאחר דהחוב שלו נגד הקרן עם השבח) וחוזר הלוקח וגובה הקרן מנכסי המוכר, אף מהמשועבדים שמכר או נתן מאחר זמן שמכר לו השדה, אבל השבח שטרף ממנו בעל חוב אינו גובה אותו מנכסי המוכר, אלא מבני חורין... וכל הפירות שאכל הלוקח אינם נטרפים ממנו, אבל כל הפירות המחוברים לקרקע, אף על פי שאינם צריכים לקרקע, כענבים שהגיעו להבצר, הרי בעל חוב גובה מהם כמו שגובה מן השבח. ואם רוצה הלוקח לסלקו, יכול לסלקו בין מן השדה בין מן השבח, אם לא עשאה אפותיקי. אבל אם עשאה אפותיקי מפורש, שאמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו, אינו יכול לסלקו. חו"מ (קטו,א). **הסביר הב"י** אמר שמואל בעל חוב גובה את השבח. **ופירשו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם** בין שבחא דממילא בין שבחא דמחמת הוצאה. **הטור כתב** לא שיטול כל השבח אלא רק חציו שכן איתא בב"ב (קנז:) מטעם שברגע שמשעבד הלוה למלוה גם נכסים שיקנה אחר הלואה, הגמ' אומרת ששיעבוד שניהם חל כאחד, ובנד"ד השבח משועבד גם לקונה עבור האחריות שהמוכר נתן לו, וגם לבעל חוב של המוכר, ולכן חולקים.

ב. כל הדברים לא נאמרו אלא בלוקח, אבל מקבל מתנה ששבחה מחמת הוצאה אין בע"ח גובה משבחה כלום, אלא רואים כמה היתה שוה בשעת מתנה, וגובה. ואם שבחה מאליה, בע"ח גובה את כולה. **הגה** ויש אומרים דאפילו השבח דממילא נמי לא טריף... חו"מ (קטו,ג). **ביאר הב"י** מסקנת הגמ' שבמתנה לא גובה את השבח. **כתב הרי"ף** מסתברא דהאי שבחא דלא טריף ממתנה שבחא דאתי מחמת הוצאה הוא אבל שבחא דאתי ממילא טריף וכן הלכתא, **וכ"ד הרמב"ם הרמב"ן והראב"ד, ודלא כהרא"ש, הרשב"א, והרז"ה** שלא גובה בשום אופן. **בבדק הבית** הכריע כהרי"ף. * **לין גזל שלה ומכרה יכולה כהמשך.**

הכיר בה (לוקח בקרקע זו) שאינה שלו (של מוכר, שגזולה היתה אצלו) ולקחה. **אמר רב** מעות יש לו (מן המוכר, לכשיוציאנה נגזל מידו) שבח אין לו [שקרקע זה אינו קנוי לו **הקשו התוס'** תימה (ב"ק צה.) תנא ה' גובין שבח מנכסים בני חורין והגמ' מעמידה בת"ח דידע דקרקע אינה נגזלת אלמא אפילו בהכיר בה שהיא גזולה יש לו שבח **וי"ל** ששם מדובר שהמוכר קיבל אחריות, שאם יבוא הנגזל ויטול את הקרקע, הוא ישלם ללוקח]. **ושמואל אמר** אפילו מעות אין לו. במאי קמיפלגי? רב סבר

אדם יודע שקרקע אין לו, וגמר ונתן לשום פקדון. ונימא ליה לשום פקדון? סבר לא מקבל (לשמור). ושמואל סבר אדם יודע שקרקע אין לו, וגמר ונתן לשום מתנה [**כתבו התוס'** אבל בערכין (כט:) גבי המוכר שדהו בשנת היובל עצמה דאמר שמואל מעות חוזרין ליכא למימר אדם יודע שאין מכר ביובל, שהרי אין זה מוסכם, שהרי רב סובר שהמכר חל אמנם השדה מיד יוצאת מיד הלוקח]. **ונימא** ליה לשום מתנה? כסיפא ליה מילתא.

והא פליגי ביה חדא זימנא, דאיתמר המקדש את אחותו, **רב אמר** מעות חוזרין (הקדושין חוזרין לו) **ושמואל אמר** מעות מתנה. רב אמר מעות חוזרין, אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו, וגמר ונתן לשום פקדון. ונימא לה לשום פקדון? סבר לא מקבלה מיניה. ושמואל אמר מעות מתנה, אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו, וגמר ונתן לשום מתנה. ונימא לה לשום מתנה (בתמיה) כסיפא לה מילתא?

צריכא, דאי איתמר בהא, בהא קאמר רב, דלא עבדי אינשי דיהבי מתנות לנוכראה. אבל גבי אחותו אימא מודה ליה לשמואל. ואי איתמר בהך קאמר שמואל, אבל בהא אימא מודה ליה לרב, צריכא.

בין לרב דאמר פקדון, בין לשמואל דאמר מתנה, האי לארעא במאי קא נחית, ופירות היכי אכיל (כלומר היכי מצינן לומר טעמא דרב משום דגמר ונתן לשום פקדון, וטעמא דשמואל משום דגמר ונתן לשום מתנה, ואי הוה דעתיה לחד מהנך, היכי הוה נחית להאי ארעא לעובדה ולאכול פירותיה, על כרחיה סבור היה שיהא המכר קיים, ולא היה בקי בדין, וטעמא דפלוגתא דרב ושמואל טעם אחרינא הוא)? סבר אנא איחות לארעא, ואיעביד ואיכול בגויה, כי היכי דהוה קא עביד איהו (הגזלן). לכי אתי מריה דארעא, זוזאי נהוו, לרב דאמר פקדון פקדון, לשמואל דאמר מתנה מתנה.

אמר רבא הלכתא (כרב בפלוגתא קמייתא המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו) יש לו מעות ויש לו שבח, ואע"פ שלא פירש לו את השבח (ולית לן דשמואל, דאמר שבח צריך לימלך) הכיר בה שאינה שלו, ולקחה, מעות יש לו, שבח אין לו. אחריות טעות סופר הוא (ולית לן דשמואל דאמר שעבוד צריך לימלך) בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר. **פסק הש"ע א.** גזל שדה ומכרה והשביחה הלוקח, אם השבח יותר על ההוצאה נוטל ההוצאה מבעל השדה, וי"א אפילו לא היתה עדיפא מבשעה שגזלה, כגון שהכסיפה הגזלן, אפילו הכי נוטל היציאה מהנגזל (נ"י בשם הר"ן, ויש חולקין, שם בשם רש"י) והקרן עם שאר השבח נוטל מהגזלן. הקרן, גובה מנכסים משועבדים, ושאר השבח מנכסים בני חורין. ואם הכיר בה שהיא גזולה כשלקחה, אינו נוטל מהגזלן אלא הקרן בלבד, ומפסיד שאר השבח היתר על ההוצאה. היתה ההוצאה יתירה על השבח, בין שהכיר בה שהיתה גזולה בין שלא הכיר, אין לו מההוצאה אלא שיעור השבח, ונוטלו מבעל השדה וי"א דהואיל וידע שאינו שלו הפסיד אפילו ההוצאה (טור בשם ר"י והרל"ש)... והקרן נוטל מהגזלן מנכסים משועבדים. חו"מ (שעג,א). **הסביר הב"י** מסקנת הגמ' המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו יש לו מעות ויש לו שבח ואע"פ שלא פירש לו את השבח. הכיר בה שאינה שלו ולקחה מעות יש לו שבח אין לו **פירש הרי"ף** לאו שבח דאתי מחמת הוצאה הוא אלא שבחא דאתי ממילא דכיון שהכיר בה שאינה שלו ולקחה הוו זוזי גבי מוכר כי מלוה ואי שקיל מיניה שבחא השתא הוה ליה כנוטל שכר מעותיו דהיינו רבית אי נמי משום דסבר לה כרב דאמר אדם יודע שקרקע אין לו וגמר ונתן לשום פקדון, אבל שבח דאתי מחמת הוצאה שקיל ליה מנגזל. **עוד כתב הרי"ף** כללא דנקטינן מהאי שמעתא דהיכא דזבן לוקח ארעא מגזלן ואשבחה ואתא נגזל לאפוקה מיניה דלוקח דינא הוא דשקיל לה נגזל ולשבחא דאית בה וחזינן ליה לשבחא אי הוי יתר על הוצאה שקיל לה להוצאה מנגזל דשבח הוצאה גבי דנגזל איהו ואיהו מתהני ביה ומאי דפייש ליה משבחא שקיל ליה מגזלן שכך כותב לו אנא איקום... והני מילי בשלא הכיר בה שאינה שלו אבל הכיר בה שאינה שלו ולקחה אין לו אלא הוצאה בלבד מנגזל ומאי דפייש מן שבחא פסיד ליה ולא שקיל ליה מיניה כלום כדאמר רבא הכיר בה שאינה שלו ולקחה מעות יש לו שבח אין לו ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו הוצאה אלא שיעור שבח מנגזל ולא שקיל מיניה דגזלן כלום אלא קרנא דשקל

מיניה בעידן זביני בלחוד בין הכיר שאינה שלו ולקחה בין לא הכיר בה.

בעא מיניה שמואל מרב חזר (גזלן) ולקחה מבעלים הראשונים (לאחר שמכר ללוקח) מהו (להיות במקום בעלים, כאילו לקחה אחר, ויוציאה מיד הלוקח **הסבירו התוס'** בלא הכיר בה מיירי, וקמיבעיא ליה אם הגזלן יכול לבטל המקח ולהחזיר לו מעותיו או לאו)? **אמר ליה** (לא מצי לאפוקה) מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו (וכשלקחה לא לקחה אלא כדי שתהא מקוים ביד הלוקח). מאי טעמא? **מר זוטרא אמר** ניחא ליה דלא נקרייה גזלנא (שלא יחרפנו לוקח זה כשיוציאנה נגזל מידו ויקראנו גזלן, לכך חוזר להעמיד ממכרו) **רב אשי אמר** ניחא ליה דליקו בהמנותיה.

מאי בינייהו? איכא בינייהו דמית לוקח [**פירש רש"י** לאחר שקנאה גזלן מן הבעלים, והגזלן בא להוציאה מבניו של לוקח **הקשו התוס'** פירש רש"י שמת הלוקח אחר שקנאה. **ואין נראה** שבאופן זה אין להסתפק, דמיד שקנה הגזלן זכה בו לוקח, ואטו משום דמית ליה בתר הכי פקע כחו **אלא יש לומר** דמית קודם שקנאה הגזלן מנגזל. ולפי הבנה זאת יש להסביר את ההמשך, 'מית גזלן' ר"ל שהיה חולה או גוסס והיה עומד למות בשעה שקנאה מהנגזל, ואח"כ מת, וכיון שבשעת המכירה עמד למות, מסתבר שהוא לא חשש שיחרפוהו, שאם לא כן אי אפשר לפרש שמת קודם שקנאה הוא עצמו (עפ"י הרש"ש)]. מאן דאמר (לא חזר להעמיד ממכרו ל...) ניחא ליה דלא לקרייה גזלנא [**דף טז ע"א**] הא מית ליה (לוקח, ומי יחרפנו עוד, הלכך, לא נתכוון לזה, אלא להעמידה בידו בחייו ולא לאחר מותו). ומאן דאמר ניחא ליה דליקום בהמנותיה בהדי בני נמי ניחא ליה דליקום בהמנותיה. סוף סוף קרו ליה בני לוקח גזלנא?

אלא, איכא בינייהו דמית גזלן (לאחר שלקחה, והבנים באים להוציא מיד הלוקח) מאן דאמר ניחא ליה לאיניש דלא לקריוהו גזלן הא מית ליה (ולא נתכוון להעמיד ממכרו אלא בימי חייו, שלא יחרפוהו) למאן דאמר ניחא ליה דליקום בהמנותיה, הכי נמי אע"ג דמית, ניחא ליה (מעיקרא) דליקום בהמנותיה (אפילו לאחר מיתה). סוף סוף קרו לבניה בני גזלנא (נמצא שאף לאחר מיתה מחרפין אותו)?

אלא, איכא בינייהו (מקום שלא מכר את הקרקע הגזולה, אלא...) דיהבה במתנה. מאן דאמר ניחא ליה דליקום בהמנותיה מתנה נמי ניחא ליה דליקום בהמנותיה, מאן דאמר ניחא ליה דלא נקריוהו גזלנא אמר ליה מאי גזלינא מינך [**הסבירו התוס'** וא"ת וכי מכרה נמי מה גזלו, והלא צריך להחזיר לו מעותיו **וי"ל** דמ"מ יקראנו גזלנא כל זמן שלא יפרע לו (**התוס' רא"ש בשם** שקורא לו גזלן, משום שבטל המקח, והיא יוצאה מידו)]?

פשיטא זבנה, אורתה (**כתב הנחלת דוד** דהיינו שהורישה לאחד מבניו בחייו במתנת בריא. דאל"כ, אלא שהורישה ממש, במתנת שכיב מרע, היאך חזר ולקחה אחר כך מהבעלים הראשונים) ויהבה במתנה (אם קודם שלקח מן הבעלים חזר ומכרה לאיש אחר לבד מן הראשון, או הורישה לאחד מבניו, או יהבה במתנה, ואחר כך לקחה האי ודאי איגלי דעתיה ד...) לאו לאוקמה קמי לוקח (ראשון) קא בעי (שהרי מכרה לשני **הטור סימן שע"ד הביא בשם הרמב"ם** שה"ה נמי אם קנאה מהנגזל קודם שמכרה או נתנה לאחר ואחר שקנאה מכרה ונתנה לאחר דאמרינן נמי שלא כיון לקיימה ביד הראשון **אמנם הטור חלק** וטעמו דמיד כשקנאה נתקיימה ביד הלוקח ואינו יכול למכרה עוד לאחר).

נפלה ליה (לגזלן) בירושה (שמתחילה גזלה לאחד ממורישיו ומת הנגזל) ירושה ממילא היא ולאו איהו קא טרח אבתרה (והא ליכא למימר ניחא ליה דליקו בהימנותיה, דהא לא טרח אבתרה, דנימא גלי דעתיה דניחא ליה דליקו, הלכך, הוי כיורש דעלמא, וחוזר ותובעה, ונותן מעות ללוקח).

גבי איהו בחובו (לאחר שגזלה ומכר לו, ובא לו אצל נגזל, ואמר לו הגבה לי בחובי קרקע שגזלתיך) חזינא אי אית ליה ארעא אחריתי (לנגזל, שיכול לגבות חובו ממנה) ואמר האי (בזו שגזלתי) בעינא (אני חפץ) לאוקמה קמיה לוקח קא בעי, ואי לא זוזי הוא דבעי אפרועי.

יהבה נהליה במתנה (נגזל לגזלן) פליגי בה רב אחא ורבינא. חד אמר מתנה כירושה, דהא ממילא. וחד אמר מתנה כמכר, דאי לאו דטרח וארצי קמיה לא הוי יהיב ליה מתנה, להכי

טרח וארצי קמיה, כי היכי דליקום בהמנותיה (**כתבו התוס'** משמע דהכי הלכתא מדלא נקט לישנא דלא נקרייה גזלן, ועוד דהלכה כרב אשי דהוא בתראה וגדול בחכמה ובמנין)

ועד אימת (יקחנה מבעלים הראשונים דאמרינן דמשום ד...) ניחא ליה דליקום בהמנותיה (לקחה)? **אמר רב הונא** עד שעת העמדה בדין (עד שיטרפוה מן הלוקח ויעמידהו בדין, אבל משעמד ברשעו עד שעת העמדה בדין גלי אדעתיה דלא מהימן הוא, ואם לקחה אחרי כן לאו לאוקמיה קמיה לוקח בעי). **חייא בר רב אמר** עד דמטא אדרכתא לידיה [עד שיחייבוהו בית דין לפרוע ללוקח מעותיו, ועמד במרדו עד שכתבו פסק דין ונתנו ללוקח על נכסיו של גזלן, שבכל מקום שימצאם יחזיק בהן, והיינו תשעים יום לאחר שעמד בדין, כדאמרינן (ב"ק קיב:)]. **רב פפא אמר** עד דמתחלן יומי אכרזתא [לאחר שמצא זה קרקע משל גזלן, ובא לבית דין והן מכריזין שכל מי שרוצה לקנות קרקע יבא ויקחנה, כדאמרינן בערכין (כא:) שום היתומין שלשים יום].

מתקיף לה רמי בר חמא (אהא מה מכר ראשון לשני...) מכדי, האי לוקח במאי קני להאי ארעא בהאי שטרא, האי שטרא חספא בעלמא הוא (**הסבירו התוס'** וא"ת ולימא דקני לה במה שהחזיק בה אחר שקנאה גזלן **וי"ל** דמשמע ליה משעה שקנאה הגזלן היא של לוקח אע"פ שלא עשה בו שום מעשה **וא"ת** כיון שהמכירה בהתחלה לא חלה כלל, מעות המכר הם הלואה, ועתה כאשר הגזלן קנה מהנגזל, תקנה הקרקע ללוקח במעות ההלואה שהגזלן חייב לו **וי"ל** באתרא דלא קנו בכספא **א"נ** במלוה אינו יכול לקנות כדאמרינן בקדושין (ו:) המקדש במלוה אינה מקודשת ובמכר לא קנה. והא דאמר בקידושין (מז.) ושוין שבמכר קנה היינו במלוה שיש לו על אחרים דאז באשה בענין זה מקודשת לכ"ע אי לאו דאשה לא סמכא דעתה ויראה שיחזור וימחול, אבל מלוה שאשה חייבת לו אם מוחל לה ומקדשה בה אינה מקודשת דלא נתן לה כלום דמקמי הכי היה ברשותה וכן במכר לא קנה אע"ג דכשמקדשה בהנאת מחילת מלוה היא מקודשת דלא גרע מארווח לה זמנא ואדבר עליך לשלטון דמקודשת, וכן במכר אם מכר בהנאת מחילה קונה כמו בהחליף דמי שור בפרה מ"מ לא משמע ליה שהיה מקנה לו בהנאת מחילת מלוה משום דמשמע מיד שלקחה הגזלן קנה לוקח ראשון)?

אמר ליה רבא תהא (הא דרב) במאמינו (שאמר לו, אני סומך עליך שתתננה בידי) בההוא הנאה דלא קאמר ליה מידי, וקא סמיך עליה (**הסבירו התוס'** והויא כאילו א"ל שדה זו תהא קנויה לך לכשאקחנה, ולכן מיד כאשר הוא קנאה מהנגזל, חל הקניין הראשון שהוא מכר בו את הקרקע ללוקח) דטרח ומייתי ליה, גמר ומקני ליה (כשלקחה מבעלים הראשונים).

מתיב רב ששת מה שאירש מאבא מכור לך מה שתעלה מצודתי (של חיות ועופות ושל דגים) מכור לך לא אמר כלום. מה שאירש מן אבא היום מכור לך, מה שתעלה מצודתי היום מכור לך דבריו קיימין (מוכח מהריטב"א, שכיון שנשעת המכירה עדיין לא היה הדבר בידו, לא יחול המכר אף כשיבוא לידו. אם כן, הילך יכול הגזלן להקנות ללוקח את השדה **הסבירו התוס'** וא"ת לימא דרב דאמר כר"מ, שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ובריתא כרבנן **וי"ל** שהקושיא איננה על רב אלא על מה שאנחנו פוסקים מצד אחד כרב שכאשר הגזלן קונה את הקרקע היא נקנית ללוקח, שמשמע מד (עב:) שהלכה כן, וסבירא לן כרבנן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דשמואל פסיק כרבי יוחנן הסנדלר בכתובות (נט.) שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ורב נחמן סבר בפירות דקל אף משבאו לעולם יכול לחזור בו, ולכן הגמ' שאלה, איך לקיים ב' הלכות אלו יחדיו. **אמנם** רב האי גאון, דחה דברי רב בסוגייתנו, מכח דאין אדדם מקנה דבר שאינו בא לעולם **אמנם** אין דבריו נראים, שמשמע מדף (עב:) שכן הלכה כמותו)?

אמר רמי בר חמא הא גברא והא תיובתא (הרי אדם גדול, וכמוהו תשובתו, דקתני לא אמר כלום, ולכשיירש לא קנה לוקח, כיון דההיא שעתא לאו דידיה הוו נכסי אביו, ולא אמרינן מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו) **אמר רבא** גברא קא חזינא, ותיובתא לא קא חזינא. הכא סמכא דעתיה, והכא לא סמכא דעתיה (דלוקח, דקאמר מי יימר שירש מאביו כלום, שמא ימכור אביו נכסיו בחייו). הכא סמכא דעתיה דאזיל טרח ומייתי ליה, כי היכי דלא נקרייה גזלנא, הכא לא סמכא דעתיה.

שלחוה (להא תיובתא דרב ששת דאותיב אדרב) לקמיה דרבי אבא בר זבדא, אמר להו

זו אינה צריכה לפנים (אינה צריכה כדי לתרצה להכניסה לפני בני הישיבה, שאין בהן יודע לפרקה. **ותשובת הגאונים** פורשין לגנאי דליכא קושיא, מעליא, אל תעלוה לגיו). אמר רבא זו צריכה לפנים ולפני לפנים, הכא סמכא דעתיה, והכא לא סמכא דעתיה...

ומאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? **אמר רבי יוחנן** סיפא מה שאירש מאבא היום משום כבוד אביו (כשהיה אביו גוסס, וצריך מעות לקבורתו ולתכריכין, מוזהר לכבוד אביו שלא לשהותו בבזיון **כתב הרמב"ן** דוקא כשהבן עני, שאין לו לתת משלו לצורך קבורת אביו. וכן מדובר דווקא כשמוכר בכדי תכריכי אביו. אבל אם מוכר יותר מזה, אין דבריו קיימין) מה שתעלה מצודתי היום [**דף טז ע"ב**] משום כדי חייו (מה שתעלה מצודתי היום תקנו חכמים שיהיו דבריו קיימין, שמא צריך הוא למזונות דבר מועט, אבל מה שתעלה מצודתי כל חדש או כל שנה אין שם משום כדי חייו **נחלקו הראשונים, י"א** שהמכר חל רק אם אכן אין לו מה לאכול, ומוכר רק כדי חייו. **וי"א** שכיון שבדרך כלל 'מה שתעלה מצודתי היום' הוא דבר מועט, לא חילקו חכמים בדבר, ותועיל המכירה לגבי כל מה שתעלה מצודתו, אף אם זה יותר מכדי חייו). **פסק הש"ע**

א. הגוזל שדה ומכרה או נתנה לאחר, שאין מעשיו כלום כמו שנתבאר, אם אחר כך קנאה הגזלן מהנגזל, נתקיימה ביד הלוקח מהגזלן או ביד המקבל המתנה ממנו, שמפני זה טרח הגזלן לקנותה, כדי לעמוד בנאמנותו. לפיכך אם לא קנאה עד שתבע הלוקח את הגזלן, כגון שמכר לו שדה שאינה שלו ונתחייב לשלם והתחיל בית דין להכריז על נכסי הגזלן כדי להגבות מהם ללוקח, ואחר כך קנאה הגזלן מהנגזל, לא נתקיימה ביד הלוקח ויכול הגזלן עצמו או יורשיו לתת לו מעותיו ולהוציאה מידו חו"מ (שעד,א). **כתב הב"י** פסקו הראשונים כרב אשי שהטעם להלכה 'דניחא ליה דליקו בהימנותיה' לפי"ז אם נתנה במתנה ג"כ נתקיימה ביד הלוקח. * לעניין 'עד אימת ניחא ליה דליקום בהימנותיה' פסקו הפוסקים כרב פפא 'עד דמתחלי יומי אכרזתא'. **ב.** לקחה הגזלן מהנגזל אחר שמכרה כשהיא גזולה, וחזר ומכרה לאחר או נתנה במתנה או הורישה, הרי זה גילה דעתו שאינו רוצה להעמידה ביד זה שלקחה ממנו כשהיתה גזולה. וכן אם נפלה לגזלן בירושה, לא נתקיימה ביד הלוקח [**הגה** ויש חולקין וס"ל דאם מכרה או נתנה לאחר שקנאה, הלוקח ראשון קנה. אבל אם מכרה או נתנה קודם שקנאה, לא קנה לוקח ראשון (רש"י). וכל זה לא מיירי אלא בשלא הכיר בה שהיא גזולה, וקנאה. אבל אם הכיר בה וקנאה, לא קנה לוקח (מ"מ כ"ן נימוק"י)] חו"מ (שעד,ב). **ג.** גבאה הגזלן בחובו, אם יש לנגזל קרקע אחרת ואמר ליה הגזלן זו אני גובה בחובי, הרי זה מתכוין להעמידה ביד הלוקח. ואם אין לנגזל קרקע אלא זו, לגבות חובו הוא שנתכוון. חו"מ (שעד,ג). **ד.** נתנוה הבעלים לגזלן מתנה, קנאה הלוקח, שאילו לא טרח לבעלים לא היו נותנים לו במתנה, ומפני זה טרח, כדי שיזכה בה בדין ויעמוד בנאמנתו ותתקיים ביד הלוקח. [**הגה** ויש חולקין וס"ל דעל הלוקח להביא ראיה שכיון להעמידה בידו, ואין מוציא מיד הגזלן. וכן נראה לי עיקר (רמ"ש, נ"י, והמ"מ)]. חו"מ (שעד,ד). **כתב הרא"ש** הלכתא כרבינא לקולא ולא מפקינן ממונא מחזקת הגזלן ועל הלוקח להביא ראיה שנתכוון להעמידה בידו **כ"פ הרמ"א. אמנם הרמב"ם פסק** דהויא כמכר וכתב המ"מ דאולי משום דמסתבר טעמא דמ"ד כמכר לדעתו ויותר נכון לומר שטעמו כטעם הרמ"ה דהלוקח מוחזק ודאי ומוכר ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי, **וכ"פ הש"ע.**

אמר רב הונא אמר רב האומר לחברו שדה שאני לוקח, לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו קנה (**הקשו התוס'** תימה מה צורך בתיבת 'מעכשיו', דכיון דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מהני אף בלא 'מעכשיו', דאי לעניין חזרה, הא כל זמן שלא בא לעולם יכול לחזור אע"ג דאמר מעכשיו **וי"ל** שהתועלת לגמור את מעשה הקניין מעכשיו אע"פ שיחול הקניין רק לאחר שיקנה את השדה, הוא באופן שיקרע השטר או שאבד קודם שלקחה זה, דקני).

אמר רבא מסתברא מלתא דרב בשדה סתם (שדה שאני לוקח, ולא אמר 'זו', דסמכא דעתיה דמקבל מתנה לסמוך עליו שיקח שדה ויתננה לו, שהרבה שדות מצויות ליקח), אבל בשדה זו לא (סמכא דעתיה דמקבל מתנה, ולא האמינו, דנימא ניחא ליה דליקו בהימנותיה, ולא

מסתבר כוותיה דרב בהא) מי יימר דמזבין לה ניהליה? והאלהים (בשבועה), אמר רב אפילו בשדה זו (ש...) מכדי, רב כמאן אמרה לשמעתיה כרבי מאיר, דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דתניא האומר לאשה התקדשי לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך לאחר שיחלוץ לך יבמיך לאחר שתמות אחותיך אינה מקודשת, רבי מאיר אומר מקודשת. והא אשה כשדה זו דמיא (דיש באלו שאין בידו להביא עצמו לכלל קדושין כאשר אין ביד זה לכוף את בעל השדה למוכרה לו, דעבד ושפחה אין בידם לשחרר עצמם, ואין ביד אשה להמית את בעלה או אחותה...) ואמר רבי מאיר (דלכשיבאו לכלל קדושין) מקודשת (היא למפרע). **פסק הש"ע** דבר שאינו ברשותו של מקנה, אינו נקנה, והרי הוא כדבר שלא בא לעולם. כיצד, מה שאירש מאבא (**הגה** או משאר מורישיו) מכור לך, מה שתעלה מצודתי מהים נתון לך, שדה זו לכשאקחנה קנויה לך, לא אמר כלום, וכן כל כיוצא בזה. (**הגה** וי"א דוקא בסתם, אבל אם פירש ואמר שדה זו שאני אירש מאבא מכור לך, קנה (כ"ת)... הו"מ (ריא,א).

אמר שמואל המוצא שטר הקנאה (שקנו ממנו, שאפילו לא ילוה המעות שיעבד עצמו לשלמם) בשוק יחזירו לבעלים, דאי משום דכתב ללות ולא לוה הא שעבד נפשיה, ואי משום פרעון לא חיישינן לפרעון, דאם איתא דפרעיה מקרע הוה קרע ליה.

אמר רב נחמן אבא מן ספרי דייני דמר שמואל הוה, והוינא כבר שיתא כבר שבע, ודכרנא דהוו מכרזי ואמרי הני שטרי אקנייתא דמשתכחי בשוקא נהדרינהו למרייהו, אמר רב עמרם אף אנן תנינא כל מעשה בית דין [קא סלקא דעתך שטר שכתב בו הנפק, שנתקיים בבית דין, אלמא כיון דליכא למיחש לשמא לא לוה שהרי אין מקיימין את השטר אלא בפני בעל דין, כדאמרינן בב"ק (קיב:) לפרעון לא חיישינן] הרי זה יחזיר, אלמא לא חיישינן לפרעון.

אמר ליה רבי זירא מתניתין בשטרי חלטאתא (שטר שכתבו בית דין למוציא שטר על חבירו וחייבוהו לשלם ולא שילם, וירדו לנכסיו ושמו לבעל חוב אחד מהם, ונתנו לו שטר שעל פי בית דין באה לו) ואדרכתא (שלא מצאו לו עכשיו נכסים, וכתבו לו שירדוף לחזור על נכסיו, ואם ימצא יגבה) דלאו בני פרעון נינהו (**הקשו התוס'** תימה שטרי אדרכתא אמאי לאו בני פרעון נינהו כיון דעדיין לא זכה בקרקע עד שכתבו לו שטרי חלטאתא, וכן קשה מהגמ' בסמוך דקאמר איהו דאפסיד אנפשיה דבעי ליה למקרעיה או אבעי ליה למכתב שטר מכירה, בשטרי אדרכתא שעדיין הקרקע היא בידו במה אפסיד אנפשיה והלא יכול לטעון פרעתי **וי"ל** דשטרי אדרכתא נקט אליבא דרבה דאית ליה לקמן (לה:) דאכיל פירי מכי מטא אדרכתא לידיה א"כ לא יוכל לומר עוד פרעתי כיון שכבר זכה בקרקע, ולרבא דאית ליה מכי שלמו יומי דאכרזתא לדבריו יעמיד מתני' בחלטאתא גרידא, **ויש ספרים** דל"ג אדרכתא).

אמר רבא והני לאו בני פרעון נינהו, והא אמרי נהרדעי שומא (ששמו בית דין לבעל חוב קרקע הלוה) הדר (אם יפרע לו מעות) עד תריסר ירחי שתא. ואמר אמימר אנא מנהרדעא אנא, וסבירא לי דשומא הדר לעולם?

אלא אמר רבא התם היינו טעמא, דאמרי איהו הוא דאפסיד אנפשיה (אם פרע ולא קרע השטר, ואם דחהו לומר אבד, היה לו לומר כתוב לי שטר מיד שאתה חוזר ומוכרה לי) דבעידנא דפרעיה אבעי ליה למקרעיה לשטריה, אי נמי למכתב שטרא אחרינא עילויה (שחוזר המלוה ומוכר לו את הקרקע ללוה). דמדינא ארעא לא בעיא למיהדר (טעם נותן לדבריו שראוי לכתוב שטר מכירה עליה שקנויה לו לחלוטין, ומדינא לא בעי למיהדר בפדיון, אם לא מדעתו) ומשום וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי ה' הוא דאמור רבנן תהדר, הלכך מרישא הוא דקא זבין (כלומר אין זה פדיון אלא תחילת קניין כאילו שלו היתה, לפיכך, הכותב שטר

מכירה עליה אינו טועה, והיה לו לזה לתבוע שטר מכירה, הואיל ודחהו מלהחזיר לו שטר של בית דין) איבעי ליה למכתב שטר זביני.

גבי שטר חוב מאי איכא למימר? אם איתא דפרעיה איבעי ליה למיקרעיה לשטריה. אימור, אשתמוטי קא משתמיט ליה, דאמר ליה למחר יהבנא לך, דהשתא ליתיה גבאי. אי נמי אפשיטי דספרא זייר ליה (משמיר כילו, שעל הלוה ליתן שכר הסופר, ופעמים שאין לו מעות ללוה בשעת הלואה, והמלוה נותן לו שכר לכתיבת השטר, וכשפרעו מעכב השטר בידו עד שיפרע השכר **הקשו הראשונים** הרי יכול היה הלוה לתבוע מהמלוה לכתוב לו שובר על פרעון החוב **ותירצו** שנוח יותר ללוה להמתין עד שיתן לו המלוה את השטר, מאשר לקבל שובר. משום שאם יאבד לו השובר, יוכל המלוה לתבוע ממנו שוב את חובו. משא"כ אם יחזיר לו המלוה את השטר, שוב לא יוכל לטעון עליו כלום).

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן המוצא שטר חוב בשוק, אע"פ שכתוב בו הנפק לא יחזירו לבעלים [**הקשו התוס'** תימה דמשמע דאיירי באין חייב מודה כדאמר שמא כתב ללות ולא לוה לכך לא יחזיר דחיישינן לפרעון אבל אם לוה מודה יחזיר דלא חיישינן לקנוניא ולא לשמא פרעו ורוצה לחזור וללות בו כדי להרויח פשיטי דספרא. **וקשה** דלקמן (יז.) א"ר יוחנן שטר שכתוב זמנו בו ביום וכתוב בו הנפק יחזיר, ומוקי לה רב כהנא כשחייב מודה ודוקא שכתוב בו ביום, אבל אין כתוב בו ביום לא יחזיר או משום פשיטי דספרא או משום קנוניא, וכן לעיל (יג:) אוקי ר' יוחנן מתני' דמצא שטרי חוב לא יחזיר בחייב מודה ומשום קנוניא דסברי רבנן דאין בו אחריות גבי נמי ממשעבדי **וי"ל** דאמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן, דרב כהנא יעמיד הכא מלתא דרבי יוחנן אף כשחייב מודה ומשום קנוניא, ורבי אבהו דמפרש דוקא כשאין חייב מודה אבל כשחייב מודה יחזיר דלא חייש לקנוניא יעמיד נמי מתני' דלעיל כשחייב מודה ומשום שמא כתב ללות ולא לוה כרב אסי, אבל היכא דליכא למיחש לכתב ללוות ולא לוה כמו בשטרי הקנאה או כתוב בו הנפק כי הכא יחזיר דלא חיישינן לקנוניא, ומה שהגמ' לעיל הביאה את דברי ר' יוחנן שבמשנה מדובר שהחייב מודה, וביארה בפשטות שטעמו משום חשש קנוניא, אין כוונתה שר' יוחנן בעצמו ביאר כך, אלא שהגמ' שם כך פירשה את דבריו משום שהגמ' סוברת כאביי ש'עדיו בחותמיו זכין לו', אפי' לא ניתנה ההלואה, ולכן אין חשש של 'שמא כתב ללוות ולא לוה' או שהגמ' סוברת שאין לחשוש שכתבו שטר ללוה ללא המלוה גם בשטר שנמצא, ולכן ביארה הגמ' שהחשש שם הוא משום קנוניא]. לא מיבעיא היכא דלא כתוב בו הנפק דאיכא למימר כתב ללות ולא לוה, אלא אפילו כתוב בו הנפק, ומאי ניהו דמקוים, לא יחזיר, דחיישינן לפרעון.

איתיביה רבי ירמיה לרבי אבהו כל מעשה בית דין הרי זה יחזיר (והאי נמי מעשה בית דין הוא)? אמר ליה ירמיה ברי, לא כל מעשה בית דין שוים, אלא כגון שהוחזק (לוה זה) כפרן (פעם אחרת, לפיכך אין נאמן לומר פרעתי, ובהיא תנן יחזיר). אמר רבא ומשום דהוחזק כפרן חדא זמנא, תו לא פרע כלל (בתמיה, ואי חיישינן לפרעון זה שלא נזהר לשמור שטרו יפסיד **הסבירו התוס'** אע"ג דאמרינן לקמן (יז.) שבהוחזק כפרן לאותו ממון, אינו נאמן שפרע **יש לומר** שכאן רבא אומר שנאמן לומר שפרוע, אע"פ שהוחזק כפרן באותו ממון, משום שכאן מדובר בשטר שנפל, מוכח הדבר דמשום הכי לא היה נזהר לשומרו לפי שפרעו הלוה)? אלא אמר רבא מתניתין בשטר חלטאתא ואדרכתא, וכדרבי זירא. עיין בהלכות שהובאו בלף יל. שהש"ע פוסק לחיישינן לפירעון וקנוניא.

וכפרן, הואיל ואתא לידן נימא ביה מלתא. **דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן** אמרו לו צא תן לו (שפסקו לו דינו בבית דין, שציוו עליו לתת לו) [**דף יז ע"א**] ואמר (לאחר זמן) פרעתי (על פי בית דין) נאמן (ובשבועת היסת). בא מלוה (לפנינו) לכתוב (לו אדרכתא עליו) אין כותבין ונותנין לו. חייב אתה ליתן לו, ואמר פרעתי (לאחר זמן, על פי בית דין) אינו נאמן (לישבע, אלא שכנגדו נשבע ונוטל, דכיון דתחילתו הוצרך לתובעו לדין אין דרכו למהר לפרוע עד שיפסקו דינו פסק גמור) בא מלוה לכתוב כותבין ונותנין לו.

רב זביד משמיה דרב נחמן אמר בין צא תן לו, בין חייב אתה ליתן לו, ואמר פרעתי (לאחר זמן, על פי בית דין) נאמן (**הסביר הרא"ש** משום שבין כך ובין כך, הלשון משמע פסק דין גמור, ולכן יתכן שפרע הלוה את חובו). בא מלוה לכתוב אין כותבין ונותנין לו. אלא, אי איכא לפלוגי הכי הוא דאיכא לפלוגי, אמרו לו צא תן לו ואמר

פרעתי (לאחר זמן, על פי בית דין), והעדים מעידין אותו שלא פרעו (בפנינו תבעו לפרוע לו על פי בית דין ולא פרעו, הואיל ובפניהם העיז לעבור על פי בית דין אינו נאמן שוב לומר פרעתיו שלא בעדים) הוחזק כפרן לאותו ממון (שאין נאמן עוד עליו לומר החזרתי ופרעתי, עד שיפרע בעדים **תמהו הראשונים** וכי משום שלא רצה לפרוע פעם אחת, הוחזק כפרן לעולם, שמא באותו זמן לא היו לו מעות לפרוע. ולאחר זמן, כשהיו לו מעות, פרע חובו. **וביארו**, שמדובר שהעדים מעידים שבאותה שעה שטוען הלוה שפרע, היה עמהם, ולא פרע אז את חובו. שבכה"ג הוחזק כפרן, ושוב אינו נאמן לומר פרעתי, **וע"ע רש"ש. עוד כתבו** שדין זה הוא דווקא אם כפר בתחילה בבית דין. אבל אם כפר מחוץ לבית דין, לא הוחזק כפרן, כי אדם עשוי שלא לטעון את טענותיו האמיתיות אלא בפני בית דין). חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי, והעדים מעידין אותו שלא פרע, וחזר ואמר פרעתי לא הוחזק כפרן לאותו ממון (ונשבע שפרעו, ואע"פ שלא פרעו מיד כשתבעו בפני עדים, ואין זה מעיז בבית דין, דכיון דלא פסקו לו פסק גמור נשמט ממנו). מאי טעמא אשתמוטי הוא קא משתמיט מיניה, סבר עד דמעיינו בי רבנן בדיני (**הקשו התוס'** הכא משמע דחייב אתה ליתן לו לא הוי פסק דין גמור כי אם צא ותן לו, וכן משמע בב"ק (סט.). **וקשה** דבסנהדרין (ו:) אמרינן ה"ד גמר דין, פלוני אתה חייב פלוני אתה זכאי **וי"ל** דהתם מקרי גמר דין לענין שאסור לעשות פשרה לפי שיודע להיכן הדין נוטה).

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מנה לי בידך, והלה אומר אין לך בידי כלום, והעדים מעידים אותו שיש לו, וחזר ואמר פרעתי הוחזק כפרן לאותו ממון. כי הא דשבתאי בריה דרבי מרינום כתב לה לכלתיה איצטלא (לבוש) דמילתא בכתובתה, וקבלה עליה. אירכם כתובתה, אמר לה לא היו דברים מעולם. אתו סהדי ואמרי אין כתב לה. לסוף אמר להו פרעתיה. אתא לקמיה דרבי חייא, אמר ליה הוחזקת כפרן לאותה איצטלא (עד שיפרע).

אמר רבי אבין אמר רבי אלעא אמר רבי יוחנן היה חייב לחבירו שבועה, ואמר נשבעתי והעדים מעידין אותו שלא נשבע, הוחזק כפרן לאותה שבועה (לומר נשבעתי, עד שישבע בפנינו). אמרוה קמיה דרבי אבהו, אמר להו מסתברא מלתא דרבי אבין שנתחייב שבועה בבית דין (דכיון דתבעו בעדים לקיים דברי בית דין, ולא אבה אינו נאמן לומר עוד קיימתי אחרי כן) אבל חייב עצמו שבועה (שאמר לו אשבע לך, ותבעו בעדים ולא אבה, ואחר כך אמר נשבעתי) נאמן (ואע"ג דקמי עדים דחייה) עביד איניש דמקרי ואמר (לא אעשה מה שלא חייבוני בית דין, אלא אני בעצמי, ואין זו סרבנות וחרטה, אלא דחייה בעלמא). אהדרוה קמיה דרבי אבין, אמר להו אנא נמי בבית דין אמרי. איתמר נמי... **פסק השי"ע א.** שנים שבאו לדין, ונתחייב האחד לשני, ואמרו לו צא תן לו, ויצא, וחזר ואמר פרעתי, ועדים מעידים אותו שלא פרעו, כגון שלא זזה ידם מתוך ידו, הוחזק כפרן לאותו ממון. [**הגה** אבל אם לא אמרו כך, אלא אמרו שתבעו לפניהם ולא פרעו, לא הוחזק כפרן, דדלמא פרעו אח"כ (רמ"ק)] אבל אם אמרו לו חייב אתה ליתן לו, ויצא, וחזר ואמר פרעתי, ועדים מעידים שלא פרעו, כגון שלא זזה ידם מתוך ידו, לא הוחזק כפרן, שזה נשמט מהם עד שיחקרו דינו. לפיכך אם חזר פעם אחרת וטען שפרעו, ולא היו שם עדים שמכחישים אותו פעם שניה, הרי זה נשבע היסת שפרעו, ונפטר. לפיכך היו בקיאי הדעת שבספרד, כשיודה הלוה או כשיתחייב שבועה בבית דין, אומר לו בבית דין הוו עלי עדים שלא יפרעני או שלא ישבע לי אלא בפני עדים. חו"מ (עט,יג). **כתב הב"י** פסקו הרי"ף והרא"ש כרב זביד. **ב.** טענו מנה לי בידך, ואמר לא היו דברים מעולם, ועדים מעידים שהלוהו, וחזר ואמר פרעתיך, הוחזק כפרן לאותו ממון, וחייב לשלם, ואין המלוה צריך לישבע. ודוקא לאותו ממון הוחזק כפרן, אבל לא לממון אחר, ונאמן עליו בשבועתו, כשאר כל אדם חו"מ (עט,ה). **ג.** מי שנתחייב שבועה בב"ד, ויצא מב"ד, ואחר זמן תבעו חבירו שישבע לו, ואמר נשבעתי, אם הוא מהנשבעים ונפטרים, נאמן. [**הגה** אבל צריך לקבל עליו חרם, סתם, שנשבע (כ' ירוחס)...

מיהו בזמן הזה דנוהגין לישבע בבית הכנסת לפני שמש או עדים, אינו נאמן לומר שנשבע, עד שיביא ראיה לדבריו (מרדכי)] **אא"כ** התרה בו לא תשבע אלא בפני עדים. ואם עדים מעידים שלא נשבע באותו יום שאומר שנשבע, כגון שאומרים שלא זזה ידם מתוך ידו, הוחזק כפרן לאותה שבועה, ואינו נאמן לומר נשבעתי אחר כך. חו"מ (פז,כז). **מ"ש הש"ע** 'אם הוא מהנשבעים ונפטרים' **כתב נמוקי יוסף** מיהו הני מילי בנשבעין ולא משלמין אבל בנשבעין ונוטלין לעולם אינו נוטל אלא בראיה גמורה שנשבע.

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן המוצא שטר חוב בשוק וכתוב בו הנפק, וכתוב בו זמנו בו ביום (שביום שנמצא נכתב) יחזירו לבעלים. אי משום כתב ללות ולא לוה הא כתוב בו הנפק, אי משום פרעון לפריעה בת יומא לא חיישינן.

אמר ליה רבי זירא לרבי אסי מי אמר רבי יוחנן הכי, הא את הוא דאמרת משמיה דרבי יוחנן שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו, שכבר נמחל שיעבודו (משפרע מלוה ראשונה, ועל האחרונה לא נכתב, והויא לה מלוה על פה, וטורף לקוחות שלא כדין, דאין מלוה על פה גובה מן הלקוחות). אימת (דפרעיה אימתי, וחזר ולוה אימתי...) אילימא למחר (ולא ביום שנכתב) וליומא חרא (ליום אחריו) מאי אריא שכבר נמחל שעבודו, תיפוק ליה (דאפילו נכתב על מלוה זו אחרונה, וכתוב בו יום מוקדם כזה) דהוה ליה מוקדם, ותנן שטרי חוב המוקדמין פסולין. אלא לאו ביומיה, אלמא פרעי אינשי ביומיה? אמר ליה מי קא אמינא דלא פרעי כלל, דלא שכיחי אינשי דפרעי ביומיה קא אמינא (הלכך לא חיישינן למידי דלא שכיח, ואי אתרמי הוצרכו לומר דאין חוזר ולוה בו).

רב כהנא אמר (הא דאמר ר' יוחנן יחזיר לבעלים) כשחייב מודה (שלא פרע **הקשו התוס'** תימה א"כ למה נקט הנפק במילתא דר' יוחנן, אפי' אין בו הנפק אין מה לחשוש, שהרי החייב מודה **וי"ל** דנקטיה משום דיוקא, דאי אין כתוב בו ביום אפילו כתוב בו הנפק דודאי לוה לא יחזיר דחיישינן לקנוניא או לפשיטי דספרא). אי הכי מאי למימרא? מהו דתימא האי מפרע פרעיה, והאי דקא אמר לא פרעתיה משום דקבעי מהדר למזפא ביה זמנא אחריתי, ולפשיטי דספרא חייש, קא משמע לן דאם כן מלוה גופיה לא שבק, סבר שמעי בי רבנן (שנמחל שעבודו) ומפסדי לי (למטרף לקוחות, משום דשטרי חוב המוקדמין פסולין, דכיון דהאי דאוקמא הכי לית ליה עדיו בחתומיו זכין לו אף זה מן המוקדמין). מאי שנא מהא, דתנן מצא שטר חוב, אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר, ואוקימנא כשחייב מודה, ומשום שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי, ואתי למטרף לקוחות מניסן ועד תשרי שלא כדין. ולא אמרינן דאם כן מלוה גופיה לא שביק, דאמר ליה כתוב שטרא אחרינא בתשרי דדלמא שמעי רבנן ומפסדי לי? אמרי התם משום דאית ליה רווחא, דקא טריף לקוחות מניסן ועד תשרי מינח ניחא ליה (ברמאות, ותלי נפשיה בספיקא, ואמר דלמא לא שמעי, ואיכא רווחא) ולא אמר ולא מידי. הכא, כיון דלית ליה רווחא, דסוף סוף שטרא האידנא כתיב, מאי איכא דקטריף לקוחות (מה טרפא יש בזה שלא יהא בשטר שיחזור ויכתוב לו, והלא שניהם ביום אחד, הלכך) בשטר שנמחל שיעבודו לא שביק. **פסק הש"ע** ...אם נמצא ביום שנכתב, וכתוב בו הנפק (פירוש קיום שעושין אנשי הבית דין תרגום יצא נפק ולכן נקרא הנפק שיצא בבית דין) אם חייב מודה, יחזיר. ויש מי שאומר דהא דאמרינן שאם נמצא ביום שנכתב יחזיר, הני מילי דליתיה ללוה קמן, אבל איתיה קמן ואמר פרעתיו וממני נפל, לא יחזיר (תשובת הרל"ש) חו"מ (סה,ז). **הש"ע פסק כהרי"ף והרמב"ם** שאם מצא שטר חוב בשוק וכתוב בו זמנו בו ביום יחזיר בהצטרף ב' תנאים **א.** שיש בו הנפק **ב.** שחייב מודה. (ועיין שתמה עליהם הרשד"ם). * דעת הי"א הוא דברי הרא"ש בתשובה, ועיין באחרונים שכתבו שהלשון מגומגם, ודנו בארוכה בדבריו.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען אחר מעשה בית דין (דבר שהוא תנאי בית דין, כגון כתובה ומזון האשה והבנות, הטוען ואמר פרעתי שלא בעדים...) [דף יז

ע"ב] לא אמר כלום (**הסבירו התוס'** אינו נאמן לומר פרעתי. מעשה ב"ד קרי כל דבר שחייב לה אפי' לא כתב כגון מנה ומאתים ומזון האשה והבנות לאחר מותו. **וא"ת** למה כותבין כתובה, כיון דבלאו כתובה נמי אין נאמן לומר פרעתי **וי"ל** משום תוספת, אבל מנה ומאתים גבייה בלא כתובה. **ותוספת כתובה** נראה דאפילו אית לה סהדי דהתנה לה, אם אין בידה שטר על כך נאמן לומר פרעתי, אמנם אין ראיה לכך. **עוד כתבו התוס'** 'הטוען פרעתי על מעשה בית דין לא אמר כלום' לא מבעיא במקום שאין כותבין כתובה או במקום שכותבין ויש עדים שנשרפה כתובתה דאינו נאמן לומר פרעתי אם יש לה עדי גירושין, אלא אפי' במקום שכותבין כתובה ואינה מוציאה הכתובה אינו נאמן לומר פרעתי אפי' אם היא מודה שהכתובה היא בידה וגם הגט בידה נפרעת בעדי הגט גרידא, ואע"ג דבמה שנשאר שטר כתובה בידה הוא מפסיד **א.** שאם תחזור ותתבע הכתובה תטול שוב אא"כ יהיה לו שובר, ואם יאבד שוברו תגבה שנית, דר' יוחנן אית ליה בב"ב (קעא:) דכותבין שובר. **ב.** אם שטר הכתובה לא בידה, יוכל הבעל לטעון פרעתי על מנה אחד מהכתובה במיגו שיכל לטעון שנשאה אלמנה אם אין לאשה עדים המעידים שכשנשאה יצאה בהינומא, או להיפטר מכל דמי הכתובה, במיגו שיכל לטעון שלא הייתה אשתו, אם אין לה עדי קידושין). **מאי טעמא כל מעשה בית דין כמאן דנקיט שטרא בידיה דמי.**

אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן ולא משנתינו היא זו הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה [**הסבירו התוס'** (הקדמה במשנה בכתובות יט ג' דיניס ח. אם האשה מוליאה גט ללא כתובה, היא גובה כתובתה. ב. אם היא הוליאה רק כתובה וטוענת שאבד גיטה, והבעל טוען שקילם ואבד שובבו, אינה גובה את כתובתה ג. לאחר שגזרו הגויים על הגיטין, ויש סכנה להחזיק את הגט, תקנו חכמים שהאשה גובה עם הכתובה בלבד ללא הגט) **וכך יפרש ר' יוחנן** את המשנה בכתובות **א.** 'הוציאה גט' ר"ל אפי' עדי הגט 'גובה את כתובתה', ומבואר לדעת ר' יוחנן שהוא בין במקום שאין דרך לכתוב כתובה, בין במקום שדרך לכתוב כתובה, והטעם שלדעתו כותבין שובר, ואם אין לו שבר הפסיד. **ב.** 'הוציאה כתובתה ואין עמה גט' כלומר, לא רק שאין לה את הגט עצמו, אלא אפי' אין לה עדים על הגירושין, היא אומרת אבד גיטי, ר"ל שהלכו להם עדי הגט והוא אומר פרעתי ואבד שוברי נאמן במגו דאי בעי אמר לא גרשתיך. **וא"ת** אם אמר לא גרשתיך יתחייב לה שאר כסות ועונה **וי"ל** דטענו חטין והודה לו בשעורין פטור אף מן השעורין כדאיתא בב"ק (לה:). **והא דתניא** בכתובות (קז:) האשה שאמרה גרשני בעלי מתפרנסת עד כדי כתובתה התם שמא אם היה הבעל בפנינו היה מודה לדבריה, אבל אם היה אומר לא גרשתיך פטור אף מן המזונות. **וא"ת** והיכי מצי אמר לא גרשתיך, הא איהי מהימנא דאמר רב המנונא אשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת. **יש לומר** אם תובעת כתובתה או אם יש קטטה בינו לבינה אינה נאמנת כמו במת בעלה דנאמנת ובזה הענין אינה נאמנת ביבמות (קטז. קיז.) **ג.** מן הסכנה ואילך שיראה להביא עדי הגט נפרעת אף על פי שיש לו מגו. ואע"ג שבכתובות (פט:) פריך בלאחר הסכנה, אי ליכא עדי גירושין במאי גביא ליהמניה במגו, היינו דוקא לרב הסובר שגביית הכתובה היא רק בהוצאת שטר הגט עצמו ולא בעדי גירושין, ולדעתו הקלו בשעת הסכנה שתגבה אפי' בעדי גירושין אבל לר' יוחנן שיפה כחה קודם הסכנה שאינו נאמן לומר פרעתי, לאחר הסכנה נמי יש ליפות כחה דלא יועיל מגו שלו, ואיירי כולה מתני' אף במקום שכותבין כתובה. **ואביי** נמי מסיק כר' יוחנן ומוקי מתני' אף במקום שכותבין כתובה, ואין הבעל נאמן לומר פרעתי אפי' אם שטר הכתובה בידה, כיון שכותבין שובר. **וקשה** שב"ב (קעא:) אמר אביי אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדי, משמע דסבר דאין כותבין שובר, וא"כ הוציאה גט ואין עמו כתובה אמאי נפרעת הא כיון דמפסיד במה שנשאר שטר כתובה בידה כדפירשית, לא יפרע עד שתוציא כתובה ויקרעוה. **ויש לומר** דאביי קבל דברי רבא דאמר עבד לוה לאיש מלוה, והודה לדבריו שכותבין שובר. **ושמואל** דאית ליה אין כותבין שובר, ומוקי הך מתני' דכתובות במקום שאין כותבין כתובה, מצי סבר כר' יוחנן דלא אמר כלום, והוציאה הגט היינו עדי הגט, ואף על פי שמפסיד בגט שנשאר בידה שאם לא היה בידה יכול לומר פעם אחרת אם יפסיד שוברו לא גרשתיך אם אין לה עדי הגט מ"מ היא תאמר בעינא לאנסובי ביה דלית ליה דכתבינן ביה גיטא דנן קרענוהו כאביי דבסמוך והוי כמו היכא דלא אפשר דכתבינן שובר כדאיתא בכתובות (פט:) כתובה ואין עמה גט שכך אירע שכתב לה ואין עמה גט היינו עדי הגט לא יפרע דנאמן לומר פרעתי מגו דלא גרשתיך ומן הסכנה ואילך גובה אפילו בלא עדי הגט כדפרישית לר"י. **ורב** מוקי התם מתני' בין במקום שאין כותבין כתובה בין במקום שכותבין כתובה וגביא מנה מאתים ע"י שטר גט וקרעינן ליה דלא תיהדר ותגבי ביה וכתבינן ע"ג גיטא דנן כו' ופליג אאביי דבסמוך ותוספת ע"י כתובה לבדה עם עדי הגט שלא יהא לו מגו דלא גרשתיך ופליג נמי ארבי יוחנן דאמר לא אמר כלום וגביא בעדי הגט גרידא)? **אמר ליה אי לאו דדלאי לך חספא** [**הסבירו התוס'** וא"ת וכי דרך למצא מרגליות תחת חרסים **ומפרש ר"ת** דבקרקעית הים אבנים רחבות ונראות כחרסים ותחתיהן נמצאים המרגליות ובב"ק (צא.) נמי אמרינן צללת במים אדירים והעלית בידך חרס] **לא משכחת מרגניתא תותה.**

אמר אביי מאי מרגניתא, דלמא במקום שאין כותבין כתובה (אלא סומכין על תנאי בית דין, ותגבה לעולם עד שיוציא הבעל שובר, דגט שמעיד שגירשה הוא מוכיח שחייב הוא לה כתובה) עסקינן, דגט היינו כתובתה. אבל במקום שכותבין כתובה, אי נקיטא כתובה גביא, אי לא (נקיט לה) לא גביא (אי משום דחיישינן דלמא הדרא ומפקא כתובה וגביא זימנא אחריתי, **אי נמי** משום דאי בעי אמר פרעתיה).

הדר אמר אביי לאו מלתא היא דאמרי (לא נכון הדבר שאמרתי שבמקום שכותבין שטר כתובה יכול לטעון פרעתי) דאי סלקא דעתך במקום שאין כותבין כתובה עסקינן, אבל במקום שכותבין כתובה, אי נקיטא כתובה גביא, אי לא לא גביא, אלמנה מן האירוסין (דאף במקום שכותבין אין כותבין מן האירוסין) במאי גביא [כתובה **הסבירו התוס', וא"ת** אלמנה מן הנישואין ובמקום שאין כותבין כתובה לפרוך במאי גביא, ולכאורה זו ראיה טובה יותר, דאלמנה מן האירוסין אין להוכיח שבאמת יש לה כתובה, כמבואר בסמוך **וי"ל** דבמקום שאין כותבין כתובה אתי שפיר דאינו נאמן לומר פרעתי, אפי' ללא דברי ר' יוחנן, כיון דלא נתקנה כתובה באותו מקום, ודאי יפו חכמים את כח הכתובה. אלא עיקר הרבותא של ר' יוחנן הוא במקום שכותבין, שלא נאמן לומר פרעתי, אפי' אין כתובה בידה. (**הוקשה לתוס'** שלכאורה יש להקשות מ"כ גם מן האירוסין אין ראיה, שהרי אין כותבין כתובה, ולכך לא נאמן לומר פרעתי. **ומיישבים** שאינו כן...) בשלמא אי לא נתקנה כתובה אלא בשביל תוספת אבל מנה ומאתים אינו נאמן לומר פרעתי, להכי מן האירוסין דאין לה תוספת לא תקינו כתובה, אבל אי אף משום מנה ומאתים תקנו לכתוב כתובה דנאמן לומר פרעתי, מן האירוסין נמי יהא נאמן לומר פרעתי ויתקנו לכתוב כתובה, על כרחך...] בעדי מיתת בעל, לטעון (יורש) ולימא פרעתיה. וכי תימא הכי נמי, אם כן מה הועילו חכמים בתקנתן (שתקנו כתובה לארוסה, והלא הכל יטענו פרעתי)?

אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי, ואלמנה מן האירוסין דאית לה כתובה מנא לן [**כתבו התוס'** ולא מצי למיפשט מהא דתניא (ב"ב קמה.) המארס את האשה בתולה גובה מאתים... דאיכא לדחויי נמי בדכתב לה, וסיפא איצטריך ליה דקתני מקום שנהגו להחזיר קדושין. **ומ"מ אמת** הוא דארוסה יש לה כתובה אפי' לא כתב לה כדמוכח בקדושין (סה.) דקאמר היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ונותן לה כתובה והתם ע"כ לא כתב לה, דאי כתב לה היכי מצי למימר לא קדשתיך דאין דרך לכתוב כתובה קודם קדושין, וכן מוכח בכתובות (מד.) **וכאן** אינו רוצה להוכיח אלא מן ברייתא או מן משנה ולא מן מימראות האמוראים. **אי נמי** אין להוכיח ממקומות אלו, שבהם מדובר בגרושה מן האירוסין, וכך שאל באלמנה מן האירוסין דלא תגבי בעדי מיתה דליטעון ולימא פרעתיה, אבל בגרושה אף מן האירוסין פשיטא ליה דאית לה כתובה דגובה בשטר גט כמו גרושה מן הנישואין במקום שאין כותבין וקורעין הגט ונכתוב אגביה גיטא דנן כו', ובאמת במסקנה דסבר אביי כרבי יוחנן הטוען... דלא אמר כלום, אפי' אלמנה מן האירוסין אית לה כתובה] אילימא מהא דתנן נתארמלה או נתגרשה, בין מן האירוסין ובין מן הנישואין גובה את הכל (בין כתובה של תנאי בית דין, דהיינו מנה לאלמנה ומאתיים לבתולה, בין תוספת). דלמא היכא דכתב לה, וכי תימא מאי למימרא, לאפוקי מדרבי אלעזר בן עזריה, דאמר שלא כתב לה (את התוספת) אלא על מנת לכונסה, אצטריכא ליה. דיקא נמי (דבכתב לה מיירי) דקתני גובה את הכל, אי אמרת בשלמא דכתב לה, היינו דקא תני גובה את הכל, אלא אי אמרת דלא כתב לה [**דף יח ע"א**] מאי גובה את הכל (מאחר שלא התנה עמה כלום) מנה ומאתים הוא דאית לה (ולא תוספת).

ואלא מדתני רב חייא בר אמי אשתו ארוסה, לא אונן (אין אנינות חל עליו, לאיסור אכילת קדשים) ולא מטמא לה (אם כהן הוא, דכתיב 'כי אם לשארו' והיינו אשתו, והאי לאו שארו הוא, דלא באו עדיין לידי קירוב בשר) וכן היא לא אוננת ולא מטמאה לו (לאו משום כהונה קאמר, דאין כהנות מוזהרות על הטומאה, דכתיב 'בני אהרן', אלא אינה זקוקה לטמא לו, לא כהנת ולא ישראלית, שמצוה להתעסק בשבעה מתי מצוה האמורים בפרשה, דכתיב לה יטמא ותניא 'לה יטמא' מצוה, ואם לא רצה מטמאין אותו על כרחו, ומעשה ביוסף הכהן... בתורת כהנים) מתה אינו יורשה [דירושת

יז:.

הבעל נפקא לן 'משארו הקרוב אליו' ממשפחתו וירש אותה... ב"ב (קיא:) והא לאו שארו הוא] מת הוא גובה כתובתה? דלמא דכתב לה. וכי תימא דכתב לה מאי למימרא מתה אינו יורשה איצטריכא ליה.

אלא, אביי (דאמר לעיל לאו מילתא היא דאמרי) מגופה דמתניתין (דהוציאה גט) קא הדר ביה (משום דהיא גופא קשיא ליה). דאי סלקא דעתך (דטעמא לאו משום דאין טוענין אחר מעשה בית דין הוא, אלא משום דגט היינו כתובה ר"ל הגט שעמו מתגרשת משמש גם כשטר כתובה) במקום שאין כותבין כתובה עסקינן, דגט היינו כתובתה, אטו גט מנה מאתים כתיב ביה (דנימא הוא מוכיח על החוב **הקשו התוס'** תימה היכי מוכח דאפילו במקום שכותבין כתובה דגביא אפי' כי לא נקיטא כתובה, דלמא הכא במקום שאין כותבין כתובה וגובה ע"י הגט וכותבין בגט שטרא דנן... כדסבר רב בכתובות (פט:) ואביי נמי לוקמא הכי. **אי נמי** נוקי במקום שאין כותבין כתובה וגביא בעדי הגט, אבל גט לא קרעינן משום דבעיא לאנסובי ביה ,והוי כמו היכא דלא אפשר דכותבין שובר, אבל במקום שכותבין כתובה לא יפרע עד שתוציא שטר כתובה מידה או משום שיהא נאמן לומר פרעתי דלא כרבי יוחנן, או משום דאין כותבין שובר לכן לא חייב לשלם לה עד שתביא לו את הגט. **ועוד** כיון דמן אלמנה מן הנשואין במקום שאין כותבין לא בעי לאוכוחי משום שייתכן שדוקא שם ייפו את כחה, כיון שאין אפשרות אחרת (כך פירשו לעיל) א"כ איך מוכח מגרושה מן הנישואין במקום שאין כותבין שגם כאן אין אפשרות אחרת **וי"ל** דלאביי מתניתין קשיתיה דתנן 'כתובה ואין עמה גט' אלמא במקום שכותבין כתובה עסקינן, דאין סברא להעמיד שכן אירע שכתב לה בעבור אהבתה, לכך פריך כיון שיש לה כתובה ואין מוציאה רק גט לימא פרעתי, אלא ודאי לא אמר כלום, וכותבין שובר) וכי תימא כיון דתקינו רבנן למגבא לה כמאן דכתיב ביה דמי (דהא פסיקא לן מילתא דכתובה מנה מאתים) לטעון ולימא פרעתי. וכי תימא דאמרינן ליה אי פרעתה איבעי לך למיקרעיה, אמר לן לא שבקתן, אמרה בעינא לאנסובי ביה. וכי תימא אמרינן ליה איבעי לך למיקרעיה ומכתב אגביה גיטא דנן דקרענוהו, לא משום דגיטא פסולה הוא, אלא כי היכי דלא תגבי ביה זמנא אחריתי, אטו כל דמגבי בבי דינא מגבי (וכי כל הפורע חוב בא לבית דין, במקום שפרע לה לא היו בית דין שיכתבו לו כן)? **פסק הש"ע** הוציאה גט ואין עמה שטר כתובה, אם דרך אותו המקום שלא יכתבו כתובה, גובה עיקר כתובה בגט שבידה. ואם דרכן לכתוב כתובה, אפילו עיקר אין לה עד שתוציא שטר כתובה, ונשבע הבעל שבועת היסת על טענתה, ונפטר אה"ע (קיב,). **ביאר הב"י** הרי"ף פסק כשמואל שהעמיד את המשנה דוקא במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין אינה גובה בלא כתובה **וכ"פ הרמב"ם.**

משנה מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים, דייתיקי, מתנה ושוברין הרי זה לא יחזיר, שאני אומר כתובין היו, ונמלך עליהן שלא לתנן.

(גמרא) טעמא דנמלך שלא לתנן, הא אמר תנו (עכשיו) נותנין (ואפילו נמצא לזמן מרובה משנפל, ולא חיישינן שמא גט אחר הוא ששמותיהן שוין, ומאדם אחר נפל **הסבירו התוס'** **וא"ת** מנלן דלמא אפילו אמר תנו אין נותנין, והא דקתני נמלך ה"ק ונמלך שלא ליתנן ומחמת כן לא חשש לשמור ונאבד ועכשיו רוצה לחזור ולגרשה דסבר שזהו הגט שאבד ממנו ואמר תנו ואפילו הכי אין נותנין דשמא אין זה גיטו אלא נפל מאחר ששמו כשמו, אבל לא נמלך לכתחילה מלגרשה וגרשה מחזירין לה הגט לראיה אפי' אינו שלה **וי"ל** דדייק מדלא קתני 'כתובים היו ולא נתנן' ומדקתני 'ונמלך' משמע שחושש שמא אינו רוצה עתה לגרשה, אבל אם אמר תנו לה נותנים ואין לחוש שמא מאחר נפל. **וא"ת** ומנלן ואפי' לזמן מרובה דלמא לאלתר דוקא כדפריך ר' זירא לקמן, ור' זירא גופיה מנלן דיחזיר לאשה אפילו לזמן מרובה, וממה פשוט לו דברייתא קאמר לזמן מרובה יותר ממתני'. **וי"ל** דמברייתא משמע דבזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אפי' לזמן מרובה דאי לאלתר דוקא פשיטא, אבל במתניתין מצי למימר לאלתר דוקא דאם אמר תנו נותנין אינו מפורש במתניתין, והיא גופה אתא לאשמועינן דלא יחזיר דחיישינן לשמא נמלך, אבל רבה דייק מדקתני 'ונמלך' ולא קתני 'כתובין היו ולא נתן' א"כ אתא לאשמועינן אם אמר תנו נותנין והיינו אפי' לזמן מרובה דאי לאלתר פשיטא. **וא"ת** והלא אפילו אי הוי לאלתר הוי חידוש דלא חיישינן דלמא כתב בניסן ולא נתן עד תשרי כדפריך לקמן (יט. , יט:) **וי"ל** דס"ל כמאן דאמר אין לבעל פירות משעת חתימה ואז ליכא חידוש דכתב בניסן ולא נתן עד תשרי דאפילו הכי שפיר טרפה. **ועוד** י"ל דרבי זירא דייק אפי' לזמן מרובה, מדקתני 'בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה' משמע שמודה שממנה נפל וכבר גירשה בו, ואי לאלתר דוקא

א"כ צ"ל שראינו הגט בידה דאי לא ראינו א"כ במה אנו יודעין שהוא לאלתר ואחרי שראינו הגט בידה הרי כבר מגורשת פשיטא דיחזיר ומאי קא משמע לן והלא אפילו לא גיטה הוא זה ניתן לה לראייה, ואין הבעל מודה נמי אמאי לא יחזיר, אלא ודאי מיירי שלא ראינו הגט בידה וקמ"ל דאע"פ דחיישינן שמא מבעל נפל ועדיין לא גירשה תתגרש עתה בהחזרת הגט ולא חיישינן שמא מאחר נפל א"כ הוי אפי' לזמן מרובה כיון דלא ידעינן ממי נפל מן הבעל או מן האשה. **ורבה דייק** דמתניתין נמי אפילו לזמן מרובה דומיא דשטרי חליצה ומיאונין דיחזיר אפילו לזמן מרובה, דלאלתר היינו שראינו בידה פשיטא כיון דחלצה נחזיר לה לראיה אפילו אינו שלה, אלא מיירי שלא ראינו בידה ואף לא ידעינן שחלצה והיינו לזמן מרובה, ודומיא דהכי משמע ליה דמיירי ברישא, ורבי זירא לא מוקי לה דומיא דסיפא) **ואפילו לזמן מרובה.**

ורמינהו המביא גט ואבד הימנו, מצאו לאלתר כשר [התם (גיטין כז:) מפרש כדי שתעבור שיירא ותשרה, ובתוך כך ליכא למימר משיירא שעברה שם נפל, שהרי לא שהה שיעור שתחנה **כתבו התוס'** אפילו אביי דחייש לתרי יצחק אפילו היכא דלא הוחזק (יבמות קטו:) תרי יצחק באותו העיר, בגט שמצאו לאלתר לא חייש, דהתם לא שייך לאלתר] **אם לאו פסול?**

אמר רבה לא קשיא, כאן במקום שהשיירות מצויות, כאן במקום שאין השיירות מצויות. ואפילו במקום שהשיירות מצויות (לאו רבה קא מסיק, אלא גמרא הוא דקאמר לן, דכי אמר רבה במקום שהשיירות מצויות, לא אמר אלא...) שהוחזקו שני יוסף בן שמעון (שנים ששמותיהן שוין, ושמות נשותיהן שוות) בעיר אחת [שנכתב בה הגט **הקשו התוס'** תימה אמאי לא מוקי אידי ואידי שהשיירות מצויות ומתני' בלא הוחזקו דהשתא הוי דומיא דסיפא דכל מעשה ב"ד דמיירי בהכי **וי"ל** דעובדא דבסמוך דהוי בבי דינא דרב הונא הוי ברישא ואשמועינן דבלא הוחזקו יחזיר אפי' שיירות מצויות, והכא אשמועינן דאם הוחזקו נמי יחזיר אם אין שיירות מצויות. **וא"ת** ומאי טעמא יחזיר לאשה כיון שיש שני יוסף בן שמעון בעיר **וי"ל** כיון שאנו יודעים שזה אבד גט כאן אין לחוש שגם האחר איבד כיון שאין שיירות מצויות, ושמעתין אתיא כר"א, דלרבי מאיר כיון שהוחזקו שני יוסף בן שמעון אין הגט כשר עד שיהא מוכיח מתוכו שהוא של זה כדמוכח בגיטין (כד:) דתנן כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה ודייק הא גדולה מצי לגרש, מני ר"א היא ובעדי מסירה, משמע דלר"מ אפילו גדולה לא מצי מגרש, וההוא דגיטין (פו:) דשני גיטין שוין שנתערבו ומוקי כר"מ, מיירי במשולשים דמוכיח מתוכו].

דאי לא תימא הכי (דרבה תרתי בעי) קשיא דרבה אדרבה, דההוא גיטא דאשתכח בי דינא דרב הונא (במקום שהוא יושב ודן, ומתוך שהכל רגילין אצלו לדון הוי ליה מקום שהשיירות מצויות שם) דהוה כתוב ביה בשוירי מתא דעל רכים נהרא. אמר רב הונא [דף יח ע"ב] חיישינן לשני שוירי (אע"פ שבא אחד לפנינו ואמר ממני נפל, ופלוני היה משלחו לאשתו, ויודעין אנו שאין שם בשוירי שני אנשים ששמותיהן שוין חיישינן שמא שוירי אחרת יש, ויש בה יוסף בן שמעון אחר **הסבירו התוס'** וא"ת א"כ לרב הונא היאך יגרש כל אדם את אשתו לר"מ דאין הגט מוכיח מתוכו כיון דחיישינן לשני שוירי **וי"ל** כיון דלא הוחזקו הוי שפיר מוכיח מתוכו, ומ"מ כשנפל חיישינן).

ואמר ליה רב חסדא לרבה פוק עיין בה, דלאורתא בעי מינך רב הונא. נפק דק ואשכח, דתנן כל מעשה בית דין (כל מילתא דאתא לבית דין לקיים דליכא למיחש לנמלך עליהן שלא ליתנן) הרי זה יחזיר (וזה מקוים בבית דין היה, ולכך הובא שם **הקשו התוס'** פרש"י דההוא גיטא הוה כתיב ביה הנפק ופשיט שפיר ממתניתין דמעשה ב"ד יחזיר. **אך** מה שפירש כשנפל מן השליח קשה, דא"כ מה מועיל ההנפק כיון שלא בא ליד האשה עדיין, דאם יש לחוש לנמלך בלא הנפק, הכי נמי יש לחוש להנפק, ועוד הרי אין דרך הבעל לקיים את הגט, שאין לו שום תועלת בקיום, שרק דרכה של האשה לקיים את הגט לראיה שהתגרשה, ולפי"ז בנד"ד שלגט יש קיום, הרי ראיה שנתגרשה כבר. **וי"ל** דאי כתיב ביה הנפק מיירי שנפל מן האשה ושואלת אותו האשה ואומרת שהוא שלה וקא פשיט דיחזיר ולא חיישינן שמא משקרת ומאשה אחרת נפל אע"ג דהשיירות מצויות כיון דלא הוחזקו, כמו במעשה ב"ד דיחזיר ואע"ג דאשתכח בב"ד שהשיירות מצויות ולא חיישינן שמא מאחר נפל כיון דלא הוחזקו, ואי מיירי שהשליח שואלו לגרש את האשה י"ל דלא כתיב בו הנפק ומוכיח נמי שפיר, כיון דבמעשה ב"ד יחזיר דלא חיישינן לנמלך דכיון שכתוב בו הנפק ודאי נעשה הלואה, דלוה לא מקיים שטרא כדאמרינן לקמן (כ:) ולא חיישינן נמי שמא מאחר נפל אע"ג דהשיירות מצויות כיון דלא הוחזקו, בהיא גיטא נמי דאשתכח שהשליח שואל הגט, ולא שייך למימר נמלך כיון שהגט ביד השליח דאין יכול לבטל הגט שלא בפני השליח ולא

ניחוש כמו כן שמא מאחר נפל אע"ג דהשיירות מצויות כיון דלא הוחזקו. **וא"ת** אביי דאמר (קטו:) אפי' לא הוחזקו באותו העיר תרי יצחק חיישינן ליצחק מעיר אחרת (שם מובא ששלחו בני אספמיא לבני קרטובא שילחק שבא מקרטובא לעירם מת. ופסק אביי שאין להתיר את אשתו שלא ילחק מקרטובא, שיש לחוש שמי שמת הוא ילחק אחר שהגיע מקרטובא) תקשי ליה ממתניתין דכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר **וי"ל** דמוקי לה למתניתין דאשתכח חוץ לב"ד שאין השיירות מצויות כר' זירא, וא"כ הוי הוכחה שמאדם זה שמופיע לפנינו נפל, אבל לגבי תרי יצחק (ביבמות קטו:) לא שייך לפלוגי בין מצויות לשאין מצויות, שאין לתלות בזה יותר מזה, דלעולם יש להסתפק ביצחק מעיר אחרת כמו מעיר זאת **אי נמי** מוקי מתניתין דאשתכח בב"ד ואפילו הכי לא חיישינן לאחר כיון שזה האיש שואל גט וידעינן שאבד גט ואין אנו מכירין אחר אין לחוש שמאחר נפל ונפל ממנו כמו כן כאן, אבל התם אין אנו יודעים איזה יצחק מת אם מעיר זאת או מעיר אחרת). והא בי דינא דרב הונא דכי מקום שהשיירות מצויות דמי, וקא פשיט רבה דיחזיר. אלמא אי הוחזקו שני יוסף בן שמעון אין, אי לא לא.

עבד רבה עובדא (בההוא גיטא דאשתכח) בי כיתנא דפומבדיתא כשמעתיה (דבעינן תרתי, והכא חדא הוא דהואי, ואכשריה). **איכא דאמרי** היכא דמזבני כיתנא (דשיירות מצויות שם לבא ולקנות) והוא שלא הוחזקו (אהדריה משום דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר שנכתב בה, ולא חיישינן לומר יש עיר אחרת ששמה כזו) אף על גב דשכיחין שיירתא. **ואיכא דאמרי** היכא דתרו כיתנא (במי המשרה, שם נמצא הגט, ומאי כשמעתיה שהוחזקו שני יוסף בן שמעון באותה עיר שנכתב בה ואכשריה, דבמקום שנמצא בו לא היו שיירות מצויות) ואף על גב דהוחזקו, דלא שכיחא שיירות.

רבי זירא רמי מתניתין אברייתא ומשני, תנן המביא גט ואבד הימנו, מצאו לאלתר כשר, ואם לאו פסול. **ורמינהי** מצא גט אשה בשוק, בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה, אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה [**כתבו התוס'** אע"ג דנאמנת לומר גרשתני (גיטין סד:) הכא אינה נאמנת דמעיזה פניה כיון דהגט מסייעה]. קתני מיהת בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה, ואפילו לזמן מרובה [**הקשו התוס'** תימה כיון שהובא בב"ב (קלד:) שבעל נאמן לומר שגירש את אשתו, וכיון שכן, אפי' באמת שהגט נפל מאחר, וגט זה איננו שלה, כיון שמודה שממנה נפל וכבר גירשה, נחזיר לה לראיה בעלמא **וי"ל** דנאמן לומר גרשתיה ותהא מגורשת מכאן ולהבא הואיל ובידו לגרשה, אבל הכא שאומר שכבר גרשה מזמן הכתוב בגט, כמו שאינו נאמן למפרע, כך אינו נאמן להבא, לפי"ז מה ששנינו 'ויחזיר לאשה' במקום שהבעל מודה, אין מחזירין לה לראיה שנתגרשה, שהרי הבעל לא נאמן לומר שגירשה, אלא הבעל מחזירו לה בפני עדים לשם גירושין וקמ"ל דלא חיישינן שמא מאחר נפל, ואפילו לזמן מרובה]? ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות, וכאן במקום שאין השיירות מצויות. **איכא דאמרי** והוא שהוחזקו דלא נהדר, והיינו דרבה. **איכא דאמרי** אף על גב דלא הוחזקו לא נהדר, ופליגא דרבה.

בשלמא רבה (דאמר שינויא ארומיא דמתניתין דגיטין אמתניתין דנזיקין) לא אמר כרבי זירא (דרמא מתניתין אברייתא) מתניתין אלימא ליה לאקשויי (משום דהיא עיקר, ויש תימה כשסותרות זו את זו, וצריך לחזר שיתיישבו, דאילו ברייתא יש לומר אינה עיקר, רבי לא שנאה רבי חייא מניין לו).

אלא רבי זירא, מאי טעמא לא אמר כרבה, אמר לך מי קא תני הא אמר תנו נותנין ואפילו לזמן מרובה, דלמא הא אמר תנו נותנין, ולעולם כדקיימא לן (כשנמצא) לאלתר (ואם לאו פסול, שמא אינו של זה, אבל ברייתא ליכא לשנויי הכי, דכיון דתנא בהדיא יחזיר לאשה הוה ליה לפלוגי בין לאלתר בין לזמן מרובה, דלא דמיא למתניתין דהתם לא יחזיר תנא, ומדוקיא הוה דייק יחזיר היכא דאמר תנו, וכיון דלא תנא יחזיר לא הוה ליה לפלוגי).

למאן דאמר לרבי זירא במקום שהשיירות מצויות ואע"ג שלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון, ופליגא דרבה (שסובל שהושמין לק אם הוחזקו) במאי קא מיפלגי? רבה סבר דקתני כל מעשה בית דין הרי זה יחזיר דאשתכח בבית דין עסקינן, ובית דין כמקום שהשיירות מצויות, והוא

שהוחזקו לא יחזיר, לא הוחזקו יחזיר. ורבי זירא אמר לך מי קתני כל מעשה בית דין שנמצאו בבית דין, כל מעשה בית דין יחזיר קתני, ולעולם דאשתכח אבראי (שאין השיירות מצויות).

רבי ירמיה אמר (הא דקתני יחזיר) כגון דקא אמרי עדים (החתומין בו) מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון (**הסבירו התוס'** ואומר הבעל שהוא אותו יוסף. **וא"ת** והלא כשאין העדים אומרים כן אינו נאמן לומר שהוא שלו אלא אנו חוששין שמא מאחר נפל, ועתה שעדים אומרים שלא חתמו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון למה יהא נאמן, ליחוש שמא לְאַחֵר חתמו ולא לזה. **וי"ל** דאף כי אין עדים, מה שאינו נאמן אע"ג שאומר מכיר אני שהוא שלי, לפי שמספק אומר שהוא שלו לפי שסבור שלא איבד אחר גט רק הוא לכך אומר שהוא שלו אף על פי שאינו מכיר, אבל כשעדים אומרים שלא חתמו רק על גט אחד של יוסף בן שמעון, במזיד לא ישקר אם חתמו לאחר לומר שלא חתמו, דאינו חשוד לקלקלה כמו שנאמן לומר גרשתיה. **ואית ספרים** דגרסי אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון זה אתי שפיר טפי, וצריך לומר שלא ראו עדים החתימה דאי ראו החתימה שהיא שלהם א"כ הוה ליה למימר מהו דתימא דלמא אתרמאי עדים כעדים וחתימה כחתימה). **אי הכי, מאי למימרא? מהו דתימא ליחוש דלמא אתרמי שמא כשמא, ועדים כעדים, קמ"ל** (**הסביר הריטב"א** ומדובר שאין העדים לפנינו, אלא ששלחו לנו עדות על כך, שמעולם לא חתמו אלא ליוסף בן שמעון פלוני. אבל אם הם רואים את השטר, ומעידים שזוהי חתימתם, ושחתמו רק לזה שלפנינו, פשוט שאין חוששין לכלום).

רב אשי אמר כגון דקא אמר נקב יש בו בצד אות פלונית [דהוה ליה סימן מובהק, ואפילו אם תימצי לומר גבי חזרת אבידה בסימנין, דאיבעיא לן לקמן (כז.) דאורייתא או דרבנן אפילו פשטת סימנין דרבנן יש לסמוך על סימן מובהק כזה למשרי אשת איש דאורייתא]. ודוקא בצד אות פלונית, אבל נקב בעלמא לא. רב אשי מספקא ליה סימנים (שמחזירין בהן אבידה) אי דאורייתא (היא, ואפילו באיסור דאורייתא סמכינן אסימן כל דהו **כעי"ז כתבו התוס'** אי סימנין דאורייתא בגט נמי מהדרינן, ואי סימנין דרבנן מה שמחזירין אבידה בסימן שאינו מובהק מדרבנן משום דהפקר בית דין הפקר, אבל מדאורייתא צריך או עדים או סימן מובהק, וגט נמי דאיסור הוא לא מהדרינן אלא בסימן מובהק) **אי דרבנן** (ודוקא באבידה, שהפקר בית דין הפקר, אבל במידי דאיסורא לא סמכינן, ואי קשיא נימא הכי קסבר סימנין דרבנן, ונפשוט בעיין דלקמן, לאו פירכא היא, דמנלן דפשיטא ליה, אי נמי מספקא ליה אית עליה למיסר מספיקא).

רבה בר בר חנה [**דף יט ע"א**] אירכם ליה גיטא (שהיה שליח להביא) בי מדרשא. אמר אי סימנא (חשיבא לכו) אית לי בגויה (סימנא), אי טביעות עינא (חשיבא לכו) אית לי בגויה (טביעות עינא, מכירו אני בכתב ידי הסופר והעדים, מדת ארכו ורחבו, כאדם המכיר את חבירו בטביעת עין שטבע בו ואין בו סימן) אהדרוה ניהליה. אמר לא ידענא אי משום סימנא אהדרוה ניהלי, וקא סברי (רבנן) סימנין דאורייתא (שלא אמרתי סימן מובהק, והחזירוהו לי). אי משום טביעות עינא אהדרוה ניהלי, ודוקא צורבא מדרבנן (דמוחזק לן ביה דלא משני בדיבוריה) אבל אינש דעלמא לא [**כתבו התוס'** מפרש ר"ת דעם הארץ נמי אית ליה טביעות עינא כדאמר בב"ב (קסח.) האי מאן דבעי לקדושי איתתא לידבר עם הארץ בהדיה, והאי דלא מהדרינן ליה משום דלא מהימן].

גופא מצא גט אשה בשוק, בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה, אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה. בזמן שהבעל מודה מיהא יחזיר לאשה, וליחוש שמא כתב ליתן בניסן, ולא נתן לה עד תשרי (וכל זמן שלא נתן היה לו לאכול ולמכור פירי נכסי מלוג שלה, שתקנו חכמים לבעל לאכול פירות של נכסי מלוג אשתו שנפלו לה לירושה **כתבו התוס'** ואפילו לאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו, הכא גבי אשה חוב הוא לה. ואמתניתין דדייקינן הא אמר תנו נותנין, וכן אמתניתין דהמביא גט ממדינת הים, לא פריך ניחוש שמא כתב ליתן בניסן... כיון דעתה שבא לגרשה רואין שהזמן מוקדם ויש קול שלא נמסר ביום שנכתב ויזכרו לקוחות לומר אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך, אבל הכא שהבעל מודה שממנה נפל וגירשה ביום הכתיבה פריך וניחוש שמא יסברו לקוחות שאמרה אמת ולא יאמרו בשעת טריפה אייתי ראייה אימת מטא גיטא לידך. **וא"ת** ואמאי לא פריך אמתניתין דכותבין גט לאיש אע"פ

יט.

שאין אשתו עמו ליחוש שמא לא יתן עד שנה, וכי תימא כיון דליכא ריעותא דנפילה יש לומר יום שנכתב נמסר, ואפי׳ נמסר נמי אחר זמן יש קול שלא נמסר ביום שנכתב כי רואים בשעת קבלת הגט שהוא מוקדם ויזכרו לקוחות לומר כשתטרף אייתי ראיה, דהא לעיל (יב:) פריך גבי כותבין שטר ללוה. **ויש לומר** דגבי כותבין שטר ללוה פריך שפיר משום דמאן דיזיף בצנעא יזיף (ב״ב מב.) ויש לחוש שמא לאחר זמן ימסור לו בצנעא ויסברו לקוחות שנמסר לו משעת כתיבה, אבל גט דיהבי בפרהסיא דצריך עדי מסירה אפילו לר״מ דאין דבר שבערוה פחות משנים כדפירשו ר״ת ורשב״ם בגיטין (ד.) ועוד דרגילות לגרש בפרהסיא לגלות שהיא פנויה יש קול שנתגרשה אחר זמן כתיבה ולא יטעו הלקוחות. **אבל אכתי קשה** אמאי כותבין גט לאיש כו׳ ניחוש שמא תזנה אחר הכתיבה ויתן לה בצנעא כדי לחפות עליה **וי״ל** דמיד שנכתב הגט נותן לה דלא מקדים אינש פורענות לנפשיה) ואזל בעל זבין פירי (כמשפטו) מניסן ועד תשרי, ומפקא לגיטא דכתב בניסן ואתיא למטרף לקוחות שלא כדין.

הניחא למאן דאמר כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות שפיר (יש לה לטרוף כל מה שמכר משעת כתיבה) אלא למאן דאמר יש לבעל פירות עד שעת נתינה, מאי איכא למימר? כי אתיא למטרף אמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך (מיד בעליך **כתבו התוס׳** בשאר גיטין לא אמרינן כן דמסתמא ביום שנכתב נמסר אבל זה דנפל אתרע).

ומאי שנא משטרי חוב, דתנן מצא שטר חוב, אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר, ואוקימנא כשחייב מודה, ומשום שמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי, וקא טריף לקוחות שלא כדין. התם נמי ליהדר, וכי אתי למטרף נימא ליה אייתי ראיה אימת מטא שטר חוב לידך (מיד הלוה מתחלה)? אמרי הכא, גבי גט אשה, אתי לוקח ותבעה (אי אתיא למיטרף מסיק אדעתיה לתבוע, אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך בזמנא קמא) אמר האי דהדרוה ניהלה רבנן לגיטא משום דלא תעגין ותיתיב, השתא דקא אתיא למטרף תיזל ותיתי ראיה אימת מטא גיטא לידה. הכא, גבי שטר חוב, לא אתי לוקח ותבע, מדאהדרוה ניהליה רבנן לשטר חוב פשיטא, למאי הלכתא אהדרוה ניהליה למטרף הוא, שמע מינה קמו רבנן במילתא, ומקמי דידי (מקודם שמכר לי הלוה נכסיו) מטא שטרא לידיה (מיד לוה למלוה בראשונה).

פסק השי״ע א. המביא גט ונפל ממנו במקום **ששיירות** (פי׳ חבורות של אנשים הולכי אורח) מצויות, או אפילו במקום שאין השיירות מצויות, ובעיר שנכתב הגט הוחזקו שנים ששמותיהם ושמות נשותיהם שוים, אם מצאו לאלתר שראה שלא עבר שום אדם שם משעה שנפל עד שמצאו, או אפילו לא מצאו לאלתר ויש לו סימן מובהק או טביעות עין בגט, או אפילו אין לו סימן וטביעות עין בגט אלא שמוצאו בכלי שהיה בו הגט ויש לו סימן או טביעות עין בכלי ויודע שלא השאילו לאחר או שמצאו קשור בכים או בארנקי או בטבעת שחזקת כלים אלו שאינו משאילם לאחרים, או שמצאו בביתו בין כליו, כשר, ולא חיישינן שמא אחר הוא. אבל אם אינו יודע אם עבר אדם שם, ואין לו טביעות עין וסימן בכלי ולא בגט, חיישינן שמא לא זה הוא הגט שנאבד לזה, ואפי׳ אם עדים מעידים שהאחר שהוחזק בשמו של זה לא היה בעיר כשנכתב. וכן אם ראה שעבר אדם שם, אפילו לא שכיחי שיירות ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון, חיישינן, אפילו היה עובד כוכבים שעבר שם, אא״כ עדי הגט אומרים מעולם לא התמנו על גט אחר ששמו כשם האיש הזה. אפי׳ אינן מעידים בפירוש שזה היא חתימת ידם, כגון שאין הגט עתה בפנינו, כשר, וכגון דאיכא עדים דלא איתחזק אנשים ששמם כשמם של אלו (העדים). אבל אם יש עדים אחרים ששמם כשם אלו, חיישינן, עד שיעידו שזה היא חתימת ידם או שיאמרו העדים אנו מכירים הגט שיש לנו בו סימן מובהק שיש בו נקב בצד אות פלוני. ואפילו אינם אומרים הסימן עד אחר שיראו אותו. ואם התובעו אומר הסימן, אינו מועיל, אלא א״כ יאמר אותו קודם שיראה הגט, אבל בטביעות עין אין מחזירין אותו לתובעו, שאין מועיל טביעת עין להכשירו אלא כשמוצאו אותו בעצמו שאבד לו. ואם לא הוחזקו שני יוסף בן

יט.

שמעון ולא שכיחי שיירות, מחזירין אותו בלא סימן, אפי' שהה כדי שיעבור אדם שם. **ויש שפסקו** שאם אבד ממנו במקום שאין השיירות מצויות, אפילו מצאו לאחר זמן מרובה, לא חיישינן שמא אחר הוא, אפילו הוחזקו באותו מקום שנים ששמותיהם שוים ושמות נשותיהם שוים. ואם אבד במקום שהשיירות מצויות, אם מצאו מיד ועדיין לא שהה אדם שם מהעוברים, או שמצאו בכלי שהניחו בו ויש בו טביעת עין בארכו ורחבו של גט שהיה כרוך, הרי הוא בחזקתו ותתגרש בו. ואם הוחזקו באותו המקום שנים ששמותיהם שוים ושמות נשותיהם שוין, אם אבד במקום שהשיירות מצויות, חוששין שמא גט זה הנמצא של אותו האיש האחר הוא, הואיל ועבר אדם שם אף על פי שלא שהה. אבל אם לא עבר אדם שם, הרי הוא בחזקתו. [**הגה** י"א שאם הוזכר שם העיר בגט, אין לחוש לשיירות מצויות, דאין חוששין לשני עיירות ששמם שוה (**תשובת הרל"ש**)]. אה"ע (קלב,ד).

ש"ע בדעת הסתם פסק כהרי"ף והרא"ש שפסקו להחמיר כלישנא בתרא דר' זירא ולא מחזירים גט לזמן מרובה אלא במקום שאין השיירות מצויות אבל במקום שהשיירות מצויות לא מהדרינן אף על פי שלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון באותה העיר **דעת יש מי שפירש** הוא הרמב"ם שס"ל כשאין שיירות מצויות בין הוחזקו בין לא הוחזקו מחזירין אפילו לזמן מרובה. **ב.** המוצא גט אשה בשוק... והבעל מכחישה, לא יתנוהו לא לו ולא לה. ואם הבעל מודה שכתבו, ואומר שיתנוהו לה להתגרש, במקום ובשעה שראוי להחזיר, דליכא למיחש שמאחר נפל על פי מה שנתבאר בסימן קל"ב, יתנוהו לה ותתגרש בו מעתה. ואם לאו, לא יתנוהו לה... אה"ע (קנג).

'שחרורי עבדים...' **תנו רבנן** מצא שטר שחרור בשוק, בזמן שהרב מודה יחזיר לעבד, אין הרב מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה. בזמן שהרב מודה מיהא יחזיר לעבד, ואמאי, ניחוש שמא כתב ליתן לו בניסן, ולא נתן לו עד תשרי, ואזל עבדא וקנה נכסין מניסן ועד תשרי, ואזיל הרב וזבנינהו, ומפיק ליה לשחרור דכתב בניסן, וקא טריף לקוחות שלא כדין, הניחא למאן דאמר [פלוגתא בגיטין (יב:)] זכות הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות (טובה היא אצלו שמתירו בקהל, וכיון דזכות הוא איכא לתרוצי דמשעה שנכתב זוכה בשחרור, דלכי מטא שטר גט לידיה נעשה בן חורין למפרע, משעת חתימה) וכאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין ליה שפיר. אלא למאן דאמר חוב הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירות (חובתו הוא שיוצא מתחת רבו, כלומר הפסד הוא לו, שאם עבד כהן הוא פוסלו מן התרומה, ואם של ישראל אוסרו בשפחה כנענית, דזילא ליה, ושכיחא ליה, ופריצא ליה), מאי איכא למימר (דהשתא ליכא למימר עדיו בחתומיו חבין לו, דאין חבין לאדם שלא בפניו)? דכי אתי למטרף אמרינן ליה אייתי ראיה אימת מטא שחרור לידך. **פסק הש"ע** המוצא שטר שחרור, אם אין האדון מודה בו, לא יחזיר לא לזה ולא לזה. ואם האדון מודה שנתנו לעבד להשתחרר בו, יחזירנו לעבד. ומיהו אם יבא העבד לטרוף בו ממה שמכר אדוניו מנכסיו מאחר זמן הכתוב בו, צריך להביא ראיה שהגיע לידו מזמן הכתוב בו. (**הגה** ובמקום שעדיו בחתומיו זכין לו, כדרך שנתבאר לעיל סימן ל"ט, א"צ להביא ראיה על זה). חו"מ (סה,יג).

'דייתיקי מתנה...' **תנו רבנן** איזו היא דייתיקי דא תהא למיקם ולהיות (שטר זה יהיה לקום ולהיות בכל הכתוב בו, דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי) שאם מת נכסיו לפלוני. מתנה (מתנת בריא איזו היא) כל שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה (גוף הקרקע קנוי לו מן היום, ואין לו עוד רשות למוכרה וליתנה ולהורישה, והפירות אינו אוכל כל ימי חייו אלא לאחר מיתה). אלמא אי כתיבא מהיום ולאחר מיתה הוא דקני, ואי לא לא קני (בתמיה כל שכן דאם יהיב ליה גוף ופירות במעכשיו, דקני טפי, סתם מתנת שכיב מרע לא קניא לו אלא לאחר מיתה, דמחמת מיתה הוא מצווה)? אמר אביי, הכי קאמר איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע, דלא קני אלא לאחר מיתה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה.

טעמא דלא אמר תנו, הא אמר תנו נותנין (אמתניתין פריך, דתלי טעמא בשאני אומר נמלך עליהם שלא לתנן). ורמינהו מצא דייתקאות, אפותיקאות (שעשה לו שדה אפותיקי למלוה על פה, שהיתה לו עליו מלוה ישנה) ומתנות, אע"פ ששניהם מודין לא יחזיר לא לזה ולא לזה (שמא כתבה לזה ולא מסר לו ולא זכה בקרקע, וחזר וכתב לאחר ומסר לו השטר וזכה בו, ובא לחזור בו מן השני, ורוצה לתת לראשון, וחפץ שימסרו לו שטר זה שיוציאנה בבית דין, ונמצא זמן שטר של זה קודם לשטרו של שני, ויוציאנה מידו בדין)?

אמר רבי אבא בר ממל, לא קשיא [דף יט ע"ב] הא בבריא (שהיה שטר מתנת בריא, דלא כתיב ביה כדקציר ורמי בערסיה כדין שכותבין בשטרי מתנות שכיב מרע) והא בשכיב מרע. מתניתין דקתני הא אמר תנו נותנין בשכיב מרע, דבר מהדר הוא (שיכול לחזור במתנתו אם כתב שני שטרות השני זוכה שהרי חזר בו מראשון) דאמרינן מאי איכא למימר, דלמא כתבה מעיקרא להאי, ואמליך ולא יהבה ניהליה, והדר כתבה לאיניש אחרינא ויהביה ניהליה, השתא קא הדר ביה מההוא דיהבה ניהליה. (אין כאן בית מיחוש כלל, כי ממה נפשך) אי במתנת בריא יהבה ליה (להההוא בתרא) לית ליה פסידא (בהאי שטרא דמהדרא ליה להאי) דכי נפקא תרתי בתרייתא זכי, דהא הדר ביה מקמייתא. אי במתנת שכיב מרע נמי יהבה ניהליה לית בה פסידא, דבתרייתא זכי, דקא הדר ביה מקמייתא. כי קתני בברייתא אף על פי ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה בבריא (כגון שהיה השטר זה הנמצא מתנת בריא, שהוא זכה לשטר המאוחר לו, שאינו יכול לחזור במתנתו) דלאו בר מהדר הוא, דאמרינן דלמא כתבה להאי מעיקרא, ואמליך ולא יהבה ליה (**כתבו התוס'** יישוב הסתירה לא הוי כאביי, שלשיטתו למה לא יחזור כיון שהוא רוצה דעדיו בחתומיו זכין לו כאשר מגיע השטר לידיו, ולכן יש לומר שאביי יתרץ את הסתירה כתירוצו שלש רב זביד שהובא בהמשך כרב זביד דבסמוך) והדר כתבה לאיניש אחרינא ויהבה ליה, השתא קא הדר ביה מההוא דיהבה ליה, וסבר מהדר לא מצינא הדרנא בי, אימר להו דאנא להאי יהבתא, וניהדרו ניהליה כתבא, כי היכי דכי מפיק האי כתבא דקדים זכה ביה הוא. אלא אמרינן ליה אנן האי כתבא, לא יהבינן ליה להאי, דלמא מכתב כתבת, מיהב לא יהבת ניהליה, ויהבתה לאיניש אחרינא וקא הדרת ביה. אי לא יהבתה לאיניש אחרינא וקא בעית דתתבה להאי, כתיב ליה השתא כתבא אחרינא ויהביה ניהליה, דאי יהבת לאיניש אחרינא לית בה פסידא (בשטרא דכתבת השתא) דקדים (שטריה) זכי.

מתקיף לה רב זביד והא אידי ואידי דייתקאות קא תני (כ"ל משמע מתנת שכיב מרע **הסבירו התוס'** וא"ת ולפרוך נמי והא מתנות קתני, היינו שצריך יישוב ג"כ לסתירה במתנות בריא **ואור"ת** שיש ליישב את הסתירה בין מתנות, שהמשנה מדברת שפירש שנותן לו גוף ופירי מהיום אם לא יחזור עד לאחר מיתה דמצי הדר ביה, אך בברייתא מדובר בסתם מתנת בריא שאין יכול לחזור בו. **ורש"י** דחק לפרש את המשנה דגבי מתנות דאפי' אם אמר תנו אין נותנין, וה"פ דמתניתין שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנן ויהיב לאיניש אחרינא ועתה רוצה לחזור בו מן השני וליתנה לראשון לפיכך אפילו אם אמר תנו אין נותנין, אבל דייתיקי אם אמר תנו נותנין דאפילו נמלך ונתן לאחר יכול לחזור. **וקשה** לפירושו דא"כ פירוש דנמלך דמתני' יהיה בשני עניינים, ותו לעיל גבי גט דדייק הא אמר תנו נותנין אפילו לזמן מרובה לפרש"י ז"ל מנ"ל לפרושי הכי דלמא ה"פ משום דנמלך איכא למיחש שמא לא ניתן הגט עדיין ולכך אפילו אם אמר תנו אין נותנין אלא לשון ונמלך משמע שעתה אינו רוצה כדפרישית לעיל)?

אלא אמר רב זביד הא והא בשכיב מרע, ולא קשיא הא ביה (שעדיין הוא קיים, ואמר תנו לזה) והא בבריה (שמת מחליו, וזה בנו אומר החזירהו) מתניתין דקא אמר תנו נותנין בדידיה, דבר מהדר הוא (ממתנה זו, אם חזר בו לאחר שיצאו שני שטרות בבית דין יזכה האחרון). דאמרינן אי נמי יהבה (שוב) לאיניש אחרינא (במתנת בריא) לית בה פסידא (להההוא בתרא בהאי שטרא דמהדרינא ליה להאי) דקמא ובתרא בתרא זכי, דהא הדר ביה

מקמא. כי קא תני בברייתא אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה, בבריה, דאמרינן דלמא כתב אבוה להאי, ואמליך ולא יהביה ניהליה. ובתר אבוה כתב איהו (הבן) לאיניש אחרינא ויהבה ליה (**הקשו התוס'** שלכאורה היה אפשר לבאר את החשש אחרת, שנתנה האב תחלה במתנת שכיב מרע ואח"כ האב עצמו כתבה להאי ולא יהבה ליה ומת האב ונתקיימה המתנה לראשון והבן רוצה שתהיה לשני). והשתא קא הדר ביה מההוא, סבר מהדר לא מצינא הדרנא בי, אימר להו דאבא יהבה ליה להאי, ונתבו ליה כתביה ונייזיל ונפיק מיניה דהוא זכי, ונפלוג בהדיה (אחלוק עמו בקנוניא זו). הלכך אמרינן ליה אנן האי כתבא לא יהבינן ליה להאי, דדלמא מכתב כתביה אבוה, מיהב לא יהבה ליה, ויהבתיה את לאיניש אחרינא וקא הדרת ביה. אלא אי קושטא קא אמרת דיהב ליה אבוך זיל את השתא כתיב ליה שטרא אחרינא, דאי נמי לא יהבה ליה אבוה, וכתבתיה את לאיניש אחרינא לית בה פסידא, דקמא ובתרא קמא זכי (מאחר ששני השטרות יצאו משמך, הקודם זכה, שמתנת בריא הם. והשתא דאוקימנא טעמא דלא יחזיר משום דלמא כתבה להאי ואמליך ולא יהבה ליה, והדר כתבה לאיניש אחרינא, ליכא למרמי אמתנות, ולא תידוק מתניתין גבי מתנות הא אמר תנו נותנין, דכי נמי אמר תנו שייך למימר טעמא דלא יחזיר, משום שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא לתנן, והדר כתבה לאיניש אחרינא, וגבי דייתקאות, על כרחך אם אמר תנו נותנין אם הוא קיים, דהא תלה תנא דידן טעמא משום שאני אומר נמלך עליהן שלא לתנן, ואי נמי הכי הוה דנמלך השתא, אם אמר תנו נותנין דליכא למיחש למידי, והכי קאמר מצא דייתיקי או מתנה לא יחזיר, שאני אומר... והיכא דאמר תנו, אי שייך למימר לא יחזיר, משום טעמא דשאני אומר, כגון מתנת בריא או בשכיב מרע ומת ובריה קאמר תנו שמעינן ממתניתין דלא יחזיר, ולא דייקינן האמר תנו נותנין, והיכא דלא שייך למימר שאני אומר, כגון בשכיב מרע שלא מת מחליו דייקינן האמר תנו, דבטל שאני אומר, הלכך נותנין עיין בתוס' לעיל שהשיגו על רש"י).

תנו רבנן מצא שובר (שכתבה אשה לבעלה התקבלתי כתובתי, ועודה תחתיו) בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל, אין האשה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה. בזמן שהאשה מודה מיהת יחזיר לבעל, וליחוש דלמא כתבה ליתן בניסן, ולא נתנה עד תשרי (והוא לא פרע עד תשרי **הסבירו התוס'** וא"ת לפרוך על מתניתין דב"ב (קסז.) דכותבין שובר לאשה, וכ"ת לא חיישינן אלא היכא שנפל ואתרע, הא פריך לעיל (יב:) גבי כותבין שטר ללוה אע"ג דליכא ריעותא **וי"ל** שאם הגמ' היתה מקשה כן היה אפשר לדחות שמדובר בשטרי הקנאה היינו שטר שמפורש בו שהאשה מקבלת על עצמה מזמן כתיבתו את מה שכתוב בו, אבל הכא אי בשטרי הקנאה מיירי כי אין האשה מודה נמי יחזיר לבעל, דאין אשה מודה משמע אפילו אינה אומרת שהוא מזויף אלא אומרת שכתבה ליתן ולא נתנה ואומרת עתה אל תתנו לפי שנמלכה דומיא דמצא שוברין דמתניתין דלא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך...) ואזלה (איהי בעודה תחתיו, בין ניסן לתשרי) זבנתה לכתובה (לאחר) בטובת הנאה (כלומר בזול, לפי שנותן מעותיו בספק, שאם תמות היא יירשנה בעלה, ויפסיד מי שלקחה, ואם ימות בעלה או יגרשנה יהיה לוקח במקומה, ויגבה כתובתה, ושוב לא היה לבעלה לפרוע לה הכתובה אלא ללוקח, ושובר שנכתב בשמה אינו כלום) מניסן עד תשרי, ומפיק ליה לשובר דכתיב בניסן (ויקדום לשטרו של לוקח ויחזיק הבעל בקרקע המיוחדת לכתובתה שלא כדין) ואתא למטרף לקוחות שלא כדין?

אמר רבא [**דף כ ע"א**] שמע מינה איתא לדשמואל, דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול (אצל הלוה, הלכך, אם מכרה זו כתובתה באייר, דהיינו שטר חוב וחזרה ומחלתה לבעל בתשרי מחול, ושפיר טריף בעל **הסבירו התוס'** וא"ת וניחוש שמא מכרה במעמד שלשתן שאינה יכולה למחול כדמוכח בקדושין מה. (לופן ההוכחה עיין בתוס') **וי"ל** דליכא למיחש שמא מכרה במעמד שלשתן, דאי ליכא עדים שמכרה, הבעל והאשה יכפרו המכירה, ואי איכא עדים נשיילינהו היכי הוה אם אומרים שנתרצה הבעל או שתק א"כ מודה שהשובר שקר, ואם מוחה שאמר כבר פרעתי לה א"כ השובר נעשה קודם המכירה ואינהו דאפסידו אנפשייהו. **ועוד י"ל** דלא תקנו מעמד שלשתן אלא בדבר שראוי לגבות מיד, אבל בכתובה דאינו חייב עתה עד אחר גרושין וגם שמא לא תתגרש לא תקנו מעמד שלשתן, וכן צריך לומר בב"ק (פט.) גבי האשה שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה ואמאי תזבין במעמד שלשתן אלא משום דלא תקנו בכתובה כדפרישית. **וזה** אין לחוש שמא

מכרה אחר גרושין במעמד שלשתן, כי אחר גרושין מסתמא מכרה בדמים יקרים וכשיוציא הבעל שוברו שקדם היא צריכה לשלם ולא תרויח כלום בקנוניא ולא חיישינן אלא שמא מכרה בעודה תחתיו בטובת הנאה שהיא דבר מועט ואינה צריכה לשלם אלא מעט ומרווחת הרבה. **ועל** כך תירצה הגמ׳ שאין לחוש כיון שהלכה כשמואל שהמוכר שטר חוב לחבירו, וחזר ומחלו מחול, ותמיד אם ברצונה להרוויח מעות ולהפסיד ללקוחות, יכולה לעשות קנוניא עם הבעל ולמחול לו על החוב, ולכן יש להאמין לדבריה שהשובר של הבעל. **ואע״ג** שב״ב (קעג:) מבואר שאשה שבעלה גירשה ואין לו נכסים לשלם את הכתובה, אך יש ערב שקיבל ערבות על החוב, על הבעל להדיר את אשתו מנכסיו, ורק אז תגבה מהערב, שיש לחוש שהאשה והבעל עשו קנוניא לגזול את הערב, וקשה שאחרי שהערב ישלם לאשה, יחזור ויתבע מהבעל את מה ששילם לאשה, וא״כ אין לבעל רווח מהקנוניא **אלא** על כרחך לומר שחיישינן לקנוניא לפי שאין לו במה לשלם. **לפי״ז** גם בסוגייתנו נחשוש שמא האשה מכרה את כתובתה במעמד שלושתן לאחר גירושיה, והיא עושה קנוניא מהבעל, והיא תרוויח כיון שאין לה מה לשלם ללוקח **אמנם אינו דומה** דהתם מפסיד הערב מיד וחיישינן לקנוניא, אבל הכא בסוגייתנו דאינו אלא חששא בעלמא, שמא לא מכרה כלל את כתובתה, ואפי׳ מכרה שמא לא יפסידו הלקוחות כי אינו מוציא מהם, אלא חוב שהיה להם על הבעל יהיה להם על האשה. וגבי חייב מודה דחיישינן לעיל לקנוניא לפי שיוציא מיד מן הלקוחות ועוד יש לחוש משום לקוחות שלא באחריות שיפסידו לגמרי) **ואפילו יורש מוחל.**

אביי אמר אפילו תימא ליתיה לדשמואל, הכא במאי עסקינן בששטר כתובה יוצא מתחת ידה (שמביאה לפנינו, דליכא למיחש לשמא מכרה בטובת הנאה, שאילו מכרתה היתה מוסרת הכתובה ביד הלוקח).

ורבא אמר אי משום שטר כתובה חיישינן לשתי כתובות (שמא שני שטרי כתובה היו לה, ויש לחוש שמא מסרה אחד ללוקח, ובאה לחזור בה ולמחול אצל בעלה, ומוסרת לו שובר המוקדם לשטרו של לוקח. אלא ודאי איתא לדשמואל, ומתוך שבידה למחול שטר כתובה לבעלה עכשיו, לא חיישינן לשמא כתבה ליתן בניסן...).

ואביי אמר (מהכא לא תסייע לשמואל) הדא לשתי כתובות לא חיישינן (הלכך ליכא למיחש לדלמא זבנתה בטובת הנאה). ועוד (אי נמי

זבנתה בטובת הנאה לית לן למיחש לשמא כתבה לשובר בניסן ולא קבלה עד תשרי, דאי נמי הכי הוה, כי מטא שובר לידיה בתשרי זוכה למפרע בו מזמן חתימתו, ולא הוה ממכרה שבנתיים כלום...) שובר בזמנו (הכתוב בו) טריף [**כתבו התוס׳** אע״פ ששטר מכירה נמסר ללקוחות תחילה אינו מועיל וטורף הבעל כדין, וכן אמר לעיל גבי שחרורי עבדים, ונראה שתקנת חכמים היא שזוכה משעת חתימה אע״פ שלא נמסר לו עד ימים רבים אחרי כן, שאם לא כן לעולם לא יוכלו העדים להתום אלא אם יראו המסירה משום חששא דכתב בניסן ולא נתן עד תשרי ומזבין ביני וביני. **ולענין** איסור נראה דאם עבד בא על בת ישראל קודם שבא לידו גט שחרור שפסלה, **ושמא** גם גבי איסור זכין לו משעת חתימה אע״פ דלא שייך טעמא דפרישית, מ״מ לא פלוג רבנן, ויש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה. **וא״ת** והא אביי סבר כר״א דאמר עידי מסירה כרתי גבי מתנתא דחתימי עלה תרי גיסי (סנהדרין כח:) ור״א סבר בכתובות (צד:) כתב לזה ולא מסר לו, לזה ומסר לו, לזה שמסר לו תחילה קנה **וי״ל** דהיינו בשני שטרות שזמנן כתוב בשוה ביום אחד שאין ניכר מתוכו איזהו מהם קודם לכך אזלינן בתר מסירה אבל אין זמנן שוה החתום קודם זכה, אע״פ שהמאוחר נמסר תחילה, ובעובדא דהתם דכתבתינהו לרמי בר חמא בצפרא ולרב עוקבא בפניא ואוקמיה רב ששת בידיה דרמי בר חמא משום דקדים ורב נחמן אוקמיה לרב עוקבא בנכסיה משום שודא, התם מיירי דלא ידעינן למי נמסר תחילה, ורב ששת סבר כמו שנכתב תחילה לרמי מסתמא גם לו נמסר קודם, ורב נחמן סבר כיון דאינו מוכיח מכח השטר שקדם אין לומר שנמסר לו תחילה אע״ג שנכתב קודם ולכך הוה דינא שודא, אבל אם הוה ידעינן למי נמסר קודם היה זוכה כיון ששניהם כתובים ביום אחד. **וא״ת** וניחוש דלמא זבנה כתובה ביום שנכתב השובר דהשתא ליכא למימר עדיו בחתומיו זכין לו וכשיוציאו הבעל והלקוחות שטרם יהא זמנם שוה ואין ידוע דמי קדם ויאמר הבעל ללקוחות תביאו ראיה שקדמתם לפי שהוא מוחזק שהנכסים שלו והלקוחות רוצין לטרוף בשביל האשה **וי״ל** דהא ליכא למיחש שתמכור ביום כתיבת השובר] **אביי לטעמיה,** דאמר עדיו בחתומיו זכין לו. **פסק הש״ע א.**

המוצא שטר מתנת בריא או שטר מכר, אפילו אומר הנותן או המוכר שיתנוהו למקבל או ללוקח, לא יתנו לו אלא אם כן פירש במתנה ששייר לעצמו כח שיוכל לחזור בו כל ימיו, כגון שכתב מהיום אם לא אחזור בי כל ימי חיי, ואם הוא שטר הקנאה שפירש שהקנה לו מיד, אע״פ שלא הגיע השטר לידו, יחזיר, אפילו לא

שייר לעצמו שיוכל לחזור. המוצא שטר מתנת שכיב מרע, אם הנותן קיים ואומר שיתנוהו למקבל, יתנוהו לו. ואם מת הנותן, אע"פ שבנו אומר שיתנוהו לו, לא יתנוהו לו, אלא אם כן יהיה שטר הקנאה חו"מ (סה,יד). **ב.** המוצא שובר על שם האשה שנפרעה מכתובתה, בזמן שהאשה מודה שנתנתו לבעל, יחזירנו לו (ח"מ וליכא למיחש לקנוניא דכיון דקי"ל כשמואל דהרשות בידה למחול א"כ ליכא חשש קנוניא). ואם אינה מודה, אלא אומרת ממנו נפל, לא יתננו לא לאיש ולא לאשה אה"ע (קי,ב).

משנה מצא איגרות שום (ששמו בית דין נכסי לוה למלוה בחובו) ואיגרות מזון (שקיבל עליו לזון את בת אשתו) שטרי חליצה ומיאונין (קטנה יתומה שהשיאוה אמה ואחיה לדעתה, יוצאה ממנו במיאון, ואינה צריכה גט, אלא אומרת בפני שלשה אי אפשי בפלוני בעלי, וכותבין לה בית דין שטר שמיאנה בפניהם, להיות לה עדות שמותרת לינשא) ושטרי בירורין (בגמ' מפרש) וכל מעשה בית דין הרי זה יחזיר [דליכא למיחש לשמא נמלך, דהא בית דין לא כתבום אלא בדבר מקויים, ולפרעון נמי ליכא למיחש, דבהני שטרות לא שייך בהו פרעון, כדאמרינן לעיל (טז:) ואפילו למאן דאמר שומא הדר איהו דאפסיד אנפשיה]. מצא בחפיסה או בדלוסקמא (שום שטר) תכריך של שטרות או אגודה של שטרות הרי זה יחזיר (דדבר שיש בו סימן הוא, כדמפרש בגמ' שהכלי סימן, כשיאמרו הבעלים בכלי כך וכך מצאת אותם, וכן תכריך ואגודה הרי זה יחזיר, דדבר שיש בו סימן הוא). וכמה אגודה של שטרות שלשה קשורין זה בזה. רבן שמעון בן גמליאל אומר אחד הלוה משלשה (אם שלשה שטרות של לוה אחד הן, שלוה משלשה בני אדם) יחזיר (מוצאם) ללוה (דודאי פרעם והחזירם לו, ומידו נפלו, שאם מידם נפלו מי קבצם למקום אחד) שלשה הלוין מן (אדם) אחד יחזיר (המוצאם) למלוה (שהדבר ידוע שממנו נפלו). מצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו (אצלו, אם הלוה הפקידו אצלו או המלוה, או שמא מקצתו פרוע ומסרוהו לו להיות שליש ביניהם, ושכח) יהא מונח (בידו, ולא יחזיר לא לזה ולא לזה) עד שיבוא אליהו. אם יש עמהן סמפונות (מילי מילי קתני, המוצא בין שטרותיו שובר שנכתב על אחד משטרותיו) יעשה מה שבסמפונות (והשטר בחזקת פרוע, ואע"פ שהיה לשובר הזה להיות מונח ביד הלוה, אמרינן האמינו הלוה, ואומר מחר תנה לי, ושכח).

(גמרא) מאי שטרי בירורין? **הכא תרגמו** שטרי טענתא **רבי ירמיה אמר** זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד (כשבוררין להן דיינין כותבין להן זה בירר לו את פלוני, וזה בירר לו את פלוני, שלא יוכלו לחזור בהן).

'וכל מעשה בית דין הרי זה יחזיר' ההוא גיטא דאשתכח בי דינא דרב הונא (מקויים בהנפק, והשליח המביאו אומר ממנו נפל) דהוה כתיב ביה בשוירי מתא דעל רכים נהרא. אמר רב הונא **[דף כ ע"ב]** חיישינן לשני שוירי (אע"פ שבשוירי הידוע לנו אין בה שני יוסף בן שמעון, שמא יש שוירי אחרת שיש שם יוסף בן שמעון, ושם נכתב, ומשליח אחר נפל). אמר ליה רב חסדא לרבה פוק עיין, דלאורתא בעי לה רב הונא מינך. נפק דק ואשכח, דתנן כל מעשה בית דין הרי זה יחזיר (דכיון דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת, לעיר אחרת שאינה ידועה לנו לא חיישינן). אמר ליה רב עמרם לרבה היכי פשיט מר איסורא מממונא (הכי המקנה ליכלה בממון **הסבירו התוס'** וא"ת טפי אנן מחמירין בממונא, דהא אין אנו הולכים בממון אחר הרוב, ובאיסורא אזלינן בתר רובא אפי' היכא דאיכא חזקה דאיסורא כנגד הרוב, ולא חיישינן שמא במקום נקב קא שחיט **וי"ל** דמ"מ באשת איש החמירו דמים שאין להם סוף לא תנשא לכתחילה אע"פ שרובם מתים **ועוד יש לומר** דמדאורייתא לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון אבל מדרבנן חיישינן משום לעז ובממונא לא שייך לעז לכך פריך שפיר היכי פשיט מר איסורא מממונא)? אמר ליה תרדא (משועמם) שטרי חליצה ומיאונין תנן! פקע ארזא דבי רב (נשבר העמוד שבית המדרש נשען עליו). מר (רב עמרם)

כ:

אמר משום לתאי דידי פקע (שהשבת על דברי לביישני בבית המדרש) ומר (רבה) אמר משום לתאי דידי פקע (בגלל מזלי קרס בית המלכות, שקינאו על שגלפת אותי).

'מצא בחפיסה או בדלוסקמא' [**הקשו התוס'** תימה בשלמא חפיסה הוי סימן כדאמר (כה.) הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה ינתן לו דמידע ידעה דכל מאי דאית ליה בחפיסה מנה ליה, משמע דלאיניש מעלמא הוי סימן, אלא דלוסקמא היכי הוי סימן הלא דרך להניח שטרות בדלוסקמא כדתניא בתוספתא דשבועות עשרה דלוסקמאות מלאים שטרות מסרתי לך י"ל דמיירי הכא שנותן בדלוסקמא עצמה סימן שאינו מובהק ולא חיישינן לשאלה, לשמא השאיל לאחר ואותו הניח בו שטרות, דהכי תקון רבנן דלא חיישינן, כמו שתקנו להחזיר אבידה בסימן שאינו מובהק, אפילו סימנין לאו דאורייתא] **מאי** חפיסה? אמר רבה בר בר חנה חמת (של עור, שנותנין בו יין) קטנה. מאי דלוסקמא? אמר רבה בר שמואל טליקא דסבי (ארנק שהזקנים מצניעים בה כלי תשמישן, שלא יצטרכו לחפש אחריהם).

'תכריך של שטרות או אגודה של שטרות...' **תנו רבנן** כמה הוא תכריך של שטרות שלשה כרוכין זה בזה (וזהו סימן שהבעלים נותנים בהם, זה יכריז מציאה שטרות מצאתי, וזה יאמר שלי הם, ושלשה הן, כרוכין הן זה בזה). וכמה היא אגודה של שטרות שלשה קשורין זה בזה.

שמעת מינה קשר סימן (שיש קשרים שאינן דומין זה לזה, ויאמר כך וכך הוא עשוי, דאי לא תימא הכי מאי סימנא איכא הכא, ותפשוט מינה בעלמא דקשר סימן, ובעיא בעלמא היא) הא תני רבי חייא שלשה כרוכין זה בזה (תיכוך הוא כרך הוי סימן, דכולי עלמא כרכי שטרא שטרא לעצמו וקושרין אותן יחד, וזה כרך שלשתן יחד). אי הכי, היינו תכריך? תכריך, כל חד וחד בראשה דחבריה, אגודה דרמו אהדדי (השכיבן זה על זה, אורכו על אורכו של חבירו) וכרוכות.

מאי מכריז (המוצא)? מנין (שלשה שטרות, וזה בא ונותן סימן שכרוכין היו יחד). מאי אריא תלתא (מדוע צריך שיהיו לפחות שלושה שטרות) אפילו תרין נמי (הואיל ואין צריך לבעלים לתת סימן אלא כריכתן)? אלא כדאמר רבינא (כה.) טבעא (מטבעות) מכריז, הכא נמי שטרי מכריז (שטרות מצאתי, וזה צריך שיאמר כך וכך היו, וכרוכין היו, הלכך דוקא תלתא, אבל תרי מידע ידיע דמיעוט שטרות שתים, ואין מנין סימן יש להקשות מדוע הצריך רש"י שיתן שני סימנים, מנין וכריכה הרא"ש פירש שמחזיקים על ידי סימן המנין לחוד, אך צריך כרוכים כדי שיוכל לתת סימן במנין, שאם לא היו כרוכים, מתיאשת המלוה, כי חושש שמא לא נפלו כאחד. המהר"ש שיף ביאר שרש"י כתב זאת לרווחא דמילתא, שלא נפשוט מכאן לא מנין ולא כריכה).

'רבן שמעון בן גמליאל אומר אחד הלוה משלשה יחזיר ללוה...' דאי סלקא דעתך דמלוין נינהו, מאי בעו גבי הדדי. דלמא לקיומינהו אזלי (אצל סופר הדיינין, הכותב הנפק לכל השטרות)? דמקיימי. דלמא מידא דספרא נפיל? לא משהי איניש קיומיה בידא דספרא.

'שלשה שלוו מאחד יחזיר למלוה...' דאי סלקא דעתך דלוין נינהו (שפרעום והוחזרו להם) מאי בעו גבי הדדי. דלמא למכתבנהו אזלי (ומן הסופר נפל, ומעולם לא לוו)? דכתיבי בתלת ידי ספרי. ודלמא לקיומינהו אזלי? מלוה מקיים שטריה, לוה לא מקיים שטריה.

'אם יש עמהן סמפונות יעשה מה שבסמפונות' **אמר רב** סמפון (שובר המבטל שטר, וכל דבר המבטל דבר קרי סמפון, כדאמר גבי קדושי אשה ומכירת עבד שהמום קרוי סמפון, מפני שמבטל את המקח) היוצא מתחת ידי מלוה (שהוא מונח בידו, ולא ביד הלוה) אע"פ שכתוב בכתב ידו אינו אלא כמשחק, ופסול. לא מבעיא כתוב בכתב יד סופר, דאיכא למימר ספרא אתרמי ליה וכתב (וסבר אם יבא בעל חובי לפרעני, ואני אין שטרי עכשיו בידי, ואם לא יהא שובר מוכן לי לא יפרע כלום) אלא אפילו כתוב בכתב ידו (שיש לומר, אם לא שנפרע למה ליה למהר ולכתוב לפני פרעון, הואיל ויודע לכתוב) פסול. סבר דלמא מתרמי ואתי בין השמשות, וקא פרע לי, דאי לא

יהיבנא ליה לא יהיב לי זוזי, אכתוב אנא, דכי אייתי לי זוזי אתן ליה.

תנן אם יש עמהן סמפונות יעשה מה שבסמפונות (והכא במלוה עסקינן, דקתני מצא שטר בין שטרותיו...)? כדאמר רב ספרא (לקמן בשמעתין) שנמצא (השטר שהשובר יוצא עליו) בין שטרות קרועין (והוא אינו קרוע, לפיכך סומכין על השובר, שמקום השטר מוכיח על השובר שהוא אמת, שאם לא נפרע לא היה נותן השטר אצל השטרות קרועין, **כך שמעתי. ולי נראה** שנמצא השובר בין השטרות קרועין, הלכך איכא למימר שנתקבל החוב, והשובר הזה אין צריך למלוה הזה אלא ללוה, והלוה שכח ביד זה, לפיכך נתנו זה עם השטרות שאין צריכין לו, דאי סלקא דעתך מלוה כתבו להיות מוכן לו כשירצה לוה לפרעו לא נתנו עם שטרות שאין צריכין לו) הכא נמי שמצאו בין שטרות קרועין.

תא שמע נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע [מתניתין היא בב"ב (קעב.) שני יוסף בן שמעון בעיר אחת, ונמצא שובר לאדם אחד בין שטרותיו, וכתוב בו שטרו של יוסף בן שמעון שבידי פרוע הוא, והיה לו שני שטרות על שניהם] שטרות שניהם פרועין (שכל אחד יכול לומר על שלי נכתב שובר, ובב"ב פרכינן בלא שובר נמי, הא תנן אין אחד יכול להוציא שטר חוב עליהם, ומוקמינן ליה במשולשין בשטר, ואין משולשין בשובר, והא הכא דיוצא מתחת יד מלוה הוא)? כדאמר רב ספרא שנמצא (השטר) בין שטרות קרועין (וכל אחד אמר זהו שטר שלי) הכא נמי שנמצא בין שטרות קרועין.

תא שמע שבועה שלא פקדנו אבא (משנה היא בשבועות (מה.) יתומין מן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה, ומהו שבועתן שבועה שלא פקדנו אבא בצואת מיתה) ושלא אמר לנו אבא (קודם לכן), ושלא מצאנו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע (הא אם מצאו סמכינן עליה)? אמר רב ספרא שנמצא בין שטרות קרועין.

תא שמע סמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו (קא סלקא דעתך אם אמר מלוה לא נפרעתי, ותדע, שהרי לא מסרתי לידך, יתקיים בחותמיו, על פי חותמיו יתקיים, אם החותמיו מעידין שחתמוהו אין המלוה נאמן, אבל כל כמה דלא מקיים מהימן, דמאן מפיק ליה מלוה, ומלוה הא אמר פסול הוא **הפכירו חתום**' נראה דמשמע ליה שהוא ביד המלוה מדקרי ליה סמפון, דביד הלוה קרי ליה שובר, ולשון סמפון לשון ביטול, ועוד דביד הלוה פשיטא דכשר ע"י קיום)? **אימא יתקיים** מחותמיו, **[דף כא ע"א]** דשיילינן להו לסהדי אי פרוע, אי לא פרוע (אם ראו הפרעון, ואם לאו נאמן המלוה לומר שלא נכתב אלא להיות מוכן לכשיפרע).

תא שמע סמפון שיש עליו עדים כשר (אפילו אם הוא בידי המלוה)? מאי עדים עדי קיום (שכתבו הנפק, דבי דינא לא מקיימי ליה אלא אם כן פרע ולכן הקובל כסל אף כשהוא בידי המלוה). הכי נמי מסתברא, מדקתני סיפא ושאין עליו עדים פסול. מאי אין עליו עדים, אילימא דליכא עלויה עדים כלל, צריכא למימר דפסול? אלא לאו עדי קיום.

גופא, סמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו, אין עליו עדים, ויוצא מתחת ידי שליש (שאין הלוה מוציאו ולא המלוה, אלא שליש שביניהם נאמן) או שיוצא לאחר חיתום שטרות (שיצא לפנינו כשהוא כתוב בשטר חוב אחר החתימה) כשר. יוצא מתחת ידי שליש דהא הימניה מלוה לשליש (דעל כרחך אין כותב שובר אלא מלוה, והוא מסרו ליד השליש). יוצא לאחר חיתום שטרות נמי, דאי לאו דפריע לא הוה מרע ליה לשטריה. **פסק השי"ע א.** מצא אגרות שום (שומת ב"ד נכסי לוה ונתנו למלוה) ואגרות מזון (שקבל עליו לזון בני משפחו) שטרי חליצה ומאונין ושטרי בירורין וכל מעשה ב"ד כגון חלטתא (שהחליטו וגמרו ב"ד נכסי לוה למלוה, ושטרי בירורין שזה בורר לו אחד וזבל"מ, או שטרי טענות שטענו

פרק אלו מציאות

משנה אלו מציאות שלו ואלו חייב להכריז, אלו מציאות שלו מצא פירות מפוזרין (נתייאשו הבעלים מהן, כדאמר בגמרא, והפקר הן) מעות מפוזרות (הואיל ואין להם סימן ניכר איאושי מיאש, והוו להו הפקר, וזהו טעם כולם) כריכות (עומרים קטנים) ברשות הרבים [שהכל דשין עלייהו, ואם היה סימן נקשר עליהן הרי הוא נשחת **כתבו התוס'** בכריכות דוקא חילק בין רה"ר לרה"י, אבל בשאר דברים לא חילק, והטעם דלמ"ד (כב:) סימן העשוי לידרם הוי סימן, ומקום הוי סימן, מיירי הכא דליכא סימן בגוף הכריכות, ומקום נמי לא הוי סימן ברה"ר משום שמתגלגלים למקום אחר, וברה"י הוי מקום סימן וחייב להכריז, ומיירי דאשכח דרך הינוח, וכרות של נחתום ועיגולי דבילה אין בהם סימן והוי שלו אף ברה"י ומיירי דמצא דרך נפילה ולכך לא הוי מקום סימן. **וא"ת** אמאי נקט כריכות דאשכח דרך הינוח טפי משאר דאיירי דרך נפילה **וי"ל** דכריכות איידי דיקירי (כבליס) אינון לא הוה שיפלו שלא מדעת אלא כשעומד לפוש מניח לארץ ושכחם שם. וכרות של בעה"ב יש להן סימן דבעלי בתים רגילים לעשות סימן בכרותיהן ולכך אפילו ברשות הרבים חייב להכריז דסימן העשוי לידרם הוי סימן, וציבורי מעות ופירות דהוי מקום סימן אף ברה"ר כדאמר לקמן משום דלא שייך בהו שמתגלגלים. **ואם תאמר** כריכות ברה"ר דמיירי דרך הינוח היאך לוקחם הא אמרינן לקמן ספק הינוח לא יטול וכל שכן ודאי הינוח **וי"ל** דה"מ כשמצא במקום מוצנע ומשתמר דלא יטול אם אין בו סימן ואם יש בו סימן נוטל ומכריז, אבל אם הוא במקום שאינו מוצנע ומשתמר, יכול ליטול אף שהוא דרך הינוח. **ולמ"ד** (כב:) סימן העשוי לידרם לא הוי סימן ומקום נמי לא הוי סימן מיירי בכריכות שיש בהם סימן ולכך ברה"י מכריז וכרות של נחתום ושאר דמתניתין לית בהו סימן, ולכך אף ברה"י הם שלו וכרות של בעה"ב שיש בהם סימן חייב להכריז אף ברה"ר דאין עשוי לידרם משום דאין מעבירין על האוכלין וכולה מתני' מיירי בין דרך נפילה בין דרך הינוח. **וא"ת** כריכות אי דרך נפילה היא אם כן אינו יודע היכן נפלו וברה"י אמאי צריך להכריז הא מתייאש שסבור ברה"ר נפיל **וי"ל** דאע"פ שאינו יודע לכוין המקום יודע הוא אם נפל ברה"ר או ברה"י] ועגולי דבילה, כרות של נחתום (כל כרות הנחתומין שוין, אבל כרות של בעל הבית יש בהן סימן) מחרוזות של דגים, וחתיכות של בשר, וגיזי צמר הלקוחין ממדינתן (כמות שהן גזוזות כשאר כל גיזת המדינה, לאפוקי הבאות מבית האומן כדקתני סיפא) כנ"ל שקוב לינס יכוליס לחזור מהס) יחזיר לבעליו. הו"מ (סה,יב). **ב.** המוצא שטר בכלי, יתננו למי שנותן סימן בכלי. ואפילו אינו נותן סימן בכלי, אלא כשזה מכריז שטר מצאתי, וזה אומר מצאת בכלי פלוני, אם אין דרך העולם ליתן שטרות באותו הכלי, הוה סימן הו"מ (סה,ט). **ג.** מצא ג' שטרות או יותר כרוכים זה על זה, או שאחד כרוך בראש חבירו, יכריז שטרות מצאתי, למי שיאמר מניינם יחזירם ואין צריך שיאמר האיך היו כרוכים. [**הגה** אבל הכריכה לחוד לא הוי סימן, אם כל השטרות היו של מלוה ולוה אחד (ל"ע בפי' לבלי הטור והרמ"ה)]... הו"מ (סה,י). **פסק כדברי הרא"ש** שהבאנו לעיל. **ד.** מצא ג' שטרות יחד על לוה אחד שלוה מג' אנשים, והם מקויימים, יחזירם ללוה אף בלא סימן, ולא יתנם למלוה אף אם יתן בהם סימן. ואם אינם מקויימים, לא יתנם אלא למי שנותן בהם סימן. ואם מצא ג' ביחד מג' לווין שלוו ממלוה אחד, והם כתיבת יד שלשה סופרים, יתנם למלוה אף בלא סימן ואם הם כתיבת יד סופר אחד, יתנם למי שיתן בהם סימן... הו"מ (סה,יא). **ד.** המוצא שטר אצלו ואינו יודע מה טיבו, אם המלוה הפקידו או הלוה או אם הפקידוהו בידו בתורת שלישות ומקצתו פרוע, יהא מונח עד שיבא אליהו... הו"מ (סה,א). **ה.** המוצא שובר בשוק, בזמן שהמלוה מודה שנתנו ללוה, יחזיר ללוה. אינו מודה, לא יתנו לא לזה ולא לזה. ואם נמצא ביד המלוה שובר על אחד משטרותיו שהוא פרוע, אינו כלום לגרוע כח השטר, אפילו אם הוא כתב יד הלוה או המלוה עצמו, אלא אם כן שהשטר שהשובר כתוב עליו מונח בין שטרותיו הקרועים, אע"פ שהוא אינו קרוע מכל מקום איתרע וסמכינן אשובר, אפילו אין על השובר עדים. אבל לא נמצא עליו שובר, אע"פ שנמצא בין שטרות קרועים, לא גרע, וגובין בו. ואם עדים חתומים על השובר שנמצא ביד המלוה, ישאלו העדים, אם יודעים שהשטר פרוע יעשו על פיהם, ואם אינם יודעים, או שאינם לפנינו, אינו כלום, ואם הוא מקוים, כשר הו"מ (סה,יח).

ואניצי פשתן (לעז"י רש"י חבילות פשתן בלתי מעובד) ולשונות של ארגמן (צמר סרוק ומשוך כמין לשון, וצבוע ארגמן, ומצויין הן) הרי אלו שלו, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר כל שיש בו שינוי חייב להכריז. כיצד, מצא עגול (של דבילה) ובתוכו חרס, ככר ובתוכו מעות. רבי שמעון בן אלעזר אומר כל כלי אנפוריא (בגמ' מפרש) אין חייב להכריז.

(גמרא) מצא פירות מפוזרין. וכמה (חשוב פיזור) אמר רבי יצחק קב (מפוזר) בארבע אמות (אבל בשלוש אמות לא הוי פיזור **הסבירו התוס'** צריך לומר דרבי יצחק גופיה בעי וכמה דאי גמרא בעי מאי בעי וכמה, לוקי דרך נפילה ואפילו טובא כדפריך גמ' בתר הכי, אלא מדברי רבי יצחק הוא. ורבי יצחק לא בעי לאוקמי דרך נפילה ואפילו טובא משום דסבר כאביי דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש אלא מוקי לה במכנשתא דבי דרי שהניחם שם מדעת, וכה"ג איכא בפירקין (לז:) דבעי ולעולם אמר רב יהודה... דצריך לומר דרב יהודה אמר ולעולם, וכן בב"ב (כב:) גבי מרחיקין מן החלונות דקאמר וכמה אמר רב ייבא כמלוא רוחב חלון). היכי דמי, אי דרך נפילה (אם מצאם דרך נפילה, שיש לדעת שלא הונחו שם מדעת, אלא נפלו) אפילו טובא (מקב) נמי (דכיון דאין בהן סימן איאושי מיאש) ואי דרך הינוח אפילו בציר מהכי נמי לא (עתיד לחזור וליטלן)?

אמר רב עוקבא בר חמא במכנשתא דבי דרי עסקינן (בשעת אסיפת גרנות, וכאן דשן בעליהן, ונשאו את העיקר ונותרו אלו) קב בארבע אמות דנפיש טרחייהו (לקבצן) לא טרח איניש ולא הדר אתי ושקיל להו, אפקורי מפקר להו. בציר מהכי (אם היה פזורן בפחות מכן) טרח והדר אתי ושקיל להו, ולא מפקר להו.

בעי רבי ירמיה חצי קב בשתי אמות מהו [**הקשו התוס'** תימה הלא קב בארבע אמות הוי נמי חצי קב בשתי אמות ומאי קמבעיא ליה **ותירצו ב' תירוצים א.** אין דרך האדם ללקט חלק ממה שאיבד, ולכן באופן שאיבד חצי קב ילקוט כיון שאין לו טורח, אבל קב בארבע אמות יש לו טורח ללקוט הכל ולכן אין מלקט כלל. **ב.** קב בארבע אמות ר"ל ארבע אמות מרובעות (4×4) ושאלת הגמ' הוא (2×½) שאינו מחצה מ – (4×4)] קב בארבע אמות טעמא מאי משום דנפיש טרחייהו, חצי קב בשתי אמות כיון דלא נפיש טרחייהו לא מפקר להו. או דלמא משום דלא חשיבי (עליה קב פירות לטרוח עליהן טורח קיבוץ של ארבע אמות) וחצי קב בשתי אמות (גס) כיון דלא חשיבי מפקר להו? קביים בשמונה אמות מהו, קב בארבע אמות טעמא מאי משום דנפיש טרחייהו, וכל שכן קביים בשמונה אמות, כיון דנפישא טרחייהו טפי מפקר להו. או דלמא משום דלא חשיבי, וקביים בשמונה אמות כיון דחשיבי לא מפקר להו? קב שומשמין (דקין מאד, ויש טורח בקיבוצן יותר מחטין, אבל דמיהן יקרין) בארבע אמות מהו, קב בארבע אמות טעמא מאי משום דלא חשיבי, ושומשמין כיון דחשיבי לא מפקר להו. או דלמא משום דנפיש טרחייהו, וכל שכן שומשמין, כיון דנפיש טרחייהו טפי מפקר להו? קב תמרי בארבע אמות, קב רמוני בארבע אמות (תמרים ורמונין גסים הן, ואין טורח בקבוצן **הגירסא לפנינו** שהספק הוא על כל מין בפני עצמו. אבל הרמב"ם כתב: 'היה הקב מד' וג' מינים כמו תמרים שומשמים ורמונים, כל אלה ספק' **וכתב בהגהות הגר"א** שהרמב"ם גרס בסוגייתנו 'שומשמי תמרי ורמוני מאי') מהו, קב בארבע אמות טעמא מאי משום דלא חשיבי, קב תמרי בארבע אמות, קב רמוני בארבע אמות נמי, כיון דלא חשיבי מפקר להו. או דלמא משום דנפישא טרחייהו, וקב תמרי בארבע אמות, וקב רמוני בארבע אמות, כיון דלא נפיש טרחייהו לא מפקר להו, מאי? **תיקו** (**כתב האור זרוע** בכל בעיות אלו, לכתחילה לא יטול, ואם נטל לא יחזיר, ויהא מונח עד שיבא אליהו. **הרא"ש כתב** 'וכיון דלא איפשיטא, ספיקא דאורייתא לחומרא וחייב להכריז. **הרמב"ם פסק** 'לפיכך לא יטול, ואם נטל אינו חייב להכריז') **פסק השו"ע** מצא פירות מפוזרות במקום הגרנות, אם היו כמו קב בתוך ד' אמות או ביותר על ד' אמות, הרי אלו שלו, מפני שאין הבעלים מטפלים באסיפתן. היו מפוזרים בפחות מד' אמות, לא יגע בהם, שמא הבעלים הניחו שם (וכן יותר מקב בד' אמות). היו כמו חצי קב בב' אמות, או קביים בח' אמות, או שהיה הקב משנים וג' מינים כגון

תמרים ושומשמין, כל אלו ספק לפיכך לא יטול ואם נטל אינו חייב להכריז. (**הגה** וי"א אפילו בתמרים לחוד דלא נפיש טרחייהו וכל כיוצא בזה או בשומשמין לחוד דחשיבי, הוי ספק (רש"י)]. הו"מ (רס,ז).

איתמר [**דף כא ע"ב**] יאוש שלא מדעת (דבר שסתמו יאוש לכשידע שנפל ממנו, וכשמצאו עדיין לא ידעו הבעלים שנפל מהן). **אביי אמר** לא הוי יאוש **ורבא אמר** הוי יאוש. בדבר שיש בו סימן כולי עלמא לא פליגי, דלא הוי יאוש (לקמיה מפרש פלוגתייהו). ואע"ג דשמעיניה דמיאש לבסוף (לאחר שמצאו זה, וכללא דיאוש כגון דאמר ווי ליה לחסרון כיס, דגלי דעתיה שנואש מהן) לא הוי יאוש, דכי אתא לידיה באיסורא הוא דאתא לידיה (דדבר שאינו עשוי להתיאש הוא). דלכי ידע דנפל מיניה לא מיאש (**הסבירו התוס'** ואע"ג דהשתא מיאש אקראי בעלמא הוא ומתחילה לא היה עומד ליאש) מימר אמר סימנא אית לי בגויה, יהבנא סימנא, ושקילנא ליה. בזוטו של ים (מקומות בשפת הים שדרך הים לחזור לאחוריו עשר פרסאות או חמשה עשר פרסאות פעמיים ביום, ושוטף מה שמוצא שם והולך) ובשלוליתו של נהר (כשהוא גדל ויוצא חוץ לגדותיו, ושולל שלל ושוטף הנמצא), אע"ג דאית ביה סימן רחמנא שרייה (ואפילו באת ליד המוצא לפני יאוש) כדבעינן למימר לקמן.

כי פליגי בדבר שאין בו סימן, אביי אמר לא הוי יאוש, דהא לא ידע דנפל מיניה. רבא אמר הוי יאוש, דלכי ידע דנפל מיניה מיאש, מימר אמר סימנא לית לי בגויה, מהשתא הוא דמיאש (שהרי נפל, וכשיודע שוב אין דעתו עליו).

תא שמע פירות מפוזרין, הא לא ידע דנפל מיניה? הא אמר רב עוקבא בר חמא, הכא במכנשתא דבי דרי עסקינן, דאבידה מדעת היא (שלא נפלו ממנו, ומדעת הניחם הפקר).

תא שמע מעות מפוזרות הרי אלו שלו, אמאי, הא לא ידע דנפל מיניה? התם נמי, כדרבי יצחק, דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה (וקודם שמצאו זה נודע לבעלים שנפלו, ונואשו) הכא נמי אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה.

תא שמע עיגולי דבילה וכברות של נחתום הרי אלו שלו. אמאי, והא לא ידע דנפל מיניה? התם נמי, אגב דיקירי (כבד, משא) מידע ידע בהו.

תא שמע ולשונות של ארגמן הרי אלו שלו. ואמאי, הא לא ידע דנפל מיניה? התם נמי, אגב דחשיבי משמושי ממשמש בהו, וכדרבי יצחק.

תא שמע המוצא מעות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתיאשין מהן. והא לא ידע דנפל מיניה (**הקשו התוס'** תימה כיון דכבר הקשה ממתניתין דמעות מפוזרות אמאי פריך תו מהך ברייתא, ורבי יצחק נמי אמאי לא אמר למלתיה אמתניתין **וי"ל** דברייתא אלימא ליה לאקשויי דמשמע דבכל ענין הרי אלו שלו אע"ג דאיכא סימן מדמוקי טעמא שהרבים מצויין שם (**הסכיל המהרש"א** לרבא למולה בדבר שיש בו סימן לא תקשי ליה להכא כיון שהרבים מצויין שם הרי הוא עומד לייאש כמו בלא בו סימן) ומשמע נמי אע"ג דכשזה הגביה עדיין היה בעל אבידה בבית המדרש ולא ידע שנפל מיניה)? אמר רבי יצחק אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה.

תא שמע מאימתי כל אדם מותרים בלקט משילכו בה הנמושות. ואמרינן מאי נמושות, ואמר רבי יוחנן סבי דאזלי אתיגרא (זקנים עניים הולכים על משענתם בנחת, ורואין כל שבולת ושבולת). ריש לקיש אמר לקוטי בתר לקוטי (שלקטו כבר בשדה מספר פעמים). ואמאי (אי יאוש שלא מדעת לאו יאוש הוא) נהי דעניים דהכא מיאשי (שראו שהלכו בה הנמושות, ונתיאשו) איכא עניים בדוכתא אחריתא דלא מיאשי (לעדיין לא ידעי, והיאך מותרין בו, אלא משום כיון דלכי ידעי מיאשי הוי יאוש משעה שהלכו בו, ובהיתר באו ליד זה)? אמרי כיון דאיכא עניים הכא, הנך מעיקרא איאושי מיאש, ואמרי עניים דהתם מלקטי ליה.

תא שמע קציעות בדרך (תאנים שקוצצין אותם באיזמל, ומוהל שלהן זב, ושוטחן בשדה ליבש) ואפילו בצד שדה קציעות (שדה ששוטחים בה קציעות, דידע דמהנהו אתו). וכן תאנה הנוטה לדרך, ומצא תאנים תחתיה מותרות משום גזל (אע"ג דכי נפל לא ידע, כיון דלכי ידע מיאש מהשתא הוי יאוש, כרבא) ופטורות מן המעשר [כדין הפקר, דהפקר פטור מן המעשר **כתבו התוס'** במסכת פאה (א,ו) מוכח דוקא בהפקיר קודם גמר מלאכה פטור מן המעשר, אבל אם הפקיר לאחר גמר מלאכה שנתחייב כבר במעשר אין בכך כלום, וה"נ מיירי קודם גמר מלאכה שלא נתייבשו עדיין כדמוכח בביצה (לד:) דתאנים העומדין לשוטחן בשדה ולעשות מהן קציעות לא נגמר מלאכתן למעשר עד שיתייבשו, ואפילו זכה בהן המוצא קודם שיתייבשו פטורות מן המעשר כדאמרינן בב"ק (כח.) המפקיר כרמו והשכים בבקר ובצרו פטור מן המעשר, וגבי הקדש אינו כן שאם הקדיש קודם גמר מלאכה ונפדה קודם גמר מלאכה חייב במעשר כדמוכח קצת במנחות (סב:)]. בזיתים ובחרובים אסור (כאביי).

בשלמא רישא (מה שסנינו שקציעות מותרות משום גזל) לאביי לא קשיא, אגב דחשיבי ממשמש בהו. תאנה נמי מידע ידיע דנתרא (**הסבירו התוס'** פירוש בשלמא לאביי תאנה מותרת כיון דרגילות היא דנתרא, מעיקרא מתיאש, לפי שסבור שהמוצא יקחנה כי המוצא לא ידע שנפלה מן האילן אלא סבור שנפלה מאנשים שעברו שם. ובזיתים ובחרובין אסור דלא עבידי דנתרי, אע"ג דאם היה יודע דנפלו היה מתיאש לפי שעוברי דרכים יקחו כי יתלו דנפל מאנשים שעברו שם, השתא דלא ידע סבור שלא נפלו אסורה דהוה ליה יאוש שלא מדעת, אבל לרבא דהוי יאוש אמאי אסור. **וא"ת** אם דין הוא לתלות שנפל מעוברי דרכים ולא באילן שאצלו אמאי אסור בזיתים ובחרובין **וי"ל** דבדין ודאי אין לתלות שנפל מעוברי דרכים אלא באילן, אלא שהבעלים מתיאשים לפי שסבורין שעוברי דרכים דלא מעלי יורו היתירא בפירות שמוצאים ויתלום שנפלו מעוברי דרכים. **וא"ת** אם כן מאי פריך לרבא נימא דזיתים וחרובין אסירי משום דאף לאחר שידעו הבעלים שנפלו לא נתיאשו לפי שיודעין שהמוצא לא יקחם שיתלה שנפלו מן האילן כאשר הוא האמת שאין לתלות בעוברי דרכים **וי"ל** דאם אינן מתיאשים, בתאנה אמאי מותרים. **מיהו** אית ספרים דגרסינן שאני זית הואיל וזיתו מוכיח עליו דבזה מתורץ מה שהקשינו כלומר לפי שהם תחת הזית יחשבו הבעלים שהמוצא לא יקחם לתלות שנפל מעוברי דרכים אבל תאנה עם נפילתה נמאסת פירוש מתלכלכת ונמאסת בעיניו ומפקירה, אבל ברוב ספרים גרסינן הואיל וחזותו מוכיח עליו ואף על גב דמנתרא מידע ידעי דוכתא דאיניש אינש פירוש זיתים שנפלו דומין לזיתים שעומדין באילן ולפיכך אף כשידעו הבעלים שנפלו לא יתיאשו דיודעין שהמוצאם לא יקחם, אבל תאנה עם נפילתה נמסת כן גרסינן בערוך נמסת בלא אל"ף ואין דומין לאותן שבאילן אי נמי גרסינן נמאסת ומחמת שמתלכלכת אינה דומה לתאנה שבאילן). אלא סיפא, לרבא קשיא, דקתני בזיתים ובחרובים אסור (וסלקא דעתך משום דלא עבידי דנתרי, וליכא למימר ידע דאיאש, ואע"ג דלכי ידע מיאש לא הוי יאוש מהשתא)?

אמר רבי אבהו שאני זית, הואיל וחזותו מוכיח עליו (מראיתו ניכר של מי הוא, הלכך, מריה לכי ידע דנפיל לא מיאש, דמימר אמר כולי עלמא ידעי דדידי נינהו, ולא הפקר הן, ולא שקלי להו) ואע"ג דנתרין זיתי מידע ידיע, דוכתא דאיניש אינש הוא. אי הכי, אפילו רישא נמי? אמר רב פפא תאנה עם נפילתה נמאסת (הלכך כיון דידיע דנתרא מעיקרא מיאש משום מאיסותא, דמכי נפלה לא חשיבא עליה, ומפקר לה).

תא שמע הגנב שנטל מזה ונתן לזה, וכן גזלן שנטל מזה ונתן לזה, [דף כב ע"א] וכן ירדן (וכן שאר נהרות, ותנא זה על יד הירדן היה יושב) שנטל מזה ונתן לזה, מה שנטל נטל, ומה שנתן נתן [**הסבירו התוס'** אתיא כר' דאמר בב"ק (קיד.) סתם גנב וגזלן הוי יאוש בעלים]. בשלמא גזלן וירדן דקא חזי להו ומיאש, אלא גנב מי קא חזי ליה דמיאש? תרגמה רב פפא בלסטים מזוין (ובחזקה נטלה הימנו, ומעיקרא ידע ומייאש). אי הכי היינו גזלן? תרי גווני גזלן.

תא שמע שטף נהר קוריו (של זה, ומצאן אחר) עציו ואבניו ונתנו בתוך שדה חבירו הרי אלו שלו, מפני שנתיאשו הבעלים (דכל שטיפת נהר כקורות עצים ואבנים, הבעלים ידעו בה מיד, דיש לה קול **הסבירו התוס'** וצ"ל דמיירי ביכול להציל בקל אם רודף בשעת שטיפה דאי לאו הכי הוה כזוטו של ים שאבוד ממנו ומכל אדם, ועל זה לא היה אומר 'הא סתם לא' אלא איירי ביכול להציל בקל בשעת שטיפה ואפילו אין בהן סימן ולפי שיעכבן עקולי ופשורי

ברשות, אם חושש (בעל הבית, ומקפיד על מה שעשה זה) משום גזל (שתרם תרומתו בלא רשותו) אין תרומתו תרומה, ואם לאו תרומתו תרומה. ומנין הוא יודע אם חושש משום גזל ואם לאו, הרי שבא בעל הבית ומצאו, ואמר לו כלך אצל יפות (היה לך לילך אצל יפות לתת מהן לכהן) אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה, ואם לאו אין תרומתו תרומה. ליקטו הבעלים והוסיפו עליהן בין כך ובין כך תרומתו תרומה.

וכי נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה, אמאי, בעידנא דתרם הא לא הוה ידע (אלמא כיון דלכי ידע דניחא ליה אמרינן מעיקרא נמי ניחא ליה, ולענין יאוש נמי, כיון דלכי ידע מייאש מעיקרא נמי הוי יאוש)? תרגמה רבא אליבא דאביי דשויה שליח. הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך דלא שוויה שליח מי הויא תרומתו תרומה, והא אתם, גם אתם (כן תרימו גם אתם, מהכא נפקא לן שלוחו של אדם כמותו לתרומה, שהשליח שתרם תרומתו תרומה, וכיון דשליחות מהכא נפקא לן על כרחך שלוחכם דומיא דאתם בעינן) אמר רחמנא לרבות שלוחכם, מה אתם לדעתכם, אף שלוחכם לדעתכם (שהבעלים מינוהו שליח). אלא הכא במאי עסקינן כגון דשויה שליח, ואמר ליה זיל תרום, ולא אמר ליה תרום מהני, וסתמיה דבעל הבית כי תרום מבינונית הוא תרום, ואזל איהו ותרם מיפות. ובא בעל הבית ומצאו, ואמר ליה כלך אצל יפות, אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה [**הסביר התוס'** דמסתמא גם מתחילה היה דעתו כן. **וא"ת** ונימא דהשתא ודאי ניחא ליה ביפות אבל מתחילה בשעה שתרם אי הוה ידע לא הוה ניחא ליה דאין דרך לתרום מן היפות כדאמרינן לעיל (כא:) גבי דבר שיש בו סימן דאפילו לרבא חייב להכריז דאע"ג דהשתא מתיאש אין בכך כלום **וי"ל** דשאני הכא דכיון דחזינן ביה דניחא ליה השתא אמרינן נמי ניחא ליה מעיקרא משום מצוה] ואם לאו אין תרומתו תרומה [אלמא גלי דעתיה דניחא ליה, הכא נמי, גלי דעתיה דניחא ליה במה שנתן לנו **הסביר התוס'** וא"ת דבכתובות (צט:) אמרינן דסתמיה דבעל הבית הוי אחד מחמשים, ואם ויקחם שם ואפי' יקדמו אחרים ויקחו יחזירום לו לפי שניכר שהוא בעליו לפי שרדף מיד, **וס"ד** דמיירי דאם לא רדף מיד בשעת שטיפה שלא יכול עוד כלל להציל כדמוכח בסיפא לפי שיקחום אחרים כשיעכבום עקולי ופשורי ולא יחזירו לפי שאין בהן סימן וה"פ אם נתיאשו הבעלים דהיינו שהיו שם בשעת שטיפה ולא רדפו ואפילו אומרים שאין מתיאשים אין בכך כלום דודאי הן מתיאשים בלבן, הא סתמא שלא היו בעלים בשעת שטיפה ולא נתיאשו עד שידעו הבעלים ששטפה נהר ואז כבר אינו יכול להציל לפי שאין בו סימן לא דכשמצאן באיסורא אתא לידיה שהבעלים לא ידעו עדיין אלמא יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש **ומשני** ביכול להציל אפי' אחר שטיפה כגון שיש באבידה סימן שהבעלים אינן מתיאשין כשידעו. ופריך אי הכי אימא סיפא ואם היו הבעלים מרדפין כו' מאי אריא מרדפין אפילו היו בעלים שם בשעת שטיפה ולא רדפו נמי יחזיר ומשני ביכול להציל אחר שטיפה ע"י הדחק דאע"פ שיש בו סימן בטורח יכול להציל לפי שיתרחקו הרבה שהנהר מוליכן ברחוק ולכך אם היה בשעת שטיפה ואינו מרדף ודאי מתיאש כיון שעתה יכול להציל בלא דוחק ואינו מציל אבל אין הבעלים בשעת שטיפה יחזיר דכשידעו הבעלים לא יתיאשו ויצילו על ידי הדחק. **וא"ת** מנלן הא סתמא חייב להחזיר, דלמא נתיאשו אתא לאפוקי שהיו שם ורדפו דחייב להחזיר **וי"ל** דא"כ לא ליתני אם נתיאשו אלא לתני סתמא שטף נהר קוריו עציו ואבניו הרי אלו שלו דפשיטא דלא מיירי ברדפו בשעת שטיפה דהא קתני סיפא דאם היו הבעלים מרדפים חייב). **טעמא** דנתיאשו הבעלים, הא סתמא (אם היתה אבידה אחרת, שאין לנו לומר שידעו הבעלים) לא (הויא של מוצאה, קשיא לרבא)?

הכא במאי עסקינן כשיכול להציל (ודכוותה במציאה אחרת דבר שיש בו סימן, דיכול ליתן סימן וליטול מודינא בה דחייב להחזיר). אי הכי, אימא סיפא אם היו הבעלים מרדפין אחריהם חייב להחזיר, אי ביכולין להציל מאי אריא מרדפין, אפילו אין מרדפין נמי (דסמכי אהצלה דלמחר וליומא אוחרא, ולא מייאשי)? הכא במאי עסקינן ביכולין להציל על ידי הדחק (ואם לא ימהר להציל לא יצילו) מרדפין לא אייאוש, אין מרדפין אייאושי מיאש (אפקורי אפקרינהו, דהא ידעו ולא הצילו).

תא שמע כיצד אמרו התורם שלא מדעת (בעלים) תרומתו תרומה, הרי שירד לתוך שדה חבירו וליקט (לצורך בעל הבית) ותרם שלא

השליח פיחת י׳ או הוסיף י׳ תרומתו תרומה דמצי א״ל בהכי אמדתיך, ה״נ נימא הכי **וי״ל** דהתם הוי כולה שיעור תרומה ויש שתורם כך ויש שתורם כך לכך מצי א״ל כיון שלא פירשת לי בהכי אמדתיך, אבל מיפות אין רגילות לתרום ולכך לא היה לו לתרום בשום ענין מהם בלא רשותו).

אמימר ומר זוטרא ורב אשי אקלעו לבוסתנא (פרדם) דמרי בר איסק, אייתי אריסיה תמרי ורימוני ושדא קמייהו. אמימר ורב אשי אכלי, מר זוטרא לא אכיל [**הסבירו התוס׳** וא״ת ואמאי לא אכל האמר רבא בב״ק (קיט.) אריסא מדנפשיה קא זבן **ויש לומר** דהתם שהביא הארים מהבית דמסתמא ממה שהגיע לחלקו מביא, אבל הכא שהביא מן הפרדם היה חושש מר זוטרא שמא בשעת חלוקה לא יאמר לבעל הפרדם תטול כנגד מה שנתתי להם, ורב אשי לא היה חושש לזה ולכך אכל קודם שבא מרי בר איסק משום דארים מדנפשיה קא יהיב, **דאין לומר** שהיה סומך רב אשי שיתרצה מרי בר איסק כשידע, שהרי הלכה כאביי ואע״ג דהשתא ניחא ליה מעיקרא לא הוה ניחא ליה]. אדהכי אתא מרי בר איסק, אשכחינהו, ואמר ליה לאריסיה אמאי לא אייתית להו לרבנן מהנך שפירתא, אמרו ליה אמימר ורב אשי למר זוטרא השתא אמאי לא אכיל מר, והתניא אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה? אמר להו, הכי אמר רבא לא אמרו כלך אצל יפות (דהוי גלוי דעת) אלא לענין תרומה בלבד, משום דמצוה הוא, וניחא ליה, אבל הכא משום כסיפותא הוא דאמר הכי.

תא שמע עודהו הטל עליהן (המעלה פירותיו לגג וירד עליהן הטל) ושמח (בטל שירד עליהן) הרי זה בכי יותן (והוכשרו לטומאה מעתה ועד עולם) נגבו (עד שלא מצאן) אע״פ ששמח (עכשיו בטל שירד עליהן) [**דף כב ע״ב**] אינן בכי יותן. טעמא מאי, לאו משום דלא אמרינן, כיון דאיגלאי מילתא דהשתא ניחא ליה, מעיקרא נמי ניחא ליה (וקשיא לרבא)? שאני התם, דכתיב כי יתן עד שיתן. אי הכי, רישא נמי? התם כדרב פפא, דרב פפא רמי כתיב כי יתן וקרינן כי יותן, הא כיצד, בעינן, כי יותן דומיא דכי יתן, מה יתן לדעת (שידע בנתינה והוכשר בעיניו, ועודהו הטל עליהן עדיין הן בנתינתו) אף כי יותן נמי לדעת.

תא שמע, דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל בן יהוצדק מנין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת דכתיב וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד **מִמֶּנּוּ** וּמְצָאתָהּ (ממנו, קרא יתירא הוא לאשמועינן שאינו אבוד אלא הימנו) מי שאבודה הימנו ומצויה אצל כל אדם, יצאתה זו שאבודה ממנו, ואינה מצויה אצל כל אדם. ואיסורא דומיא דהיתירא (כיון דמחד קרא ילפינן מצויה אצל כל אדם שיחזור, ושאינה מצויה יזכה בה, איתקושי אתקוש להדדי, זו לאיסורא וזו להיתירא **הסבירו התוס׳** מה שמתיר אבודה ממנו ומכל אדם ע״כ לא איצטריך קרא בידע ומתיאש דהא אפילו במצויין אצל כל אדם מותרת ביאוש, אלא לא אצטריך אלא כי לא ידע, ואע״ג דלכי ידע לא מתיאש אפי׳ אם יש בו סימן כיון שהיא אבודה מכל אדם, ה״נ איסורא דהיינו מצוייה אצל כל אדם דאסור כה״ג דלא ידעינן דמיאש בין יש בו סימן בין שאין בו סימן, ואין להתיר אלא דמיאש קודם דאתא לידיה דשריא רחמנא) מה היתירא (שאינה מצויה, לא חילק...) בין דאית בה סימן ובין דלית בה סימן שרא, אף איסורא (דמצויה אצל כל אדם, לא חילק...) בין דאית בה סימן (דלכי ידע לא מיאש) ובין דלית בה סימן (דכי ידע מיאש) אסורה (היכא דאיכא למימר לא ידע דנפלה קודם שבאת ליד זה). תיובתא דרבא (**כתבו התוס׳** רבא ידע שפיר הך ברייתא כדמשמע קצת לעיל (כא:) דקאמר בזוטו של ים כ״ע לא פליגי דשרי כדבעינן למימר לקמן אלא דלא דייק איסורא דומיא דהתירא) תיובתא. והלכתא כוותיה דאביי ביע״ל קג״ם [**פירש רש״י בקידושין (נב.)** סימני הלכות הן שנחלקו בהם אביי ורבא, ובכל מקום הלכה כרבא חוץ מאלו, יאוש שלא מדעת **לא הוי יאוש**. (סנהדרין כז.) עד זומם אביי אמר **למפרע הוא נפסל** (העיד בתסקי והוזם בניסן, כל עדויותיו של זה העד מתסקי ולילך נפסלות). (עירובין טו.) לחי העומד מאיליו (שלא הוקבע שם לשם תיקון מבוי) **הוי לחי**. קדושין שלא נמסרו לביאה **הוו קידושין**. (גיטין לד.) גילוי דעתא בגיטא (גילה לעתו שמעוניין לבטל את הגט, אך לא ביטל בפה) **לא הוי ביטול גט**. (סנהדרין כז.) מומר אוכל נבילות להכעיס **דפסול** (יש מ״ל למכשיר כיון דלא הוי רשע לחמש, משמ״כ מומר לתאבון לכ״ע פסול).

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי וכי מאחר דאיתותב רבא, הני תמרי דזיקא

(שהרוח משיר) היכי אכלינן להו (הא לא מיאש. והא דנקט למיבעי בעיא מאחר דאיתותב רבא קשיא לי, דבלא איתותב רבא איכא למיבעי, דהא מודה רבא בכל דבר שחזותו מוכיח עליו חוץ מן התאנה מפני שנמאסת עם נפילתה, **ונראה בעיני** דלא נקט לה אלא להרבות בחומר איסור, כלומר מאחר דאיתותב אפילו בדבר שאין בו סימן, כל שכן שאלו אסורין שיש בהן סימן. **הסבירו התוס׳ את הקושיא** בשלמא לרבא אע״ג דאותם שתחת האילן או בסמוך לאילן אסירי דחזותו מוכיח עליו, אבל תמרי שהרוח מוליכן ברחוק דלא שייך חזותו מוכיח עליו אע״פ שבעלים סבורין שיפלו תחת האילן מ״מ אם היו יודעין שהרוח מוליכן מרחוק היו מתיאשין, אלא לאביי הא הוי יאוש שלא מדעת שהבעלים סבורים שיפלו תחת האילן ולא יקחום עוברי דרכים משום דחזותו מוכיח עליו. **ומשני** דאפילו אותן שתחת האילן שרו אפילו לאביי באתרא דשכיחי שקצים ורמשים דמיאש וצ״ל דעבידי דנתרי כמו תאנים דאל״כ היו אסורים לאביי דהוי יאוש שלא מדעת דאינו סובר שיפלו כיון דלא עבידי דנתרי כמו זתים וחרובים דאסור כיון דלא עבידי דנתרי)? אמר ליה כיון דאיכא שקצים ורמשים דקא אכלי להו (מקודם נפילתו) מעיקרא יאושי מיאש מנייהו (דיודע הוא שהרוח משיר מהן, והשקצים מזומנים לאוכלן).

יתמי (קטנים, שאין הפקירן הפקר) דלאו בני מחילה נינהו מאי (**הסבירו התוס׳** בשלמא לרבא כיון דלכי גדלי מיאשי השתא נמי מיקרי יאוש)? אמר ליה באגא בארעא דיתמי לא מחזקינן (אין עלינו להחזיק כל הבקעה בחזקת הקרקע של יתומין, ולאסור כל התמרים משום ספק קרקע של יתומים, אלא הולכין אחר הרוב). מוחזק ועומד מאי (קרקע עצמה של יתומין מאי)? כרכתא מאי (**פירש רש״י** דקלים הכרוכין ומוקפין בגדר של אבנים סביב, שאין שקצים ורמשים נכנסין שם **אמנם התוס׳ הסבירו** אם יש גדר סביב האילן מי שרו אותם שהרוח מוליך אותן חוץ לגדר דרך עליו, הלא הבעלים סבורין שכולן יפלו תחת האילן ושם ישתמרו משקצים ורמשים)? אמר ליה אסירן. **פסק השו״ע א.** אין המוצא מציאה חייב להכריז, אלא בדבר שיש בו סימן בגופו או שראוי ליתן סימן במקומו או בקשריו או במנינו או במדתו או במשקלו. אבל אם אין בו שום סימן, אפילו במקומו, כגון שניכר שלא הונח שם בכוונה אלא דרך נפילה בא שם, אם הוא דבר שיש לתלות שבעליו הרגישו בו מיד כשנפל ממנו, או מחמת כובדו או מחמת חשיבותו ותמיד היה ממשמש בו ומרגיש כשנופל, הרי הוא של מוצאו, שהרי נתייאש מיד כשידע שנפל, כיון שאין בו סימן ובא לידו בהיתר, כיון שנתייאשו בעליו. ואם לאו, צריך להחזיר אע״פ שנתייאש אחר כך, כיון שבא לידו קודם יאוש חו״מ (רסב,ג). **פסק כאביי** דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. **קשה לי מ״ש השו״ע** ׳ואם לאו, צריך להחזיר׳ הרי מדבר בדבר שאין בן סימן, למי יחזיר **ומצאתי שהאורל״צ ח״א חו״מ ס״ט ביאר** דמיירי שיודע ומכיר את הבעלים. **ב.** המציל מהארי והדוב וזוטו של ים (פי׳ לשון יס החוזר לאחוריו עשרה או ט״ו פרסאות ושוטף כל מה שמוצא בדרך חזרתו וכן עושה בכל יום) ושלוליתו של נהר (פי׳ כשהנהר גדל ויוצא על גדותיו ופושט, רש״י) הרי אלו שלו אפילו הבעל עומד וצווח. (**הגה** מ״מ טוב וישר להחזיר, כמו שנתבאר סעיף ה׳. ואע״ג דמדינא אין חייבין להחזיר באבידות אלו, אם גזר המלך או ב״ד חייב להחזיר מכח דינא דמלכותא או הפקר ב״ד הפקר...) ואם יש מכשולות בנהר שעל ידי כן דבר הצף בו עומד שם, אם הוא דבר שיש בו סימן מסתמא לא הוי יאוש. (**הגה** ואם הוא דבר שאין בו סימן, אם הבעלים יכולים להציל והן רודפין אחר האבידה, או שאינו שם, שאילו היו שם אפשר שהיו מצילין, לא זכה בהן המוצא. אבל אם הוא דבר שאינו יכול להציל מיד, והוא עומד ואינו רודף אחריו, ודאי מייאש...). חו״מ (רנט,ז). **ג.** המוצא קציעות בדרך, אפילו בצד שדה קציעות, הרי אלו שלו. וכן תאנה שהיא נוטה לדרך ונמצאו תאנים תחתיה, מותרים, שהבעלים מתיאשים מהם, מפני שהתאנה וכיוצא בה עם נפילתה נמאסת. אבל זתים וחרובים וכיוצא בהם, אסורים. ותמרים שמשירם הרוח, מותרים, שחזקתן שהבעלים מחלום לכל אדם, מפני שהבהמות והחיות אוכלים אותם מחמת מתיקותם. ואם היו של יתומים שאינם בני מחילה, אסורים. וכן אם הקפיד בעל השדה והקיף מקום האילנות, או תיקן מקום שיפלו בו הנובלות עד שילקטם, הרי אלו אסורים, שהרי גילה דעתו שלא מחל חו״מ (רס,ו).

׳כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו׳. **אמר רבה** ואפילו בדבר שיש בו סימן. אלמא קסבר רבה סימן העשוי לידרס (שהמקום שהוא שם רגיל בדריסת בני אדם, והחפץ נמוך ונוח לידרס) לא הוי סימן (שאין בעליו סומך לתת בו סימן, מימר אמר נשחת הסימן בדריסת הרגלים). **רבא אמר** לא שנו אלא בדבר שאין בו סימן, אבל בדבר שיש בו סימן חייב להכריז. אלמא קסבר רבא סימן העשוי לידרס הוי סימן.

ואיכא דמתני להא שמעתא באנפי נפשה סימן העשוי לידרס, רבה אמר לא הוי סימן, ורבא אמר הוי סימן.

תנן כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו, ברשות היחיד (כגון בשדה זרועה, שאין רוב בני אדם דורכין בה, ויש מיעוט שהולכין בה) נוטל ומכריז. היכי דמי, אי דלית בהו סימן, ברשות היחיד מאי מכריז [**פירש רש״י** כלומר, כי מכריז זה מצא אבידה מאי מכריז, שיוכל ליתן האובד סימן בה. **התוס׳ הספירו** למה צריך להכריז המוצא מאחר שהמאבד אין לו סימן ליתן, **והגמ׳ מתרצת** שהמוצא מכריז שמי שנאבד לו חפץ פלוני שיבוא ויתן את המקום שאיבד את החפץ, וכן לקמן (כח.) דקאמר כדי שילך שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחד היינו נמי שהמוצא מכריז והמאבד יתן סימן (**הסביר המהר״ם** שהתוס׳ בלו למפוקי מדברי רש״י שם שהמאבד מכריז שמיבל מבלה, ולא המוצא). **אך קשה** דבפסחים (מט:) אמרינן ע״ה אין מכריזין על אבידתו, ואם באמת המוצא מכריז, היאך אנו יודעין אם הוא של ע״ה **ויש לומר** דמיירי במוצא במקום דשכיח ע״ה. **ורש״י שפירש** דהמוצא מכריז מקום, שיאמר מצאתי חפץ במקום פלוני והוא יאמר חפץ פלוני ויקחנה ק״ק דהא תנן (כח:) אמר אבידה ולא אמר סימנין לא אמר כלום, אלמא במה שמכוין את החפץ אינו סימן. **וי״ל** דהתם נמי לאו משום שהוא חשוד לשקר שהפסיד חפץ אלא משום דא״ל כי היכי דאת אבדת חפץ ה״נ אימר אדם אחר הפסיד, אבל הכא מהדרינן דאין רגילות ששני בני אדם אבדו חפץ זה כזה ובמקום אחד, ולפרש״י הוה מכריז מקום דהכא, היינו שהמוצא נכריז את המקום פירושו ממש דומיא דמכריז מנין בדף (כ:) שהמוצא מכריז מניין] אלא לאו דאית בהו סימן, וקתני ברשות הרבים הרי אלו שלו, אלמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן, תיובתא דרבא?

אמר לך רבא לעולם דלית בהו סימן, ודקא אמרת ברשות היחיד מאי מכריז, מכריז מקום (ואינו מכריז שם האבידה אלא שם המקום מי שאבדה ממנו אבידה במקום פלוני יבא ויאמר מה איבד, וזה בא ואומר אבדתי שם חפץ פלוני) ורבה אמר מקום לא הוי סימן (**הספירו התוס׳** ולפי דסבירא ליה לרבה מקום לא הוי סימן הוצרך לומר דסי׳ העשוי לידרס לא הוי סימן).

דאיתמר מקום **רבה אמר** לא הוי סימן, **ורבא אמר** הוי סימן. תא שמע כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו, ברשות היחיד נוטל ומכריז. והאלומות (עומרים גדולים) בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד נוטל ומכריז. רבה היכי מתרץ לה (רבה דאמר טעמא דרשות הרבים משום דנדרס, מאי שנא אלומות) ורבא (דמוקים לכריכות כשאין בו סימן, מאי שנא כריכות ומאי שנא אלומות) היכי מתרץ לה? רבה מתרץ לטעמיה (דטעמא דרשות הרבים דכריכות משום) סימן (ובדבר שיש בה סימן), ורבא מתרץ לטעמיה במקום (טעמא דכריכות ברשות הרבים משום מקום, ובדבר שאין בו סימן). רבה מתרץ לטעמיה בסימן, כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו משום [**דף כג ע״א**] דמדרסא (וסימן העשוי לידרס הוא) ברשות היחיד נוטל ומכריז דלא מדרסא, והאלומות בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד נוטל ומכריז כיון דגביהן, לא מדרסא. ורבא מתרץ לטעמיה במקום, כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו דמינשתפא (מתגלגל ברגלי אדם ובהמה, ואינה נמצאת במקום שנפלה תחילה) ברשות היחיד חייב להכריז דלא מינשתפא, והאלומות בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד נוטל ומכריז כיון דיקירי (כבידות) לא מינשתפא.

תא שמע כברות של נחתום הרי אלו שלו. הא של בעל הבית חייב להכריז (ואע״ג דבהדיא תני לה במתניתין, איידי דנקט לאותביה מרישא כריכות ברשות הרבים דאותיב מינה לרבא, נקט נמי לאותוביה לרבה מדוקיא דרישא). של בעל הבית מאי טעמא כיון דאית בהו סימן, דמידע ידיע רפתא דאיניש איניש

הוא, ולא שנא רשות הרבים ולא שנא רשות היחיד נוטל ומכריז, אלמא סימן העשוי לידרס הוי סימן, תיובתא דרבה? אמר לך רבה התם היינו טעמא, משום דאין מעבירין על האוכלין (המוצא אוכלין בדרך אין רשאי לעבור עליהם ולהניחם שם, הלכך לא נדרסו, שמי שמצאן ראשון הגביהן, 'אין מעבירין על האוכלין' לאו לשון דריסה הוא, אלא כמו אין מעבירין על המצות **כן הסבירו התוס'**, **והוסיפו לבאר** דאין לפרש דאין מעבירין היינו אין דורסין עליהם, כדאמר בעירובין (סד:) דא"ל ר"ג לרבי אלעאי טול גלוסקא משום דאין מעבירין הרי משמע שצריך להגביהם, ולא רק שאין לדרוס עליהם, ועוד דקאמר התם אבל בדורות אחרונים שפרוצות בכשפים מעבירין, ואי אין מעבירין היינו אין דורסין א"כ האי דקאמר נמי שפרוצות בכשפים היינו דורסים והכא משמע דבאתרא דחיישי לכשפים אין דורסין אלא ודאי צריך לומר כדפרישית). **והא איכא נכרים** [**כתבו התוס'** פירוש שידרסו הנכרים קודם שיבא שם שום ישראל ויגביה. **וא"ת** ולפרוך והלא נכרים שקלי ליה **וי"ל** דדריסה שכיח אי לאו משום כשפים לפי שדורסין דרך הילוכן אבל נטילה לא שכיח שיראים שבעל הכרם רואה שסבורים שלדעת הניחו שם. **אבל קשה** דהיכי פריך שניחוש שידרסוהו נכרים קודם שיבא שם שום ישראל ויפטר מהכרזה אדרבה ניחוש לרוב ישראל שרואין הכרם ויגביהוהו וניחוש לחומרא לחייבו הכרזה דהא בציבורי מעות מכריז אע"פ שאם יראו אותם הנכרים קודם ודאי שקלי להו, ועוד דבעי למימר דאפילו ברוב נכרים פליגי רבנן ומחייבי להכריז ואע"ג דאיכא למיחש דלמא שקלי להו ומסתמא נתייאש ועוד דהוה ליה למימר דמנכרים נפול וניזיל בתר רובא אפילו לשמואל דאמר בממון אין הולכין אחר הרוב היכא דליכא חזקה מודה כדמוכח בב"ב (כג:) גבי ניפול הנמצא, אבל כל היכא דאפשר לתקן להשיב ממון לבעלים ע"י הכרזה מתקנינן וא"כ מאי פריך הכא]? **נכרים חיישי לכשפים** (**סבורים שמחמת כשפים הונחו לשם, כדי להכשיל הדורסים עליהן, ונהי נמי דאין מגביהין אותם, מיהו לא דרסי עליהן, משום כשפים**). **והאיכא בהמה וכלבים** (**הסבירו התוס'** וא"ת לרבא נמי יקשה והא איכא בהמה וכלבים דאכלי להו כדאמר לעיל דאיכא שקצים ורמשים דאכלי **וי"ל** דהכא מיירי בכרות גדולות שאי אפשר שיאכלום, אלא רק שידרסום)? **באתרא דלא שכיחי בהמה וכלבים.**

לימא כתנאי (**פלוגתא דרבה ורבא**) **רבי יהודה אומר כל דבר שיש בו שינוי חייב להכריז. כיצד, מצא עיגול ובתוכו חרס, כסר ובתוכו מעות. מכלל דתנא קמא סבר הרי אלו שלו. סברוה דכולי עלמא סימן הבא מאיליו** (**הראוי לבא מאיליו, כגון חרס פעמים שנופל בעיגול**) **הוי סימן** (**פירש רש"י** דאמרינן לשם סימן נתנו שם, ולא נפל מאליו, ודבר שיש בו סימן הוא. **הקשו התוס' על פירוש רש"י** קשה דאין דרך לתת מעות בכסר לסימן **אלא י"ל** דאימור ידע שנפלו לו שם, ומ"ד לא הוי סימן כיון דרגילות לבא מאיליו מסתמא לא ידע כיון שאין ניכר בחוץ, אבל סימני בהמה שהן מאיליהן הוי סימן כיון שניכר, וכן דבר שאין ניכר בחוץ אם אין רגילות לבא מאיליו הוי סימן) **ומעבירין על האוכלין** (**והוה ליה סימן העשוי לידרס**). **מאי לאו בסימן העשוי לידרס קא מיפלגי, מר** (ת"ק) **סבר לא הוי סימן, ומר** (ר' יהודה) **סבר הוי סימן** (**ואע"פ שזה עשוי לידרס נמי הוי סימן**)?

אמר רב זביד משמיה דרבא אי סלקא דעתך דקא סבר תנא קמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן, ומעבירין על האוכלין, כסרות של בעל הבית ברשות הרבים אמאי מכריז?

אלא אמר רב זביד משמיה דרבא דכולי עלמא סברי סימן העשוי לידרס הוי סימן, ומעבירין על האוכלין (**ואפילו הכי כסרות של בעל הבית חייב להכריז**) **והכא** (**עיגול היינו טעמא**) **בסימן הבא מאיליו קא מיפלגי. דתנא קמא סבר סימן הבא מאיליו לא הוי סימן ורבי יהודה סבר הוי סימן. ורבה אמר לך דכולי עלמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן, ואין מעבירין על האוכלין. והכא בסימן הבא מאיליו קמיפלגי. תנא קמא סבר לא הוי סימן, ורבי יהודה סבר הוי סימן.**

איכא דאמרי סברוה דכולי עלמא סימן הבא מאיליו הוי סימן, וסימן העשוי לידרס לא הוי סימן (**וכי אתמר לימא כתנאי אאין מעבירין על האוכלין אתמר**). **מאי לאו במעבירין על האוכלין קא מיפלגי, דמר סבר מעבירין, ומר סבר אין מעבירין.**

אמר רב זביד משמיה דרבא אי סלקא דעתך סבר תנא קמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן, ומעבירין על האוכלין, כסרות של בעל

הבית ברשות הרבים אמאי מכריז? אלא אמר רב זביד משמיה דרבא דכולי עלמא סברי סימן העשוי לידרס הוי סימן, ומעבירין על האוכלין. והכא בסימן הבא מאיליו קא מיפלגי, דתנא קמא סבר סימן הבא מאיליו לא הוי סימן, ורבי יהודה סבר הוי סימן. ורבה אמר לך דכולי עלמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן, ואין מעבירין על האוכלין. והכא בסימן הבא מאיליו קא מיפלגי, תנא קמא סבר סימן הבא מאיליו לא הוי סימן, ורבי יהודה סבר הוי סימן.

אמר רב זביד משמיה דרבא כללא דאבידתא כיון דאמר ווי לה לחסרון כיס מיאש ליה מינה.

ואמר רב זביד משמיה דרבא הלכתא, כריכות ברשות הרבים (כדמוקי לה בשאין בו סימן) הרי אלו שלו, ברשות היחיד, אי דרך נפילה הרי אלו שלו (דרך נפילה הרי אלו שלו דליכא למימר מקום הוי סימן, דהא לא ידע היכא נפיל מיניה) אי דרך הנחה נוטל ומכריז (מקום, ולא יניחם שם, שמא ימצאם נכרי ויטלם, ושמא שכחום הבעלים). וזה וזה בדבר שאין בו סימן, אבל בדבר שיש בו סימן לא שנא ברשות הרבים ולא שנא ברשות היחיד, בין דרך נפילה ובין דרך הנחה חייב להכריז (רבא לטעמיה, דאמר סימן העשוי לידרס הוי סימן).

[דף כג ע"ב] 'ומחרוזות של דגים (הרי אלו שלו **כתבו התוס'** וה"ה מחרוזות של בשר כדאמר בתוספתא (פ"ב). **וא"ת** והא אמר בחולין (צה:) בשר בחרוזים הוי סימן **וי"ל** גבי בשר שנתעלם מן העין הקילו טפי דאין הלכה כרב מדפריך (שם) ורב היכי אכל בשרא, משמע דאנן שפיר אכלינן)' **אמאי**, להוי קשר סימן? בקטרא דציידא, דכולי עלמא הכי מקטרי. ולהוי מנין סימן? במנינא דשוין (כבר נהגו הציידין לחרוז כמנין הזה בחרוז אחד).

בעו מיניה מרב ששת מנין הוי סימן או לא הוי סימן? אמר להו רב ששת תניתוה, מצא כלי כסף וכלי נחושת, גסטרון של אבר (שברי התיכות של אבר) וכל כלי מתכות הרי זה לא יחזיר, עד שיתן אות או עד שיכוין משקלותיו (שיאמר משקלו, ויכוין האמת). ומדמשקל הוי סימן מדה ומנין נמי הוי סימן [**כתבו התוס'** משמע דמדה עדיפא ממשקל **וא"ת** והא אמרי' (כח.) ינתן לאומר משקלותיו ולא לאומר מדת ארכו ורחבו משמע, דמשקל הוי סימן טפי **וי"ל** דה"מ בבגד דאין דרך לשקול התם ודאי משקל עדיף].

'וחתיכות של בשר...' אמאי, להוי משקלא סימן? במשקלא דשוין (שנהגו הטבחים לעשות החתיכות במשקל הזה). ותהוי חתיכה גופה סימן (יאמר מאבר פלוני היה) או דדפקא (צואר, שמעתי. ומשום רבי יצחק בר' מנחם שמעתי ירך, מקום שדופק כשהוא יגע) או דאטמא, מי לא תניא מצא חתיכות דגים ודג נשוך (זהו סימן שלו) חייב להכריז (קא סלקא דעתך כשאין בהן סימן, והחתיכה גופה סימן, או מאצל הראש או מן הזנב) חביות של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרוגרות ושל זיתים הרי אלו שלו [**הסבירו התוס'** אע"ג דתנן (כד:) מצא פירות בכלי חייב להכריז משום סימן של הכלי, הכא רגילות הוא דכל החביות שוין. **וא"ת** מדת היין להוי סימן **וי"ל** שהחבית מלאה וכל החביות שוין, אבל אם אין החבית מלאה יהא סימן לומר כמה יין יש בו]? הכא במאי עסקינן (דקתני חתיכות דג חייב להכריז) בדאיכא סימנא בפסקא (שלא נחתכה כדרך החותכין). כי הא דרבה בר רב הונא (כשהיה שולח בשר לאשתו ביד נכרי) מחתיך ליה אתלתא קרנתא [עושה החתיכה בת שלש קרנות △ **הסבירו התוס'** וא"ת דרב אמר בע"ז (לט:) חבי"ת (חַלֵּב בַּשָּׂר יַיִן תַּכְלִית) אסור בחותם אחד ושמואל נמי לא פליג עליה אלא בחלב אבל בשר יין ותכלת מודה, א"כ כיצד היה סומך רבה בר רב הונא רק על סימן אחד **ומפרש ר"ת** דהתם מיירי בישראל חשוד וכן משמע דמיירי התם לעיל בחבר ועם הארץ, וישראל חשוד לא מרתת כמו נכרי]. דיקא נמי, דקתני דומיא דדג נשוך (דיש בו סימן) שמע מינה.

אמר מר חביות של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרוגרות ושל זיתים הרי אלו שלו. והא תנן כדי יין וכדי שמן חייב להכריז? אמר רבי זירא אמר רב מתניתין (דחייב להכריז) ברשום (חביותיהם של חרס היו, וגפין אותם במגופת חרס, ושורקין טיט סביב לדבק המגופה שלא יצא ריח היין, ובימי שבט או ניסן שמוכרין

בעלי בתים חביות לחנווני כעשר או כחמש עשרה יחד, נוטלין מגופותיהם וטועמין את היין, וחוזר וסותמו וטח בו טיט סביב המגופה, והוא קרוי רושם, ונושאן החנווני לביתו, ומתניתין בחבית רשומה והיינו סימן, שיש רושמין ויש שנושאין אותה פתוחה למוכרה מיד **הסבירו התוס'** שכל בעל הבית עושה רשימתו משונה משל חבירו והוי סימן ברייתא בלא רשימה).

מכלל דברייתא בפתוח (דקתני הרי אלו שלו בפתוחה קתני, בתמיה) אי בפתוח אבידה מדעת היא (כל שקצים ורמשים ונחשים שותים הימנה)? אמר רב הושעיא במציף (שהניח מגופה עליה ולא שרקה בטיט, סימן ליכא, ואבידה מדעת נמי ליכא).

אביי אמר אפילו תימא אידי ואידי ברשום, ולא קשיא, כאן קודם שנפתחו האוצרות (שעדיין לא הגיע זמן מוכרי החביות, ויחיד בעלמא הוא דעביד הוי רושם סימן) כאן לאחר שנפתחו האוצרות (**כתבו התוס'** רשום לא הוי סימן, כיון, שבעל הבית אחד מוכר להרבה חנוונים וכולם רשומים בענין אחד, **ופרש"י** אינו נראה). כי הא דרב יעקב בר אבא אשכח חביתא דחמרא לאחר שנפתחו האוצרות, אתא לקמיה דאביי, אמר ליה זיל שקול לנפשך.

בעא מיניה רב ביבי מרב נחמן מקום הוי סימן, או לא הוי סימן? אמר ליה תניתוה, מצא חביות של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרוגרות ושל זיתים הרי אלו שלו. ואי סלקא דעתך דמקום הוי סימן, לכרוז מקום? אמר רב זביד הכא במאי עסקינן ברקתא דנהרא (והיין בא לעיר בספינה, והלוקחין מפנין הספינה ומניחו על שפת הנהר, ונושאין אחת אחת, ופעמים ששוכח). אמר רב מרי מאי טעמא אמרו רבנן רקתא דנהרא לא הוי סימן דאמרינן ליה כי היכי דאתרמי לדידך אתרמי נמי לחברך.

איכא דאמרי, אמר רב מרי מאי טעמא אמרו רבנן מקום לא הוי סימן דאמרינן ליה כי היכי דאתרמי לדידך האי מקום, אתרמי נמי לחברך האי מקום (נפקא מינה דאפילו כוון ואמר מקום מושבה מסוים לא הוי סימן).

ההוא גברא דאשכח כופרא (זפת, דבר שאין בו סימן הוה) בי מעצרתא, אתא לקמיה דרב. אמר ליה זיל שקול לנפשך, חזייה דהוה קא מחסם (מגמגם בדבר ולבו נוקפו) אמר ליה זיל פלוג ליה לחייא ברי מיניה. לימא קא סבר רב מקום לא הוי סימן? אמר רבי אבא משום יאוש בעלים נגעו בה, דחזא דקדחי ביה חלפי (גדלו עליה, שמע מינה מימים רבים היה שם, וכבר נואשו הבעלים). **פסק השי"ע א.** מצא כריכות קטנות של שבלים בר"ה, הרי אלו שלו, שהרי אין בהם סימן. ואם מצאם ברשות היחיד, אם דרך נפילה, הרי אלו שלו. ואם דרך הנחה, חייב להכריז, שאע"פ שאין בהם סימן, המקום הוי סימן. אבל אם מצא אלומות, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים, נוטל ומכריז (**הגה** שמקומן סימן, ומיהו במקום שהכל נותנין שם, כגון חביות בשפת הנהר, אינו סימן, שהכל פורקין שם. המוצא חביות של יין ושמן וכיוצא בזה, קודם שנפתחו האוצרות, חייב להכריז, שיש ברישומן סימן. לאחר שנפתחו האוצרות, אין רישומן סימן ואין חייב להכריז. ודוקא אם כל החביות שוין והן מלאים, אבל אם חסרים הם, יש סימן במדה במה שבהן) הו"מ (רסב,ט). **בב"י** על סעיף זה מובא שג' עמודי ההוראה פסקו כרבא שסימן העשוי לידרס הוי סימן. **ב.** המדה או המשקל או המנין או מקום האבידה, סימנים מובהקים הם הו"מ (רסז,ז). **פסקו הרי"ף והרא"ש** דמקום הוי סימן. **ג.** מצא עיגול ובתוכו חרס, ככר ובתוכו מעות (**הגה** וי"א דסימן הבא מאליו לא הוי סימן) חתיכת בשר משונה בחיתוכו, דג נשוך וכן כל כיוצא באלו. הואיל ויש בהם שינוי חייב להכריז, שלא עשאם בעליהן אלא לסימן. אבל חתיכת בשר שאינו משונה בחיתוכו, הרי הוא שלו, שאפילו יכוין זה ויאמר מהירך היא או מהצואר, אינו סימן הו"מ (רסב,טו). **פסקו הרי"ף והרמב"ם** סימן הבא מאליו הוה סימן **וכ"פ השי"ע, אמנם הרא"ש פסק** דלא הוי סימן,

כיון דאתיא כר' יהודה, **וכ"פ הרמ"א. ד.** מצא דבר שנתייאשו הבעלים ממנו, כגון שאמרו ווי לחסרון כיס, אפילו יש בו סימן הוא של מוצאו. וכן המוצא דבר שמוכיח בו שיש זמן רב שנאבד מבעליו ונתייאשו הבעלים, הוא של מוצאו, אפילו יש סימן בגופו או במקומו חו"מ (רסב,ה).

'רבי שמעון בן אלעזר אומר...' מאי אנפוריא? אמר רב יהודה אמר שמואל כלים חדשים שלא שבעתן העין (עדיין לא הורגל בראייתן ותשמישן שיהא מכירן יפה, ולשון אנפוריא נוטריקון אין פה ראיה). היכי דמי, אי אית בהו סימן כי לא שבעתן העין מאי הוי, אי דלית בהו סימן כי שבעתן העין מאי הוי? לעולם דלית בהו סימן, נפקא מינה לאהדורי לצורבא מרבנן בטביעות עינא (וכגון דזה התובען צורבא מרבנן הוא). שבעתן העין קים ליה בגוייהו, ומהדרינן ליה, כי לא שבעתן העין לא קים ליה בגוייהו, ולא מהדרינן ליה (**הקשו הראשונים** א"כ שמהדרינן דבר שאין בו סימן לצורבא מדרבנן בטביעות עין, למה שנינו במשנה שדבר שאין בו סימן הרי הוא של מוצאו, הרי צריך להכריז בגלל הצורבא מרבנן. **ותירץ הרמב"ן** שאמנם צריך להכריז, אבל לא כשאר הכרזות על אבידה, אלא רק בבתי כנסיות ובתי מדרשות, דשכיחי בהו רבנן, ומה ששנינו במשנה שהרי אלו שלו, היינו לאחר שהכריז שם ג' פעמים. **עוד תירצו התוס'** לקמן שכל האבידות השנויות במשנתנו אינם כלים, ולא שייך בהם טביעות עין. **עוד תירצו הראשונים** שרק במקום שת"ח מצויין, צריך להכריז משום צורבא מדרבנן). דאמר רב יהודה אמר שמואל בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו במסכת [יש בידך מסכת פלוני סדורה בגירסא או לאו, ואע"ג שסדורה היא לו יאמר לו לאו, ומדת ענוה היא **הסבירו התוס'** וא"ת והאמר (קדושין ל.) ושננתם שיהו דברי תורה מחודדין בפיך שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד **וי"ל** דהיינו דוקא באדם הבא לשאול דין או הוראה או להתלמד, אבל הכא שבא לנסותו אם יודע מותר לשנות ולומר לא למדתי זה) ובפוריא (**פירש רש"י** שימשת מטתך, יאמר לאו, מדת צניעות הוא **הסבירו התוס'** אין רגילות שישאלוהו כפירוש רש"י אם שימש מטתו אלא אם בעל קרי היה ולא בא לבית המדרש ושאלוהו למה לא בא ישנה ויאמר שחולה היה או שאר אונס אירע לו אי נמי שאלוהו שכבת על מטה זו לא יאמר לו כן פן יראה בה קרי ויתגנה) **[דף כד ע"א]** ובאושפיזא (**פירש רש"י** שאלוהו על אושפיזו אם קבלו בסבר פנים יפות, ואמר לאו, מדה טובה היא, כדי שלא יקפצו בו בני אדם שאינן מהוגנין לבא תמיד עליו, ויכלו את ממונו **כ"כ התוס' וביארו** דאמרינן בערכין (טז.) מברך רעהו בקול גדול בבקר השכם בערב קללה תחשב לו. **וא"ת** והא אמרינן בברכות (נח.) אורח טוב אומר כל מה שטרח בעל הבית לא טרח אלא בשבילי **וי"ל** דהתם מיירי בין בני אדם מהוגנים והכא בין בני אדם שאינם מהוגנים. **והא** דלא חשיב הכא שגם מותר לשנות מפני דרכי שלום כדאמרינן ביבמות (סה:) **משום** דהני נמי משום דרכי שלום הן ורגילין יותר מאחרים להכי נקט הני). מאי נפקא מינה? אמר מר זוטרא לאהדורי ליה אבידתא בטביעות עינא. אי ידעינן ביה דלא משני אלא בהני תלת מהדרינן ליה, ואי משני במילי אחריני לא מהדרינן ליה.

מר זוטרא חסידא אגניב ליה כסא דכספא (כלי של אושפיזו היה) מאושפיזא, חזיא לההוא בר בי רב דמשי ידיה ונגיב בגלימא דחבריה. אמר היינו האי דלא איכפת ליה אממונא דחבריה. כפתיה ואודי.

תניא מודה רבי שמעון בן אלעזר בכלים חדשים ששבעתן העין שחייב להכריז [**כתבו התוס'** מדקאמר 'ומודה', משמע דלרבנן אפילו לא שבעתן העין חייב להכריז, וכן מצינו ברבה בר בר חנה דאמר בדף (יט.) אי טביעות עינא אית לי בגויה וגט לא שבעתו העין, דלא משהה איניש גיטא בידיה **וקשה** דלא מצינו דאמרו רבנן זה בפירוש **וי"ל** דמדנקט במתניתין כריכות ועיגולי דבילה ומחרוזות וכברות הרי אלו שלו ואלו דברים אין דרכן להיות בהן טביעות העין משמע דדברים שדרכן להיות בהן טביעות עין בכל ענין חייב להכריז אפילו לא שבעתן העין אי מצא במקום דשכיחי רבנן]. ואלו הן כלים חדשים שלא שבעתן העין, שאינו חייב להכריז כגון בדי מחטין (שתולין בו מחטין) וצינוריות (מזלגות קטנים שטוות בו זהב), ומחרוזות של קרדומות. כל אלו שאמרו אימתי מותרים בזמן שמצאן אחד אחד (בד אחת ומחרוז אחד) אבל מצאן שנים שנים חייב להכריז (דמנין הוי סימן **הסבירו התוס'** ומתניתין דקתני מחרוזות וכברות הרי אלו שלו אי מיירי דרך נפילה אתי שפיר דאז לא היה מנין סימן שאינו יודע שנפלו בבת אחת א"נ מיירי דרך הינוח וליכא אלא

מחרוזה אחת וכן עיגול וככר, והא דקאמר מחרוזות היינו מחרוזות דעלמא ולקמן (כה.) גבי צבורי פירות וגבי צבורי מעות דפריך ש"מ מנין הוי סימן ולא משני צבורי דעלמא דומיא דרישא מחרוזות ועיגול וככרות וכריכות היינו משום דלא הוה ליה למתני אלא מעות צבורות ופירות צבורות כדקתני מעות מפוזרות ופירות מפוזרות).

מאי בדי? שוכי (ענפים של אילן), ואמאי קרו ליה בדי? דבר דתלו ביה מידי, בד קרו ליה. כי ההוא דתנן התם עלה אחד בבד אחד [במסכת סוכה (מד:) גבי ערבה שנשרו מקצת עליה ונשתיירו בה שלשה עלין לחין, ואיכא דאמרי אפילו עלה אחד בבד אחד כשירה]. **פסק השי"ע א.** המוצא כלי מכלים שצורת כולם שוה, אם כלי חדש הוא הרי הוא שלו. ואם היה שטבעתו העין, חייב להכריז, שאם יבא תלמיד חכם ויאמר אף על פי שאינו יכול ליתן בכלי זה סימן יש לי בו טביעות עין, חייב להראותו לו, אם הכירו ואמר שלי הוא, מחזירין אותו. במה דברים אמורים, בתלמיד ותיק שאינו משנה בדיבורו כלל אלא בדברי שלום או במסכתא (פירוש אם ישאלוהו על מסכתא אחת אם היא סדורה בידו יענה לאו, לכך ענוה) **או בפוריא** (פירוש אם שאלוהו חבירו שכבת על מטה זו. יאמר לא, פן ירלאו בה קרי ויתגנה **תוס'** וכן כתב הרמב"ם) **או באושפיזא** (פי' כדאמרינן בערכין מבכך רעהו בקול גדול וגו') קללה תחשב לו שלא יספר בשבחו שקבלוהו בסבר פנים יפות בין בני אדם שאינם מהוגנים שלא יקפצו עליו ויכלו ממונו (תוספות) וכשהוא מקפיד על חלוקו להפכו בענין שלא יראו התפירות המגונות. (**הגה** ודוקא אם מצאו במקום שתלמידי חכמים מצויין, כגון בבית המדרש, אבל בלאו הכי אינו חייב להכריז (טור). וכל ת"ח הוא בחזקת שאינו משנה (כי אם) בדברים הנזכרים לעיל, עד שיביא המוצא ראיה שאינו נזהר (הגהות אשירי) חו"מ (רסב,כא). **פסקו הפוסקים** שאין צריך להכריז על דבר שלא שבעתו העין. **ותמה הלח"מ** כיון שרבנן חולקין, למה לא פסקו כרבנן **וכתב** דכיון שהאמוראים מפרשים את דברי רבי שמעון, משמע שהלכה כמותו. **וכ"כ הרא"ש** 'דמסתבר טעמיה, ועוד, דשקלו וטרו אליביה' **ב.** המוצא מחטים וצנורות ומסמרים וכיוצא בהם, אם מצאם אחת אחת הרי אלו שלו. שנים שנים או יותר, חייב להכריז, שמנין סימן חו"מ (רסב,טז).

וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר ומן הברדלס (צבוע, **וי"א** נמיה, ודרך להרוג אווזים ותרנגולים) ומן זוטו של ים ומשלוליתו של נהר, המוצא בסרטיא ופלטיא גדולה, ובכל מקום שהרבים מצויין שם (ואפילו דבר שיש בו סימן) הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתיאשין מהן.

איבעיא להו כי קאמר רבי שמעון בן אלעזר ברוב נכרים (**הסבירו התוס'** וא"ת א"כ מה צריך טעם מפני שהבעלים מתיאשים תיפוק ליה דיש לתלות דמכנענים נפל דהוו רובא **וי"ל** דאיצטריך דאפילו יודע ודאי שמישראל נפל קאמר הרי אלו שלו דהמפסיד מתיאש ואומר דכנענים שקלי ליה ואפילו אם ישראל ימצאם לא יכריז דתולה דמן הכנענים נפל דהן רובא) אבל ברוב ישראל לא, או דלמא אפילו ברוב ישראל נמי אמר (**הסבירו התוס'** הוי שלו, וטעמא משום דאיכא אינשי דלא מעלי ושקלי לה)? **אם תמצא לומר** אפילו ברוב ישראל נמי אמר, פליגי רבנן עליה או לא פליגי? **ואם תמצא לומר** פליגי, ברוב ישראל ודאי פליגי, ברוב נכרים פליגי או לא פליגי **ואם תמצא לומר** פליגי אפילו ברוב נכרים, הלכה כמותו או אין הלכה כמותו? **אם תמצא לומר** הלכה כמותו, דוקא ברוב נכרים או אפילו ברוב ישראל (**תוס' כותבים** שיש ב' גירסאות יש גירסא שממנה עולה שיש ספק אם חכמים חולקים ברוב ישראל, ויש גירסא שממנה עולה שפשוט שרבנן חולקים ברוב ישראל וחייב להכריז ולא חיישינן לאינשי דלא מעלי. **והעלו** שנראה כהגירסא זו, דהא תנן אלו שחייב להכריז מצא פירות בכלי וכן כולהו דאית בהו סימן, ומשמע דאפילו ברה"ר דרבים מצוים שם חייב להכריז דלא מדכר רה"י אלא גבי כריכות ודוחק הוא להעמיד בסמטא, וכן לקמן אמר לעולם רבנן... ומי קתני הרי אלו שלו, אינו חייב להכריז קתני ויניה, והשתא מ"מ תפשוט דפליגי רבנן ברוב ישראל דקתני אם רוב ישראל חייב להכריז אלא ודאי הא לא מספקא ליה אם פליגי ברוב ישראל ופשיטא ליה דפליגי מכח מתני' כדפרישית)?

תא שמע המוצא מעות (קא סלקא דעתך צבורי מעות דקתני מתניתין חייב להכריז, והכא הואיל ורבים מצויין שם הרי אלו שלו, שנתייאשו הבעלים) בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתיאשין מהן. מאן

שמעת ליה דאזיל בתר רובא [כלומר שהולך בדין מציאה אחר טעם רבים מצויים שם **כ"כ התוס'** דקאי אמציאה **וביארו** דלא שייך הא לפלוגתא דחיישינן למיעוט] רבי שמעון בן אלעזר, שמעת מינה אפילו ברוב ישראל נמי (דסתם בתי כנסיות ישראל בהן)?

הכא במאי עסקינן במפוזרין (ורבנן היא דמודו במפוזרין, דתנן מעות מפוזרין הרי אלו שלו). אי במפוזרין מאי אריא מקום שהרבים מצויין שם, אפילו אין הרבים מצויין שם? אלא לעולם בצרורין, והכא במאי עסקינן בבתי כנסיות של נכרים (אסיפת מקום שמתכנסים שם להתיעץ ולהוועד). בתי מדרשות מאי איכא למימר? בתי מדרשות דידן, דיתבי בהו נכרים (שהן חוץ לעיר, ומושיבין בה נכרים לשמור). השתא דאתית להכי, בתי כנסיות נמי דידן, דיתבי בהו נכרים.

תא שמע מצא בה אבידה (משנה היא בסדר טהרות, בעיר שישראל ונכרים דרים בה, במסכת מכשירין) אם רוב ישראל חייב להכריז, אם רוב נכרים אינו חייב להכריז. מאן שמעת ליה דאמר אזלינן בתר רובא רבי שמעון בן אלעזר, שמעת מינה כי קאמר רבי שמעון בן אלעזר ברוב נכרים, אבל ברוב ישראל לא? הא מני רבנן היא. תפשוט מינה דמודו ליה רבנן לרבי שמעון בן אלעזר ברוב נכרים (ופליגי ברוב ישראל **הסבירו התוס'** וא"ת אי בעי למפשט דמודו רבנן נימא ר"ש היא **וי"ל** שאין כונת המשנה לפשוט אם המשנה כר"ש או כחכמים אלא שיש לפחות לפשוט שמהמשנה עולה דאין לומר דרשב"א אינו מחייב להכריז אפי' ברוב ישראל ורבנן מחייבי להכריז אפי' ברוב עכו"ם, דאי כר"ש אתיא אם כן ברוב ישראל חייב להכריז כדמבואר במשנה ואי כרבנן אתיא א"כ ברוב כנעניים הרי אלו שלו, כמבואר במשנה)?

אלא, לעולם רבי שמעון בן אלעזר היא, ואפילו ברוב ישראל נמי, והכא במאי עסקינן בטמון (דכיון דטמנו לאו אבידה היא, הלכך ברוב ישראל יכריז **כתבו התוס'** ולא בעי לאוקמה שאין רבים מצויין שם (ולא"כ אין קשר בין רשב"ל לדין שעוסקת בו המשנה) מדמפליג בין רוב העיר כנעניים לרוב העיר ישראל משמע שמצא במקום שרוב בני העיר מצויים שם, דאי מצא במקום שאין רבים מצויין לא הוה ליה למנקט רוב העיר, אלא אם רוב כנעניים או ישראל שכיחי במקום שמצא. **וא"ת** ובטמון למה יגע בו אי משום שיפנה אותה, המפנה יקחנה ויכריז **וי"ל** דשמא המפנה יהיה כנעני או שמא לא ימצאנה המפנה וישליכנה לחוץ עם הזבל. **וא"ת** ואמאי יכריז יקחנה לעצמו דכשלא ימצאנה בעליה יתייאש ויאמר שאדם שאינו הגון לקחה ואע"ג דאיכא רובא ישראל דהיינו טעמא דר"ש דשרי ברוב ישראל **וי"ל** דהוי יאוש שלא מדעת דבשעה שלוקחה עדיין לא ידע האובד שנלקחה, וברוב כנעניים הוי שלו דתלינן דכנעניים הטמינוה דהוו רובא). אי בטמון מאי עבידתיה גביה, והתנן מצא כלי באשפה, מכוסה לא יגע בו, מגולה נוטל ומכריז? כדאמר רב פפא באשפה שאינה עשויה לפנות (רגילים היו בעלים להניחה ימים רבים, ולא לפנותה מיד) ונמלך עליה לפנותה (ועל כרחו, או יטלנו או יהא הפקר, להכי נקט שאינה עשויה לפנות, דאי עשויה לפנות אבידה מדעת היא, שהיה לו לחוש שמא יפנה). הכא נמי באשפה שאינה עשויה לפנות, ונמלך עליה לפנותה. [**דף כד ע"ב**] ואיבעית אימא לעולם רבנן (ובשאינה טמון, ולא תפשוט מינה, דמודו ליה ברוב נכרים) מי קתני הן שלו, אינו חייב להכריז קתני (דכיון דרובא נכרים, דלמא דנכרים הוא, ושלו נמי לא הויא, דלא אזלי רבנן בתר רובא בממונא) ויניח וייתי ישראל ויהיב ביה סימנא, ושקיל.

תא שמע דאמר רב אסי מצא חבית יין בעיר שרובה נכרים מותרת משום מציאה (דאינו חייב להכריז) ואסורה בהנאה. בא ישראל ונתן בה סימן (יצאת מספק יין נכרים ו...) מותרת בשתיה למוצאה (דכיון דרובא נכרים נתייאשו הבעלים). כמאן כרבי שמעון בן אלעזר, שמע מינה כי קאמר רבי שמעון בן אלעזר ברוב נכרים, אבל ברוב ישראל לא?

לעולם אימא לך רבי שמעון בן אלעזר אפילו ברוב ישראל נמי קאמר, ורב אסי סבר לה כוותיה בחדא (**כתבו התוס'** ולא בעי למימר דסבר כרבנן דא"כ תפשוט דמודו רבנן ברוב כנעניים, ולכן העדיפו להעמיד כר"ש שודאי אמר את דינו ברב

כנעניים. ומכל מקום יש לפשוט דהלכה כרשב"א ברוב כנעניים) ופליג עליה בחדא. וכי מאחר דאסירא בהנאה, מותרת משום מציאה למאי הלכתא? אמר רב אשי לקנקנה.

ההוא גברא דאשכח ארבעה זוזי דציירי בסדינא ושדו (ומושלכין) בנהר בירן. אתא לקמיה דרב יהודה, אמר ליה זיל אכריז. והא זוטו של ים הוא? שאני נהר בירן, כיון דמתקיל (יש בו מכשולים, אבנים וסתימת גדר שעושין לדגים) לא מיאש (סבר לא יוכל הנהר להוליכם חוץ למכשולים, ורגילים היו לסוכרו ולנקותו ולכרותו שישטפו מימיו, וסומך שימצאם כשיסכרו אותו וינקום). והא רובא נכרים נינהו, שמע מינה אין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אפילו ברוב נכרים? שאני נהר בירן, דישראל סכרו ליה, וישראל כרו ליה. כיון דישראל סכרו ליה אימור מישראל נפל (לפיכך חייב להכריז, ולא אמרינן יניח, כדאמרינן לעיל ברוב נכרים לרבנן) וכיון דישראל כרו ליה לא מיאש (שהכורה ימצאם).

רב יהודה הוה שקיל ואזיל בתריה דמר שמואל בשוקא דבי דיסא (שמוכרים שם חטים כתושין לדייסא, ורבים מצויין שם) אמר ליה מצא כאן ארנקי מהו? אמר ליה הרי אלו שלו. בא ישראל ונתן בה סימן מהו? אמר ליה חייב להחזיר. תרתי? אמר ליה לפנים משורת הדין. כי הא דאבוה דשמואל אשכח הנך חמרי במדברא, ואהדרינהו למרייהו לבתר תריסר ירחי שתא [מצאם, **הסבירו התוס'** פי' הן עצמן החזיר אע"ג דלא היה צריך ליתן רק דמיהם כדתנן (כח:) כל דבר שעושה ואוכל מטפל בו י"ב חדש מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן, **אבל רש"י** פירש שמצאן אחר י"ב חדש שנאבדו **קשה** דמנלן שיהא בשביל שעברו יב' חודש למוצא, דהאובד אינו מתיאש שסבור שהמוצא יסבור שמקרוב נאבדו ויכריז] לפנים משורת הדין [**הסבירו התוס'** מאשר יעשון נפקא לן לקמן (ל:). **תימה** דלא מייתי קרא הכא כדמייתי לקמן בעובדא דר' ישמעאל (מסופר שם שר' ישמעאל בר' יוסי סייע בפריקה וטעינה, למרות שהוא פטור מדין 'זקן ואינה לפי כבודו', אך מ"מ נהג כן לפנים משורת הדין) ובב"ק (ק.) בעובדא דרבי חייא במראה דינר לשולחני ונמצא רע (מעשה באשה אחת שהלאתה דינר לר' חייא, ואמר לה שהוא טוב, ולאחר מכן התברר שהוא רע, שלמרות שהיה פטור מלשלם כיון שהיה שולחני מומחה שלא היה צריך ללמוד יותר, מ"מ השיב לה לפנים משורת הדין). ולקמן (פג. שם הובא שהסבלים שברו את חביות היין של רבה בר חנן, והוא נטל את גלימתם כתמורת תשלום בעד הנזק, והורה לו רב להשיב את הגלימות, ו...) מייתי קרא אחרינא 'למען תלך בדרך טובים' שהוא מדברי קבלה ושביק קרא ד'אשר יעשון' שהוא מדברי תורה **וי"ל** דלא מייתי קרא ד'אשר יעשון' אלא במקום שאחרים חייבין והוא פטור כמו במראה דינר דאחרים דבעו למילף חייבים ור' חייא דלא בעי למילף פטור ולפנים משורת הדין שילם כמו אחרים, וכן בעובדא דרבי ישמעאל דזקן ואינו לפי כבודו הוה ועשה לפנים משורת הדין כמו אחרים, והכא בשמעתין דהדרינהו בתר תריסר ירחי שתא כ"ע פטורים לכך לא מייתי קרא הכא ומ"מ משום לפנים משורת הדין בעי ליה לאהדורי כיון שאינו מתחסר ממונא, אבל בדף (פג.) בהנהו שקולאי ששברו לו החבית ועשו לו הפסד גדול משום לפנים משורת הדין אין לו להפסיד לכך מייתי קרא למען תלך בדרך טובים).

רבא הוה שקיל ואזיל בתריה דרב נחמן בשוקא דגלדאי (רצענים) ואמרי לה בשוקא דרבנן, אמר ליה מצא כאן ארנקי מהו? אמר ליה הרי אלו שלו. בא ישראל ונתן בה סימן מהו? אמר ליה הרי אלו שלו. והלא עומד וצווח? נעשה כצווח על ביתו שנפל, ועל ספינתו שטבעה בים.

ההוא דיו (**לעז"י רש"י** עזניה) דשקיל בשרא בשוקא, ושדיה בצנייתא (בין דקלים) דבי בר מריון. אתא לקמיה דאביי [**כתבו התוס'** אתא לקמיה דרב גרסי' כדמשמע בירושלמי, ואפילו לספרים דגרסי אביי פריך שפיר מבשר שנתעלם מן העין, דאף ע"ג דלא קיימא לן כרב כדפרישית לעיל (כג:) מדפריך בחולין (צה:) ורב היכי אכיל בשרא, מ"מ פריך שפיר דכיון דחזי המוצא שהעוף השליכם שם אפילו מאן דפליג ארב מודה הכא דאסור דאימור נטלה מעיר שרובה כנעניים, ומשני בעומד ורואהו שנטלה מעיר שרובה טבחי ישראל, ולרב שמחמיר בבשר שנתעלם מן העין מיירי בעומד ורואה שנטלה לפני טבחי ישראל). אמר ליה זיל שקול לנפשך. והא רובא דישראל נינהו, שמעת מינה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אפילו ברוב ישראל? שאני דיו, דכזוטו של ים דמי. והא אמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור (שמא נתחלף בנבילה)? בעומד ורואהו (משנטלו עד שהשליכו).

רבי חנינא מצא גדי שחוט בין טבריא לציפורי והתירוהו לו. אמר רבי אמי התירוהו לו משום מציאה כרבי שמעון בן אלעזר, משום שחיטה כרבי חנניא בנו של רבי יוסי הגלילי. דתניא הרי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו [**הפכירו התוס'** ה"ה נגנבו ואע"ג דעבר על לא תגנוב לא עבר על לאו דנבילה, ובתוספתא (פ"ב דחולין) תניא בהדיא הרי שאבדו או נגנבו, והכא נקט אבדו אורחא דמילתא] הלך ומצאן שחוטין רבי יהודה אוסר, ורבי חנניא בנו של רבי יוסי הגלילי מתיר. אמר רבי נראין דברי רבי יהודה כשמצאן באשפה (שדרך נבילה להשליכה באשפה **כתבו התוס'** בחולין (יב:) מפרש נראין דברי רבי יהודה לרבי חנניא כשמצאן באשפה שבשוק שאף רבי חנניא לא פליג עליה אלא באשפה שבבית, ובעובדא דהכא שמצאן בדרך בלא אשפה הוי כאשפה שבבית) ודברי רבי חנניא בנו של רבי יוסי הגלילי כשמצאן בבית.

מדהתירוהו לו משום שחיטה רובא ישראל נינהו, שמעת מינה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אפילו ברוב ישראל? אמר רבא רוב נכרים ורוב טבחי ישראל.

רבי אמי אשכח פרגיות (גוזלות) שחוטות בין טבריא לציפורי, אתא לקמיה דרבי אסי [**הפכירו התוס'** כך גרסי'. אע"ג דבכל דוכתי חשיב רבי אמי לפני רב אסי (לכאו' יוקשה איך שאל רבי אמי את רבי אסי) כדאמר (גיטין נט:) רבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי דארעא דישראל אע"ג שגדול ממנו אין תימה שבא לפניו לישאל לפי שחבירו היה, אבל אי גרסינן רבי אבא קשה דרבי אבא היה תלמידו של רבי אמי כדמוכח גבי נסכא דרבי אבא (שבועות מז.) ואיך היה בא לפניו] ואמרי לה לקמיה דרבי יוחנן, ואמרי לה בי מדרשא. ואמרו ליה זיל שקול לנפשך.

רבי יצחק נפחא אשכח קיבורא דאזלי ביה אזלויי (מצא פקעיות של טווי למכמורות ורשתות במקום שהציידין מצויין, 'אזלוי' ציידים העושים מכמורות) אתא לקמיה דרבי יוחנן, ואמרי לה בבי מדרשא, ואמרו ליה זיל שקול לנפשך. **פסק הש"ע א.** כיצד, המוצא מציאה במקום שישראל מצויים שם, חייב להכריז, שלא נתייאשו הבעלים. ואפי' העיר מחצה עובדי כוכבים ומחצה ישראל, או אפילו רובה עובדי כוכבים, והוא מצאה במקום שרוב העוברים שם ישראל, חייב להחזיר. אבל אם רוב העיר עובדי כוכבים, או אפי' רובה ישראל, ומצאה במקום שרוב העוברים שם עובדי כוכבים, אינו חייב, אפילו אם ידע שמישראל נפלה ויש בה סימן, שודאי נתייאשו הבעלים, וכגון שהוא מדברים שיש לתלות שידע מיד בנפילתו, וכמו שיתבאר.... חו"מ (רנט,ג). **כתב הרי"ף** כיון דרב אסי סבר כוותיה דרשב"א ברוב גוים ולא ברוב ישראל קיימא לן הכי הילכתא **וכ"פ הרמב"ם והרא"ש.** * מ"ש להתיר במחצה על מחצה כן איתא במכשירין (ב,ח). **ב.** לפיכך המוצא חבית של יין בעיר שרובה עובדי כוכבים, יינה אסור בהנאה והקנקן מותר. ואם בא ישראל ונתן בה סימן, אז ודאי של ישראל היא ונתייאש ממנה ומותרת למוצאה בשתייה אם היא סתומה חו"מ (רנט,ד). **ג.** אע"פ שמן הדין במקום שרוב עובדי כוכבים מצויים, אפילו נתן ישראל בה סימן אינו חייב להחזיר, טוב וישר לעשות לפנים משורת הדין להחזיר לישראל שנתן בה סימן. (**הגה** ואם הוא עני ובעל אבידה עשיר, אין צריך לעשות לפנים משורת הדין). חו"מ (רנט,ה). **מ"ש הרמ"א** מקורו במרדכי שהסביר (דלא כהרא"ש) שכופין להחזיר לפנים משורת הדין, והסביר שמה שאמרה הגמ' 'נעשה כצווח על ביתו' ללמד שאם היה המאבד עשיר והמוצא עני שלא כופין. א"כ לדידן שלא כופין, א"כ באופן שהמאבד עשיר והמוצא עני אין גם לפנים משורת הדין. **ד.** מקום שרובן עובדי כוכבים ורוב טבחים ישראל, בהמה או עוף הנמצא שם שחוט, מותר והוא של מוצאו. ואם עוף חטף בשר והשליכו למקום אחר, אפילו אם רוב ישראל, היא של מוצאו, שודאי נתייאשו בעליו חו"מ (רנט,ו). * דין בשר שנתעלם מן העין יבואר אי"ה במסכת חולין (צה.).

משנה ואלו חייב להכריז מצא פירות בכלי (וסתם כלי יש בו סימן) או כלי כמות שהוא (ריקן) מעות בכים (יש בו סימן לבעלים) או כים כמות שהוא, צבורי פירות (בגמרא מפרש סימנייהו, או מנין או מקום), צבורי מעות, [**דף כה ע"א**] שלשה מטבעות זה על גב זה, כריכות ברשות היחיד, וכברות של בעל הבית,

וגיזי צמר הלקוחין מבית האומן, כדי יין וכדי שמן הרי אלו חייב להכריז.

(גמרא) טעמא דמצא פירות בכלי (התם הוא דאמר שהפירות לבעל הכלי) ומעות בכים. הא כלי ולפניו פירות (הרי אלו הפירות של מוצאן, ואע"פ שהכלי לבעל הסימן את הכלי יחזיר ואת הפירות יעכב לו, ולא אמרינן מהאי מנא נפל) כים ולפניו מעות הרי אלו שלו.

תנינא להא דתנו רבנן, מצא כלי ולפניו פירות, כים ולפניו מעות הרי אלו שלו. מקצתן בכלי ומקצתן על גבי קרקע (הדבר מוכיח דהנך דעל גבי קרקע דהנך הוא) מקצתן בכים ומקצתן על גבי קרקע חייב להכריז (חייב להחזירם למי שיתן סימן בכלי, וכן מעות לבעל הכים).

ורמינהו מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן (כגון מעות לפני כים) חייב להכריז (על הכל, וינתנו המעות לבעל הכים). בא בעל סימן ונטל את שלו (את הכים, ואמר אין המעות שלי) זכה הלה בדבר שאין בו סימן (**במעות הקשו האחרונים** פשיטא שזכה המוצא במעות, שהרי בעל הכים מודה שאינם שלו. **תירץ הפנ"י** דסד"א שכיון שמונחים הכים והמעות זה בצד זה, אנן סהדי שמאדם אחד נפלו. וכיון שאדם זה אומר שרק הכים שלו, ואין המעות שלו, ודאי משקר הוא, ואף את הכים לא יחזירו לו, קמ"ל שאין אומרים כן, אלא זכה בעל הכים בכיסו, והמוצא במעות)?

אמר רב זביד לא קשיא הא בכובא וכיתנא (גיגית מוטלת ופשתן לפניה, דודאי האי פשתן לאו מכובא נפל, דאי מינה נפל הוה משתייר בה, והוא הדין לכים ולפניו מעות מהאי טעמא **כתבו התוס'** פי' רש"י דמתניתין בכובא וכיתנא **וקשה** דקתני מצא פירות **וי"א** דכיתנא אקרי פירי כדאמרינן בתנחומא (כלקסית ט) 'ויבא קין מפרי האדמה' זרע פשתן הביא, ודוחק. **ונראה** דמתניתין בצנא ופירי דכיון דאין הפירות מחוברים יחד אילו מן הכלי נפלו היה קצת נשאר מהם בכלי אבל פשתן שקשור ביחד יכול להיות שבכלי היה ונפל. **ור"ח פי'** דפריך אמאי דקאמר מקצתן על גבי קרקע חייב להכריז ורמינהו מצא דבר... בא בעל סימן ונטל את שלו זכה המוצא במה שבידו היינו מה שבחוץ אע"פ שיש בפנים קצת פירות ואפילו בעל כלי אומר שכולן שלו, ולפי זה גרם בסמוך הא והא דאשתיירי ביה) הא (דקתני חייב) בצנא ופירי (דעבידי דשרקי ונפלי מיניה כולהו).

רב פפא אמר הא והא בצנא ופירי, ולא קשיא הא דאשתייר בה מידי (ואיכא למימר הנך דאבראי מיניה נפל) הא דלא אשתייר בה מידי (כיון דסתם צנא יש לו אוגנין כפולים לתוכו, אי מתוכו נפל הוה משתייר ביה, דאוגנין מעכבי ליה).

ואיבעית אימא הא והא דלא אשתייר בה מידי, ולא קשיא הא דמהדרי אפיה לגבי פירי, הא דלא מהדרי אפיה לגבי פירי.

ואיבעית אימא הא והא דמהדרי אפיה לגבי פירי, ולא קשיא הא דאית לה אוגנין לצנא (לאו מיניה נפל, דאי מיניה נפל הוה משתייר ביה מידי) הא דלית לה אוגנין לצנא.

'צבורי פירות וצבורי מעות' שמעת מינה מנין הוי סימן [דאי לאו הכי מאי סימן איכא **כתבו התוס'** אע"ג דפשיטא ליה לעיל מדמשקל הוי סימן מדה ומנין נמי הוי סימן בעי לאוכוחי הכא ממתניתין, ולעיל (כד.) נמי דקתני אבל מצא שנים חייב לא קאמר ש"מ מנין הוי סימן דלא אלימא ליה ברייתא למפשט מינה, אי נמי דמצי למדחי דמנין והרוזא הוי סימן]? **תני** צבור פירות (דאין כאן מנין, מאי סימניה מקום, דכיון דצבורין הינוח הוה, ויהיב סימנא במקום פלוני הנחתים). שמעת מינה מקום הוי סימן? תני צבורי פירות (סימני מנין, דהוי מדחי ליה, לא הא תפשוט, ולא הא תפשוט).

'שלשה מטבעות זה על גב זה' אמר רבי יצחק מגדלאה והוא שעשויין כמגדלין (לקמיה מפרש ששלשתן רחבין זה מזה, ומניח מלמטה את הרחב, ועליו את הבינוני ועליון הוא הקצר שבכולן, כמגדל זה העשוי היסוד רחב ומקצר ועולה, וכי מנחי הכי לאו דרך נפילה הוה, אלא דרך הינוח, והיה דעתו לחזור ולטלן ושכח, הלכך נוטל ומכריז, וזה בא ונותן סימן, ואומר מגדלין היו עשויין **כתבו התוס'** אי מנין הוי סימן במה שעשויין כמגדלין ידעינן דדרך הינוח הוה ובתרי לא סגי דטבעא (מטבעות) מכריז (ומיעוט מטבעות שתיס) אבל

אם מקום הוי סימן אפילו בתרי ועשויין כמגדלין ידעינן דדרך הינוח הוה, **דאי** בתרי אפי' עשויין כמגדלין לא ידעינן דדרך הינוח הוה דאימור דרך נפילה הוה דאתרמי הכי, א"כ לקמן מאי פריך מאי אריא תלתא אפי' בתרי סגי **וי"ל** שאין זו ראיה, שבאמת יכלה הגמ' לדחות שסימן של שתי מטבעות זו על גב זו אינו נחשב סימן, כיון שיכול להיות שבאמת נוצר כך דרך מקרה, אלא שהגמ' תירצה היטב שמדובר במשנה במי שמכריז 'מטבעות מצאתי', ומכיון שמיעוט רבים שנים, אין המניין נחשב סימן, אלא אם כן יש ג' מטבעות).

תניא נמי הכי מצא מעות מפוזרות הרי אלו שלו, עשויין כמגדלים חייב להכריז. ואלו הן עשויין כמגדלים שלשה מטבעין זה על גב זה (שאין דומות זו לזו ברחבן). הא גופא קשיא [**כתבו התוס'** (עפ"י המהר"ם) על המשנה 'צבורי מעות שלושה מטבעות זו על גב זו' לא הקשה קושיא זו, שאפשר לתרץ בה שהסיפא פירוש של הרישא, משאי"כ בברייתא אי אפשר לפרש כן] אמרת מצא מעות מפוזרות הרי אלו שלו, הא משלחפי שלחופי (מקצת זו על חבירתה, ומקצת על גבי קרקע) חייב להכריז. אימא סיפא עשויין כמגדלין חייב להכריז (אלמא כי האי גוונא לאו דרך נפילה הוא) הא משלחפי שלחופי הרי אלו שלו? תנא, כל שאין עשויין כמגדלין מפוזרות קרי להו.

אמר רבי חנינא לא שנו אלא של שלשה מלכים (קא סלקא דעתך שלא היו צורותיהם שוות, שכל מלך כותב שמו וצורתו על מטבע שלו) אבל של מלך אחד אינו חייב להכריז.

היכי דמי אי דעשויין כמגדלין (שאין שוין ברחבן, ומונחים, כמו שפרישית) אפילו של מלך אחד (שצורת שלשתן שוות לגדל הגולל שונה) נמי, ואי דאין עשויין כמגדלין אפילו של שלשה מלכים נמי לא?

אלא, אי אתמר הכי אתמר לא שנו אלא של מלך אחד כעין שלשה מלכים (כלומר, אפילו הן של מלך אחד שצורת שלשתן שוה, והן כעין שלשה מלכים שחלוקין ברחבן, ודומין לשלוש מטבעות) והיכי דמי דעשויין כמגדלים רויחא תתאה ומציעא עילויה, וזוטא עילויה מציעא, דאמרינן אנוחי אנחינהו. אבל של מלך אחד, דכולהו כי הדדי נינהו (שוין ברחבן) אע"ג דמנחי אהדדי (זה על זה, ולאו משלחפי) הרי אלו שלו, אימר אתרמויי אתרמי, ובהדי הדדי נפול (ואין זה הינוח, וסימן אין לו בהם, ואפילו מקום, דלא ידע היכן נפל).

ורבי יוחנן אמר אפילו של מלך אחד נמי מכריז (הואיל ומטבעות הוו זו על גב זו יש כאן סימן, דלא אתרמי דנפול הכי). מאי מכריז מנין (כך וכך מטבעות מצאתי, וזה בא ונתן סימן זו על גב זו מצאתם) מאי איריא תלתא, אפילו תרין נמי? אמר רבינא טבעא מכריז (מטבעות מצאתי, הלכך תרי לאו סימנא הוא, דמיעוט מטבעות שתים **בראשונים איתא** דסבירא ליה לרש"י שצריך המאבד לתת שני סימנים, את מנין המטבעות, ושהיו מונחים זה על זה, והכי איתא ברש"י שעל הרי"ף. **והקשו עליו** למה צריך שיאמר גם את הסימן שהיו מונחים זה על זה **וכתב הריטב"א** שאכן המנין לבדו הוא עיקר הסימן. אבל מכל מקום, הרי על כרחך היה בדרך הנחה, שהרי בלאו הכי אין המנין סימן, ואם אין האובד יודע דרך הנחתם, ראיה היא שאינם שלו).

בעי רבי ירמיה כשיר (מוטלין בעגול כאצעדה) מהו, כשורה (זו אצל זו) מהו, כחצובה (כשלושה רגלי קנקן, כל אחד כנגד אויר של שנים כזה ∴) מהו, כסולם (רוב אמצעי על התחתון, ורוב העליון על האמצעי, כמו חווקים שבסולם) מהו? פשוט מהא (דרב נחמן) חדא, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כל שאילו מכנים לה קיסם ביניהן ונוטלם בבת אחת חייב להכריז (וכי הוו כסולם ניטלים בבת אחת).

בעי רב אשי [דף כה ע"ב] כאבני בית קולים [מרקולים, והיא שם עבודה זרה, ולקמיה מפרש היכי עבדי **כתבו התוס'** מכאן אר"ת דאין שם ע"ז מרקולים אלא קולים כדאמרינן הכא, והא דקרי ליה בעלמא מרקולים היינו מר–קולים, חילוף של קילום, דהם קורים קילום לשון שבח וחכמים החליפו לגנאי לשון לעג וקלס, ומר הוא חילוף, כמו מר דשחוטה בחולין (צד.) היינו חילוף של שחוטה] מהו? **תא שמע, דתניא** מצא מעות מפוזרות הרי אלו שלו, כאבני בית קולים חייב להכריז. ואלו הן אבני בית קולים אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן (חציה על זה וחציה על זה).

כה:

תנו רבנן המוצא סלע בשוק, ומצאו חבירו ואמר שלי היא, חדשה היא, נירונית היא (נירון קיסר כתוב עליה) של מלך פלוני היא לא אמר כלום. ולא עוד, אלא אפילו שמו כתוב עליה לא אמר כלום, לפי שאין סימן למטבע, דאמר דלמא אפוקי אפקא, ומאיניש אחרינא נפל. **פסק הש"ע א.** המוצא צבורי פירות או פירות בכלי, או כלי כמות שהוא, חייב להכריז חו"מ (רסב,י). **ב.** המוצא מעות מפוזרים, הרי אלו שלו. אפילו היו מקצת מטבעות זה על גב זה, הרי הם כמפוזרים. אבל אם מצא צבור מעות, חייב להכריז חו"מ (רסב,יא). **ג.** מצא שלשה מטבעות זה על גב זה והם עשויים כמגדל (**הגה** דהיינו הרחב למטה והאמצעי רחב מן העליון, או שהיו מונחים כסולם דהיינו רובו של אמצעי על גבי תחתון ורובו של עליון על גבי האמצעי. או שהיו אחד מכאן ואחד מכאן ואחד על גביהם כדי שאם יכנים קיסם ביניהם ינטלו בבת אחת, חייב להכריז. היו עשויין כשיר (פי' כלומעלה שהוא עגול, רש"י) או כשורה או כחצובה (פי' כג' רגלי הקנקן כל אחד כנגד אויר של שני, רש"י) הרי זה ספק ולא יטול חו"מ (רסב,יב). **ד.** במה דברים אמורים שמחזירים מטבע, בסימנים שאמרנו. אבל אם אין בו סימנים הללו, אפילו אמר רשומה היא בחותם מלך פלוני, או אפילו אמר שמי כתוב עליה, אין מחזירין לו, מפני שמטבע ניתן להוצאה ושמא הוציאה ומאחר נפלו. (**הגה** וי"א דנסדק במטבע הוי סימן) חו"מ (רסב,יג). **ה.** מצא כלי ולפניו פירות, הפירות שלו והכלי נוטל ומכריז, שאני אומר הכלי של אחד והפירות של אחר, והרי אין בהם סימן. ואם מראים הדברים שהם של אדם אחד, חייב להכריז. כיצד, היו אחורי הכלי לפני הפירות, הרי אלו שלו. היו פני הכלי לפני הפירות, חוששין שמא מן הכלי נשפכו. ואם היו אוגנים (פירוש שפת הכלי כפולים לתוכו, רש"י) לכלי, אע"פ שפניו כלפי הפירות הרי אלו שלו, שאילו נשפכו מכלי היה נשאר מהם בתוכו מפני האוגנים. היו מקצת הפירות בכלי ומקצתה בארץ, חייב להכריז חו"מ (רסב,יט). **ו.** מצא כים ולפניו מעות מפוזרים, הרי אלו שלו ואם מראים הדברים שהכים ומעות של אדם אחד ומהכים נפלו, חייב להכריז חו"מ (רסב,כ).

משנה מצא אחר הגפה (סתימת כותל של עץ או של קנים **הסבירו התוס'** מקום שמשתמרות קצת, אבל מצא במקום שאין משתמר כלל ודאי אבידה היא ונתייאשו הבעלים כיון שאין בה סימן, ולא מיירי הכא במשתמר לגמרי מדפריך בגמרא ולהוי קשר סימן כלומר ויטול ויכריז, ובמקום המשתמר אפי' יש בו סימן לא יגע בו דהא תנן מצא כלי טמון באשפה לא יגע בו וביש בו סימן מיירי מדקאמר ואם מגולה נוטל ומכריז, וכן לעיל (כד.) אמר מצא אבידה אם רוב ישראל חייב להכריז א"כ ביש בה סימן מיירי ומוקי לה בטמון באשפה ונמלך עליה לפנותה, אבל אם לא נמלך לא יגע בה, ולרבא דאמר מקום הוי סימן נקט דוקא גוזלות דמדדין אבל דבר אחר לא דהוי מקום סימן ויטול ויכריז כיון דאינו משתמר לגמרי אלא רק קצת, ולרבה דאמר מקום לא הוי סימן נקט גוזלות לאשמועינן דאע"ג דהוי ספק הינוח דאיכא למימר דמעלמא אתו לא יגע בהן) **או אחר הגדר** (של אבנים) גוזלות מקושרים, **או בשבילין שבשדות** הרי זה לא יגע בהן. מצא כלי באשפה, אם מכוסה לא יגע בו (דאין זו אבידה שיהא מוזהר עליה בלא תוכל להתעלם דמשתמר הוא) אם מגולה נוטל ומכריז.

(**גמרא**) מאי טעמא? דאמרינן הני אינש אצנעינהו, ואי שקיל להו לית להו למרייהו סימנא בגווייהו (**מכאן הוכיחו הראשונים** שרק בדבר שאין בו סימן סבירא ליה להגמרא שלא יטול, אבל בדבר שיש בו סימן נוטל ומכריז) הלכך לשבקינהו עד דאתי מרייהו ושקיל להו. ואמאי, ליהוי קשר סימנא (**דעת הרשב"א והרמב"ן ועוד ראשונים** שבדבר שיש בו סימן, אם מונח במקום שאינו משתמר לגמרי, נוטל ומכריז אף אם ודאי הונח שם מדעת. והטעם, משום דחיישינן שלפי שעה הניחום שם, ושכחום, וניחא להו שיטול זה ויכריז, משום דחיישי הבעלים, שמא עד שיבואו לקחתם, יטלם אדם שלא יכריז **אמנם הרמב"ם כתב** דאפילו יש בו סימן לא יטול)? אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב במקושרין בכנפיהן, דכולי עלמא הכי מקטרי להו. ולהוי מקום סימן? אמר רב עוקבא בר חמא במדדין (ממקום למקום). אי במדדין מעלמא אתו (ואין זה הינוח, וכיון דאין בהן סימן נימא הרי אלו שלו) ומותרין? איכא למימר מעלמא אתו, ואיכא למימר אינש אצנעינהו (הואיל ומקושרין) והוה ליה ספק

הינוח (בדבר שאין בו סימן, וכל שכן ודאי הינוח) ואמר רבי אבא בר זבדא אמר רב כל ספק הינוח לכתחילה לא יטול (דאי שקלת לה ליכא למרייהו סימנין למיתב בהו, ויפסיד, הלכך לא יטול, והבעלים יזכרו ויבאו ויטלום **הסבירו התוס'** כדמפרש לעיל דלמא איניש אצנעינהו) ואם נטל לא יחזיר [דהא ליכא דיהיב סימנא **כתבו התוס' יש מפרש** דהיינו דוקא כשנטלהו והוליכו לביתו דיש לחוש שמא באו בעלים בתוך כך ולא מצאו מה שהניחו שם ושוב לא יחזרו לבקשה לכך לא יחזיר למקום שנטל (**רש"י לקמן לז:** כתב שמ"מ החפץ אינו שלו, כיון דהוי ילוש שלא מדעת, ולריך להניחו אצלו על שידוא אליהו אמנס **הרמב"ם כתב** שבכהאי גוונא זכה בו) אבל אם נטלו ולא זז משם וראה שלא באו בעלים בתוך כך יחזיר, וכן מוכח מהירושלמי. **ומיהו** מלשונו של רבי אבא 'אם נטל לא יחזיר' משמע שאף אם רק נטלה אע"פ שלא הוליכה לשום מקום, לא יחזיר. ויש לפרש הטעם בזה דמיירי הכא בספק אבידה דאפי' הניחה בעלים שם מדעת דומה ששכחוהו, שמדובר שמונח במקום המשתמר קצת דומיא דמתני', ולכך אם נטל לא יחזיר דהשתא אבידה היא ושכחוה הבעלים, וכיון שאם היה יודע שהיא אבידה היה מחויב בהשבתה בלא שום הגבהה אם הוא יודע של מי הוא דכיון שהוא משתמר קצת לא יתייאשו הבעלים, היכא דהגביה הוי מחויב בשמירתה מספק לרבה הוי שומר חנם ולרב יוסף שומר שכר עד שתבא ליד הבעלים (לפי"ז הבילאור 'אם נטל לא יחזיר' לכיון שהוא נעשה שומר בהגבהתה, לא יולא י"ח השבה על שיבילאנה לבעליה). **ולא דמי** דין זה לדין זקן ואינה לפי כבודו דאמר רבה בפרקין הכישה נתחייב בה, ואמרינן בב"ב (פח.) אימור דאמר רבה בבעלי חיים שחייב בהשבתם כיון שע"י ההכאה הוא מרגילם להתרחק מהמקום שהיו, אבל בשאר דברים אפי' הגביהם והחזירם למקומם שפ"ד, היינו משום דזקן ואינה לפי כבודו לא מיחייב בהשבה כלל, ולכך שהחזירה למקומה אינו חייב בשמירתה, משאי"כ כאן אם היה יודע שהיא אבידה, היה חייב ליקחנה ולהשיבה לבעלים אם היה יודע של מי הם. עתה שהוא ספק, אם הגביה חייב בשמירתה כדין אבידה ממש, ועובדא דירושלמי מיירי שמצאו במקום שמשתמר לגמרי שלא היתה אבידה ואינה בת השבה ולכך אי לא הוה לן למיחש לאתא מריה יחזיר שפיר. וכן הא דתניא לקמן (לא.) מצא טלית או קורדום בצד גדר אין זו אבידה ולא יגע בו אפילו יש בו סימן מיירי במקום המשתמר אי נמי התם לדעת הונח שם ולא יגע בו אפילו יש בו סימן דדרך פועלים שמניחים טליתן או קורדומם בצד גדר של אותה שדה, ולפירוש רש"י דפירש דלא יחזיר דליכא איניש דיהיב סימנא קשה דפשיטא דלא יחזירנו לשום אדם שאינו יודע מי הם הבעלים כיון שאין בו סימן. **רש"י** (לז:) **ועוד ראשונים ביארו** שמ"ש 'אם נטל לא יחזיר' אין הכונה שהמוצא יכול לזכות באבידה, אלא יהא מונח בידו עד שיבא אליהו. **אבל הרמב"ם כתב** 'ואם עבר ונטלו... אם היה דבר שאין בו סימן, זכה בו, ואינו חייב להחזירו'. **ותמה עליו הרב המגיד** למה זכה באבידה, הרי באיסורא אתיא לידיה, שהרי הגביהה קודם יאוש, ואף שהדבר בספק, בכהאי גוונא ספיקא לחומרא, כדמוכח בסוגיא דיאוש שלא מדעת **ותירץ בכס"מ** דסבירא ליה להרמב"ם דהאי דאמרינן ביאוש שלא מדעת דלא הוי יאוש, היינו שאסור לו ליטלם. אבל אם עבר ונטלם הרי אלו שלו. שהרי אינו יודע למי להחזירם, ולהחזירם למקום שנטל משם אינו רשאי, ממילא זכה בהם. שאין לנו לומר 'יהא מונח עד שיבא אליהו' אלא היכא דאיתמר הכי בהדיא **והרבה לנו בלבריו.**

'מצא כלי באשפה, מכוסה לא יגע בו מגולה נוטל ומכריז'. ורמינהו מצא כלי טמון באשפה נוטל ומכריז, שכן דרך אשפה לפנות (ואי לא שקיל ליה האי השתא לכשיפנה יטלנה נכרי או ישראל חשוד, הלכך אבידה היא, ומוזהר עליה)?

אמר רב זביד לא קשיא הא בכובי וכסי (קנקנים וכוסות, טמונים מדעת הואי, ולא יגע בהן) הא בסכיני והמניק (סכינים ומזלגות, שהן כלים קטנים אבדה הן, שהשליכם שם עם האשפה שהוציאם מן הבית). בכובי וכסי לא יגע, בסכיני והמניק נוטל ומכריז.

רב פפא אמר הא והא בכובי וכסי, ולא קשיא כאן באשפה העשויה לפנות, כאן באשפה שאינה עשויה לפנות. אשפה העשויה לפנות אבידה מדעת היא (דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שיפנוה)? אלא, באשפה שאינה עשויה לפנות, ונמלך עליה לפנותה.

בשלמא לרב פפא היינו דקתני שכן דרך אשפה לפנות (שהבעלים נמלכים לפנות) אלא לרב זביד מאי שכן דרך אשפה לפנות? שכן דרך אשפה לפנות לה כלים קטנים (מן הבית שלא מדעת). **פסק השו"ע א.** כל המוצא אבידה, בין שיש בה סימן בין שאין בה סימן, אם מצאה דרך הנחה אסור ליגע בה, שמא בעליה הניחוה שם עד שיחזרו לה, ואם יבא ליטלה, והיה דבר שאין בו סימן, הרי איבד

ממון חבירו, שהרי אין לו בה סימן להחזיר בו. ואם היה דבר שיש בו סימן, הרי זה הטריחן לרדוף אחריה ולתת סימניה. לפיכך אסור לו שיגע בה עד שימצאנה דרך נפילה. אפילו נסתפק לו הדבר, ולא ידע אם דבר זה אבוד או מונח, הרי זה לא יגע בו, ואם עבר ונטלו אסור לו להחזירו לשם. ואם היה דבר שאין בו סימן, זכה בו ואינו חייב להחזירו. וכל דבר שיש בו סימן, בין ספק הנחה בין בדרך נפילה, בין ברה"י בין בר"ה, חייב להכריז חו"מ (רס,ט). **ש"ע פסק כהרמב"ם** שאם נטל דבר שספק הונח שאין בו סימן, הרי זה שלו, ודלא כהרבה ראשונים שפסקו שיהיה מונח עד שיבוא אליהו. **ב.** כיצד, מצא טלית או קרדום בצד הגדר, הרי זה לא יגע בהם. בסרטיא (פי' לכך לחבה שהולכים שם רבים תליר) נוטל ומכריז. מצא גוזלות מקושרים בכנפיהם ומדדין אחר הגדר (פי' גדר של אבנים) או אחר הגפה (פי' סתימת כותל של עצים לו של קנים) או בשבילין שבשדות, ה"ז לא יגע בהם, שמא בעליהם הניחום שם. ואם נטלם, הרי אלו שלו. ואם היו קשורים קשר שהוא סימן, חייב להכריז. וכן אם מצאם קבועים במקומם, חייב להכריז, שהמקום סימן. [**הגה** כל אלו דברי הרמב"ם, אבל יש חולקין בכל זה וסבירא להו דג' חילוקים בדבר **א.** אם הדבר משתמר כגון טלית או קרדום בצד גדר, והוא ספק אם הניחו בעלים שם, לא יגע בהן בין יש בו סימן בין אין בו סימן. עבר ונטלו והוליכו לביתו, אם יש בו סימן יכריז, ואם אין בו סימן יהא מונח עד שיבא אליהו, לא הוליכו לביתו, יחזור ויניחנו על מקומו. **ב.** במקום שאינו משתמר כלל, אפילו ודאי הונח ואין בו סימן לא בחפץ ולא במקום, הוי של מוצאו. ואם יש בו סימן, נוטל ומכריז. **ג.** במקום שמשתמר קצת, כגון שבילין שבשדות, אפילו ספק הינוח, יש בו סימן נוטל ומכריז, ואם אין בו סימן, לא בגופו ולא במקום, לא יטלנו, ואם נטלו רק בידו ולא הוליכו לביתו לא יחזיר, שהרי אין המקום משתמר היטב, ויהא מונח עד שיבא אליהו, וכן נראה לי עיקר]. חו"מ (רס,י). **ג.** מצא באשפה כלי מכוסה, הרי זה לא יגע בו (**הגה** במה דברים אמורים, באשפה שאינו עשוי לפנות כלל, אבל אם מתחלה עשוי לפנות, המטמין בה דבר אבידה מדעת היא והרי הוא של מוצאה). ואם אשפה שאינה עשויה להתפנות היא, ונמלך עליה לפנותה, אע"פ שמצאו מכוסה, נוטל ומכריז. וכן אם היו כלים קטנים, כגון סכין ושפוד וכיוצא בהם, אפילו היו מכוסים באשפה הקבועה, נוטל ומכריז (**הגה** שאפשר כשכיבדו הבית השליכן שם). חו"מ (רס,יא).

משנה מצא בגל (גל אבנים מחומה שנפלה) ובכותל ישן הרי אלו שלו. מצא בכותל חדש, מחציו ולחוץ (באחד מחורי כותל הסמוכים לרשות הרבים מצאה, מחצי עוביו של כותל ולחוץ שלו, דאמרינן אחד מבני רשות הרבים נתנו שם ושכח, דאע"ג דאמרן לעיל ספק הינוח לא יטול, והאי ודאי הינוח הוא הא מוקמינן למתניתין בגמרא דשתיך טפי, דאיכא יאוש בעלים) שלו מחציו ולפנים של בעל הבית. אם היה משכירו לאחרים אפילו בתוך הבית (דלא ידוע דמאן נינהו, ובעליו נואשו) הרי אלו שלו.

(גמרא) תנא (גבי גל וכותל ישן) מפני שיכול לומר לו (לבעל הגל או לבעל הכותל) של אמוריים הן (שהורישו אבותינו היו). אטו אמורים מצנעי, ישראל לא מצנעי (ומחציו ולפנים אמאי שלו, הרי בעל הבית זה משתמש בה זה כמה שנים)? לא צריכא, **[דף כו ע"א]** דשתיך טפי [העלו חלודה רבה, דכולי האי לא שביק להו **הסבירו התוס'** וא"ת וליקני ליה חצירו לבעל הגל או לבעל הכותל **וי"ל** דאין חצר קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאנו לעולם כמו הכא שהוא מוצנע בעובי הכותל וכן מוכח לקמן (ע"ב) דתנן מצא בחנות ובשולחנות הרי אלו שלו ואין חצירו קונה לחנוני או לשולחני לפי שהמעות הם דבר קטן ואין סופו הוה לימצא, וכן לקמן (כז.) דקאמר לא שנו אלא בלוקח מן התגר דאז הוי שלו ולא אמרינן דקנה אותם תגר כשהיה ברשותו (**הרשב"ם תירץ** להוי חלר שלינה משתמרת לבעליה **עוד תירלו הרלשונים** שכיון שבלה האבילה לחלילו קולס ילוש בעליס, הרי זה כלילו בלו לילו קולס ילוש, ושוב לינו קונה לאחר הילוש)].

'בכותל חדש מחציו ולחוץ שלו' (**הסבירו התוס'** וא"ת והא אמרינן ספק הינוח לא יטול, ועוד דהכא כי נמי נטל להוי מקום סימן ויכריז, ועוד דמשמע דמתניתין

מיירי אפילו ביש בו סימן דבגמ' הוה בעי לאוקמי מתניתין בסכין וכים אלא מחמת פירכא אחריתי מוקי לה באודרא ונסכא **וי"ל** דאיירי בשתיך דומיא דכותל ישן ומסתמא כבר בקשו בעלים ולא מצאו ונתייאשו, אבל מחציו ולפנים של בעל הבית דאינו שוכח חפציו ימים רבים) מחציו ולפנים של בעל הבית' **אמר רב אשי** סכינא (הנמצא באחד מחורי הכותל) בתר קתא (אזיל, אי קתיה לגיו בני הבית נתנוהו שם, אי קתא לבר בני רשות הרבים נתנוהו שם, שהן דרך אחיזתן, וכן...) כיסא בתר שנציה (לעז"י רש"י לטועות שבהן קשוליס כיס). **ואלא** מתניתין, דקתני מחציו ולחוץ שלו מחציו ולפנים של בעל הבית, ולחזי אי קתא לגאו אי קתא לבר, אי שנציה לגאו אי שנציה לבר? מתניתין באודרא (מוכין) ונסכא (התיכה יצוקה של כסף).

תנא אם היה כותל ממולא מהן (מן החפץ, שמחזיק כל רוחב הכותל) חולקין. פשיטא! לא צריכא דמשפע (הכותל) בחד גיסא, מהו דתימא (בחצי הגובה היה תחילה, ו...) אשתפוכי אישתפוך (לצד הנמוך), קא משמע לן.

'אם היה משכירו לאחרים אפילו בתוך הבית הרי אלו שלו (של המולא והולא השוכר המחכון **כתבו התוס'** מיירי שמצא בזה הענין שנראה שהוא אבידה). ואמאי, ליזיל בתר בתרא (**הסבירו התוס'** דהיינו בעל הבית (ללא כרש"י ל"ה 'הכא נמי' שהסביל שהולא השוכר המחכון) דמסתמא לעולם הוא דר בביתו עם השוכרים וטרם שהלכו חפשו חפציהם וכבדו הבית ולא שכחו דבר ואין לתלות המציאה שהיא שלהם אלא בבעל הבית שעדיין נשאר בביתו באחרונה כגון מעות דתלינן בתר בתרא לפי שמכבדין השווקים בכל יום ואפילו אין בו סימן דאין בעל הבית מתיאש מה שמפסיד בביתו כסבור שימצאנו היום או למחר כיון שאין נכרים עמו דרים בביתו, וכי משני שעשה פונדק לשלשה בני אדם אפילו כי יש סימן מתיאש) מי לא תנן מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה (בירושלים) לעולם (בין בשעת הרגל בין שלא בשעת הרגל) מעשר [שרוב בשר הנאכל בירושלים מעשר, לפי שאין אדם שוהה בירושלים עד שיאכל כל מעשרותיו, ונותן מעות מעשר לעניי העיר או לאוהביו יושבי העיר, ורוב הוצאות מעשר

כו.

לוקחין בהן בהמות לשלמים, כדגמר שם שם מעשר משלמים, (מנחות פב.) **הסבירו התוס'** ואין לתלות דמן המוכרין נפלו וכבר מעות חולין הן שנתחללו על הבהמה, דאזלינן בתר לוקחין דהוו רובא דמוכר אחד מוכר לכמה בני אדם, ועוד דמוקמינן להו אחזקה דהוי מעשר] בהר הבית חולין (ואפילו בשעת הרגל, ואע"פ שרוב מעות שבעיר מעשר, שעולי רגלים מביאין מעות מעשרותיהן לאכלם לא שבקינן רובא דשתא ואזלינן בתר רגל, אלא אמרינן מלפני הרגל נפלו כאן, וחולין הן **הסבירו התוס'** וא"ת והא אמרינן בברכות (סב:) לא יכנס אדם בהר הבית במעות הצרורים לו בסדינו א"כ מסתמא של הקדש הם ונפלו מן המביאין ללשכה בניסן **וי"ל** דאין אסור ליכנס אלא במעות הצרורים לו בסדינו בפרהסיא דנראה שנושא אותם לסחורה וגנאי הוא, וכענין זה אפילו של הקדש אסור, אבל בידו אפילו הם של חולין מותר ליכנס). ובירושלים (בשאר שווקים שבה), בשאר ימות השנה חולין (דרוב מעות שבעיר חולין) בשעת הרגל הכל מעשר (שרוב מעות העיר מעשר) ואמר רבי שמעיה בר זעירא מאי טעמא (בירושלים בשעת הרגל מעשר, ולא אמרינן מלפני הרגל נפלו, כדאמרן בהר הבית) הואיל ושוקי ירושלים עשוין להתכבד בכל יום (ואם נפלו שם לפני הרגל כבר מצאום מכבדי השוק, אבל הר הבית אין צריך להתכבד בכל יום, שאין טיט ועפר קולט שם מתוך שהוא משופע, ועוד שאין אדם נכנס שם במנעל ובאבק שעל רגליו **הסבירו התוס'** וא"ת והלא אין מתכבדות אלא בשביל שרצים שלא יטמאו הטהרות ולא בשביל המעות, ובנדה (נו:) מוכח דמבוי אינו בחזקת בדוק משרצים אע"פ שכבדוהו, והטעם לכך הוא כיון שלא בדקוהו משרצים בשעת כיבוד, וא"כ לכאו' עולה שהוא הדין בנד"ד, שגם שבודקים משרצים אינו מועיל למעות. **וי"ל** כיון שבודקין משרצים, והיא בדיקה מדוקדקת, שהרי בודקים שלא יהא אפילו עצם בכעדשה אי אפשר שלא ימצא מעות אם היו שם). אלמא (בדבר שעשוי להתכבד) אמרינן קמאי קמאי אזלו, והני אחריני נינהו. הכא נמי (סתם שוכר בית כשהוא יוצא מחפש כל זויותיו, ונוטל את שלו ויוצא, ונימא האחרונים שכחוהו, שאילו הראשונים שכחוהו כבר מצאו האחרונים) קמא קמא אזל (**הסבירו התוס'** וא"ת ולוקי מתניתין כגון שנמצא בגומא שלא נמצא ע"י כיבוד כדמוכח בפסחים

(ז.) גבי תיבה שנשתמשו בה מעות מעשר וחולין דאע"ג שכיבד התיבה אזלינן בתר רוב מעות שנשתמשו שם ולא בתר בתרא כשנמצאו בגומא **ויש לומר** שיש גומא שנבדקת על ידי כיבוד כדאמר בנדה (נו:) ויש גומא שהיא עמוקה או סדק שהוא עמוק שאינו נבדק ע"י כיבוד כי ההיא דפסחים, ומתני' דקתני מצא בתוך הבית לא משמע שמצא בסדק עמוק או בגומא עמוקה כל כך שלא יוכל לו למצוא בשעת כיבוד) **והני דבתרא הוא?**

אמר ריש לקיש משום בר קפרא כגון שעשאו פונדק לשלשה ישראל (בבת אחת, וכל שכן אם היו נכרים, ומי שנפל ממנו מיאש, שלא ידע ממאן נבעי).

שמע מינה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אפילו ברוב ישראל (דעביד דמייאש, ולא סמיך דליהדרו נהליה, דלא מפלגי בין דבר שיש בו סימן לאין בו סימן)? אלא אמר רב מנשיא בר יעקב כגון שעשאו פונדק (מקום שעוברים ושבים לנים לילה אחד ושנים) לשלשה נכרים (איידי דנקט שלשה גבי ישראל נקט נמי גבי נכרים, והוא הדין חד ובלבד שיהא אחרון **אמנם התוס' הסבירו** דדוקא נקט שלושה נכרים, דבפחות משלשה לא מקרי רוב כנגד בעל הבית כדי לומר שהוא מתייאש (המהרש"א ביאר שפני עכו"ם לא נחשבים לרוב כנגד בעל הבית, כיון שהוא לד שם בקביעות, והם לנים לילה אחד, ונמצא שהימים שבעל הבית לד, הם רוב כנגד הימים שהם לריס שם, ולכן הגריכו שלושה **וע"ע בפנ"י**) ומיירי שעדיין הנכרים ישנם בבית, דאי לאו הכי, בעל הבית הוא בתרא).

רב נחמן אמר רבה בר אבוה אפילו תימא לשלשה ישראל (ולא תפשוט דהלכה כרבן שמעון בן אלעזר, דכי פליגי רבנן עליה היכא דנפלה במקום שהרבים מצויין, דלא ידע להו לכולהו, דסבר האובד ומימר אמר ההוא דאשכח לא ידע ממי נפלה, ולכשיגיע הרגל יכריז עליה ואתן סימן ואטול, אבל הכא, דידע להו לכולהו ותבענהו ולא אודו...) ההוא דנפל מיניה מיאש, מימר אמר מכדי איניש אחרינא לא הוה בהדי אלא הני, אמרי קמייהו (אמרתי לפניהם) כמה זמני ליהדרו לי, ולא הדרו לי, והשתא ליהדרו (בתמיה), אי דעתייהו לאהדורה אהדרוה ניהלי, והאי דלא אהדרוה לי בדעתייהו למיגזלה (**הסבירו התוס'** וא"ת ולמה לי שלשה בתרי ובעל הבית סגי דכל אחד יאמר חבירו לקחה כדאמר בסמוך גבי ראה סלע שנפלה משלשה **וי"ל** דלא סגי בפחות משלשה דאימר דמאחד מן השוכרים אבד והם אינם חושדים את בעל הבית ולכך אין האובד מתיאש דסבור ודאי חבירו לקחה ויחזירנו לו **ועי"ל** (גילסת הגליון) דבעי לאוקמי אפילו אין בעל הבית עמהם).

ואזדא רב נחמן לטעמיה, דאמר רב נחמן ראה סלע [**דף כו ע"ב**] שנפל משנים חייב להחזיר (**הסבירו התוס'** אפילו אין בו סימן דאינו מתיאש לעולם ומיירי ששניהם חפשוה יחד קודם שבא זה ומצאה ולכך סבור ודאי שחבירו לקחה כשחיפשה עמו ואינו מתיאש לעולם שמחשב יחזירנה לי כשאביישנו ברבים ואוכיח לו שמצאו ולכך נמי אמרינן בסמוך אימור שותפי נינהו כיון שראינום מחפשין יחד, ומה שפרש"י מטעם יאוש שלא מדעת אין נראה דהא רבא סבר דהוי יאוש ומפרש בסמוך מילתיה דרב נחמן ואין סברא לומר דהדר ביה בתר דאיתותב, ומה שפירש נמי שישביענו שבועת היסת קשה וכי ישביענו בטענת ספק **ומיהו י"ל** דטוען ברי לפי שלא היה שם אחר כי אם הוא, אך קשה דבימי בר קפרא עדיין לא נתקנה שבועת היסת **ונראה לפרש** שבלא שבועה אינו מתיאש לעולם כדפרישית). מאי טעמא, ההוא דנפל מיניה לא מיאש. מימר אמר מכדי איניש אחרינא לא הוה בהדאי אלא האי, נקיטנא ליה (משבענא ליה שבועת היסת, ולא נתייאש מיד כשמשמש ולא מצא, ונמצא שבא ליד זה לפני יאוש, והלכה כאביי) ואמינא ליה אנת הוא דשקלתיה. בשלשה אינו חייב להחזיר, מאי טעמא ההוא דנפל מיניה ודאי מיאש. מימר אמר מכדי תרי הוו בהדאי, אי נקיטנא להאי אמר לא שקלתיה, ואי נקיטנא להאי אמר לא שקלתיה [ואינו יכול להשביעו בטענת שמא, שאין נשבעין בטענת שמא אלא אותן השנויין במשנה ואלו נשבעים שלא בטענה... (שבועות מה.) ואם תאמר הא מקמי יאוש אתי לידיה, ואוקימנא הלכתא כאביי ביע"ל קג"ם, הא אמרן דמעות מידע ידיע מיד, כרבי יצחק, דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו (ב"מ כא.)].

אמר רבא האי דאמרת בשלשה אינו חייב להחזיר לא אמרן אלא דלית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד, אבל אית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד חייב להחזיר. מאי טעמא, אימור

כו:

שותפי נינהו (בסלע זו, ונאמנים זה על זה, ואין האחד חושד את חבירו בחלקו, ולכי מישמש בכיסו ולא מצאה לא אייאש, מימר אמר אחד מן השותפים מצאה, ולצערני הוא שותק, ונמצא, כשבאת ליד זה לפני יאוש באת לידו, והא אוקמיה כאביי, הלכך אף על גב דסלע דבר שאין בו סימן הוא חייב להחזיר, אבל כי אין בו שלש פרוטות, מה נפשך, אי שותפין הן בו אין כאן משום השבת אבידה, ואם של אחד מהם הוא או של השנים נואשו ואמרו חברנו זה גנב הוא, והרי משמט ואמר לא לקחתיו, אחד מכם לקחו וגנבו מחבירו) ולא מיאשו (**הסבירו התוס'** וא"ת וניחוש שמא שנים הם שותפין דאין חושדים זה את זה ולא מתיאשי ששניהם יטענו בטענת ברי לשלישי, וכן באיכא דאמרי אמאי קאמר הני שותפי נינהו וחד מינייהו אחיל מנתיה גבי חבריה נימא אימור שנים מהם הם שותפין ואין חושדין זה את זה ויאמרו ודאי שהשלישי לקחה **וי"ל** דודאי כי ליכא אלא שנים האחד יטען ברי לחבירו אבל כשיש שלשה לא יטענו טענת ברי לשלישי אפי' יהיו שנים מהן שותפין דנהי דאין חושדים זה את זה מ"מ סבור שהשותף לקחה לצערו עד זמן מרובה כדאמר בסמוך דאי איכא שלש פרוטות דאינם מתיאשים שסבורים שחבריהם מצאם ומעלים מהם להקניט ולצער עד זמן מרובה ולבסוף יחזירנה **ועי"ל** דכיון ששלשה הולכין יחד אין לומר שותפין שנים מהם אלא או כולם שותפין או כל אחד ואחד לבדו).

איכא דאמרי אמר רבא אף על גב דלית ביה אלא שוה שתי פרוטות חייב להחזיר. מאי טעמא אימור שותפי נינהו (ומהימני אהדדי, ואין חושדין זה את זה, ונמצאת שבאת ליד זה לפני יאוש) וחד מנייהו אחולי אחליה למנתיה גבי חבריה. **פסק השו"ע א.** המוצא בגל או בכותל ישן, שאין זוכרים מי בנאו ולא היה מימות עולם בחזקת זה שדר בו עתה ובחזקת אבותיו, הרי היא של מוצאה. והוא שהעלתה חלודה, שאני אומר של עובדי כוכבים הקדמונים היא. והוא שימצאנה מטה מטה, כדרך כל המטמוניות הישנים. אבל אם מראים הדברים שהן מטמון חדש, אפילו נסתפק לו הדבר, הרי זה לא יגע בהם שמא מונחים הם שם. וכותל חדש, דהיינו שידוע שאבותיו של זה שהוא דר שם בנאוהו, ולא יצא מרשותם, מציאה הנמצאת בו מחציו לחוץ הוא של מוצאו, אפילו יש בו סימן, והוא שהעלה חלודה, שודאי נתייאשו בעליו ממנו כיון שארך לו שם הימים. מחציו ולפנים, של בעל הבית אפילו אם העלה חלודה. ואם הוא ממלא כל הכותל, חולקים, אפילו אם כל הכותל משופע, ולא אמרינן ממקום הגבוה הוא ונתגלגל למקום השפל חו"מ (רס,א). **ב.** במה דברים אמורים, במוכין או בנסכא, שאין הוכחה מאיזה מקום בא לשם. אבל סכין או כיס, הוא מוכיח על עצמו מאיזה מקום בא, שאם יד הסכין ורצועת הכיס לצד חוץ, ודאי מחוץ בא שם והיא של מוצאו, ואפילו מחציו ולפנים. ואם הם לצד פנים, הם של בעל הבית אפילו מחציו ולחוץ. חו"מ (רס,ב). **ג.** בד"א שמחציו ולפנים של בעל הבית, כשהוא טוען שהוא שלו, או שהיה יורש שאנו טוענין לו שמא של אביו היה. אבל אם הודה שהם מציאה, הרי היא של מוצאה. לפיכך אם היה משכיר לאחרים, הרי הם של שוכר האחרון. ואם השכירו לשלשה עובדי כוכבים כאחת, הרי עשאו פונדק וכל הנמצא בו, אפילו בתוך הבית, הרי הוא של מוצאו, מפני שאין אחד יכול לטעון שהם שלו או שהוא טמן, שהרי עשאו פונדק. חו"מ (רס,ג). **ד.** אפילו אבידה ששוה הרבה, אם היא של שותפים הרבה, שאין מגיע לכל אחד שוה פרוטה, אינו חייב להחזירה. בד"א, שידוע שהם שותפים בה. אבל בסתם, שראה חפץ או מטבע שנפל משלשה ואינו שוה אלא שתי פרוטות, חייב להחזיר, דשמא שותפים הם בו ואחד מהם מחל חלקו לחבירו והרי יש בו שוה שתי פרוטות לשנים. ואם אח"כ נודע שלא מחלו אחד לחבירו, הרי הוא שלו אפילו בא לידו קודם שנודע. ואם היה שוה פחות משתי פרוטות, הרי הוא שלו, דלא חיישינן דילמא שנים מחלו לאחד חו"מ (רסב,ב).

ואמר רבא ראה סלע שנפלה, נטלה לפני יאוש (שלא שהה כדי למשמש זה בכיסו) על מנת לגוזלה עובר בכולן, משום לא תגזול, ומשום השב תשיבם, ומשום לא תוכל להתעלם [לא

כו:

תגזול לא שייך אלא בשעת נטילה, כמו 'ויגזול את החנית מיד המצרי' כדאמר בב"ק (עט:), 'לא תוכל להתעלם' אינה אזהרה אלא לכובש את עיניו ונמנע מלהציל, הלכך, הנוטלה על מנת להחזיר ולאחר יאוש נתכוין לגוזלה אין כאן מתעלם, אבל השב תשיבם איכא משנטל עד שישיבנה]. ואף על גב דחזרה לאחר יאוש מתנה הוא דיהיב, ליה ואיסורא דעבד עבד [**הסבירו התוס'** וא"ת והלא לאו דלא תגזול מקרי ניתק לעשה בחולין (קמא.) א"כ כיון דלענין גזילה לא מקרי מתנה, גם השב תשיבם למה לא תיקן **וי"ל** דלא קאי אלא על לאו דלא תוכל להתעלם שעבר שלא החזיר קודם יאוש (**הריטב"א והתוס' רא"ש** הסבירו שעובר גם על 'הסב תסיבם' שהסב תשיבם משמע לאלתר לפני יאוש, ועוד לאחר יאוש אין זה נחשב השבת אבידה]). **נטלה לפני יאוש על** מנת להחזירה, ולאחר יאוש נתכוין לגוזלה עובר משום השב תשיבם [**כתבו התוס'** ובקדושין (לד.) דהשיב השבת אבידה עשה שאין הזמן גרמא (**הסביר המהר"ם** ר"ל ולמה תשיב ליה עשה ולא מיחייבי ביה נשים אלא מטעם דהוי שאינו הזמן גרמא, הא אפילו יהא הזמן גרמא תיפוק דמחייבי ביה משום הלאו, דהא לא משכחת העשה בלא הלאו דלא תוכל להתעלם, ובכל הלאוין הנשים חייבות כמו האנשים) היינו בענין שבבאן (ר"ל משכחת עשה בלא לאו כגון שנטלה לפני יאוש ע"מ להחזיר ואחר היאוש נתכוין לגוזלה דאינו עובר אלא משום השב תשיב דאינו אלא עשה וכיוצא בזה היו הנשים פטורות אי לאו מטעם דהוי אין הזמן גרמא). **וא"ת** ואמאי ליכא לאו דלא תגזול אי משום דבהתירא אתא לידיה הלא בכובש שכר שכיר איכא לאו כדאמר (סא.) **וי"ל** דהתם כשמתכוין לגזול לא נתיאשו הבעלים, והכא כבר נתיאשו]. המתין לה (בשעה שראה אותה, ולא נטלה להחזירה) עד שנתיאשו הבעלים ונטלה אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד (שהרי העלים עיניו). **פסק השו"ע** הרואה אבידת ישראל, חייב ליטפל בה להשיבה לבעליה, שנא' השב תשיבם, ואם נטלם ע"מ לגזלה, ועדיין לא נתייאשו הבעלים ממנה, עובר משום השב תשיבם לאחיך ומשום לא תגזול, ומשום לא תוכל להתעלם ואפילו אם יחזירנה אחר כך כבר עבר על לא תוכל להתעלם. נטלה לפני יאוש על דעת להחזירה, ולאחר יאוש נתכוון לגזלה, אינו עובר אלא משום השב תשיבם, המתין עד אחר יאוש ונטלה, אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם הו"מ (רנט,א).

אמר רבא האי מאן דחזי דנפל זוזי מחבריה בי חלתא (בין החולות), ואשכחיה ושקליה לא מיחייב לאהדורי ליה. מאי טעמא ההוא דנפל מיניה מיאש הוא, אף על גב דחזייה דאייתי ארבלא (כברה) וקא מרבל מימר אמר כי היכי דנפול מינאי דידי הכי נפול מאיניש אחרינא, ומשכחנא מידי. **פסק השו"ע** ראה שנפל מטבע מחברו בתוך החול או בתוך העפר, מותר לקחתו, שודאי נתייאש. ואפילו ראהו שהביא כברה לכבור החול או העפר לחפשו, אין חוששין לו הו"מ (רסב,יד).

משנה מצא בחנות הרי אלו שלו (של המוצא בדבר שאין בו סימן קאי, דההוא דנפל מיניה מיאש, שהכל נכנסים לשם). בין התיבה (שהחנוני יושב לפניה ותמיד נוטל ממנה ונותן לפניו ומוכר, ומעות שנותנין לו נותן לתיבה) ולחנוני, של חנוני (שכל מה שנופל בין התיבה לחנוני מידי החנוני נפל). לפני שולחני (מחליף מעות, ונותן מטבעותיו בשולחן שלפניו, והבאין להחליף אף הן נותנין שם מעותיהן) הרי אלו שלו (של המוצא דאמרינן מן הבאין נפלו, שהרי השולחן מפסיק בין שולחני למעות שנמצאו, ואם מן השולחני נפלו היה להם להמצא בינו לכסא שהשולחן מונח עליו) בין הכסא ולשולחני הרי אלו של שולחני. הלוקח פירות מחבירו או ששילח לו חבירו פירות, ומצא בהן מעות הרי אלו שלו. אם היו צרורין (הוי סימן, או קשר או מנין שבהם) נוטל ומכריז.

(גמרא) אמר רבי אלעזר (מה שקנינו שהמוצא לפני שולחני הרי אלו שלו) אפילו מונחין על גבי שולחן (**כתב רש"י** נראה בעיני דלא גרסינן צרורין **הסבירו התוס' את טעמו** דאם היה בו סימן מכריז. **עוד כתבו י"ל** דגרים ליה ומיירי דאיכא רוב עכו"ם מצויים שם, והם שלו ואע"ג דאיכא סימן, דהלכה כר' שמעון בן אלעזר בהא). תנן לפני שולחני (משמע על גבי קרקע) הרי אלו שלו, הא על גבי שולחן דשולחני? אימא סיפא בין הכסא ולשולחני של שולחני, הא על גבי שולחן שלו! אלא, מהא ליכא למשמע מינה.

ורבי אלעזר, הא מנא ליה, אמר רבא מתניתין קשיתיה, מאי אריא דתני בין הכסא לשולחני של שולחני, ליתני על שולחן (של שולחני, וכל שכן בין הכסא ולשולחני) אי נמי (ניתני ברישא) מצא בשולחנות כדקתני רישא מצא בחנות שלו (מדנקט לפני השולחני אף על השולחן במשמע) אלא שמע מינה אפילו מונחין על גבי שולחן הרי אלו שלו.

'הלוקח פירות מחבירו...' אמר ריש לקיש משום רבי ינאי לא שנו אלא [דף כז ע"א] בלוקח מן התגר (**פירש רש"י** שאף הוא לקח תבואה זו מאנשים הרבה, ולא ידיע דמאן נינהו, וכיון דלית בהו סימן נתייאשו הבעלים. **כתבו התוס'** וא"ת אמאי לא מוקי בלוקח שהוא תגר (כלומר שהתגר עצמו מצא מעות והוי שלו לפי שהבעלים מתיאשים שסובר שלא ידע התגר ממי לקחו כיון שלוקח מהרבה אנשים ומערבן יחד) **י"ל** דלא פסיקא ליה דאם מצא קודם ששהא כדי לערבו בפירות אחרים חייב להחזיר, אבל בלוקח מן התגר כבר עירב התגר **ועוד י"ל** בלא טעם דמערב עם שאר הפירות, לא שנו אלא בלוקח מן התגר שאינו יודע למי להחזיר או לתגר או לבעה"ב אפי' ששייך שיפלו המעות רק בשעת הדישה, וא"כ ודאי אין המעות של התגר נפלו שם מ"מ אינו יודע מאיזה בעל הבית קנה התגר. **ולזה הפירוש** הו"מ למימר בלוקח שהוא תגר ומתייאש בעל הבית שסבר שכבר מכר התגר ואין הקונה יודע למי יחזיר, אלא כמו כן משום דלא פסיקא ליה, דאם התגר מצאה קודם ששהה כדי למכור לאחר לא נתייאש בעה"ב וחייב להחזיר) אבל בלוקח מבעל הבית חייב להחזיר. וכן תני תנא קמיה דרב נחמן לא שנו אלא בלוקח מן התגר, אבל בלוקח מבעל הבית חייב להחזיר. אמר ליה רב נחמן וכי בעל הבית בעצמו דשן (וכי הוא עצמו דש את התבואה הזאת, הלא פועלים הרבה דשו אותה)? אמר ליה איסמיה (אסיר ברייתא זו מגרסתי) אמר ליה לא (תסמי) תתרגם מתניתין כגון שדשן על ידי עבדו ושפחתו הכנעניים (שבכהאי גוונא ולאי שהמעות של בעל הבית, כיון אם נפלו ממנו, וכיון אם נפלו מעבדיו הכנעניים, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו). **פסק הש"ע א.** המוצא מעות בחנות, אם היו בין תיבה לחנוני הרי הם של בעל החנות. ואם מצאם על התיבה, ואצ"ל מתיבה ולחוץ, הרי הם של מוצאם (**הגה** ואפילו יש בהן סימן. וי"א דעל התיבה של חנוני הם). מצא מעות בחנות השולחני, בין כסא לשולחני, הרי אלו של שולחני. מצאו על הכסא לפני השולחני, ואפילו היו צרורים ומונחין, הרי אלו של מוצאם, והוא שיהיו רוב עובדי כוכבים, שאם לא כן חייב להכריז מפני שהם צרורים יש בהם סימן הו"מ (רס,ה). **ב.** הלוקח פירות מחבירו, או ששגרם לו חבירו, ומצא בהם מעות, אם צרורים הם חייב להכריז, שהקשר סימן. ואם הם מפוזרים, הרי אלו שלו. בד"א, בלוקח מהתגר, או מבעל הבית שלקחה מהתגר, והוא הדין אם התגר עצמו מצאם, אם שהו בידו כדי שיוכל לערבם עם פירותיו (**הגה** ואפילו יודע של מי הוא דכבר נתייאשו ממנו הבעלים נ"י) אבל אם לקחם מבע"ה שדש הפירות בעצמו או על ידי עבדיו ושפחותיו הכנעניים, חייב להחזיר הו"מ (רסב,יז).

משנה אף השמלה היתה בכלל כל אלו, ולמה יצאת (וכן תעשה לשמלתו, סתם שמלה יש בה סימן, וכל שמלה יש לה בעלים תובעין אותה, שלא נעשית אלא בידי אדם, ולא באת מן ההפקר) להקיש אליה, לומר לך מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנין ויש לה תובעין (**כתבו התוס'** בב"ק (סו.) אמרינן בגניבה ילפינן יאוש מאבידה (ר"ל אם אדם גנב חפץ והנגנב התיאשם, אין הוא צריך להשיב לו את החפץ עצמו, אלא יכול להשיב לו את שויה, וזה נלמד מאבידה שיאוש קונה בה) וא"ת ואבידה גופה מנלן (שאם בעל החפץ התיאשם, והמוצא הרימו אח"כ, זכה באבידה) **י"ל** דמהכא נפקא לן דמה שמלה מיוחדת שיש בה סימן ואין הבעלים מתייאשין אלא תובעין שיחזירוה להם בסימנין, אפילו אי סימנין לאו דאורייתא ואין מחזירין אלא בעדים מ"מ ילפינן משמלה דדווקא דבר שיש בו סימן חייב להחזיר, דע"י שיש בו סימן ימצא עדים שיאמר להם מכירים אתם שמלה שלי שהיו בה סימנין כך וכך וגם המוצא לא יוציא השמלה להראותה לכל אדם אלא למי שיתן בה סימנים אע"פ שאינו מחזירה לו בכך מ"מ דומה שהיא שלו ומראה אותה לעדים, אבל דברים שאין בהן סימן הוי שלו לפי שהבעלים נתייאשו, **והא** דקאמר בגמרא 'סימנין כדי נסבה' אע"ג דצריך הסימנין דע"י זה יש לה תובעין, מ"מ שייך לומר 'כדי נסבה' דאפילו אי לא תני אלא שיש לה תובעין, מ"מ ידעינן דע"י סימנין יש לה תובעין ואין הבעלים מתייאשים. **ומיהו** בירושלמי למד ממקום אחר שיאוש קונה באבידה מן התורה, אמר רבי יוחנן 'אשר תאבד ממנו' מי שאבודה ממנו ומצויה אצל כל אדם יצאה זו...) אף כל דבר שיש בו סימנין ויש

כז.

לו תובעים (למעוטי מידי דידעינן ביה דמיאש) חייב להכריז.

(גמרא) מאי בכלל כל אלו? אמר רבא בכלל כל אבדת אחיך.

אמר רבא למה לי דכתב רחמנא שור חמור שה ושמלה ('לא תראה את שור אחיך או שיו' 'וכן תעשה לחמורו, וכן תעשה לשמלתו')? צריכי, דאי כתב רחמנא שמלה, הוה אמינא הני מילי בעדים דגופה וסימנין דגופה, אבל חמור בעדים דאוכף וסימנין דאוכף (אם אין לו סימן בחמור, ויש לו סימן באוכף שעליו) אימא לא מהדרינן ליה, כתב רחמנא חמור (קרא יתירא לדרשה) דאפילו חמור בסימני האוכף. שור ושה דכתב רחמנא למה לי? שור דאפילו לגיזת זנבו [שאפילו שער שבסוף הזנב יחזיר **הספירו התוס'** (**עפ"י התוס' רא"ש**) וא"ת אם יש בה שוה פרוטה פשיטא, ואם אין בה שוה פרוטה הא ממעטינן לקמן מהשבה **וי"ל** דאצטריך להתעסק באבידה, שחייב לגוזזה בזמנה אע"פ שאין בה שוה פרוטה בשעה שגוזזה, כדי שיחזור ויגדל ויגוז תמיד] ושה לגיזותיו.

ולכתוב רחמנא שור דאפילו לגיזת זנבו, וכל שכן שה לגיזותיו? אלא אמר רבא חמור דבור לרבי יהודה [דמחייב על נזקי כלים בבור, קשיא לן למאי אתא, דאילו לרבנן מבעי להו שור ולא אדם, חמור ולא כלים **כתבו התוס'** הא דלא קאמר גם דלבית הלל קשה (בב"ק לד. עולה מהגמ' שלבית הלל המילה 'גם' בנוסח של מתנן מיותר) כיון שכאן החשיב רק דברים שקשורים לבעלי חיים] ושה דאבידה לדברי הכל קשיא (**הקשו התוס'** ונימא מלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא **תירץ הר"י כהן** דכיון דנכתב שור לגיזת זנבו, כבר מובן שצריך לטפל בגיזת השה, וא"כ הוי גיזת שה בכלל כל אבידת אחיך).

ואימא (שם) לגללים הוא דאתא (להחזיר את גלליו, דאי כתב שור הוה אמינא כי אתא לגיזת זנבו אתא, אבל גללים לא חשיבי, ולא ליהדר, כתב רחמנא קרא יתירא לאתויי גללים)? גללים אפקורי מפקר להו (למי שטרח בו, ולא אתא קרא לרבויינהו, דאין לו תובעין הוא). ודילמא (שם) לסימנין הוא דאתא (לאשמועינן דליהדריה בסימנין בלא עדים...) דאיבעיא לן סימנין דאורייתא או דרבנן (ובעינן למפשט ממתניתין דיליף להו משמלה, ודחינן, ואמר תנא תובעין אצטריכא ליה סימנין כדי נסבה, נפשוט מקרא יתירא דשה...) כתב רחמנא שה דאפילו בסימנין מהדרינן, וסימנין דאורייתא? אמרי, מדקתני להו תנא לסימנין גבי שמלה (למילף סימנין משמלה) דקתני מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנין ויש לה תובעין חייב להכריז, אף כל דבר שיש בו סימנין ויש לו תובעין חייב להכריז, שמע מינה דשה לאו לסימנין הוא דאתא (לא לענין אחר, שאין אנו יודעים מהו).

תנו רבנן אֲשֶׁר תֹּאבַד (שתהא קרויה אבידה) פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה [**הספירו התוס'** (**יש כאן שאלה נסתרת למה צריך לימוד לפחות משו"פ, הרי פחות משו"פ אינו נקרא ממון, על זה עונים התוס'...**) דס"ד דחייב מכלל כל אבידת אחיך]. רבי יהודה אומר וּמְצָאתָהּ (שתהא קרויה מציאה) פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה.

מאי בינייהו? **אמר אביי** משמעות דורשין איכא בינייהו. מר נפקא ליה מאשר תאבד ומר נפקא ליה מומצאתה. ולמאן דנפקא ליה 'מאשר תאבד' האי 'ומצאתה' מאי עביד ליה? ההוא מיבעי ליה לכדרבנאי, דאמר רבנאי ומצאתה דאתאי לידיה משמע (ואפילו הכי אחיך ולא נכרי, ולמדך שאבידת נכרים מותרת, ולא תימא כי אמעוט אבידת נכרי מלטרוח אחריה אמעוט, אבל אי נקטה חייב לאהדורה). ולמאן דנפקא ליה מ'ומצאתה', האי 'אשר תאבד' מאי עביד ליה? מבעי ליה לכדרבי יוחנן משום רשב"י דאמר מניין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת שנאמר וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ מי שאבודה הימנו (ואיידי דכתב ממנו כתב אשר תאבד) ומצויה אצל כל אדם, יצתה זו שאבודה הימנו ואינה מצויה אצל כל אדם. ואידך, הא דרבנאי מנא ליה? נפקא ליה מומצאתה (הוי"ו יתירה, משמע ומצאתה כבר). ואידך, הא דרבי יוחנן מנא ליה? נפקא ליה ממנו, ואידך ממנו לא משמע ליה.

רבא אמר פרוטה שהוזלה (דבשעת אבידה שוה פרוטה, ובשעת מציאה הוזלה) איכא בינייהו. מאן דאמר מאשר תאבד איכא, ומאן דאמר מומצאתה ליכא. ולמאן דאמר 'אשר תאבד' הא בעינן 'ומצאתה' וליכא?

אלא, פרוטה שהוקרה איכא בינייהו. מאן דאמר 'ומצאתה' איכא, ומאן דאמר 'אשר תאבד' ליכא. ולמאן דאמר 'ומצאתה', הא בעינן 'אשר תאבד' וליכא?

אלא, פרוטה שהוקרה והוזלה וחזרה והוקרה איכא בינייהו. מאן דאמר 'אשר תאבד' איכא, ומאן דאמר ומצאתה בעינן דאית בה שיעור מציאה משעת אבידה ועד שעת מציאה.

איבעיא להו סימנין דאורייתא או דרבנן? מאי נפקא מינה [דף כז ע"ב] לאהדורי גט אשה בסימנים (שאבד מן השליח המביאו קודם שנתן לה). אי אמרת דאורייתא מהדרינן, ואי אמרת דרבנן, כי עבוד רבנן תקנתא (לקמן בשמעתין מפרש מאי היא) בממונא (דהפקר בית דין הפקר) אבל באיסורא לא עבוד רבנן תקנתא.

תא שמע אף השמלה היתה בכלל כל אלו, ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה שמלה מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה תובעין חייב להכריז, אף כל דבר שיש לו סימנין ויש לו תובעין חייב להכריז? תנא תובעין אצטריכא ליה (קרא לתובעין אתא, ולמעוטי מידי דאיאוש ואפקריה) סימנין כדי נסבא (בלא מקרא, אלא אסמכינהו אקרא בעלמא).

תא שמע חמור בסימני אוכף [**כתבו התוס'** ברייתא היא (כ"ל אין הקושיא מדברי רבא לעיל שלמד שמחזיריס חמור בסימניס לאוכף, אלא זו ברייתא מפורשת)]? אימא בעדי אוכף (אם יש עדים המכירין בטביעות עין לאוכף שהוא שלו מחזירין לו את החמור **כתבו התוס'** פי' אי סימנין לאו דאורייתא).

תא שמע וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ, וכי תעלה על דעתך שיתננו לו קודם שידרשנו, אלא, דרשהו (והכי משמע עד דרוש אחיך אותו עד דרשך את אחיך) אם רמאי הוא או אינו רמאי. מאי לאו בסימנין [**כתבו התוס'** וא"ת דבמתני' (כח:) דריש מהאי קרא דלא יחזיר אף בסימנין **וי"ל** דאסמכתא היא כדקתני עלה בברייתא משרבו הרמאים התקינו, אבל הכא משמע ליה שהיא דרשה גמורה מדקאמר וכי תעלה על דעתך לומר כו' **ועי"ל** דבמתניתין מיירי בידוע שהוא רמאי לכך צריך עדים אבל הכא מיירי בסתם בני אדם]? לא, בעדים (שיבא עדים שהוא שלו).

תא שמע אין מעידין (על אדם שמת להשיא את אשתו) אלא (אם כן ראו) פרצוף הפנים עם החוטם, אף על פי שיש סימנין בגופו ובכליו. שמע מינה סימנין לאו דאורייתא? אמרי גופו דארוך וגוץ (שאין זה סימן, שהרבה ארוכין וגוצים יש), כליו (בגדיו) דחיישינן לשאלה (שמא השאילם לאחר, ואותו אחר ראו שמת). אי חיישינן לשאלה, חמור בסימני אוכף היכי מהדרינן? אמרי אוכף לא שאולי אינשי, אוכפא משום דמסקב (לעז"י רש"י גורס פלעיס ע"י חיתוך) ליה לחמרא. **איבעית אימא** כליו בחיורי ובסומקי (אין זה סימן, שהרבה כאלה יש).

אלא הא דתניא מצאו קשור בכים או בארנקי ובטבעת (שליח המביא גט ואבד הימנו, לאחר זמן מצאו קשור בכים שלו או בארנקי) או שמצאו בין כליו (כלי תשמישו שבביתו) אפילו לזמן מרובה [אע"ג דתנן (גיטין כז.) המביא גט ואבד הימנו מצאו לזמן מרובה פסול, הכא...] כשר [**הפכירו התוס'** יחזיר המוצא לשליח או לבעל השואלו בסימני הכים (**הסכיל המהרש"א** שהתוס' יכלו להעמיל שלותו שאבדו מלאו (כן פירש רש"י) והיינו לפוס הסברא לסימנין לאו לאורייתא, אבל לפוס הסוגיא דשמעתין לפריך מיניה ניחוש לשאלה היינו ע"כ למאי דס"ל השתא לסימנין לאורייתא ואית לן לפרושי כפשטה לאפילו במולא אחר יחזירנו לשליח או לבעל, אבל אי הוה אותו שאבדו מולאו לא הוה קשיא ליה נמי ניחוש לשאלה דהוה נאמן לומר שלא השאילו לאחר במגו דלא אבדתיו). וא"ת ולוכח מהכא דסימנין דאורייתא, וביבמות (קכ.) פריך מהכא דסימנין דאורייתא **וי"ל** דמצי לאוקמה כגון שאותו שאבדו מצאו ומכיר הכים בטביעות עין דכיון שבעצמו מצאו נאמן, וה"נ הוה מצי למדחי התם] ואי סלקא דעתך חיישינן לשאלה, כי מצאו קשור בכים אמאי כשר, ניחוש לשאלה

(שמא השאיל כיסו לאחר, והוא קשרו בו)? אמרי כים וארנקי וטבעת לא משאלי אינשי, כים וארנקי משום דמסמני [מנחשי, ואומר סימן לאדם שמשאיל כיסו שמוכר לו מזלו **כתבו התוס'** וא"ת והכתיב לא תנחשו וי"ל דבשבת (סז.) אמרינן כל דבר שיש בו משום רפואה (**הסכירו הכוס היקועות והמהר"ץ חיות** ה"ה לכל שבלוק לנו, ובנל"ל בלוק לנו שלא משאיל כיס וארנק מוכר לו מזלו) אין בו משום דרכי האמורי] **וטבעת** משום דמזייף (שהיה לכל איש חותם ניכר בטבעתו, וכששולח שום דבר סתום מכסהו וחותמו בטבעתו, לפיכך אינו משאיל טבעתו, שמא יעשה זה חותם כנגד חותמו, ויזייף בו את שליחותיו).

לימא כתנאי אין מעידין על השומא [המעידין על האשה להשיאה, ואמרו סימן היה בו, שומא (שומא לעז"י רש"י יבלת)] באבר פלוני, ואלעזר בן מהבאי אומר מעידין על השומא. מאי לאו בהא קמיפלגי דת"ק סבר סימנין דרבנן (וגבי אשת איש, דאיסור דאורייתא הוא לא סמכינן עלייהו) ואלעזר בן מהבאי סבר סימנין דאורייתא.

אמר רבא דכולי עלמא סימנין דאורייתא, והכא בשומא מצויה בבן גילו קמיפלגי (הנולד בשעתו, שנולדו במזל אחד) מר סבר שומא מצויה בבן גילו, ומר סבר שומא אינה מצויה בבן גילו. **איבעית אימא** דכולי עלמא שומא אינה מצויה בבן גילו, והכא בסימנין העשוין להשתנות (או אינן עשויין להשתנות) לאחר מיתה קמיפלגי (אם בחייו היתה שומא שחורה במותו נעשית לבנה, או איפוך). מר סבר סימנין עשוים להשתנות לאחר מיתה, ומר סבר סימנין אין עשוים להשתנות לאחר מיתה. **איבעית אימא** דכולי עלמא שומא אינה עשויה להשתנות לאחר מיתה, וסימנין דרבנן, והכא בשומא סימן מובהק הוא קמיפלגי (ואפילו סימנין דרבנן, יש לסמוך על זה) מר סבר שומא סימן מובהק הוא, ומר סבר שומא לאו סימן מובהק הוא.

אמר רבא אם תמצי לומר סימנין לאו דאורייתא, היכי מהדרינן אבידתא בסימנין (כלומר מה תקנה ראו חכמים בדבר ליכנס בספק להחזיר ממון למי שאינו שלו)? דניחא ליה למוצא אבידה דנהדר בסימנין, כי היכי דכי אבדה ליה לדידה נמי נהדרו ליה בסימנין. אמר ליה רב ספרא לרבא וכי אדם עושה טובה לעצמו בממון שאינו שלו (ובניחותא דמוצא מאי איכפת לן, אם מי שאבדה ממנו לא ניחא ליה)? אלא ניחא ליה לבעל אבידה למיהב סימנין ולמשקליה, מידע ידע דעדים לית ליה, ומימר אמר כולי עלמא לא ידעי סימנין מובהקים דידה, ואנא יהיבנא סימנין מובהקים דידה [**הסכירו התוס'** לא מובהקין ממש קאמר אלא מובהקים מסימני חבירו כמו זה אומר מדת ארכו וזה אומר מדת רחבו, ולקמן (כח:) נמי דקאמר לעולם גלימא מכריז ולא אמר סימנין מובהקין, התם נמי לאו מובהקים ממש קאמר אלא שלא אמר סימנים טובים שיש בו כי אם כסימנין דסומקי וחיורי] ושקלנא לה (כל אובדי אבידה ניחא להו שתהא דת זו בישראל למיתב סימנין, וכל הבא ונותנו יטלנה, מאי טעמא מידע ידע דעדים לית ליה, פעמים שאין לו עדים עליה, ואם יזקיקוהו לעדים לא תבא לעולם לידו, ומימר אמר טוב לי שיחזירוה לכל האומר סימניה, דלא שכיחא דנימא סימנין דידה אלא אנא, דכולי עלמא לא ידעי).

אלא הא דתנן, רבן שמעון בן גמליאל אומר אחד הלוה משלשה יחזיר ללוה, שלשה שלוו מן האחד יחזיר למלוה, ניחא ליה ללוה לאהדורי ליה למלוה (הלא טוב לו שיהו מונחים ביד המוצאם עולמית, דכל זמן שהם בידו ולא יחזירם למלוה הרי הם כשרופים, ולא ניחא דליהדר להו בסימנין דלמא מיתרמי דידע מלוה בסימניהן)? אמר ליה התם סברא הוא (בסימנין כי האי לא איכפת לן בניחותא דלוה, דודאי לאו מיניה נפיל, דהנך שטרי אחריני מאי בעו גביה) אחד הלוה משלשה יחזיר ללוה דגבי לוה שכיחי, גבי מלוה לא שכיחי, שמע מינה מלוה נפול, שלשה שלוו מאחד יחזיר למלוה דגבי מלוה שכיחי, גבי לוה לא שכיחי.

[**דף כח ע"א**] אלא הא דתנן מצא תכריך של שטרות או אגודה של שטרות הרי זה יחזיר

כזז.

(דמשום סימנא מהדרינן, ואם נתן מלוה סימן מחזירין לו, ואי נפול מיניה דלוה...) הכי נמי דניחא ליה ללוה לאהדורי ליה למלוה (מי ניחא ליה דתיהוי הך תקנתא דניהדרה בסימן, והא ניחא ליה דנהוו ביד המוצא לעולם **הספירו התוס'** וא"ת אין ניחא ליה, דכי ילוה לאחר דליהדרו ליה לדידיה **וי"ל** דאינו רוצה להפסיד עתה כדי להיות בספק ריוח פעם אחרת)?

אלא אמר רבא סימנין דאורייתא, דכתיב וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ. וכי תעלה על דעתך שיתננו קודם שידרשנו, אלא, דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי. לאו בסימנין, שמע מינה.

אמר רבא אם תמצי לומר סימנין דאורייתא (רבותא נקט, דאפילו אמרינן דאורייתא אפילו הכי עדים עדיפי, כדמפרש ואזיל סימנין ועדים ינתן לבעל עדים). אם תמצי לומר, הא פשיט ליה סימנין דאורייתא? (אין לאייתו של רבא לאיה גמורה) משום דאיכא למימר כדשנינן (שמה שנאמר במקרא שילכשנו אם הוא רמאי, היינו על ידי עדים).

<u>סימנין</u> וסימנין (באו שנים ונתנו סימניה) יניח (עד שיבא אליהו). <u>סימנין</u> ועדים, ינתן לבעל העדים. <u>סימנין</u> וסימנין ועד אחד, עד אחד כמאן דליתיה דמי, ויניח. <u>עדי</u> אריגה ועדי נפילה תנתן לעדי נפילה, דאמרינן זבוני זבנה, ומאיניש אחרינא נפל. (זה אומר) <u>מדת</u> ארכו (וזה נותן) מדת רחבו, תנתן למדת ארכו, דמדת רחבו שעורי קא משער לה (אם ראה אותה ביד הבעלים שיערה כשהיה בעלה מכוסה בה, אם טלית היא...) כד מכסי לה מרה וקאי, ומדת ארכו לא משתער לה. <u>מדת</u> ארכו ומדת רחבו ומדת גמיו (גאס יוונית, עשויה כמין ד' שלנו, להכי קרי לורך ורוחב יחד גמיו, זה אומר כך ארכו וכך רחבה, וזה אומר ארכה ורחבה כך וכך אמות בין הכל, אבל אינו יודע כמה באורך וכמה ברוחב) ינתן למדת ארכו ורחבו. <u>מדת</u> ארכו ומדת רחבו ומדת משקלותיו ינתן למדת משקלותיו.

הוא אומר סימני הגט (ואמר ממני נפל, שנמלכתי שלא ליתן) והיא אומרת סימני הגט (וממני נפל, שנתנו לי וגרשתני) ינתן לה (שהוא נתנו ויודע סימנין, אבל היא אם לא נתנו לה מהיכן ידעה). במאי, אילימא במדת ארכו ורחבו דלמא בהדי דנקיט ליה חזיתיה אלא נקב יש בו בצד אות פלוני.

הוא אומר סימני החוט (שהגט קשור בו) והיא אומרת סמני החוט ינתן לה. במאי, אילימא בחיורא ובסומקא ודלמא בהדי דנקיט ליה חזיתיה? אלא, במדת ארכו.

הוא אומר בחפיסה (מצאת אותו) והיא אומרת בחפיסה ינתן לו, מאי טעמא מידע ידעה דכל מה דאית ליה בחפיסה הוא דמנח ליה. **פסק השי"ע א.** מצא חמור ואוכף עליו, הנותן סימן באוכף מחזירין לו גם החמור חו"מ (רסב,יח). **ב.** כל זמן שהיא אצלו, חייב להיטפל בה שלא תפסד ולהשביחה, כגון לגזוז הצאן. ואפילו גיזת זנב השור, שהוא דבר מועט, חייב ליטפל בו חו"מ (רסז,יז). **ג.** כל אבידה שאינה שוה פרוטה בשעת אבידה ובשעת מציאה אינו חייב להכריז עליה. אפילו היתה שוה פרוטה בשעת אבידה, והוזלה, או שלא היתה שוה פרוטה בשעת אבידה, והוקרה, אינו חייב. אבל אם היתה שוה פרוטה בשעת אבידה ובשעת מציאה, אפילו הוזלה באמצע, חייב. וכן אפילו הוזלה אחר מציאה, חייב להכריז חו"מ (רסב,א). פסק כת"ק וכחילוקו של רבא. **ד.** באו שנים, זה נתן סימני האבידה וזה נתן סימני האבידה כמו שנתן האחר, לא יתן לא לזה ולא לזה אלא תהא מונחת עד שיודה האחד לחבירו או יעשו פשרה ביניהם. (**הגה** או שיביא האחד עדים. הביא זה עדים, וזה עדים וסימנים, סימנים במקום עדים לאו כלום הוא, ויהא מונח). חו"מ (רסז,ח). **ה.** נתן האחד סימנים והשני הביא עדים, יתן לבעל העדים. אפילו אין מעידים שנפלה ממנו, אלא מעידים שמכירים שהוא שלו חו"מ (רסז,ט). **ו.** זה נתן סימנים, וזה נתן סימנים ועד אחד, העד אחד כמי שאינו, ויניח. (**הגה** וי"א שזה שכנגד העד צריך לישבע שזה שלו הוא, ואם אינו רוצה לישבע נותנין לבעל

כזז.

העד טוב כסס הרא"ש) חו"מ (רסז,י). **ז.** מצא שמלה וכיוצא בה, זה הביא עידי אריגה שארגוה לו וזה הביא עידי נפילה, יתן למי שהביא עידי נפילה חו"מ (רסז,יא). **ח.** זה נתן מדת ארכה וזה נתן מדת רחבה, יתן למי שנתן מדת ארכה, שמדת רחבה אפשר לשערו כשהיה בעליה מתכסה בה חו"מ (רסז,יב). **ט.** זה נתן מדת ארכה ורחבה, וזה נתן משקלה, יתן למי שכיוון משקלה חו"מ (רסז,יג). **י.** זה אומר כך ארכה וכך רחבה, וזה אומר ארכה ורחבה כך וכך אבל איני יודע כמה באורך וכמה ברוחב, ינתן למי שאמר כך ארכה וכך רחבה. (**הגה** אחד אמר מדת ארכה ורחבה, ואחד אמר המשקל, ינתן לבעל המשקל, שאין דרך לשקול טלית לפיכך הוי סימן מובהק טוב). חו"מ (רסז,יד). * **לעניין סימנים דאורייתא או דרבנן כתב השיטמ"ק** דעת הרי"ף דמספקא מילתא ולחומרא הילכך לא סמכינן באיסורא אלא בסימן מובהק. ומכל מקום נראה לי לפי דרך זה דמדת ארכו סימן מובהק הוא דהא אמרינן היא אומרת סימני החוט ינתן לה ואמרינן דאמרה מרת ארכה אלמא אף על גב דבעינן הכא סימן מובהק וכדאמרינן נקב יש בצד אות פלונית מדת ארכו סימן מובהק הוי **אמנם הריטב"א כתב** אבל מורי פוסק דסימנים דאורייתא מפשיטותיה דרבא דלעיל ומהדרינן גט האשה בסימן אף על פי שאינו מובהק (כן דעת המ"מ בדעת הרמב"ם גו"א יג,ה). המראות הצובאות דקדק מהש"ע אה"ע סימן יז' סעיף כד' שש"ע פסק כהרי"ף והרא"ש שסימנים דרבנן.

משנה ועד מתי חייב להכריז, עד כדי שידעו בו שכניו, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר שלש רגלים, ואחר הרגל האחרון שבעה ימים, כדי שילך (כל אחד) לביתו שלשה (משישמע ההכרזה, וידע אם אבד לו כלום ואם יבין שאבד...) יחזור שלשה ויכריז יום אחד (אני אבדתי ואלו סימניה, ובגמ' פריך דבשלשה ימים אין שהות לחזור לסוף ארץ ישראל).

(גמרא) **תנא** שכני אבידה. מאי שכני אבידה, אילימא שכינים דבעל אבידה, אי ידע ליה ליזול ולהדריה נהליה? אלא שכני מקום שנמצאת בו אבידה (שמא שלהן היא).

רבי יהודה אומר... ורמינהו בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים, רבן גמליאל אומר בשבעה בו, חמישה עשר יום אחר החג [**הסבירו התוס'** וא"ת והלא א"י היא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה ומהלך אדם עשרה פרסאות ביום הוי ארבעים יום באורך וירושלים מן הירדן שהוא תחום א"י מהלך יום אחד כדאיתא בביצה (ה.) נשאר מצד אחד ל"ט ימים (**התוס'** רא"ש תירץ אלס בינוני המהלך ברגליו הולך ביום עשרה פרסאות, והם היו הולכים בלבים ובפרלים וממהרים ללכת. הרש"ש הביא מדרש, שבזכות מעשיהם הטובים הדרך היתה מתקצרת) **וי"ל** דעם כרמים ויערים היה ארבע מאות פרסה אבל מישוב לא היה כל כך (**הקשה המהר"ם** יש לתמוה א"כ לריך לומר לכל הכרמים והיערים היו בקצה האחד לאם היו מפסיקים בין עיר לעיר א"כ הדרא קושיא לדוכתא וזהו דבר רחוק שא"כ היו הדרים בקצה גבול זה כשהיו לריכין ליער או לכרם היו לריכין להלוך מקצה אל קצה)] כדי שיגיע אחרון שבארץ ישראל לנהר פרת (ולא ידביקוהו הגשמים, אלמא כולי האי בעינן, ומתניתין תני שלשה)?

אמר רב יוסף לא קשיא כאן במקדש ראשון, כאן במקדש שני. במקדש ראשון, דנפישי ישראל טובא, דכתיב בהו יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם לָרֹב בעינן כולי האי, במקדש שני דלא נפישי ישראל טובא, דכתיב בהו כָּל הַקָּהָל כְּאֶחָד אַרְבַּע רִבּוֹא אַלְפַּיִם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים לא בעינן כולי האי (**הסבירו התוס'** וסגי בתלתא יומי. **וא"ת** דז' ימים ומחצה צריך דהיינו חצי של ט"ו יום **וי"ל** דכי לא שכיחי שיירתא ואין הולך בלילה גם כל היום כולו אינו הולך לפי שלא ימצא מלון בערב).

אמר ליה אביי והא כתיב וַיֵּשְׁבוּ הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם... וְהַמְשֹׁרְרִים וְהַשּׁוֹעֲרִים... וְכָל יִשְׂרָאֵל בְּעָרֵיהֶם (ואע"ג דפורתא הוו, בכל עריהן היו מפוזרים, ויש רחוקים מירושלים כבתחילה) וכיון דהכי הוא אפכא מסתברא מקדש ראשון דנפישי ישראל טובא, דמצוות עלמא (צוות יש לו, טובים השנים) ומשתכחי שיירתא דאזלי בין ביממא ובין בליליא לא בעינן כולי האי, וסגי בתלתא יומא. מקדש שני, דלא נפישי ישראל טובא ולא מצוות עלמא, ולא משתכחי שיירתא דאזלי בין ביממא ובין בליליא בעינן כולי האי.

רבא אמר לא שנא במקדש ראשון ולא שנא במקדש שני, לא הטריחו רבנן באבדה יותר מדאי.

אמר רבינא שמע מינה (מדלא יהבי ליה לרבנן שהות אלא הליכה וחזרה) כי מכריז גלימא מכריז (זה שמצאה מכריז שם חפץ טלית מצאתי, ולכך לא הוצרכו ליתן שהות יום אחד לעיין בכליו מה אבד, שהאדם יודע כמה טליתות יש לו, וכשהוא בביתו בודק אם ימצאנה, ואין צריך שהות). דאי סלקא דעתך אבידתא מכריז (ואינו מזכיר שם החפץ) בעינן למטפי (להוסיף) ליה חד יומא לעיוני במאניה (אם כל כליו בידו, ופלוגתא היא בהא לקמן). אלא שמע מינה גלימא מכריז, שמע מינה. **רבא אמר** אפילו תימא אבידתא מכריז, לא הטריחו רבנן באבידה יותר מדאי (שיהא שוהא יותר משבעה ימים).

תנו רבנן רגל ראשון (שהוא מכריז) אומר (בהכריזו זהו...) רגל ראשון (שלא להטריח את האובד לחזור, וכשיבא רגל שני יעלה לרגל ויתן סימניה) רגל שני אומר רגל שני, רגל שלישי אומר סתם (אבידה מצאתי, ואינו אומר איזה רגל הוא למציאתה, כדי שלא יסמוך האובד על רגל הבא, ויבין שזהו רגל האחרון). ואמאי, לימא רגל שלישי? דלא אתי לאחלופי בשני (שמא יש שהוא סבור שאמר רגל שני). שני נמי [דף כח ע"ב] אתיא לאחלופי בראשון? הא קא אתי רגל שלישי.

תנו רבנן בראשונה, כל מי שמצא אבידה היה מכריז עליה שלשה רגלים, ואחר רגל אחרון שבעת ימים, כדי שילך שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחד. משחרב בית המקדש, שיבנה במהרה בימנו, התקינו שיהו מכריזים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ומשרבו האנסים התקינו שיהו מודיעין לשכיניו ולמיודעיו, ודיו. מאי משרבו האנסין? דאמרי אבידתא למלכא.

רבי אמי אשכח אודייא דדינרי (כלי מלא זהובים) חזייה ההוא רומאה דקא מירתת. אמר ליה זיל שקול לנפשך, דלאו פרסאי אנן דאמרי אבידתא למלכא.

תנו רבנן אבן טוען היתה בירושלים, כל מי שאבדה לו אבידה נפנה לשם, וכל מי שמוצא אבידה נפנה לשם. זה עומד ומכריז, וזה עומד ונותן סימנין ונוטלה. וזו היא ששנינו [במסכת תענית (יט.) בחוני המעגל] צאו וראו אם נמחת אבן הטוען (אם נכסת בגשמים, שגבהו הגשמים למעלה הימנו ויש גשמים יותר מדאי, ואתפלל עליהם שילכו **הסבירו התוס'** מילים אלו אמר חוני המעגל לעם שביקשו שיפסקו הגשמים המרובים. **מפרש בירושלמי** שענה להם בדרך משל כשם שהאבן אינה יכולה למחות כך אין יכולים להתפלל על רוב טובה). **פסק הרמב"ם** בראשונה כל מי שמצא אבדה היה מכריז עליה שלשה רגלים, רגל ראשון אומר ראשון, שני אומר שני, שלישי מכריז סתם כדי שלא יתחלף לו שני בשלישי, ואחר רגל האחרון בשבעת ימים מכריז פעם רביעית, כדי שילך השומע לביתו בשלשה ימים וימשש את כליו ויחזור בשלשת הימים וימצא זה המכריז מכריז בשביעי גו"א (יג,ח). **פסק הש"ע** המוצא אבידה (**הגה** ואינו מכיר את בעליה) מכריז עליה בבתי כנסיות ובתי מדרשות. ובזמן שיש אנשים שאומרים אבידה הנמצאת של מלך היא, מודיע לשכניו ומיודעיו ודיו חו"מ (רסז,ג).

משנה אמר את האבידה ולא אמר סימניה לא יתן לו. והרמאי, אע"פ שאמר סימניה לא יתן לו, שנאמר עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ עד שתדרוש את אחיך, אם רמאי הוא אם אינו רמאי.

(גמרא) **אתמר, רב יהודה** אמר אבידתא מכריז, **ורב נחמן אמר** גלימא מכריז. רב יהודה אמר אבידתא מכריז, דאי אמרת גלימא מכריז חיישינן לרמאי (שמא שמע האובד מתאונן בין שכיניו טליתי נאבדה, וזה יודע את סימניה, וכשישמע את מוצאה מכריז טלית מצאתי יקום ויתן סימניה, הלכך אבידתא מכריז, ואינו נותן לב לומר טלית זו אבדתי ואלו סימניה). **רב נחמן** אמר גלימא מכריז, לרמאי לא חיישינן, דאם כן אין לדבר סוף (דהשתא נמי מסיק אדעתיה, ואמר אם טלית היא שמצאת אלו סימניה).

כזז:

תנן אמר את האבידה ולא אמר את סימניה הרי זה לא יתן לו. אי אמרת בשלמא אבידתא מכריז (ולא מזכיר שם החפץ, אצטריך תנא לאשמועינן דאע"ג דאמר האי טלית אבדתי) הא קא משמע לן, אע"ג דאמר גלימא, כי לא אמר סימנין לא מהדרינן ליה. אלא אי אמרת גלימא מכריז, אמר איהו גלימא ואמר איהו גלימא, צריכא למימר כי לא אמר סימנין לא מהדרינן ליה? אמר רב ספרא לעולם גלימא מכריז, אמר איהו גלימא, ואמר איהו סימנין. ומאי לא אמר את סימניה לא אמר סימנין מובהקין דידה.

'והרמאי אע"פ שאמר את סימניה הרי זה לא יתן לו' **תנו רבנן** בראשונה כל מי שאבדה לו אבידה היה נותן סימנין ונוטלה. משרבו הרמאין, התקינו שיהו אומרים לו צא והבא עדים דלאו רמאי את, וטול. כי הא דאבוה דרב פפא אירכם ליה חמרא ואשכחוה. אתא לקמיה דרבה בר רב הונא, אמר ליה זיל אייתי סהדי דלאו רמאי את, וטול. אזל אייתי סהדי, אמר להו ידעיתון ביה דרמאי הוא? אמרו ליה אין (כסבורין שאמר להן ידעיתון ביה דלאו רמאי הוא, שכך היה לו לשואלן). אמר להו אנא רמאה אנא? אמרו ליה אנן לאו רמאי את קאמרינן. אמר רבה בר רב הונא מסתברא (שזה היה דעתן מתחילה, ואין כאן משום מגיד וחוזר ומגיד) לא מייתי איניש חובתא לנפשיה (וכשהביאן לבית דין בטוח היה שלא יעידו חובתו). **פסק השו"ע א.** בא בעל האבידה ונתן סימנים שאינם מובהקים, אין מחזירין. והרמאי, אף על פי שאמר סימנים מובהקים אין מחזירין לו, עד שיביא עדים שהיא שלו חו"מ (רסז,ה). **ב.** בראשונה, כל מי שאבד לו אבידה ובא ונתן סימנים מחזירים אותה לו אא"כ הוחזק רמאי, משרבו הרמאים התקינו ב"ד שיהיו אומרים לו הבא עדים שאין אתה רמאי, וטול. (**הגה** וי"א דבסימן מובהק מחזירין אפי' בזמן הזה ואין צריך לעדים שאינו רמאי טור בשם הרלב"ש) חו"מ (רסז,ו). **ג.** אחר שהעיד העד בבית דין (**הגה** והוא לאחר כדי דבור) אינו יכול לחזור בו... אבל בדבר שמוכיחו שטעה, כגון שהזקיקוהו בית דין להביא עדים שאינו רמאי, והלך והביאם, ואמרו להם הבית דין יודעים אתם בו שהוא רמאי, ואמרו העדים כן, ואמר להן הבעל דין וכי אני רמאי, ואמרו לא אמרנו אלא שאינך רמאי, שומעין לדבריהם האחרונים, משום דמסתמא אין אדם מביא עד להעיד חובתו, ובודאי טעו. וכן בכל טעות שהעדים מצויים לטעות בו, נאמנים הם בעצמם, ואין בזה משום חוזר ומגיד... חו"מ (כט,א).

משנה כל דבר שעושה ואוכל (אם אבידה זו דבר שיכולין להאכילו את שכר מעשיו, כגון שור וחמור) יעשה ויאכל (ולא ימכור אותו המוצא אם שהו בעליו מלדרשו, שכל אדם נוח לו בבהמתו, שהכירה בו כבר ולימדה לרצונו) ודבר שאין עושה ואוכל ימכר. שנאמר 'והשבותו לו' ראה היאך תשיבנו לו (שלא תאכילנו חצי דמיו, שאם כן אין זו השבה). מה יהא בדמים? רבי טרפון אומר ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו חייב באחריותן. רבי עקיבא אומר לא ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו אין חייב באחריותן.

(גמרא) ולעולם (וכי עד עולם זקוק זה לטפל בטורח שמירה)? אמר רב נחמן אמר שמואל עד שנים עשר חדש. **תניא נמי הכי** כל דבר שעושה ואוכל, כגון פרה וחמור מטפל בהן עד שנים עשר חדש. מכאן ואילך שם דמיהן (מוכרן, ומניח הדמים אצלו **כתבו התוס'** לקמן גבי עסקא דרב ספרא אפרש בע"ה) ומניחן. עגלים וסייחין (דקין, שאין עושין מלאכה) מטפל בהן שלשה חדשים, מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן. אווזין ותרנגולין (זכרים, שאין מטילין בצים) מטפל בהם שלשים יום, מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן.

אמר רב נחמן בר יצחק תרנגולת כבהמה גסה (שעושה ואוכלת, ומטפל בה שנים עשר חדש, דיכול להאכילה דמי בצים). **תניא נמי הכי** תרנגולת ובהמה גסה מטפל (לעזי רש"י מתעסק)

בהן שנים עשר חודש, מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן. עגלים וסייחין מטפל בהן שלשים יום, מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן. אווזין ותרנגולין וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו מטפל בהן שלשה ימים, מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן.

קשיא עגלים וסייחין אעגלים וסייחין, אווזין ותרנגולין אאווזין ותרנגולין? עגלים וסייחין אעגלים וסייחין לא קשיא הא דרעיא, והא דפטומא (הא דקתני שלשה חדשים בארץ מרעה, ובזמן הדשאים, שאין טיפולו מרובה, והא דקתני שלשים יום בזמן שאין מרעה, וצריך לפטמה על אבוסה ממה שבבית, שדמיה יקרים). אווזין ותרנגולין אאווזין ותרנגולין נמי לא קשיא הא ברברבי (אוכלין הרבה, הלכך שלשה ימים, דהא אוקימנא בזכרים) הא בזוטרי (קלקיס יוס).

'ושאינו עושה ואוכל' **תנו רבנן** וַהֲשִׁבֹתוֹ לוֹ ראה היאך תשיבנו לו, שלא יאכיל עגל לעגלים (מן העגלים שנמצא לא יאכיל לו דמי עגל) וסיח לסייחין, אווזא לאווזין, ותרנגול לתרנגולין.

'מה יהא בדמים רבי טרפון אומר ישתמש...' עד כאן לא פליגי (לעניין להתחייב באבידתו) [דף כט ע"א] אלא (משום שכר שימוש מעות, אבל שכר שמירת מצוה, דנימא מגו דלא בעי למיתב ריפתא לעניא, דהעוסק במצוה פטור מן המצוה לא מחייבינן ליה) כשנשתמש בהן (**כתב רש"י** לאו דוקא, אלא משום שכר שימוש קאמר, מפני שמותר להשתמש בהן **וכ"כ התוס', והסבירו** דאם נשתמש בפועל לר"ע נמי חייב באחריותן כיון דלדידיה אסור להשתמש א"כ הוי שולח יד בפקדון, ואפי' החזיר אין בכך כלום דהא ר"ע סבר (מג:) דבעינן דעת בעלים, דלרבי טרפון דאית ליה דמותר להשתמש חייב באחריותן דבהוא הנאה דאי מיתרמי ליה זבינא שקיל להו וזבין בהו הוי עלייהו שומר שכר, ולר"ע דאסור להשתמש בהן פטור, אבל אם לא היה מותר להשתמש היה פטור לכ"ע והיינו כרבה) אבל לא נשתמש בהן, אם אבדו פטור.

לימא תיהוי תיובתא דרב יוסף. דאתמר, שומר אבידה **רבה אמר** כשומר חנם (ואינו חייב אלא בפשיעה) **רב יוסף אמר** כשומר שכר (וחייב בגניבה ואבידה, דשומר שכר מצוה הוא, דהעוסק במצוה פטור מן המצוה)?

אמר לך רב יוסף בגניבה ואבידה דכולי עלמא לא פליגי דחייב (כדין שומר שכר) כי פליגי באונסין דשואל. רבי טרפון סבר שרו ליה רבנן לאשתמושי בגוייהו, והוה ליה שואל עלייהו (**הקשו התוס'** תימה דהוה ליה למימר והוה לוה עלייהו, ואם נאמר דאם באו בעלים קודם שהוציאם חייב להחזיר אותם מעות עצמם ולא אחרים הוה אתי שפיר דקרי ליה שואל, אך אי אפשר לומר כן כדמוכח לקמן (מג. לופן הלמיה עיין בתוס') **וי"ל** דנקט שואל משום דנקט אונסין דכתיב בקרא גבי שואל וגם לפי שמזכיר שומר חנם ושומר שכר. **ר"ח וה"ג** פסקו דהלכה כרב יוסף מהגמ' בנדרים (לג:) דקאמר ומחזיר לו אבידתו חד אמר דוקא מדיר למודר אבל מודר למדיר לא משום דקא מתהני פרוטה דרב יוסף וחד אמר פרוטה דרב יוסף לא שכיחא, ש"מ דכולהו אית להו דרב יוסף. **ואין** זו ראיה דגם רבה מודה דבשעה שמתעסק באבידה שפטור מלמיתב רפתא לעניים אלא דס"ל דלא שכיחא שיבא עני בשעה שמתעסק בה לצורכה, ואין סברא שיהא שומר שכר בעבור זה כיון דלא שכיח, דבשעה שהאבידה בביתו ואינו מתעסק בה פשיטא דאף לרב יוסף אינו פטור מלמיתב רפתא לעני שהרי אדם שלבוש ציצית או שיש לו תפילין בראשו וכי יפטר מכל המצות (תוס' בהמשך לנו במקומות שמשמע שהלכה כרב יוסף ולהו שלין משם לליה, ע"ש)... ואדרבה מהגמ' (פב.) יש להוכיח דהלכה כרבה... **ועוד ראיה** מהגמ' לקמן (מג.) דרב נחמן סבר שמה שנאמר שהמפקיד מעות מותרים אצל שולחני יכול להשתמש בהם, לפיכך אם אבדו חייב באחריותם, היינו דוקא אחריות של גניבה ואבידה, ולא של אונסים. הרי שהוא סובר כרבה, שהנאת השימוש נותנת לו דין של שומר שכר, דלרב יוסף הוי שואל. **ואין לומר** דהכא דהוי שומר אבידה דבלא היתר תשמיש הוי שומר שכר, השתא דשרו ליה לאשתמושי בהו הוי שואל, אבל התם (מג.) דלא מיירי באבידה, אלא בהפקדה, משום הנאת היתר תשמיש לבד לא הוי אלא שומר שכר. **לא היא** כיון דבשביל היתר תשמיש לבד לא הוי אלא שומר שכר כרב נחמן א"כ בשביל שיש לו עוד פרוטה דרב יוסף משום שמירת אבידה אין סברא שיהא לו דין שואל, דאטו אם מוסיפין שכר לשומר יהיה לו דין שואל. **ועוד** דקי"ל כרבה בר משדה ענין ומחצה, וליכא למימר דוקא במילי דב"ב כדמפרש בתשובות דרב צמח, דהא אמר בגיטין (עד:) והא קי"ל כרבה ולא קאמר 'בהא', דהוה משמע בהא ולא במילי אחרינא כדקאמר על רשב"ג, ובעירובין (נב:) בשמעתין דהחזיק בדרך מתיישבת ההלכה יותר במה שהלכה כרבה בכל העניינים לגבי דרב יוסף כדפי' שם רש"י, וכ"כ בסדר תנאים ואמוראים. וא"כ כל רבותינו

שוין דבשאר דברים סתמא הלכה כרבה אי ליכא הוכחה כרב יוסף). ורבי עקיבא סבר לא שרו ליה רבנן לאשתמושי בגוייהו, הלכך לא הוי שואל עלייהו.

אי הכי, לפיכך דאמר רבי עקיבא למה לי, אי אמרת בשלמא בגניבה ואבידה הוא דפליגי היינו דקתני רבי עקיבא אומר לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן, סלקא דעתך אמינא שומר שכר הוי כדרב יוסף, ובגניבה ואבידה מחייב קא משמע לן, לפיכך, השתא דאמרת לא ישתמש בהן שומר שכר לא הוי, ולא מחייב בגניבה ואבידה. אלא אי אמרת בגניבה ואבידה דכולי עלמא לא פליגי דחייב, כי פליגי באונסין דשואל, מאי לפיכך דרבי עקיבא (כיון דאמר לא ישתמש מהיכא תיסק אדעתין לחיובא, דאיצטריך למימר אינו חייב) הכי מבעי ליה למתנא רבי עקיבא אומר לא ישתמש בהן, ואנא ידענא דכיון דלא ישתמש בהן לאו שואל הוי, ואינו חייב באחריותן. לפיכך דרבי עקיבא למה לי? משום, לפיכך דרבי טרפון.

ולפיכך דרבי טרפון למה לי (**הפבירו התוס' ביאור קושיית** הגמ' כך הוא, בשלמא לרבה דלפיכך דר"ע אשמועינן לאפוקי דרב יוסף מצינו למימר דלפיכך דרבי טרפון משום לפיכך דר"ע אי נמי גם לפיכך דר"ט אתי למידק נמי דדוקא משום דמותר להשתמש חייב אבל אסור להשתמש פטור לאפוקי דרב יוסף, אבל לרב יוסף מאי לפיכך. **וקשה** דמאי בעי מאי לפיכך (אליבא דרב יוסף) הלא חדוש גדול השמיענו דמעיקרא אמרינן דבמה שמותר להשתמש לא הוי אלא שומר שכר ולא כשואל דהא אבדו קתני דמשמע סתם אבידה בלא אונס והשתא מבעי לן למימר דמחמת היתר תשמיש הוי כשואל ואבדו היינו שטבע ספינתו בים. **ועוד** דבדף (מג.) מצינו שנוקטים לשון 'לפיכך' למרות שאין בה חידוש כל כך שבמשנה שם נאמר שהמפקיד מעות צרורים אצל שולחני לא ישתמש בהם לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותם, ואם הפקיד מעות מותרים יכול להשתמש בהם לפיכך אם אבדו חייב באחריותם, ולדעת רב נחמן, בגמ' הוא חייב רק באחריות של גניבה ואבידה ולא באונסים, ולדבריו החידוש במשנה הוא רק בסיפא, שהרי ברישא שאסור לו להשתמש פשוט שאינו חייב באחריותם, ואם כתבו לשון 'לפיכך' על חידוש שנעשה שומר שכר מחמת היתר שימוש, כ"ש בנד"ד שלדעת רב יוסף שדינו של שומר אבידה הוא שומר שכר, ואם מותר לו להשתמש הוי שואל, שיש בזה חידוש גדול, וראוי לנקוט בלשון 'לפיכך' **ולכן י"ל** שהגמ' לא באה להקשות, אלא באה לברר את הדברים)? הכי קאמר כיון דשרו ליה רבנן לאשתמושי בגוייהו כמאן דאישתמש בגוייהו דמי וחייב באחריותן. והא אבדו קתני (ולא כפי שביאלנו את משנתנו לשיטת רב יוסף, שמדובר באונסין)? **[דף כט ע"ב]** כדרבה [בדף (נח.) גבי בני העיר ששלחו את שקליהן] דאמר רבה נגנבו בלסטים מזויין, אבדו שטבעה ספינתו בים (שהוא אונס). **אמר רב יהודה אמר שמואל** הלכה כרבי טרפון.

ביד רחבה הוה ליה הנהו זוזי דיתמי, אתא לקמיה דרב יוסף, אמר ליה מהו לאשתמושי בגוייהו? אמר ליה, הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון. אמר ליה אביי ולאו אתמר עלה, אמר רבי חלבו אמר רב הונא לא שנו אלא בדמי אבידה (שמכרה לאחר שנטפל בה כמו שאמרו חכמים) הואיל וטרח בה, אבל מעות אבידה (כגון שמצא מעות בכים או שלש מטבעות עשויין כמגדלין) דלא טרח בהו לא. והני כמעות אבידה דמו? אמר ליה זיל, לא שבקו לי דאשרי לך. **פסק השו"ע א.** כל זמן שהאבידה אצלו, אם נגנבה או אבדה חייב באחריותה כדין שומר שכר. (**הגה** וי"א דשומר אבידה אינו אלא שומר חנם)... הו"מ (רסז,טז). **הרי"ף הרמב"ם הר"ח וה"ג פסקו** כרב יוסף ששומר אבידה הוא כשומר שכר **וכ"פ השו"ע. אמנם התוס' והרא"ש** פסקו כרבה שהוא שומר חינם **וכ"פ הרמ"א. ב.** מצא דבר שיש בו רוח חיים, שהרי הוא צריך להאכילו, אם היה דבר שעושה ואוכל כגון פרה וחמור, מיטפל בהם י"ב חדש מיום המציאה, ושוכרן ולוקח שכרן ומאכילן. ואם היה שכרו יותר על אכילתם, הרי היתר לבעלים. וכן התרנגולת, מוכר ביציהן ומאכילן כל שנים עשר חדש, מכאן ואילך שם דמיהן עליו והרי הם שלו ושל בעלים בשותפות, כדין כל השם מחבירו הו"מ (רסז,כב). **ג.** מצא עגלים וסייחים של רעי, מיטפל בהם ג' חדשים. ושל פטם, ל' יום הו"מ (רסז,כג). **ד.** אווזים ותרנגולים זכרים (גדולים), מיטפל בהם שלשים יום. קטנים

כט:

ביותר, וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו, מיטפל בהם ג׳ ימים. מכאן ואילך מוכרן בב״ד. (וי״א דאין צריך ב״ד, ויכול לשומן ולקחתן באותן הדמים). חו״מ (רסז,כד). **ד.** מה יעשה בדמים, ינתנו למוצא ויש לו רשות להשתמש בהם, לפיכך אם נאנסו חייב לשלם, ואף על פי שלא נשתמש בהם, שכיון שיש לו רשות להשתמש בהם הרי הם אצלו כשאלה. בד״א שיש לו רשות להשתמש בהם, בדמי אבידה, מפני שטרח להטפל בה. אבל אם מצא מעות, לא ישתמש בהם, לפיכך אם אבדו באונס פטור, שאינו עליהם אלא כשומר שכר. (**הגה** וכבר נתבאר סעיף ט״ז דיש חולקין וסבירא להו דאינו אלא שומר חנם). חו״מ (רסז,כה).

משנה מצא ספרים קורא בהן אחד לשלשים יום (שמתעפשין כששוהים מלפותחן, וכל ספרים שלהן היו עשויין בגליון) ואם אינו יודע לקרות גוללן (מתחילתן לסופן, שיכנס בהן האויר). אבל לא ילמוד בהן בתחילה (מה שלא למד, מפני שצריך להשהותו לפניו **כתב הרש״ש** ׳קריאה׳ היינו בלא עיון, ׳ולימוד׳ היינו בעיון) ולא יקרא אחר עמו (לפי שזה מושך אצלו וזה מושך אצלו, ונקרע). מצא כסות מנערה אחד לשלשים יום, ושוטחה לצרכה (לשלוט בה אויר, שלא תכלה ולא תאכלנה עש) אבל לא לכבודו. כלי כסף וכלי נחושת משתמש בהן לצרכן (שמתעפשים בקרקע, שצריך לתתן בקרקע, כדאמרינן לקמן שזו היא שמירתן, ולפיכך משתמש בהם לפרקים) אבל לא לשחקן (לא ישתמש בהן זמן ארוך שישחקן). כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן (זהב אינו מתעפש בארץ, וזכוכית שמא ישבר) עד שיבוא אליהו. מצא שק או קופה וכל דבר שאין דרכו ליטול (דבר שגנאי הוא לו, שאדם חשוב הוא ואין דרכו ליטול קופה שלו להכניסה מן החוץ לבית שמור) הרי זה לא יטול (ופטור מהשבת אבידה, דילפינן מוהתעלמת).

(גמרא) אמר שמואל המוצא תפילין בשוק שם דמיהן ומניחן לאלתר.

מתיב רבינא מצא ספרים קורא בהן אחד לשלשים יום, ואם אינו יודע לקרות גוללן. גוללן אין, שם דמיהן ומניחן לא? אמר אביי תפילין בי בר חבו (בבית פלוני העושה תפילין) משכח שכיחי (מצויין לימכר, ויחזור ויקנה מן הדמים), ספרים לא שכיחי.

תנו רבנן השואל ספר תורה מחבירו הרי זה לא ישאילנו לאחר, פותחו וקורא בו, ובלבד שלא ילמוד בו בתחילה ולא יקרא אחר עמו. וכן המפקיד ספר תורה אצל חבירו גוללו כל שנים עשר חדש (בכל שנים עשר חדש פעם אחת) פותחו וקורא בו, אם בשבילו פתחו אסור. סומכוס אומר בְּחַדַּש שלשים יום, בישן שנים עשר חדש. רבי אליעזר בן יעקב אומר אחד זה ואחד זה שנים עשר חדש.

אמר מר השואל ספר תורה מחבירו הרי זה לא ישאילנו לאחר. מאי אריא ספר תורה (שהוא נוח להתקלקל בטשטוש וקריעה) אפילו כל מילי נמי, דאמר רבי שמעון בן לקיש כאן שנה רבי [במסכת גיטין (כט.) תנן השולח גט בארץ ישראל, הרי זה משלחו ביד אחר, ואם אמר לו טול חפץ פלוני הימנה לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר, ואמר ריש לקיש עלה כאן שנה רבי, במשנה זו למדנו רבי, שסתם המשניות...] אין השואל רשאי להשאיל (דבכולהו שייך למימר אין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר) ואין השוכר רשאי להשכיר? ספר תורה איצטריכא ליה, מהו דתימא ניחא ליה לאיניש דתיעביד מצוה בממוניה, קא משמע לן (שמא אמר אומרים כך לגבי ספר תורה, כיון שהוא נוח להתקלקל בטשטוש וקריעה).

׳פותחו וקורא בו׳ פשיטא, ואלא למאי שייליה מיניה? סיפא איצטריכא ליה ובלבד שלא ילמוד בו בתחלה. ׳וכן המפקיד ספר תורה אצל חבירו גוללו כל שנים עשר חדש, פותחו וקורא בו׳ מאי עבידתיה גביה [קא סלקא דעתך (פותחו וקורא בו) לצורכו קאמר, ולא לצורך ספר תורה, דהא לצורך ספר תורה תנא ליה גוללו כל שנים עשר חדש, להכי פרכינן מאי עבידתיה

דהאי גבי ספר תורה לקרות בו לצורך עצמו)? ותו אם בשבילו פתחו אסור, הא אמרת פותחו וקורא בו? הכי קאמר אם כשהוא גוללו (להנאת ספר תורה) פותחו וקורא בו מותר. אם בשבילו פתחו אסור (לקלוף בו).

'סומכוס אומר בחדש שלשים יום בישן שנים עשר חדש (החדש ממהר להתעפש מן הישן)'. רבי אליעזר בן יעקב אומר אחד זה ואחד זה שנים עשר חדש. רבי אליעזר בן יעקב היינו תנא קמא? אלא אימא רבי אליעזר בן יעקב אומר אחד זה ואחד זה שלשים יום (ומתניתין נמי דקתני קורא בהן אחת לשלשים יום, ולא מפליג בין ישן לחדש ר' אליעזר בן יעקב היא).

'אבל לא ילמוד בו בתחלה ולא יקרא אחר עמו' ורמינהו לא יקרא פרשה וישנה, ולא יקרא בו פרשה ויתרגם ולא יפתח בו יותר משלשה דפין (בבת אחת) ולא יקראו בו שלשה בני אדם בכרך אחד. הא שנים קורין? אמר אביי לא קשיא כאן בענין אחד (בפרשה אחת אין קורין) כאן בשני ענינים (זה בדף זה וזה בדף זה קורין, דלא אתי לשמוטי מהדדי).

'מצא כסות מנערה אחד לשלשים יום' למימרא דניעור מעלי לה, והאמר רבי יוחנן מי שיש לו גרדי אומן בתוך ביתו (שיארוג לו טליתות חדשות תמיד) ינער כסותו בכל יום (ולמדנו דרך ארץ דניעור קשה לה)? אמרי בכל יום קשי לה, אחד לשלשים יום מעלי לה. **איבעית אימא** לא קשיא הא בחד (באדם אחד אין ניעורו קורעה) והא בתרי (האוחזין בשני ראשיה ומנערין ממתחין אותה יותר מדאי וקשה לה). **איבעית אימא** לא קשיא הא בידא (הניעור יפה לה) והא בחוטרא (דמקל, שזה מזיק לה). **איבעית אימא** לא קשיא הא בדעמרא (ממר קשה לה, שנמתחת ונקרעת) הא בדכיתנא (פשתן).

אמר רבי יוחנן כסא דחרשין ולא כסא דפושרין (נוח לשתות כוס של מכשפות מכוס של מים פושרין, ואיידי דאיירי במילי דרבי יוחנן בהלכות דרך ארץ נקט הני שמעתא). ולא אמרן אלא בכלי מתכות, אבל בכלי חרש לית לן בה. ובכלי מתכות נמי לא אמרן אלא דלא צויץ (רותח), אבל דצויץ לית לן בה. ולא אמרן אלא דלא שדא בה ציביא (כל דבר שנותנין לתוך המשקה, או עשבים או תבלין או עקרי בשמים, קרי ציביא) אבל שדא ביה ציביא לית לן בה.

ואמר רבי יוחנן מי שהניח לו אביו מעות הרבה ורוצה לאבדן (ללמדנו בא שלא ירגיל אדם בכך, שהעושה אלה מאבד מהר הון רב) ילבש בגדי פשתן, וישתמש בכלי זכוכית, וישכור פועלים ואל ישב עמהן. 'ילבש בכלי פשתן' בכיתנא רומיתא (דמיהם יקרין וממהרין לכלות) 'וישתמש בכלי זכוכית' בזוגיתא חיורתא [זכוכית לבנה **כתבו התוס'** וא"ת והא אמרינן בסוטה (מח:) דמשחרב בית המקדש בטלה זכוכית לבנה **וי"ל** דלא בטלה לגמרי קאמר אלא דלא שכיחא, דהא רב הונא תבר זכוכית חיורתא בחופת בנו בברכות (לא.)] 'וישכור פועלים ואל ישב עמהן' תרגומא **[דף ל ע"א]** בתורי (בפועלים המנהיגים בשוורי בעל הבית) דנפיש פסידייהו (שרוב עבודת קרקעות שלהן בשוורים היתה, אף חרישת הכרמים ובצירתם מנהיגים כלי המחרישה בעגלה בין שורות הכרם עם הבוצרים, ונותנין שם הענבים, לפיכך אם אין הבעלים עליהם יש הפסד גדול, שאין דרך הפועלים לחום על הכרם ועל השוורים, ומנהיגים אותן על הגפנים ועל הנטיעות, והם מתקלקלין, והשוורין נסחבין ונשברים **כתבו התוס'** ר"ח גרס בתוורי פירוש פועלים שמוליכים השוורים לחרישה ואין מעמיקין המחרישה שלשה טפחים ואין הזרע נקלט היטב).

'שוטחה לצורכה אבל לא לכבודו...' **איבעיא להו** לצורכו ולצורכה מאי (**כתבו התוס'** דוקא בשיטוח כסות מבעיא ליה וכל דדמי ליה דשמא יניחנה שטוחה יותר מכדי צורכה עד שיתקלקל, אבל בספר אמרינן דקורא בהן אף ע"ג דצורכו הוא כמו צורכה ולא גזרינן דליכא למיחש למידי כיון שקבעו לו זמן אחד לשלשים יום או אחד לי"ב חדש ולא ילמוד בו בתחלה גם לא יקרא וישנה. וכלי נחשת דתניא לקמן דמשתמש אפי' בחמין וכלי כסף בצונן אפי' לצורכו מותר כיון שעל ידי אותו תשמיש אינו יכול לבא לידי קלקול, ותדע דאי דוקא

ל.

לצורך הכלי מאי פריך פקדון מאי עבידתיה גביה כיון שהוא שומר יש לו לעיין שלא יתקלקל אע"פ שהבעלים אינם אומרים לו להשתמש, אלא מדובר שהוא משתמש בה לצורכו, ועל זה הגמ' שואלת מדוע הבעלים לא יבוא וישתמש בעצמו)? **תא שמע שוטחה לצורכה. לצורכה אין, הא לצורכו ולצורכה לא. אימא סיפא אבל לא לכבודו, לכבודו הוא דלא, הא לצורכה ולצורכו שפיר דמי? אלא מהא ליכא למשמע מינה.**

תא שמע לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד (לעזי רש"י יתל, קולב) **לצרכו, אבל ישטחנה על גבי מטה ועל גבי מגוד לצרכה. נזדמנו לו אורחים** (קא סלקא דעתך טעמא משום דמתכבד בהם, ואיכא לצורכה ולצרכו) **לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד, בין לצורכו בין לצורכה? שאני התם, דמקלא קלי לה** (בשטיחה זו הוא שורפה, ומה הוא שריפתה) **אי משום עינא** (שתשלוט בה עין רע של אורחין) **אי משום גנבי** (פן יגנבוה האורחים).

תא שמע (**רש"י פירש** בעגלה ערופה קאי **אמנם התוס' ביארו** דבתוספתא דפרה תני לה גבי פרה אדומה) **הכניסה לרבקה** (לעזי רש"י זוג, למל בהמות **שמדבקים שלש בהמות או ארבעה בצואריהן, זו אצל זו, ודשים הדישה) ודשה כשירה** (הואיל ולא נתכוון שתדוש) **בשביל שתינק ותדוש** (שהיתה אמה דשה, **והכנים את הבת לשם שתינק, ואף נתכוין שתדוש) פסולה** (**הסבירו התוס'** שהראיה היא מכך שבסיפא של התוספתא קתני לצורכו פסולה לצורכה כשירה, אלמא לצורכו ולצורכה חשיב כמו צורכו ואסור, וא"כ ה"ה לגבי אבידה **והגמ' מתרצת** שבפרה אדומה יש דין מיוחד שפסולה מהתורה כמו בא עליה זכר (שנאמר בעגלה ערופה) דפסולה מדרב פפא. **וא"ת** מאחר שעיקר הלימוד הוא מדרשתו של רב פפא מהפסוק 'אשר לא עובד בה' מדוע נצרכה הגמ' להביא את המשנה במסכת פרה לגבי 'שכן עליה עוף', ואם תאמר כיון שדברי רב פפא נסובים על זו המשנה, א"כ יש להקשות מדוע הסב רב פפא את דבריו על משנה זו, ולא על דין של הכניסה לרבקה **ע"ע במהרש"א וי"ל** שהכניסה לרבקה ברייתא היא אבל הך דשכן עליה עוף היא משנה, ולכן העדיף רב פפא לומר את דבריו על משנה). **והא הכא, דלצורכו ולצורכה הוא, וקתני פסולה? שאני התם דאמר קרא אֲשֶׁר לֹא עֲבַד בָּהּ מכל מקום. אי הכי, אפילו רישא נמי** (שלא נתכוון שתדוש גם תיפסל)? (תירוצא היא) **הא לא דמיא אלא להא, דתנן שכן עליה עוף** (בפרה אדומה קאי) **כשירה, עלה עליה זכר פסולה** [שנא' 'אשר לא עלה עליה עול', **ותניא עול אין לי אלא עול... במסכת סוטה** (מו.) **והאי הכניסה לרבקה ודשה דלא ניחא ליה בה, דמיא לשכן עליה עוף**]. **מאי טעמא כדרב פפא, דאמר רב פפא אי כתיב עובד וקרינן עוּבַּד הוה אמינא, אפילו ממילא. ואי כתיב עבד וקרינן עָבַד הוה אמינא עד דעבד בה איהו. השתא דכתיב עבד וקרינן עוּבַּד בעינן עובד דומיא דעבד, מה עבד דניחא ליה, אף עובד דניחא ליה** [**כתבו התוס' וא"ת** ובפרה אדומה מנלן דבעינן דניחא ליה (שהלימוד 'אשר עובד' נאמר בעגלה) דבשלמא למאן דיליף (סוטה מו.) עבודות בפרה מג"ש דעול עול ניחא, אלא למאן דלית ליה ג"ש ומשכח עבודות בפרה גופיה, מנלן דבעינן דניחא ליה. **וי"ל** דכיון דשוין בפסול עול ועבודות, גם לענין דניחא ליה יש להשוותן. **וא"ת** ועלה עליה זכר אמאי פסולה הא ודאי לא ניחא ליה להפסיל פרה שדמיה יקרים בשביל דבר מועט **וי"ל** דאם לא היתה נפסלת בעליית הזכר הוה ניחא ליה, ולכך אין להכשיר. **וא"ת** הכניסה לרבקה ודשה אמאי כשירה מאי שנא מעלה עליה זכר דפסולה **וי"ל** דהתם לא ניחא ליה בדישתה שאינו מרויח כ"כ דבלאו הכי נדושת התבואה. **וא"ת** אי לא ידע בשעת עליית הזכר אמאי פסולה, מאי שנא מהכשר דאמרינן לעיל (כב.) נגבו אינן בכי יותן, ואם נאמר דלא מיפסלא אלא כשידע בשעת עלייתו אתי שפיר, ואתי נמי שפיר הא דתנן (פרה ב,א) פרה מעוברת ר"א מכשיר וקשה וכי לית ליה עלה עליה זכר פסולה ולמאי דפרישית אתי שפיר. **אי נמי** סבר כר"י דאמר דוקא העלה עליה זכר אבל עלה מאיליו כשירה. **וה"ר יצחק מסימפון פירש** דלא פליגי בפרה עצמה, שלכ"ע פרה מעוברת פסולה, אלא נחלקו בבתה וטעמא דרבנן דפסולה כדדרשינן בספרי 'ויקחו אליך פרה' בעינן שתהא בשעת לקיחה פרה (ולא קטנה) ור"א לית ליה ההיא דרשה וה"ה דמצו פליגי בלקחו פרה קטנה. **וא"ת** העושה מלאכה בפרת חטאת דאמר בב"ק (נו.) דחייב בדיני שמים אמאי מיפסלא הא ודאי לא ניחא להו לבעלים **וי"ל** כגון שהיה שותף **אי נמי** לא בעינן ניחותא דבעלים רק ניחותא דעושה מלאכה).

'כלי כסף וכלי נחושת משתמש בהן...' תנו רבנן המוצא כלי עץ משתמש בהן בשביל

שלא ירקבו, כלי נחושת משתמש בהן בחמין (וכל שכן בצונן) אבל לא על ידי האור (לא יתן הכלי על האור) מפני שמשחיקן. כלי כסף משתמש בהן בצונן אבל לא בחמין, מפני שמשחירן. מגריפות (לעזי רש"י מגרפות לגרוף מן האש עשויין לגרוף הכירות או להפריש תאנים המדובקים) וקרדומות משתמש בהן ברך, אבל לא בקשה, מפני שמפחיתן (פוגמן). כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבא אליהו.

כדרך שאמרו באבידה כך אמרו בפקדון. פקדון מאי עבידתיה גביה (מה לו להשתמש בו, יבא בעליו וישתמש בו)? אמר רב אדא בר חמא אמר רב ששת בפקדון שהלכו בעליהן למדינת הים. **פסק השו"ע א.** וצריך לבקרה ולבדקה כדי שלא תפסד. כיצד, מצא כסות של צמר מנערה אחת לשלשים יום. ולא ינערנה במקל ולא בשני בני אדם, ושוטחה על גבי מטה לצרכה בלבד, אבל לא לצרכה ולצרכו. נזדמנו אורחים, לא ישטחנה בפניהם ואפילו לצורכה, שמא תגנב חו"מ (רסז,יח). מ"ש לאסור 'לצרכה ולצורכו' **הסביר הב"י** שזוהי בעיא דלא איפשיטא, ופסקו בה הרא"ש והרמב"ם לאסור. **ב.** מצא כלי עץ, משתמש בהם לצורכן מעט, כדי שלא ירקבו. כלי נחשת, משתמש בהם בחמין, אבל לא ישים הכלי על גבי האור, מפני שמשחיקן. כלי כסף משתמש בהם בצונן, אבל לא בחמין, מפני שמשחירן. מצא מגריפות (פי' כלים שגורפין ומסירין בהם הלשן) וקרדומות (פירוש כלים שמבקעים בהם עצים) משתמש בהן ברך אבל לא בקשה, מפני שמפחיתן. מצא כלי זהב וכלי זכוכית וכסות של פשתן, הרי זה לא יגע בהן עד שיבא אליהו חו"מ (רסז,יט). **ג.** מצא ספרים, קורא בהם אחת לשלשים יום. ואם אינו יודע לקרות, גוללן כל ל' יום. ולעולם לא ילמד בהם דבר שלא למד מעולם, ולא יקרא פרשה וישנה, ולא יקרא פרשה ויתרגם, ולא יפתח בו יותר משלשה דפין, ולא יהיו שנים קורין בשני ענינים, אבל קורין בענין אחד שנים דוקא, אבל לא שלשה חו"מ (רסז,כ). **ד.** מצא תפילין, שם דמיהן ומניחן עליו מיד, אם ירצה, שדבר מצוי הוא לקנות בכל שעה חו"מ (רסז,כא). **ה.** המפקיד ס"ת אצל חבירו, גוללו פעם אחת לי"ב חדש. ואם כשהוא גוללו פתחו וקרא בו, מותר, אבל לא יפתח בגלל עצמו ויקרא. והוא הדין שאר ספרים. ואם פתח (וקרא) וגלל בגלל עצמו, הרי שלח יד בפקדון ונתחייב באונסים... חו"מ (רצב,כ). **ו.** הפקיד אצלו כסות, מנערה בענין שנתבאר בסימן רס"ז חו"מ (רצב,כא). **ז.** בד"א, בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים. אבל אם היו עמו באותה הארץ, הרי זה לא יגע בו אף על פי שיאבד חו"מ (רצב,כב) **ח.** אין השואל רשאי להשאיל, אפילו שאל ספר תורה, שעושה מצוה בשאלתו, אינו רשאי להשאיל לאחרים... חו"מ (שמב).

'מצא שק או קופה וכל דבר שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול'. מנהני מילי? **דתנו רבנן** וְהִתְעַלַּמְתָּ (וללמדך בא שמותר להתעלם) פעמים שאתה מתעלם, ופעמים שאי אתה מתעלם (דכתיב לא תוכל להתעלם). הא כיצד, היה כהן והיא (האבידה) בבית הקברות, או שהיה זקן ואינה לפי כבודו (שישיבנה) או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו (שיבטל בהשבתה מרובה על דמי האבידה) לכך נאמר והתעלמת מהם.

למאי איצטריך קרא, אילימא לכהן והיא בבית הקברות פשיטא האי עשה [השב תשיבם, ואע"ג דלא תעשה נמי איכא, אין לא תעשה מועיל לדחות לא תעשה, אלא עשה הוא דקא דחי ליה, כדאמרינן ביבמות (כא.)] והאי לא תעשה ועשה (לנפש לא יטמא, קדושים יהיו) ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה [**כתבו התוס'** וא"ת דביבמות (כא.) ובסנהדרין (יט.) לא חשיב אלמנה לכהן גדול אלא לא תעשה גרידא ואמאי והא איכא עשה דקדושים יהיו **וי"ל** דלא קאי עשה דקדושים יהיו אלא אמאי דכתיב בההיא פרשה, ולא על כה"ג. **וא"ת** והא כי אמרינן דאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ה"מ לא תעשה ועשה השוה בכל, אבל האי דאינו שוה בכל דחי כדמוכח בנזיר (נח:) דאתי עשה דמצורע ודחי לאו ועשה דכהנים, וכן קשה לקמן (לב.) יכול אמר לו אביו הטמא... ופריך תיפוק ליה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, הא גבי כהנים שאינו שוה בכל דחי. **וי"ל**

באמת עשה לא דוחה לא תעשה ועשה אף שאינו שוה בכל, אלא דעשה דמצורע שאני דחמיר משום דגדול השלום, שכל זמן שהמצורע לא מגלח הוא אסור בתשמיש המיטה, וע"י הגילוח הוא רשאי לדור עם אשתו כדאמר בחולין (קמא.) דעשה דמצורע הוי דחי לאו ועשה דשילוח הקן אי לאו יתורא דשלח תשלח. וזה התירוץ לא יתיישב למאן דשרי (מו"ק ז:) מצורע בימי חלוטו בתשמיש המטה (לדבריו אין הגילוח מביא שלום) ולדידיה יש לומר שבאמת שהעשה של השבת אבידה דוחה את איסורי הכהן, אלא שעיקר פירכת הגמ' היא מהטענה השניה 'מי דחינן איסורא מקמי ממונא'. **ותו לא דחינן איסורא מקמי ממונא. אלא לשלו מרובה משל חבירו מדרב יהודה אמר רב נפקא, דאמר רב יהודה אמר רב אֶפֶס כִּי [דף ל ע"ב] לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֶבְיוֹן (לא תביא עצמך לידי עניות) שלך קודם לשל כל אדם. אלא לזקן ואינו לפי כבודו** [**כתבו התוס' וא"ת** תיפוק ליה מ'ולאחותו' דכבוד הבריות דוחה מילת בנו ושחיטת פסחו **וי"ל** כבוד הבריות דמת מצוה חמיר טפי שמוטל בבזיון פן יסריח או יאכלוהו כלבים, אע"ג דבברכות (כ.) מוכח דאי הוה כלאים שב ואל תעשה היה נדחה מפני כבוד הבריות היינו משום דערום הוי גנות ובזיון גדול כדאמר (יבמות סג:) אין לך משוקץ יותר מאותו שהוא מהלך ערום, ומהכא לא ידעינן דדחי אלא ממונא אבל איסורא כמו פסח ומילה וגם כרת לא].

אמר רבה הכישה (זה שאינו לפי כבודו, אם הכישה הכאה אחת להשיבה) חייב בה (נתחייב בה לאהדורה, הואיל והתחיל). אביי הוה יתיב קמיה דרבה, חזא להנך עיזי דקיימו, שקל קלא (לעזי רש"י גוש, לגב עפר) ושדא בהו. אמר ליה איחייבת בהו, קום אהדרינהו.

איבעיא להו דרכו להחזיר בשדה (שאין שם רואים כל כך, ואינו בוש) ואין דרכו להחזיר בעיר (שהוא בוש משכיניו, והוא מצא בשדה) מהו (שיתחייב להשיבה) מי אמרינן השבה מעליא בעינן, וכיון דלאו דרכיה להחזיר בעיר לא לחייב (להתחיל בהשבתה בשדה). או דלמא בשדה מיהת הוא דאיחייב ליה, וכיון דאיחייב ליה בשדה (שהזיזה ממקומה) איחייב ליה (אף) בעיר? **תיקו.**

אמר רבא כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר (**הקשה המהרש"ל** לפי הכלל זה, מה החילוק בין זקן ואינה לפי כבודו לשאר בני אדם **וביאר**, שסתם אדם הוא בחזקת שראוי להחזיר, אם לא שידוע שבשלו אינו מחזיר. ואילו בזקן להיפך, סתם זקן בחזקת שאינו ראוי להחזיר, אם לא שידוע שבשלו מחזיר) **וכל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי פורק וטוען** (פורק משא מן החמור וטוען עליו, דכתיב עזוב תעזוב, הקם תקים).

רבי ישמעאל ברבי יוסי הוה קאזיל באורחא, פגע ביה ההוא גברא, הוה דרי פתכא דאופי (משאוי של עצים) אותבינהו וקא מיתפח (עומד לפוש). אמר ליה דלי לי (הטעינני). אמר ליה כמה שוין? אמר ליה פלגא דזוזא. יהיב ליה פלגא דזוזא, ואפקרה [**הסבירו התוס'** שלא יכשלו בני אדם בלא תגזול. **וא"ת** הא אמר בנדרים (מה.) אין הפקר אלא בפני שלשה **ותירצו ב' תירוצים א. י"ל** דהכא נמי הוו שלשה **ב.** דאורייתא בלא שלשה נמי הוי הפקר. **והא** דאמר בשבת (יח:) גיגית נר וקדירה אפקורי מפקר להו אע"ג דליכא שלשה **י"ל** מה שאנחנו צריכים ג' הוא בכדי לדעת שזהו הפקר גמור, והכא אנן סהדי דמפקר להו בלבו שלא יעשה איסור שביתת כלים]. הדר זכה בהו (חזר האיש ההוא והחזיק בהן מן ההפקר) הדר יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקרה. חזייה דהוה קא בעי למיהדר למזכיה בהו, אמר ליה לכולי עלמא אפקרנהו ולך לא אפקרנהו (**הקשו הראשונים** הרי בשעת ההפקר לא הזכיר רבי ישמעאל תנאי זה, ואף אף חשב על כך, הרי דברים שבלב אינם דברים? ותירצו, דכיון שיכול המפקיר לחזור בו מהפקרו עד שלשה ימים, כל זמן שלא זכה בהם אחר, הרי כל עוד שאותו אדם לא זכה בהם, יכול להתנות כרצונו].

ומי הוי הפקר כי האי גוונא, והתנן, בית שמאי אומרים הפקר לעניים הפקר (אף על גב שלא הפקירו אלא לעניים הוי הפקר, למפטר מן המעשר) ובית הלל אומרים אינו הפקר, עד שיהא הפקר לעניים ולעשירים כשמיטה? אלא רבי ישמעאל ברבי יוסי לכולי עלמא אפקרינהו, ובמלתא בעלמא הוא דאוקמיה.

והא רבי ישמעאל ברבי יוסי זקן ואינו לפי כבודו הוה? רבי ישמעאל ברבי יוסי לפנים משורת הדין הוא דעבד. **דתני רב יוסף** וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם זה בית חייהם (ללמוד להם אומנות להתפרנס בו, חוקות ותורות כתיבי

ברישיה דקרא) אֶת הַדֶּרֶךְ זו גמילות חסדים, יֵלְכוּ זה ביקור חולים, בָּהּ זו קבורה, וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה זה הדין, אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן זו לפנים משורת הדין.

אמר מר 'ילכו' זה ביקור חולים. היינו גמילות חסדים? לא נצרכה אלא לבן גילו, דאמר מר בן גילו נוטל אחד משששים בחליו, ואפילו הכי מבעי ליה למיזל לגביה. 'בה' זו קבורה. היינו גמילות חסדים? לא נצרכה אלא לזקן ואינו לפי כבודו (שלף הוא חייב בקבורה). 'אשר יעשון' זו לפנים משורת הדין, דאמר רבי יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה [**כתבו התוס'** וא"ת דביומא (טז:) אמר מפני שנאת חינם **וי"ל** דהא והא גרמא]. אלא דיני דמגיזתא לדיינו (גוזאי הדנין ביסורים ובחזקה)? אלא אימא שהעמידו דיניהם על דין תורה, ולא עבדו לפנים משורת הדין. **פסק השי"ע א.** מצא שק או קופה, אם היה חכם או זקן מכובד שאין דרכו ליטול כלים אלו בידו, אינו חייב ליטפל בהם. ואומד דעתו, אילו היו שלו אם היה מחזירן לעצמו, כך חייב להחזיר של חברו, ואם לא היה מוחל על כבודו אפילו היו שלו, כך בשל חבירו אינו חייב להחזיר הו"מ (רסג,א). **ב.** היה דרכו להחזיר כלים כאלו בשדה ואין דרכו להחזירן בעיר, ומצאן בעיר, אינו חייב להחזיר. מצאם בשדה, חייב להחזיר עד שיגיעו לרשות הבעלים, ואף על פי שהרי נכנס בהם לעיר ואין דרכו בכך. (**הגה** וי"א דלא יחזיר בעיר, אלא יכנים מן השדה לעיר ויניחנה טור בשם הרא"ש). וכן אם מצא בהמה והכישה, נתחייב ליטפל בה ולהחזירה אף על פי שאינה לפי כבודו, שהרי התחיל במצוה הו"מ (רסג,ב). **השי"ע פסק כהרמב"ם** שכיון שהבעיא 'היה דרכו להחזיר בשדה...' לא נפשטה אזלינן לחומרא, ואם מצא את האבידה בשדה צריך להחזיר עד שיגיע לרשות הבעלים **והקשה הרא"ש** על דבריו 'ויראה לי כיון שפטרה תורה את הזקן שאין לו לזלזל בכבודו איסור הוא לגבי דידיה שמזלזל בכבוד התורה במקום שאינו חייב וחכם שבא לעשות לפנים משורת הדין יותר מממונו יעשה כמו שעשה ר' ישמעאל בר יוסי אבל אין לו רשות לזלזל בכבודו' **וכ"פ הרמ"א** (**עפ"י הכנת הלל"מ, ועיין בב"י שהכין לחרת בלח"ש**). **והסביר הכס"מ** שדעת הרמב"ם דלא מיקרי מזלזל בכבוד התורה בשביל כך, אדרבא הוא כבוד שמים שאין דרכו בכך בשלו והוא מיטפל בשל חבירו לפנים משורת הדין. **ג.** ההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפנים משורת הדין, מחזיר את האבידה בכל מקום ואף על פי שאינה לפי כבודו. (**הגה** ויש חולקין ואוסרין להחזיר, הואיל ואינו לפי כבודו, אלא אם רוצה ליכנס לפנים מן השורה ישלם מכיסו טור בשם הלל"ש). הו"מ (רסג,ג). **השי"ע פסק כהרמב"ם. והרמ"א פסק כהרא"ש** (עיין בהערות על ההלכה הקודמת). **ד.** המפקיר לעניים אבל לא לעשירים, אינו הפקר, עד שיפקיר לכל כשמטה הו"מ (רעג,ה). **ה.** אפילו הגדול ילך לבקר הקטן, ואפילו כמה פעמים ביום, ואפילו בן גילו... יו"ד (שלה,ב).

משנה אי זו היא אבידה (**הסבירו התוס'** שיבין המוצא שאין יודעים הבעלים שהיא שם)? מצא חמור או פרה רועין בדרך אין זו אבידה, חמור וכליו הפוכין, פרה רצה בין הכרמים (דמסתקבא) הרי זו אבידה. החזירה וברחה, החזירה וברחה, אפילו ארבעה וחמישה פעמים חייב להחזירה, שנאמר השב תשיבם. היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע (שבטלתי ממלאכתי, שיאמר לו אם עשית מלאכתך היית מרבה טורח, עכשיו לפי מה שטרחת טול) אלא נותן לו שכרו כפועל. אם יש שם בית דין (אם נוח לו לטרוח יותר כדי להרבות שכר, ואינו חפץ ליבטל ממלאכתו מה יעשה, אם יש שם שלשה בני אדם יתנה בפניהם ויאמר 'ראו שאני משתכר כך וכך, ואי איפשי ליבטל ליטול שכר מועט, אני אשיב אם תאמרו שאטול שכר משלם') מתנה בפני בית דין, אם אין שם בית דין בפני מי יתנה, שלו קודם.

(גמרא) אטו כל הני דאמרינן לאו אבידה הוו? אמר רב יהודה הכי קאמר, אי זו היא כלל אבידה (סתם אבידה שמוכחת שהיא שם שלא מדעת בעלים) שהוא חייב בה, מצא חמור ופרה רועין בדרך אין זו אבידה ולא מיחייב בה, חמור וכליו הפוכים, פרה ורצה בין הכרמים הרי זו אבידה ומיחייב בה. ולעולם (בתמיה, וכי אף אם ימצאנה שם לעולם נאמר

מדעת היא, וכי דרך שלא להכנים)? אמר רב יהודה אמר רב עד שלשה ימים.

היכי דמי, אי בלילותא אפילו חדא שעתא נמי, אי ביממא אפילו טובא נמי לא? לא צריכא, דהוה חזי לה בקדמתא (לפני עלות השחר) ובחשכתא (שחשכה ערבית) תלתא יומי אמרינן איתרמויי אתרמי לה, ונפקא. טפי ודאי אבידה היא.

תניא נמי הכי מצא טלית וקרדום **[דף לא ע"א]** באסרטיא (דרך כבושה לרבים), ופרה רצה בין הכרמים הרי זו אבידה. טלית בצד גדר, קרדום בצד גדר, ופרה רועה בין הכרמים אין זו אבידה. שלשה ימים זה אחר זה הרי זו אבידה. ראה מים ששוטפין ובאין (לשדה חבירו) הרי זה גודר בפניהם.

אמר רבא (מילתא באפיה נפשיה היא, דאמרה רבא בבי מדרשא) לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ לרבות אבידת קרקע. אמר ליה רב חנניא לרבא תניא דמסייע לך ראה מים ששוטפין ובאין הרי זה גודר בפניהם. אמר ליה אי משום הא לא תסייעי, הכא במאי עסקינן בדאיכא עומרין. אי דאיכא עומרין מאי למימרא (ותיפוק ליה משום עומרין שישנן בכלל אבידה, דדמו לפרטא דשה ושלמה, ולמה לי לכל לרבוינהו)? לא צריכא, דאית בה עומרין דצריכי לארעא. מהו דתימא כיון דצריכי לארעא כי גופה דארעא דמיין, קא משמע לן.

'מצא חמור ופרה...' הא גופה קשיא, אמרת מצא חמור ופרה רועין בדרך (איכא תרתי למעליותא, חדא דרועה. ועוד, דאפילו רצה לא מסתקבא. רצה בין הכרמים איכא תרתי לגריעותא, חדא דרצה, ועוד, דכרמים מסקבי לה, רצה בדרך איכא חדא לגריעותא, דרצה ומתקלקלת בריצתה, אי נמי תלך למרחקים, רועה בין הכרמים חדא לגריעותא, דזימנין דמסתקבא) אין זו אבידה. רועין בדרך הוא דלא הוו אבידה, הא רצה בדרך ורועה בין הכרמים הויא אבידה. אימא סיפא חמור וכליו הפוכים, ופרה רצה בין הכרמים הרי זו אבידה, רצה בין הכרמים הוא דהויא אבידה, הא רצה בדרך ורועה בין הכרמים אין זו אבידה?

אמר אביי יגיד עליו רעו, תנא רועה בדרך דלא הויא אבידה והוא הדין לרועה בין הכרמים, תנא רצה בין הכרמים דהויא אבידה והוא הדין לרצה בדרך.

אמר ליה רבא אי יגיד עליו רעו ליתני קילתא וכל שכן חמירתא ליתני רצה בדרך דהויא אבידה וכל שכן רצה בין הכרמים, ולתני רועה בין הכרמים דלא הויא אבידה וכל שכן רועה בדרך.

אלא אמר רבא רצה ארצה לא קשיא הא דאפה לגבי דברא, הא דאפה לגבי מתא. רועה ארועה נמי לא קשיא כאן באבידת גופה, כאן באבידת קרקע. כי קתני רועה בדרך לא הויא אבידה הא רועה בין הכרמים הויא אבידה באבידת קרקע (וחייב להוציאה משום הפסד כרמים) וכי קתני רצה בין הכרמים הויא אבידה הא רועה בין הכרמים לא הויא אבידה באבידת גופה, דרצה בין הכרמים מסקבא, ורועה בין הכרמים לא מסקבא. ורועה בין הכרמים, נהי דלא מסקבא תיפוק ליה משום אבידת קרקע? בדנכרי. ותיפוק ליה משום אבידת גופה, דדלמא קטלו להו? באתרא דמתרו והדר קטלי. ודלמא אתרו בה? אי אתרו בה ולא אזדהרו בה ודאי אבידה מדעת היא.

פסק השי"ע א. מצא חמור או פרה רועים בדרך ביום, אין זה אבידה. בלילה (**הגה** או אם רואה חמור וכליו הפוכין) ה"ז אבידה. בפנות היום ובנשף, אם ראה אותם שלשה ימים זה אחר זה הרי זו אבידה ונוטל ומכריז הו"מ (רסא,א). **ב.** החזירה וברחה, אפילו מאה פעמים, חייב להחזיר, שנאמר 'השב תשיבם' השב, אפילו מאה פעמים משמע. הו"מ (רסז,ב). **ג.** הרואה אבידה חייב להחזיר בחנם, אם הוא בטל. אבל אם היה עוסק במלאכה ובטל ממלאכתו ששוה דינר, והחזיר אבדה ששוה מאה דינר, לא יאמר לו תן לי דינר שהפסדתי, אלא נותן לו

שכרו כפועל בטל שיבטל מאותה מלאכה שהיה עוסק בה (**הגה** ויש מפרשים כפועל בטל כפי מה שרוצה לבטל ולהתעסק בהשבתה, כגון שהיה עוסק במלאכה שנותנין עליה ד' דינרין, ואם היה בטל לגמרי נוטל דינר, ולהתעסק בהשבתה נוטל שני דינרין, צריך ליתן ב' דינרין, אף על פי שמגיע לו דינר בשכר ההשבה. ואם שכר ההשבה הוא יותר ממלאכתו, א"צ ליתן לו רק כדי שכר מלאכתו. והא דמותר ליקח שכר השבה, היינו שאין הבעלים שם ועשה מעצמו והשיב, אבל אם שם הבעלים ולא התנה, איהו דאפסיד אנפשיה ואין לו אלא כפועל בטל לגמרי, ולא מה שהיה נוטל לטרוח בהשבתה). ואם התנה עם הבעלים או בפני ב"ד שיטול מה שיפסיד, והרשוהו, ה"ז נוטל. (**הגה** וצריך להשיב, מאחר שרוצין לשלם דמי הפסדו, וגם הם מחוייבים ליתן לו כל מה שפסקו, אפילו אם פסקו לו יותר מן הראוי). ואם אין שם בעלים ולא ב"ד, שלו קודם. חו"מ (רסה). **ש"ע פסק** כהרמב"ם בהגדרת פועל בטל. **והסביר המ"מ** את כוונתו, פעמים שהמלאכה מרובה והיא ביוקר ופעמים שהמלאכה מועטת והפועלים בטלים ואותה שעה משתכרים בזול כדי שלא ישבו בטלים, ואם החזיר זה את האבידה בשעה שהמלאכה מרובה ונשתהה בחזרתה כדי שיהא מרויח סלע לא יאמר תן לי סלע שהפסדתי בחזרתה אלא נותן לו כשעה שהמלאכה מועטת והוא יושב ובטל שהיה משתכר חצי סלע כדי שלא יהא יושב ובטל. **ד.** אבידת קרקע גם כן חייב להשיב, שאם ראה מים באים לשטוף שדה חבירו חייב לגדור בפניהם כדי להציל חו"מ (רנט,ט). **ה.** ראה פרה רצה בדרך, אם פניה כלפי העיר אין זו אבידה, כלפי השדה ה"ז אבידה. מצאה רועה בין הכרמים, חייב להחזיר משום אבידת קרקע. לפיכך אם היו הכרמים של עובד כוכבים, אינה אבידה ואינו חייב להחזיר. ואם חשש שמא יהרגנה העו"ג כשימצאנה, מפני שהפסידה הכרם, ה"ז אבידה ונוטל ומכריז (**הגה** וה"ה במקום שפורעין קנס מבהמות שרועין בשדות אחרים). חו"מ (רסא,ב).

'החזירה וברחה החזירה וברחה...' אמר ליה ההוא מדרבנן לרבא אימא השב חדא זמנא, תשיבם תרי זמני? אמר ליה השב אפילו מאה פעמים משמע. 'תשיבם' אין לי אלא לביתו, לגינתו ולחורבתו מנין (דהויא השבה, ופטור) תלמוד לומר תשיבם מכל מקום.

היכי דמי, אי דמינטרא פשיטא, אי דלא מינטרא אמאי? לעולם דמינטרא, והא קא משמע לן דלא בעינן דעת בעלים (לומר לו שמור פרתך שהחזרתיה לגינתך, שמצאתיה אובדת). וכדרבי אלעזר, דאמר הכל צריכין דעת בעלים (גנב, גזלן, וארבעה שומרים שהשיבו צריכין להודיעו, ואם לא הודיעו ומתה או נגנבה חייבים באחריותן, דכיון דידע שאבדה ולא ידע שהושבה לא נזהר בה, ולא מאכילה) חוץ מהשבת אבידה, שהתורה ריבתה השבות הרבה. **פסק הש"ע** חייב ליטפל באבידה עד שיחזירנה לרשות בעליה במקום המשתמר. אבל אם החזירה למקום שאינו משתמר, כגון גנה וחורבה, ואבדה משם חייב באחריותה... חו"מ (רסז,א).

'שלח תשלח (לגבי שלוח הקן)' אימא שלח חדא זימנא, תשלח תרי זמני (ואנן תנן, שלחה וחזרה, שלחה וחזרה, אפילו ארבע וחמש פעמים חייב)? אמר ליה שלח אפילו מאה פעמים משמע. 'תשלח' אין לי אלא לדבר הרשות, לדבר מצוה מנין (היה צריך לטהר בו את המצורע, מנין שאסור באם על הבנים) תלמוד לומר תשלח, מכל מקום. **פסק הש"ע א.** אם רוצה ליקח האם ולשלח הבנים, אינו רשאי. שלחה וחזרה, שלחה וחזרה, אפילו כמה פעמים, חייב לחזור ולשלחה. אבל אם שלחה ונטל הבנים והחזירן לקן וחזרה האם עליהם, פטור מלשלח יו"ד (רצב,ה). **מ"ש הש"ע** 'אבל אם שלחה...' זוהי משנה בחולין (קמא.) וטעם הדבר משום דכיון דכבר זכה בהם מזומן קרינן בהו. **פסק הרמב"ם** אסור ליטול אם על הבנים ואפילו לטהר בהן את המצורע שהיא מצוה... שחיטה (יג,יט).

אמר ליה ההוא מדרבנן לרבא ואימא הוכח חדא זימנא, תוכיח תרי זמני? אמר ליה הוכח

אפילו מאה פעמים משמע. 'תוכיח' אין לי אלא הרב לתלמיד, תלמיד לרב מנין תלמוד לומר הוכח תוכיח, מכל מקום. **פסק הרמב"ם** הרואה חבירו שחטא... אם קיבל ממנו מוטב ואם לאו יוכיחנו פעם שניה ושלישית, וכן תמיד חייב אדם להוכיחו עד שיכהו החוטא ויאמר לו **איני שומע** דעות (ו,ז). * **הקשה הלח"מ דעות (ו,ז)** למה לא הזכיר הרמב"ם דאפילו תלמיד יוכיח לרב. **יישב המל"מ** דס"ל דלאו למימרא דיוכיח התלמיד לרבו כאשר ידבר איש אל רעהו אלא היינו לומר דכשרואה אותו עובר על ד"ת אומר לו למדתנו רבינו כך וכך וזה כבר כתב הרמב"ם פ"ה ת"ת דין ט'.

עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ (פריקה) אין לי אלא בעליו עמו, שאין בעליו עמו מנין? תלמוד לומר עזב תעזב, מכל מקום. **פסק הש"ע** מצא בהמת חבירו רבוצה, אעפ"י שאין הבעלים עמה, מצוה לפרוק מעליה ולטעון עליה, שנא' 'עזוב תעזוב' 'הקם תקים', מ"מ. א"כ למה נאמר עמו שאם היה בעל הבהמה שם והלך וישב לו ואמר לזה שפגע בו הואיל ועליך מצוה אם רצית לפרוק לבדך פרוק, הרי זה פטור, שנא' 'עמו' ואם היה בעל הבהמה זקן או חולה, חייב לטעון ולפרוק לבדו חו"מ (רעב,ז).

הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ (טעינה) אין לי אלא בעליו עמו שאין בעליו עמו מנין תלמוד לומר הקם תקים, מכל מקום.

ולמה ליה למכתב פריקה ולמה ליה למכתב טעינה [**כתבו התוס'** אין לפרש שכונת השאלה שפסוק אחד מיותר לגמרי, שא"כ תירוץ הגמ' 'שאם התורה היתה כותבת רק את חובת הטעינה, הינו אומרים שיש חיוב לעשותה אף באופן שהבעלים לא שם רק משום שהוא מקבל על זה שכר, אך פריקה שהיא בחינם, אין חיוב לעשותה שהבעלים לא שם' שהרי משמע לקמן (לב.) שכל מה שלומדים שטעינה בשכר משום שיש פסוק שמדבר בפריקה (הגמ' שם לומדת שאפשר ללמוד את עניין הפריקה ק"ו מטעינה, ואם כן מה שנלמד גם בפסוק בפריקה ללמד שטעינה בשכר, ופריקה בחינם) ועוד שעיקר הסוגיא של דיני פריקה וטעינה בשכר או בחינם בדף (לב.) וא"כ שאלה זו היתה צריכה להישאל שם **אלא יש לפרש ששאלת הגמ'** למה נצרך יתור ללמד שיש חיוב אף שאין בעליו עמו גם בפריקה וגם בטעינה]? צריכי, דאי כתב רחמנא פריקה הוה אמינא משום דאיכא צער בעלי חיים, ואיכא חסרון כים (שהבהמה מתקלקלת). אבל טעינה, דלאו צער בעלי חיים איכא ולא חסרון כים איכא אימא לא. ואי אשמעינן טעינה משום דבשכר [שנותנין לו שכר, דאיכא למ"ד לקמן (לב:) טעינה בשכר פריקה בחנם] אבל פריקה דבחנם אימא לא, צריכא.

ולרבי שמעון, דאמר אף טעינה בחנם מאי איכא למימר? לרבי שמעון לא מסיימי קראי (הי משמע טעינה והי משמע פריקה, ואי כתב חדא הוה אמינא לפריקה אתא, אבל טעינה לא, כתב רחמנא אידך לטעינה **הקשו התוס'** תימה דלקמן (לב.) משמע שהפסוק 'נופלים בדרך' לא ברור לדעת ר"ש שהוא מדבר בטעינה, שאפשר לפרש שמדובר שהבהמה קרסה תחת המשא שעליה, ואם באמת היה פסוק אחד בלבד, הינו מעמידים פסוק זה בפריקה. אבל קרא ד'רובץ תחת משאו' לא משמע לכ"ע אלא בפריקה, וכשנכתבו שניהם ע"כ גם לר"ש קרא ד'נופלים בדרך' הוי בטעינה. וא"כ לר"ש לא יכתוב אלא חד יתורא ל'אין בעליו עמו' בקרא דנופלים בדרך **וי"ל** שהפסוק 'רובץ תחת משאו' גם לא ברור לר"ש שמדבר בפריקה, שאפשר לומר שמדבר בטעינה דע"י שאין הרבה בני אדם באים לטעון, ומניחים המשא בצורה נכונה מכביד המשוי על הבהמה ורובצת. **והנה** בהמשך הפסוק של 'רובץ תחת משאו' כתוב 'וחדלת מעזב לו, עזב תעזב עמו' ובגמ' לקמן בדף (לב:) הקשתה 'והא וחדלת בפריקה הוא דכתיב' **ויש לומר** שהגמ' שם אליבא דרבנן).

למה לי למכתב הני תרתי (פריקה וטעינה) ולמה לי למכתב אבידה? צריכי, דאי כתב רחמנא הני תרתי משום דצערא דמרה איתא (הוא העומד שם, ואין יכול לטעון לבדו וכן לפרוק) צערא דידה איתא. אבל אבידה, דצערא דמרה איתא וצערא דידה ליתא, אימא לא. ואי אשמעינן אבידה משום דליתא למרה בהדה (שיטרח בהשבתה) [**דף לא ע"ב**] אבל הני תרתי, דאיתא למרה בהדה [דכתיב עמו, אימא יחזור אחר בני אדם וישכור **כתבו התוס'** (**עפ"י המהרש"א**) ואע"ג דמרבינן לעיל אין בעליו עמו בפריקה וטעינה, ולכאורה הריבוי מיותר שאפשר ללמוד כן מהשבת אבידה **י"ל** שהריבוי אינו מדבר אלא על אופן שהוא זקן או חולה, ונהי דאין יכול לעזור יכול לשכור

פועלין. ומה שלומדים מהשבת אבידה זה על אופן שאין בעלים כלל שם) **אימא לא, צריכא.**

מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה (נאמר בגולה) **אין לי אלא** במיתה הכתובה בו, מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו (והיינו סייף, כגון שהיה בספינה ובורח, ואתה יכול לזרוק בו חץ או לטובעו) שאתה רשאי להמיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו תלמוד לומר מות יומת, מכל מקום. **פסק הרמב"ם** מי שעמד על נפשו ולא יכלו בית דין לאוסרו עד שימיתוהו במיתה שהוא חייב בה הורגין אותו עדיו בכל מיתה שיכולין להמיתו בה מאחר שנגמר דינו ואין רשות לשאר העם להמיתו תחלה, לפיכך אם נקטעה יד העדים פטור, ואם היו העדים גדמין מתחלה יהרג ביד אחרים, במה דברים אמורים בשאר מחוייבי מיתות בית דין חוץ מן הרוצח, אבל הורג נפש שנגמר דינו רודפין אחריו בכל דבר וביד כל אדם עד שממתין אותו. סנהדרין (יד,ח). הלימוד של 'מות יומת' שנאמר הוא לימוד פרטי שנאמר ברוצח. לגבי שאר מיתות **כתב הכס"מ** לפום ריהטא משמע דרוצח משום דכתיב ביה מות יומת אשתני משאר חייבי מיתות בתרתי, חדא דשאר חייבי מיתות בעינן דלא ימיתנו אלא במיתה הכתובה בו ורוצח אתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול תרתי דבשאר חייבי מיתות בעינן יד העדים בראשונה ואילו ברוצח לא בעינן... ויש לתמוה על רבינו שכתב שגם בשאר מחוייבי מיתה ממיתין אותם בכל מיתה שיכולין ואין חילוק בין רוצח לשאר אלא אי בעינן יד העדים בראשונה, ע"ש מה שייסב.

הַכֵּה תַכֶּה (בעיר הנדחת) **אין לי אלא** בהכאה הכתובה בהן, מנין שאם אי אתה יכול להמיתן בהכאה הכתובה בהן, שאתה רשאי להכותן בכל הכאה שאתה יכול תלמוד לומר הכה תכה, מכל מקום. **הקשה פרשת הכסף (ע"ז ד,ו) על הרמב"ם** שהשמיט דין זה, וכתב שאינו יודע למה.

הָשֵׁב תָּשִׁיב **אין לי אלא** שמשכנו ברשות בית דין [דצעק עליו בדין, ושלחו שלוחם לתפוס מטלטליו, דקרא דהשבת העבוט עליה כתיב, דכתיב לעיל מיניה בחוץ תעמוד והאיש, ואמרינן לקמן (קיג.) בשליח בית דין הכתוב מדבר] משכנו שלא ברשות בית דין מנין תלמוד לומר השב תשיב, מכל מקום.

חָבֹל תַּחְבֹּל, **אין לי אלא** שמשכנו ברשות, משכנו שלא ברשות מנין (דצריך השבה, סתם חבלה על פי בית דין היא, דלא שכיח דחציף איניש ליכנס בבית וליטול מטלטלי שלא ברשות) תלמוד לומר חבל תחבל, מכל מקום. והני תרי קראי למה לי? חד לכסות יום וחד לכסות לילה [בב"מ (קיד.) מפרש לקרא הכי]. **פסק הש"ע** אחד הממשכן את חבירו בבית דין, ואחד שמשכנו בידו בזרוע או מדעת הלוה, אם איש עני הוא ומשכנו דבר שהוא צריך לו, הרי זה מצוה להחזיר לו העבוט בעת שהוא צריך לו. מחזיר לו את הכר בלילה כדי לישן עליו, ואת המחרישה ביום כדי לעשות מלאכתו. א"כ מה מועיל לו המשכון, כדי שלא ישמיט החוב בשביעית, ולא יעשה מטלטלים אצל בניו, אלא יפרע מהמשכון אחר שמת הלוה. בד"א, כשמשכנו שלא בשעת הלואתו. אבל אם משכנו בשעת הלואתו, אינו חייב להחזיר לו... חו"מ (צז,טז). **מ"ש הש"ע** 'אבל אם משכנו בשעת הלואתו, אינו חייב להחזיר לו' גמ' היא בדף (קיד:).

פָּתוֹחַ תִּפְתַּח **אין לי אלא** לעניי עירך, לעניי עיר אחרת מנין תלמוד לומר פתח תפתח, מכל מקום. **פסק הש"ע** ...ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת... יו"ד (רנא,ג).

נָתוֹן תִּתֵּן (שנאמר בצדקה) **אין לי אלא** מתנה מרובה, מתנה מועטת מנין (אם אי אפשר לך ליתן מתנה מרובה) תלמוד לומר נתן תתן, מכל מקום. **פסק הש"ע** כל אדם חייב ליתן צדקה, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן ממה שיתנו לו יו"ד (רמה,א).

העניק תעניק (שנאמר בהענקה לעבד המשתחרר) **אין לי אלא** שנתברך הבית בגללו מעניקין [דהכי כתיב קרא, אשר ברכך ה' אלהיך תתן לו, דר' אלעזר בן עזריה בקדושין (יז:)] לא נתברך הבית בגללו מנין תלמוד לומר העניק תעניק, מכל מקום. ולרבי אלעזר בן עזריה, דאמר

לא:

נתברך הבית בגללו מעניקין לו, לא נתברך הבית בגללו אין מעניקין, תעניק למה ליי? דברה תורה כלשון בני אדם ההלכה בזה עיין בבקיאות כהלכה על מסכת קידושין עמ' 62.

הַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ (**פירש רש"י על החומש** אם לא רצה במתנה, תן לו בהלואה) **אין לי אלא שאין לו** (ממה שיתפרנס) ואינו רוצה להתפרנס (משלך במתנה) אמר רחמנא (העבט) תן לו דרך הלואה. יש לו ואינו רוצה להתפרנס [משלו, אלא משלך, מנין שאתה חייב להעביטו, וליפרע ממנו אחר מיתה...] תלמוד לומר תעביטנו, מכל מקום. ולרבי שמעון, דאמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו, תעביטנו למה ליי? דברה תורה כלשון בני אדם. (**כתבו התוס'**, **וא"ת** וכי לית להו לראב"ע ולר"ש כל הני דרשות דלעיל, ואליבא דר"ש משנינן נמי לעיל דלא מסיימי קראי, ולכן נצרך ב' בפסוקים, משמע שאינו סובר שם את הסברא 'דיברה תורה כלשון בני אדם'. ובר"ה (ח.) דריש נמי ר"ש עשר תעשר אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה **וי"ל** דדוקא הכא בהני תרי קראי אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם משום דמוכחי קראי דכתיב 'די מחסורו' משמע שרק אם חסר לו רק אז תלוה לו, ובאידך כתיב 'אשר ברכך' משמע שתעניק לו רק אם נתברכת. ובדף (צד:) דאמר אם גנב אין לי אלא גניבה אבידה מנין ת"ל יגנב, ופריך למ"ד דברה תורה כלשון בני אדם מאי איכא למימר התם נמי איכא הוכחה דגניבה משמע דוקא גניבה ולא אבידה).

'היה בטל מן הסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל' **תנא** נותן לו שכרו כפועל בטל. מאי כפועל בטל (והלא אינו בטל, שהרי טורח בהשבתה, ומתניתין תני נותנין לו כשיעור שירצה פועל ליטול להתרפות ממלאכה ולישב בטל)? אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה (כמה אדם רוצה ליטול ולפחות משכרו ליבטל ממלאכה זו כבדה שהוא עוסק בה, ולעסוק במלאכה קלה כזו, הכל לפי כובד המלאכה וריבוי שכר, יש מלאכה שטורחה קל ושכרה רב, **או חילוף הסביר הרא"ש** ואף שאסור ליטול שכר על השבת אבידה, מ"מ הכא שהיה עסוק במלאכתו, ופטרתו התורה מהשבה, יכול ליטול שכר).

'אם יש שם בית דין מתנה בפניהם' (**הסבירו התוס'** מתנה בפני הבית דין שישלם לו כל מה שישתכר במלאכה שהוא עושה, ואם אין ב"ד לא ישיב כיון שאם ישיב לא יהא לו אלא כפועל בטל, אבל אם אינו עושה מלאכה ישיב בחנם. **וא"ת** לעיל דנקט 'או שהיתה שלו מרובה' היכי דמי, אי ליכא ב"ד אפילו מועטת נמי מן האבידה לא ישיב, ואי בפני ב"ד כי נמי אין מרובה אלא שוה לאבידה למה יתנו ב"ד ליתן לו כל שכרו א"כ מה ירויחו הבעלים **וי"ל** דנ"מ לכושרא דחיותא (בהמה סכבל התגלה לעבודתו) או לטרחא יתירא (סלא ילטרך לטרוח ולקנות חלסה) וכה"ג משני לקמן (צג:). **וא"ת** דהכא באבידה משלם לכל הפחות השכירות כפועל בטל וכן משני לקמן (שם) גבי רועה שבאו חיות לטרוף את עדרו ויכול להציל ע"י שישכור רועים ומקלות, אם הוא שומר שכר חייב לשוכרם בממון ואם שומר חינם בחינם. ושומר שכר מה ששילם חוזר ונוטל מבעל הבית, ומסתמא גם שומר חינם ששכר רועים בשכר חוזר ונוטל מבעה"ב. **וקשה** דאילו בב"ק (קטו:) תנן שטף נהר את חמורו וחמור חבירו הניח את שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו, ואין משלם לו דמי חמורו שטבע **וי"ל** דהתם מיירי כשהיה הבעלים יכול להציל ע"י הדחק דאי לאו הכי מצי אמר ליה מהפקירא קזכינא כדאיתא התם **ועי"ל** כיון שבעל החמור שם יכול לומר הייתי שוכר פועלים להצילו. **וא"ת** הכא באבידה אמאי נוטל שכר, וכן לקמן שומר חינם שאין צריך לקדם בשכר אם קידם אמאי נוטלו מבעה"ב, האמרינן בב"ק (נח.) דמבריח ארי מנכסי חבירו פטור הבעלים מלשלם לו, ולישנא שניה שמסבירה את טעם הפטור משום שלא היה למציל פסידא מובן, שכאן יש לו פסידא, אבל לישנא ראשונה משמע שאפילו יש לו למציל פסידא פטור כיון שעשה כן מדעתו, והבעלים לא אמרו לו, קשה **ואומר ר"י** דמבריח ארי פטור היינו דוקא שמצילו מפחד הארי שירא שיבא, וקידם ברועים והבריחו דלא ברי הזיקא דבלא הצלתו יכול להיות שלא היה בא, אבל מציל מפי הארי ושטף נהר חמורו ומחזיר אבידה דברי הזיקא ובא זה והציל נוטל שכרו. **וא"ת** מה שמותר למודר הנאה מחבירו לפרוע לו את חובותיו, ובנדרים (לג.) ובכתובות (קח.) ביארו הטעם שזה נחשב כמבריח ארי היינו שלא נחשב שמהנהו הנאה ישירה אלא רק מבריח ממנו שלא יבוא עליו נזק אע"ג דברי הזיקא ואית ליה פסידא. **וי"ל** דהתם נמי אין מצילו מן ההפסד דמה שמלוה טורף ממנו אין זה הפסד שהרי נתחייב לו ולכך חשיב ליה כמבריח ארי **א"נ** כדמפרש טעמא בירושלמי דנדרים שיכול לטעון הבעל חוב שיכל לפיים את המלוה שימחל לו על החוב. **ויש עוד לבאר כעין זה** משום שיכול לומר הייתי מוצא אוהבים הרבה שיפרעו עבורי. ומה שמובא בסוגיא בב"ב (נג.) לגבי חזקת קרקע כדי לקנותה, שאם היה חור בגדר של השדה שדרכו נכנס הנהר, ונתן הקונה אבן בפתח ומנע מהמים להיכנס, או שנהר שטף את השדה

והוא נטל אבן מהגדר, כדי שיצאו המים, אין זה חזקה שקונה, ואמרה הגמ' הטעם, שזה נחשב כמבריח ארי ולא כמעשה קניין אע"פ שמצילו מן ההפסד, הרי שגם במקום הפסד גמור מחשיבים את המעשה כמבריח דין של מודר הנאה **יש לומר** שלא נקט לשון 'מבריח ארי' לענין שיפטר משכר אלא ללמד שאין זו נקראית חזקה כיון שאין מתקן השדה אלא מגין עליה בעלמא שלא תבא לידי קלקול. **ונראה** שגם ר"ת מודה לסברת ר"י, שבמקום שודאי מציל מן ההפסד, אין זה נחשב למבריח ארי, ולמרות שחולק עליו לגבי הדין של מודר הנאה הפורע חובו של חבירו ופירש בכתובות (נח.) שמדובר שם במי שהלך למדינת הים, והשאיר את אשתו בלא מזונות, ובא המודר הנאה ונתן לה מזונות, שמכיון שאינו יכול לתבוע ממנו את מה שנתן לה, כיון שהאשה היתה יכולה להתפרנס ממעשה ידיה או להתפרנס מן הצדקה, לכך נחשב למבריח ארי, אך בסתם פריעת חוב שאדם פורע לחבירו, אין זה נחשב למבריח ארי, אלא נחשב שמהנה את חבירו בהנאה גמורה. ולפיו הירושלמי פליג אגמרא דודן, שבירושלמי כל פורע חוב נחשב כמבריח ארי. **ולפי"ז** אם השר גזל ביתו של ישראל ובא חבירו ישראל ופיים אותו בדמים מועטים אם ירצה בעה"ב ליקח ביתו ישלם דמים לחבירו וכן פסק רבינו גרשום, אבל רש"י פסק שיחזיר לו ביתו חנם בגיטין (נח:), **ונראה** דלא כדבריו, אלא לא מבעיא אם קנאה בדמים מועטים שמציל הבעלים מן ההפסד שישלמו לו הבעלים, אלא אפי' קנא את הבית בשוויו המלא צריך לשלם לו, ולא דמי למבריח ארי דאם היה משתקע בידו לא היה הבית חוזר לו לעולם ואפי' בשוויו ודמי למקדים ברועים ובמקלות בשכר דאמרינן שנותן שכרו עד כדי דמיהם ונ"מ לכושרא דחיותא או לטרחא יתירא. **ועוד נראה** אפי' ידוע בודאי שאפילו לא מיהר לקנותו היה חוזר לבעלים בדמים הללו כל שעה שירצו בין קנאן בדמים מרובים בין קנאן בדמים מועטים לא דמי למבריח ארי כיון שיצא הבית מחזקת ישראל ובא לידי נכרי וזה מוציאו מחזקת נכרי ומחזירו ליד ישראל נוטל מה שהנהו).

איסור ורב ספרא עביד עיסקא בהדי הדדי, אזל רב ספרא פלג ליה (בסחורה, ולא היו מעות, אלא דבר הצריך שומא) בלא דעתיה דאיסור באפי בי תרי. אתא לקמיה דרבה בר רב הונא. אמר ליה זיל אייתי תלתא דפלגת קמייהו, אי נמי [דף לב ע"א] תרי מגו תלתא (שנים מן השלשה יבואו ויעידו לומר שלשה היינו) ואי נמי תרי סהדי דפלגת באפי בי תלתא. אמר ליה מנא לך הא? אמר ליה דתנן אם יש שם בית דין מתנה בפניהם (וסתם בית דין שלשה, אלמא אין כח להפקיר ממון זה אצל זה בפחות משלשה) אין שם בית דין בפני מי יתנה, שלו קודם. אמר ליה מי דמי, התם דמפיק ממונא מהאי ומותיב להאי בעינן בית דין, אבל הכא דידיה שקלי, גילוי מילתא בעלמא הוא (שידעו שחלקתי בשוה) בתרי סגי ליה. תדע, דתנן אלמנה (הניזונת מנכסי יתומים מוכרת למזונות) מוכרת שלא בפני בית דין (ובלבד שיראו שנים שלא תמכור בזול כתבו התוס' וא"ת התם מה שאלמנה מוכרת שלא בפני בית דין משום חינא (שלא ידעו כל הנשים, שכאשר ימות הבעל הם יוכלו למכור מזונותיהם בקלות, ולא יצטרכו לוקח בית דין, ע"י זה ימצא חן בעיניהן להתחתן) או משום שלא תתבזה בב"ד (שלא לגנו של הבעל שלא ימות ותצטרך לשתו למזונות תצטרך כל פעם להתבזות בבית דין) כדמפרש בכתובות (צז.) **וי"ל דס"ל כיון דאלמנה מוכרת אע"ג דאינה שלה שלא בב"ד משום חינא ה"נ שותף יטול את שלו שלא בב"ד אע"ג דליכא טעם דחינא). **אמר ליה אביי ולאו מי אתמר עלה, אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אלמנה אינה צריכה בית דין של מומחין, אבל צריכה בית דין של הדיוטות [כתבו התוס' וא"ת והאמרינן** התם (צח.) אלמנה ששמה לעצמה (לקחה את הקרקעות היתומים לעצמה בדמי הכתובה ולא מכרתם לאחר) לא עשתה ולא כלום (אם לא היתומים לתת לה מעות לאחר זמן ולהחזיר לרשותם את הקרקע הרשות בידם) דאמרינן לה מאן שם לך. הלא מכרה ע"פ ב"ד הדיוטות **וי"ל** כיון שלוקחת לעצמה נראה לעולם שמעכבת מנכסי יתומים בידה אע"פ שיש ב"ד הדיוטות כיון דליכא מומחין, אבל כשמוכרת לאחרים אין נראה שמעכבת משלהם שהרי לא עכבה כלום. **וא"ת** ומ"ש דאלמנה מוכרת לאחרים שלא בב"ד ובב"ד יכולה לעכב אפי' לעצמה מדאמרינן התם דא"ל מאן שם לך משמע דבב"ד יכולה לשום, וקאמר נמי התם ההוא גברא דאפקידו גביה כסתא (מספוא) דיתמי אזל שמה לנפשיה בת' זוזי לסוף אייקור כו' אתא לקמיה דרבי א"ל מאן שם לך משמע דבב"ד יכול לשום. **ולקמן** (לח.) תנן המפקיד פירות אצל חבירו והרקיבו כו' עושה להם תקנה ומוכרן בב"ד וכשהוא מוכרן מוכרן לאחרים ואין מוכרן לעצמו, כיוצא בו גבאי צדקה פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמם דאפילו בב"ד מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמם ושלא בב"ד אין מוכרין אפילו לאחרים, וליכא למימר הא דאמר ומוכרים לאחרים בב"ד היינו ברשות ב"ד אבל אי ידעי ב"ד השומא יכול לעכב לעצמו דבירושלמי מסיק על ההוא מעשה דרבי יוחנן חקוקאה דמייתי פ"ק דפסחים (יג.) א"ל לך ומוכרם בב"ד אלמא אע"פ שנתן לו רשות היה צריך למוכרם בב"ד. **וי"ל** דמוכרת שלא בב"ד משום חינא, וגבי כסתא דיתמי נמי דיכול לעכב לעצמו

בב"ד מצינן למימר דהיינו דוקא בדיעבד דמשום חשד לא מהדרינן עובדא א"נ דגבי יתמי ב"ד עצמם הם מפקידין ולכך יכול לעכב לעצמו על פיהם, אבל פקדון של אחרים אינו יכול לעכב לעצמו על פי ב"ד]. **פסק הש"ע**

אם לא קבעו זמן לשותפות, או שקבעו זמן ונשלם, ובא אחד לחלוק שלא מדעת חבירו, חולק בפני ג', אפילו הם הדיוטות, ובלבד שיהיו נאמנים ויודעים בשומא. ואם חלק בפחות משלשה, לא עשה כלום... במה דברים אמורים, שחלקו פירות, אבל אם היו מעות שכולם מטבע אחד ושוים, יש לו לחלק שלא בפני בית דין, ומניח חלק חבירו בבית דין. ואם אין המעות שוים, הרי הם כפירות ואין חולקין אותם אלא בבית דין. חו"מ (קעו,יח). **מ"ש** הש"ע 'אבל אם היו מעות שכולם מטבע אחד ושוים' גמ' היא לקמן (סט.).

משנה מצאה ברפת אין חייב בה, ברשות הרבים חייב בה. ואם היתה בבית הקברות (והוא כהן) לא יטמא לה. אם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר (והוא במקום שהוא מותר לילך שם) לא ישמע לו. פרק וטען, פרק וטען, אפילו ארבעה וחמישה פעמים חייב, שנאמר עזב תעזב. הלך וישב לו (הבעלים), ואמר הואיל ועליך מצוה, אם רצונך לפרוק פרוק פטור. שנאמר עמו. אם היה זקן או חולה חייב. מצוה מן התורה לפרוק, אבל לא לטעון. רבי שמעון אומר אף לטעון. רבי יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יתר על משאו אין זקוק לו, שנאמר תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו.

(גמרא) אמר רבא רפת שאמרו (ששנינו במשנתנו עסקינן, ש...) אינה מתעה (את הבהמה שבתוכה להיות בורחת ויוצאת) ואינה משמרת (שאינה נעולה, ואם באת לצאת יוצאה), אינה מתעה מדקתני אינו חייב בה, ואינה משמרת מדאיצטריך למיתני אינו חייב בה, דאי סלקא דעתך משמרת השתא משכח לה אבראי מעייל לה לגואי [כדאמרינן לעיל (לא.) לגינתו ולחורבתו מנין] משכח לה מגואי מבעיא, אלא שמע מינה אינה משמרת שמע מינה.

לב.

'מצאה ברפת אינו חייב' אמר רבי יצחק והוא שעומדת תוך לתחום. מכלל (סמס נמלאה הבהמה) ברשות הרבים, ואפילו (רה"ל נמלאת) בתוך התחום נמי חייב. **איכא דמתני לה אסיפא** ברשות הרבים חייב בה, אמר רבי יצחק והוא שעומדת חוץ לתחום. מכלל דברפת, אפילו עומדת חוץ לתחום נמי אינו חייב בה (הגפק"מ בין שני הלישנות מ. רה"ל שבתוך התחום ללישנא קמא חייב, ללישנא בתרא פטור ב. רפת שחוץ לתחום ללישנא קמא חייב ללישנא בתרא פטור). **פסק הש"ע** מצא פרה בר"ה, אם עומדת בר"ה חייב להחזירה. היתה רועה בעשבים או שהיתה ברפת שאינה משתמרת ואינה מאבדת, לא יגע בה, שאין זו אבידה (**הגה** וי"א שאם הרפת חוץ לתחום, חייב להחזירה. מיהו נ"ל דהכל לפי הענין, ואף הסברא הראשונה מודה אם הוא בענין שאינה משומרת). חו"מ (רסא,ג). **ההבנה בדעת הש"ע** לא ברורה כיון שבב"י מובא שהרא"ש פסק כלישנא קמא (להחמיר) והמ"מ הביא שהרמב"ם והרי"ף לא הכריעו. **אמנם** המעיין במ"מ יראה להדיא שהבין ברמב"ם שפסק כלישנא בתרא (וכ"כ להגיה הכנסת הגדולה בדברי הב"י).

'בבית הקברות לא יטמא לה' תנו רבנן מנין שאם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר שלא ישמע לו שנאמר אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי ה' (אע"פ שאמרתי לך ירא את אביך אני אדון לשניכם, ואם אמר לך אביך עבור על דברי לחלל שבת אל תשמע לו) כולכם חייבין בכבודי.

טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמרו, הא לאו הכי הוה אמינא צייתא ליה (דאתי עשה דכיבוד ודחי לא תעשה דלא תוכל להתעלם) ואמאי, האי (כיבוד אב) עשה, והאי (אבידה) לא תעשה ועשה (השב תשיבם, לא תוכל להתעלם) ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה? איצטריך, סלקא דעתך אמינא הואיל והוקש כיבוד אב ואם לכבודו של מקום, שנאמר כאן כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ, ונאמר להלן כַּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנֶךָ (**הספירו התוס'** הא דנקט קרא דדברי קבלה ולא נקט קרא דאיש אמו ואביו תיראו וכתיב את ה' אלהיך תירא, משום דניחא ליה לאתויי קרא דכבוד) הלכך לציית ליה, קא (**הקשה הריטב"א**

אם אמנם הוקש כבודם לכבוד המקום, למה יהיה כבודם עדיף מכבוד המקום? **והביא שיש** שתירצו מפני שהפריז בכיבוד אב ואם יותר מכבודו כמו שאמרו בירושלמי גדול שנאמר בכיבוד אביו מכבוד המקום **וה"ר יוסף איש ירושלים תירץ** דהכא ה"ק סד"א ליציית ליה אם ירצה דכיון שהוקש כבודו לכבוד המקום איזה שירצה יעשה) משמע לן דלא לשמע ליה. **פסק הש"ע א.**

היה כהן והבהמה רובצת בין הקברות, אינו מטמא לה חו"מ (רעב,ב). **ב. אמר לו אביו אל תחזיר את האבידה, הרי זה לא ישמע לו** חו"מ (רסו,ה).

'מצוה מן התורה לפרוק אבל לא לטעון' מאי אבל לא לטעון, אילימא אבל לא לטעון כלל מאי שנא פריקה דכתיב עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ, טעינה נמי, הכתיב הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ? אלא מצוה מן התורה לפרוק בחנם (הרא"ש סובר שמה שחייב לפרוק בחינם, היינו דווקא באדם פנוי ממלאכה. אבל אם הניח מלאכתו כדי לפרוק, נוטל שכרו. **אבל דעת הר"ן והמאירי** שבפריקה חייב לסייע בחינם, אף כשבטל ממלאכתו. **וביאר הפנ"י** דהטעם שאין דין פריקה כאבידה, דכיון שיש בה צער בעלי חיים, הרי היא כשאר מצוות שחייבין לעשותן בחינם) **ולא לטעון בחנם אלא בשכר, רבי שמעון אומר אף לטעון בחנם. תנינא להא דתנו רבנן פריקה בחנם, טעינה בשכר. רבי שמעון אומר זו וזו בחנם.**

מאי טעמייהו דרבנן? דאי סלקא דעתך כרבי שמעון לכתוב רחמנא טעינה, ולא בעי פריקה, ואנא אמינא ומה טעינה דלית בה צער בעלי חיים, וליכא חסרון כים (אם לא יטעון) חייב, פריקה דאית בה צער בעלי חיים וחסרון כים (שהבהמה נשברת תחת משאה) לא כל שכן, אלא למאי הלכתא כתביה רחמנא, לומר לך פריקה בחנם, טעינה בשכר (הלכך, אי לא כתב פריקה ואתיא מקל וחומר מטעינה הוה אמינא דיו לבא מן הדין להיות כנדון, מה טעינה בשכר אף פריקה בשכר).

ורבי שמעון, מאי טעמא? משום דלא מסיימי קראי (למשמעות טעינה, הלכך, אי כתיב חד הוה אמינא לפריקה אתא). ורבנן אמאי לא מסיימי קראי, הכא כתיב רובץ תחת משאו (משמע שצריך לפרוק) התם כתיב נופלין בדרך דרמו אינהו וטעוניהו באורחא (אף המשא מוטל על הקרקע שצריך לטעון) משמע, ורבי שמעון נופלין בדרך אינהו וטעוניהו עלוייהו משמע.

אמר רבא [דף לב ע"ב] מדברי שניהם (מדקאמרי תרווייהו פריקה עדיפא) נלמד צער בעלי חיים דאורייתא [כתבו התוס' וא"ת א"כ אמאי עוקרים על המלכים (מלך לו נשיא שמתו, מותר לחתוך לת הגיליס שעל פרסות הסוסיס שהס השתמשו בהס, ובכלי שלא ישתמשו בהס לחליס) ולא מדרכי האמורי (ע"ז יא.) וקשה הרי יש צער בעלי חיים **וי"ל** משום דכבוד מלך ונשיא עדיף, כמו בל תשחית דנדחה מפני כבודם דאתיא (שם) דאונקלוס שרף על ר"ג ע' מנה צורי, ועוד דכיון שה' צוה את יהושע 'את סוסיהם תעקר' קל לדחות מפני המלך. **ועיין בשו"ת שאילת יעבץ (סימן ק"י)** שכתב שדין צער בעלי חיים נוהג רק בבעלי חיים שהם בני מלאכה, ולא בשקצים ורמשים. וכתב שם שכלב וחתול בני מלאכה, שהכלב שומר מגנבים, והחתול צד עכברים **ויש שהביא להוכיח מספר חסידים** (אות מ"ד) שצער בעלי חיים אינו דווקא בבני מלאכה]. **ואפילו רבי שמעון לא קאמר (דאצטריך למכתב פריקה) אלא משום דלא מסיימי קראי (לטעינה) אבל מסיימי קראי דרשינן קל וחומר, משום מאי לאו משום צער בעלי חיים דרשינן (והכי יליף, מה טעינה דליכא צער בעלי חיים חייב, פריקה דאיכא צער בעלי חיים לא כל שכן)? דלמא משום דאיכא חסרון כים. והכי קאמר ומה טעינה דלית בה חסרון כים חייב, פריקה דאית בה חסרון כים לא כל שכן.**

וטעינה אין בה חסרון כים, מי לא עסקינן (וכי אין המקרא מדבר אף בהולך לסחורה...) דאדהכי והכי בטיל משוקיה (כתבו התוס' וא"ת מ"מ כיון שהתורה לא חילקה בין סוגי הטעינה, אם כן יש אופן של טעינה שאין בו חסרון כים, ונדרוש ק"ו ממנו **וי"ל** שאם היו עושים ק"ו כזה, היינו מדמים טעינה שיש בה חסרון כים לפריקה, שכשם שפריקה אף שיש בה חסרון כים לא נוטלים עליה שכר, כמו כן אין נוטלים שכר על טעינה שיש בה חסרון כים, ומאחר והפסוק לא מחלק בין סוגי הטעינה, היה מקום לומר שאין ליטול שכר גם על טעינה שאין בה חסרון כים והפסוק המדבר על פריקה נכתב לדרוש שום דרשה אחרת, ולא היינו אומרים שנכתבו ב' פסוקים בפריקה ובטעינה בכדי לומר שטעינה בשכר ופריקה בחינם) **אי נמי אתו גנבי ושקלי כל**

מה דאיכא בהדיה. תדע (דלרבנן דפליגי עליה דר׳ שמעון, ולר׳ שמעון) דצער בעלי חיים דאורייתא, דקתני סיפא, רבי יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יתר על משאו אין זקוק לו, שנאמר תַּחַת מַשָּׂאוֹ משאוי שיכול לעמוד בו. לאו מכלל דתנא קמא (ת״ק דרבי יוסי הגלילי, רבנן ור׳ שמעון) סבר זקוק לו (ואמאי זקוק לו, אי משום מצות עזב תעזב הא כתיב משאו הראוי לו, אלא...) מאי טעמא לאו משום דצער בעלי חיים דאורייתא (**הסבירו התוס׳** המקשה סבור דת״ק נמי ידרוש משאו שהוא יכול לעמוד בו, ואם המדובר במשא שאינו יכול לעמוד בו נהי דאין חייב לסייע בחנם משום דלית ביה מצות פריקה מ״מ בשכר חייב לסייעו משום צער בעלי חיים. **וא״ת** ולרבי יוסי הגלילי דסבר צער בעלי חיים לאו דאורייתא ואית ליה לקמן (לג.) דטעינה בשכר, קשה כיצד לומד שטעינה בשכר, שאם היה סובר שצער בעלי חיים דאורייתא, אפשר לומר שהתורה כתבה פסוק על פריקה כדי ללמד שטעינה בשכר, שאת עניין פריקה אפשר ללמוד ללא פסוק בק״ו ממצות טעינה. אך מאחר שסובר שצער בעלי חיים אינו דאורייתא, א״כ לדעתו היה צריך לכתוב את מצות פריקה, א״כ מניין לומד שמצות טעינה היא בשכר **וי״ל** דדריש ק״ו מחסרון כיס, שתכתוב התורה רק טעינה, דיש טעינה שאין בה חסרון כיס וכ״ש פריקה שיש בה חסרון כיס, אלא כתב פריקה ללמדנו דטעינה בשכר, וכיון דטעינה שאין בה חסרון כיס הויא בשכר גם היכא דאית בה חסרון כיס. **ועתה לפי״ז** אין הוכחה מהק״ו מטעינה לפריקה שצער בעלי חיים דאורייתא, ובאו להוכיח כאן שצער בעלי חיים דאורייתא ממקום אחר, ולא מכח ק״ו. **וא״ת** ודלמא באופן שהמשא יתר על יכולתו שת״ק מצריך לפרוק הוא רק מדרבנן **וי״ל** דכל הסוגיא מוכחת דאי צער בעלי חיים לאו דאורייתא אינו חייב לסייעו אפי׳ בשכר כדאמרינן בסמוך, וכי ליתיה למריה בהדיה ליעבד גביה בשכר, ולעולם צער בעלי חיים דאורייתא אבל אי הוי דרבנן פטור היה אפילו בשכר, וכן משמע בהמשך, דקאמר ׳ואי אמרת לאו דאורייתא אמאי מטפל ביה׳, ויכלה הגמ׳ לתרץ שיש רק חיוב מדרבנן, ומזה שלא תירצה הגמ׳ כן משמע שאין חיוב לטפל)? דלמא בתחת משאו פליגי, דרבי יוסי סבר דרשינן תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו, ורבנן סברי לא דרשינן תחת משאו (למשא הראוי לו, דמשאו כל משא שעליו משמע).

תדע (דהכי הוא כדדחינא לך) דצער בעלי חיים לאו דאורייתא, דקתני רישא הלך וישב לו, ואמר לו הואיל ועליך מצוה לפרוק פרוק פטור, שנאמר עמו. ואי סלקא דעתך צער בעלי חיים דאורייתא, מה לי איתיה למריה בהדיה, ומה לי כי ליתיה למריה בהדיה? לעולם צער בעלי חיים דאורייתא, מי סברת פטור פטור לגמרי, ודלמא פטור בחנם, וחייב בשכר. והכי קאמר רחמנא כי איתיה למריה בהדיה עבד גביה בחנם, וכי ליתיה למריה בהדיה עבד גביה (משום צער בעלי חיים) בשכר, ולעולם צער בעלי חיים דאורייתא.

לימא מסייע ליה (לרבא, דאמר לעיל צער בעלי חיים דאורייתא) בהמת נכרי מטפל בה (לפרוק משאה) כבהמת ישראל. אי אמרת בשלמא צער בעלי חיים דאורייתא משום הכי מטפל בה כבהמת ישראל. אלא אי אמרת צער בעלי חיים לאו דאורייתא אמאי מטפל בה [**כתבו התוס׳** וא״ת והלא בספרי דורש שונאך אפילו שונא עובד כוכבים **וי״ל** דאסמכתא בעלמא היא דבפסחים (קיג:) מוקי בשונא ישראל] כבהמת ישראל? התם משום איבה. הכי נמי מסתברא, דקתני אם היתה טעונה יין נסך אין זקוק לה. אי אמרת בשלמא לאו דאורייתא (וטעמא משום איבה הוא) משום הכי אין זקוק לה (שיכול להשמט, ולומר דבר איסור הוא לנו) אלא אי אמרת דאורייתא אמאי אין זקוק לה? הכי קאמר (לעולם דאורייתא, ורישא תנא מטפל בה בין בפריקה בין בטעינה, פריקה משום צער בעלי חיים, וטעינה משום איבה) ולהטעינה יין נסך (דלאו צערא איכא ולאו איבה איכא) אין זקוק לה (**כתבו התוס׳** אבל שאר דברים זקוק ואפילו לטעון משום איבה).

תא שמע בהמת נכרי ומשאוי ישראל וְחָדַלְתָּ. ואי אמרת צער בעלי חיים דאורייתא, אמאי וחדלת (**כתבו התוס׳** וא״ת ולישני בחנם אבל בשכר חייב, ולעולם צער בעלי חיים דאורייתא **וי״ל** דוחדלת משמע לגמרי) עזב תעזב מבעי ליה? לעולם צער בעלי חיים דאורייתא, התם בטעינה (לקמיה פריך הא בפריקה כתיב). אי הכי, אימא סיפא בהמת ישראל ומשאוי נכרי עזב תעזב. ואי בטעינה, אמאי עזב תעזב (**הסבירו התוס׳** וליכא למימר דבטיל משוקיה, דאם כן רישא נמי)? משום

צערא דישראל (שצריך להשהות שם). אי הכי אפילו רישא נמי? רישא בחמר נכרי (ואין בעל המשא שם, ועל הנכרי לטעון) סיפא בחמר ישראל. מאי פסקת (וכי פסקת הדבר כן דכל בהמת נכרי הוי חמר נכרי, וכל בהמת ישראל הוי חמר ישראל)? סתמא דמלתא, איניש בתר חמריה אזיל. והא וחדלת, ועזב תעזב, בפריקה הוא דכתיבי? אמר ליה הא מני רבי יוסי הגלילי היא, דאמר צער בעלי חיים לאו דאורייתא.

תא שמע אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו [**כתבו התוס'** וא"ת כיון דבפסחים (שם) מוקי לה בישראל שמותר לשנאותו כגון שראה בו דבר ערוה מה שייך בו לכוף יצרו **וי"ל** דלא מיירי בשונא דקרא, אלא ששונא אותו בלא סיבה (**התוס'** רא"ש תירץ שלף שמותר לשנאו מ"מ שייך כאן כפיפת יצר לכיון שהוא שונאו גם חבבו שונאו כלכתיב כמיס הפנים לפניס... ומתוך כך באין לידי שנאה גמורה)]. ואי סלקא דעתך צער בעלי חיים דאורייתא, הא עדיף ליה? אפילו הכי, כדי לכוף את יצרו עדיף [**ביאר המנחת חינוך** (**מצוה פ'**) שכשם שהותר צער בעלי חיים לצורך האדם להנאת גופו, או משום כבודו, כל שכן שהותר לצורך תיקון מידות נפשו].

תא שמע שונא שאמרו (קא סלקא דעתך שונא שאמרו אשונא דקרא קאי, דמשתעי בפריקה כי תראה חמור שונאך רובץ וגומר) שונא ישראל, ולא שונא נכרי. אי אמרת צער בעלי חיים דאורייתא מה לי שונא ישראל ומה לי שונא נכרי (**כתבו התוס'** ה"מ לשנויי ישראל בחנם ולעובד כוכבים בשכר)? מי סברת אשונא דקרא קאי, אשונא דמתניתין קאי (אהך מתניתא דלעיל, דשונא לטעון הוא וכיון שבטעינה הוא, אם השונא נכרי אין זקוק לו).

תא שמע [**דף לג ע"א**] רֹבֵץ (מקרה הוא לו שרובץ תחת משאו בפעם הזאת) ולא רבצן (הרגיל בכך) רֹבֵץ ולא עומד, תַּחַת מַשָּׂאוֹ ולא מפורק (והוא צריך טעינה, ולקמן פריך הכתיב הקם תקים) תַּחַת מַשָּׂאוֹ משאוי שיכול לעמוד בו. ואי אמרת צער בעלי חיים דאורייתא, מה לי רובץ ומה לי רבצן (**כתבו התוס'** וא"ת ולישני רובץ בחנם רבצן בשכר דה"נ משני ולא מפורק בחנם אלא בשכר **וי"ל** דניחא ליה לשנויי דאתי כרבי יוסי הגלילי כדמוכח דאתיא כוותיה) ומה לי עומד? הא מני רבי יוסי הגלילי היא, דאמר צער בעלי חיים דרבנן. הכי נמי מסתברא, דקתני תַּחַת מַשָּׂאוֹ משאוי שיכול לעמוד בו, מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא רבי יוסי הגלילי, שמע מינה.

ומי מצית מוקמת לה כרבי יוסי הגלילי, והא קתני סיפא תחת משאו ולא מפורק (והוא צריך טעינה). מאי לא מפורק, אילימא לא מפורק כלל (שלא החמור מפורק ממשאו, ולריך להטעינו עליו, אין לריך לסייע כלל) הא כתיב הקם עמו. אלא פשיטא לא מפורק בחנם, אלא בשכר. מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא רבנן? לעולם רבי יוסי הגלילי היא, ובטעינה סבר לה כרבנן.

תנו רבנן כִּי תִרְאֶה יכול אפילו מרחוק (והטיל עליו שילך שם) תלמוד לומר כִּי תִפְגַּע. אי כי תפגע יכול פגיעה ממש תלמוד לומר כי תראה. ואיזו היא ראייה שיש בה פגיעה שיערו חכמים אחד משבע ומחצה 128 מטר = $\frac{960 \text{ מטר}}{7.5}$ במיל, וזה הוא רים [**כתבו התוס'** אית דגרסי רום דשבע ומחצה רום (תוס' רא"ש הביא שיש להוסיף עוד 2/3 עולה אלפים (ר"ל לוס בגי' 266 ועוד 2/3 ולס נכפול ב – 7.5 הוי 2000) דהוי שיעור מיל כדמוכח ביומא (סז.) גבי סוכות דשעיר המשתלח].

תנא ומדדה עמו (לאחר שהטעינו, שמא יחזור ויפול) עד פרסה. אמר רבה בר בר חנה ונוטל שכר (**הסבירו התוס'** במה שמדדה, ובפריקה מיירי שירא פן ירבץ, דאי בטעינה פשיטא דהא טעינה גופה בשכר וכל שכן מה שמדדה). **פסק הש"ע א.** מצוה מן התורה לפרוק עמו בחנם (כמו באבידה וע"ל סימן רס"ה) אבל לטעון עליו, ה"ז מצוה ונוטל שכרו. וכן בשעה שמדדה עמו עד פרסה יש לו שכר חו"מ (רעב,ו). **ב.** מי שפגע בחבירו בדרך ובהמתו רובצת תחת משאה, בין שהיה עליה משא הראוי לה בין שהיה עליה יותר ממשאה, הרי זה מצוה לפרוק מעליה שנא' עזוב תעזוב עמו [**הגה** היה דרך הבהמה לרבוץ תמיד תחת משאה, או שהיא עומדת תחת משאה, אינו חייב (הגהות הגר"א ל"ל

משוס פריקה אבל חייב משוס צער ב"ח)]. ולא יפרוק ויניחנו נבהל וילך, אלא יקום עמו ויטעון משאו עליה, שנא' הקם תקים, ואם הניחו נבהל ולא פרק ולא טען, ביטל מצות עשה ועבר על מצות לא תעשה, שנא' לא תראה את חמור אחיך חו"מ (רעב,א). **ג.** וכן אם היתה הבהמה של ישראל והמשוי של עובד כוכבים, חייב לפרוק ולטעון משום צער ישראל. אבל בהמת עו"ג ומשאו, אינו חייב להטפל בו אלא משום איבה. (**הגה** וי"א לפרוק חייב אפילו אין העובד כוכבים שם, משום צער בעלי חיים דהוי דאורייתא, וכן בכל מקום דפטור לפרוק מ"מ משום צער בע"ח מיהו חייב, ונפקא מינה שיכול לקבל שכר). חו"מ (רעב,ט). **ש"ע פסק את לשון הרמב"ם** ואף שנראה שפוסק שצער בעלי חיים לאו דאורייתא, מ"מ הבית יוסף והכ"ם מכריח ברמב"ם שסובר דהוי דאורייתא, וא"כ מה שכתוב 'אינו חייב להטפל בו' מדין פריקה, אבל מדין צער בעלי חיים חייב, וא"כ אין מחלוקת בין מרן להרמ"א בזה. **ד.** בהמת עו"ג והמשא של ישראל, אם היה העובד כוכבים מחמר אחר בהמתו אינו זקוק לה, ואם לאו, חייב לפרוק ולטעון משום צער ישראל חו"מ (רעב,ח). **ה.** הפוגע בשנים אחד רובץ תחת משאו וא' פרק מעליו ולא מצא מי שיטעון עמו מצוה לפרוק בתחלה משום צער בעלי חיים, ואחר כך טוען. בד"א, כשהיו שניהם שונאים או אוהבים, אבל אם היה אחד שונא ואחד אוהב, מצוה לטעון עם השונא תחלה, כדי לכוף את יצרו הרע. (**הגה** ודוקא בשונא בעלמא דלא עביד איסורא, אבל אם עביד איסורא ושונאו משום שעבר עבירה, א"צ לטעון עמו כדי לכוף יצרו, דהא יפה עושה ששונאו (נ"י)]. חו"מ (רעב,י). **הרמ"א פוסק** כהנימוק"י ודלא כהתוס' רא"ש שהבאנו לעיל **ו.** השונא האמור בתורה, לא מעו"ג הוא אלא מישראל. והיאך יהיה לישראל שונא, והכתוב אומר לא תשנא את אחיך בלבבך אמרו חכמים כגון שראהו לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר, הרי מצוה לשנאותו עד שיעשה תשובה וישוב מרשעתו, ואף על פי שעדיין לא עשה תשובה, אם מצאו נבהל במשאו מצוה לטעון ולפרוק עמו, ולא יניחנו נוטה למות שמא ישהה בשביל ממונו ויבא לידי סכנה, והתורה הקפידה על נפשות ישראל בין רשעים בין צדיקים, מאחר שהם נלוים אל ה' ומאמינים בעיקר הדת, שנאמר אמור אליהם חי אני נאם ה' אלהים אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה. חו"מ (רעב,יא). **ז.** מאימתי יתחייב לפרוק ולטעון עמו, משיראהו ראיה (שהיא) כפגיעה, שהרי נאמר כי תראה ונאמר כי תפגע וכמה, שיערו חכמים שיהיה ביניהם רס"ו אמה ושני שלישי אמה, שהוא אחד מז' ומחצה במיל, היה רחוק ממנו יותר מזה, אינו זקוק לו חו"מ (רעב,ה). **ח.** פרק וטען וחזרה ונפלה, חייב לטעון ולפרוק פעם אחרת, אפילו מאה פעמים, שנאמר עזוב תעזוב, הקם תקים עמו, לפיכך צריך לדדות עמו עד פרסה, אא"כ אומר לו בעל המשא איני צריך לך חו"מ (רעב,ד).

משנה אבדתו ואבדת אביו אבדתו קודמת [**כתבו התוס'** וא"ת אבדתו ואבדת רבו וכבוד אביו איזהו קודם, אי אבדתו הלא כבוד אביו עדיף למאן דאמר בקדושין (לב.) כיבוד אב משל בן, ואם נאמר שכבוד אביו הלא אבדת רבו קודמת כדאמר לעיל שאם אמר לו אביו אל תחזיר אבידה, לא ישמע לו שנא' אני ה', שגם האב מחוייב בציווי ה'. **ויש לומר** אבדתו קודמת, דהיכא דאביו נהנה מגוף הבהמה של הבן חייב לכבדו כגון שחוט לי בהמתך, אבל לא יכול האב לומר לבנו הניח לבהמתך ליאבד ותביא לי לאכול, שגם לאב קשה האבדה, אלא שרוצה לאכול] אבדתו ואבדת רבו, שלו קודם. אבדת אביו ואבדת רבו, של רבו קודמת (**כתב בדרכי משה** דהיינו דווקא אם היה רבו לומד עמו בחינם. אבל אם אביו שכר לו רב, אביו קודם לכל דבר) שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא. ואם אביו חכם של אביו קודמת (**יש לשאול** לפי הטעם המובא במשנה שרבו קודם לאביו משום שהביאו לחיי העוה"ב, א"כ מדוע אם אביו חכם, אביו קודם לרבו **תירץ המאירי** שאי אפשר לאביו חכם שלא מלמד את בנו) היה אביו ורבו נושאין משאוי מניח את של רבו, ואחר כך מניח את של אביו. היה אביו ורבו בבית השבי פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו. ואם אביו חכם פודה את אביו ואחר כך פודה את רבו.

(גמרא) מנא הני מילי (דשלו קודם)? אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא אֶפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֶבְיוֹן (הזהר מן עניות) שלך קודם לשל כל אדם (**כתבו הפוסקים** דהיינו דווקא אם אינו יכול להחזיר את שתיהן. אבל אם יכול, חייב להחזיר). **ואמר** רב יהודה אמר רב כל המקיים בעצמו כך (אף על פי שלא הטילו עליו הכתוב, יש לאדם ליכנס לפנים משורת הדין ולא לדקדק שלי קודם, אם לא בהפסד מוכיח, ואם תמיד מדקדק פורק מעליו עול גמילות חסדים וצדקה) סוף בא לידי כך (סוף שיצטרך לבריות).

'היה אביו ורבו נושאין משאוי...' תנו רבנן רבו שאמרו רבו שלמדו חכמה (סברת טעמי המשנה ולהבין שלא יהו סותרות זו את זו, וטעמי איסור והיתר והחיוב והפטור, והוא נקרא גמרא) ולא רבו שלמדו מקרא (תורה נביאים וכתובים) ומשנה (כמו שהן שנויות, ואין טעמן מפורש בהן) **דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר** כל שרוב חכמתו הימנו (אם מקרא אם משנה אם גמרא). **רבי יוסי אומר** אפילו לא האיר עיניו (שהודיעו טעם משנה אחת שלא יכול להבין) אלא במשנה אחת זה הוא רבו. אמר רבא כגון רב סחורה, דאסברן זוהמא ליסטרון [מסכת כלים היא שנויה (יג,ב) (כה,ג), ולא הייתי יודע מה כלי הוא, ולמדני שהוא כף גדולה שמסלקין בו זוהם הקדירה והקלחת לצדדין].

שמואל קרע מאניה (קרע שאין מתאחה, כדין תלמיד על הרב) עליה ההוא מרבנן דאסבריה אחד יורד לאמת השחי [משנה בתמיד (ג,ו) אצל הנכנסים שחרית לפתוח דלתות ההיכל מי שזכה בדישון מזבח הפנימי... ושני מפתחות בידו, אחד יורד לאמת השחי ואחד פותח כיון, אחד מן המפתחות הללו פותח פשפש הצפוני שאצל פתח ההיכל בקרן מזרחית צפונית של אולם והיכל, כדתנן התם שני פשפשים היה לו לשער הגדול, אחד לצפון ההיכל והאולם ואחד לדרומו, ואותו שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם, כדמפרש התם, ואותו פשפש שבצפון, והוא לפתח שבזוית האולם, שאצל חמש אמות של כותל ההיכל שבצפון פתח ההיכל, ודלת סובבת בו, ואותו מפתח של אותו הפתח יורד לאמת השחי, פשפשים פתחים קטנים כמין כיפות קטנות, ארכו כעובי רוחב הכותל ודלת סובבת בו, שער קטן אחד יורד לאמת השחי הבא לפתוח בו שחרית פשפש שבזוית האולם עומד מבחוץ בתוך האולם, ומכנים ידו בחור שבכותל עד בית שחיו, ופותח] ואחד פותח כיון [לאחר שנכנס בזה ובא לו לתא אשר על פני אחת עשרה אמה של אולם וקצת מן ההיכל, ופותח במפתח שני דלת אחד שמן התא להיכל מהר בלא טורח כשאר פתחים, ונכנס להיכל לפתוח דלתות ההיכל. **כיון** פירוש מהר בלא טורח, והאי שער הגדול הוא פתח ההיכל שבין אולם להיכל].

אמר עולא תלמידי חכמים שבבבל עומדין זה מפני זה (כדין תלמיד לרב, לפי שהיו יושבין תמיד בבית המדרש יחד ומקשין ומפרקין, וכולם למדים זה מזה) וקורעין זה על זה (**הפבירו התוס'** אע"פ שאינו יודע יותר לפי שלומדין זה מזה. ואם תאמר דאמרינן בשבת (קה:) חייב לקרוע על אדם כשר אפילו לא היה בשעת יציאת נשמה **ויש לומר** דהכא מיירי בקרע שאינו מתאחה כדין תלמיד על רבו, וכן פירש רש"י). ולענין אבדה במקום אביו אינן חוזרין אלא לרבו מובהק (שרוב חכמתו ממנו, כר' יהודה). **פסק השו"ע א.** מי שאבדה לו אבידה, ופגע באבידתו ובאבידת חבירו, אם יכול לחזור את שתיהן חייב להחזירם. ואם לא, יחזיר את שלו, שאבידתו קודמת אפילו לאבידת אביו ורבו, כדדרשינן מאפס לא יהיה בך אביון. ואעפ"כ יש לו לאדם ליכנס לפנים משורת הדין ולא לדקדק ולומר שלי קודם, אם לא בהפסד מוכח. ואם תמיד מדקדק, פורק ממנו עול גמילות חסדים וסוף שיצטרך לבריות חו"מ (רסד,א). **ב.** אבידת אביו ואבידת רבו (**הגה** המובהק ב"י וטור ופוסקים מהש"ס) אבידת רבו קודמת. ואם היה אביו שקול כנגד רבו, אבידת אביו קודמת (כך גי' הרי"ף בגמ'). היה אביו ורבו נושאים משאוי, מניח של רבו ואח"כ מניח של

אביו. היה אביו ורבו עומדים בבית השבי, פודה את רבו ואח"כ פודה את אביו. ואם היה אביו תלמיד חכם, פודה את אביו ואחר כך פודה את רבו. (**הגה** וכן מפרק משאו קודם לרבו, ואף על פי שאינו שקול בחכמה כרבו, אבל אין מחזיר אבידת אביו קודם, עד שיהא שקול כנגד רבו. י"א הא דרבו קודם לאביו היינו שלומד עמו בחנם, אבל אם אביו שוכר לו רבי ומלמדו, אביו קודם לכל דבר ספר החסיליס וכן נראה לי עיקר). יו"ד (רמב,לד). **ג.** הוא ואביו ורבו בשבי, הוא קודם לרבו, ורבו קודם לאביו, אמו קודמת לכולם (**ש"ך** משום דאית לה זילותא טפי) יו"ד (רנב,ט).

קבעי מיניה רב חסדא מרב הונא תלמיד וצריך לו רבו (ששמע שמועות שיש בידו מפי אחרים) מאי (כלומר קודם לאביו לענין אבדה)? אמר ליה חסדא חסדא, לא צריכנא לך, את צריכת לי. עד ארבעין שנין [**פירש המהרש"א** שמה שאומרת הגמרא 'עד ארבעין שנין', נמשך להלן, שהקפידו זה על זה עד מ' שנה. והיינו כדאמרינן במסכת סנהדרין 'כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר השכינה', ומצינו שהיו ישראל נזופין במדבר מ' שנה על שהרהרו אחר שכינה, ולכן ישבו מ' תעניות, יום לשנה. **אבל ר"ח פירש** שהך 'עד ארבעין שנין' קאי אדלעיל, והוא סוף דברי רב הונא, שאמר לרב חסדא, שעד מ' שנים הוא צריך עדיין לרבו, לפי שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו עד מ' שנה, כדאיתא בע"ז (ה:) 'לא קאי אינש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין'] איקפדי אהדדי ולא עיילי לגבי הדדי. יתיב רב חיסדא ארבעין תעניתא משום דחלש דעתיה דרב הונא, יתיב רב הונא ארבעין תעניתא משום דחשדיה לרב חסדא.

איתמר, רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה, רב אחא בר רב הונא אמר רב ששת הלכה כרבי יוסי. ומי אמר רבי יוחנן הכי, והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן רבו שלמדו חכמה (סתמא כר' מאיר) מאי חכמה רוב חכמתו (אם מקרא מקרא, אם משנה משנה).

תנו רבנן העוסקין במקרא מדה (היא קצת) ואינה מדה (שהמשנה ותלמוד יפים ממנה, מפני שתלוין בגירסא ומשתכחים, שבימיהם לא היה גמרא בכתב, וגם לא היה ניתן לכתוב, אלא לפי שנתמעטו הלבבות התחילו דורות אחרונים לכתבו), במשנה מדה ונוטלין עליה שכר, בתלמוד (כבר פירשתי למעלה שהוא לתת לב להבין סתימות טעמי המשנה מה הם, וכששתים סותרות זו את זו יבין לתרץ שיהיו שתיהן קיימות, או לדעת דברי התנאים החלוקים בדבר, ונימא הא מני פלוני חכם הוא) אין לך מדה גדולה מזו, ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד. הא גופא קשיא, אמרת בתלמוד אין לך מדה גדולה מזו, והדר אמרת ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד? אמר רבי יוחנן [**דף לג ע"ב**] בימי רבי נשנית משנה זו [הא דקתני תלמוד אין לך מדה גדולה מזו לפי שמשרבו תלמידי שמאי והלל שהיו לפניו שלשה דורות רבו מחלוקות בתורה ונעשית כשתי תורות, מתוך עול שעבוד מלכיות וגזירות שהיו גוזרין עליהן, ומתוך כך לא היו יכולים לתת לב לברר דברי החולקים עד ימיו של רבי, שנתן הקב"ה לו חן בעיני אנטונינוס מלך רומי, כדאמרינן בע"ז (י:) ונחו מצרה, ושלח וקבץ כל תלמידי ארץ ישראל, ועד ימיו לא היו מסכתות סדורות, אלא כל תלמיד ששמע דבר מפי גדול הימנו גרסה, ונתן סימנים הלכה פלונית ופלונית שמעתי משם פלוני, וכשנתקבצו אמר כל אחד מה ששמע, ונתנו לב לברר טעמי המחלוקת דברי מי ראוין לקיים, וסידרו המסכתות דברי נזיקין לבדם, ודברי יבמות לבדם, ודברי קדשים לבדם, וסתם נמי במשנה דברי יחידים שראה רבי את דבריהם ושנאן סתם, כדי לקבוע הלכה כמותם, לפיכך אמרו בגמ' אין לך מדה גדולה מזו, שיתנו לב לטעמי המשנה] שבקו כולא עלמא מתניתין (מלחזור על גרסת משנתם) ואזלו בתר תלמודא (לחשוב בסברא). הדר דרש להו ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד (פי שירא פן ישתכחו המשניות, ויחליפו שמות החכמים, ובמקום חיוב יאמרו פטור, ובמקום אסור יאמרו מותר).

מאי דרוש (מתחילה, כשדרש שתלמוד גדול) כדדריש רבי יהודה ברבי אלעאי מאי דכתיב הַגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם וּלְבֵית יַעֲקֹב חַטֹּאתָם. 'הגד לעמי פשעם' (עמי דהיינו תלמידי חכמים, את חטאתם אני קורא פשע, שהיה להם לתת לב בטעמי משנתם שיבררו להם על העיקר, ולא יורו הלכה מתוך משנה שאינה עיקר) אלו תלמידי חכמים, ששגגות נעשות להם כזדונות. 'ולבית יעקב (שאר העם) חטאתם (אפילו פשע שלהם אני קורא חטאת)' אלו עמי הארץ, שזדונות נעשות להם כשגגות. והיינו דתנן, רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד (בגמרא, שהוא תירוץ טעמי המשניות, או אם תשמע דבר משנה מרבך הזהר לשאול טעמיו ומי שנאה) ששגגת תלמוד (אם שגית בהוראה בשגגת תלמודך, שלא ידעת טעם המשנה ונתת בה טעם אחר, ומתוך כך דמית לה דין או הוראה שבא לידך ולמדת הימנה שלא כדת, שאין הטעם כמו שהיית סבור, שאילו ידעת טעם המשנה לא דמית לה מעשה הבא לידך) עולה זדון (ענוש אתה עליה כמזיד, שזדון הוא בידך, שלא שאלת טעם מרבך).

דרש רבי יהודה ברבי אלעאי מאי דכתיב 'שִׁמְעוּ דְּבַר ה' הַחֲרֵדִים אֶל דְּבָרוֹ' אלו תלמידי חכמים (ששימשו חכמים הרבה ללמדם טעמי משנתם, זה בזו וזה בזו, שאין הכל בקיאין בכולן) 'אָמְרוּ אֲחֵיכֶם' אלו בעלי מקרא (**כתבו התוס'** שאינם יודעים דינים והוראות כי אם על פי בעלי גמרא) 'שֹׂנְאֵיכֶם' אלו בעלי משנה [ששונאין בעלי תלמוד, לפי שבעלי תלמוד אומרים על בעלי משנה שהן מבלי עולם, כדאמרינן במסכת סוטה (כב.) התנאים מבלי עולם, שמורים הלכה מתוך משנתם **הסבירו התוס'** 'שונאיכם' שסבורים לידע כמו בעלי גמרא ואינם יודעים בירור הדבר] 'מְנַדֵּיכֶם' אלו עמי הארץ (שתלמידי חכמים שנואין ומתועבין להן כנדה **וכן ביארו התוס'**). שמא תאמר פסק סברם ובטל סיכוים (של אלו, שהרי כתיב למען שמי יכבד ה' דמשמע שהם אומרים, אבל אין הדבר כן) תלמוד לומר 'וְנִרְאָה בְשִׂמְחָתְכֶם' (ולא נאמר ואראה בשמחתכם, כך אמר הנביא אני ואחיכם שונאיכם ומנדיכם כולנו נראה בשמחתכם). שמא תאמר ישראל יבושו תלמוד לומר וְהֵם יֵבֹשׁוּ נכרים יבושו (אותם שהם נכרים, שאינם ממנו ואינן נקראין על שם ישראל) וישראל ישמחו.

פרק המפקיד

משנה המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים, ונגנבו (**כתבו התוס'** ה"ה אם אמר פשעתי שהכפל שלו כדאמר בגמ' מגו דאי בעי פטר נפשיה בגניבה, אלא אורחא דמילתא נקט נגנבו שהוא רגילות לטעון דבר שהוא פטור אע"פ שהוא רוצה לשלם. **וריב"ן פירש** דמתניתין נמי ה"פ דהנפקד אומר שנגנבו בפשיעה ולא רצה לישבע היינו ולא רצה לישבע לשקר) **או שאבדו** (**כתבו התוס'** אית דלא גרסי או שאבדו משום דבאבידה ליכא כפל **ויש ליישב** שכך טוען הנפקד, ואחר כך נמצא הגנב **אי נמי** אנו יודעים שנגנבו מתוך ביתו אך אין אנו יודעים אם פשע, 'או שאבדו' שאנו יודעין שנאבד ממנו אך לא ידעינן אם על ידי גניבה או על ידי דבר אחר) שילם ולא רצה לישבע (שבועת שומרים, שלא פשע בה ושלא שלח בה יד, שהיה יכול ליפטר בשבועה זו טעון בירור מדוע אינו מעוניין להישבע , הרי על אמת נשבע **ובחשוקי חמד ב"ק (נז:) דן בזה וזת"ד: הרמב"ם סה"מ מ"ע ז'** כתב שיש מצוה להישבע בשמו כשנצטרך לקיים דבר מן הדברים, או להכחישו, והוא אמרו 'ובשמו תשבע' **ובהשגות הרמב"ן חולק** וסובר שהמצוה היא שלא להשבע בשם אלהים אחרים. **ובמדרדש תנחומא ר"פ מטות** אמר להם הקב"ה לישראל, לא תהיו סבורים שהותר לכם להשבע בשמי אפילו באמת... אלא אם יהיו בך כל המדות, 'את ה' אלקיך תירא' שתהיו כאותם שנקראו יראי אלהים אברהם איוב ויוסף... זהו שאמר 'ובו תדבק' אם יש לך כל המדות האלו אתה רשאי להשבע, ואם לאו אין אתה רשאי להשבע **וכ"כ בספר חסידים (סי' תיח)** שיהודי אחד היה מחויב שבועה לגוי, אמר אם אשבע באמת אוציא כספי מידו ואתן חציו לצדקה. אמר לו החכם, אפילו אם תתן כולו לצדקה ומשלך עוד תוסיף לצדקה, מוטב שלא תתן לצדקה ולא תשבע אפילו באמת, כי כמה כרכים נחרבו עבור שבועת אמת. **ובשו"ת חתם סופר (חו"מ סי' צ)** כתב מנא הא מילתא דרגיל על לשוננו דאפילו שבועת אמת עבירה היא, ועי"ז נמנעים מלהשבע שבועת אמת, ומתפשרים בכל מה דאפשר, גם כי אמרי במדרש רבה (מטות פרשה כב א) ב' אלפים עיירות היו לינאי המלך. וכולם נחרבו על עון שבועת אמת, ועיי"ש שהביא לזה ראיה מקהלת, וכתב שמה דכתיב בתורה 'ובשמו תשבע'

היינו שאינו לוקה, אבל עכ"פ אסורא עביד **עע"ש שהרחיב בזה**) שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא, נמצא הגנב משלם תשלומי כפל. טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם למי שהפקדון אצלו (דכיון דשילם קנה כל תשלומיה, ובגמ' מפרש טעמא). נשבע ולא רצה לשלם, נמצא הגנב משלם תשלומי כפל. טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם לבעל הפקדון.

(גמרא) למה ליה למתני בהמה, ולמה ליה למתני כלים? צריכי, דאי תנא בהמה הוה אמינא בהמה הוא דמקני ליה כפילא (הבעלים מקנין לשומר כפל העתיד להשתלם, כדאמר לקמן שבשעה שמסרה לו לשמור על מנת כן מסרה, שאם תגנב וירצה וישלם יהא כפל שלו) משום דנפיש טירחה לעיולה ולאפוקה, אבל כלים דלא נפיש טירחייהו אימא לא מקני ליה כפילא (לא מסרה לו מתחילה על מנת כן). ואי תנא כלים הוה אמינא כלים הוא דקמקני ליה כפילא משום דלא נפיש כפלייהו (שאין באין לידי ארבעה וחמשה, שאינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד) אבל בהמה דכי טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה אימא לא מקני ליה כפילא, צריכא.

מתקיף לה רמי בר חמא (אמתניתין קא מתמה **הריטב"א תמה** לשון 'מתקיף לה' לא מצינו בשום מקום כקושיא על משנה. **ולכן פירש** שעל המשנה לא הוקשה לגמ' כי היה אפשר לפרש שתקנת חכמים היא, ולא הוקשה לגמרא אלא משום שבצריכותא של הגמרא מבואר שהמפקיד מקנה את הכפל) **והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם** (והיאך הקנו לו בעלים כפל זה, שעדיין לא נתחייב בו גנב) ואפילו לרבי מאיר, דאמר [בקדושין (סג.) הרי את מקודשת לי על מנת שאתגייר איכא למיגמר מינה מוכר פירות דקל לחבירו עד שלא באו לעולם, דאפליגו בה רב הונא ורב נחמן לקמן (סו:)] אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי כגון פירות דקל, דעבידי דאתו (**כתבו התוס'** וא"ת והכא אפילו אי עבידי דאתו היאך יקנה הכפל במעות ששילם והלא מעות אינן קונות אלא למיקם עליה במי שפרע, ועוד מאי קפריך בסמוך מי יימר דמיגנבא והלא כששילם כבר נגנבה והול"ל מי יימר דנגנבה פירוש שכבר נגנבה שמא נאבדה (**הסביר המנחת יהודה מהגרמ"י ליפקוביץ** נראה כונתם להקשות לפי מה שכתבנו לרמי בר חמא בקושיתו קסבר דהמפקיד מקנה לשומר למי הכפל כשיקבל מהגנב הרי דסובר רמי בר חמא דבזמן שהשומר משלם למפקיד רק אז הוא קונה את למי הכפל מה שיקבל מהגנב, א"כ איך טוען רמי בר חמא 'מי יימר שיגנב' הרי היה לומר ולשאול 'מי יימר דנגנב אולי נאבד והוי ספק למפקיד אם בכלל יש לו בהך פיקדון למי כפל, הגם שלשומר ידוע שהיה גנבה אפ"ה עדיין חסר לומרנא שבודאי למי כפל היו הבעלים ג"כ מקנים לשומר, אבל זה לא משום חסרון דהוא לא עבידי דאתי אלא רק משום שהבעלים בזמן שהשומר משלם אינו בטוח שיש לו בכלל למי כפל). **ויש לומר** דהמקשה סבר דבשעת משיכה הקנה לו הפרה לקנות הכפל כשיבא. **ואע"ג** דבב"ב (קמז:) אמרינן שהמקנה דקל לפירותיו אפילו רבנן מודו דקני (א"כ למה כאן לא קני) היינו משום דעבידי דאתו, אבל הכא דלא עבידו דאתא אפילו לר' מאיר לא קני. **וקשה** דבגיטין (מב:) מיבעיא לן בעבד שמכרו רבו לקנם דדילמא אפילו לר' מאיר לא יועיל משום דלא עבידא דאתי דמנגח או דילמא אפילו לרבנן יועיל משום דהא קאי עבדא והוי כדקל לפירותיו, והכא פשיטא ליה דלא מהני פרה לכפילא ואפילו לר"מ **וי"ל** דשמא התם שכיח טפי מהכא (כלומר שיותר שכיח שקור יגח העבד, ולכן חשוב כעתיד לבוא מאשר יבוא לידי כפל) **אי נמי** קושיית הגמ' כאן על הצד שר"מ סובר שעבד שמכרו רבו לקנם לא מהני **ומתרצת הגמ'** נעשה כאומר לו לכשתגנב ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו שגוף הפרה מכר לו (ולא רק הפרה לעניין הכפל) דהשתא הכפל שלו ממילא)

אבל הכא **[דף לד ע"א]** מי יימר דמגנבא (שעתיד להיגנב, דליקני ליה כפל בשעת מסירה, דעל כרחך משעת מסירה בעי לאקנויה, שמשכה ממנו על מנת כן) ואם תמצי לומר דמגנבא מי יימר דמשתכח גנב, ואי משתכח גנב מי יימר דמשלם, דלמא מודי ומפטר [**הסבירו התוס'** פי' דלמא ימהר להודות קודם שיבאו עדים והיינו כרב דאמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור. וכן הלכה כרב ולא כשמואל דמחייב, דר' יוחנן סבר נמי התם דפטור, ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן כדאמר בעירובין (מז:)]?

אמר רבא נעשה כאומר לו (בשעה שמסרה לו) לכשתגנב ותרצה ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו (דקים להו לרבנן דניחא להו לבעלים שיהא בטוח בקרן, על מנת שיהא ספק כפל העתיד לבא של שומר, והרי היא כמסרה לו על מנת כן שאם תיגנב וישלם לו קרן

לד.

שתהא פרה קנויה לו משעה שמסרה, נמצא, למפרע כשגנב הגנב של שומר היתה, דפרה כבר היא בעולם).

מתקיף לה רבי זירא אי הכי (דנמצא שהיתה שלו משעה ראשונה) אפילו גיזותיה וולדותיה נמי (יזכה אף בגיזות וולדות שהיו לה משבאה לביתו, דכיון דנגנב ורצה ושילם נמצאת שלו למפרע) אלמה תניא חוץ מגיזותיה וולדותיה?

אלא אמר רבי זירא נעשה כאומר לו חוץ מגיזותיה וולדותיה. ומאי פסקא (פסקת הדבר בכל אדם שדעתו להקנות כפל אם יבא לכך, ואין דעתו להקנות הולדות)? סתמא דמלתא, שבחא דאתא מעלמא עביד איניש דמקני, שבחא דמגופה לא עביד איניש דמקני.

איכא דאמרי אמר רבא נעשה כאומר לו (בשעה שמסרה לו) לכשתגנב ותרצה ותשלמני (הקרן) סמוך לגניבתה (שעה אחת לפני גניבתה, תהא הפרה...) קנויה לך (והיא כבר היתה בעולם).

מאי בינייהו (מה הנפקא מינה בין שתי הלשונות של רבא)? איכא בינייהו קושיא דרבי זירא (ללישנא בתרא ליכא לאקשויי גיזות וולדות, דהא סמוך לגניבתה הוא דאקנייה). **אי נמי** דקיימא באגם [כשגנבה גנב, ללישנא בתרא לא קני כפילא, דהא סמוך לגניבתה לא היתה בחצירו שתהא חצירו קונה לו, ומשיכה ההוא שעתה לא הואי, ובמאי נקני, ואם תאמר תקני לו משיכה ראשונה שמשכה לו על מנת לקנותה שעה הסמוכה לגניבתה, הא אמרינן בכתובות (פב.) האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תיקני לך אלא לאחר שלשים לא קנה **הקשו התוס'** תימה דנימא נעשה כאמר לו לכשתגנב ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו סמוך לגניבה (כלומר הקניין מתחיל מעכשיו בשעת משיכה, ולא יסתיים אלא סמוך לגניבה) דהשתא קני אפילו עומדת באגם כדאמר ר' יוחנן בכתובות (פב.) משוך פרה זו ותקנה לך מעכשיו ולאחר שלשים יום קנה אפי' עומדת באגם, וגיזותיה וולדותיה לא קנה אע"פ שאומר מעכשיו שאין הקנין נגמר עד סמוך לגניבתה כדאמר ר' יוחנן בקידושין (ס.) בא אחד וקדשה מעכשיו ולאחר שלשים יום, בא אחר וקדשה מעכשיו ולאחר כ' יום, בא אחר וקדשה מעכשיו ולאחר עשרה ימים, בא אחר וקדשה מעכשיו אפי' הן מאה כולם תופסים בה, דכל חד וחד רווחא לחבריה שבק. **ושמא י"ל** דקדושין אלימי וכיון דאשכחו רווחא תו לא פקעי אבל הכא גיזות וולדות לכל הפחות הנהו דאיתנהו בשעת מסירה אהני מעכשיו לקנותה סמוך לגניבתה למפרע (ולפי"ז חוזרת הקושיא מדוע לא קונה גיזותיה וולדותיה)].

'שילם ולא רצה לישבע...' **אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן** לא שילם שילם ממש, אלא כיון שאמר הריני משלם, אע"פ שלא שילם.

תנן 'שילם ולא רצה לישבע' שילם אין, לא שילם לא. אימא סיפא 'נשבע ולא רצה לשלם', טעמא דלא רצה, הא רצה אע"פ שלא שילם? אלא מהא ליכא למשמע מינה [**הקשו התוס'** תימה כיון דקשיא ליה רישא לסיפא נימא נעשה (כ"ל כך במשנה: אם אמר שרוצה לשלם ולא שילם בפועל, נעשה כנשבע ולא רצה לשלם) דאמרינן כעי"ז בקידושין (ה:) ותקשה לר' יוחנן **וי"ל** שדברי ר' יוחנן שאם אמר הריני משלם הוי כשילם קיימים. ומה שברישא כתוב 'שילם ולא רצה להישבע' הוא משום מחלוקת אביי ורבא בב"ק (קח.) שנחלקו באופן שתחילה נשבע השומר שנגנב ממנו והתחרט ושילם, לאביי לא קנה הכפל (כיון שהטריח את הבעלים להשביעו) יש לומר לשיטתו שמה שאמרה המשנה 'שילם ולא רצה להישבע קנה הכפל' בא לאפוקי נשבע ואח"כ שילם שלא קנה הכפל. ולרבא שם"ל שקנה הכפל (כיון שלבסוף שילם), באה משנתנו ללמד שילם אע"פ שנשבע תחלה שהכפל שלו, 'ולא רצה לישבע' היינו לא רצה לעמוד בשבועתו ראשונה אלא שילם, שקנה הכפל. אבל אם נשבע תחלה ואח"כ אמר הריני משלם, אין הכפל שלו].

תניא כותיה דרבי יוחנן השוכר פרה מחבירו ונגנבה (אע"פ שהשוכר חייב בגניבה ואבידה, מכל מקום אם רוצה לשקר ולישבע שנאנסה היה נפטר בשבועה) ואמר הלה הריני משלם ואיני נשבע (וחייב עצמו בקרן) ואחר כך נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר.

[**הקדמה לפיסקא הבאה: כתב רש"י** כל חיובי ופטורי דארבעה שומרין ילפינן מקראי לקמן (צד:) שומר חנם ישבע על הכל אם לא פשע, והשואל משלם את הכל, נושא שכר והשוכר פטורין מן האונסין, וחייבין בגניבה ואבידה, שואל פטור במתה מחמת מלאכה הראויה לה, דאמר ליה להכי אושלת לי, ולא לאוקמה בכילתא]

אמר רב פפא שומר חנם כיון שאמר פשעתי מקנה ליה כפילא (נקנה לו הכפל) דאי בעי פטר נפשיה בגניבה. שומר שכר כיון שאמר נגנבה מקנה ליה כפילא, דאי בעי פטר נפשיה בשבורה ומתה. שואל שאומר הריני משלם לא מקני ליה כפילא. במאי הוה ליה למפטר נפשיה במתה מחמת מלאכה, מתה מחמת מלאכה לא שכיח.

איכא דאמרי, אמר רב פפא שואל נמי, כיון שאמר הריני משלם מקני ליה כפילא, דאי בעי פטר נפשיה במתה מחמת מלאכה.

אמר ליה רב זביד (חולק על רב פפא שלא ליטענא שניה) הכי אמר אביי שואל עד שישלם (בפועל, ולא מספיק לומר 'הריני משלם'). מאי טעמא הואיל וכל הנאה שלו (שהיה עושה בה מלאכתו בלא שום שכר **כתבו התוס'** לטעם זה ד'כל הנאה שלו' אפי' אם התנה להיות כשומר חינם לא קנה עד שישלם, ולטעמא דלעיל 'משום דלא שכיח' אם התנה להיות כשומר חינם קנה כפל במגו דפטר נפשיה בגניבה ואבידה דשכיחא) בדיבורא (דהריני משלם) לא מקני ליה (הבעלים) כפילא (שאין זו שום טובה, מוטל היה עליו להניח דעתו, שהשאילה לו חנם).

תניא כוותיה דרב זביד השואל פרה מחבירו ונגנבה, וקידם השואל ושילם, ואחר כך נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשואל. ללישנא קמא דרב פפא ודאי לא הויא תיובתא (דנימא כיון דטעמא דרב פפא משום דלא הוה למפטר נפשיה דהא מתה מחמת מלאכה לא שכיחא, אפילו קדם ושילם נמי אית ליה לרב פפא דלא קני ליה כפילא, ותיקשי ליה, הא ודאי ליכא לאותובי, דמצי אמר לך אנא אף על פי שאמר הריני משלם אמרי, ולא אמרי אע"פ ששילם **כתבו התוס'** ר"ח גרס 'ודאי הויא תיובתא' דכיון דרב פפא מפרש טעמא משום דלא שכיח האי טעמא שייך אפילו בשילם, והא דנקט ואמר 'הריני משלם' משום דנקט גבי ששומר חינם ושומר שכר נקט נמי גבי שואל) ללישנא בתרא לימא תיהוי תיובתיה (מי נימא דשילם דוקא קאמר תנא דברייתא)? אמר לך רב פפא מי אלימא ממתניתין, דקתני שילם ואוקימנא באמר, הכא נמי באמר. מי דמי, התם לא קתני קידם, הכא קתני קידם? מאי קידם קידם ואמר. הא מדקתני (תנא דברייתא) גבי שוכר ואמר (כדאמרינן לעיל תניא כוותיה דר' יוחנן) וגבי שואל קידם (ושילם, בהך דתניא כוותיה דרב זביד) שמע מינה דוקא קתני. מידי גבי הדדי תניא? שיילינהו (בני הישיבה) לתנאי (שהיו שונין תוספתא) דבי רבי חייא ודבי רבי אושעיא [שהם עיקר, כדאמרינן בעלמא (חולין קמא.) כל מתניתא דלא מיתניא בי רבי אושעיא ורבי חייא לא תותבוה בי מדרשא] ואמרי גבי הדדי תניין.

פשיטא, אמר איני משלם וחזר ואמר הריני משלם הא קאמר הריני משלם. אלא אמר הריני משלם [**דף לד ע"ב**] וחזר ואמר איני משלם, מאי, מי אמרינן מהדר קא הדר ביה [**כתבו התוס'** מכאן מוכיח ר"ת שהחייב שבועה לחבירו ואמר לחברו 'השבע אתה במקומי, וטול' קודם שנשבע יכול לחזור בו ולומר 'אני אשבע, ולא אשלם'. ובב"ב (קכח.) דאמר עבדי גנבת והלה אומר אתה מכרתו לי רצונך השבע וטול ונשבע, אינו יכול לחזור בו לא גרם נשבע בלא וא"ו דמשמע שבע"כ ישבע ולא יכול לחזור בו. ובשבועות (לט.) דאמר אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד לא כפרש"י שפוטרין אותו לפי שאינו יכול לחזור בו, אלא יש לומר מסלקין אותו מב"ד כדי שיתבייש לחזור ולומר אשבע. **מיהו שוב פירש ר"ת בתשובה אחת** דשפיר גרסינן נשבע בלא 'ו' וישבע בע"כ, והא דאמרינן בסנהדרין (כד.) גבי נאמן עלי אבא ואביך מחלוקת לאחר גמר דין אבל קודם גמר דין דברי הכל יכול לחזור בו, הכא בנידון של 'הישבע וטול' אפילו קודם שנשבע אינו יכול לחזור בו דכיון שקבל עליו לשלם אם ישבע זה שכנגדו הוי כמו לאחר גמר דין, והכא שמסתפקת הגמ' באמר 'הריני משלם' וחזר בו אי הוי חזרה, אין כונת הגמ' שיכול לחזור בו, אלא רוצה הוא לחזור אף על פי שאינו יכול, ולא מקני ליה כפילא משום דאטרחיה לב"ד כדאמר בסמוך גבי ההוא דאפקיד כיפי, וכה"ג איכא בב"ב (ב"ב קלח.) מדאשתיק קננהו וכשצוח לבסוף מהדר קהדר ביה, פירוש רוצה לחזור ואינו יכול] **או דלמא במלתיה קאי, ודחויי הוא דקא מדחי ליה?**

אמר הריני משלם ומת [**הקשו התוס'** תימה היאך ישלם לבני הנפקד כפל הא אין אדם מוריש קנס לבניו כדתנן בכתובות (מא:)] ואמרו בניו אין אנו משלמין (לא הספיק לשלם עד שמת) מאי? מי

לד:

אמרינן מהדר קא הדרי בהו, או דלמא במלתא דאבוהון קיימי, ודחויי הוא דקא מדחו ליה?

שלמו בנים (והאב לא הספיק לומר הריני משלם עד שמת) מאי, מצי אמר להו כי אקנאי כפילא לאבוכון דעבד לי נייח נפשאי (פעמים רבות עשה לי קורת רוח) לדידכו לא, או דלמא לא שנא?

שילם לבנים (מתו הבעלים ונגנבה, ואמר השומר לבנים הריני משלם, או שילם) מאי, מצו אמרי ליה כי אקני לך אבונא כפילא דעבדת ליה נייח נפשיה, אבל אנן לדידן לא, או דלמא לא שנא?

שלמו בנים לבנים מאי (דליכא שום צד נייחא נפשא באלו שהם קיימים, שלא הם ולא אביהם עשו קורת רוח לאלו, ולא אביהם של אלו קיבל קורת רוח מבני השומר או דלמא כיון ששניהם הראשונים הוה להו נייחא נפשא בהדדי קנו כפילא אף בנים מן הבנים)?

שילם מחצה (מתחילתו אמר הריני משלם מחצה ולא יותר) מאי (לקנות חצי הכפל)? (אם תימצי לומר לא קני מחצה...) שאל שתי פרות (ונגנבו) ושילם (ואמר הריני משלם...) אחת מהן (ולא אמר מתה מחמת מלאכה) מאי (קנות כפל שלה, מי אמרינן כיון דפרה שלימה שילם קנה, או דלמא כיון דתרוייהו חד פקדון הוו, ואינו משלם את שתיהם לא אקני ליה כפילא, שהרי הוא נפסד על ידו)?

שאל מן השותפין ושילם לאחד מהן (חלקו, חצי דמיה שעליו) מאי (לקנות חלקו המגיעו, מי אמרינן כל הקרן שלו שילם, או דלמא בעינן עד שישלם כל הפרה)?

שותפין ששאלו ושילם אחד מהן (חצי דמיו שעליו) מאי (שיקנה חצי הכפל, מי אמרינן הרי שילם כל המוטל עליו)?

שאל מן האשה [**פירש רש"י** פרה של נכסי מלוג, שהקרן שלה והפירות לבעל **הקשו התוס' על פירושו** קשה, שא"כ מה הספק, פשוט שקנה, דכי שאל פרה מן האשה כאילו שאל הפירות מן הבעל יחד עם הפרה שהיא הקרן, וכששילם הפרה לבעל כאילו שילם הקרן לאשה, ויש ליישב שלא שילם בעד הקרן, אלא שילם לבעל חלקו כמו שהיתה שוה לגבי פירותיה, וגרע משילם לאחד משותפים חלקו דהתם שילם קרן, ודוחק. **ויש לפרש** שאל מן האשה כשהיתה פנויה שהיו שלה הקרן והפירות וניסת דהשתא שילם הפירות לבעל אפילו נתן הכל לאשה דכיון דניסת יש לו פירות כדין נכסי מלוג, וכן יש לפרש באותו אופן את ספק הגמ' לגבי אשה ששאלה כשהיא פנויה וניסת ושילמה דהשתא שילם הבעל דהוו הפירות שלו. **והריב"ן פי'** שאל מן האשה ומתה ושילם לבעל מהו, דאפילו אם תמצא לומר דשילם לבנים קנה כפילא משום ניחותא דאבוהון אבל בעל לא חייש לניחותא דאשה, ולליש נא דמעכשיו (נעשה כאומר לו לכשתגנב ותלה ותשלמני, הרי פרתי קנויה לך מעכשיו. **לליש נא** זו כיון שההקנאה משעת השאילה א"כ האשה זו שמקנה הכפל, משאי"כ לליש נא השניה 'שמקנה סמוך לגנ'ב' הבעל מקנה הכפל, י"ל...) אשה אינה חסה על בעלה. וכן אשה ששאלה ומתה ושילם בעל אפי' אם מפקיד מקני כפילא לבני נפקד משום דרחים להו משום אבוהון אבל לא מקני להו לבעל משום אשתו שמתה] ושילם (הפרה) לבעלה מאי (לקנות הכפל, מי אמרינן כיון דקרן לאו דבעל הוא לאו תשלומין מעליא נינהו, ולא קני כפילא, או דלמא כיון דאפוטרופוס הוא על הנכסים, ואוכל הפירות בעלים הוי עלייהו, ותשלומין הן)? אשה ששאלה (לצורך קרקע מלוג שלה) ושילם בעלה מאי? תיקו.

אמר רב הונא (**פירש רש"י** אמתניתין קאי, אע"פ שהוא משלם, כדקתני שילם ולא רצה לישבע. **אמנם הרי"ף והרמב"ם** ביארו דקאי על אדם שאמר 'הריני משלם' **והבין הב"ח בדבריהם וכן פסק סי' רצ"ה** שבאמת אם שילם בפועל לא נשבע, שכיון שקיבל התשלום מחל על השבועה **אמנם הרא"ש** ביאר שלא נתכוון הרי"ף לומר שאם שילם אין משביעין אותו) משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו מאי טעמא חיישינן שמא עיניו נתן בה (**שאל הסמ"ע רצ"ה סק"ב** וא"ת כיון שצריך לישבע עכ"פ שבועה המורה למה לו לשלם. וי"ל דאם אינו משלם צריך לכלול בשבועתו עוד שני ענינים, דהיינו ששמר כראוי, ושלא נהנה ממנו בשליחות יד וכדמסיק המחבר בס"ב וירא השומר לנפשו שמא פעם אחת נהנה ממנו קצת או שלא שמרו כראוי בעת מן העתים).

מיתיבי רישא דרישא המלוה את חבירו על המשכון, ואבד המשכון, ואמר לו סלע הלויתיך עליו, שקל (חצי סלע) היה שוה. והלה אומר לא כי, אלא סלע הלויתני עליו, סלע היה שוה פטור

(הלוה מן השבועה, שאין כאן הודאה במקצת). סלע סיפא דרישא (הוא ל׳ דינריס) הלויתיך עליו, שקל (ב׳ דינריס) היה שוה והלה אומר לא כי, אלא סלע הלויתני עליו, שלשה דינרים היה שוה, חייב (לישבע שכך היה שוה, ומשלם לו דינר שהודה לו). סלע רישא דסיפא הלויתני עליו, שנים היה שוה (והלוה תובע את המלוה את יתר דמיו, וקא סבר האי תנא המלוה על המשכון שומר שכר הוא) והלה אומר לא כי, אלא סלע הלויתיך עליו, סלע היה שוה פטור (מן השבועה, שאין כאן הודאה שחייב לו כלום). סלע סיפא דסיפא הלויתני עליו שנים היה שוה, והלה אומר לא כי, אלא סלע הלויתיך עליו, חמשה דינרים היה שוה חייב. מי נשבע מי שהפקדון אצלו, שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון [**פירש רש״י** ויפסלנו **כתבו התוס׳** פירש רש״י ויפסלנו לעדות ולשבועה. **וקשה לר״ת** צריך לומר להיפך, דכיון שיש חשש שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון כל שכן שעדיף שישבע הלוה שאין המשכון בידו שהוא ידקדק יותר לישבע באמת כדי שלא יפסלנו המלוה, וכי עבדינן תקנה לרמאי, ואם תתרץ דחיישינן שמא המשכון יתקלקל אחרי כן ויוציא עליו לעז אע״פ שנשבע באמת, מ״מ (מהרש״ל) מאי פריך בסמוך כי משתבע מלוה נמי לטרח לוה ולייתי, והשתא אי שוה יותר אם כן נשבע לשקר וכל שכן שיזהר בשבועתו (בשבועת המלוה לא שייך שיתרבו למיו בלא ידעתו **וכיאור לעת רש״י** כתבו הראשונים שיש לחוש, שהלוה אומר כן ״בדלמי״, כי מתוך שאין המשכון אצלו מזה זמן רב, אין הוא בקי בשוייה). **ונראה לרבינו תם כפירוש ר״ח** דנראה כמו שבועה לבטלה וגנאי הוא לישבע היכא שהדבר מתברר אחרי כן שהמלוה יוציא את הפקדון, אבל כי רמינן לה על המלוה לא ישבע עד שידע שלא יוכל למצאה. **וא״ת** אמאי לא חשיב הא בשבועות (מד:) עם הנשבעין ונוטלין דליכא למימר תנא ושייר דאלו קתני כדדייק בקידושין (טז:) גבי אלו מעניקין להם **ויש לומר** דלא חשיב התם אלא אותם שאין יכולין לישבע כגון גזלן וחובל דניכרים הדברים כיון שנכנס שלם בביתו ונתקוטטו ויצא חבול שהוא חבלו, וכן בחנוני אינו יכול לישבע בעה״ב שאינו יודע אם נתן חנוני לפועלים, וכן שכיר שאין בעה״ב יכול לישבע לפי שהוא טרוד בפועליו, ומהאי טעמא נמי במוציא הוצאות על נכסי אשתו אמרינן בכתובות (פ.) ישבע כמה הוציא ויטול דאין האשה יודעת כמה הוציא בעלה ולא חשיב לה פ׳ כל הנשבעים דהוי בכלל שכיר, אבל הכא הלוה יכול לישבע דקים ליה טפי ממלוה אך שלא רצו חכמים גזירה שמא יוציא הלה].

אהייא (קאי מי נשבע דקתני בה) אילימא אסיפא (אחיוב דסיפא) ותיפוק ליה דשבועה גבי מלוה היא (ולמה ליה למתלי טעמא בשמא יוציא הפקדון ויפסלנו לעדות ולשבועה) דהא קא מודי מקצת הטענה? אלא אמר שמואל ארישא. מאי ארישא (הא רישא פטור קתני) אסיפא דרישא (אחיוב דקתני ברישא קאי) סלע הלויתיך עליו, שקל היה שוה, והלה אומר לא כי, אלא סלע הלויתני עליו, שלשה דינרין היה שוה חייב. דשבועה גבי לוה הוא, ואמור רבנן לשתבע מלוה (שלא היתה שוה אלא שקל, ויטול שקל, דכיון דאיכא שבועה על הלוה מן התורה אי אתה יכול לפוטרו בולא כלום, ומשום תיקון עולם שלא יפסל ישראל שקלוה לשבועה מיניה ושדיוה אמלוה) שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון. ואם [**דף לה ע״א**] איתא לדרב הונא (שהשומר המשלם דמים נשבע שאינה ברשותו, אמאי חיישינן לשמא יוציא ר״ל שאם לומרים שאף מי שמשלם עבור הפקדון צריך לישבע שבועה שאינו ברשותו אם כן למה הפכו חכמים את השבועה על המלוה...) כיון דמשתבע מלוה שאינה (המשכון) ברשותו היכי מצי מפיק לה? **אמר רבא** שיש עדים שנשרפה (דהשתא לא אשבעינהו, שהרי הביא עדים). אי הכי מהיכא מייתי לה? **אלא אמר רב יוסף** שיש עדים שנגנבה. סוף סוף מהיכא מייתי לה? דטרח ומייתי לה (מחזר ושואל אחר הנכנסים בביתו, וימצא הגנב). אי הכי, כי משתבע מלוה נמי, לטרח לוה וליתי? בשלמא מלוה ידע מאן קא עייל ונפק בביתיה, ואזיל וטרח ומייתי לה, אלא לוה, מי ידע מאן עייל ונפיק בביתיה דמלוה. **אביי אומר** גזירה שמא יטעון ויאמר לו אחר שבועה מצאתיה. **רב אשי אמר** זה נשבע וזה נשבע (הלוה שהשבועה עליו, נשבע כמה שוה) זה נשבע שאינה ברשותו, וזה נשבע כמה היה שוה. והכי קאמר מי נשבע תחילה מלוה נשבע תחילה (שאינה ברשותו) שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון.

רב הונא בר תחליפא משמיה דרבא אמר רישא דסיפא תיובתא לרב הונא, סלע הלויתני

עליו שתים היה שוה, והלה אומר לא כי, אלא סלע הלויתיך עליו סלע היה שוה פטור. ואם איתא לדרב הונא, מגו דמשתבע מלוה שאינה ברשותו לישתבע נמי אגילגול שבועה כמה היה שוה [דטענה שאין בה שבועה עם טענה שיש בה שבועה מגלגלין עליו שבועה לישבע על שתיהן, וגילגול שבועה דאורייתא היא, בקדושין (כז:) **הספירו התוס'** לרבה ולרב יוסף לא פריך אלא לאביי ורב אשי]

אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא, ואמר לי תהא במאמינו (הא דקתני פטור במאמינו לוה למלוה שאינה ברשותו **כתבו התוס'** ברישא לא מצי לאוקמי הכי משום שברישא חיוב השבועה מוטל על הלוה, ואם יאמין למלוה, שאין המשכון ברשותו, לא יוכל להישבע כמה היה שוה המשכון שמא יוציא הלה את המשכון, לפיכך אינו רוצה להאמינו כדי שיוכל להישבע אבל הכא אין כאן שבועה ואף על פי שמפסיד במה שמאמינו שבועה שהיה יכול לגלגל עליו אינו חושש). ונהמניה לוה למלוה נמי בהא כמה הוה שוה? לא קים ליה בגויה (מימר אמר לוה לא קים למלוה בגויה דמשכון, דלא נתן דעתו עליו לדעת דמיו). ונהמניה מלוה ללוה, דקים ליה בגויה? לא מהימן ליה. ומאי שנא לוה דמהימן ליה למלוה, ומאי שנא מלוה דלא מהימן ליה ללוה (מאי שנא דנקט תנא למלתיה בהכי, שזה נאמן על זה וזה אינו נאמן על זה)? לוה מקיים ביה במלוה (מקרא זה) תֻּמַּת יְשָׁרִים תַּנְחֵם (אם לא שאדם נאמן וישר הוא לא היו מעשרין אותו מן השמים, שנאמר תומת ישרים תנחם) מלוה מקיים ביה בלוה וְסֶלֶף בּוֹגְדִים יְשָׁדֵם. **פסק הרמב"ם א.** המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבו או אבדו אמר הריני משלם ואיני נשבע ונמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח או מכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם למי שהיה הפקדון אצלו שהרי אמר אשלם, חזרה הבהמה עצמה חוזרת לבעליה היא וגזותיה וולדותיה שאין זה השומר קונה שבח הבא מגופה אלא שבח הבא מאליו, וכבר ביארנו שאין הגנב מחזיר גזות וולדות אלא לפני יאוש, נשבע השומר ולא רצה לשלם ואחר כך נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח או מכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם לבעל הפקדון, וכן השוכר פרה מחבירו ונגנבה ואמר הריני משלם ואיני נשבע ואח"כ הוכר הגנב משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה לשוכר שאילו רצה השוכר היה נשבע שנגנבה באונס ונפטר שאלה (ח,א). **ב.** שומר חנם שאמר פשעתי זכה בכפל שהרי חייב עצמו לשלם ואילו רצה אמר נגנבה או אבדה והיה פטור, וכן נושא שכר והשוכר שאמר נגנבה קנה הכפל שהרי חייב עצמו לשלם ואילו רצה אמר מתה והיה נפטר, אבל השואל אינו קונה הכפל עד שישלם מעצמו קידם ושלם מעצמו ואח"כ הוכר הגנב משלם תשלומי ארבעה וחמשה לשואל שאלה (ח,ב). **הסביר הגהמ"י** שפסק הרמב"ם כרב זביד שהבעלים מקנה לשומר את הכפל רק אם שילם בפועל, ולא די באומר 'הריני משלם' **ג.** ...אמר השומר בתחלה איני משלם וחזר ואמר הריני משלם זכה בכפל שאלה (ח,ד). **ד.** אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם, או שאמר הריני משלם ומת ואמרו הבנים אין אנו משלמין, או שלא הספיק לתבוע את השומר עד שמת ותבע הבנים ושלמו בני השומר, או ששלמו הבנים לבנים, או ששלם השומר מחצה, שאל שתי פרות ושלם אחת מהן, שאל מהשותפין ושלם לאחד מהן, שותפין ששאלו ושלם אחד מהן, שאל מן האשה ושלם לבעלה, אשה ששאלה ושלם בעלה כל אלו ספק והרי הכפל מוטל בספק ואינו תחת יד אחד מהן לפיכך חולקין הכפל או השבח בין בעל הפקדון ובין השומר, ואם קידם אחד מהן ותפס הכל אין מוציאין מידו ואפילו בח"ל שאלה (ח,ה). **פסק השו"ע א.** שומר חנם שאמר הריני משלם ואיני נשבע, אם היה הפקדון דבר שכל מינו שוה ומצוי בשוק לקנות כמותו... ה"ז משלם ואינו נשבע. אבל אם היה הפקדון... דבר שאינו מוצא לקנות כמותו בשוק, חוששין שמא עיניו נתן בו, ומשביעים אותו בנקיטת חפץ שאינו ברשותו, ואח"כ משלם. וה"ה לשאר השומרים, כגון השואל שאמר מתה, או נגנבה, ושומר

שכר והשוכר שאמרו נגנבה, או אבדה, אע"פ שהם חייבים לשלם משביעים אותם שבועה שאינה ברשותם ואח"כ משלמים דמי הבהמה או החפץ, שאנו חוששים לו שמא עיניו נתן בה. ואם אמרו הבעלים יתר על זה היה שוה, כולל בשבועתו שאינו שוה אלא כך וכך. חו"מ (רצה,א). **ב.** שומר שכר דינו כש"ח לענין אם כפר או טענות אחרות שביניהם, כגון אם אמר לו נשתמשת בחפץ וקלקלתו, וכיוצא בזה, נשבע היסת ונפטר. ואם השומר טוען שנאנסה, אם במקום שעדים מצויים, יביא עדים ויפטר, או ישלם. ואם אין מצויים, ישבע שהיא כדבריו, ויכלול בשבועתו שלא שלח בה יד ושאינה ברשותו, ואם טען נגנבה, או אפילו שאומר פשעתי בה והריני משלם, משביעין אותו שאינה ברשותו. חו"מ (שה,א). **ג.** המלוה על המשכון, ואבד או נגנב בלא אונס, שהרי המלוה חייב בדמי המשכון, כמו שנתבאר, ואמר המלוה סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה, והלוה אומר סלע הלויתני עליו וסלע היה שוה, הרי המלוה נשבע תחלה שבועת השומרים שאינו ברשותו, והלוה נשבע היסת שהיה שוה כנגד החוב, ונפטר חו"מ (עב,ט). **ד.** אמר המלוה סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה, והלוה אומר סלע הלויתני עליו וג' דינרין היה שוה, ישבע המלוה תחלה שאינו ברשותו, ואחר כך ישבע הלוה כמה היה שוה, שהרי הודה במקצתו, וישלם הדינר חו"מ (עב,י). **ה.** אמר הלוה סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה. (**הגה** ומיירי שאבדו בפשיעה, למאן דאמר דלא הוי עליו אלא שומר חנם) והמלוה אומר שלא היה שוה אלא סלע, אם הלוה מאמינו שנאבד, או שיש לו עדים שנאבד, נשבע המלוה היסת, ונפטר. ואם אין הלוה מאמינו שנאבד, וגם אין לו עדים שנאבד, נשבע המלוה שאינו ברשותו, ומגלגל עליו שלא היה שוה יותר ממה שהלוהו. ואם המלוה מודה במקצת, שאמר הלוה סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה, ואמר המלוה שלא היה שוה אלא חמשה דינרים, משלם לו הדינר שמודה, וישבע שלא היה שוה יותר מחמשה דינרים, וכולל בשבועתו שאינו ברשותו, אם אינו מאמינו שנאבד וגם אין לו עדים שנאבד... אמר הלוה סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה, והמלוה אומר איני יודע כמה היה שוה, ישבע המלוה שאינו ברשותו, ויכלול בשבועתו שאינו יודע שהיה שוה יותר מדמי החוב, ויפטר. ואם יש עדים שנאבד, או שהלוה מאמינו, נשבע היסת שאינו יודע שהיה שוה יותר מדמי החוב, ויפטר... חו"מ (עב,יב).

ההוא גברא דאפקיד כיפי (נזמים) גביה חבריה, אמר ליה הב לי כיפי. אמר ליה לא ידענא היכא אותבינהו. אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה כל לא ידענא פשיעותא היא, זיל שלים. לא שילם, אזל רב נחמן אגביה לאפדניה מיניה. לסוף אישתכח כיפי, ואיקור (יתר על הדמים שפרע לבעלים). אמר רב נחמן הדרי כיפי למרייהו, והדרא אפדנא למרה.

אמר רבא הוה יתיבנא קמיה דרב נחמן (כשדן דין זה) ופרקין המפקיד הוה (ובפרק זה היינו עוסקין) ואמרי ליה שילם ולא רצה לישבע (קתני מתניתין דקני כפילא, והאי נמי שילם, וליקני רווחא דאייקור **הסבירו התוס'** וצ"ל דיוקרא דכיפי הוי שבחא דעלמא כמו כפילא, ולא דמי לגיזות וולדות דאותו שבח ניכר בגוף הבהמה) ולא אהדר לי, ושפיר עבד דלא אהדר לי. מאי טעמא התם לא אטרחיה לבי דינא, הכא אטרחיה לבי דינא [**הסבירו התוס'** דלא דמי להא דבב"ק (קח.) בנשבע ואח"כ שילם שרבא ס"ל דקנה כפילא, אפי' שהטריח את המפקיד לבית דין להשביעו דהתם משלם ברצונו, אבל רב נחמן הוצרך לגבות אפדנו].

למימרא דסבר רב נחמן דשומא הדר (נכסי לוה ששמו בית דין לבעל חוב חוזרין אליו אם נותן מעות לבעל חוב, כי הכא דהדר אפדנא למרה)? שאני התם, דשומא בטעות הוה (דסבור היה שאבדו הנזמים, והרי לא אבדו) דקא הוה כיפי מעיקרא (שהרי בתחילת השומא היו הנזמים בידו, ולא היה יודע, דאילו היה יודע שכן לא שמו לו הטרקלין, אבל שומא שבית דין שמין על שאין לו מעות והוא חייב לו הרי הוא כמכר גמור, ואינה חוזרת).

אמרי נהרדעי שומא הדר עד תריסר ירחי שתא. ואמר אמימר אנא מנהרדעא אנא וסבירא לי שומא הדר לעולם. והלכתא שומא הדר לעולם. משום שנאמר וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב.

(הגמרא מביאה כאן פסקי הלכות בדין 'שומא הדר') פשיטא, שמו ליה (בית הדין) לבעל חוב (את נכסי מי שלוה ממנו) ואזל איהו ושמה לבעל חוב דידיה, אמרינן ליה (לבעל חוב שני) לא עדיף את מגברא (מבעל חוב ראשון) דאתית מיניה (שבאת מכחו, כשם שהוא מחזירה ויטול מעותיו משום ועשית הישר והטוב אף אתה קבל מעותיך מבעלים הראשונים משום ועשית הישר והטוב).

(בעל חוב ששמו לו קרקע, ו...) זבנה (מכרה, או) אורתא (הוריש, או...) יהבה במתנה, ודאי הני (אחרונים, או לוקח או יורש או מקבל מתנה) מעיקרא אדעתא דארעא נחות (שיהא קרקע שלהם, ולא שיקבלו מעות, דאילו בעל חוב אית ביה משום ועשית הישר והטוב, דאמרינן לא היה לך עליו אלא מעות, והרי הן לך, אבל אלו קרקע קנו) ולאו אדעתא דזוזי נחות (**התוס'** וא"ת ואמאי לא מהדר מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו **וי"ל** דהראשון מן הדין נמי אין מחזיר שמכורה היא לו שהרי אוכל פירות בלא נכייתא אלא משום ועשית הישר והטוב מהדר, ולכך שני לא מהדר).

שמו לה לאשה (את הנכסים של מי שלוה ממנה) ואינסיבא (אפילו לא שמאתן לבעלה בכתובתה להיות נכסי צאן ברזל, שהן קנויין לבעל, אלא עיכבתן לעצמה להיות נכסי מלוג, הקרן שלה והבעל אוכל פירות) או שמו מינה דאשה (שהיתה היא הלוה ושמו את נכסיה) ואינסיבא ומתה, בעל בנכסי (מלוג של) אשתו לוקח הוי (דין לוקח נתנו בו חכמים. הלכך, היכא דשמו לה ואינסיבא ומתה וירשה בעלה כדאמרינן זבנה אדעתא דארעא נחות) לא מיהדר (**כתבו התוס'** אפי' אי הוי יורש לא מחזיר כדאמר זבנה אורתה... אלא משום לא מהדרינן ליה נקטיה, דאי יורש הוי מהדרינן ליה שהבן פודה קרקע של אביו. **ואע"ג** דבב"ב (קלט:) מסיק שעשו לבעל מה שטוב לו, אם טוב לו להיות לוקח הרי דינו כלוקח, ואם טוב לו להיות יורש, יש לו דין של יורש, וא"כ מדוע הכא לא מחזירים לו כיורש. **ויש לומר** דאמרינן שם שזה דוקא היכן שלא נגרם ע"י זה הפסד לאחרים, אבל כשנגרם הפסד לאחרים, לא. ולכך הכא לא הוי כיורש משום פסידא דמלוה ולא מהדר ממה נפשך דאפי' יורש הוי לא מהדר, ודר' יוסי בר חנינא מפרש התם דלקוחות אפסדו אנפשייהו). והיכא דשמו מינה ואינסיבא ומתה וירשה בעלה ובא להחזיר החוב וליטול הקרקע...) לא מהדרינן ליה [ולא מצי למימר יורשה אני, דכלוקח שוייה רבנן ולא כיורש). דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו [כשהיתה סנהדרין באושא, שגלתה וישבה שם סנהדרי גדולה, כדאמרינן בר"ה (לא.) גבי עשרה מסעות] האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה (להיות הבעל אוכל פירות בחייה, וגוף הקרקע יהיה ללוקח לכשתמות) ומתה הבעל מוציא (גוף הקרקע) מיד הלקוחות [והכי מוקי לה בכתובות (עח:) תקנת אושא בגופה של קרקע לאחר מיתה, אלמא כלוקח שויוהו רבנן, ואומר לו אני לקחתי ראשון, דאי כשאר יורש שויוהו רבנן יורש שמכר אביו נכסיו בחייו אין לו ירושה בהן].

[**דף לה ע"ב**] אגביה איהו בחובו (כלומר אם לא שמוה בית דין למלוה על כרחו של לוה, וקם ליה מעצמו, ולא הטריחו לדין, ואמר לו טול קרקע זה בחובך) פליגי בה רב אחא ורבינא. חד אמר הדרה, וחד אמר לא הדרה. מאן דאמר לא הדרה סבר האי זביני מעליא היא, דהא מדעתא דנפשיה אגביה. ומאן דאמר הדרה סבר לא זביני מעליא הוא, והאי דאגביה מדעתיה ולא אתא לדינא מחמת כיסופא הוא דאגביה.

ומאימת אכיל פירי (מי ששמו לו בית דין קרקע בחובו, מאימת היא קנויה לו לאכול פירות)? **רבה אמר** מכי מטיא אדרכתא לידיה [לאחר תשעים יום שנפסק הדין, דאמרינן (טו.) דבית דין כותבין אדרכתא שטר פסק דין אנכסי לוה, שבכל מקום שימצאם משלו יקחם, ומוסרין לו השטר) **אביי אמר** עדיו בחתומיו זכין לו (מיום שנחתם שטר האדרכתא בבית דין, אע"פ שלא בא לידו). **רבא אמר** מכי שלימו ימי אכרזתא

[אע"פ שבאה אדרכתא לידו ולא מצא נכסים ללוה עד לאחר זמן, וכשמצא הוזקק לבא לבית דין, ומכריזין שיש כאן קרקע למכור, כדאמרינן בערכין (כא:) ואם בא זה וקיבלה ביותר ממה ששמוה אחרים מוסרין אותה בידו לאחר שכלו ימי הכרזה, ובמסכת ערכין (כא:) מפרש כמה ימים מכריזין, ועד דשלמו הנך יומי הוי פירי דלוה **כתבו התוס'** וא"ת בכתובות (קד:) דאמר רבא אחוי אדרכתיך והתם רבא גרסינן מדאמר והא מר הוא דאמר אחריות טעות סופר הוא והיינו רבא דפסיק כן לעיל בפ"ק (טו:), א"כ רואים שרבא ס"ל שגובים משעת קבלת האדרכתא, ולא מכי שלמו ימי האכרזתא כמו שכתוב כאן **וי"ל** שיש להסביר את הגמ' שם אחוי לי אדרכתיך דאי שפיר כתיבא הוה גבי מיומא דאכרזתא. **ואית דגרסי** בשמעתין רבא אמר מכי מטא אדרכתא לידיה ובתר הכי רבה ולפי זה אתי טפי בפשיטות ההיא דכתובות, והקדים רבא לאביי ורבה משום דאדרכתא קודם לאכרזתא ודברי אביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו מיושב טפי לשנות בתר דברי רבא]. **פסק השי"ע**

א. המפקיד אצל חבירו בין כלים בין מעות, ואמר תן לי פקדוני, ואמר לו השומר איני יודע אנה הנחתי פקדון זה, או באיזה מקום קברתי הכספים המתן לי עד שאבקש ואמצא ואחזיר לך, הרי זה פושע וחייב לשלם מיד. הו"מ (רצא,ז). **המרדכי** ביאר את הגמ' 'כל לא ידענא פשיעותא היא' דחייב לשלם מיד ואין לדחותו ולומר המתן עד שיבוקש ואחזיר לך. **ב.** בית דין ששמו קרקע לבעל חוב... בין בנכסי לוה בין במשועבדים שביד הלוקח, ולאחר זמן השיגה ידו של לוה או של נטרף או של יורשיהם והביאו לבעל חובו מעותיו, מסלקין אותו מאותה קרקע, אפילו שהתה ביד הבעל חובו כמה שנים... הו"מ (קג,ט). **ג.** קרקע ששמו אותה לבעל חוב ואחר כך שמוה בית דין לבעל חוב של זה המלוה, הרי זו חוזרת, ולא יהא כחו גדול מכח בעל חוב הראשון... קרקע ששמו לבעל חוב, ומכרה הבעל חוב או נתנה במתנה, או ששמוה לבעל חוב מדעתו או שמת והורישה, אינה חוזרת... שמו קרקע לאשה, ונשאת, או ששמו ממנה ונשאת, בעל בנכסי אשתו כלוקח הוא, ולא מחזיר ולא מחזירין לו [**הגה** וי"א דוקא כשמתה האשה (**הסביר הגר"א** כגי' דידן ומתה אבל הרי"ף ורמב"ם ל"ג לה)]. הו"מ (קג,י). **ד.** ...ומאימתי אוכל הטורף פירות שדה זו, משיפסקו ימי ההכרזה. ואם יש טעות באדרכתא, אינו אוכל פירות אפילו מיום ששלמו ימי ההכרזה הו"מ (צח,ט). **פסק הרמב"ם** כל הקונה הכפל קונה השבח הבא מאליו, כיצד הפקיד ארבע סאין אצל חבירו והרי הן שוין סלע ונגנבו או אבדו ואמר הריני משלם סלע ואיני נשבע ואח"כ נמצאו והרי הן שוין ארבע סלעים הרי הן של שומר ואינו משלם אלא סלע (**השגת הראב"ד** דוקא שבא השבח אחר ששלם או שאמר הריני משלם) בד"א בשלא הטריחן לבעלים בדין אבל אם הודה שפשע וחייבוהו ב"ד ליתן ולא נתן ברצונו עד שכפוהו ב"ד על כרחו ונטלו ממנו ואח"כ הוכר הגנב או נמצא הפקדון יחזיר לבעלים כמות שהוא ומחזירין לשומר הדמים שלקחו ממנו, ואם כלים או קרקע גבו ב"ד ממנו בשומא מחזיר לשומר כליו או שדהו שאלה (ח,ג).

משנה השוכר פרה מחבירו (ועמד שוכר) והשאילה לאחר (לעשות בה ימי שכירותו) ומתה כדרכה, ישבע השוכר (למשכיר) שמתה כדרכה (ופטור, שהשוכר אינו חייב באונסין) והשואל (שהוא חייב באונסין) ישלם לשוכר. אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו, אלא, תחזור פרה לבעלים [הרלשקוניס **כתבו התוס'** אין לפרש שטעמו של ר' יוסי דכיון ששילם השואל לשוכר, הרי זה כמו שקיימת הפרה ביד השוכר, ומצי המשכיר לתבוע מהשוכר, שהרי לקמן (צו:) שאל רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו שוכר הוי או שואל הוי, ומעמידה הגמ' באופן שהשכירה האשה פרה מעלמא והתחתנה (ומתה הפרה כדרכה ביד הבעל דהוי לונס, כך שקולל חייב ושוכר פטור) ומבארת הגמ', שלפי רבנן ודאי בעלה פטור משום דאשתו עמו במלאכתו והויא שאלה בבעלים, ואשה פטורה מדין שוכר (מהרש"ל) אלא שאלת הגמ' היא לפי דעת ר' יוסי אם שואל הוי להתחייב לבעלים הראשונים במתה כדרכה או שוכר הוי ופטור. **ועתה** אם נאמר שטעמו של ר' יוסי דכיון שמשלם השואל לשוכר, הרי זה כמו שקיימת הפרה ביד השוכר, לא מובן מה הסתפק רמי בר חמא, כיון שכשם שלרבנן אין הבעל משלם לאשתו מדין בעליו עמו, כמו כן לר' יוסי הבעל פטור לשלם לאשתו מדין בעליו עמו, נמצא שמודה ר' יוסי שאין הבעל משלם לבעלים הראשונים. **אלא** טעמא

לה:

דרבי יוסי הוא משום דסבר דשוכר לא קני אלא בשבועה ומשכיר יאמר לו דל אנת ודל שבועתך ומשתעינא דינא בהדי שואל, ואפילו אם יש עדים שמתה כדרכה דאין השוכר צריך לישבע מ"מ לא קני לה אלא בהבאת עדים ויאמר לו אני פוטרך מהבאת עדים, ורבנן סברי דשוכר קני לה במיתה ופליגי בדברי המקשה והמתרץ שבגמ' (כ' יוסי סבר כהמקשן שהשוכר אינו קונה אלא בשבועה, ומאי המשכיר לפוטרו מהשבועה, וחכמים סוברים כהתלמן שכבר משעת מיתה נקנית הפרה לשוכר) **ונראה** אם המשכיר עצמו היה שם בשעה שמתה ביד שואל, שר' יוסי יודה לדברי רבנן דהתם ודאי קני לה במיתה גרידא דהשתא אין השוכר צריך לעשות כלום).

(גמרא) אמר ליה רב אידי בר אבין לאביי מכדי שוכר במאי קני להאי פרה בשבועה (שהוא נשבע למשכיר) ונימא ליה משכיר לשוכר דל אנת ודל שבועתך, ואנא משתעינא דינא בהדי שואל. אמר ליה מי סברת שוכר בשבועה הוא דקא קני לה, משעת מיתה הוא דקני, ושבועה כדי להפיס דעתו של בעל הבית (שלא יאמר פשעת בה).

אמר רבי זירא פעמים שהבעלים (המשכירין הראשונים) משלמין כמה פרות לשוכר [על פרה זו, לפי דברי משנתנו (ל"ל לפי דברי ת"ק) יש שיהו כולם שלו, ויש שיעשה בהם ימי שכירותו ויחזירם].

היכי דמי? אגרה מיניה מאה יומי (ראובן ששכר פרה משמעון שיעשה בה מלאכה מאה יום) והדר שיילה מיניה תשעין יומי (חזר שמעון ואמר לו עשה עמי טובה והשאילני אותה תשעים יום מן המאה ששכרת, ולאחר תשעים אחזירנה לך לעשות אצלך עשרה ימים להשלים המאה, וכן עשה, יש כאן דין משנתנו, דתנן השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר בתוך ימי שכירותה, דמה לי בעלים ומה לי אחר, אם מתה אצל שואל הרי שוכר פטור בשבועה, והשואל משלם לשוכר **הסבירו התוס'** השתא אם מתה חייב שתי פרות לשוכר אחת שתהא שלו ואחת שיעשה בה מלאכה י' ימים ויחזירנה למשכיר אבל אי שיילוה ק' יום לא יתחייב לו רק אחת של שאלה). הדר אגרה מיניה תמנן יומי (חזר ראובן ובא אצלו ואמר לו השכירנה לי מתשעים יום שהיא שאולה בידך ממני, ואשתעבד בה שמונים יום, וטול שכרך, וכן עשה הרי היא בחזקת שאילתו על שמעון כאילו השכירה לאחר, שהרי נוטל שכרו וכל הנאה שלו, ואם היתה מתה אצל ראובן היה ראובן פטור בשבועה, ושמעון משלם לו פרה אחת ששאל ממנו והוא חייב באונסים, ופרה אחרת לעשות אצלו עשרה ימים להשלים המאה **כתבו התוס'** ה"מ למימר אגרה צ' יום (שבאמת אין נפק"מ בזה שהשכיר פ' ימים או ל' ימים) אלא לפי שבשאלה הוצרך לפחות (כדי להרבות את מספר הפרות שיהיה הבעל מחוייב לשוכר) פוחת גם בשכירות **ועי"ל** דאי אגרה צ' יום דהיינו כל ימי השאלה הוי כאילו נתן לו מעות לבטל השאלה כיון שאינה חוזרת לו לאחר השכירות להשלים ימי השאלה, ואי הדר שיילה ע' יום לא יתחייב רק אחת דשאלה ודשכירות ק' יום, וכן י"ל ברישא שמובן שהשאילה לצ' יום, דאי שיילה ק' יום בימי השכירות כאילו ביקש שיתבטל השכירות ולא יתחייב כלום. **ונראה** שבמשנה אפי' אם השאילה לכל ימי השכירות, השכירות לא בטלה אפי' שאין הפרה עתידה לחזור לשוכר, כיון שעדיין הפרה באחריות השוכר מגניבה ואבידה ופשיעה אם היה עם השואל במלאכתו דאז השואל פטור והשוכר חייב, אבל הכא אי שיילה ק' יום השוכר פטור מכל דבר, כיון שאין לו שום אחריות על הפרה, לפיכך הוי ביטול השכירות) והדר שיילה מיניה שבעין יומי (מן השמונים ששכרה ממנו, על מנת שיחזירנה לו, ויעשה בה עשרה ימים להשלים השמונים של שכירות השני, ואם היתה...) מתה בתוך ימי שאלתה (בתוך שבעים יום הללו, הרי יש כאן דין השני כדין הראשון, וישבע ראובן שמתה כדרכה) דאכל שאלה ושאלה (שמעון השואל) מיחייב חדא פרה (סה"כ ארבע פרות, שתים נחלטות לו בשביל שתי פרות שאולות שהשאילו ראובן, ובפעם זה כאילו מתו שתיהן, שהרי אין פרתו בעין שהשאילו בראשון דנימא הרי החזיר לו פרתו, וזו שהוא משלם לו עכשיו בתורת תשלומין באה לידו, והרי יש לו עליו שתי תביעות על שתי שאילות, ושתי תביעות על שתי שכירות לעשות אצלו עשרים יום).

אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא מכדי חדא פרה היא, עיילה ואפקה, אפקה משכירות ועיילה לשאילה, אפקה משאילה ועיילה

לשכירות (ולענין תשלומין נמי, לשלם ליה פרה אחת, ותעמוד במקום הראשונה תחת שתי השאילות ותהא שלו, ואחת ימסור לו לעשות בה עשרים יום)? אמר ליה ומי איתא לפרה בעינא, דנימא ליה הכי (אילו היתה קיימת היה פטור לגמרי, אלא שיעשה בה עשרים יום, עכשיו שמתה בא עליו בתורת תשלומין שואל לשוכר על שתי תביעות, מר בר רב אשי סבירא ליה כאתקפתא דרב אחא מדפתי)

מר בר רב אשי אמר אין לו עליהן אלא שתי פרות, חדא דשאלה וחדא דשכירות, שום שאלה אחת היא (דכיון דחדא פרה הואי, אלא שמחמת שוכר שהשאיל הוא בא עליו שני שאילות פרה אחת אינן אלא אחת) ושום שכירות אחת היא, דשאלה קני לגמרי, דשכירות עבד בה ימי שכירותיה, ומיהדר ליה למרה.

אמר רבי ירמיה פעמים ששניהם בחטאת (אמתניתין קאי השוכר והשואל נשבעו לשקר ולא כפרו ממון, והרי הן בשבועות ביטוי, וקרבן שלו חטאת כדכתיב בויקרא או נפש כי תשבע...) **[דף לו ע"א]** פעמים ששניהם באשם (אם נשבעו לשקר, והיו נשכרים בשבועתם להקל פרעון מעליהם כפירת ממון היא זו, וקרבן שבועה שלהם אשם איל בן שתי שנים, דכתיב 'והביא את אשמו איל תמים בערכך כסף שקלים' והוא אשם גזילות) פעמים שהשוכר בחטאת והשואל באשם, פעמים שהשוכר באשם והשואל בחטאת. הא כיצד, כפירת ממון אשם, ביטוי שפתים חטאת.

<u>פעמים ששניהם בחטאת</u> כגון שמתה כדרכה, ואמרו נאנסה (על ידי לסטים, ונשבעו שכך, אע"פ שהשואל משלם אונסין משביעין אותו כדרב הונא שבועה שאינה ברשותו, דחיישינן שמא נתן עיניו בה, ונשבע שנאנסה ואינה ברשותו). שוכר דבין כך ובין כך (בין שנשבע באמת שמתה כדרכה, בין שנשבע לשקר שנאנסה) מיפטר פטור (מלשלם, הלכך אין בשקר זה כפירת ממון, דהא אם הודה על האמת היה פטור שבועת ביטוי היא, ו...) בחטאת. שואל דבין כך ובין כך חיובי מיחייב (נמצא שלא כפר ממון בשיקור שבועתו, ושבועת ביטוי קאי...) בחטאת. <u>פעמים ששניהם באשם</u> כגון שנגנבה (והשוכר חייב לשלם לבעלים, והשואל ישלם לשוכר) ואמרו מתה מחמת מלאכה (ופטר שואל עצמו בשקר מלשלם לשוכר, והשוכר מלשלם לבעלים) דתרוייהו קא כפרי ממונא, דהא מיחייבי וקא פטרי נפשייהו. <u>שוכר בחטאת ושואל באשם</u> כגון שמתה כדרכה (ואם הודו על האמת שוכר פטור ושואל חייב) ואמרו מתה מחמת מלאכה, שוכר דבין כך ובין כך מיפטר פטור חייב בחטאת, שואל דמיחייב במתה כדרכה, וקא פטר נפשיה במתה מחמת מלאכה באשם. <u>שוכר באשם ושואל בחטאת</u> כגון שנגנבה (ושניהם חייבין) ואמרו מתה כדרכה (השוכר פוטר עצמו בשקר, אבל השואל לא נפטר בכך מלשלם). שוכר הוא דמיחייב בגניבה ואבידה [**כתבו התוס'** מכאן יש להוכיח דהלכה כמ"ד דשוכר כשומר שכר דמי וכן מוכח ביבמות (סו:) וכן לקמן (צז.) גבי מרימר בר חנינא אוגר כודנייתא לבי חוזאי] וקא פטר נפשיה במתה כדרכה באשם. שואל, דבין כך ובין כך חיובי מיחייב (לשלם, קאי על שבועתו...) בחטאת.

מאי קא משמע לן [רבי ירמיה, משניות שלימות הן בשבועות המשנה מחובה לחובה ומפטור לפטור ומפטור לחובה פטור מאשם גזילות, מחובה לפטור חייב]? לאפוקי מדרבי אמי [**הסבירו התוס'** ה"ה דהוה מצי למימר לאפוקי מדשמואל דאמר בשבועות (כה.) דשבועת ביטוי ליתא אלא ביכול להיות להבא, אבל שבועה שזרק פלוני צרור לים פטור שאין יכול לומר שבועה שיזרוק והכא מיחייב שבועה כי נשבע שנאנסה אף על גב דליתא בלהבא] דאמר כל שבועה שהדיינים משביעים אותה אין חייבין עליה משום שבועת ביטוי, שנאמר אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם כי תשבע מעצמה, קמ"ל דלא כרבי אמי.

אתמר שומר שמסר לשומר **רב אמר** פטור (מכל מה שהיה נפטר, אם שמרה הוא עצמו

כתבו התוס׳, וא״ת והא תנן בגיטין (כט.) אם אמר טול הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר **וי״ל** דאע״ג דאסור להפקידו ביד אחר מ״מ בשביל כך אינו חייב לפרוע) **ורבי יוחנן אמר** חייב (אפילו באונסין).

אמר אביי לטעמיה דרב לא מבעיא שומר חנם שמסר לשומר שכר (דפטור מן האונסין, ואין לך לומר פשיעה היא זו שמסרה לאחר) דעלויי עלייה לשמירתו. אלא אפילו שומר שכר שמסר לשומר חנם, דגרועי גרעה לשמירתו פטור. מאי טעמא דהא מסרה לבן דעת. ולטעמיה דרבי יוחנן, לא מיבעיא שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעה לשמירתו, אלא אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר, דעלויי עלייה לשמירתו חייב. דאמר ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר (**הסבירו התוס׳** אין לפרש דטעמא דחייב לר׳ יוחנן אליבא דאביי משום דשינה מדעת המפקיד ולכך יתחייב בכל האונסין אפי׳ באונסין שהיו ראוין לבא ברשות שומר הראשון, דא״כ מאי פריך אביי לרבא לקמן ׳לימא ליה ר׳ אמי לר׳ אבא מלאך המות מה לי הכא מה לי התם׳... והלא כיון דשינה מדעת בעל הפרה הוא חייב אפילו באונסין שהיו באין אפי׳ אם היתה ברשותו לכך הוצרך לתרץ שהשאיל מדעת בעלים. **אלא י״ל דהטעם** הוא דחשיב כאילו פירש לו שאם ישנה מדעתו כגון שימסרנה לאחר שיהיה כאילו פשע בה, וכל אונסין שיארעו לה שנוכל לתלות שאם לא מסרה לאחר שלא היו נארעים חייב בה. כגון, אם מתה בבית שומר שני דיש לתלות דהבלא דאותו בית קטלה ושמא אם היתה בבית שומר הראשון לא היתה מתה שבריא בית אחד יותר מאחר, והוי כפשע בה ויצאה לאגם שהוא מרעה שמן וטוב ומתה דחייב לאביי דאמר דהבלא דאגמא קטלה. וכן לרב אם מסרה לחש״ו ומתה ברשותן חייב מהאי טעמא, והיכא שלא פשע בה כגון לרב כשמסרה לבן דעת או שנעל בפניה כראוי ויצאה לאגם או שהוליכה בעצמו לאגם ומתה שם פטור, אבל אם נעל בפניה שלא כראוי אף על פי שפשע, אם מתה שם פטור כיון דאפילו נעל בפניה כראוי היתה מתה שם. ואפילו למ״ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב היינו דוקא כמו צריפא דאורבני דאפשר אם לא פשע מתחילה לא היה נארע אונס של גניבה. וכן מוכח לקמן (עח.) דתנן השוכר את הפרה להוליכה בהר והוליכה בבקעה והוחלקה פטור הוחמה חייב, והשתא למ״ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב כי נמי הוחלקה אמאי פטור הלא תחילתה בפשיעה לענין הוחמה וסופה באונס לענין הוחלקה אלא משום דאפילו הוליכה בהר כל שכן דהוחלקה לכך פריך לקמן אביי לרבא שפיר ׳מלאך המות, מה לי הכא מה לי התם׳. **ואפי׳** למ״ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור הכא כשמסר לשומר אחר חייב לר׳ יוחנן, דהתם בצריפא דאורבני לא היה האונס ראוי להיות נארע עד שבאו גנבים אבל הכא אגלאי מילתא שאותו הבל ואותו מקום היה מסוכן יותר להמית בהמה זו דמיד שבאת שם התחיל החולי וכן קאמר אביי לקמן דאפי׳ למ״ד פטור הכא חייב).

אמר רב חסדא הא דרב לאו בפירוש אתמר, אלא מכללא, דהנהו גינאי דכל יומא הוו מפקדי מרייהו (לעזי רש״י מעלר) גבה דההיא סבתא. יומא חד אפקדינהו לגבי חד מינייהו, שמע קלא בי הלולא, נפק אזל, אפקדינהו לגבה דההיא סבתא. אדאזל ואתא אגנוב מרייהו. אתא לקמיה דרב ופטריה. מאן דחזא (אחד מן התלמידים ששמע מפיו דפטריה...) סבר משום שומר שמסר לשומר פטור. ולא היא, שאני התם, דכל יומא נמי אינהו גופייהו גבה דההיא סבתא הוו מפקדי להו (דלא מצו אמרי ליה אין רצוננו שיהא בידה).

יתיב רבי אמי וקאמר לה להא שמעתא (דר׳ יוחנן רביה) איתיביה רבי אבא בר ממל לרבי אמי השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר, ומתה כדרכה, ישבע השוכר שמתה כדרכה, והשואל משלם לשוכר. ואם איתא, לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר? אמר ליה הכא במאי עסקינן בשנתנו לו הבעלים רשות להשאיל. אי הכי, לבעלים בעי לשלומי (שואל שהם השאילוה לו)? דאמרו ליה (בעלים לשוכר) לדעתך (כרצונך, אם תרצה להשאילה לו ימי שכירותך אין אנו מקפידין, הלכך הוא השאילה, והבעלים אין יכולין לומר אין רצוננו).

מתיב רמי בר חמא המפקיד מעות אצל חבירו, צררן והפשילן לאחוריו (או) מסרן לבנו ובתו הקטנים, ונעל בפניהם שלא כראוי (בפני אותם הקטנים, שלא יצאו לחוץ ויאבדו המעות) חייב, שלא שמר כדרך השומרים. טעמא דקטנים, הא גדולים פטור. אמאי, נימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר? אמר רבא כל המפקיד [**דף לו ע״ב**] על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד (על דעת שהנפקד מוסרו לאשתו ובניו הגדולים, ואין יכולין לומר אין רצוננו...). אמרי נהרדעי

דיקא נמי (דהאי דגדולים פטורין דוקא בניו נקט, ולא אחרים) דקתני או שמסרן לבנו ובתו הקטנים חייב, הא לבנו ולבתו הגדולים פטור, מכלל דלאחרים, לא שנא גדולים ולא שנא קטנים חייב. דאם כן (דלאחרים נמי גדולים פטור) ליתני קטנים סתמא (**כתבו התוס'** וא"ת תקשה לרב (שהרי מלולק מהמשנה שלמ מסרה לאחר בין גדול בין קטן חייב) **וי"ל** שרב יתרץ דבניו נקט לרבותא דסד"א דעל דעת בניו הקטנים נמי מפקיד דרגילות הוא שלפעמים מוסר חפציו לבניו קטנים קמ"ל. **אי נמי** לכך נקט בניו ולא נקט קטנים סתמא משום דבעי למידק הא גדולים הוי כדרך השומרים ומותר משום דעל דעת בניו הגדולים מפקיד, אבל גדולים דעלמא אסור למסור אע"פ שאינו מתחייב בכך) **שמע מינה.**

אמר רבא הלכתא, שומר שמסר לשומר חייב. לא מבעיא שומר שכר שמסר לשומר חנם, דגרועי גרעה לשמירתו. אלא אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר חייב, מאי טעמא דאמר ליה את מהימנת לי בשבועה (שלא פשע בה **כתבו התוס'** ולכך היכא שהשומר הראשון יכול לישבע על האונס או שהיו עדים בדבר פטור ואפי' מסר לחש"ו ומתה ברשותם כיון דאף בבית שומר הראשון היתה מתה דמלאך המות מה לי הכא מ"ל התם... וסובר רבא שזהו טעמו של רבי יוחנן ולא כאביי דאמר משום דאין רצוני וכן הלכה כרבא, ולא כר"ח דפסיק כאביי) **האיך** לא מהימן לי בשבועה (ואני אומר שישנה בידו, או אכלה, או פשע בה). **פסק הש"ע**

א. השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה או נאנסה, כיון שהשני חייב, תחזור לבעלים הראשונים, שאין הלה עושה סחורה בפרתו של זה. ואם אמר לשוכר אם תרצה תשאילנה ויהיה דינך עם השואל ויהיה דיני עמך, אז ישלם השואל לשוכר הו"מ (שז,ה). **פסק כר' יוסי** שכן נפסק בגמ' כמותו. **ב.** שומר שמסר לשומר, חייב, אפילו אם הוא שומר חנם ומסר לשומר שכר, דאמר ליה את מהימן לי בשבועה היאך לא מהימן לי בשבועה. אפילו אם ידוע לכל שהשני טוב וכשר יותר מראשון. [**הגה** מיהו שומר שמסר לשומר לפני המפקיד, ולא מיחה, פטור (מרדכי)]. לפיכך אם דרך הבעלים להפקיד תמיד דבר זה אצל השומר השני, הרי השומר הראשון פטור מלשלם, והוא שלא ימעט שמירתו, אבל אם מיעט שמירתו, כגון שהראשון היה שומר שכר והשני ש"ח, או שהראשון שואל והשני ש"ש, פושע הוא הראשון ומשלם, אף על פי ששאל או שכר בבעלים. ואם יש עדים ששמר השני כראוי, נפטר שומר ראשון. ואפילו לא היו שם עדים, אם השומר הראשון ראה ויכול הוא לישבע, הרי זה נשבע ונפטר... הו"מ (רצא,כו). **כתב הב"י** שהתוס' הרי"ף הרא"ש והרמב"ם פסקו כרבא ששומר שמסר לשומר חייב מטעם דאת מהימנת לי בשבועה האיך לא מהימן לי בשבועה, ולכן אם יש עדים ששמר השני כראוי, ועוד כיו"ב, נפטר שומר ראשון, וכ"פ הש"ע.

ג. כל המפקיד אצל בעל הבית, בין כלים בין מעות, על דעת אשתו ובניו ובני ביתו (הגדולים) הוא מפקיד... אבל אם מסר לבניו ובני ביתו הקטנים, או לעבדיו, בין גדולים בין קטנים, או לאחד מקרוביו שאינם שרויים עמו בבית ואין סומכין על שלחנו, ואין צריך לומר אם מסרם לאחר, הרי זה פושע וחייב לשלם, אלא אם כן הביא השומר השני ראייה שלא פשע... הו"מ (רצא,כא).

אתמר, פשע בה (שלא נעל בפניה כראוי) ויצאת לאגם (מקום שאינה משתמרת שם אצל זאבים ולא אצל גנבים. ומיהו, לא אכלוה לא זאבים ולא גנבים) ומתה כדרכה (דהוי תחילתו בפשיעה, שמא יטרפוה זאבים, וסופו לא אבדה באותה פשיעה אלא בדבר שהוא אונס). **אביי משמיה דרבה אמר** חייב, **רבא משמיה דרבה אמר** פטור.

אביי משמיה דרבה אמר חייב, כל דיינא דלא דאין כי האי דינא לאו דיינא הוא. לא מבעיא למאן דאמר [לקמן בפרקין (ב"מ מב.) גבי ההוא דאותיב זוזי דפקדון בצריפא דאורבני, דהויא פשיעותא לגבי נורא, ונטירותא לענין גנבי, ואיגנוב, וגניבה לגבי שומר חנם אונס הוא] תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב דחייב. אלא אפילו למאן דאמר פטור הכא חייב (דהתם ליכא פשיעותא אלא לענין נורא, אבל הכא איכא למימר בפשיעה מתה, שאם היתה בבית לא מתה, ויציאתה לאגם היא פשיעת

לו:

מיתתה...). מאי טעמא דאמרינן הבלא דאגמא קטלה.

רבא משמיה דרבה אמר פטור, כל דיינא דלא דאין כי האי דינא לאו דיינא הוא. לא מיבעיא למאן דאמר תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור, דפטור. אלא אפילו למאן דאמר חייב, הכא פטור. מאי טעמא דאמרינן מלאך המות, מה לי הכא ומה לי התם [אבל התם גבי זוזי, אם שמרם כהלכתם, דקיי"ל (מב.) כספים אין להם שמירה אלא בקרקע לא נגנבו, ואע"ג דקיימא לן בצריפא דאורבני אין דרך גנבים לבקש שם מעות ואונס הוא, מיהו על ידי שלא שמר כדין שמירתם אבדו, אבל פרה זו, אם היתה בבית נמי היתה מתה]

ומודי אביי דאי הדרא לבי מרה ומתה דפטור, מאי טעמא דהא הדרא לה, וליכא למימר הבלא דאגמא קטלה.

ומודי רבא כל היכא דאיגנבה גנב באגם (שזהו דבר שהוא פשיעה אצל יציאתה לאגם, אע"פ שסופה מתה בי גנב חייב, ולא אמר אי הוה בבית שומר נמי הוה מתה) ומתה כדרכה בי גנב דחייב. מאי טעמא (משעת גניבה היא אבודה מן הבעלים) דאי (נמי) שבקה מלאך המות בביתיה דגנבא הוה קיימא (הלכך החיוב בא לו על שעת הגניבה).

אמר ליה אביי לרבא לדידך דאמרת מלאך המות, מה לי הכא ומה לי התם, האי דאותביה רבי אבא בר ממל (לעיל) לרבי אמי (מהשוכר פרה והשאילה לאחר, לימא אין רצוני...) ושני ליה בשנתנו לו בעלים רשות להשאיל (מאי דוחקיה לשנויי הכי, נימא ליה אם אירע בה אונס אחר, דמצינו למימר אם היתה בבית לא נאנסה היה חייב, אבל זו מתה כדרכה מלאך המות נמי בבית שוכר קטיל לה) ולימא ליה מלאך המות, מה לי הכא ומה לי התם (ומדלא שני ליה הכי שמעינן למאן דאמר תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, לא שנא אונס מלאך המות משאר אונסין)?

אמר ליה לדידכו (דאמריתו טעמא דשומר שמסר לשומר חייב משום ד...) מתניתו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר איכא לאותבה לההיא (ומאי דניחא ליה לרבי אמי שני ליה, אנא לא סבירא לי לא אתקפתא ולא שינויא) לדידי דאמינא (טעמא) אנת מהימנת לי בשבועה והאיך לא מהימן לי בשבועה ליכא לאותבה כלל (שהרי שוכר עצמו נשבע לו, כדתנן ישבע השוכר שמתה כדרכה).

מתיב רמי בר חמא (על דברי רבי שומר ש...) העלה לראשי צוקין (הרים חדים ומשופעים) ונפלה אין זה אונס (אלא פשיעה, דדרכה ליפול) וחייב. הא מתה כדרכה (בראש הצוק) הרי זה אונס, ופטור (דהוי סופו באונס). ואמאי, לימא ליה אוירא (צינה) דהר קטלה, אי נמי אובצנא (עייפות, טורח המעלה) דהר קטלה? הכא במאי עסקינן שהעלה למרעה שמן וטוב (דדרך הרועים להעלות שם בהמות לרעות **הסבירו התוס'** דהשתא לא הוי פשיעה בהעלאה). אי הכי, נפלה נמי (יש לו ליפטר, כי לא פשע כלל בהעלותו אותה לראשי צוקין)? שהיה לו לתוקפה (להחזיק בה, שכן דרך הרועים) ולא תקפה. אי הכי, אימא רישא עלתה (מאליה) לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס, איבעי ליה למיתקפה (**הסבירו התוס'** בשלמא לרבא דאמר מלאך המות... לא יצטרך להעמיד במרעה שמן וטוב, ולכך העלה לראשי צוקין ונפלה חייב משום העלאה אע"פ שנפלה בע"כ שתקפתו וירדה, ורישא דקתני אי עלתה פטור מיירי שתקפתו ועלתה וכן הנפילה היתה בתקפתו וירדה כמו בסיפא. אבל לאביי דאוקמה במרעה שמן וטוב ולא פשע בהעלאה וחייב משום שפשע בנפילתה דמיירי שהיה יכול לתקפה ולא תקפה א"כ רישא נמי אפי' תקפתו ועלתה אמאי פטור ליחייב משום נפילה שהיה לו לשומרה שלא תפול דמסתמא נפלה דרישא הוי כמו נפלה דסיפא שהיה יכול לתקפה ומשני נפלה דרישא מיירי שתקפתו וירדה דומיא דעלתה דמיירי דתקפתו ועלתה ולא דמיא נפילה דסיפא. **וא"ת** אמאי נקט ברישא עלתה ובסיפא העלה והלא אין חילוק בין העלה מדעתו לעלתה בעל כרחו ובנפילה לבד הוה ליה לפלוגי דתקפתו וירדה הוה אונס, לא תקפתו חייב. **וי"ל** דרישא נקט עלתה לגלויי דנפלה הוי בע"כ וסיפא נקט העלה לגלויי דנפלה הוי שהיה בידו לתקפה ולא תקפה דומיא דהעלה שהיה בידו **וא"ת** וסיפא כיון דמיירי שהיה יכול לתקפה אמאי אוקמה במרעה שמן

וטוב אפילו לא היה מרעה שמן וטוב לא פשע בהעלאה כיון שהיה יכול לשומרה מנפילה וי"ל כיון דאין צורך הבהמה בהעלאה זו פושע הוא שיש לו לחוש שמא ישכח ולא ישמרנה מליפול ולכך אם מתה היה חייב)? לא צריכא, שתקפתו (על כרחו) ועלתה, תקפתו וירדה (ולא יכול להחזיק בה, שחזקה היתה ממנו).

'אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו...' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי. אמר ליה רב שמואל בר יהודה לרב יהודה, אמרת לן משמיה דשמואל חלוק היה רבי יוסי [דף לז ע"א] אף בראשונה (בשילם ולא רצה לישבע, כיצד זה נותן לתוך כיסו כפילו של זה, אלא יחזיר הכפל לבעלים). הלכה כמותו, או אין הלכה כמותו? אמר ליה חלוק היה רבי יוסי אף בראשונה, והלכה כמותו אף בראשונה.

אתמר נמי, אמר רבי אלעזר חלוק היה רבי יוסי אף בראשונה, והלכה כמותו אף בראשונה. ורבי יוחנן אמר מודה היה רבי יוסי בראשונה, שכבר שילם (קודם שנמצא הגנב, וקנה כפל כדאמר מעיקרא אדעתא דהכי אתאי לידיה).

שילם אין, לא שילם לא, והאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן לא שילם שילם ממש, אלא כיון שאמר הריני משלם, אף על פי שלא שילם? אימא מודה היה רבי יוסי בראשונה, שכבר אמר הריני משלם. **פסק השו"ע א.** פשע השומר ולא שמר הבהמה כראוי, ויצאה לאגם ומתה שם כדרכה, פטור, אעפ"י שתחלתו בפשיעה לענין זאבים וגנבים ואם טרפה זאב או נגנבה משם היה חייב, עכשיו שמתה כדרכה פטור, שלא גרמה לה יציאתה. אבל אם גנבה גנב מהאגם ומתה כדרכה בבית הגנב, הרי השומר חייב אף על פי שהוא שומר חנם, שאפילו לא מתה הרי היא אבודה ביד הגנב, ויציאתה גרמה לה להיגנב, וכן כל כיו"ב חו"מ (רצא,ט). פסק כרבא שהלכה כמותו מאביי, שאף למ"ד תחילתו בפשיעה סופו באונס חייב, הכא פטור מלאך המות מה לי הכא מה לי התם. **ב.** אם פשע בו ולא שמרו כראוי לענין אחד, אע"פ שלבסוף נאבד באונס בענין אחר, חשיב פושע וחייב לשלם. מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חבירו והניחם במחיצה של קנים, והיו טמונות בעובי המחיצה ונגנבו משם, ואמרו חכמים אף על פי שזו שמירה מעולה לענין גניבה, אינה שמירה כראוי לענין האש, ומאחר שלא טמנו בקרקע או בכותל בנין, פושע הוא, וכל שתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב, וכן כל כיו"ב חו"מ (רצא,ו). הגמ' בדף (מב.) פסקה הגמ' תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב. **ג.** העלה הבהמה לראש ההר ונפלה ומתה, הרי זו פשיעה. מתה שם כדרכה, פטור חו"מ (רצא,י). **ד.** עלתה מאליה, אפילו לא עלתה בעל כרחו, אין זו פשיעה, אלא דומה לגניבה, ופטור שומר חנם חו"מ (רצא,יא).

משנה אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה, ואיני יודע איזה מכם. או אביו של אחד מכם הפקיד לי מנה ואיני יודע איזה הוא, נותן לזה מנה ולזה מנה, שהודה מפי עצמו (הואיל והודה מפי עצמו, ובגמ' מפרש טעמא מה הוא). שנים שהפקידו אצל אחד, זה מנה וזה מאתים, זה אומר (אחר זמן, כשבאו ליטול פקדונן) שלי מאתים וזה אומר שלי מאתים, נותן לזה מנה ולזה מנה, והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו. אמר רבי יוסי אם כן מה הפסיד הרמאי (אם כן לא יודה לעולם על האמת) אלא, הכל יהא מונח עד שיבא אליהו. וכן, שני כלים אחד יפה מנה ואחד יפה אלף זוז, זה אומר יפה שלי וזה אומר יפה שלי נותן את הקטן לאחד מהן, ומתוך הגדול (ישברנו) נותן דמי קטן לשני, והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו, אמר רבי יוסי אם כן מה הפסיד הרמאי, אלא, הכל יהא מונח עד שיבא אליהו.

(גמרא) אלמא מספיקא מפקינן ממונא (דקתני, נותן לזה מנה ולזה מנה) ולא אמרינן (כשזה תובע וזה אומר איני יודע אם לך אם לחברך) אוקי ממונא בחזקת מריה (בחזקת נתבע זה, שלא נפסידנו ממונו ויהא מונח עד שיבא

אליהו). ורמינהי שנים שהפקידו אצל אחד, זה מנה וזה מאתים, זה אומר שלי מאתים וזה אומר שלי מאתים, נותן לזה מנה ולזה מנה, והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו? אמר ליה פקדון אגזל קא רמית, גזל דעבד איסורא קנסוהו רבנן, פקדון דלא עבד איסורא לא קנסוהו רבנן.

ורמי פקדון אפקדון, ורמי גזל אגזל. פקדון אפקדון דקתני רישא או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה, ואיני יודע איזה הוא נותן לזה מנה ולזה מנה. ורמינהי שנים שהפקידו...? אמר רבא רישא (דחד גברא הפקיד אצלו) נעשה כמי שהפקידו לו (שנים) בשני כריכות (כלומר זה שלא בפני זה) דהוה ליה למידק (מי הפקיד אצלו מנה, ומי מאתים). סיפא (שהפקידו לו שניהם זה בפני זה) נעשה כמי שהפקידו לו בכרך אחד (הוה ליה כמי שנאמנים זה על זה להפקיד שני פקדונותם בצרור אחד) דלא הוה ליה למידק (מה יש לזה בתוכו ומה יש לחבירו, ואע"ג דלא כרך אחד הוה, מיהו כיון שהפקידו זה בפני זה גילו דעתן שלא חשדו זה את זה, לומר שמא חבירו יתבע המאתים) כגון דאפקידו תרוייהו בהדי הדדי בחד זימנא, דאמר להו אנת גופייכו לא קפדיתו אהדדי, אנא קפידנא (בתמיה).

ורמי גזל אגזל קתני הכא אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם, או אביו של אחד מכם הפקיד לי מנה ואיני יודע איזה הוא נותן לזה מנה ולזה מנה. ורמינהי (ממשנה ביבמות) גזל אחד מהמשה [**כתבו התוס'** לא שייך הך פלוגתא לפלוגתא דרבי יוחנן ורב הונא בדף (צז:) בברי ושמא, דאפי' לר"ט דאמר מניח גזילה ביניהם, היינו משום דיודע בודאי שלא גזל לכולם רק לאחד אבל ברי ושמא יודה דברי עדיף, ואפי' לר"ע דאמר ישלם לכל אחד ואחד היינו משום שיודע בודאי שהוא חייב לאחד מהם אבל גבי ברי ושמא יודה דפטור שאינו יודע שהוא חייב כלל] ואינו יודע איזה מהן גזל, זה אומר אותי גזל וזה אומר אותי גזל מניח גזילה ביניהם ומסתלק, דברי רבי טרפון. אלמא מספקא לא מפקינן ממונא, ואמרינן אוקים ממונא בחזקת מריה (מבעלת הגמרא לת הקושיא...) וממאי דמתניתין דהכא רבי טרפון היא (דתקשי לך, דלמא ר' עקיבא היא, דפליג נמי בההיא, ואומר לא זו הדרך מוציאתו מידי עבירה עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד), דקתני (ברייתא) עלה דההיא (משנה) מודה רבי טרפון (**כתבו התוס'** ה"ה דה"מ למפרך מהמשנה ביבמות על זו הברייתא, אלא נח לו להקשות ממשנה ביבמות על משנתנו) באומר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה, ואיני יודע איזה מכם שנותן לזה מנה ולזה מנה (אלמא מודה ר' טרפון בהא, ומה שנא)?

(תיקון) התם דקא תבעי ליה (והוא אין חפץ ליתן אלא מן הדין, ומספיקא לית לן לחיוביה לכל חד וחד) הכא בבא לצאת ידי שמים (מאליו בא לימלך מה יעשה ולא יענש, דהשתא ודאי אמרינן ידי שמים לא יצאת עד שתתן לשניהם, שאם תהא מונחת עד שיבא אליהו נמצא הנגזל מפסיד על ידך דיקא נמי (דטעמא דמתניתין בבא לצאת ידי שמים, מן העונש, ולא מן הדין...) דקתני שהודה מפי עצמו (שלא היה אדם תובעו כלום משמע שהוא בא לימלך) שמע מינה **כתבו התוס'** לכאורה נראה דהשתא לא צריך לשינויי קמאי, דאין חילוק בין כרך אחד לב' כריכות, ורישא דנותן מנה לזה ומנה לזה בבא לצאת ידי שמים, וסיפא דקתבעי ליה יהא מונח. **אך** מדלא קאמר 'אלא התם דקא תבעי ליה' משמע דלא הדר משנוייא קמא, וכן לקמן (ע"ב) דפריך נמי ומי אמר רבא בב' כריכות ה"ל למידק, משמע דלא הדר ביה. **לכך נראה** דכולה מתני' איירי בבא לצאת ידי שמים, ולכך ברישא דהוה ליה למידק נותן לזה מנה ולזה מנה בבא לצאת ידי שמים, וסיפא דבכרך אחד כיון דלא ה"ל למידק אפילו בבא לצאת ידי שמים אינו חייב. ולרבי טרפון נקט ברישא 'אביו' של אחד מכם' ולא נקט 'אחד מכם' לרבותא דאפילו שמא ושמא נותן לכל אחד ואחד בבא לצאת ידי שמים, ולר"ע נקט אביו דמשמע שמא ושמא לכך אינו חייב אלא לצאת ידי שמים כדאמר לקמן (שם) דבשמא ושמא אינו חייב לכל אחד ואחד לר"ע מדינא ונקט אביו דאי הם עצמן הפקידו אם כן מסתמא תבעי ליה וה"ל ברי ושמא ואפילו מדינא חייבין לר"ע דמתניתין אתיא כר"ע נמי דקאמר לקמן (שם) ממאי דמתני' דהכא ר"ע היא, ועוד דהלכה כר"ע מחבירו. ובסיפא דלא נקט שני אבותיכם הפקידו (אלא נקט שניס שהפקידו אצל אחד) לרבותא לא תני הכי (שני אבותיכם הפקידו), ללמד, דאע"ג דטענו ברי פטור אפילו לצאת ידי שמים ואפי' לר"ע כיון

דלא פשע דלא הוה ליה למידק, ולא מחייב ר"ע מדינא אלא בברי ושמא והיכא דהוה ליה למידק, אבל בשמא ושמא אפי' בשני כריכות אינו חייב אלא לצאת ידי שמים, והיכא דלא הוי ליה למידק פטור אפי' לצאת ידי שמים ואפילו בברי ושמא. **וא"ת** דבב"ק (קג:) קאמר מעשה בחסיד אחד שבא לפני ר"ט ואמר ליה הנח דמי מקחך ביניהם וכי לא בעי חסיד לצאת ידי שמים **וי"ל** דר"ט אמר ליה שכך הדין. **וא"ת** התם (קג.) דפריך אמתניתין דקתני הגוזל מחבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפילו למדי ומוקי כר"ט... ומאי איריא נשבע אפי' הודה נמי דתניא מודה ר"ט... ומאי פריך והא אוקמינן ברייתא דמודה ר"ט בבא לצאת ידי שמים ומתני' דהתם מיירי מדינא? וי"ל דמתני' דהתם (קג.) מיירי לצאת ידי שמים להביא קרבן וקא אמר אם רוצה להביא קרבן צריך להביא גזלו למדי דתנן הביא אשמו עד שלא הביא גזלו לא יצא, לכך פריך שהרי גם ללא שבועה וגם ללא הבאת הקרבן צריך להביא גזלו למדי אם רוצה לצאת ידי שמים).

אמר מר התם דקא תבעי ליה. והלה מה טוען (לכל אחד, דקתני מניח גזילה ביניהם ומסתלק)? **רב יהודה אמר רב** הלה שותק **רב מתנה אמר רב** הלה [דף לז ע"ב] צווח (אמר לכל אחד איני מכירך). מאן דאמר הלה צווח אבל שתיקה כהודאה, ומאן דאמר הלה שותק שתיקה דהכא לאו כהודאה הוא, מצי אמר ליה האי דשתיקי לכל חד וחד דאמינא דלמא האי הוא.

אמר מר מניח גזילה ביניהם ומסתלק. ושקלי לה כולהו ואזלי (נמצא זה מוציא מידו כדי להפסיד הנגזל עולמית) והאמר רבי אבא בר זבדא אמר רב כל ספק הינוח (מצא דבר שאין בו סימן בצד מקום שמשתמר קצת, דלא שכיחי אינשי דאזלי, ויש לספוקי שמא מדעת הונח שם לגניזה) לכתחילה לא יטול [המוצאו, שכשיבא בעליו לא ימצאנו, וסימן אין בו שיכריז, לפיכך יניחנו זה, ובעליו יבא ויטלנו, וכל שכן לודאי הינוח, כדתנן (ב"מ כה:) מצא כלי באשפה, מכוסה לא יגע בו] ואם נטל לא יחזיר (ואם בא אחר ואמר שלי הוא, וסימן אינו נותן בו לא יחזירנו, שמא אינו שלו, וסוף הבעלים לבוא, ויביא עדים שהניחו שם, לפיכך יהא מונח ביד זה עד שיבא אליהו, דהאי לא יחזיר לא שיהא שלו קאמר, דהא מעיקרא באיסורא אתא לידיה, אם הינוח הוא, אלמא מידי דמספקא לן דמאן נינהו צריך להניחו ביד מי שהוא, עד שיתברר הדבר)? אמר רב ספרא ויניח (הא דקתני מסתלק לאו דלישקלו אינהו וליזלו, ולא שיוציאנה מידו, אלא תהא מונחת בידו עד שיתברר הדבר, והאי מסתלק סילוק הדין הוא, ויניח גזילה בפניהם בבית דין, ויאמר בררו של מי הוא, ויטול, ומסתלק מן הדין, והגזילה יניח בידו עד שיבא אליהו).

אמר ליה אביי לרבא מי אמר רבי עקיבא [סיפא דגזל אחד מחמשה, ביבמות (קיח:)] לא זו הדרך מוציאתו מידי עבירה עד שישלם גזילה לכל חד וחד, אלמא מספיקא מפקינן ממונא, ולא אמרינן אוקים ממונא בחזקת מריה. ורמינהי נפל הבית עליו ועל אמו (ואין ידוע איזה מת ראשון, והיו לאמו נכסים מבית אביה) יורשי הבן אומרים האם מתה ראשונה (וירשה בנה, ואחריה מת הבן, ואנו יורשין אותו) ויורשי האם (משפחת בית אביה אומרים לקרובי הבן ממשפחת אביו, הבאים לירש את הבן) אומרים הבן מת ראשון (ולא ירש את אמו להוריש אתכם נכסים, אלא הבן מת ראשון, ואחר כך מתה אמו ואנו יורשים אותה) אלו ואלו (בית שמאי ובית הלל שנחלקו בנפילות אחרות בפרק מי שמת, שבית שמאי אומרים יחלוקו, ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן, כאן...) מודים שיחלוקו. ואמר רבי עקיבא מודה אני בזו שהנכסים בחזקתן [**פירש רש"י** אע"פ שאני משל בית שמאי, ואומר בשאר הנפילות יחלוקו בזו אני מודה לבית הלל שהנכסים בחזקתן, ופליגי אמוראי בחזקת מי, והתם מפרש טעמא **אמנם התוס' כתבו** דאע"ג דקאמר מודה אני לאו משום דליהוי מתלמידי ב"ש דביבמות (טו.) בצרת הבת סבר כב"ה דקאמר תמיה אני מתי תבא צרת הבת לידי ואשיאנה והיינו כב"ה, אלא אגב דשנה לעיל אלו ואלו מודים תנא הכא מודה אני]?

אמר ליה התם שמא ושמא (שניהם מכח שמא באים, הלכך נכסים בחזקתן) גזל אחד מחמשה ברי ושמא (כל אחד ואחד אומר אותי גזל, היינו טענת ודאי, וזה אומר איני יודע, וברי עדיף משמא).

והא מתניתין דהכא, אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה, דשמא ושמא הוא, וקתני נותן לזה מנה ולזה מנה, וממאי דרבי עקיבא היא (**כתבו התוס'** וא"ת ואלא כמאן דאי כר"ט כ"ש דלר"ע נותן לזה מנה ולזה מנה **וי"ל** דהכי פי' ממאי דר"ע היא ומדינא, דלמא לצאת ידי שמים (אבל מדינה מודה שמניח ביניהם ומסתלק) ומשני מדקאמר מודה ר"ט למאן מודה לאו לר"ע דאמר מדינא משלם לכל אחד ואחד ואמר ר"ט מדינא מניח ביניהם ומסתלק אבל לצאת ידי שמים מודינא דמשלם לכל אחד ואחד, ושוב דוחה הגמ' הא אוקימנא בבא לצאת ידי שמים (ר"ל בשמא ושמא סובר ר"ע שמניח ביניהם ומסתלק, ואינו מחייב אלא בשא בלאת ידי שמים) ומודה דקאמר ר"ט הכי פירושו כי היכי דאמרת בשמא ושמא משלם לכל אחד ואחד לצאת ידי שמים הכי מודינא לך הכא (שאומר לשנים גזלתי לאחד מכם, ואיני יודע לאיזהו מכם, שנותן לזה מנה ולזה מנה, בבא לצאת ידי שמים) **דקתני** (בברייתא) **עלה דההיא** (דגזל אחד מחמשה) **מודה רבי טרפון באומר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם... למאן מודה, לאו לרבי עקיבא בר פלוגתיה, וממאי דשמא ושמא הוא, חדא דלא קתני** (**מתניתין**) **תובעין אותו** (**דלא קתני אותי גזל**), **ועוד הא תני רבי חייא** (**להך מתניתא דגזלתי את אחד מכם בתוספתא דיליה ותני לה הכי אמר לשנים גזלתי אחד מכם ואיני יודע איזהו**) **זה אומר איני יודע, וזה אומר איני יודע** (**נותן לזה מנה... כדקתני במתניתין, אלמא בשמא ושמא עסקינן**)? **הא אוקימנא לה בבא לצאת ידי שמים.**

אמר ליה רבינא לרב אשי, ומי אמר רבא כל בשתי כריכות הוה ליה למידק, והאמר רבא ואי תימא רב פפא הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה, שמניח רועה ביניהן ומסתלק [**פירש רש"י** גבי פלוגתא דר' טרפון ור' עקיבא איתמר, במסכת בכורות (יח:) שנים שהפקידו זה טלה אחד וזה שנים, זה אומר שנים שלי, וזה אומר שנים שלי, והתם שתי כריכות נינהו, ואפילו הפקידו זה בפני זה דבר הנראה הוא מי מביא אחד ומי מביא שנים, דבשלמא גבי כריכות מעות, הואיל דאלו ואלו צרורין, הוא שוכח מי הפקיד אצלו צרור גדול ומי צרור קטן, הואיל והפקידו אצלו יחד, אבל גבי טלאים מילתא מוכחת טפי **התוס' הביאו את פירושו של רש"י והקשו** שהרי המשנה מסתמא מדברת אפילו זה הפקיד מאתים בב' כיסין וזה מנה בכיס אחד (בכגון לא הוה ליה למידק, מי הביא ב' כיסים ומי הביא כיס אחד, בדיוק כמו שיש לו לדייק מי הביא טלה אחד ומי הביא ב' טלאים) ועוד לא מובן מה מקשה הגמ' מרבא, דלמא מיירי רבא בב' שהפקידו שני טלאים זה כחוש וזה שמן דהוי כמעות דלא הוה ליה למידק אי נמי בשנים שהפקידו שני טלאים ומת אחד מהם וכל אחד אומר שהמת של חבירו דכי האי גוונא מיירי מתניתין דהתם בבכורות (יז:) **אלא יש לומר** דאפי' הפקידו טלאים זה בפני זה הוה ליה למידק דלא שייך למימר אתון לא קפדיתון משום דלא יוכלו לתקן דאפי' הפקידו זה שלא בפני זה יראה חבירו הטלאים כשהולכים במרעה ושואל של מי הם אבל במעות שהיה יכול להפקיד שלא בפני חבירו יכול הנפקד לומר אתון לא קפדיתון כל שכן דלא הוה לי למידק. **עוד כתבו התוס'** וא"ת מה הקושיה הרי מה שאמר רבא 'כל בשני כריכות הוה ליה למידק' אמר זאת על משנתנו, ומשנתנו דיברה בבא לצאת ידי שמים **וי"ל** מדנקט במתני' דאתי נמי כר"ע (כלומרו תוס' לעיל) ומדנקטה המשנה 'אביו של אחד מכם הפקיד לי מנה, ואיני יודע איזה הוא, נותן לזה מנה ולזה מנה שהודה מפי עצמו' משמע משום דהוי שמא ושמא אינו חייב לשלם לכל אחד אלא בבא לצאת ידי שמים דוקא כדמשמע לשון 'שהודה מפי עצמו', הא הפקידו הן עצמן דמסתמא תבעי ליה בטענת ברי, והוה ליה ברי ושמא חייב אפי' מדינא אף על גב דלא עבד איסורא כיון דה"ל למידק דאי לאו הכי אמאי נקט 'אביו' דאי לאורויי דאפי' בשמא ושמא חייב לצאת ידי שמים זה אין נראה שום חידוש לר"ע. ועוד דר"ע נמי אית ליה (בב"ק קג:) בלקח מחמשה בני אדם שמשלם לכל אחד ואחד, ואף על גב דלא עבד איסורא ומדינא משלם דלצאת ידי שמים אפילו ר"ט מודה שמשלם לכל אחד ואחד אף על גב דלא עבד איסורא, דהא מתני' אוקמינן נמי כר"ט וקתני אביו של אחד מכם הפקיד לי מנה נותן לכל אחד, ולהכי פריך והאמר רבא הכל מודים כו' דאפי' לר"ע מניח ביניהם אע"ג דה"ל למידק כמו שאפרש משום דלא עביד איסורא, וה"ה דבלא רבא ה"מ למיפרך מר"ע דאמר גבי מקח אף על גב דלא עבד איסורא משלם לכל אחד ואחד והתם אמר רבא דאפי' לר"ע מניח רועה ביניהם ומסתלק, אלא דניחא ליה למיפרך דרבא אדרבא]?

אמר ליה התם כשהפקידו בעדרו של רועה שלא מדעתו (**הסבירו התוס'** לאו דוקא שלא מדעתו אלא כלומר שלא בראייתו של רועה דהשתא לא הוה ליה למידק).

'וכן שני כלים אחד יפה מנה ואחד יפה אלף זוז...' וצריכא, דאי אשמועינן הך קמייתא (בהפקדת מעות) **בההיא קאמרי רבנן, משום דליכא פסידא** (אין הפסד על ידי חלוקה זו). **אבל בהא, דאיכא פסידא דגדול** (**של כלי גדול ששברוהו, וכשיבא אליהו ויאמר של מי הוא נמצא מפסיד בשבירתו**) **אימא מודו ליה לרבי יוסי** (שיהא הכל

מונח על שיבוא אליהו). ואי אתמר בהא בהא קאמר רבי יוסי (משום פסידא דגדול), אבל בהך אימא מודי להו לרבנן, צריכא.

[דף לח ע"א] והא טעמא דרבי יוסי משום הפסד הרמאי הוא (וכיון דטעמא בהכי, מה לי כלי מה לי מעות, והיכי תיסק אדעתין למימר דבמעות מודה להו לרבנן, ואמאי אצטריך למתנייה)? אלא, תרוייהו לרבנן איצטריך (לאשמועינן מילתא דרבנן תננהו לתרוייהו, ואי תנא כלים ברישא הכי נמי דלא אצטריך תו למתני מעות, אבל השתא דתני מעות ברישא תני כלים, למימר לא זו בלבד דליכא פסידא דשבירת כלי, אלא אף זו, דאיכא פסידא דגדול אמרינן הכי) ולא זו אף זו קתני. **פסק השי"ע א.** הגוזל אחד מחמשה ואינו יודע לאיזה מהם גזל, כל אחד מהם אומר אותי גזל, אף על פי שאין שם עדים שגזל, הרי כל אחד מהם נשבע שזה גזלו, ומשלם גזילה לכל אחד ואחד חו"מ (שסה,א). **כתב הב"י** ידוע דהלכה כרבי עקיבא מחבירו, וכן פסקו הפוסקים. **ב.** אמר לשנים גזלתי את אחד מכם ואיני יודע איזהו, אינו נותן אלא מנה, והם חולקים ביניהם, מאחר שהם לא היו יודעים שנגזלו, אלא על פיו. ועם כל זה אם בא לצאת ידי שמים, חייב לשלם כל הגזילה לכל אחד ואחד. אבל שנים שתבעו את אחד, וכל אחד מהם אמר ליה גזלתני מנה, והוא משיב אמת שגזלתי את אחד מכם מנה אבל איני יודע לאיזה מכם, חייב לשלם לכל אחד מהם מנה. [**הגה** וכן אם גזל לשנים, לאחד מנה ולאחד מאתים, וכל אחד מהם תובעו מאתים, והוא אינו יודע למי גזל מאתים, נותן לכל אחד מאתים. גזל לאחד, ואינו יודע אם החזיר לו, אף על פי שאין תובע אותו, חייב לשלם לו אם בא לצאת ידי שמים. אבל אם אמר לאחד איני יודע אם גזלתיך אם לאו, אפילו בבא לצאת ידי שמים אינו חייב לשלם לו (טור)]. חו"מ (שסה,ב). **ג.** שנים שהפקידו אצל אחד, זה מנה וזה מאתים, וכל אחד משניהם אומר אני הוא שהפקדתי המאתים, והשומר אומר איני יודע, ישבע כל אחד מהם שהפקיד ק"ק, ויתן ק"ק לזה וק"ק לזה, ונמצא מפסיד מנה מביתו מפני שפשע, שה"ל לכתוב שם כל אחד על כים שלו. ואי אינהו לא תבעי ליה כל חד בברי, אם בא לצאת ידי שמים חייב אבל בדיני אדם, פטור. לפיכך אם הביאו לו השנים כאחד שלש מאות בכרך אחד, ובאו ותבעו וכל אחד אומר הק"ק שלי, נותן מאה לזה ומאה לזה והשאר יהא מונח אצלו (**הגה** וי"א דיהא מונח ביד ב"ד מלכי) עד לעולם, או עד שיודה האחד לחבירו, שהרי הוא אומר להם כיון שראיתי שאינכם מקפידין זה על זה והבאתם בכרך אחד לא הטרחתי עצמי לידע ולזכור תמיד מי בעל המאה ומי בעל המאתים. ואפילו בבא לצאת ידי שמים פטור [**הגה** וי"א דאם תבעו ליה חייב, בבא לצאת ידי שמים, אפילו בכי האי גוונא (טור)] חו"מ (ש,א). **ד.** וכן אם הפקידו אצלו שני כלים, אחד גדול ואחד קטן, וכל אחד אומר אני בעל הגדול, ישבעו שניהם, ויתן הגדול לאחד מהם ודמי הגדול לשני, וישאר לו הקטן. ואם הביאום בכרך אחד כאחד, נותן הקטן לאחד ודמי הקטן לשני, והשאר יהיה מונח עד שיודה האחד לחבירו או עד לעולם חו"מ (ש,ב).

משנה המפקיד פירות אצל חבירו, אפילו הן אבודין (על ידי עכברים, או ריקבון) לא יגע בהן (למוכרן). רבן שמעון בן גמליאל אומר מוכרן בפני בית דין, מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים.

(גמרא) מאי טעמא? **אמר רב כהנא** אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו (חביבה עליו על ידי שעמל בהן, וקב שישאר לו מהם הוא רוצה מתשעה קבין של אחרים, שיקח בדמיהן אם ימכרם). **ורב נחמן בר יצחק אמר** חיישינן שמא עשאן המפקיד תרומה ומעשר על מקום אחר (ואסור להאכילו לזרים).

מיתיבי המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה לא יגע בהן, לפיכך בעל הבית עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר. בשלמא לרב כהנא היינו דקתני לפיכך (הואיל ואסור למוכרן משום דרוצה אדם בקב שלו הרי הן בחזקת קיימים,

ומותר בעל הבית לעשותן תרומה ומעשר על פירות שיש לו בביתו) אלא לרב נחמן בר יצחק מאי לפיכך (איסור מכירה משום הא הוא, והיכי תלי תנא עשייתו באיסור מכירה)? הכי קאמר השתא דאמור רבנן לא נזבין, דחיישינן (שמא עשאן המפקיד תרומה, הרי הן בחזקת שלא נמכרו) לפיכך בעל הבית עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מחלוקת בכדי חסרונן [**פירש רש"י** כדרך שאר תבואות, כמו שמפורש במשנתינו (מ.) לחיטין ולאורז תשעה חצאי קבין לכור. **הקשה ריב"ם על פירושו** וכי פליגי במשהו (בכלי חסרונן בליוק **התוס'** לא"ש כתב שאין זה קושיא, שכל מילות חכמים בלמלוס) דבפחות מכדי חסרונן לכ"ע לא ימכור (ויותר מכלי חסרונן מבואר בגמ' שלכ"ע ימכור). ועוד דא"כ מ"ט דרשב"ג (**הסביר רבינו פרץ** למה ימכור, בכלי חסרונן גם בביתו של המפקיד היה נחסר כן) **וי"ל** דפליגי שנתחסר בחדש או בחדשים יותר משרגילות להתחסר עד אותו הזמן, ופליגי עד שיעלה החסרון בחדש או בשני חדשים תשעה חצאי קבין לכור, שהוא בכדי חסרונן לשנה שלימה (שחכמים ס"ל לכיון שלא הגיע לחיסרון של שנה לא ימכור, ורשב"ג ס"ל שימכור, שאם ימתין ולאי יעבור חסרון של שנה)] אבל (אם אבודין) יותר מכדי חסרונן דברי הכל (אפילו רבנן מודו ד...) מוכרן בבית דין.

(הא דרבי יוחנן) אדרב נחמן בר יצחק ודאי פליגא (דאי איכא למיחש לשמא עשאן בעליהן תרומה, אפילו ביותר מכדי חסרונן נמי אסור למזבנינהו). אדרב כהנא מי לימא פליגא (דוקא אמר רב כהנא שאם תשעה קבין הן נוח לו שיאבדו עד קב ואל ימכרם, דהוה ליה יותר מכדי חסרונן, ופליגא הא דרבי יוחנן עליה או לאו דוקא תשעה קבין נקט, אלא נוח לו שיהא נפסד קצת ולעולם כדי חסרונן ותו לא)? כי קאמר רב כהנא בכדי חסרונן קאמר. והא רוצה בקב שלו מתשעה קבין של חבירו קאמר? גוזמא בעלמא (שפת יתר).

מיתיבי (לרבי יוחנן) לפיכך בעל הבית עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר. וליחוש דלמא הוו להו יותר מכדי חסרונן, וזבנינהו, וקא אכיל (בעל הבית) טבלים (שאין פירותיו מתוקנין שאין אלו קיימין שהוא סומך עליהן)? יותר מכדי חסרונן לא שכיח (ואין לחוש בכך). ואי משתכחי מאי מזבנינן להו, וליחוש שמא עשאן בעל הבית תרומה ומעשר על מקום אחר (ונמצא המוכר מאכיל תרומה לזרים)? כי מזבנינן נמי לכהנים בדמי תרומה (בזול, שאין עליה קופצין לקנותה, שאינה נאכלת אלא לכהנים, וצריכה שימור בטהרה) מזבנינן להו (**כתבו התוס'** ולשמא יעשם אחר המכירה ליכא למיחש דיתר מכדי חסרונן לא שכיח וכי עביד להו בעה"ב תרומה ומעשר עביד להו מקמי דליהוו יותר מכדי חסרונן).

ולרב נחמן בר יצחק, נמי נזבנינהו לכהנים בדמי תרומה (**הסבירו התוס'** קושיית הגמ' אינה באופן שנחסרו בכדי חסרונן שימכרם לכהנים, שהחשש הוא שאחר שיהיו יותר מכדי חסרונן שיעשם בעל הבית תרומה ומעשר על מקום אחר. ואין לומר שרב נחמן בר יצחק מודה שביותר מכדי חסרונן מוכרם לכהנים, שהרי לעיל אמרה הגמ' שרבה בר חנה בשם ר' יוחנן ודאי חולק על רב נחמן בר יצחק, ומתרצת הגמ' שלרב נחמן בר יצחק יותר מכדי חסרונן נמי שכיח. **הקשה ריב"ם** מי הכריח את הגמ' לומר שרב נחמן בר יצחק חולק על רבה בר חנה משם ר' יוחנן, שיש לומר דביתר מכדי חסרונן לד"ה מוכרן לכהנים, ואין לחוש שמא יעשה אותם בעל הבית תרומה ומעשר אחר שימכרם, דיותר מכדי חסרונן לא שכיח. כדאמרינן לרב כהנא **ותירץ ר"ת** דמתני' מיירי אפילו בפשתן או בפירות מתוקנים והתם מאי טעמא לא יגע בהם ע"כ משום דרב כהנא דרוצה אדם בקב שלו מבתשעה קבין של חבירו (שטעמו של רב נחמן בר יצחק לא שייך) אם כן מאי אהני טעמא 'דשמא עשאן תרומה ומעשר על מקום אחר' אי לאו לאשמועינן דאפי' ביתר מכדי חסרונן חיישינן, א"כ סבר דאפילו יותר מכדי חסרונן שכיח)? **בהא פליגי, דרבה בר בר חנה סבר יותר מכדי חסרונן לא שכיח מידי, וכי משתכח לקמיה (לזמן מרובה) הוא דהויא יתיר מכדי חסרונן, אי עביד להו בעל הבית תרומה ומעשר על מקום אחר מקמיה דהוו להו יותר מכדי חסרונן עביד להו (שאין אדם משהא טבלים כל כך זמן מרובה כזה מלתקנן). הלכך, כי הוו להו יותר מכדי חסרונן נזבנינהו לכהנים בדמי תרומה. ורב נחמן בר יצחק סבר יתר מכדי חסרונן משכח שכיח, וכי הוו להו לאלתר הוא דהוו להו. ואי אמרת נזבנינהו**

זימנין דקדים ומזבין להו, וכי עביד להו בעל הבית תרומה ומעשר על מקום אחר לא ידע דזבנא, וקא אכיל טבלים.

מיתיבי המפקיד פירות אצל חבירו והרקיבו, יין והחמיץ, שמן והבאיש, דבש והדביש (יצא טעם דובשנו והחמיץ) הרי זה לא יגע בהן, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים עושה להם תקנה (לקמיה מפרש מאי תקנה יש עוד, הלא כל קילקול העתיד לבא כבר בא הוא) ומוכרן בבית דין. וכשהוא מוכרן מוכרן לאחרים, ואינו מוכרן לעצמו (שלא יחשדוהו שמא לקחן בזול). כיוצא בו גבאי צדקה בזמן שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים (מחליפין פרוטות נחושת בסלעי כסף, מפני שהפרוטות מתעפשות ונפסלות) ואין פורטין לעצמן. גבאי תמחוי (מאכל שגובין מבעלי בתים לחלק לעניים בכל יום) בזמן שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים, ואין מוכרים לעצמן. קתני מיהת פירות והרקיבו, מאי לאו אפילו יתר מכדי חסרונן (ואיכא למאן דאמר לא יגע, ואת אמרת דברי הכל מוכרן)?

לא, בכדי חסרונן. והא יין והחמיץ, שמן והבאיש, דבש והדביש, דיתר מכדי חסרונן נינהו? שאני הני, כיון דקם קם (מאחר שעמדו בקלקולם הרי כבר עמדו, ולא יתקלקלו מעתה יותר, אבל שאר פירות הולכין ומרקיבין תמיד). שמן והבאיש, דבש והדביש [**דף לח ע"ב**] למאי חזו (דקתני מוכרן)? שמן חזי לגלדאי (לסוך עורות) דבש לכתישא דגמלי [לכתישא שעל הגמל, שגבו כתוש ומסוקב מחמת משאוי לעזי רש"י פלע שבלו מחמת חיכוך בגב בהמה].

'וחכמים אומרים עושה להם תקנה ומוכרן בבית דין'. מאי תקנתא עביד להו? אמר רב אשי לקנקנים (הכלי שהיה בתוכו יתקלקל, אם ישהא בתוכו).

במאי קא מיפלגי (ר' מאיר ורבנן, מאחר שמודה ר' מאיר ביתר מכדי חסרונן)? דמר סבר להפסד מרובה חששו (כגון יתר מכדי חסרונן) להפסד מועט (כגון בכדי חסרון דריקבון פירות, וקילקול הקנקן דיין והחמיץ) לא חששו. ומר סבר אפילו להפסד מועט נמי חששו.

'רבן שמעון בן גמליאל אומר ימכרם בבית דין מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים'. **אתמר, רבי אבא ברבי יעקב אמר רבי יוחנן** הלכה כרבן שמעון בן גמליאל **ורבא אמר רב נחמן** הלכה כדברי חכמים. והא אמרה רבי יוחנן חדא זמנא, דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו, חוץ מערב (ב"ב קעג:) וציידן (גיטין על.) וראיה אחרונה [בדיני ממונות, השני (סנהדרין לא.) שנחלקו בשני מחלוקות במביא שטר ראיה לסתור את הדין, בראשונה הלכה כמותו, ובאחרונה אין הלכה כמותו]? אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן (רבה אמר בכללא אמר ר' יוחנן, ור' אבא אמר לאו בכללא אמר רבי יוחנן, אלא יש מהן שהלכה כמותו). **פסק הש"ע א.** לא ערבם עם פירותיו, אף על פי שחסרים ומתמעטים והולכים, לא יגע בהם. בד"א, כשחסרו חסרון הראוי להם בכל שנה, אבל אם חסרו יותר מכדי חסרונן, אם בעל הפקדון בעיר, יודיענו. ואם אינו בעיר, מוכרן בב"ד חו"מ (רצב,טו). **ביאר הב"י** הרי"ף והרמב"ם פסקו כרבא אמר רב נחמן שפסק כחכמים דרשב"ג שבכדי חסרונן לא יגע, וימכור רק אם הוי יתר מכדי חסרונן **אמנם הרא"ש** תמה על פסקם, דלא קיימא לן הלכה כבתראי אלא מאביי ורבא, ואי משום דרבא בתראה הוא לאו משמא דנפשיה קאמר, ואי משום דהלכתא כרב נחמן בדיני (כתובות יג.) היינו דוקא כנגד בני דורו ולא כנגד רבותיו, ועוד דקיימא לן נמי (בכורות מט:) הלכה כשמואל בדיני ואיהו פסיק (לח:) כרשב"ג **ולכן סיכם** שלכן נראה דהלכה כרבי יוחנן ושמואל. **אמנם הב"י כתב** 'ואיני יודע למה דחה טענת דרבא בתראה הוא משום דלאו משמיה דנפשיה קאמר דמכל מקום כיון דמשמע דהכי סבירא ליה נקטינן כוותיה'. **הש"ע פסק** כהרי"ף והרמב"ם. **ב.** המפקיד פירות אצל חבירו והרקיבו, דבש ונפסד, יין והחמיץ, עושה תקנה לבעל הפקדון אם אינו בעיר, ומוכרם בב"ד. אעפ"י שעמדו בהפסדן ואין ההפסד פושה בהם, הרי הסלים והקנקנים מוסיפים הפסד חו"מ

לז:

(רצב,טז). ברייתא (לח.) המפקיד פירות אצל חבירו והרקיבו יין וההמיץ... הרי זה לא יגע בהם דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים עושה להם תקנה ומוכרן בבית דין... וחכמים אומרים עושה להם תקנה... מאי תקנתא עביד להו אמר רב אשי לקנקניה. כתב הרי"ף שיש אומרים דהכמים דברייתא סברי כרשב"ג דמתניתין ואם כן לית הלכתא כוותייהו, ולא מסתבר שיטתם, דלא שייכא פלוגתא דהכמים ורבי מאיר אפלוגתא דרשב"ג ורבנן דמתניתין, דבמתניתין פליגי בכדי חסרונן ובברייתא פליגי בקנקנים וסברי חכמים דחששו להפסד הקנקנים אבל בכדי חסרונן סברי שפיר כרבנן דמתניתין דלא חששו להפסד מועט כזה כיון דכל הפירות ראויים להתחסר כשיעור זה. **אמנם הרא"ש כתב** שמסתבר לו כדעת היש אומרים דרבנן קיימי אכולה מילתא דרבי מאיר גם אפירות והרקיבו עכ"ל. **וכתב הב"י** שלמעשה בנד"ד אין מחלוקת בין הרי"ף לרא"ש משום דהרא"ש סבר דהלכה כרשב"ג דמתניתין כמו שנתבאר בסמוך ואם כן גם לדעתו ז"ל הלכה כחכמים דברייתא. **וכ"פ הש"ע. ג.** כל המוכר פקדון על פי ב"ד, הרי זה מוכר לאחרים ואינו מוכר לעצמו, מפני החשד, והדמים יהיו מונחים אצלו. ויש לו רשות להשתמש בהם, לפיכך הרי הוא עליהם שומר שכר אעפ"י שעדיין לא נשתמש בהם חו"מ (רצב,יט). **פסק הרמב"ם** המפקיד פירות אצל חבירו ה"ז לא יגע בהן ואף על פי שהן חוסרין ומתמעטין והולכין, בד"א כשחסרו חסרון הראוי להן בכל שנה, אבל אם חסרו יותר מכדי חסרונן מוכרן בב"ד מפני שהוא משיב אבידה לבעלים, וכשהוא מוכרן ימכור לכהנים בדמי תרומה שמא עשו אותן הבעלים תרומה או תרומת מעשר על פירות אחרות. **השיג הראב"ד** ועכשיו באלו המקומות שאין תורמין ומעשרין מוכרן למי שירצה שאלה (ז,א).

מדרשב"ג (שאמר במשנתנו עושים תקנה לפירות המפקיד שלא ייפסלו) **נשמע** (ללפי שיטתו ה"ה שעושים תקנה) דמורידין קרוב (הראוי לירש) לנכסי שבוי (לקרקעות שבוי לעובדן ולשומרן, עד שיבאו הבעלים, ולקמן פליגי בה אמוראי) מדרבנן (הסוברים שאין עושים תקנה לפירות שלא ייפסלו) **נשמע** (ללפי שיטתם) דאין מורידין קרוב לנכסי שבוי.

וממאי, דלמא עד כאן לא קאמר רבן שמעון בן גמליאל הכא (דמוכרן) אלא משום דקא כליא קרנא (אם יניחם שם) אבל התם (גבי קרקעות וכרמים, אף על פי שמתקלקלות קצת לא כליא קרנא) הכי נמי דאין מורידין (**הסבירו התוס'** וא"ת והא לקמן מייתי ברייתא דאית ליה לרשב"ג מורידין **וי"ל** שהגמ' רק באה להגיד שמכאן אין להוכיח שמורידים קרוב לנכסי שבוי. **אבל קשה** שבסמוך מוכיחה הגמ' שכן לומדים זה מזה, ומכיחה כן מדברי שמואל, שתוכיח כן מרשב"ג עצמו, שמובא בברייתא משמו שמורידין קרוב לנכסי שבוי **וצ"ל** שהגמ' עדיין לא שמעה מהברייתא לקמן). ועד כאן לא קאמרי רבנן הכא אלא אי כרב כהנא (דאמר לעיל רוצה אדם בקב שלו) אי כרב נחמן בר יצחק (דאמר שמא עשאן תרומה ומעשר) אבל התם הכי נמי דמורידין.

למימרא דתרי טעמי נינהו (מתניתין ונכסי שבוי, ואיכא דאית ליה מוכרין פירות האבודין, ולית ליה מורידין) והאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, ואמר שמואל מורידין קרוב (הראוי ליורשו, ואין קרוב ממנו) לנכסי שבוי, לאו משום דחד טעמא הוא? לא, תרי טעמי נינהו. הכי נמי מסתברא, דאמר רבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים, ואמר רב נחמן מורידין קרוב לנכסי שבוי. אלא שמע מינה תרי טעמי נינהו, שמע מינה.

אתמר שבוי שנשבה **רב אמר** אין מורידין קרוב לנכסיו **שמואל אמר** מורידין קרוב לנכסיו. בששמעו בו שמת [**כתבו התוס'** אין לפרש בששמעו בב' עדים דא"כ פשיטא דמורידין, אלא ששמעו היינו בקול ועד אחד, אע"ג דשמעו בו שמת בכתובות (קז.) משמע סוגיא דהתם דהוי בעדות גמורה] כולי עלמא לא פליגי דמורידין (דאם יבאו הבעלים קודם שיאכל זה הפירות יטול זה כשאר אריסין ויחזיר השאר, ואם יבאו עדים שמת ירש הכל) כי פליגי בשלא שמעו בו שמת. רב אמר אין מורידין, דלמא מפסיד להו (ולא יזבל הקרעות, ויזרעם תמיד ויכחישם). ושמואל אמר מורידין, כיון דאמר מר (לקמן, וכולם...) שיימינן להו כארים (אם יבאו הבעלים שמין לזה חלקו בכל שנה שעבד בה כמנהג אריסי העיר אם מחצה אם שליש אם רביע) לא מפסיד להו.

מיתיבי, רבי אליעזר אומר ממשמע שנאמר וְהָרָה אַפִּי וְהָרַגְתִּי אֶתְכֶם יודע אני שנשותיהם

אלמנות ובניהם יתומים, אלא מה תלמוד לומר וְהָיוּ נְשֵׁיכֶם אַלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יְתֹמִים, מלמד שנשותיהם מבקשות לינשא ואין מניחין אותן (שילכו בשבי, ולא ידעו בניהם אם חיים אם מתים, ויהיו נשיהם אלמנות לעולם, שאין בית דין מניחין אותן לינשא) ובניהן רוצים לירד לנכסי אביהן ואין מניחין אותן (ושתי קללות הן, אחת של חרב ואחת של שבי, שמע מינה אין מורידין)?

אמר רבא לירד ולמכור תנן [**כתבו התוס'** וא"ת ואמאי לא פריך ממתניתין דיבמות (קטז:) דקתני מצינו שאין אחים נכנסין לנחלה על פיה ולשני נמי לירד ולמכור תנן **וי"ל** דמהכא אלימא ליה לאקשויי משום דדומיא דנשותיהם קתני דמשמע כלל כלל לא]. הוה עובדא בנהרדעא (בשבוי שירד יורשו לנכסיו) ופשטה רב ששת מהא מתניתא (דאין מורידין). אמר ליה רב עמרם דלמא לירד ולמכור תנן (קתני תנא דאין מניחין, אבל לעשות ולאכול וליטול כארים שפיר דמי)? אמר ליה דלמא מפומבדיתא את, דמעיילין פילא בקופא דמחטא (ומשני שנוייא דחיקא, כמבקש להכנים פיל שהוא חיה גדולה, בנקב מחט) והא דומיא דנשותיהם קתני, מה התם כלל לא, אף הכא נמי כלל לא.

ומורידין קרוב לנכסי שבוי תנאי היא, **דתניא** היורד לנכסי שבוי אין מוציאין אותו מידו (**כתבו התוס'** הוא הדין דאפי' מורידין אותו לכתחילה דהא נטושים מורידין לרשב"ג דאמר הנטושים כשבויין, אלא אגב דתנא בסיפא בנטושים מוציאין תנא נמי בשבויין אין מוציאין. וא"ת לימא רב הלכה כת"ק ושמואל הלכה כרשב"ג **וי"ל** דלא שמיע להו ברייתא **אי נמי** איכא דמפכי להו) ולא עוד אלא, אפילו שמע שממשמשין ובאין, וקדם ותלש (פירות שנה זו) ואכל הרי זה זריז ונשכר (מהיר לזכות בשלו בטרם יפסיד, ונשכר בזריזותו). ואלו הן נכסי שבויין (דאמר אין מוציאין אותם מידו) הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורישין, הלכו להם למדינת הים, ושמעו בהן שמת. היורד לנכסי נטושים מוציאין אותו מידו. ואלו הן נכסי נטושים הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורישין, הלכו להם למדינת הים ולא שמעו בהם שמת. ואמר רבן שמעון בן גמליאל שמעתי שהנטושים כשבויין (ואין מוציאין מידו). היורד לנכסי רטושים (לקמן מפרש להו רטושין משמע שעזבום בעלים מדעתם והלכו להם, דכיון דהיה לו לצוות הורידו יורשיי לנכסי, ולא צוה שמע מינה לא ניחא ליה. ונטושים שנטשום בעליהם בעל כרחן, כגון שנשבו, והיינו תנאי, דרבן שמעון סבר מורידין, ורבנן סברי אין מורידין) מוציאין אותו מידו. ואלו הן נכסי רטושים הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורישין כאן, ואינו יודע להיכן הלכו.

מאי שנא הנך דקרו להו נטושים, ומאי שנא הני דקרו להו רטושים? [**דף לט ע"א**] נטושים דבעל כרחן, דכתיב וְהַשְּׁבִיעִת תִּשְׁמְטֶנָּה וּנְטַשְׁתָּהּ, אפקעתא דמלכא (מצות המלך). רטושים דמדעתן (ולא שביה, דכתיב רישיה דקרא 'וקם שאון בעמך' היו יראים שלא יבאו אויבים עליהם 'וכל מבצריך יושד' יגלו בגולה מאיליהן, וישארו העיירות שדודין מאין איש 'כשוד שלמן בית ארבאל ביום מלחמה' כשודדין הבאין למלחמה על ידי מארב על עם היושב שלום, שלא נזהרו בהם לברוח מפניהם, ושודדים את הכל, וכמוהו 'הגלת יהודה כולה הגלת שלומים' מתוך ישיבת שלום באין מחריד הגלם נבוכדנצר, 'בית ארבאל' תרגם יהונתן בית מארב, אל"ף למ"ד יתרים בו, כמו יענו את יזרעאל שהוא לשון זריעה, ולא לשון עיר, ומדקא אמר יושד כשוד שלמן בית ארבאל מכלל דההוא יומא לאו בית ארבאל ביום מלחמה הוה, אלא מורך בא בלבם, והמה עוזבים אם על בנים והולכים להם מדאגת האויב, שמא יבא עליהם) דכתיב אֵם עַל בָּנִים רֻטָּשָׁה (נעזבה).

תנא וכולם שמין להם כארים (אם יבאו הבעלים יטלו אלו בשבח קרקעות ופירות כמנהג אריסי המקום **כתבו התוס'** אנטושים דרשב"ג קאי כדמסיק רש"י, דבשבוי ששמע שמתו, אוכל כל הפירות ואם יבואו הבעלים קודם שיאכל הפירות יטול

כשאר אריסין ויחזיר השאר, ובנטושים דלא שמע שמת לא יאכל כל הפירות אלא שמין הפירות שיאכל כשאר אריסין למחצה לשליש ולרביע ולא יאכל כלום בחינם. **וקשה** דאמאי משני לעיל לירד ולמכור תנן לישני לירד ולאכול תנן, דהא אפילו לאכול בחנם אינו יורד. ועוד, מאי פריך בתר הכי אף בניהם כלל לא הא ודאי אין לו כלל אפילו למ"ד מורידין כיון שאין לו אלא כארים נכרי, ועוד מאי פריך מהמוציא הוצאות על נכסי אשתו דהתם יורד לאכול כל הפירות אבל הכא אינו יורד כי אם בתורת אריסות, ותו דאמר שמואל לקמן שבוי שהניח קמה לקצור מעמידין אפוטרופוס וקוצר ובוצר ואח"כ מורידין קרוב לנכסיו ומעיקרא אמאי אין מורידין קרוב כיון שלא יאכל הפירות בחנם. **לכך נראה** שגם קרוב היורד לנכסי שבוי, אוכל הוא את כל הפירות בחינם ואם זבל וחרש וזרע ובעלים באו קודם שקצר יטול כארים שכר טרחו ועמלו, ורב וכן לת"ק אית להו שאין שמין כארים ולכך אין מורידין דלמא מפסיד להו לפי שירא שיבואו הבעלים קודם שיקצור ויאכל ולא יטול כלום ולא ישביח הקרקע אלא כל מה שימצא יאכל בחנם כדין קרוב היורד לנכסי שבוי. והשתא פריך שפיר כיון שאוכל כל הפירות כשיבואו הבעלים קודם שילקט אמאי נוטל כארים טפי מהמוציא הוצאות על נכסי אשתו שאפי' הוציא הרבה ואכל מעט, מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. **ומה** שמחלקת הגמ' בין שבויים לנטושים, דבשבויים זריז ונשכר, ובנטושים שמין לו כארים, הכי פירושו, בנכסי שבויים כששמע שהבעלים ממשמשים ובאין מניחין אותו לקדם ולתלוש אף על פי שהפירות ישוו הרבה מעמלו כיון שאם לא יקדם ויתלוש אין משלמין טרחו, אבל בנכסי נטושים אם שמע שהבעלים ממשמשים ובאים אין מניחין אותו לתלוש כיון דלא מפסיד מידי דשיימי להו כארים). **אהייא, אילימא אשבויין, השתא זריז ונשכר הוה (ויטול הכל) מאי דאשבח מיבעיא? אלא ארטושים, והא מוציאין אותן מידו קתני? אלא אנטושים. למאן, אילימא לרבנן הא אמרי מוציאין אותו מידו, אי רבן שמעון בן גמליאל הא אמר שמעתי שהנטושים כשבויין? כשבויין, ולא שבויין, כשבויין דאין מוציאין אותן מידו, ולא שבויין דאילו התם זריז ונשכר (דכיון ששמעו בו שמת, כי נחת לה אדעתא דכולהו פירי נחת) ואילו הכא (דלא שמעו שמת לאו אדעתא דכולה נחית, אלא) שיימינן ליה כארים (ושאר פירות יהא מונחין).**

ומאי שנא מהא דתנן המוציא הוצאות על נכסי אשתו (נכסי מלוג, שהוא אוכל פירות, והקרן שלה) הוציא הרבה ואכל (פירות) קימעא (קודם שמת או שגירשה) קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל? (תכולא הוא) הא (דנכסי שבויין) לא דמיא אלא להא (דאשתו קטנה) דאמר ר"י אמר רב חסדא המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה (שהיא יתומה, שהשיאוה אמה ואחיה, ואין קידושין תופסין בה מן התורה אלא מדברי סופרים, לפיכך יוצאה במיאון בעל כרחו אם תמאן) כמוציא על נכסי אחר דמי (ואם הוציא ולא אכל כדי הוצאתו שמין לו כארים). אלמא כיון דלא סמכא דעתיה (שיהא מוחזק בידו, דדואג שמא תמאן בו) תקינו ליה רבנן (ליטול כארים) כי היכי דלא לפסדינהו (שלא יקלקל הקרקעות לזורען תמיד, ולא יעבוד ולא יעדור כרמים). הכא נמי, תקינו ליה רבנן כי היכי דלא לפסדינהו.

'וכולן שמין להם כארים' וכולן לאיתויי מאי? לאיתויי הא דאמר רב נחמן אמר שמואל (בורח מחמת מרדין) שבוי שנשבה מורידין קרוב לנכסיו, יצא לדעת אין מורידין קרוב לנכסיו [דכיון שהיה שפוי בדעתו, ולא צוהו בלכתו לירד לנכסיו שמע מינה לא ניחא ליה כתבו התוס' וא"ת והאמרה שמואל חדא זימנא (לה:) וי"ל דה"ק אף על גב דבשבוי מורידין, יצא לדעת אין מורידין]. ורב נחמן דידיה אמר בורח הרי הוא כשבוי (שאין דעתו מיושבת עליו, מחמת שהוא בהול). בורח מחמת מאי, אילימא מחמת כרגא (שאין לו ממה לפרוע כסף גולגלתו למלך, ובורח לפני בוא הזמן) היינו לדעת (שאין כאן בהלה כתבו התוס' דמסתמא לא פליג אשמואל מדלא קאמר אף בורח או אף יוצא לדעת) אלא בורח מחמת מרדין (שהרג את הנפש, ופרסאי הורגין על שפיכות דמים, כדאמרינן בב"ק (קיז.) מרדין היא רציחה בלשון פרסי, וכן מפורש בשערים דרב האי גאון).

אמר רב יהודה אמר שמואל שבוי שנשבה והניח קמה לקצור, ענבים לבצור, תמרים לגדור, זיתים למסוק בית דין יורדין לנכסיו ומעמידין אפוטרופוס (להכנים דבר המוכן, ויהא שמור לבעלים) וקוצר ובוצר וגודר ומוסק,

ואחר כך מורידין קרוב לנכסיו (להשביח וליטול כארים). ולוקים אפוטרופא לעולם (שלא יטול כלום)? אפוטרופא לדיקנני לא מוקמינן (אין בית דין טורחין לבקש אפוטרופוס לאנשים גדולים שנתמלא זקנם, לפי שלא ימצאוהו, דבשלמא ליתמי איכא דשמע להו והוי אפוטרופוס לדבר מצוה, אבל לדיקנני לא שמעי להו).

אמר רב הונא אין מורידין קטן לנכסי שבוי (ואפילו הוא ראוי ליורשו, דקא מפסיד להו, ומוטב שיורידו להם איש נכרי) ולא קרוב (הראוי לירש) לנכסי קטן (לעשות ולאכול, כדמסיים טעמיה, דכיון דקטן לא ידע למחויי אתא האי קרוב לאחזוקי בהן, ולומר לחלק ירושתו בא, וטוב להם להוריד איש נכרי, דלא מצי למטען בהו ירושה) ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן (כגון קטן שיש לו אח מאב, ואותו אח מאב יש לו אח מאם, דאיש נכרי הוא אצל קטן, אין מורידין אותו אח מאם לנכסי קטן, מחמת קורבת אחיו של זה שהוא אח של קטן, דאתי לאחזוקי בהו לצורך אחיו, ויאמר נכסים הללו של אחי מאמי הם, שנפלו לו מאביו, ואלו לחלקו באו).

אין מורידין קטן לנכסי שבוי דלמא מפסיד להו, ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן באחי מאימא (כדפרישית שזה אח מן האם לאחיו של קטן מן האב). ולא קרוב לנכסי קטן כיון דלא מחי, אתי לאחזוקי ביה.

אמר רבא, שמע מיניה מדרב הונא (דאמר אין מורידין קרוב לנכסי קטן שמא יחזיק בהם מחמת ירושה, אבל אחר שאין לו טענת ירושה מורידין, ולא חיישינן שמא יטעון אביו של קטן מכרם לי, ואכלתים שני חזקה) אין מחזיקין בנכסי קטן (אם לא אכל בפני האב שלש שנים, אין שלש שנים שאכלן בפני הקטן חזקה) [דף לט ע"ב] ואפילו הגדיל (הקטן משירד לתוכו, ואכלו שלוש שנים בפניו משהגדיל לא הויא חזקה, דהואיל ותחילת ירידתו לתוכו הוה קטן לא ידע כשהגדיל שהן של אביו, ולפיכך לא מיחה, דאי סבירא ליה לרב הונא דמחזיקין בהן משהגדיל היכי מחתינן נכרי לנכסי קטן, שמא יהא בידו משיגדיל, ויטעון אתה מכרת לי משגדלת, ואכלתים שני חזקה **כתבו התוס'** פרש"י מדאמר רב הונא אין מורידין קרוב הא נכרי מורידין וקשה דבלא רב הונא כמה משניות יש שמעמידין אפוטרופוס לנכסי יתומים בגיטין (נב.) מנהו ב"ד לא ישבע, ועוד קשה היכי מוכח מדרב הונא דאין מחזיקין בנכסי קטן דלמא אי טוען שני חזקה מועיל, והא דמורידין נכרי משום דליכא למיחש למידי, דע"כ כיון דמורידין נכרי א"כ יש לו דעת לומר לנכרי הבא עדים שלקחת מאבי והכי נמי יש לו לדעת ולמחות בסוף כל שלשה, וכי תימא הא פשיטא ליה דאינו יודע למחות בסוף ג' אף ע"פ שהוא נזכר לשאול עידי מכירה דרגילות הוא טפי לשכוח מחאה בסוף כל ג', א"כ שאין לו דעת למחות בסוף כל ג' שנים בלא רב הונא פשיטא דאין מחזיקין בנכסיו (כל עניין החזקה הוא לאיה מלאא מיחו בו הבעליס, ואס איגו יודע למחות פסוט שאין מחזיקין בנכסיו). **וי"ל** דאי לאו רב הונא, ממה שמעמידין אפוטרופוס לנכסי יתומין אין להוכיח דאין מחזיקין, דאפילו מחזיקין לא חיישינן שמא יחזיק, דב"ד לא יבררו כי אם נאמן או משום דידע למחות בסוף כל ג' כדפרישית, אבל מדאמר רב הונא אין מורידין קרוב א"כ חושש לרמאות וגם אית ליה דלא ידע למחות בקרוב ולומר שדה זו של אבי ולא הגיע לחלקך אם כן בנכרי נמי לא ידע למחות ולכך אין מחזיקין. **וא"ת** כמו שיש לו לדעת ולומר לנכרי לשאול עידי מכירה כמו כן יהיה לו דעת לומר לקרובו אייתי ראיה שזה הגיע לחלקך **וי"ל** דגבי קרוב סבור שאומר אמת שהרי של אביהם היה השדה ולא אסיק אדעתיה לומר אייתי ראייה, אבל לנכרי מסיק אדעתיה למימר אייתי ראייה עידי מכירה).

ולא אמרן (דאין מורידין קרוב לנכסי קטן) אלא באחי דאבא (אחיו מאביו, שיטעון בהן צד ירושה) אבל באחי דאמא לית לן בה. ואחי דאבא נמי לא אמרן אלא בארעתא (שדות) אבל בבתי לית לן בה (שהשכנים מעידין עליהם שבאו לחלקו של קטן). ובארעתא נמי לא אמרן אלא דלא עביד עיטדא (שטר חלוקה, כשחלקו מתחילה) אבל עביד עיטדא קלא אית לה. ולא היא, לא שנא אחי דאבא ולא שנא אחי דאמא (פן יאמר של אמי היו נכסי מלוג, ואביו של קטן בעל אמי היה מוחזק בהן, מחמת שהוא אוכל פירות, והוא מת קודם לאמי ולא ירשה, ואני יורש חציין מחמת אמי)

לט:

לא שנא ארעתא ולא שנא בתי, ולא שנא עביד עיטדא לא שנא לא עביד עיטדא לא מחתינן **כתבו התוס'** וא"ת דבב"ב (כט:) אמרינן עטדא קלא אית לה **וי"ל** ביתומים החמירו יותר).

ההיא סבתא דהויא לה תלת בנתא, אישתבאי איהי וחדא ברתא, אידך תרתי בנתא שכיבא חדא מינייהו ושבקה ינוקא. אמר אביי היכי נעביד (בנכסי דסבתא, שאין אנו יודעין אם קיימת אם מתה) לוקמינהו לנכסי בידא דאחתא (דהילכתא כרבן שמעון בן גמליאל, דקם ליה שמואל כוותיה) דלמא שכיבא סבתא [ויש לקטן חלק בהן שהם שלו מחמת אמו, או שמא חציין שלו, שמא מתו שתי השבויות **כתבו התוס'** וא"ת הא דתנן בגיטין (כח.) המביא גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה נותנין לה בחזקת שהוא קיים **וי"ל** דסבתא הגיעה לגבורות דהתם אמרינן כי הגיע לגבורות חיישינן. **אך קשה** דבסמוך אמרינן הלכך פלגא יהבינן לאחתא, תרי תלתי הוה לה למיתב דאפילו שכיבא סבתא מסתמא ברתא לא שכיבא דליכא למימר דברתא נמי הגיעה לגבורות, דאם כן סבתא איתפלגא ותו ליכא למיחש דלמא שכיבא כדאמר (שם) כיון דפלג פלג **וי"ל** דגבי גט דוקא אמרינן בחזקת שהוא קיים משום עיגונא וכן בשביל אכילת קרבן ותרומה אבל הכא אדרבה החמירו בנכסי יתומים להחזיק הסבתא וברתא במתה דאמרינן לעיל דאפי' בעביד עיטדא לא מחתינן אע"ג דאית לה קלא **אי נמי** הכא שנשבו חיישינן טפי דלמא מתו לפי שעשו להם יסורין) ואין מורידין קרוב לנכסי קטן. נוקמינהו לנכסיה בידא דינוקא, (איכא למיחש...) דלמא לא שכיבא סבתא (ואין לו חלק בהן), ואין מורידין קטן לנכסי שבוי.

אמר אביי הלכך, פלגא יהבינא לה לאחתא (ממה נפשך, אם מתו שתי השבויות הרי זו יורשת חציין, ואם לאו מורידין קרוב לנכסי שבוי) ואידך פלגא מוקמינן ליה אפוטרופא לינוקא (ולא מחתינן קטן לגוייהו, דלמא לא שכיבא, ואין מורידין קטן לנכסי שבוי **כתבו התוס'** ואם תאמר והא אין מורידין קטן לנכסי שבוי ומסתמא אפי' על ידי אפוטרופוס, דהא משמע דאי ודאי לא שכיבא סבתא הוה יהבינן כל נכסי לאחתא ואמאי נוקי פלגא לינוקא על ידי אפוטרופוס, אלא ודאי בכל ענין אין מורידין קטן דכיון שהקטן אדון האפוטרופוס אולי ישמע לקטן שלא לחרוש ושלא לזרוע **וי"ל** דהא דקאמר פלגא מוקמינן ליה אפוטרופוס לינוקא לא לאכול כל הפירות כדין קרוב היורד לנכסי שבוי אלא שישמור האפוטרופוס כדין ארים בחזקת סבתא ויתפרנס הקטן מזה, וזה טוב מלתתם לאחתא שתאכל כל הפירות חנם כדין קרוב היורד לנכסי שבוי). **רבא אמר** מגו דמוקמינן אפוטרופא לפלגא מוקמינן ליה אפוטרופא לאידך פלגא.

לסוף שמעו דשכיבא סבתא (לסוף שמעו שמתה הזקנה, ועל הבת שנשבית לא שמעו). **אמר אביי** תילתא יהבינן לה לאחתא (דהא ודאי שליש הנכסים לזו, ושליש לקטן). ותילתא יהבינן ליה לינוקא, ואידך תילתא יהבינן דנקא (שתות, חצי השליש) לאחתא (ממה נפשך, אם מתה האחות הרי חצי חלקה לזו, ואם לאו מורידין קרוב לנכסי שבוי) ואידך דנקא (לא יהבינן לה, שמא של קטן הם, ואין מורידין קרוב לנכסי קטן) מוקמינן ליה אפוטרופא לינוקא. **רבא אמר** מגו דמוקים אפוטרופא לדנקא מוקמינן נמי אפוטרופא לאידך דנקא.

מרי בר איסק אתא ליה אחא מבי חוזאי (שהלך אביו לבי חוזאי ונשא שם אשה, וילדה לו את זה, וחזר מרי לכאן וירד לנכסי אביו, ובא זה אחריו לזמן מרובה, ותבע חלקו). אמר ליה פלוג לי, אמר ליה לא ידענא לך. אתא לקמיה דרב חסדא, אמר ליה שפיר קאמר לך (שאינו מכירך, ואין זה רמאות, שכשיצא מאצלך לא היה לך חתימת זקן ועכשיו באת בחתימת זקן), שנאמר וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו (שכשיצא מהם היו כולם חתומי זקן) וְהֵם לֹא הִכִּרֻהוּ מלמד שיצא בלא חתימת זקן (**כתבו התוס'** הוא הדין אם יצא בחתימת זקן דאין נאמן לומר שהוא אחיו דא"כ לא שבקת חיי לכל בריה העשירים, שכל אחד יאמר אני אחיך, ועוד דהא תנן בב"ב (קלד.) האומר זה אחי אינו נאמן, אלא הכא מרי בר איסק לא היה טוען ברי אלא לא ידענא לך ולכך אם יצא בחתימת זקן אינו נאמן כיון שאינו מכחישו אלא אמר לא ידענא ליה) ובא בחתימת זקן. אמר ליה זיל אייתי סהדי דאחוה את. אמר ליה אית לי סהדי, ודחלי מיניה, דגברא אלימא הוא. אמר ליה לדידיה זיל אנת אייתי סהדי דלאו אחוך הוא (אותם עדים שיש לו לזה, שבאו משם ומכירין בו מי הוא, הביאם אתה ויעידו שאינו בן אביך, או בקש עדים

אחרים **כתבו התוס'** וא"ת וכי כל אדם עשיר אלם יצטרך להביא עדים שאין התובעו אחיו **וי"ל** דשאני הכא שאותו אמר שיש לו עדים ויראים להגיד א"ל רב חסדא שיעשה עמהם שיעידו, ומרי בר איסק א"ל סוף סוף דהשתא נמי יעידו שקר מיראתי ויאמרו שאינו אחי או יאמרו שאינם יודעים אע"פ שיודעין, ומשני, תרתי לא עבדי חדא שישתקו מלהעיד וחדא שישקרו ויאמרו אין אנו יודעים או שיאמרו אינו אחיו **עיין במהר"ם**).

אמר ליה (מרי לרב חסדא) דינא הכי, המוציא מחבירו עליו הראיה, אמר ליה הכי דיינינא לך ולכל אלימי דחברך. אמר ליה (מרי לרב חסדא אי מינאי דחלי מה תועלת) סוף סוף אתו סהדי ולא מסהדי (אלא כמותי, ולא כמותך) אמר ליה תרתי לא עבדי (מיראתך יעשו אחת שישתקו, אבל שתים לא יעשו, לא דיין שישתקו ולא יעידו האמת אלא גם שיעידו שקר). לסוף אתו סהדי דאחוה הוא.

אמר ליה (ההוא אחא לרב חסדא) לפלוג לי נמי מפרדיסי (כרמים) ובוסתני (ביתן של אילנות) דשתל (איהו, והשביחן, ויתן לי חציין כמו שהן משובחין). אמר ליה (רב חסדא למרי) שפיר קאמר לך, דתנן הניח בנים גדולים וקטנים, והשביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע [**דף מ ע"א**] וכן אמר רבה השביחו לאמצע [**פירש רש"י** לא גרסינן (וכן אמר רבה) שאין זה לשון גמ' להביא דברי האמוראים סיוע למשנה, ועוד רבה תלמידיה דרב חסדא הוה, והיכי אמר רב חסדא שמעתא משמיה, ואי גרס ליה, 'וכן אמר רב' גרסינן, שהיה רבו של רב חסדא, משום דאיכא למאן דאמר בב"ב (קמג:) לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים, אבל שבחו מחמת עצמן של אחים השביחו לעצמן, אמרה רב חסדא להא דרב הכא, למימר דלית לן ההיא שמעתא, אלא אפילו השביחו מחמת טורחן של משביחין, כי הכא דשתל פרדס השביחו לאמצע. **התוס' הביאו את דברי רש"י** והקשו שאם כדברי רש"י שגורסים 'וכן אמר רב' זהו תימה שחולק רבא (בב"ב קמג:) על רב, דהתם רבא קאמר, ולא מייתי התם מילתיה דרב. **ונראה** דגרס רבה, וכן בספר ר"ת, ולא מדברי רב חסדא הוא, שהגמ' מביאה שמעשה כיוצא בזה בא לפני רבה ופסק דהשביחו לאמצע כמו רב חסדא והביאו הגמרא משום קושית אביי דא"ל אביי לרבה מי דמי... ולא חשש רבה מקושיותיו ודן דהשביחו לאמצע]. **אמר ליה אביי** מי דמי, התם גדולים גבי קטנים ידעי (אלו שיטלו חלקם) וקא מחלי, הכא מי ידע (שיש לו אחים) דליחיל. אגלגל מלתא (**כתבו התוס'** פסק של רב חסדא) ומטא לקמיה דרבי אמי. אמר להו גדולה מזו אמרו (קרוב היורד לנכסי שבוי, שאם יבאו הבעלים יטלו שלהם) שמין להם כארים, השתא דידיה לא יהבינן ליה (בתמיה, זה שעשה והשביחן לדעת עצמו (שהרי לא ידע שיבוא האח) לא יהבינן ליה כארים בחלק השני) אהדרוה הא לקמיה דרב חסדא. אמר להו מי דמי (ירילת מרי לנכסי אחיו, לירילת קרוב לנכסי שבוי) התם (ירילת קרוב לנכסי שבוי) ברשות נחית (דמורידין קרוב לנכסי שבוי), הכא (ירילת מרי לנכסי אחיו) לאו ברשות נחית (כשירד זה לתוכו לא נמלך בבית דין). ועוד (אם בא לימלך לא היו מורידין אותו, דהא אחיו...) קטן הוא, ואין מורידין קרוב לנכסי קטן. אהדרוה לקמיה דרבי אמי, אמר להו לא סיימוה קמי דקטן הוא.

פסק השי"ע א. שבוי שנשבה, ונשמע שמת וירדו יורשיו לנחלה וחלקו אותה ביניהם, אין מוציאין אותה מידם, וכן הבורח מחמת סכנה. אבל היוצא לדעת ששמעו בו שמת וירדו יורשיו לנכסים וחלקום, מוציאים מידם עד שיביאו ראיה שמת מורישן חו"מ (רפה,א). **ב.** שבוי שנשבה ובורח מחמת סכנת נפשות, חייבים בית דין להתעסק בנכסיהם. כיצד עושין, כל המטלטלים יהיו מופקדים ביד נאמן ע"פ ב"ד, ומורידין לתוך הקרקעות קרובים הראויים לירש, כדי לעבוד הקרקעות ולהתעסק בהם, עד שיוודע שמתו או עד שיבואו... וכשיבוא השבוי והבורח שמין אלו הקרובים שהורידו מה שעשו ומה שאכלו, כמנהג כל האריסים של אותה מדינה. [**הגה** וי"א דוקא בשבח שמין לו כארים, אבל פירות נוטל הכל (רמ"ק)]... ולמה לא יעמידו אפוטרופוס לעולם בין במטלטלין בין בקרקעות עד שיבאו הבעלים או עד שיודע בוודאי שמתו, לפי שאין בית דין חייבים להעמיד אפוטרופוס לגדולים שהם בני דעת [**הגה** מיהו אם היה כאן מי שרוצה להיות אפוטרופוס לתקנת השבוי, מעמידין אותו ואין תקנה גדולה מזו, מיהו היורש יכול למחות שלא למנות אפוטרופוס (רמ"ק). וי"א דאין היורש יכול למחות (מ"מ)]. חו"מ (רפה,ב). **ג.** נשבה

השבוי וברח המסוכן, והניח קמה לקצור וענבים לבצור, תמרים לגדור וזיתים למסוק, ב"ד יורדים לנכסיו ומעמידים להם אפוטרופוס, וקוצר ובוצר וגודר ומוסק ומוכר הפירות ומניח דמיהם עם שאר המטלטלים בב"ד, ואח"כ מורידין הקרוב לנכסיו. שאם ירד תחלה, שמא יתלוש אלו הפירות שהם כתלושים ויאכל אותם וה"ה בחצרות ופונדקאות והנויות העשויות לשכר, ואינם צריכים עבודה ולא טורח, ואין אדם נותן אותם באריסות, אין מורידין להם יורש, שהרי גובה השכר ואוכל. אלא כיצד עושין, ב"ד מעמידין להם גבאי, ויהיה השכר מונח בב"ד עד שיביא ראיה שמת או עד שיבא ויטול שלו. ואין מורידין הקרוב לעולם, אלא לשדות וגנות וכרמים וכיוצא בהם, שיהיה בהם כארים כדי שלא יפסדו ונמצאו בורים (פי' שוממים) ונשמים (פי' מענין והאלרץ הנשמה והס שמות נלפיס). חו"מ (רפה,ג). **ד.** מי שיצא לדעת והניח נכסיו, ואין ידוע להיכן הלך, ולא מה אירע לו, אין מורידין קרוב לנכסיו, ואם ירד מסלקין אותו. ואין ב"ד צריכים להטפל בו ולהעמיד לו אפוטרופוס, לא לקרקע ולא למטלטלין, שהרי לדעתו יצא והניח נכסיו. וכיצד יהיה דין נכסי זה, מטלטלים יעמדו ביד זה שהם תחת ידו עד שיבא זה ויתבע או עד שימות ויתבעו היורשים והקרקעות, מי שהניחו שכן (בהן) אין לוקחין ממנו שכר, ושדה או כרם שהיה בהן ארים ישארו כמו שהניחה עד שיבוא, ושדה או כרם שהניחה בורים ישארו בורים, שהרי הוא ברצונו איבד ממונו, ואבדה לדעת אין אנו מצווין להחזירה [**הגה** ...וכן אם הלך שלא במקום סכנה, וחשב לחזור ולא חזר, הוי כמי שיצא שלא לדעת (רמב"ן רא"ש ורשב"א)]. חו"מ (רפה,ד). **ה.** שמעו בו שמת, הרי בית דין מוציאין כל המטלטלים ומניחים אותן אצל נאמן, על פיהם... ומורידים הקרוב לשדות ולכרמים כארים, עד שיביא ראיה ברורה שמת, או עד שיבא חו"מ (רפה,ה). **ו.** כשמורידין קרוב לנכסי שבוי או בורח או לנכסי היוצא לדעת ששמעו בו שמת, לא יורידו קטן, שמא יפסיד הנכסים. ואין מורידין קרוב לנכסי קטן, שמא יטעון ויאמר זה חלקי המגיע לי בירושתי. ואפילו קרוב מחמת קרוב אין מורידין. כיצד, היו שני אחים אחד גדול ואחד קטן, ונשבה הקטן או ברח, אין מורידין הגדול לתוך שדהו, מפני שהקטן אינו יכול למחות, ושמא יחזיק זה האח ולאחר שנים יאמר 'זה חלקי שהגיע בירושתי'. ואפילו בן אחיו של זה הקטן שנשבה אין מורידין אותו לנכסיו, שמא יאמר 'מחמת אבי ירשתי חלק זה'. חו"מ (רפה,ו). **ז.** לעולם אין מורידין קרוב לנכסי קטן, אפילו קרוב מחמת אחי האם (של הקטן) שאינם ראויים לירש. הרחקה יתירה היא זו. ואפילו יש ביניהם שטר חלוקה, בין בבתים בין בשדות, לא ירד. ואפילו אמר כתבו עלי שטר אריסות, לא ירד, שמא יאבדו השטרות ויאריכו הימים, ויטעון ויאמר שזה חלק ירושה בא לו מחמתו או מחמת מורישו. [**הגה** וכל זה שאין מורידין קרוב לנכסי קטן היינו כשכבר אינן סמוכין על שלחן אחד, וכבר חלקו. אבל אם לא חלקו האחין עדיין, וסמוכין על שלחן אחד, מעמידין קרוב לנכסי קטן (נ"י וריב"ש ורשב"א). וי"א עוד הא דאין מורידין קרוב לנכסי קטן, היינו כשאוכל הפירות. אבל באפוטרופוס בעלמא, שאין לו הנאה מיניה, מותר (רשב"א) וכן אם לא היו הנכסים מירושת הקטן, מותר להוריד קרוב (רבינו ירוחם)]. חו"מ (רפה,ז). **ח.** מעשה באשה אחת שהיו לה שלש בנות, ונשבית הזקנה ובת אחת, ומתה בת שניה והניחה בן קטן, ואמרו חכמים אין מורידין את הבת הנשארת לנכסים, שמא מתה הזקנה ונמצאו שליש נכסים אלו לקטן, ואין מורידין קרוב לנכסי קטן, וכן אין מורידין לזה הקטן בנכסים, שמא עדיין הזקנה בחיים ואין מורידין קטן לנכסי שבוי. כיצד עושים, מתוך שצריך להעמיד אפוטרופוס לחצי של קטן מעמידים אפוטרופוס על כל נכסי הזקנה. אחר זמן שמעו שמתה הזקנה, אמרו חכמים תרד הבת הנשארת לשליש מנכסים שהוא חלק ירושתה, וירד הקטן לשליש שהוא חלקו מנכסי הזקנה, והשליש של בת השבויה השניה

מעמידים לה אפוטרופוס מפני חלק הקטן, שמא מתה גם הבת השבויה ויש לזה הקטן חצי השליש, וכ"כ כיו"ב. חו"מ (רפה,ט). **ט.** הרי שיושב בנחלתו, ובא אחד ואמר לו אחיך אני חלוק עמי, וזה אומר לו איני מכירך, נאמן, אפילו שיצא קול שיש לו אח במדינת הים חו"מ (רפ,ו). **י.** מי שירש את אביו, והשביח הנכסים ונטע ובנה, ואחר כך נודע שיש לו אחים במדינה אחרת, אם קטנים הם, השבח לאמצע. ואם היו גדולים, הואיל ולא נודע שיש לו אחים, שמין לו כארים. וכן אח שירד לנכסי קטן והשביח, אין שמין לו כארים, אלא השבח לאמצע, שהרי לא ברשות ירד חו"מ (רפז,ג).

משנה המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה יוציא לו חסרונות (כשיחזירם לו יפחות כמה הם רגילים לחסור, ובגמ' מוקי לה בשעירבן עם פירותיו) לחטים ולאורז (לעזי רש"י לוחן) תשעה חצאי קבין לכור (כור הוא 180 קבין. מ"כ תשע חצאי קבין לכור הוא שיעור פחת של 2.5%) לשעורין ולדוחן (לעזי רש"י מין לוחן, ולומה לאורז) תשעה קבין לכור (שיעור פחת של 5%), לכוסמין ולזרע פשתן שלש סאין לכור (כור הוא 30 סאין, מ"כ שיעור הפחת הוא 10%) הכל לפי המדה (וכן לכל כור וכור) והכל לפי הזמן (שהניחן בידו, לכל שנה ושנה יניח לו כך). אמר רבי יוחנן בן נורי (אהכל לפי המדה פליג) וכי מה אכפת להן לעכברין (**כתבו התוס'** וטעמייהו דרבנן מפרש בירושלמי הני עכברי רשיעי נינהו כד חמיין עיבור לא מסתייהו דאכלי אלא קריין לחבריהון דאכלי עמהון, והא דאמרינן בגמ' 'אמרו לו הרבה אובדות מהם הרבה מתפזרות מהם' י"ל דלדבריו דרבי יוחנן קאמר אפילו לית לך טעמא דמפרש בירושלמי מ"מ הרבה אובדות מהם) והלא אוכלות בין מהרבה ובין מקמעה, אלא, אינו יוציא לו חסרונות אלא לכור אחד בלבד (**כתבו התוס'** וא"ת אם כן בפחות מכור נמי יוציא כמו לכור **וי"ל** דאין לעכברים ריוח להטמן בתוך התבואה, ומ"מ לפי חשבון הראוי להתחסר יוציא דאי אפשר שלא יתחסרו). רבי יהודה אומר אם היתה מדה מרובה (שהפקיד אצלו הרבה, ובגמרא מפרש עשרה כורים לא יוציא לו חסרונות מפני שהם מותירות, שבימות הגורן כשמפקיד, החיטין יבשין, ובימות הגשמים כשמחזיר נופחות, ובאכילת עכברים אינן נחסרים כל כך לכל כור וכור, דכולי האי לא אכלי עכברים מעשרה כורין, הלכך, נפיחתו משלמת חסרון המגיע לשני כורים או שלשה שהעכברים אוכלין) אינו מוציא לו חסרונות, מפני שמותירות.

(**גמרא**) אורז טובא חסר (מחסיל הוא יותר מן השיעור ששנינו במשנה)? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן באורז קלוף שנו (באורז קלוף השיעור הוא כפי שנתפרש במשנתנו).

'לכוסמין ולזרע פשתן שלשה סאין לכור...' אמר רבי יוחנן אמר רבי חייא זרע פשתן בגבעולין שנו (חסר כל כך, לפי שהגבעולין מתייבשין ונופלים והרוח מנשבתן, אבל זרע פשתן נקי אינו חסר כל כך). תניא נמי הכי לכוסמין ולזרע פשתן בגבעולין, ולאורז שאינו קלוף שלשה סאין לכור (**כתבו התוס'** וא"ת ואמאי לא חשיב במתניתין אורז שאינו קלוף עם זרע פשתן כיון דאית להו חד שיעורא **וי"ל** דפשוט לו דבאורז תתחסר כל כך, וברישא גבי אורז קלוף לא חשיב זרע פשתן קלוף דשמא דינם חלוק).

'הכל לפי המדה...' **תנא** כן לכל כור וכור (פירוש דמתניתין הוא) וכן לכל שנה ושנה.

'אמר רבי יוחנן בן נורי...' **תניא** אמרו לו לרבי יוחנן הרבה אובדות מהן, הרבה מתפזרות מהן. **תנא** במה דברים אמורים שעירבן עם פירותיו, אבל יחד לו קרן זוית אומר לו הרי שלך לפניך.

וכי עירבן עם פירותיו מאי הוי, ליחזי לדידיה כמה הויין (ויראה כמה חסרו, ויטול על של חברו כפי חשבון)? במסתפק מהם. וליחזי כמה אסתפק? דלא ידעי כמה אסתפק.

'רבי יהודה אומר אם היתה...' כמה מדה מרובה? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן עשרה כורין (**כתבו התוס'** וא"ת אפי' ב' כורין או ג' מתנפחין לפי חשבון החסרונות העולה להם **וי"ל** דבי' כורין הנפוח משלים חסרון של כור אחד, 'ולא יוציא להם חסרונות' היינו חסרון של כור אחד, ולהכי נקט י' כורים

לאפוקי פחות). **תניא** נמי הכי כמה מדה מרובה עשרה כורין.

תני תנא קמיה דרב נחמן במה דברים אמורים שמדד לו מתוך גורנו והחזיר לו מתוך גורנו, אבל מדד לו מתוך גורנו והחזיר לו מתוך ביתו (מילת הגורן היתה מילה גדולה מאשר מילת הבית) **אינו יוציא** לו חסרונות (משום שכבר החסיר לו במה שהחזיר לו במילה קטנה) **מפני שמותירות** (כ"ל שמילת הגורן יתירה היא על מילת הבית). אמר ליה וכי בשופטני (שוטים) עסקינן, דיהבי בכיילא (במדה) רבא ושקלי בכיילא זוטא? דלמא בימות הגורן קאמרת (סמוך ליובשן, שנתיבשו בחמה) במה דברים אמורים שמדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגורן, אבל מדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגשמים (חזרו ונתפחו מלחלוחית הגשם והקור) אינו יוציא לו חסרון, מפני שמותירות.

אמר ליה רב פפא לאביי אם כן (שדרכו לתפוח) לפקע כדא (כשממלאין כד חיטין או שעורין בימות הגורן, וגפין את הכד יפקע בימות הגשמים מחמת תפיחת התבואה) הוה עובדא ופקע כדא. איבעית אימא משום איצצא (דוחק, מתוך שהם במקום צר נדחקו יחד ואין תפוחין). **פסק הש"ע א.** נסתפק מהם ולא ידע כמה נסתפק, יוציא לו חסרונו לחטים ולאורז קלוף, ד' קבים ומחצה לכל כור. לשעורים ולדוחן ט' קבין לכל כור. לכוסמין ולזרע פשתן בגבעוליו ולאורז שאינו קלוף, ג' סאים לכל כור. וכמדה הזו לכל שנה ושנה חו"מ (רצב,יא). **ב.** בד"א, שמדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגורן. אבל מדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגשמים, אינו מוציא חסרונות, מפני שהם מותירות חו"מ (רצב,יב).

משנה יוציא לו שתות ליין (אם הפקיד אצלו יין ועירבו עם יינו, הקנקנים בולעין שתות) רבי יהודה אומר חומש. יוציא לו שלשה לוגין שמן למאה, לוג ומחצה שמרים, לוג ומחצה בלע. אם היה שמן מזוקק אינו יוציא לו שמרים, אם היו קנקנים ישנים אינו יוציא לו בלע. רבי יהודה אומר אף המוכר (כשם שאמרו במפקיד כן אמרו במוכר) שמן מזוקק לחבירו כל ימות השנה, הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה (לוג).

(גמרא) ולא פליגי (ת"ק ור' יהודה) מר כי אתריה ומר כי אתריה. באתריה דמר (ת"ק) חפו בקירא (טחו החביות מבפנים בשעוה, כדרך שעושין אנו בזפת) ולא מייץ טפי, באתריה דמר (ר' יהודה) חפו בכופרא (זפת) ומייץ טפי. **איבעית אימא** משום גרגישתא (קרקע שעושין ממנה החביות לעזי רש"י מין אדמה שממשה לחתוס בה לבליס) הא (באתריה דר' יהודה) מייצא טפי (מההיא דאתריה דתנא קמא) והא לא מייצא טפי.

(מילתא באפי נפשיה היא, ולאו אמתניתין קאי) באתריה דרב יהודה רמו ארבעים ותמני כוזי בדנא (מדה קטנה היתה במקומו, שארבעים ושמונה ממלאין את החבית) אזיל דנא (מחיל כל החבית) בשיתא זוזי (בימות הבציר) פרים רב יהודה שיתא שיתא בזוזא (נעשה רב יהודה חנווני, והיה מוכרן שש כוזי בזוז) **[דף מ ע"ב]** דל תלתין ושיתא (כוזי) בשיתא (זוזי שקנאה), פשו ליה תריסר, דל תמניא שתותי (שבולעת החבית) פשו להו (לריוח של רב יהודה) ארבעה. והאמר שמואל המשתכר (בדברים שיש בהם חיי נפש) אל ישתכר יותר על שתות (הא שתות ישתכר, ולמה לא ישתכר רב יהודה עד שתות רב יהודה הרויח פחות משתות **כתבו התוס'** מסתמא רב יהודה היה מוצא שיתנו לו יותר ולמה הניח מלהרויח עד שתות)? איכא גולפי ושמריא (משתכר הוא הקנקן והשמרים, שלקח הכל בששה זוז). אי הכי נפיש ליה טפי משתות? איכא טרחיה, ודמי כרזנייתא (שנותן דמים לחנווני למוכרן, ומוציאן ומכריז עליו בחוצות **ל"א** ברזנייתא אומנות יש בנקיבת ברזא בחבית של חרס, וצריך ליתן שכר).

'אם היה שמן מזוקק אינו יוציא לו שמרים, אם היו קנקנים ישנים לא יוציא לו בלע' והא אי אפשר דלא בלע (גם בקנקנים ישנים)? אמר רב נחמן במזופפין שנו (דכיון דישנים הם ונתבלעו

מ:

בלעותם, תו לא בלעי **כתבו התוס'** וא"ת כל שכן דבלע טפי כדאמרינן לעיל באתרא דמר חפו בכופרא דמייץ טפי **וי"ל** דהיינו חדש אבל ישן שכבר בלע אינו בולע יותר **אי נמי** התם ביין אבל הכא בשמן לא בלע כיון שהוא ישן). **אביי אמר אפילו תימא שלא במזופפין, כיון דטעון טעון (תו לא בלע).**

'רבי יהודה אומר אף המוכר שמן מזוקק לחבירו כל ימות השנה הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה'. אמר אביי כשתמצא לומר לדברי רבי יהודה מותר לערב שמרים (המוכר שמן לחבירו סתם, בעת שהוא מזוקק ששקעו ושקטו שמריו מותר לו לערב ולבלבל שמרים המשוקעות שיחזרו ויתערבו, ויצאו עם השמן בתוך המדה) לדברי חכמים אסור לערב שמרים (שבחזקת מזוקק לוקחו ממנו, וזה מקלקלו).

לדברי רבי יהודה מותר לערב שמרים והיינו טעמא דמקבל (לוקח לוג ומחצה שמרים בשלא ערבו ונתנו לו מזוקק) דאמר ליה (מוכר) אי בעי לערובי לך מי לא ערבי לך, השתא נמי קביל. ולימא ליה אי ערבת ליה הוה מזדבן לי (מוכר) השתא מאי אעביד ליה, לחודיה לא מזדבן לי (**כתבו התוס'** וא"ת ויתן לו מוכר ללוקח לוג ומחצה שמרים שיערב עדיין וימכור **וי"ל** דמיירי מתני' אפי' אין השמן בעין שלקחו מעט מעט ומכרו או אכלו)? בבעל הבית עסקינן (שהלוקח בעל הבית הוא, ולקחו למאכל ביתו), דניחא ליה בצילא. ולימא ליה מדלא ערבית לי אחולי אחלת ליי? רבי יהודה לטעמיה, דלית ליה מחילה, דתנן מכר לו את הצמד (העול שהוא מוטל על שני השוורים ומצמידם) לא מכר לו את הבקר, מכר לו את הבקר לא מכר לו את הצמד. רבי יהודה אומר הדמים מודיעין. כיצד, אמר לו מכור לי צמדך במאתים זוז הדבר ידוע שאין הצמד (נמכר) במאתיים זוז (אלא כמות שהוא עם הבקר מכרו לו). וחכמים אומרים אין הדמים ראיה (אף על גב דלא שוה כולי האי אחולי אחליה לוקח זה יתר הדמים, ור' יהודה לית ליה שיהא מוחל מן הסתם, אלא אם כן פירש).

לדברי חכמים אסור לערב שמרים והיינו טעמא דלא מקבל, דאמר ליה אי בעית לערובי מי הוה שרי לך, השתא נמי לא מקבילנא (**כתבו התוס'** וא"ת ונימא משום דאית ליה מחילה ולעולם מותר לערב **וי"ל** דמתניתין נמי מיירי אפי' כשהשמן עדיין בעין והתם אין שייך מחילה כיון שיכול לתקן כי יאמר לו קח השמרים וערב בשמן, ולרב פפא דאמר דטעמייהו משום מחילה סבר דהשמן אינו בעין דאילו הוה בעין לא שייך ביה מחילה **אי נמי** סבר דאף ע"פ שהוא בעין שייך ביה מחילה כיון דמדדו מזוקק).

אמר ליה רב פפא לאביי אדרבה, איפכא מסתברא, לדברי חכמים מותר לערב שמרים, והיינו טעמא דלא מקבל, דאמר ליה מדלא ערבת לי אחולי אחלית לי. לדברי רבי יהודה אסור לערב שמרים (**כתבו התוס'** וא"ת ולימא ר' יהודה ס"ל מותר לערב שמרים, וטעמא דמקבל משום דלית ליה מחילה וי"ל דרב פפא סבר דצמד ובקר איכא הוכחה דלאו מחילה, דמסתמא לא רצה ליתן מאתים זוז על הצמד בלא בקר, אבל הכא לוג ומחצה שהוא דבר מועט מדלא עירב אחולי אחיל) **והיינו טעמא דמקבל, דאמר ליה אי בעי לערובי, לא שרי לי לערובי לך, קבולי לא מקבלת (עלך חסרון השמרים, אם כן מה משתכר, הרי השכר כולו בשמרים) זבון וזבין תגרא איקרי (בתמיה, משל הוא לאמר לשוטה לקח בדמים וחזור ומכרו בלא שכר, ותיקרי תגר** **כתבו התוס'** מיירי שלא היה מוצא למכור ביוקר יותר משלקחו, לכך א"ל, אדעתא דהכי קנית ממני שהיית יודע שאעכב לוג ומחצה כדי שארויח קצת)?

תנא אחד הלוקח ואחד המפקיד (תורה אחת לשניהם לענין) פקטים (פסולת הגרעינים הצפין על פני השמן). מאי לפקטים, אילימא כי היכי דלוקח לא מקבל פקטים, מפקיד נמי לא מקבל פקטים ולימא ליה פקטך מאי איעביד להו, אלא כי היכי דמפקיד מקבל פקטים לוקח נמי מקבל פקטים (אם מכר לו שמן סתם יקבל ממנו שמן עם פקטים).

ומי מקבל לוקח פקטים, והתניא, רבי יהודה אומר לא אמרו שמן עכור (הפסד עכירת השמן) אלא למוכר בלבד (**הסבירו התוס'** פי' לא אמרו הפסד של עכירת פקטים אלא למוכר, דכשנותן

ללוקח שמן מזוקק אינו מחסר לו כלום ממאה לוג בשביל הפקטים כי אם לוג ומחצה בשביל השמרים. **מיהו אין נראה פירוש זה** דלשון עכירה לא שייכא כל כך בפקטים אלא בדבר המתערב כמו שמרים **אלא יש לפרש** לא אמרו שמן עכור אלא למוכר, שאם מוכר כשהוא מזוקק מקבל עליו לוקח בשביל השמרים לוג ומחצה והמוכר מרויח השמרים, אבל כשהוא שהוא מוכר שמן עכור (עס שמליס) נותן מאה לוגין שלמים שמן עכור ומפסיד השמרים ע"י מה שמכר כשהוא עכור, וכשמוכר מזוקק לא קרי הפסד לוקח אף על פי שמפסיד שמרים משום דבעה"ב ניחא ליה בצילא) שהרי לוקח מקבל עליו (לפחות ממאה לוגין) לוג ומחצה שמרים (לפיכך צריך ליתן לו שמן מזוקק...) בלא פקטים? לא קשיא הא דיהיב ליה זוזי בתשרי, וקא שקיל מיניה בניסן, כי מדה דתשרי (כשער הדמים של תשרי שהוא בזול, וסתם שמנים עכורים, וקיבל עליו פקטים). הא דיהיב ליה זוזי בניסן וקא שקיל מיניה בניסן כי מדה דניסן (ביוקר, דדרך כל השמנים להיות מזוקקין בניסן, והלוקח סתם והמוכר סתם אין מוכר אלא מזוקק). **פסק הש"ע א.** וכן מוציא לו שתות ליין ושלשה לוגי שמן למאה לוגין, לוג ומחצה שמרים ולוג ומחצה בלע. ואם היה שמן מזוקק אינו מוציא לו שמרים. ואם היו הקנקנים ישנים, אינו מוציא לו בלע חו"מ (רצב,יג). **ב.** אסור לערב שמרים, בין ביין בין בשמן, ואפילו כל שהוא חו"מ (רכח,יט). **כ"פ הרמב"ם, וביאר הב"י** שפסק כאביי שלמד שלחכמים אסור לערב, דהוא מארי דתלמודא טפי מרב פפא. **ג.** המוכר לחבירו שמן מזוקק, אינו מקבל שמרים (פסק כת"ק) מכר לו שמן סתם, מקבל לוג ומחצה שמרים לכל מאה לוג, ומקבל בשאר שמרים שמן עכור העולה למעלה על פני השמן יתר על השמרים הידועים באותו מקום. בד"א, כשנתן לו מעות בתשרי, שהשמן עכור, ולקח השמן בניסן במדת תשרי שהיא גדולה מפני אותו השמן הקופה למעלה. אבל אם לקח במדת ניסן שהיא קטנה מפני שכבר צלל השמן, אינו מקבל אלא השמרים בלבד. (**הגה** וי"א דאין מנכה לו השמרים, אלא דמותר לערב שמריו שבחביות. אבל אם לא ערבן, אינו מנכה לו רק בשביל הקמחים הצפים למעלה. בד"א, כשמכר לו בשעה שהוא עכור, אבל כשמכר לו בשעה שהוא צלול, אינו מנכה לו אפילו הקמחים). חו"מ (רכח,כ). **דעת הרמ"א** הוא דעת הרא"ש שפסק כרב פפא שמותר לערב שמרים, כיון שהוא בתראה **ד.** חייבים בית דין להעמיד ממונים על השערים שלא ירויח כל אחד מה שירצה, שאין לו לאדם להרויח בדברים שיש בהם חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות, אלא השתות. בד"א, במוכר סחורתו ביחד בלא טורח, אבל חנוני המוכר סחורתו מעט מעט, שמין לו טרחו וכל יציאותיו, ומותר עליהם ירויח שתות, בד"א, כשלא הוקר השער. אבל אם הוקר השער, ימכור כפי היוקר. והני מילי היכא דאיכא בית דין דפרשו לכולהו מוכרים לזבוני הכי, אבל אי כל חד זבין בכל מה דיכול, לא מיחייב האי לחודיה לזבוני בזול. חו"מ (רלא,כ).

משנה המפקיד חבית אצל חבירו ולא יחדו לה בעלים מקום (בבית שומר, לאמר לו זויות זו השאילני) וטלטלה ונשתברה, אם מתוך ידו נשברה, לצורכו (להשתמש בה) חייב, לצורכה (שהיתה במקום התורפה וקרובה להשתבר) פטור. אם משהניחה (שכילה תשמישו, הושיבה במקום משתמר) נשברה, בין (בין שטלטלה) לצורכו בין (בין שטלטלה) לצורכה פטור. יחדו לה הבעלים מקום, וטלטלה. ונשברה בין מתוך ידו ובין משהניחה, לצורכו חייב, לצורכה פטור.

(גמרא) הא מני (הא דקתני רישא דאם משהניחה נשברה, אף על פי שלצורכו נטלה מתחלה פטור, דאמר משהחזירה הרי היא ברשות הבעלים כבתחלה ואינו עליה אלא כשומר חנם, ופטור על אונסיה ואף על פי שלא הודיע לבעלים לומר נטלתיה והחזרתיה הויא השבה...) רבי ישמעאל היא, דאמר לא בעינן דעת בעלים. **דתניא** הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכים למקום שגנב יחזיר, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר **[דף מא ע"א]** צריך דעת בעלים (ואם לא הודיעם חייב באחריותם אם מת או נגנב, דמדשקליה קם ליה ברשותיה, והשבה בלא ידיעה לאו השבה היא).

אי רבי ישמעאל, מאי איריא לא יחדו, אפילו יחדו נמי (**כתבו התוס**׳ וא״ת מנ״ל י״ל מדנקט טלה וסלע, דסתם טלה לא יחד לו מקום אלא הולך ממרעה למרעה, וסתם סלע יחדו לו מקום בכיס, וגם כיס יחדו לו מקום בתיבה, ולכך פריך נמי בסמוך לר״ע אפילו לא יחדו נמי)? לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא יחדו דמקומה הוא (וכיון דבאותו מקום החזירה חזרה גמורה היא) אלא אפילו לא יחדו, דלאו מקומה הוא לא בעינן דעת בעלים.

אימא סיפא ׳יחדו לה הבעלים מקום, וטלטלה. ונשברה בין מתוך ידו בין משהניחה, לצרכו חייב, לצרכה פטור׳. אתאן לרבי עקיבא, דאמר בעינן דעת בעלים. אי רבי עקיבא מאי איריא יחדו, אפילו לא יחדו נמי? לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא לא יחדו דלאו מקומה הוא, אלא אפילו יחדו נמי, דמקומה הוא בעינן דעת בעלים.

רישא רבי ישמעאל וסיפא רבי עקיבא? אין, דאמר רבי יוחנן מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא מובלנא מאניה בתריה לבי מסותא. **תרגמה רבי יעקב בר אבא קמיה דרב** (דתיקו כולה כחד תנא ובתרי טעמי, רישא שהחזירה למקומה, דכל מקום שהחזירה מקומה היא, דהא לא יחדו לה מקום, וסיפא שהחזירה למקום שאינה מקומה, כדמסיים במסקנא, דהא דמסקינן בסיומא וסיפא שהניחה במקום שאינה מקומה אתרצתא דכולהו קאי, אדר׳ יעקב ואדר׳ נתן ואדרב ששת, ומשום דהניחה חוץ למקומה לא הויא חזרה, וכגון...) שנטלה על מנת לגוזלה (והיינו לצרכו דמתניתין, דאילו לשאלה בעלמא ולתשמיש, כיון דלאו גזילה הוא סגי לה בהשבה כל דהו, וכל מקום שהניחה פטור באונסין, אבל משום דגזולה הואי, ובגזילה כתיב והשיב, וזה שהניחה למקום שלא יחדו לה בעלים לא הויא השבה **כתבו התוס**׳ והיינו חסרון שהכל גוזל ונטל לצורך עצמו (**הסביר המהרש״א** כוונתם לומר דבנטלה והגביהה ע״מ לגוזלה כולה אף שעדיין הכל בעין מקרי חסרון כיון שהכל גוזל ונוטל לעצמו הרי חסרה כולה מבעליו, משא״כ בנטלה ע״מ לשלוח בה יד, אם הכל הוא בעין ליכא חסרון, דכיון שלא הגביה אלא ליטול מקצת לריך לחסר ההוא מקצת ממנו כמו שכתבו לקמן למ״ד ע״מ לגוזלה)).

תרגמה רבי נתן בר אבא קמיה דרב שנטלה על מנת לשלוח בה יד (דאפילו לא נטלה על מנת לגוזלה... אלא על מנת לשלוח בה יד וליטול מקצתה, ולא נטל, אפילו הכי קמה ליה ברשותיה כולה, והויא לה גזילה, ובעיא השבה, ובמקום שאינו מקומה לאו השבה היא, ורב ששת לא שביק דליסיימו לתירוצייהו, ואתקיף מידי נטלה קתני... ומיהו, סיומא דמילתא דמסקנא וסיפא שהניחה במקום שאינו מקומה אכולהו קאי **וכ״כ הכתבו התוס**׳ ׳לשלוח בה יד׳ פי׳ ליטול מקצת אע״פ שלא נטל אותה מקצת חייב בכולה כדאמר (מד.) לא נטל נטל ממש אלא כיון שהגביה ליטול אע״פ שלא נטל, אבל למ״ד ע״מ לגוזלה דבעי חסרון, אם הגביה ליטול קצת אינו חייב עד שיטול המקצת כיון דבעי חסרון. **וקשה** דבשלהי פרקין קאמר אפי׳ למ״ד בעי חסרון מודה בחבית אם הגביהה אע״פ שלא נטל חייב דניחא ליה דתיהוי כולה בסים להאי רביעית שרצה ליטול (שיין לעיל משתמר אלא בחבית מלאה, והוי כאילו נטל אותו מקצת, והניחו שוב בתוך החבית כדי שישתמר) ומתני׳ בחבית איירי **ויש לומר** דמתני׳ איירי אפילו בשמן דלא מנטר פורתא אגב האחר).

במאי קמיפלגי? בשליחות יד (שחייבו הכתוב עליו אפילו נאנסה, כדכתיב ׳ומת או נשבר או נשבה...׳ שבועת ה׳ תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו... דמשמע הא שלח נתחייב שוב במיתתה ובשבייתה) צריכה חסרון (לא הוי שליחות יד להעמידה ברשותו אלא אם כן חסרה). מאן דאמר לגוזלה קסבר שליחות יד צריכה חסרון, ומאן דאמר לשלוח בה יד, קסבר שליחות יד אינה צריכה חסרון.

מתקיף לה רב ששת מידי נטלה קתני (דמשמע שנטלה לעצמו) טלטלה קתני (לתשמיש בעלמא, משמע לצרכו דמתניתין)?

אלא אמר רב ששת הכא במאי עסקינן כגון שטלטלה (לחבית) להביא עליה גוזלות (לעלות עליה כדרך סולם ליטול גוזלות מקן גבוה, ואפילו הכי הויא גזילה למיקם ברשותיה עד דעביד השבה...) וקא סבר שואל שלא מדעת

גזלן הוי, וכולה רבי ישמעאל היא (אשינוייא דכולהו קאי, אדר' יעקב ואדר' נתן ואדרב ששת) וסיפא שהניחה במקום שאינה מקומה (אבל רישא, כל מקום שהניחה מקומה היא). ורבי יוחנן (דאמר לעיל מאן דמתרגם לי...) הניחה במקומה משמע (הלכך לא מיתוקמא כרבי ישמעאל).

איתמר רב ולוי, חד אמר שליחות יד (שחייבו הכתוב עליו ואפילו נאנסה, כדכתיב או נשבר או נשבה... שבועת ה' תהיה אם לא שלח, דמשמע הא אם שלח נתחייב שוב במיתתה ובשבייתה) צריכה חסרון (וכל זמן שלא חסרה לא קמה ברשותיה להתחייב באונסיה), וחד אמר שליחות יד אינה צריכה חסרון.

תסתיים דרב הוא דאמר שליחות יד אינה צריכה חסרון **דתניא** רועה שהיה רועה עדרו והניח עדרו ובא לעיר, ובא זאב (טורף, נושא הטרף לחורו) וטרף [**הספירו התוס'** זוהי שיטת רבי יהודה, דאמר דזאב אחד בשעת משלחת זאבים הוי אונס (צג:)] ובא ארי (אינו טורפה אלא דורסה במקומה ואוכלה) ודרס פטור [דאונסין נינהו, ואי משום דהניח עדרו, ופשיעה היא מוקמינן לה דעל בעידנא דעיילי אינשי, כדאמרינן (צג:) אי נמי דשמע קול אריה ועל]. הניח מקלו ותרמילו עליה חייב.

והוינן בה משום דהניח מקלו ותרמילו עליה חייב, הא שקלינהו (ואי נמי שליחות יד חשיבא, הא הדר אהדרה כשנטלו הימנו, ואנן מוקמינן לעיל סתם מתניתין כרבי ישמעאל, דאין צריך דעת בעלים)? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב בעודן עליה. וכי עודן עליה מאי הוי, הא לא משכה [בשליחות יד כדי לקנותה, ומטלטלין אינן נקנין אלא במשיכה, לא במקה ולא לענין גזל ולא לענין שליחות יד, כדתנן במתניתין (ב"מ מג:) הטה את החבית ונטל ממנה רביעית יין אין משלם אלא רביעית, אלמא בעינן דליקנייה...]? ואמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב שהכישה במקל (כשנתנו עליה **הספירו התוס'** שכוונת הגמ' שהניח מקלו ותרמילו עליה כל כך בחוזק עד ש...) רצתה לפניו (זו היא משיכה, משעקרה יד ורגל על ידו). והא לא חסרה (לאו פירכא היא, אלא מסקנא וסיומא הוא למילתיה, דאמר תסתיים דרב הוא דאמר אין צריכה חסרון, מדשני רב למתניתין משום דהכישה ורצתה לפניו, ואי קשיא דלמא הא דהניח מקלו ותרמילו חיוביה לאו משום שליחות יד הוא דליבעי חסרון, אלא משום שואל שלא מדעת הוא, כי ההוא דלעיל דחבית, לא היא, דכי אמרינן בשומרין שאלה שלא מדעת בדבר שאינו כיחש וחיסר מחמת מלאכה, אבל בעלי חיים המכחישים מחמת מלאכה תחלתו שליחות יד היא) אלא לאו שמע מינה קסבר שליחות יד אינה צריכה חסרון.

אימא שהכחישה במקל (בהכאתו, דהיינו חסרון) דיקא נמי (דהכחישה קאמר רב) דקתני שהכישה במקל (דמכה חזקה היא) שמע מינה [**כתבו התוס'** וא"ת בקדושין (כב:) תניא או שהכישה במקל ורצתה לפניו דאקרי משיכה ולא הויא הכחשה וי"ל דהתם דאדם נכרי לקחה ואינה מכירתו בדבורו שייך למיתני הכישה, אבל הכא דאיירי ברועה שהבהמה מכירתו ואזלה מחמת דבורו לא שייך למיתני שהכישה].

ומדרב סבר שליחות יד צריכה חסרון (דהא דייקינן מדנקט מקל) לוי (בר פלוגתיה) סבר שליחות יד אינה צריכה חסרון. מאי טעמא דלוי? אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן נהוראי משונה שליחות יד האמורה בשומר שכר משליחות יד האמורה בשומר חנם (אין לומות זו לזו, שכל שומר חינם... נאמרה לצורך, ולא משתמע אלא בחסרון, אבל של שומר שכר נאמרה שלא לצורך משמעות שבה, אלא לדרשה, וללמד שאינה צריכה חסרון). **[דף מא ע"ב]** ואני אומר (ר' יוחנן פליג אדרבי יוסי בן נהוראי רביה, ואמר...) אינה משונה [אף היא לצורך נאמרה, ולוי סבירא ליה כרבי יוסי בן נהוראי, למידרש מיניה דאין צריכה חסרון, דאי מקרא קמא לא תיסק אדעתין לחיוביה עד דמחסר ליה, בשומר חנם נאמר 'ונקרב בעל הבית...' בשומר שכר כתיב שבועת ה' תהיה... ואמרינן (צד:) פרשה ראשונה נאמרה בשומר

מא:

חנם, שניה בשומר שכר, וכתיב בתרוייהו אם לא שלח, הא אם שלח נתחייב בדברים שהוא פטור עליהם, כגון שומר חנם בין בגנבה בין באונסין, דמדשלח בה יד קנאה, וקמה ברשותו, ושומר שכר פטור במת או נשבר או נשבה דהיינו אונסין].

ומאי משונה, לא תאמר שליחות יד בשומר שכר, ותיתי משומר חנם ומה שומר חנם שפטור בגנבה ואבדה (כדכתיב אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית דנשבע שלא שלח בה יד, ולא פשע בשמירתו, ופטור, כדאמרינן לקמן בשמעתין, דהאי ונקרב שבועה הוא) שלח בה יד חייב, שומר שכר שחייב בגנבה ואבידה (דפרשה שניה בו נאמרה, וכתיב בה אם גנב יגנב...) לא כל שכן (שאם שלח בה יד חייב באונסין). למאי הלכתא כתבינהו רחמנא לומר לך שליחות יד אינה צריכה חסרון (**כתבו התוס'** וא"ת התינח שומר שכר דאייתר קרא להכי אלא בשומר חנם מנ"ל אי משומר שכר מה לשומר שכר שכן חייב בגנבה ואבדה **וי"ל** כיון דשליחות יד חייב בתרוייהו אין זה אלא גילוי מילתא למילף דין של זה בזה).

'ואני אומר אינה משונה' כרבי אלעזר, דאמר דא ודא אחת היא (כמשמעה של זו כך משמעה של זו, לפי ששתיהן הוצרכו, ואין כאן מקרא יתר). מאי דא ודא אחת (למה שתיהן שוות, הלא לא הוצרכה השניה)? משום דאיכא למפרך מה לשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב [כלומר גנב גנבה ממני, ובאו עדים שהיא אצלו משלם תשלומי כפל, דכתיב אם לא ימצא הגנב... ודרשינן בב"ק (סג:) אם לא ימצא כמה שאמר, אלא שהוא עצמו גנבו, מה כתיב אחריו אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים, אבל שומר שכר אינו משלם כפל, שאם טען נגנבה משלם קרן, שהרי הוא חייב בגניבה, וטענה אחרת אינה מביאה אותו לידי כפל].

ומאן דלא פריך (מה לשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב) סבר קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה (חמור שומר שכר שחייב בקרן עד שלא נשבע לשקר, במקום ששומר חנם פטור דהיינו גניבה ואבידה, משומר חנם שמשלם כפל, ומדה זו אינה אלא לאחר שנשבע לשקר שנגנבה, ובאו עדים שהוא גנבה, דכי אתרבי כפל בטוען טענת גנב לאחר שבועה אתרבי, כדלקמן בשמעתין **כתבו התוס'** וא"ת ורבי יוחנן ור' אלעזר דלית להו הך סברא דקרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה מנ"ל דפ' ראשונה בשומר חנם ושניה בשומר שכר, דלקמן (צד:) לא קים לן כן אלא מהך סברא דקרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה **ותירצו ב' תירוצים א. רבינו שמואל כתב** דמסברא ידעינן כן, דבפרשה ראשונה כתיב כסף או כלים ורגילות הוא לשמרם בחנם דליכא בהו טרחא, ובפרשה שניה כתיב בהמה דאיכא טרחא ורגילות לשמרה בשכר. **ב. אי נמי** דלכ"ע אית להו דקרנא עדיפא מכפילא בשבועה ומ"מ סבירא להו לר' יוחנן ולרבי אלעזר דאין ללמוד שומר שכר משומר חנם הקל כיון שיש בו חומרא שמשלם כפל מה שאין כן בשומר שכר, ואע"ג דשומר שכר ודאי חמור שחייב בגנבה ואבדה. ומאן דלא פריך סבר דמכפל אפילו פירכא לא עבדינן משום דמה דמשלם כפל הוא מחמת קולא שהוא פוטר עצמו בגנבה כדמפרש (ד.) גבי תורת הזמה לא פריך. **וא"ת** לר' יוחנן דסבר הכא דמכפל עבדינן פירכא (שומר חינם משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב משמע"כ שומר שכר אינו משלם אלא קרן) וגם סבר רב יוסף בב"ק (נז.) גבי שומר אבדה דלר' יוחנן לסטים מזויין גנב הוא, אם כן קשה מנ"ל לר' יוחנן לחייב גנבה ואבדה בשואל שהרי לקמן (צה.) לומדת הגמ' ששואל חייב בגניבה ואבידה בק"ו משומר שכר, ודוחה הגמ' מה לשומר שכר שמשלם תשלומי כפל בטוען טענת ליסטים מזויין ומיישבת הגמ' ליסטים מזויין גזלן הוא, ועוד מיישבת הגמ' קרנא בלא שבועה עדיפה מכפילא בשבועה **וי"ל** שר' יוחנן לומד ששואל חייב בגניבה ואבידה מוכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון (הלות ו' כלה להקיש פרשת שואל לפרשה הקודמת, שהיא פרשת שומר שכר, מה שומר שכר חייב בגניבה ואבידה ה"ה שואל) וכה"ג יליף התם לעניין פטור בבעלים (כשם ששואל פטור אם בעליו עמו, ה"ה שומר שכר) ואע"ג דרבי יוסי ברבי נהוראי הוא תנא וסבר דקרנא עדיפא וכן ברייתא דהשואל (צה.) סבר דקרנא עדיפא או לסטים מזויין גזלן הוא ור' יוחנן פליג בתרוייהו, הא לא קשיא, דר' יוחנן סבר כהתנא דס"ל (ב"ק נז:) דקאמר לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם כפל לכך שלח בה יד חייב וזה התנא על רבי יוסי בר' נהוראי).

רבא אמר [**כתבו התוס'**, **פרש"י** דסבר רבא אפילו כרבי אלעזר (כ"ל שגם לר"א שאמר 'דא ודא אחת היא', מכל מקום יש ללמוד ששליחות יד אינה צריכה חסרון) **ואין להקשות** על כך, דאם סובר רבא כר"א, איך אמר ששליחות יד אחת נאמרה ללמד שאינה צריכה חסרון,

מא:

ושליחות יד שניה נאמרה שלא תאמר דיו, הרי שתיהם נצרכו ללמד שאינה צריכה חסרון, כיון שלא ילפינן שומר שכר משומר חינם. **והיינו** משום כדפירשנו לעיל דכיון דשליחות יד חייב בתרוייהו גלוי מלתא בעלמא למילף דין של זה בזה. **עוד יש לומר** דרבא בא לפרש דהא דאמר ר"א דא ודא אחת היא לא ששניהם צריכי לגופייהו כדאמרינן, אלא ששניהם מיותרין דגמר להו משואל וסבר רבא קרנא עדיפא ושפיר גמר שומר שכר משומר חנם לכולי עלמא זה מזה, מיהו ברייתא דבב"ק סברה דלא ילפינן זה מזה דקתני לא אם אמרת בשומר חנם...) **לא** תאמר שליחות יד לא בשומר חנם ולא בשומר שכר, ותיתי משואל (שחייבו הכתוב באונסין בשביל שכל הנאה שלו, ושולח יד נמי כל הנאה שלו) ומה שואל דלדעת בעלים קא עביד שלח בה יד (לעשות מלאכתו) חייב (באונסין) שומר חנם ושומר שכר (השולחין יד שעושין מלאכתן שלא לדעת בעלים) לא כל שכן (דחייב שוב באונסיה). למה נאמר (בשתיהן) חדא לומר לך שליחות יד אין צריכה חסרון [**כתבו התוס'** וא"ת ונילף משואל דאינה צריכה חסרון דמשעת משיכה חייב באונסיה אע"ג דלא נשתמש כדאמר לקמן (צט.) גבי שואל קורדום מחבירו, כ"ש שומרין שמושכין להשתמש שלא מדעת בעלים שחייבים **וי"ל** בשואל דין הוא כיון דמושך לדעת בעלים חשיב כאילו נשתמש בה דלדעת כן שאלה ולאו לאוקמה בכילתא, אבל שלא לדעת אינו חשיב כאילו כבר נשתמש בשביל משיכה לבדה לכך לא ילפינן משואל אלא משיכה שיש בה חסרון) **ואידך** (האמורה בשומר שכר) שלא תאמר (אם לא נאמרה בשאר שומרין, ולמדה משואל, הייתי אומר...) דיו לבא מן הדין (דיו לשליחות יד דשומרין שבא מדין שואל) להיות כנידון, מה שואל בבעלים (אם בעליו עמו) פטור (לא ישלם אונסין) אף שומר חנם ושומר שכר בבעלים (אם בעליו עמו) פטור (כתב קרא יתירא לחייבו אפילו בבעלים, וגלי רחמנא בחדא, והוא הדין בכולהו).

ולמאן דאמר שליחות יד צריכה חסרון, הני תרתי שליחות יד למה לי? חדא שלא תאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון, ואידך **לכדתניא** (**כתבו התוס'** ולמ"ד נמי אינה צריכה חסרון דצריכי תרוייהו, ילף שפיר ג"ש לכדתניא, לפי שיש הרבה תיבות דומות בב' הפסוקים 'אם לא שלח ידו במלאכת רעהו') וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים לשבועה (והכי קאמר, אם לא ימצא כמה שאמר שנגנבה, אלא הוא גנבה, והוא כבר נקרב אל הדיינין לשבועה ונשבע לשקר, ואחר כך באו עדים, אשר ירשיעון הדיינין, ישלם כפל). אתה אומר (קריבה) לשבועה, או אינו אלא (קריבה) לדין (שמשעה שטען בבית דין נגנבה, אע"פ שלא נשבע ישלם כפל אם באו עדים) נאמרה שליחות יד למטה (אצל שומר שכר שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח) ונאמרה שליחות יד למעלה (ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח) מה להלן לשבועה אף כאן לשבועה (למדנו שאין משלמין כפל על ידי טענת גנב אלא לאחר שבועה, וגם למדנו שנפטר מגנבה ואבדה בשבועה). **פסק השי"ע א.** המפקיד חבית אצל חבירו, בין שייחדו לה הבעלים מקום בין שלא ייחדו לה מקום, וטלטלה לצורכו ונשברה, בין קודם שהחזירה למקומה בין אחר שהחזירה למקום שיחדו לה, חייב לשלם. ואם טלטלה לצורכה, בין שנשברה מתוך ידו בין שנשברה משהניחה במקום אחר, פטור... הו"מ (רצב,ו). **כתב הב"י** הלכה כר"ע מחבירו. **ב.** הגונב חפץ מבית חבירו והחזירו למקומו, ולא ידעו הבעלים שהחזירו, אם ידעו הבעלים שנגנב מהם, אף על פי שהחזירו הגנב, לא נפטר והוא באחריותו עד שידעו הבעלים, כגון שימנה חפציו וימצאם שלמים. ומיהו כשמנאם נפטר אעפ"י שלא ידעו הבעלים בשעה שהחזירו. לפיכך גנב לו מעות והבליע לו בחשבון ונתנם לתוך כיסו, אם יודע מנין המעות שלו, יצא, שאדם עשוי למשמש בו בכל שעה והרי מצא שהחזיר לו בכלל מעותיו. אבל אם זרקן לכיסו שאין בו כלום, לא יצא, וחייב באחריות הגזלה עד שיודיענו שהחזיר לכים פלוני. ואם לא ידעו הבעלים שנגנב מהם, מיד כשהחזירם למקומם יצא אף על פי שלא מנאום הבעלים הו"מ (שנה,א). **ג.** אין הנפקד רשאי לשלוח יד בפקדון. ואם שלח בו יד, אפילו אינו מכוין לגוזלו, אלא להשתמש בו, קם ליה ברשותיה וחייב באונסים אף על פי שעדיין לא נשתמש בו, דשליחות יד

מא: – מב.

אינה צריכה חסרון, רק שיגביהה כדי להשתמש בה בתשמיש שמחסרו, אז חייב כאילו חסרו. אבל אם הגביהו לעשות בו תשמיש שאינו מחסרו, אינו חייב משעת הגבהה אלא משעת תשמיש, ולא משום שליחות יד, שהרי אינו שולח בו יד כיון שאינו מחסרו, אלא מפני שהוא שואל שלא מדעת דהוי כגזלן (**הגה** ואם החזירה למקום שנטלה משם, חזר להיות דינו כשומר, הואיל ולא הוי עליו מתחלה רק שואל בעלמא ובמעות בכי האי גוונא חייב באונסין...) הו"מ (רצב,א). **כתב הב"י פסקו ג' עמודי ההוראה** שליחות יד אינה צריכה חסרון דרבא דהוא בתרא סבירא ליה הכי.

[דף מב ע"א] משנה המפקיד מעות אצל חברו, צררן (בסודרו) והפשילן לאחוריו או שמסרם לבנו ולבתו הקטנים ונעל בפניהם שלא כראוי, חייב, שלא שימר כדרך השומרים. ואם שימר כדרך השומרים פטור.

(גמרא) בשלמא כולהו שלא שימר כדרך השומרים, אלא צררן והפשילן לאחוריו, מאי הוה ליה למיעבד (הרי צררן)? אמר רבא אמר רבי יצחק אמר קרא וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ אף על פי שצרורין יהיו בידך.

ואמר רבי יצחק לעולם יהא כספו של אדם מצוי בידו (לא יפקידנו לאחרים במקום אחר, שאם תזדמן לו סחורה לשכר יהא מזומן לו) שנאמר וצרת הכסף בידך.

ואמר רבי יצחק לעולם ישליש אדם את מעותיו, שליש בקרקע ושליש בפרקמטיא ושליש תחת ידו (להיות מזומן לו לצורך ריוח הבא פתאום **ביאר המהרש"א** יש לפרש 'שליש בקרקע' דהיינו שיניח השליש בקרקע כדלקמן כספים אין להם שמירה אלא בקרקע **וי"ל עוד** דר"ל שליש מהממון שיש לו יקנה לו קרקע. וביאר דכל אחד מהשלשה חלקים יש לו יתרון על חבריו, לא ראי זה כראי זה, דהיינו שליש בקרקע שהן לו נכסים שיש להם אחריות, כי שאר נכסים אפשר שיאבדו ברגע אחד על ידי לסטים וגייסות, אבל הארץ לעולם עומדת. ושליש פרקמטיא יש לו מעלה שיש יותר ריוח בפקמטיא, ושליש תחת ידו יש לו מעלה להיות מזומן לו כל שעה לצורך הבא לאדם פתאום).

ואמר רבי יצחק אין הברכה (שמתברך ורבה מאליו) מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין [**כתב המהרש"א** משום עין הרע של אדם **אי נמי** שלא יהא יד השד שולט בו. **אמנם ה'תורת חיים' כתב** שאין הטעם משום עין הרע, שהרי מהמשך הענין נראה, שאפילו כשהולך למוד את גורנו שלו, אין הברכה שרויה אלא בדבר הסמוי מן העין אלא הטעם הוא, משום שאין מתברך ומתרבה רק כשאין לו רואים, וכמו שמצינו אצל אלישע שאמר אלישע לאשה 'וסגרת הדלת בעדך ובעד בניך', כדי שתשרה הברכה על השמן להתרבות ולהתמלא] שנאמר יְצַו ה' אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ (דריש ליה לשון דבר הסמוי מן העין).

תנא דבי רבי ישמעאל אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו, שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיך (שנאמר באסמיך לשון גנזים **לדעת המהרש"א** לא נחלקו ר' ישמעאל ור' יצחק אלא 'משמעות דורשין' איכא בינייהו **אמנם יש שביארו** דלדעת רבי יצחק העיקר תלוי אם סמוי מן העין, דהיינו שאינו יודע מידתו ומניינו, אע"פ שהדבר בכללותו נגלה לעין רואים, ואילו לתנא דבי רבי ישמעאל, הדבר תלוי אם מכוסה מעין רואים, אע"פ שיודע מידתו שורה עליו הברכה, ואם הוא נגלה, אע"פ שאינו יודע מידתו, אין הברכה מצויה בו).

תנו רבנן ההולך למוד את גורנו, אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשלח ברכה במעשה ידינו. התחיל למוד, אומר ברוך [**רש"י בתענית** (ח:) **כתב** שמברך בשם ומלכות] השולח ברכה בכרי הזה (**ב'אילת השחר' כתב** הנה נתחדש, שיכולים להתפלל על נס כזה שאינו ניכר לעין, ולא עוד אלא שמברך בודאי דנהיה נס). מדד ואחר כך בירך הרי זה תפילת שוא, לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול ולא בדבר המדוד, ולא בדבר המנוי, אלא בדבר הסמוי מן העין, שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיך.

אמר שמואל כספים אין להם שמירה אלא בקרקע [דאם לא שמרן ונגנבו פשיעה היא **הקשו התוס'** צ"ע מה הדין ששומר שכר שמרם בקרקע ונגנבו האם חייב כדין הפשוט של גניבה או פטור דהוי אונס. ובב"ק (נז.) משמע דחייב, דפריך אביי לרב יוסף והאמר ר' יוחנן הטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל, ואי שומר אבידה שומר שכר הוי, קרנא בעי לשלומי, ומאי פריך דלוקמא בטוען שנגנבה באונס כגון שהעמיק בקרקע ק' אמות או שתקפתו שינה או חולי

מב.

אלמא כל גניבה לא הויא אונס אלא לסטים מזויין, וכן בתר הכי דמייתי ׳לא אי אמרת בשומר חנם שכן משלם כפל. ואי לסטים מזויין גנב הוא שומר שכר נמי משלם כפל׳ משמע דמשום גניבה לא מפטר שומר שכר אם לא בטענת גניבת ליסטים מזויין. **מיהו** יש לדחות ראיות אלו, ולעולם שומר שכר שנגנבה הימנו באונס פטור, שבלאו הכי אפשר לדחות את ראיות הגמ׳, שאפי׳ את״ל ליסטים מזויין גזלן הוא, מצינו שומר שכר משלם תשלומי כפל בטוען שנגנבה הימנו שהיו עמו הבעלים. **ויש להביא ראיה** ששומר שכר חייב אף באופן שטמנם בקרקע דהנה בדף (צה.) שלמדה הגמ׳ גניבה ואבידה בשואל משומר שכר פריך מה לשומר שכר שכן משלם כפל בטענת ליסטין מזויין ומשני אי בעית אימא גזלן הוא, משמע שאין שום גניבה שיפטר בה שומר שכר. **אך תמהון גדול הוא** למה לא יהא אונס אם העמיק בקרקע ק׳ אמות דמאי ה״ל תו למיעבד או אם תקפתו שינה או חולי גדול, ואיך יתכן ששום גניבה לא נמצא שתהא אונס גמור כליסטין מזויין. ולרבה אית ליה בדף (צג:) דאי על בעידנא דעיילי אינשי פטור, א״כ נמצא גניבת אונס בשומר שכר, ומיהו יש לדחות דרבה יסבור כאידך שינויא דקרנא עדיף כרב יוסף בבב״ק (נז:). **ומ״מ אין סברא כלל** שלא נמצא גניבת אונס שיפטר בה שומר שכר, ואין לתרץ דהואיל וחייב רחמנא שומר שכר בגניבה אע״פ שהיא קרובה לאונס כדאמר לקמן (צד:), חייב אף בכל גניבת אונס. **דזה אינו** דהא בליסטין מזויין הוא פטור אע״ג דגנב הוא לרב יוסף, אלא ודאי ששומר שכר פטור בגניבת אונס, וא״כ חוזרת הקושיא מה מיישבת הגמ׳ לקמן (צה.) ליסטים מזויין גזלן הוא, אכתי איכא למיפרך מה לשומר שכר שכן משלם כפל בטענת גניבת אונס תאמר בשואל דכי נילף שחייב בגניבה ואבידה לא ישלם כפל אפילו בטענת גניבת אונס דמסתמא הוא חייב קרן בכל אונסין. **ונראה** דכיון שעיקר חיוב שואל בגניבה ואבידה נלמד בק״ו משומר שכר אין לחייבו בגניבת אונס בקרן, ודיו לבא מן הדין להיות כנדון דשומר שכר פטור מגניבת אונס אף שואל כן. **וא״ת** לפי האמת שואל חייב בגניבת אונס מנ״ל דלא מצינו ששואל פטור אלא במתה מחמת מלאכה, דמשומר שכר לא אתי כדפי׳ **וי״ל** דנפקא לן מוַכי ישאל איש, וי״ו מוסיף על עניין ראשון והוי כאילו כתיב גניבה ואבידה להדיא בשואל וכיון דכתיב ביה גניבה ואבידה ואונסין ליכא למפטריה בגניבת אונס, והא דילוף בברייתא שלומדים חיוב גניבה ואבידה בשואל בק״ו משומר שכר, הכונה לומר היינו אילו לא נאמר המקרא של ׳וכי ישאל׳, הייתי אומר ק״ו).

אמר רבא ומודי שמואל בערב שבת בין השמשות, דלא אטרחוהו רבנן. ואי שהא למוצאי שבת שיעור למקברינהו ולא קברינהו מחייב. ואי צורבא מרבנן הוא (המפקיד, שהוא חרד על מצות הבדלה על הכוס) סבר (השומר) דלמא מיבעי ליה (המפקיד) זוזי לאבדלתא (להכי לא קברינהו ופטור). והאידנא דשכיחי גשושאי (מגששין בקרקע בשפודין של ברזל להכיר מקום שתחתיו חלל) אין להן שמירה אלא בשמי קורה (בגג מתחתיו). והאידנא דשכיחי פרומאי (שוברי התקרה) אין להם שמירה אלא ביני אורבי (בין שורות הבנין בכותל). אמר רבא ומודה שמואל (שהכספים יש להם שמירה) בכותל. והאידנא דשכיחי טפוחאי (מטפחים בכותל לידע אם יש שם חלל) אין להן שמירה אלא בטפח הסמוך לקרקע, או בטפח הסמוך לשמי קורה (וכולן בכותל).

אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי התם תנן חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער (ואין צריך לבערו דאין כאן עוד בל יראה) רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו (**כתבו התוס׳** ואם תאמר והלא פטור לבדוק חור מפני סכנת עקרב **וי״ל** דהכא יכול לפנות המפולת **א״נ** הכא שיש שם חמץ בודאי אינו פטור משום חששת עקרב, דהא מבעיא לן בפסחים (י:) כבר בפי נחש צריך חַבֵּר להוציאו או לאו). **ותנא** כמה חפישת הכלב שלשה טפחים. הכא מאי (לענין שמירת כספים) מי בעינן שלשה טפחים, או לא? אמר ליה התם משום ריחא (שהכלב מריח וחופש אחריו, והרי הוא מוציאו, ונראה) בעינן שלשה טפחים, הכא משום איכסויי מעינא לא בעינן שלשה טפחים. וכמה? אמר רפרם מסיכרא (שם מקום) טפח. **פסק השו״ע א.** המפקיד כספים אצל חבירו בדרך להוליכם לביתו, או ששלח עמו מעות ממקום למקום, צריכים שיהיו צרורים ומונחים בידו או קשורים כראוי על בטנו מכנגד פניו, עד שיגיע לביתו ויקברם כראוי. ואם לא קשרם בדרך הזאת, אפילו נאנס, חייב לשלם שהרי תחלתו בפשיעה חו״מ (רצא,כ). **ב.** הנכנס למוד את גרנו, אומר יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי שתשלח ברכה בכרי הזה. התחיל למוד, אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה (**מ״ב** וכתב הא״ר דיאמר בלא הזכרת השם, דדוקא במודד כדי לעשר מצינו שהבטיח

הקב"ה ברכה עד בלי די כמה דכתיב הביאו את כל המעשר... ובחנוני נא בזאת... והריקותי לכם ברכה עד בלי די) מדד ואח"כ בירך הרי זה תפלת שוא, שאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי (פי' נגעלס ומינו נלמה) מן העין או"ח (רל,ב). **ג.** הכספים והדינרים ולשונות של זהב ושל כסף ואבנים טובות, אין להם שמירה אלא בקרקע, ויתן עליהם טפח עפר, או יטמינם בכותל בטפח התחתון הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לקורה. אפילו לא יתנם באמצע עובי הכותל, רק שיכנס טפח בתוכו, אבל לא באמצע הכותל, שמא יחפרו הגנבים ויגנבו. אפילו נעל עליהם כראוי בתיבה, או החביא אותם במקום שאין אדם מכירו ולא מרגיש בו, הרי זה פושע וחייב לשלם חו"מ (רצא,טו). **ד.** המפקיד אצל חבירו כספים ערב שבת סמוך לבין השמשות, אינו חייב לטרוח ולקבור אותם עד מוצאי שבת, ואם נתאחר למוצאי שבת כדי לקברם, ולא קברם, ונגנבו או נאנסו, חייב. ואם תלמיד חכם הוא המפקיד, אינו חייב עד שישהא אחר שיבדיל כדי לקברן. [**הגה** וי"א דה"ה אם הנפקד ת"ח (**כתב הגר"א** וצ"ל דגי' אחרת ה"ל בגמ' וצ"ע)]. חו"מ (רצא,טז).

ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה, אותבינהו בצריפא דאורבני (בית קטן עגול כמין כובע שעושין ציידי עופות לארוב, 'אורבני' של ערבה היה) איגנוב. **אמר רב יוסף** אע"ג דלענין גנבי נטירותא היא (אפילו בלא קבורה, שאין גנבים הולכין שם לגנוב שאין ממון מצוי שם) לענין נורא פשיעותא היא, הוה תחילתו בפשיעה (שמא תפול שם דליקה, ונמצא פשע שלא קברן) וסופו באונס (שהרי נגנבו וגניבה לשומר חנם אונס הוא) חייב. **ואיכא דאמרי** אע"ג דלענין נורא פשיעותא היא, לענין גנבי נטירותא היא, ותחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור.

והילכתא תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב [**כתבו התוס'** וכן מוכח לקמן (צג:) דהלכתא דחייב דפריך אביי אי הכי תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא וחייב, וכן מוכח בב"ק (נו.), ודוקא היכא שיכול להיות שהאונס לא היה נארע אם לא פשע בתחלה, אבל פשע בה ויצאת לאגם ומתה פטור, דמלאך המות מה לי מכא מה לי התם, וצריך לומר דצריפא דאורבני הוי שמירה מעליא לזוזי לענין גנבי כמו קרקע, להכי קרי ליה לענין גנבי אונס). **פסק הש"ע** אם פשע בו ולא שמרו כראוי לענין אחד, אף על פי שלבסוף נאבד באונס בענין אחר, חשיב פושע וחייב לשלם. מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חבירו והניחם במחיצה של קנים, והיו טמונות בעובי המחיצה ונגנבו משם, ואמרו חכמים אף על פי שזו שמירה מעולה לענין גניבה, אינה שמירה כראוי לענין האש, ומאחר שלא טמנו בקרקע או בכותל בנין, פושע הוא, וכל שתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב, וכן כל כיוצא בזה. חו"מ (רצא,ו).

ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה, אמר ליה הב לי זוזאי, אמר ליה לא ידענא היכא אותבינהו. אתא לקמיה דרבא, אמר ליה כל לא ידענא פשיעותא היא, זיל שלים. **פסק הש"ע** המפקיד אצל חבירו בין כלים בין מעות, ואמר תן לי פקדוני, ואמר לו השומר איני יודע אנה הנחתי פקדון זה, או באיזה מקום קברתי הכספים המתן לי עד שאבקש ואמצא ואחזיר לך, הרי זה פושע וחייב לשלם מיד (מהר"ם) חו"מ (רצא,ז).

ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה, אשלמינהו (מסרן) לאימיה, ואותבינהו בקרטליתא (ארגז) ואיגנוב. אמר רבא היכי נדיינו דייני להאי דינא, נימא ליה לדידיה זיל שלים (דשומר שמסר לשומר חייב) אמר [**דף מב ע"ב**] כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד (על דעת שלא יהא שומר נמנע מלמוסרן לאנשי ביתו הגדולים ונאמנים לו הוא דמפקיד **כתבו התוס'** אומר ר"ת שדין זה נאמר ללמד שאינו יכול לומר המפקיד אתה נאמן לי בשבועה ולא אשתך ובניך, אבל באופן שפשעו בני ביתו, אפי' אין להם מה לשלם ישלם הנפקד, דאם לא כן, כל מה שהופקד אצל בעה"ב תבא אשתו ותאכל ותפטר. ולכך נמי הכא משתבעא אמיה דהנהו זוזי אותבינהו בקרטליתא שלא פשעה. והא דקאמר נימא לה לאימיה דלישלמא לאו משום דאם לא היה לה מה לשלם שיפטר הנפקד אלא

מב:

תשלם לבנה כשיהיה לה). **נימא לה לאימיה** (שתשלם בשביל שלא קברתו) זילי שלימי, אמרה לא אמר לי דלאו דידיה נינהו, דאקברינהו. **נימא ליה אמאי לא אמרת לה**, אמר כל שכן, דכי אמינא לה דדידי נינהו, טפי מזדהרא בהו. אלא אמר רבא משתבע איהו דהנהו זוזי אשלמינהו לאימיה, ומשתבעא אימיה דהנהו זוזי אותבינהו בקרטליתא ואיגנוב, ופטור. **פסק הש"ע** מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חבירו, ונתנם השומר לאמו והחביאה אותם ולא טמנה אותם, ונגנבו, ואמרו חכמים אין השומר חייב לשלם מפני שנתנם לאמו, שכל המפקיד על דעת בניו ובני ביתו הוא מפקיד, ואע"פ שלא אמר להם פקדון הם, יש לו לטעון כל שכן שהיתה נזהרת בהם אם היתה סבורה שהם שלו, וכן אין אמו חייבת לשלם, שהרי לא אמר לה שהם פקדון, ואמרו חכמים ישבע השומר שאותם המעות עצמם הם שנתן לאמו, ותשבע אמו שהחביאה אותם ונגנבו, ויפטרו שניהם... חו"מ (רצא,כג).

ההוא אפוטרופא דיתמי דזבן להו תורא ליתמי, ומסריה לבקרא (רועה) **לא הוו ליה ככי ושיני למיכל, ומית. אמר רמי בר חמא היכי נדיינו דייני להאי דינא, נימא ליה לאפוטרופא זיל שלים, אמר אנא לבקרא מסרתיה** [**היה לו להודיעני שאינו אוכל כתבו התוס'** משמע דאם לא היתה זאת הטענה הוי פושע וחייב. וקשה דבב"ק (לט.) אמרינן מעליית מאן, מעליית יתומים, דאי אמרת מעליית אפוטרופוס ממנעי ולא עבדי, אלמא פטורים מן הפשיעה, וממתני' דגיטין (נב.) דקתני מינהו ב"ד לא ישבע מינהו אבי יתומים ישבע אבא שאול אומר חילוף הדברים אין להוכיח דחייב בפשיעה די"ל דהשבועה לא הויא שלא פשע אלא שלא עיכב כלום משלהם משום דמורי היתירא דטרח קמייהו. **וי"ל** דודאי אפוטרופוס חייב בפשיעה כדמשמע הכא ולא ממנע כיון שהחזיקוהו בנאמן, אבל התם (בב"ק לט.) מיירי שלא מנוהו לצורך היתומים אלא לתקנת העולם שלא יזוקו משורם, התם דוקא חיישינן דלמא ממנעי. והכי איתא בירושלמי]. **נימא ליה לבקרא זיל שלים, אמר אנא בהדי תורי אוקימתיה, אוכלא שדאי ליה, לא הוה ידעינן דלא אכל. מכדי בקרא שומר שכר דיתמי הוא, איבעי ליה לעיוני** (אם אוכל אם לאו)? (תילולא הוא) **אי איכא פסידא דיתמי, הכי נמי, והכא במאי עסקינן דליכא פסידא דיתמי, דאשכחוהו למריה דתורא** (המוכר) **ושקול יתמי זוזי מיניה** (דאמרי ליה מקח טעות הוא). **אלא מאן קא טעין** (מי תובע כלום דקאמר רמי בר חמא היכי נידיינו) **מריה דתורא קטעין** (ושואל שמתה בהמתו אצלך, ותובע את האפוטרופוס) **איבעי ליה לאודועין** (על שלא הודיעוהו שאין לשור שמכר להס שייס) **מאי מודעינן ליה, מידע ידע דמקח טעות הוי** (הרי יודע הוא בעצמו שמכר להס שור ללא שייס)? **בספסירא** (קונה ומוכר בהמות בשוק) **דזבן מהכא ומזבין להכא** (וביום שקנה מוכר **כתבו התוס'** ומספקא ליה בהא דינא אליבא דר' יוסי דאמר תחזור פרה לבעלים הראשונים אלמא משכיר במקום שוכר קאי ואית ליה דינא בהדי שואל, והכא נמי ספסירא במקום יתמי קאי ואית ליה דינא בהדי בקרא כאילו הוי שומר שלו או דלמא לא דמי דהתם ודאי קאי משכיר במקום שוכר דשוכר שייך בגוף הפרה שהרי שכרה אבל גבי יתמי כיון דמקח טעות הוא אין להם בגוף השור מאומה איך יעמוד הספסירא במקומם. **ומיהו** אי לאו דטעין בקרא אנא בהדי תוראי אוקימתיה הוה פשיטא ליה דמיחייב בקרא אע"ג דמקח טעות הוא ולית ליה דינא בהדי ספסירא כיון דפשע חייב דספסירא תובע ליתמי שורו שמת בפשיעה והם שומרים חנם עליו, והיתומים יחזרו על הבקרא שיפטרם מן הספסירא כי פושע הוא). **הלכך, מישתבע איהו** (ספסירא) **דלא הוה ידע, ומשלם בקרא דמי בשר בזול** [**פירש רש"י** ותמיה אני מנין לרמי בר חמא דין זה, מה לו לספסירא עם הרועה, לא שומר שלו הוא, ונראה לי דממתניתין (ב"מ לה:) דהשוכר הפרה לחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה דקאמר ר' יוסי יחזיר פרה לבעלים, ואוקימנא הלכה כר' יוסי, אלמא אף על פי שאין הבעלים בעלי דברים של שואל, והשוכר שהוא לו בעל דברים אינו חסר כלום, שהרי פטור באונסין, אפילו הכי, הואיל ויש לו דין על השואל לגבות יעמדו הבעלים הראשונים במקומן, וגובין מן השואל, הכי נמי, הואיל ויש ליתומים לגבות מן הרועה, שהוא שומר שכר שלהם יעמדו בעלים במקום היתומים וגובין, ומיהו, אי הוה מפסדי יתומים לא היה עושה פשרה בממון יתומים לשלם בזול, דיתמי לאו בני מחילה נינהו, אבל עכשיו, שהוא מגבה לבעלים, וכאן אין פשיעה כל כך דאמר בהדי תוראי אוקימתיה כו', הטיל פשרה ביניהם, ולא ישלם כל דמי השור כמות שהוא חי, אלא העור יחזיר לבעלים והבשר שמין וישלם שני שלישים, דהיכא דאמרינן בגמרא משלם בזול כל זוזא שהוא שש מעה כסף חשבינן בארבעה דנקי, בב"ב (קמו:) **כתבו התוס'** פרש"י הטיל פשרה ביניהם. **ורבינו תם**

מב: – מג.

פירש דדין גמור הוא דאם היה מודיעו היה הספסירא שוחטו מיד ומוכרו בזול ולא היה יכול להשהותו עד יום השוק שהיה מת קודם). **פסק השי"ע** המוכר דבר שיש בו מום שאינו נראה, ואבד המקח מחמת אותו המום, הרי זה מחזיר את הדמים. כיצד, המוכר לחבירו שור שאין לו טוחנות (פי' שינייס) והניחו הלוקח עם הבקר שלו והיה מניח המאכל לפני כולם ואוכלים, ולא היה יודע שזה אינו אוכל עד שמת ברעב, הרי זה מחזיר לו את הנבילה ויחזיר את הדמים, וכן כל כיוצא בזה. ואם היה המוכר ספסר (פי' קונה ומוכר בהמות בשוק, ביוס שקונה מוכר) שלוקח מזה ומוכר לזה ואינו משהה המקח עמו, ולא ידע במום זה, הרי הספסר נשבע שבועת היסת שלא ידע במום זה, ויפטר, מפני שהיה על הלוקח לבדוק השור בפני עצמו ולהחזירו לו קודם שימות, ויהיה הספסר מחזירו על הלוקח הראשון, והואיל ולא עשה כן הוא הפסיד על עצמו. (**הגה** ויש חולקין וסבירא להו דאפילו הסרסור צריך לשלם דאף על גב דהוא נתאנה אין לו להונות אחרים. והוא הדין בכל כיוצא בזה (טור והרל"ש) וכן נראה לי עיקר. וכל שכן בדבר שלא פשע הקונה כלל, כגון שמכר לו טבעת בחזקת זהב ואחר כך שברו הלוקח ונמצא בו בדיל, שחייב להחזיר מעותיו אף על גב שגם המוכר נתאנה בו. ואם אינו מאמינו שנמצא בו בדיל, נשבע שאינו יודע מזה, ונפטר... הו"מ (רלב,יח).

ההוא גברא דאפקיד כשותא (כשות שמטילין לתוך השכר) גבי חבריה, הוה ליה לדידיה נמי כריא (כרי) דכשותא. אמר ליה (בעל הבית) לסרסיה (לאשר על ביתו, העושה שכר שלו) מהאי רמי (הראהו הכרי שלו, ואמר לו מזה תטיל לשכר). אזל רמא מאידך (של פקדון). אמר רב עמרם היכי נדיינו דייני להאי דינא, נימא ליה לדידיה זיל שלים אמר אנא אמרי ליה מהאי רמי. נימא ליה לסרסיה זיל שלים, אמר לא אמר לי מהאי רמי ומהאי לא תרמי [**כתבו התוס'** ואם תאמר דבגיטין (סה:) תני חדא ערב לי בתמרים ועירב לו בגרוגרות עירובו עירוב ותניא אידך אין עירובו עירוב, ותירצה הגמ', כאן בשלו כאן בשל חבירו (המקלח) וקמפרש שאם עירב בפירות המשלח הוי קפידא ואע"ג דלא אמר ליה מהא לא תערב. **ויש לומר** דבשני מינין הוי קפידא אע"ג דלא א"ל מהאי לא תערב, וגבי הבא לי מן החלון והביא מן הדלוסקמא (מעילה כא.) דשליח מעל אע"ג דמין אחד הוא, התם מיירי שלא היו במקום אחד, והכא מיירי שהיו בבית אחד ולא היה לו לידע שאמר דוקא מהאי רמי). **ואי דשהא שיעור לאיתויי ליה ולא אייתי ליה (אם היה כרי שלו קרוב, ושל פקדון רחוק, ושהא השליח שיעור מהלך דרך הקרוב, ולא אייתי) גלי אדעתיה (בעל הבית) דניחא ליה (שהרי ידע שמשל פקדון הוי, ולא מיחה בידו)? בדלא שהא. סוף סוף, מאי פסידא איכא, והא קא משתרשי ליה (והלא הוא נשכר הכשות של פקדון שהטילו בשכר, ושלו עומד, וישלם משלו)? אמר רב סמא בריה דרבא** דהוה שיכרא חלא (החמיץ). **רב אשי אמר** בכיסי (**פירש רש"י** שהיתה כישות גרועה, וקוצים מעורבין בה, דלא השביח השכר כרצונו וקשה בעיניו שהטילוהו בתוכו **התוס' הביאו את פרש"י וכתבו וא"ת** פשיטא שלא יתן יותר אלא כמו ששוה להטיל בשכר **וי"ל** דאע"פ שהיו שוים יותר למאכל בהמה לא ישלם אלא מה ששוה לשכר, דראוין הם לבהמה כדאמר בשבת (עז:) דגמלא זוטרא גנובתיה משום דאכלה כי היכי דלא לישתרבו בה כיסי (גמל לוכל כיסי, ולכן זגבו קלר, שלא ילבקו בו הקוליס) **ור"ח פירש** כיסי הוא שם כשות שצריך ריכוך ובלא ריכוך אין שוה להטיל בשכר ולכך לא היה שכר טוב וקמ"ל שלא ישלם אלא כמו ששוה השכר אע"פ שהיו שוים הרבה יותר שבדבר מועט היה נעשה הריכוך) [**דף מג ע"א**] ומשלם ליה (הנפקד) דמי כיסי (דמי כשות של קוצים, לפי מה שהשביח). **פסק השי"ע** מעשה באחד שהפקיד כשות אצל אחר, והיה לשומר כשות אחרים, ואמר לשמשו מזה הכשות תשליך לתוך השכר, והלך השמש והשליך מכשות של פקדון, אמרו חכמים השמש פטור שהרי לא אמר מזה תשליך ומזה אל תשליך, ודימה שהוא מראה מקום ואינו מקפיד על זה וכן בעל הבית פטור, שהרי אמר לו מזה השלך, ואינו משלם אלא דמי מה שנהנה בלבד. לפיכך אם נעשה השכר חומץ, פטור מלשלם. בין כך ובין כך חייב השומר בשבועה שכך אירע, וכן כל כיוצא בזה. ואם היה כשות הפקדון רחוק ממקום הטלת השכר, ושלו קרוב, ושהה השליח לבא, והיה שם בעל הבית ולא אמר ליה דבר,

חייב, לפי שכשראה אותו שוהה הוה ליה להעלות על דעתו קודם שישליכנו לתוך השכר שממקום רחוק הביאו. ואם היה שומר שכר, יש מי שאומר שבין כך ובין כך חייב, שהוה ליה לפרש ולומר לא תשליך מזה. הו"מ (רצא,כה).

משנה המפקיד מעות אצל שולחני, אם צרורין לא ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן. מותרין ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו חייב באחריותן. (הפקיל) אצל בעל הבית, בין צרורין ובין מותרין לא ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן. חנוני כבעל הבית דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר חנוני כשולחני.

(**גמרא**) משום דצרורין לא ישתמש בהן (בתמיה, ומה גילוי דעת יש כאן שאין חפץ שישתמש בהם, מאחר שאם הן מותרין קאמרת ישתמש בהן, דהמפקיד אצלו יודע שהוא צריך תדיר למעות צרורין נמי ישתמש, דדרך כל אדם לצור מעותיו)? **אמר רב אסי אמר רב יהודה** בצרורין וחתומין שנו. **רב מרי אמר** בקשר משונה. **איכא דאמרי** בעי רב מרי קשר משונה מאי? תיקו.

'מותרין ישתמש בהן...' **אמר רב הונא** ואפילו נאנסו (קאמר מתניתין דחייב באחריותן, ואפילו לא נשתמש בהן, דמהשתא הוי שואל עלייהו). והא אבדו קתני? כדרבה, דאמר רבה נגנבו בלסטין מזויין, אבדו שטבעה ספינתו בים. **ורב נחמן אמר** נאנסו לא (כל זמן שלא נשתמש לא הוי שואל, אלא אבדו דוקא חייב, כשומר שכר).

אמר ליה רבא לרב נחמן לדידך דאמרת נאנסו לא, אלמא לא הוי שואל עלייהו. אי שואל לא הוי שומר שכר נמי לא הוי (מה שכר נטל על שמירתם, אלא על שסמך עליהם להחליפן ולהשתכר אם יבא לידו אתה מחייבו, ושאלה היא זו, שהרי כל הנאה שלו)? אמר ליה בהא מודינא לך (אף על גב דאמינא לא הוי שואל מהשתא עד שישתמש, מודינא דשומר שכר הוי) דהואיל ונהנה מהנה (לבעלים), בההוא הנאה דאי מיתרמי ליה זבינא דאית בה רווחא זבן בהו, הוי עלייהו שומר שכר.

איתיביה רב נחמן לרב הונא (גזבר) המפקיד מעות (הקדש) אצל שולחני (כסבור שהן שלו) אם צרורין לא ישתמש בהן, לפיכך אם הוציא לא מעל הגזבר (שהרי לא ברשות הוציאן, ואינו שלוחו). ואם מותרין (דהוה ליה כנותן רשות, והוה ליה שלוחו) ישתמש בהן, לפיכך אם הוציא (שולחני) מעל הגזבר. ואי אמרת אפילו נאנסו (תנא מתניתין דחייב שולחני באחריותן, נמצא משעה שהפקידו אצלו יצאו מרשות הקדש ובאו לרשות שולחני, ונעשה כמו שלוה לו, ואין הוצאה גדולה מזו...) מאי איריא הוציא, אפילו לא הוציא נמי [**כתבו התוס'** וא"ת הא דתנן לקמן (מד. מז: מח.) נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות יכול לחזור בו, לרב הונא דאית ליה דהיתר תשמיש מחייב באונסין וכן לרב יוסף (כט.) **צ"ל** שאסור למוכר להשתמש במעות שקבל שאם היה מותר להשתמש תקשה להו הך ברייתא דמייתי אפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל נתן לבלן מעל דוקא בלן דלא מחסרא משיכה כדקתני סיפא הרי מרחץ לפניך הכנס ורחוץ, אבל ספר לא מעל עד דמשיך, ולדידהו כי נתנה לספר נמי למעול אף על גב דלא משיך כיון דספר מותר להשתמש בהן בין מיירי בספר נכרי כר' יוחנן בין בספר ישראל כר"ל, וכמו שאסור להשתמש בהם לרב הונא ולרב יוסף ה"נ לר"ל ולר' יוחנן, דבהא לא פליגי, ולא הוה המוכר על אותם מעות כי אם שומר חנם לכ"ע. **ולפי"ז יש לחקשות** לרבי יוחנן מה הועילו במה שתקנו דאין מעות קונות, דאי מעות קונות יאמר מוכר נשרפו חטיך בעליה, השתא דלא קני דאינו אלא שומר חינם על המעות שברשותו יאמר לו נשרפו מעותיך בעליה, ועוד דרב הונא גופיה סבר בדף (מו:) דבר תורה מעות קונות כרבי יוחנן דאמר רב הונא מכור לי באלו קנה. **וי"ל** דאע"ג דלא הוי על המעות כי אם שומר חנם לא מצי א"ל נשרפו מעותיך בעליה דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע, נמצא שאם לא שמרם בקרקע הוי פושע ואף שדינו כשומר חינם צריך לשלם. **וא"ת** כיון דהיכא שלא משך אסור להשתמש במעות א"כ הא דאמר פוסק עמו על הגדיש או על שער שבשוק מה מרויח בהקדמת מעות **וי"ל** כגון שפירש ע"מ להשתמש בהם **א"נ** אפילו בסתמא כיון שהוא פוסק ומקדים לו מעות חצי שנה מן הגדיש עד ימות הקיץ אדעתא דהכי נותן שישתמש בהן **ועוד י"ל** דלרבי יוחנן ולרב הונא דאית להו דבר תורה מעות קונות לא הפקיעו כח שיש לו

למוכר במעות שיכול להשתמש בהם כיון דקונות מן התורה והוי שואל עלייהו ולא מצי א"ל נשרפו מעותיך בעליה ולא תקנו משיכה אלא כדי שלא יאמר לו נשרפו חטיך בעליה, אבל לר"ל ודאי כיון דמעות אינם קונות אסור להשתמש במעות ולא הוי שואל עלייהו ולכך נתנה לספר לא מעל עד שימשוך וכן לרבי יוחנן ולרב הונא בספר נכרי לא מעל עד שימשוך דמעות בנכרי אינם קונות]? אמר ליה הוא הדין אע"ג דלא הוציא, ואיידי דתנא רישא הוציא (לאשמועינן רבותא, דאפילו הוציא לא מעל) תנא סיפא נמי הוציא.

פסק הש"ע היה הנפקד שולחני או חנוני והופקד אצלו מעות, אם אינם חתומים ולא קשורים קשר משונה, אעפ"י שהם צרורים, מותר לו להשתמש בהם. לפיכך נעשה עליהם שומר שכר וחייב בגניבה ואבידה אפילו קודם שנשתמש בהם, ואם כבר נשתמש בהם, חייב גם באונסים אפילו אחר שהחזירם למקומם, עד שיחזירם לבעליהם, ואם היו המעות צרורים וחתומים, או קשורים קשר משונה, לא ישתמש בהם, לפיכך אבדו או נגנבו אינו חייב באחריותן. ואם הופקדו אצל בעל הבית, אפילו הם מותרים, לא ישתמש בהם, לפיכך אבדו או נגנבו אינו חייב באחריותן, והוא שיטמנה בקרקע כמו שנתבאר (בסי' לל"ל סט"ו). ובעל הבית שרוב עסקיו בריבית דינו כשולחני, לפי שצריך תמיד למעות... חו"מ (רצב,ז). **כתב הב"י** ידוע דהלכה כרב נחמן בדיני. **וכתב הרי"ף** והני מילי היכא דאבדו ועדיין לא אשתמש בהו אבל אם אשתמש בהו הוה ליה הלואה גביה וקמו ליה ברשותיה ואי איתניסו איתניסו ליה ובהא אפילו רב נחמן מודה.

משנה השולח יד בפקדון, בית שמאי אומרים ילקה בחסר [אם חסרו דמיה, שהוזלה בשוק ישלם דמיה כמו שהיתה שוה בשעה ששלח בה יד, שהיא שעת הגזילה, וכן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה, וכגון שהוציאה שאינה בעין, אבל אם ישנה בעין כמות שגזלה, אומר לו הרי שלך לפניך, כדאמרינן גבי מטבע ונפסל, תרומה ונטמאת, (בב"ק צו:)] וביתר [אם שהתה בידו מששלח בה יד ונתייקרה, ואחר כך הוציאה לוקה ביתר דמיה, לשלם כשעת הוצאה] ובית הלל אומרים כשעת הוצאה (בגמרא מפרש מאי קאמר) רבי עקיבא אומר כשעת התביעה (כשעת שיתבעו לדין).

(גמרא) אמר רבה האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה, מעיקרא (כשגזלה) שויא זוזא, השתא (כשיצתה מן העולם) שויא ארבעה, תברה (בידים) או שתייה (אחר שהוקרה) משלם ארבעה, איתבר ממילא משלם זוזא.

מאי טעמא (תגלה לו שתייה משלם ארבעה) כיון דאי איתה (כאן, בשעת התביעה) הדרא למרה בעינא (דכי אמרינן משלם כשעת הגזילה היכא דליתה בעין, אבל ישנה בעין, בין שהוקרה בין שהוזלה חוזרת כמות שהיא, הלכך, הואיל ואם תבעה בעודה קיימת לאחר שהוקרה היתה חוזרת בעין, אשתכח ד...) ההיא שעתא דקא שתי ליה או דקא תבר לה קא גזל מיניה, ותנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה [**כתבו התוס'** ואע"ג דבב"ק (צו:) אמרינן זה הכלל כל הגזלנים משלמין כשעת הגזלה לאתויי דרבי אלעאי דאמר גנב טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור, נעשה שינוי בידו וקנאה. משמע, שכלל זה לא מדבר ביוקרא וזולא אלא בשינוי כדמיירי ברישא דמתני' הגוזל עצים ועשה כלים צמר ועשה בגדים. **וי"ל** היינו דוקא יתורא ד'זה הכלל' לא מדבר ביוקרא וזולא, אבל פשטא דמתניתין דמשלמין כשעת הגזלה מיירי ביוקרא וזולא. והתם בב"ק (קג.) נמי מייתי לענין יוקרא וזולא גבי אייקר כתנא דרב כהנא, ובפסחים (לב.) גבי לפי דמים משלם. **וא"ת** רב דאמר בב"ק (סה.) קרן כעין שגנב תשלומי כפל וארבעה וחמישה כשעת העמדה בדין ואוקמה כגון דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא, וקשה מאי קמ"ל רב מתניתין היא כל הגזלנין משלמים כשעת הגזלה ועוד מאי בעי התם מאי טעמא דרב ליבעי מאי טעמא דמתניתין **וי"ל** דרב קמ"ל דאע"ג דקרן כעין שגנב כפל לא הוי כמו קרן אלא כשעת העמדה בדין ובעינן מאי טעמא דרב דמחלק כפל מדין קרן ומשני כיון שנאמר 'גנבה וחיים' אחייה לקרן כעין שגנב דוקא קרן ולא כפל). **איתבר ממילא** משלם זוזא. מאי טעמא השתא לא עביד לה ולא מידי, אמאי קא מחייבת ליה אההיא שעתא דגזלה, ההיא שעתא זוזא הוא דשויא.

תנן 'בית הלל אומרים כשעת הוצאה'. מאי כשעת הוצאה, אילימא כשעת הוצאה מן העולם. ובמאי (אהייא פליגי בית הלל) אי בחסר (כשהוזלה, דקאמרי בית שמאי ילקה

לשלם כדמים שהיתה בשעת הגזילה, וקאמרי בית הלל כשעת הוצאה) מי איכא למאן דאמר (היכא דליתיה בעין) והא תנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה. ואי ביתר היינו בית שמאי? [דף מג ע"ב] אלא פשיטא כשעת הוצאה מבית בעלים (כשעת הגזילה, וביתר פליגי, דקאמרי בית שמאי אם הוקרה ילקה לשלם כשעת הוצאה מן העולם, ובית הלל אמרי כשעת הוצאה מבית הבעלים). לימא רבה דאמר כבית שמאי (**כתבו התוס'** א"ת לוקי פלוגתייהו באתבר ממילא, ורבה כב"ה **וי"ל** דא"כ לא הוו פליגי בית שמאי)?

אמר לך רבה ביתר כולי עלמא לא פליגי, כי פליגי בחסר (וקאמרי בית הלל כשעת הוצאה מן העולם, ודקא קשיא לך כל הגזלנין משלמים כשעת הגזילה, אי בגזילה ממש דגזלה מעיקרא הכי נמי, אבל הכא, דבהיתרא אתא לידיה, ומשום שליחות יד קמחייבת ליה בהא פליגי). בית שמאי סברי שליחות יד אינה צריכה חסרון (ומששלח בה יד, אף על פי שלא חסרה הויא גזילה, וקמה ברשותיה, וכשהוזלה ברשותו הוזלה, ואם היתה בעין אומר לו הרי שלך לפניך, עכשיו שהוציאה משלם כשעת שליחות יד **כתבו התוס'** וא"ת א"כ תרי בבי הך דהכא, וסיפא (המקנה הבלה) דהחושב לשלוח יד בית שמאי מחייבים, למה לי **וי"ל** דסיפא אשמועינן דלב"ש אפילו דבור בלא משיכה חייב, והך דהכא אשמועינן דלב"ה צריכה חסרון) וכי חסר ברשותא דידיה חסר. ובית הלל סברי שליחות יד צריכה חסרון, וכי חסר ברשותא דמריה חסר. אלא הא דאמר רבא [לעיל (מא:)] שליחות יד אינה צריכה חסרון. לימא רבא דאמר כבית שמאי?

אלא הכא במאי עסקינן כגון שטלטלה להביא עליה גוזלות, ובשואל שלא מדעת קא מיפלגי. בית שמאי סברי שואל שלא מדעת גזלן הוי, וכי חסר ברשותא דידיה חסר. ובית הלל סברי שואל שלא מדעת שואל הוי, וכי חסר ברשותא דמרה חסר. אלא הא דאמר רבא (ב"ב פח.) שואל שלא מדעת לרבנן גזלן הוי [גבי שולח את בנו אצל חנוני, דפליגי רבנן ור' יהודה, ואוקי רבא פלוגתייהו בשואל שלא מדעת, ואמר דלרבנן גזלן הוי, ומדאוקי רבא לרבנן בהכי סבירא ליה לדידיה גזלן הוי, ואהדר לאוקמי מילתיה כרבנן, דהלכתא כרבים **כתבו התוס'** אומר ר"ת דגרסינן בכל הני מימרות **רבא** דהך דשואל ע"כ רבא הוי דקאמר בתר רבה ורב יוסף בב"ב (פח.) ומדהאי רבא כולהו נמי רבא, דאי לאו הכי לא פריך מידי דמצי לאוקומה פלוגתיה כחד מהנך פלוגתיה דלעיל (כגון לס נלמל שהמימרל 'הלי מלן לגזל חביתל' היל מלבלי רבה, לל קשה כלוס, שלשיטת רבה עלפשל להעמיל כבית הלל, לף שלבלל הול כבית שמלי)] לימא רבא דאמר כבית שמאי?

אלא, הכא בשבח של גזילה קמיפלגי (והאי חסר ויתר דמתניתין לאו ביוקרא וזולא, אלא במאי דחסרה, דהיינו גיזות, ובמאי שהותירה כגון אם נתעברה אצלו, דבית שמאי סברי הכל ישלם, כר' מאיר דברייתא, ובית הלל כרבי יהודה כשעת הוצאה מבית הבעלים). בית שמאי סברי שבח גזילה דנגזל הוי, ובית הלל סברי שבח גזילה דגזלן הוי.

ובפלוגתא דהני תנאי, **דתניא** הגוזל את הרחל, גזזה וילדה משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר גזילה חוזרת בעיניה (**כתבו התוס'** וא"ת הא דתנן בב"ק (ק:) הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור אם השבח יתר על הוצאה נותן לו היציאה ואם הוצאה יתירה על השבח נותן לו השבח דברי רבי יהודה, ר"מ אומר אין נותן לו אלא דמי צמרו בלבד אלמא סברתם הפוכות **ותירץ ר"ת** דהכא גבי גזילה סבר ר"מ שינוי אינו קונה משום דקנסא קנים במזיד, אבל בלצבוע לו אדום דשוגג לא קנים והכי איתא בהגוזל, ור' יהודה דסבר הכא דשינוי קונה היינו משום דמתכוין לקנות בשינוי אבל צבעו שחור אין מתכוין לקנותו בכך). דיקא נמי (דבגיזות וולדות פליגי) דקתני בית שמאי אומרים ילקה בחסר וביתר (ולא קתני לשון זול ויוקר) ובית הלל אומרים כשעת הוצאה, שמע מינה.

'רבי עקיבא אומר כשעת התביעה' (**הקשו התוס'** תימה מאי קסבר אי קסבר שינוי קונה למה ישלם השבח כשעת התביעה הלא בשעת גזיזה קנאה ואם הגדילה רחל או הגזיזה ונתייקרה לא ישלם אלא כמו ששוה רחל בשעת גזיזה, ואי קסבר שינוי אינו קונה א"כ כשגזזה

מג:

אחר התביעה נמי יהא הכל לנגזל דבמאי קנה ועוד דקאמר ומודה ר"ע במקום שיש עדים בשעת שליחות יד שישלם כאותה שעה במאי קנה והלא אכתי אפילו שינוי ליכא וגם כי יגזזנה שינוי לא יקנה ועוד למאן מודה הלא בין לב"ש בין לב"ה לא קנאה בשעת שליחות יד עד שעת שינוי ועוד דשמואל ור' יוחנן פסקו כר"ע בשמעתין, ובב"ק (צד:) אית להו דשינוי קונה **לכך נראה** לב"ש דאמרי ילקה בחסר ויתר מיירי אף ביוקרא וזולא דאם הוקרה משלם כשעת הוצאה מן העולם ואם הוזלה משלם כשעת הגזלה וב"ה לא פליגי נמי בהא והיינו כרבה, אלא ב"ש מיירי נמי בשינוי כדקאמר דיקא נמי מדלא קתני בזול וביוקר ובהא פליגי ב"ה דשינוי קונה, ור"ע פליג אזול ויוקר דאמר משלם כשעת התביעה בין הוזל ובין הוקר)' **אמר רב יהודה אמר שמואל** הלכה כרבי עקיבא. ומודה רבי עקיבא במקום שיש עדים (כמה היתה שוה ביום שגזלה, וראו שגזלה הימנו, דמשלם כשעת הגזילה). מאי טעמא (דרבי עקיבא דאמר כשעת התביעה)? דאמר קרא לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ (בדמים של אותו יום שהוא מתחייב לו, והיכא דתבעו והודה, דעל פיו הוא מתחייב העמדתו בדין והודאתו הוא יום אשמתו, אבל אם יש עדים משעה שראוהו שגזלה הוא אשם לו) וכיון דאיכא עדים מההוא שעתא הוא דאיחייב ליה אשמה.

אמר ליה רבי אושעיא לרב יהודה רבי, אתה אומר כן, הכי אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן חלוק היה רבי עקיבא אפילו במקום שיש עדים, מאי טעמא דאמר קרא לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו, ובי דינא הוא דקא מחייבי ליה אשמה. אמר ליה רבי זירא לרבי אבא בר פפא כי אזלת להתם (לארץ ישראל) אקיף (הרבה את הדרך, וסבב דרך ארוכה על דבר זה ללכת...) אסולמא דצור (דרך מעלת של הר צור מקום שר' יעקב שם, דרך מעלת של הר צור מקום שר' יעקב שם) ועול לגביה דרבי יעקב בר אידי, ובעי מיניה אי שמיעא ליה לרבי יוחנן (רבו) הלכה כרבי עקיבא או אין הלכה כרבי עקיבא. אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן הלכה כרבי עקיבא לעולם. מאי לעולם? אמר רב אשי שלא תאמר הני מילי היכא דליכא עדים, אבל היכא דאיכא עדים לא. ואי נמי, דאהדרה לדוכתה ואיתברא (להכי אשמועינן לעולם, לומר שאם החזירה למקומה לאחר ששלח בה יד, ונשברה באונס אף בזו הלכה כר' עקיבא, דאמר לעיל גבי גנב טלה מן העדר צריך דעת בעלים) לאפוקי מדרבי ישמעאל דאמר לא בעינן דעת בעלים, קא משמע לן דבעינן דעת בעלים. **ורבא אמר** הלכה כבית הלל (כשעת גזילה ואנן כרבא עבדינן, דהוה ליה בתראה). **פסק השו"ע א.** השולח יד בפקדון על ידו או על ידי שלוחו, ה"ז גזלן ונתחייב באונסים, ונעשית הגזילה ברשותו, ומשלם אותה כדין הגזלנים שיתבאר בהלכות גזילה חו"מ (רצב,ה). **ב.** גזילה שלא נשתנית והוקרה, אף על פי שנתייאשו הבעלים ממנה, הרי זו חוזרת לבעלים ואין לגזלן בה כלום, שלא תקנו לגזלן את השבח אחר יאוש אלא כגון שבח גיזות וולדות, אבל שבח היוקר, אם היתה הגזילה חוזרת בעיניה אינו זוכה בה. הגוזל חבית של יין מחבירו והרי היא שוה דינר בשעת הגזילה, והוקרה אצלו ועמדה מארבעה, שיבר החבית או שתה אותה או מכרה או נתנה במתנה אחר שהוקרה, משלם ארבעה כשעת הוצאה מן העולם, שאילו הניחה היתה חוזרת בעצמה. נשברה מעצמה או אבדה, משלם דינר כשעת הגזילה חו"מ (שסב,י). **כתב הב"י** פסקו הפוסקים כרבא דבתראה הוא ולכן הלכה כבית הלל בשבח גזילה ששייכת לגזלן, ולכן משלם כשעת הגזילה **ג.** אפילו הלוקח בשאלה, שלא מדעת הבעלים, נקרא גזלן חו"מ (שנט,ה). **ד.** כבר נתבאר שהגזילה שהשביחה אחר יאוש או אחר שנשתנית, השבח לגזלן אף על פי שהשביחה מאיליה. כיצד, גזל פרה ונתעברה אצלו, בין שילדה קודם שתבעו בדין בין שעדיין לא ילדה, גזל רחל ונטענה אצלו, בין שגזזה קודם שתבעה בדין, בין שעדיין לא גזזה, הואיל ונתייאשו הבעלים משלם כשעת הגזילה. ואם ילדה וגזזה, הגזות והולדות של גזלן. ואם עדיין לא ילדה ולא גזזה, שמין לו, ונוטל השבח מהנגזל ומחזיר הבהמה עצמה חו"מ (שסב,ז).

מג: – מד.

משנה החושב לשלוח יד בפקדון (אמר בפני עדים אטול פקדונו של פלוני לעצמי **כתבו התוס'** הך מחשבה הוי דבור כדיליף מ'על כל דבר' וכן מחשבת פגול נמי הוי בדבור ולא בלב כדמוכח בזבחים (ל.) ובמנחות (ג:) ובפסחים (סג.) ובגיטין (נד:) ובמקומות אחרים פירשתי) בית שמאי אומרים חייב (באונסים מהיום והלאה, אם נאנס חייב באחריות) ובית הלל אומרים אינו חייב עד שישלח בו יד, שנאמר אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ. (מלתא בלונפי נפשה היא) הטה את החבית ונטל הימנה רביעית ונשברה (לאחר זמן) אינו משלם אלא רביעית (דשליחות יד אינו מתחייב באונסין עד שימשוך או יגביה, דהוי קנייה). הגביהה ונטל הימנה רביעית (דהוי קנייה בהגבהתה, והסרון מנטילת רביעית, חייב באונסיה) ונשברה משלם דמי כולה.

[דף מד ע"א] (**גמרא**) מנהני מילי? **דתנו רבנן** עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע, בית שמאי אומרים מלמד שחייב על המחשבה כמעשה. ובית הלל אומרים אינו חייב עד שישלח בו יד, שנאמר אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ. אמרו להן בית שמאי לבית הלל והלא כבר נאמר על כל דבר פשע, אמרו להן בית הלל לבית שמאי והלא כבר נאמר אם לא שלח ידו במלאכת רעהו. אם כן מה תלמוד לומר על כל דבר פשע שיכול אין לי אלא הוא, אמר לעבדו (שישלח יד, וכן עשה) ולשלוחו מנין (שהוא חייב)? תלמוד לומר על כל דבר פשע.

'הטה את החבית...' אמר רבה לא שנו (דהיכא דנטל ולא הגביה כל החבית פטור) אלא נשברה (דאונס הוא, והרי לא קנאה שיתחייב באונסין) אבל החמיצה (פשיעה היא, ומזיק בידים הוא, דבשביל שחיסרה החמיצה, שכן דרך יין להחמיץ בכלי חסר) משלם את כולה. מאי טעמא גירי דידיה הוא דאהנו לה (חצים שלו גרמו לה להחמיץ).

'הגביהה ונטל הימנה...' אמר שמואל לא נטל נטל ממש, אלא כיון שהגביהה ליטול אע"פ שלא נטל. לימא קא סבר שמואל שליחות יד אינה צריכה חסרון? אמרי לא, שאני הכא דניחא ליה דתיהוי הא חבית כולה בסים להא רביעית (שתשמר אותה רביעית ולא תחמיץ, ולעולם שליחות יד בדבר אחר צריכה חסרון, והנוטל פקדון ומגביהו על מנת לשלוח בו יד, כל זמן שלא חסרו אינו מתחייב בהגבהתו, הואיל ולא נטלו על מנת לגזול את כולו, אלא לשלוח בו יד, ושליחות יד בלא חסרון ליתיה, אבל יין שאינו משתמר אלא בכלי מלא הוה ליה כמי שנטל והניחו עם השאר להשתמר, ונעשה שואל על כל שאר החבית).

בעי רב אשי הגביה ארנקי ליטול הימנה דינר (ולא נטל, לשמואל...) מהו, חמרא הוא דלא מינטר אלא אגב חמרא, אבל זוזא מינטר (לבדו, ולא ניחא ליה דלהוי אינך בסים להאי, ולא הוי כנוטל ומניח) או דלמא שאני נטירותא דארנקי מנטירותא דדינר (כים מלא נראה ומשתמר, ואין נוח להיות נאבד כדינר יחידי)? **תיקו.** **פסק הש"ע א.** אמר שרוצה לשלוח יד בפקדון, אינו חייב, אף על פי שאומר כן בפני עדים חו"מ (רצב,ד). **ב.** הטה את החבית ונטל ממנה רביעית, ונשברה, אינו חייב אלא ברביעית, כיון שלא הגביהה. אבל אם הגביהה כדי ליטול ממנה רביעית, חייב, אפילו לא נטל. אבל אם הגביה את הכים ליטול ממנה דינר, וכיוצא בכים מדברים שאינם גוף אחד, הרי זה ספק אם נתחייב בכל הכים או לא נתחייב אלא בדינר בלבד. חו"מ (רצב,ב). **ג.** וכן אם הטה ונטל ממנה רביעית והחמיצה, חייב בכולה, שמחמת שחסרה החמיצה. בד"א, בחבית של יין שדרכו להחמיץ כשהוא חסר. אבל שאר פירות ששלח יד במקצתם ולא הגביהן, אינו מתחייב אלא כפי מה שנטל חו"מ (רצב,ג)

פרק הזהב

משנה הזהב קונה את הכסף [הלוקח דינרי זהב טבועים (כ"ל שלוקח מטבע זהב) בדינרי כסף (כ"ל מטבע כסף) ונתן לו דינרי זהב משיכת הזהב קונה את הכסף לבעל הזהב, ונתחייב לו זה

מד.

משקיבל דינרי זהב לתת לו דינרי הכסף, ואינו יכול לחזור בו, אבל הכסף אינו קונה את הזהב, שאם נתן לו דינרי הכסף תחילה לא קנה, ויכולין שניהם לחזור, דמטבע כסף הוי מעות משום דחריפי לינתן בהוצאה, ודינר זהב אינו אלא כשאר מטלטלין ופירות, ומעות אינן קונות עד שימשוך המטלטלין, אבל משיכת המטלטלין קונה, ואין אחד מהם יכול לחזור בו, ובגמרא מפרש טעמא, איכא דיליף משיכה מן התורה, ואיכא דמוקי לה בתקנתא דרבנן] והכסף אינו קונה את הזהב. הנחשת (פרוטות של נחושת) קונה את הכסף (דינרי של כסף או כל מטבע של כסף, כולן טעם אחד להם מי שטבעו חשוב לטבוע הוי מעות ואינו קונה, ומי שאין טבעו חשוב וחריף הוי כפירות, ומשיכתן הוא קיום דבר **הסבירו התוס'** המשנה נצרכה להשמיענו דין זה כיון שבמקום שהפרוטות נסחרות הם חריפים יותר מכסף, אעפ"כ יש להם דין פירות לגבי הכסף והטעם לכך משום שיש מקומות שפרוטות הכסף אינם נסחרות כלל, כדאמר לקמן. **אך תימה** אמאי איצטריך למיתני דמעות הרעות שנפסלו ע"י המלכות (עפ"י לש"י) שנקראים פירות וקונים במשכיתם, הרי זה נלמד מכל שכן, השתא נחשת דסגי טובא הוי פירי, כל שכן מעות שנפסלו, ותו דכל המטלטלים קונין זה את זה מוקי בגמ' במעות חד פסלתו מלכות וחד פסלתו מדינה, וא"כ כל שכן דמעות שנפסלו דמקרו פירי לגבי כסף. **לכך נראה** דמעות הרעות היינו שיוצאות קצת. **ואסימון** שהובא בהמשך המשנה נצרכה המשנה להשמיענו שקונה את המטבע, לפרש"י דמפרש אסימון הוי שעשוי כתקון המטבע היוצאת בעיר ואין חסר רק צורה אשמועינן דאפילו הכי הוי פירי אע"ג דאינו חסר כ"א מעט דבדבר מועט יטביעו הרבה מהם. **ולרבינו תם** דמפרש אסימון שיש עליו צורה ואינה יוצאה בהוצאה צ"ל שיוצאת בדוחק אך לא כל כך בדוחק כמו מעות הרעות, ולכן נצרכו לחדש שאעפ"כ הוא חשוב כמטלטלין, וקונה במשיכתו את המעות. **ומה** שמובא בהמשך המשנה ש'מטלטלין קונים מטבע' אשמועינן דקונין אפילו מטבע כמו מעות הרעות ואסימון דמקרי פירי לגבי כספא, ולגבי מטלטלין מקרי טבעא) והכסף אינו קונה את הנחשת. מעות הרעות (שנפסלו) קונות את היפות, והיפות אינן קונות את הרעות. אסימון (**פירש רש"י** שאין עליו צורה, **לעז"י לש"י** עגול מתכת שעליין לא נטבע עליו לבל **התוס'** הביאו שקשה לר"ת על פירושו שהרי בשבת (סה.) אמרו יוצאין בסלע שעל גבי הצינית אי משום צורתא ליעביד ליה פולסא משמע דפולסא יש עליו צורה ובגמ' מפרש לקמן מאי אסימון פולסא **וי"ל** לפרש"י דכל דבר שאינו כתקונו קרי אסימון או שאין בו צורה או שיש בו צורה שאינה חשובה. **וא"ת** מה בין אסימון שאין עליו צורה למעות הניתנין לסימן בבית המרחץ דאמרי' בגמ' (שם) ושוין רבי דוסא דאמר מחללין על אסימון מודה שאין מחללין על מעות הניתנין לסימן בבית המרחץ **ויש לומר** דאסימון הם מעות שנעשו ברוחב ובעובי ובמשקל המטבע היוצא בעיר ובדבר מועט יטביעו הרבה מהם ולכך מחללין על אסימון. **ור"ת מפרש** דאסימון יש בה צורה ואינה יוצאה בהוצאה. **וא"ת** בגמ' קאמר רבי דוסא דאמר מחללין על אסימון, ורבי ישמעאל אמרו דבר אחד דתניא וצרת הכסף לרבות כל דבר הנצרר ביד דברי רבי ישמעאל, ר"ע אומר לרבות דבר שיש בו צורה משמע דרבי ישמעאל לא בעי צורה, ואסימון יש בו צורה וא"כ היאך אמרו דבר אחד **ויש לומר** לרבות כל דבר הנצרר ביד אף על פי שאינו יוצא בהוצאה אך שיהיה בו צורה כל דהו ור"ע בעי צורה חשובה שתצא בהוצאה אך יוצאה לגמרי לא בעי מדאיצטריך לרבויי, **ולפי' רש"י** שאסימון מטבע שאין בו צורה עולים יפה דברי ר' דוסא ור' ישמעאל) קונה את המטבע, והמטבע אינו קונה את אסימון. מטלטלין קונין את המטבע, מטבע אינו קונה את המטלטלין. כל המטלטלים קונין זה את זה (בין בתורת חליפין, שהחליף אלו באלו, כיון שמשך האחד קנה חבירו את שלו, בין בתורת דמים בכמה תתן לי את שלך, בכך וכך, וזה חוזר ואומר לו בכמה תתן לי שלך, בכך וכך ונתרצו, ומשך האחד נתקיימו הדברים, והאי כל לאתויי אפילו כים מלא מעות בכים מלא מעות, כדריש לקיש בגמרא). כיצד? משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות אינו יכול לחזור בו, נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו. אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדבורו. רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה (פליג אדרבנן דאמרי נתן לו מעות יכול לחזור בו אפילו לוקח, ואתא ר' שמעון למימר מוכר שהכל בידו הוא דיכול לחזור בו, אבל לוקח אין יכול לחזור בו, ובגמרא מפרש טעמא).

(גמרא) מתני ליה רבי לרבי שמעון בריה הזהב קונה את הכסף. אמר לו רבי, שנית לנו

מד. – מד:

בילדותיך הכסף קונה את הזהב ותחזור ותשנה לנו בזקנותיך הזהב קונה את הכסף (בתמיה). בילדותיה מאי סבר ובזקנותיה מאי סבר? בילדותיה סבר דהבא דחשיב הוי טבעא, כספא דלא חשיב הוי פירא, וקני ליה פירא לטבעא. בזקנותיה סבר כספא [דף מד ע"ב] דחריף (יוצא בהוצאה ועובר לסוחר) הוי טבעא, דהבא דלא חריף הוי פירא, וקני ליה פירא לטבעא.

אמר רב אשי כילדותיה מסתברא (דודאי כן קיבלה מרבו ר' מאיר, שסתם משנה שלו) מדקתני הנחשת קונה את הכסף. אי אמרת בשלמא כספא לגבי דהבא פירא הוי היינו דקא תני הנחשת קונה את הכסף, דאע"פ דלגבי דהבא פירא הויא לגבי נחשת (דלא חשיב) טבעא הוי. אלא אי אמרת כספא לגבי דהבא טבעא הוי (והזהב קונה את הכסף אתנייה, למה לי לאתנויי תו הנחשת קונה את הכסף) השתא לגבי דהבא דחשיב מיניה אמרת טבעא הוי, לגבי נחשת דאיהו חשיב ואיהו חריף מבעיא? איצטריך, סלקא דעתך אמינא הני פריטי, באתרא דסגיי אינהו חריפי טפי מכספא, אימא טבעא הוי, קא משמע לן כיון דאיכא דוכתא דלא סגי ביה פירא הוי.

ואף רבי חייא סבר דהבא טבעא הוי. דרב אוזיף דינרי (לוה זהובים) מברתיה דרבי חייא, לסוף אייקור דינרי. אתא לקמיה דרבי חייא (חושש היה משום רבית) אמר ליה זיל שלים לה טבין ותקילין. אי אמרת בשלמא דהבא טבעא הוי (ואין היוקר והזול תלוי בהן, אלא הזול תלוי במעות, דמעות הכסף הם שהוזל להנתן הרבה בדינר, וזה מטבע הלוה, ומטבע יקבל) שפיר. אלא אי אמרת פירא הוי, הוה ליה סאה בסאה (שהיוקר והזול תלוי בפירות), ואסור [דתנן לקמן (עה.) לא יאמר אדם לחבירו הלויני כור חטין ואני נותן לך בגורן שמא יוקרו ויבא לידי רבית]? רב דינרי הוו ליה (כשלוה את אלו, וגבי סאה בסאה תנן אבל אומר לו הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא המפתח שאלו שבידו נקנין למלוה, וברשותו הוקרו, דרבית סאה בסאה דרבנן, ובכי האי גונא לא גזור) וכיון דהוו ליה דינרי נעשה כאומר לה הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח [**כתבו התוס'** ורב דבעי מר' חייא אף על גב דמתני' היא (עה.) משום דשמא הלכה כהלל, דפליגי התם אי הלכתא כהלל].

אמר רבא האי תנא סבר דהבא טבעא הוי, **דתניא** פרוטה שאמרו אחד משמונה באיסר האיטלקי [**כתבו התוס'** וא"ת דהכא משמע דאיסר הוי טבעא טפי מפרוטה, מדמצריך פרוטה להיות ח' באיסר, ואינה חוששת שמא ישתנה ערך האיסר. **וקשה** דבקדושין (יב.) קאמר הא דאייקור איסרי הא דזול הא דתניא פרוטה אחד מו' באיסר דזול איסרי וקם ל"ב בזוזא, הרי שערך האיסר אינו קבוע, ועוד היכי פריך בסמוך משער תנא במידי דאוקיר וזול, הא משער הכא תנא באיסר דאוקיר וזול כדאמר בקדושין, וגם מהמשך הברייתא קשה, שהרי הברייתא משערת את ערך האיסר לפי דינר כסף, א"כ ערכו של האיסר ניתן לשינוי. **וי"ל** שכך פירוש הברייתא, פרוטה אחד משמונה באיסר ובאיזה איסר שיש בדינר כסף כ"ד איסר, ושיש כ"ה דינר בדינר של זהב, והשתא כולהו משער בדינר של זהב לכך פריך מיניה, אבל באיסר ודינר כסף לא משער מידי, והוה מצי למימר בכולהו נ"מ לקדושי אשה, שהרי שיעור הפרוטה תלוי בשיעור כולם, אלא דמזכיר נפקותא בכל חד, דה"נ הוי מצי למימר בכולהו נ"מ למקח וממכר, אלא על כרחך שהגמ' העדיפה לנקוט נפק"נ נפרדת לכל שיעור ושיעור). **למאי נפקא מינה לקדושי אשה** [שאמרו חכמים בפרוטה, הודיעך כמה היא פרוטה **כתבו התוס'** הוה מצי למימר דנ"מ לחמש פרוטות דמתניתין לקמן (נה.) אלא חדא מינייהו נקט]. **איסר אחד מעשרים וארבעה בדינר של כסף. למאי נפקא מינה למקח וממכר** [**פירש רש"י** מכר לו דינר ביותר מעשרים וארבע איסרין, כל מה שהעלה יתר על כן נתאנה לוקח, ואם יש אונאה שתות יחזיר אונאה. **הקשו התוס' על פירושו** דהא זימנין דזול איסרי כדאמרינן בקדושין (שם). **לכן נראה** לפרש שאם מכר לו חפץ בכ"ד איסרין כשהיו כ"ד בדינר ואח"כ זול והיה ל"ב בדינר אינו יכול לפטור עצמו בכ"ד איסרין ולומר הדינר הוא דאייקר ואיסרין עמדו במקומן אלא יתן לו דינר כסף או ל"ב איסרין]. **דינר של כסף אחד מעשרים וחמשה בדינר של זהב** [**כתבו התוס'** קשה לר"ת איך היה בימיהם שהיה זהב יקר כל כך שדינר זהב היה שוה כ"ה דינר של כסף ועתה בזמן הזה זקוק זהב שוה לכל היותר י"ב זקוקין כסף. **ואור"ת** דדינר זהב היה שוקל ב' דינרי כסף לפי שהזהב כבד מכסף, וגם דינר זהב היה

עב משל כסף דאמר בחולין (נה:) נשתייר הימנו כעובי דינר זהב, וכן בעירובין (יט.) ובחגיגה (כז.) מה מזבח שאין בעוביו אלא דינר זהב, משמע דדינר זהב לא היה עוביו שוה לשל כסף והיה בעוביו ובמשקלו שוה כ"ה דינר של כסף ואין להאריך כאן יותר בזה] **למאי נפקא** מינה לפדיון הבן (שהוא חמשה שקלים, ושקל דאורייתא הוא סלע, והסלע ארבעה דינרי כסף שהם עשרים דינר, ואם נתן לו אבי הבן דינר זהב מחזיר לו הכהן חמשה דינרי כסף). אי אמרת בשלמא טבעא הוי (ואין היוקר והזול תלוי בו) משער תנא במידי דקיץ (שיער תנא פדיון הבן במטבע הקצוב, שאפילו בזמן שאינו נמכר יותר מעשרים דינרי כסף יחזיר לו הכהן חמשה דינרים, שהזהב תמיד דמיו קצובין עשרים וחמשה דינרים, שהוא המטבע, והכסף הוי פירא לגביה, והמעות הן שהוקרו, ואם נמכר בשלשים לא יחזיר לו הכהן אלא חמישית שבדמיו, שדמיו לעולם קצובין, וארבעה חומשי דמיו הן פדיון הבן). אלא אי אמרת פירא הוי, משער תנא במידי דאוקיר וזיל, זימנין דמהדר ליה כהנא וזימנין דמוסיף ליה איהו לכהנא (ולא מסתבר לומר שהתנא שיער, בדבר שאינו קבוע). אלא שמע מינה טבעא הוי, שמע מינה. **פסק השי"ע א.** במה דברים אמורים, בזמן שמכר שאר מטלטלים באחד ממיני מתכות אלו. אבל המוכר מטבע במטבע, הדינרים של זהב לגבי מטבעות של כסף הרי הם כפירות... וכן המעות של נחושת כמו פירות לגבי מטבעות של כסף. כיצד, נתן לו דינר זהב בכ"ה דינרי כסף, כיון שמשך הדינר זהב נתחייב ליתן לו הכ"ה דינרי כסף כמו שפסק עמו, אם חדשים חדשים, ואם ישנים ישנים. אבל אם נתן לו כ"ה דינרי כסף בדינר זהב, לא קנה עד שיקח הדינר של זהב. חו"מ (רג,ד). **כתב הב"י הרי"ף והרא"ש פסקו** דקיי"ל כזקנותו דהא הדר ביה ממאי דאמר בילדותו, וכן ר' יוחנן הכי ס"ל... הילכך נקטינן כסתם מתניתין דהזהב קונה את הכסף וכן דעת הרמב"ם. **ב.** נתן לו שלשים איסר של נחושת בדינר כסף, חייב ליתן לו דינר כסף כמו שפסק עמו, אם חדש חדש, ואם ישן ישן. אבל אם נתן לו דינר כסף בשלשים איסרות

מד:

נחושת, לא קנה עד שיקח האיסרות של נחושת... חו"מ (רג,ה). **ג.** מעות הרעות שפסלתן מלכות או מדינה, או דינרים שאין יוצאים באותה מדינה ואין נושאין ונותנין בהם עד שמשנים אותם למטבע אחר, הרי הם כפירות לכל דבר, ונקנין בקנין, ומתחייבין על ידי משיכתן לתת מעות שפסקו, ואם נטלו כנגדן מעות, לא נקנו. **הגה** וי"א דאלו מעות הרעות שלא נפסלו לגמרי, רק שאינן יוצאין בהוצאה להדיא, נקראו מטלטלין (**גר"א** ט"ס וחסר כאן, דהתוס' והרא"ש וש"פ מפרשים מעות הרעות שלא נפסלו לגמרי אלא שאין יוצאין להדיא וכן פי' באסימון שאינו יוצא להדיא והם פירא לגבי מעות היפות אבל הם מטבע לגבי מטלטלין) **וכן נראה עיקר.** חו"מ (רג,ח).

תנן התם (במסכת מעשר שני) בית שמאי אומרים לא יעשה אדם סלעין דינרי זהב (מי שיש לו סלעין כסף מעשר שני לא יחליפם בדינר זהב להקל המשוי מעליו) ובית הלל מתירין.

רבי יוחנן וריש לקיש **חד אמר** מחלוקת בסלעים על דינרין, דבית שמאי סברי כספא טבעא ודהבא פירא, וטבעא אפירא לא מחללינן [דרחמנא אמר וצרת הכסף **כתבו התוס'** אע"ג שמובא בב"ק (צז:) גבי מעות מעשר של בבל והם בבבל שצריך להעלותם לירושלים, ולא יוכל לקנות בהם מעות היוצאות בירושלים, כיון שהמלכויות מקפידות שלא יעבירו מטבעות מדינה זו לחברתה, יכול לקנות בהם בבל בהמה ולהעלותה לירושלים. א"כ מוכח שמותר לחלל על בהמה שהיא כפירות **התם** שאני שהפירות הם כבדים להוליך ולקנות מעות ירושלים מלכיות מקפידות ולא אפשר אלא לקנות בהמה] ובית הלל סברי כספא פירא, ודהבא טבעא, ופירא אטבעא מחללינן. אבל פירות (ראשונים של מעשר שני) על דינרין דברי הכל מחללינן (על דינרי זהב, דאפילו לבית שמאי דאמרי פירא הוא לגבי כספא, מודו דלגבי פירא טבעא הוא). מאי טעמא מידי דהוה אכסף לבית הלל (זהב לבית שמאי אנו למדין מכסף לבית הלל). כסף לבית הלל, אע"ג דכספא לגבי דהבא פירא הוי, לגבי פירא טבעא הוי (כדקתני סלעין, אלמא תחילת הפירות נתחללו על הכסף) זהב נמי לבית

מד: – מה.

שמאי, אע"ג דדהבא לגבי כספא פירא הוי, לגבי פירא טבעא הוי. **וחד אמר** אף בפירות על דינרין מחלוקת (שמאי והלל, דלבית שמאי פירא הוא, ואין מחללין). ולמאן דאמר אף בפירות על דינרין מחלוקת, אדמיפלגי בסלעין על דינרין לפלוג בפירות על דינרין (ולימרו בית שמאי אין מחללין, ואנא ידענא דכל שכן סלעין על דינרין... דכיון דדהבא לגבי פירא פירא הוא, כ"ש לגבי כספא)? אי איפלוג בפירות על דינרין הוה אמינא הני מילי (דלא איפלוג בית הלל עלייהו אלא...) בפירות על דינרין, אבל בסלעין על דינרין מודו להן בית הלל לבית שמאי דדהבא לגבי כספא פירא הוי, ולא מחללינן (על דינרים) קא משמע לן.

תסתיים דרבי יוחנן הוא דאמר (לבית שמאי) אין מחללין (אפילו פירות על דינרין, דשמעינן לרבי יוחנן דאיכא למאן דאמר דהבא פירא הוי, ואפילו לגבי נפשיה) דאמר רבי יוחנן [**דף מה ע"א**] אסור ללוות דינר בדינר (שמא יוקירו ויבא לידי רבית) דינר דמאי, אילימא דינר של כסף בדינר של כסף, לגבי נפשיה מי איכא למאן דאמר לאו טבעא הוי [**כתבו התוס'** וא"ת א"כ היכי מוכח לעיל (מד:) דרבי חייא סבר דהבא הוי טבעא, דלמא היינו דוקא לגבי נפשיה ולא לגבי כספא **וי"ל** דלעיל סבר כמסקנא דסוגייתנו, דאי לענין מקח וממכר פירא הוי, לגבי הלואה נמי פירא הוי] **אלא** פשיטא דינר של זהב בדינר של זהב. ולמאן, אי לבית הלל הא אמרי טבעא הוי, אלא לאו לבית שמאי (**כתבו התוס'** ולא שיסבור כמותו אלא אליבייהו קאמר, אי נמי ר' יוחנן סבר לה כמתניתין דהזהב קונה את הכסף). ושמע מינה רבי יוחנן הוא דאמר אין מחללינן (פירות על דינרי זהב).

לא, לעולם אימא לך רבי יוחנן הוא דאמר (דברי הכל) מחללינן [פירות על דינרי זהב דלגבי פירא (דינרי זהב) טבעא הוי] ושאני הלואה כיון דלענין מקח וממכר שויוהו רבנן כי פירא [כדתנן (ב"מ מד.) הזהב קונה את הכסף] דאמרינן איהו ניהו דאוקיר וזיל, לגבי הלואה נמי פירא הוי [**כתבו התוס'** לפי"ז ניתן לבאר את דברי ר' יוחנן, גם בהלואת דינר כסף תמורת דינר כסף, ולשיטת בית הלל שכסף נחשב כפרי כלפי זהב לגבי מקח וממכר, ולכך נאסר גם לגבי הלואה. **וא"ת** היכי מוכח בסמוך ה"נ מסתברא דר' יוחנן דאמר מחללין, מדאמר ר' יוחנן אע"פ שאמרו אסור ללוות דינר בדינר אבל מחללין מעשר שני עליו מנ"ל דאיירי בדינר זהב וכבית שמאי דלמא בדינר כסף וכב"ה **וי"ל** דעל כרחך בדינר זהב איירי דאי בשל כסף ולבית הלל פשיטא דמחללין דמתניתין היא (מע"ש ב,ז) לא יעשה סלעין דינרי זהב א"כ אותן סלעין חילל פירות עליהן, ולב"ש דוקא אסור ללוות דסברי דהבא פירא הוי, אבל לב"ה מותר ללוות דדהבא טבעא הוי דהא מחללין סלעין עליו, ולב"ש נמי הוי טבעא לחלל פירות עליו וכן לקמן (מח.) ר"ש אומר אין דינר זהב קונה טלית אלמא לגבי פירא טבעא הוי ואפילו לגבי כספא מקרי טבעא דשמא כילדותו מסתברא. **ומיהו ר"ח פירש דהכי אמר רב האי גאון** דדהבא פירא הוי לכל מילי **ושמא** בימי האמוראים היה זהב יוצא בהוצאה והוה טבעא ובימי הגאון לא היה יוצא כלל ולכך אמר דהבא פירא].

הכי נמי מסתברא (דרבי יוחנן הוא דאמר מחללינן) דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן אף על פי שאמרו אסור ללוות דינר בדינר, אבל מחללין מעשר שני עליו, שמע מינה.

תא שמע הפורט סלע ממעות מעשר שני (מי שיש לו מעות נחשת של מעשר שני, ובא לפורטן בסלע כסף להעלות לירושלים מפני משאוי הדרך) בית שמאי אומרים בכל הסלע מעות [אם בא לפורטן יפרוט כולן, ויתן מעות בשביל כל הסלע **הקשו התוס'** רש"י פי' טעם בדברי ב"ה ובדברי ב"ש לא נתן טעם, משמע לב"ש יכול לעשות מה שירצה, וכן לקמן בהפורט סלע בירושלים רש"י פירש רק את טעמם של בית הלל. **וקשה** דבמסכת עדיות (א,ט) תני להו בהדי דברים דב"ש לחומרא והוי ליה למתנינהו בהדי קולי ב"ש **לכך נראה** דב"ש דוקא בכל הסלע קאמרי ולא יחליף ב' וג' פעמים שבכל פעם משתכר החנוני ונמצא מפסיד מעשר שני **ועי"ל** דהכא דוקא יתן בכל הסלע מעות שלא יתעפשו בדרך קודם שיגיע שם] ובית הלל אומרים (לא יפרוט אלא חציין) בשקל כסף, בשקל מעות (שהפרוטות יוצאות בירושלים, וכשיבא שם יהא צריך לפרוטות מיד לקנות צרכי סעודה, ואם ירוצו הכל אצל שולחני לפרוט יוקירו הפרוטות, ונמצא מעשר שני נפסד, לפיכך ישאו פרוטות עמהן להוציא במקצת, לכשיכלו יפרוט הכסף שבידו מעט מעט). השתא לבית שמאי (דמדקתני ממעות מעשר שני שמע מינה חילל פירות על

מה.

הפרוטות) לגבי פריטי מחללינן, לגבי דהבא מיבעיא (דמחללין פירות, ותיובתא דמאן דאמר אף בפירות על דינרין מחלוקת)? שאני פריטי, באתרא דסגיין חריפי.

לישנא אחרינא אמרי לה רבי יוחנן וריש לקיש, חד אמר מחלוקת בסלעין על דינרים, דבית שמאי סברי הכסף (וצרת הכסף והלכת) כסף ראשון (שחללת הפירות עליהם אתה צריך לצור בידך ולהוליך) ולא כסף שני (ולא שתחלל אותו כסף על כסף אחר). ובית הלל סברי הכסף כסף ריבה (כסף יתירא כתיב בפרשה) ואפילו כסף שני. אבל פירות על דינרין דברי הכל מחללינן, דאכתי כסף ראשון הוא. וחד אמר אף בפירות על דינרין נמי מחלוקת (וטעמא דבית שמאי משום דדהבא פירא הוא, ולא מתחלל עליה מעשר).

ולמאן דאמר סלעין על דינרין מחלוקת (וטעמא דבית שמאי משום כסף שני הוי, ולא משום דדהבא פירא הוא) אדמיפלגי בסלעין על דינרין (שיש לטעות ולומר טעמא משום דדהבא חשיב ליה פירא הוא) לפלגי בסלעין על סלעין [ששניהם של כסף **כתבו התוס'** ריב"ן ל"ג ליה דאמאי יחלל על סלעין אחרים, מיהו הא לא קשיא שהראשונים אינם חריפים להוציאם בירושלים כמו השניים שהם מטבע אחר, והא דאמר בב"ק (צז:) התקינו שיהו כל המעות יוצאות בירושלים, מ"מ אלו חריפין מאלו. **אך קשה** דלקמן (נה:) אמרינן ותנן לה במסכת מעשר שני (ב,ו) סלע של חולין ושל מעשר שני שנתערבו מביא מעות נחושת בשיעור השוה לסלע ומחלל עליהם מפני שאמרו מחללין כסף על נחשת מדוחק, ופרש"י אבל לא יקח אחד מהסלעין ויאמר אם מעשר הוא מוטב ואם לאו חבירו יהא מחולל עליו, משום דאין מחללין כסף על כסף אפילו מדוחק **וי"ל** דהתם הסלעים שוין זה כזה ולכך אין מחללין, אבל מטבע שאינו חריף על החריף מחללין **אי נמי** אתיא כר' מאיר דתנן (שם מ"ח) בתר בבא דהפורט סלע אין מחללין כסף על כסף דברי ר' מאיר וחכמים מתירין (לפנינו שם במס' מעשר שני לא נמצא כך, וע"ש בתוי"ט שכתב לנוסחא אחרת היתה לפניהם)]? **אי אפלגי** בסלעין על סלעין הוה אמינא הני מילי בסלעין על סלעין (הוא דפליג בית הלל עלייהו, דלית להו כסף ראשון ולא כסף שני) אבל בסלעין על דינרין מודו להו בית הלל לבית שמאי דדהבא לגבי כספא פירא הוי, ולא מחללינן, קמ"ל.

תא שמע הפורט סלע של מעשר שני בירושלים (שהיה מחליף סלעים שבידו ונוטל פרוטות להוציאם לצרכי סעודות מעשר) בית שמאי אומרים בכל הסלע מעות (אם בא להחליף כל הסלעין שבידו במעות יחליף) ובית הלל אומרים בשקל כסף, בשקל מעות (לא יחליף אלא חציין שמא לא ישהה בעיר עד שיוציא את כולן, ויפקיד בעיר עד רגל אחר, והפרוטות מתעפשות, ואם יחזור ויחליפם בסלעין נמצא שולחני משתכר שתי פעמים ומעשר שני נפסד). השתא כספא לגבי פריטי מחללינן (**כתבו התוס'** הא פשיטא ליה שיש חלוק בין ירושלים לחוץ לירושלים, דחוץ לירושלים עיקר חלול הוא פירות על פריטי או על סלעים כדי להקל משאו, ובירושלים עיקר החלול הוא כסף על פירות כדי לאכלם או על פריטי כדי לקנות בהם צורך אכילה, ולכך לא פריך מינה ללישנא קמא ולא למ"ד אף בפירות על דינרין מחלוקת ופליגי אי דהבא פירא הוי אי לאו, ולא פריך אלא למ"ד דטעמייהו דב"ש משום כסף ראשון ולא כסף שני, דלענין ראשון ושני סבור שאין לחלק בין תוך ירושלים לחוצה לה) ולא אמרינן כסף ראשון ולא כסף שני, לגבי דהבא דחשיב מיניה, מי אמרינן כסף ראשון ולא כסף שני? אמר רבא ירושלים קמותבת, שאני ירושלים, דכתיב ביה וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן (מס כן, יכול הוא לקנות מאכל ומשקה, אף על פי שאין מחללים טיבעא לפירא חוץ לירושלים, וכן יכול הוא לחלל בירושלים כסף ראשון על כסף שני, כדי לקנות בכסף השני מאכל ומשקה **כתבו התוס'** ואם תאמר והא בעינן פרי מפרי וגדולי קרקע **וי"ל** דלא ממעטין אלא מים ומלח אבל לא פרוטה דבפרוטה קונה בקר וצאן דהוו פרי מפרי).

תא שמע (מההיא קמייתא, דלא מיירי בירושלים) הפורט סלע (מחליף פרוטות ונוטל סלע) ממעות מעשר שני, בית שמאי אומרים בכל הסלע מעות, ובית הלל אומרים בשקל כסף, בשקל מעות (הרי שבין לדעת בית שמאי ובין לדעת בית הלל, מותר להחליף מטבע נחשת, שעליו חילקו פירות מעשר שני, במטבע כסף, ואין אומרים כסף ראשון ולא כסף שני)? אלא דכולי עלמא הכסף כסף ריבה, ואפילו כסף שני. אלא אי איתמר דרבי יוחנן ורבי

שמעון בן לקיש הכי איתמר, **חד אמר** מחלוקת בסלעין על דינרין, דבית שמאי סברי גזרינן [דף מה ע"ב] שמא ישהה עליותיו (עד שיספיק להיות לו סלעים מעשר עד שיגיעו לדמי דינר זהב בשנה שניה, שימכור מעשרות שנה הבאה) דזימנין דלא מלו זוזי בדינרא ולא מסיק [**הסביר ר"ח** ונמצא מתעכב מלעלות לרגל **אמנם המצפה איתן הביא דברי רש"י בסוכה** (מז:) שהוא משום שהתורה אמרה גבי מעשר 'שנה שנה ואכלת' משמע שיש לעלות ולאכול מעשר של כל שנה באותה שנה]. ובית הלל סברי לא גזרינן שמא ישהה עליותיו (עד שיספיק להיות לו סלעים מעשר עד שיגיעו לדמי דינר זהב בשנה שניה, שימכור מעשרות שנה הבאה) דכי לא מלו נמי בדינרא אסוקי מסיק להו (שאין משאו כבד, שמעט הן). אבל בפירות על דינרין דברי הכל מחללינן, דכיון דמרקבי לא משהי להו. **וחד אמר** אפילו בפירות על דינרין נמי מחלוקת (דפירי נמי אתי לשהויי).

בשלמא להך לישנא (אחרונה) דאמרת דמדאורייתא משרא שרי (לחלל סלעים על דינרים) ורבנן הוא דגזרו ביה (שמא ישהה עליותיו) היינו דקתני יעשה ולא יעשה (ולא קתני לשון חלול, דקסבר יש חלול, אבל חכמים החמירו עליו). אלא להך לישנא דאמרת דמדאורייתא פליגי, מחללינן ולא מחללינן מבעי ליה (הכי איבעי ליה למיתני בית שמאי אומרים אין סלעים מעשר שני מתחללין על דינרי זהב, אי משום כסף שני אי משום דדהבא פירא הוא, דהוי איסור דאורייתא, ולא מיתפשי בקדושת מעשר) קשיא. **פסק הרמב"ם א.** מעות מע"ש אם רצה לצרפם בדינרי זהב כדי להקל משאן מצרפן מע"ש (ה,יג). **פסק כבית הלל ב.** הפורט סלע ממעות מעשר שני בין בירושלים בין חוץ לירושלים לא יצרפנה כולה במעות נחשת אלא בשקל מעות כסף ובשקל מעות נחשת מע"ש (ה,יד). **פסק כבית הלל ג.** אין מחללין מעות מעשר שני על מעות אחרות, בין שהיו אלו ואלו כסף (**הסביר הר"י קורקוס** ומאי דקי"ל דמחללין כסף על כסף כדמוכח פרק הזהב דדרשינן כסף כסף ריבה היינו מן התורה אבל מדרבנן אין דרך חלול בכך ולכך אין מחללין ואם עבר וחלל מחולל וכדמוכח בירושלמי...) **או אלו ואלו נחושת, או הראשונות כסף והשניות נחשת, או הראשונות נחושת והשניות כסף** (**כתב הדרך אמונה** צ"ע למה אין מחללין הא הוי כמו פירות דהא מטבע נחשת לגבי כסף הוי כפירות על מטבע וקרוב לומר שיש כאן ט"ס ול"ג הראשונות נחשת והשניות כסף רק הראשונות כסף והשניות נחשת וכ"ז חוץ לירושלים אבל בירושלים יכול לחלל כסף על פרוטות כדי שיהא לו קל לקנות בזה מאכל) **ואם עבר וחילל הרי אלו מחוללין** מע"ש (ד,ה).

איתמר רב ולוי, **חד אמר** מטבע נעשה חליפין [הבא להחליף מטבע בדבר אחר, שלא בתורת מקח וממכר אלא בתורת קנין, כדרך שקונין בסודר, שהקונה נותן סודר למקנה והוא מקנה לו הקרקע או המטלטלין במשיכה שהוא מושך הסודר כדכתיב 'שלף איש נעלו ונתן לרעהו' אף מטבע, שאע"פ ששנינו נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו הני מילי כשנתנו בתורת דמים, כדרך מקח וממכר, אבל אם נתן בתורת חליפין, כיון שמשך זה את המעות נקנה לו החפץ שלו בכל מקום שהוא) **וחד אמר** אין מטבע נעשה חליפין (כדמפרש רב פפא **כתבו התוס'** אפילו לרב ששת דלא בעי כלי, פסל הכא מטבע כפרש"י משום דדעתיה אצורתא דעבידא דבטלה. **וא"ת** ולרב נחמן דאמר לקמן (מז.) דכלי דוקא בעי, וכי פליג ארב ולוי **וי"ל** דמטבע מיקרי שפיר כלי שראוי לשקול בו משקולת ועוד דראוי לתלותו בצואר בתו, ובלאו הכי צ"ל דמקרי כלי דאי לא מקרי כלי אם כן אמאי נעשה חליפין הלא אפילו לרב ששת דלא בעי כלי מ"מ פירא מיהא בעי ומטבע לא מקרי פירי כדאמר בסמוך אפי' למ"ד אין מטבע... מידי דהוה אפירא לרב נחמן, ולקמן (מז:) נמי אמרינן ולמאי דס"ד מטבע מאי כיצד ה"ק ופירי נמי עבדי חליפין, ועוד אמרי' לקמן (מז.) 'במנא' למעוטי פירות 'ביה' למעוטי מטבע אלמא לא מקרי פירי, ואי גם כלי לא הוי אמאי נעשה חליפין אלא ודאי כלי מקרי. **וי"א** שחשוב כלי לפי שיוצא בהוצאה וקונין בו כל דבר **ואין נראה** דלקמן (מז.) משני בפרוטטות דליכא עלייהו טבעא וכן מתני' דכל המטלטלין קונין זה את זה מוקי לקמן (מז:) אניקא ואניגרא אלמא אפילו היכא שאין יוצאין בהוצאה נעשה ונקנה בחליפין].

אמר רב פפא מאי טעמא דמאן דאמר אין מטבע נעשה חליפין [הא ליכא למימר דאית ליה דרב נחמן, דאמר לקמן (מז.) אין קונין אלא

מה:

בכלי, דנעלו כתיב, דאם כן אדמפלגי במטבע, ליפלגו בכל דבר שאינו כלי, אלא על כרחך סבירא ליה דכל המטלטלים נעשין חליפין לקנות את שכנגדו, ובמטבע לחודיה פליגי) משום דדעתיה אצורתא [דעתו של מקנה את החפץ ונוטל המטבע בחליפין אינו סומך אלא על הצורה שבו, שאין המטבע חשוב אלא על ידי צורה שבו] וצורתא עבידא דבטלא [שהמלך פוסלה וגוזר לצור צורה אחרת, הלכך הוה ליה כדבר שאינו מסוים ושלם, ולקמן (מז.) ממעטים דבר שאינו מסוים מדכתיב נעל].

תנן הזהב (דינרי זהב, דהוי ליה מטבע) קונה את הכסף (משמע מעכשיו הכסף קנוי לו בכל מקום שהוא שם, ואין לשון הזהב נופל אלא בדבר שהוא בעין, והחליף זה בזה, ואי בתורת דמים, שמושך הימנו דינר זהב בעשרים וחמשה דינר כסף אין כאן כסף קנוי, אלא המושך הזהב נתחייב לו מעות במשיכה זו, והכי איבעי ליה למיתני הזהב מחייב את הכסף, וגורם למושך לחייבו כסף) מאי לאו בחליפין (**כתבו התוס׳, וא״ת** וכי לא ידע סיפא דהכסף אין קונה את הזהב, ועוד מאי מייתי בתר הכי ועוד תניא, מי אלימא ממתני׳ שזאת הפרכא גופה כבר הביא ממתניתין **ויש לומר** דה״פ מאי לאו אף בחליפין דהזהב קונה את הכסף בכל ענין בין בחליפין בין בדמים והכסף אינו קונה את הזהב בדמים (אבל בחליפין קונה) וקתני אינו קונה ולא אינו מחייב משום דתנא רישא הזהב קונה דמיירי גם בחליפין ומשני דאף רישא לא מיירי אלא בדמים ומשני תני מחייב אינו מגיה המשנה אלא קונה פי׳ מחייב, ומייתי ועוד תניא לא קנה עד שימשוך משמע דאי אפשר לקנות אלא במשיכת הזהב אבל מתני׳ מצי למימר דאינו קונה בדמים) ושמע מינה מטבע נעשה חליפין? לא, בדמים. אי הכי הזהב קונה את הכסף, מחייב מבעי ליה? תני הזהב מחייב. הכי נמי מסתברא (דבתורת דמים ולא בתורת חליפין) מדקתני סיפא הכסף אינו קונה את הזהב. אי אמרת בשלמא בדמים היינו דאמרינן דהבא פירא וכספא טבעא, וטבעא פירא לא קני [אי משום דמשיכת ממכר מפורשת מן התורה כדלקמן (מז:) אי משום דתיקנוה רבנן, שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה]. אלא אי אמרת בחליפין תרוייהו לקנו אהדדי (דכיון דמטבע נעשה חליפין, מה לי של כסף מה לי של זהב). ועוד תניא (דשמעינן מינה דלאו בחליפין עסקינן) הכסף אינו קונה את הזהב. כיצד, מכר לו עשרים וחמשה דינר של כסף בדינר של זהב, אע״פ שמשך את הכסף לא קנה עד שימשוך את הזהב. אי אמרת בשלמא בדמים משום הכי לא קני. אלא אי אמרת (קונה ואינו קונה דקאמר) בחליפין (קאמר) נקני (דהא תנא רישא הזהב קונה את הכסף, דאשמועינן בה מטבע נעשה חליפין). אלא מאי בדמים, אי הכי אימא רישא הזהב קונה את הכסף, כיצד, מכר לו דינר של זהב בעשרים וחמשה דינר של כסף, כיון שמשך את הזהב נקנה כסף בכל מקום שהוא. אי אמרת בשלמא בחליפין היינו דקתני נקנה כסף בכל מקום שהוא. אלא אי אמרת בדמים האי נקנה כסף בכל מקום שהוא, נתחייב גברא מיבעי ליה? אמר רב אשי לעולם בדמים, ומאי בכל מקום שהוא כמות שהוא (כמו שהתנה עמו) כדאמר ליה, אי אמר ליה מארנקי חדשה (של מטבע, סלעין חדשים) יהבינא לך, לא מצי יהיב ליה מארנקי ישנה אף על גב דעדיפי מינייהו. מאי טעמא, דאמר ליה לישנן קא בעינא להו (צריך אני להניחן זמן מרובה, וחדשים נוחים לי שלא ישחירו יותר מדאי).

אמר רב פפא אפילו למאן דאמר אין מטבע נעשה חליפין (לקנות את שכנגדו) מיעבד הוא דלא עביד חליפין, אקנויי מיקנו בחליפין (קנין סודר או מטלטלין, שכנגדו קונה אותו בחליפין, מכיון שמשך בעל המטבע החליפין משכנגדו נקנה המטבע לבעל הסודר) מידי דהוה אפירא לרב נחמן [לרב נחמן כל דבר שאינו כלי קרוי פירא לגבי חליפין, ופליגי רב ששת ורב נחמן לקמן (מז.) דאמר רב נחמן, נעל דוקא כתיב, שיהא כלי ולא שום דבר שאינו כלי עושה חליפין, ומודה הוא שכל דבר שכנגד הכלי נקנה בחליפי הכלי, דכתיב ׳לקיים כל דבר׳ אלמא אף על גב דפירי לא עבדי חליפין לקנות שכנגדו נקנה הוא בחליפין של כלי, מכיון

שמשך בעל הפירות את הכלי, נקנו פירות לבעל הכלי]. פירא לרב נחמן, לאו אף על גב דאינהו לא עבדי חליפין אקנויי מקנו בחליפין, טבעא נמי לא שנא.

מיתיבי היה עומד בגורן ואין בידו מעות (ורוצה לחלל מעשר שלו והערים בפדיונו לחלל על ידי מקח וממכר שמוכרו לאיש אחר, כדי שלא יתחייב חומש, דכתיב אם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף ממעשרו ולא הלוקח מעשר שני של אחרים) אומר לחבירו (שהוא אוהבו, וידע בו שאינו עושה אלא להיפטר מן החומש) הרי פירות הללו (של מעשר שני) נתונים לך במתנה (ומכיון שקנאן זה במתנה, נעשה הראשון נכרי אצלם, ויוכל לפדותם בלא חומש) [דף מו ע"א] וחוזר ואומר (פירות של מעשר שני שלך) הרי הן מחוללין על מעות שיש לי בבית (ויקנה המעשר הזה את המעות, ויצא לחולין). טעמא דאין בידו מעות (דמדקתני ואין בידו מעות, שמע מינה ד...) אם יש בידו מעות (שם בגורן לא היה אומר לו התנא לעשות כן, אלא...) ליקני להו (המעות הללו) לאידך (לחבירו) במשיכה, ופריק (וחבירו זה פודה את המעשר). דהכי עדיף (שאינה נראית ערמה כל כך להיפטר מן החומש) דהוה ליה נכרי (חבירו נוכראה לגבי מעשר, וקרינן ביה ממעשרו פרט של אחרים). ואי אמרת מטבע נקנה בחליפין ניקנו ליה מעות להיאך אגב סודר, ולפרוק? דלית ליה סודר. ונקנינהו נהליה אגב קרקע [יתן לו זה בעל מעשר קרקע בחזקה, ועמהן המעות, ומשיחזיק זה בקרקע יהיו המעות קנויות לו בכל מקום שהן, דתנן (קדושין כו.) נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה, וחבירו זה יאמר הרי פירות הללו מחוללין על מעות שיש לי בביתך, דהכי עדיף, דהוה ליה נוכראה, והך קושיא לרב פפא לא מקשינן, אלא אתמוהי קא מתמה אמתניתין כתבו התוס' אברייתא פריך כדפירש רש"י, וי"ל דאדרב פפא פריך, אי אמרת בשלמא דאין מטבע נקנה בחליפין מיירי שיש לו סודר ואין לו קרקע דהשתא לא הוי ערטילאי, אלא אי מטבע נקנה בחליפין ומיירי שאין לו סודר וגם צ"ל דמיירי בגורן שאינו שלו אכפל תנא כולי האי, והדאמר והא עומד בגורן קתני לאו פרכא היא אלא מסיק למילתיה דמיירי דלית ליה קרקע. וקשה דלקני ליה המעות בהודאה כמו שקנה רב מרי מרבא על ידי הודאתו של איסור בב"ב (קמט.) אע"פ שהיינו יודעין שלא היו שלו תחלה וה"ה בבריא מדקננהו רב מרי אע"ג דלא הוי בר ירושה (קלות החוסן סי' מ' או' מ' כיאל שקיין לוליתא מהני לק כפני עליס)]? דלית ליה קרקע. והא עומד בגורן קתני? בגורן שאינו שלו. ואיכפל תנא לאשמועינן גברא ערטילאי, דלית ליה ולא כלום (נתעסק התנא וטרח להורות לנו הלכה בדבר שאינו מצוי, שיהיה אדם עומד בגורן ערום, אלא לאו שמע מינה בגורן שאינו שלו, אבל סודר יש לו, ואפילו הכי הפירות צריך ליתן לו במתנה, שאין המעות נקנין בחליפין) אלא לאו שמע מינה אין מטבע נקנה בחליפין, שמע מינה (כתבו התוס' ומ"ד נעשה חליפין נמי איתותב דמדאינו נקנה כ"ש שלא נעשה ונטר עד הכא כדי להקשות לתרוייהו ולכך המתין נמי עד הכא לומר וכן אמר עולא וכן אמר ר' אמי אמר רבי יוחנן משום דהך ברייתא מסייע להו).

ואף רב פפא הדר ביה (ממאי דאמר מטבע נקנית בחליפין) כי הא דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי דינרי בי חוזאי, אקנינהו לרב שמואל בר אחא (שהיה הולך לשם, כדי שיביאם לו, שאילו לא הקנה לו לא היה נותנם לו מי שהפקדון אצלו, שאם יאבדו בדרך יחזור רב פפא ויתבעם לו) אגב אסיפא דביתיה (מפתן ביתו, אלמא מדאצטריך ליה לקנויינהו אגב קרקע שמע מינה אין מטבע נקנה בחליפין). כי אתא נפק לאפיה עד תווך (שם מקום).

וכן אמר עולא (לעיל קאי אפלוגתא דרב ולוי) וכן אמר רב אסי וכן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן אין מטבע נעשה חליפין.

איתיביה רבי אבא לעולא הרי שהיו חמריו ופועליו תובעין אותו (מעות שכרם ומזונותיהם) בשוק, ואמר לשולחני תן לי בדינר מעות (תן לי פרוטות בשוה דינר, והדינר אין עתה בידי) ואפרנסם (אעשה צרכיהם, כלומר אסלקם

מזה: – מו.

מעלי, כל צורך סיפוק קרי פרנסה) ואני אעלה לך (עד יום פלוני) יפה דינר וטריסית (קא סלקא דעתך דינר יפה היוצא בהוצאה קאמר, וטריסית מעה קטנה) ממעות שיש לי בביתי. אם יש לו (בביתו) מעות (אותן מעות שהוא אומר) מותר (קא סלקא דעתך דכיון דיש לו הוו להו חליפין דהחליף אלו באלו אותן שבביתו באלו, ומחמת דוחקו אוזיל גביה לתת לו טריסית יותר, ואין כאן משום רבית, שהרי אין כאן שכר המתנה, שהרי אין ממתין לו כלום, שהרי הוא פורעו מיד, דמשמשך את מעות השולחני נקנה לו הדינר שבביתו בכל מקום שהוא) ואם לאו אסור (דכיון דאין לו הדינר בביתו אין כאן חליפין, אלא כשאר מכר בעלמא שהוא מתחייב לו הדינר לאותו זמן, וטריסית מוסיף לו בשכר מעותיו שהמתין). ואי סלקא דעתך אין מטבע נעשה חליפין (אפילו יש לו נמי אין קנוין לו במקום שהם שם ד...) הויא ליה הלואה, ואסור (ואף על גב דדרך מקח וממכר הוא קיימא לן לקמן כללא דרביתא, כל אגר נטר ליה אסור, אלא לאו שמע מינה מטבע נעשה חליפין, ונקנה בחליפין, דהא הכא תרוייהו מטבע נינהו, של שולחני נעשה חליפין, ושל בעל הבית נקנה בחליפין)? אשתיק. אמר ליה (רבי אבא לעולא) דלמא (מצית לתרוצינהו) שאידי ואידי (בין דשולחני בין דבעל הבית) בפרוטטות (מעות של נחושת, שהם עדיין בלא צורה כעין אסימון של כסף) שנו [**כתבו התוס'** פירוש שולחני נתן לו פרוטטות ובעל הבית משלם לו פרוטטות דליכא עלייהו צורתא ולכך נעשה ונקנה בחליפין **וא"ת** ולימא שהשולחני נתן לו מעות ולא פרוטטות וכן נראה שהרי צריך ליתן לפועלים ובעל הבית הקנה לו בקנין סודר הפרוטטות שבביתו **וי"ל** דתן לי מעות משמע דבנתינה זאת אתחייב לך דינר וטריסית (ולא ע"י קנין סודר שיעשה בנפרד)] דליכא עלייהו טבעא, ואידי ואידי פירא הוו, ומשום הכי נקנו בחליפין. אמר ליה (עולא) אין (שפיר תרצת לה). דיקא נמי, דקתני יפה דינר וטריסית (דמשמע אעלה לך מפרוטטות שבבית שוה דינר וטריסית). ולא קתני דינר יפה (דלישתמע דינר של כסף טוב וטבוע **כתבו התוס'** דמשמע דינר טוב. **וא"ת** איך בקושיא סבר רבי אבא שמדובר בדינר היוצא בהוצאה, הרי הבטיח לו להביא לו מעות שבביתו, ומעות אינם דינר, אלא מעה היא שישית דינר **וי"ל** דמעות לאו היינו שמו של המטבע אלא כלומר ממטבעות שיש לי בבית. **ואית ספרים** דלא גרסי בברייתא ממעות שיש לי בביתי) **וטריסית, ש"מ.**

רב אשי אמר לעולם בדמים ובפרוטטות (היא, כדקאמרת, מדקתני יפה דינר, ומיהו, טעמא לאו משום דנקנה בחליפין, שאפילו התנה עמו בתורת דמים אין כאן רבית דאגר נטר ליה, שאפילו הלואה אם יש לו בביתו מותר לתת לו עודף) כיון דאית ליה נעשה כאומר הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח (**כתבו התוס' וא"ת** נהי דשרי סאה בסאה בעד שיבא בני, סאה בסאתים כי הכא שנותן לו טריסית יותר אסור והוי רבית גמור **וי"ל** דהכא אינו נותן לו אותו מטבע עצמו שלקח אלא מין מטבע אחר, דדמי למקח וממכר, וה"ק כמו שמותר סאה בסאה דרך הלואה באומר עד שיבא בני משום דסאה בסאה רבית דרבנן ה"נ דרך מקח וממכר אפילו סאה בסאתים מותר באומר עד שיבא בני).

תא שמע כל הנעשה דמים באחר [משנה היא בקדושין (כח.) וקא סלקא דעתך דהכי קאמר כל הרגיל להיות ניתן דמים באחר, דהיינו מטבע] כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין (אם נתנה בעלים בתורת חליפין, בחליפי שור ופרה, כיון שמשך בעל הפרה את המטבע נתחייב בעל המטבע בכל אונסין שיולדו בחליפין מעתה, אם מת השור מת לו אף על פי שלא משך... **כתבו התוס'** ביאור סיום דברי המשנה 'כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו' משתנה בין דעת רב לדעת לוי, לרב דאמר בכליו של קונה ה"פ 'כיון שזכה זה' בעל החפץ במטבע נתחייב זה הלוקח באונסי חליפין דכל היכא דאיתיה דיליה הוא, ואי ל"ג 'זה' השני הכי פירושו כיון שזכה זה המוכר במטבע נתחייב איהו לשלם ללוקח החפץ שהוא חליפי המטבע. וללוי דאמר בכליו של מקנה הוי פירושו אפכא דאי גרסינן 'זה' השני הכי קאמר כיון שזכה זה הלוקח במטבע נתחייב המוכר ליתן לו חליפין, ואי לא גרסינן 'זה' השני הכי קאמר כיון שזכה הלוקח במטבע נתחייב הוא באונסי החפץ **אי נמי** ללוי (אין הכלל אם גורסים את 'זה' השני) הוי פי' 'זה' כמו לרב, וכיון שזכה 'זה' פי' המוכר בהנאה שקבל ממנו הלוקח מטבע. והדתנן (ק.) המחליף פרה ללוי הוי פירושו המחליף פרה בהנאת קבלת חמור וכן החליף שור בפרה דבסמוך). כל הנעשה דמים באחר מאי ניהו מטבע, ושמע

מינה מטבע נעשה חליפין (**כתבו התוס'** ואע"ג דמעות אינם קונות ה"מ סתמא אבל אי מפרש בתורת חליפין קני. **א"נ** אפי' בסתמא כיון דמחזיר לו המטבע כדרך להחזיר הסודר קנו החליפין. **וא"ת** והלא יאמר נשרפו חטיך בעלייה **י"ל** דלא שכיח מילתא שיקנה המעות דרך חליפין דלא שכיח שיתן המוכר חפצו בחליפין מעות שאינם שוות המקח דדרך חליפין שאינם שוים מעות המקח ולא גזור רבנן כדאמר בסמוך גבי החליף דמי שור בפרה, ובקנין סודר דשכיחא ליכא למיחש שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה דכיון דלא קיבל המוכר המעות טרח ומציל פן יסרב הלוקח ליתן לו המעות)?

אמר רב יהודה, הכי קאמר [**דף מו ע"ב**] כל הנישום דמים באחר (כל שרגילים לשום אותו כשנותנין אותן דמים באחר, דהיינו כל המטלטלים, אם בא אדם לתתם דמים בחפץ אחר דרכן לשומן בכמה ינתנו לו) כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין [אם נתנם בתורת חליפין, כיון שמשכן זה... ואשמועינן דמטלטלי ופרי נעשין חליפין, ולא בעינן כלי, 'דשלף איש נעלו' לאו דוקא, דלקיים כל דבר דרשינן לקיים בכל דבר, כדלקמן (מז.)]. הכי נמי מסתברא (דלאו במטבע עסקינן) מדקתני סיפא כיצד החליף שור בפרה, או חמור בשור. שמע מינה.

ולמאי דסליק אדעתיה מעיקרא מטבע, מאי כיצד? הכי קאמר ופירי (כל מטלטלין, אע"פ שאינו כלי) נמי עבדי חליפין, כיצד (חליפין, ומהו חלדיפין כגון) החליף שור בפרה או חמור בשור (ואשמועינן אגב אורחיה בסיפא דפירי עושים חליפים. החליף שור בפרה גרסינן, ולא גרסינן בשר שור **כתבו התוס'** רש"י ל"ג בשר, דס"ל דשור ופרה חיים (ולא רק בשר שור) מיקרו נמי פירי. ולפי"ז קושיית הגמ' על רב נחמן היא בין לפי מה שסברה הגמ' בתחילה שמדובר בחליפי מטבע, ובין לפי המסקנה שמדובר בחליפי מטלטלין, לפי שמבואר בהמשך המשנה ששור ופרה שהם פירות לדעת רש"י ניקנין בחליפין **וקשה על רש"י** ד' קושיות **א.** דא"כ הכי נמי מסתברא שממנה משמע שאפשר לעשות חליפין בפירות, לא קאי לפי המסקנא לרב נחמן שסובר שפירי לא עבדי חליפין, שיצטרך רב נחמן לפרש שהביאור יש דמים שהם כחליפין **ב.** לרש"י שפסק בבכורות (ג:) (רש"ש) כר"ל שמשיכה קונה מה"ת לא מתוקמא כלל מתני' דקיימא לן דפירי לא עבדי חליפין כרב נחמן, וליכא לשנויי ופירי נמי עבדי חליפין, ולא יש דמים שהם כחליפין. **ג.** הר"ח והרי"ף וספרים קדמונים גרסי ופירי נמי עבדי חליפין כיצד החליף בשר שור בפרה. ובתרוץ הגמ' 'כל הנישום' לא קאמר בשר שור. **ד.** ועוד דתניא לקמן פרתך בכמה בכך וכך תקשה לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין דלא מצי מיירי בדמים, ומיהו לפר"ת דחליפין שוה בשוה קני לכ"ע אפילו פירי אתי שפיר. **ונראה** דשור ופרה חיים לא הוו פירות אלא כלי חשוב לפי שמשתמש בהם לטעון משוי ולחרוש, ולמאי דשני 'כל הנישום' אתי שפיר אפילו לרב נחמן, ולא פריך לר"נ אלא לפי מאי דס"ד מעיקרא בחליפי מטבע דאמר ופירי נמי עבדי חליפין. **וא"ת** מדוע הגמ' לא מתרצת דר"נ יתרץ את מסקנת הגמ' שמשנתנו עוסקת ב'כל הנישום' כמו שהוא לפי האמת, ולא 'כל הנעשה' שהיא אוקימתא שנדחתה **ויש לומר** דמסתמא לא יחלוק ר"נ על רב ולוי שהיו קדמונים, דמ"ד מטבע נעשה חליפין צריך לשנות 'כל הנעשה', דכל הנישום משמע למעוטי מטבע וצריך לומר לדידיה ופירי נמי עבדי חליפין, ומ"ד אינו נעשה אינו חולק כי אם במטבע אבל בפירי יסבור זה כזה).

[בין למאי דסליק אדעתין מעיקרא בין למאי דשני רב יהודה, סיפא דמתניתין אשמעינן דפירי עבדי חליפין, ולא בעינן כלי] הניחא לרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין, אלא לרב נחמן, דאמר כלי אין, אבל פירי לא עבדי חליפין, מאי כיצד (**כתבו התוס', וא"ת** ולפר"ת הסובר שחליפין שוה בשוה מועיל גם פירות, מדוע הגמ' לא מתרצת שרב נחמן יעמיד בחליפין שוה בשוה, גם ריש לקיש למה הגמ' מעמידה שעל כרחך שיטתו כשיטת רב ששת, שיעמיד בפירות שוה בשוה **וי"ל** דומיא דרישא דכל הנישום דמיירי בחליפין כלי בכלי או כל הנעשה למאן דאמר נעשה חליפין דמיירי באינן שוה בשוה, ה"ה סיפא דהחליף שור בפרה מיירי באינן שוה. **ומיהו** למאן דאמר אין מטבע נעשה חליפין לא מצי למימר דבשוה בשוה יועיל, דא"כ מאי פריך מכל הנעשה דמים באחר וממתני' דמטלטלין קונים זה את זה דמייתי בסמוך דמטבע נעשה חליפין דלמא איירי שוה בשוה, ולעיל נמי אמאי הוצרך לשנויי בפרוטטות הא שוה בשוה הוא דמשום טריסית הַיַּתֵּר לא מקרי אינו שוה בשוה אלא היכא שהמקח שוה כפלים מן המעות דאז דומה לחליפין, אלא ודאי קרא דמייתר לשוה בשוה לפירי אתי ולא למטבע. **וא"ת** למ"ד בין פירי בין מטבע עושה חליפין קרא 'לקיים כל דבר' למאי אתא, שהרי אין בו צורך לחליפי שוה בשוה, הרי אף באינו שוה מועילים החליפין בהם **י"ל** דאתא לרבות מרוקא (גרעיני תמרה שמינס לבר חשוב) או דבר שאינו מסוים (כגון חלי לגוז) היכא דהוי שוה בשוה דממעטינן להו לקמן מתורת חליפין **א"נ** ללוי דאמר לקמן בכליו של מקנה אתי קרא

מו:

למימר דאם הוא שוה בשוה אפי׳ בכליו של קונה מועיל)? הכי קאמר יש דמים שהן כחליפין [רישא וסיפא חדא היא, ואשמעינן דיש תורת דמים, שהמעות קונות בלא משיכה כחליפין של סודר **כתבו התוס׳** ומקני להו במחילת הדמים, אע״ג דאמר בקדושין (ו:) המקדש במלוה אינה מקודשת ובמכר לא קנה היינו כי קדשה או קנה החפץ במעות שחייב לו אבל קדשה או קנה בהנאת מחילת מלוה מועיל כמו ארוח לה זמנא ואדבר עליך לשלטון) כיצד, החליף דמי שור בפרה (מכר לו שור בכך וכך מעות, ומשך את השור, ונתחייב לו המעות, אמר לו הלוקח פרה יש לי שאני נותן לך בדמי השור, וניאותו יחד, וקבל עליו נתחייב בעל הפרה לתת לו את הפרה, ואין אחד מהם יכול לחזור, והכי קאמר כל הנישום דמים באחר, כל המטלטלין שאדם שם לחבירו ונותן לו שומת דמיהן בשביל חפץ אחר שהיה לו ללוקח, כיון שזכה זה לוקח ראשון במטלטלין הראשונים שמשכן, ואפילו בתורת דמים, על מנת להקנות לו חפץ שלו בדמים, נתחייב זה לוקח שני בכל אונסי החליפין, לפי שקנו לו מעותיו כל אונסי החליפין) או דמי חמור בשור.

מאי טעמיה דרב נחמן (דאמר דמים כי האי גוונא קנו, ואנן תנן מעות אינן קונות)? סבר לה כרבי יוחנן דאמר [לקמן (מז:)] דבר תורה מעות קונות (כדאשכחן גבי קונה מן ההקדש, שאמרה תורה ונתן הכסף וקם לו) ומפני מה אמרו משיכה קונה (ולא מעות) גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה (יניחם לוקח בבית מוכר זמן מרובה, ותפול דליקה בשכונת המוכר, ולא יחוש לטרוח ולהציל, לפיכך העמידום ברשותו לחזור בו אם ירצה, דכיון שאם יתייקרו ברשותו יתייקרו, ויחזור בו מן המכר ויהא השכר שלו כי דידיה חשיב להו, וטרח ומציל, וכיון דתקנתא דרבנן בעלמא הוא...) ומלתא דשכיחא (מכר דשכיח) גזרו ביה רבנן (עבוד רבנן תקנתא) מלתא דלא שכיחא (במכר דלא שכיח, כגון האי שיהיו שמין דמי מטלטלין במטלטלין) לא גזרו ביה רבנן (לא עבוד רבנן תקנתא במשיכה).

ולריש לקיש דאמר (ב״מ מז:) משיכה מפורשת מן התורה (וכיון דמדאורייתא מעות לא קנו לא שנא מכר דשכיח ולא שנא מכר דלא שכיח, מעות לא קנו, הניחא אי סבר לה כרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין מתרץ לה למתניתין כרב ששת, וכדשני רב יהודה כל הנישום דמים באחר, כגון מטלטלין ופירי שאדם רגיל לשומן כשנותנן דמים באחר, היכא דעשאם חליפין כיון שזכה זה) הניחא אי סבר לה כרב ששת מתרץ לה כרב ששת, אלא אי סבר לה כרב נחמן, דאמר פירי לא עבדי חליפין (אלא כלי בעינן) ומטבע (בתורת דמים נמי לריש לקיש) לא קני (דנישני כרב נחמן דאמר יש דמים שהם כחליפין, דהא לריש לקיש מדאורייתא יליף דמעות אינן קונות, ואפילו דמכר דלא שכיח נמי) היכי מתרץ לה (החליף שור בפרה דמתניתין, לא בחליפין ולא בדמים)? על כרחך כרב ששת מתרץ לה.

תנן כל המטלטלין קונין זה את זה. ואמר ריש לקיש ואפילו כים מלא מעות בכים מלא מעות (ועל כרחך בחליפין קאמר, דאי בתורת דמים מעות לא קנו, שמע מינה מטבע נעשה חליפין, ונקנה חליפין)? תרגמא רב אחא (בששתיהן מעות פסולות, דהוה ליה כשאר מטלטלין מחליף כים מלא דינרי אניקון בכים מלא של דינרים אניגרא) בדינר אנקא ואניגרא, אחד שפסלתו מלכות ואחד שפסלתו מדינה (המלך גזר שלא יוציאו ובני מדינה לוקחין אותו בהצנע, ואחד מהם פסלתו מדינה בני מדינה שנאוהו, אבל המלך לא צוה, ומוציאין אותם בשאר מדינות המלך).

וצריכא, דאי אשמועינן פסלתו מלכות משום דלא סגי כלל (לשון הילוך הוא) אבל פסלתו מדינה דסגי ליה במדינה אחריתי אימא אכתי מטבע הוא, ואין מטבע נקנה בחליפין. ואי אשמועינן פסלתו מדינה משום דלא סגי ליה לא בצנעא ולא בפרהסיא, אבל פסלתו מלכות דסגי ליה בצנעא אימא אכתי מטבע הוא, ואין מטבע נקנה בחליפין צריכא. **פסק הש״ע א.**

כל המטלטלין קונים זה את זה בחליפין... ופירות נמי, אע"פ שאין קונין בהם נקנים בחליפין, חוץ ממטבע שאינו נקנה בחליפין ולא קונה... חו"מ (רג,א). **הסביר הב"י** בדף (מה:) אמר רב פפא אפילו למאן דאמר אין מטבע נעשה חליפין אקנויי מיקנו בחליפין מידי דהוה אפירא לרב נחמן (מז.) פירא לרב נחמן לאו אף על גב דאינהו לא עבדי חליפין אקנויי מיקנו, טיבעא נמי לא שנא. ואע"ג דאידחי מימרא דרב פפא (מו.) היינו דוקא במאי דאמר דמטבע נקנה בחליפין, אבל במאי דאמר דפירי אפילו לרב נחמן מיקנו, נקטינן כוותיה, וכ"ד הרמב"ם ורש"י. **ב.** דבר תורה מעות קונות אבל חכמים תקנו שלא יקנו המטלטלים אלא בהגבהה או במשיכה דבר שאין דרכו להגביה... חו"מ (קצה,א). פסק כר' יוחנן. **ג.** ולמה תקנו חכמים שלא יהו מעות קונות, גזירה שמא יתן הלוקח דמי החפץ וקודם שיקחנו יאבד באונס, כגון שתפול דליקה וישרף, או יבואו לסטים ויטלוהו, ואם היה ברשות הלוקח יתמהמה המוכר ולא יציל, לפיכך העמידוהו חכמים ברשות המוכר, כדי שישתדל ויציל... חו"מ (קצה,ה). **ד.** וכן ראובן שמכר מטלטלין לשמעון במנה, וקנה שמעון המטלטלין ונתחייב לראובן בדמים, ואחר כך היה לשמעון מטלטלים אחרים למכור ואמר ליה ראובן מכור אותם בדמים שיש לי בידך מדמי המכר, ואמר ליה הן, נקנין אותן המטלטלים לראובן בכל מקום שהם, ואע"פ שלא משך ולא הגביה, שגם זה דבר שאינו מצוי הוא ולא גזרו ביה רבנן אבל אם היה עליו חוב שלא מחמת המכר וא"ל מכור לי מטלטלין בחוב שיש לי אצלך, ונתרצו שניהם, לא קנה. (**הגה** מיהו י"א דמיירי דוקא שאמר ליה מכור לי בהנאת מחילת הדמים שיש לי אצלך, אבל אם אמר ליה מכור לי בדמים שיש לי בידך, לא קנה)... חו"מ (קצט,ב).

אמר רבה אמר רב הונא מכור לי באלו (אחז בידו מעות, ואמר לחבירו מכור לי חפץ שלך באלו שבידי, ולא הקפיד לשאול כמה הם, וקיבלם מיד הלוקח) קנה (לוקח החפץ במעות הללו, ואין אחד מהם יכול לחזור) **[דף מז ע"א]** ויש לו (לחבירו) עליו (דין) אונאה (אם אין במעות כדי דמי החפץ, שפחתו שתות). קנה אע"ג דלא משך, דכיון דלא קפיד קנה, דכי חליפין דמי (ולקמיה פריך והא אין מטבע נעשה חליפין). ויש לו עליו אונאה דמכור לי באלו קאמר ליה (לשון ממכר, ולא לשון חליפין). **רב אבא אמר רב הונא** מכור לי באלו קנה, ואין לו עליו אונאה. פשיטא, דמים ואין מקפיד עליהן (נתן לו מעות או חפץ בשביל חפץ אחר בתורת דמים, ולא הקפיד עליהן לראות אם ישנן כדי שויין) הא קאמרינן דקני (בלא משיכה) דכחליפין דמו.

חליפין ומקפיד עליהן (נתן לו חפץ בחפץ בתורת חליפין, לקנות כדין קנין שקונין בסודר, וזה מקפיד לראות שיהא הסודר שוה כל כך) מאי (מי קנו תרוייהו במשיכה דחד מינייהו, או דלמא הואיל והקפיד עליהם הרי הן כדמים, והוי להו מעות ואין קונות עד שימשוך גם השני)? אמר רב אדא בר אהבה, תא שמע הרי שהיה תופש פרתו ועומד, ובא חבירו ואמר לו פרתך למה (הבאת בשוק) לחמור אני צריך, יש לי חמור שאני נותן לך. פרתך בכמה, בכך וכך. חמורך בכמה, בכך וכך. משך בעל החמור את הפרה, ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור לא קנה בעל החמור את הפרה. שמע מינה חליפין ומקפיד עליהן לא קנה.

אמר רבא אטו חליפין (דקרא) בשופטני עסקינן, דלא קפדי (לדעת שיהו שוות קצת דמים, שייטב בעיניו לתת לו את שלו כנגדו, ואפילו הכי קאמר קרא דקנה) אלא כל חליפין מיקפד קפדי (**כתבו התוס'** שיהו שוין קצת ולפעמים שיהו שוין כמו החפץ גופיה ואפילו כשאינו שוה כחפץ שכנגדו קנה) וקנה. והכא במאי עסקינן דאמר ליה חמור בפרה וטלה, ומשך את הפרה ועדיין לא משך את הטלה, דלא הוה ליה משיכה מעליא.

אמר מר מכור לי באלו קנה, ויש לו עליו אונאה. לימא סבר רב הונא מטבע נעשה חליפין (דהא יהב טעמא למלתיה משום דכחליפין דמו)? לא, רב הונא סבר לה כרבי

מז.

יוחנן [כלומר אין מטבע נעשה חליפין, והני לאו חליפין נינהו אלא דמים (כ"כ התוס') דהא מכור לי קאמר, ודמים כי האי גוונא קנו בלא משיכה כחליפין דקנין סודר, משום דזביני דלא שכיח נינהו, וכרבי יוחנן...] דאמר דבר תורה מעות קונות. ומפני מה אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה. מלתא דשכיחא גזרו בה רבנן, ומלתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן.

אמר ליה מר הונא בריה דרב נחמן לרב אשי אתון הכי מתניתו לה (לדרב הונא, דמספקא לכו אי סבר ליה מטבע נעשה חליפין ואם לאו, ודחיתו דחוי בעלמא) אנן הכי מתנינן לה [רב הונא בהדי הנך רבנן דלעיל ב"מ (מו.)] וכן אמר רב הונא אין מטבע נעשה חליפין (ולא מספקא לן הכא מידי, דודאי טעמיה משום דסבירא ליה כרבי יוחנן הוא). **פסק השו"ע א.** יש מעות קונות. כיצד, היו לו מעות בידו בלא מנין ובלא משקל, ואמר לחבירו מכור לי חפץ שלך במעות אלו שבידי, ולקחם המוכר ולא דקדק לידע מנינם, נקנה החפץ ללוקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו, מפני שהוא דבר שאינו מצוי ולא גזרו ביה רבנן (**הגה** ואפילו ידע הלוקח מניינם, רק שאמר למוכר מכור לי באלו, והמוכר לא דקדק במניינם, יש אומרים דקנה) הו"מ (קצט,א). **ב.** הלוקח בדמים אכסרה (פי' בלא מנין ובלא מדה ובלא משקל) כגון שחפץ מעות וא"ל מכור לי פרתך באלו, קנה ומחזיר אונאה. והוא הדין ללוקח פירות אכסרה בסלע או בשתים, שקנה ומחזיר אונאה (**הגה** ויש אומרים דספיקא הוי ואין מוציאין ממון מיד המאנה). הו"מ (רכז,יט). **הרי"ף והרמב"ם** העתיקו רק דברי רבא דיש בו הונאה, **וכ"פ השו"ע.** **והרא"ש** כתב לא ידענא אי הלכתא כרבה או כרבי אבא ואי הוה גרסינן רבא הוה מסתברא דהלכה כרבא דבתראה הוא אבל התוספות כתבו לקמן דא"א למיגרס רבא, דרבא לא ראה רב הונא מעולם ולא ברירא לן אי הלכתא כוותיה או כרבי אבא הילכך לא מפקינן אונאה מיד המאנה **וכ"פ הרמ"א.** **ג.** כל המטלטלין קונים זה את זה בחליפין אין צריך לומר אם אין המקנה מקפיד לידע שיווי החפץ שנוטל בחליפין... אלא אפילו מקפיד לידע שיווי החפץ שנוטל, דהשתא דומה לדמים, אפילו הכי נקנה. כיצד, היה לזה פרה ולזה חמור, והעריכו אותם כמה שוה כל אחד מהם, והסכימו להחליפם זה בזה, כיון שמשך בעל הפרה את החמור, נקנית פרתו לבעל החמור בכל מקום שהיא, ואין שום אחד מהם יכול לחזור בו. (וי"א דאם העריכו זה כנגד זה, קונין אף בפירות, ויש חולקין) הו"מ (רג,א). **ד.** החליף חמור בפרה וטלה, ומשך את הפרה ולא משך את הטלה, לא קנה, מפני שאין כאן משיכה גמורה. **וי"א** דדוקא בכהאי גונא, משום שאין החמור ראוי ליחלק, אבל אם אמר פרה וטלה בכור חטים, ומשך הפרה ולא משך הטלה, קנה בחטים כנגד דמי הפרה... הו"מ (רג,ב).

במה קונין (קנין חליפין דכתיב בקרא שלף איש נעלו, מי שלף ונתן)? **רב אמר** בכליו של קונה, דניחא ליה לקונה דלהוי מקנה קונה, כי היכי דלגמר ולקני ליה. **ולוי אמר** בכליו של מקנה כדבעינן למימר לקמן (**כתבו התוס'** דוקא בכליו של מקנה ולא בכליו של קונה דהא מקרא יליף לקמן, ואי לוי סבר אין מטבע נעשה חליפין וכן פירי היינו טעמא שלמרות שהוא המקנה נתן את החפץ, ונהנה הוא מכך שהמוכר מקבל אותו, ובהנאה זו יקנה את החפץ, צ"ל שצריך הנאת קבלת דבר חשוב דומיא דנעל ולא מטבע ופירות).

אמר ליה רב הונא מדסקרתא לרבא וללוי, דאמר בכליו של מקנה, הא קא קני ארעא אגב גלימא (הנותן קרקע לחבירו בקנין סודר, והמקבל מתנה מושך הסודר מיד הנותן, ונקנה לו הקרקע עם הסודר במשיכת הסודר שנקנה במשיכה). אם כן, הוו ליה נכסים שיש להן אחריות ונקנין עם נכסים שאין להן אחריות, ואנן איפכא תנן נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות (בדבר שהוא קנין לקרקע ואינו קנין למטלטלין, כדקתני בכסף ובשטר ובחזקה)? אמר ליה אי הוה לוי הכא הוה מפיק לאפך פולסי דנורא (ניצוצות של אור) מי סברת גלימא מקנה ליה (דאמר ליה אגב שעל ידי משיכת הכלי שנקנה לו במשיכה יקנה לו הקרקע עם הכלי. מינו כו,

אלא) בהיא הנאה דקא מקבל מיניה גמר ואקני ליה (אין אלו אלא כחליפין, כאילו זה מוסר לו חפץ אחר תחת קרקע, ומהו מסירתו הנאת קבלתו ממנו מתנת הכלי, שחשבו לקבל ממנו מתנה נוח לו כאילו נותן לו זה הקונה מתנה רבה, וגמר נותן ומקנה לו הקרקע).

כתנאי וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל הַגְּאוּלָּה וְעַל הַתְּמוּרָה לְקַיֵּם כָּל דָּבָר שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ וְנָתַן לְרֵעֵהוּ. 'גאולה' זו מכירה [שמכר לו מכירה גמורה בדמים, ולא קיבל מעות, ובאין לקיים דברי מכירתן על ידי קנין] וכן הוא אומר לא יגאל (וְאִם בַּבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה וּפָדָה כְּעֶרְכֶּךָ וְיָסַף חֲמִשִׁתוֹ עָלָיו וְאִם **לֹא יִגָּאֵל** וְנִמְכַּר כְּעֶרְכֶּךָ **כתבו התוס'**, **וקשה לר"ת** דאדרבה מפסוק זה מוכח דגאולה אינה מכירה שביאור הפסוק שאם לא נגאל אלא נמכר נוהג בו דין יובל **אלא גרס** לא יגאל דכתיב במעשר בהמה (לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרָע וְלֹא יְמִירֶנּוּ וְאִם הָמֵר יְמִירֶנּוּ וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ **לֹא יִגָּאֵל** ואמרינן בבכורות (לב.) דהאי לא יגאל לא ימכר הוא דאינו נמכר לא חי ולא שחוט ומפרש ר"ת גאולה זו מכירה, ולרבי יוחנן גאולה בכסף ולר"ל במשיכה. 'תמורה' זו חליפין של שוה בשוה דמהני לכ"ע אפי' בפירי. 'לקיים כל דבר' לרבות אינו שוה בשוה למר אף במטבע ופירי ולמר דוקא בכלי). 'תמורה' זו חליפין (שמחליף כלי זה בחפץ שכנגדו) וכן הוא אומר לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא יָמִיר אֹתוֹ, 'לקים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו'. מי נתן למי? בועז נתן לגואל. רבי יהודה אומר גואל נתן לבועז. **פסק הש"ע**

א. בקנין כיצד, יתן הקונה למקנה כלי כל שהוא ויאמר לו קנה זה חלף הקרקע או המטלטל שמכרת או שנתת לי. (**הגה** ואין נוהגין שיאמר לו הקונה כן, כי מסתמא אדעתא דהכי הוא נותן לו). וכיון שמשך המקנה הכלי, נקנה הקרקע או המטלטלים ללוקח או למקבל מתנה בכל מקום שהוא, אף על פי שלא החזיק ולא נתן כסף ולא כתב שטר ולא משך, ואין שום אחד מהם יכול לחזור בו, אפילו אין עדים בדבר, אם מודים זה לזה... הו"מ (קצה,א). **פסקו הפוסקים** כרב.

תנא קונין בכלי, אע"פ שאין בו שוה פרוטה [**כתבו התוס'** וא"ת בפסחים (לב:) אמרינן גבי 'ונתן לכהן את הקדש' דאין נתינה פחות משוה פרוטה, וה"נ כתיב ונתן לרעהו **וי"ל** דהתם הוי תשלומין שגזל ההקדש הלכך ליתנהו פחות משוה פרוטה כמו גבי מעילה דהוי תשלומין אבל נתינת מנעל הוא לרעהו ולא נתינת ממון, וכן ונתן בידה דגט הוי נתינת גט ולא נתינת ממון כדאמר בגיטין (כ.) כתבו על איסורי הנאה כשר, וכן (חולין קלז:) נתינת תרומה דחטה אחת פוטרת את הכרי. וגבי סיכה דכתיב ואשר יתן, ואיכא למ"ד (כריתות ו:) דהוי בכל שהוא אף על גב דמעילה היא, היינו משום דכתיב סיכה דמשמע בכל שהוא ומ"ד בכזית סבר כרבנן דאבא שאול דאמרי נתינה בכזית כזר שאכל תרומה. וגבי לבונה דבעינן כזית במנחות (נט:) משום דשני מלשון שימה דאתחיל ביה].

אמר רב נחמן לא שנו (דקונין קנין) אלא בכלי, אבל בפירי (כל דבר שאינו כלי) לא (ואפילו שוה הרבה). **רב ששת אמר** אפילו בפירות.

מאי טעמא דרב נחמן? אמר קרא 'נעלו' נעל אין, מידי אחרינא לא. מאי טעמיה דרב ששת? אמר קרא 'לקים כל דבר' (לקיים בכל דבר). לרב נחמן נמי, הכתיב לקים כל דבר? ההוא לקים כל דבר (גאולה ותמורה במנעל) דניקנין במנעל. ורב ששת נמי, הכתיב נעלו? אמר לך רב ששת מה נעלו דבר המסויים (שלם) אף כל דבר המסויים, לאפוקי חצי רמון וחצי אגוז, דלא [**כתבו התוס'** וסודר דג' על ג' דאמר לעיל פ"ק (ז.) דכמאן דפסיק דמי חשיב דבר מסוים].

אמר רב ששת בריה דרב אידי כמאן כתבינן האידנא במנא דכשר למקניא ביה. 'במנא' לאפוקי מדרב ששת, דאמר קונין בפירות. 'דכשר' לאפוקי מדשמואל, דאמר קונין [**דף מז ע"ב**] במרוקא (כלי העשוי מגללי בקר **אמנם התוס' פירשו** גרעיני תמרה שמחליקין בהם את הקלף). 'למקניא' (משמע לקנות בו, ולא משמע להקנות בו, לאפוקי מדלוי) דאמר בכליו של מקנה קא משמע לן למקניא ולא לקנויי [**כתבו התוס'** משמע דהלכה כרב ואמרינן נמי בגיטין (לט:) גבי ההיא אמתא דאמר לה קני הא וקני נפשך אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה לא עשה ולא כלום דהוה ליה כליו של מקנה]. 'ביה' (משמע מיעוט, בו ולא בדבר אחר) **רב פפא אמר** למעוטי מטבע **ורב זביד ואיתימא רב אשי אמר** למעוטי איסורי הנאה. **איכא דאמרי** ביה, אמר רב פפא למעוטי מטבע. 'דכשר' **אמר רב זביד ואיתימא רב**

מז:

אשי למעוטי איסורי הנאה. אבל מוריקא לא אצטריך (למימר דלא קני). **פסק השי"ע** אין קונים אלא בכלי, ואף על פי שאין בו שוה פרוטה (**הגה** ובלבד שיהא עשוי מדבר חשוב, לאפוקי כלי העשוי מגללי בקר). ואין קונים בדבר שאסור בהנאה, ולא בפירות, ולא במטבע. (**הגה** בהמה מקרי כלי, וקונין בה, אבל שאר מטלטלין שאינן כלי, אין קונין בהם...) ואין קונין בכליו של מקנה חו"מ (קצה,ב). **פסק** כרב נחמן, שכן אסיקנא בגמ'. **מ"ש הרמ"א** שלבהמה היה דין כלי הוא כדברי התוס' בדף (מו:) ולא כרש"י.

'אסימון קונה את המטבע...' מאי אסימון? **אמר רב** מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ (הבלן מקבל סימנין מיד הנמנין לרחוץ בבית המרחץ, לדעת כמה הם, ולפיהם יחם המים ויכין אלונטיאות, ונותנין לו מעות פחותות ורעות בסימן).

מיתיבי אין מחללין מעשר שני על אסימון, ולא על מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ. מכלל דאסימון לאו מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ, וכי תימא פרושי קמפרש (**כתבו התוס'** ולא תגרום ו' דוַעל מעות הניתנות במרחץ) והא לא תנא הכי מחללין מעשר שני על אסימון, דברי רבי דוסא. וחכמים אומרים אין מחללין. ושוין שאין מחללין על מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ?

אלא אמר רבי יוחנן מאי אסימון פולסא (מחוסר צורה). ואזדא רבי יוחנן לטעמיה (מדאוקי לרבי ישמעאל דפליג על כל דבר שאין עליה צורה להתיר חילול עליו, דאמר כר' דוסא, אשמועינן רבי יוחנן דאסימון דר' דוסא דבר שאין עליו צורה הוא) דאמר רבי יוחנן רבי דוסא ורבי ישמעאל אמרו דבר אחד. רבי דוסא הא דאמרן, רבי ישמעאל מאי היא דתניא וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ לרבות כל דבר הנצרר ביד, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר לרבות כל דבר שיש עליו צורה.

'כיצד, משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות אינו יכול לחזור בו...' **אמר רבי יוחנן** דבר תורה מעות קונות, ומפני מה אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה (**כתבו התוס', הקשה ריב"ן** אמאי הפקיעו חכמים קנין מעות שהוא מדאורייתא ליתקנו שיצטרך שניהם מעות ומשיכה **ותירץ** אי משיכה לבדה לא תקנה, יש חשש שימשוך הלוקח את החיטים, ולא ישלם עדיין מעות ותיפול בהם שריפה, לא יחוש הלוקח להציל את החיטים, ונמצא המוכר נפסד). סוף סוף, מאן דשדא דליקה בעי שלומי? אלא, גזירה שמא תפול דליקה באונס. אי מוקמת להו ברשותיה מסר נפשיה, טרח ומציל, ואי לא לא מסר נפשיה טרח ומציל.

ריש לקיש אמר משיכה מפורשת מן התורה. מאי טעמא דריש לקיש אמר קרא וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ דבר הנקנה מיד ליד. ורבי יוחנן אמר מיד למעוטי קרקע דלית בה אונאה (דאישתעי ביה קרא אתי, דכיון דאינה נקחת מיד ליד אין בו אונאה). וריש לקיש אם כן לכתוב קרא וכי תמכרו ממכר מיד עמיתך אל תונו, או קנה למה לי שמע מינה למשיכה (למסמך קנין למיד, לומר שאין נקנה עד שיצא מיד זה ליד זה). ורבי יוחנן או קנה מאי עביד ליה? מיבעי ליה **לכדתניא** וכי תמכרו ממכר אל תונו אין לי אלא שנתאנה לוקח, נתאנה מוכר מנין? תלמוד לומר או קנה אל תונו. וריש לקיש תרתי גמר מיניה (אונאת מוכר מאו קנה אל תונו, ומשיכה מדסמך מיד ללשון קנין, ולא סמכיה לממכר).

תנן, רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה (פליג אדרבנן דאמרי נתן לו מעות יכול לחזור בו זה וזה, ופליג ר' שמעון ואמר לא יחזור אלא מוכר). מוכר הוא דמצי הדר ביה, לוקח לא מצי הדר ביה. אי אמרת בשלמא מעות קונות (ומשיכה תקנתא דרבנן) משום הכי מוכר מצי הדר ביה, לוקח לא מצי הדר ביה [אתא ר' שמעון למימר דיינו אם אמרינן חזרה במוכר, דמכי מוקמת להו ברשותיה לחזור בו אם הוקרו מסר נפשיה לאצולינהו, מימר אמר עדיין שכרי תלוי בהם, שאם

מוז: – מוזז.

יתייקרו אחזור בי, ולוקח לא מצי הדר ביה, דמעות קונות **כתבו התוס'** פרש"י דטרח מוכר ומציל משום שיכול לחזור בו אם יוקירו ולוקח לא יחזור אם יוזלו **וא"ת** וכי תקנו משיכה בשביל שאינם מהוגנים דטרח ומציל לפי שאם יוקירו יחזור ויקבל עליו מי שפרע, שצדיקים לא יחזרו לעולם אפילו אם יוקירו **וי"ל** דודאי לא תקנו אלא משום שאינם מהוגנים שיניחו פירות חבריהם לשרוף, שהרי אנשים מהוגנים בלאו הכי יצילו ממון חבריהם. **ור"ת** מפרש דאם נשרפו יכול הלוקח לחזור אפילו לר' שמעון, דלקמן (מט:) אמתניתין דר"ש אומר כל שהכסף בידו, מייתי עובדא דההוא גברא דיהב זוזא אחמרא ובעו למנסביה דבי פרזוק רופילא אמר רב חסדא כדרך שתקנו משיכה במוכרים כך תקנו בלקוחות, משמע דאף לר"ש אית ליה דרב חסדא ואפי' מי שפרע ליכא כיון דאיכא הפסד לגמרי מדלא א"ל זיל קבל עלך מי שפרע כדאמר ר' יוחנן לרבי חייא בר יוסף דזבין מלחא ואייקר כו' ולכך טרח מוכר ומציל שלא יחזור בו לוקח ולא יעמוד אפילו במי שפרע, ואפילו משום יוקרא וזולא יכול לחזור בו לוקח אף לר"ש כדמוכח (עד:) דקאמר כי קאמר ר"ש מוכר חוזר ולא לוקח בחד תרעא שעמד השער במקומו בתרי תרעי מי אמר לשם יודה דאף לוקח יכול לחזור, דאי לא תימא הכי מי שפרע בלוקח לית ליה, והא דקאמר בשמעתין דר"ש לית ליה דרב חסדא היינו היכא דלא הוזל ולא הוקר דלרבנן ורב חסדא שניהם חוזרים ולר"ש מוכר יכול לחזור בו מפני שהכסף בידו ולא לוקח].

אלא אי אמרת מעות אינן קונות לוקח נמי ליהדר ביה? אמר לך ריש לקיש אליבא דרבי שמעון לא קאמינא (דר' שמעון סבירא ליה משיכה תקנתא דרבנן היא) כי קאמינא אליבא דרבנן (דאמרי לוקח נמי חוזר, משום דמעות אינן קונות כלל).

בשלמא לריש לקיש (דאמר לרבנן משיכה דאורייתא היא) היינו דאיכא בין רבי שמעון לרבנן (כלומר בהא פליגי, והאי טעם יהבו למלתייהו, דרבנן סברי משיכה דאורייתא, והלכך לא שנא מוכר ולא שנה לוקח מצי הדרי, ור' שמעון סבר משיכה תקנתא דרבנן היא, משום דנטרח בהו, הלכך למוכר הוא דעבוד רבנן תקנתא דליהדר, ולא לוקח). אלא לרבי יוחנן (דאמר לרבנן נמי משיכה תקנתא דרבנן היא) מאי איכא בין רבי שמעון לרבנן (כלומר במאי קמיפלגי, ומה טעם נותנים לדבריהם)? איכא בינייהו דרב חסדא, דאמר רב חסדא כדרך שתקנו משיכה במוכרין (לחזור בו המוכר כל זמן שלא משך הלוקח) כך תקנו משיכה בלקוחות [לחזור בו בשביל אותה תקנה עצמה דנשרפו חטיך, דכל שכן כי מוקמת לחזרה נמי ברשות לוקח מסר נפשיה המוכר וטרח ומציל, שאם יראה הלוקח דליקה באה יאמר חוזרני בי, ולקמן (מט:) אמרה רב חסדא גבי ההוא דיהב זוזי אחמרא, שמע דבעו למינסביה דבי פרזוק רופילא והדר ביה]. רבי שמעון לית ליה דרב חסדא, רבנן אית להו דרב חסדא.

תנן אבל אמרו מי שפרע מדור המבול הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו. אי אמרת בשלמא מעות קונות משום הכי קאי באבל, אלא אי אמרת מעות אינן קונות אמאי קאי באבל? משום דברים. ובדברים מי קאי באבל, והתניא **[דף מח ע"א]** רבי שמעון אומר [**כתבו התוס'** לא גרסינן ר' שמעון בן אלעזר דלקמן (עד:) מוכח דהיינו ר' שמעון בן יוחאי] אע"פ שאמרו טלית קונה דינר זהב, ואין דינר זהב קונה טלית (דלגבי פירות הוי דהבא טבעא) מכל מקום (כלומר, אף לפי פורענות העתידה לבוא על החוזר) כך הלכה (שאין בית דין יכולין לעכב בידו) אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים בים, הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו. והנושא ונותן בדברים לא קנה, והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו (אין נחת רוח לחכמי ישראל במעשיו של זה, אין דעתם נוחה עליהם, הימנו על ידו). ואמר רבא אנו אין לנו (קללה אחרת, אלא אינו הגון בעיני חכמים) אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו (**כתבו התוס'** ואם תאמר מאי קמ"ל רבא בברייתא נמי הכי קתני החוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו **וי"ל** דאשמועינן דאין רוח חכמים נוחה הימנו לאו היינו מי שפרע דקתני ברישא)? דברים ואיכא בהדייהו מעות קאי באבל (משום דברים שבאו על כך לכלל מעשה, אבל מעות לא קנו מדאורייתא, ונפקא מינה לענין איסורא, כגון אם קידש בו את האשה, לרבי יוחנן הוו קדושין, דמדאורייתא קנייה, ודידיה הוא, לריש לקיש

לא הוו קדושין) דברים וליכא בהדייהו מעות לא קאי באבל (**כתבו התוס'** וא"ת מה התחדש למקשה בתירוץ הגמ', הרי כבר במשנה נתבאר שבמעות קאי במי שפרע, ובברייתא נתבאר שעל דברים 'אין רוח חכמים נוחה עימנו' **וי"ל** שהמקשה היה סבור שחילוקים אלו נאמרו לשיטת ר"ש הסובר שמעות קונות מן התורה, אמנם לחכמים אפי' במעות לא קאי ב'מי שפרע', ותירצה הגמ' שגם לחכמים נישנו חילוקים אלו).

אמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה לריש לקיש (דמדאורייתא נמי לא קנו מעות להדיוט). קרא דכתיב וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ. תשומת יד (הלואה) אמר רב חסדא כגון שיחד לו כלי להלואתו (שיחד לו הלוה כלי עליה, דהוי דומיא דפקדון, דאילו כפר בהלואה גרידתא לא מיחייב קרבן שבועה, הואיל וניתנה להוצאה) עשק (שכר שכיר) אמר רב חסדא כגון שיחד לו כלי לעשקו (ואי לא, לא מיחייב אכפירת שכר שכיר קרבן שבועה, דלא מייחד ליה באפי נפשיה כפקדון וגזל ואבידה). וכי אהדריה קרא (להישבון לאחר שהודה) כתיב וְהָיָה כִּי יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ אֶת הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ, ואילו תשומת יד לא אהדריה [**כתבו התוס'** הכי נמי לא היה צריך להחזיר עושק שהרי לא קנאו בעל הבית מעולם, שאין שייכת בו משיכה, ואם כן אין בו חיוב השבה, ובשביל שום דרשה החזירו. **וא"ת** יש להקשות מהמבואר בכתובות (מב.) שמי שנתבע שאנס את ביתו של חברו, והתחייב בקנס, ונשבע הנתבע שלא אנסה, ושוב הודה שנשבע לשקר, דעת ר"ש שפטור מקרבן שבועה אפילו עמד בדין מקרא דוכחש כו' יצאו אלו שהן קנס. בשלמא לר' יוחנן דלא בעי משיכה לקנות החפץ אלא ייחוד אתי שפיר דגבי קנס לא יועיל ייחוד, אלא לריש לקיש דבעי נטלו וחזר והפקידו אצלו כיון שנטלו ממונא הוא ומה שייך לקנס **וי"ל** דלא קשה כלל דהתם ר' שמעון היא דאית ליה מעות קונות אפילו לריש לקיש ולא בעי אלא ייחוד. **אבל קשה** שבברייתא שם מבואר שנתמעט בפסוק שפטור מקרבן שבועה, אף באופן שתבעו עבדו על שהפיל את שינו וסימא את עינו ודינו לצאת לחירות, וכפר האדון בדבריו ונשבע, ולאחר מכן הודה שנשבע לשקר, מדוע נצרכה הברייתא למקרה זה כיון שהוא קנס, הרי גם בלא זה אין שייך בו קרבן שבועה, כיון שאין שייך שייחד לו דבר על דמי עינו ויכפור בו, שהרי העבד יצא לחירות מיד בהפלת שינו, וגופו שוב אינו ברשותו, ואין שייך לכפור בו ולהשאירו אצלו **ואין לומר** שמדובר שהאדון הפיל את שינו של העבד ויצא בזה לחירות, ולאחר מכן סימא את עינו, ותובע ממנו כעת את דמי עינו ככל דין מזיק את חבירו, כדאמר בב"ק (עד.) שיוצא בשן ונותן לו דמי עינו, וייחד לו כלי לתשלומי נזקו, וחזר וכפר בו, **דהא** מוקי לה התם כמ"ד דאין צריך גט שחרור ור' שמעון סבר בגיטין (מב:) דצריך גט שחרור. **ויש לומר** שמדובר שתובע ממנו את שחרורו, והייחוד לפירעון הוא ייחוד גופו שהעבד תובע מרבו שישחררנו, ורבו כובש את גופו ומשעבדו ונשבע על כך, ובזה נאמר המיעוט שאינו חייב בקרבן שבועה מדין קנס). מאי טעמא לאו משום דמחסרא משיכה (אותו כלי, ולא קנאו מלוה)?

אמר ליה רב פפא לרבא אימא מעושק הוא דהדר קרא (מכיון דאהדריה קרא לעושק, דמחסר נמי משיכה לא אצטריך לאהדורי לתשומת יד, דמעושק נילף ליה). הכא במאי עסקינן (עושק דאהדריה קרא משתעי...) כגון שנטלו (שכיר לכלי) ממנו וחזרו והפקידו אצלו. היינו פקדון? תרי גוני פקדון. אי הכי (דמאי דאהדר קרא מוקמת בדלא מחוסר משיכה, נהי נמי דמשיכה בעינן) תשומת יד נמי ליהדריה, ולוקמיה כגון שנטלו הימנו וחזר והפקידו אצלו? אי אהדריה קרא לא תיובתא ולא סייעתא (דר' יוחנן לוקמה בדלא משך, וריש לקיש לוקמיה בשמשך) השתא דלא אהדריה קרא מסייע ליה (דמדאהדריה לעושק ופקדון וגזל ואבידה, ולא אהדריה לתשומת יד איכא למילף תשומת יד במחוסר משיכה, ועשק כשמשך).

ותשומת יד לא אהדריה קרא, והתניא, אמר רבי שמעון מנין ליתן את האמור למעלה (בתחילת הפרשה, כאשר מונה הכתוב את כל האופנים של כפירת ממון וכולל בהם גם תשומת יד) למטה (כשמונה הכתוב את מלות ההשבה) דכתיב אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יִשָּׁבַע עָלָיו לַשָּׁקֶר, ואמר רב לרבות תשומת יד להישבון? בהדיא מיהא לא אהדריה קרא (שיהא חייב להשיבו ולהביא קרבן, וכי הדר רבייה קרא דומיא דפקדון רבייה, בשנטלו הימנו וחזר והפקידו אצלו).

מתניתא מנלן **דתניא** נתנה (לפרוטה של הקדש בשוגג) לבלן (בשכר שירחצנו בבית

המרחץ) מעל (ואע"פ שעדיין לא רחץ) ואמר רב דוקא בלן (קתני דמעל הנותן) הוא דלא מחסרא משיכה [משום דשכירות גמורה היא בנתינת הפרוטה, ואין יכול לחזור בו שאין כאן למשוך, אבל אם נתנה על דבר שיש בה מה למשוך לא מעל עד דמשיך **כתבו התוס'** וא"ת אע"פ שהבלן מחוסר משיכה, מדוע מעל בנתינת הפרוטה, הרי צריך עדיין לעשות חזקה במרחץ כדי לקנותו לשכירותו **ויש ליישב** דשכירות קרקע נקנה בכסף כדאמר בב"ק (עט.). **וא"ת** ומנ"ל לדייק שהמשנה דיברה דוקא בבלן, שמא גם שאר בעלי אומנויות, מעל בנתינת מעות בלבד **ויש לומר** מדקאמר בסיפא משום שא"ל הכנס ורחוץ, שהרי מרחץ פתוחה לפניך מדוייק כן. **וא"ת** וכי אתותב ר' יוחנן ממתניתין **וי"ל** דר' יוחנן מוקי לה בבלן נכרי שעיקר דין נכרי במשיכה, אבל ספר נכרי בעי משיכה כדין כל נכרי (כמבואר בבכורות יג.). וריש לקיש ורבא סבירא להו דמיירי בבלן ישראל דומיא דרישא דקתני נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל דאיירי בנתנו לחבירו ישראל דבנכרי לא שייך מעילה). אבל מידי אחריתא, דמחסרא משיכה לא מעל עד דמשיך.

והתניא נתנה לספר מעל, וספר הא בעי לממשך תספורת (דבכל מידי דאית ביה מה למשוך לא קני עד דמשיך **כתבו התוס'** מכאן אומר ר"ת דהסופר שהשכיר עצמו אם משכו ממנו קולמוס או תער שלו אין יכולין שוב לחזור בהם ואם תאמר מ"ש מפועל דיכול לחזור בו ויש לומר דפועל דוקא דכתיב ביה עבדי הם ולא עבדים לעבדים יכול לחזור בו ולא קבלן) הכא במאי עסקינן בספר נכרי (לא שייך ביה דין משיכה, דמיד עמיתך כתיב **כתבו התוס'** ה"מ לשנויי הא מני ר"ש היא כדבסמוך) דלאו בר משיכה הוא. תניא נמי הכי נתנה לספר או לספן או לכל בעלי אומנות לא מעל עד דמשך. קשיין אהדדי (ספר אספר)! אלא לאו שמע מינה כאן בספר נכרי, כאן בספר ישראל, שמע מינה.

וכן אמר רב נחמן (כר' יוחנן) דבר תורה מעות קונות. ובדקה לוי במתניתיה (הגיהה והוסיפה בתוספתא שסידר ושנה בה) ואשכח (חנווני אשכ) נתנה (לפרוטה של הקלס) לסיטון (חנוני גדול, ומוכר פירות הרבה לחנונים עניים, ונותנין לו המעות על יד על יד כשהם מוכרים, ובתחלת הקנייה נותנין לו ערבון דמים מועטין על הכל) מעל (החנווני, **אע"ג** דלא משך כל הפירות, שהרי הרבה פוסק עמו בבת אחת **כתבו התוס' וא"ת** ולוקמה בסיטון נכרי **ויש לומר** דסיטון הוא מוכר דבר לה דהיינו יין ושמן כדתנן בב"ב (פח.) הסיטון מקנה מדותיו, ויין ושמן של נכרים אסור דהא ברייתא מתניא קודם שהתיר ר"י נשיאה השמן. **ור"ת** פוסק הלכה כר' יוחנן אע"ג קאמר דקרא ומתניתא מסייע ליה לר"ל היינו לכאורה, אבל אפשר לשנויי כר' יוחנן, ומתני' נמי מוקים לה בבלן נכרי כדפרישית. **ואין ראיה** שהלכה כר' יוחנן מדלא חשיב לה רבא ביבמות (לו.) בהדי ג' מילי דהלכה כריש לקיש, משום דר"ל לאו משמיה דנפשיה אמרה, דבבכורות (יג.) משמיה דר' אושעיא קאמר דמשיכה קונה ולא מעות, ולא חשיב אלא הנהו דאמר משמיה דנפשיה, דלא חשיב נמי הא דאמר ריש לקיש משמיה דלוי סבא אינה לשחיטה אלא לבסוף אע"ג דרבא גופי' ס"ל הכי בפסחים (סג.) ובזבחים (ל.). **אבל יש לדקדק** דהלכה כר"י, דרב נחמן דהלכתא כוותיה בדיני ס"ל כוותיה, וכן רב הונא ס"ל כר' יוחנן דאמר דמכור לי באלו קנה, ואמרינן לעיל (מז.) דסבר מעות קונות כר' יוחנן, וכן רב חסדא דאמר לעיל (מז:) כדרך שתקנו משיכה במוכרין כך תקנו בלקוחות, א"כ סבר מעות קונות כר' יוחנן, דלריש לקיש דאורייתא היא ולא תקנה. **והדאמר** בקדושין (יד:) אשכחן נכרי דכל קניינו של נכרי בכסף משמע דהוי כריש לקיש דאית ליה בבכורות (יג:) לעמיתך במשיכה ולנכרי בכסף, דלר' יוחנן כל קניינו של נכרי במשיכה. **מפרש ר"ת** דהכי פירושו אשכחן נכרי הואיל וכל קניינו של נכרי בעבד עברי בכסף ולא בשטר, דשטר ילפינן בעבד עברי מאמה העבריה, והא לא שייך בנכרי. ואע"ג דבגיטין (לח.) אמרינן דנכרי קונה ישראל בחזקה היינו דוקא בחזקה של כיבוש במלחמה דאפיק ליה מ'וישב ממנו שבי'. **והא דאמר** בע"ז (סג.) בזונה כותית עסקינן דלא מחסרא משיכה היינו כריש לקיש, דלר' יוחנן מתרץ תירוצים אחרים דמשני התם ואיבעית אימא כגון דקאי בחצירה. **אבל קשה** דהתם (עא.) אמר מרימר משיכה בנכרי קונה, ורב אשי אמר משיכה בנכרי אינה קונה, אלמא רב אשי דגדול בחכמה ובמנין והוא בתרא סבר כריש לקיש, וכן סבר רב אשי בבכורות (יג:) **וה"ר חיים מפרש** דלא קשה לא מקדושין (יד:) ולא מע"ז (עא.) דאפשר דלרבי יוחנן מעות קונות בנכרי כמו בישראל וכן יסבור רב אשי, ולא ידרשו כמאן דדריש בבכורות (יג:) לעמיתך בכסף ולנכרי במשיכה, אלא ידרשו לעמיתך אתה מחזיר אונאה ואי אתה מחזיר אונאה לכנעני דאיכא נמי מאן דדריש התם הכי, ויסבור דגזל הכנעני אסור (ולכן לריך לחלק שמונאתו מותרת) דפלוגתא דתנאי איכא לקמן (קיא:) ובב"ק (קיג:) איתא נמי דסבר דגזל הכנעני אסור. ולפי זה אתי נמי שפיר דלא תקשה דרב חסדא אדרב חסדא, דאית ליה הכא כר' יוחנן ובע"ז (סג.) משני אמר רב נחמן בר רב חסדא אמר רב חסדא בזונה כותית דלא מחסרא משיכה והיינו כריש לקיש, ולפי מה שפירש' אתי שפיר כר' יוחנן. **אך קשה** דאם כן

תקשה להו מתני׳ דנתנה לבלן דליכא לאוקמה בבלן נכרי ולא בבלן ישראל, דמשמע דוקא בלן אבל ספר עד שימשוך ולפיכך משיכה אינה קונה לא בנכרי ולא בישראל, ועוד דבב״ק (קיג:) משמע קצת דרב אשי סבר דגזל כנעני מותר דקאמר רב אשי הוה קאזיל בארבא חזי שבשא דגופנא תליא לבר ותלו ביה קטופי א״ל לשמעיה זיל חזי אי דכנעני נינהו זיל אייתי לי שמע ההוא כנעני א״ל דכנעני מי שרי א״ל כנעני שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי, משמע דסבר גזל כנעני מותר ובשביל ששמע הכנעני הוה מתרץ דבריו **וי״ל** דרב אשי הדר ביה (וס״ל למסקנה משיכה בנכרי קונה) כדהוכיח לו רבינא בע״ז (עא:) ואע״ג דהוכתו של רבינא היא מדברי ר׳ יוחנן (ולא״כ לא אפשר ללמוד הוכחה ללא כריש לקיש) מ״מ אי לאו דשמיעא ליה לרבינא דרב אשי סבר להך דר׳ יוחנן לא הוה מייתי ליה מיניה, ומסתמא מההיא דבכורות נמי הדר ביה. **ולישב** דברי רב חסדא בע״ז (סג.) שאמר זונה נכרית אינה מחוסרת משיכה, וכדעת ריש לקיש, י״ל שלא רב חסדא אמר כן אלא אמורא אחד, ובאמת יש ספרים שלא גורסים שם רב חסדא) **[דף מח ע״ב]** אלא קשיא לריש לקיש? אמר לך ריש לקיש הא מני רבי שמעון היא. **פסק הש״ע** דבר תורה מעות קונות אבל חכמים תקנו שלא יקנו המטלטלים אלא בהגבהה או במשיכה דבר שאין דרכו להגביה... הו״מ (קצה,א).

׳אבל אמרו מי שפרע...׳ **איתמר, אביי אמר** אודועי מודעינן ליה (דע שאם תחזור סופך להפרע ממך) **רבא אמר** מילט לייטינן ליה [**הרמב״ם** (מכירה ז,ב) סובר שאין מקללים אותו בלשון נוכח ׳יפרע ממך׳ אלא לשון ׳יפרע ממי שאינו׳ **אמנם הרא״ש סובר** שאומרים בלשון נוכח ׳הוא יפרע ממך׳, שהרי לשון הגמ׳ ׳לייטינן ליה׳ **המרדכי כתב** שמעתי דכל מי שמקבל מי שפרע צריך לומר בפיו כן או פוסקין לו כן ברבים ולא משמע כן בתוספתא) **אביי אמר** אודועי מודעינן ליה, דכתיב וְנָשִׂיא בְּעַמְּךָ לֹא תָאֹר.

רבא אמר מילט לייטינן ליה, דכתיב ׳בעמך׳ בעושה מעשה עמך [והאי לאו עושה מעשה עמך הוא, דכתיב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב **כתבו התוס׳** לא מקרי האי אינו עושה מעשה עמך לענין שיהיה מותר לקללו בחנם (**הסביר המהרש״א** להך לטותא לרשעים ולאי לא הוה טעי רבא להוה קביל עליה ר׳ חייא בר יוסף) כי אם לקללו על המקום הזה במי שפרע].

אמר רבא מנא אמינא לה דרבי חייא בר יוסף יהבו ליה זוזי אמלחא, לסוף אייקר מלחא (ורצה לחזור) **אתא** לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה זיל הב להו, ואי לא קביל עליך מי שפרע. ואי אמרת אודועי מודעינן ליה, רבי חייא בר יוסף בר אודועי הוא (בתמיה, וכי היה צריך להודיעו שהוא נפרע מן השקרנים, והלא תלמיד חכם היה **כתבו התוס׳** דהיה יודע מתניתין אלא היה רוצה לקבל לטותא קודם שיפסיד היוקרא)? **ואלא** מאי מילט לייטינן ליה, רבי חייא בר יוסף אתי לקבולי עליה לטותא דרבנן? אלא רבי חייא בר יוסף ערבון (מקצת המעות נתן לו על פיסוק מרובה) הוא דיהבי ליה. הוא סבר כנגדו הוא קונה (אי מכירת קרקע הוא שנקנית בכסף קונה קנין גמור, ואי מכירת מטלטלין הוא קונה כנגדו להתחייב במי שפרע) ואמר ליה רבי יוחנן כנגד כולו הוא קונה. **פסק הש״ע** כיצד מקבל מי שפרע, אוררין אותו בב״ד ואומרים מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים הוא יפרע ממי שאינו עומד בדבורו (**הגה** וי״א שאומרים לו הוא יפרע ממך אם אינך עומד בדיבורך. וי״א שאומרים לו ברבים). הו״מ (רד,ד). **כתב הב״י** ידוע דהלכה כרבא.

אתמר ערבון **רב אומר** כנגדו הוא קונה **ורבי יוחנן אמר** כנגד כולו הוא קונה (בקרקע לקנין גמור, ובמטלטלין לקבל מי שפרע).

מיתיבי הנותן ערבון לחבירו [לא דמי לההיא דלעיל, דזה אינו פריעת מקצת מעות שקורין (**לעז״י רש״י** מקדמה) תשלום מוקדם של חלק מן החוב, אלא ערבון ומשכון לקנום את החוזר בו] ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך, והלה אמר לו אם אני אחזור בי אכפול לך ערבונך [**כתבו התוס׳** אינו אומר שיחזיר לו כפלים במעות דא״כ למה יקנה המקח לר״י כנגד ערבונו, אלא אומר אכפול לך במקח שיתן לו כפלים מן המקח כנגד המעות שנתן לו (מה שהמוכר יכפול במקח כנגד הערבון, הוא היות וקיבל מן הלוקח את הערבון) ר״י אומר דיו אם קונה המקח על כרחו של מוכר כנגד מעות שנתן אבל הלוקח אם ירצה לא יקח כי אם מעות כי יאמר איני חפץ במעט מקח] **נתקיימו** התנאים, דברי רבי יוסי, רבי יוסי לטעמיה, דאמר (בב״ב קסח.) אסמכתא

מזז: – מט.

קניא (הבטחת גוזמא שאדם מבטיח את חבירו לסמוך עליו, שאם לא יקיים תנאו יתן כך וכך). רבי יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו (לא זה ימחול ולא זה יכפול, אלא לא זה ולא זה יכולין לחזור מלקיים מן המכירה כנגד הערבון, וחוזרים על השאר). אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים (שאינו קונה אלא כנגד ערבונו) בזמן שאמר לו ערבוני יקון (יקנה, שלא נתנה לו בתורת תחילת פירעון והשאר עליו מלוה, אלא בתורת שערבון זה יקנה את הכל, והא לאו מלתא היא **כתבו התוס'** רשב"ג מפרש דפליגי ר"י ורבי יוסי שלא נתן לו אותם מעות בתורת פריעה אבל אם נתן לו אותם מעות בתורת תחילת פריעה קנה ומחזיר השאר לכ"ע היינו דלא כרב. ופרש"י 'ערבוני יקון' שאמר שיקנה לו ערבונו כנגד כל המקח. **תימה** דהא עדיף מנתן לו בתורת פריעה דקנה הכל, כיון שפירש בהדיא שיקנה הכל, ואם נפרש ערבוני יקון כנגד ערבונו לבד יקנה לו מן המקח א"כ לר' יוסי אמאי כופל לו ערבונו **לכן י"ל** שלשון ערבוני יקון משמע שערבוני יהיה קנוי לך אם אחזור בי וגם משמע יקון שיהא קונה לו במקח שויו יותר מכדי הערבון אם תחזור בך, דהיינו כאילו א"ל בהדיא תכפול לי ערבוני) אבל מכר לו בית או שדה באלף זוז, ופרע לו מהם (לשם פירעון, או סתם) חמש מאות זוז קנה (והיא דאיפלגו בה רב ור' יוחנן כי האי גונא הוא, שזה הערבון תחילת הדמים הפירעון של פיסוק כי יהב ליה סתם) ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים.

מאי לאו (כי היכי דאמר רבן שמעון בן גמליאל בקרקע הקנוי בכסף לגמרי, דמכי יהיב ליה מקצת מעות סתם קנה לגמרי) הוא הדין למטלטלין (הקנוים בכסף לענין מי שפרע), בדסתמא קני להו (ערבון) לכולהו (לחייבו במי שפרע)? לא, מטלטלין בדסתמא לא קני (לקבל מי שפרע אם נתן לו כנגד ערבונו).

ומאי שנא (מטלטלין לענין מי שפרע מקרקע לענין קנין גמור)? קרקע דבכספא קני ליה ממש (לגמרי קנין גמור מלחזור, יפה נמי כח מקצת פריעתו ד...) קני ליה לכולה, מטלטלי דלא קני (הכסף בהן, דאי פרע הכל לא קני...) אלא לקבולי מי שפרע, לא קני ליה (פרעון מקצת) לכוליה (אלא כנגד הערבון).

לימא כתנאי (**רש"י מבאר** המלוה על המשכון אין שביעית משמטת דלא קרינא ביה, לא יגוש שהרי אינו תובעו כלום) המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה השמיטה, אע"פ שאינו שוה אלא פלג (חצי החוב) אינו משמט (לקמן מפרש לה) דברי רבן שמעון בן גמליאל. רבי יהודה הנשיא אומר אם היה משכון כנגד הלואתו אינו משמט, ואם לאו משמט.

מאי אינו משמט דקאמר רבן שמעון בן גמליאל, אילימא כנגדו (דאינו משמט כנגד חצי החוב שהוא תופס משכון עליו אינו משמט, אבל משמט הוא השאר) מכלל דרבי יהודה הנשיא סבר (דכיון דאינו משכונו כנגד הלוואתו) להך פלגא נמי משמט, **[דף מט ע"א]** אלא משכון דנקיט למה ליה (למאי תפס אם לא להיות משכון תחת שוויו, ובההיא מיהא לא קרינא ביה לא יגוש)? אלא לאו שמע מיניה, מאי אינו משמט דקאמר רבן שמעון בן גמליאל אינו משמט בכולו (כלומר אינו משמט כלל) ומאי משמט דקאמר רבי יהודה הנשיא להך פלגא דלא נקיט עליה משכון. ובהא קמיפלגי דרבן שמעון בן גמליאל סבר כנגד כולו הוא קונה, ורבי יהודה הנשיא סבר כנגדו הוא קונה?

לא, מאי אינו משמט דקאמר רבן שמעון בן גמליאל להך פלגא דנקיט עליה משכון. מכלל דרבי יהודה הנשיא סבר להך פלגא דנקיט עליה משכון נמי משמט, אלא משכון דנקיט למה ליה? לזכרון דברים בעלמא. **פסק השו"ע א.** המוכר שדה לחבירו באלף זוז, ונתן לו מקצת הדמים, והיה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים, אפילו לא נשאר לו אלא זוז אחד, לא קנה הלוקח את כלו, אף על פי שכתב השטר או החזיק... ואם לא היה יוצא ונכנס ותובע, קנה הלוקח את כולה, ואין אחד מהם יכול לחזור בו, ושאר הדמים עליו כשאר החובות... (**הגה** וכל זה שנתן לו מקצת הדמים בתורת

פרעון, אבל לא נתן לו אלא בערבון בעלמא, אפילו לא נפיק ועייל אזוזי, לא קנה רק נגד מעותיו אלא אם פירש שיקנה נגד הכל, ושניהם יכולין לחזור בהן...) חו"מ (קצ,י). **מ"ש השו"ע** שאם נכנס ויוצא ומבקש הדמים לא קנה עד שישלם הכל, מובא בגמ' לקמן (עז:). **ב. הנותן** ערבון לחבירו ואמר ליה אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך, והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך, אם חזר בו הלוקח, קנה זה הערבון, שהרי הוא תחת ידו. ואם חזר בו המוכר, אין מחייבין אותו לכפול הערבון, שזו אסמכתא היא, ולא קנה. (**הגה** ויש חולקין וסבירא להו דאפילו אם חזר בו הלוקח לא קנה המוכר, אף על פי שהוא בידו, אסמכתא לא קניא, וכ"ש אם התפיסו ביד שליש). חו"מ (רז,יא). **ש"ע פסק כהרמב"ם, והסביר הכס"מ** דע"כ לא פליג ר' יהודה אלא באומר אכפול לך ערבונך אבל במחול לך דברי הכל קנה. **הרמ"א פסק כרש"י טור וראב"ד**, שאין הבדל דאפילו אם חזר בו הלוקח לא קנה המוכר. * **הובא בשו"ת יבי"א ח"ז חו"מ ס"ו** שהגר"מ לוי זצ"ל הביא ראיה מסעיף זה שאין אסמכתא במילוי כרטיס הלוטו, כיון שעוד לפני ההגרלה, נותנים משתתפי ההגרלה את מעותיהם. **אמנם הגרע"י** השיג עליו וז"ל 'אחר העיון נראה שאין זה דומה לשם, כי המארגנים את ההגרלה וגובים את הכספים, מאת המשתתפים בה, אינם גובים את הכסף לעצמם, ואין להם שום זכות בכסף הזה, אלא הם שליחי השלטונות המופקדים על ידם לפקח על הפיס שיהיה כהוגן, והרי זה דומה למה שפסק הרמב"ם, מי שפרע מקצת חובו והשליש את השטר ביד שליש, ואמר לו אם לא פרעתי לך עד יום פלוני תן לו שטרו, והגיע זמן ולא פרע לו, לא יתן השליש את השטר שזו אסמכתא היא'. **אמנם הרבה מאחרוני זמנינו** דנו במחלוקתם וציידדו שהמציאות ברורה כהר"מ לוי. **ג. המלוה על** המשכון, אינו משמט מה שכנגד המשכון. ויש מי שאומר שאף היתר על המשכון אינו משמט חו"מ (סז,יב). **השו"ע** פסק בדעת הסתם כהרמב"ם **והסביר הכס"מ** שהרמב"ם פסק כהאוקימתא שמחלוקת רשב"ג ור' יהודה היא שלרשב"ג רק כנגד המשכון אינו משמט, ולר' יהודה אף כנגד המשכון משמט, ומה שניתן משכון הוא לזכרון דברים (ע"ש שכתב הכרחיס להעמיל כאוקימתא זו). **בדעת הי"א פסק השו"ע כהרא"ש** שנקט בפשיטות דלרשב"ג אפילו אינו שוה אלא פלג משמט כל החוב.

רב כהנא יהבי ליה זוזי אכיתנא (פשתן) לסוף אייקר כיתנא, אתא לקמיה דרב. אמר ליה במאי דנקיטת זוזי הב להו (ואי לא מקבלת מי שפרע, רב לטעמיה דאמר כנגדו הוא קונה) ואידך (המותר) דברים נינהו (בלא מעות) ודברים אין בהן משום מחוסרי אמנה. **דאיתמר** דברים, **רב אמר** אין בהן משום מחוסרי אמנה, **ורבי יוחנן אמר** יש בהם משום מחוסרי אמנה.

מיתיבי (על רב שאמר דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה) רבי יוסי ברבי יהודה אומר מה תלמוד לומר הין צדק, והלא הין בכלל איפה היה (שההין שנים עשר לוגין, ואיפה שלשה סאין שהן שבעים ושנים לוגין והלא כבר הפסוק הזהיר על האיפה שכתוב אֵיפַת צֶדֶק) אלא לומר לך שיהא הן שלך צדק, ולאו שלך צדק (כלומר כשאתה מדבר הן או לאו קיים דבריך והצדק אותם)? אמר אביי ההוא שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב (בשעה שהוא אומר הדבור לא יהא בדעתו לשנות, אבל אם נשתנה השער לאחר זמן והוא חוזר בו לפי שינוי השער אין כאן חסרון אמנה).

מיתיבי, רבי שמעון אומר אף על פי שאמרו טלית קונה דינר זהב, ואין דינר זהב קונה טלית, מכל מקום כך הלכה, אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו (סיפא קתני החוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו, אלמא יש בהן משום מחוסרי אמנה)?

תנאי היא (דאשכחן רבי יוחנן בן מתיא דפליג) דתנן מעשה ברבי יוחנן בן מתיא (משנה היא בהשוכר את הפועלים שצוה את בנו לחזור בתנאו עד שלא יתחילו המלאכה, ולפסוק להם מזונות קלים) שאמר לבנו צא ושכור לנו פועלים. הלך ופסק להם מזונות. וכשבא אצל אביו אמר לו בני, אפילו אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהם, שהן בני אברהם יצחק ויעקב. אלא, עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד. ואי סלקא דעתך דברים יש בהן משום מחוסרי אמנה היכי אמר ליה זיל הדר בך? שאני התם, דפועלים גופייהו לא סמכא דעתייהו (על דברי

הבן) מאי טעמא מידע ידעי דעל אבוה סמך. אי הכי, אפילו התחילו במלאכה נמי? התחילו במלאכה ודאי סמכי דעתייהו, אמרו מימר אמר קמיה דאבוה (כבר הודיעו מה פסק לנו) וניחא ליה.

ומי אמר רבי יוחנן הכי (דיש בדברים משום חסרון אמנה) והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו. יכול, פשיטא (דהא לא משך ואין כח בבית דין לכופו) אלא מותר לחזור בו (ואשמעינן דאפילו חסרון אמנה ליכא)?

אמר רב פפא ומודה רבי יוחנן במתנה מועטת (שאין מותר לחזור, משום דסמכא דעתיה דמקבל אדיבוריה, וכי אמר מותר לחזור בו במתנה מרובה קאמר, דלא סמכא דעתיה דמקבל דלקיימיה לדיבוריה **כתבו התוס'** ויוקר נמי הוי כמו מתנה מועטת) דסמכא דעתייהו. הכי נמי מסתברא, דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן ישראל שאמר לבן לוי (כל לוי קרוי בן לוי) כור מעשר יש לך בידי (שעישרתי מפירותי, ואתננו לך) בן לוי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר (שהלוי מפריש מעשר לכהן מעשר מן המעשר). אי אמרת בשלמא לא מצי למיהדר ביה משום הכי רשאי (שיש לו לסמוך על מה שכתוב 'שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב' ולא יתננו ללוי אחר, והא מתנה מועטת היא, שאין לישראל במעשר זה אלא טובת הנאה, שהיה בידו מתחילה לתת לכל בן לוי שירצה) אלא אי אמרת מצי למיהדר ביה אמאי רשאי, אישתכח דקא אכיל טבלים? הכא במאי עסקינן כגון שנטלו ממנו, וחזר והפקידו אצלו (**כתבו התוס'** ה"מ למפרך אי הכי מאי למימרא אלא דבלאו הכי פריך שפיר מסיפא). אי הכי אימא סיפא נתנו לבן לוי אחר אין לו (לבן לוי ראשון) עליו (על ישראל זה) אלא תרעומת (שהבטיחו בתוחלת נכזבה). ואי סלקא דעתך כגון שנטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו, אמאי אין לו עליו אלא תרעומת, כיון דמשכיה ממונא אית ליה גביה, אלא לאו שמע מינה בדלא נטלו (ויש בדברים משום חסרון אמנה), שמע מינה.

ההוא גברא דיהיב זוזי אשומשמי, לסוף אייקר שומשמי, הדרו בהו ואמרו ליה לית לן שומשמי, שקול זוזך. לא שקיל זוזיה, איגנוב. אתו לקמיה דרבא. אמר ליה כיון דאמרי לך שקול זוזך ולא שקלית לא מבעיא שומר שכר דלא הוי, אלא אפילו שומר חנם נמי לא הוי [ואפילו פשעו בשמירתן פטורין **כתבו התוס'** והא דאמר לקמן (פ:) טול שלך והבא מעות שומר חנם, היינו משום דמעיקרא היה שומר שכר וכשא"ל טול שלך לא לסלק עצמו לגמרי משמירה קאמר אלא שלא יהיה שומר שכר]. אמרו ליה רבנן לרבא והא בעי לקבולי עליה מי שפרע (ודלמא לא הוי מקבל, ואישתכח דזוזי דידיה הוה) אמר להו הכי נמי (או משלם השומשמין, או יקבל מי שפרע).

אמר רב פפי אמר לי רבינא לדידי אמר לי ההוא מרבנן ורב טבות שמיה, ואמרי לה רב שמואל בר זוטרא שמיה, דאי הוו יהבי ליה כל חללא דעלמא לא הוי קא משני בדבוריה. בדידי הוה עובדא (אותו מעשה דשומשמין על ידי היה, ולא כן היה, שאילו קיבלתים לתת את השומשמין לא הייתי חוזר בי בכל חללו של עולם, ולא על כן באנו לדין, אלא כך היה) ההוא יומא אפניא דמעלי שבתא הוה, והוה יתיבנא ואתא ההוא גברא וקאי אבבא. אמר לי אית לך שומשמי לזבוני, [**דף מט ע"ב**] אמרי ליה לא. אמר לי ליהוו הנך זוזי בפקדון גבך, דהא חשכה לי. אמרי ליה הא ביתא קמך. אותבינהו בביתא, ואיגנוב. אתא לקמיה דרבא, אמר ליה כל הא ביתא קמך, לא מיבעיא שומר שכר דלא הוי אלא אפילו שומר חנם נמי לא הוי [**כתבו התוס'** והא דאמר בב"ק (מז:) הכנים ברשות בעל החצר חייב ר' אומר עד שיקבל עליו בעל החצר שמירה **י"ל** דשמעתין אתיא כרבי, דשמואל התם פסיק הלכתא כרבי, ואע"ג דרב התם פסיק הלכתא כת"ק, קיימא לן כשמואל בדיני לגבי רב, ועוד דאפילו לרבנן דמחייבי היינו לפי שאמר ליה כנום שורך דמשמע ואשמרנו, אבל הא ביתא קמך סלק עצמו משמירה לגמרי]. אמרי ליה והא אמרו ליה רבנן לרבא איבעי ליה לקבולי עליה מי שפרע? ואמר לי לא היו דברים מעולם. **פסק הש"ע א.**

הנושא ונותן בדברים בלבד, הרי זה ראוי לו

לעמוד בדבורו אע"פ שלא לקח מהדמים כלום, ולא רשם ולא הניח משכון. וכל החוזר בו, בין לוקח בין מוכר, אף על פי שאינו חייב לקבל מי שפרע ה"ז ממחוסרי אמנה ואין רוח חכמים נוחה הימנו (**פמ"ע** ואפילו נתיקר השער ס"ל להרמב"ם והמחבר דלא יחזור בו, משום הכי כתבו סתמא **אבל הרא"ש** ס"ל דאם חוזר בו המוכר משום יוקרא והלוקח משום זולא לית לן בה) חו"מ (רד,ז). * **וזתכ"ד הפתחי חושן ח"ח כללי הקנינים הערה ב'** כתב במשפט שלום בשם שו"ת ראנ"ח ח"א סימן קיח שיש בלשון זה גם איסור, ויש לב"ד למנעו מכך ולקרותו עברייין. ובשם שו"ת הר"י מינץ סימן קא כתב בשם מהר"ם שאינו בכלל עושה מעשה עמך, והב"ד יכריזו שהינו בכלל שארית ישראל לא יעשו עולה, והעובר על שארית ישראל נקרא רשע (ובש"מ דף מט כתב בשם הראב"ד שאינו נקרא רשע), והב"ד מחויבים להתרות בו ולהוכיחו ולביישו ברבים, ומדינא מכין אותו עד שתצא נפשו, אלא שבזמן הזה אין כח בי"ד יפה, ועכ"פ מה שבידינו מחויבים לעשות עד שיעשה תשובה וירצה את חבירו, וסיים, רחמנא ליצלן מכיסופא דעוה"ז ועולם הבא, ע"ש. ופשוט דמחילה מועלת לבטל דין מחוסר אמנה **ע"כ. ב.** וכן מי שאומר לחבירו ליתן לו מתנה, ולא נתן, הרי זה ממחוסרי אמנה. במה דברים אמורים, במתנה מועטת, שהרי סמכה דעתו של מקבל כשהבטיחו. אבל במתנה מרובה אין בה חסרון אמנה שהרי לא האמין זה שיתן לו דברים אלו עד שיקנה אותו בדברים שהם נקנים בהם חו"מ (רד,ח). **ג.** הנותן דמי המטלטלים או מקצתן, וחזר בו הלוקח וא"ל המוכר בוא וטול מעותיך, הרי המעות אצלו כמו פקדון, ואם נגנבו או אבדו אינו חייב באחריותן. אבל אם חזר בו המוכר ואמר ללוקח בא וטול את שלך, הרי המעות ברשותו וחייב באחריותו, אפילו מאונסים גדולים, עד שיקבל עליו מי שפרע ויאמר לו אח"כ בוא וטול את שלך, ואז אי איתנהו בעין הנך זוזי ממש דיהיב ליה לוקח, פטור... חו"מ (קצח,טו). **הרי"ף הביא** את ב' המעשים וכתב והילכתא כהאי מעשה בתרא דמאן דא"ל לחבריה הא ביתא קמך ליתיה לא שומר שכר ולא שומר חנם, אבל מעשה קמא ליתיה דהא דחייה רב טבות וקאמר לאו הכי הוה מעשה ולא קא דאין רבא האי דינא... ולא איתמר בגמ' בהדיא מאי דיניה, אבל חזינן לרבינו האי גאון זצ"ל דכתב דאי בתורת דמים שקלינון לאנפוקינון ולמעבד בהו מאי דבעי מיחייב באחריותהון דהוו להו

כהלואה גביה, אפילו א"ל למרייהו תא שקול זוזך ולא אתי ואיתניסו מיחייב בהו, ואף על גב דמשלם בעי לקבולי מי שפרע, ומילי דטעמא נינהו, עע"ש **וכ"פ הרמב"ם ד.** שומר חנם הוא שהפקיד אצלו כסף או כלים או בהמה או כל דבר לשמור והוא קבל עליו לשומרו. ואפילו לא קבל בפירוש, אלא שאמר לו הנח לפני, הוא שומר חנם. אבל אם אמר לו הנח לפניך, או הנח, סתם (**הגה** או שאמר לו הרי הבית לפניך) אפי' שומר חנם לא הוי ואינו חייב שבועה כלל... חו"מ (רצא,ב). **פסק הרמב"ם** אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות ופיתוי, ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב אלא תוכו כברו והענין שבלב הוא הדבר שבפה... דעות (ב,ו).

'רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה...' **תניא** אמר רבי שמעון אימתי (יש חזרה בדבר) בזמן שהכסף והפירות ביד מוכר (דיכול מוכר לחזור בו, דאוקמינהו רבנן ברשותיה לחזרה, כי היכי דליטרח ולציל) אבל כסף ביד מוכר ופירות ביד לוקח אינו יכול לחזור בו, מפני שכספו בידו (משמע שהלוקח קיבל כבר כספו). בידו, ביד מוכר הוא? אלא מפני שדמי כספו בידו. פשיטא (הרי משיכה יש, ואפילו רבנן מודו)! אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עלייה של לוקח מושכרת ביד מוכר [והיו הפירות מונחין ביד הלוקח, ולא שתקנה לו חצירו בנתינת המעות, דכיון דקיבל השכר נקנה המקום למוכר כל ימי השכירות, וחצירו של מוכר הוא, אלא ר' שמעון אית ליה מעות קונות דבר תורה כדאמרינן (ב"מ מז.) ומשיכה תקנתא דרבנן היא, והכא לא איצטריך תקנתא, ד...] טעמא מאי תקינו רבנן משיכה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה, הכא ברשותיה דלוקח נינהו, אי נפלה דליקה באונס איהו טרח ומייתי לה (ר"ל הרי הוא לר בבית שתחת העליה, ואם תהיה שריפה, יעלה לעליה ויכבה את השריפה).

ההוא גברא דיהיב זוזי אחמרא (חמור) לסוף שמע דקא בעי למנסביה דבי פרזק (שם השר) רופילא (משנה למלך) אמר ליה הב לי זוזי, לא

בעינא חמרא. אתא לקמיה דרב חסדא, אמר ליה כדרך שתיקנו משיכה במוכרין (לחזור בו המוכר כל זמן שלא משך הלוקח) כך תיקנו משיכה בלקוחות (לחזור בהן הלקוחות). **פסק הש"ע א.** ולמה תקנו חכמים שלא יהו מעות קונות, גזירה שמא יתן הלוקח דמי החפץ וקודם שיקחנו יאבד באונס, כגון שתפול דליקה וישרף, או יבואו לסטים ויטלוהו, ואם היה ברשות הלוקח יתמהמה המוכר ולא יציל, לפיכך העמידוהו חכמים ברשות המוכר, כדי שישתדל ויציל. לפיכך אם היה ביתו של לוקח, שיש בו החפץ שנמכר, מושכר למוכר, העמידוהו על דין תורה, שהרי מצוי הוא אצל ביתו ויכול להציל... הו"מ (קצה,ה).

משנה האונאה ארבעה (מעות) כסף [שהם שש (מעות כלולה) בדינר] מעשרים וארבעה כסף לסלע שתות למקח (אם היה המקח בדמי הסלע, שהוא עשרים וארבע מעות דהשתא הויא אונאה שתות למקח (כ"ל בלמת המקח היה שוה 20 מעות והוא מכרו ב–24 מעות) חייב להשיב לו כל אונאתו, ארבעה כסף). עד מתי מותר להחזיר (מי שנתאנה, והא דנקט לשון מותר, לאשמועינן דליכא אפילו מי שפרע להחזיר המקח, או שיתן לו אונאתו) עד כדי שיראה לתגר או לקרובו (ואם שהא יותר מחל על אונאתו **כתבו התוס', וא"ת** א"כ נתת דבריך לשיעורים דפעמים שהם רחוקים ממנו ופעמים שהם קרובים **וי"ל** דלעולם יש שיעור אחד לפי מה שמצוי רוב פעמים שיוכל להראות לתגר או לקרובו, ואם הם קרובים או רחוקים בשביל כך לא יתנו לו שהות לא פחות ולא יותר). הורה רבי טרפון בלוד האונאה שמונה כסף מעשרים וארבע כסף לסלע, שליש למקח, ושמחו תגרי לוד (שהיו בקיאין בסחורה, ומוכרין ביוקר). אמר להם כל היום מותר לחזור, אמרו לו יניח לנו רבי טרפון במקומינו, וחזרו לדברי חכמים.

(**גמרא**) **אתמר, רב אמר** שתות מקח שנינו [דוקא קתני מתניתין שתות למקח, שאם האונאה שתות לשויו של מקח הויא אונאה, אבל אם פחות או יותר היא, אע"פ שישנה שתות אצל מעות שנתן זה אין זה קרוי שתות

מט:

להיות בו דין אונאה, וזהו דין אונאה שתות להיות המקח קיים, ואין אחד יכול לחזור אלא מחזיר אונאה, אבל אם פחות משתות מחילה היא, ואין מחזיר לו כלום, ואם יותר על שתות שניהם חוזרין, אפילו רצה להחזיר לו האונאה הרשות ביד שניהם לחזור, הכי מוקמינן לה לקמן (נ:)].

ההגדרה של שתות מקח, לוקחים את שוויו האמיתי של המקח, ולוקחים 1/6 יותר לו פחות.לדוג' אם השווי האמיתי של המקח 24 ש"ח, א"כ שתות מקח שהתאנה הקונה הוא 28 = $24+24\cdot\frac{1}{6}$ ושתות מקח שהתאנה המוכר הוא 20 = $24-24\cdot\frac{1}{6}$

ושמואל אמר שתות מעות נמי שנינו [מתניתין דקתני שתות למקח לאו אשויו של מקח דוקא קאי, אלא כל התנאי קרוי מקח, בין מעות שניתנו בו בין דמי החפץ, וכל צד שאתה מוצא שם שתות אונאה, בין לצד מעות ובין לצד שויו של חפץ יש שם אונאה, ואין כאן לא מחילה ולא ביטול מקח (**הספירו התוס'** גם שמואל מודה שבמקרה שיווצר מצב שבשתות מעות יהיה הדין שהמקח מתבטל, ובשתות מעות יהיה הדין שהמקח קיים, ודאי נלך אחר שתות מקח. והטעם לכך שאפילו למאן דאמר שתות מעות נראה יותר לילך אחר שתות מקח, שהאונאה והטעות תלויה במקח אבל מעות אין אונאה וטעות תלויה בהם שאין צריכין שומא (לא נלמדו דכריו בגמ' אלא במקרה בו שתות מעות קנה ומחזיר לונאה, וכך לא לין הולכים אחר שתות המקח לבטל את המקח, או למנוע אף את החזרת האונאה) $6+\frac{1}{6}=7$ **והשתא מפרש פלוגתייהו...**]. ההגדרה של שתות מעות, לוקחים כמה הקונה שילם, ובולקים 1/6 יותר לו פחות. היינו אם שילם 6 ₪ ובלמת המקח שוה 7 ₪ הוי לונאה אלא מעות

שוי שיתא בחמשא [ונתאנה מוכר (שתות מערכו האמיתי של המקח, אך חמישית מסכום המעות שנולמו) **או...**] שוי שיתא בשבעה [ונתאנה לוקח (ונתאנה הקונה במעה אחת שהיא שתות מערכו האמיתי של המקח, אך שביעית מסכום המעות שנולמו)] כולי עלמא (בין לרב בין לשמואל) לא פליגי דבתר מקח אזלינן (דהא שתות היא לצד מקח, ושמואל שתות מעות נמי קאמר, וכל שכן שתות מקח) ואונאה הויא. כי פליגי שוי חמשא בשיתא (ונתאנה לוקח בזוז שהוא חומש למקח, ויותר משתות הוא זה, אבל אצל מעות שנתן שתות הוא, אי נמי...) שוי שבעה בשיתא (ונתאנה מוכר בזוז, לגבי מקח אין כאן שתות אלא שביעית, ופחות

משתות היא, ולגבי מעות הוי שתות) לשמואל דאמר בתר מעות אזלינן אידי ואידי (בין שוי שבעה בשיתא, בין שוי חמשא בשיתא) אונאה הוי, לרב דאמר בתר מקח אזלינן שוי חמשא בשיתא ביטול מקח הויא (**כתבו התוס', וא"ת** מנא לן הא דלמא הא הוי נמי שתות מקח דהוי שתות מלבר **וי"ל** דמסתמא אית לן למיזל בתר שתות שוה המקח שהאונאה והטעות תלויה בו, ועוד דכשנתאנה מוכר לא תמצא שתות מלבר דשוי שיתא בחמשא היינו שתות מלגיו) שוי שבעה בשיתא מחילה הויא. ושמואל אמר כי אמרינן מחילה וביטול מקח היכא דליכא שתות משני צדדים (באחד משני צדדין) אבל היכא דאיכא שתות מצד אחד אונאה הויא.

תנן האונאה ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע, שתות למקח. מאי לאו דזבין שוי עשרים בעשרין וארבעה (ונתאנה לוקח, דהוה ליה חומש לגבי מקח, ארבעה הוי חומש של עשרים, וקרי ליה אונאה, ולא קרי ליה ביטול מקח) ושמע מינה שתות מעות נמי שנינו (**כתבו התוס'** וא"ת אם כן מאי שתות למקח דקתני מתניתין **וי"ל** דמפרש היינו אונאה שתות שנהיה במקח, ותימה דלשתוק משתות למקח)! לא, דזבין שוי עשרים וארבעה בעשרים (דהוה ליה שתות למקח).

(ופרכינן) מי נתאנה מוכר (בתמיה) אימא סיפא עד מתי מותר להחזיר בכדי שיראה לתגר או לקרובו. ואמר רב נחמן לא שנו (דבכדי שיראה ותו לא) אלא לוקח, אבל מוכר לעולם חוזר (ולקמן מפרש טעמא). אלא דזבין שוי עשרים וארבעה בעשרין ותמניא (דהוה ליה שתות למקח, ונתאנה לוקח, וא"כ לדברי הכל הויה הונאה).

תנן הורה רבי טרפון בלוד (**כתבו התוס'** תימה מה הוסיף להקשות מסיפא ממה שהקשה כבר ברישא) האונאה שמונה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע, שליש למקח. מאי לאו דזבין שוי שיתסרי בעשרים וארבעה, ושמע מינה שליש מעות נמי שנינו? לא דזבין שוי עשרים וארבעה בשיתסר. מי נתאנה מוכר, אימא סיפא אמר להם כל היום מותר לחזור, ואמר רב נחמן לא שנו אלא לוקח, אבל מוכר לעולם חוזר? אלא דזבין שוי עשרים וארבעה בתלתין ותרין (וא"כ לדברי הכל הויה הונאה).

תניא כוותיה דשמואל (דבין שתות מקח בין שתות מעות) מי שהוטל עליו (מי שהאונאה עליו, מי שנתאנה) ידו על העליונה. כיצד, מכר לו שוה חמשה בששה, מי נתאנה לוקח, יד לוקח על העליונה, רצה אומר תן לי מעותי, או תן לי מה שאוניתני. מכר לו [**דף נ ע"א**] שוה שש בחמש (שתות מקח, שוה חמש בשש שתות מעות) מי נתאנה מוכר, יד מוכר על העליונה. רצה אומר לו תן לי מקחי, או תן לי מה שאוניתני. **פסק השו"ע** כמה תהיה האונאה ויהיה חייב להשיב, שתות בשוה. כיצד, הרי שמכר שוה שש בחמש או שוה שבע בשש, או שוה חמש בשש, או שוה שש בשבע, הרי זה אונאה ונקנה המקח, וחייב המאנה לשלם האונאה ולהחזירה כולה למתאנה הו"מ (רכז,ב).

איבעיא להו פחות משתות לרבנן (אפילו יחזור) לאלתר הויא מחילה או בכדי שיראה לתגר או לקרובו (כ"ל שעל כלי שילאה לתגר יכול לתבוע לונאתו לף שהוא פחות משתות, ורק לא עבר זמן זה הוי מחילה) ואם תמצי לומר בכדי שיראה לתגר או לקרובו, מאי איכא בין שתות לפחות משתות, איכא, דאלו שתות (קתני מתניתין מי שהוטל...) ידו על העליונה, רצה חוזר, רצה קונה ומחזיר אונאה. ואילו פחות משתות (אם חזר בתוך כדי שיראה לתגר או לקרובו) קנה ומחזיר אונאה. מאי?

תא שמע (גבי תגרי לוד במתניתין) חזרו לדברי חכמים. סברוה (רבנן דבי מדרשא דבעו למיפשט מינה בעיין) פחות משליש לרבי טרפון (לאו אונאה היא, אלא...) כפחות משתות לרבנן דמי (כ"ל הוי מחילה). אי אמרת בשלמא פחות משתות (מחילה דרבנן) לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו, ולרבי טרפון (במחילה דידיה) כל היום משום הכי חזרו (מעיקרא שמחו, דשתות ויתר על שתות עד

שליש לרבנן הויא חזרה בתוך כדי שיראה, ואם רצה לחזור מן המקח חוזר, וחשיב ליה איהו מחילה וקנה ומחזיר אונאה, וכי אמר להו כל היום מפסיד להו טובא, דפחות משתות או שתות דלרבנן בכדי שיראה משוי ליה איהו כל היום, וצריכין להחזיר אונאה, ואי משום דלרבנן הויא שתות ויתר על שתות חזרה, ולדידיה קנה ומחזיר אונאה, נוח להם שתהא חזרה בתוך כדי שיראה, ואם לא בא בכדי שיראה, הויא מחילה, מקנה ומחזיר אונאה והיה לו שהות כל היום **התוס' המריכו הרבה, והפנ"י תימלט מת דבריהם וז"ל** 'כל אריכות לשון התוס' לפרש שיטת רש"י נכלל בלשון רש"י עצמו, אך שהתוס' הוסיפו סברא זו דתגרי לוד היו חפצים יותר בביטול מקח ששניהם חוזרים מדין אונאה שידו על העליונה כיון דאידי ואידי בכדי שיראה או כל היום. **וטעם סברא זו נראה** דאע"ג דתגרי לוד לא היו רוצים לחזור דהוו בקיאי טובא מ"מ ניחא להו בהא כדי שלא יוכל המתאנה לומר בעל כרחם תן לי מה שאניתני, וכיון שהם היו יכולים לחזור על כרחו אפשר שהלה אינו רוצה לבטל המקח ובעל כרחו צריך למחול האונאה או לפשר עמהם. ומה שהוצרכו התוספות לזו הסברא היינו לפי מה שרוצים לפרש מסקנת הסוגיא דלעולם לר"ט שתות עצמו כפחות משתות דמי ואם כן תיקשי למסקנא דפחות משתות לאלתר הוי מחילה ואי ס"ד ביטול מקח לעולם חוזר אמאי חזרו לדברי חכמים דהא לית להו שום פסידא בדר"ט בשום ענין דבמה שהורה להם כל היום היינו דוקא ביתר משתות עד שליש ובכה"ג לרבנן הוי ביטול מקח ולעולם חוזר אלא על כרחך דאפ"ה שייך חזרה דניחא להו טפי בביטול מקח דשניהם חוזרין, וק"ל). **אלא אי אמרת** פחות משתות לרבנן לאלתר הויא מחילה, **[דף נ ע"ב]** ולרבי טרפון נמי לאלתר הויא מחילה (פחות משליש). אמאי חזרו (הא כל היום דר' טרפון בשליש הוא דקאמר להו, ויזהרו מאונאת שליש, ויהא הכל מחילה לאלתר) בדרבי טרפון ניחא להו טפי, דמאי דרבנן קא משוי להו אונאה, לרבי טרפון הויא מחילה?

מי סברת פחות משליש לרבי טרפון כפחות משתות לרבנן דמי (כ"ל להוי מחילה) לא, משתות ועד שליש לרבי טרפון כשתות עצמה לרבנן דמי (ואינו חולק על חכמים אלא דבטול מקח דידהו משוי להו אונאה, וידו על העליונה, ואליבא דרבנן שניהם חוזרין).

אי הכי (דר' טרפון אבטול מקח לחודיה פליג) במאי שמחו מעיקרא, תפשוט (דמדשמחו) דבטול מקח לרבנן (דמיבעיא לן לקמן, אי לעולם חוזר או בכדי שיראה, תפשוט דמדשמחו דלרבנן) לעולם חוזר, דכיון דאמר להו רבי טרפון הויא אונאה (והם היו סבורין דבכדי שיראה סבירא ליה באונאה) שמחו, כי אמר להו כל היום חזרו (חדא דבין לעולם חוזר ובין שהות כל היום הנאה פורתא היא לדידהו, דשהות הרבה יש לימלך כל היום, ועוד אונאה יתר על שתות לא שכיחא, וקמפסיד להו בשתות עצמה, לרבנן בכדי שיראה ולדידיה כל היום). דאי סלקא דעתך דבטול מקח לרבנן (כאונאה) בכדי שיראה לתגר או לקרובו (ואין בין אונאה לבטול מקח אלא דבאונאה ידו על העליונה, ובבטול מקח שניהם חוזרין, כי משוי רבי טרפון לבטול מקח אונאה אין זו טובה להם) במאי שמחו? שמחו בשתות עצמה (דהא דאמרן משתות ועד שליש לר' טרפון כשתות לרבנן, משתות ומעלה אמרו, ולא שתות עצמה) דלרבי טרפון מחילה ולרבנן אונאה.

איבעיא להו בטול מקח לרבנן לעולם חוזר, או דלמא בכדי שיראה לתגר או לקרובו, ואם תמצא לומר בכדי שיראה לתגר או לקרובו (כלומר אם באת לומר פשיטא דלעולם חוזר, דאי בכדי שיראה...) מה איכא בין שתות ליתר על שתות, איכא (כי נמי אמרינן תרוייהו בכדי שיראה עדיין יש חילוק זה ביניהם...) דאילו שתות מי שנתאנה חוזר, ואילו יתר על שתות שניהם חוזרים [**כתבו התוס', וא"ת** דבב"ב (פג:) אמר רב חסדא מכר לו שוה ה' בו' והוקר ועמד על ח' לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר דאמר ליה לוקח אי לאו דאוניתני לא מצית הדר בך... וה"נ (כלומר בסוגייתנו בביטול מקח) אמאי מאנה יכול לחזור, נימא ליה נמי המתאנה אי לאו דאוניתני... **ותירצו ב' תירוצים א.** הכא כיון שהוא יותר משתות ה"ל רחוק מן המקח יותר מדאי וכאילו לא מכר כלל דה"ל כיין ונמצא חומץ, חומץ ונמצא יין דשניהם חוזרין (פג:). **ב. וה"ר יצחק בר' מרדכי תירץ** דהתם כשאין הלוקח תובע אונאתו לכך אין המוכר יכול לחזור בו, אבל הכא מיירי כשמתאנה תובע אונאתו ולכך המאנה יכול לבטל המקח] **מאי?**

תא שמע חזרו לדברי חכמים. אי אמרת בשלמא בטול מקח לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו, ולרבי טרפון כל היום משום הכי חזרו (מעיקרא כי שוי להו ר' טרפון יתר על שתות אונאה, דלרבנן בטול מקח, ולא הרחיב זמן החזרה שמחו בשתות עצמה דמחילה לאלתר, כדאמרן, וכי הדר אמר להו כל היום חזרו, דהחמיר להם ביתר על שתות ופגם להם יותר ממה שהשביחם בשתות עצמה, כדפרישית). אלא אי אמרת בטול מקח לרבנן לעולם חוזר (נהי נמי דשתות עצמה משוי להו אונאה כרבנן, דהאי דאמר לעיל שמחו בשתות עצמה שינויא דחיקא הוה, משום שמחה דמעיקרא דקשיא לן במאי שמחו, והשתא אמרת לי דשמחה מעיקרא משום בטול מקח היא דהואי, דלרבנן לעולם ולר' טרפון היו סבורין בכדי שיראה כדין אונאה דרבנן, כי הדר אמר להו כל היום, אכתי שמחה איכא, דלרבנן לעולם ולר' טרפון כל היום, ותו לא, ואי משום שתות עצמה, דלרבנן בכדי שיראה ולדידיה כל היום הרבה הוא שבח שמשביח רבי טרפון ביתר על השתות, מפגם שפוגם בשתות עצמה שהרי יכולין ליזהר בשתות עצמה, יפחתו לו מעט ותהא מחילה, נמצאו משתכרין בשל רבי טרפון כל אונאה שיתר על שתות) אמאי חזרו, בדרבי טרפון ניחא להו טפי, דקא משוי להו אונאה כל היום ותו לא? בטול מקח לא שכיח (ואין שבח זה חשוב להם במידי דלא שכיח, וכי מיקרי והוי נמי הרי נתן לו שהות כל היום לחזור, ורוב הנמלכים נמלכים בו ביום, הלכך פגם דשתות עצמה עדיף להו).

אמר רבא הלכתא פחות משתות נקנה מקח (לאלתר) יותר על שתות ביטול מקח (ושניהם חוזרין) שתות קנה (ואין אחד מהן יכול לחזור) ומחזיר אונאה [**פירש רש"י** ולית ליה לרבא ידו על העליונה דמתניתין, דסבירא ליה כר' נתן דברייתא, דקיימא לן לקמן (קיז:) (ב"ק נב.) ר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא **כתבו התוס'** פירש רש"י קנה בע"כ כר' נתן דבסמוך, לפי זה פחות משתות לאלתר הויא מחילה וזה יש בין שתות לפחות משתות, וכן משמע לקמן (נא.) גבי ההוא גברא דנקט ורשכי לזבוני אמר אי יהיבנא ליה חמשא ופלגא הויא מחילה, משמע דלאלתר הוי מחילה, ודקאמר זה וזה בכדי שיראה איתר משתות ושתות קאי ולא אפחות משתות. **וכ' לר"ת** וכי חולק רבא על סתם מתניתין (נא.) דקתני מי שהוטל עליו ידו על העליונה, ועוד דהלכה כרבי מחבירו, ועוד דרבא גופיה מוקי מתני' כר' יהודה הנשיא ולא כר' נתן א"כ משמע דסבר ליה כוותיה, ועוד מה שייך למימר תניא כוותיה בדבר שיש מחלוקת תנאים כתוב באותה ברייתא. **ומפ' ר"ת** דרבא דאמר שתות קנה היינו אם רצה כר' יהודה ולא חש לפרש בהדיא רצה משום דקאי אמתני', ותניא כוותיה מייתי משום דקתני בברייתא זה וזה בכדי שיראה כדרבא, אבל מרבי יהודה הנשיא לא מייתי דאמר רצה אמר לו... דאדרבה ה"ל לאתויי מתניתין, ולקמן (נא.) פריך שפיר אי ר' נתן מתניתין קתני רצה ברייתא לא קתני רצה משום דר' נתן לא קאי אמתניתין וה"ל לפרושי, אבל רבא דקאי אמתני' לא חש לפרש, ואף על גב דרבא נקיט לישנא דמילתא דרבי נתן אין פי' קנה דהכא כקנה דרבי נתן] וזה וזה (אונאה ובטול מקח) בכדי שיראה לתגר או לקרובו. **תניא כוותיה דרבא** אונאה פחות משתות נקנה מקח, יתר על שתות בטל מקח. שתות קנה ומחזיר אונאה, דברי רבי נתן. רבי יהודה הנשיא אומר יד מוכר על העליונה [אם נתאנה מוכר, והוא הדין אם נתאנה לוקח יד לוקח על העליונה, והכי מוקמינן לה לקמן (נא.) מאי דשייר במתניתין תני בברייתא], רוצה אומר לו תן לי מקחי, או תן לי מה שאניתני. וזה וזה (אונאה ובטול מקח) בכדי שיראה לתגר או לקרובו. **פסק השו"ע א.** כמה תהיה האונאה ויהיה חייב להשיב, שתות בשוה. כיצד, הרי שמכר שוה שש בחמש או שוה שבע בשש, או שוה חמש בשש, או שוה שש בשבע, הרי זה אונאה ונקנה המקח, וחייב המאנה לשלם האונאה ולהחזירה כולה למתאנה. חו"מ (רכז,ב). **ביאר בהגהות הגר"א** שפסק כרבא וכהסבר רש"י שהלכה כר' נתן ודלא כר"ת שפסק כר' יהודה הנשיא. **ב.** היתה האונאה פחות מזה בכל שהוא, כגון שמכר שוה שבעים בששים ופרוטה, אינו חייב להחזיר כלום, שכל פחות משתות דרך הכל למחול בו חו"מ (רכז,ג). **ג.** היתה האונאה יתירה על השתות כל שהוא, כגון שמכר שוה ששים בחמשים פחות פרוטה, בטל המקח והמתאנה

יכול להחזיר החפץ ולא יקנה כלל, אבל המאנה אינו יכול לחזור, אם רצה זה וקבל. ויש אומרים דאף המאנה יכול לחזור בו, אלא אם כן נתרצה המתאנה פעם אחת, או ששתק יותר מן השיעור שיתבאר בסמוך סעיף ז'... הו"מ (רכז,ד). **ביאר הב"י בדעת הסתם פסק השו"ע כהרי"ף והרמב"ם** שפסקו כרב חסדא לגבי ביטול מקח, שרק המתאנה יכול לחזור בו, ומה שמובא בסוגייתנו דשניהם חוזרים צ"ל שס"ל כהסבר ריב"ם דביתר משתות אין המאנה חוזר אא"כ המתאנה תובע אונאתו, אבל אם המתאנה רוצה לעמוד במקחו ופוטר את המאנה מדמי אונאתו אין המאנה יכול לבטל המקח משום דא"ל אי לאו דאוניתן. **מה שהביא השו"ע בדעת י"א, הוא דעת ר' יונה** שביאר דהא דקאמר תלמודא בסוגיין 'יתר משתות שניהם חוזרין' אי אפשר לפרש דהנ"מ בתובע המאנה אין אונאתו, 'דשניהם חוזרין' סתמא קאמר, ולכן ביאר שכל זמן שהמתאנה יכול לחזור בו גם המאנה יכול לחזור בו, אבל אם נתרצה המתאנה במכר אין המאנה יכול לחזור בו. **ד. עד מתי יכול לחזור ולתבוע אונאתו** בשתות ולבטל המקח ביותר משתות, עד כדי שיראה לתגר או לקרובו. ואם שהה יותר, אינו יכול לחזור ולא לתבוע אונאתו. ואם יברר שהיה לו אונס ועל כן לא חקר בתוך זמן זה לידע אם נתאנה, יכול לחזור בו עדיין (**הגה** היה יודע הלוקח, בשעה שלקחו, שנתאנה, ושתק, ומיד אחר הלקיחה, קודם שיראה לתגר או לקרובו, תובע אונאתו, לא אמרינן דמחל הואיל וידע מרדכי). הו"מ (רכז,ז).

'עד מתי מותר להחזיר...' אמר רב נחמן לא שנו (בכדי שיראה) אלא לוקח (שמקחו בידו, ויכול להראותו) אבל מוכר (שאין בידו מה להראות ולימלך אינו מכיר באונאתו עד שיראה טלית אחרת כדמותה נמכרת בדמים יקרים, הלכך...) לעולם חוזר (אם לא נתייקרו טליתות בינתים).

נימא מסייע ליה, חזרו לדברי חכמים. אי אמרת בשלמא מוכר לעולם חוזר [דף נא ע"א] משום הכי חזרו (שהם היו מוכרין, ואינן נהנין בהרחבת זמן החזרה דר' טרפון, שהרי אפילו לרבנן לעולם חוזרים **כתבו התוס'** אע"פ שגם תגרי לוד היו לוקחים ולא היה להם לחזור מ"מ חזרו משום דתגרי לוד היו מוכרים תמיד במעט מעט והיו לוקחים בבת אחת). אלא אי אמרת מוכר נמי כלוקח דמי מאי נפקא להו מינה (אמאי חזרו לדידהו נמי מהני הרחבת זמן החזרה, דאי טעו אינהו נהדרו בהו) כי היכי דעבדי ליה רבנן תקנתא ללוקח הכי נמי עבדי ליה רבנן תקנתא למוכר? תגרי לוד לא שכיח דטעו.

אושפזיכניה דרמי בר חמא זבין חמרא וטעה. אשכחיה דהוה עציב, אמר ליה אמאי עציבת, אמר ליה זביני חמרא וטעאי. אמר ליה זיל הדר בך. אמר ליה הא שהאי לי יותר מכדי שאראה לתגר או לקרובי. שדריה לקמיה דרב נחמן, אמר ליה לא שנו אלא לוקח, אבל מוכר לעולם חוזר. מאי טעמא לוקח מקחו בידו, כל היכא דאזיל מחוי ליה, ואמרי ליה אי טעה אי לא טעה, מוכר דלא נקט מקחיה בידיה, עד דמיתרמי ליה זבינתא כזבינתיה, וידע אי טעה ואי לא טעה.

ההוא גברא דהוה נקט ורשכי (לעז"י רש"י חגורות) לזבוני, קרי שיתא (שואל בדמיהם ששה זוזים) ושויא חמשא, ואי הוו יהבי ליה חמשא ופלגא הוה שקיל. אתא ההוא גברא ואמר אי יהיבנא ליה חמשא ופלגא הויא מחילה, אתן ליה שיתא ואתבעיה לדינא. אתא לקמיה דרבא, אמר ליה לא שנו אלא בלוקח מן התגר, אבל בלוקח מבעל הבית (תכשיטין וכלי תשמיש שלו חביבין עליו, ואינו מוכרן אלא ביוקר, והוה ליה כמפרש יודע אני שיש בו אונאה, דאמרינן לקמן אין לו עליו אונאה) אין לו עליו אונאה.

ההוא גברא דהוה נקיט כיפי (נזמים) לזבוני, קרי שתין ושוי חמשין, ואי הוו יהבי ליה חמשין וחמשא הוה שקיל. אתא ההוא גברא ואמר אי יהיבנא ליה חמשין וחמשא הויא מחילה (לאלתר, דהוה ליה פחות משתות) אתן ליה שיתין, ואתבעיה לדינא (בכדי שיראה לתגר). אתא לקמיה דרב חסדא. אמר ליה לא שנו אלא בלוקח מן התגר, אבל בלוקח מן בעל הבית אין לו עליו אונאה. אמר ליה רב דימי ישר, וכן אמר רבי אלעזר. ישר. והא אנן תנן כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר (**כתבו**

התוס' פירוש לאפוקי מר' יהודה דאמר תגר אין לו אונאה כשמכר בזול לפי שהוא בקי ואחולי אחיל ליה והאי דזבני' הכי משום דאתרמי ליה זבינתא אחריתי כדאמרי' בסמוך, והשתא פריך שפיר דע"כ מיירי בהדיוט מוכר מדתלי תגר בהדיוט, דטעמא דידע ומחיל לא שייך אלא במוכר **וא"ת** ומנ"ל דמיירי בהדיוט שמוכר ביוקר ונתאנה לוקח דילמא מיירי בהדיוט שמכר בזול ונתאנה, דהשתא הוי דומיא דתגר **וי"ל** דאונאה משמע בכל ענין בין שהוא מאנה בין שהוא מתאנה) מאן הדיוט לאו בעל הבית? אמר רב חסדא בצדרייתא (בגדי קנבוס העומדים לימכר) אבל מאני תשמישתיה דיקירי עליה לא מזבין להו אי לאו בדמי יתירי. **פסק השו"ע א.** בעל הבית המוכר את כלי תשמישו ואינה את הלוקח, אין בו דין אונאה, שאילו לא הרבה לו בדמים לא היה מוכר כלי תשמישו. ואפילו מכרם מחמת דוחק, אין בו אונאה. ויש מי שאומר דדוקא שהלוקח יודע שזה המוכר בעל הבית, אבל אם לא ידע, או שקנה ע"י סרסור, יש בו אונאה חו"מ (רכז,כג). **מ"ש השו"ע** בדעת י"א, הוא דעת הרא"ש, וז"ל ג"ל כיון דהוי טעמא משום דהוי כמפרש, צריך שידע הקונה שהמוכר הוא בעל הבית הילכך מחל על אונאתו, אבל אם לא ידע שהוא בעל הבית או שמכר ע"י סרסור יש לו אונאה'. **ב.** בד"א (שיש לו לזמן להחזיר לונאתו שיעור כלי שילמה לתגר) בלוקח, שהרי המקח בידו ומראהו. אבל המוכר, חוזר באונאה לעולם, ואין צריך לומר בביטול מקח, שאינו יודע דמי זה שמכר עד שיראה כמותו שנמכר בשוק. לפיכך אם היה המקח דבר שאין במינו שינוי והוא כולו שוה, כגון פלפלין וכיוצא בהם, אינו חוזר אלא עד כדי שישאל על שער שבשוק בלבד. וכן אם נודע שבא לידו בממכרו, וידע שטעה ולא תבע, אינו יכול לחזור ולתבוע, שהרי מחל חו"מ (רכז,ח).

משנה אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה. כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר. ורבי יהודה אומר אין אונאה לתגר (לקמיה מפרש לה). מי שהוטל עליו (מי שנתאנה) ידו על העליונה, רצה אומר לו תן לי מעותי (אם נתאנה לוקח) או תן לי מה שאניתני.

(גמרא) מנהני מילי? דתנו רבנן וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ... אַל תּוֹנוּ. אין לי אלא שנתאנה לוקח, נתאנה מוכר מנין תלמוד לומר אוֹ קָנֹה... אַל תּוֹנוּ. ואיצטריך למכתב לוקח, ואיצטריך למכתב מוכר. דאי כתב רחמנא מוכר (שהוא מוזהר בבל תונו) משום דקים ליה בזבינתיה (כמה נתן בה, ובמזיד הוא עושה) אבל לוקח דלא קים ליה בזבינתיה אימא לא אזהריה רחמנא בלא תונו. ואי כתב רחמנא לוקח משום דקא קני, דאמרי אינשי זבנית קנית (אם לקחת חפץ המתקיים שכר הוא אצלך, שלא הוצאת המעות ביציאה, והרי הוא מתקיים לך) אבל מוכר, דאבודי קא מוביד, דאמרי אינשי זבין אוביד (מכרת חפץ שלך הרי אתה נפסד, שיכלו המעות ביציאה) אימא לא אזהריה רחמנא בלא תונו צריכא.

'רבי יהודה אומר אין אונאה לתגר' משום שהוא תגר אין לו אונאה? **אמר רב נחמן אמר רב** בתגר ספסר שנו (קונה ומוכר מיד תמיד) מאי טעמא מידע ידע זבינתיה כמה שויא (הרי לא שהה בין קנייתה למכירתה) ואחולי אחיל גביה, והאי דזבנא הכי משום דאתרמיא ליה זבינתא אחריתי והשתא מיהא קא הדר ביה.

רב אשי אמר מאי אין לתגר אונאה אינו בתורת אונאה, שאפילו פחות מכדי אונאה חוזר (אם נתאנה, דחייו תלויין בכך, ותקנו לו שיחזור).

תניא כוותיה דרב נחמן (דאפילו בכדי אונאה אינו חוזר בו, ואין מחזירין לו אונאה, מדתלי טעמא מפני שהוא בקי, כגון ספסר) רבי יהודה אומר תגר אין לו אונאה, מפני שהוא בקי.

'מי שהוטל עליו ידו על העליונה' מני מתניתין, לא רבי נתן, ולא רבי יהודה הנשיא. אי רבי נתן מתניתין קתני רצה (דידו על העליונה) ובריתא (בדרבי נתן) לא קתני רצה (אלא על כרחו קנה, ומחזיר לו אונאה). אי רבי יהודה הנשיא מתניתין קתני לוקח (היכא דנתאנה לוקח קתני דידו על העליונה, כדקתני תן לי מעותי) ברייתא (בר' יהודה הנשיא) קתני מוכר (דהיכא דנתאנה מוכר הוא דידו על העליונה, אבל אם נתאנה לוקח לא).

אמר רבי אלעזר אונאה זו (משנתינו זו) איני יודע מי שנאה. **רבה אמר** לעולם רבי נתן היא, ותני נמי בברייתא (בר' נתן) רצה (ובלוקח ומוכר הוא דפליגי). **רבא אמר** לעולם רבי יהודה הנשיא היא, ומאי דשייר במתניתין קא מפרש בברייתא. אמר רב אשי דיקא נמי, דקתני אחד הלוקח ואחד המוכר ומפרש ליה ללוקח, שמע מינה שיוריה שייריה למוכר, שמע מינה. **פסק השו"ע** כשם שיש אונאה להדיוט כך יש אונאה לתגר, אף על פי שהוא בקי הו"מ (רכז,יד).

איתמר האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה **רב אמר** יש לו עליו אונאה (התנאי בטל) **ושמואל אמר** אין לו עליו אונאה (התנאי קייס).

לימא רב (למר יש לו עליו אונאה) דאמר כרבי מאיר (דאמר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, אפילו בדבר שבממון) ושמואל דאמר (אין לו עליו אונאה) כרבי יהודה. **דתניא** האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת, ותנאו בטל, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר בדבר שבממון תנאו קיים [**פירש רש"י** כגון שאר וכסות ניתן למחילה, והרי מחלה, אבל עונה, שהיא צער הגוף לא ניתן למחילה **הרשב"ם** (**ב"ב קכו:**) **כתב** טעם נוסף, משום דהוי מצוה. ומשמע, דבמצוה אין מועילה מחילה אפילו בדבר שבממון. **אך דעת הריטב"א** (**קידושין יט:**) **בשם הירושלמי** דמהני תנאי אף לענין עונה, כיון שהיא הנאת הגוף, וכממון דמי].

אמר לך רב (למר יש לו עליו אונאה) **אנא** דאמרי אפילו לרבי יהודה (למר בדבר שבממון תנאו קייס) עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם אלא דידעה וקא מחלה [**דף נא ע"ב**] אבל הכא מי ידע (דאיכא אונאה) דמחיל [הוא סבור דאין בו אונאה **כתבו התוס'** ובכתובות (פד.) שרב סובר שהבעל המתנה עם אשתו שאין לו דין ודברים בנכסיה בחייה ובמותה תנאו קיים. והגמ' מקשה מסוגייתנו 'וסבר רב תנאו קיים והאמר רב יש לו עליו אונאה' **התם נמי** אין יודע הבעל שעליו למחול שהרי לא יודע שתמות אשתו קודם שימות. **וא"ת** בכתובות (נו.) הגמ' מקשה מדוע משמע מדברי ר' יהודה שאין מחילת האשה על כתובתה מועילה אלא בשטר (היינו שובל שהתקבלה כתובתה) ולא בעל פה, והא סבר ר' יהודה דבממון תנאו קיים, וקשה שתתרץ הגמ' דכתובה לא ידע דמחלה, דאימור היא תמות קודם **ותירצו ג' תירוצים א.** דהתם פריך לשמואל דלא מפליג. **ב.** פריך לאביי דאמר בסמוך מחוורתא רב דאמר כר"מ. **ג.** כיון דקלה בעיניו להוציאה ידעה ומחלה].

ושמואל (למר אין לו עליו אונאה) אמר אנא דאמרי אפילו לרבי מאיר (למר תנאו בטל) עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם אלא דודאי קא עקר (בשעת התנאי עוקר דברי תורה, שהטילה עליו שאר כסות ועונה, וזה עוקר החובה מעליו, ואפילו הוא נותן לאחר זמן מתנה בעלמא הוא) אבל הכא מי יימר דקא עקר מידי [שמא לא יהא בו אונאה **כתבו התוס'** ובמכות (ג:) דפריך לשמואל מאונאה לשביעית (המתנה עם חבכו על מנת שלא תשמט שביעית את הלוואתי, השביעית משמטת) התם בשביעית נמי לא ידע דקעקר דאימר יפרע לו קודם שביעית]?

אמר רב ענן, לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה (כדפרישית, דמי יימר דעקר) על מנת שאין בו אונאה [**פירש רש"י** אם אמר לו בלשון זה אין זה לשון מחילת אונאה אלא לשון תביעת אונאה, דעל מנת שאין בו אונאה אמר והרי יש בו, ומקח טעות נמי הוי, ואם רצה לחזור חוזר לגמרי. **התוס' הביאו את פירושו, והקשו** דבפ"ק דמכות (ג:) מדמהו לעל מנת שלא תשמטהו שביעית דמשמטתו שביעית, והתם לא שייך האי טעמא אלא הוי טעמא שאין לו כח להתנות שלא תחול שביעית על המלוה **וי"ל** דלא מדמי אלא כי היכי דגבי אונאה יש חילוק בין לשון 'שאין עליו' ל'שאין בו' ה"נ גבי שביעית יש חילוק בין לשון 'על מנת שלא תשמטני שביעית' לבין 'ע"מ שלא תשמטני **ב**שביעית' **ורבינו שמואל מפרש** דע"מ שאין בו אונאה משמע על מנת שלא יחול איסור דלא תונו על המקח וע"כ הוא חל והשתא הוי ממש דומיא דשביעית] הרי יש בו אונאה.

מיתיבי הנושא והנותן באמנה (מכור במה שתוכל, ותן לי המעות לזמן פלוני, והנני סומך עליך, ונותן לו שכר טרחו כדלקמן **כתבו התוס' פי' רש"י** שמאמינו שימכרנו כמו שיוכל אין לו עליו אונאה והריוח וההפסד למשלחו. **וקשה** דאין שייך לשון אונאה על זה, שהרי לא מכר לו ביותר או בפחות, אלא שלחו למכור עבורו, ולא עשה את מלאכתו כראוי, ועוד אי שליח לא קבל עליו אחריות פשיטא שהריוח וההפסד

למשלח, ואי קבל השליח עליו אחריות והתפסד א"כ צריך להיות שיהיה עליו אונאה. **ונראה** דנושא ונותן באמנה היינו שמאמינו בכמה קנה ונותן לו כך ויותר מעט בעבור שכר עמלו, ואחר כך התברר שהמחיר שהשליח קנה היה יותר ממחיר השוק. ובכהאי גוונא 'אין לו אונאה' כיון שאדעתא דהכי קנה ממנו, ביודעו שאינו משלם לו את מחיר השוק) **והאומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה** (לומר יותר היה שוה, ואם מכר זה בדמים רבים אין זה יכול לומר לא אתן אלא דמיו). **לרב** (דלמר יש לו עליו הונאה) **דאמר אנא דאמרי אפילו לרבי יהודה, הא מני** (שסובר התנאי קיים)?

אמר אביי מחוורתא רב אמר כרבי מאיר, ושמואל דאמר כרבי יהודה (ורב מוקי לה כרבי יהודה, דאפילו היכא דלא ידע ומחיל נמי אמר). **רבא אמר** לא קשיא כאן בסתם (על מנת שאין לך עלי אונאה, דלא ידע דניחול) כאן במפרש (שפירש לו יודע אני שיש אונאה, ואני מוכרו לך על מנת שאין לך עלי אונאה, דבהא אמר רבי יהודה דמתנה ותנאו קיים, דדמי לשאר וכסות). **דתניא** במה דברים אמורים (דיש אונאה לזה על זה) בסתם (מכר **כתבו התוס'**, **ר"ח פסק** כרב דהלכתא כרב באיסורי. **תימה** דהא לא פליגי אם מותר לעשות כן אלא פליגי אם חייב להחזיר האונאה והלכה כשמואל בדיני, ובשאילתות דרב אחאי פוסק כרב משום דהך ברייתא קאי כוותיה דמפליג בין סתם למפרש ואתיא לדידיה שפיר כר' יהודה אבל לשמואל לא מתוקמא לא כר"מ ולא כרבי יהודה. **וריב"ן פי'** דלשמואל הכי פירושא דברייתא בד"א בסתם פי' שלא אמר ע"מ אבל מפרש ע"מ שאין לך עלי אונאה נעשה כאומר יודע אני שאינו שוה כו' ואתיא כרבי יהודה **אי נמי י"ל** אורחא דמילתא נקט דאותו שאמר ע"מ שאין לך עלי אונאה רגיל לומר שיודע שיש בו אונאה, וע"מ כן התנה, וזה מועיל אף לר"מ כיון שאינו יודע באמת שיש בו אונאה, ולכן אינו בודאי עוקר את התנאי) **אבל במפרש** (כגון) מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני מוכר לך במאתים, יודע אני בו שאינו שוה אלא מנה, על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה. וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך במנה, יודע אני בו ששוה מאתים, על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה. **פסק הש"ע א.** האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה, יש לו עליו אונאה. בד"א, בסתם, שאינו יודע כמה אונאה יש בו כדי שימחול, ואין צריך לומר אם אמר על מנת שאין בו אונאה, שהרי יש בו. אבל במפרש, אין לו אונאה. כיצד, מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני נותן לך בק"ק יודע אני שאינו שוה אלא מאה על מנת שאין לך עלי אונאה אני מוכר לך, אין לו עליו אונאה. וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך בק' יודע אני ששוה ק"ק ע"מ שאין לך עלי אונאה אני לוקח ממך, אין לו עליו אונאה. הו"מ (רכז,כא). **הרי"ף והרא"ש** פסקו כרב, **וביאר הרא"ש** ולא דמיא הך פלוגתא לפלוגתא דפליגי רב ושמואל בענין גזל בכמה דוכתי וקי"ל כשמואל בדיני, דהכא פליגי בלכתחלה אם מותר להתנות כן ולהפטר מאונאה. **וכ"פ בשאלתות דרב אחאי** משום דהך ברייתא 'בד"א בסתם אבל במפרש' אתיא כרב. **ב.** התנה בשעת הקדושין שלא יהא לה שאר וכסות, תנאו קיים, ואינו מתחייב לה בהם. אבל אם התנה שלא יתחייב בעונה, תנאו בטל וחייב בה (**ט"ז** לא הוה מתנה על מה שכתוב בתורה כיון שדבר שבממון הוא וניתן למחילה משא"כ בעונה דצערא דגופא הוא לא ניתן למחילה)... אה"ע (לח,ה).

תנו רבנן הנושא והנותן באמנה (כדפרישית) הרי זה לא יחשב את הרע באמנה ואת היפה בשוה (**פירש רש"י** להיות לו המתנת מעות היפה בשכר טרחו, כגון היה לו שני יינות, יפה שיש לו עליו קופצים ללקחו בבת אחת, והרע שאינו נמכר אלא בחנות, לא יאמר לו הרי לך יפה בשוויו, על מנת שתמכור לי הרע בחנות כמה שתוכל, ולכשימכר תן לי מעות שניהם, ופוטר עצמו בהמתנת מעות של דמי היפה מלתת שכר טרחו על הרע, והוי כרבית **התוס' הביאו את פירוש רש"י, והקשו** שאם כביאורו בפרק איזהו נשך ה"ל לאתויי ולא הכא, ותו דבתוספתא (פ"ג) מתניא לגבי אונאה, ועוד שכבר נתן לו שכרו משמע שמקודם כבר היה לו שכרו. **ונראה כפי' ר"ח** שקנה י' דברים בי' דינרים ה' היפין שוה כל אחד דינר וחצי, וחמשה הרעים אינן שוים כל אחד כ"א חצי דינר, וזה א"ל אני מאמינך כמה נתת עליהם ואתן לך מעט יותר להרויח, ולא יחשב לו הרע דינר דינר כמו שקנה והיפה דינר וחצי כמו ששוה, שהרי לא נתן לו על הרע דינר אלא בשביל שגם היפים נתן לו בדינר דינר והוי אונאה, אלא 'או זה וזה באמנה' פירוש אם ימכרם כולם יחד יחשב כולם דינר דינר, 'או זה וזה בשוים' אם ימכור רעים לבדם יחשב כל אחד ואחד בחצי דינר ואם ימכור יפים לבדם יחשב כל אחד בדינר וחצי, וגם יחשב

שכר כתף... 'שכר עצמו אינו נוטל שכבר נתן לו שכרו' פי' המוכר הראשון שקנאם תחלה ממנו) אלא או זה וזה באמנה (ויתן לו כדרך הנותן באמנה, ששכר קצוב היה להם כדמפרש לקמן, ארבעה למאה) או זה וזה בשוה (והשכר יהא של מקבל). ונותן לו שכר כתף, שכר גמל (אם נתן באמנה, כשיבואו לחשבון ינכה לו שכר כתף המוליכו מביתו לחנות, ואם הוצרך לגמלים נותן לו שכר גמל) שכר פונדק. שכר עצמו אינו נוטל, שכבר נתן לו שכרו משלם. שכרו משלם מהיכא קא יהיב ליה? אמר רב פפא בצדרויי (מוכרי בגדי קנבוס, ששכר קצוב להם) דיהבי ארבע למאה (למי שטורח במכירתן). **פסק הש"ע א.** הנושא ונותן באמונה, אין לו עליו אונאה. כיצד, חפץ זה בכך וכך לקחתיו כך וכך אני משתכר בו, אין לו עליו אונאה חו"מ (רכז,כז). **ב.** הנושא ונותן באמונה, לא יחשוב הרע באמונה והיפה בשויו, שאם קנה י' יריעות בי' דינרים ויש בהם שאינם שוות דינר ויש בהן ששוות יותר, לא יחשוב הרעות בדינר כל אחת והיפות בשוויין, אלא הכל באמונה, כמו שקנאם ביחד ומעלה לו על דמי המקח שכר הכתף והפונדק וכוללם בדמי המקח אבל שכר טרחו לא יעלה על דמי המקח, ולא יקח ממנו אלא כמו שנתפשר עמו שיתן לו ריוח. חו"מ (רכז,כח).

משנה כמה תהא הסלע חסירה ולא יהא בה אונאה (מטבע היוצא, ותמיד הוא שוחק וחסר כמה תחסר, ואם הוציאה לא תהא אונאה) רבי מאיר אומר ארבע איסרות (לסלע שהוא...) איסר לדינר [והוא (המיסר) אחד מעשרים וארבעה בו (בדינר כסף) דשש מעה כסף דינר, מעה שני פונדיונים, פונדיון שני איסרין **כתבו התוס'** וא"ת והאמר רבא (נו:) כל דבר שבמדה ושבמנין ושבמשקל אפי' פחות מכדי אונאה חוזר **וי"ל** דהכא בתורת מטבע נתנו ולא בתורת משקל]. ורבי יהודה אומר ארבע פונדיונות, פונדיון לדינר (אחד משנים עשר). ורבי שמעון אומר [**דף נב ע"א**] שמונה פונדיונות, שני פונדיונות לדינר (שתות, כשאר אונאה **כתבו התוס'** והא דלא אמר מעה לדינר, משום דרבי יהודה נקט פונדיון קאמר איהו שני פונדיונים. **וא"ת** תקשה לרב דאמר שתות מקח שנינו ולא שתות מעות, דהכא לר' שמעון אם מכר סלע שוה כ' מעות בכ"ד הוי אונאה והיינו שוה ה' בו' דהוי לרב ביטול מקח ובגמ' מוקי מתני' דלעיל כר' שמעון, ואפי' לשמואל דאמר שתות מעות שנינו תקשה דבשתות מקח מודה דהוי נמי אונאה וה"ק ב' פונדיונות לדינר הוי אונאה אבל ב' פונדיונות פחות פרוטה הוי מחילה אף על גב דאכתי הוי שתות מקח **וי"ל** דמיירי שמכר לו טלית שוה כ"ד מעות בסלע ונתן לו סלע שחסר ד' מעות דהיינו שתות מקח. **מ"מ** לפי מה שפירשנו לעיל שטעמו של רב ששיעור האונאה נמדד ביחס לחפץ ולא ביחס למעות, לפי שהאונאה והטעות תלוי בחפץ שצריך שומא ולא במעות, והכא הטעות והאונאה הוי בסלע, וא"כ אף רב מודה שבטעות כזו מודדים את שיעור האונאה לפי הסלע, ולא קשה). עד מתי מותר להחזיר, בכרכים (שיש שם שולחני) עד כדי שיראה לשולחני, בכפרים (שאין שם שולחני) עד ערבי שבתות (שבא להוציאה בערב שבת לסעודת שבת, אז ידע אם יוכל להוציאה, ויקבלוה ממנו). אם היה (הנותן) מכירה אפילו לאחר שנים עשר חדש מקבלה הימנו (בגמרא פריך הא אמרת עד ערבי שבתות) ואין לו עליו אלא תרעומת (מפרש בגמרא). ונותנה (בחילול מעשר שני, ובגמ' מפרש אם בשויה, אם בסלע יפה, לפי שאינה מדה זו של פוסלי מטבע בשביל חסרון מעט אלא נפש רעה) למעשר שני ואינו חושש, שאינו אלא נפש רעה.

(גמרא) ורמינהי עד כמה תהא הסלע חסירה ויהיה בה אונאה (אלמא בהני שיעורי הויא אונאה, ומתניתין קתני 'ולא יהא' אלמא בהני שיעורי לאו אונאה היא עד דאיכא טפי)?

אמר רב פפא לא קשיא תנא דידן קא חשיב ממטה למעלה (והכי קאמר סלע הפוחתת והולכת, עד כמה יכול להוציאה עד שתפחת שיעור כך וכך, ומכיון שהגיעה לשיעור הזה יהא בה אונאה **כתבו התוס'** דאין אונאה עד ד' איסרין ולא עד בכלל דבד' איסרין יש אונאה, דבגמ' אמרינן מאן תנא טלית ר"ש היא דאמר ח' פונדיונין הויין אונאה) תנא ברא (דנקט ויש בה) קא חשיב מלמעלה למטה (סלע שפחתה, כמה פחתה להיות בה אונאה, מפרש כל פחיתה גדולה שבה, כגון שבע איסרות או שש או חמש הויא

אונאה עד ארבע והיא בכלל, אבל לתנא דידן אין ארבעה בכלל לא יהא, ועל כרחך לא מיתוקמא אלא בהכי **כתבו התוס'** אי גרסינן בברייתא 'עד כמה' אתי שפיר דחשיב מלמעלה למטה וסבר עד ועד בכלל, אבל אי לא גרסינן 'עד' לא הוה צריך למימר דחשיב מלמעלה למטה אלא כמשמעו כמה יהא אונאה ד' איסרין, ואגב דקאמר לתנא דידן מלמטה למעלה נקט לתנא ברא מלמעלה למטה).

מאי שנא בסלע דפליגי, ומאי שנא בטלית [סתם סחורה, דתנן בהו לעיל (מט:) שתות למקח] דלא פליגי? **אמר רבא** מאן תנא טלית רבי שמעון היא (דגבי סלע אית ליה שתות) **אביי אמר** טלית עד שתות מחיל איניש, דאמרי אינשי עשיק (לשון יוקר) לגביך (הצריך לכסות גופך וגביך קנה ביוקר) ושוי לכרסיך (למאכלך לא תקנה אלא בשווין **כתבו התוס'** וא"ת התינח נתאנה לוקח נתאנה מוכר מאי איכא למימר, והתינח כסות, פירות מאי איכא למימר **וי"ל** דלא פלוג רבנן בין לוקח המוכר ובין כסות לפירות **ועי"ל** דעיקר הטעם הוי סלע כיון דלא סגי לא מחיל). סלע, כיון דלא סגי ליה (שאינו יוצא בהוצאה) לא מחיל.

גופא עד כמה תהא הסלע חסירה ויהא בה אונאה, רבי מאיר אומר ארבעה איסרות, איסר לדינר. רבי יהודה אומר ארבעה פונדיונות, פונדיון לדינר. רבי שמעון אומר שמונה פונדיונות, שני פונדיון לדינר. יתר על כן (לקמיה מפרש לה שלא פחתה כדי אונאה) מוכרה בשויה (בסלע יפה). עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה, בסלע עד שקל (סלע הטבוע ופוחת והולך עד שקל מותר לקיימו, שאין עשוי לרמות בו בני אדם למוכרו בסלע יפה, לפי שפחת שלו ניכר, אבל משפחת משקל לא יקיימנו, לפי שבא לרמות ולמוכרו בתורת שקל, שאין פחת שלו ניכר לגבי שקל, מתוך שהוא רחב שבתחילה היה סלע אינו נראה חסר משקל, שקל הוא מטבע של חצי סלע) בדינר (מטבע קטן, שנים מהם יש בשקל) עד רובע (ואם היה דינר נפחת עד שעמד על רובע מותר לקיימו, קא סלקא דעתך רובע דינר קאמר, ולקמיה פריך מאי שנא סלע דלא מצי לשהויי אלא עד חציו, ודינר עד רובע, משחסר ועמד על פחות מרובע לא יקיימנו, דאתי לאפוקיה ברובע). פחות מכן איסר אסור (לקמיה מפרש). הרי זה לא ימכרנה (זו שאמרו אסור לקיימה לא התירו לו שימכרנה בדמיה) לא לתגר ולא לחרם (אדם אנס) ולא להרג (רוצח), מפני שמרמין בה את אחרים (ומיראה יקבלוה מידם ביפה) אלא יקבנה ויתלנה בצואר בנו או בצואר בתו.

אמר מר בסלע עד שקל, בדינר עד רובע. מאי שנא בסלע עד שקל, ומאי שנא בדינר עד רובע? אמר אביי מאי רובע דקתני נמי רובע שקל (מטבע קטן של חצי דינר, והוא הקרוי בגמרא סלע מדינה). אמר רבא דיקא נמי, דקא תני רובע ולא קתני רביע שמע מינה [**כתבו התוס'** ואע"ג דרובע מצי למהוי נמי רובע דינר כדתנן בכריתות (ח.) בו ביום עמדו ברבעתיים והיינו רובע דינר כדפי' התם, וכן אמרינן התם גר שנתגייר צריך שיפריש רובע לקינו, מ"מ אי מיירי הכא ברובע דינר ה"ל למיתני רביע דלא נטעי ברובע שקל].

למה ליה למתלייה לדינר בשקל (לימא בדינר עד חצי זוז)? מלתא אגב אורחיה קא משמע לן, דאיכא דינר דאתי משקל (אם פיחת השקל עד חציו ונעשה דינר). מסייע ליה לרבי אמי דאמר דינר הבא משקל מותר לקיימו (ולהוציאו בדינר) דינר הבא מסלע אסור לקיימו (אפילו להוציאו בדינר, דמתוך שהוא בא ממטבע עבה ורחבה טועין בו לאמדו בשקל, ואתי לקבולי בתורת שקל).

'פחות מכן איסר אסור'. מאי קאמר (הא ליכא למימר פחות מיכן, דאם עמד סלע על פחות משקל או אם עמד דינר על פחות מרובע איסר אסור לקיימו, דמאי איריא איסר, אפילו משהו נמי, דהא אמר בסלע עד שקל, ותו לא)? **אמר אביי** הכי קאמר פחתה סלע יותר מכדי אונאה (לר' מאיר כדאית ליה, לרבי יהודה כדאית ליה) איסר, אסור (ביפה). אמר ליה רבא אי הכי אפילו משהו נמי? **אלא אמר רבא** פחתה סלע איסר לדינר (הו"ל 1/24) אסור, וסתמא כרבי מאיר.

תנן התם סלע שנפסלה, והתקינה שיהא שוקל בה משקלות [**כתבו התוס'** אם צריכה מעשה כמו חיתוך אתי שפיר דנקט התקינה דמידי דמחוסר מלאכה אין טמא במחשבה כדאמרינן בב"ק (סו:), ואי אינה צריכה חיתוך הוי התקינה לאו דוקא דכל הכלים יורדים לידי טומאתם במחשבה. **עוד כתבו התוס'** וא"ת דהכא משמע שעושים משקל בשל מתכת, ובב"ב (פט:) אמרינן אין עושין משקלות משל מתכת. **וי"ל** דדוקא לשקול בשר ושמן שהלחלוחית נדבק בהם ומתיבש ומכביד אסור אבל לשקול בהם כסף וזהב שרי. אלא, צריך לחופן בעור שלא ישחקו כדאיתא בגיטין (כב.) שלשה עורות הן... כדי לצור בו משקולת קטנה והיינו של מתכת דמחפים אותה בעור) טמאה (מקבלת טומאה מעתה, שהרי עשאה כלי). עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה, לסלע שני דינרים, פחות מכן יקוץ (יהתכנה לשנים, דאתי לאפוקה בשקל).

יתר על כן (כלומר, אם פחתה מסלע יותר מכדי לונאה, אך נשאר בה יותר משקל, האם מותר לקיימה, ולא נחוש שמא יבואו להוציאה כסלע מעולה) מאי? **אמר רב הונא** פחות מכן (נשאר בה פחות משקל) יקוץ (יהתכנה לשנים, דאתי לאפוקה בשקל) יתר על כן יקוץ (**כתבו התוס'** 'ולא ימכרנו לתגר' מצי נמי קאי אפחתה יתר מכדי אונאתה. וה"פ, אפילו ע"מ לנוקבה לא ימכרנו לתגר ולחרם, אבל לאחרים ימכור על מנת לנוקבה. **ולמ"ד יתר על כן יקיים** (א"א לומר ש'לא ימכרנה לתגר' קאי על זה, שהרי מותר לקיים בכהאי גוונא) 'לא ימכרנה לתגר' קאי על מטבע הפחותה מב' דינרים). **רבי אמי** אמר פחות מכן יקוץ, יתר על כן יקיים (דלגבי סלע מנכרא פחיתתה, ולא מחליפה בסלע).

מיתיבי (על רב הונא) [**דף נב ע"ב**] יתר על כן מוכרה בשויה (לעיל קתני לה גבי סלע שפיחתה מוכרה בשויה, לפי דמיה ולא ביפה, אלמא מותר לקיימה). מאי לאו שפחתה יותר מכדי אונאתה? לא, יתירה דאכתי לא פחתה בכדי אונאתה, מוכרה בשויה (ביפה).

מתיבי (על רב הונא) עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה, בסלע עד שקל. מאי לאו דפחית פורתא פורתא (וקאמר מותר לקיימה עד שקל, אלמא לא מיחלפא בסלע)? לא, דנפיל לנורא ואפחות בחדא זימנא.

אמר מר יקבנה ויתלנה בצואר בנו או בצואר בתו. ורמינהו לא יעשנה משקל בין משקלותיו, ולא יזרקנה בין גרוטותיו (שברי כלי כסף) ולא יקבנה ויתלנה בצואר בנו ובצואר בתו. אלא, או ישחוק או יתוך (לשון התכה) או יקוץ או יוליך לים המלח?

אמר רבי אלעזר, ואמרי לה רב הונא אמר רבי אלעזר לא קשיא כאן באמצע (יקבנה, דמשנקבה לא סגיא) כאן מן הצד (לפי שהרמאי שימצאנה יקוץ אותה סביב עד שיוציא את הנקב, ומרמה בה את האחרים, ויוציאנה בשקל). **פסק השו"ע א.** יש אונאה במטבעות עד שתות. כיצד, הרי שהיה דינר זהב בכ"ד דינר כסף, וצרפה בעשרים דינר או בכ"ח, הרי זה מחזיר האונאה. היה יתר על זה, בטל הצירוף. פחות מכאן, מחילה. וכן אם היה הסלע חסרה שתות, והיו מוציאים הסלעים במנין ולא במשקל, מחזיר האונאה, שאם היו מוציאים במשקל, אפילו בכל שהוא, חוזר [**הגה** וי"א דשעור אונאה במטבע, אחד מי"ב. ופחות מזה הוי מחילה, יתר על זה בטול מקח. וכל זמן דהוי מחילה, מותר להוציאו לכתחילה ביפה...] חו"מ (רכז,טז). **הרי"ף והרמב"ם** פסקו כר"ש שאונאת מטבע בשישית, שכן הסביר רבא 'מאן תנא טלית ר"ש היא' **וכ"פ השו"ע. אמנם הרא"ש** חלק על הרי"ף, והסביר דרבה גרסינן ולא רבא, שלא מצינו בכל התלמוד שקבע רב אשי דברי רבא קודם אביי כי אביי מלך קודם רבא והיה פותח תחלה בבית המדרש הילכך נקבעו דבריו תחלה, וכיון דגרסינן רבה א"כ הלכה כאביי דבתראה הוא, וכיון שכן הלכה כר' יהודה **וכ"פ הרמ"א. ב.** נפחתה, והחסרה כדי אונאה, אסור לקיימה, מפני שבקל מרמין בה. ולא ימכרנה לאנס או לתגר, מפני שמרמין בה אחרים. ולא יעשנה משקל ולא יזרקנה לתוך גרוטאותיו (פי' שברי כלי כסף ושאר מתכות) אלא יתיכנה או יקבנה באמצעה ויתלנה בצואר בתו, אבל לא יקבנה מן הצד. ואם חסר עד שעמד על חציו, כגון סלע שעמד על שקל ושקל שעמד על דינר ודינר על חציו, מותר לקיימו שאז אי אפשר לרמות בה מפני שניכר לכל הפחת שלו. (**הגה** ומטבע שאין לוקחין אותה רק במשקל, מותר לקיימה, שכל הלוקחה ישקלנה) חו"מ (רכז,יח). **השו"ע פסק** כפסק הרמב"ם שפסק כרב הונא.

נב:

עד מתי מותר להחזיר, בכרכים עד שיראה לשולחני, בכפרים עד ערבי שבתות. מאי שנא בסלע דמפליג (בין כפרים לכרכים) ומאי שנא בטלית דלא מפליג (דקתני בכדי שיראה לתגר או לקרובו, לא שנא כרך לא שנא כפר)? **אמר אביי** כי תנן נמי מתניתין בטלית בכרכין תנן. **רבא אמר** טלית כל איניש קים ליה בגוה. סלע, כיון דלאו כל איניש קים ליה בגוה אלא שולחני, הלכך, בכרכים דאיכא שולחני עד שיראה לשולחני, בכפרים דליכא שולחני עד ערבי שבתות דסלקין לשוקא (לקנות צורך סעודת שבת).

'ואם היה מכירה אפילו לאחר שנים עשר חדש'... היכא, אי בכרכין הא אמרת עד שיראה לשולחני, אי בכפרים הא אמרת עד ערבי שבתות? אמר רב חסדא מידת חסידות שנו כאן (והכי קאמר אם חסיד הוא מקבלה). אי הכי, אימא סיפא אין לו עליו אלא תרעומת. למאן (מי המתרעם) אי לחסיד (קאמר דיש לו תרעומת על המחזיר, מי כופהו לקבל שיתרעם) לא קבולי ליקבלה מיניה, ולא תרעומת תיהוי ליה (טוב לו שלא יקבלנה משיקבלנה ויוציא דיבה על חבירו). ואלא להאיך דקבלה מיניה (כ"ל שיש למתאונה תרעומת על החסיד) ולבתר דמקבלה מיניה תרעומת תיהוי ליה? הכי קאמר הא אחר (שאינו חסיד) אע"פ שאין מקבלה הימנו אין לו עליו אלא תרעומת (דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שלא החזירו בזמנו). **פסק הש"ע** עד מתי חייב להחזיר הדינר או הסלע, בכרכים, עד כדי שיראה לשולחני. ובכפרים, שאין השולחני מצוי שם, יש לו להחזיר עד ערבי שבתות, שבא להוציאה, שאין מכיר הסלע והסרונה ודמיה, אלא השולחני. ואחר זמן זה אין המאנה חייב להחליפה. ומיהו מדת חסידות להחליפה אפילו לאחר זמן זה, אם הוא מכירה, ובלבד שתצא על ידי הדחק הו"מ (רכז,יז).

ונותנה למעשר שני (**כתבו התוס'** אחסרה כדי אונאה קאי, ונותנה למעשר שני בשויה ואינו חושש משום אסימון, דשם מטבע יש עליה, דמי שאינו לוקחה בשויה בתורת מטבע כי אם כמו נסכא אינו אלא נפש רעה, ורב פפא (לקמן) בא להוסיף אפילו שאר מטבעות. מסייע ליה לחזקיה דאמר מחללה ביפה פי' כאילו מתחילה היתה כן ולא חסרה דהיינו בשויה, דאי ממתני' ה"א נותנה למעשר שני בפחות משויה משום דנפש רעה אינו מקבלה בשויה בתורת מטבע, וקמ"ל דלא מיקרי אסימון משום דמי שאינו לוקחה אינו אלא נפש רעה קמ"ל חזקיה דמחללה ביפה כאילו היתה מתחילה כך דכ"ע הכי שקלי לה והיינו בשויה ממש, ופריך דאין לצמצם ולחלל בשויה, ומשני בתורת יפה כלומר שמחלל בפחות מעט משום דאין יכול לצמצם כמו ביפה שמחלל כמו כן בפחות מעט. **והרבי"ם מפרש** דקאי אפחות מכדי אונאה ונותנה למעשר שני בסלע שלם, שאינו אלא נפש רעה מי שאינו מקבלה בסלע שלם, מסייע ליה לחזקיה דאמר אע"פ שפורטה לשולחני בשויה ולא בסלע שלם לפי שהוא מדקדק יותר אפי' הכי מחלל ביפה בסלע שלם, דאזלינן בתר שאר בני אדם שאינם מדקדקים ומקבלין אותה בסלע שלם והשתא הוי ביפה כמשמעו. ופריך והא אמר חזקיה לפי שאי אפשר לצמצם ומשני בתורת יפה כלומר פחות מעט מסלע שלם כמו אם לא חסרה כלל היה מחלל עליה פחות מעט, וקמ"ל חזקיה דמחללה ביפה דאי ממתני' ה"א נותנה למעשר שני בשויה כמו שיתן עליה שולחני לפי שאינו אלא נפש רעה למי שאינו מקבלה בשלם א"כ לא הוי אסימון. **והריב"ן פי'** נותנה למעשר שני בסלע שלם אותה שחסרה כדי אונאה **וקשה על פירושו** דאמאי הוי נפש רעה אותו שאינו מקבלה הלא חייב להחזיר האונאה) **ואינו חושש שאינו אלא נפש רעה.**

אמר רב פפא שמע מינה, האי מאן דמוקים אזוזי (מעמיד עצמו מלקבלם, כשמוצא בהם פגם) מיקרי נפש רעה, והני מילי הוא דסגי להו. מסייע ליה לחזקיה (מתניתין דקתני נותנה למעשר שני) דאמר חזקיה בא לפורטה (בא להחליף סלע חסירה בפרוטות) פורטה בשויה (לפי חסרונה, ולא ירמה את חבירו לפורטה ביפה) בא לחללה (לחלל מעשר שני עליה) מחללה (בדמי סלע) יפה (כאילו היא יפה).

מאי קאמר (בא לפורטה פורטה בשויה מתניתין אתא לאשמועינן, דכיון דפיחתה כדי אונאה אסור להוציאה ביפה)? הכי קאמר אף על פי כשבא לפורטה (בירושלים בפרוטות, ליקח סעודת מעשר על כרחו) פורטה בשויה (יפרטנה בשויה ולא ביפה, אפילו הכי סלע שמה, שאינה אלא נפש רעה) כשהוא מחללה

מחללה ביפה (ואשמועינן חזקיה דמתניתין דקתני נותנה למעשר שני כאילו היא יפה קאמר).

למימרא דסבר חזקיה דמזלזלינן (לצמצם דמי פדיונו) במעשר שני, והאמר חזקיה מעשר שני שאין בו שוה פרוטה (ואין בו כח לתפוס פדיונו שיתן פרוטה ויחללנה, כדאמר לקמן ממעשרו ולא כל מעשר...) אומר הוא וחומשו (שאני צריך להוסיף עליו) מחולל על מעות הראשונות (שחיללתי עליה מעשר שני ועודן בידי, יהא אף זה מחולל על אותו מעשר). לפי שאי אפשר לו לאדם לצמצם מעותיו (לחלל בשווין בצמצום, שמתוך שהוא ירא מלפחות ונמצא אוכלו בלא חילוף הוא מוסיף על דמיו. הילכך, פחות משוה פרוטה זה מחלל על אותו עודף, אלמא לא פרקינן בצמצום, וכל שכן בפחות)?

מאי ביפה בתורת יפה (בשויה כפי דמים ודאין שלה, והכי קאמר כשם שכשבא לפורטה בירושלים לא יקבלוה הימנו להדיא אלא בשויה ויש מזלזלין בדמיה יותר מכדי פחתה כך כשבא לחללה מחללה בשויה, דמים פחותים, 'בתורת יפה' משחלל עליה כפי דמים ודאין שלה, כך לא יחלל על זו אלא בדמים ודאין שלה) דתרי זילי לא מזלזלינן ביה (דאע"ג דתנן נותן למעשר שני חד זילותא אשמועינן דמתחלל על סלע חסירה, ולא אמרינן הרי הוא כאסימון או כמעות הניתנות באסימון, אבל תרי זילי, לחלל עליה מעשר בדמי סלע יפה לא).

גופא, אמר חזקיה מעשר שני שאין בו פרוטה, אומר הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות, לפי שאי אפשר לו לאדם לצמצם מעותיו. **מיתיבי** התרומה והביכורים [הוקשו לתרומה, דקרינהו רחמנא תרומה, דאמר מר (מכות יז.) ותרומת ידך אלו ביכורים] חייבין עליהן מיתה (זר או כהן טמא האוכלו במזיד) וחומש (זר האוכלן בשוגג, דכתיב 'ואיש כי יאכל קדש בשגגה') [דף נג ע"א] ואסורים לזרים (**פירש רש"י** בלא יאכל, ואצטריך למתנייה (לכלורה מיותר, שהרי כתב קודש שחייב עליהם מיתה) משום דבעי למתנייה מה שאין כן במעשר, דאפילו איסור ליכא. **התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו** שבמסכת חלה (פ"א מ"ט) אי אפשר לפרש כן, ששנינו שם החלה והביכורים חייבין עליהם מיתה וחומש ואסורים לזרים, ולא שנינו מה שאין כן במעשר. **וי"ל** שהביאור הוא כמבואר בירושלמי ואסורים לזרים אפילו חצי שיעור (אם למוריתא אם לרבנן לפליגי רבי יוחנן ור"ל ביומא עד.) **ואין לפרש** דאסורה לזרים, ללמד דאפי' על ידי פדיון אינו מועיל להתירו לזרים, דביבמות (עד.) אמר אין לה פדיון שייריה) **והן נכסי כהן** (לקדש בהן את האשה, מה שאין כן במעשר, סתם משנה כרבי מאיר, דאמר מעשר ממון גבוה הוא, והמקדש בו לא קידש) ועולים באחד ומאה [צריכין אחד ומאה לבטל, ואין בטלין ברוב, מה שאין כן במעשר, דבטיל ברוב ולא בעי אחד ומאה, ועל כרחך במעשר שאין לו תקנתא לא בפדייה ולא להעלותו לירושלים קאמר, דאי אית ליה תקנתא אמור רבנן דבר שיש לו מתירין לא בטיל **כתבו התוס** בספרי דריש 'ממקדשו ממנו' דתרומה עולה באחד ומאה, וערלה וכלאי הכרם באחד ומאתים דמתוך שכפל איסורו (שנאסר בהנאה) כפל עלייתו, ואסמכתא בעלמא הוא דמדאורייתא תרומה וערלה וכלאי הכרם בטלים, ברוב ביבש, ובלח בס' כשאר איסורין, דבגיטין (נד:) גבי נפלו ונתפצעו קאמר והא הכא דמדאורייתא בטל ברוב, ובחולין (קטו:) ובפסחים (כד:) יליף איסור הנאה בבשר בחלב מק"ו דערלה ולא פריך מה לערלה שכן צריכה אחד ומאתים להתבטל, וביבמות (עד:) שאומרת הגמ' שתרומה חמורה ממעשר בד' דברים שר"ת שלהם מחפ"ז (מיתה וחומש לזר האוכלה, ואין לה פדיון, ואסורה לזרים) ולא חשיב אחד ומאה, והתם נמי אמר ר' יוחנן והוא שרבו חולין על התרומה. **עוד הסבירו התוס'** באחד ומאה עולין מאיסור להיתר ולוקחים מדה אחת ונותנים לכהן כדתנן במסכת ערלה (ב,א) תרומה ותרומת מעשר עולין בק"א וצריך להרים, הערלה וכלאי הכרם במאתים ואחד ואין צריך להרים, **וטעמא** דצריך להרים טפי בתרומה מבשאר איסורים מפרש בירושלמי משום גזל שבט הכהונה) וטעונין רחיצת ידים [לפירות, שהידים טמאות שניות גזרו בהן רבנן, ושני עושה שלישי בתרומה, מה שאין כן במעשר, שאין טעון רחיצת ידים לפירות, דאמר מר הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח, והכי מוקמינן לה בחגיגה (יח:) **כתבו התוס'** אפילו למגע, דאילו לאכילה אף למעשר טעון כדאמר בחולין (לג:) כל הטעון ביאת

נג.

מים מדברי סופרים (**ביאור רש"י שם** כל דבר שטומא מדרבנן כגון ידיים שחכמים גזרו עליהם טומאה) אסור בתרומה ומותר במעשר דברי ר"מ, וחכמים אוסרין] **והערב שמש** [לטומאה דאורייתא מה שאין כן במעשר, דאמר מר טבל ועלה אוכל במעשר, ומקרא ילפינן לה ביבמות (עד:)]. הרי אלו בתרומה ובכורים, מה שאין כן במעשר. מאי מה שאין כן במעשר, לאו מכלל דמעשר בטיל ברובא (בתמיה) **ואם איתא דחזקיה, הוה ליה דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל** [**כתבו התוס'**, **וא"ת** תרומה נמי יש לו מתירין בשאלה כדאמר בנדרים (נט.) **וי"ל** כדאמר התם מי הוי מצוה לאתשולי עלה **אי נמי** שנתנה לכהן שאינו יכול לשאול עליה עוד (רק התורם עצמו יכול להשאל)]?

וממאי דמה שאין כן במעשר דבטיל ברובא, דלמא לא בטיל כלל? לא מצית אמרת הכי, דלגבי תרומה [משנה זו במסכת בכורים (פ"ב מ"א) **שנויה, הלכך חשיבותא דידה קא מני ואזיל ולאו קולי דידה, שתהא היא עולה ומעשר אינו עולה**] **חומרי דתרומה קתני, קולי דתרומה לא קתני.**

והא קא תני והן נכסי כהן [**כתבו התוס'** שנינו במשנה בביכורים (ג,יב) למה אמרו נכסי כהן ליקח בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, היינו שמותר לקחת בהם גם דברים שאינם ראויים לאכילה, משא"כ במעשר שני ששנינו (מע"ש א,ז) שאין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ממעות מעשר שני. **ותימה** שבמשנה במעשר שני (ה,יב) שנינו 'לא נתתי ממנו למת' לא לקחתי ממנו ארון ותכריכים למת משמע הא לחי דומיא דמת שרי אלמא שרי ליקח בגדים, ולא רק דברי אכילה. **ותירצו ג' תירוצים א.** דהחיא דפ"ה מי"ב אתיא כר' יהודה דאמר ממון הדיוט הוא. **ב.** תרוייהו כר' יהודה ובגדים דוקא שהגוף נהנה מהם שרי, אבל עבדים אסורים מיתורא דקרא. **ג.** תרוייהו כר"מ ומן התורה שרי לקנות כל מילי, ומדרבנן הוא דאסור (כ"ל המשנה שהתירה לקחת לבניס שאינם לבני מאכל ליבנה שכן הוא מן התורה)]? **לא סלקא דעתך** (דלא בטיל כלל, אלא ודאי בטיל ברוב קאמר) **דתניא בהדיא מעשר שני בטיל ברובא. ובאיזה מעשר שני אמרו** (שבטל ברוב) **במעשר שאין בו שוה פרוטה** (שנתערב בחולין) **ושנכנס לירושלים ויצא** (ונתערב בחולין). **לקמן מפרש דלית ליה תקנתא, לא באכילה ולא בחילול). ואם איתא לדחזקיה ליעבד ליה לדחזקיה, וניחל ליה על מעות הראשונות** (ומלוע בטל ברוב, ולא הוי כ'דבר שיש לו מתירין')? **דלא פריק** (לא פדה מעשר עד הנה, שיהו מעות מעשר בידו). **וניתי מעשר** (שוה חצי פרוטה) **דאית ליה, ונצטרפינהו** (יביאנו אצל המעורב, ויאמר המעורב וזה מחוללים על פרוטה זו, ואשתכח דיש לו מתירין)? **דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי** (לתפום פרוטה זו בקדושת מעשר, שהמעורב מן התורה בטל ברוב, דכתיב 'אחרי רבים להטות' ורבנן הוא דאמרו היכא דיש לו מתירין לא ליבטול, הלכך אין איסור מעשר בזה אלא מדרבנן, הילכך אין מצטרף עם זה לתפום פדיונו, נמצא שוה חצי פרוטה שהביא נאכל בלא חילול, אבל דחזקיה מעות הראשונות כבר נתפסו). **וניתי דמאי** (חצי שוה פרוטה דמעשר שני של דמאי הלקוח מעם הארץ, דאיסורו ופדיונו דרבנן, דמדאורייתא כל אדם נאמן על המעשרות)? **דלמא אתי לאתויי ודאי** [**ואז נמצא שוה חצי פרוטה שאינו מעורב נאכל בלא חילול** **כתבו התוס'** וא"ת במנחות (לא.) קאמר רבי שמעון שזורי פעם אחת נתערב לי טבל בחולין ואמר לי רבי טרפון לך וקח בשוק (פירות של השוק חייבים במעשר מדרבנן כדין דמאי) ועשר עליו (על התערובת שגם היא חייבת במעשרות מדרבנן, כיון שהטבל בטל ברוב) ולא גזרינן דלמא אתי לאתויי ודאי **וי"ל** דהתם ליכא למגזר דלמא אתי לאתויי ודאי דידע שפיר דאין מפרישין מן החיוב על הפטור, אבל הכא לא אסיק אדעתיה דלא מצטרפי דאורייתא ודרבנן לחלל על מטבע אחת). **וניתי שתי פרוטות** (נחושת) **ונחלל עלייהו מעשר בפרוטה ומחצה ונחלל האי** (מעורב) **על היאך** (חצי פרוטה) **יתירא** (דהויא ליה כדחזקיה)? **מי סברת פרוטה ומחצה** (מעשר) **תפסה שתי פרוטות** (בקדושה, דנמצי היאך לאיצטרופי בהדייהו שכבר נתפסו). **לא, פרוטה תפסה פרוטה** (מן המעשר) **וחצי פרוטה** (הנותר במעשר) **לא תפסה** (לפרוטה שניה, **ואם תאמר המעורב בו יצטרף להשלים**) **הדר הויא ליה דאורייתא ודרבנן, ודאורייתא ודרבנן לא מצטרפי** (**ואם באת לומר דחזקיה נמי היכי משכחת שיש עודף, על ידי מי נתפס, משכחת**

ליה במחלל מעשר בסלע שלם או בשקל או באיסר, שאפילו לא היה המעשר שוה אלא שלש פרוטות נתפס כל האיסר). וניתי איסר (שלם, ויחלל עליו מעשר בפחות מדמיו) דלמא אתי לאתויי פרוטות (ומעשר בפרוטה ומחצה, ונמצא שוה חצי פרוטה נאכל בלא חלול, הלכך טוב לו שיבטל ברוב **כתבו התוס'** וא"ת והא דתנן במע"ש (ב,ח) הפורט סלע ממעות מ"ש אלמא מחללין מעשר על פרוטות וא"א לצמצם שישוה מעשר לפרוטות שלימות וא"כ אותו פחות משוה פרוטה אוכל בלא חלול **וי"ל** דמייתי איסר בהדייהו **וא"ת** דלמא מייתי פרוטות לבד כדגזר הכא **וי"ל** דהתם לא טעי דידע דחצי פרוטה לא תפסה, אבל הכא טעי דלא מסיק אדעתיה דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי).

'ושנכנס לירושלים ויצא' ואמאי, וליהדר ונעייליה (עם תערובתו, ויאכלנו בירושלים **כתבו התוס'** לעיל גבי אין בו שוה פרוטה לא פריך הכי שיעלנו לירושלים דאיירי ברחוק מירושלים הרבה ומקרי בהכי אין לו מתירין, אבל הכא דקתני משנכנס לירושלים ויצא, משמע אפי' לא יצא אלא פסיעה אחת, ואמאי ולעייליה)? בשנטמא. ונפרקיה (קא סלקא דעתך ביש בו שוה פרוטה נמי קאמר) דאמר רבי אלעזר מנין למעשר שני שנטמא, שפודין אותו [דף נג ע"ב] אפילו בירושלים (שאין מעשר טהור נפדה שם, דכתיב 'כי ירחק ממך...'ונתת בכסף ולא כשהיה בירושלים) שנאמר כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ ואין שאת אלא אכילה, שנאמר וַיִּשָּׂא מַשְׂאֹת מֵאֵת פָּנָיו? אלא, בלקוח בכסף מעשר שני (ולא הוא עצמו היה מעשר, אלא צרכי סעודה שלקח בירושלים בכסף מעשר). לקוח בכסף מעשר נמי ליפרקיה, דתנן הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא יפדה? כרבי יהודה דאמר יקבר (דקא סבר לא אלים למיתפס פדיונו **כתבו התוס'** בספרי מפיק טעמא משום דכתיב הַכסף כסף ראשון ולא כסף שני. **וא"ת** שבדף (מה.) אמרינן כסף ראשון ואפי' כסף שני **וי"ל** דה"מ כסף על כסף אבל לחלל ב' פעמים פירות על כסף, לא. **וא"ת** דבמעשר שני (ג,י) תנן אמרו לו לר' יהודה ומה מעשר שנטמא נפדה, לקוח לא כל שכן, אמר להם לא אם אמרתם במעשר שנפדה טהור ברחוק מקום תאמרו בלקוח שאינו נפדה... אם כן טעמא אחרינא אית ליה ולמה לי קרא בספרי **וי"ל** דאסמכתא בעלמא הוא **אי נמי** טרח וכתב לה קרא). אי רבי יהודה, מאי איריא יצא, אפילו לא יצא נמי (גם כן אין לו היתר ע"י פדיון כיון שמלובר בפירות לקוחים **כתבו התוס'** מעיקרא דשני בשנטמא ה"מ למפרך הכי אלא דעדיפא מיניה פריך)?

אלא, לעולם בטהור (בין מעשר בין לקוח, ודקאמר נעייליה וניכליה) ומאי יצא (נמי דקאמר) דנפול מחיצות (חומת ירושלים, ושוב אין מעשר נאכל שם עד שיעמדו מחיצות, דבעינן לפני ה' תאכלנו, ובפדייה נמי לא דקלטוהו מחיצות מלפדותו עוד משנכנס לתוכו).

והאמר רבא [במסכת מכות (כ.)] מחיצה לאכול דאורייתא, מחיצות לקלוט דרבנן (מחיצה שנאמרה בתורה לא הוזכרה אלא לאכול בתוכה, ושאמרו במשנה מחיצות קולטות אותם מלפדות עוד אם יצא, דרבנן היא). וכי גזרו רבנן כי איתנהו למחיצות, כי ליתנהו למחיצות לא גזרו רבנן (לאו רבא קאמר לה אלא המקשה קאמר, מדאמר רבא קליטת מחיצות מדרבנן בעלמא היא, והשתא דנפול מחיצות ליתא לההיא גזירה, דכי גזור רבנן היכא דאיתנהו, וזה הוציא את המעשר לחוץ, אבל כי ליתנהו לא גזור, הלכך ניפרקיה, ואמאי בטלי)? לא פלוג רבנן בין איתנהו למחיצות בין ליתנהו למחיצות [בין יוצא מתוכן לנפלו, דקליטת מחיצות גזרו בסתם, בין איתנהו בין ליתנהו [**הקשו התוס', תימה** דבסנהדרין (קיג.) משני כי גזרו רבנן כי איתנהו למחיצות ולא קאמר דלא פלוג רבנן כדקאמר הכא. **ונראה שלא קשה** ששם הגמ' מבארת את דין המשנה שמעשרות של עיר הנידחת אינם נשרפים כמו שלל עיר הנידחת, אלא נגנזים (**פירש רש"י שם** לכיון שמעשר שני נקלט קודש, אין שורפין אותו מחמת קדושתו) **ומסקנת הגמ'** שמדובר במעשר טהור מעיר אחרת שעלה לירושלים, וכשנגמר דינה של אותה העיר להיות עיר הנידחת, היה המעשר בירושלים. אלא שקשה שאם בשעת גמר דין היה המעשר בירושלים, מדוע לא יאכל, הרי קלטוהו מחיצות ירושלים, והצילוהו מדין עיר הנידחת שהרי שלל ירושלים אין לו דין עיר הנידחת (**הסביר בשיעורי ר' שמואל על סנהדרין קיב: כתב** הבילור בזה נראה לכיון לירושלים נתמעטה מדין עיר הנידחת הה"נ 'שלל ירושלים' הופקע מחלות דין עיר הנידחת, ולהכי אף דעיר אחרת ואסקוה לירושלים כל שקלטוהו מחיות ונעשה שלל ירושלים, שוב אינו נאסר באיסורא דעיר הנידחת) ולכך

נג:

מעמידה הגמ׳ שמדובר שנפלו המחיצות של ירושלים לאחר גמר דין, ועל פי דברי רבא שאמר שהדין שמחיצות ירושלים קולטות את המעשרות לעניין שלא יוכל יותר לפדותם אם יצאו מירושלים הוא דין דרבנן, וממילא יוצא שמדאורייתא מעשרות שהיו בירושלים בשעת גמר דין, דינם כשלל עיר הנידחת, שהרי אינם ממון גבוה, כיון שבאפשרותו לאוכלם, אלא שחכמים תיקנו שמחיצות ירושלים קולטות את המעשרות, ושוב אי אפשר להוציאם, א״כ תקנתם עוקרת דין תורה, שמחמת תקנה זו אין למעשרות דין של עיר הנידחת, ועל זה אומרת הגמ׳ שחכמים תיקנו את הדין של קליטת המחיצות רק במקרה שמחיצות ירושלים עומדות, אבל במקרה שהמחיצות נפלו, לא תיקנו חכמים את תקנתם במקום שנעקר דין תורה, ולכן חל דין של עיר הנידחת על המעשרות, אף שבשעת גמר דין של עיר הנידחת המחיצות היו קיימות, כיון שלאחר גמר דין הם נפלו, לא תיקנו חכמים את תקנתם נגד התורה. **ממילא לא קשה על הדין כאן** כי כאן עוסקת הגמ׳ בחומרא של חכמים שמעשר שקלטוהו מחיצות אינו נפדה, ובזה אומרת הגמ׳ שלא חילקו חכמים בתקנתם, וגזרו אף שנפלו המחיצות, ובסנהדרין הגמ׳ עוסקת בקולא שיוצאת מדברי חכמים, ובזה חילקו חכמים, בין במקרה שהמחיצות קיימות, למקרה שנפלו המחיצות. **אבל** אם נפלו המחיצות קודם גמר דין, אע״ג דלא הוי שלל ירושלים, מ״מ לא חל עליו גמר דין, דה״ל כגבולים, וה״ל שלל שמים כיון שאינו ראוי לאכול ולא לפדות שהרי קליטת המחיצות לעניין פדיה היא גם שנפלו המחיצות כדאמר בשמעתין דלא פלוג רבנן, ממילא הוי ממון גבוה, ועל ממון גבוה אין דין של עיר הנידחת, ויעלוהו כשיעשו מחיצות. **א״נ** דוקא מיירי בנפול מחיצות קודם גמר דין ולא הוי כמו בגבולים דכיון שהיה בירושלים שעה אחת בזמן שעמדו מחיצותיה, וכיון שהיה ראוי לאכלו שעה אחת הוה ליה ממון הדיוט, ושלל ירושלים לא הוי כיון דנפול מחיצות בשעת גמר דין, אבל נפול מחיצות אחר גמר דין כיון דהוי שלל ירושלים בשעת גמר דין תו לא פקע, והשתא אתי שפיר טפי בפשיטות כי איתנהו בשעת גמר דין גזור למיהוי שלל ירושלים כי ליתנהו בשעת גמר דין לא גזור (**ע״ע כילור כזה כמהרש״ל**). **וא״ת** דמשמע דיגנזו משום דחל עלייהו גמר דין, אבל היכא דלא חל עלייהו גמר דין יאכלו אם תבנה החומה, והא אמרינן בזבחים (נט.) כשהיה מזבח שלם ונפגם ונבנה אין חוזרין ונראין **וי״ל** דדוקא זבחים שעומדים לעבודת מזבח אין חוזרים ונראין, אבל מעשר או בשר זבח לאחר העבודה או שירי מנחה שכל אלו עומדים לאכילה חוזרין ונראין)].

רב הונא בר יהודה אמר רב ששת (הא דאותבת לחזקיה מרישא דקתני באיזה מעשר אמרו שאין בו שוה פרוטה, וקשיא לך ליעבד כדחזקיה, לא קשיא...) חדא קתני מעשר שני שאין בו שוה פרוטה שנכנס לירושלים ויצא (דקליטת מחיצות מעכבת מלחללו עוד על מעות הראשונות). אמאי, וניהדר ונעייליה וניכליה (בירושלים עם תערובתו)? דנפול מחיצות [והיינו יצא דקתני **כתבו התוס׳** פי׳ רוב מחיצות דאי נפול מקצתם אע״ג דאסור לטלטל בשבת מ״מ מקרי מחיצה לענין אכילת מעשר וקדשים קלים כדאמרינן בפסחים (סו.) דההיא שמעתתא דהלל צריך להעמיד אחר שנפרצו בה פרצות לכך לא היו יכולין להוליך סכיניהם בשבת לעזרה לשחוט פסחיהם דקודם שנפרצו היו מותרים לטלטל כדאמר רבי יוחנן (עירובין ו:) ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה״ר, ואעפ״כ בלילה היו אוכלין פסחיהם). ונפרקיה, האמר רבא מחיצה לאכול דאורייתא, מחיצה לקלוט דרבנן, וכי גזרו רבנן כי איתנהו למחיצות, כי ליתנהו למחיצות לא גזרו רבנן? לא פלוג רבנן. אי הכי, מאי איריא אין בו שוה פרוטה, אפילו יש בו נמי (לאו בר אכילה ולאו בר חילול הוא, ואמאי תני באיזה מעשר אמרו בשאין בו שוה פרוטה)? לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא יש בו (דכיון דבר פדייה הוא) דקלטן ליה מחיצות (חיילא עליו קליטת מחיצות דרבנן, ולא מיפרוק תו). אבל אין בו, אימא לא קלטו ליה מחיצות (אימא בכהאי גוונא לא לגזור רבנן קליטת מחיצות דרבנן לפדייה, דמילתא דלא שכיח היא לחללו על מעות הראשונות, וניעבד ליה כדחזקיה) קמ״ל. **פסק הרמב״ם א.** היתה הסלע חסירה שתות או פחות משתות אם היתה יוצאת ע״י הדחק מחלל עליה לכתחלה בשוה סלע ואינו חושש... מע״ש (ד,יט). **הסביר הר״י קורקוס** שפירוש הרמב״ם כפירוש ריב״ן. **ב.** הפודה מע״ש והיה לו מע״ש אחר שלא נפדה אם אין בחומשו שוה פרוטה דיו שיאמר הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות לפי שא״א לאדם לצמצם את מעותיו מע״ש (ה,ה). **ג.** מעשר שני בטל ברוב, באיזה מעשר אמרו במעשר שנכנס לירושלים ויצא ונפלו מחיצות, שהרי אין שם מחיצות להחזירו לשם ואי אפשר לפדותו מאחר שנכנס ואף על פי שאין בו שוה פרוטה, ונמצא דבר שאין לו מתירין ובטל ברוב... מע״ש (ו,טז).

תנו רבנן וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אִישׁ מִמַּעֲשְׂרוֹ ממעשרו ולא כל מעשרו, פרט למעשר שני שאין בו שוה פרוטה (שאינו בכלל גאולה, ולימדך שאינה תופסת פרוטה).

איתמר, רב אמי אמר אין בו (שוה פרוטה שנינו, אבל אם יש בו שוה פרוטה בר גאולה הוא, ותופס פדיונו **כתבו התוס'** שאין בו שוה פרוטה אין תופס פדיון, ולא בעי למדרש אין בו שוה פרוטה אין מוסיף חומש אבל פדיון תופס, דסברא לאוקמא מיעוטא בגופה ולא בחומש, דפחות משוה פרוטה לא חשיב ממון לתפוס פדיון, אבל למ"ד אין בחומשו קשה דטפי הוה ליה למדרש דאינו מוסיף חומש) **רב אסי אמר** אין בחומשו (שוה פרוטה שנינו, דלאו בר גאולה הוא עד שיהא בו שוה ארבע פרוטות, כדי שיהא ראוי לתוספת חומש דכתיב בהאי קרא). **רבי יוחנן אמר** אין בו, **רבי שמעון בן לקיש אמר** אין בחומשו.

מיתיבי מעשר שני שאין בו שוה פרוטה, דיו שיאמר הוא וחומשו מחולל על מעות ראשונות (כדחזקיה, ולא אמרינן ימתין עד שיעלנו לירושלים או ימתין עד שיצרפנו עם אחר, דכיון דבחומשיה ליכא פרוטה לא קחשיב ודיו בכך). בשלמא למאן דאמר אין בחומשו היינו דקתני דיו, דאע"ג דבדידיה אית ביה, כיון דבחומשיה ליכא שפיר. אלא למאן דאמר אין בו, מאי דיו (מאי רבותיה דאצטריך למתני דיו, ליתני אומר הוא וחומשו...)? קשיא. **פסק הרמב"ם** הפודה מע"ש והיה לו מע"ש אחר שלא נפדה, אם אין בחומשו שוה פרוטה דיו שיאמר הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות לפי שא"א לאדם לצמצם את מעותיו מע"ש (ה,ה). **פסק כריש לקיש כנגד ר' יוחנן** כיון שאסיקנא על ר' יוחנן בקשיא. **וכתב הר"י קורקוס** ואע"פ שבג' הלכות שפסקו כר"ל יש בהם דאסיקו לר' יוחנן בקשיא ואפ"ה הזכירו אותם וא"כ היה להם להזכיר גם זאת, הא לא קשיא, שהרי כאן נחלקו גם רב אמי ורב אסי וכיון שהוא מחלוקת אמוראים אחרים לא תלו אותה כר"ל לחוד.

איבעיא להו חומשא מלגיו (על שוה עשרים זוז מוסיף ארבע, שהן חומשו של קרן) או חומשא מלבר (על ארבעה רבעים מוסיף החמישית מן החוץ, דהוו להו לעשרים זוז חמשא זוזי)?

אמר רבינא, תא שמע [גבי מקדיש ופודה הקדשו תנן לה במסכת ערכין (כז.)] הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם בעשרים, הבעלים קודמין, מפני שמוסיפין חומש (ועשרים שלהן הוו עשרים וחמשה, דאילו שאר כל אדם לא יוסיף חומש). אמר אחד הרי עלי בעשרים ואחד [**דף נד ע"א**] הבעלים נותנין עשרים ושש (על כרחן עשרים ושש, שאי אפשר לתת לזה באחד ועשרים, שנמצא הקדש נפסד בחמשה סלעים, ולבעלים נמי לא פחתינן מן הקרן ששמאה איש אחר, הלכך נותנין עשרים ואחד לקרן וחמשה לתוספת חומש, ועל עילויו של זה שהעלה בדמיו סלע אין מוסיף חומש, אלא על קרן ששמאה הוא). עשרים ושנים הבעלים נותנין עשרים ושבע. בעשרים ושלש הבעלים נותנין עשרים ושמונה. בעשרים וארבע הבעלים נותנין עשרים ותשע. עשרים וחמש הבעלים נותנין שלשים [והתם (ערכין כז:) פריך ונימא לגיזבר אתא גברא בחריקאי הרי בא אחר תחתינו, שחפץ ליתן כמה שעולה קרן וחומש שאמרתי, ואין הקדש נפסד ולמה נכוף את זה לתת שלשים, וסיום המשנה אמר אחד הרי הוא שלי בעשרים ושש אומר הגעתיך] לפי שאין מוסיפין חומש על עילוי של זה. שמע מינה חומשא מלבר (מדקתני חומש על עשרים סלעים חמש סלעים הרי חומש מן החוץ) שמע מינה.

כתנאי וְיָסַף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו שיהא הוא וחומשו חמשה (היינו חומש מלבר, שהוא רביע של קרן) דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר חמישיתו חומשו של קרן. **פסק הרמב"ם** הפודה מעשרו לעצמו בין שהוא שלו בין שנפל לו בירושה בין שניתן לו בטבלו מתנה כמו שביארנו, הרי זה מוסיף עליו חומש, אם היה שוה ד' נותן חמשה, שנאמר ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו מע"ש (ה,א). **כתב הכס"מ** איפשיט בגמ' חומשא מלבר.

איבעיא להו חומש מעכב (אכילה חוץ לחומה, עד שיתן החומש) או אינו מעכב? ארבעה בארבעה פריק, ואכנפשיה (מאיליו, אינו בכלל הפדיון, שארבעה הזוזים פדו מעשר שהוא כנגדם) מוסיף חומש, אלמא חומש לא מעכב. או דלמא ארבעה בחמשה פריק (כך הוא גזירת הכתוב שהחומש מן הפדיון הוא, ואין שוה ארבעה נפדין בפחות מחמשה) וחומש מעכב (**כתבו התוס', וא"ת** והלא בהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ומסתמא הוא הדין במעשר **וי"ל** דודאי אם אמר הוא וחומשו מחולל על פרוטה מועיל, אבל כי לא מזכיר בהדיא החומש לא מהני)?

אמר רבינא תא שמע הדמאי (מעשר שני של דמאי שחייבו חכמים להפריש הלוקח מעם הארץ) אין לו חומש (אם פודהו בעליו) ואין לו ביעור (בשנה שלישית, שנצטוו ישראל לבער כל מעשרותיהם מן הבית, ולתת למי שהם רוצים כדכתיב מקצה שלש שנים...) הא קרן יש לו (דכל זמן שלא פדאו אסור לאוכלו חוץ לחומה). מאי טעמא (אין לו חומש ויש לו קרן) קרן דמעכב בדאורייתא (במעשר דאורייתא) איתא בדרבנן (במעשר דמאי דרבנן), חומש דלא מעכב בדאורייתא ליתא בדרבנן.

לימא כתנאי נתן את הקרן ולא נתן את החומש, רבי אליעזר אומר יאכל, רבי יהושע אומר לא יאכל. אמר רבי נראין דברי רבי אליעזר (שיאכל) בשבת (מפני כבוד שבת לא יעכב מלאכול בשביל חומש) ודברי רבי יהושע (שלא יאכל) בחול (**הסבירו התוס'** סבר חומש לא מעכב ולכך בשבת חילל, אבל בחול לא חילל דחיישינן לפשיעה ובשבת לא חיישינן משום עונג).

מדאמר נראין דברי רבי אליעזר בשבת (אבל בחול אינו רואה את דבריו) מכלל דפליגי אפילו בחול (אמר יאכל, ובמעשר ודאי קאמר) מדאמר נראין דברי רבי יהושע בחול מכלל דפליגי אפילו בשבת. מאי לאו, בהא סברא קמיפלגי, דרבי אליעזר סבר חומש לא מעכב, ורבי יהושע סבר חומש מעכב?

אמר רב פפא לא, דכולי עלמא חומש לא מעכב (שיהא האוכלו לוקה עליו משום 'לא תוכל לאכול בשעריך') והכא בחיישינן לפשיעותא (הא דקאמר רבי יהושע לא יאכל מדרבנן קאמר, שמא יפשע ויתיאש, ולא יתן חומש עוד) קמיפלגי. מר סבר חיישינן לפשיעותא, ומר סבר לא חיישינן לפשיעותא. **פסק הרמב"ם** הפודה מע"ש לעצמו, ונתן את הקרן ולא נתן את החומש אף על פי שאין החומש מעכב והרי נתחלל, לא יאכל עד שיתן החומש ואפי' בשבת גזירה שמא יפשע ולא יתן מע"ש (ה,יב). **כתב הכס"מ** פסק כר' יהושע. **הקשה הרדב"ז** קשיא לי א"כ הוה לן למפסק בשבת כרבי אליעזר ובחול כרבי יהושע כדאמר רבי **ותירץ** וי"ל דאין פוסקין הלכה מפי משנה, ותו דנראין אתמר הילכך הדרינן לכללין רבי אליעזר ורבי יהושע הלכה כרבי יהושע.

אמר רבי יוחנן הכל מודים בהקדש שחילל, הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק (את החומש, וליכא למיחש לפשיעותא).

ובהקדש לא פליגי, והתניא נתן את הקרן ולא נתן לו את החומש, רבי אליעזר אומר חילל, וחכמים אומרים לא חילל. אמר רבי נראין דברי רבי אליעזר בהקדש, ודברי חכמים במעשר. מדאמר נראין דברי רבי אליעזר בהקדש (הואיל וגזברין תובעין אותו) מכלל דפליג אפילו במעשר, מדקאמר נראין דברי חכמים במעשר מכלל דאינהו פליגי אפילו בהקדש [**הקשו התוס'** תימה לישני דה"ק נראין דברי ר' אליעזר לר' יהושע בהקדש שאף ר' יהושע לא פליג אלא במעשר דהכי משני בחולין (יב.) ואי גרסינן הכא תרי זימנין 'נראין' אי אפשר לתרץ כן. **וכן לספרים** שגרסו בברייתא 'נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש' לא קשה כלל, שלפי גירסא זו אין לפרש את כונת רבי שבהקדש לא נחלקו ר"א ור' יהושע, שהרי הלשון 'נתן לו' משמעותו לתת לגזבר, ולשון זו שייך רק בפדיון הקדש]. מ"כ קשה על ר' יוחנן שכתב שבהקדש כ"ע מודיס?

אלא, אי אתמר הכי אתמר, אמר רבי יוחנן הכל מודים בשבת בהקדש שחילל, חדא, דכתיב וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג. ועוד הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק. **פסק הרמב"ם** הפודה קדשיו אין החומש מעכב, אלא מאחר שנתן את הקרן יצא הקדש לחולין ומותר ליהנות בו, ומדברי סופרים שאסור לו ליהנות עד שיתן

החומש שמא יפשע ולא יתן, אבל בשבת מפני עונג שבת התירו לו לאכול ואף על פי שעדיין לא נתן את החומש והרי הגזברין תובעין אותו ערכין (ז,ג).

אמר רמי בר חמא הרי אמרו (בכורות נא.) **הקדש אינו מתחלל על הקרקע [כתבו התוס'** קשה ששמואל סובר לקמן (נז:) שכשהיו רוצים לבנות בניין בהקדש, היו לוקחים את האבנים בהקפה (מטעם שלא לו שבשעת הבניה יהיו האבנים קדושות, כדי שלא יבואו האומנים לידי מעילה) ולאחר שבנו היו משלמים למוכרים בדמי הקדש, ואז חלה הקדושה על האבנים והמעות הופכות להיות חולין, נמצא שחלול קדושת המעות ע"י אבנים המחוברות לקרקע. **למ"ד** (חולין טז.) תלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש אתי שפיר, ואפי' למ"ד חשוב כמחובר מ"מ כיון דאם לא היה קדוש סופו ליעקר, כיון שאסור לבנות באבני חולין, לכן מקרי תלוש] **דרחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו [ואם המקדיש יגאל... ויסף חמישית כסף ערכך עליו והיה לו כתבו התוס' וא"ת** אי כסף דוקא מטלטלין נמי לא, ואי גמרינן מנזקין ועבד דכתיב בהן 'ישיב' לרבות שוה כסף בכסף, א"כ קרקע נמי **וי"ל** דדרשינן בכלל ופרט וכלל 'ויסף חמישית' כלל 'כסף' פרט 'והיה לו' חזר וכלל, וכן משמע בבכורות (נא.) דתנן אין פודין את הבכור בקרקעות... ולא בהקדשות ומפרש בגמ' ולא הקדשות בכל אלו, והתם גבי בכור דריש בכלל ופרט וכלל. **וא"ת** דאי לא הוה כתב אלא כסף לחודיה היינו לומדים ממזיק ועבד עברי שמועיל בהם שוה כסף בכסף, והשתא דכתיבי כללי ממעטינן קרקעות, א"כ נמצא הכלל בא למעט. **וי"ל** דהכא כסף מיותר דה"מ למכתב 'חמישית ערכך', וגבי בכור נמי 'ופדויו מבן חדש תפדה בערכך ה' שקלים' ומדכתיב כסף למדרשיה לפרטא הוא דאתא] **חומשו מהו שיתחלל על הקרקע, תרומה (זר האוכלה בשוגג) אינה משתלמת (מעות) אלא (פירות) מן החולין (שהתשלומין נעשין תרומה כדכתיב בו את הקודש מה שהוא נותן לו נעשה קודש, אלמא מידי דחזי להכי בעינן) דרחמנא אמר וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ דבר הראוי להיות קדש, חומשה מהו שישתלם שלא מן החולין (מעות או בגדים שוה כסף)? מעשר אין מתחלל על האסימון, דרחמנא אמר וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ לרבות כל דבר שיש עליו צורה. חומשו מהו שיתחלל על האסימון?**

אתגלגל מלתא ומטא לקמיה דרבא, אמר להו אמר קרא 'עליו' (בכולהו חומשין כתיב 'יוסף עליו') לרבות חומשו כמותו [כתבו התוס', וא"ת והלא אין חומש מעכב א"כ אין חומש כמותו, ובסמוך גבי מעשר נמי אמרינן דאין מוסיף חומש על החומש **וי"ל** ד'עליו' לא מיירי אלא בדבר שמשלם קרן משלם חומש (**ביאור הגרי"ל סולוביי"יק** ר"ל דגזיה"כ לעליו נוגעת לקדושת החפצא להחומש, דקדושתו שוה לקדושת הקרן. ומאידך הדיניס לאין חומש מעכב ושלא לשלם חומש על חומש אינם נוגעים לקדושת החפצא אלא נוגעים לחיובי הגברא, וע"ז לא חלה גזיה"כ דעליו שחומשו כמותו)].

אמר רבינא אף אנן נמי תנינא (**כתבו התוס'** ה"מ לאתויי מתני' דמייתי בסמוך דמשלם חומשא דחומשא, וכיון שנעשה החומש תרומה א"כ משתלם מדבר הראוי להיות קודש. **ומיהו יש לדחות** דמצי לשלם בכל דבר, וכי משלם דבר הראוי להיות קודש אז נעשה תרומה. **אי נמי** מהך דהכא עדיפא ליה לאתויי דקתני בהדיא חומש מן החולין) **הגונב תרומה ולא אכלה** (דהיא חוזרת בעין) **משלם תשלומי כפל** (של קנס גניבה במעות) **דמי תרומה** (כמה שהיא שוה לימכר בשוק, ודמיה פחותין מדמי חולין, שאינה ראויה אלא לכהנים, ואינה ראויה בימי טומאתו, ואם מטמאה אסורה באכילה לפיכך דמיה מועטים, והיינו דקאמר דמי תרומה). **אכלה** (בשוגג, דלא ידע שהיא תרומה) **משלם שני קרנים** (אחד לקרן ואחד לכפל) **וחומש** (בשביל אכילתה), קרן וחומש מן החולין (פירות מתוקנין) והקרן (השני, שהוא בא מחמת כפל של קנס גניבה) דמי תרומה (כלומר מעות כמו שנמכרת תרומה בשוק). **[דף נד ע"ב]** שמע מינה חומשו כמותו (דמשתלם פירות ולא מעות) שמע מינה. **פסק הרמב"ם** כל הפודה קדשיו מוסיף חומש, ואחד המקדיש עצמו או אשתו או היורש מוסיפים חומש כמו שבארנו, ואף החומש לא יהיה אלא מן המטלטלין, והחומש שמוסיף הרי הוא כהקדש עצמו ודין אחד להם ערכין (ז,ב).

אמר רבא גבי (אשם) גזל (גזילות) כתיב (אם גזל וכפר ונשבע לשקר) **וַחֲמִשָּׁתָיו יֹסֵף עָלָיו** ('חמישיתיו' חמישיות הרבה) **ותנן** (נמי זימנין דאיכא טובא) **נתן לו את הקרן** (לאחר שנשבע

והודה ונתחייב קרן וחומש) ונשבע לו על החומש (שחזר וכפר את החומש ואמר נתתיו לך, ונשבע והודה) הרי זה מוסיף חומש על חומש [שכפר, וכן אם חזר ונתן לו חומש ראשון שנשבע עליו, וחזר וכפר ונשבע על חומש שני והודה מוסיף חומש על חומש שני, וכן לעולם **כתבו התוס'** וא"ת והא לעיל (מח.) בעינן יחד לו כלי או נטל וחזר והפקידו אצלו (**הסכיל המהר"ם** ומ"כ על כרחך ל"ל לייחל כלי לחומש הראשון ומ"כ נעשה קרן ופשיטא למוסיף עליו חומש) **וי"ל** דמ"מ ס"ד כיון שבא מתורת חומש לא מייתי עליה קרבן ואין מוסיף עליה חומש אחר קמ"ל (**התוס' רא"ש תירץ** שעל כפירת חומש אין לריך יחוד כלי, כיון שהוא בא מחמת כפירת פיקדון, דינו של כפירת החומש ככפירת הפקדון)] עד שיתמעט הקרן (חומש שהוא מחוייב כבר וחוזר וכופרו קרוי קרן, עד שתהא כפירת שבועתו ב...) פחות משוה פרוטה.

גבי תרומה (אוכל תרומה בשוגג) כתיב וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו (כתיב חמישיתו דלא משמע אלא חד חומש, ואפילו הכי תנן בה חומשא דחומשא, כגון אם נתן קרן וחומש מן החולין כמשפטו, ונעשו התשלומין תרומה, וחזר ואכל אותו חומש משלם אותו וחומשו) ותנן האוכל תרומה בשוגג משלם קרן וחומש אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך [שמן של תרומה, דסיכה כשתייה, ושתייה כאכילה, דאמרינן ביומא (עו.) שתייה כאכילה מואכלת לפני ה'... וכתיב ביה תירושך, וסיכה כשתייה, דכתיב ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו, אבל אם ביערה על ידי דבר אחר אינו משלם חומש, דאיש כי יאכל קדש כתיב, פרט למזיק את התרומה על ידי דבר שאינה אכילה] אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה משלם חומשה וחומשא דחומשא.

ואילו גבי (פדיון) מעשר (שני, דכתיב ביה נמי וחמישיתו יוסף עליו) לא מכתב כתיב (משמעות דחמישיות הרבה) ולא מיתנא תנא (חומשא דחומשא, כגון אם חזר וחילל את החומש הראשון **כתבו התוס'** לא מיתנא תנא לא הן ולא לאו. **וא"ת** והתנן במסכת מעשר שני (ב,ו) סלע של חולין ומעשר שנתערבו מביא בסלע מעות ולא קתני בסלע וחומש מעות אלמא תנן דאין מוסיף חומש על חומש **וי"ל** דלא חשש להזכיר אותו חומש. תדע, שהרי על קרן שני מוסיף חומש כדתני במנחות (פב.) המתפיס מעות מעשר שני בשלמים כשהוא פודה מוסיף ב' חומשין אחד למעשר ואחד לקדש, ואפ"ה לא קתני מביא בסלע וחומשו של קרן מעות) ולא איבעויי איבעיא לן (אם מוסיף חומש על חומש אם לא, דפשיטא לן דלא מוסיף, דלא אשכחן ביה רמז בקרא כדאשכחן בתרומה רמז פורתא, כדבעינן למימר קמן, דבתרומה כתיב ויסף חמישיתו ולא כתיב יסף כדגבי מעשר, ולשון ויסף משמע שתי תוספות, יוסיף וחוזר ויוסיף, אבל יסף חדא משמע).

גבי הקדש (הפודה את הקדשו) כתיב וְאִם הַמַּקְדִּישׁ יִגְאַל אֶת בֵּיתוֹ וְיָסַף חֲמִישִׁית כֶּסֶף עֶרְכֶּךָ, ותנן הפודה את הקדשו מוסיף חומש. חומשא תנן, חומשא דחומשא לא תנן. מאי (אם חזר וחילל את החומש, מהו שיוסיף חומש, מי אמרינן האי ד...) גבי תרומה (אע"ג דלא כתיב חמישיתיו תנן בה חומשא דחומשא, משום...) דכתיב ויסף (דמשמע שתי תוספות) גבי קדש נמי הא כתיב ויסף, או דלמא [טעמא דתרומה לאו משום משמעותא הוא, אלא משום דקיימא לן גורעין ומוסיפין ודורשין, הלכך...] גבי תרומה כתיב ויסף, אי שקלת ליה לוי"ו דויסף ושדית ליה על חמשיתו הוה ליה חמישיתיו (ונשתמע חמישיות הרבה). גבי הקדש כתיב ויסף חמישית, אע"ג דכי שקלת ליה ל'ו' דויסף ושדית ליה על חמישית סוף סוף הוה ליה חמשיתו [וא"ת נישדייה באמצע תיבה ונקרי חמישיות כסף ערכך, לא אשכחן גורעין ומוסיפין להפסיק את התיבה, אלא או בראשה או בסופה, כדאמרינן ביומא (מה.) 'ולקח מדם הפר' דם מהפר יקבלנו].

ותיפוק ליה דהוה ליה הקדש שני (מאי קמבעיא ליה לרבא, תיפוק ליה דאם חזר וחילל את החומש הראשון אין מוסיף חומש, דהוה ליה הקדש שני, אפילו חזר וחילל קרן עצמו

שהתפים תחת הראשון אין מוסיף חומש) ואמר רבי יהושע בן לוי (ויליף לה מקרא בשמעתא) אהקדש ראשון מוסיף חומש, על הקדש שני אין מוסיף חומש? אמר ליה רב פפי לרבינא, הכי אמר רבא חומש כתחילת הקדש דמי (שהרי מאיליו ניתוסף, ולא נתפס תחת הראשון, הלכך, בעיין מטעם דהקדש שני לא תיפשוט ליה, משום הכי מספקא ליה).

מאי הוה עלה? אמר רב טביומי משמיה דאביי אמר קרא וְיָסַף חֲמִישִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ מקיש חומשו לכסף ערכו, מה כסף ערכו מוסיף חומש, אף כסף חומשו נמי מוסיף חומש (**כתבו התוס'** ומ'עליו' לא מצי דריש כדפרישית לעיל, ו'מכסף ערכו' נמי לא מצי מפיק שלא יתחלל על הקרקע, דלא אתא אלא לאורויי דכי איתיה לחומש בעולם הוי דינו כמו קרן להוסיף עליו חומש. **עוד כתבו התוס'** הקדש ומעשר הפוכים זה מזה דמעשר אין מוסיף חומש על חומש, ועל חלול שני מוסיף חומש כדאמר במנחות (פב.) והקדש הוי איפכא). **פסק הרמב"ם א.** האוכל את החומש בשגגה ה"ז מוסיף עליו חומשו, שהחומש כקרן לכל דבר, וכן מוסיף חומש על חומש לעולם... תרומות (י,טו). **ב.** פדה פירות מעשרו והוסיף חומש וחזר ופדה הפדיון לעצמו פעם שנייה מוסיף חומש שני על הקרן בלבד ואינו מוסיף חומש על החומש מע"ש (ה,ג). **ג.** ...והחומש הרי הוא כתחילת ההקדש ואם נהנה בו מוסיף חומש על החומש מעילה (א,ה).

גופא, אמר רבי יהושע בן לוי על הקדש ראשון מוסיף חומש, ועל הקדש שני אין מוסיף חומש. אמר רבא מאי טעמא דרבי יהושע בן לוי אמר קרא וְאִם הַמַּקְדִּישׁ יִגְאַל אֶת בֵּיתוֹ המקדיש ולא המתפים (זה תחת הראשון, שהשני נתפס בקדושה של אחר ולא מחמת עצמה באה לו).

תני תנא קמיה דרבי אלעזר וְאִם בַּבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה (הוה ליה למכתב ואם בהמה טמאה... ואם בבהמה מאי היא, אלא הכי קאמר בהקדשות שהן כבהמה טמאה קאמר לך קרא...) וּפָדָה בְּעֶרְכֶּךָ (ויסף חמישיתו). מה בהמה טמאה מיוחדת שתחילתה הקדש (ולקמיה פריך מי לא משכחת לה נמי שתהא הקדש שני, שיתפיסנה לבדק הבית תחת בדק הבית אחר) וכולה לשמים (שאין לבעלים בה כלום, דסתם הקדש בהמה טמאה לבדק הבית היא) ומועלין בה (השתא קא סלקא דעתך דמעילה ממש קאמר, ולא אפשר ליה לאוקומא הכי, חדא דקרא לא במעילה משתעי, ועוד דאפילו לית גבה כל הני שייכא מעילה לענין הקדש) אף כל שתחילתה הקדש וכולה לשמים מועלין בה.

אמר ליה רבי אלעזר לתנא בשלמא כולה לשמים למעוטי קדשים קלים (**כתבו התוס'** דלית בהו מעילה, ה"מ למפרך הא קרא במעילה לא משתעי) כיון דאית להו לבעלים בגוייהו לית בהו מעילה. אלא תחילת הקדש למעוטי מאי, תחילת הקדש הוא דאית ביה מעילה, סוף הקדש לית ביה מעילה, דלמא לענין חומש קאמרת (הך מעילה לאו מעילה ממש קאמר, ולא בנהנה מן ההקדש אלא בחומש קאמר, ובבא לפדות הקדש קאמר, וקרי לחומש מעילה משום דבמעילה נמי שייך חומש, ולמעוטי הקדש שני אתא **כתבו התוס'** וא"ת הא כבר ממעטינן הקדש שני מן המקדיש ולא מן המתפים **וי"ל** דקרא דלעיל מיירי במקדיש ביתו והכא מיירי בבהמה טמאה דהוי מטלטלין, וצריכי. ומשום הכי לעיל נמי איצטריך כסף ערכו להוסיף חומש על חומש משום דלא כתיב חמישיתו גבי מקדיש ביתו אף על גב דבקרא דמקדיש בהמה טמאה כתיב ויסף חמישיתו **עוד כתבו התוס'** פרש"י ומועלים בה היינו ומוסיף חומש. **ותימה** והלא שלמים אינה כולה לשמים ומוסיף חומש כדאמר במנחות (פב.) **וי"ל** דבמסקנא דתורת כהנים מרבה אף קדשים קלים, והכי איתא התם מה יש לי לרבות פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים מנין לרבות קדשי קדשים וקדשים קלים ת"ל בבהמה טמאה ואם כל בהמה טמאה וכי פריך לעיל בשלמא כולה לשמים למעוטי קדשים קלים דליכא מעילה לא מסיק אדעתיה מסוף הברייתא דמרבה אף קדשים קלים) וכרבי יהושע בן לוי? אמר ליה אין, הכי קאמינא.

אמר ליה רב אשי לרבינא בהמה טמאה בתחילת הקדש איתא [**דף נה ע"א**] באמצע הקדש ליתא (נהי דבסוף הקדש לא משכחת לה משום דלאו למזבח חזיא, ולא לשקעה בבנין, מיהו, בהקדש שני משכחת לה, שמתפיסה תחת אחר, וחוזר ופודה אותה)? אמר ליה לפי שאינה בסוף הקדש (ומשום הכי אימעיט אמצע

הקדש מינה, כדמפרש ואזיל דמדמינן לסוף הקדש). אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא באמצע הקדש מיהא איתא, ולוסיף נמי חומש? אמר ליה הרי הוא כסוף הקדש, מה סוף הקדש (נפקא לן מינה ד...) אינו מוסיף חומש, אף אמצע הקדש אינו מוסיף חומש (וסוף הקדש ודאי בלא מיעוטא דקרא נמי לא שייך ביה חומש, דהא לא פריק ליה, מיהו, אהני מיעוטא דקרא לדמויי ליה אמצע הקדש, דבלאו מיעוטא לא מצית למיגמר אמצע הקדש מסוף הקדש, דהתם משום דלא שייכא ביה חומש הוא).

אמר ליה רב זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מאי חזית דמדמית ליה (אמצע הקדש) לסוף הקדש, נדמייה לתחילת הקדש (**כתבו התוס'**, **וא"ת** איך העלתה הגמ' לדמות אמצע הקדש לתחילת הקדש, הרי הפסוק 'בבהמה' בא למעט שבאחד השלבים של הקדש אין שייך חומש, ואין לומר שהפסוק בא למעט סוף הקדש שהרי אין חומש שייך בו כיון שאין נפדה עוד **ותירצו ג' תירוצים א.** מדובר באופן שלקח אבנים כדי לשקען בבנין ונמלך עליהם לפדותם ואעפ"כ נקרא סוף הקדש כיון שמתחילה היה דעתו לשקען. **ב.** כגון שנפל הבנין ורוצה לפדות האבנים. **ג.** הכי פריך מנ"ל למעוטי אמצע הקדש דלמא קרא לא אתא אלא למעוטי אין כולה לשמים)? אמר ליה מסתברא, לסוף הקדש הוה ליה לדמויי שכן נתפס מנתפס. אדרבה, לתחילת הקדש הוה ליה לדמויי, שכן דבר שיש אחריו קדושה מדבר שיש אחריו קדושה? כדאמר רבא [כלומר, בהדיא אימעיט אמצע הקדש מינה, כדאמר רבא ביומא (לד.)] העלה (דכתיב גבי סדר המערכה 'ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר, וערך עליה הָעולה' ה' יתירה דריש שתהא היא...) עולה ראשונה [שלא יהא הקטר קודם לתמיד של שחר **כתבו התוס'** עולה ראשונה ר"ל הכתובה ראשונה בקרבנות בפרשת פינחס והיינו תמיד של שחר וכן פי' רש"י בפסחים (נח:) **אי נמי** ראשונה שהקריבו ישראל במדבר למאן דאמר דעולת תמיד הואי **אי נמי** ראשונה לחינוך המזבח כדאמר במנחות (מט.) אין מחנכין את המזבח אלא בתמיד השחר] הכי נמי הטמאה טמאה ראשונה (למעוטי הקדש שני שלמין מוסיפין עליו חומש).

תניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי פרה זו תחת פרה של הקדש, טלית זו תחת טלית של הקדש הקדשו פדוי [אע"פ שלא שם דמים קצובין, דקיימא לן הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל, ושרי לאיתהנויי מיניה **כתבו התוס'**, **וא"ת** והכתיב 'והיה הוא ותמורתו יהיה קדש' **י"ל** דהכא מיירי בקדשי בדק הבית ואפילו בתמימים דאמר בתמורה (ה:) המתפים תמימים לבדק הבית אע"פ שעובר בלא תעשה מה שעשה עשוי. והא דאמרינן התם כל הראוי לגבי המזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם היינו דכשפודין אותו מוכרין אותו לצרכי עולות **אי נמי** מיירי אפילו בקדשי מזבח וכגון שקדם המום להקדש דאינו עושה תמורה. אבל אין לפרש דמיירי אפילו קדם הקדשו למומו וכגון דידו אקודש, דלא עביד תמורה אלא היכא דאנח ידו אחולין, דפרה זו תחת פרה של הקדש משמע דידו אחולין] ויד הקדש על העליונה (שאם דמים הללו יתירים על דמי ההקדש קנה הקדש, ואם הקדש יתר עליהם ישלים על כרחו). פרה זו בחמש סלעים תחת פרה של הקדש, טלית זו בחמש סלעים תחת טלית של הקדש הקדשו פדוי (אע"פ שאינו שוה, ולא תימא הואיל ושם לה דמים, ואינה שוה כמה שאמר אין דבריו כלום, אלא הקדש פדוי, והוא ישלים **עוד כתבו התוס'** הכא לא גרסינן יד הקדש על העליונה דכיון שנתכוון לחלל הקדש אפילו שוה הרבה על דבר מועט מחולל כדקאמר שמואל לקמן, אבל ברישא שלא הזכיר שום שוה לא היה בדעתו לקנות ההקדש אלא לחללו שוה בשוה לכך ישלים ואם הותיר יד הקדש על העליונה, ולכך לא עירב לשנות הבבות יחד). על הקדש ראשון מוסיף חומש, על הקדש שני (אם חזר ופדה את זה) אין מוסיף חומש. **פסק הרמב"ם** ...והקדש ראשון הוא שחייב בתוספת חומש, אבל הקדש שני אינו מוסיף עליו חומש, שנאמר ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית המקדיש ולא המתפים ערכין (ז,ד).

משנה האונאה ארבעה כסף (למקח סלע, וכדאמרן דהוה ליה שתות) והטענה שתי כסף (שאין שבועת דיינין על הטענה פחותה משתי מעות כסף, שיטענו שוה שתי כסף יש לי בידך, וזה יודה לו מהם שוה פרוטה, ויכפור השאר, או יודה הכל ויכפור פרוטה) וההודאה שוה פרוטה (כדפרשינן, להיות הודאה במקצת, ויתחייב שבועה). חמש פרוטות הן ההודאה שוה פרוטה, והאשה מתקדשת בשוה פרוטה,

והנהנה בשוה פרוטה מן ההקדש מעל, והמוצא שוה פרוטה חייב להכריז [אבל בציר מהכי לא כדאמרן (כז.) מ'אשר תאבד ממנו' פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה] והגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפילו למדי (אם הודה שנשבע לשקר, דלא הויא ליה כפרה עד שיחזירנו לידו ממש ולא לשלוחו, כדכתיב ונתן לאשר אשם לו).

(**גמרא**) תנינא חדא זימנא האונאה ארבעה כסף, מעשרים וארבעה כסף לסלע, שתות למקח? הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה אצטריכא ליה. הא נמי תנינא שבועת הדיינין, הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה? סיפא אצטריכא ליה, דקתני חמש פרוטות הן.

'חמש פרוטות הן...' וליתני נמי האונאה פרוטה (כגון אם היה המקח בשש פרוטות)? **אמר רב כהנא** זאת אומרת אין אונאה לפרוטות [**פירש רש"י** בפחות מאיסר, שהוא מטבע של כסף. **אמנם הרמב"ם מכירה (יב,ד)** כתב כל שהוא יותר מפרוטה יש אונאה וחייב להחזיר. **והרא"ש פירש** אין אונאה פחות ממעה, שהוא מטבע הכסף הפחות ביותר]. **ולוי אמר** יש אונאה לפרוטות.

וכן תני לוי במתניתיה חמש פרוטות הן האונאה פרוטה, וההודאה פרוטה, וקדושי אשה בפרוטה, וגזל בפרוטה (לחייבו קרבן שבועה אם נשבע לשקר, ולהוליכו אחריו) וישיבת הדיינין בפרוטה (למי שיש לו עדים, או שחייב מודה ודוחהו מלשלם, ישבו הדיינין ויכופו אותו).

ותנא דידן מאי טעמא לא קתני ישיבת הדיינין [**כתבו התוס'** תימה לישני דאית ליה דרב קטינא דנזקקין אפילו לפחות משוה פרוטה, דבסמוך אמר דלוי דתני ישיבת הדיינין לא איצטריך אלא לאפוקי דרב קטינא **וי"ל** דמסקינן דבתחילת דין מודה רב קטינא דבעינן שוה פרוטה, להכי פריך ותנא דידן ליתני ישיבת הדיינין דמשמע תחילת ישיבה, וכי משני אלוי לאפוקי דרב קטינא, סבר דרב קטינא אית ליה דנזקקין אפילו להתחיל ולישב]? תנא ליה גזל (מכיון דתנא גזל בפרוטה שמע מינה ממונא הוא, וכפינן). ומי לא תני גזל וקתני אבידה? הנך אצטריכא ליה, גזל (לאשמועינן ל...) הגוזל מחבירו שוה פרוטה ונשבע לו, יוליכנו אחריו ואפילו למדי. אבידה המוצא אבידה שוה פרוטה חייב להכריז, ואף על גב דזל (בין מציאה להכרזה).

ולוי, מאי טעמא לא תני אבידה בפרוטה? תנא ליה גזל. ומי לא קתני גזל וקתני ישיבת הדיינין? ישיבת הדיינין אצטריכא ליה לאפוקי מדרב קטינא דאמר בית דין נזקקין אפילו לפחות משוה פרוטה. ולוי, מאי טעמא לא קתני הקדש? בחולין קמיירי, בקדשים לא קמיירי. אלא תנא דידן דקא מיירי בקדשים, נתני מעשר בפרוטה (דבציר מהכי לא תפים פדיונו)? כמאן דאמר אין בחומשו פרוטה (**כתבו התוס'** ולמ"ד אין בו קשה, וכן נמי איתותב לעיל). וליתני חומש מעשר בפרוטה (דבציר מהכי לא תפים פדיונו)? בקרנא קא מיירי, בחומש לא קא מיירי.

גופא, אמר רב קטינא בית דין נזקקין אפילו לפחות משוה פרוטה. מתיב רבא וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם [**דף נה ע"ב**] לרבות פחות משוה פרוטה להישבון (ואת דריש, דכל אתין וגמין ריבויין). לקדש אין, אבל להדיוט לא?

אלא אי אתמר הכי אתמר, אמר רב קטינא אם הוזקקו בית דין לשוה פרוטה (בין תובע לנתבע) גומרין אפילו לפחות משוה פרוטה (אם חזר השני ותבעו פחות משוה פרוטה קודם שעמדו בית דין משם נזקקין לו) תחילת הדין בעינן פרוטה, גמר הדין לא בעינן פרוטה. **פסק השו"ע א.** אין המאנה חייב להחזיר עד שתהיה האונאה יתר על פרוטה. היתה פרוטה בשוה, אינו מחזיר (**הגה** וי"א דחייב להחזיר פרוטה). חו"מ (רכז,ה). **פסקו הרי"ף והרמב"ם** אין הלכה כלוי **ולכן פסק הרמב"ם** שצריך שתהיה האונאה יותר מפרוטה (דלא כרש"י דבעינן איסר) **וכ"פ השו"ע. אמנם הרא"ש פסק כרמ"ה** שפסק כלוי, **וכ"פ הרמ"א. ב.** אין הדיינים יושבים לדון בדין פחות משוה פרוטה, ואם הוזקקו לשוה פרוטה, גומרים דינם אפילו לפחות משוה פרוטה חו"מ (ו). **פסק הרמב"ם**

א. מע"ש שאין בחומשו שוה פרוטה אינו מוסיף עליו חומש מע"ש (ה,ד). **ב.** המועל בפחות משוה פרוטה בין בזדון בין בשגגה משלם את הקרן ואינו חייב חומש ולא קרבן, ויראה לי שאינו לוקה על פחות משוה פרוטה אם היה מזיד מעילה (ז,ח).

משנה חמשה חומשין הן, אלו הן האוכל תרומה (גדולה בשוגג) ותרומת מעשר, ותרומת מעשר של דמאי [שהלוקח מעם הארץ צריך להפריש מספק, אבל תרומה גדולה של דמאי ליכא, דלא חייבוהו חכמים להפריש, כדאמרינן בסוטה (מח.) לפי ששלח בכל גבול ארץ ישראל וראה שלא היו מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד, אלמא זהירין היו בה] והחלה והבכורים מוסיף חומש [דכל הני איקרו תרומה, בתרומת מעשר כתיב 'והרמותם ממנו תרומת ה'' בחלה כתיב חלה תרימו תרומה, בבכורים כתיב ותרומת ידך, ואמר מר אלו בכורים (מכות יז.) וכל הני חד נינהו, דמשם אחד הן באין]. והפודה נטע רבעי [מוסיף חומש בפדיונו, דפדיון נטע רבעי קדש קדש גמר ממעשר, בקדושין (נד:) גבי נטע רבעי כתיב קדש הלולים וגבי מעשר כתיב כל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ הוא קודש לה', והני תרי נמי חד חשיב להו, דמחד קרא נפקי, דחומש בנטע רבעי לא כתיב, אלא ממעשר יליף] ומעשר שני שלו מוסיף חומש (דוקא נקט, שאם חילל של אחרים אין מוסיף חומש, איש ממעשרו כתיב) הפודה את הקדשו (ולא של אחרים, דהמקדיש כתיב) מוסיף חומש, הנהנה (בשוגג) שוה פרוטה מן ההקדש מוסיף חומש (דחייב קרבן מעילה וחומש) והגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו מוסיף חומש.

(גמרא) אמר רבא קשיא ליה (משנתינו) לרבי אלעזר תרומת מעשר של דמאי, וכי עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה (להוסיף על תרומת מעשר של דמאי חומש, שאין הפרשתו אלא מדבריהם **כתבו התוס'** אע"ג דבכמה מקומות עשו אפי' יותר משל תורה, היינו היכא דשייך לקנום כדי

לעשות סייג, אבל הכא אפילו בתרומת מעשר ודאי לא הוה שייך למקנם חומש אם לא שאמרה תורה (כ"ל חיוב חומש בזר שאכל תרומה אינו קנס אלא גזירת הכתוב, שהרי חייב חומש רק בשוגג) ולכך לא היה לקנום בשל דמאי ומשני דה"נ עשו הולד ממזר אע"פ שאין סברא אלא משום דבאשת איש הולד ממזר)?

אמר רב נחמן אמר שמואל הא מני רבי מאיר היא, דאמר עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה. דתניא המביא גט ממדינת הים (לאשה, שעשאו בעלה שליח להוליכו לגרש, הצריכוהו לומר בפני נכתב ונחתם, והתם מפרש לפי שאין בקיאין לשמה, ואין עדים מצויין לקיימו) נתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם (**כתבו התוס'** נכתב לא נקט אלא משום רבנן, דלר"מ אין צריך לומר נכתב, דא"ר יהודה אומר היה ר"מ אפי' מצאו באשפה שאינו נכתב לשם אותה אשה כשר) **יוציא** (מי שנשאה על ידי גט זה) והולד ממזר, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אין הולד ממזר (**כתבו התוס'** מדלא קאמרי רבנן לא תצא דעדיפא טפי, מכלל דסבירא להו דתצא אף על גב דאין הולד ממזר). **כיצד יעשה** [**כתבו התוס'** פירוש לרבנן כיצד יעשה אם ניסת שלא יצטרך להוציא **אי נמי** לר"מ כיצד יעשה קודם שניסת ולא יצטרך גט אחר, אבל אחר שניסת אין נראה לר"מ שיהיה שום תקנה (**הריטב"א הביא** שיש מפרשים שאף לר"מ מועילה תקנה זו שלא יהיה הולד ממזר)] **יטלנו ממנה** (**כתבו התוס' וא"ת** ויאמר בפני נכתב ונחתם בעודנו בידה, וכי תימא צריך לומר קודם נתינה האמר בגיטין (ה.) כגון שנתנו לה ולא הספיק לומר עד שנתחרש **ויש לומר** דצריך לומר אחר נתינה מיד שנתגרשה בעודם עסוקים באותו ענין) **ויחזור ויתננו לה בפני שנים, ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם.**

ולרבי מאיר, משום דלא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר? אין, רבי מאיר לטעמיה, דאמר רב המנונא משמיה דעולא, אומר היה רבי מאיר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר.

מתיב רב ששת מחללין אותו (גבי מעשר שני של דמאי קתני לה) כסף על כסף, נחושת על נחושת, כסף על נחושת (**כתבו התוס', וא"ת** כיון דתנא דמחללים כסף על כסף אע"ג דאסור בודאי אפילו מדוחק, כ"ש כסף על נחשת דשרי, דאפי' בודאי מדוחק שרי כדאמר בסמוך **וי"ל** איידי דתנא נחשת על פירות

דפליגי בה רבי מאיר ורבנן תנא נמי כסף על נחשת דהוי נמי טבעא אפירא) **ונחושת על הפירות (ואפילו חוץ לירושלים) ויחזור ויפדה את הפירות (ויעלה הכסף לירושלים, דכתיב וצרת הכסף) דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים יעלו פירות ויאכלו בירושלים (ולא הזקיקוהו לכך לחזור ולחללן, ואם רוצה מעלה הפירות עצמן,** דהקילו בו **כתבו התוס'** פרש"י שלר"מ בעינן וצרת הכסף בידך, וחכמים אומרים אם ירצה יעלה הפירות עצמן. **וקושיית הגמ' לפירושו** שבדמאי מותר לחלל כסף על נחושת אף שלא במקום דוחק, ובודאי מותר לעשות רק מדוחק, א"כ מוכח שמקל בדמאי יותר מודאי, וקשה על מה שאמרה הגמ' שר"מ מחמיר בדמאי כודאי. **וקשה לפירושו** דמכמה מקומות יכל להביא שמצינו דמאי קל מודאי, דבדמאי (א,ב) שנינו הדמאי אין לו חומש ואין לו ביעור. ובמתני' תנן נמי מעשר שני מוסיף חומש ולא קתני של דמאי כדקתני גבי האוכל תרומת מעשר. ועוד מדקאמר מדוחק אין שלא מדוחק לא משמע דשאר המשנה אתיא ליה שפיר, והלא עדיפא ה"מ למפרך דכסף על כסף אסור בודאי אפי' מדוחק מדלא מתנה על אחד מן הסלעין ובדמאי שרי, ועוד מה שפירש דלפדות הפירות עדיף מלעלות, אפכא משמע בכמה דוכתי דבמעשר (ג,י) גבי לקוח בכסף מעשר שני שנטמא... אמר להם לא אם אמרתם... תאמר בלקוח שאינו נפדה טהור ברחוק מקום אלמא לקוח צריך להעלותו, וכן בכמה דוכתי. **לכן נראה לפרש** דלר"מ אם ירצה יפדה הפירות, וחכ"א סוברים שלא יכול לפדותם, אלא צריך להעלותם. **וקושיית הגמ' על פירוש זה** על מה שתירץ שמואל שר"מ מחמיר בדמאי יותר מחכמים, והכא מיקל טפי מחכמים. **אבל** הא לא קשיא ליה אמאי לר"מ מוסיף חומש בתרומת מעשר של דמאי כודאי ובפדיון לא מחמיר, דדוקא באכילה שעושה עבירה מחמיר בדמאי כמו בודאי אבל בפדיון שאינו עושה עבירה לא החמירו. ולפירוש זה הוצרך להביא את המשנה דמחללין כסף על נחשת מדוחק שלא תאמר כמו כן מיקל ר"מ בודאי וא"כ משוה הוא דמאי לודאי כמו בתרומת מעשר, לכך מייתי דגבי ודאי אין מחללין כסף על נחשת שלא מדוחק, וכאן שנינו שמתיר בדמאי אפי' שלא מדוחק, ולכן מקשה הגמ' שיוצא שר"מ מקל בדמאי יותר מחכמים. **ואביי בהמשך הגמ'** אמר שאין קושיא דשמא ר"מ מחמיר גבי מיתה בדמאי כודאי יותר מחכמים, וגבי פדיון מעשר שני שהאיסור לאכול מעשר שני בלא פדיון מחוץ לירושלים הוא לאו לא מחמיר כמו בודאי, ורבנן אף על גב דמחמרי גבי לאו, גבי מיתה דתרומת מעשר של דמאי אין נראה להם לקנוס חומש כדפ"ל דאפילו בודאי לא היה לקנוס אם לא שצותה תורה. **ומיהו קשה על פירוש זה** דגרסינן במשנה בדברי ר"מ ובלבד שיפדה הפירות, שמלשון זו משמע שמחמיר שצריך לפדות את הפירות (ולא כמו שפירשו שלא ילא יפלה) **וי"ל** כך פירוש הגמ' מחללין כסף על כסף אפילו לחזור ולפדות אותו הכסף על דבר אחר וכן נחשת על הפירות דומיא כמו שפירש כסף על כסף, 'ובלבד שיפדה' פירוש בלבד שיהא דעתו מתחילה כשחלל נחשת על הפירות לחזור ולפדות הפירות אז מותר, אבל אם היה אז דעתו להעלותם ונמלך לפדותן צריך להעלותן).

ומי מחללינן כסף על נחושת (מסקנא דתיובתא דאותיב רב ששת היא, והכי קאמר שמענו לר' מאיר דמיקל בפדיון דמאי לחללו כסף על כסף, כסף על נחושת, ובמעשר ודאי מי מחללינן כי האי גוונא, אפילו כסף על נחושת דדמי לפדיון) והא תנן סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו (ורוצה ליהנות בשל חולין) מביא בסלע מעות (מביא מעות נחושת בדמי סלע) ואומר כל מקום שישנה סלע של מעשר שני מחוללת על מעות הללו (נמצאו שתיהן חולין והמעות מעשר). ובורר את (הסלע) היפה שבהן ומחללו עליה (המעות (נחושת) הללו, ותהא היא מעשר, והמעות והסלע השני חולין כבראשונה) **[דף נו ע"א]** (לפיכך הזקיקוהו לכל אלה לחללו תחילה במעות, וחוזר ומחלל המעות, ולא אמרו שיטול היפה שבהן ויאמר אם זו של מעשר הרי טוב, ואם זו של חולין הרי של מעשר מחוללת על זו) מפני שאמרו מחללין אותו כסף על נחשת מדוחק (אבל כסף על כסף לאו דרך חילול הוא, ואפילו מדוחק נמי לא, וכיון דאף כסף על נחושת לא התירו אלא בדוחק, הלכך...) לא שיקיים כן (שבזיון מעשר הוא, ועוד שהפרוטות מחלידות) אלא שחוזר ומחללן על הכסף.

קתני מיהת (גבי מעשר ודאי) מחללין (כסף על נחושת) מדוחק. מדוחק אין, שלא מדוחק לא (וכיון דאמר כסף על נחושת מדוחק, וגבי דמאי תנא מחללין, אלמא לרבי מאיר לא עשו בו חיזוק)?

אמר רב יוסף אע"פ שמיקל רבי מאיר בפדיונו, מחמיר הוא באכילתו (של מעשר שני של דמאי, ומתניתין באכילה קאי). דתניא לא

התירו למכור דמאי (לא התירו לחבר הלוקח דמאי שימכרנו לאחרים עד שיעשר) אלא לסיטון בלבד (סיטון חבר לא הצריכוהו לעשר, אלא מוכרו כשהוא דמאי, והלוקחו ממנו יפריש מעשרותיו, שהכל יודעין שהסיטון מכמה עמי הארץ לוקח, שהסיטון מן המשפיעין למכור במדה גסה הוא, דרכו לקנות פירות מרובין ומוכרן לחנוונים **כתבו התוס'** וא"ת דבב"ב (פח.) אמרינן הלוקח ירק מן השוק גמר בלבו לקנות את הירק קנה ונתחייב במעשר ואי אפשר להחזירו אלא א"כ יעשר אלמא אין מוכרין דמאי לעם הארץ, א"כ כיצד מותר לסיטון חבר למכור פירות שאינם מעושרים **וי"ל** דהכא איירי למכור לחבר **ותו י"ל** כמו שהתירו להאכיל לעניים ולאכסנאים דמאי כך התירו למכור לסיטון ולבעל הבית כשמוכרה במדה גסה) ובעל הבית (הלוקח מעם הארץ) בין כך (בין שבא לחזור ולמכור במדה גסה לחנוונים כסיטון) ובין כך (בין שבא לחזור ולמכור במדה דקה כחנוונים בחנות פרוטה פרוטה) צריך לעשר (קודם שימכור, לפי שהלוקח ממנו סבור שהן מפירות ארצו, וכיון שהוא חבר מחזיקין אותו בחזקת שעישר, ואין מפרישין) דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אחד הסיטון [שבא למכור במדה גסה כדרך המשפיעין וכדרך הסיטונות מוכר ושולח לחבירו, שחזקה כל המוכרים ונותנין במדה גסה בחזקת שלא עישרו דמאי הם, והלוקח מהם מעשר ואוכל, במסכת דמאי (ב,ה) מפרש איזו מדה גסה ביבש שלשה קבין, בלח שוה דינר] ואחד בעל הבית מוכר, ושולח לחבירו, ונותן לו במתנה, ואינו חושש.

מתיב רבינא הלוקח מן הנחתום [עם הארץ **כתבו התוס'** הכי איתא מתניתין דדמאי (ה,ג) הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת ומן הצוננת על החמה ואפי' מדפוסים הרבה דברי ר"מ, רבי יהודה אוסר שאני אומר חטים של אמש היו משל אחד ושל היום משל אחר. הלוקח מן הפלטר מעשר מן כל דפוס ודפוס דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מאחד על הכל. והשתא קשה קושיית הגמ', מאי קאמר 'בשלמא מן הצוננת, אלא מדפוסים הרבה אמאי' אדרבה מן הצוננת על החמה קשה טפי דמיקל מרבי יהודה, דרבי יהודה אוסר, אבל אדפוסים הרבה לא פליג, כדקתני שאני אומר חטים של אמש היו משל אחר, משמע דלא פליג אלא אצוננת (ר"ל שהלך לומר שזה משל אמש וזה משל היום הוא שזה חס וזה לונן) ועוד ראיה שר' יהודה החמיר רק בחמה וצוננת, דאפילו בפלטר דאסר ר' מאיר שרי ר' יהודה מאחד על הכל כ"ש בנחתום. **וי"ל** דה"פ דמתניתין הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת אפילו הן החמה והצוננת מדפוסים הרבה דברי ר"מ ר' יהודה אוסר בצוננת על החמה היכא שהם מדפוסים הרבה שאני אומר של אמש דהיינו הצונן משל אחר כיון דאיכא נמי דפוס משונה משל היום. **והשתא** פריך שפיר בשלמא צונן וחמה מדפוס אחד כדרבי אילעאי דשרי בדיעבד בודאי ולכך בדמאי מעשר אף לכתחילה, אלא כשהחמה וצוננת בדפוסים הרבה אמאי שרי הלא רבי יהודה אוסר שם, אלמא רבי מאיר מיקל טפי מרבנן ורבינא ידע שפיר דאסר ר"מ בפלטר משום דמתרי ותלת זבין אלא דמ"מ פריך מכח דמיקל ר' מאיר מרבנן, ואביי משני דלאו בקולא והומרא תלי טעמא דר"מ אלא ברגילות ומנהג, דנחתום מחד גברא זבין ולוקח פעמים ב' מיני תבואות והכל דאחד ועושה אותם בשני דפוסין כדי לידע איזו מתבואה רעה ואיזו מטובה, ורבי יהודה סבר כיון שהיא חמה וצוננת וגם הדפוסים משונים מוכח מילתא דמשני בני אדם לקח, אבל בשינוי של דפוסים לחוד אפי' בפלטר לא חייש רבי יהודה) מעשר (דמאי) מן החמה על הצוננת, ומן הצוננת על החמה, ואפילו מדפוסים הרבה (דפוסין הרבה אין הכרות דומות זו לזו, ויש לומר שנחתום הזה לקח כרות של דפוס זה מאיש אחד, וכרות של דפוס זה מאיש אחר, ועמי הארץ יש מהם שמעשרין ויש מהן שאין מעשרין, ושמא זה לא עישר וזה עישר, והמפריש מזה על זה מפריש מן החיוב על הפטור, ואין שם מעשר חל עליו, ונתן טבל לכהן, או מן הפטור על החיוב, ואין שם מעשר חל עליו, ונמצא שאין שכנגדו מתוקן, לא חיישינן בדמאי להכי, ותלינן למימר מחד גברא זבין) דברי רבי מאיר.

(ואי עשו חיזוק כשל תורה...) בשלמא מן הצוננת על החמה (אע"פ שהחמה יפה מן הצוננת לא חיישינן) כדרבי אילעאי, דאמר רבי אילעאי מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה שנאמר וְלֹא תִשְׁאוּ עָלָיו חֵטְא בַּהֲרִימְכֶם אֶת חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ, אם אינו קדש נשיאת חטא למה [**כתבו התוס'**, **וא"ת** דלמא נשיאות חטא משום דאוכלו בלא הפרשה אחרת **וי"ל** דמשמע קרא דאהפרשה גרידא הוי נשיאות חטא (לף שלא לוכל)] מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה. אלא אפילו מדפוסים הרבה, ליחוש

דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור, ומן הפטור על החיוב?

אמר אביי רבי אלעזר שפיר קא קשיא ליה (וכי עשו חיזוק) ושמואל (דשני הא מני ר' מאיר היא, ואייתי ראיה מן המביא גט) לא שפיר קא משני ליה (כדמפרש ואזיל). דקשיא ליה לרבי אלעזר (וכי עשו חיזוק בתרומת מעשר של דמאי שהיא קלה, שאפילו תרומה ודאית אינה אלא ב...) מיתה בידי שמים (זר האוכלה) ומשני ליה שמואל (שעשו חיזוק לדבריהם באשת איש, שאיסור תורה שבה) מיתת בית דין, דלמא שאני מיתת בית דין דחמירא. ורב ששת (דאותביה לשמואל מחילול, שלא עשו בו חיזוק בחילול של דמאי) לא שפיר קא מותיב ליה דקאמרי אינהו מיתה, ומותיב רב ששת לאו (דהא חילול כי לא עביד ליה שפיר לאו בעלמא הוא) דכתיב לא תוכל לאכל בשעריך. ולמאי דמותיב רב ששת רב יוסף שפיר קא משני ליה (דאע"פ שמיקל ר' מאיר בפדיונו).

אלא רבינא, עד דמותיב מנחתום לסייע ליה מפלטר (פלטר לענין כברות, כסיטון לענין תבואה, לוקח כברות הרבה ומוכר לחנוונים ולנחתומים). דתנן הלוקח מן הפלטר מעשר מן כל דפוס ודפוס (אלמא חייש דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור) דברי רבי מאיר. אלא מאי אית לך למימר (מאי שנא דחייש על ה...) פלטר (משום ד...) מתרי תלתא גברא זבין, נחתום נמי (דלא חייש ליה ר' מאיר לא תקשי לך, דקסבר נחתום, מתוך שאינו לוקח הרבה ביחד תלינן למימר) מחד גברא הוא זבין (ויש אדם אחד עושה כברות בדפוסין חלוקין). רבא אמר שמואל שפיר קא משני ליה שם מיתה בעולם.

משנה אלו דברים שאין להם אונאה (בגמרא מפרש טעמא) העבדים, והשטרות (המוכר שטרות לגבות חוב שבתוכו, ויטלנו לעצמו) והקרקעות, וההקדשות (גזבר המוכר הקדש, או המוכר עולתו שנפל בו מום) אין להן תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה (אם טבח או מכר, ומשום הקדשות אצטריך למיתנייה, דאילו עבדים ושטרות וקרקעות לא שייך למימר, דאילו תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד). שומר חנם אינו נשבע (שלא פשע, שלא הזקיקתו תורה לישבע עליהן) ונושא שכר אינו משלם (אם נגנבו ממנו). רבי שמעון אומר **[דף נו ע"ב]** קדשים שהוא חייב באחריותן (אמר הרי עלי עולה, והפרישה והוממה ומכרה) יש להן אונאה (דכיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה דידיה היא, ואל תונו איש את אחיו קרינא ביה) ושאינו חייב באחריותן (כגון דאמר הרי זו) אין להן אונאה. רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה, בהמה, ומרגלית אין להם אונאה (מפרש טעמא בגמרא בברייתא). אמרו לו לא אמרו אלא את אלו.

(גמרא) מנהני מילי? דתנו רבנן וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ דבר הנקנה מיד ליד (הזהיר עליו בבל תונו) יצאו קרקעות שאינן מטלטלים, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות (דכתיב והתנחלתם אותם... הוקשו לאחוזה) יצאו שטרות דכתיב 'וכי תמכרו ממכר' שגופו מכור וגופו קנוי, יצאו שטרות שאין גופן מכור ואין גופן קנוי, ואינן עומדין אלא לראיה שבהם **[כתבו התוס'** מדממעט להו מאונאה משמע דחל המכר מדאורייתא בשטרות. **וא"ת** בב"ב (קמז:) אמרינן חלות מתנת שכיב מרע הוא מדרבנן. ופריך והאמר רב נחמן המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל ומודה רב נחמן שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול, אי אמרת בשלמא מתנת שכיב מרע דאורייתא משום הכי אינו יכול למחול. וקשה הרי לפי מה שדייקנו שמכירת שטר הוא מדאורייתא, א"כ אפ"ה יכול למחול. **ומפרש ר"י** שבאמת אף שמכירת שטר הוא מדאורייתא יכול המוכר או היורש למחול, וביאור הגמ' בב"ב שאם נאמר שמתנת שכיב מרע היא דאורייתא, לומדים זאת מהפסוק 'והעברתם' שנאמר בפרשת ירושה, היינו שגם מתנת שכיב מרע לאדם זר היא בגדר ירושה, ולכן אין יורשו של השכיב מרע יכול למחול על החוב ולהפקיע את ירושת השני, אבל אם מתנת שכיב מרע היא מדרבנן, לא מובן מדוע היורש לא יכול למחול. **ועוד יש לומר** שאף שמכירת שטר חוב היא מדרבנן, יש אופנים

שמכירת שטר הוא מדאורייתא ובהם מיעטה התורה אונאה כגון שהלוהו על פה ונתן לו יותר מדאי כדי לעשות שטר שיעבוד או הלוהו בשטר ונתן לו הלוה יותר מדאי שיחזיר לו השטר ויהיה מלוה על פה. **ולרבינו חיים נראה** שאם ללוה יש קרקעות שמוכר לו שיעבוד שיש לו בקרקעות קנה מן התורה, אבל אם אין ללוה קרקעות המכירה היא רק מדרבנן, ובב"ק (סב:) כתבתי באריכות). מכאן אמרו (מדלא אמעוט שטרות אלא משום דאין גופן קנוי ומכור) המוכר שטרותיו לבשם (לצור בהם אבקת סממנין, נמצא ממכרן של אלו לצורך תשמיש גופן הוא) יש להם אונאה (דגופן קנוי ומכור). פשיטא (מאי שנא מכל מטלטלי דעלמא)! לאפוקי מדרב כהנא, דאמר אין אונאה לפרוטות (סתם מוכר שטרות לבשם אין שם המקח של איסר ביחד, אלא של פרוטות). קמ"ל יש אונאה לפרוטות.

הקדשות אמר קרא 'אחיו' אחיו ולא הקדש.

מתקיף לה רבה בר ממל כל היכא דכתיב 'ידו' ידו ממש הוא (דקדייקת לעיל מיד עמיתך מטלטלים דוקא, הנקחין מיד אל יד) אלא מעתה דכתיב וַיִּקַּח אֶת כָּל אַרְצוֹ מִיָּדוֹ, הכי נמי דכל ארעא בידיה הוה נקיט לה, אלא מרשותו, הכא נמי מרשותו (עמיתך קאמר, ואפילו קרקעות נמי במשמע).

וכל היכא דכתיב ידו לאו ידו ממש הוא, והתניא אִם הִמָּצֵא תִמָּצֵא בְיָדוֹ, אין לי (שיתחייב כפל) אלא (בזמן שלקחה ב...) ידו, גגו חצירו וקרפיפו מנין (שאם נכנסה שם ונעל בפניה לגנבה, מנין שקנתה לו חצירו ומתחייב כפל) תלמוד לומר אם המצא תמצא מכל מקום. טעמא דכתב רחמנא אם המצא תמצא, הא לאו הכי הוה אמינא כל היכא דכתב ידו, ידו ממש הוא. ותו, תניא ונתן בידה אין לי אלא ידה, גגה חצירה וקרפיפה מנין, תלמוד לומר ונתן מכל מקום (מדלא כתיב ובידה יתננו). טעמא דכתב רחמנא ונתן, הא לאו הכי הוה אמינא כל היכא דכתב ידו ידו ממש? אלא כל ידו ידו ממש הוא, ושאני התם (ויקח את כל ארצו) דליכא למימר הכי, אלא ברשותו.

בעי רבי זירא שכירות יש לו אונאה או אין לו אונאה, ממכר אמר רחמנא אבל לא שכירות, או דלמא לא שנא? אמר ליה אביי מי כתיב ממכר לעולם, ממכר סתמא כתיב, והאי נמי ביומיה מכירה היא [**כתבו התוס'** תימה דבע"ז (טו.) מוכח דשכירות לא קני, מישראל ששכר פרה מכהן שמובא שם שמותר לישראל להאכילה תרומה כיון שהיא קניינו של הכהן, וכן שאסור להשכיר בית לגוי לצורך מגורים כיון שהוא מכנים שם ע"ז, ואם הבית קנוי לשוכר, גוי בדידיה עביד **וי"ל** דהכא גבי אונאה כתיב ממכר מיותר לרבות שכירות]. **פסק הש"ע** השוכר את הכלים או את הבהמה, יש להם אונאה, שהשכירות מכירה בת יומא היא, ואם יש בה אונאה שתות או יותר, בין שנתאנה שוכר בין שנתאנה משכיר הרי זה מחזיר אונאה, ואפילו לאחר זמן מרובה הו"מ (רכז,לה).

בעי רבא חטין וזרען בקרקע מהו, יש להם אונאה (אם מכרן) או אין להם אונאה, כמאן דשדיין בכדא דמיין ויש להם אונאה, או דלמא בטלינהו על גב ארעא (ואין אונאה לקרקעות, ובשלא השרישו קאי)?

היכי דמי, אילימא דאמר איהו שדאי (זרעתי בה) בה שיתא (שש סאין) ואתו סהדי ואמרי דלא שדא בה אלא חמשה, והאמר רבא כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה, חוזר [דמקח טעות הוא, דהא בהדיא פירש בחזקת כן, ואינו כן, וכיון שהמקח טעות הוא, אפילו בטיל להו אגב ארעא חוזר, דנהי דאימעיט קרקעות מדין אונאה מדין מקח טעות לא אימעיט, שהרי אין זה מכר, דאדעתא דהכי לא זבן **כתבו התוס'** הכא משמע דרבא (שאמר כל דבר שבמידה...) מיירי אף בקרקעות, וכן נמי בקדושין (מב:) דקאמר ובמקרקעי נמי לא אמרינן אלא דפליג באומדנא אבל פליג במשחתא אפילו פחות מכדי אונאה חוזר דאמר רבא כל דבר שבמדה חוזר, וחוזר דקאמר היינו שהמקח בטל לגמרי כדמוכח במנחות (עז.) וב"ב (צ.). **וקשה** דבב"ב (קד.) תנן בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פיחת כל שהוא ינכה הותיר כל שהוא יחזור, ופירש רשב"ם התם דהא דאמר רבא דחוזר מילתיה לא הוי בקרקעות וקשה לפירושו מהכא. **וי"ל** דהתם אינו אומר המוכר מדדתי שיש בה בית כור, דאז ודאי היה חוזר כדרבא, אלא

סתמא אומר כך וסבור היה המוכר שיש כך, ולכך המקח קיים. **וא"ת** מדוע לא העמידה הגמ' את ספקו של רבא אם חיטים שזרעם בקרקע יש בהם אונאה באופן דידע דשדא שיתא ומוכרו יותר משויו, וכיון דזרעינהו דלמא בטל אגב קרקע, ואין אונאה לקרקעות **וי"ל** בענין זה פשיטא דיש אונאה שהמכר אינו תלוי בקרקע אלא בחטי שבשוק].

אלא דאמר איהו שדאי בה כדאבעי לה (כמה שצריך לקרקע, דמידי דאומדנא דשכיח דטעו הוי כדין אונאה **כתבו התוס'** וא"ת היינו מקח טעות דבעי ליה ו' והוא לא שדא אלא ה' **וי"ל** דהמוכר מודה דלא שדא אלא ה' ואמר דלא בעי אלא ה' וקרקע זו אם זרעה כדבעי לה שוה אותם דמים, ואגלאי מילתא דבעי שיתא **וא"ת** למה לא תחשב זו אונאת קרקע כיון שלא טעה לא במדת מנין החטין ולא בשומא, לא טעה אלא במה שלא הושבח הקרקע כדבעי לה **וי"ל** כיון דאי הוה שדא בה כדבעי לה כמו שאמר היו שוה אותם דמים נמצא שהאונאה מן החטין ולא מן הקרקע) **ואיגלאי מילתא דלא שדא בה כדאבעי לה, יש להם אונאה או אין להם אונאה, כמאן דשדי בכדא דמיין ויש להם אונאה, או דלמא בטלינהו אגב ארעא?**

נשבעין עליהן (**פירש רש"י** אם הודה במקצת, כגון טענו פסקת עמי לזרוע שש שמסרתי לך, וזרעת חמש, והוא אומר זרעתי חמש ומחצה **הקשה התוס' רא"ש על פירושו** וקשה דמה שייך כאן ביטול אגב קרקע, והרי דבר תלוש שואל הימנו והרי הוא כתובעו שש והוא אומר פרעתיך חמש ומחצה **ותירץ** נראה דאיירי בעד אחד שמעיד דחטין הללו הזרועין בקרקע הם של התובע) **או אין נשבעין עליהן, כמאן דשדיין בכדא דמיין ונשבעין עליהן, או דלמא בטלינהו אגב ארעא ואין נשבעין עליהן?**

עומר מתירן או אין עומר מתירן (קסלק"ד אגידולין דידהו קמיבעיא ליה, ולהכי קמהדר אי דאשרוש קודם לעומר) היכי דמי, אי דאשרוש תנינא [דעומר מתיר את גידוליהן, במנחות (עא.) והתם מפרש טעמא] אי דלא אשרוש (בשעת הבאת עומר) תנינא (דאין עומר מתירן). דתנן אם השרישו קודם לעומר עומר מתירן, ואם לאו אסורין עד שיבא עומר הבא.

לא צריכא, דחצדינהו (מן החדש, והיו צריכין שיתירם עומר לאכילה) וזרעינהו קודם לעומר, ואתא ליה עומר וחליף עילוייהו, ולא אשרוש קודם לעומר. **[דף נז ע"א]** מהו למינקט ומיכל מינייהו (כלומר, אגידולין דידהו לא מבעיא לן, שהרי אפילו התיר עומר של אשתקד את הזרעים קודם שנזרעו וזרעם קודם העומר ולא השרישו הוו הגידולין אסורין עד שיבא עומר הבא, כי קא מיבעי ליה לנקוטי מן הזרעים שבקרקע ומיכל לאחר העומר) כמאן דשדיין בכדא דמי ושרינהו עומר (שהעומר מתיר את התלושין חדשים של שנה זו, ואת גידולין המחוברין שהשרישו) או דלמא בטלינהו אגב ארעא (וכקרקע בעלמא דמו, ולא שייך עומר גבייהו למשרינהו)? תיקו. **פסק השו"ע א.** שכר לזרוע לו קרקע ואמר זרעתי בה זריעה הראוי בה, ובאו עדים שזרע בה פחות מהראוי לה, הרי זה ספק אם יש לו אונאה מפני הזרע, או אם אין לו אונאה מפני הקרקע, לפיכך אין מוציאין מיד הנתבע, וכן אין משביעין אותו אלא היסת, מפני הקרקע שיש כאן חו"מ (רכז,לד). **פסק כפירוש הרמב"ם. ב.** תבואה שנזרעה אחר העומר וקצרה וזרעה, ובשעת העומר היתה תחת הקרקע ולא התחילה עדיין לשרש, אסור יו"ד (רצג,ד). **ביאר ערוך השולחן סעיף זה** יש בעיא בגמ' (ב"מ נ"ו:) אם תבואה זו נחשבת כמונחת בכד ומותרת שהרי נקצרה מכבר והעומר התירה ולא דמי לתבואה המושרשת דהאיסור הוא מפני הגידולים ובזה עדיין לא שייך גידולים, או כיון שמונחת תחת הקרקע לזריעה בטל שם תלוש מעליה והוי תבואה הנזרעת אחר העומר וצריכין להמתין עד העומר הבא ולא איפשטא הבעיא ואסור מספק.

אמר רבא אמר רב חסא בעי רבי אמי אונאה אין להם (הא תנן לה במתניתין דאין להו לכל הנך דמתניתין) ביטול מקח (יותר משתות) יש להם או אין להן (מי אמרינן מאל תונו הוא דאימעוט והא לאו בכלל אונאה הוא, אלא מקח טעות הוא, או דלמא כיון דלאו דבר שבמדה הוא, ולא אטעייה בדיבוריה כשאר דין אונאה הוא)? אמר רב נחמן, הדר אמר רב חסא פשיט רבי אמי אונאה אין להם, ביטול מקח יש להם [**כתבו התוס'** משמע דרב נחמן לא פליג ארב חסא רבו

וקשה לר"ת דלקמן (קח.) אמרינן זבן בר' ושוה ק' סבור מינה... אמר רב נחמן אין אונאה לקרקעות אלמא אפי' ביטול מקח אין להם **ותירץ ר"ת** דאין אונאה עד פלגא אבל מפלגא ואילך מיקרי ביטול מקח ויש להם ואתי שפיר הא דתנן (לעיל נו:) רבי יהודה אומר אף המוכר בהמה ומרגלית אין להם אונאה ומפרש בגמרא עד כדי דמיהם מדקאמר אף משמע דקרקעות נמי אית להו האי שיעורא ובכתובות (צט:) תנן שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרם בטל רשב"ג אומר מכרם קיים ומפרש התם דמכרם קיים עד פלגא].

(מילתא באפי נפשייהו אמרי, ולאו אדרבי אמי קיימי) **רבי יונה אמר** אהקדשות **רבי ירמיה אמר** אקרקעות ותרוייהו משמיה דרבי יוחנן אמרו אונאה אין להם, ביטול מקח יש להן. מאן דאמר אהקדשות (אמרה ר' יוחנן) כל שכן אקרקעות (נמי אמר, דכיון דאשמועינן דביטול מקח לאו בכלל אונאה הוא, מהיכא אימעיט, אי דהקדשות קחשיב ליה מקח טעות, אע"ג דליכא טעות כלפי שמיא ואפילו הכי אמרינן ביטול מקח כל שכן דלגבי חבריה, דאיכא למימר טעה ואדעתא דהכי לא אקנייה, כל שכן דהדר) מאן דאמר אקרקעות (אמרה) אבל אהקדשות לא (דאילו גבי הדיוט אמרינן טעה, ואדעתא דהכי לא אקני, אבל אהקדש, ליכא למימר הכי, וכיון דליתנהו בדין אונאה טעות נמי לא אמרינן בהו) כדשמואל, דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל (כדאמרן דאימעוט מאונאה, וטעות נמי ליכא בהו, דמאן טעה).

תנן התם [תמורה (כו:) רישא דמתניתין הכי האומר הרי זו תחת זו, זו תמורת זו, זו חלופי זו הרי זו תמורה, זו מחוללת על זו לא אמר כלום, שאין קרבן תמים מתחלל, ו...] אם היה קודש בעל מום יצא לחולין, וצריך לעשות לו דמים (אם אין זו של חולין יפה כשל הקדש מוסיף עליה מעותיו עד כדי דמי הקדש).

אמר רבי יוחנן יצא לחולין דבר תורה (ואפילו אין זו יפה כמותה, כדאמר דאמעיט באונאה) וצריך לעשות לו דמים מדבריהם. **וריש לקיש אמר** אף צריך לעשות לו דמים מן התורה (דגבי הקדשות ערכך כתיבא בכולהו, וקסבר ערכך שוויו משמע, ור' יוחנן סבר ערכך כל דמים שיערכוהו משמע ליה, אם זול אם יוקר **ביארו התוס'** למ"ד צריך לעשות לו דמים מדבריהם יצא לחולין הכל אבל מדרבנן צריך לשלם להקדש אונאתו, ולמ"ד צריך לעשות לו דמים דבר תורה דיש להקדש ביטול מקח יצא לחולין כנגד המעות שנתן והשאר יתחלל בדמים שישלם, וקמ"ל דלא אמרינן כיון שיש להקדש ביטול מקח יבטל הפדיון ולא יצא לחולין כלל כמו בהדיוט דהמקח בטל, והיינו טעמו משום דבהדיוט המאנה חוזר משום שאינו רוצה להחזיר האונאה, ואפילו אם המתאנה פוטרו מלהחזיר מ"מ שניהם חוזרים כיון שהמתאנה היה יכול לבא לידי הפסד אם לא ירגיש ויחזור בכדי שיראה, אבל הקדש המתאנה אינו יכול לבא לידי הפסד כשידע המחלל שאינה הקדש לא יוכל ליהנות עד שיוסיף על דמיו כדי שוויו וע"כ צריך להוסיף ולא יוכל לחזור דאפי' מתחייב להקדש בטעות מפסיד כדאמרינן (ב"ב קלג:) לא תשיימיה את דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, כ"ש כאן שיתחייב להוסיף אע"פ שטעה והיה סבור שיתחלל בכך כל ההקדש ולא יצטרך להוסיף כי מ"מ נתרצה לשוה בשוה ולא נתכוון מסתמא לאנות ההקדש ואינו יכול לחזור, ולכך אין שניהם חוזרים).

במאי עסקינן, אילימא בכדי אונאה בהא לימא ריש לקיש צריך לעשות לו דמים דבר תורה, והתנן אלו דברים שאין להם אונאה הקרקעות והעבדים והשטרות וההקדשות. אלא ביטול מקח, בהא לימא רבי יוחנן צריך לעשות לו דמים מדבריהם, והאמר רבי יונה אהקדשות ורבי ירמיה אמר אקרקעות, ותרוייהו משמיה דרבי יוחנן אמרי אונאה אין להם, ביטול מקח יש להם (לר' יונה קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן **הסבירו התוס'** ולא היה יכול לתרץ דביטול מקח יש להם מדרבנן, דאם כן מאי איכא בין אונאה דהקדש לביטול מקח דהקדש, דבאונאה נמי צריך להוסיף דמים מדרבנן מדפריך אי באונאה בהא לימא ר"ל דבר תורה אבל לרבי יוחנן דאמר מדבריהם אתי ליה שפיר, ולעיל נמי אמר יד הקדש על העליונה אפילו באונאה, ועוד אי ביטול מקח דקאמר ר' יונה מדבריהם א"כ נצטרך לומר דלמ"ד אין להם ביטול מקח היינו אפילו מדרבנן א"צ להשלים דמים, ובהדיא קתני דצריך לעשות לו דמים ולעיל יד הקדש על העליונה).

לעולם בביטול מקח, ואיפוך דרבי יוחנן לריש לקיש ודריש לקיש לרבי יוחנן (איפוך אליבא דר' יונה, אבל אליבא דרבי ירמיה לא תיפוך, דהא לר' ירמיה אליבא דרבי יוחנן הקדשות אין להם בטול מקח, דמאן דאמר אקרקעות

אבל אהקדשות לא, כדשמואל, והכי נמי איתא בתמורה לרבי יונה איפוך, וקמיפלגי ריש לקיש ור' יוחנן, מאן דאמר אין להן ביטול מקח אית ליה דשמואל, דכיון דאימעיט מאונאה לא שנא שתות לא שנא יתר משתות, דאילו גבי הדיוט אמרינן טעה אבל בהקדש ליכא למימר טעות).

במאי קמיפלגי בדשמואל, דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל. מר (ריש לקיש, הסובר שצריך להוסיף למיס מדבריהם) אית ליה דשמואל, ומר (רבי יוחנן, הסובר צריך להוסיף למיס מן התורה) לית ליה דשמואל (קסבר כיון דאיכא יתר משתות לאו דרך מקח הוא, וכיון דלגבי מקח לאו מידי הוא גבי חילול נמי לאו מידי עבד).

איבעית אימא דכולי עלמא אית להו דשמואל, והכא בהא קמיפלגי, מר סבר שחיללו אין (דהא אימעיט מאונאה, לא שנא גדולה ולא שנא קטנה) לכתחילה לא (ודבר תורה, דערכך שוויו משמע) ומר סבר אפילו לכתחלה (ערכך כל דהו משמע, הלכך לאפקועי איסוריה ואפילו מדרבנן שרי, ומיהו לאחר זמן ישלם **כתבו התוס'** תימה דבערכין (כט.) אומר כי אמר שמואל שחללו לכתחילה מי אמר, ובסנהדרין (יד:) אמר דבשומת הקדש בעינן ט' וכהן ולעולם הבעלים קודמין שמוסיפין חומש, אלמא מחזרין אחר ריוח הקדש **וי"ל** דה"פ שחללו אין שנתכוון לחללו פחות מדמיו שדבר זה אסור לעשות ואין צריך להשלים אלא מדרבנן, אבל לכתחילה שעשה דבר שמותר שנתכוון לחללו שוה בשוה וטעה ונמצא שהקדש שוה יותר ישלים מן התורה, ומר סבר אפילו לכתחילה לא ישלים אלא מדרבנן אע"פ שנתכוון שוה בשוה, אבל במזיד לכ"ע אסור לאנות ההקדש).

איבעית אימא לעולם בכדי אונאה (וקאמר דבר תורה, ואפילו בכדי אונאה צריך לעשות דמים דבר תורה) ולא תיפוך (דאי מפכת לה קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן, דאילו לדידיה לא מצי לתרוצי אין להן אונאה, דמתניתין כרב חסדא דפחות מכדי אונאה חוזר, מדאמר ר' יוחנן אונאה אין להן, ביטול מקח יש להן, מכלל דאונאה אין להן דקאמר אין מחזירין להן אונאה הוא, אבל ריש לקיש, כי מותבת ליה ממתניתא מוקי לה כרב חסדא). ובדרב חסדא קמיפלגי, דאמר מאי אין להם אונאה (דגבי הקדשות) אינן בתורת אונאה, **[דף נז ע"ב]** דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר (**כתבו התוס'** ודוקא הקדשות אבל קרקעות עד פלגא אינו חוזר).

מיתיבי (על רב חסדא, הסובר שגם פחות מכדי אונאה חוזר) רבית ואונאה להדיוט, ואין רבית ואונאה להקדש (אין איסור אונאה ואיסור רבית נוהג בהקדש, ולקמיה מפרש היכי דמי רבית דהקדש)? מי אלימא ממתניתין, דאוקימנא בתורת אונאה, הכי נמי רבית ודין אונאה להדיוט (שתות), ואין רבית ודין אונאה להקדש (דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר). אי הכי, היינו דקתני סיפא זה חומר בהדיוט מבהקדש (בתמיה, והא חומרא דהקדש הוא)? (משני, כי קתני חומר דהדיוט...) ארבית. ליתני נמי זה חומר בהקדש מבהדיוט אאונאה (ומשום אונאה ליתני נמי זה חומר בהקדש)? הכי השתא, בשלמא זה חומר בהדיוט מבהקדש ותו לא. אלא הקדש, זה חומר ותו לא (בתמיה, **כתבו התוס'** פי' 'זהו חידוש שהדיוט חומר אבל בהקדש זה חומר' פי' מה חידוש הוא שמצאנו חומר בהקדש מבהדיוט, ולא גרסינן 'תו לא' שהרי אף בהדיוט איכא טובא שומר חנם אינו נשבע, וכל הנך דמתניתין).

רבית דהקדש היכי דמי, אילימא דאוזפיה (שהלוה) גזבר (להדיוט) מאה במאה ועשרים והלא מעל הגזבר (שהוציא מעות הקדש לחולין ולא הכנים תחתיהן להקדש כלום, ושוגג הוא אצלו, כסבור שמותר משום שכר הקדש) וכיון שמעל הגזבר יצאו מעותיו לחולין (**כתבו התוס'** ולא מצי למימר דאוזפיה במזיד דלא נפקא לחולין, דא"כ ליכא אגר נטר, כיון שהלוה אסור להשתמש בהם דלא זכה בהם) והוו להו דהדיוט (של גזבר, שהרי עליו לשלם להקדש קרן וחומש)?

אמר רב הושעיא הכא במאי עסקינן כגון שקיבל עליו לספק סלתות מארבע, ועמדו משלש (האי דקתני אין רבית להקדש לאו בהלואה קאי, אלא בהדיוט שקיבל מעות מן הלשכה מן הגזבר לספק סלתות כל השנה למנחות של צבור ארבע סאין בסלע, והוקרו

ועמדו משלש סאין בסלע, דאילו הדיוט אסור לפסוק על פירות עד שיצא השער, וכאן אפילו לא יצא השער עדיין לארבע פוסקין **הקשו התוס'** תימה היכי מיירי, אי יצא השער או לא יצא השער ויש לו א"כ בהדיוט נמי שרי, ואי דלא יצא השער וגם אין לו למוכר סלתות, על מה מחלל מעות הקדש (לכלי שקמעות של ההקדש הניתנים למוכר יצאו לחולין לריך לחללם על דבר שניתן בתמורה) וליכא למימר שיחלל על פרוטה שיתן המוכר, דהא אע"ג שזהו ריוח הקדש שמתנה לתת ארבע סאין בסלע להקדש כל השנה, כיון דבשעת חלול מחלל על דבר שאינו שוה, זהו זילותא, דאם לא כן אמאי הדר ביה ממאי דאוקי דאוזיף במאה... ומזה הטעם נמי אין לומר לב ב"ד מתנה עליהם להתחלל בשביל ריוח הקדש, דא"כ בחנם חזר בו משנויא קמא. **וי"ל** כגון שהתנדב אדם לתת ק' סלעים ולא הקדישם עדיין ונתנם לנחתום כדי לתת להקדש ארבע סאין בכל סלע ויצא השער של לקוטות, אבל לא יצא השער כלל אסור דלמא אתי לאחלופי בהדיוט, ולכך נקט ועמדו אחר כך משלש. וכן בזוזי אם נתן ק' זוזי לאדם שיחזיר להקדש מאה ועשרים אסור דאפילו מדאורייתא נראה דאסור דחשיב כאילו מקבל מלוה עצמו כמו (קדושין ז.) תן מנה לפלוני ואקדש אני לך דמקודשת מדין ערב דחשוב כאילו קבלה ממנו, והא דשרי בסמוך דאוזיף אבנים במאה ועשרים היינו שהגזבר עצמו נותנן וגם אבנים הם דמוכחא מילתא שהם של הקדש, אבל דרך מקח וממכר שנתן על הסלתות וגם יצא השער של לקוטות שרי להקדש).

כדתניא המקבל עליו לספק סלתות מארבע ועמדו משלש מספק מארבע, משלש ועמדו מארבע מספק מארבע, שיד הקדש על העליונה.

רב פפא אמר (לעולם בהלואה, דאוזיף מאה במאה ועשרין, ודקשיא לך הלא מעל) הכא באבני בנין המסורות לגזבר עסקינן (שהלוה הגזבר מהן להדיוט, דאין בהן מעילה, ואין על הגזבר לשלם, אלא שליח בעלמא הוא) כדשמואל, דאמר שמואל בונין בחול ואחר כך מקדישין (כשהן בונין בניני הקדש לא היו קונין האבנים והטיט ממעות הקדש, כדי שלא יבואו האומנין והעם לידי מעילה אם ישבו עליהם, או אם יהנו מהם, אלא לוקחין בהקפה, והרי הן חול עד שיבנו בחומה, ומשהן בנויות בחומה נותנין מעות הקדש, ולוקחין אותן, והוא הקדשן. או אם התנדב אדם אבנים נותנן לבנאי ואינו קורא שם הקדש עליהן עד שיתננו בבנין, הלכך לא מעל הגזבר). **פסק הש"ע** אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אפילו מכר שוה אלף בדינר, או שוה דינר באלף, אין בהם אונאה. (**הגה** וי"א דדוקא עד פלגא, אבל יותר מפלגא, כגון שמכר לו אחד יותר משנים, הוי אונאה). הו"מ (רכז,כט). **כתב הרי"ף** הא מילתא חזינא בה פלוגתא דרבוותא, איכא מאן דס"ל הלכתא כרבי אמי ורבי יוחנן דאונאה אין להם ביטול מקח יש להם, ואיכא מאן דסבר ביטול מקח דאמר רבי יוחנן לאו יותר משתות הוא אלא על חד תרין... ואנן עיינינן בהא מילתא שפיר ואסתבר לן דהאי מימרא דרבי אמי ורבי יוחנן ליתיה משום דחזינן לרב נחמן דהוא בתרא דס"ל דאין לקרקעות אונאה כלל ואפילו שוה מנה במאתים... והא דרבי אמי ורבי יוחנן ליתא דקיי"ל (כתובות יג.) כרב נחמן בדיני... **וכ"פ הש"ע. אמנם הרא"ש כתב** לא יכולתי לעמוד על דעת רב אלפס שפסק הלכה כרב נחמן נגד רבי יוחנן משום דבתראי הוא, דדוקא מאביי ורבא ואילך הוא דפסקינן הלכתא כבתראי אבל מקמי אביי ורבא לית הלכתא כתלמיד במקום הרב, ורב נחמן תלמידו של שמואל היה והלכה כרבי יוחנן נגד שמואל בכל מקום וכל שכן נגד רב נחמן תלמידו, והא דקיימא לן הלכה כרב נחמן בדיני היינו דוקא כנגד רב ששת הילכך נראה כפר"ת שפירש דגמרא דידן סברה כגמרא דבני מערבא והא דאמר רבי יוחנן הכא ביטול מקח יש להם היינו בפלגא. וכן רב נחמן דהכא סבר כרבי אמי דאמר ביטול מקח יש להם בפלגא והא דאמרינן בפרק המקבל זבין במאתיים ושוה מנה אין אונאה לקרקעות לאו דוקא מאתים אלא מעט פחות ממאתיים... **וכ"פ הרמ"א.**

'אין בהן תשלומי כפל...' מנהני מילי? דתנו רבנן (סיפיה דקרא משתעי בטוען טענת גנב, או בגנב עצמו) עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע כלל. עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה פרט, עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות שאינן מטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון.

הקדשות, אמר קרא רעהו רעהו ולא הקדש.

'ולא תשלומי ארבעה וחמשה...' מאי טעמא? תשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא, ולא

תשלומי שלשה וארבעה (שלשה לשה וארבעה לשור, דכיון דאימעיט מכפל בצר להו חדא, שהכפל בטובח ומוכר בכלל תשלומי ארבעה וחמשה).

'שומר חנם אינו נשבע' [**כתבו התוס'** נראה דהוא הדין דאינו משלם, דאפילו שומר שכר אם פשע נראה דלא משלם מדפריך לקמן (נח.) מהשוכר פועל לשמור... ולא משני כשפשע. והיינו טעמא, דמכל דין הפרשה אמעיטו, והא דלא קתני אינו משלם דהוי רבותא טפי משום דעיקרה בשבועות (מב:) ונסבה אגררה דהתם)... מנהני מילי? דתנו רבנן [לקמן (צד:) אמרינן פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם, שניה בשומר שכר, וכתוב בפרשה ראשונה ונקרב בעל הבית... ואוקימנא לשבועה (מא.)] כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כלל, כֶּסֶף אוֹ כֵלִים פרט, לשמור חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות שאינן מטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון.

'הקדשות' אמר קרא רעהו רעהו ולא של הקדש [**כתבו התוס'** ובב"ק (עו.) ממעט מוגונב מבית האיש].

'נושא שכר אינו משלם...' מנהני מילי? דתנו רבנן כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כלל (**כתבו התוס'** כאן דורש בכלל ופרט וכלל, בגזיר (לח.) דריש בפרט וכלל ופרט, ובת"כ דריש בכלל ופרט לחודא. **ונראה** דכל הני כללי ופרטי אסמכתא, דבב"ק דרשינן מעל חמור שור ושה חד למעוטי עבדים וחד למעוטי קרקעות וחד לשטרות בין מכפל בין משבועה, והשתא אתי שפיר שכאן הגמ' דורשת כסף או כלים למעט קרקעות ועבדים, ובשבועות (לט:) דורשת מה כלים שנים אף כסף שנים מה כסף דבר חשוב...) חֲמוֹר אוֹ שׁוֹר אוֹ שֶׂה פרט, וְכָל בְּהֵמָה לִשְׁמֹר חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות שאינן מטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון.

'הקדשות' אמר קרא 'רעהו' רעהו ולא של הקדש.

'שומר חנם אינו נשבע...' ורמינהו בני העיר ששלחו את שקליהן (שקלים של אדר לקרבנות צבור) ונגנבו (מן השלוחין) או שאבדו, אם משנתרמה התרומה (אם כשבאו לדין כבר נתרמה התרומה, שהיו תורמין הלשכה בשלש קופות) [**דף נח ע"א**] נשבעין (השלוחים) לגזברין (שלא פשעו בהן, שהן בעלי הדין, דמכיון שתרמו את הלשכה אין אחריות אבידה על הבעלים אלא על ההקדש, כדאמרינן לקמן תורמין על האבוד, שיהא חלק בקופות הללו למי ששלח שקלו ואבד, ואינו יודע עכשיו שאבד **כתבו התוס'** פרש"י אם משנתרמה התרומה באו לדין נשבעים לגזברים דתנן תורמין על האבוד. **משמע שרוצה לפרש** 'תורמין על האבוד' שאבדו שליח קודם שנתרמה אך לא באו לדין אלא אחר שתרמו. **וקשה לפירושו** דהוה ליה זו ואין צ"ל זו דכ"ש על הגבוי שלא נאבד שתורמין עליו, וגם הפשט לא מיירי בבואם לדין, אלא שאבדו לאחר שנתרמה התרומה. **ויש לפרש** 'תורמין על האבוד' שבא ליד הגזבר ונאבד קודם שתרמו והטעם שתורמין כיון שהגיע ליד הגזבר, 'ועל הגבוי' ועודנו ביד השליח בדרכו לבית המקדש תורמין אע"ג שנאבד אחר שתרמו, 'ועל העתיד לגבות' אחר זמן ולשולחו לגזבר אע"פ שבשעת הרמה לא נתנה עדיין לשליח. **ובכתובות** (קח.) גבי מודר הנאה דפריך בשלמא שוקל שקלו דתנן תורמין על האבוד... פירוש אותו שנאבד משליח אחר שתרמו דאין זה הנאה כיון שהוא פטור מלשלוח שוב, ולא כפרש"י דהתם דפי' דמעתיד לגבות מוכיח דתורמין אע"פ שלא יגבה לעולם, ואין משמע כן בשמעתין) ואם לאו (שנודע להם מקודם, לכן שוב אין תורמין עליהם אלא על מנת שישלחו להם אחרים תחתיהם, לפיכך בני העיר הן בעלי הדין של שלוחים) נשבעין (השלוחים) לבני העיר, ובני העיר שוקלין אחרים תחתיהן. נמצאו (קאי אאבדו) או שהחזירום הגנבים (קאי אנגנבו) אלו ואלו שקלים הם (דכיון דקדוש קדוש) ואין עולין להם לשנה הבאה (וכיון שנינו 'נשבעים השלוחים לגזברים', הרי יש מכאן סתירה, לכאורה, למשנתנו האומרת שאין השומרים נשבעים על ההקדשות)?

אמר שמואל הכא בנושא שכר עסקינן (כלומר שבועה זו לא ליפטר מתשלומין היא, דלאו שומר חנם נשבע על הפשיעה ולא נושא שכר משלם בגניבה ואבידה כי מתניתין, ושבועה זו

כדי ליטול שכרן נשבעין שאינן ברשותן, וגובין שכרן מן בני העיר) ונשבעין ליטול שכרן. אי הכי נשבעין לגזברין (בתמיה, והלא אין שכרן אלא על בני העיר) לבני העיר מבעי ליה?

אמר רבה נשבעין לבני העיר (ליטול שכרן) במעמד גזברין (מפני שההפסד על ההקדש) כי היכי דלא נחשדינהו. ואי נמי כי היכי דלא לקרו להו פושעים.
והא נגנבו או שאבדו קתני, ושומר שכר בגניבה ואבידה חיובי מיחייב, והכא נמי, נהי דשלומי לא משלמי (דאימעיט הקדשות מתשלומי שומרים) אגרייהו מיהא לפסיד (שהרי נשתעבדו לשומרן מגניבה ואבידה, ועל מנת כן היו נוטלין שכר, והרי לא השלימו מלאכתן)?

אמר רבה נגנבו בלסטים מזויין (דאונס הוי, ולשמירה זו לא קבלו עליהם) אבדו שטבעה ספינתו בים.

רבי יוחנן אמר הא מני רבי שמעון היא [במסכת שבועות (מב:)] דאמר קדשים שחייב באחריותן (שהמפקיד חייב באחריות, הלכך, כדידיה דמי לר' שמעון, והכא נמי חייבין כל בני העיר לשקול אחרים תחתיהן) יש להן **אונאה** (בכדי גרם לה, ומאן דגרים לה לא ידע שאמר ר' שמעון בהדיא לגבי שבועה, והוצרך ללמדה ממשנתנו) ונשבעין עליהם.

התינח עד שלא נתרמה התרומה, משנתרמה התרומה קדשים שאינו חייב באחריותן נינהו. דתניא (**כתבו התוס'** 'תניא' גרסינן דאין זו משנה בשקלים. **ותימה** אמאי לא מוכח מגופא דאינו חייב באחריות מדקאמר נשבעין לגזברין ולא לבני העיר) תורמין על האבוד (כשהיו ממלאים שלש קופות מכסף הלשכה והיא תרומה ליקח מכסף הקופות כל קרבנות צבור, ותורמין אותן על מנת שיהו שלש קופות, ראש ותרומה לשיריים, שיהו אותן שהביאו שקלים הנשארים בלשכה זוכים בתרומת הקופה להיות הקרבנות גם עליהם, ותורמין אותן אף על מי ששלח שקלו ואבד לו ואין ידוע לו) ועל הגבוי (ועודנו בדרך) ועל העתיד לגבות (מי שנאנס ולא שלח שקלו באדר היה משלחו כל השנה כולה, ונותנין בשופר שכתוב עליו תקלין חדתין, והלשכה היתה נתרמה שלש פעמים בשנה, בפרום הפסח, ובפרום עצרת, ובפרום החג, וכשמגיע זמן לתרום נותנין מעות השופר בלשכה, ותורמין, וכשתורמין תרומה ראשונה מתנין אף על העתיד לגבות, וגם בשניה ובשלישית, והמביא אחר שנתרמה השלישית נותנו לשופר ששמו תיקלין עתיקין, ונופל לשירי הלשכה ומהן באין חומת העיר ומגדלותיה)?

אלא אמר רבי אלעזר (לעולם שבועה זו ליפטר מן התשלומין היא, ובשומר חנם, ודקשיא לך מתניתין דאורייתא פטור לגמרי) שבועה זו תקנת חכמים היא, שלא יהו בני אדם מזלזלים בהקדשות.

'נושא שכר אינו משלם'. רמי ליה רב יוסף בר חמא לרבה תנן נושא שכר אינו משלם, ורמינהו השוכר את הפועל (גזבר של הקדש ששכר פועלים משל הקדש) לשמור את הפרה (אדומה, שלקחוה ושומרין אותה שלא תיפסל בעליית עול, או במום) לשמור את התינוק [שלא יטמאו, שהיו מגדלין אותן לפרה בחצירות הבנויות בסלעים, ותחתיהן חלל, כדאמרינן בסוכה (כא.) לפי שעשו מעלה בכהן השורף את הפרה שתהא פרישתו בטהרה, ואין אחיו הכהנים נוגעין בו כל שבעה, כדאמרינן ביומא (ח:) והתינוקות הללו שלא נטמאו מעולם ממלאים מים למקדשין, ומזין עליו כל שבעה] לשמור את הזרעים [שדה המבכרת וזרועה לעומר קודם לפסח שבעים יום, כדאמרינן במנחות (פה.) אי נמי בשביעית, ספיחים לעומר ושתי הלחם **כתבו התוס'** וא"ת והיאך מותר לעומר כיון ששומר הא כתיב 'ממשקה ישראל' מן המותר לישראל, ודרשינן בת"כ 'ואת ענבי נזיריך לא תבצור' מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן ההפקר, משמע דאסור אם ליקט מן המשומר, וכי תימא אינו אסור כי אם לבצור אבל אם עבר ובצר שרי לאכול, הא אפילו מן ההפקר אסור לבצור דבצירה

תולדה דקצירה כדאמרינן במו"ק (ג.) **וי"ל** שלא היה מוחה לעולם מליקה רק שהיה מודיעין שיחדום לעומר ומעצמן היו נמנעין מליקה (**התוס' רא"ש בלף קיח. כתב** שאיסור אכילת פירות שביעית שנשתמרו הוא מדרבנן, ודרשת הת"כ היא אסמכתא בעלמא **עוד כתב** שאיסור משומר הוא רק אם שומר לעורך הדיוט ולא כששומר לעורך הקדש **הרש"ש תירץ** שאיסור משומר הוא רק אם הבעליס של השדה שומר, אבל אם אחר שומר, שפ"ל) **אין נותנים לו שכר שבת** (אם שכיר יום הוא) לפיכך אין אחריות שבת עליו (אם אירע בהן קלקול בשבת אין חייב לשלם). היה שכיר שבת (שבוע) שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע (שמיטה שלימה) נותנין לו שכר שבת (שנבלע בשכר שאר הימים, ואינו מפורש לשבת) לפיכך אחריות שבת עליו. מאי לאו לשלם (אם אירע קלקול)? לא, להפסיד שכרו. אי הכי, רישא דקתני אין אחריות שבת עליו הכי נמי דלהפסיד שכרו, ומי אית ליה שכר שבת, והא קתני אין נותנין לו שכר שבת? אשתיק. אמר ליה מידי שמיע לך בהא? אמר ליה, הכי אמר רב ששת בשקנו מידו (שאם יקלקל שמירתו ישלם, הא ודאי ישלם, שהרי הוריד עצמו לכך ושיעבד נכסיו **כתבו התוס', וא"ת** לקמן (צד.) תנא מתנה שומר חנם להיות כשואל להתחייב באונסין ופריך במאי מתנה, ומשני אמר שמואל בשקנו מידו, ור' יוחנן אמר אפילו תימא לא קנו מידו בהחוא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה א"כ מדוע צריך כאן קניין. **ותירצו ב' תירוצים א.** דהכא דפטור אפי' משבועה לא משעבד נפשיה בלא קנין **ב.** התם כיון שמתחייב כשואל סבורים העולם שהשאיל לו, ובהחיא הנאה משעבד נפשיה). וכן אמר רבי יוחנן בשקנו מידו.

'רבי שמעון אומר קדשים שחייב באחריותן יש להן אונאה, ושאינו חייב באחריותן אין להן אונאה'. תני תנא קמיה דרבי יצחק בר אבא (לענין שבועת הפקדון אשם גזילות) קדשים שחייב באחריותן (כגון דאמר הרי עלי והפרישן והפקידן לזה, וכפר ונשבע והודה) חייב (קרבן שבועה) שאני קורא בהן בה' וכחש (קא סלקא דעתך טעם דחיובא משום דהן של גבוה קרינן בהו ומעלה מעל בה' וכחש) ושאינו חייב באחריותן פטור (הנשבע) שאני קורא בהן בעמיתו וכחש (מפני שהם קרוין של עמיתו, ודעמיתו פטור, דבעינן בה'). אמר ליה כלפי לייא (היכן הדבר נוטה)? **[דף נח ע"ב]** איפכא מסתברא (כל הדברים נראין הפך, דשאינו חייב באחריותן דה' נינהו טפי משחייב באחריותן, ואם באת לחייבו בשל גבוה ולפוטרו בשל הדיוט כן היה לו לומר קדשים שחייב באחריותן פטור, שאני קורא בהן בעמיתו וכחש, שאינו חייב באחריותן חייב שאני קורא בהן בה' וכחש, ועוד דהדיוט הוה ליה לחיובי טפי, דהא שומרי הקדשות פטורין מן השבועה ומכל הבא על ידה)? אמר ליה איסמיה (אסיר משנה זו מגירסתי)? אמר ליה לא, הכי קאמר קדשים שחייב באחריותן חייב דאיתרבו מבה' וכחש (האי שאני קורא בהן בה' וכחש, לא משמע בה' וכחש ולא בעמיתו ולחיוביה משום שהן של הקדש, אלא הכי קאמר קדשים שחייב באחריותן חייב קרבן שבועה, לפי שהן של עמיתו, ואם באת לפוטרו לפי שהן של הקדש להכי, אתא בה' וכחש לרבויינהו אף אם יש בהן צד גבוה) ושאינו חייב באחריותן פטור דאמעיט מבעמיתו וכחש (לפי שאני קורא בהן למעטן בעמיתו וכחש והכא ליכא עמיתו).

'רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה, מרגלית, ובהמה אין להם אונאה'. **תניא**, רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה אין לה אונאה, לפי שאין קץ לדמיה. בהמה ומרגלית אין להם אונאה מפני שאדם רוצה לזווגן (מי שיש לו שור יפה לחרישה מחזר על אחר שכמותו לצמדו עמו בעול, שהמצמיד שור חלש עם הבריא מקלקל את הבריא, וכן מרגלית נאה למלאות עם חבירתה בזהב מן היחידית). אמרו לו והלא הכל אדם רוצה לזווגן? ורבי יהודה הני חשיבי ליה (וחביב לו זיווגן) והני לא חשיבי ליה. ועד כמה (לא הוי אונאה)? אמר אמימר עד כדי דמיהם (כפליים).

תניא, רבי יהודה בן בתירא אומר אף המוכר סוס וסייף וחטיטום (מגן) במלחמה (בתוך המלחמה) אין להם אונאה, מפני שיש בהן חיי

נפש (**הסביר התורת חיים** וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו). **פסק השו"ע** בכל המטלטלים שייך אונאה, אפילו בספרים ואפילו באבנים טובות ומרגליות הו"מ (רכז,טו). **פסק כת"ק.**

משנה כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים. לא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח (**המאירי מבאר** שיש שני מושגים נפרדים הנקראים 'אונאת דברים'. האחד, שמתוך דבריו נגרם לשני נזק ממוני. והשני, שמצערו בדברים. ושניהם נלמדים מהכתוב 'לא תונו איש את אחיו'. הראשון האמור במשנה, ששואל חפץ זה בכמה, הוא נזק ממוני, שנעשה על ידי דיבורו, כי מתוך כך שנמנע מלקנות, הרי בעל הבית מוריד ממחירו בעוד אחרים שומעים, ונמצא שיצטרך למכור לאדם אחר את מקחו בפחות. אך מכאן ואילך, המשנה עוסקת באונאת דברים בכך שמצער את חבירו בדברים). אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים, אם הוא בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך (**כתבו התוס'** היינו זו אף זו, דאפילו מעשה אבותיו אין לו להזכיר) שנאמר וגר לא תונה ולא תלחצנו.

(גמרא) תנו רבנן לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר. אתה אומר באונאת דברים, או אינו אלא באונאת ממון? כשהוא אומר וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ הרי אונאת ממון אמור, הא מה אני מקיים וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ באונאת דברים (**כתבו התוס'** דכל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי). הא כיצד, אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים, אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך, אם היה גר ובא ללמוד תורה אל יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות, שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה. אם היו יסורין באין עליו, אם היו חלאים באין עליו, או שהיה מקבר את בניו, אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חביריו לאיוב הֲלֹא יִרְאָתְךָ כִּסְלָתֶךָ [**הסבירו התוס'** פירוש לשון בטחון כמו 'שמתי זהב כסלי' וכמו 'אשר יקוט כסלו' כלומר היה לך לירא מהקב"ה וזה היה בטחונך, ותום דרכיך היא תקותך, 'זכר נא מי הוא נקי ואבד' אם היית נקי לא היית אובד, ובסנהדרין (פט:) יש לפרש כמו כן לשון בטחון ולא לשון סכלות דא"ל לאברהם 'הלא יראתך כסלתך' כלומר מה שאתה ירא מהקב"ה היה לך להיות בטחונך והרי אתה מפסיד בדבר שאתה שוחט בנך) תִּקְוָתְךָ וְתֹם דְּרָכֶיךָ זְכָר נָא מִי הוּא נָקִי אָבֶד. אם היו חמרים מבקשין תבואה ממנו, לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה ויודע בו שלא מכר מעולם. רבי יהודה אומר אף לא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים, שהרי הדבר מסור ללב (ולפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך, האי 'שהרי' ליתן טעם למה נאמר בו יראה, והכי קאמר שהרי כל הדברים הללו אין טובתן ורעתן מסורה להכיר אלא ללבו של עושה, הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות, ויכול הוא לומר לא עשיתי כי אם לטובה, הייתי סבור שיש לך תבואה למכור או הייתי חפץ לקנות מקח זה) וכל דבר המסור ללב (של אדם) נאמר בו ויראת מאלהיך (ירא מן היודע מחשבות, אם לטובה אם לאונאה).

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי גדול אונאת דברים מאונאת ממון, שזה נאמר בו ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך. ורבי אלעזר אומר זה (הוגלת לבליס) בגופו, וזה (הוגלת ממון) בממונו [**כתבו התוס'** והא דאמרינן בב"ק (קיט.) הגוזל לחבירו שוה פרוטה כאילו גזל נשמתו היינו משום דפעמים רעב כבד ואין לו במה לקנות, אבל יש הרבה בני אדם שאינם חסרים כל כך]. רבי שמואל בר נחמני אמר זה (הוגלת ממון) ניתן להישבון, וזה (הוגלת לבליס) לא ניתן להישבון.

תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים. אמר ליה שפיר קא אמרת, דחזינא ליה דאזיל סומקא ואתי חוורא (**כתבו התוס'** ומה שמאדים בתחילה לפי שהדמים מתאספין לברוח). אמר ליה אביי לרב דימי במערבא במאי זהירי? אמר ליה באחווורי אפי. דאמר רבי חנינא הכל יורדין לגיהנם, חוץ משלשה. הכל סלקא דעתך (וכי הכל יורדין) אלא אימא כל היורדין לגיהנם עולים, חוץ משלשה שיורדין ואין עולין ואלו הן, הבא על אשת איש, והמלבין פני חבירו ברבים, והמכנה שם רע לחבירו [**כתבו התוס'** אין לפרש דאין עולין

לעולם, דהא אמרינן בסמוך הבא על אשת איש יש לו חלק לעולם הבא, אלא ה"פ כל היורדין עולין מיד ואין אור של גיהנם שולט בהן כדאמרינן בעירובין (יט.) ק"ו ממזבח הזהב והגיגה (כז.) עביד ק"ו מסלמנדרא, חוץ מג' דאין עולין מיד, אבל יש מהם נדונין לעולם המלבין פני חבירו ברבים דאמר בסמוך אין לו חלק לעולם הבא, ויש שעולין לאחר י"ב חדש כגון הבא על אשת איש דמשפט רשעי ישראל בגיהנם י"ב חדש (**הריטב"א תירץ** שאם הוליד בן מן האשת איש אינו עולה לעולם. וכן איתא בתוספות סוטה (ל:) שאם עשה תשובה ולא נולד בן, יש לו חלק לעולם הבא, אבל אם נולד ממזר, הוי מעוות לא יוכל לתקון) **אי נמי** מלבין נמי נהי דאין לו חלק לעולם הבא, אינם נדונין יותר מי"ב חדש, אלא לאחר י"ב חדש לא חיין ולא נדונין ושרוים בלא טובה ובלא רעה. וניחא השתא דלא חשיב מינים ואפיקורסים שאותם נדונין לדורי דורות כדאמר בר"ה (יז.) דגיהנם כלה והם אינם כלים, ומיהו תימה דלא חשיב פושעי ישראל בגופם כגון קרקפתא דלא מנח תפילין דאמרינן בר"ה (שם) שיורדין ונדונין בה י"ב חדש ואח"כ גופן ונשמתן נשרפת ונעשים אפר תחת כפות רגליהם של צדיקים, ונראה דלא רצה למנות אותם ששנויים בברייתא דלא היה משמיענו שום חדוש, והא דחשיב מלבין אף על גב דתנא ליה במס' אבות (פ"ג מי"ב) אגב מכנה שם לחבירו נקיט ליה, ומכנה איצטריך לאשמועינן אע"ג גב דדש ביה בשמיה, והא דלא חשיב הבא על הכותית דאמר בעירובין (יט.) דלא מסיק ליה אברהם אבינו דממשכה עורלתיה ולא מבשקר ליה, דלא חשיב אלא הני דבשביל עבירה זו לבדה אין עולים כדתניא אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אבל הבא על הכותית בשביל עבירה זו לבדה אינו נענש אם לא שיש בידו עבירות אחרות שראוי בשבילם לירד לגיהנם אלא שעבירה זו גורמת לו דאין אברהם אבינו מעלהו מיד אלא שיהא שם י"ב חדש, וכולהו בשלא עשה תשובה דתשובה מועלת לכל דבר, ואיכא למאן דאמר (ברכות לד:) דבעלי תשובה גדולים מאותן שהיו צדיקים]. **מכנה היינו מלבין? אף על גב דדש ביה בשמיה (כבר הורגל בכך שמכנים אותו כן, ואין פניו מתלבנות, ומכל מקום זה להכלימו מתכוין רש"י פירש** שעל עצם כוונתו להכלים את חבירו נענש למרות שחבירו לא נכלם בפועל, **וכתב מהרש"א** שיש בכך דוחק לומר שיענש עד כדי כך על כוונתו להכלים, **ולכך פירש** שהעונש אינו על הכינוי אלא על הוצאת השם הרע, שקרא לחבירו בכינוי רע).

אמר רבי יוחנן [דף נט ע"א] נוח לו לאדם שיבוא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים (**כתבו התוס'** נקט הכי משום דבת שבע ספק אשת איש הויא, ופי' רש"י לקמן משום דכל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט לאשתו ע"מ שאם ימות יגרשנה ולא תיזקק ליבם וכל אותם הימים היא ספק מגורשת. **וק' לר"ת** דא"כ אין זה 'כל היוצא' אלא דוקא אלו שיש להם אחין ואין להם בנים, מיהו רש"י יפרש דלאו דוקא נקט יבם אלא שלא תתעגן. ועוד קשה לר"ת דאמר בשבת (נו.) כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה אמאי והא חזר אוריה מן המלחמה אח"כ, ומיהו יש לדחות שהיו מתנין אם לא יחזור בסוף המלחמה. ועוד קשה דתניא בגיטין (עג.) גבי נתן גט 'מהיום אם ימות' מה היא באותן הימים שקודם מיתת הבעל, רבי יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה כיון שכונתו שיחול הגט סמוך למיתתו, ר' יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת כיון שבכל רגע יש להסתפק שמא יחול הגט, ולפי"ז אפילו לרבי יוסי דוד חטא דאינה מגורשת ודאי, וא"כ קשה מדאמר הגמ', 'כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה'. ואם תאמר שהגמ' בגיטין מדברת באופן שלא אמר מעכשיו, שהרי מעמידה הגמ' באומר מעת שאני בעולם כלומר שעה אחת קודם מיתתי, ובמלחמת בית דוד היו כותבים מהיום, ולכן כשמת אוריה התברר שבת שבע היתה גרושה, הא קתני בהדיא בתוספתא מהיום אם מתי הימים שבינתים רבי יהודה אומר היא כאשת איש, ומתני' דגיטין נמי מוכח דאמר מהיום דאדלעיל מיניה קאי, והא דאמר בגמרא באומר מעת שאני בעולם מפרשים ר"ת ור"ח דאין הכונה שהאדם אמר כך, אלא שאנו מפרשים את כוונתו של אותו אדם לרחק את הגירושין ככל האפשר, והא דקאמר 'מהיום' להראות שהוא רוצה שיחולו גרושין מחייו. **ומפרש ר"ת** דבמלחמת בית דוד היו מגרשין לגמרי בלא שום תנאי אלא היו עושין הדבר בצנעה כדי שלא יהו קופצין על נשותיהן לנושאן לכך קרו להו ספק אשת איש (**הסכילו התוס'** גיטין עג: נקלאת ספק אשת איש, כיון שהעולם סבור שהיא לא התגרשה). **לשני הפירושים** קשה למה הגמ' אמרה 'נח לו לאדם שיבוא על ספק אשת איש משילבין...' דאפילו בא על אשת איש ודאי טוב ממלבין, מדקאמר דוד הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא אבל מלבין...). **מנא לן? מדדרש רבא (דטובה מעשה של דוד ובת שבע משלהם, וספק אשת איש היא, שהיוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו על מנת שאם ימות שתהא מגורשת מעכשיו, ולא תיזקק ליבם, וכל אותן הימים היא ספק מגורשת, אם מת מגורשת מתחילה, ואם לא מת לא נתגרשה). דדרש רבא מאי דכתיב וּבְצַלְעִי [בשביל אשתי זו, שמתחילה חטאתי בה, כמו 'ויבן את הצלע'] שָׁמְחוּ וְנֶאֱסָפוּ... קָרְעוּ וְלֹא דָמוּ (אם קרעוני לא מצאו דם). אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע, גלוי וידוע לפניך שאם**

היו מקרעים בשרי לא היה דמי שותת לארץ. ולא עוד, אלא אפילו בשעה שעוסקין בנגעים ואהלות (**כתבו התוס'** כלומר לא מבעיא בשעה שהם בטלים אלא אפי' עסוקים בהלכות חמורות, וגם אין עניינם לאשת איש ויש ספרים דגרסי בשעה שעוסקין בארבע מיתות ב"ד) אומרים לי דוד, הבא על אשת איש מיתתו במה, ואני אומר להם מיתתו בחנק, ויש לו חלק לעולם הבא, אבל המלבין את פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב.

אמר רב, ואמרי לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים. מנא לן מתמר, דכתיב הִוא מוּצֵאת (**כתבו התוס'** הדרשה נלמדת מדכתיב 'מוצת' בלא 'א' כמו 'ויצת אש בציון', שהיתה קרובה לאש כבר ולא שלחה לו אלא ברמז, אם לא היה מודֶה, לא היתה מפרסמתו) וְהִיא שָׁלְחָה אֶל חָמִיהָ (אע"פ שהיו מוציאין אותה לשריפה לא אמרה להם ליהודה נבעלתי, אלא שלחה לו למי שאלה לו אנכי הרה, ואם יודה הוא מעצמו יודה).

אמר רב חננא בריה דרב אידי מאי דכתיב וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ (עם אתו) עם שאתך בתורה ובמצוות אל תוניהו.

אמר רב לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו (באונאת דברים, לצערה) שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה (קרובה לבא, פורענות אונאתה ממהר לבא).

אמר רבי אלעזר מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, שנאמר גַּם כִּי אֶזְעַק וַאֲשַׁוֵּעַ שָׂתַם תְּפִלָּתִי. ואע"פ ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו, שנאמר שִׁמְעָה תְפִלָּתִי (אין לשנותו מלשון בקשה, שמבקש מאת הקב"ה שישמע תפלתו, אבל אל תחרש יש לשנותו מלשון בקשה, ולומר בזו אני בוטח שאין דרכך לשתוק ולא להחריש, אל תחרש אל תעשה, אל תתן, משמשין לשון בקשה ומשמשין לשון עתיד, כגון אל יתן למוט הרי לשון בקשה, ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה הוא לשון עתיד **כעי"ז פירשו התוס'** אינו אומר שמע אל בכיי או ראה דמעתי, אלא אל תחרש כלומר בטוח אני שלא תחרש דשערי דמעות לא ננעלו) ה' וְשַׁוְעָתִי הַאֲזִינָה אֶל דִּמְעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ.

ואמר רב כל ההולך בעצת אשתו נופל בגיהנם, שנאמר רַק לֹא הָיָה כְּאַחְאָב אֲשֶׁר הִתְמַכֵּר לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה' אֲשֶׁר הֵסִתָּה אֹתוֹ אִיזֶבֶל אִשְׁתּוֹ. אמר ליה רב פפא לאביי והא אמרי אינשי איתתך גוצא (אשתך קטנה) גחין ותלחוש לה (כפוף עצמך ושמע דבריה) לא קשיא, הא (הא לאמר רב נופל בגהינום) במילי דעלמא, והא (לאמרי אנשי האזן לעצת אשתך) במילי דביתא. **לישנא אחרינא** הא (הא לאמר רב נופל בגהינום) במילי דשמיא, והא (לאמרי אנשי האזן לעצת אשתך) במילי דעלמא.

אמר רב חסדא כל השערים (של תפלה) ננעלים חוץ משערי אונאה (הצועק על אונאת דברים אין השער ננעל בפניו) שנאמר וְהִנֵּה אֲדֹנָי נִצָּב עַל חוֹמַת אֲנָךְ [הפרישה (רכח,א) כתב שלשון אנך משמע אונאה] וּבְיָדוֹ אֲנָךְ (ראה עמוס חומה שנבנתה בצורה ישרה על ידי פלס. והוא משל לעולם, שנברא בצורה ישרה על פי הדין והמשפט, וה' נצב על החומה, העולם, להשגיח על העולם שלא יעשה בו עוול ואונאה. וביד ה' האנך, הפלס, לדון את החוטאים. ומכאן, שה' משגיח ביותר על מעשי אונאה, ומקבל את תפילת המתאונה).

אמר רבי אלעזר הכל נפרע בידי שליח (נפרעים על כל עבירות על ידי שליח) חוץ מאונאה **השיטמ"ק הביא בשם רבינו יהונתן שביאר** שהנענש על ידי שליח אינו נענש מיד משום שיש לו להינקם מעוד הרבה בני אדם, אבל הנענש על ידי הקב"ה הפורענות ממהרת לבא על הנענש לפי שברגע אחד הוא דן את כל העולם) שנאמר ובידו (לא מסרה לשליח) אנך.

אמר רבי אבהו שלשה אין הפרגוד (מחיצה שבין שכינה לצבא מרום) ננעל (להפסיד ראייתן מן המקום, אלא תמיד רואה אותם עד שיפרע) בפניהם אונאה, וגזל, ועבודה זרה.

אונאה דכתיב ובידו אנך (משמע שהיא תמיד אצלו ומשמש בה) גזל דכתיב חָמָס וָשֹׁד יִשָּׁמַע בָּהּ עַל פָּנַי (לפני) תָּמִיד (ואין מחיצה בינו לבין העבירה) עבודה זרה דכתיב הָעָם הַמַּכְעִיסִים אוֹתִי עַל פָּנַי תָּמִיד זֹבְחִים בַּגַּנּוֹת וּמְקַטְּרִים עַל הַלְּבֵנִים.

אמר רב יהודה לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו, שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה, שנאמר הַשָּׁם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ (אימתי גבולך שלום כשחלב חטים ישביעך הקב"ה). אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כמשלם שערי מכדא (כד שנותנים בו שעורים) נקיש ואתי תגרא בביתא (התגר מקשקש ובא, ואני שמעתי הכד מקשקש, כדרך כלי ריקם שנשמע בו קול הברה כשמקשקשין עליו).

ואמר רב חיננא בר פפא לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו, שלא נקראו ישראל דלים אלא על עסקי תבואה, שנאמר וְהָיָה אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל... וכתיב וַיַּחֲנוּ עֲלֵיהֶם וַיַּשְׁחִיתוּ אֶת יְבוּל הָאָרֶץ... וכתיב וַיִּדַּל יִשְׂרָאֵל מְאֹד מִפְּנֵי מִדְיָן.

אמר ר' חלבו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו, שנאמר וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ. והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא (עיר שהיה רבא דר בתוכה כך שמה) אוקירו לנשייכו (כבדו נשותיכם) כי היכי דתתעתרו.

תנן התם חתכו חוליות (תנור העשוי חוליות מצרפו בכבשן כדרך כלי חרס, ואחר כך צירף החוליות) ונתן חול בין חוליא לחוליא [**כתבו התוס'** אם לא היה חול בינתים היה מודה רבי אליעזר דכלי חשוב הוא שהטפלה היינו הטיט המרוח מסביב לתנור מחברת החוליות ומעמידתן זו אצל זו, ומשום דנתן חול בינתים להפריד החוליות זו מזו מטהר ר"א, והכי תנן במסכת כלים (ה,ח) חתכו לרוחבו פחות פחות מארבעה טפחים טהור, מרחו בטיט טמא משיסיקנו לאפות בו סופגנים, הרחיק את הטפלה ונתן חול או צרור בינתים בזה אמרו הנדה והטמאה והטהורה אופות בו והוא טהור, קתני חול דומיא דצרור שהוא יבש] רבי אליעזר מטהר (שאין זה כלי חרס אלא בנין, כעין כלי גללים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה) וחכמים מטמאין (דאזלי בתר חוליות, שאר תנורים שלהם היו עשוים כעין קדירות גדולות ופיו למעלה, וצורף בכבשן כשאר קדירות ומטלטלים, אלא שהיה מושיבו על הארץ או על הדף, ומדביק את טפילות הטיט סביב על כולו לעשותו עב, שיקלוט ויחזיק את חומו). [**דף נט ע"ב**] וזה הוא תנור של עכנאי (נחש, דרכו לעשות בעגולה להכנים זנבו אצל פיו **כתבו התוס'** יש דגרס חכנאי וכן בירושלמי וחכן זה נחש, ושמא בעל התנור שהיה עושה שמו כן). מאי עכנאי? אמר רב יהודה אמר שמואל שהקיפו דברים כעכנא זו וטמאוהו.

תנא באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו. אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח. נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה ארבע מאות אמה. אמרו לו אין מביאין ראיה מן החרוב. חזר ואמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו, חזרו אמת המים לאחוריהם. אמרו לו אין מביאין ראיה מאמת המים. חזר ואמר להם אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו, הטו כותלי בית המדרש ליפול (**הגר"א בקול אליהו** ביאר ששלושת הדוגמאות שהביא ר"א מלמדות על שלושה הדברים שהתורה נקנית בהם שקיימם בעצמו, החרוב הוא סימן להסתפקות במועט, אמת המים היא סימן לענווה כמים ההולכים ממקום גבוה למקום נמוך, וכותלי בית המדרש הם ראיה על התמדתו ועמלו בין כתלי בית המדרש). גער בהם רבי יהושע, אמר להם אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה אתם מה טיבכם, לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדין מטין ועומדין. חזר ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו. יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, עמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא [**כתבו התוס'** והא דאמר ביבמות (יד.) דהלכה כב"ה משום דיצאה בת קול **שאני** הכא שבא לחלוק על דברי תורה דכתיב אחרי רבים להטות, אבל התם אדרבה ב"ה רובא אי לאו דהוה מספקא לן אי אזלינן בתר רובא משום דב"ש הוו חריפי

טובא, ועוד דכאן לא יצאה בת קול אלא משום כבודו דר"א שאמר מן השמים יוכיחו, והא דאמר התם רבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול, ולא שמעינן ליה לר' יהושע אלא על ב"ק דהאי מעשה דר"א דהכא, ולפי מה שנתבאר אין להוכיח מכאן על שאר מקומות שאין משגיחים בבת קול **ויש ליישב** דהתם דייק מדקאמר 'לא בשמים היא' כבר ניתנה לנו תורה מסיני משמע דבשום מקום אין משגיחין (**הקשה המהרש"א** דבריהם קשים מרישא לסיפא דמתחלה כתבו לישב הא דהלכה כב"ה משום דילמא ב"ק דמלי אתיא כמ"ד הכא לא בשמים היא, ושוב כתבו בסוף דבריהם דמדקאמר לא בשמים היא סותר הך דהלכה כב"ה משום דילמא בת קול דבשום מקום אין משגיחין בב"ק **ואפשר לומר** דמעיקרא לא בא לישב אלא לדיון דאית לן הלכה כב"ה משום דילמא בת קול והכא לא ס"ל כר"א דשמותי הוא אבל לר' יהושע דאמר 'לא בשמים היא' ולאי דאין משגיחין כלל בב"ק כדקאמר התם, ואפשר דס"ל דהלכה כב"ה משום דהוו רובא)]. **מאי לא בשמים היא?** אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת. אשכחיה רבי נתן לאליהו, אמר ליה מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא? אמר ליה קא חייך ואמר **נצחוני בני, נצחוני בני** [**כתבו התוס'** והא דאמר בע"ז (ג:) מיום שחרב בהמ"ק אין שחוק לפני הקב"ה היינו קבוע, והכא מילתא דבדיחותא בעלמא הוא דאמר].

אמרו אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר (על ידי מעשה שאירע נשאלה הלכה זו בבית המדרש, שנפלה טומאה לאויר תנור זה, וחזרו ועשאו על גביו טהרות, וטיהרם ר' אליעזר) ושרפום באש (לפניו) ונמנו עליו וברכוהו (**רש"י** לקמן פירש נידוהו **אבל הרמב"ן הרשב"א והר"ן** כתבו שהטילו עליו חרם שהוא חמור מנידוי. והטעם לכך, משום שלא רצה לחזור בו והחזיק במחלוקת והוי כזקן ממרא ולכך החרימוהו). **ואמרו מי** ילך ויודיעו, אמר להם רבי עקיבא אני אלך, שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו, ונמצא מחריב את כל העולם כולו. מה עשה רבי עקיבא, לבש שחורים (ענין צער ואבל) ונתעטף שחורים, וישב לפניו בריחוק ארבע אמות. אמר לו רבי אליעזר עקיבא, מה יום מיומים, אמר לו רבי, כמדומה לי שחבירים בדילים ממך. אף הוא קרע בגדיו (שהמנודה חייב בקריעה) וחלץ מנעליו [שהמנודה אסור בנעילת הסנדל במו"ק (טו:) **כתבו התוס'** אין להוכיח מכאן הא דמבעיא ליה במו"ק (טו:) אם מנודה צריך קריעת בגדים וחלוץ מנעל, דדלמא הכא לצערא בעלמא הוא דעבד הכי] **ונשמט** (מן הכסא) וישב על גבי קרקע. זלגו עיניו דמעות, לקה העולם שליש בזיתים, ושליש בחטים, ושליש בשעורים. ויש אומרים אף בצק שבידי אשה טפח (נתקלקל).

תנא אך גדול (מכה גדולה) היה באותו היום, שבכל מקום שנתן בו עיניו רבי אליעזר נשרף. ואף רבן גמליאל (נשיא היה, ועל פיו נעשה) היה בא בספינה, עמד עליו נחשול לטבעו. אמר כמדומה לי שאין זה אלא בשביל רבי אליעזר בן הורקנוס. עמד על רגליו ואמר רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי, ולא לכבוד בית אבא עשיתי, אלא לכבודך, שלא ירבו מחלוקות בישראל (שלא ירגיל היחיד לחלוק על המרובין). נח הים מזעפו.

אימא שלום (כך שמה) דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הואי. מההוא מעשה ואילך לא הוה שבקה ליה לרבי אליעזר למיפל על אפיה. ההוא יומא ריש ירחא הוה, ואיחלף לה בין מלא לחסר (סבורה היתה שיהא החדש חסר וקבוע ביום שלשים, ולא יפול ביום החדש על פניו, והיה מלא, ולא נקבע עד יום שלשים ואחד, ולא נזהרה בו ביום שלשים ונפל על פניו). איכא דאמרי אתא עניא וקאי אבבא, אפיקא ליה ריפתא. אשכחתיה דנפל על אנפיה, אמרה ליה קום, קטלית לאחי. אדהכי נפק שיפורא מבית רבן גמליאל דשכיב. אמר לה מנא ידעת? אמרה ליה כך מקובלני מבית אבי אבא (מבית אבי המשפחה, שבת נשיאים היתה, והם מבית דוד) כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה [**כתבו התוס' פירש רש"י** לפי שצער הלב היא וקרוב להוריד דמעות. **משמע** משום דנפקא לעיל מקרא דתהלים דשערי דמעה לא ננעלו **ובחנם דחק כן** דהא דריש לעיל רב חסדא בהדיא מדכתיב הנה ה' נצב על חומת אנך, ושמא מבית רבן גמליאל היתה מקובלת שהיה אבי המשפחה ולאו אדוד קאמר כדאשכחן נמי (ר"ה כה.) דאמר רבן גמליאל מקובלני מבית אבי אבא שפעמים בא בארוכה...].

תנו רבנן המאנה את הגר (אונאת דברים) עובר בשלשה לאוין, והלוחצו (דוחקו) עובר בשנים. מאי שנא מאנה דכתיבי שלשה לאוין וְגֵר לֹא תוֹנֶה, וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ, וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ וגר בכלל עמיתו הוא. לוחצו נמי, שלשה כתיבי וְלֹא תִלְחָצֻנּוּ, וְגֵר לֹא תִלְחָץ, לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה (לחץ הוא, שדוחקו לתבוע חובו) וגר בכלל הוא? אלא אחד זה ואחד זה בשלשה.

תניא, רבי אליעזר הגדול אומר מפני מה הזהירה תורה בשלשים וששה מקומות, ואמרי לה בארבעים וששה מקומות בגר (**כתבו התוס'** יש מפרש משום דחשיב כי גרים הייתם וכיו"ב) **מפני** שסורו רע [**הסבירו השפתי חכמים שמות (כג,ט)** יש מפרשים כמו שאור דהיינו היצה"ר כלומר שיצה"ר שלו קשה ורע ונוח לפתות. ויש מפרשים כיון שסר מן הדרך שוב אינו חוזר על ידי פיתוי דברים].

מאי דכתיב וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים? תניא רבי נתן אומר מום שבך אל תאמר לחברך (כיון דגרים הייתם גנאי הוא לכם להזכיר שם גירות) והיינו דאמרי אינשי דזקיף ליה זקיפא בדיותקיה לא נימא ליה לחבריה זקיף ביניתא (מי שיש לו תלוי במשפחתו לא יאמר לעבדו או בן ביתו תלה לי דג זה, שכל שם תלייה גנאי הוא לו).

עניינים מספר לרעך כמוך בעניין זה א. האיסור הוא מה"ת 'לא תונו'. **ב.** מרן החזו"א כתב באגרת 'מאד חובתי להזהר לגרום אי נעימות לבני"א אף לרגע אחד' למרות שלא כל אי נעימות היא אונאת דברים, אולם היתה זו הנהגה של הרחקה מאיסור. **ג.** אם מסופק אם יגרום צער, הוי ספק דאורייתא. **ד.** כדי לאונות אדם כשר צריך **ד' תנאים 1)** שאכן המעשה נעשה על ידו של זה שמאנים אותו, יש לנתח הדברים מתוך מבט של כף זכות ולכן אפי' הוא בינוני והמעשה שקול חייב לדונו לצד זכות. **2)** שיכוון לתועלת. **3) שאין דרך אחרת ללא אונאה להגיע לתועלת זו** (ח"ח כלל י ס"ב) **ולכן אם אפשר בלשון רכה יש איסור בדבר** ובזה נראה להסביר את עונשה של פנינה, וכתב הרב פנחס שיינברג זצ"ל שאם לא יודע להוכיח בלשון רכה, יבקש מאחר להוכיח החוטא. **4) שלא יוסיף, כלומר, שלא יאנהו יותר מהנצרך לתועלת זו** נלמד מתוספתא בב"ק (ט,יא) 'האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו וכולן שהכו ושהזיקו הרי אילו פטורין **חבלו יותר מן הראוי להן הרי אילו חייבין'. איתא בילקוט שמעוני** (בהר תרסא) רבי עשה סעודה לתלמידיו הביא לפניהם לשונות רכין ולשונות קשין התחילו בוררין את הרכין ומניחין את הקשין, א"ל בני כך יהא לשונכם רך אלו עם אלו לפיכך משה מזהיר את ישראל ולא תונו איש את עמיתו **תרגום יהונתן** וְלָא תוֹנוּן גְּבַר יַת חַבְרֵיהּ **בְּמִילִין קָשִׁין** וְתִדְּחַל מֵאֱלָהָךְ אֲנָא הוּא יְיָ אֱלָהָכוֹן וכן **ארחות צדיקים** 'המצער איש מישראל עובר בלא תעשה, שנאמר "ולא תונו..." לכן ייזהר כל אדם שלא יצער את חבירו בשום דבר, לא במעשה ולא בדברים' **מסילת ישרים** 'הונאת הדברים בכללה, הוא לדבר בפני חבירו לבד, שיבוש ממנו'.

פסק השו"ע א. כשם שאונאה במקח וממכר, כך אונאה בדברים. וגדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שזה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון, זה בגופו וזה בממונו והצועק על אונאת דברים נענה מיד. (**הגה** וי"א דאין מצווין על אונאת דברים אלא ליראי השם. ומי שמאנה את עצמו מותר להוניהו מלקס). חו"מ (רכח,א). **ב.** כיצד הוא אונאת דברים, לא יאמר בכמה אתה רוצה ליתן חפץ זה, והוא אינו רוצה לקנותו. היו חמרים מבקשים לקנות תבואה, לא יאמר להם לכו אצל פלוני, והוא יודע שאין לו למכור. אם היה חבירו בעל תשובה, לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים. אם היה בן גרים, לא יאמר לו זכור מעשי אבותיך. אם היו יסורין באים עליו, לא יאמר לו כדרך שאמרו חביריו לאיוב הלא יראתך כסלתך זכר נא מי הוא נקי אבד. אם נשאלה שאלה על דבר חכמה, לא יאמר למי שאינו יודע אותה חכמה מה תשיב בדבר זה, וכן כל כיוצא בדברים אלו חו"מ (רכח,ד). **ג.** יזהר שלא לכנות שם רע לחבירו, אף על פי שהוא רגיל באותו כנוי, אם כוונתו לביישו, אסור חו"מ (רכח,ה). **ד.** צריך ליזהר ביותר באונאת אשתו, לפי שדמעתה מצוייה חו"מ (רכח,ג). **ה.** צריך ליזהר ביותר באונאת הגר, בין בגופו בין בממונו, לפי שהוזהר עליו בכמה מקומות חו"מ (רכח,ב). **פסק הרמב"ם** תנור שהתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא וטח בטיט על הכל מבחוץ ה"ז מקבל טומאה כלים (טז,ה).

משנה אין מערבין פירות בפירות (בעל הבית שאומר פירות שדה פלוני אני מוכר לך כך וכך

סאין, לא יערבנו בפירות שדה אחרת) אפילו חדשים בחדשים. [**דף ס ע"א**] ואין צריך לומר חדשים בישנים (פסק למכור לו ישנים לא יערב בהן חדשים, שהישנים יבישים ועושין קמח יותר מן החדשים **ביארו התוס'** משום דאמר בב"ב (צא:) דכל מילי עתיקי מעלו בר מתמרי שיכרא והרסנא). באמת אמרו ביין התירו לערב קשה (חזק, וחליף) ברך (חלש) מפני שהוא משביחו (קשה משביח את הרך, לפיכך, פסק עמו רך מערב בו קשה, ודוקא קתני קשה ברך ולא רך בקשה, פסק עמו קשה לא יערב בו את הרך, וכן אין צריך לומר חדשים בישנים דוקא, אבל ישנים בחדשים שפיר דמי **הרי"ף והרא"ש כתבו** שאף ישנים בחדשים אסור מפני שהקונה רוצה לישנן). אין מערבין שמרי יין ביין (בגמ' מפרש לה) אבל נותן לו את שמריו. מי שנתערב מים ביינו לא ימכרנו בחנות (פרוטה פרוטה) אלא אם כן הודיעו (לכל אחד ואחד מהן שמים מעורבין בו). ולא לתגר (ימכרנו ביחד) אף על פי שהודיעו, שאינו אלא לרמות בו (ולמכרו בחנות). מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו (דכיון שנהגו אין כאן טעות, שכל היינות בחזקת כן). התגר נוטל מחמש גרנות ונותן לתוך מגורה אחת (שהכל יודעין בו שלא גדלו בשדותיו, ומבני אדם הרבה לוקח, ובחזקת כן לוקחין. מגורה אוצר שאוצרין בו תבואה, גורן הוא שדשין וזורין בו את התבואה, ודרך התגר לקנות מבעלי בתים בשעת הגורן, ולהכנים למגורה שלו) מחמש גתות ונותן לתוך פיטום (**הרמב"ם בפיהמ"ש ביאר** גיגית גדולה) אחד, ובלבד שלא יהא מתכוין לערב (ולהוציא קול לקנות הרוב ממקום משובח, לערב בו ממקום אחר, ושכיניו סבורין שכל הפירות מאותו מקום).

(**גמרא**) תנו רבנן אין צריך לומר חדשות מארבע (סאין בסלע) וישנות משלש (סאין בסלע) דאין מערבין (חדשות בישנות, דהואיל ובחזקת ישנות מוכרן נמצא מאנהו, ומוכר לו זולות בתורת יקרות) אלא אפילו חדשות משלש וישנות מארבע אין מערבין (ואף על פי שהחדשות יקרות מהן) מפני שאדם רוצה לישנן (מפני שעילוי דמיהן של חדשות אינן מפני שהן טובות כישנות, אלא שאדם רוצה לישנן, וזה שפסק עמו על הישנות אינו רוצה לישנן, לפיכך אסור לערב בהו חדשות, ואפילו מעולות בדמים).

'באמת אמרו ביין התירו לערב קשה ברך מפני שהוא משביחו...' אמר רבי אלעזר עדא אמרה (זאת אומרת, כל עדא כמו הדא) כל באמת אמרו הלכה היא (מדיהב טעם למילתיה מפני שמשביחו, ואין לגמגם בדבר, ונקט בה למתניתין באמת שמע מינה כל היכא דתני באמת הלכה, ואין לחסם ולגמגם בדבר).

אמר רב נחמן ובין הגיתות שנו (דמשביחו, שתוססין זה עם זה ונעשים טעם אחד, אבל לאחר הגיתות, שכבר קלט כל אחד ריחו וטעמו אין משביחו אלא פוגמו).

והאידנא דקא מערבי שלא בין הגיתות? **אמר רב פפא** דידעי (הכל יודעים שהוחזקו לערב) וקא מחלי. **רב אחא בריה דרב איקא אמר** הא מני רבי אחא היא. דתניא רבי אחא מתיר בדבר הנטעם (שאדם טועם קודם שלקחו, ויכול להבחין שנתערב בו).

'ואין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן לו את שמריו...' והא אמרת רישא אין מערבין כלל? וכי תימא מאי נותן לו את שמריו דקא מודע ליה (**הסכירו התוס'** ס"ד דאפ"ה אסור שלא ירמה בו אחרים) הא מדקתני סיפא לא ימכרנו בחנות אלא אם כן מודיעו, ולא לתגר אע"פ שמודיעו (מדמפליג בין הודיעו ללא הודיעו...) מכלל דרישא (דקתני אבל נותן לו את שמריו) אע"ג דלא מודע ליה? אמר רב יהודה הכי קאמר אין מערבין שמרים של אמש (מיין ששפה אמש, ונשארו השמרים, אין מערבין אותו...) בשל יום (ביין ששפה היום, ששמרי יין זה מקלקלין יין אחר) ולא של יום בשל אמש, אבל נותן לו את שמריו (של יין עצמו, ויום ואמש לאו דוקא, והוא הדין ליום ויום משתי חביות, אלא אורחא

דמילתא נקט, דסתם יום ואמש משתי חביות). תניא נמי הכי רבי יהודה אומר השופה יין לחבירו (כל דבר הצלול הנזרק בנחת מכלי אל כלי שלא יתערבו בו שמרים קרו לה שפייה) הרי זה לא יערב של אמש בשל יום, ולא של יום בשל אמש. אבל מערב של אמש בשל אמש, ושל יום בשל יום.

'מי שנתערב מים ביינו הרי זה לא ימכרנו בחנות אלא אם כן מודיעו...' רבא אייתו ליה חמרא מחנותא [**כתבו התוס'** רבא גרסינן, דאשכחן שהיתה מזיגתו משונה כדאמרינן בנדרים (נה.) ובעירובין (נד.) דמיא האי מזיגא למזגא דרבא בריה דרב יוסף. והשתא ניחא הא דאמר רבא בשבת (עז.) כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא, ובסנהדרין (לז.) אמרינן אל יחסר המזג שאם הוצרכו מהם לצאת אם יש שם כ"ג כנגד סנהדרי קטנה יוצאים ואם לאו אין יוצאים משמע דמזיגה על חד תרי דקרא איירי במזיגת סתם בני אדם. **ומיהו קשה** דמשמע בגמ' בשבת דס"ל לרבא דעיקר מזיגה כך דינה (חל לתלת) דמוקי מתני' דבמזוג ב' חלקים מים ואחד יין ביין השרוני דוקא דרפי **ונראה** דרבא מוקי מזיגה דקרא דאל יחסר המזג ביין השרוני. **והרב מנחם מיוני פירש** דאל יחסר המזג שלא יחסרו נ' מסנהדרי גדולה, דמזג בגימ' נ', אבל אם יחסר מ"ט ישארו כ"ב, ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם אחד הרי כ"ג, ומיהו בירושלמי משמע דאיירי במזיגת יין ממש] מזגיה (נתן בו מים שכן דרכו) טעמיה לא הוה בסים (מבוסם וטוב) שדריה לחנותא. אמר ליה אביי והא אנן תנן ולא לתגר אף על פי שהודיעו (שאינו אלא לרמות... וחנווני היינו תגר, ויחזור חנווני זה וימכרנו בחזקת יין בחנות, והרי המים מעורבין בו ואתה מכרת לו ואיכא לפני עור)? אמר ליה מזגא דידי מידע ידיע (שאני נותן בו מים הרבה). וכי תימא דטפי ומחייליה (שיוסיף התגר יין לאותו יין שמזגו רבא בהרבה מים עד שלא תראה המזיגה לכל אדם) ומזבין ליה (לאחרים) אם כן (דלכולי האי חיישינן) אין לדבר סוף (שאף המים לבדם אסור למכור לחנווני, שמא יערבם ביין, ולא חשו אלא בזמן שאני מוכר לו דבר העשוי לרמות בו כמות שהוא עכשיו).

מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו... **תנא** למחצה לשליש ולרביע. אמר רב ובין הגיתות שנו. **פסק הש"ע א.** אין מערבין מעט פירות רעים בהרבה פירות יפים כדי למכרם בחזקת יפים, אפילו חדשים בחדשים, ואצ"ל (**הגה** חדשים בישנים, ואפילו) ישנים עם חדשים, אפילו הישנים ביוקר מחדשים, מפני שהלוקח רוצה לישנן חו"מ (רכח,י). **ב.** ביין התירו לערב קשה ברך, בין הגיתות בלבד, מפני שמשביחהו [**הגה** וכ"ש רך בקשה, דשרי (**הסביר** הגר"א פסק כהרא"ש ולא כרש"י למוסר, וכתב שהרך הוא טוב יותר)] ואם היה טעמו ניכר, מותר לערב בכל מקום, שכל הניכר טעמו מרגיש הלוקח, ולפיכך מותר לערב אותו לעולם חו"מ (רכח,יא). **ג.** אין מערבין שמרי יין ביין. אפילו אם קנו ממנו שתי חביות של יין, אין מערבין שמרי חבית זה (ביין) של זה. אבל אם קנה ממנו חבית יין המדה בכך וכך, כשבא למדוד יכול לערב השמרים עם היין, ומוכר לו הכל ביחד חו"מ (רכח,טו). **ד.** אין מערבין מים ביין, ומי שנתערב מים ביינו, לא ימכרנו בחנות אלא א"כ הודיע לקונה, ולא ימכרנו לתגר אף ע"פ שמודיעו, שמא ירמה בו אחרים חו"מ (רכח,יב). **ה.** מקום שנהגו לערב בין הגיתות מים, מותר לערב כשיעור שדרכם לערב חו"מ (רכח,יג). **ו.** התגר נוטל מחמש גרנות ונותן למקום אחד, או מחמש גתות ונותן לתוך חבית אחד, שהכל יודעים שלא גדלו כולם בשלו, ובחזקת זה קונים ממנו. ובלבד שלא יכוין לקנות הרוב ממקום הטוב כדי שיצא עליו קול שהוא קונה הכל ממקום הטוב, וקונה גם ממקום הרע ומערבו עמו חו"מ (רכח,טז). **ז.** במקום שנהגו שכל מי שקונה דבר טועמו תחלה, מותר לערב בו לעולם. אבל אם אין הכל טועמים, לא חו"מ (רכח,יד).

משנה רבי יהודה אומר לא יחלק החנוני קליות ואגוזין לתינוקות, מפני שהוא מרגילן לבא אצלו. וחכמים מתירין. ולא יפחות את השער (למכור בזול, מפני שמרגיל לבא אצלו ומקפח מזונות חבירו) וחכמים אומרים זכור לטוב (שמתוך כך אוצרי פירות מוכרין בזול). לא יבור את הגריסין (את הפסולת, לפי שמתוך

שנראות יפות הוא מעלה על דמיהם הרבה מדמי הפסולת שנטל מהם. גריסין, פולין גרוסות בריחים אחת לשתים) דברי אבא שאול, וחכמים מתירין (טעמא מפרש בגמרא). ומודים שלא יבור מעל פי מגורה (למעלה, להראות יפות, ואת הפסולת שבתוכו לא בירר) שאינו אלא כגונב את העין (בברירה זו **ביאר התוס' יו"ט** דאף בזמן שאומר המוכר ללוקח בפירוש לא בררתי אלא את הפירות החיצוניים אסור, לפי שעל ידי שרואה בשעת המכירה על פי המגורה שכולם יפות אין עולה על ליבו שיש בפנים פסולת, ומשום כך לא אמרו שהוא גונב את העין אלא כגונב). אין מפרכסין לא את האדם (עבד כנעני העומד לימכר) ולא את הבהמה ולא את הכלים.

(גמרא) מאי טעמייהו דרבנן? דאמר ליה אנא מפליגנא אמגוזי, ואת פליג שיסקי (לעז"י רש"י שזיפים).

'ולא יפחות את השער וחכמים אומרים זכור לטוב...' מאי טעמא דרבנן (דנקט זכור לטוב, לשון ברכה)? **[דף ס ע"ב]** משום דקא מרווח לתרעא (ואוצרי פירות יראו שהוזלו וימכרו בזול).

'ולא יבור את הגריסין דברי אבא שאול, וחכמים מתירין...' מאן חכמים רבי אחא, דתניא רבי אחא מתיר בדבר הנראה (הלא יכול הלוקח לראות ולהבין מה דמי הפסולת הנברר מאלו, שישנו באחרים, וטוב לו להעלות בדמיהן של אלו יתר על כן מפני הטורח).

'אין מפרכסין לא את האדם ולא את הכלים'. תנו רבנן אין משרבטין (לשון שרביט, כדמפרש לקמיה, שזוקף שער הבהמה כשרביט, שתראה שמינה) את הבהמה, ואין נופחין בקרביים (בני מעיים הנמכרים בבית הטבח, שיראו רחבים וגדולים) ואין שורין את הבשר במים (שמלבין, והכחוש נראה שמן). מאי אין משרבטין? **הכא תרגמו** מיא דחיזרא (משקין אותה מי סובין, והם נופחין מעיה ושערה נזקף) **זעירי אמר רב כהנא** מזקפתא (קירצוף, לסרק, לקרצף עור בהמה).

שמואל שרא למרמא תומי לסרבלא (גדילים שבקצה הבגד, לייפותו עושין לו תלאי מחוטי משי סביב). רב יהודה שרא לכסכוסי (לרחוץ, לכבס (במי סובין) קרמי (בגדים המצויירים, בדים רקומים ומקושטים). רבה שרא למידק צרדי (להדק בגדי קנבוס במקבות עץ, שיראה חוטן דק). רבא שרא לצלומי גירי (לצייר חיצים). רב פפא בר שמואל שרא לצלומי דיקולי (סלים). והא אנן תנן אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים? לא קשיא, הא בחדתי (מותר שאינו אלא ליפות, והרוצה להוסיף על דמיהם בשביל יופיים מוחל הוא) הא בעתיקי (אסור, שגונב את העין שנראים כחדשים).

פרכום דאדם מאי היא? כי הא, דההוא עבדא סבא דאזל צבעיה (שהיה זקנו לבן וצבעו שחור, ונראה כבחור) לרישיה ולדיקניה. אתא לקמיה דרבא, אמר ליה זיבנן (**פירש רש"י** קנה אותי לעבד, וכנעני היה, דעבד עברי אסור לאחר חורבן, שאין היובל נוהג. **הקשה הרשב"א על פירושו** ממה נפשך אם מדובר בעבד כנעני שעדיין לא השתחרר איך אמר לרבא ולרב פפא זיבנן הרי הוא ברשות בעליו, ואם מדובר שכבר השתחרר הרי הוא ישראל גמור. **ותירץ** שמא בעבד כנעני שהפקירו רבו דעדיין צריך גט שחרור ומסתברא דערל ממש הואי ומכירה ממש הואי. **בהגהות הב"ח על הנימוקי יוסף הביא גירסת אלפסי ישן** דמיירי בעבד עברי, ומה שאסרו עבד עברי אחר החורבן אינו אלא בעבד הנמכר מחמת גניבה). אמר ליה יהיו עניים בני ביתך (משנה באבות היא, טוב לי לפרנס עניי ישראל וישמשוני). אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל, זבניה. יומא חד אמר ליה אשקיין מיא, אזל חווריה לרישיה ולדיקניה. אמר ליה חזי דאנא קשיש מאבוך. קרי אנפשיה צדיק מצרה נחלץ (זה רבא) ויבא אחר תחתיו. **פסק השי"ע א.** מותר לחנוני לחלק קליות ואגוזים לתינוקות, כדי להרגילם שיקנו ממנו. וכן יכול למכור בזול יותר מהשער, כדי שיקנו ממנו, ואין בני השוק יכולים לעכב עליו חו"מ (רכה,יח). **ב.** מותר לברור הפסולת מתוך הגריסים ומן הקטניות כדי שיראו יפים, שזהו דבר הנראה לעין ויכול הלוקח לראות ולהבין

ס:

כמה שוים יותר בשביל שהוציא מהם הפסולת. ובלבד שלא יברור העליונים ויניח הפסולת בתחתונים חו"מ (רכח,יז). **ג. אין מפרכסין לא אדם ולא בהמה ולא כלים, כגון לצבוע זקן עבד העומד למכור כדי שיראה כבחור, ולהשקות הבהמה מי סובין שמנפחין וזוקפין שערותיה כדי שתראה שמינה. וכן אין מקרדין** (פירוש קרוד במגרדת או מסרקת ששניו דקים) **ולא מקרצפין** (פי' קרצוף מגרדת או מסרק ששניו עבים) **אותה כדי לזקוף שערותיה, ולצבוע כלים ישנים כדי שיראו כחדשים. ואין נופחין בקרבים כדי שיראו שמנים ורחבים, ואין שורין הבשר במים כדי שיראה לבן ושמן** חו"מ (רכח,ט).

ס:

פרק איזהו נשך

משנה [מיתה בויקרא (כה,לז) אֶת כַּסְפְּךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ, וּבְמַרְבִּית לֹא תִתֵּן אָכְלֶךָ] איזהו נשך (שהוא נושך, דשקל מיניה מאי דלא יהיב ליה) ואיזהו תרבית, איזהו נשך המלוה סלע (שהיא ארבעה דינרים) בחמשה דינרין, סאתים חטין בשלש אסור, מפני שהוא נושך. ואיזהו תרבית המרבה בפירות (המרבה שכר לעצמו בפירות, ובגמ' מפרש דבהלוואת כסף או פירות נמי הוי תרבית, שהרי מתרבה ממונו, והכא ריבית דרבנן קמפרש, דרך מקח וממכר). כיצד, לקח הימנו חטין בדינר זהב (עשרים וחמשה דינר כסף) הכור, וכן השער [כך היו נמכרין בעיר, והותר לו לתת מעות עכשיו, על מנת ליתן לו זה חטין כל ימות השנה בדמים הללו, כשיעור מעותיו, ואע"פ שעכשיו אין לו חטין, דתנן בפירקין (עב:) יצא השער פוסקין, ואע"פ שאין לזה יש לזה, ויכול המוכר הלז לקנותם עתה במעות הללו] עמדו חטין (לאחר זמן) בשלשים דינרין, אמר לו תן לי חטיי (וזו מותרת היא, אם נתן לו חטין, אבל פסוק היין, שפוסק לו לתת בהן אסור, הואיל ואין לו, שמא יוקיר היין, ואע"פ שפוסק עמו כשער היין של עכשיו, וכבר יצא השער, ובגמ' מפרש טעמא) שאני רוצה למוכרן וליקח בהן יין' אמר לו הרי חטיך עשויות עלי בשלשים, והרי לך אצלי בהן יין, ויין אין לו.

(גמרא) מדשביק לריבית דאורייתא (מכך שהניח התנא, ולא פירש על העניין 'איזהו תרבית' אופן של ריבית בהלואה שאסורה מן התורה, והוא... דרך הלואה, כדכתיב מרבה הונו בנשך ובתרבית) וקא מפרש (ריבית דרך מקח וממכר שאינו אסור אלא מ...) דרבנן, מכלל דאורייתא דנשך ותרבית חדא מלתא היא (וכיון שכבר בילר התנא איזהו נשך האסור מה"ת, נתבאר בזה מהו תרבית, לפיכך נותר לו לפרש מהו ריבית לרבנן, וקרא לו תרבית).

והא קראי כתיבי נשך כסף וריבית אוכל (את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך, ומדהלקו לשני לאוין תרתי נינהו)? ותיסברא דאיכא נשך בלא תרבית (שנושך את חבירו, ואין ממונו מתרבה) ותרבית בלא נשך (שיהא מלוה נשכר, ולא יהא לוה נשוך). נשך בלא תרבית היכי דמי (היכי מדמינן ליה) אי דאוזפיה (הלווהו) מאה במאה ועשרים, מעיקרא (כשמלווהו) קיימי מאה (פרוטות נחושת) בדנקא [**פירש רש"י** מעה כסף, שהוא שתות לדינר (ר"ל שנכנסים מאה פרוטות נחושת במעה כסף, שהיא שישית דינר כסף). **התוס' הביאו את פירושו רש"י, והקשו** שלפי דברי רש"י מדוע הביאו דוגמא שאיננה מציאותית שהפרוטות הוזלו הרבה, דבשער בינוני יש שלשים שנים פרוטות במעה, דמעה שני פונדיון פונדיון ב' איסרים איסר ח' פרוטות (כללי' קילוסין יב.) ולא יתכן שהם יוזלו כל כך שיהיו מאה פרוטות במעה **ונראה כפירוש ריב"ן** דפירש ק' מעות בשתות (שישית) מנה, ששתות מנה עולה ארבע סלעים (בכל סלע 24 מעות) וארבע מעות (24·4+4=100) **א"נ** ק' איסרים (שהם 25 מעות) בשתות דינר זהב, ששתות דינר זהב עולה ארבע דינרי כסף (24 מעות) ומעה] ולבסוף קיימי מאה ועשרים (פרוטות נחושת) בדנקא, נשך איכא, דקא נכית ליה (נושך ומחסרו) דקא שקיל מיניה מידי דלא יהיב, ותרבית ליכא דלית ליה רווחא, דדנקא אוזפיה ודנקא קא שקיל מיניה.

סוף סוף, אי בתר מעיקרא אזלת (אי חשבת להני פרוטות השתא כדמעיקרא) הרי נשך והרי תרבית (שהוא יכול ליקח בהם מעה במאה, ונשכר עשרים) אי בתר בסוף אזלת לא נשך איכא (שהלוה יכול לקנותם במעה, וזה שוה מעה הלוהו) ולא תרבית איכא.

ותו, תרבית בלא נשך היכי דמי, אי דאוזיף מאה במאה, מעיקרא קיימי מאה בדנקא ולבסוף מאה בחומשא (יכול ליקח בהן כסף חומש דינר, שהוא יותר על שתות) אי בתר מעיקרא אזלת לא נשך איכא ולא תרבית איכא, אי בתר סוף אזלת הרי נשך והרי תרבית. **אלא אמר רבא** אי אתה מוצא לא נשך בלא תרבית ולא תרבית בלא נשך, ולא חלקן הכתוב אלא לעבור עליו בשני לאוין (**כתבו התוס', וא"ת** ולמה שינה בלשון לכתוב 'כספך לא תתן בנשך, ובנשך לא תתן אכלך' **ויש לומר** כיון שהוצרך שני לאוין אורחא דקרא לכתוב לשון משונה שהוא נאה יותר).

תנו רבנן אֶת כַּסְפְּךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית לֹא תִתֵּן אָכְלֶךָ, אין לי (שיהא עובר) אלא (על לאו של...) נשך בכסף (ועל לאו של...) רבית באוכל, נשך באוכל מנין... (שהוא עובר על הלוואת פירות אף משום לאו דנשך **כתבו התוס'**, **וא"ת** תחילה הוה ליה למדרש ריבית בכסף דמפיק ליה מנשך כסף הכתוב ברישא **ויש לומר** משום דנשך אוכל כתיב בהדיא, וריבית כסף לא נפיק אלא באם אינו ענין) תלמוד לומר (לא תשיך לאחיך...) נֶשֶׁךְ אֹכֶל (ומקרא זה בלוה נאמר מדלא כתיב לא תשוך לאחיך, והראשון נאמר במלוה, דכתיב לעיל מיניה אל תקח מאתו... ומיהו שמעת מינה מיהא, דשייך לשון נשך באוכל). רבית בכסף מנין (שעובר אף בלאו שני של רבית) תלמוד לומר (בלוה) נֶשֶׁךְ כֶּסֶף [**דף סא ע"א**] אם אינו ענין (לגופו) לנשך כסף, שהרי כבר נאמר לא תשיך לאחיך [ובסופו נאמר כל דבר אשר ישך, תנהו ענין לרבית כסף והשתא דשמעינן מלא תשיך בין כסף ובין אוכל, אייתרו תרוייהו נשך כסף ונשך אוכל לחייב את הלוה על לאו של רבית על שניהן **ביארו התוס'** פי' אפילו 'אי לא כתב אלא לא תשיך לאחיך כסף אוכל' הוי ידעינן נשך בכסף ואוכל, ואי כתב 'לא תשיך לאחיך נשך כסף אוכל' הוי ידעינן נמי רבית כסף ואוכל באם אינו ענין, ונשך אוכל (המיותר) אתי לג"ש, ונשך כל דבר אתי לאוקמי נשך במלוה באם אינו ענין ללוה, והויא ג"ש מופנה משני צדדים והיינו דקאמר בסמוך מה לוה לא חלקת... דהכל כתב בלוה, וכי קאמר נשך באוכל מנין ת"ל נשך אוכל, לאו מנשך מפיק אלא מאוכל גרידא דקאי א'לא תשיך' וה"ק ת"ל נשך אוכל בלוה, ובג"ש מפיק ליה במלוה. **וא"ת** כיון דכתיב כל דבר אפילו לרבות עצים ואבנים א"כ 'כסף אוכל' למה לי **וי"ל** למדרש כלל ופרט וכלל. 'לא תשיך' כלל, 'כסף אוכל' פרט, 'כל דבר' חזר וכלל, מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון... יצאו קרקעות שאין מטלטלין ויצא פחות מש"פ שאינו ממון. **וכן משמע** בכתובות (מו.) דקתני רבי יהודה אומר אינו חייב (מלקות ומאה כסף על הולאת שם רע) עד שישכור (עלי שקר) ולמד זה שם בגז"ש, בהוצאת שם רע כתיב 'ושם לה עלילות דברים' ולגבי איסור ריבית כתיב 'לא תשימון עליו נשך', כשם שבריבית מדובר על ממון, כך במוציא שם רע צריך שישכור עדי ממון. ובעי ר' ירמיה שכרם בקרקע או בפחות מש"פ מהו, ואי שייך רבית בקרקע או בפחות מש"פ מאי בעי, אלא ודאי פטור, ובעי כיון דגמר מרבית מה להלן פטור אף כאן פטור, או שלא לומדים מריבית, והוא יהיה חייב. **והדאמר** בערכין (לא.) גבי בתי ערי חומה שהוא יכול לגאול עד סוף השנה הראשונה, ומחזיר את כל דמי המקח, ואינו מנכה את דמי השימוש, רבית גמורה היא והתורה התירה. א"כ משמע שיש ריבית בקרקעות, אלא שבבתי ערי חומה יש היתר מיוחד של התורה **התם** הלוה מעות על הקרקע (הנילון על המעות שקילמו בעל הקרקע, והריבית של קרקע) אבל קרקע בקרקע (הלוואת קרקע תמורת ריבית של קרקע) אפשר דשרי מן התורה]. **אין לי** (שעובר על שני לאוין בין בכסף ובין באוכל) אלא בלוה, במלוה מנין? נאמר נשך בלוה, ונאמר נשך במלוה, מה נשך האמור בלוה לא חלקת בו בין בכסף בין באוכל, בין בנשך בין ברבית. אף נשך האמור במלוה לא תחלוק בו בין בכסף בין באוכל, בין בנשך בין ברבית. מנין לרבות כל דבר תלמוד לומר נשך כל דבר אשר ישך.

רבינא אמר לא נשך באוכל ולא רבית בכסף צריכי קרא (למיגמר במלוה מן הלוה, דבגופו כתיבי, כדמפרש ואזיל) דאי כתיב את כספך לא תתן לו בנשך ואכלך במרבית כדקאמרת (נשך קאי אכסף, ומרבית אאוכל) השתא דכתיב את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך, קרי ביה הכי את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית, ובנשך ובמרבית לא תתן אכלך [**כתבו התוס'** וה"נ בע"ז (כ.) ובפסחים (כא:) ובחולין (קיד:) 'לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי', ודריש לגר תתננה ומכור, תתננה ומכור לנכרי, ואפילו מאן דפליג היינו משום דכתיב או לחלק. **וא"ת** בקדושין (לב:) לא בעו רבנן למדרש כר' יוסי הגלילי מפני שיבה תקום והדרת, תקום והדרת פני זקן **וי"ל** משום דאין מפני מיושב אוהדרת, ולא תקום אפני זקן (ר"ל שלא מיושב לומר 'מפני שיבה הלכת' 'תקום פני זקן'). **והא דאמר** ביומא (נב.) ה' מקראות שאת$_1$ ארור$_2$ מחר$_3$ משוקדים$_4$ וקם$_5$ אין להם הכרע אם הם נסובים על מה שמובא לפני או על מה שמובא אחרי, ולא אמר שנסובים גם על המובא לפני וגם על המובא אחרי. **היינו** משום דהכא כיון דקאי על כרחך נשך אכספך אמרת ה"ה ארבית וכיון דקאי רבית אאוכל כמו כן נשך קאי אאוכל, וכן תתננה כן, אבל הנך חמש דלמא לא קיימי אלא אלעיל לבד או אלרע (**ר"ל** בפסוק של איסור ריבית, אי אפשר לומר שהמילים נשך ומרבית שניהם מתייחסות על המוסב לפניו היינו על כסף, או על המוסב לאחריו היינו על אוכל, שא"כ ישאלו בפסוק מילים מיותרות בלי הבנה, ולכן מוכרח שהמילה נשך מתייחסת לכסף, והמילה מרבית מתיחסת על אוכל, ומכיון שיש הכרע לכל אחד, ניתן לומר שהמילה נשך מתייחסת גם על אוכל, והמילה מרבית מתייחסת גם לכסף, משאי"כ

כאלו הה' פסוקים יתכן שהם מתייחסים רק על מה שמובא לפניו לו רק על מה שמובא לאחריו. **התוס' ביומא** (נב:) תירצו באופן אחר שכה' פסוקים אלו פירוש המילה משתנה אם מפרשים לותה שמוסבת על המובא לפני לו לאחרי, ולכן נשאר בספק, משאי"כ כאן המשמעות נשארת לותו דבר). **וא"ת** התניא בזבחים (כד.) ולקח הכהן מן הדם באצבעו ונתן קבל או זרק בשמאל פסול ור"ש סבר קבל בשמאל כשר, ואמר אביי טעם דר"ש דסבר דקרא דאצבעו דמשמע ימין לא קאי אלא אונתן דלאחריו ולא אולקח דלפניו, ולתנא קמא קאי אתרוייהו, והשתא מאי שנא מהנך ה' דאין להם הכרע **וי"ל** דהתם פשטיה דקרא משמע דקאי אולקח מ"מ סבר תנא קמא דקאי נמי אונתן דכתיב קרא אחרינא 'ולקח מדם הפר ונתן על קרנות המזבח באצבעו' דהתם קאי אצבע אנתינה וילמד סתום מן המפורש, והיינו נמי טעמא דר"ש (**הסביר המרש"א** טעמא דר"ש לילמוד סתום מן המפורש ולא משמע ליה פשטיה דקרא דקאי לולקח)]. **והא תנא, נאמר נאמר קאמר** (ומגזרה שוה נפקא ליה, והיכי פליג אמורא אתנא ואמר דמגופיה יליף)? הכי קאמר אילו לא נאמר קרא הייתי אומר גזירה שוה, עכשיו שנאמר קרא, גזירה שוה לא צריך (**כתבו התוס'** וא"ת קרא למה לי **וי"ל** דאין שום אריכות לשון בפסוק אלא שהפסוק סמך נשך ומרבית זה לזה). **אלא גזירה שוה למה לי? לנשך כל דבר אשר ישך, דלא כתב במלוה.**

אמר רבא למה לי דכתב רחמנא לאו ברבית, לאו בגזל, לאו באונאה (ילמדו זה מזה, שבכולן חסרון ממון, שמחסר את חבירו)? **צריכי, דאי כתב רחמנא לאו ברבית משום דחידוש הוא, דאפילו בלוה אסרה רחמנא** (וגזר עליו שלא יתננו, ואיכא למימר חידוש הוא שחידשה תורה בזו, ולא שאסר לחסר את חבירו בדרך אחרת, דהא אזהרת לוה לאו משום דמחסר הוא). **ואי כתב רחמנא לאו בגזל משום דבעל כרחיה** (הרי הוא חוטף הממון על כרחו של הבעלים) **אבל אונאה** (שנעשית לרך מקח וממכר) **אימא לא. ואי כתב רחמנא לאו באונאה משום דלא ידע דמחיל** (ולא הייתי לומד מזה לאסור 'גזל', כי הייתי אומר, היות ובגזל, הנגזל רואה את הגזילה ומתייאש, הרי הוא מוחל, ואין בזה איסור).

חדא מחדא לא אתיא, תיתי חדא מתרתי. הי תיתי? לא לכתוב רחמנא לאו ברבית, ותיתי מהנך, מה להנך שכן שלא מדעת (אונאה לא ידעי ביה, גזל על כרחיה שקל) תאמר ברבית דמדעתיה (נותן לו). לא לכתוב רחמנא לאו באונאה, ותיתי מהנך, מה להנך שכן אין דרך מקח וממכר בכך (תאמר באונאה שהיא דרך מקח וממכר, ויש בני אדם שצריכין לחפץ, וקונין ביותר משוויו). אלא לא לכתוב רחמנא לאו בגזל, ותיתי מהנך (לונאה וריבית) **דמאי פרכת, מה לרבית שכן חידוש, אונאה תוכיח, מה לאונאה שכן לא ידע ומחיל, רבית תוכיח. וחזר הדין, לא ראי זה כראי זה, ולא ראי זה כראי זה, הצד השוה שבהן שכן גוזלו אף אני אביא גזל! אמרי הכי נמי** [**כתבו התוס'** וא"ת והא אין מזהירין מן הדין **וי"ל** דגזל לאו הניתק לעשה הוא כדאמרינן בחולין (קמא.) (ר"ל הכלל הנ"ל נאמר רק במקום שיש חיוב מלקות, כיון שע"י הלימוד אנו מענישים את האדם, ובגזל אין מלקות כיון שיש לו עשה להשיב את הגזילה). ומטעם דאין מזהירין מן הדין הוה מצי למימר לעיל דלא ילפי מהדדי (ר"ל שהגמ' לעיל יכלה לומר שאי אפשר ללמוד ריבית ולונאה מגזל כיון שאין מזהירין מן הדין, ובהם יש מלקות) אלא דעדיפא קאמר דאפילו מדינא לא אתי (למנס הרמב"ם ס"ל שאין מלקות על ריבית ולונאה כיון שניתנים להשבה)].

אלא לאו בגזל למה לי לכובש שכר שכיר [**דלא מטא לידיה ולא מחסר ליה הקשו התוס'** ולוקמיה בגזל גופיה, ובגזל עבדים, דלא אתי מרבית ואונאה דאין אונאה לעבדים כדקאמר לעיל (נו:) דהא קרקע אינה נגזלת אינו מן המקרא אלא משום דאי אפשר לזזזה ממקומה אבל עבדי דניידי אף על גב דהוקשו לקרקעות יעבור בלא תגזול (הקושיא נשארה במקומה)]. **כובש שכר שכיר בהדיא כתיב ביה לֹא תַעֲשֹׁק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן? לעבור עליו בשני לאוין** [**כתבו התוס', וא"ת** ולוקמיה בגזל גופיה ולעבור עליו בשני לאוין **וי"ל** משום דלא לקי אלאו דגזל משום דניתק לעשה, אבל כי מוקמינן אכובש שכר שכיר באם אינו ענין לקי שפיר. **וא"ת** לקמן (קיא:) אמרינן דגזל הכנעני מותר ודריש מהפסוק 'לא תעשוק את רעך' רעך ולא כנעני. והקשתה הגמ' שהרי זה כבר נלמד מהפסוק 'לא תעשוק שכר עני ואביון מאחיך' ותירצה הגמ' שצריך לשני הלימודים דאי כתב גזל הייתי אומר דמותר כיון שיש אופנים שלא טרח דשמא נפלו בירושה או מציאה או מתנה אבל שכר שכיר דטרח כנעני נמי אסור. **וקשה** הא מוקמינן הכא 'האי לא תעשוק את רעך ולא תגזול' כולה קרא בעושק שכר שכיר, ולא בגזל **וי"ל** דדריש מדסמיך רעך ללא תגזול ואפקה בלשון גזילה למימר דגזל הכנעני שרי. **וא"ת** והיכי ס"ד למימר דגזל הכנעני אסור דאיצטריך קרא

למעוטי, הלא בישראל גופיה לא ידענא גזל אלא מרבית ואונאה, ורבית שרי בכנעני דכתיב לנכרי תשיך, ואונאה נמי דכתיב עמיתך ודרשינן לעיל (נט.) עם שאתך בתורה ובמצות **וי"ל** דהוה אסרינן גזל הכנעני מ'ואכלת את כל העמים' דדרשינן מהתם בב"ק (קיג:) שגזל הכנעני אסור דדוקא בזמן שהם מסורים בידך שרי קרא]. ולוקמה ברבית ואונאה, ולעבור עליו בשני לאוין? דבר הלמד מעניינו, **[דף סא ע"ב]** ובעניינא דשכיר כתיב (לאו דגזל לא תעשוק ולא תגזול וכל עושק כבישת שכר שכיר הוא).

לא תִּגְנֹבוּ דכתב רחמנא למה לי [לילף מרבית ואונאה, שהרי מחסרו ממון, לא תגנוב דעשרת הדברות לא קמיבעיא ליה, דאזהרה לגונב נפשות הוא, כדאמרינן בסנהדרין (פו.)]? לכדתניא 'לא תגנבו' על מנת למיקט (לצער) 'לא תגנבו' על מנת לשלם תשלומי כפל (שרוצה להתנותו, ויודע בו שלא יקבל). **פסק הש"ע** אסור לגנוב, אפילו כל שהוא, דין תורה. ואסור לגנוב אפילו דרך שחוק, ואפילו על מנת להחזיר או כדי לשלם תשלומי כפל או כדי לצערו, הכל אסור, כדי שלא ירגיל עצמו בכך חו"מ (שמח,א). **מ"ש הש"ע 'שלא ירגיל עצמו'** זהו טעמו של הרמב"ם **וכתב יד המלך (לנדא)** נראה דדעתו הוא דעל מנת למיקט אינו אסור אלא מדרבנן ומשום חששא שלא ירגיל עצמו בכך, אבל בגמרא (סא:) מבואר דעיקר קרא דלא תגנובו קאי רק על מנת למיקט, אבל איסור גנבה גמורה מצי למילף מריבית ואונאה, וכן כתב הלח"מ דגנבה על מנת למיקט איסור גמור מדאורייתא הוא, וכוונת רבינו להסמיך טעם לשל תורה וכדרכו בקצת מקומות. **אמנם משכנות הרועים (אות א סימן מח)** כתב להסביר בדעת הרמב"ם שהוא דרבנן (לממנס הביא שעת הרבה לשקונים שהוא לשולייתא).

אמר ליה רב יימר לרב אשי לאו דכתב רחמנא במשקלות (לא תעשה עול...) למה לי? אמר ליה לטומן משקלותיו במלח (המנה או הפרם טומן במלח להכבידו, וכשהוא לוקח במשקל לוקח באלו). היינו גזל מעליא הוא? לעבור עליו משעת עשייה (משעת הטמנה, ואפילו לא שקל בהן). **פסק הרמב"ם** אין טומנין את המשקלות במלח כדי שיפחתו... גניבה (ח,ז). **הסביר הגהמ"י** וכן פירש רבינו תם שמיקל המשקולת ושואב כבדה ודלא כרשב"ם ורש"י שמפרשים מפני שהוא מכביד דהא משמע דהכא במוכר. **הקשה אבן האזל** (שם) 'דלא הזכיר הרמב"ם לא בהלכותיו ולא בסה"מ דעושה משקל חסר עובר בלא תעשו עול' **וע"ש שהאריך בזה.**

תנו רבנן לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמִּשׁוֹרָה. במדה זו מדידת קרקע, שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים (אחין הבאין לחלוק את השדה לא ימדוד המודד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים באותו החבל, מפני שהחבל לח בימות הגשמים ומתפשט כל צרכו, ובימות החמה מתוך יובשו הוא נגמד וכוייץ). במשקל שלא יטמין משקלותיו במלח, ובמשורה (מדת הלח היא) שלא ירתיח (קצף, שממלא את המדה כשמוציא את היין, ולאחר זמן נמצאת חסרה). והלא דברים קל וחומר ומה משורה, שהיא אחד משלשים וששה בלוג (שיעורו 9.6 סמ"ק לפי הגר"ח נאה) הקפידה עליו תורה, קל וחומר להין, וחצי הין, ושלישית ההין, ורביעית ההין, ולוג, וחצי לוג, ורביעית הלוג. **פסק הש"ע** **א.** המודד את הקרקע, לא ימוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים, מפני שהחבל מתקצר בימות החמה. לפיכך אם מדד בקנה או בשלשלת וכיוצא בהן, אין בכך כלום חו"מ (רלא,יח). **ב.** כשמודד דבר לח, לא יעשה בענין שתעלה הרתיחה ויראה המדה כאילו היא מלאה, אפי' היא קטנה מאד שאין ברתיחה שוה פרוטה.... חו"מ (רלא,ו). **מ"ש** 'אף שאין ברתיחה שו"פ' מקורו ברמב"ם שכתב 'שהרי התורה הקפידה על המידות בכל שהוא' **והסביר ההלכה למשה** דאל"כ פשיטא דגזל גמור הוא ועובר על לאו דלא תגזול.

אמר רבא למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים ברבית (בפרשת בהר) יציאת מצרים גבי ציצית, יציאת מצרים במשקלות (בקדושים תהיו) אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור (הרי שבאו עשרה רווקים על מצרית אחת, ונתעברה מהן בעשר עבורין, עשר בכורות שהן בכורות של אביהן כולן מתו) אני הוא שעתיד ליפרע ממי שתולה מעותיו בנכרי

סא:

ומלוה אותם לישראל ברבית (מלוה מעותיו לישראל ברבית, ואומר של נכרי הם **כתבו התוס'** וא"ת והלא אפילו יהא אמת שהם של נכרי אסור כיון שאין ללוה עם הנכרי כלום. **ומיהו** לפי מה שנביא ראיה לקמן, ישראל שיש בידו מעות נכרי והם באחריות הנכרי מותר להלותם ברבית לישראל אתי שפיר **אי נמי** י"ל דאיירי כגון שאמר ליה חבירו הלויני מעות מן הנכרי ואמור לו שיסמוך עלי **או כגון** שנתן לו משכנותיו ליתנם לנכרי והוא הלוה לו משל עצמו ואומר שעשה כדבריו) וממי שטומן משקלותיו במלח, וממי שתולה קלא אילן בבגדו (צבע הדומה לתכלת, ורחמנא אמר 'פתיל תכלת', ותכלת דמיו יקרים, שצבוע בדם חלזון שאינו עולה מן הים אלא אחת לשבעים שנה) ואומר תכלת הוא [**כתבו התוס'** ואע"ג דעובר על מצות ציצית מ"מ איצטריך קרא לעבור עליו משעת תלייה (כתב המהרש"ל בכל מינך ניחא להו שהוא מכשיל לו גוזל את חבירו כגון בשקלים שהוא מערב בהם טמאים ומכשיל את חבירו, וכן בריבית שחבירו סבור לתת לעובד כוכבים ריבית ולא לישראל, וכן במשקולת שהוא גוזל את חבירו בלי ידיעתו, כתב רחמנא ילילת מצרים לומר לך שאף שחבירך אינו מבחין בזה אני הוא שהבחנתי בו' אבל בלילת שתולה קלא אילן בבגדו דמשמע בבגד שלו לא שייך לומר על עבירה זו שעובר על מצות לילית בינו לבין עצמו אני הוא שהבחנתי בו' דלא"כ בכל מצות עשה ול"ת שאדם עובר בינו לבין עצמו לכתוב ילילת מצרים, ולכך הוצרכו לומר לעבור עליו משעת תלייה שיהיה לו עונש על המחשבה שחשב לעבור בזה על מצות לילית. ומיהו הרא"ש כתב גם בלילת דמיירי נמי בכה"ג שתולה קלא אילן ומוכרו לאחרים, דהשתא הוה שפיר אני הוא שהבחנתי... בכל מינך, אבל התוס' לא משמע להו לפרש הכי דא"כ הל"ל שתולה קלא אילן בבגדיס ומוכרן לישראל כדאמר בשקלים, אבל בבגדו משמע בבגד של עצמו)].

רבינא איקלע לסורא דפרת (סורא היושבת על נהר פרת, ואין זו סורא סתם). אמר ליה רב חנינא מסורא דפרת לרבינא יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים (בויהי ביום השמיני, כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים) למה לי, אמר ליה אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור, אני עתיד ליפרע ממי שמערב קרבי דגים טמאין בקרבי דגים טהורין, ומוכרן לישראל. אמר ליה אנא המעלה קא קשיא לי, מאי שנא הכא המעלה דכתב רחמנא? אמר ליה לכדתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל אמר הקדוש ברוך הוא אילמלא (לא) העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל דבר זה (כדמפרש לקמיה שהן מעולים ונאים, ואינן נמאסים בשקצים הללו, להכי כתב לשון עילוי, שמעלה גדולה היא אצלם) שאין מטמאין בשרצים דיי אמר ליה ומי נפיש אגרייהו טפי מרבית ומציצית וממשקלות? אמר ליה אף על גב דלא נפיש אגרייהו טפי, מאיסי למכלינהו. **פסק השי"ע** התולה מעותיו לומר שהם של עובד כוכבים, ומלוה אותם ברבית, הקדוש ברוך הוא יפרע ממנו יו"ד (קס,ג).

'ואיזהו תרבית המרבה בפירות, כיצד לקח הימנו חטים בדינר זהב...' אטו כל הני דאמרינן עד השתא (המלוה סלע בחמשה דינר) לאו רבית הוא? אמר רבי אבהו עד כאן של תורה, מכאן ואילך של דבריהם. וכן אמר רבא עד כאן של תורה (דרך הלואה) מכאן ואילך של דבריהם. עד כאן יכין רשע וילבש צדיק (שאם מת והניח לבניו מעות של רבית אין חייבין להחזיר, ועל זה נאמר יכין רשע וילבש צדיק, והכי תניא לה בתוספתא). עד כאן ותו לא (בתמיה, כל שכן דרבית דרבנן אין הבן חייב להחזיר)? אלא, אפילו עד כאן (דרבית דאורייתא הוא) יכין רשע וילבש צדיק (יכין האב שהוא רשע וימות, ולא יהנה, והבן שהוא צדיק אינו חייב להחזיר). עד כאן רבית קצוצה (וכופין אותו בית דין להחזיר אם תובעו בחייו) מכאן ואילך אבק רבית.

אמר רבי אלעזר רבית קצוצה יוצאה בדיינין, אבק רבית אינה יוצאה בדיינין. **רבי יוחנן אמר** אפילו רבית קצוצה נמי אינה יוצאה בדיינין. **אמר רבי יצחק** מאי טעמא דרבי יוחנן דאמר קרא בַּנֶּשֶׁךְ נָתַן וְתַרְבִּית לָקַח וָחָי לֹא יִחְיֶה אֵת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל עָשָׂה (מות יומת דָּמָיו בּוֹ יִהְיֶה) למיתה ניתן ולא להישבון. **רב אדא בר אהבה** אמר, אמר קרא אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ למורא ניתן ולא להשבון. **רבא אמר** מגופיה דקרא שמיע ליה [**כתבו התוס', אע"ג דרבא** מתרץ בב"ק (קיב.) אפילו תימא רשות יורש לאו כרשות לוקח, מ"מ הבן אינו צריך

להחזיר מעות ריבית שירש מאביו, ושאני הכא דכתיב וחי אחיך עמך, היינו שהתורה הזהירה את המלוה שיחזיר את הריבית בכדי שיחיה אחיו, אך לא הזהירה את הבן. א"כ משמע שסובר שהמלוה צריך להחזיר את הריבית, ולא כדעת ר' יוחנן. **לאו משום** דס"ל כר' אלעזר דהא הכא דריש כרבי יוחנן, אלא לא בא אלא ליישב הברייתא דהתם למ"ד לאו כרשות לוקח. ולכך בסמוך דקאמר רב נחמן מ"ט דר"א וענתה הגמ' שהוא לומד מהפסוק 'וחי אחיך עמך', ולכאורה כיון שמצאנו בב"ק שרבא דורש כך, מדוע לא הביאה הגמ' את הדרשה הזו בשמו, אלא בהכרח שהוא עצמו אינו סובר כך) **מוֹת יוּמָת דָּמָיו בּוֹ יִהְיֶה הוקשו מלוי רבית לשופכי דמים** [כלומר דמים ששפך שהעני את חבירו **ומת ברעב עליו ישובו הקשו התוס'** תימה היכי משמע דמיו בו עבירה דשפיכות דמים הלא באוב וידעוני וכמה עבירות דלא שייכי לשפיכות דמים כתיב דמיהם בם. **וי"ל** דמיתורא דדמיו בו דריש, דאי לאו הכי למאי כתביה, דאי למגמר סקילה ברבית מאוב וידעוני חדא דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן, ותו לא מצינו מיתה גבי ממון, ובתמורה (ו:) יש בספרים גירסא שהדרשה היא מהפסוק (שנאמר ג' פסוקים קודם הפסוק 'מות יומת דמיו בו') והוליד בן פריץ שופך דם (וקאי על מלוה בריבית) לפי זה אתי שפיר דהוקשו בהדיא] **מה שופכי דמים לא ניתנו להשבון** (אין להם אפשרות תקנה בהשבת המלוה לקדמותו) **אף מלוי רבית לא נתנו להשבון.**

אמר רב נחמן בר יצחק מאי טעמא דרבי אלעזר דאמר קרא [דף סב ע"א] (רישיה דקרא ברבית קאי אל תקח מאתו...) וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ **אהדר ליה כי היכי דניחי. ורבי יוחנן, האי וחי אחיך עמך מאי עביד ליה? מבעי ליה לכדתניא** שנים שהיו מהלכין בדרך, וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם מתים (בצמא, שאין מספיק לשניהם) ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב (וימצא מים). דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו, ואל יראה אחד מהם במיתתו של חבירו [**כתב החזו"א (ליקוטים סי' כ)** 'דכיון דיש חיי שעה לשניהם דאם ישתו שניהם יחיו לפי שעה. א"כ אין חיי עולם שלו דוחה חיי שעה של חבירו'].
עד שבא רבי עקיבא ולימד וחי אחיך עמך חייך קודמים לחיי חבירך.

מיתיבי הניח להם אביהם מעות של רבית, אע"פ שיודעים שהן של רבית אינן חייבין להחזירן. הא אביהן חייב להחזיר [כדתרצה רבה בב"ק (קיב.) 'וחי אחיך עמך' לדידיה הוא דאזהריה רחמנא אהדר ליה דניחי בהדך, דסיפיה דקרא ארישיה קאי אל תקח ואם לקחת החזר, אבל לבריה לא אזהר]?

בדין הוא דאבוהון נמי לא מיחייב להחזיר (כרבי יוחנן, דהאי וחי אחיך לכדרבי עקיבא) **ואיידי דקא בעי למתני סיפא הניח להן אביהם פרה וטלית וכל דבר המסוים** (שניכר שהוא גזל, ואביהם נזכר בה לקלון) **חייבין להחזיר מפני כבוד אביהם, תני נמי רישא בדידהו.**

והני, מפני כבוד אביהם מי מיחייבי, קרי כאן וְנָשִׂיא בְעַמְּךָ **לא תָאֹר בעושה מעשה עמך? כדאמר רבי פנחס** [(חגיגה כו.)] **משמיה דרבא בשעשה תשובה, הכא נמי בשעשה תשובה. אי עשה תשובה, מאי בעי גביה** (**כתבו התוס'** למ"ד רבית קצוצה יוצאה בדיינין פריך שפיר דהיה לו להחזיר, ואפילו למ"ד אינה יוצאה מ"מ הוה לו להחזיר משום לעז ובושת וכיון דלא חשש לזה, גם בניו אין להם לחוש לכבודו)? **שלא הספיק להחזיר עד שמת.**

מיתיבי הגזלנין ומלוי רבית, אע"פ שגבו מחזירין. גזלנים, מאי אע"פ שגבו איכא (**כתבו התוס'** וא"ת ד'אע"פ שגבו' מתייחס רק למלוה ברבית היינו שכוונת התנא לומר שהגזלנים, ומלוי ריבית שכבר גבו, צריכים להחזיר. **וי"ל** דא"כ גזלנין למאי תנהו פשיטא דמחזיר הגזילה, להכי איצטריך ליה לשנויי שהכונה לדבר אחד, הגזלנין מאי ניהו מלוי ברבית) **אי גזול גזול, אי לא גזול גזלנין קרית להו** (בתמיה)? **אלא אימא גזלנין מאי ניהו מלוי רבית, אף על פי שגבו מחזירין?**

תנאי היא [**כתבו התוס'** וא"ת דבב"ק (צד:) משני דמחזירין לצאת ידי שמים, ואמאי לא משני נמי הכא הכי, והתם נמי אמאי לא משני תנאי היא כדמשני הכא **וי"ל** דהכא קאמר אליבא דר' יוחנן, ולדידיה דאמר אינה יוצאה בדיינין, אף לצאת ידי שמים אינו צריך להחזיר, ולכך לא מצי לשנויי הכא אלא תנאי היא. וסוגיא דהתם אתי כההוא תנא דאית ליה יוצאה בדיינין. שהנה קושיית הגמ' שם היא מהברייתא האומרת שגזלנים ומלוי בריבית שהחזירו אין מקבלים מהם, ובהכרח שברייתא זו סוברת שריבית יוצאה בדיינים, שמפורש שם שחכמים הם אלו שתיקנו שלא יקבלו מהם, משום מעשה בגזלן שביקש לעשות תשובה, ואמרה לו אשתו שאם יעשה

אפי' את האבנט שעליו הוא יצטרך להחזיר, והוא נמנע ולא עשה תשובה, משמע שמדאורייתא חייב להחזיר, ועל זה הקשו סתירה מהברייתא האומרת שהם צריכים להחזיר, וברייתא זו נאמרה לאחר תקנת חכמים, ותירצו שהכונה לצאת ידי שמים, ואי אפשר לתרץ כמו כאן שזוהי מחלוקת תנאים, שהברייתות נחלקו לאחר תקנת חכמים. **וזה דלא כפי' ריב"ץ** שביאר את כוונת הגמ' לעיל, 'למורא ניתן ולא להישבון' שיש לו להחזיר מיראת שמים ולא להשבון על פי בית דין (וגמרא זו מליצא לר' יוחנן שאינה יוצאה בדיינים) **והרי לפי הנתבאר לדעת ר' יוחנן** אין חיוב אפי' לצאת יד שמים) דתניא רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב פוטרין את המלוה ואת הערב (מן לא תעשה ומלקות) מפני שיש בהן קום עשה (והוה ליה לאו הניתק לעשה). מאי קום עשה לאו משום דאמרינן להו קומו אהדורו (מה שגביתם, וזהו נתקו לעשה, כדאמרינן אל תקח, ואם לקחת החזר, וחי אחיך) מכלל דתנא קמא סבר לאו בני אהדורי נינהו (וחי אחיך לכדרבי עקיבא הרי לנו הכרח כי נחלקו התנאים במחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יוחנן)?

לא, מאי קום עשה לקרוע שטרא (לעולם אימא לך אם גבה דברי הכל אינו מתוקן בחזרה מן המלקות, דאין כאן ניתק לעשה, והאי דתני פטורין בשלא גבו, דהתם לא הואי אלא שומא בעלמא, ששמו עליו נשך על ידי תנאי, ואתו רבי נחמיה ורבי אלעזר למימר דלא תשימון עליו נשך דקאמר רחמנא לאו אשומא גרידתא קפיד, אלא אשומא הבא לידי גיבוי, וכל כמה שלא גבו איכא קום עשה לקרועי שטרא **כתבו התוס'** פרש"י וכולהו סבירא להו כוותיה דר' יוחנן דאי גבו אין מחזירין דתו ליכא קום עשה לאהדורי רבית ופלוגתייהו בלא גבו. **וקשה** דמעיקרא פריך אדר' יוחנן, ומשני תנאי היא ופלוגתייהו דתנאי ברבי יוחנן, ודחי דכולהו סבירא להו כוותיה, א"כ אין זו דחיה, אלא סיעתא. **וי"ל** דמעיקרא ודאי סבר דפליגי בלאו ד'ואל תקח מאתו נשך' אם הוא לאו הניתק לעשה, היינו דפליגי ברבי יוחנן ורבי אלעזר אם ריבית יוצאה בדיינים, ומסיק דכולהו אית להו דר' אלעזר ולא לקי א'לאו דאל תקח' משום דניתק לעשה בהשבה, אבל פליגי בלאו ד'לא תשימון' והיכא דלא גבה עדיין הרבית, דת"ק סבר מיד כשנכתב השטר נגמרה השומא והוי כאילו גבה כבר ואין עוד תקנה לתקן הלאו דלא תשימון, ור' נחמיה ורבי אלעזר ב"י סברי לאו דשומא מתלא תלי וקאי שאם יקרע השטר קודם שיגבה פטור. והמקשה לא הבין יפה טעמו

סב.

ופריך אי כגבוי דמי... ואי לאו כגבוי דמי אמאי חייב לרבנן ומשני לאו כגבוי דמי וטעמייהו דרבנן דסברי משעת כתיבה נגמרה השומא. **וא"ת** והיכי ס"ד מעיקרא דפליגי באל תקח הא אמרינן לקמן (עה:) דערב אינו עובר אלא משום לא תשימון בלבד **וי"ל** דהיינו כשהערב לא קבל רבית מן הלוה אבל הכא שהערב קבל רבית מן הלוה ונתנו למלוה לכך חייב גם משום אל תקח לת"ק. **וא"ת** ואמאי לא דחי דכולהו סבירא להו כר' אלעזר ופליגי אי חייב על לאו הניתק לעשה אי לאו **וי"ל** הלכה דפטור, ועוד דבתמורה (ד:) פי' דלכ"ע פטור)

(ומקשינן על מוקימתא זו) מאי קסבר, אי קסבר שטר העומד לגבות כגבוי דמי (שהרי שיעבד לו קרקעותיו על הקרן ועל הרבית) והא עבדו איסורייהו (והרי זה כמו למחר גביית הריבית, וקריעתו היא השבת הריבית, ואם השבת הריבית לא מתקנת את הלאו, אף קריעת השטר לא תתקן אותו) ואי לאו כגבוי דמי, הא לא עבוד ולא כלום (ומאן פליג עלייהו).

לעולם קסבר שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי (ואשומא גרידתא מחייב ליה ת"ק) והא קא משמע לן דשומא מילתא היא. הכי נמי מסתברא, דתנן ואלו עוברים בלא תעשה המלוה והלווה, הערב והעדים. (ואי אמרת לא מחייבי עד דגבו) בשלמא כולהו עבוד מעשה (בגבייתו, מלוה גובה מן הערב, והערב מן הלוה, הלוה נתן ביד המלוה ועבר בלא תשיך) אלא עדים מאי עבוד? אלא, לאו שמע מינה דשומא מילתא היא (הלכך, מלוה וערב נמי מתחילתן חייבין משום שומא) שמע מינה **פסק הש"ע א.** לקח רבית קצוצה ומת, אין הבנים צריכים להחזיר אלא אם כן היה דבר מסויים, כגון פרה וטלית, ועשה אביהם תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת יו"ד (קסא,ו). **ב.** רבית דאורייתא שהוא בדרך הלואה בדבר קצוב, יוצאה בדיינים שהיו כופין ומכין אותו עד שתצא נפשו אבל אין בית דין יורדין לנכסיו. יו"ד (קסא,ה). **כתב הב"י** משמע דקיי"ל כמ"ד יוצאה וכ"פ כל הפוסקים, שכן הכריעה הגמ' בדף (סה:) **וכתוב בנמוק"י בשם הרשב"א והר"ן** דהא דאמרינן יוצאה בדיינים היינו לומר דכופין אותו משום מצות עשה ד'וחי אחיך עמך' ומכין אותו עד שתצא נפשו כדי שיקיים המצוה אבל אין בית דין יורדין לנכסיו. **ג.** אבק רבית, אינה יוצאה בדיינים. ואם בא לצאת ידי שמים,

חייב להחזיר... יו"ד (קסא,ב). **מ"ש שגם באבק ריבית** אם בא לצאת ידי שמים חייב להחזיר, אלו הם דברי הרא"ש והרמב"ן... **אמנם הרמב"ן כתב** שיש אומרים שאפילו בבא לצאת ידי שמים אינו חייב להחזיר.

אמר רב ספרא כל שאילו בדיניהם (של אומות, שלא נאסר להם רבית) מוציאים מלוה (ונותניס) למלוה (אם אין לו משכון, על ידי תנאי שביניהם, כגון רבית קצוצה), בדינינו (אם גבה) מחזירין ממלוה (ונותניס) ללוה (כר' אלעזר). כל שאילו בדיניהם אין מוציאין מלוה (ונותניס) למלוה, בדינינו אין מחזירין ממלוה (ונותניס) ללוה.

אמר ליה אביי לרב יוסף וכללא הוא, והרי סאה בסאה, דבדיניהם מוציאין מלוה למלוה, ובדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה (את העודף ביוקר שהוקירו החטים בשעת תשלומין, דהא אבק רבית הוא)? אמר ליה אינהו בתורת פקדון אתא לידיה [אינהו כי מגבו סאה בסאה מן הלוה למלוה לאו בתורת רבית קא מגבו ליה, אלא בתורת פקדון הוא בעיניהם, דהא סאה מסר לו בידו **כתבו התוס'** דאמר (סג:) מי קדחו חטין באכלבאי (וכי החיטים שלי היו מתקלקלות בלולר) כמו כן הייתי שומרם בבית ומוכרם ביוקר ע"כ. **וכי אמר** רב ספרא למילתיה הכי אמרה כל שבדיניהם מוציאין בתורת רבית בדינינו מחזירין].

אמר ליה רבינא לרב אשי והרי משכנתא בלא נכייתא (מלוה מעות על הכרם, ואוכל את הפירות, ואינו פוסק לנכות לו מן החוב כלום בשביל אכילתו, ואוכל בתורת רבית) דבדיניהם מוציאין מלוה (אם אכל הלוה הפירות משמשכנה, ונותניס) למלוה **[דף סב ע"ב]** ובדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה (דאבק רבית הוא, כיון דזימנין שאין עושים פירות, שהכרמים לוקין אין זו רבית קצוצה)? אמר ליה אינהו בתורת זביני אתא לידייהו (סברי דבתורת זביני אתו הנך פירות לידיה דלוקח, דכל זמן שלא פרע לו מעותיו הכרם מכור לו, עד זמן שפסקו ביניהם שיכול לפדותה, והוא הדין דמצי לאתוביה נמי מאבק רבית, דהמרבה בפירות דמתניתין, אלא הא שינויא נמי אית ליה לשנויי בתורת זביני אתו לידיה).

אלא כל שאילו בדיניהן דקאמר רב ספרא מאי אתא לאשמועינן (הי נינהו דבדיניהם אין מוציאין, והוא רבית, ובדינינו אין מחזירין)? הכי אתא לאשמועינן כל שאילו בדיניהן מוציאין מלוה למלוה בדינינו מחזירין ממלוה ללוה, ומאי ניהו ברבית קצוצה, וכדרבי אלעזר. כל שאילו בדיניהם אין מוציאין בדינינו אין מחזירין רבית מוקדמת, רבית מאוחרת [בדף (עה:) קתני לה, והא בתורת רבית יהיב ליה, ובדיניהם אם לא נתן אין מוציאין, שהרי לא פסק עמו].

'כיצד, לקח הימנו חטים בדינר זהב הכור [**כתבו התוס'** רש"י פירש דמקח חטין הוי היתר אע"פ שאין לו חטים (בלופן שלא השער) כיון שנתן לו מעות. והאיסור שנאמר במשנה מתייחס למקח של היין, ונקט רישא 'קנה חיטים' לרבותא דסיפא דיין אסור אע"ג שבא מכח פיסוק הראשון של החטין שהיה דרך מקח וממכר ולא דרך הלואה. **וקשה לפירושו ד' קושיות א.** צריך למחוק הספרים לקמן (סג.) בגמרא דגרס 'והא לקח קתני? מאי לקח, לקח בהלואתו' כי לפי זה אתי שפיר לקח דקאי אחטים דמותר. **ב.** כיון דמילת 'אסור' שבמשנה לא קאי אלא על היין מאי פריך בגמרא 'וכי אין לו יין מאי הוי והתנן יצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה' וכי לא ידע דאסור לפסוק יין מחמת חוב ולא נתן לו אז שום דמים. **ג.** מדמשני בבא לחוב בדמיהם מכלל דמעיקרא סבר שהיה נותן לו דמים עבור היין, ולא שאת היין על ידי חוב. **ד.** אם כל האיסור רק ביין למה הגמ' הקשתה 'מיצא השער פוסקין' לפרוך מרישא דשרי גבי חטים להקשות מה ההבדל ביניהם, **מיהו** זה יש לתרץ, שאם הקושיא היתה כן, הגמ' היתה מתרצת ד'אסור' קאי גם ארישא (על הלין של חיטין) או הוה מוקמינן רישא דשרי ביש לו חטין דוקא. **לכך נראה** דאיזהו תרבית דאסור קאי אכולה מתניתין, וכי קתני בסיפא יין אין לו הוא הדין דגם חטין אין לו, לכך פריך בגמרא וכי אין לו יין וגם חטים מאי הוי ועיקר קושייתו מכח חטים דאסור כי אין לו אע"פ שנותן דינר זהב (וכיון שלא שער שבשוק ועתה משלם שפ"ל גם אם אין לו) ומשני 'בבא לחוב בדמיהן' ר"ל שכבר היה חייב לו דינר זהב ובשעת קנין אינו נותן לו כלום (ולכן אסור אע"פ שלא השער). ומיד הוי ליה למפרך והא לקח קתני, אלא דפריך ליה השתא עדיפא מינה. **וא"ת** (על הסבר זה קשה) אמאי תני גבי יין אין לו, כי נמי יש לו אסור ליתן שוה ל' דינר כיון שמוכר תמורת החוב, הלא אפילו חטים הוה איסורא ליקח בל' דינר כיון שלא היה לו חטים בפסק הראשון **וי"ל** דכתבו כן לאשמועינן דאף ברישא אין לו חטים ואסור) וכן השער...' וכי אין לו יין מאי הוי (אחר שיצא

סב:

השער ליין, והוא חייב לו החטין או המעות הרי הוא כפוסק עמו עכשיו על היין) והתניא [**תוס' גרסו בגמ'** והתנן. **ועל גרסתם כתבו** אית דגרסי והתניא (כלמופיע לפנינו) משום דלא גרסינן במתניתין (לקמן עב:) יצא השער פוסקין. וכן בגמ' לקמן (עב:) אית ספרים דגרסי 'אלא מתני' דאין פוסקין... הא יצא השער פוסקין' והיינו שלגרסתם לא כתוב במשנה המילים 'יצא השער פוסקים' וגורסים בגמ' את המילה 'הא' שדין זה רק משמע במשנה ולא להדיא. ולספרים דגרסי הכא והתנן גרסי במתני' יצא השער פוסקין, ולא גרסי' לקמן הא] **אין** פוסקין על הפירות (ליתן לו מעות בכור חטין, ולומר לו תנהו לי לסוף זמן גדול, ואפילו יש שנותנין אותו עכשיו בכך בתחילת הקציר אין זה שער) עד שיצא השער (מפורסם וקבוע בשוקי העיר בכך) יצא השער פוסקין, אע"פ שאין לזה (המוכר) יש לזה (לאיש אחר, ויכול לקנותו עכשיו בדמים שקיבל **כתבו התוס'** דאע"ג דלא משך חטין אין זה רבית כיון שאם היה בא מוכר לחזור הוה קאי במי שפרע, ולכך חשיבי כנתיקרו ברשות לוקח)?

אמר רבה מתניתין בבא לחוב בדמיהן עסקינן (שלא נתן לו זה המוכר ללוקח דמי החטין שחייב לו שיחזור ויקבלם הימנו בשביל היין, אלא בא לעשות עליו דמי החטין חוב, ולפסוק על החוב יין, וכך אמר לו אני מקבל עלי היטך בשלשים דינר כמו שאתה יכול למוכרן, והרי לך אצלי בהן יין כשער של עכשיו, דאי הוה ליה יין הוה קנוי לו מעכשיו, ואי אייקר ברשותיה אייקר, אבל אין לו, והוא לא קיבל עכשיו מעות, שנוכל לומר יכול הוא לקנותו בדמים שקיבל נמצא שאינם אצלו, אלא בהלואה בעלמא) וכדתניא (שיש הפרש בין נותן מעות לבא עליו בחובו) הרי שהיה נושה בחבירו מנה, והלך ועמד על גורנו [**כתבו התוס'** תימה והלא מעות קונות הכא אפילו מדרבנן דמילתא דלא שכיח היא כדאמרינן (מו:) גבי החליף דמי שור בפרה, א"כ הוא הדין כאן, שהוא מוכר לו את החיטין תמורת החוב, שיקנו המעות **וי"ל** דהכא מיירי שלא פטרו מן החוב עד שיתן לו את כל החטין] ואומר תן לי מעותי, שאני רוצה ליקח בהם חטים. אמר לו חטים יש לי, שאני נותן לך, צא ועשה עלי כשער של עכשיו, ואני אעלה לך (החטים) כל שנים עשר חדש (אף אם יתעלו דמיהן אקבל עלי העילוי, ואתנם לך בדמים הללו) אסור, דלאו כאיסרו הבא לידו דמי (שאין זה דומה לנותן איסר בשעה שפוסק, דאיכא למימר יקנה לו עכשיו בשוק במעות שקיבל).

אמר ליה אביי אי דלא כאיסרו הבא לידו (שאין זה דומה לנותן איסר בשעה שפוסק, דאיכא למימר יקנה לו עכשיו בשוק במעות שקיבל) מאי איריא אין לו, אפילו יש לו נמי (דהאי תנא בעומד על גורנו קאמר, דיש לו חטין, ואפילו הכי אסר)?

אלא, אמר אביי מתניתין כדתני רב ספרא (ולא בפוסק עמו בתחילה על החטין) ברבית דבי רבי חייא. דתני רב ספרא ברבית דבי רבי חייא יש דברים שהם מותרין, ואסורין מפני הערמת רבית. כיצד, אמר לו הלויני מנה, אמר לו מנה אין לי, חטין במנה יש לי (ואתה תימכרם ויהיו לך מעות שלמים) שאני נותן לך (כשער של עכשיו, ונתנם לו). נתן לו חטין במנה, וחזר ולקחן הימנו בעשרים וארבע סלע (דאוזיל גביה סלע, שהמנה עשרים וחמשה סלעים, והוא היה דחוק למעות ולא יכול להמתין ליום השוק) מותר (שהרי לא העלה לו דמי החטים יותר מדמיהן בשכר המתנת המעות, והאי הוא דאוזיל גביה) ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית. הכא נמי (אלנו במשנה) כגון דאמר הלויני שלשים דינרים. אמר ליה שלשים דינרים אין לי, חטין בשלשים דינרים יש לי, שאני נותן לך (תימכרם ויהיו לך שלושים דינרים). נתן לו חטין בשלשים דינרים, וחזר ולקחם הימנו בדינר זהב [לא"כ כרגע בפועל יש ללוה 25 דינרים, וחייב למלוה 30 דינרים מתניתין כי קאמר לקח הימנו חטים במלוה קאי, וכשבא (המלוה) לתובעו אמר לו תן לי מעותי (שאתה חייב לי 30 דינרים) שאני לוקח בהן היין, אמר לו (הלוה) הרי מעותיך עשויות עלי בדמי שלשים דינרין יין, ויין אין לו]. אי אית ליה חמרא ללוה דיהיב ליה בשלשים דינר פירא הוא דקא שקיל מיניה (זוזי יהיב ליה מעיקרא, ופירי שקיל מיניה) ולית לן בה (דלא

דמי לרבית). ואי לא, כיון דלית ליה חמרא ודאי משקל זוזי מיניה (דינר זהב יהיב ליה, וקא שקיל מיניה תלתין) מחזי כרבית.

אמר ליה רבא אי הכי, תן לי חיטי, דמי חיטי מבעי ליה? תני דמי חיטי. שאני מוכרן, שמכרתים לך מבעיא ליה? תני שמכרתים לך. הרי חטיך עשויות עלי בשלשים דינרין, מעיקרא (מתחילת ההלוואה) נמי הכי אוקמינהו עילויה (כך העמידו ביניהם את החוב)? הכי קאמר ליה בדמי חטיך שעשית עלי בשלשים דינר, הרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו. והא בדינר זהב הכור, וכן השער קתני (ואם כדבריך, כשלקחן בדינר זהב היה השער שלשים, והאי דאוזיל גביה דאי השער בדינר זהב וזה העלם עליו שלשים דינר מעיקרא אוקמינהו ברבית בשביל המתנתו).

אלא אמר רבא כי שכיבנא (כשאמות), רבי אושעיא נפק לוותי (יצא לקראתי) **[דף סג ע"א]** דמתרצנא מתניתין כוותיה [שאני רגיל לתרץ משניות שסתם רבי כברייתא שסתם הוא, ודכוותיה אמר רבא בב"ק (קיא:)]. דתני רבי אושעיא הרי שהיה נושה בחבירו מנה, והלך ועמד על גורנו, ואמר תן לי מעותי שאני רוצה ליקח בהן חטין. ואמר לו חטין יש לי שאני נותן לך, צא ועשאן עלי כשער של עכשיו. הגיע זמן חטין למכור (שנתייקרו, ודרך אוצרותיהן למוכרן מעתה) אמר לו תן לי חטין, שאני רוצה למוכרן וליקח בהן יין, אמר לו יש לי יין שאני נותן לך, צא ועשאן עלי כשער של עכשיו. הגיע זמן יין למכור, ואמר לו תן לי ייני, שאני רוצה למוכרו וליקח בו שמן. אמר לו שמן יש לי שאני נותן לך, צא ועשהו עלי כשער של עכשיו. כולם, אם יש לו מותר (ולא אמרינן דלאו כאיסרו הבא לידו היכא דיש לו, דזכי בהו האי מהשתא, ואע"ג דלא משיך כי מוקרי ברשותיה מוקרי, ולא הוי רבית, הואיל ואם בא להזור קאי עלייהו במי שפרע, ומיהו, היכא דאין לו לאו כאיסרו הבא לידו הוא, דהיכא דיהיב ליה זוזי פוסק, ואע"ג שאין לו, דיכול זה לקנותו במעות שקיבל, דחטין מצויין לו הואיל ויצא השער, אבל זה אין בידו במה יקנה, ודמי לרבית) אין לו אסור. ומאי לקח (דקתני במתניתין) לקח בהלואתו (שהיה נושה בו דינר זהב. ולי נראה דלא גרסינן ליה, ופירוש משובש הוא שנתלה בספר, לפי שראה ברבי אושעיא נושה בחבירו מנה, דשמעינן מינה דאי הוה יהיב ליה השתא זוזי, אפילו אין לו נמי שרי, שבש מתניתין ופירשה בלוקח בהלואתו, ולא היא, לא מבעי לשבושי מתניתין בהכי, דר' אושעיא משום חטין קמאי נקיט ליה, ולמימר דיש לו מותר, אף על גב דלאו כאיסרו הבא לידו, וכי אין לו אסור, הואיל ולא בא איסרו לידו, אבל מתניתין, כי תנא אין לו גבי יין תנא, שמחמת הלואה בא עליו, שהיו כבר דמי החטין מלוה עליו, אבל גבי חטין לא תנא איסורא, ואפילו אין לו שרי (כיון שבתחילה נתן לו מעות בעבור החיטים) דאיסרו בא לידו, ושפיר תני בה לקח).

אמר רבא שמע מינה מדרבי אושעיא תלת, $_1$שמע מינה דמעמידין מלוה (שיש לו על חבירו) על גבי פירות (לפסוק עליהם פירות כשער של עכשיו כל ימות השנה) ולא אמרינן דלא כאיסרו הבא לידו הוא (כדתני רבי חייא, דאמר לעיל אפילו יש לו אסור). $_2$ושמע מינה הוא דיש לו [שיש ללוות פירות אבל אין לו אין מעמידין מלוה, אבל פוסקין על ידי נתינת מעות, כדקתני מתניתין (עב:) יצא השער פוסקין, ואוקימנא מתניתין כדתני רבי אושעיא] $_3$ושמע מינה (מדקתני הגיע זמן חטין למכור שם לו החטין בדמים בשער של עכשיו ביוקר, ופוסק יין כשער של עכשיו בזול שמע מינה...) איתא לדרבי ינאי (דאמר פסק על הפירות והגיע זמנו למכור, ובא ותבעו ואין לו מקבל הימנו הדמים כשער של עכשיו) דאמר רבי ינאי מה לי הן (דמה לי מקבל הן עצמן) ומה לי דמיהן [**כתבו התוס', פירש ר' שמואל** 'מה לי הן' החטין 'מה לי דמיהן' כגון יין אם יש לו כך, ור"ל דוקא יין אבל מעות אסור. **ואין נראה לר"ת** דבב"ק (קג.) גבי רב כהנא זבין כתנא ואייקר זבנוה מרוותא קמאי א"ל לרב אשקול זוזי אמר ליה אי כי מזבני אמרי כתנא דכהנא הוא שרי ואם לאו אסור רב לטעמיה דאמר אין עושין אמנה בדמים משמע דלר' ינאי שרי למשקל זוזי).

דאתמר, **רב אמר** עושין אמנה בפירות (נותנין מעות באמנה כשער של עכשיו שיוצא בשוק,

על מנת לקבל פירות, אפילו יוקירו חטין) ואין עושין אמנה בדמים (לפסוק על הפירות כדי לקבל דמים לכשיוקירו, דכיון דזוזי יהיב וזוזי שקיל מחזי כרביתא). **ורבי ינאי אמר** מה לי הן, ומה לי דמיהן.

מיתיבי (על רב) כולם, אם יש לו מותר (מהא דרבי אושעיא קא מותיב, והכא דמים קא מקבל, ששם עליו דמי החטין ומקבל היין ששוה יותר ממה שנתן, ומתחילה לא קנה יין ממנו והרי הוא כמקבל מעות דמי החטים)?

אמר רב הונא אמר רב בשמשך [הימנו החטים מתחילה, דדמי החטין דידיה קא מקבל, דברשותיה אייקר, דמשעה שמשך כלתה לה תורת הלואה וקיבל חובו, וכן בכולן **כתבו התוס'** ואפילו אכלן המוכר מותר לשלם חטים אחרים אם יוקירו ולא דמי לסאה בסאה דאסור (סב.) משום דהתם הלואה והכא זביני **ועוד** שמשיכה דהכא לא הויא אלא לענין היתר פיסוק ולא לקנות ממש (**הסביר המהר"ם** נראה שכ"ל בזה וכי תימא הא כיון להלוקח קנה החטים במשיכה א"כ הויין ממש שלו, וא"כ כשאוכלן המוכר אח"כ הוי כאלו לוה המוכר החטים מהלוקח והשתא נעשה הלואה וכשמשלם לו אח"כ חטים אחרים כשיוקרו ליתסר כמו לוה הימנו סאה בסאה לכך מסיים ומשיכה דהכא לא הויא אלא לענין היתר פיסוק וכו' ר"ל ולכך כשהמוכר לקחן ואכלן לא מקרי שוב הלואה אבל ראיתי **בתוס'** ישנים כתובים **על קלף** ולא כתוב בהן כלל אלא כך כתוב בהן ולא למי לסאה בסאה להתם הלואה והכא זביני ותו לא מידי)]. **אי בשמשך צריכא למימר? אלא** כגון שיחד לו קרן זוית (ואשמעינן דיחוד מילתא היא).

ושמואל אמר (לתרץ תירוץ אחר על הקושיה על רב) **הא** מני (דקתני יש לו מותר) רבי יהודה היא, דאמר צד אחד ברבית מותר (רבית שאינה על ידי הלואה אלא על ידי מכר, ופעמים שבאה לידי רבית, כגון זו, אם יוקרו הפירות וישלם דמים יש כאן רבית, ואם לא ישלם דמים אלא פירות שפסק הוא עימו אין כאן רבית, היינו צד אחד ברבית פעמים יש רבית ופעמים אין רבית, שהרי אינו פוסק עמו על מנת לשלם דמים, אלא פירות **כתבו התוס'** ואע"ג דבשעת הפרעון הוי רבית, כיון שבשעת הפסק הוי צד אחד של היתר שרי. **וא"ת** א"כ סאה בסאה נמי יהא מותר ללות לרבי יהודה, דצד אחד הוא דשמא לא יוקירו, דבהלואה נמי שרי רבי יהודה צד אחד ברבית כדאמרינן לקמן (סה:) גבי משכן לו בית משכן לו שדה הא דלא כר' יהודה **ויש לומר** דלא חשיב צד אחד ברבית אלא דבר שיש ביד מלוה או ביד לוה לעשות צד אחד שלא יהא רבית, ולא דמי לסאה בסאה שתלוי בשער וע"כ יהא רבית אם יוקירו).

דתניא הרי שהיה נושה בחבירו מנה, ועשה לו שדהו מכר (אם אין אני נותן לך מכאן עד יום פלוני הרי השדה שלך) בזמן שהמוכר אוכל פירות (בתוך הזמן) מותר, לוקח אוכל פירות אסור (שמא לא יבוא לידי מכר, שיחזיר לו מעותיו, ונמצא שבהלואה היו אצלו וזה אוכל פירות ברבית). רבי יהודה אומר אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מותר. אמר להם רבי יהודה מעשה בביתום בן זונין שעשה שדהו מכר על פי רבי אלעזר בן עזריה, ולוקח אוכל פירות היה. אמרו לו משם ראיה, מוכר אוכל פרות היה, ולא לוקח.

מאי בינייהו (במאי קמיפלגי רבנן ורבי יהודה)? **אמר אביי** צד אחד ברבית איכא בינייהו (כי האי גוונא, שמא יבוא לידי רבית שמא לא יבא, צד הפדייה בא לידי רבית, צד המכר אינו בא לידי רבית). **רבא אמר** רבית על מנת להחזיר איכא בינייהו (דרבי יהודה גופיה לא שרי אלא על מנת להחזיר, שאם לא יהיה מכר יחזיר לו פירות שאכל, ואפילו הכי אסר ת"ק, דבשעת אכילה קאכיל רבית, ועבדיה לאיסור **כתבו התוס'** וא"ת מאי טעמא דרבנן דאסרי דאיזה רבית הוא זה והלא כשיבא לפדות מנכה לו תחילה פירות שאכל **וי"ל** ודאי אם הוא עושה כן לא הוי רבית אלא מצריכו לפרוע תחילה הכל קודם שינכה לו כלום ואם לא יוכל לפרוע לו הכל תהא משוקעת בידו. **וא"ת** דתנן בערכין (לא.) המוכר בית בבתי ערי חומה גואל מיד וגואל עד שנים עשר חדש הרי זו כמו רבית ואינו רבית ופריך בגמ' והתניא רבית גמורה היא אלא התורה התירה, ומשני הא ר' יהודה והא רבנן, והשתא לרבא דלכולי עלמא צד אחד ברבית אסור היכי משני **ויש לומר** דמדאורייתא מודה רבא דבצד אחד ברבית פליגי אבל מדרבנן נראה לרבא דליכא למאן דשרי ורבי יהודה שרי הכא אפילו מדרבנן כדמוכח בעובדא דמייתי לכך מוקי רבא דאיירי ברבית על מנת להחזיר. **וא"ת** במגילה (כז:) תנא אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי אימתי שירצה שיחזור

דברי רבי מאיר ופריך בגמרא ולרבי מאיר היכי דיירי ביה הא הוה ליה רבית ומשני סבר לה כרבי יהודה דאמר צד אחד ברבית מותר **וי"ל** רבא יתרץ שמדובר כגון שהתנו עמו שאם יפדו יתן השכר על שדר בו).

אמר רבא השתא דאמר רבי ינאי (גבי פרעון) מה לי הן ומה לי דמיהן אמרינן (הן ודמיהן שוין, דכי היכי דהן מותר דמיהן נמי מותר, דמה לי טוב אם הם מקבל, יותר ממה שדמיהן מקבל ר"ל שאין עדיפות בכך שהמוכר פורע ללוקח את הפירות עצמם שפסקו עליהם מתחילה, ממה שנותן דבר אחר בשיווי הפירות) **[דף סג ע"ב]** מה לי דמיהן ומה לי הן נמי אמרינן [ר"ל שבא ללמד ש... בתחלת התנאי נמי משיצא השער פוסק עמו, ואע"פ שאין (למוכר) פירות בידו, ובלבד שיתן לו זה (הקונה) מעות, דכי היכי דאם היו (למוכר) דמי המעות הללו בידו, והיינו הפירות הוי מותר, הכי נמי כי הוו המעות בידו (ע"י שיתן לו הקונה) מותר, שהמעות ודמיהן שוין, דמה לי טוב אם היו החטין, שהם דמים למעות הללו, בידו, מעכשיו שהם (המעות) עצמן בידו, אף הוא (המוכר) יכול ליקח בהן פירות. **ומן הטעם הזה** פוסקין על סמך שער שבשוק, והוא שער היוצא על ידי חמרין המביאין תבואה לשוק בכרכים, ואע"פ שאין פירות לזה (בלופן שהלוקח נותן מעות). **וא"ת** משנתינו היא זו (לקמן עב:) יצא השער פוסקין, **איכא למאן דאמר** לקמן אין פוסקין על שער שבשוק, ומוקי למתניתין באכלבאי (לולרות) וארבי (ספינות, שנמשך שער שלהם זמן רב) דמתניתין לאו שער שבשוק תנן, אלא יצא השער סתמא. **הא** דמפיך לישנא ונקט למימר מה לי דמיהן מה לי הן, משום דבשעת פרעון הוו המעות שמשלם לו דמי הפירות, ושייך למימר מה טוב הן מדמיהן, כי היכי דהן שרו דמיהן נמי שרו, ובשעת הפיסוק נותן לו זה מעות לקבל חטין בדמי המעות, ומיקרו הפירות דמיהן של מעות, ושייך למימר מה טוב דמיהן של מעות מהן, כי היכי דדמיהן שרו, אם היו הפירות בידו, הן נמי, כי הוו הן בידו שרי. **קצרו של דבר** לשון הפסקה נמשך אצל לוקח, לשון הפרעון נמשך אחר המוכר. גבי תנאי ראשון פוסק ונותן לו דמים לקבל כנגדו חטין, הלכך החטין קרוין דמים אצל לוקח, דמי מעותיו, וגבי מעות פרעון המעות שזה פורע הוו דמי החטין שזה חייב לו] ופוסקין על שער שבשוק, ואע"פ שאין לו (**כתבו התוס', פירש רש"י** וא"ת מתני' היא יצא השער פוסקין איכא למ"ד אין פוסקין על שער שבשוק ומוקי לה למתני' באכלבאי וארבי. **ולא היה לו** לפרש כן דאפילו לר' יוחנן דאמר לקמן אין פוסקין על שער שבשוק מודה דלא בעינן תרעא דמשיך כולי האי כמו אכלבאי וארבי (שנמשך שער שלהם יותר משער לורמוס הזה, כלומר משיתחילו בעלי בתיס ולולרי פירות לפתוח לולרותיהם, וספינות מביאות תבואה למכור, נמשך שער להם זמן רב, שהרי יש הרבה תבואה) ולא בעי אלא כדורמוס (איטליז רב וגדול) ולא אמר ר' יוחנן דאין פוסקין אלא בשוק של עיירות (שאין שער שלהם קבוע). **וא"ת** והיכי שמעינן מר' ינאי דפוסק על שוק של עיירות ולא בעינן דורמוס. **וי"ל** דהכי דייק מדאמר רבי ינאי מה לי הן מה לי דמיהן ויכול לפרוע לו דמים כמו שיכול לפרוע לו חטין משום דמן החטין יכול למצוא דמים, ה"נ פוסקין אפילו על שוק של עיירות דיותר יזדמן לבעל המעות לקנות חטין אפי' בשוק של עיירות ממה שיזדמן לבעל חטין למכור אפילו בשוק של אכלבאי וארבי).

איתיביה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לרבא כולם, אם יש לו מותר, אם אין לו אסור (בהא דרבי אושעיא)? אמר להו התם הלואה, הכא זביני.

רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו מאי טעמא אמרו רבנן פוסקין על שער שבשוק ואע"פ שאין לו דאמר ליה (הלוקח למוכר) שקילא טיבותיך ושדייא אחיזרי, מאי אהנית לי, אי הוו לי זוזי בידי (אם מעותי היו נותרים אצלי, ולא הייתי מלוה לך אותם) הוה מזבנינא בהיני ובשילי (מקומות הן שהיו סמוכין לפומבדיתא, שהיו רבה ורב יוסף יושבין בה) בזולא (כלומר בכל מקום הוא מוצא סביבותיו בדמים הללו).

אמר ליה אביי לרב יוסף אלא מעתה מותר ללות סאה בסאה משום דמצי אמר ליה שקילא טיבותיך ושדייא אחיזרי, דאמר ליה חטי דקדחי באכלבאי (בתמיה, וכי אם הנחתי חטים שלי באוצרי כלום היו גשמים יורדים עליהן, שיהיו צומחות בהן צמחים להתקלקל. **ל"א** 'דקדחי'

לשון חמימות, כמו 'כקדח אש')? אמר ליה התם הלואה, הכא זביני.

אמר ליה אדא בר אבא לרבא והא בעי למיתב זוזי לספסירא [היכי אמרינן מאי אהני לפסוק על שער שבשוק, והא אהני דבעי למיתב זוזי לספסירא, סרסור (מתוך) שמבקש למוכרי חטין (כ"ל שימלא לו מוכר שיש לו סוג פירות שרולה) **נמצא** משתכר זוזי בהקדמת המעות]? אמר ליה דקא יהיב ליה נמי (צריך הלוקח ליתן למוכר דמי הסרסור). רב אשי אמר (לא צריך) זוזי דאינשי אינהו עבדי ליה ספסירותיה (החמרין הולכין אצל בעלי המעות להוליך לו תבואה). **פסק השי"ע א.** מי שהיה נושה בחבירו מעות ואמר לו תן לי מעותי שאני רוצה ליקח בהם חטים, א"ל צא ועשה אותם עלי כשער של עכשיו ויהיה לך אצלי חטים בהלוואה, אם יש לו חטים כשיעור מעותיו מותר אפילו לא יצא השער... יו"ד (קסג,א). **מקור הלכה זו** מדתני ר' אושעיא הובא בדף (סג.) וסיכמה שם הברייתא, כולם אם יש לו מותר, אין לו אסור. **מ"ש השי"ע** 'שיש לו חיטין כשיעור מעותיו' כן הוא דעת הרמב"ם, ולא כר' יהודה שהיה לו קלת כדין סלה בסלה. **ב.** אמר לו הלויני מנה. א"ל מנה אין לי, חטים במנה יש לי, ונתן לו חטים במנה כמו שהוא השער וחזר ולקחם ממנו בצ' (ועדיין הם שוים מאה) אם פרע לו לבסוף המנה בפירות, מותר. אבל אסור לפרוע במעות, מפני הערמת רבית, מאחר שא"ל תחלה הלויני מנה... וכל זה לא מיירי אלא כשלא התנו מתחלה על כך, אבל אם התנו מתחלה לקנות ממנו בפחות, הוי רבית גמור, (המ"מ בשם הרמב"ן והרשב"א) אפילו פרע לו פירות (**הגה** אסור). יו"ד (קסג,ג). **מ"ש השי"ע** שאם לא פורע לו מעות, אלא פירות מותר. **כ"כ הרמב"ן והרשב"א ג.** הפוסק על השער צריך שלא ירויח בדבר כלום, כגון שאם מנהג שהלוקח נותן שכר הסרסור צריך שיתן הוא, וצריך שינכה למוכר החסרון שראויין להתחסר לפי המדה ולפי הזמן יו"ד (קעה,ה). **ד.** הפוסק על הפירות ונתייקרו בשעת הפרעון, יכול לשום הפירות שנפסק עליהן במעות וליתן לו פירות אחרות, אבל מעות אינו יכול ליתן (רשב"ם). ויש מי שאומר שיכול ליתן מעות (כ"ת)... יו"ד (קעה,ו).

רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו האי מאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא (הפוסק על הפירות עד שלא יצא השער הברור אלא שער הבכיר, שהיא סמוך לקציר, שהלקוטות מוכרין בזולא, זה סאה וזה סאתים, ותנן מתניתין (עב:) דאם יש לו מותר לפסוק, ואע"פ שלא יצא השער, דקתני היה הוא תחילה לקוצרים פוסק עמו על הגדיש) צריך לאיתחזויי לבי דרי (של מוכר כשהוא דש וזורה תבואתו בגורן, ולהכי נקיט תרעא חריפא, שאין פוסקין עליו אלא למי שיש לו גורן, דאילו שער הברור פוסקים אף למי שאין לו).

למאי (מיבעי האי דמתחזי) אי למקנא (ממש, שלא יוכל המוכר לחזור) הא לא קני (בהכי, אלא אם כן משך), אי לקבולי עליה מי שפרע (אם יחזיר) כי לא מיתחזי נמי מקבל עליה מי שפרע?

לעולם לקבולי עליה מי שפרע, ומאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא לבי תרי תלתא יהיב, אי מיתחזי ליה סמכא דעתיה (דכל חד וחד, וידע דעליה קא סמיך האי לוקח, וסחורה מקויימת היא, ואין דעתו לחזור, הלכך, אם חזר בו מוכר איכא למילטייה במי שפרע **הרמב"ם ביאר** 'דמיסמך דעתא' קאי אמוכר) ואי לא, אמר ליה אמינא דאשכחת פירי דשפירי מדידי, ושקלת.

אמר רב אשי השתא דאמרת (דאי מיתחזי) משום מסמך דעתא, אפילו (לא מיתחזי אבי דרי נמי, אלא...) אשכחיה בשוקא (לאחר זמן) ואמר ליה (חזי דעלך סמכינא) סמכא דעתיה (ואיכא מי שפרע). **פסק הרמב"ם** מי שפסק על שער שבשוק שיתן ארבע סאין בסלע, אם היו שבלים הרי זה קנה לקבל מי שפרע, והוא שיראה לו בגורן או שיאמר לו בשוק הריני סומך עליך, אבל אם לא נראה בגורן ולא אמר לו הריני סומך עליך לא סמכה דעתו של מוכר ואינו מקבל מי שפרע, שהרי הוא אומר שמא פסק עם אחר ואין צריך לחטים אלו. מכירה (כב,ד).

אמר רב נחמן, כללא דרביתא כל אגר נטר ליה (שכר המתנה, אי מוזיל גבי משום המתנה, שמקדים לו המעות, והמקח אין לו למוכר עכשיו) אסור.

ואמר רב נחמן האי מאן דיהיב זוזי לקיראה (מוכר שעוה) וקא אזלי ארבע ארבע (חלות שעוה בזוזא) ואמר ליה יהיבנא לך חמש חמש [לזמן פלוני, והקדים לו המעות עכשיו **ביארו התוס'** פי' לזמן פלוני איתנהו שרי ליתנהו אסור, אבל ד' בזוזא שרי לפסוק כיון שכן השער דפוסקין על שער שבשוק. **וא"ת** אמאי אסור לפסוק חמשה בזוזא מאי שנא מטרשא, דרב נחמן גופיה אמר לקמן (סה.) טרשא שרי למכור סחורה בהמתנה ביותר מדמיה ובלבד שלא יפרש לו אם מעכשיו בפחות **וי"ל** כיון דאזלי הכא ד' בזוזא הוי כאילו פירש אם מעכשיו בפחות ואם לזמן פלוני ביותר, ולפי זה לא שרי ר"נ לקמן טרשא אלא בדבר שאין שומתו ידוע כגון פרה או טלית אבל פירות אם יצא השער אסור לעשות מהן טרשא (**הכ"י לקלק מדכרייהס** שמס הוא דכל שאין שומתו ידועה אף על פי שאין לו מותר להקליס לו מעות כדי לקנות ממנו בזול ומיא דטרשא לרב נחמן)] **איתנהו גביה** (אם בידו, אבל אינם בעיר, או אבד המפתח והוא דחוק למעות) שרי [דהוי ליה הלויני עד שיבא בני דתנן במתניתין (עה.) דמותר] ליתנהו גביה אסור.

פשיטא! לא צריכא דאית ליה אשראי במתא (המוכר הזה אף הוא נתן מעות, ופסק עם אחרים על שעוה) מהו דתימא כיון דאית ליה אשראי במתא, כעד שיבא בני או עד שאמצא מפתח דמי, קא משמע לן כיון דמחסרי גוביינא כמאן דליתנהו דמי [**כתבו התוס'**, **וא"ת** והא רב נחמן פסק לקמן (עה.) כהלל דאסר עד שיבא בני **וי"ל** דודאי דרך הלואה אסור אפילו סאה בסאה, אבל דרך מקח וממכר כי הכא שרי אפי' ה' בארבע, דאי לאו הכי תקשה, דאפילו רבנן לקמן לא שרו אלא סאה בסאה אבל סאה בסאתים לא אלא כדפרישית דדרך מקח וממכר שרי טפי חמש בארבע מדרך הלואה אפילו סאה בסאה דהכי שרי לכ"ע. **וא"ת**, שאם יש חילוק בין מקח וממכר להלואה דטפי ה"ל לאתויי הכא דפוסק על הגדיש דדמיא טפי דהוי מקח וממכר, מאשר לדמות ל'עד שיבוא בני', שדין זה נאמר לגבי הלואה **וי"ל** דפוסק עמו על הגדיש לא שרינן אלא לפסוק עמו בשער לקוטות, אבל לפסוק שוי שיתא בחמשא לא כיון דאכתי לית ליה שעדיין צריך תיקון, ואי מוזיל גביה כולי האי מחזי כאגר נטר, אבל כשיש לו מזומן בעין אלא שמחוסר ביאת בנו או הבאת מפתח מותר אפילו שוי חמשא בארבע, וה"ק נעשה כעד שיבא בני ושרי הכא לכ"ע כדשרי התם לרבנן).

פסק הש"ע אם קונה דבר ששוה י"ב בי' בשביל שמקדים המעות, אם ישנם ברשות מוכר אלא שאינו מצוי לו עד שיבא בנו או עד שימצא המפתח, מותר. ואם אינו ברשותו, אסור אפילו יש לו מאותו דבר הקפה ביד אחרים... אבל אם מפרש לומר אם תתן לי עכשיו אתן לך בי', ואם לאחר זמן בי"ב, אסור. וכל זה בדבר ששומתו ידוע, אבל אם אין שומתו ידוע, אפילו אין לו, שרי. ובלבד בסתם, אבל לא במפרש יו"ד (קעג,ז).

ואמר רב נחמן האי מאן דאוזיף פשיטי מחבריה ואשכח ביה טופיינא (זה שקיבל המעות מצא בהן יותר ממה שאמר לו חבירו) אי בכדי שהדעת טועה (דאיכא למימר טעה המלוה בחשבון, ולא ידע בהן) מיחייב לאהדוריה ליה (להחזירו לו) ואי לאו מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה.

היכי דמי בכדי שהדעת טועה? אמר רב אחא בריה דרב יוסף [**דף סד ע"א**] בעישורייתא וחומשייתא (אם יש לחלקם למעות העודפות להוציאן עשרה עשרה או חמשה חמשה, ואין אחד או שנים עודפות, שאין באות לכלל חמשה יש לומר שטעה בחשבונו, אם עישורייתא נינהו טעה בין חמשים לארבעים, או בין ארבעים לשלשים, ואם אינן עשיריות וישנן חמישיות יש שהיו רגילין למנות חמשה חמשה, ואם היו עודפות הרבה, כגון חמשים וחמשה טעה בעשיריות כדפירשתי, ויש כאן טעות של חמישים בדילוג אחד, ובחמש העודפות טעה בין שלש לארבע, או אם עודפות חמש עשרה או עשרים וחמש טעה שלש פעמים או חמש פעמים בחשבון של חמש, אבל אם עודפות על החמישיות אחת או שתים או שלש וארבע שאינן מגיעות לחמש לא טעה כלום, וכולם מתנה **כתבו התוס'** הם היו רגילין לספור בחמשה חמשה, כדרך שאנו מונין אחד אחד, ולדידן הוי בכל ענין בכדי שהדעת טועה).

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי ואי איניש תקיפא הוא (זה שנתנם לו אדם קשה הוא, שאינו רגיל לגמול חסדים ולתת מתנת חנם) דלא יהיב מתנה, מאי (במה יתלה זה לעכבם בידו)? אמר ליה דלמא מיגזל גזליה, ואבלע ליה בחשבון. דתניא הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא. ואי איניש דאתי מעלמא, דלא שקיל וטרי בהדיה (לא נשא ונתן עמו מעולם) מאי? אמר ליה דלמא איניש אחרינא גזליה, ואמר ליה כי יזיף פלוני פשיטי מינך אבלע ליה בחשבון. **פסק הש"ע** המקבל מעות מחבירו בין שהם במכר בין בהלואה בין בפרעון, ומצא יתרון במעות, אפילו אם לא תבעו חייב להחזיר אם הוא בכדי שהדעת טועה, דהיינו שאם יש לחלק המעות העודפות להוציאם עשרה עשרה או חמשה חמשה, ואין אחת או שתים עודפות שאינן באות לכלל חמש, יש לומר שטעה בחשבונו, אם הם עשיריות טעה בין חמשים לארבעים או בין ארבעים לשלשים, ואם הם חמישיות יש שרגילים למנות ה' ה', ואם היו נ"ה טעה בעשיריות כמו שנתבאר, ובחמש העודפות טעה בין שלשה חמישיות לארבע. ואם עודפות ט"ו או כ"ה, טעה ג"פ או חמש פעמים בחמישיות. אבל אם עודפות על החמישיות אחת או שתים או שלשה או ארבעה שאין מגיעות לחמש, כולם מתנה, ובלבד שהמעות יתרים שמצא לא יהיו כמנין החמישיות או העשיריות, שאם היו כמנינם חייב להחזיר לו שמא האחרים שהיה מונה בהם החמישיות או העשיריות נתערבו עמהם (**הגה** ובמקום שרגילים למנות אחת אחת או שנים שנים וכיוצא בזה, מקרי שהדעת טועה לפי המנהג שרגילין למנות המ"מ). הו"מ (רלב,ב). **ב.** הגונב חפץ מבית חבירו והחזירו למקומו, ולא ידעו הבעלים שהחזירו, אם ידעו הבעלים שנגנב מהם, אף על פי שהחזירו הגנב, לא נפטר והוא באחריותו עד שידעו הבעלים, כגון שימנה חפציו וימצאם שלמים. ומיהו כשמנאם נפטר אעפ"י שלא ידעו הבעלים בשעה שהחזירו.

סד.

לפיכך גנב לו מעות והבליע לו בחשבון ונתנם לתוך כיסו, אם יודע מנין המעות שלו, יצא, שאדם עשוי למשמש בו בכל שעה והרי מצא שהחזיר לו בכלל מעותיו. אבל אם זרקן לכיסו שאין בו כלום, לא יצא, וחייב באחריות הגזלה עד שיודיענו שהחזיר לכים פלוני. ואם לא ידעו הבעלים שנגנב מהם, מיד כשהחזירם למקומם יצא אף על פי שלא מנאום הבעלים הו"מ (שנה,א).

אמר רב כהנא הוה יתיבנא בשילהי פרקי דרב (כשסיים לדרוש באתי, ולא שמעתי תחילת דבריו) ושמעית דקאמר קרי קרי (שמעתי דורש ומזכיר דלועין תמיד) ולא ידענא מאי קאמר. בתר דקם רב, אמרי להו מאי קרי קרי דקאמר רב? אמרו לי הכי קאמר רב האי מאן דיהיב זוזי לגינאה אקרי, וקא אזלי עשרה קרי בני זרתא. ואמר ליה יהבינא לך (לאחר זמן) בני גרמידא (אמה אמה) איתנהו (אם יש לו בגנו גדולות בני אמה) שרי, ליתנהו (ועודן קטנות הן) אסור. פשיטא! מהו דתימא כיון דממילא קא רבו שפיר דמי, קא משמע לן.

כמאן כי האי תנא, דתניא ההולך לחלוב את עזיו ולגזוז את רחליו ולרדות את כוורתו (על שם שעשויות חלות חלות ודבוקות מדופן אל דופן קרי ליה רדייה, כרדיית פת מדובקת בתנור) מצאו חבירו ואמר לו מה שעזי חולבות מכור לך (בכך וכך זוז, אם מעט אם רב יגיעך) מה שרחלי גוזזות מכור לך, מה שכוורתי רודה מכור לך, מותר [שהרי קיבל עליו הפסד ושכר, הלכך, אפילו ימצא יותר משוה הדמים אין כאן אגר נטר ליה, דאי הוה בציר מדמים נמי הוה שקיל **כתבו התוס'** הך ברייתא לא קשיא לרב דאסר לקמן פרדיסא בדף (עג.) (מלובר שם שרב אסר לקנות בזול בתחילת השנה את כל הפירות שיצאו מהפרדס במהלך השנה, משום דנראה כריבית שמוציל לו תמורת הקדמת המעות) דהכא אין רגילות להוריד המחיר בשביל המתנת יום או יומים עד החליבה לכך מותר שמקבל עליו הפסד ושכר וכך יכול להפסיד כמו להשתכר הלכך אפילו ימצא יותר מן הדמים שנתן לא הוי אגר נטר, אבל פרדיסא אסר רב דקא אוזיל גביה טובא שרגיל לקנות בעוד שהוא בוסר ומשום הקדמת מעות עד זמן הבציר אוזיל גביה והוי אגר נטר

ואע"ג דהתם נמי זימנין דאית בהו תיוהא כדקאמר שמואל כגון ברד או קרח או גשמים ומפסיד הכל, רב לא חייש להכי דלא שכיח הוא. **וא"ת** לרב דאסר פרדיסא מ"ש ממשכנתא דסורא (בסולא נוהגים שהלוה ממשכן את שדהו למלוה, ומתנה עמו שיאכל מדמי ההלואה את דמי אכילת הפירות) דמשמע לקמן (סז:) דשריא לכ"ע דכתבי הכי במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף דשרי (אפי' שאכילות של קרקע לתקופה כזאת עולה יותר מהפירות, ולין זה הוא שמלובר...) אפילו לכמה שנים לאוזולי גביה, כ"ש (בפרליסא שמוזיל רק פירות של...) שנה אחת. **וי"ל** דשאני משכנתא דסורא שקונה קרקע מעכשיו במעות ושטר לפירותיה אי לא יפדנה הלוה, אבל פרדיסא אינו זוכה בשום דבר והוי זוזי הלואה גביה עד הבצירה, ועוד דמשכנתא דסורא קנוי לו קרקע לכל דבר אפי' למשטח בה פרי ולהעמיד שם בהמותיו וכל תשמיש שירצה אבל בפרדיסא אינו מוכר אלא יין בלבד, ועוד דרב לא אסר פרדיסא אלא דוקא כשאמר ליה כך וכך הינין מכור לך אבל אם מכר לו הן רב הן מעט מה שיגדל מודה רב דשרי, ואפ"ה שרי שמואל בפרדיסא משום תיוהא שהיין יהיה רע ולא ישוה הדמים שנתן, והכא בקרי ועזי חולבות דאסור מודה שמואל דלא שייך ביה תיוהא. **ולאיכא דאמרי** נמי דשרי רבא כיון דממילא קא רבו אתיא אפי' אליבא דרב שאסר פרדיסא, ואע"ג דהתם נמי ממילא קרבי, איכא לאוקמי דהתם מיירי בפרדיסא כשלא יצא עדיין הפרי כלל]. **אבל אם אמר לו מה שעזי חולבות כך וכך מכור לך, מה שרחלי גוזזות כך וכך מכור לך, מה שכוורתי רודה כך וכך מכור לך (ואוזיל גביה בשכר הקדמת המעות) אסור. ואע"ג דממילא קא רבו, כיון דליתנהו בההיא שעתא אסור.**

איכא דאמרי (גבי קרי) אמר רבא כיון דממילא קא רבו שפיר דמי (גם אם אין לו לוועין גדולים בביתו, ולאא כליסנא קמא). **והתניא** כך וכך אסור (גבי גיזה וחלב)? התם לאו מיניה קא רבו (חלב הבא לאחר זמן אינו גדל מכח חלב שהיה בבהמה בשעת מכר) דשקלי ליה להאי ואתי אחרינא בדוכתיה. הכא (הנוסף על הדלועים קטנים ונעשו גדולות) מיניה קא רבו (מכח הקטנות בא, והקטנות כבר היו בשעת מכר, ומדידיה הוא דקא משבח ואזיל) דכי שקלי ליה להאי (בוצינא זוטרתי) לא אתי אחרינא בדוכתיה (שמע מינה מגופיה קרבו). **פסק השו"ע א.** המקדים לבעל הגנה מעות דמי עשר דלועים אלו שיתנם לו כשיהיו בני אמה בזוז, אע"פ שעתה בני זרת בזוז, מותר (**הגה** הואיל וממילא קא רבו וגם כבר גדלו קצתו). יו"ד (קעג,ח). **כתב הב"י** הפוסקים פסקו כלישנא דשרי, דלא כראב"ה. **ב.** ההולך לחלוב עיזיו, לגזוז רחליו, לרדות כוורתו ואמר לחבירו מה שעיזי חולבות, מה שרחלי גוזזות, מה שכוורתי רודה מכור לך המדה בכך וכך, ומוזיל גביה בשביל הקדמת המעות, אסור. אבל אם אמר לו כל מה שעיזי חולבות ורחלותי גוזזות וכוורתי רודה, הן רב הן מעט, מכור לך בכך וכך, מותר, שהוא קרוב להפסד כמו לשכר. יו"ד (קעג,ט).

אמר אביי (הרוצה לקנות מחבירו יין, אלא שחושש שהיין שבכירו יספק לו יחמיץ) **שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ארבעה זוזי אחביתא דחמרא (שיש בידך) אי תקפה (אם מחמצת) ברשותך** (ותלטרך לספק לי יין אחר) **אי יקרא אי זילא ברשותי** [**כתבו התוס', תימה דהיכי מיירי** דאי בשמשך א"כ אפילו אמר ליה 'אי תקפה אי זילא ברשותך ואי יקרי ברשותי' הוה שרי, שהרי מתנה עמו שאם יוקיר יהא המקח קיים מעכשיו ואין המעות הלואה אצלו, ואי תקפה או זילא יהא המקח בטל ויהיו המעות הלואה ויחזירם לו, ומה רבית יש כאן, ואי בשלא משך מה צריך להתנות אי תקפה ברשותך כי לא אתני יכול לחזור דליכא מי שפרע כיון שמפסיד הכל כדמשמע לעיל (מט:) גבי ההוא חמרא דבעי למנסביה דבי פרזק רופילא. **וי"ל** דלעולם איירי כשמשך, ואפ"ה אסור אי אמר 'אי זילא ברשותך' דחשיב קרוב לשכר ורחוק להפסד כדאמר לקמן (ע.) גבי עיסקא דאסור אע"ג שיכול להתנות שאם יבא הפסד בעיסקא יהיו כל המעות הלואה ואם יבא ריוח יהיו כולם פקדון, אלא ודאי כיון דאחריות ההפסד על המקבל לא מהני אפילו בתנאי להחשיבם פקדון. **א"נ** מיירי כשלא משך וצריך להתנות, דאי לא מתני איכא מי שפרע דאין בו כל כך הפסד דאיכא דניחא ליה בחלא טפי מבחמרא כדאמרינן בב"ב (פד:). **וא"ת** אכתי כי לא אתני נמי יכול לחזור בו אי תקפה דמקח טעות הוא אפי' הביאו לוקח בביתו ושהה הרבה ואחר כך החמיץ דא"ר חנינא בדף (צח.) גבי מוכר יין לחבירו והחמיץ לא שנו אלא בקנקנים דלוקח אבל בקנקנים דמוכר מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך, ואפי' מאן דפליג התם ואמר מזלא דגברא גרים, מ"מ כי אתני מאי פריך הכא קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא והא מקח טעות הוא דליכא למימר מזליה דלוקח גרים כיון דהתנה עמו דאי תקפה ברשותיה, ובדף (עג:) נמי אמרינן גבי רבנן דיהבי זוזי אחמרא בתשרי ומבחרי (ומבחיניס) להו בטבת וקאמר אחמרא יהבי ואחלא לא יהבי, ואין לחלק בין מוכר בתשרי ולוקח

בטבת לשאר השנה דבדף (עג:) לא קמפליג בין קודם טבת לאחר טבת. **לכך נראה** דתקפה דהכא לאו היינו שהחמיץ אלא קלקול בעלמא כמו יין הנמכר בחנות (ב"ב צה.) דאותו שהחמיץ אחר תשרי, מתשרי היה עומד להתחמץ כדאמר בסוף פירקין ואותו הוי מקח טעות, אבל תקיף דהכא אין זה הקלקול ראוי לעמוד מתשרי ואין זה מקח טעות ועליה יהבי זוזי, והוי תקפה דהכא כי ההוא דדף (צח.) דאמר רבא האי מאן דזבין חביתא דחמרא ותקיף... דלאו היינו החמיץ, דבעי בתר הכי חלא מאי, ואע"ג דבההיא דברכות (ה:) רב הונא תקיפא ליה ארבע מאה דני דחמרא הוי החמיצו דקאמר אייקר חלא, מ"מ הך דהכא לאו היינו החמיץ כדפי'. **וא"ת** מדוע לקמן (עג:) הוצרך רב אשי לומר, שיין שהחמיץ בטבת, מתברר שכבר בתשרי היה עומד להחמיץ, ולכן חכמים ששילמו על יין בתשרי, יכולים לקחת יין בטבת, הרי אפילו יש בו קלקול מותר להתנות כדאמר הכא כיון דקביל עליה יוקרא וזולא קרוב לזה ולזה הוא **וי"ל** דקילקול של חומץ שכיח, והלכך אף שהיה מקבל עליו יוקרא וזולא היה רחוק להפסד אי לאו טעמא דמעיקרא חלא הוא).

אמר ליה רב שרביא לאביי **[דף סד ע"ב]** האי קרוב לשכר (אם יַקְרא) ורחוק להפסד הוא [אם תקפה לא מקבל עליה, ותניא בב"מ (ע.) קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע, דשקיל רבית, דכיון שאינו מקבל עליו אחריות המקח נמצא שאין זה מכר, ומעות הלואה הן אצלו וקריבת השכר מחמת רבית הוא **כתבו התוס', וא"ת** תיקשי ליה אמתניתין (עב:) דיצא השער פוסקין דהתם נמי אין הלוקח מפסיד כלום בתקיפה **וי"ל** דשאני התם כיון דאין הפירות מבוררין ללוקח אין ניכר שיהא קרוב לשכר ורחוק להפסד. **ופוסק** עמו על הגדיש (עב:) ובריתא דרבי אושעיא (סג.) דקתני יש לו מותר איכא למימר דאם מתקלקל כל הגדיש או כל חיטין שיש לו אין נותן לו אחרים אלא מאותם, וכן משמע לקמן (עג:) דקאמר מעיקרא דחלא חלא ואחלא לא יהבי משמע דקלקול אחר דלאו חימוץ הוו מקבלי. **ומיהו נראה קצת** דפוסק על הגדיש הוי דומיא דפוסק על שער שבשוק שאין הלוקח מפסיד בשום ענין. ומ"מ לא קשה דהתם יכול המוכר לתת לו חטין אחרים (אפי' שאלו של הגדיש מוכחלים) ואלו שיש לו מסתברא דיכול לאוכלם, ולא מהני יש לו אלא לענין היתר פסיקה בלבד, ורבנן דיהבי זוזי אחמרא משמע דקלקול אחר בר מחימוץ הוו מקבלי, היינו לפי שהיו סומכין על יין של בעלי בתים דוקא (**ביאור המכין שמועה** דלא היו רוצים לקנות בשוק מחמת שהיו חוששים ליין נסך) ולא היו יכולין לקנות מן השוק אחר וליתן להם]? אמר ליה כיון דמקבל עליה זולא, קרוב לזה ולזה הוא. **פסק השי"ע** ...וכן מותר להקדים מעות על חבית ידוע של יין, ולהתנות עם המוכר שאם יוזיל או יתייקר עד זמן מכירת היין יהיה ברשות הלוקח ואם יחמיץ יהיה ברשות המוכר. אבל אם אין הלוקח מקבל עליו אחריות הזול, אסור, אפילו מושכו לרשותו (**ביאור הגולה** כתירוץ הראשון שבתוס' שם) יו"ד (קעג,יג).

משנה המלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם, ולא ישכור ממנו בפחות (התוס' שמופיעל בגמ' כאן, יובאו לקמן על דברי רש"י בד"ה קמ"ל) מפני שהוא רבית.

(גמרא) אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שאמרו (בב"ק כא) הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר (ואוקימנא בחצר דלא קיימא לאגרא, אבל האי גברא שדר בה עביד למיגר בית לדירתו, דהוה ליה זה נהנה וזה לא חסר **ביארו התוס'** איתא שם גבי ההוא גברא דבנה אפדנא אקלקלתא דיתמי דקאמר לימא קסבר רב נחמן הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר, הוה מצי למימר אם כן קשיא דרב נחמן דהתם אדרב נחמן דהכא, אלא כיון שהמסקנה שם לא כן, לכן הגמ' לא הקשתה משם. ועוד, דהכא מיירי בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דהוי זה לא נהנה וזה אינו חסר כדמסיק, משאי"כ שם מדובר שבונה הבית צריך לבית שבנה, ולכן יש מקום לחייבו שכר) הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר.

מאי קא משמע לן, תנינא המלוה את חבירו לא ידור בחצירו חנם, ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית? אי ממתניתין הוה אמינא הני מילי בחצר דקיימא לאגרא, וגברא דעביד למיגר (המלוה הזה היה שוכר אחרת אם לא מצא זה, דהוה ליה הוא נהנה ובעל חצר חסר, דהא קיימא להכי שהיה משכירה לאחרים). אבל חצר דלא קיימא לאגרא (דהוה ליה זה לא חסר) וגברא דלא עביד למיגר (דהוה ליה זה לא נהנה, דבלאו הכי נמי לא הוה מיגר, שיש לו אחרות) אימא לא, קא משמע לן [**פירש רש"י** דמיחזיא כרבית, ויש ללמוד מכאן שאסור להלוות על בית ולדור בו אפילו בנכייתא (שמנקיס את דמי השכירות מהחוב) דתנן לא ישכור ממנו בפחות (דבד"כ מוזיל הלוה למלוה את דמי השכירות. **ביאור המכין שמועה** שאל"כ לא היה שוכרו דוקא ממנו) ולא דמי למשכונא של כרם (בב"מ עב: כוונתו

למשכנתא לסולא, שהיו מנכיס את הפירות שאכל המלוה מלמי החוב) דהתם זימנין דלא שקיל ביה מידי (שהרי לא יצוע מראש כמה פירות יצאו, ולכן יתכן שהמלוה לא יקבל כלום מהכרס) ואפ"ה מנכי ליה, והוה ליה קונה את הפירות בנכייתא זו על הספק, אבל כאן זה נהנה תמיד, ואין כאן ספק, נמצא שוכרה בפחות. **התוס' הביאו את דברי רש"י, וכתבו, שר"ת** חלק עליו מטעם דבית נמי זימנין דלא שקיל מידי או נופל או נשרף או שלא יצטרך לו. **אלא** בין בית בין שדה היכא שאינו מלוה מעותיו עליהם אסור בפחות לאכול הפירות ולדור בבית דבהכי מיירי מתני' מדקתני המלוה את חבירו לא ידור בחצירו ולא קתני המלוה על חצירו של חבירו, אבל היכא שהלוה על הבית או על השדה מותר בנכייתא דאין מפסיד בעל שדה ובעל חצר, דבלאו הכי לא יוכל להשכירו לאחרים שזה החזיק בו במשכון. **ויש להקשות על פירושו** דאטו לפי שזה מוחזק במשכון ירקבו הפירות ולמה לא יוכל הלוה למכור פירותיו ולפרוע חובו או יקח המלוה פירות עצמם בחובו. **ויש** לתת טעם אחר לדבריו דכשמלוה על הבית או על השדה שרי טפי בנכייתא דהוי כאילו השדה בידו בתורת מכר כל אותן השנים כדאמרינן לעיל (סב:) גבי משכנתא בלא נכייתא אינהו בתורת זביני אתו לידיה. **ומיהו** בערכין (לא.) גבי המוכר בית בבתי ערי חומה שיכול לגאול תוך יב' חודש, ואמרה הברייתא שזוהי ריבית גמורה, כיון שהקונה משתמש בבית עד שגואלים אותו, ולא מנקה לו כלום, אלא שהתורה התירה, משמע כפירוש רש"י דבבית לא שייך תיוהא ושום ספק מדחשיב ליה רבית גמורה, דבשדה בלא נכייתא לא חשיב לה לעיל אלא אבק רבית. **ולפירוש ר"ת** צ"ל דה"פ, רבית גמורה היא מדרבנן, ולפי שהתורה התירה בהדיא לא רצו להעמיד שם חכמים דבריהם, ומתני' (ערכין לא.) דקתני 'כמין רבית ואינה רבית' יש לפרש אינה רבית אפילו מדרבנן. **ומה שדקדק רבינו** תם מדלא קתני המלוה את חבירו על חצירו מכלל דאיירי בשלא הלוהו על חצירו, אין זה דיוק דבגיטין (לז.) גבי הא דקתני המלוה את חבירו על המשכון אינו משמט, פריך אלא מעתה הלוהו ודר בחצירו הכי נמי דלא משמט, והתם בעי למימר הלוהו על חצירו דאפילו הלוהו על חצירו משמט כדאמרינן (סז:) האי משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטתו, ועוד דאי לא אהלוהו על חצירו פריך אמאי נקט חצר הוה ליה למינקט מטלטלין הלוהו, ומשתמש במשכונו הכי נמי דלא משמט, אלא ודאי דמשכון דחצר אמשכון דמטלטלין פריך. **עוד כתבו התוס'** כהאי לישנא קמא דאפילו הלוהו אסור קיימא לן כדמוכח רבא מיניה בסמוך. **והשתא קשה** דאדם שמלוה לחבירו וכי אסור לעשות לו שום טובה שבעולם, לא מיבעיא דברים שאין רגילות להשאיל חנם כגון בית או סוס וכיוצא בהן דאסור להשאיל למלוה אפילו הוא אוהבו כל כך דבלאו הכי היה משאיל, אלא אפילו דברים שרגיל להשאיל חנם לאחרים שאין רגילות ליטול שכר מהם יהא אסור דומיא דחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דמסיק דאסור. **וי"ל** דדוקא במילי דפרהסיא ואווישא טובא אסר הכא כולי האי כגון לדור בחצירו ולתקוף בעבדו, אבל להשאיל כליו או סוסו מותר כיון דבלאו הכי נמי הוה משאיל לו, ודיקא נמי דנקט במתני' חצירו ולא נקט ולא ישכיר את כליו או בהמתו בפחות. **ועוד י"ל** דדוקא לדור שלא מדעת חבירו אסור בכל ענין אפי' בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דכיון שלא ברשות עושה נראה דעל המלוה סומך שבשבילו יסבלו הבעלים, אבל מדעתו לא אסור אלא בדבר שלא היה עושה לוה למלוה בלא הלואה דומיא דהקדמת שלום דבדף (עה:) שאין אסור אלא באותו שלא היה רגיל מקודם לכן להקדים. ובהכי איירי מתניתין כדמשמע הפשט דאיירי במלוה הדר מדעת לוה, ולא אסור אלא בחצר דקיימא לאגרא. וכן משמע מדקתני לא ישכור הימנו בפחות, ומשמע נמי דמתחילת דירתו שוכר הימנו מדעתו, והא דקא מסיק קמ"ל, לא בעי למימר קמ"ל דמתניתין איירי אפילו בחצר דלא קיימא לאגרא, דמתני' לעולם איירי בדקיימא לאגרא כיון דמדעתו נכנס].

איכא דאמרי, אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר, הלויני ודור בחצרי צריך להעלות לו שכר.

מאן דאמר הלוהו (ולא קצץ עמו על מנת לדור, ואפילו הכי אסור) כל שכן הלויני (דקצץ לו דירת הבית בתורת רבית). ומאן דאמר הלויני אבל הלוהו לא (ומתניתין בדקצץ ליה, או בשעת מתן מעות או לאחר כן). מאי טעמא, כיון דמעיקרא לאו אדעתא דהכי אוזפיה לית לן בה.

רב יוסף בר חמא תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי (מחזיק בעבדיהם של בעלי חובות שלו) ועביד בהו עבידתא (כופם לעשות מלאכתו). אמר ליה רבא בריה מאי טעמא עביד מר הכי? אמר ליה אנא כרב נחמן סבירא לי, דאמר רב נחמן עבדא נהום כריסיה (לחם מאכלו) לא שוי (והריני זנו ביום מלאכתו). אמר ליה אימור דאמר רב נחמן כגון דארי עבדיה (כך שמו) דמרקיד בי כובי (ליצן היה, ומרקד בחנויות לשתות יין) עבדי אחריני מי אמר? אמר ליה אנא כי הא דרב דניאל בר

רב קטינא אמר רב סבירא לי, דאמר התוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור [**דף סה ע"א**] דניחא ליה דלא נסתרי עבדיה [שלא ירגיל להיות בטל ויתעצל **כתבו התוס'** פי' בערוך לשון סתירה וקלקול (נח לאדון שלא יתקלקל עבדו, שאם הוא יתבטל ולא יעבוד, תתקלקל יכולתו לעבוד **ביאר החת"ס** לדרש"י ליכא הנאה גמור' לבעליס ולי בזה דלא מיחסרא בעליס בכחשא דעבדא לכן פי' הערוך שמתקלקל העבד לגמרי וה"ל זה נהנה וזה נהנה). **וא"ת** בלאו האי טעמא נמי פטור דהא תנן (ב"ק צו:) גזל עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה אבל שכר פעולתם לא משלם. **וי"ל** דיש לחלק בין נחת אדעתא דגזלנותא לנחת אדעתא דמלאכה כדמפליג התם גבי התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה, שאם תקף על מנת לעשות מלאכה, צריך לשלם את דמי מלאכתו]. **אמר ליה הני מילי** היכא דלא מסיק ביה זוזי, מר, כיון דמסיק בהו זוזי מחזי כרבית. דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אף על פי שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר, הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר. אמר ליה הדרי בי. **פסק הש"ע א.** המלוה את חבירו לא יעשה מלאכה בעבדו, אפילו הוא בטל, ולא ידור בחצירו חנם (**ערך לחם** ויש אומרים דמדעת הבעלים מותר בדבר שהיה עושה הלוה בלי הלואה) ולא ישכור ממנו בפחות, אפילו בחצר דלא קיימא לאגרא (פירוש שאינה עומדת להשתכר) וגברא דלא עביד למיגר... יו"ד (קסו,א). **ב.** התוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה, ולא בטלו ממלאכה אחרת, פטור, שנוח לו לאדם שלא ילמד עבדו דרכי הבטלה. ואם בטלו ממלאכה אחרת, משלם לו כפועל חו"מ (שסג,ד).

אמר אביי האי מאן דמסיק זוזי דריביתא בחבריה (והלווה שילם לו את הרידית בחיטים) וקא אזלי חטי ארבעה גריוי בזוזא בשוקא, ויהיב ליה איהו חמשה, כי מפקינן מיניה [הרבית שלקח, כדרבי אלעזר דאמר רבית קצוצה יוצאה בדיינים, דקיימא לן כוותיה לקמן (ע"ב)] ארבעה מפקינן מיניה, אידך אוזולי הוא דקא מוזיל גביה. **רבא אמר** חמשה מפקינן מיניה. דמעיקרא בתורת ריביתא אתאי לידיה.

ואמר אביי האי מאן דמסיק ארבעה זוזי דריביתא בחבריה, ויהיב ליה גלימא בגוייהו, כי מפקינן מיניה ארבעה מפקינן מיניה, גלימא לא מפקינן מיניה (מקחו קיים, וקציצת הרבית יחזיר לבעליו). **רבא אמר** גלימא מפקינן מיניה. מאי טעמא כי היכי דלא לימרו גלימא דמכסי וקאי גלימא דריביתא הוא.

אמר רבא האי מאן דמסיק תריסר זוזי דריביתא בחבריה, ואגר ליה (הלוה למלוה) חצר דמתגרא בעשרה ואוגריה נהליה בתריסר. כי מפקינן מיניה (על שגר בחלר הלווה בחינם בתורת ריבית) תריסר מפקינן מיניה. אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא ולימא ליה (מלוה) כי אגרא הכי (כששכרתיה אני בדמים יקרים הללו) דהוה קא משתרשי לי (בריוח היתה באה אלי) השתא דלא משתרשי לי כדאגרי כולי עלמא הוא דאגרנא, משום דאמר ליה סברת וקבלת. **פסק הש"ע א.** מי שהיה נושה בחבירו דינר של רבית, ונתן לו בשבילו ה' מדות של חטים, והיו נמכרים ד' בדינר, צריך להחזיר לו ה' מדות... יו"ד (קסא,ח). **ב.** היה חייב לו דינר של רבית ונתן לו בו גלימא או כלי, צריך להחזיר לו (**הגה** הואיל והוא דבר מסוים). יו"ד (קסא,ט). **ג.** אם המלוה שכר מהלוה חפץ באותו דינר של רבית ולא היה ראוי לשכרו אלא בחצי דינר, מוציאין ממנו כל הדינר יו"ד (קסא,י).

משנה מרבין על השכר (בשכר המתנת מעות השכירות) ואין מרבין על המכר (בשכר המתנת המקח, ובגמרא מפרש טעמא). כיצד, השכיר לו את חצרו, ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך בעשר סלעים לשנה, ואם של חודש בחודש (ואם תתן לי שכר כל חדש בחדשו, שלא תקדים לי שכר כל השנה יחד) סלע לחודש, מותר. מכר לו את שדהו, ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן לי הרי היא שלך באלף זוז, אם לגורן (ואם אמתין לך עד הגורן, שתמכור מתבואתך ותתן לי מעותי) בשנים עשר מנה אסור.

(גמרא) מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? רבה ורב יוסף, דאמרי תרוייהו שכירות (מן הדין) אינה משתלמת אלא בסוף [לסוף הזמן, הלכך, כי שקיל מיניה סלע בחדש, דהוו להו שנים עשר סלעים אין זה שכר המתנת מעות, שהרי לא נתחייב לו לשלם שכירות עד סוף החדש, והאי דאמר ליה אם מעכשיו תתן לי הרי היא לך בעשר סלעים אי הוה מקדים ליה הוא מחיל ליה מדמי השכירות ומוגר ליה בפחות משוייה. אבל סיפא גבי מכר, משמשך המקח דינו ליתן המעות, וכי אמר ליה אם מעכשיו תתן הרי היא לך באלף הן הן דמיה, וכי מיטפי עלייהו לגורן שכר המתנת מעות הוא **כתבו התוס'** אפי' למ"ד בב"ק (צט.) ובקדושין (מח.) דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף מודה דאינה משתלמת אלא לבסוף כדילוף הכא מקרא, ואפי' למ"ד אינה אלא לבסוף מודה דפועל יכול לחזור בו ואפילו בחצי היום וכשהוא חוזר הרי הוא סוף שאינו רוצה לעשות מלאכה יותר, ולא נפקא מינה מההיא פלוגתא אלא לענין קדושין, דאי ישנה מתחילה ועד סוף חשיבא מלוה ואין מקדש בה, ונפקא מינה נמי לההיא דע"ז (יט:) הגיע לכיפה שמעמידין בה ע"ז אסור לבנותה וקאמר בגמרא אם בנה שכרו מותר ומפרש טעמא משום דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ואימת מיתסר במכוש אחרון מכוש אחרון ליה בה שוה פרוטה] והאי כיון דלא מטא זמניה למיגבא לאו אגר נטר ליה, משווא הוא דהכי שויא, והאי דקאמר ליה אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך בעשר סלעים לשנה אוזולי הוא דקא מוזיל גביה. סיפא, כיון דזביני נינהו ובעי למשקל דמי מעכשיו, הלכך אגר נטר ליה הוא, ואסור.

אמר רבא דקו בה רבנן בהא מילתא (חיפשו אחריה, עד שמצאו בה מקרא לסמוך בהא מילתא דתשלומי שכירות לבסוף) ואוקמוה אקרא כְּשָׂכִיר שָׁנָה בְּשָׁנָה, שכירות של שנה זו אינה משתלמת אלא בשנה אחרת [**כתבו התוס'** וא"ת דבבכורות (נג:) דרשינן דאין תורמין מן החדש על הישן משום דכתיב שנה שנה דמשמע אותה שנה עצמה **וי"ל** דהתם כתיב שנה בלא 'ב' והכא דרשינן מדכתיב שנה בַשנה בְ'ב' דמשמע בשנה האחרת. **ואם תאמר** דבבכורות (כז:) גבי בכור תאכלנו שנה בשנה איזו היא שנה הנכנסת בחבירתה הוי אומר זו שנה של בכור דלא מנינן לשנת עולם שאם נולד בכסליו שנת עולם מסיימת בתשרי יאכל עד כסליו, והשתא ה"ל למדרש שלא יהא נאכל עד שנה אחרת ולא בתוך שנתו **וי"ל** משום דמוכח קרא דנאכל בתוך שנתו דכתיב 'ביום השמיני תתנו לי').

פסק הש"ע מותר להרבות בשכר הקרקע. כיצד, השכיר לו את החצר וא"ל קודם שהחזיק בו אם מעכשיו אתה נותן לי הרי היא לך בעשרה סלעים בכל שנה, ואם תתן שכר חדש בחדש הרי הוא בסלע בכל חדש, הרי זה מותר... יו"ד (קעו,ו).

'ואם לגורן בשנים עשר מנה אסור' **אמר רב נחמן** טרשא (**ביאר המאירי** 'טרשא' הוא 'גובה', כמו שנקראו סלעים גבוהים 'טרשים'. ועל שם שהוא מעלה את הערך קוראו רב נחמן 'טרשא') שרי (למכור סחורה בהמתנה ביותר מדמיה, ובלבד שלא יפרש לו אם מעכשיו הרי הוא לך בפחות, אלא ימכור סתם בכך וכך ליום פלוני).

איתיביה רמי בר חמא לרב נחמן, ואמרי לה רב עוקבא בר חמא לרב נחמן, ואם לגורן בשנים עשר מנה אסור? אמר ליה התם קץ ליה (אם מעכשיו הרי הוא לך בפחות, דבהדיא פריש ליה דשכר המתנה הוא נוטל) הכא לא קץ ליה.

אמר רב פפא טרשא דידי שרי [עושה שכר תמרים היה, ומוכר לו בזמן הזול בתשרי כשער של ניסן, וממתין לו (לתקלוס המעות) עד ניסן] מאי טעמא שכראי לא פסיד (אינו מתקלקל, והייתי יכול להצניעו עד ניסן) זוזי לא צריכנא (שאני עשיר, ואיני דחוק למכור כשער של עכשיו) אנא הוא דקא עבידנא מילתא גבי לוקח.

אמר ליה רב ששת בריה דרב אידי לרב פפא מאי חזי מר דקא אזלת בתר דידך, זיל בתר דידהו (אחרי הלקוחות דאינהו ודאי אגר נטר יהבו ליה למר...) דאילו הוו להו זוזי הוו שקלי כי השתא (כשער של עכשיו) השתא דלית להו זוזי שקלי כיוקרא דלקמיה.

אמר רב חמא טרשא דידי ודאי שרי (מוכר פרקמטיא היה, מוכר במקום הזול כשער שהוא נמכר במקום היוקר, וממתין להן (לקונים) והן

מעלין אותו למקום היוקר, והוא מקבל עליו אחריות דרך בהליכה, והלקוחות משתכרים בפרקמטיא שלוקחין שם במעותיו, ומביאין לכאן ואחריות החזרה עליהם, וכיון דלא מקבלי עלייהו אחריות לא הויא מלוה גבייהו עד שהפרקמטיא נמכרת והן מקבלין המעות, ואותן המעות נעשין עליהם מלוה, ואין כאן רבית). מאי טעמא ניחא להו דליקו ברשותי, דכל היכא דקא אזלי שבקי להו מכסא ונקוט להו שוקא (מכריזין שלא יהא אדם רשאי למכור עד שימכרו הם **כתבו התוס'** דאי לאו הכי הוה אסור אע"פ שאחריות הדרך היה על רב חמא שהרי היו טורחין לו להביא סחורתו ולמכרה בשכר הלואתו, אבל השתא דנקטי להו שוקא אף בחזרתן, הוי בשביל טורחן ושרי).

[דף סה ע"ב] והלכתא כרב חמא [**כתבו התוס' אומר ר"ת** דהלכתא נמי כר"נ בטרשא מדקאמר לקמן (סח.) לית הלכתא כטרשא דפפונאי מכלל דבהנך הוי הלכתא, והא דנקט הכא הלכתא כרב חמא לא אתא לאשמועינן אלא לאפוקי דרב פפא, והיינו טעמא, דר"נ לא שרי אלא בדלא קץ, אבל רב פפא ורב חמא איירו אפילו בקץ או כשהשער קבוע דהוי כקץ, ורב פפא אשינויא דרב נחמן קאי דשאני הכא דקץ לה, ולא גרסי' במילתא דרב פפא טרשא דידי ודאי שרי דמשמע לישנא דודאי דיותר שרי מדרב נחמן, אלא גרסינן טרשא דידי שרי, ואי גרס ליה איכא למימר דלסברא דרב פפא דלא אזיל בתר לוקח שרי טפי, אבל לפי האמת, דרב נחמן שריא ודרב פפא אסור. וכן פסק רב האי גאון דהלכתא כטרשא דרב נחמן אך פירש טרשא דר"נ בעניין אחר ממה שאנו מפרשים] והלכתא כרבי אלעזר (דרבית קצוצה יוצאה בדיינין), והלכתא כרבי ינאי, דאמר מה לי הן ומה לי דמיהן. **פסק הש"ע א.** מכר לחבירו דבר ששוה עשרה זהובים בי"ב, בשביל שממתין לו, אסור. אפילו אם המוכר עשיר ואינו צריך למעות ולא היתה הסחורה נפסדת אצלו (**הפביר באר הגולה** כרב ששת שהשיג על טרשא דרב פפא). במה דברים אמורים, בדבר שיש לו שער ידוע או דבר ששומתו ידוע, כמו פלפל או שעוה, אבל טלית וכיוצא בו שאין לו שער ידוע ואין שומתו ידוע, מותר למכרו ביוקר לפרוע לזמן פלוני (**הפביר באר הגולה** כמימרא דרב נחמן דטרשא שרי וכפי' התוס' בדף ס"ג ע"ב בד"ה 'ואמר ליה') ובלבד שלא יאמר לו בפירוש אם תתן לי מיד הרי הוא לך בעשרה זהובים, ואם לזמן פלוני בי"ב (**הפביר באר הגולה** כדא"ל רב נחמן לרמי בר חמא)... יו"ד (קעג,א). **ב.** מי שיש לו סחורה שנמכרת כאן בזול ובמקום אחר ביוקר, וא"ל חבירו במקום הזול תנה לי ואוליכנה למקום היוקר ואמכרנה שם ואעשה צרכי במעות עד זמן פלוני ואפרענה לך כפי מה ששוה שם, אם האחריות בהליכה על הלוקח, אסור. ואם האחריות על המוכר, מותר, והוא שיתן לו שכר טרחו על הולכתה למקום היוקר. ואם המוכר אדם חשוב, שפוטרין ללוקח המכס בשבילו, אין צריך לתת לו שכר טרחו (**הפביר באר הגולה** מטרשא דרב חמא כפירוש רש"י) יו"ד (קעג,טו).

משנה מכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים, ואמר לו אימתי שתרצה הבא מעות וטול את שלך אסור (לעשות כן, ודוקא דאמר ליה לכי מייתית מותר המעות קנה מעכשיו, לפיכך אסור לעשות כן, שאם יאכל מוכר פירות בתוך כך, לכשיביא זה המעות נמצא שהשדה קנויה לו מיום המכר, וזה אכל הפירות בשכר המתנת מעותיו, ואם יאכל לוקח פירות מעכשיו שמא לא יביא מותר המעות ויחזור לו זה מה שקיבל, ונמצא שלא היתה שדה קנויה לו, דהא לכי מייתית קני מעכשיו אמר ליה, והא לא אייתי, ומעות הראשונות כמלוה בעלמא היו אצל מוכר, וזה אכל פירות בשכרו). הלוהו על שדהו, ואמר לו אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי הרי היא שלו. וכך היה ביתום בן זונין עושה על פי חכמים.

(גמרא) מי אוכל פירות (מכר וקבל מקצת, מי אוכל פירות בתוך כך **ביאר המהר"ם על פי הרא"ש** הא דקאמר במתניתין שאסור לעשות כן לפי שאכילת פירות הן באיסור, למי הן אסורין רב הונא אמר מוכר אוכל פירות אבל אסורין הן ללוקח...)? **רב הונא אמר** מוכר אוכל פירות (לקמיה מוקי שפיר, כדמפרש ולא פליגי... **כתבו התוס'** רב הונא ורב ענן ולא רצו לפרש 'לוקח אוכל פירות' וכדאמר ליה ארעא קנויה לך מעכשיו וזוזי ליהוי הלואה גבך כדבסמוך, שהרי ביארו

סה:

את דבריהם על המשנה, דקתני 'הבא מעות וטול את שלך' ומשמע להו 'וטול את שלך' זכי את שלך וקני מקחך דע"י הבאת מעות קני מעתה או למפרע, ולא משמע להו טול את שלך שכבר קנית אלא שבתורת משכון נשאר בידו) **רב ענן אמר** משלשין את הפירות (מפקידין אותו ביד שליש, אם יגמור מקחו יתנם ללוקח, ואם לא יחזיר המוכר מה שקיבל, ויטול פירותיו).

ולא פליגי, הא דאמר לכי מייתית קני (מוכר אוכל פירות, שאין השדה קנויה לו אלא מכאן ולהבא, ועד השתא דידיה אכל) הא (דאמר משלשין את הפירות) דאמר לכי מייתית קני מעכשיו (אין זה אלא תנאי, שאם יקיים תנאו יהא השדה קנוי לו מן היום, ואם קיים תנאו נמצא שאכל המוכר פירות של לוקח עד עכשיו בשכר המתנת מעותיו).

תני רב ספרא ברבית דבי רבי חייא פעמים ששניהם מותרין[1] פעמים ששניהם אסורין[2] ופעמים שהמוכר מותר ולוקח אסור[3] ופעמים שהלוקח מותר ומוכר אסור[4] (לא היה מפורש במשנה מתי שניהן מותרין ומתי אסורין, ופי' רבא מסברא) עני רבא בתריה פעמים ששניהם מותרין[1] דאמר ליה קני כשיעור זוזך (והשאר לכי מייתית קני, זה אוכל פירות קרקע המגיע לדמים שנתן, והמוכר אוכל השאר) פעמים ששניהם אסורין[2] דאמר ליה לכי מייתית קני (הכל) מעכשיו (שניהם אסורין, כדפרישית לעיל) פעמים מוכר מותר ולוקח אסור[3] דאמר ליה לכי מייתית קני (עד דמייתי שדה של מוכר הוא) פעמים שהלוקח מותר ומוכר אסור[4] דאמר ליה קני מעכשיו וזוזאי להוו הלואה גבך (כיון דאקנייה מעכשיו הרי היא של לוקח, ואם יאכל מוכר פירות בשכר המתנת מעות יאכלם).

מאן תנא שניהם אסורין? אמר רב הונא בריה דרב יהושע דלא כרבי יהודה, דאי רבי יהודה הא אמר צד אחד ברבית מותר (דלמא אתי לידי רבית, דלמא לא אתי, כיצד, אם מוכר אוכלם ולא גמר לוקח מקחו אין כאן רבית, גמר יש כאן רבית, הלכך דלא כרבי יהודה, אבל סיפא קתני מוכר מותר ולוקח אסור, לוקח מותר מוכר אסור אפילו רבי יהודה מודה, דהתם ודאי איכא רבית, דכי אמר ליה לכי מייתית קני אין לו עכשיו בה כלום, ואפילו גמר, הלכך פירי דהשתא רבית הן אצלו, והיכא דאמר ליה קני מעכשיו, וזוזי ניהוו הלוואה גבך הרי קנויה לו מעכשיו, ואם יאכל מוכר פירות הרי הוא רבית).

פסק הש"ע

א. מכר שדה לחבירו ואמר לו לכשיהיו לי מעות תחזיר לי קרקע, לא קנה וכל הפירות שאכל, רבית קצוצה הוא ומוציאין אותם בדיינים... יו"ד (קעד,א). **ב.** מכר לו שדה ונתן לו מקצת, אם אמר ליה מוכר ללוקח קנה כשיעור מעותיך, כל אחד מהם אוכל פירות כשיעור מעותיו יו"ד (קעד,ד). **ג.** אם אמר המוכר ללוקח לכשתביא שאר המעות תקנה מעכשיו, שניהם אסורים לאכול הפירות, אלא מניחים אותם ביד שליש אם יביא שאר המעות יתנם ללוקח, ואם לא יביא יחזירם למוכר והוא יחזיר המעות שקבל. ואם יאמר הלוקח אוכלם, ואם לא יגמר המקח כשיבוא המוכר להחזיר לי מעותי אנכה דמי הפירות, מותר. וה"ה אם המוכר אומר כן. (**הגה** ודוקא שאומר אנכה לך מן הדמים, אבל אם אמר אשלם לך הפירות שאכלתי, אסור, דסוף סוף רבית קא נוטל אלא שחוזר ומשלם לו). יו"ד (קעד,ה). **ד.** אמר ליה המוכר כשתביא שאר המעות קנה, ולא אמר מעכשיו, המוכר אוכל פירות עד שיביא הלוקח, ואם אכל הלוקח מוציאים ממנו יו"ד (קעד,ו).

(בריתא היא) משכן לו בית (בעבור הלוואה) משכן לו שדה, ואמר לו לכשתרצה למוכרם, לא תמכרם אלא לי בדמים הללו (פסק לו דמים מועטים להוסיף לו על מעות הלואה, להצמיתה לו אם בא למוכרה) אסור (משום ריבית, כי הלוה מוזיל למלוה את מחיר הבית בשביל ההלוואה **כתבו התוס'**, **מה שפירש רש"י** פסק לו דמים מועטין להוסיף על מעות הללו להעמידה בידו אם בא למוכרה, **משום** דלאו אורחא דמילתא הוא שימחול לו לגמרי בדמי הלואה, דלמה יעשה כן, דטוב לו שתהא בתורת משכון שיפדה מתי שירצה. **ובחנם פירש כן** דבלאו תוספת דמים פוסק עמו

להצמיתה בידו אם בא למוכרה, דכשידחוק אותו מלוה להחזיר את ההלואה ע"כ יהא זקוק לפדותה או למוכרה. **וא"ת** אמאי אסרינן הכא, והא תנן לקמן (סה.) הלוהו על שדהו וא"ל אם אי אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלי, הרי היא שלו, ומסתמא איירי בלוקח בפחות משויה וכן משמע בגמ' לקמן (סו.). **וי"ל** דלמאי דמוקי לה למתניתין דמיירי באמר 'מעכשיו' אתי שפיר דלא הויא הלואה, ואפילו למאן דמוקי לה למתניתין בלא מעכשיו, מ"מ התם הלוה היה יכול למכור מן השדה לאחר כנגד המלוה וליקח לעצמו המותר וכשהוא מניח לו כולה אינו עושה משום רבית אלא מילתא בעלמא הוא דעבד שמחל לו בחנם, **משאי"כ** בנד"ד הוא אינו יכול למכור לאחרים, שהרי המלוה התנה עמו שימכור דוקא לו, א"כ מה שהוא נותן לו את השדה בזול, אין זה מתנת חינם אלא ריבית, ולכן אסור) **בשוייהן מותר.**

מאן תנא בדמים הללו אסור? אמר רב הונא בריה דרב יהושע דלא כרבי יהודה, דאי רבי יהודה האמר צד אחד ברבית מותר (האי נמי דלמא לא אתי לידי רבית, דלא ירצה למוכרה לעולם, ולרבי יהודה אם ירצה למוכרה מותר לזה לקבלה בדמים שפסק, דמתחילת התנאי צד אחד הוא דהוה ברבית).

מכר לו בית (ונתן לו כל דמיו) מכר לו שדה, ואמר לו (מוכר על מנת כן אני מוכר לך...) לכשיהיו לי מעות החזירם לי (וטול מעותיך) אסור (דנמצא שאין זה מכר, וכשאכל פירות שכר מעותיו עומד ונוטל **כתבו התוס'** דלא כרבי יהודה. **ולא דמי** למשכנתא בלא נכייתא (סז: המלוה מקבל משכון, ואינו מנכה מדמי ההלואה את השימוש בו, ומשמע שגם לר' יהודה אסור, למרות שיש לו שתיקאר השדה אצל המלוה) **דהכא** אם לא יפדה אין זה מלוה אלא מכר, אבל משכנתא יכולים לעולם לפדות או הוא או יורשיו, אבל כאן נהי דהוא יכול לפדות יורשיו אין יכולין לפדות). לכשיהיו לך מעות אחזירם לך (הלוקח אמר לו מאליו כן) מותר (ולקמיה מפרש טעמא). מאן תנא (אאיסור קאי)? אמר רב הונא בריה דרב יהושע דלא כרבי יהודה. דאי רבי יהודה האמר צד אחד ברבית מותר.

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? אמר רבא (רישא דלא אמר ליה מדעתיה) סיפא דאמר ליה מדעתיה (אם ארצה אחזירם ולא שתתבעני בדין הלכך מותר, דאי נמי חזר וקיבל מעותיו עד עכשיו שלו היתה, וחוזר ומוכרה לו, אבל רישא, שעל כרחו צריך להחזיר מעיקרא לאו מכר הוא). **פסק הש"ע**

א. הממשכן בית או שדה ביד חבירו, והיה בעל הקרקע הוא אוכל פירותיהן, ואמר לו המלוה לכשתמכור קרקע זו לא תמכרנה אלא לי, בדמים אלו, אסור. אבל אם א"ל אל תמכרנה אלא לי, בשוויה, ועל מנת כן אני מלוה אותך, הרי זה מותר יו"ד (קעב,ד). **ב.** מכר קרקע, והתנה המוכר שיחזירנו לו כשיהיו לו מעות, צריך להחזירו לו כשיביא לו מעותיו לפיכך אסור ללוקח לאכול פירות, דהוה ליה הנך זוזי כהלואה גביה חו"מ (רז,ו). **ג.** מכר לו סתם, ואמר ליה הלוקח מדעתו כשיהיו לך מעות תביאם לי ואני אחזיר לך קרקע זו, הרי התנאי קיים והלוקח אוכל פירות, ואין בזה אבק רבית, שהרי מעצמו חייב עצמו בתנאי זה חו"מ (רז,ז).

ההוא גברא דזבין ליה ארעא לחבריה שלא באחריות [שאם יטרפנה בעל חוב שלי לא אחזיר לך כלום, וכגון דפריש ליה הכי בהדיא בשטרא, דאי מסתמא, הא מוקמינא (בב"מ טו:) כשמואל, דאמר אחריות טעות סופר] חזייה דהוה קא עציב. אמר ליה אמאי עציבת, אי טרפו לה מינך מגבינא לך שופרא (מעידית שבנכסי) שבחא (השבח שתשביח) ופירי (והפירות שיטרפו ממך). אמר אמימר **[דף סו ע"א]** פטומי מילי בעלמא הוא (אין אלו אלא דברי תנחומין בעלמא, לפטם את לבו **כתבו התוס'** דוקא הכא שכבר עמדו על סוף לקנות שלא באחריות והיה מצטער הלוקח שלא היה מתרצה המוכר למוכרה באחריות והוא לא היה רוצה להניח מלקנותה בשביל כך, ולהכי הוי פטומי מילי בעלמא, אבל אם בתחילת הדברים פתח המוכר קני לך שדי דאי טרפי לה מינך... לא הוי פטומי מילי אלא תנאי גמור כי בודאי לא נתכוון ללוקחו אלא באחריות כמו שפתח לו המוכר, ונפקא מיניה למ"ד אחריות לאו טעות סופר הוא או לשאר תנאים, וכן בסמוך מיירי שנתרצה וגמר בדעתו ובפיו לגרש בלא תנאי והיא באתה לנחמו בדבריה).

אמר ליה רב אשי לאמימר טעמא מאי כיון דלוקח בעי לאתנויי, והכא מוכר קא מתני,

אמרת פטומי מילי בעלמא הוא (אין אלו אלא דברי תנחומין בעלמא, לפטם את לבו). אלא מתניתא, דקתני לכשיהיו לך מעות אחזיר לך מותר, דמוכר הוא דבעי לאתנויי (כי התגלי לטובתו) מוכר לא אתני ולוקח קא מתני. ואמרינן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, ואמר רבא סיפא דאמר ליה מדעתיה (מלמוני). טעמא דאמר ליה מדעתיה, הא לא אמר ליה מדעתיה לא אמרינן פטומי מילי בעלמא הוא (אלמא, על כרחיה מקיים תנאה, לפיכך אינו מכר, והוה ליה כרבית, ולא אמרינן פטומי מילי נינהו הואיל ולא אתני מוכר)? אמר ליה נעשה כמאן דאמר ליה מדעתיה אתמר (הא דרבא נעשה כאומר מדעתיה אתמר, הכי אמר רבא לעיל מאי שנא רישא מאי שנא סיפא, אמר רבא סיפא כיון דבעי מוכר אתנויי ולא אתני, והלוקח קאמר ליה מנפשיה, נעשה כאומר ליה מדעתיה אחזירנה אם ארצה, ואע"ג דלא פריש מדעתיה כמאן דפירש דמי, ואין עליו לכופו, הלכך, אי נמי אהדרינהו השתא הוא דהדר זבין להו).

ההוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו (שלא תזקק ליבום, ולא כתב לה על תנאי אם מתי) אנגיד ואתנח. אמרה ליה אמאי קא מתנחת, אי קיימת דידך אנא. אמר רב זביד פטומי מילי בעלמא הוא (אין אמירה זו קבלת תנאי, אלא לנחמו, ואם תרצה תנשא לאחר). אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא ואי לאו פטומי מילי מאי (ואף אם אמרה באמת, ובקבלת שבועה גמורה, מאי) בדידה קיימא למישדי תנאה בגיטא, בדידיה קיימא למשדי תנאה (הגט אינו אלא מדעת האיש, וצריך למוסרו לה על התנאי, ואם לא התנה בשעת נתינה תנאי שלה אינו כלום, ואפילו אמרה קודם לכן, ולא דמי לממון, דמשעבד נפשיה בדיבוריה)? מהו דתימא הוא גופיה אדעתא דידה קא גמיר ויהיב גיטא, קא משמע לן (**כתבו התוס'** פירוש דכי נמי אדעתה דידה מקנה לה אינו חוזר, דגם היא לא אמרה אלא פטומי מילי. משמע הכא דש"מ המגרש אשה סתם אם עמד אינו חוזר בגט, וכן משמע בגיטין (עה:) שהוצרך שמואל לתקן בגיטא דשכיב מרע אם מתי יהא גט ואם לאו לא יהא גט. **ומכאן מקשה ר"ת** על פירוש רש"י ור"ח דפי' הא דאמר רב הונא בגיטין (עב:) גיטו הרי הוא כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר, ופי' דאסתם ש"מ קאי דכשנתן גט סתם אם עמד חוזר כמו במתנה. **ומיהו י"ל** סוגיא דהכא ושמואל פליגי ארב הונא דה"נ פליגי עליה התם רבה ורבא. **ושוב מקשה ר"ת** שם על פירושו ומפרש דרב הונא אמתניתין דהתם קאי אמהיום אם מתי מחולי זה כו' אבל כשנותן סתם מודה רב הונא דאינו יכול לחזור). **פסק הש"ע** ...אם אמר לו הלוקח מדעתו כשיהיו לך מעות אחזיר לך הקרקע, אינו תנאי והמקח קיים מיד, לפיכך הלוקח אוכל פירות... יו"ד (קעד,א).

'הלוהו על שדהו ואמר לו אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי, הרי היא שלו' **אמר רב הונא** בשעת מתן מעות (התנה על מנת כן) קנה הכל, לאחר מתן מעות (התנה) לא קנה אלא כנגד מעותיו (**כתבו התוס', וא"ת** יקשה כדפריך בסמוך מי קא"ל קני לגובייא והלא אמר ליה קני הכל לסוף ג' והכל אינו קונה ולכך אף כנגד מעותיו לא יקנה, ואע"ג דלעיל (מח:) אמרינן גבי ערבון שקונה כנגד ערבונו אע"פ שהתנה עמו כפליים התם לפי שנותן ערבון לקנות כנגדו עד שיביא שאר מעות ויקנה הכל אלא שמתנה שאם יחזור בו מוכר שיקנה כפליים. **וי"ל** דהכא ה"פ לאחר מתן מעות לא קנה אלא אם התנה עמו קני לגובייא קני כנגד מעותיו. **וא"ת** כי התנה נמי לגובייא לא ליקני דאסמכתא הוא כדפירש לקמן **וי"ל** דהכא רב הונא קאמר לה דאמר בשעת מתן מעות קנה הכל אע"ג דבשאר אסמכתא לא קני והטעם מפרש בסמוך, וה"נ שלא בשעת מתן מעות קני לכל הפחות כנגד מעותיו). **ורב נחמן אמר** אפילו לאחר מתן מעות קנה הכל. עבד רב נחמן עובדא גבי ריש גלותא כשמעתיה, קרעיה רב יהודה לשטריה. אמר ליה ריש גלותא רב יהודה קרע לשטרך. אמר ליה דרדקא קרעיה (בתמיה) גברא רבה קרעיה (וכי לא אדם גדול הוא, לא קרעו בלא טעם) חזא ביה טעמא וקרעיה. **איכא דאמרי**, אמר ליה דרדקא קרעיה, דכולי עלמא לגבי דידי בדינא דרדקי נינהו.

הדר אמר רב נחמן, אפילו בשעת מתן מעות לא קנה ולא כלום.

איתיביה רבא לרב נחמן (לאחר שחזר בו) אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי, הרי היא שלו? אמר ליה אני אומר [הייתי רגיל לומר (בתחילה) קנה הכל, ד...] אסמכתא קניא (ולכן אמרתי בתחילה לאחר מתן מעות קנה הכל) ומניומי (חלוק עלי, והחזירני מדברי, ו...) אמר אסמכתא לא קניא [אסמכתא היא הבטחה בעלמא, לסמוך על דבריו, שאם לא ימלא דבריו יתן לו שוה מאתים במנה הגמ' לקמן תקשה מה יענה מניומי על הקושיא מהמשנה. **כתבו התוס'** כלומר החזירני מדברי כדפירש רש"י. **וא"ת** בלא מניומי נמי קבלה רב נחמן בב"ב (קסח.) מרבה בר אבוה אמר רב אין הלכה כר' יוסי. **ומיהו** יש ספרים דגרסי הלכה כר' יוסי. **ואי אפשר** לגרום כן כדמוכח בנדרים (כז.) גבי ההוא דאתפים זכוותיה בב"ד, ואמר אי לא אתינא עד תלתין יומין ליבטלו זכוותי, ולא אתא, אמר רב הונא בטילין זכוותיה. ופריך והא אסמכתא היא, ומשני שאני הכא דאתפים. ופריך כל היכא דאתפים לאו אסמכתא היא והתנן מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו... ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אין הלכה כר' יוסי. **ועוד** ק' דמאי פריך (שם) ארב הונא מדרב נחמן, והא רב הונא פליג עליה הכא ואמר בשעת מתן מעות קונה הכל ואית ליה דאסמכתא קניא. **ומיהו** לרב הונא יש ליתן טעם דבשעת מתן מעות לא חשיב לה אסמכתא, דהתם בנדרים ודאי הוי אסמכתא, דאין חפץ שיתקיים הקנס והגוזמא אלא מתנה כך להסמיך חבירו על דבריו, אבל הכא על דעת כן מלוהו מעותיו שתהא השדה משוקעת בידו אם לא יתן לו עד שלש שנים, אבל לרב נחמן דאמר דאף לאחר מתן מעות קונה הכל לא יתכן טעם זה. **ומפרש ר"י** טעם שוה לשניהם דהכא קני טפי מבעלמא, שבתחילת המשכנתא הוי קצת כעין מקח וממכר שמקנה לו כל הקרקע להשתעבד לו בתורת משכון וגם עשה לו טובה בהלואה הלכך כשמתרצה לו שיהא שלו אם לא יתן לו עד ג' שנים יש בדעתו לקיים ולא להסמיכו על דבריו אמר כן אלא גומר בדעתו להקנות לו, לרב הונא כדאית ליה ולרב נחמן מקמי דהדר ביה כדאית ליה ומשום דעדיפא הך אסמכתא משאר אסמכתא אתי שפיר למניומי, ולרב נחמן בתר דאהדריה מניומי דמהני הכא מעכשיו בלא ב"ד חשוב (כך תירץ מניומי לקמן את הקושיא מהמשנה לחל תירוץ) ובנדרים (כז:) אמרינן והלכתא אסמכתא קניא והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב, וסתם קנו מיניה היינו קנין סודר, וקנין סודר אינו אלא מעכשיו דלא מהני לקנות בו אחר זמן כיון דבהתיא שעתא כבר הדר סודר למריה כדאמר בנדרים (מח:) אלמא בשאר אסמכתות אפי' מעכשיו לא קני אלא דוקא בב"ד חשוב. **ומיהו** קנס שעושין בשעת שידוכין מהני אפילו לא קנו בב"ד חשוב, כיון שנוהגין בו כל העולם מידי דהוי אסיטומתא דלקמן (עד.) דקניא, ועוד דבדין הוא להתחייב כל החוזר בו כיון שמבייש את חבירו (**כיצד הנחלת שבעה סימן ח' שאינו יכול למצוא זיווג טוב כמו שהיה עושה כן מקודם על ידי כיוס שעשה לו זה**) וכן אם קבל עליו המלמד בשעה שהשכירוהו קנס אם יחזור בו ולא נמצא מלמד אחר מזומן אין זה אסמכתא דלא חשיב גזום כיון שמפסידו והוי כמו (קד.) אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא דלאו אסמכתא היא. **וא"ת** דבנדרים דפריך מרב נחמן ארב הונא טפי ה"ל למיפרך דרב הונא אדרב הונא, דרב הונא אית ליה הכא דאסמכתא לא קני אע"פ דתפים המלוה והוי כמו אתפים דהתם דקאמר לאחר מתן מעות לא קנה **וי"ל** דהתפיסה דהכא דהוי במקרקעי לא חשיב כאתפים דהתם דהוי במטלטלי. **ור"ת תירץ** אקושיא דלעיל דלא קשיא דרב הונא דאמר הכא בשעת מתן מעות קנה אדרב הונא דנדרים, דהכא קני משום דתפים מלוה גופיה. ולעיל (מח:) דלא קני מוכר הערבון אף על גב דתפים ליה היינו משום דלא קני לוקח כפליים דאיהו לא תפים).

ולמניומי קשיא מתניתין? **איבעית אימא מתניתין רבי יוסי היא** (ב"ב קסח.) דאמר אסמכתא קניא [**דף סו ע"ב**] **איבעית אימא** דאמר ליה קני מעכשיו (אם לא אתן לך עד שלש שנים, דלאו אסמכתא היא, אלא קנין גמור היא, שעל מנת מכר גמור החזיק בה מעכשיו בדמים הללו, ואזולי אוזיל גביה, וזה קיבל עליו, שאם יחזיר לו מעותיו עד שלש שנים יקבלם, והפירות לרבי יהודה לוקח אוכלן, ולרבנן משלשין אותן).

אמרו ליה מר ינוקא ומר קשישא בני דרב חסדא לרב אשי הכי אמרי נהרדעאי משמיה דרב נחמן האי אסמכתא, בזמניה קניא (קא סלקא דעתך הגיע זמן ולא נתן לו מעותיו) בלא זמניה (קודם שהגיע) לא קניא. אמר להו כל מידי בזמניה קני בלא זמניה לא קני. דלמא הכי קאמריתו אשכחיה (לוה) בגו זמניה ואמר ליה קני (לא אפדנה עוד) קני (דגמר ואקני, דאי לא למה ליה למימר ליה, הלא אין יכול עכשיו לתובעו) בתר זמניה ואמר ליה קני לא קני. מאי טעמא מחמת כיסופא הוא דקאמר ליה. ולא היא, דאפילו בגו זמניה נמי לא קני. והאי דקאמר ליה קני קא סבר כי מטי זמניה לא ליתי ליטרדן (ולדחייה בעלמא, משום כיסופא).

אמר רב פפא האי אסמכתא, זימנין קניא וזימנין לא קניא. אשכחיה (ביום הזמן) דקא שתי שכרא (בחנות אין זה עצב לחזור אחר פדיון שדהו, ודעתו לשקעה) קני, דקא מהפך אזוזי לא קני. אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא דלמא לפכוחי פחדיה (להפיג דאגתו שדואג על המעות, דכתיב ויין ישמח) קא שתי, אי נמי, איניש אחרינא אסמכיה אזוזי?

אלא אמר רבינא אי (כיוס שלריך לפכוע לת החוב) קפיד בדמי (אם מקפיד במכירת חפציו, שלא לפחות משוויין) ודאי קני (**פירש רש"י** אינו חש אם תשקע שדהו **הקשו התוס' על פירושו** דא"כ הל"ל דלא ליתזלו מטלטלין שעל זה מדובר, ואמאי קאמר דלא ליתזל ארעיה (בפשטות לש"י יש"כ קושיא זו, שלאס ילאו לותו מחזל לחל מעות, ממילא יוזלו קרקעותיו) ועוד דהא דמקפיד למכרן בפחות משוויין דלמא משום דידע דאסמכתא לא קניא, וממילא הקרקע תחזור אליו, אע"ג דאית ליה לאהדורי אזוזי אי לא אסמכוה היינו משום דליקו בהימנותיה אבל למכור בפחות לא, וכן מה שפירש רש"י (בדברי רב פפא לקמן) אי קפיד בארעא למוכרה אפי' בשוויה ודאי קני, ואמאי דלמא קפיד משום דאסמכתא לא קניא. **ונראה לפרש** אי קפיד בדמי, שהקפיד בשעת הלואה ליקח עליה שוויה בזה התנאי א"כ דעתו היה לשקעה ביד המלוה. ופריך דלמא כי היכי דלא ליתזל ארעיה אינו רוצה לעשות שום תנאי שיש בו זלזול, אלא אי קפיד בארעא שאינו רוצה לעשות תנאי זה בשום קרקע אלא בזו, א"כ אין בדעתו לפדותה). אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא דלמא סבר, כי היכי דלא תיתזיל ארעיה (שאם יראה אותו מחזר אחרי מעות, ומוכר נכסיו בפחות מוזיל קרקעותיו, ולעולם אנוס הוא, ולא גמר ומקני)?

אלא אמר רב פפא אי קפיד בארעא (שלא ימכור שום קרקע, אפילו בשווייו) ודאי קני.

ואמר רב פפא אע"ג דאמור רבנן אסמכתא לא קניא אפותיקי הויא למיגבא מינה (קונה בה כנגד מעותיו, ואם בא לפרוע המעות לאחר זמן לא יקבלם). אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא מי קאמר ליה קני לגוביינא? אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא, ואי אמר קני למיגבא מיניה קני, סוף סוף אסמכתא היא (דלא אמר ליה קני לגוביינא אלא אם איני נותן לך מכאן ועד שלש שנים הדר הויא לה אסמכתא, דכל דאי אסמכתא הוא ואסמכתא לא קניא? [**כתבו התוס'** וא"ת והא משמע בדף (עג:) דלא הוי אסמכתא אלא בב' אופנים **א.** היכא דאין בידו לעשות, אע"ג דלא גזים כי ההוא דיהיב זוזי לחבריה למזבין ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה (אינו בידו, כיון שיתכן ולא ימכרו לו) **ב.** היכא דגזים אע"ג דבידו, כי ההיא דאם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי. אבל אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא דלא גזים, ובידו, לא חשיבא אסמכתא. **והכא** מאי אסמכתא איכא אם נותן לו קרקע בחובו **וי"ל** דחשיב כמו גזים לפי שאין אדם רגיל למכור קרקעותיו כלל, ובסמוך גבי חמרא דאמר כל דאי לא קני אע"ג דחמרא למכירה קאי, התם נמי כמו גזים חשיב לפי שעדיין לא היה זמן מכר היין ונותנו עתה בזול].

אלא אפותיקי דאמר רב פפא מאי היא (דגבי אסמכתא תיהוי אפותיקי)? דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו (אף בתוך שלש שנים, ואם אין אני נותן לך מגופה כנגד מעותיך עד שלש שנים תהא כולה שלך, בהא אמר רב פפא דאף על גב דלא קניא, למיהוי כוליה דידיה לאחר שלש אפותיקי הוי למגבי מיניה, דבלאו אסמכתא נמי שווייה אפותיקי).

ההוא גברא דזבין ליה ארעא לחבריה באחריות. אמר ליה אי טרפו ליה מנאי מגבית לי (כנגד מעותי) מעידי עידית דאית לך. אמר ליה מעידי עידית לא מגבינא לך, דבעינן למיקם קמאי, אלא מגבינא לך מעידית אחרים דאית לי. לסוף טרפוה מיניה, אתא בדקא שקיל (שטף נהר שטפה) לעידי עידית. (וכשבא זה לגבות מן העידית, כפי תנאו, אמר לו לא תיגבי אלא מבינונית אחרת שיש לי) סבר רב פפא למימר מעידית אמר ליה והא קיימא. אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא ולימא ליה כי אמרי לך אנא מגבינא לך (מעידית) דהוה עידי עידית קיימא, השתא קיימא ליה עידית במקום עידי עידית.

רב בר שבא הוה מסיק ביה רב כהנא זוזי. אמר ליה אי לא פרענא לך ליום פלוני גבי מהאי חמרא (ופסק דמים, ולבסוף אייקר). סבר רב פפא למימר כי אמרינן אסמכתא לא קניא

הני מילי בארעא, דלאו לזבוני קיימא. אבל חמרא, כיון דלזבוני קאי כזוזי דמי. אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא הכי אמרינן משמיה דרבה כל דאי לא קני. אמר רב נחמן השתא דאמור רבנן אסמכתא לא קניא הדר ארעא והדרי פירי (לאחר שלש, אם אכלן לוקח).

למימרא דסבר רב נחמן מחילה בטעות (כי האי, דהמוכר סבר שהיא קנויה ללוקח ומן הדין אוכל פירות, ומוחל על אכילתו) לא הויא מחילה, והאיתמר המוכר פירות דקל לחבירו (קודם שחנטו פירותיו) **אמר רב הונא** עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו [אם בא לחזור בו קודם שחנטו פירותיו חוזר, דאפילו למאן דאמר (יבמות צג.) אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הני מילי שבא לחזור אחר שבא לעולם]. משבאו לעולם אין יכול לחזור בו (דקסבר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בשעת המכר, שיהיה המכר חל לכשיבא לעולם) **ורב נחמן אמר** אף משבאו לעולם יכול לחזור בו (דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם). ואמר רב נחמן מודינא, דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה (שהרי כל זמן שלא חזר מחל על אכילתו, ואע"פ שבטעות, שלא היה יודע שיוכל לחזור מחילה היא)?

התם זביני, הכא הלואה [**פירש רש"י** ומיחזי כרבית, שמתחילה בהלואה בא לו, וכרבית קצוצה דמי, ואין אבק רבית בדבר הלואה, אלא בדבר מכר, כגון המרבה בפירות דמתניתין (ב"מ ס:) **התוס' הביאו את פירוש רש"י, והקשו** דא"כ פליג רב נחמן אדרבינא דאמר בדף (סב.) משכנתא בלא נכייתא בדינינו אין מחזירין, ועוד דאמר לקמן בשמעתין משכנתא באתרא דמסלקי אכל טפי לא מפקינן מיניה, ומשמע דליכא מאן דפליג. **ועוד** דמשמע לפירוש רש"י דבמסקנא לרב נחמן מחילה בטעות הויא מחילה בר מהלואה משום דמיחזי כרבית, ובכל דוכתין משמע דמחילה בטעות לא הויא מחילה לרב נחמן בב"ב (מא.) גבי רב ענן דשקיל בידקא בארעיה א"ל מחילה בטעות הויא, ולעיל (לה.) גבי ההוא דאפקיד כיפי דאמר שומא בטעות הואי, ותני נמי (נזיר לא.) ב"ה אומרים הקדש טעות אינו הקדש ובגיטין (יד.) אמרינן כל קנין בטעות חוזר. **ומפר"ת** 'הכא הלואה' דהלוה לא הקנה אלא בתורת מכר והמכר אינו כלום דאסמכתא לא קניא נמצא דהוי מחילה בטעות ולא הוי מחילה ולכך הדרי פירי, אבל אם היה נותנו בתורת רבית לא הוי הדרי דאבק רבית הוא, אבל התם גבי פירות דקל זביני ולא מחילה בטעות היא, דנהי דיכול לחזור, מ"מ אין לו לחזור כי היכי דליקו בהימנותיה, ולכך אית לן למימר דאפילו היה יודע שיכול לחזור לא היה חוזר, ורבא דהוה בעי לאותביה מאונאה היה סבור דטעמא דרב נחמן דלא מפקינן באי שמיט ואכיל משום דמחילה בטעות הויא מחילה ולפי סברת רבא היה משיבו ומביא ראיה מאיילונית].

אמר רבא [**דף סז ע"א**] הוה יתיבנא קמיה דרב נחמן, ובעי לאותביה אונאה [דתנן (ב"נ נא.) דמחזיר לו אונאה ואע"ג דמדעת נתן לו הואיל וטעה, אלמא מחילה בטעות לאו מחילה היא] ואודיק (השגיח בי, וראה שהיה בדעתי להשיב על דבריו) חזיתן איילונית (קדמני, להראותי טעמא לדבריו מאיילונית, כדלקמן). והרי אונאה דמחילה בטעות היא ולא הויא מחילה. ואודיק חזיתן איילונית, הרי איילונית דמחילה בטעות היא והויא מחילה. דתנן (כתובות ק:) הממאנת (קטנה יתומה שהשיאתה אמה לדעתה, אמרו חכמים יכולה למאן, דמן התורה אין מעשה קטנה כלום, ואמה אינה זוכה בה לקדשה, ורבנן הוא דתקון נשואין ליתומים שלא ינהגו בה מנהג הפקר, וישמרנה בעלה, והם אמרו דסגי לה במיאון) והשנייה [שניות לעריות, שגזרו חכמים ביבמות (כ.) אין לה כתובה דקנסא הוא דקנסינן לה מפני שמרגילתו עליה, כדאמרינן ביבמות (פה:)] והאיילונית (דוכרניתא דלא ילדה, לשון איל, אין לה כתובה שמקחו טעות, דלאו אדעתא דהכי נסבה, ואע"ג מחלה היא נדונייה דילה למוסרה בידו, טעות הואי מחילה בטעות הויא מחילה) אין להן לא כתובה (ואף מה שהכניסה לו בנדונייתה ושמאתן בכתובתה, וכל שכן מאתים שתיקנו לאשה, משום דבעל כרחיה נפקא) ולא פירות (נכסים שנפלו לה בירושה אחר שנשאת, תיקנו חכמים שהבעל אוכל פירות ולה תיקנו תחתיהן שאם נשבית חייב לפדותה משלו, ואלו, אע"פ שאין להם תקנת פירות, שאם נשבית לא יפדנה, דלא קרינא בה

ואותבינך לאינתו אפילו הכי לכשתצא לא יחזיר לה פירות שאכל) ולא מזונות [**כתבו התוס'** בפי"ב דכתובות (קז:) תניא כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות, אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי הבעל חייב במזונותיה, אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה. ואיילונית נמי יש לפרש בענין זה דלמזונות שאחר מיאון, ואחר שנמצאת איילונית לא אצטריך דפשיטא דלית לה מזוני. ושנייה אין לפרש ביתבא תותיה, דהא מילתא דפשיטא דהא אפילו אלמנה לכ"ג דאית לה כתובה אין לה מזונות היכא דיתבא תותיה כדאמר ביבמות (פה.) בעמוד והוצא קאי מזוני אית לה (בתמיה) וכשהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה לא אצטריך דהא אלמנה לכ"ג כה"ג נמי אין לה כדמסיק (שם) אלא לאחר מיתה איירי דס"ד דיש לה כמו לאלמנה כדאמרי' התם] **ולא בלאות** [**פירש רש"י** הכניסה לו בגדים בנדוניתה, אפילו יש מהם קיימים לא יחזיר בלאותיהן **התוס' הביאו את פירושו, והקשו דאי אפשר לומר כן** דבכל מקום שמיירי בבלאות קיימין מזכיר בהדיא קיימין כדאמר בכתובות (סג:) מרדה הפסידה בלאותיה קיימין, ובכתובות (קא:) נמי אמרינן זנתה לא הפסידה בלאותיה קיימין, ובהדיא אמרינן (ק.) בגמרא דהך משנה (כתובות ק: הממאנת והשניה...) לא שנו אלא נכסי מלוג, אבל נכסי צאן ברזל אית לה, ופריך אהייא אילימא אממאנת ואאיילונית, אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה, ואי דליתנהו אידי ואידי לא שקלה, אלא אשנייה, אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה, ואי דליתנהו איפכא מבעי ליה, ומסיק לעולם אשנייה ובליתנהו וקנסוה רבנן לדידה בדידיה ולדידיה בדידה. **מ"מ** מפורש שם שמדובר במקרה שהבלאות אינם קיימים ודלא כרש"י. **ולכן ביארו** דהנך בלאות דקתני הכא היינו בלאות שאין קיימין, ופירות דקתני לאו בפירות שאכל קאמר דאפילו קרן גופיה אם אכלו אין לה אלא אצטריך לאשמועינן דאין לה פירות שליקט והם עדיין בעין **אי נמי** תקנת פירות קאמר דאין לה כגון שנשבית ולותה ופדתה עצמה ואחר כך מיאנה דומיא דמזונות ע"כ. **סיכם רש"י** אלמא מחילת אכילת פירות אע"פ שבטעות מחלה לו, מחילה היא].

ולא היא לא אונאה הויא תיובתיה, ולא איילונית מסייע ליה. לא אונאה תיובתיה דלא ידע דאיתיה אונאה, דמחיל גביה. ולא איילונית מסייע ליה, דניחא לה דתיפוק עלה שמא דאישות (ואפילו יודעת שאין נשואיה נשואין, רצונה להאכילו).

ההיא איתתא דאמרה ליה לההוא גברא זיל זבין לי ארעא מקריביי, אזל זבן לה, אמר ליה (מוכר לשליח) אי הוו לי זוזי מהדרת לה ניהלי (רוצה אני שתקבל מעותי) אמר ליה את ונוולא אחי (אתה והיא קרובים אתם, ותתרצו ביניכם, ונוולא לשון ארמי בין בזכר בין בנקבה, כשרוצה לומר אתה והוא או אתה והיא, כך ראיתי בתשובת הגאונים, ואני אומר שזה שמה).

אמר רבה בר רב הונא כל את ונוולא אחי סמכא דעתיה, ולא גמר ומקני. ארעא הדרה, פירי מאי? רבית קצוצה הוו ויוצאין בדיינין [**כתבו התוס'** מספק הגמ' משמע שלצד שהפירות חוזרים זהו משום שאכילתם נחשבת ריבית קצוצה. **מ"מ** רבינא דאפיק פירי ע"כ לאו מהאי טעמא דהא אית ליה בריש פירקין (סב.) דמשכנתא בלא נכייתא בדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה, אלא צ"ל דטעמא דרבינא משום דהויא מחילה בטעות ולא הוי מחילה, ודוקא בזביני כעין עובדא דרבה בר רב הונא אפיק רבינא פירי ולא בהלואה. **ור"ת מפרש** את ספק הגמ' כך, הכא כ<u>ר</u>בית קצוצה דמי לא מטעם רבית קצוצה יוצאים אלא כלומר משום דמחילה בטעות לא הויא מחילה ויוצאים כמו רבית קצוצה דיוצאה או דילמא הויא מחילה ואין יוצאים כאבק רבית דאין יוצאים בדיינין. **ואין נראה** דמה לו לתלות מחילה בטעות ברבית קצוצה, אבל טעמא דרבינא הויא ודאי משום מחילה כדפרישית] **או דילמא** כי אבק רבית הוו, ואין יוצאין? אמר רבה בר רב הונא מסתברא, כי אבק רבית הוו, ואין יוצאין בדיינין. וכן אמר רבא כי אבק רבית הוו, ואין יוצאין בדיינין.

אמר ליה אביי לרבה משכנתא מאי (משכן לו שדה ולא קץ עמו לאכול פירות לשם רבית, אלא סתם, והוא ירד ועשה ואכל)? התם טעמא מאי משום דלא קץ ליה, הכא נמי לא קץ ליה (ופליג אדרב נחמן, דאמר לעיל הדרא ארעא והדרי פירי). או דילמא התם זביני, הכא הלואה? אמר ליה התם טעמא מאי משום דלא קץ ליה, הכא נמי לא קץ ליה. אמר רב פפי עבד רבינא עובדא, וחשיב (כמה אכל פירות, ואפקינהו מיניה) ואפיק פירי, דלא כרבה בר רב הונא (שהוכא בפסקה הקודמת). **פסק השו"ע א.** הלווהו על שדהו וא"ל אם לא תתן לי מכאן ועד ג' שנים הרי הוא שלי, ולא אמר מעכשיו,

בענין שאין המקח קיים תוך ג׳ שנים, לא יאכל הפירות (**ביאר באר הגולה** פסק כתירוץ שני דמתניתין איירי בדאמר ליה מעכשיו). ואם אכלם הוי רבית קצוצה ויוצאה בדיינים [**ביאר באר הגולה** פסק כמימרא דרב נחמן (סו:) השתא דאמור רבנן אסמכתא לא קניא הדרא ארעא והדרי פירי, כפי׳ הרי״ף והרמב״ם שהוא מדין ריבית קצוצה]. (**הגה** ויש אומרים דמה שאכל תוך ג׳ שנים לא הוי אלא אבק רבית, דהוי כמשכנתא בלא נכייתא... אבל מה שאכל לאחר שלש שנים, צריך להחזיר, וכן עיקר). יו״ד (קסד,ד). **הרמ״א פסק כהסכר הרא״ש** שמה שאמר רב נחמן ׳הדרא פירי׳ הכונה אותן שאכל אחר שלש שנים. כלומר משום דהוי מחילה בטעות וכל כהאי גוונא לאו מחילה היא אבל אותם שאכל תוך שלש שנים מטעם רבית אכלם אינו מחזיר **והסכיר הב״י** דס״ל לרא״ש דמשכנתא בלא נכייתא אפילו באתרא דמסלקי אבק רבית היא ואינה יוצאה בדיינים. **ב.** הלוהו על שדה מאה זהובים, והוא שוה יותר (**הגה** וי״א אפילו לא שוה יותר, בכי האי גוונא מיקרי אסמכתא כ״י) וא״ל אם לא תפרעני עד שלש שנים (**הגה** יהיה שלי) הוי אסמכתא ולא קנה. אבל אם אמר ליה אם לא תפרעני עד שלשה שנים תהא שלי מעכשיו, קנה. (**הגה** וי״א דאם בתחלה כשמשכנה הקפיד שלא למשכן רק זו הקרקע, קנה אפילו בלא מעכשיו. וכן אם אמר ליה אם לא אפרע לך לא יהא לך פרעון אלא מזו, הוי אפותיקי וקנה, ולא יוכל לסלקו אלא במעות) הו״מ (רז,ט). **ג.** וכן תנאים שמתנים בני אדם ביניהם, אף על פי שהם בעדים ובשטר אם יהיה כך או אם תעשה כך אתן לך מנה או אקנה לך בית זה ואם לא יהיה או לא תעשה לא אקנה ולא אתן לך, אף על פי שעשה או שהיה הדבר, לא קנה, שכל האומר אם יהיה אם לא יהיה, לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדיין סומכת שמא יהיה או שמא לא יהיה. (**הגה** ויש אומרים דג׳ חלוקין בדיני אסמכתא, דכל מה שאין בידו ותלוי ביד אחרים, כגון שא״ל קנה לי יין ממקום פלוני ואם לא תקנה תחייב לי בכך וכך, דזה אינו תלוי בו דדילמא לא ירצו למכור לו, הוי אסמכתא בכל ענין ולא קני[1] ומה שיש בידו לעשות אם לא גזים, כגון

סז.

שאמר אם אוביר ולא אעבוד אשלם במיטב, לא הוי אסמכתא, וקניא[2] אבל אי גזים ואמר אם לא אעבוד אשלם אלפא זוזי, הוה אסמכתא ולא קניא[3]. לפיכך כשמוכר מקנה ללוקח על תנאי אם תעשה לי כך תקנה, הוי אסמכתא, כיון שקיום התנאי אינו תלוי ביד המוכר רק ביד הלוקח... הו״מ (רז,יג). **ד.** האומר לחבירו קנה לי שדה מפלוני, ואמר המוכר לשליח אני מוכר לך על תנאי שיחזירנו לי כשיהיו לי מעות, והשיב השליח אתה והלוקח חברים בטוב תתפשרו, אינו מוכר אלא על זה התנאי וצריך להחזירה, ומוציאים ממנו פירות שאכל... יו״ד (קעד,ג). **פסק כרבינא** שהוציא פירות.

אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא הא משכנתא באתרא דמסלקי (במקום שנהגו להלוות סתם, ומלוה אוכל פירות, ולא פסק עמו בנכייתא כדלקמן, ונהגו לסלק את המלוה ממנה בכל עת שתשיג יד הלוה למעות) אכל שיעור זוזי (כפי מה שנמכרין הפירות בשוק, ובא הלוה לפנינו ותבע ואמר איני רוצה שיאכל פירותי ברבית, ישומו פירות שאכל, ויטלם בחובו, אילו הוו לי זוזי מסלקינן ליה, השתא נמי פירי דאכל זוזי דידי נינהו) מסלקינן ליה (ואע״ג דאבק רבית הוא, ואינה יוצאה בדיינין, הני מילי לבתר דשקליה, אבל זה זריז הוא, ואינו מניחו לאכול אלא כדי הקרן) אכל טפי לא מפקינן מיניה (דאבק ריבית הוא, ואינה יוצאה בדיינין) ולא מחשבינן משטרא לשטרא (אם חייב לו מעות בשטר אחר אין העודף בזה שאכל פרעון לחוב השטר האחר, דהאי אפקינן מיניה הוא מה שאכל כבר). ובדיתמי (אם שדה זו של יתומים היא) אכל שיעור זוזי מסלקינן ליה, אכל טפי מפקינן מיניה (שבית דין שבעיר אביהן של יתומים, והרי הם שליטים לעשות משפט, והם לא מחלו על העודף שאכל, והוה ליה כמאן דסלקוה משעתא דאכל שיעור זוזי) ומחשבינן משטרא לשטרא.

אמר רב אשי השתא דאמרת אכל טפי לא מפקינן מיניה, אכל שיעור זוזי נמי לא מסלקינן ליה בלא זוזי (עד שיתן לו כל שיעור מעות הלואתו, וכיון דכי אכלינהו להך, לאו בתורת פרעון אכלינהו הוה ליה אבק רבית משעת אכילה, ואינה יוצאה בדיינין, וכי סלקוהו משדה זו בלא זוזי, אפוקי מניה אבק רבית שאכל הוא, והאי דנקט לעיל אתרא דמסלקי, דאילו אתרא דלא מסלקי שנהגו לאכול המשכונא שנים הקצובות למנהגן, ואילו הוו ליה זוזי לא מצי מסלק ליה, הכל מודים דכל אותן השנים כמכר הוא אצלו, ואי נמי אכל שיעור זוזי לא מסלקינן ליה). מאי טעמא סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא, הוי אבק רבית, ואבק רבית אינה יוצאה בדיינין. עבד רב אשי עובדא ביתומים קטנים [דף סז ע"ב] כגדולים (ואע"ג דאכל שיעור זוזי לא מסלקינן ליה, דקסבר מתחילת אכילתן אבק רבית הוא, ואין כח בדיינין להוציאו).

אמר רבא בריה דרב יוסף משמיה דרבא האי משכנתא באתרא דמסלקי לא ניכול (פירא) אלא בנכייתא (שינכה לו מן החוב דבר קצוב לשנה, דנראה כמוכרו לו, ויורד בספק דאפילו תלקה ולא יהו בה פירות ינכה לו אותה קצבה, הלכך, כי שקיל מיניה טפי לאו רבית הוא, ודווקא באתרא דמסלקי, אבל באתרא דלא מסלקי כל ימי הזמן הוי כמכירה אצלו, ובלא נכייתא נמי אכול) וצורבא מדרבנן (שצריך לישר דרכיו ולהתקדש אף במותר לו, פן ילמדו ממנו לזלזל באיסורין...) אפילו בנכייתא לא ניכול. אלא במאי ניכול בקיצותא (לקמן מפרש). הניחא למאן דאמר קיצותא שריא, אלא למאן דאמר קיצותא אסירא, מאי איכא למימר?

דאתמר קיצותא, פליגא בה רב אחא ורבינא חד אמר קיצותא שריא, וחד אמר קיצותא אסירא. היכי דמי קיצותא, דאמר ליה עד חמש שנין אכילנא לה בלא נכייתא, מכאן ואילך שיימנא לך כולהו פירי. **איכא דאמרי** כל בלא נכייתא אסור. אבל היכי דמי קיצותא דאמר ליה עד חמש שנין אכילנא בנכייתא, מכאן ואילך שיימנא לך כולהו פירי. מאן דאסר בקמייתא (ללישנא קמא דאמר באוכל בלא נכייתא פליגי סבר בבתרייתא כולי עלמא שרי) שרי בבתרייתא, מאן דאסר בבתרייתא (ללישנא בתרא, דאמרינן אפילו כי אכל חמש שנים קמאי בנכייתא פליגי, דחד מנייהו אסר) היכי שרי למיכל? שרי כי משכנתא דסורא, דכתבי בה הכי במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף (דלא מיחזי כהלואה אלא כלוקח הימנו פירות השנים האלו במעות הללו **כתבו התוס'** תימה מה בין זה לנכייתא דע"כ יכול לסלקו, דאם לא היה יכול לסלקו אם כן בלא נכייתא נמי שרי כדמשמע לעיל דקאמר באתרא דמסלקי לא ניכול אלא בנכייתא משמע אבל באתרא דלא מסלקי אכלי אפילו בלא נכייתא, וזה דוחק לומר דבנכייתא אין דרך לנכות אלא דבר מועט, אבל במשכנתא דסורא רגילים היו לשום כדי שויו, דמשמע דמשום דכתיבי הכי שרי. **וי"ל** דמאחר שמפרש כן לא מיחזי כהלואה אלא כלוקח ממנו פירות של השנים הללו באותן דמים, אבל כשאינו כותב לו כך אלא מנכה כל שנה ושנה בפני עצמה נראה כאילו מוזיל גביה פירות אותה שנה בשכר מותר המלוה כדתנן (סד:) לא ישכור הימנו בפחות, ואפילו אם נאמר שלא יוכל לייקר לו פירות של שנה אחרת דמסתמא אין באין לעשות תנאי חדש בכל שנה, מ"מ הואיל ולא קצבו סכום כל השנים לפרש בשטר 'במישלם שניא אילין תיפוק' מיחזי כהלואה).

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אמרי תרוייהו האי משכנתא באתרא דמסלקי אין בעל חוב גובה הימנה (אם מת המלוה, ונפלה לפני בניו, אין בעל חוב של אביהם גובה הימנה, דאין להם לאביהם בגופה של קרקע כלום, ומטלטלי בעלמא נינהו, ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב, דבשלמא בעודו קיים גבי אפילו מגלימא דעל כתפיה, שהרי לו הלוה מעותיו, ונשתעבד, והתורה אמרה יבא שליח בית דין ויכנס לביתו ויטול משכונו, דכתיב 'והאיש אשר אתה נושה בו...' ואמרינן לקמן (קיג.) זה שליח בית דין, אבל היכא דמית בהדי יתמי מאי עבידתיה דתבע, הרי לא לוו ממנו, ואי ירתי קרקעות משתעבדי נכסיה מחיים, ומיחייב מדין ערב, דנכסייהו דבר איניש אינון ערבון ביה, דכי אוזפיה עלייהו סמך, אבל

סז:

מטלטלי אפילו דין ערב ליכא, דלאו עלייהו סמיך מלוה, הואיל ובידו להצניען ולאבדן **כתבו התוס'** בעל חוב אינו גובה דהוי כמטלטלי דיתמי דלא משתעבדי לבעל חוב, ולא דמי ליתומים שגבו קרקע בחובת אביהן דב"ח חוזר וגובה אותה מהן אע"ג דשומא הדרא לעולם (בי"ל שסס קרקע של לוה למלוה בכל זמן שימצא הלוה מעות, יכול לפדות את קרקעו) דלא הדרא אלא משום ועשית הישר והטוב ומרישא הוא דקא זבין לה כדאמרינן (טז:) ולהכי נמי אוכלין הפירות בלא נכייתא) **ואין הבכור נוטל בה פי שנים** [למאן דאמר בב"ב (קכד:) דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה הא נמי, הואיל ואתרא דמסלקין מלוה בעלמא הוא, דאין השדה לפניו אלא לשעבוד פירות, והוה ליה ראוי, ואין בכור נוטל בראוי לבא לפניהם לאחר מיתה לחלוק כבמוחזק ביד אביו, דכתיב 'בכל אשר ימצא לו'] ושביעית משמטתה [כשאר מלוה בשטר, שנכסי לוה משועבדין להן, ושביעית משמטתן, דאין זה מלוה על משכון שאין שביעית משמטתו, דהתם במשכון של מטלטלין קיימינן, וטעמא משום דבעל חוב קונה משכון שבידו, דילפינן (ב"מ פב.) מולך תהיה צדקה, והוה ליה כגבוי **ביארו התוס'** לא דמי למלוה על המשכון דאינה משמטתה, דשאני מטלטלין דתפים להו וקנה להו שלא בשעת הלואתו כר' יצחק (פב.) ולהכי גם בשעת הלואה חשוב של אחיך בידך, אבל קרקע לא]. **ובאתרא דלא** מסלקי בעל חוב גובה הימנו (דמכר הוא אצלו, והיינו טעמא דכולהו) ובכור נוטל בו פי שנים, ואין שביעית משמטתה.

ואמר מר זוטרא משמיה דרב פפא האי משכנתא, באתרא דמסלקי, מסלקי ליה ואפילו מתמרי דאבודיא (כשגודרין תמרים שוטחין מחצלות תחת הדקלין, ונופלים התמרים עליהם, ואם בא ושילם לו מעותיו מסלקו אף מן התמרים התלושין שעל המחצלות) ואי אגבהנהו בסיסני (שנתנן בתוך סלים כשנטלן מן המחצלות) קננהו (בהגבהה קודם שקיבל מעותיו, והרי הן שלו). ולמאן דאמר [ב"ב (פה.)] כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח (ואפילו הוא ברשות של מוכר) אפילו דלא אגבהנהו, בסיסני קננהו (קנו לו מחצלותיו שהן כליו).

פשיטא, באתרא דמסלקי ואמר לא מסתלקנא (בשעת מתן מעות התנה על מנת שלא תוכל לסלקני עד כך וכך שנים... ועל מנת כן נתן מעותיה, וקרקע נקנה בכסף, בין דרך מקח בין דרך שכירות, בין בכל הדרכים, כפי התנאי) **הא** קאמר דלא מסתלקנא. אלא באתרא דלא מסלקי, ואמר (מלוה) מסתלקנא, מאי, צריך למקנא מיניה (דאי לא קני מיניה דיבורא בעלמא הוא, ויכול לומר לא אשנה מן המנהג) או לא? **רב פפא אמר** לא צריך למקנא מיניה **רב ששת בריה דרב אידי אמר** צריך למקנא מיניה. והלכתא צריך למקנא מיניה (**כתבו התוס'** אין לפרש שצריך קניין משום דמלוה קאמר מסתלקנא והוי פטומי מילי דלוה איבעי לאתנויי, דא"כ אמאי צריך למיקנא לימא דלוה יתנה. **ונראה** דאיירי לאחר שלוה הימנו סתם, דאפי' אם יתנה הלוה צריך קנין שלא יחזור בו, דאי בתחילת הלואה אע"ג דהוי אתרא דלא מסלקי כיון שהלוה עמד וצווח שאינו מוכן להקנות את הקרקע כמנהג המקום, לא יכול המלוה לקנות אלא מה שהלוה מקנה לו, ואי"צ לעשות קניין על זה).

אמר איזיל ואייתי זוזי (ואשלם לך, ומעתה אל תאכל פירות עוד) לא אכיל (הואיל והמעות מוכנים לו, ולא נתנו לו רשות להיות שומט ואוכל, ובאתרא דמסלקי קאי). איזיל ואטרח ואייתי זוזי **רבינא אמר** אכיל, **ומר זוטרא בריה דרב מרי אמר** לא אכיל. והלכתא לא אכיל.

רב כהנא ורב פפא ורב אשי לא אכלי (אפי') בנכייתא, רבינא אכיל בנכייתא (**הקשו התוס'** תימה דלעיל אמרינן דצורבא מרבנן אפי' בנכייתא לא ניכול, ועוד דלעיל איפליגו בקיצותא רב אחא ורבינא, ואפי' מאן דשרי מודה בנכייתא דאסור לכל הפחות לצורבא מרבנן. **ואומר ר"ת** דרבינא לא היה רוצה ליטול השם ולעשות עצמו צורבא מרבנן. **ועוד** נמצא מוגה בספרו של רבינו תם רפרם במקום רבינא בפלוגתא דקיצותא. **וי"מ** דהך נכייתא שכתוב כאן שרבינא אכל, היינו קיצותא דאיכא דאמר לעיל חמש שנים אכליה בנכייתא מכאן ואילך שיימינן לכולהו פירות, דהא פליגי רב אחא ורבינא בקיצותא, וקיימא לן דרבינא לקולא (מ"כ בנכייתא דגילה מולה רבינא שטורבא מרבנן לא יאכל). **ונראה** שגם ר"ח סובר כן שפסק דקיי"ל כרב אשי דלא אכיל בנכייתא, ולא שרי לצורבא מרבנן אלא כמשכנתא דסורא, א"כ ר"ל דנכייתא דהכא הוה קיצותא, מדלא שרי אלא כמשכנתא דסורא).

אמר מר זוטרא טעמא דמאן דאכיל בנכייתא מידי דהוה אשדה אחוזה (שאמרה תורה לפדותה מן ההקדש לפי השנים שעד היובל, סלע ופונדיון לשנה, כפי חשבון חמשים שקל לבית זרע חומר שעורים, לארבעים ותשע שנות היובל). שדה אחוזה, לאו אע"ג דקא אכיל פירי (הקדש) טובא (ששוין פירות של כל השנה הרבה) אמר רחמנא [דף סח ע"א] קא פריק לה בארבעה זוזי (דהיינו סלע) הכא נמי לא שנא (דהא חזינן דהיכא דיורד לספק ונותן מעות סלע לשנה, ספק יהיו בה פירות ספק לא יהיו בה פירות הוו זביני מעיקרא, ומיפרק בהכי). ומאן דאסר אמר לך שדה אחוזה הקדש היא, ורחמנא אוקמיה אפדיון (ואמר בהכי נפרוק). הכא הלואה היא, ומיחזי כרבית.

אמר רב אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא סתם משכנתא שתא. למאי נפקא מינה, דאי אכיל לה שתא מצי מסלק ליה, ואי לא, לא מצי מסלק ליה (כל שנתו, ואפילו באתרא דמסלקי).

ואמר רב אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא מאי משכנתא דשכונה גביה (אין שכן קרוב ממנו, ואם בא הלוה למוכרה אין בבעל מצריה, שכן טוב לקנותה כזה). למאי נפקא מינה לדינא דבר מצרא.

אמר רבא לית הלכתא לא כטרשי פפונאי, ולא כשטרי מחוזנאי (בני מחוזא) ולא כחכירי נרשאי. כטרשי פפונאי כטרשי דרב פפא [דאמר לעיל (סה.) שכראי לא פסיד... לית הלכתא כוותיה, כדאמרן מאי חזית דאזלת בתר דידך, זיל בתר דידהו]. שטרי מחוזנאי (בני מחוזא) דזקפי ליה לרווחא אקרנא (שקונים פרגמטיא בעלי בתים, ונותנין לתגרים למחצית שכר, ושמין כך וכך שכר יהיה בהן, וזוקפין מחצית השכר עם הקרן) וכתבי ליה בשטרא (פלוני חייב לפלוני כך וכך, לזמן פלוני). מי יימר דהוה רווחא (בתמיה). אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי אבא (לאמימר) עביד הכי, וכי אתו לקמיה (ואמרי ליה לא הוה רווחא) מהימן להו. אמר ליה תינח היכא דאיתיה לדידיה (אם יהא אביך קיים לזמן הפרעון, שהוא חסיד ומאמינם) אי שכיב ונפל שטרא קמי יתמי מאי (היורשין יגבו הכל)? הוי כשגגה שיוצאה מלפני השליט, ונח נפשיה דאמימר. חכירי נרשאי (ביאור מוסג חכירות ביאור רש"י המקבל שדה מחבירו בעשרה כורין לשנה, בין תעשה הרבה בין תעשה מעט. חכירי נרשאי – שהיו בעלי בתים מלוים מעות לעניים על שדותיהן, וחוזרים וחוכרים אותם להם, בכך וכך כורין לשנה) דכתבי הכי משכן ליה פלניא ארעיה לפלניא, והדר חכרה מיניה, אימת קנאה (מלוה להך שדה) דאקנייה נהליה (לבעלים בתורת חכירות, נמצא נוטל רבית קצוצה, שהרי אין טורח בה, ואף אם תלקה לא יפסיד מחכירותו כלום). והאידנא דקא כתבי הכי קנינא מיניה ושהינא כמה עידני (ביד המלוה, ועשה הוא, ואכל בנכייתא, מיניה) והדר חכרה. כדי שלא תנעול דלת בפני לווין (דכיון דשהייה גביה ואכל תלת שנין, מה לי עבד בה איהו ומה לי חכריה) שפיר דמי. ולאו מלתא היא (דאפילו שהייה נמי אסור דרבית גמורה היא, שאין כאן ספק כעושה ואוכל, שפעמים שמוציא ואינו נוטל).

פסק השע"ע א. המלוה את חבירו ומשכן לו בית או שדה על מנת שיאכל פירותיו כל ימי המשכונא, אם היא כמשכנתא דסורא, דהיינו שמשכנה לו לשנים ידועות וכותב במשלם שנין אילין תיפוק ארעא בלא כסף, אפילו מרחיב הזמן הרבה שאין מגיע לכל שנה אלא דבר מועט, כגון שהלוהו מנה והתנה עמו שאחר עשר שנים תחזור קרקע זו לבעליו, חנם, והיה שכר אותה קרקע שוה אלף דינרים בכל שנה, מותר, שאין זה אלא כמי ששכר בפחות (**ביאר באר הגולה** מסקנת הגמרא אליבא דכ"ע, בדף סז: **וביאר הטור** שלשיטת הרי"ף וכן דעת הש"ע זה האופן היחידי שמותר)... [**הגה** וי"א דאפילו בלא משכנתא דסורא יש היתר ללוות. כיצד, אם הלוה לזמן קצוב, כך וכך שנים, אם הלוה יוכל לסלקו תוך הזמן ומנכה לו כל שנה ושנה אפילו דבר מועט, דזהו מקרי משכנתא בנכייתא, שרי. ואם לא מנכה ליה כלום, אסור והוי אבק רבית. ואם

סז:.

אין הלוה יכול לסלקו תוך הזמן, אפילו בלא נכייתא שרי (טור בשם רש"י ולא"ש). וי"א דאין חלוק בין אתרא דמסלקי ובין אתרא דלא מסלקי, אלא בשניהם בנכייתא שרי, בלא נכייתא אסור. (ב"י בשם רשב"א). ויש לילך בדבר זה אחר המנהג (תשובת רש"י ובה"ת). ובמדינות אלו נוהגים היתר במשכנתא בנכייתא, אפילו יכול לסלק (רשב"א ונ"י והרב המגיד כתבו מנהג זה)... יו"ד (קעב,א). **ב.** שביעית משמטת את המלוה, ואפילו מלוה שבשטר שיש בו אחריות נכסים. והמשכנתא, במקום שדרכם לסלק המלוה בכל עת שיביא מעותיו, שביעית משמטתה, ומקום שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו, אין שביעית משמטתה. ואם אינה משכנתא, אלא שסיים לו שדה בהלואתו, אינו משמט. וי"א דה"מ באתרא דלא מסלקי ליה, וכל שאינו יכול לסלקו, אפילו יום אחד, מקרי אתרא דלא מסלקי ליה חו"מ (סז,ב). **ג.** הנותן עסקא לחבירו לא יצרף הריוח עם הקרן ויעשה כולו קרן, דשמא לא יהיה כל כך ריוח ונמצא נוטל ממנו רבית. וכן לא יתן לו מעות בתורת עיסקא או שותפות ויכתוב אותם מלוה, שמא ימות ונמצא השטר ביד היורש וגובה בו את הרבית יו"ד (קעז,כד). **ד.** הממשכן שדהו ואחר כך מכרו לזה שהוא ממושכן בידו, אין המצרן יכול לסלקו. אבל אם מכרה הממשכן לאחר, אפילו אינו בן המצר, אין המלוה יכול להוציא מידו. [**הגה** וי"א דאפילו קדם המצרן וקנאה, יוכל המלוה לסלקו (עיטור) וכן נראה לי לדון ולהורות, והוא שנראה לב"ד שלא היה ערמה בדבר שהלוה למוכר כדי שיסלק המצרן (טור)...] חו"מ (קעה,נז). **ביאר הב"י** בדף (קח:) משכנתא ליה בה דינא דבר מצרא **ופירש רש"י** אם מכרה למי שממושכנת לו, לית בה משום דינא דבר מצרא, שזה שכן מצרן מכולן שכולו שכונה בידו. **ובסוגייתנו פירש רש"י** אין שכן קרוב ממנו ואם בא הלוה למוכרה אין בבעלי מצריה שכן וטוב לקנותה כזה **והעיטור כתב ב' הסברות** ונראה שדעתו מסכמת לדברי האומרים דאפילו זבן בר מצרא אתי מרי משכונא ומפיק מיניה.

משנה אין מושיבין חנוני למחצית שכר [לא יאמר בעל הבית לחנוני הרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאים בסלע, ואתה מוכרן בחנות פרוטה פרוטה, ומשתכר סאה, הילך פירות, ושב ומכור תמיד, והריוח נחלוק, וטעמא דמילתא, משום דאמרינן לקמן (קד:) הך עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון, סתם המקבל פרגמטיא למחצית שכר מקבל עליו אחריות חצי הקרן באונסין וזולא, הלכך, ההיא פלגא, כיון דמיחייב באונסין מלוה הוא אצלו, שהרי שומא היא אצלו במעות כשער השוק, ודינו ליטול חצי שכר, נמצא מתעסק בחציו של בעל הבית, שהוא פקדון אצלו בשכר המתנת מעות המלוה, לפיכך אסור] ולא יתן מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר, אלא אם כן נותן לו שכרו (שכר עמלו בחצי) כפועל (ובמתניתין לא גרסינן בטל). אין מושיבין תרנגולין למחצה (לשום ביצים בדמים לבעל התרנגולת, להושיבה עליהם, לגדל אפרוחים למחצית שכר מה שיהיו האפרוחים שוין יותר על דמי הביצים, דהואיל וזה מקבל עליו אחריות חצי דמי הביצים, אם יתקלקלו או אם ימותו, הוה ליה פלגא מלוה, שהרי נישומין עליו בדמים מעכשיו דמיהן עליו במלוה, ונמצא זה מגדל את חציו השני, בשכר המתנת מעותיו) ואין שמין עגלין וסייחין למחצה (עכשיו הם שוים כך וכך, קבלם עליך לגדלם שנתים למחצית שכר, ולמחצית הפסד אם ימותו) אלא אם כן נותן לו שכר עמלו ומזונו (מזון שהוא מוציא באפרוחים **כתבו התוס'** הכא לא שייך למיתני כפועל בטל דאין מתבטל להאכילה ולהשקותה אלא רגע אחד ביום, אבל חנוני כל עסקו בכך דתניא בתוספתא פ"ד המושיב חנוני בחנות, אם היה אומן לא יעסוק באומנתו). אבל מקבלין עגלין וסייחין (קטנים) למחצה (בלא שומא, שאם ימותו לא ישלם כלום ואם יחיו יחלקו ביניהם **כתבו התוס'** תימה מאי קמ"ל פשיטא כיון דאין מקבל עליו אחריות על ההפסד פשוט שמותר, ואי משום דבעי למיתני 'ומגדלין אותן עד שיהיו משולשין' זה היה יכול להשמיענו ברישא על הדין של 'שאין שמין עגלים וסייחים למחצה', לאחר שנתן שכרו. **ויש לומר** דקמשמע לן דבסתמא כשלוקחים עגלים וסייחים על מנת לחלק השבח, אין מקבל עליו שום אחריות ולא הוי עסקא, כיון דבתחלה כשקבל עגלים לא שמו אותם, אלא לאחר שגדלו ובאין לחלוק השבח אז

שמין אותם כמה השביחו, ולהכי תנא ברישא שמין ובסיפא מקבלין, וכששמין בשעת קבלה בסתם מקבל עליו חצי האחריות כמו בשאר עסקא) **ומגדלין אותן עד שיהו משולשין** (פירוש כשיעמדו על שליש גדולן ואז יחלוקו) וחמור עד שתהא טוענת (משאוי, כך היה מנהגם לגדלם קודם חלוקה).

(גמרא) תנא כפועל בטל [משמע כמה אדם רוצה ליטול ולישב בטל **כתבו התוס'** אי גרס בגמ' 'תנא כפועל בטל' (כגילסתנו) א"כ לא גרסינן במתניתין 'בטל']. **מאי כפועל בטל** (הלא אין יושב ובטל, שהרי טורח להוליך ולהביא פירות לחנות, ולמכור, ולקבל מעות, ולמדוד הפירות)? **[דף סח ע"ב] אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה** (**פירש רש"י** אם היה נגר או נפח כמה אדם רוצה ליטול, ליבטל ממלאכה כבידה כזו ולעשות מלאכה קלה. **התוס' הביאו את פירושו, וביארו** שמחשבים יותר ממה שבד"כ מקבלים על מלאכה קלה כזו, כי אין אדם מניח מריוח גדול אלא מעט, אע"פ שבא לו בטורח יותר. **ולפירושו** של רש"י אתיא מתניתין כר' שמעון דאמר נותן לו שכרו מושלם (רש"י פירש שם 'מושלם' כפועל בטל) ולא כר"מ שס"ל שדי שפוסק לו שכר בין מרובה בין מעט. **וקשה לפירושו** דקאמר בגמ' אבל סיפא דנפיש טרחא אימא לא סגי ליה כפועל בטל, והשתא והלא לפי מה שהיא כבידה יותר נוטל יותר, אמאי ס"ד דלא תסגי כפועל בטל, ועוד דקתני בתוספתא (פ"ד) המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר נותן לו שכרו כפועל בטל דברי ר"מ, משמע דמתני' אתיא כר' מאיר. **ולכך נראה** לפרש כפועל בטל היינו כיושב ובטל לגמרי (אינו משלם לו כלום על מה שעושה עכשיו, אלא שאומדים כמה מוכן לקבל בשביל לבטל ממלאכתו הראשונה, ולשבת בטל לגמרי). והשתא אתי שפיר צריכותא דגמרא ומתניתין אתיא כר' מאיר, והא דקאמר בגמ' רבי מאיר בין מרובה בין מועט היינו כלומר בין היה עוסק במלאכה מרובה בין היה עוסק במלאכה מועטת לעולם נותן לו כפועל בטל, ר"ש אומר נותן לו שכרו מושלם שאומדים כמה היה רוצה ליטול וליבטל ממלאכה כבידה שהיה עוסק ויעסוק במלאכה קלה כזו דהיינו טפי מר' מאיר. **ומיהו לעיל** (לא:) גבי השבת אבידה דקתני גבי אדם שהתבטל ממלאכתו כדי להשיב אבידה, נוטל שכרו כפועל בטל, נראה כפי' רש"י מדפריך התם 'הא לאו בטל הוא' משמע דפריך משום דמשמע ליה ברייתא דקתני כפועל בטל שנותנים לו כמו שירצה פועל לישב וליבטל לגמרי, ולכן הקשתה הגמ' שהרי אינו בטל, אלא עוסק במלאכת השבת אבידה, ועל זה תירץ אביי שהכוונה 'פועל בטל' מאותה מלאכה שעסק בה, והיינו כרש"י שמשלם לו גם על מלאכת ההשבה. **וא"ת** א"כ, הוא נוטל שכרו על השבת אבידה, ובב"ק (נו:) אמרינן דטעם דשומר אבידה הוי כשומר חנם משום דמאי הנאה קא מטי ליה, ועוד קושיא אחרת דאין סברא הוא שנאמר שיטול שכר על קיום המצוה, ואע"ג שאמרו רבנן שנוטל שכר על הטעינה היינו משום ד'דרשי כן מיתורא דקרא דלכתוב קרא פריקה ולא בעי טעינה (מהר"ס). **וי"ל** דאין לחוש אם נוטל שכר כיון שעוסק במלאכה אחרת ומפסיד, דהא אם היה שם בית דין היה מתנה ליטול כל מה שמפסיד, ועכשיו דליכא ב"ד למה לא יטול כל טרחו, ובבכורות (כט:) נמי דקתני נוטל שכר לדון כפועל בטל התם נמי י"ל כפירוש רש"י כיון שמתבטל ממלאכתו יכול ליטול שכר).

וצריכא, דאי תנא חנוני, חנוני הוא דסגי ליה כפועל בטל, משום דלא נפיש טרחיה. אבל מעות ליקח בהן פירות, דנפיש טרחיה אימא לא סגי ליה כפועל בטל. ואי תנא מעות ליקח בהן פירות הוה אמינא התם הוא דבעי כפועל בטל, משום דנפיש טרחיה, אבל חנוני דלא נפיש טרחיה אימא סגי ליה במשהו בעלמא, דאפילו לא טבל עמו אלא בציר, ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו, צריכא.

תנו רבנן כמה הוא שכרו בין מרובה ובין מועט, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר (מיקל טפי מדרבי מאיר, דרבי מאיר בעי שיפסוק לשום שכר, ומיהו, בכל מה שיאות לקבל עליו בשכרו, בין רב בין מעט הא קביל עליה, ור' יהודה לא בעי שיפסוק לשום שכר, אלא יטבול עמו בציר, כאחד מן השוק) **אפילו לא טבל עמו אלא בציר, ולא אכל עמו אלא גרוגרת** (תאנה יבשה) **אחת זהו שכרו. רבי שמעון בן יוחאי אומר נותן לו שכרו משלם** (כפועל בטל).

תנו רבנן אין שמין לא את העזים ולא את הרחלים, ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל למחצה (אבל עושה ואוכל, כגון פרה החורשת וחמור הטוענת, משאוי פעולתן הוא שכר עמל ומזון). **רבי יוסי ברבי יהודה אומר שמין את העזים מפני שחולבות, ואת הרחלים מפני שגוזזות ושוטפות** (כשעוברין בנהר המים שוטפין מן הגיזה, והוא נוטלה) **ומורטות** (כשעוברות בין הקוצים) **ואת התרנגולת מפני שהיא עושה ואוכלת.**

ות"ק גיזה וחלב לא ספק לשכר עמלו ומזונו (בתמיה, וכי גיזה של רחלים וחלב העיזים אינו מספיק לשכר עמל ומזון)? בגיזה וחלב כולי עלמא לא פליגי (אם נאות בעל הבהמה שלא לחלוק בהן) כי פליגי בנסיובי (מי פסולת החלב, שקורין **לעז"י רש"י** מי החלב) ותותרי (שטיפת ומריטת הרחלים, תותרי תרגום של נושרין, דנתרי על ידי שטיפה ומריטה). ת"ק סבר לה כרשב"י, דאמר נותן לו שכרו משלם, רבי יוסי ברבי יהודה סבר לה כאבוה, דאמר אפילו לא טבל עמו אלא בציר, ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו.

תנו רבנן משכרת אשה לחברתה תרנגולת בשני אפרוחין (לשנה. אשה שיש לה תרנגולת, מותרת לומר לבעלת הביצים בלשון שכירות תני לי ביצים, ואושיב תרנגולת עליהם, ואטרח באפרוחים, ואטול שני אפרוחים בשכרי). אשה שאמרה לחברתה תרנגולת שלי וביצים שליכי, ואני ואת נחלוק באפרוחין רבי יהודה מתיר, רבי שמעון אוסר (דכל לשון חלוקה עסקא היא, וקרובה להפסד כשכר, וכיון דאחריות חצי ביצים עליה אשתכח פלגא מלוה, אבל בלשון שכירות אין אחריות הביצים על בעלת התרנגולת).

ורבי יהודה לא בעי שכר עמלו ומזונו? איכא ביצים מוזרות [שאינן קולטות אפרוח, ונוטלתן בשכרה, והן מותרות באכילה, דאמרינן בחולין (סד:) ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם **כתבו התוס'** וליכא למימר לא מצא ביצים מוזרות ילך לביתו ריקן, דביצים מוזרות שכיחי טובא, הלכך אפילו כי לא מצא שרי (כיון שנחשב שולמי יהיו כאלו, א"כ בהסכם שבתחילה לא היה שייך איסור ריבית) ע"כ. ור' יהודה לטעמיה דאמר אפילו טבל עמו בציר זהו שכרו, ור' שמעון לטעמיה, דאמר נוטל שכרו משלם].

תנו רבנן מקום שנהגו להעלות שכר כתף, למעות, לבהמה [מקום שנהגו שהשם עגלים וסייחים קטנים למחצה לחבירו, נותן לו מעות בשכר שמוציאן ומכניסן על כתיפו (מלבד חלקו בלווחים)] מעלין, ואין משנין ממנהג המדינה [**כתבו התוס'** כגירסא זו כתוב בתוספתא פ"ה, וכן גרס רש"י, אבל ברוב ספרים בתר 'לבהמה מעלין' גורסים 'ולהעלות ולדות בשכר עמלו ומזונו' מעלין' (**ביאור הגירסא** במקום שנהגו לתת מעות בשכר מה שמעלה לותם על כתיפו, לריך לתת לוקח מעות, ובמקום שנהגו לתת ולדות בשכר עמלו ומזונו, לריך לתת לוקח ולדות). ומצינן למימר דרשב"ג לא פליג אלא ארישא כדאמר במילתיה דאין נותן לו שכר כתף למעות, אבל אסיפא למקום שנהגו להעלות ולדות בשכר לא פליג, **אי נמי** כל שכן דפליג בסיפא, דהא אמאי איצטריך ת"ק למיתני סיפא כיון דתנא רישא, אלא איצטריך לאשמועינן שלא תאמר מנהג חמור כ"כ שמעלין ולדות בשכר יכול לשנות, אם כן לרשב"ג דיכול לשנות ברישא כ"ש בסיפא. **ור"ח גרים** מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות מעלין, לבהמה מעלין, להעלות ולדות בשכר עמלו ומזונו מעלין' **ביאור הגירסא** שאם אדם קנה פירות בשוק והפקידם בחצר חבירו, ועתה הוא רוצה לעשות עמו עיסקא, צריך בעל החצר לתת למפקיד בנוסף על מחצית הרווחים, גם שכר על מה שהביאם לחצר, וכמו שהיה צריך לשלם לכתף בכדי שיביאם אל ביתו, וכן שנינו בתוספתא]. רבן שמעון בן גמליאל אומר שמין עגל עם אמו, וסיח עם אמו (דליכא טרחא לאפוקי ולעיולי, לפי שנמשך אחר אמו, ובלא עמל ומזון כי אמו עושה ואוכלת, ואין צריך להעלות לו שכר כתף) ואפילו במקום שנהגו להעלות (לעגלים וסייחים הנישומין לבדם) שכר כתף למעות.

ורבן שמעון בן גמליאל לא בעי שכר עמלו ומזונו [**כתבו התוס'** פשיטא ששכר מזונו צריך לתת דהיאך יהיו גללים שכר מזונו שהאכיל את הבהמות, שהרי ודאי שאינו שוה ערך, אלא מעמלו לבד מקשה דאפילו עם אמו הרבה פעמים צריך שכר כתף]? איכא גללים [**כתבו התוס'** ובדף (כז.) גבי שה דאבידה שהקשתה הגמ', נאמר שתיבת 'שה' באה לרבות שצריך לעשות השבת אבידה גם לגללים, ומתרצת הגמ' דסתם גללים מפקיר להם. **לעניין** השבת אבידה לכ"ע מוחל המאבד על הגללים בעבור שמשיב לו את האבידה עצמה, אבל כאן שצריך ליתן שכר רוצה הוא להיות פטור ע"י גללים]. ואידך, גללים אפקורי מפקיר להו (שמין עגל עם אמו).

אמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה (בטבל עמו בציר) והלכה כרבי יוסי ברבי יהודה (בנסיובי ותותרי) והלכה כרבן שמעון בן גמליאל (שמין עגל עם אמו).

בני רב עיליש נפק עלייהו ההוא שטרא (שקיבל אביהם עסקא) דהוה כתיב ביה פלגא באגר, פלגא בהפסד. אמר רבא רב עיליש גברא רבה הוא, ואיסורא לאינשי לא הוי ספי (לא היה מאכיל רבית לבעל הבית, דאי קביל עליה הכי (פלגא באגר ופלגא בהפסד) ריביתא הוא, דקטרח בפלגא דפקדון משום פלגא דמלוה. אלא ודאי שטרא הכי מפרשינן ללישניה שקיבל עליו איזו מהם שירצה). מה נפשך, אי פלגא (יקבל הנותן) באגר, תרי תילתי בהפסד (יקבל עליו אחריות ההפסד יותר ממחצית כגון תרי תילתי, דהשתא ליכא רבית דהשתא ליכא אלא תילתא מלוה, דלא קיבל עליה רב עיליש אלא תילתא באחריותו, וקשקיל פלגא באגרא, והוה מאי דשקיל באגרא טפי מתילתא, שכר עמלו לטרוח, שהוא עוסק בשני שלישי פקדון) [דף סט ע"א] אי פלגא בהפסד (כלומר פלגא בהפסד דכתב בשטרא הכי קאמר, דאם ירצה רב עיליש יטול...) תרי תילתי באגר (ויקבל עליו חצי ההפסד, דאיכא שכר עמלו במאי דשקיל טפי באגרא ממה שמגיע לחלק פלגא דמלוה **כתבו התוס'**, **רש"י גרס** 'אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד, אי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר' **ולגירסא זו** קאי רישא אנותן וסיפא ארב עיליש המקבל, **ואי גרסינן** 'פלגא באגר תרי תילתי בהפסד, ואי פלגא בהפסד תילתא באגר' אז קאי הכל אנותן, **ואי גרסינן** 'פלגא באגר תילתא בהפסד, ואי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר' אז קאי הכל ארב עיליש. **וקשה** וכי שוטה הנותן לעשות כזה למקבל ולתלות בדעתו דכשיראה הפסד יאמר אני רוצה פלגא באגר ועליך תרי תילתי בהפסד, ואם יראה ריוח יאמר אני רוצה פלגא הפסד ושני שלישי ריוח, והרי כאילו התנה שמקבל הנותן עליו תילתא באגר ושני תילתא בהפסד **ויש לומר** דשמא זמן אחד קבוע להם שתוך אותו זמן יברר רב עיליש איזה מהם שירצה **אי נמי** רבא היה תמיה על לשון השטר דאי פלגא באגר הוה לו לכתוב תרי תילתי בהפסד... **ור"ח גרס** נפק עלייהו שטרא דכתב ביה פלגא באגר ובהפסד ולא גרס ופלגא בהפסד וכן רבינו משולם. והשתא מדקדק דעל כרחך האי פלגא דכתב בשטר לא קאי אלא אבאגר ולא אהפסד, דהא כיון דפלגא באגר בעינן תרי תילתי בהפסד, דאי פלגא קאי נמי אהפסד אם כן הוה בעינן תרי תילתי באגר, אלא ודאי האי שטרא הכי קאמר פלגא באגר ותרי תילתי בהפסד).

אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא, ואמר לי דלמא רב עיליש טובל עמו בציר הוה, ואמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה? אמר ליה לאו הלכתא איתמר, אלא שיטה איתמר (הכי אמר רב נחמן ר' יהודה, ורבי יוסי בנו, ורבן שמעון כולן בשיטה אחת אמרו דבריהם **כתבו התוס'**, **אומר ר"ת** דמכ"מ הלכה כרשב"ג דהא אמרינן בגיטין (עה.) כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו. **ואין נראה** דהא רב ושמואל בעו או לקצוץ דינר או ריש עגלא לפטומא ורשב"ג לא בעי אלא גללים, וליכא למימר דהיינו דוקא בעגל עם אמו דלא נפיש טירחא, דהא ר' יוסי בר' יהודה אמר לעיל (סח:) אפילו בבהמות גדולות דסגי בנסיובי ותותרי דסבר לה כאבוה. **וגם ר"ח פירש** דכל כי האי גוונא שנאמר שיטה לית הלכתא כחד מינייהו, אלא כרבי שמעון דאמר נותן לו שכרו משלם). הכי **נמי** מסתברא, דאי לא תימא הכי למה ליה למיחשב ולמימר הלכה הלכה, לימא הלכה כרבי יהודה, דמיקל מכולהו (ומתיר בשכר של טבילת ליר, וכל שכן שמספיק שכר של מריטת הצמר או גללים, ולא היו לריכים לומר שהלכה כשלשתם).

אמר רב מותר שליש בשכרך (השם עגל למחצה בשכר ובהפסד, ואמר לו מה שיביא יותר על שליש דמיו של עכשיו טול בשכרך, וכל השאר נחלוק בשוה) הרי זה מותר (דהא קיבל עליה מספק, ואע"ג דזימנין דליכא מותר שליש **כתבו התוס'**, **וא"ת** והא צד אחד ברבית הוא דשמא לא ימצא מותר שליש, ורב לית ליה דר' יהודה דשרי צד אחד ברבית, דאמר לעיל (סג.) עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים, ומשמע לעיל דהיינו דלא כרבי יהודה, ועוד דאפילו לרבי יהודה לא שרי בכי האי גוונא אלא כשיש ביד לוה או מלוה לעשות צד אחד שלא יהיה רבית, אך במקום שתלוי במציאות ולא בהם, גם ר' יהודה מודה שצד אחד ברבית אסור **ויש לומר** דהכא אקילו רבנן משום דשכיחי טובא שיהא מותר שליש) **ושמואל אמר לא מצא מותר שליש ילך** לביתו ריקן (כתמיה) אלא אמר שמואל קוצץ לו דינר.

וסבר רב אין קוצצין לו דינר. והאמר רב ריש עגלא לפטומא (המקבל עגל לפטמו למחצית, הראש יטול כולו לחלקו בשכר עמלו ומזונו, והשאר חולקין בשוה). מאי לאו דאמר ליה

מותר שליש בשכרך (ואשמועינן רב, דאי ליכא מותר שליש נשקול ריש עגלא)? לא, דקאמר ליה אי מותר שליש, אי ריש עגלא לפטומא. **איבעית אימא** כי קאמר רב מותר שליש בשכרך מותר (אע"ג דזמנין ליכא מותר שליש) כגון דאית ליה בהמה לדידיה (למקבל, דיש עליו לטרוח לפני בהמותיו, ובשביל בהמה אחת עמהם אין טרחו נוסף) דאמרי אינשי גביל לתורא, גביל לתורי (באותו טורח שאתה מגבל סובין ושעורין לפני שור אחד, אתה יכול לגבל לפני שנים **כתבו התוס'** וא"ת מהאי טעמא לשתרי אפילו לית ליה בהמה לדידיה דהא צריך לטרוח לעצמו משום פלגא דמלוה **וי"ל** דלא דמי, דאי לית ליה בהמה לדידיה אין צריך לטרוח בבהמה של שותפות בכל יום, אלא כל אחד יטרח ביומו).

רבי אלעזר מהגרוניא זבין (קנה) בהמה, ויהיב ליה לאריסיה (למחצה, בשכר והפסד) מפטים ליה (פיטמו האריס) ויהיב ליה (כ"ל לאריסו) רישא באגריה (בשכר שטרח בחלק הפקדון של רבי אלעזר) ויהיב פלגא רווחא. אמרה ליה דביתהו (אשתו של האריס) אי משתתפת בהדיה (אילו נתת חצי המעות, והיית שותף בבהמה...) יהיב לך נמי אליתא (היה נותן לך אף האליה כולה לחלקך **הקשו התוס'** תימה למה היא סבורה כן, דהא כי משתתף בהדיה נמי ויטול כל הראש, הרי הוא כבתחלה, דמתחלה שהיה טורח בכל הבהמה של ר' אלעזר היה נוטל הראש, ועכשיו שטורח לרבי אלעזר רק בחצי בהמה, יטול חצי הראש מחלק ר"א, ועוד מאי קאמר 'השתא שותפי אנן', והלא גם עתה שהארים קנה חצי בהמה, עדיין על החצי השני יש דין של חצי פקדון וחצי מלוה, שהוא טורח בו עבור ר"א, על מנת לקבל רווח. **ויש לומר** דכשנשתתף עמו היה טורח בחציו של רבי אלעזר בחנם, ועל כן אמרה יהיב לך נמי אליתא אחרי שאינך לוקח מחלקו שום שכר). אזל זבין בהדיה, פליג ליה מאליתא (כשבאו לחלוק חלק רבי אלעזר את האליה). אמר ליה (כ"ל) תא נפלגיה לרישא. אמר ליה השתא כמעיקרא נמי לא (עכשיו לא תתן הראש כולו, כמו שנתת בראשונה)? אמר ליה עד האידנא זוזי דידי הוו (וכי קבילת עלך פלגא בהפסד הוו זוזי מלוה גבך) אי לא הוה יהיבנא לך טפי פורתא (אשתכח דקא טרחת בפלגא פקדון משום פלגא מלוה) מיחזי כרבית, השתא שותפי אנן. מאי קאמרת טרחנא טפי פורתא (להכנים ולהוציא, דאילו מזון אם הוצרך לסובין או שעורין קנית לאמצע, כדרך שותפין) אמרי אינשי סתם אריסא למרי ארעא קמשעבד נפשיה לאתויי ליה רעיא (מרעה לבהמות, שאינו צריך לקנות בשוק, שיש עליו לטרוח בשבילו).

תנו רבנן השם בהמה לחבירו, עד מתי חייב לטפל בה, סומכוס אומר באתונות שמונה עשר חדש, בגודרות (בהמה דקה, לשון גדרות צאן) עשרים וארבעה חדש. ואם בא (המקבל) לחלוק בתוך זמנו (בתוך הזמן הזה) חברו (בעל הבהמה) מעכב עליו, אבל אינו דומה טיפולה של שנה זו לטיפולה של שנה אחרת (שצריכה בשניה למזונות מרובים יותר מן הראשונה). מאי אבל דקאמר (כל שכן דהיינו טעמא דמעכב עליו) אלא לפי שאינו דומה טיפולה של שנה זו לטיפולה של שנה אחרת (וכיון דכך מנהג המקבלין חבירו מעכב עליו. **ואני שמעתי איפכא** אם בא בעל הבהמה, לחלוק בתוך זמנו המקבל מעכב עליו, לפי שאינו דומה טיפולה... שטיפול שנה ראשונה קשה משל שניה, מפני שהיא דקה טיפולה מרובה להכנים ולהוציא, אבל טיפול השניה קל, ושבחה מרובה, וקשיא לי אי טיפולה של שניה קלה משל ראשונה, מאי לשון חייב לטפל בה דקתני רישא, משמע, דעל כרחו חייב לטפל בה כל הזמן הזה).

תניא אידך השם בהמה לחבירו, עד מתי חייב לטפל בולדות (שאף הן נחלקין למחצה, שהן שכר, והמקבל בא לומר חלוק אותו מיד, שלא אעסוק בחלק שלך, שאיני נוטל בו כלום) בדקה שלשים יום, ובגסה חמשים יום [כדרך שפרט לך הכתוב בטיפול הבכור, שחייב ישראל לטפל בו, בדקה שלשים ובגסה חמשים, ואחר כך נותנו לכהן, דיליף ליה בבכורות (כו:) מקראי]. רבי יוסי אומר בדקה שלשה חדשים, מפני שטיפולה מרובה. מאי טיפולה מרובה? מפני ששיניה דקות (וצריכה לאמה, ולאדם הרגיל

בכך). מכאן ואילך נוטל מחצה שלו (מחצה שלם בשביל חלקו, שהרי חציו שלו הן) וחצי מחצה בשל חבירו (במחצה השני של חבירו יטול מחצה בשבח כדרך שנוטל באִמַּה מחצית שכר, ושכר עמל ומזון ליכא, ואע"ג דחצי אחריות של מחצית חבירו עליו, כיון דבעי למיטרח בה משום מחצה שלו, שהוא קרן גמור ואינו מלוה, וכי טרח משום דידיה קא טרח, ולא מיחזי כריביתא).

רב מנשיא בר גדא שקל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו. אתא לקמיה דאביי. אמר ליה מאן פלג לך (מי שם אותה, שמא לא נישומית יפה) ועוד מקום שנהגו לגדל הוא, ותנן מקום שנהגו לגדל יגדילו (הולדות, עד שיהו גדולים, ואינו נוטל בשל חבירו כלום).

הנהו תרי כותאי דעבוד עסקא בהדי הדדי, אזיל חד מנייהו פליג זוזי בלא דעתיה דחבריה. אתו לקמיה דרב פפא, אמר ליה מאי נפקא מינה, הכי אמר רב נחמן זוזי כמאן דפליגי דמו. לשנה זבון חמרא (יין) בהדי הדדי, קם אידך פליג ליה בלא דעתיה דחבריה. אתו לקמיה דרב פפא, אמר ליה מאן פלג לך, אמר ליה קא חזינא דבתר דידי קא אתי מר. אמר רב פפא [**דף סט ע"ב**] כהאי גונא ודאי צריך לאודועיה [**כתבו התוס'** (**תוס' מביניס** שכונת הגמ' 'כהאי גונא ולאי צריך לאודועיה' שרב פפא צריך לנמק מדוע פסק כן) משמע דוקא הכא לפי שהיה לו פתחון פה להשוד ברב פפא (**המהר"ם ביאר** שהליוק הוא מלשון הגמ' 'כהאי גוונא ולאי צריך להודיעו') דצריך לאודועיה משום והייתם נקיים מה' ומישראל אבל שאין צד חשד, לא. **והא** דאמר בסנהדרין (לא:) שנים שנתעצמו לדין שכופין אותו ודן בעירו ואם אמר כתבוני מאיזה טעם דנתוני כותבין ונותנין לו (משמע אף שאין חשד צריך להודיעו) **אר"ת** מכח ההיא דהכא דוקא התם דלא רצה לדון אלא על ידי כפייה, אבל אם מדעתו דנו אותו אין כותבין ונותנין לו. **וי"מ** דכונת הגמ' 'כל כה"ג צריך לאודועיה' דלא איירי הודעה מאיזה טעם חייבו, אלא היה משיבו כל כה"ג היה לך להודיעו כשחלקת ולא היה לך לחלוק שלא מדעתו).

זוזי, מי שקיל טבי ושביק חסרי, חמרא, כולי עלמא ידעי דאיכא דבסים ואיכא דלא בסים.

גופא, אמר רב נחמן זוזי כמאן דפליגי דמו. הני מילי טבי וטבי, תקולי ותקולי (טבי ותקולי, יש זוזי שמשקלם קל וצורתם יוצאת בהוצאה, והורגלו בה, וטובים בהוצאה יותר מצורה אחרת של זוזי שמשקלן יתר, ואותן שמשקלן יתר חביבין למי ששוקל כסף, מנה או פרס במאזנים, הלכך, טבי וטבי, אי נמי תקולי ותקולי כמאן דפליגי דמי, דאלו שהניח טובים כאלו שנטל). אבל טבי ותקולי (שקל טבי ושבק תקולי, אי נמי שקל תקולי ושבק טבי) לא.

רב חמא הוה מוגר זוזי בפשיטא ביומא (בלשון שכירות ולא בלשון הלואה, 'הנני משכיר לך זוז היום בפשוט' דהיינו זוז מדינה, דהיינו שמינית שבצורי **כתבו התוס'** מקבל היה עליו אחריות אונסין להכי ס"ד דשרי) כלו זוזי דרב חמא (ירדו לטימיון, כדאמרינן לקמן (ב"מ עא:) שהמלוין ברבית נכסיהן מתמוטטין). הוא סבר מאי שנא ממרא (**לעז"י רש"י** מעדר, הלא רשאי אני להשכיר את כלי). ולא היא, מרא הדרא בעינא (אותו כלי חוזר בעצמו בעין, ואינו הלואה אצלו בדמים, ואין אחריותו עליו אם נאנס או נשבר מחמת מלאכה, הלכך, אין שכרו רבית) וידיע פחתיה (ועוד, שניכר פגמו, שהוא נפגם ומתקלקל מחמת מלאכה) זוזי לא הדרי בעינייהו (שהרי מוציאם, ולפיכך אחריותו עליו ושכרו רבית, אע"ג דאמר בלשון שכירות, ועוד, אי נמי אהדר ליה בעיניה...) לא ידיע פחתיה [נמצא שכרו חנם ברבית **התוס' הביאו את פירוש רש"י, והקשו** דא"כ (שלריך ב' תנאים שיהיה מותר להשכיר א. חוזר בעין ב. ידוע מה נפחת ע"י השימוש) היה אסור להשכיר לחבירו קטלא, וכום של זהב, וטבעת, דלא ידיע פחתייהו כדתנן במעילה (יח.) ושאין בו פגם כיון שנהנה מעל כיצד קטלא בצוארה וטבעת בידה ושתתה בכום של זהב כיון שנהנה מעל, ועוד דבהדיא תניא בתוספתא (פ"ד) משכיר אדם מעותיו אצל שולחני להתראות בהן ולהתלמד בהן (לכל שחוזר בעינו לאו הלואה היא אלא שכירות, ואפילו מעות, אף שלא ידוע מה נפחת ע"י השימוש). **וריב"ן** לא גרס וידיע פחתיה. **ונראה** דגרס ליה וה"פ, מרא אינה מלוה כי לא ניתנה להוצאה ולהחזיר אחרת אלא צריך להחזיר בעינה והשכר אינו שכר מלוה, אי נמי היה נותן המרא להוציא ולעשות הימנו כל חפצו ולשלם אחרת אעפ"כ מותר ליטול שכר ואין ללמוד היתר משם לאוגורי זוזי, דבמרא השכירות אינה בעבור הלואה שיש לו רשות להוציאה, אלא נותן השכירות עבור הפחת שתפחת על ידי מלאכה אם יחזיר השוכר בעינה, אבל

זוזי דרב חמא היה מלוה ולצורך הוצאה השכירם לו ולא בשביל קבלת שום פחת (**הבית יוסף יו"ד סי' קע"ו** כתב שהרי"ף הבין כדברי רש"י, ול"ל שהבבלי חולק על התוספתא, ותוספתא זו אינה בל סמכא)].

אמר רבא שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ארבעה זוזי ואוזפיה לפלניא זוזי, לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה.

ואמר רבא שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה שקיל לך ארבעה זוזי ואמור ליה לפלוני לאוזפן זוזי. מאי טעמא שכר אמירה קא שקיל. כי הא דאבא מר בריה דרב פפא הוה שקיל (לוקח בחינם) אוגנא דקירא (חלות הנתכות בכלים קטנים, עגולים כאגנות) מקיראי (תגרי שעוה) ואמר ליה לאבוה (בשכר חלות השעוה שקיבל בחינם) אוזפינהו זוזי. אמרו ליה רבנן לרב פפא אכיל בריה דמר רביתא, אמר להו כל כי האי רביתא ניכול, לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה. הכא, שכר אמירה קא שקיל, ושרי.

פסק השו"ע א. הנותן מעות לחבירו בתורת עיסקא, דהיינו שחצי האחריות על הנותן וחצי על המקבל, אסור. שכל עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון, ונמצא שטורח בחלק הפקדון בשביל חלק המלוה. לפיכך צריך לו ליתן שכר טרחו שבכל יום ויום מימי השותפות כפועל בטל של אותה מלאכה שבטל ממנה. ואם היה לו עסק אחר כל שהוא להתעסק בו עם מעותיו של זה, אינו צריך להעלות לו שכר של כל יום אלא אפילו העלה לו דינר בכל ימי השותפות, דיו (**ביאר באר הגולה** כשינויא בתרא, דאית ליה בהמה לדידיה, דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי שם סט.) ואם פחתו או הותירו יהיה לאמצע בשוה. וכן אם א"ל כל הריוח יהיה לך שלישו או עשיריתו בשכרך, הואיל ויש לו עסק אחר הרי זה מותר (**ביאר באר הגולה** מימרא דרב שם) ואם הפסידו יפסיד מחצה. ואם היה המתעסק אריסו והיה לו עסק אחר, אינו צריך להעלות לו שכר אחר כלל שהארים משועבד הוא לבעל השדה (**ביאר באר הגולה** מעובדא דר' אלעזר מהגרוניא). [**הגה** וצריך להיות כל אחריות פלגא הפקדון על הנותן אפילו אחריות דאונסין (כ"י ומהרי"ק) ודלא כיש מקילין ומתירין במקצת אחריות (כ"י וכיב"ן)] יו"ד (קעז,ב). **מ"ש השו"ע** לפיכך צריך לו ליתן שכר טרחו שבכל יום ויום מימי השותפות כפועל בטל של אותה מלאכה שבטל ממנה' פסק כדברי רש"י, שכן ביאר הסמ"ג דעת הרי"ף, ודלא כביאור התוס'. **ב.** אם נותן לחבירו סחורה בתורת עיסקא, אם דרך לשכור כתף להוליכה לשוק לא יאמר לו כיון שאני נותן לך שכר טרחך אתה תתן שכר הכתף, (**הגה** אלא שמין כמה צריך ליתן והוא בכלל הקרן). יו"ד (קעז,כא). **ג.** הנותן מעות לחבירו סתם להתעסק בהם, ולא פסק עמו בתחלת העסק דבר לשכר טרחו, וכשבאו לחשבון לא רצה ליתן לו שכר כל יום ויום מימי השותפות, ואם היה לו עסק אחר לא רצה ליתן לו דינר לכל ימי השותפות, יהיה שכר המתעסק בחצי הפקדון שליש ריוח הפקדון, שהוא שתות ריוח כל המעות, לפיכך אם הרויחו יטול המתעסק ב' שלישי הריוח, חצי הריוח של חצי המעות שהם מלוה, ושתות הריוח בשכר שנתעסק בפקדון, נמצא הכל ב' שלישי הריוח, ויטול בעל המעות שליש הריוח. ואם פחתו, יפסיד המתעסק שליש הפחת, שהרי הוא חייב בחצי הפחת מפני שחצי המעות מלוה, ויש לו שתות בשכרו באותו החצי של פקדון, ונמצא שנשאר עליו מהפחת שלישו ובעל המעות יפסיד שני שלישי הפחת (**ביאר באר הגולה** ל' הרמב"ם מעובדא דבני רב עיליש, וכפי פירושו). יו"ד (קעז,ד). **ד.** אם כתוב בשטר פלגא באגר ובהפסד, אם הנותן או המקבל אדם גדול וידוע שלא היה עושה איסור רבית דנין אותו להיתר לומר אם יטול חצי הריוח שיקבל עליו שני חלקים באחריות, ואם לא יקבל עליו אלא חצי האחריות שלא יטול אלא שליש הריוח. אבל באינש אחרינא דלא אתחזק בהכי, דיינינן לשטרא כפשטיה והוה ליה שטר שיש בו רבית ואם יש הפסד יפסיד החצי כפי תנאו, ואם יש בו ריוח לא יקבל כלום... יו"ד (קעז,כה). **ה.** הנותן בהמה לחבירו בעיסקא באתונות, חייב ליטפל י"ח חדש, ובדקה כ"ד, ובתוך זה הזמן כל אחד מעכב על חבירו. והולדות, מקום שנהגו לחלקם מיד,

חולקים. ובמקום שאין מנהג, יגדלם המקבל בדקה שלשים יום, ובגסה חמשים יום, ומשם ואילך נוטל חצי השבח והחצי מהחלק השני וא"צ ליתן לו שכר טרחו מהחלק השני. ואם בא לחלוק צריך להודיעו לחבירו או לשום ולהתנות בפני שלשה, ואם לאו אין החלוקה כלום. (**הגה** ואינו נוטל רק מחצית השבח כמו בראשונה). יו"ד (קעז,כג). **ו.** אסור לאדם להשכיר מעותיו, שיאמר לו אשכיר לך י' דינרין בדינר לחודש. והני מילי כששוכר להוציאם, אבל אם שכרם כדי להתלמד בהם, או ליראות, ומחזירם לו בעין, מותר [**הגה** ודוקא שלא קבל עליו (השוכר) רק אחריות גנבה ואבדה (**ביאר באר הגולה** כדין השוכר שחייב בגניבה ואבידה) אבל אם קבל עליו כל אחריות, אסור (כ"י בשם בעל התלומות). ואם קיבל עליו המשכיר כל אחריות, בין דגנבה ואבדה בין אחריות דאונסין, יש מתירין אפילו משכיר לו להוציאם (ת"ה)... ומיהו אם לא קבל עליו רק גנבה ואבדה ולא אונסין, או אונסין ולא גנבה ואבדה, אסור להוציאן בשכרן (כ"י בשם תוס' והגהמ"י וסמ"ג וליב"ש, וש"ח ות"ה וע"פ). מיהו לא הוי אלא כאבק רבית, אבל אם לא קבל המשכיר אחריות כלל, הוי רבית קצוצה (ליב"ש). יו"ד (קעו,א). **ז.** מותר לומר לחבירו הילך זוז והלוה עשרה דינרים לפלוני, והוא שלא יחזור ויקחנו מהלוה (**ביאר באר הגולה** רא"ש תוס' ורשב"א) וגם לא יאמר הלוה למלוה פלוני יתן בשבילי (**ביאר באר הגולה** רא"ש). ויש אומרים שצריך גם כן שלא יפייסנו הלוה לתת למלוה בשביל שילוהו (**ביאר באר הגולה** שם דבאיזה צד מאלו דרכים נראה כשלוהו ואסור, וכ"כ תלמידי הרשב"א בשם הראב"ד) יו"ד (קס,יג). **ח.** מותר לומר לחבירו הילך זוז ואמור לפלוני שילוני, ואפילו לבן המלוה מותר לומר כן, והוא שיהא גדול ואינו סומך על שלחן אביו (**ביאר הגר"א** רא"ש)... יו"ד (קס,טז).

משנה שמין פרה (גדולה) וחמור (גדול שראוין למלאכה, ומלאכתם כולה של מקבל) וכל דבר שהוא עושה ואוכל, למחצה (לחלוק שבח שישביחו בדמים ובוולדות). מקום שנהגו לחלוק את הולדות מיד (כשתבא שנת חלוקתן, כדאמרן לעיל בדקה שלשים, ובגסה חמשים יום) חולקין, מקום שנהגו לגדל יגדילו. רבן שמעון בן גמליאל אומר שמין עגל עם אמו (ואין צריך ליתן שכר עמל ומזון לעגל, אלא לאם) וסיח עם אמו, ומפריז על שדהו [לפני רש"י היתה גירסא 'מפרין' לשון פרה ורבה, ובגמ' מפרש כיצד מפרין. **ולי נראה** מפריז, לשון מרחיב ומגדיל, כמו 'פרזות תשב ירושלם', וכן מצינו בנדה (ד:) לא כהלל שהפריז על מדותיו] ואינו חושש משום רבית.

(גמרא) תנו רבנן מפריז על שדהו ואינו חושש משום רבית, כיצד, השוכר את השדה מחבירו בעשרה כורים חטין לשנה, ואומר לו תן לי מאתים זוז (הלויני מאתים זוז, ואוציאם בשדה לזבל לקצור, ולזרוע ולחרוש) ואפרנסנה (כל צרכה, כל דבר קרוי פרנסה) ואני אעלה לך (בחכירותיה) שנים עשר כורין (של חטין) לשנה (ואחזיר מעותיך) מותר (ואין זו רבית שכר מעות, אלא שחוכר ממנו שדה משובחת, ומעלה לו בחכירות שדה טובה יותר משדה רעה מאתים זוז שני כורים חטין). אבל אין מפריז לא על (שכר) חנות ולא על (שכר) ספינה (שאם שכר ממנו חנות או ספינה אסור ללות הימנו מעות, לקנות פירות ולמכור בחנות, או פרקמטיא להוליך בספינה, ויעלה לו על דמי שכירותו, כיון דלא בגופה דחנות וספינה קא מפיק להו להנך זוזי להשביח החנות או הספינה אין תוספת השכר בשביל חנות וספינה, אלא בשביל שכר מעות).

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה פעמים שמפריז על חנות לצור בה צורה (שיוציא מעות הללו לצור בו צורות, שתהא נאה, והכל רצין לתוכה לקנות ולאכול שם) ספינה לעשות לה איסקריא (וילון ושאר כלי הספינה, כגון תורן). חנות לצור בה צורתא דצבו (קרוליס) בה אינשי, והוי אגרא טפי. ספינה לעשות לה איסקריא, כיון דשפירא איסקריא טפי, אגרא טפי.

ספינתא, אמר רב אגרא ופגרא (מותר להשכירה על מנת שאם תישבר ישלם אותה השוכר). אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב אי אגרא לא פגרא (כיון דנוטל שכר, אין לו לתבוע דמי שבירתה) אי פגרא לא אגרא (מאחר ששמאה בדמים, שאם תישבר יש לה דמים הויא ליה מלוה גביה, והויא שכרה רבית). שתיק רב.

אמר רב ששת מאי טעמא שתיק רב, לא שמיעא ליה הא דתניא אע"פ שאמרו אין מקבלין צאן ברזל מישראל (עסקא שאדם מקבל מחבירו, ומקבל אחריות שאם מתו מתו לו, ואם אבדו אבדו לו, והשכר יחלוקו, והיינו צאן ברזל, שקשה כברזל, שקיים אצל בעליו ואינו פוחת אצלם, ונראה לי שרוב המקבלים כך היו נוהגים לקבל בהמה דקה, להכי קרי להו צאן) אבל מקבלין צאן ברזל מן הנכרים. אבל אמרו השם פרה לחבירו ואמר לו הרי פרתך עשויה עלי בשלשים דינר (אם לא אשיבנה לך) ואני אעלה לך (בשכר שאחרוש בה) סלע בחדש מותר (ואין זה רבית, כדמפרש, לפי שלא עשאה דמים מחיים, שאם יוזלו פרות בשוק, ויעמדו דמיה על עשרים לא ישלם, אלא לאחר מיתה, שאם תמות או אם תישבר, אלמא, כל כמה דלא קביל עליה זולא לאו מלוה היא גביה, וגבי ספינה נמי לא קביל עליה זולא) לפי שלא עשאה דמים. ולא עשאה? אמר רב ששת לא עשאה דמים מחיים, אלא לאחר מיתה.

אמר רב פפא, הלכתא ספינה אגרא ופגרא. **[דף ע ע"א]** ונהגו בני כופרא (בעלי ספינה קרי בני כופרא, לפי שזופתין אותם בזפת) אגרא בשעת משיכה (נותנין אותם מיד, ואע"פ שקיבל שכרה, נותן לו...) פגרא בשעת שבירה (לכשתשבר). אטו במנהגא תליא מילתא (היכי שבקינן להו לקבל שכר, הואיל וסופו לקנותה כולה)? משום דמתניתא תניא (דמותר, כדקתני, שלא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה) מנהגא (נהוג מנהגא).

אמר רב ענן אמר שמואל מעות של יתומים מותר להלוותן ברבית (**כתבו התוס'** ה"מ למיפרך תיפוק ליה משום לוה דקעבר בלא תשיך, אלא דעדיפא פריך **א"נ** קסבר דלא מחייב לוה משום לא תשיך אלא כשגם המלוה מוזהר). אמר ליה רב נחמן משום דיתמי נינהו ספינא להו איסורא, יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שבקייהו (אחר אביהן לבית הקברות). אמר ליה אימא לי איזו, גופא דעובדא (שראית את מר שמואל נוהג כן, שהעדת זאת בשמו, הא ודאי פשיטא, דלא שמעתא איתמר הכי בפירוש, אלא מכלל שראית אותו נוהג העדת כן) היכי הוה, אמר ליה ההוא דודא (לעז"י רש"י קללה) דבני מר עוקבא (יתומים היו) דהוה בי מר שמואל תקיל ויהיב ליה, תקיל ושקיל ליה (היה משכירה לאחרים, ושקלה כשהוא מוסרה להם, וחוזר ומקבלה במשקל, אם חסר נחושתה משלמין לו דמי חסרונה, ויהיב ליה דמי אגר). שקיל אגרא ושקיל פחתא (חסרון נחושתה, ואי סלקא דעתך אסור להלוותן בריבית אי אגרא לא פחתא, למה נותנין שכר, הואיל ומקבלין עליהם השוכרין פחת נחושתה) אי אגרא לא פחתא, ואי פחתא לא אגרא? אמר ליה כי הא אפילו בדקנני (ביתומים גדולים שנתמלא זקנם, ואינן קרויים יתומים) נמי שרי למיעבד, דהא מקבלי עלייהו חוסכא דנחשא (פחת דמי הנחשת שנשאר, כדמפרש ואזיל...) דכמה דמקלי נחשא בציר דמיה [אע"פ שמשלמין את חוסר המשקל יש פחת בנחשת הנותר בו, הנשרף באור, וכל נחשת שרוף דמיו פחותים **כתבו התוס'** משמע אע"ג שהמשכיר מקבל עליו זולא ויוקרא (אם יוזל מחיר הזוז לא יצטרך לשלם לשוכר, ואם יתייקר, לא יקבל את ההפרש) הוה אסור משום דאחריות (של הפחת) על השוכר, אע"ג דאחריות לא הויא אלא משעת שבירה, אלא דוקא משום פחת דחוסכא דנחשא שרי ליקח שכר. והא דשרי לעיל (סט:) נמי בספינא אגרא ופגרא היינו משום דמקבל עליה קלקול הספינה שמתקלקל העץ במים דלא משלם למשכיר אלא מה שהיא משתברת. **ומכאן קשה לפירוש ריב"ן** שפירש לעיל שמותר ליתן עיסקא למחצית שכר קרוב לשכר ורחוק להפסד כיון דמקבל נותן יוקרא וזולא, דא"כ למה היה צריך כאן לקבל חוסכא דנחשא לא יקבל אלא זולא, ועוד דאמרינן לעיל (סח:) ותרי תילתי

בהפסד ותילתא באגר למה ליה למיעבד הכי ליקבל עליה הנותן זולא ולישתרי אפילו יהא כל אחריות על המקבל, והא דאמרינן (סד.) גבי חמרא אי תקפה ברשותך ומסקינן כיון שמקבל עליה יוקרא וזולא קרוב לזה ולזה הוא, התם שאני דמכר גמור הוא, שקונה את היין לגמרי, די בהסכם כזה בכדי שלא יהיה ריבית, אך בדבר שנעשה בדרך של שכירות, צריך לקבל גם אחריות על ההפסד, בכדי שלא יחשב הלואה, ויהיה איסור ריבית].

אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא, ואמרי לה אמר רבה בר יוסף בר חמא אמר רב ששת מעות של יתומים מותר להלוותן קרוב לשכר ורחוק להפסד (שהיו יתומים נוטלין חלק בשכר, ואין נוטלין חלק בהפסד, אבל רבית ממש לא, אלא, מה שישתכרו מעותיהם יחלוקו, ואע"ג דבדיקנני אסור, לאו רבית ממש הוא, אלא אבק רבית הוא, ומדרבנן, וביתמי לא גזור שלא יכלו מעותיהם, להאכילם פרוטה אחר פרוטה).

תנו רבנן קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע, קרוב להפסד ורחוק לשכר חסיד (**כתב הפסקי רי"ד** ואי קשיא קרוב להפסד ורחוק לשכר חסיד זהו שוטה, דלא די לו שמלוה מעותיו בחנם אלא שרוצה לקבל עליו הפסד, **ויש לומר** דיש לך אדם שאינו רוצה לקבל מתנה, ויש בני אדם שרוצים להלותן מעות כדי שישתכר בהן ויאכל, והוא אינו רוצה מפני שירא שמא יפסיד בהן ולא יהא לו מה לשלם, ומתוך כך מצטער בדוחק גדול, ואם ימצא מי שילוה לו על דעת כן שיהא קרוב להפסד ורחוק לשכר זהו חסיד גמור) קרוב לזה ולזה, רחוק מזה ומזה זו היא מדת כל אדם.

אמר ליה רבה לרב יוסף הני זוזי דיתמי היכי עבדינן להו, אמר ליה מותבינן להו בי דינא, ויהבינן להו זוזא זוזא (לסעודת אכילתם). אמר ליה והא קא כליא קרנא? אמר ליה מר היכי עביד, אמר ליה בדקינן גברא דאית ליה דהבא פריכא (גרוטאות של זהב, דודאי שלו הן, ואינן פקדון, דלא עבידי אינשי דמפקדי דהבא פריכא בפקדון, וכיון דעשיר הוא, ויש לו לגבות ממנו אם יאבדו מעותיו יהבינן להו נהליה קרוב לשכר ורחוק להפסד) ונקטינן דהבא מיניה (נוטלים ממנו לוקחים למשכון) ויהבינן להו (את מעותיהם של היתומים) ניהליה, קרוב לשכר ורחוק להפסד.

ע.

אבל דבר מסוים לא, דלמא פקדון נינהו, ואתי מריה יהיב סימנין ושקיל ליה (**הקשו התוס'** תימה דהיכי שקיל ע"י סימנא, הא מצי האי למימר לקוח הוא בידי, ואי חיישינן דלמא מודה ליה מקבל דשלו הן, א"כ דהבא פריכא נמי ניחוש שמא מודה ליה. וא"ת בדהבא פריכא גם אם יודה, לא נאמין לו כיון דאין בו סימן (נחשוש שעשו קנוניא נגד היתומים) א"כ בדבר מסוים נמי ניחוש שמא הגיד לו, ואין לתרץ שמדובר שמי שהחפץ אצלו הוא אדם שאינו אמיד, ולא נאמן לומר 'לקוח הוא בידי' דאימור מציאה אשכח או מתנה נתנו לו, ולכן אין לחשוש שאדם אחר יטען שהחפץ שלו. **והא דאמר** ביבמות (קטו:) גבי שומשמי דטוען הנפקד שהמפקיד לקח כבר את השומשומים שלו, ושומשומים אלו שלפניו הם שלו, וטען המפקיד, שהוא הפקיד אצלו כמות מסויימת, ואם יבדקו בחבית, יראו שיש שם בדיוק אותה הכמות שהפקיד, וזהו ראיה שאלו השומשומים שלו, ואמרה הגמ' שאין מוציאים אותם מידי הנפקד, שיתכן ואירע שכמות השומשומים שלו היא כפי הכמות שהפקיד המפקיד. **דמשמע** מהגמ' שם שאם לא מצוי כדבר הזה, הוה חשיב סימנא מעליא, והיה נאמן המפקיד להוציא מידו. **וקשה** שלדברינו היה צריך להיות הנפקד נאמן שכבר הביא את השומשומים למפקיד. **ויש לבאר** שמדובר שהיה לו למפקיד עדים שהפקיד בחבית במדה זו ועדיין נמצאו כן בחבית, ואפילו לא היו עדים בדבר היה נאמן אי הוה סימנא מעליא כיון שהנפקד אינו טוען לקוחין הן בידי או שלי היו מעולם ובני ביתי הגידו לך הסימן אלא מודה שהפקיד לו אלא שאומר כמו שאירע הסימן בשלך כן אירע בשלי, ואע"ג דאית ליה מגו שיכל לטעון לקוחים בידי, או שלי מעולם לא היה נאמן דהוי מגו במקום עדים. **ונראה לפרש** בגמ' כאן שחוששים שמא יבוא הבעלים אחר מיתת המקבל ולא יהיה מי שיטען שהחפץ לקוח בידו כדאמרינן בכתובות (פה:) גבי ההוא דאפקיד כסא דכספא בי חסא, שכיב חסא ולא פקיד, אתא מריה ויהיב סימנא, אר"נ חדא דידעינן ביה בחסא דלא אמיד ועוד דקא יהיב סימנא, משמע אפי' אמיד נמי כיון דיהיב סימנא שקיל. **ומיהו קשה** כיון דאמיד הוא אמאי לא נטעון ליתמי לקוח הוא, והיינו יכולין לומר דלא טענינן להו לקוח אלא בדברים שהיה אביהם משתמש בחייו אבל דברים שלא היה משתמש בהם דומה הוא שבפקדון הם אצלו ומחזירים בסימנים, אבל א"כ לא שבקת חיי לכל בני עשירים שאדם שהיה רגיל אצלם ויודע עניינם ילך ויגיד לאחרים דלא עיילי ונפקי בביתם סימני כסף וזהב שלהם, ועוד אכתי קשה, שאם החשש הוא שימות ואין מי שיטען לקוח בידי, למה ליה הכא דהבא פריכא, אפילו דבר המסוים נמי, אלא שיאמר בפני ב"ד שהוא שלו (ומז גם מס ימות, לא יהיה מלם מחר נאמן לטעון שהפקיל בידו את החפץ הזה). **ונראה לפרש** דהכא בשמעתין חיישינן שמא יבואו עדים שהפקיד בידו חפץ שיש בו סימן זה וכיון שמביא עדים אין להם לב"ד למנוע מלהראות החפץ

לעדים ויכירו אם הוא זה, ובהיא דכתובות עיקר טעמא הוי משום דלא אמיד, וכיון דלא אמיד אין לנו לטעון ליתומים לקוח ביד אביהן דמציאה או מתנה מילתא דלא שכיח הוא ולא טענינן ליתמי אע"ג שאביהן היה נאמן לטעון לקוח היה בידי, והכי פירושו חדא דידעינן ביה דלא אמיד ובטעם זה לחודיה סגי ועוד דאפילו את"ל דלא מהני אמיד לחודיה הא קא יהיב סימנא ויועילו שני הטעמים יחד **א"נ** מעיקרא לא ר"ל שהיה הטעם דלא אמיד לחודיה דיי אלא מתחילה לא נתכוון לומר אלא שבין שניהם יועילו. **והא** דאמר בכתובות (יג:) גבי ארום וארוסתו (המלוסה נתעבלה וגס היא וגס המלוס טוענים שהעיבול ממנו) דאמר התם רב יוסף למאי ניחוש לה חדא דקא מודה, ועוד האמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג. ופריך ובהא כי לא מודה מי מכשר רבן גמליאל (שר"ג אמר שהאשה נאמנת רק באופן שהיא פנויה וכוב כשריס אלא, אבל בנד"ל הרי לוב פסולים אלא). **ולכאורה** לפי מה שביארנו כאן, מדוע לא תירצה שהמילה 'ועוד' אינה הסבר בפני עצמו, ואכן צריך את שני הטעמים להתיר. **ויש לומר** דלא מצי למימר שיועילו שני הטעמים, דאי טעמא דהא קא מודה הארום לא מהני לחודיה, לא מהני נמי בהדיה דהלכה כרבן גמליאל כיון דלא מכשר אלא ברוב כשירין אצלה והכא כולן פסולין אצלה לבד מארום, ולהכי פריך כי לא מודה פי' כי לא מהני טעמא דמודה לחודיה, מי מהני בהדיה טעמא דהלכה כר"ג).

אמר רב אשי תינח אי משתכח גברא דאית ליה דהבא פריכא, אי לא משתכח גברא דאית ליה דהבא פריכא ניכלו זוזי דיתמי? אלא אמר רב אשי חזינן גברא דמשפו נכסיה (שנכסיו שקטין אצלו, ואין ערעור על קרקעותיו) ומהימן, ושמע דינא דאורייתא ולא מקבל שמתא דרבנן, ויהבינן להו ניהליה בבי דינא (בפני בית דין שיש להם כח להפקיר נכסי המקבל אצל היתומים, ולהתנות עמו קרוב לשכר ורחוק להפסד). **פסק הש"ע א.** המשכיר שדה לחבירו בי' כורים לשנה, ואמר ליה תן לי ר' זוז שאפרנס בהם השדה ואני אתן לך י"ב כור בכל שנה, הרי זה מותר, מפני שאם יפרנס השדה בדינרין אלו יהיה שכרה יותר. וכן אם השכיר לו חנות או ספינה בעשרה דינרין בשנה, ואמר לו תן לי מאתים זוז שאבנה בהם ואציירנה ואכיירנה, או אתקן בהם ספינה זו וכלי תשמישה ואני אעלה לך י"ב דינר בכל שנה, הרי זה מותר (**הגה** הואיל והוא מוציא המעות בגוף הספינה או החנות). אבל אם א"ל תן לי ר' זוז כדי להתעסק בהם בחנות או להוציא בסחורה של ספינה או לשכור בהם מלחים, ואני אוסיף לך בשכירות, הרי זה אסור יו"ד (קעו,ה). **ב.** מקום שנהגו לשכור הספינה וליטול שכרה ואם נשברה שמין לו מה שפחתה ומשלם יתר על שכרה, הרי זה מותר. וכן מותר להשכיר סיר של נחושת וכיוצא בו ונוטל השכר ודמי מה שפחת ממשקלו, וכן כל כיוצא בזה (**הגה** וי"א דוקא כלים כאילו דאפילו מה שנשאר נפחת קצת ובעד זה נוטל שכר ולכן אם נשבר משערין כמה היה שוה בשעת שבירה) יו"ד (קעו,ג). **ג.** כל רבית דרבנן, מותר במעות של יתומים... (**הגה** וכן נוהגין להקל, אע"ג דיש מחמירין דאינו מותר רק בבית דין...) יו"ד (קס,יח). **ד.** מעות של יתומים שהניח להם אביהם אינם צריכים אפוטרופוס [**הגה** ויש אומרים דגם במעות מעמידים אפוטרופוס, שיותר ישתדל הוא בהן מבית דין (מבאר הגר"א מפרק הגמ' שם ע"י אפוטרופוס)]. אלא כיצד עושים בהם, בודקין מי שיש לו נכסים שיש להם אחריות, ויהיו עידית, ויהיה איש נאמן ושומר דברי תורה ומעולם לא קבל עליו נידוי, נותנים אותם לו בבית דין, קרוב לשכר ורחוק מהפסד... ואם אין לו קרקע, ונתן להם משכון זהב משובר שאין בו סימן, נותנין לו המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד, ויפסקו בשכר כפי מה שיראו הדיינים, או שליש השכר או חציו, אפילו רביע השכר ליתומים, אם ראו שזו תקנה להם, עושים. לא מצאו אדם שיתנו לו המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד, הרי אלו מוציאים למזונות מעט, עד שיקנו להם במעות קרקע וימסרו אותו ביד אפוטרופוס שיעמידו להם. (**הגה** י"א כמו שהאפוטרופס יכול ליתנם לאחרים, כך יכול לקבל המעות לעצמו, ובלבד שיעשה בבית דין, משום לזות שפתים). הו"מ (רצ,ח).

[דף ע ע"ב] משנה אין מקבלין צאן ברזל [**פירש רש"י** כל אחריות הנכסים על המקבל, ושם אותם עליו במעות, וכל זמן שאין נותן לו מעותיו חולקין השכר,

ע:

ואע"ג דמשנה יתירא היא, דהא תנא ליה (סח.) אין מושיבין חנווני למחצית שכר משום דמקבל עליו פלגא בהפסד, וכל שכן הכא דקיבל כל האחריות עליו, נקט ליה משום סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן הנכרי. **הביאו התוס' את פירושו, וכתבו** דלפירושו לא הוי רבית זו אלא מדרבנן, כיון שיתכן ולא יהיה שבח והנותן לא יתן כלום, וא"כ זוהי עיסקא שהיא קרובה לשכר ורחוקה להפסד. **וקשה** דמאי פריך בגמרא ממתניתין דהכא אמתני' דבכורות, הא ע"כ ס"ל למקשה דמתניתין דבכורות בדלא קביל עליה נכרי אונסא וזולא, מדפריך רבא אשינויא דאביי 'אי דקביל עליה אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה' ואם כן שמדובר שלא קיבל הנכרי אונסא וזולא על כרחך הויא רבית דרבנן, ואפ"ה הוה אתי ליה שפיר הא דפטירי מן הבכורה משום כיון דלא נקיט מריה זוזי, ברשותיה קיימי, כדאמר בהדיא האי טעמא בפ"ב דבכורות (שם) מקמי דרמינן עלה ממתני' דהכא, וא"כ מאי קשיא ליה ממתניתין דהכא, ועוד דפריך בגמ' 'ולפלוג וליתני בדידיה, אבל קיבל עליה אונסא וזולא מקבלין' הא עיקר מתניתין לפירוש רש"י לא אתא אלא לאשמועינן דמן עכו"ם מקבלין, אבל בישראל דקביל עליה נותן אונסא וזולא דמקבלין לא אצטריך כלל דהא מרישא שמעינן לה אבל מקבלין עגלים וסייחים... **ונראה כמו שפי' רבינו תם** דמתני' דהכא איירי ברבית דאורייתא שפסק דמים על הצאן וגם פסק דמי השבח וקבל עליו לתת בכל שנה דבר קצוב בין יהיה שם שבח בין לא יהיה והיינו רבית קצוצה, ותנא ההיא דחנווני שהוא רבית דרבנן והכא קמ"ל דהאי רבית דאורייתא הוא, כדקתני מפני שהוא רבית כלומר רבית דאורייתא, ואע"ג דקתני לעיל (סד:) לא ישכור הימנו בפחות מפני שהוא רבית והיינו רבית דרבנן לפר"ת שעושה נכייתא דבית כנכייתא דשדה, התם אצטריך לאשמועינן דהוי רבית דרבנן דלא הוי כמו שאר משכנתא בנכייתא דשריא, אבל האי מפני שהוא רבית דהכא אי לאו דאורייתא קאמר מאי קמ"ל. **וכפר"ת משמע בירושלמי. והשתא** אתי שפיר, דאי לאו מתני' דהכא לא הוי קשה לן מתני' דבכורות אמאי פטורין דשפיר חשיבי ברשות הנכרי, כיון דאי לא יהיב ליה זוזי תפים לבהמה ואי לא משכח לבהמה תפים לולד אע"פ שנותן לו מהם קצבה בכל שנה, ולהכי לא נפקי ולדות אכתי מרשות נכרי כי יש לו בהן עדיין קצת קנין, אבל משום דחשיב ליה במתני' דהכא רבית דאורייתא, פריך שפיר דא"כ יצא מרשות בעלים לגמרי כשאר מלוה, ורבא מסיק דהאי דפטור מן הבכורה לאו משום דקיימא ברשותא דמרה אלא משום דחשיב יד נכרי באמצע כדמפרש ואזיל ובכל דהוא יד נכרי באמצע פטור, דלא קרינא ביה 'כל מקנך תזכר' דמשמע שתהא מכל וכל רשות ישראל שלא תהא יד נכרי באמצע כלל. ופריך נמי שפיר 'לפלוג וליתני בדידיה' אע"ג שכבר שמעינן לה מרישא (כמשנה סח. גבי עגלים וסייחים), כמו כן מקבלין צאן ברזל מן העכו"ם אינו חידוש שהרי מפורש בהמשך המשנה שלווים ומלווין להם בריבית, וטפי אית לן לאיפלוגי בדידיה)] **מישראל מפני שהוא רבית אבל מקבלין צאן ברזל מן הנכרים, ולוין מהן ומלוין אותן ברבית, וכן בגר תושב. מלוה ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי, אבל לא מדעת ישראל** (מפרש בגמרא).

(גמרא) למימרא (דסתם צאן ברזל אדם המקבל מחבירו סחורה להתעסק בדמן ברזל) ברשותא דמקבל קיימא (ובאחריותו, מדקתני שהוא רבית שאנו רואים אותה כהלוואה עם רווח)? ורמינהו המקבל צאן ברזל מן הנכרים ולדות פטורין מן הבכורה (לא מיבעיא אמהות דפטורות מן הבכורה שאם ילדה בכור אינו קדוש שהרי הן עצמן של נכרי, והתורה אמרה בישראל ולא באחרים, אלא אפילו ולדות שחציים של ישראל אותן המגיעין לחלק ישראל פטורין מן הבכורה, כשיתעברו וילדו, אלמא ברשותא דנותן קיימי, דאי באחריות דמקבל קיימי אמאי פטורין)?

אמר אביי לא קשיא הא דמקבל עליה (נכרי) אונסא וזולא (מתניתין דבכורות כגון דקיבל עליה אונסא וזולא) הא (מתניתין דהכא) דלא קביל עליה אונסא וזולא. אמר ליה רבא אי דקביל עליה מרה אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה (הלא הם פוחתים אצלו) ועוד (אי איתא, דהיכא דקביל עליה אונסא וזולא קרית ליה צאן ברזל) אדתני סיפא (דמתניתין) אבל מקבלין צאן ברזל מן הנכרים, ליפלוג בדידיה (בישראל) במה דברים אמורים דלא קביל עליה אונסא וזולא, אבל קביל מרה אונסא וזולא שפיר דמי.

אלא אמר רבא אידי ואידי דלא קביל עליה (בעל הבהמות) מרה אונסא וזולא (וברשותא דמקבל קיימי) וגבי בכורות (דפטורין מן הבכורה) היינו טעם דולדות פטורין מן הבכורה כיון דאי לא יהיב זוזי אתי נכרי תפים לה לבהמה, ואי לא משכח לה לבהמה תפים להו לולדות (המגיעין לחלקו של ישראל), והוי ליה יד נכרי באמצע (יש לו כח בולדות, הלכך, אף הן פטורין מן הבכורה **כתבו התוס'** וא"ת מ"ש

מבהמת ארנונא (המלך לוקח ממנה מעסר) דחייבת בבכורה ללישנא קמא דרבא בפסחים (ו.) היכא דמצי ישראל לסלוקיה בזוזי (שיתן מעות במקום הבהמה) וה"נ אי יהיב ליה זוזי לא תפיס לא לבהמה ולא לולדות. **וי"ל** דהתם עיקר הבהמה של ישראל מתחילה אלא דמשועבדת לארנונא, וכיון דמצי לסלוקי בזוזי לא יצאת מרשות ישראל ולא חשיב יד נכרי באמצע, אבל הכא דמתחילה הבהמה של נכרי כל זמן שיש לו לנכרי כח זה דאי לא יהיב זוזי תפיס לבהמה, לא יצאת מרשות הנכרי ומקרי יד נכרי באמצע דלא נסתלק לגמרי). וכל יד נכרי באמצע פטור מן הבכורה. **פסק הש"ע א.** אין מקבלים צאן ברזל מישראל, דהיינו שמקבל ממנו מאה צאן ויהיו הגזות והולדות והחלב לאמצע, לשליש או לרביע עד שנה או עד שנתים כמו שהתנו ביניהם, ואם מתו הצאן הרי המקבל משלם דמיהם, הרי זה אסור, שהרי בעל הצאן קרוב לריוח ורחוק להפסד. לפיכך אם קבל עליו בעל הצאן שאם הוקרו או הוזלו או נטרפו הרי הן ברשותו, הרי זה מותר. וככיו"ב. וכן הדין במקבל עליו סחורה בענין זה. (**הגה** וכל זה לא מיירי אלא כשיש למקבל ריוח, אבל אם אין לו ריוח כלל במה שמקבל, אין כאן הלואה כלל ואפילו קבל עליו כל האחריות, שרי, דהא מותר לש"ח לקבל עליו להיות כשואל) יו"ד (קעז,א). **הש"ע נקט** כלשונו של רש"י שכ"ד הרמב"ם והטור, ודלא כתוס'. **ב.** המקבל צאן מן העובד כוכבים בממון קצוב, ופסק עמו שיהיה השכר ביניהם ואם פחתו פחתו לישראל, אף על פי שברשות ישראל הם והרי הם כקנינו, הואיל ואם לא ימצא העובד כוכבים אצלו ממון לגבות ממנו יגבה מהבהמות האלו ומוולדותיהם, נעשה כמי שיש לו אחריות עליהם ועל תולדותיהן, והרי יד העובד כוכבים באמצע ופטורים מהבכורה הם וולדותיהן... יו"ד (שכ,ז).

מַרְבֶּה הוֹנוֹ בְּנֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית לְחוֹנֵן דַּלִּים יִקְבְּצֶנּוּ. מאי לחונן דלים? אמר רב כגון שבור מלכא (מלך פרס היה, ונוטל ממון מישראל, וחונן בהם דלים נכרים, שהם דלים מן המצות). אמר רב נחמן אמר לי הונא לא נצרכא, אלא דאפילו רבית דנכרי (שישראל נוטל מן הנכרי יורד לטימיון).

איתיביה רבא לרב נחמן לַנָּכְרִי תַּשִּׁיךְ, מאי תשיך לאו תשוך (שמותר אתה ליקח הימנו נשך)? לא, תשיך (דוקא קאמר, אתה תן לו רבית). לא סגי דלאו הכי (וכי בא הכתוב לצוות עלינו ליתן רבית לנכרי, דאילו להתיר קאמר פשיטא, מהיכי תיתי ליה למיסרי **כתבו התוס'** אבל אי תשוך ניחא, דלא סגי דלא תשוך, דאסור להלוות לו בחנם כדאמר קרא לא תחנם, ועוד שאמר הכתוב להלוות להם ברבית כדי לחסרם ממון (תוס' לס"ס). **וא"ת** ומאי פריך מהאי קרא הא לא אסור אלא מדרבנן גזירה שמא ילמוד ממעשיו כדאמרינן בסמוך. **וי"ל** דהכי פריך מהאי קרא כיון דאמר רחמנא לנכרי תשיך לא היה להם לחכמים לאסור, והא דדריש ליה מקרא דשלמה (מלכה הונו בנשך ותרבית) אע"ג דלא אסור אלא משום גזירה אפשר דשלמה גזר, אי נמי שלמה דיבר ברבית דאורייתא ורבנן הוא דאסמכוה מילתייהו אקרא דידיה. **ומה שנהגו** עתה להלוות לנכרים אור"ת משום דבשל סופרים הלך אחר המיקל וקי"ל כאידך לישנא דמתני הא דרב הונא אברייתא דרב יוסף ולא אסרו מעולם רב נחמן ורב הונא רבית דנכרים, ואפי' ללישנא קמא יש להתיר לפי שיש עלינו מס מלך ושרים והכל הוי כדי חיינו, ועוד שאנו שרויין בין האומות ואי אפשר לנו להשתכר בשום דבר אם לא נישא וניתן עמהם הלכך אין לאסור רבית שמא ילמוד ממעשיו יותר משאר משא ומתן. **וא"ת** כיון דרבית עכו"ם שרי לאידך לישנא למה לא חיה אותו שהלוה בריבית במתים שהחיה יחזקאל בבקעת דורא כדאמר בתרגום ירושלמי **וי"ל** דשמא בני נח היו מוזהרין על הרבית כמו שהוזהרו על הגזל, ואע"ג דרבית לא אתי מגזל (סא.), מ"מ כי היכי דדרשינן בסנהדרין (נו:) דבני נח מוזהרין על הגזל 'מכל עץ הגן' ולא גזל ה"ה לרבית ואונאה. **וא"ת** וא"כ מאי פריך תשיך לא סגי דלא תשיך דלמא אתי למימר אע"ג דהוזהרו על הרבית זה מזה שרי ליה לעכו"ם להלוות לישראל ברבית דאם היה אסור א"כ היה עובר ישראל משום לפני עור **וי"ל** דמלא תשיך לאחיך נפקא הא לנכרי שרי **ועי"ל** דבני נח לא הוזהרו מן הרבית, והוא גברא דלא קם בבקעת דורא זה לא היה עונש שלא היה שעת תחיית כל המתים ולא נענש זה יותר משאר מתים שלא חיו באותה שעה אלא חביריו זכו בשביל שנזהרו מן הרבית אע"פ שלא נצטוו כמו שקיימו אבותינו את התורה אע"פ שלא ניתן להם)? לאפוקי אחיך דלא. אחיך בהדיא כתב ביה וְלְאָחִיךָ לֹא תַּשִּׁיךְ? לעבור עליו בעשה ולא תעשה.

איתיביה לוין מהן ומלוין אותם ברבית, וכן בגר תושב? **אמר רב חייא בריה דרב הונא** לא נצרכא, אלא [**דף עא ע"א**] בכדי חייו (התירו לו, ויותר מכאן אסור מדרבנן, דלמא אתי

למיסרך). **רבינא אמר** הכא (מתניתין דקתני מלוין אותן ברבית) בתלמידי חכמים עסקינן, טעמא מאי גזור רבנן (רבית נכרי) שמא (ירגיל הנכרי אצלו, ו...) ילמוד ממעשיו, וכיון דתלמיד חכם הוא לא ילמוד ממעשיו.

איכא דמתני לה להא דרב הונא אהא, דתני רב יוסף אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הֶעָנִי עִמָּךְ, עמי ונכרי עמי קודם, עני ועשיר עני קודם, ענייך ועניי עירך (עניים שהם קרובין, וממשפחתך) ענייך קודמין (דכתיב עמך הקרובין לך) עניי עירך ועניי עיר אחרת עניי עירך קודמין (דהנך הוו עמך טפי).

אמר מר עמי ונכרי עמי קודם. פשיטא! אמר רב נחמן אמר לי הונא לא נצרכא דאפילו לנכרי ברבית ולישראל בחנם.

תניא, אמר רבי יוסי בא וראה סמיות עיניהם של מלוי ברבית, אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו [רגיל להתקוטט עמו כאילו הכהו, וכאילו בא להורגו, **ואני שמעתי** רשאי לירד לתוך אומנותו של חבירו, ולמעט מזונותיו של חבירו, **וקשה בעיני** שיתירו חכמים לישראל להנקם ולגמול רעה, ועוד, דאמרינן בכתובות (נ.) עד שתים עשרה שנה מתגלגל אדם עם בנו, מכאן ואילך יורד עמו לחייו, ומאי יורד לתוך אומנותו איכא, הא לייסרו ולכופו לתורה קאמר **כתבו התוס'** כתוב בתשובות הגאונים בשם רב צדוק גאון יורד עמו לחייו רשאי לשרוף שליש תבואתו **ותימה גדול** מנין לו זה]. והם מביאין עדים ולבלר וקולמוס ודיו, וכותבין וחותמין פלוני זה כפר באלהי ישראל (שהלוה ישראל ברבית).

תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא ברבית עליו הכתוב אומר כַּסְפּוֹ לֹא נָתַן בְּנֶשֶׁךְ וְשֹׁחַד עַל נָקִי לֹא לָקָח עֹשֵׂה אֵלֶּה לֹא יִמּוֹט לְעוֹלָם. הא למדת שכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטין (דוק הכי, עושה אלה לא ימוט, הא אם נתן בנשך ימוט). והא קא חזינן דלא מוזפי ברבית וקא מתמוטטין [**כתבו התוס' וא"ת** דלמא משום שאר עבירות הכתובים באותו פסוק מתמוטטין כגון 'ושוחד על נקי לא לקח' **וי"ל** דפריך דחזינן צדיקים גמורים שלא עשו אף אחת מאלו העבירות נמי מתמוטטין **א"נ** לר"ע פריך דדריש במכות (כד.) עושה אלה עושה אחת מכל אלה לא ימוט, ומקשה הרי ראינו שמתמוטטין] אמר רבי אלעזר הללו מתמוטטין ועולין, והללו מתמוטטין ואינן עולין (והכי משמע קרא כל עושה אלה לא ימוט לעולם, כלומר ואם ימוט אין מוטתו מוטת עולם, אבל הנותן בנשך ימוט לעולם).

לָמָּה תַּבִּיט בּוֹגְדִים תַּחֲרִישׁ בְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ אמר רב הונא צדיק ממנו בולע, צדיק גמור אינו בולע (ואע"פ שמתמוטט עולה, ואינו נבלע לעולם).

תניא, רבי אומר גר צדק האמור לענין מכירה, וגר תושב האמור לענין רבית איני יודע מה הוא. גר צדק האמור לענין מכירה דכתיב וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ, ולא לך אלא לגר [לעיל קאי, ורישא דברייתא, במסכת ערכין (לז:) בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית, אדם נושא ונותן בפירות שביעית סוף מוכר מטלטליו... עד לא באת לידו עד שמוכר עצמו, שנא' ונמכר לך, ולא לך אלא לגר] שנאמר לגר, ולא לגר צדק אלא לגר תושב, שנאמר 'לגר תושב'. 'משפחת גר' זה הנכרי, כשהוא אומר 'או לעקר' זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה [להטוב עצים, ולשאוב מים **כתבו התוס'** וא"ת למה התורה כתבה אחרי 'עקר' 'משפחת גר' דהיינו לרבות שנמכר לנכרי, שהרי 'עקר' פירושו שנמכר לעבודת כוכבים, דכיון דנמכר לעבודת כוכבים, א"כ כ"ש נמכר לנכרי. **וי"ל** שאם לא היה כתוב 'למשפחת גר' הוה אמינא שנמכר לעבודת כוכבים של ישראל כגון פסלו של מיכה **א"נ** אי לאו דכתיב משפחת גר הוה אמינא דעקר היינו נכרי, ורק משום דכתיב גם 'משפחת גר' אנו יודעים ש'עקר' הוא עבודת כוכבים. אבל אין לתרץ דאצטריך משום גאולת קרובים (היינו שבא לחלש שלף נמכר לנוכרי יכולים קרוביו לגאול אותו) דמגר תושב נפיק, כ"ש נכרי].

אמר מר (השתא מפרש מאי קשיא ליה דקאמר איני יודע מהו) ולא לך אלא לגר שנאמר לגר. למימר דגר קני עבד עברי, ורמינהי אין הגר נקנה בעבד עברי, ואין אשה וגר קונין עבד עברי. גר לא נקנה בעבד עברי וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ, בעינן, והא ליכא. ואין אשה וגר

קונין עבד עברי, אשה לאו אורח ארעא (שהוא מתייחד עמה). גר נמי, גמירי דמקני קני (הנקנה בעבד עברי קונה בעבד עברי) דלא מקני לא קני.

אמר רב נחמן בר יצחק אינו קונה ודינו כישראל, אבל קונה ודינו כנכרי. דתניא (דיש חילוק בין הנמכר לנכרי, לנמכר לישראל) הנרצע (בעבד עברי הנמכר לישראל, ומת האדון קודם היובל) והנמכר לנכרי [ולפינן בקדושין (יז:) וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו] אינו עובד לא את הבן ולא את הבת (שנאמר 'ועבדו לעולם' ולא לבן **כתבו התוס'** אגב בן נקט בת דאפילו נמכר לישראל אינו עובד את הבת).

אמר מר ואין אשה וגר קונין עבד עברי, נימא דלא כרבן שמעון בן גמליאל, **דתניא** אשה קונה את השפחות ואינה קונה את העבדים. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף קונה את העבדים? אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל, ולא קשיא כאן בעבד עברי, כאן בעבד כנעני. עבד עברי צניע לה (מוחזק צנוע הוא בעיניה, שאם יקלקלו יחד לא יתפאר לגלות הדבר, הלכך אסור לקנותו) עבד כנעני פריץ לה (ויראה היא להפקיר לו את עצמה).

אלא הא דתני רב יוסף ארמלתא לא תרבי (תגדל) כלבא (**פירש רש"י** שמא תקלקל עמו. **אמנם התוס' כתבו** משום לזות שפתים בעלמא לפי שהולך אחריה שלא נחשדו ישראל על הזכור ועל הבהמה וגם אין אסור להתייחד) ולא תשרי בר בי רב באושפיזא. בשלמא בר בי רב צניע לה (ובטוחה שלא יודע) אלא כלבא כיון דמסריך בה מירתתא (להיות נרבעת לו)? אמרי כיון דכי שדיא ליה אומצא מסריך בתרה, אמרי אינשי משום אומצא דשדיא ליה הוא דמסריך.

גר תושב (שקיבל עליו לא לעבוד עבודת כוכבים, ואוכל נבילות) האמור לענין רבית, מאי היא? דכתיב וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ. אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ. ורמינהי לוין מהן ומלוין אותן ברבית, וכן בגר תושב? אמר רב נחמן בר יצחק מי כתיב אל תקח מאתם, מאתו כתיב (אאחיך קאי) מישראל (וכי כתיב גר תושב לענין וחי עמך כתיב, שאתה מצווה להחיותו).

תנו רבנן אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית אבל אתה נעשה לו ערב (ערבו של לוה כנגד המלוה) [**דף עא ע"ב**] ערב למאן (מי הוא המלוה שאני מותר לעשות לו ערב) אילימא ערב לישראל, והא תנא אלו עוברין (משום לא תשימון) בלא תעשה המלוה והלוה, הערב והעדים? אלא לנכרי (סהלוה לישראל, והוא נעשה ערב לישראל). וכיון דדיניה דנכרי (כדינייהס) דאזיל בתר ערבא (אינו תובע אלא את הערב, ואח"כ בא בערב תובע מן הלוה) איהו ניהו (הערב) דקא שקיל מיניה (לישראל) רביתא (ערב זה הלוה מן הנכרי, וחזר והלוה לישראל)? אמר רב ששת שקיבל עליו לדון בדיני ישראל (יתבע מן הלוה תחילה, וכשלא ימצא אצלו יגבה מן הערב, והשתא אין הערב לוה מתחילה, הלכך, כי פרע לנכרי ההיא שעתא הוא דאוזפיה לחבריה, ומאי דמוזיף ליה שקיל מיניה). אי קיבל עליו לדון בדיני ישראל רבית נמי לא לשקול? אמר רב ששת שקיבל עליו לזו, ולא קיבל עליו לזו.

פסק הש"ע א. דבר תורה, מותר להלוות לעובד כוכבים בריבית. וחכמים אסרוהו, אם לא כדי חייו, או לת"ח, או בריבית דרבנן. והאידנא, מותר (**הגה** בכל ענין). יו"ד (קנט,א). **ב.** כל הנותן ברבית נכסיו מתמוטטים, וכאלו כפר ביציאת מצרים ובאלהי ישראל יו"ד (קס,ב). **ג.** האשה קונה שפחות אבל אינה קונה עבדים, אפילו קטנים, מפני החשד יו"ד (רסז,יט). **ד.** אלמנה אסורה לגדל כלב, מפני החשד אה"ע (כב,יח). **ה.** אסור לת"ח לשכון בחצר שיש בו אלמנה, אפילו אינו מתייחד עמה, מפני החשד, אא"כ אשתו עמו אה"ע (כב,יז). **ו.** ישראל שלוה מעות מעובד כוכבים ברבית, אסור לישראל אחר להיות לו ערב. שכיון שבדיניהם תובע הערב תחלה, נמצא הערב תובע את ישראל ברבית

עא:

שהערב חייב בה לעובד כוכבים. לפיכך אם קבל עליו העובד כוכבים שלא יתבע את הערב תחלה, הרי זה מותר. (**הגה** והאידנא מסתמא הוי כאלו קבל עליו הכי, דסתם ערבות כך הוא, ודוקא במקום שהמנהג כך שתובעין הלוה תחלה). וי"א שאינו אסור אלא בערב שלוף דוץ (פירוש ערב שמנקה את הלוה מדין המלוה, כשלוף דוץ שהוא מין עשב שמיבשין אותו וכוחלין בו את הילים להעביר הזוהמא) דהיינו שאין דין המלוה עם הלוה כלל, שהוא יכול לדחותו אצל הערב... יו"ד (קע,א).

'מלוה ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי...' תנו רבנן מלוה ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי, אבל לא מדעת ישראל. כיצד, ישראל שלוה מעות מן הנכרי ברבית, וביקש להחזירם לו. מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי (ואל תחשוש שתלטרך לשלם ריבית נוספת על המיחור) **ואני** אעלה לך (על המיחור) כדרך שאתה מעלה לו אסור (דהוא ניהו דקא מוזיף ליה ברבית **כתבו התוס'** וא"ת מאי איריא 'ואני אעלה לך' אפילו אמר 'אני אעלה לנכרי' אסור, דלא שרי אלא בהעמידו אצל נכרי, כיון דמלוה מעותיו לחבירו כדי שיפרע לנכרי רבית בשבילו (**ביאור המבין שמועה** כגון שהלוה מן הנכרי שלושים שקלים והתחייב לו ריבית עשרה, ועתה מלוה לחברו שלושים כדי שיפרע לנוכרי ארבעים, וזהו ריבית מחמת הלוואה של ישראל) פשיטא דהוי רבית דאפילו לא היה המלוה חייב לנכרי רבית כיון דמשכר הלואה נותן לנכרי הרבית ע"פ המלוה הרי הוא כנותן למלוה עצמו מדין ערב כמו תן מנה לפלוני ואקדש אני לך דמקודשת מדין ערב בקדושין (ז.) וכן קשה בסיפא. **וי"ל** דנקט 'לך' משום 'העמידו', לאשמועינן רישא דאפילו מקבל ישראל רבית שרי כיון שמקבלו בשביל נכרי, וכן בסיפא כשהעמידו אצל ישראל אסור אפילו מקבל הנכרי רבית). **ואם** העמידו אצל נכרי (כרגע ההבנה, שאמר לנכרי הרי מעותיך מוכנים אצלי, ואם תרצה תלוה אותם לישראל פלוני, ואוה הנכרי לתת לפלוני בעבורו) מותר (**אע"פ שישראל** נותנו לחבירו במצות הנכרי מותר דשלוחו הוא). וכן נכרי שלוה מעות מישראל ברבית, וביקש להחזירם לו, מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי, ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו מותר. ואם העמידו אצל ישראל אסור (ואע"פ שקיבלם זה מיד נכרי, משום דנכרי שליח ישראל, ושלוחו של אדם כמותו).

בשלמא סיפא (דקתני אם העמידו אצל ישראל אסור, דמשמע שנכרי זה חשוב שלוחו של ישראל) לחומרא (חומרא דרבנן הוא למיסר, דהא דקיימא לן דשלוחו של אדם כמותו בשולח ישראל ושליח ישראל נאמר, דמתרומה גמרינן, בקדושין (מא:) אתם גם אתם לרבות שלוחכם, מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית **הקשו התוס'**, **תימה** אמאי לא הוי רבית גמור כשהעמידו אצל ישראל, ולא רק חומרא מדרבנן, דאפילו מקבל הנכרי רבית (כ"ל שישראל השני נותן את הקרן והריבית לנכרי) שהרי נעשה ישראל שני שלוחו של ראשון לקבל חובו מידו של נכרי (כ"ל כשנתן הגוי את הקרן והריבית לישראל שני נעשה בעצם שליח של ישראל לאשון לקבל בעבורו את ההלוואה, וזכה עבורו במעות, ואח"כ לוה ממנו עצמו בריבית). **וי"ל** דאפילו שיוכל לזכות לחבירו במציאה, הכא אין קבלתו מן הנכרי זוכה לישראל חבירו, דנהי אם היה נכרי מפקיר מעותיו היה יכול לזכות לחבירו, השתא מיהא שהנכרי אינו מפקירן אלא בא לזכות מעותיו למלוה על ידי זה הלוה אין לו כח לזכות, שאם כן היה ישראל המקבל שלוחו של נכרי לזכות במעותיו של ישראל ואין שליחות לנכרי וה"ל להיות מותר אפי' העמידו אצל ישראל אי לאו דלחומרא אמרינן דיש שליחות לנכרי. **אלא רישא** אמאי שרי בהעמידו אצל הנכרי כיון דאין שליחות לנכרי נמצא דישראל שני לא זכה בקבלתו לנכרי ואינו חייב לנכרי כלום אלא לישראל וכשנותן רבית לנכרי הרי הוא נותן עבור ישראל המלוה ופוטרו נגד הנכרי והוי כנותן לישראל עצמו, ומשני דאמר ליה הניחם ע"ג קרקע והפטר והלוה יטלם מעל גבי קרקע בציווי הנכרי להתחייב לו קרן ורבית, ואפילו שלא הפקיר ישראל המעות כשנתנם ע"ג קרקע והוי עדיין שלו כשנטלם ישראל שני, מכל מקום כשפורע לנכרי רבית אינו בשביל ישראל ראשון שהרי כבר פטרו הנכרי, אבל כשלא הניחם ע"ג קרקע אלא אמר תן לפלוני ישראל והפטר ואני אתנה עמו שיתן לי קרן ורבית היה אסור אף על פי שעתה נמי אינו פורע לו רבית לפטור את הראשון שהרי כבר פטרו הנכרי מכל מקום כיון שקבל המעות מיד ישראל הראשון שהיה עד עתה המעות באחריותו, נראה כנותן לו רבית אע"פ שאינו מתנה עמו אלא הנכרי) **אלא רישא** (דקתני, אם העמידו אצל נכרי מותר) כיון דאין שליחות לנכרי (וישראל מישראל קיבלם) איהו ניהו דקא שקיל מיניה רביתא?

אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא הכא במאי עסקינן כגון דאמר ליה (נכרי לישראל ראשון) הניחם על גבי

קרקע והיפטר (וכן עשה, ומשם נטלם ישראל שני). אי הכי מאי למימרא?

אלא אמר רב פפא כגון שנטל (הגוי את המעות מן הישראל) **ונתן ביד** (ישראל שני **כתבו התוס'**, **אומר רבינו תם** דהשתא תו לא אמרינן סיפא לחומרא כדהוה אמרינן מעיקרא (ובאמת אין שליחות לנכרי אפי' לחומרא) אלא מיירי נמי כגון ש'נטל ונתן ביד' שקיבל ישראל המעות מן הנכרי ונתנם לחבירו, וקמ"ל דלא אמרינן אדעתא דנכרי גמר ומקני ליה. וכן מצינו ביבמות (לד.) שבתחילה הגמ' אמרה 'בשלמא', ובסוף חזרו מאותו ביאור. **אמנם** מתוך פירוש רש"י ור"ח נראה שגם למסקנה מעמידים את הסיפא לחומרא. **כתוב בירושלמי** ישראל שמנהו נכרי אפוטרופוס או סנטר (**הסכיר הפני משה** פקיל על כל אשר לו) מותר ללוות ממנו ברבית. ונכרי שמנהו ישראל אפוטרופוס או סנטר אסור ללוות ממנו ברבית. מעותיו של נכרי שמופקדין ביד ישראל אסור ללוות ממנו ברבית, מעותיו של ישראל שמופקדין ביד נכרי מותר ללוות ממנו ברבית, זה הכלל כל שהוא באחריות ישראל אסור, באחריות נכרי מותר. **ובתשובה אחת** כתב רבינו תם דהיתר גמור הוא ללות בריבית, באופן זה, שישלח ישראל הלוה משכנותיו על ידי נכרי או על ידי עבדו, והמלוה יקבל משכונות מיד נכרי ויתן המעות לנכרי או אפי' לישראל אך שיאמר המלוה 'אני מלוה לך בשביל הנכרי' ולא יהא סומך המלוה כלל על הלוה כי אם על המשכונות, והלוה הוא מסולק מן המשכון שהרי אם אבד אין לו דין ודברים עם המלוה שהרי לא קבלו אלא מיד נכרי, ומותר לישראל להיות ערב בשביל נכרי, דישראל המלוה לא בתר ערבא אזיל אלא בתר לוה אזיל ואי לא יפרע הנכרי יפרע הערב הקרן והרבית דהשתא הוא דמוזיף לנכרי). **ואכתי, מאי למימרא?** מהו דתימא נכרי גופיה כי עביד אדעתא (דידיה) דישראל קא גמיר ויהיב (שהרי הוא הביאו אצלו, והוי נכרי שלוחו, ונחמיר מדרבנן למיסר, כדמחמרינן בסיפא) קמ"ל.

רב אשי אמר כי אמרינן אין שליחות לנכרי הני מילי בתרומה, אבל בכל התורה כולה יש שליחות לנכרי. והא דרב אשי ברותא היא, מאי שנא תרומה דלא, דכתיב אתם, גם אתם, מה אתם בני ברית אף שלוחכם נמי בני ברית. שליחות דכל התורה כולה (שיהא שלוחו כמותו) נמי מתרומה גמרינן לה (בקדושין). אלא דרב אשי ברותא היא.

איכא דאמרי, אמר רב אשי כי אמרינן אין שליחות לנכרי הני מילי אינהו לדידן, אבל אנן לדידהו (כגון רישא דברייתא) הוינא להו שליח (וסיפא לחומרא, כדאמרן). והא דרב אשי ברותא היא, מאי שנא אינהו לדידן דלא דכתיב אתם, גם אתם לרבות שלוחכם, מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית, אנן לדידהו נמי מה אתם (היינו השולחים) בני ברית קאמר (לא נאמרה שליחות אלא בשולח ישראל ושליח ישראל). אלא הא דרב אשי ברותא היא.

רבינא אמר נהי דשליחות לנכרי לית ליה, זכיה מדרבנן אית ליה (שיהא ישראל זוכה לצורך נכרי, הלכך, ההוא ישראל זוכה ליה, מדרבנן, בהלואה זו, מישראל שני). מידי דהוי אקטן, קטן לאו אע"ג דלית ליה שליחות (דכי כתב שליחות בגדול כתב, בראוי לתרום, שיהא הקדשו הקדש ודיבורו חל, דגבי הקדשות ונדרים איש כתיב, וגבי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו) **[דף עב ע"א]** אית ליה זכיה מדרבנן [דתנן זכין לקטן, (בב"ב קנו:)]. הכא נמי לא שנא. ולא היא, ישראל אתי לכלל שליחות, נכרי לא אתי לכלל שליחות. **פסק הש"ע א.** ישראל שלוה מעות מעובד כוכבים ברבית, ובקש להחזירם לו, ואמר לו חבירו תנם לי ואני אעלה לו כדרך שאתה מעלה לו, אסור... ואפילו העמידו אצל העובד כוכבים ואמר לו העובד כוכבים תנם לישראל זה והפטר, ואני אתנה עמו שיתן לי קרן ורבית, אסור (**ביאר באר הגולה** שם בגמ', כיון דאין תורת שליחות לעובד כוכבי' וישראל מישראל קבלה הוא נהי דשקיל רבית). יו"ד (קסח,א). **ב.** אבל אם קבל העובד כוכבים המעות מיד הישראל הראשון ונתן לשני, מותר אפילו אם נותן הרבית ליד הישראל הראשון (**ביאר באר הגולה** כשינויא דרב פפא) יו"ד (קסח,ב). **ג.** וכן אם העמידו אצל העו"ג ואמר הניחם על גבי קרקע, וכן עשה, ונסתלק, ולקחן השני משם, מותר (**ביאר באר הגולה** כשינויא דרב הונא בר מנוח)... יו"ד (קסח,ג). **ד.** עובד כוכבים שלוה מעות מישראל ברבית וביקש להחזירם לו, ומצאו ישראל ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו, מותר. ואפילו א"ל אני אעלה לו כדרך שאתה מעלה לו, מותר שבשביל

עב.

העובד כוכבים נותנם לו (**ביאר באר הגולה** תוספות). ואם העמידו אצל ישראל, אע"פ שנתן העובד כוכבים המעות בידו, הואיל ומדעת ישראל נותן, אסור (**ביאר באר הגולה** רש"י, וכ"ד הרמב"ם הרמב"ן והרשב"א) [**הגה** ויש מקילין (כ"ת) ואפילו אם העמידו אצלו. אבל העיקר כסברא הראשונה (ב"י בשם נימוק"י, שכ"כ בשם ר"ן) אבל במקום שנהגו להקל אין למחות בידם (תשובת הרל"ש)]. יו"ד (קסה,ו). **ה.** אין העובד כוכבים נעשה שליח לדבר מהדברים שבעולם, וכן אין ישראל נעשה שליח לעובד כוכבים לדבר מהדברים חו"מ (קפה,א).

תנו רבנן ישראל שלוה מעות מן הנכרי ברבית, וזקפן עליו במלוה (לאחר זמן חישב עמו על הרבית, וזוקף הכל ביחד במלוה, וכתב לו שטר עליהם כך וכך אני חייב לפלוני, וגובה את הרבית דמשעת זקיפה הוי כגבוי) ונתגייר, אם קודם שנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן וגובה את הרבית. ואם לאחר שנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית. וכן נכרי שלוה מעות מישראל ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר, אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן וגובה את הרבית, אם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית. רבי יוסי אומר (אסיפא פליג) נכרי שלוה מעות מישראל ברבית בין כך ובין כך גובה את הקרן וגובה את הרבית.

אמר רבא אמר רב חסדא אמר רב הונא הלכה כרבי יוסי. אמר רבא מאי טעמא דרבי יוסי כדי שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר זה (**כתב הרא"ש** אף על גב דאיסורא דאורייתא קעביד יש כח בחכמים לעקור דבר מן התורה ואפילו במקום עבירה **כתב השיטמ"ק** ולי נראה דאיסורא דרבנן בלחוד הוא כיון דחיוב הרבית הוא מזמן גיותו **וכ"כ הריטב"א ובפסקי** אר"ז ועוד...). **פסק הש"ע** ישראל שלוה מעות מהעובד כוכבים ברבית וזקפן עליו במלוה, ונתגייר, אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה, גובה קרן ורבית. ואם משנתגייר זקפן עליו במלוה, גובה הקרן ולא הרבית. אבל עובד כוכבים שלוה מישראל ברבית וזקף עליו את הרבית במלוה, אע"פ שזקפן עליו אחר שנתגייר, גובה את הקרן ואת הרבית, שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר זה, וגובה הישראל ממנו אחר שנתגייר כל מעות הרבית שנתחייב בהם כשהיה עובד כוכבים יו"ד (קעא,א).

תנו רבנן שטר שכתוב בו רבית (שכתוב בו פלוני לוה מפלוני מנה ברבית כך וכך לזמן פלוני) קונסין אותו, ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי רבי מאיר [**כתבו התוס', פריב"ם** דאין גובה ממשעבדי אבל מבני חרי גבי ע"פ אותו השטר, דעדים אינם פסולים, דאינם עדי חמס דאין מרויחים כלום בדבר. **וקשה** דתניא בתוספתא פ"ה המוצא שטר שיש בו רבית יקרענו, בא לב"ד יקרעוהו. והשתא אי גבי ביה מבני חרי אמאי יקרעוהו ימתינו עד שיגבה בו קודם **וי"ל** שאסור להשהותו. **מיהו נראה** דר"מ קנים לגמרי, ולא גבי ביה כלל כמו שטרי חוב המוקדמים דמוקמינן בסמוך כר"מ, ואע"ג שגם שם פי' רש"י דאין פסולין אלא לגבות ממשעבדי, אין נראה, דפסולין משמע דלא גבי ביה כלל. והא דפריך נהי דלא גבי מזמן ראשון ליגבי מזמן שני, הוה מצי למימר נמי נהי דלא גבי ממשעבדי ניגבי מבני חרי, אלא רבותא פריך דאפי' ממשעבדי ניגבי מזמן שני. ובסמוך דפריך אעובדא דפרדיסא, אלא הא דאמר רבי יוחנן לא גובים משטרי חוב המוקדמים גזירה שמא יגבה מזמן ראשון, ומקשה הגמ' למה לא אמר טעם אחר דכיון שהשטר לא ניתן ליכתב, אינו שטר טוב, ואי אפשר לגבות בו, ולכאו' היה אפשר לתרץ את הקושיא הנ"ל 'שלא ניתן להיכתב' מהני שלא לגבות ממשועבדים, אבל גובה בו מבני חורין, אלא על כרחך שהגמ' סברה שטעם זה מהני לפוסלו לגמרי ולא גבי ביה כלל. והא דלא מיבעיא ליה (במעשה לפרליסא) אלא אי גבי ממשעבדי, אבל מבני חרי פשיטא ליה דגבי אע"ג דלא ניתן להיכתב, התם הוא דפשיטא ליה דגבי היינו משום שהמוכר היה מודה ללוקח שלא פרע לו את החוב, ומשום כך גובין מבני חורין, כפי שגובים בכל מלוה על פה, אבל בשאר מקומות מהטעם ששטר לא ניתן להיכתב, אין גובים אפי' מבני חורין. **ועוד נראה** דאפי' יש עדים אחרים או שחייב מודה אפ"ה קנים ר"מ שלא לגבות את ההלואה כיון שנכתב הריבית בשטר, דהכי משמע דאין גובה קרן כמו שאינו גובה את הריבית ובתוספתא (שם) נמי משמע דאפילו במלוה על פה קנים דקתני המלוה את חבירו ברבית ובא לפני ב"ד קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית שהיה ר"מ אומר שטר שיש בו רבית... ובב"ק (ל:) נמי מדמינן להתהוא דקנסו גופן משום שבחן דמפסיד גוף

עב.

הממון הוא הדין דקנים בגוף המלוה, אע"פ שיש לדחות דהתם עבירה נעשית בגוף הממון יותר מכאן דכאן עיקר עבירה בשטר כדאמרינן התם משעת כתיבה עבד ליה שומא ולכך לא קנסו אלא בשטר היינו ממשועבדים. **מ"מ** כל הנידון הוא לר"מ, ומיהו רבנן נראה דודאי לא קנסו כלל ומשמע לכאורה דגבי לרבנן בשטר קרן אפילו ממשעבדי ור"מ נמי לא פליג אלא משום דקנים. **ותימה** דאמאי אין העדים פסולים כיון שעוברים על לא תשימון אע"פ שאין מרויחים, יש להם לפסול מידי דהוה אעבריין אוכל נבילות להכעיס דקי"ל (סנהדרין כז.) כאביי דפסול, והא דלא חשיב להו (שם כד:) ה"נ לא חשיב לוה, אלא הוי בכלל מלוה הבאה ברבית, כדמפרש התם מלוה הבאה ברבית, והוא הדין נמי עדים בכלל, ואין לפרש כגון שאין רבית מפורש בשטר אלא כתב סתם פלוני חייב לפלוני מנה וכללו הקרן עם הרבית והעדים לא ידעו, דא"כ בסמוך דקאמר ר' יוחנן דמודו רבנן לר"מ בשטרי חוב המוקדמין שפסולים לגמרי גזירה שמא יגבה מזמן ראשון, א"כ בשטר שיש בו ריבית, ה"נ נגזור שמא יגבה רבית בתורת קרן. ואין לומר נמי דכיון שהרבית מפורש בשטר אין העדים עוברין על לא תשימון כיון דיודעין העדים דבית דין לא יגבו על ידם רבית ולכך השטר כשר, והא דתנן במתני' (עה:) דעדים עוברין היינו כשאין ניכר הרבית בשטר ויודעים עדים שיש בו רבית, דהא אהאי שטרא גופי' אמרי' בב"ק (ל:) ובב"ב (צד:) דמשעת כתיבה עבד ליה שומא. **וי"ל** דאיירי הכא ברבית דרבנן ולא מיפסלו באיסור דרבנן כיון שאין מרויחים כלום אע"פ שבעבירה דאורייתא היו נפסלים. **אי נמי** אפי' ברבית דאורייתא יש להכשיר דשמא לא תשימון לאינשי במַלְוה משמע להו ולא בעדים ולכך כשרים כדאמרינן נמי (ה:) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו. **אבל קשה** ההיא דשטרי חוב המוקדמים היאך העדים כשרים דמוקמינן לה כר"מ אבל לרבנן גובה מזמן שני, ולר"מ נמי היה גובה אי לאו משום דקנים, ורבי יוחנן נמי לא קאמר דפסולים לרבנן אלא משום גזירה שמא יגבה מזמן ראשון, והלא העדים הללו במתכוין התמו שקר והקדימו את הזמן **וי"ל** כגון שיש עדים שמעידין עליהם שהיו אנוסים מחמת נפשות או כגון שאומרים טעינו בשנת המלך אי נמי בשיפורא בין מלא בין חסר ולא הזכירו בשטר בכמה בשבת אלא בכמה בחדש. **עוד כתבו התוס'** אע"ג דאמרי' בכתובות (ס:) הלכה כר"מ בגזירותיו היינו דוקא בגזירותיו ולא בקנסותיו והכא קנס הוא, דכה"ג נמי פסקו בה"ג כרבנן דר"מ במעוברת חבירו ומינקת חבירו דאם נשא יוציא לכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס, ולא כר"מ דאמר לא יחזיר עולמית (סוטה כו.) דהוי קנסא, וראיה שכך ההלכה לגבי מעוברת ומינקת, מדבעי ביבמות (לז.) אם אינסבא לכהן אי החמירו לגרש כיון שאינו יכול לחזור ולכנוס דגרושה אסורה לכהן, ואם הלכה כר"מ שלא יחזיר עולמית, אין הבדל בין ישראל לכהן]. **וחכמים אומרים גובה את** הקרן ואינו גובה את הרבית. במאי קמיפלגי? רבי מאיר סבר קנסינן התירא משום איסורא, ורבנן סברי לא קנסינן התירא משום איסורא. **פסק הש"ע** שטר שיש בו רבית מפורש, אינו גובה בו הריבית אבל גובה בו את הקרן אפילו ממשעבדי (**ביאר באר הגולה** כחכמים דקי"ל כר"מ בגזירותיו ולא בקנסותיו, תוס') אבל אם כלל הקרן עם הרבית, פסול, מפני שיבא לגבות בו את הרבית (**ביאר באר הגולה** נלמד מתוך דברי התוס')... חו"מ (נב,א).

תנן התם שטרי חוב המוקדמין (למלוה) פסולין (דבעי למיטרף לקוחות מזמן הכתוב בו, ועדיין לא הלוה, ושטר הלקוחות קודם למלוה, וזה מוציא שטרו והוא קודם, והוא שקר) והמאוחרין כשרין. מוקדמין אמאי פסולין (ואינו טורף מן המשועבדין, ואפילו מן המאוחר למלוה) נהי דלא גבו מזמן ראשון, ניגבו מזמן שני (זמן ההלואה המאוחר)? **אמר רבי שמעון בן לקיש** במחלוקת שנויה, ורבי מאיר היא (דקנים היתירא אטו איסורא). **ורבי יוחנן אמר** אפילו תימא רבנן, גזירה שמא יגבה מזמן ראשון (דאיכא דלא מסיק אדעתיה לדקדק כל כך בזמן הלואה לומר למלוה שטרך מוקדם, ומקחי קדם להלואתך). **פסק הש"ע** שטרי חוב המוקדמים, פסולים, שהרי טורף בהם לקוחות שלא כדין. ולפיכך קנסו אותו חכמים, ולא יגבה בשטר מוקדם אלא מבני חורין, גזרה שמא יטרוף בו מזמן ראשון שהקדימו... (**הגה** וי"א דפסול לגמרי) חו"מ (מג,ז). **ביאר הב"י** ש"ע פסק כרש"י והרמב"ם שמ"ש 'שטרי חוב המוקדמין פסולים' הכונה לגבות ממשועבדים, אמנם התוס' כתבו שפסול לגמרי, וכ"פ הרמ"א.

ההוא גברא דמשכין ליה פרדיסא (כרם) **לחבריה** (שלוה מעות מחבירו, ותמורת ההלואה משכן לו את שדהו למשך מספר שנים קצובות, כך שאכילת הפירות היא בעבור תשלום החוב, ואח"כ תחזור השדה לבעליה חינם) **אכלה תלת שני, אמר ליה אי מזבנית לה ניהלי מוטב, ואי לא כבישנא** (אטמין) **לה לשטר משכנתא, ואמינא לקוחה היא בידי** (אבד שטר המכירה, **ואבא מכח חזקה של שלש שנים,**

דכולי האי לא מצינא למיזדהר בשטרא). אזל (בעל הכרם) קם אקנייה (במתנה בעדים) לבנו קטן (כדי שלא תהא מכירתו מכירה, שכשיוציא שטר מכירתו זה יוציא שטר מתנתו, ולא גילה הדבר) והדר זבנה ניהליה, זביני ודאי לא הוי זביני, זוזי (מעות שהוא תובע ממנו, שמוציא עליו שטר שמכרת לי כרם שאין שלך, וקבלת מעותיי, וכתבת לי אחריות) כמלוה בשטר דמו (דהא כתב ליה אחריות) וגובה מנכסים משועבדים, או דילמא כמלוה על פה דמו ואינו גובה מנכסים משועבדים?

אמר אביי ולאו היינו דרבי אסי, דאמר רבי אסי [**דף עב ע"ב**] מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו וגובה מנכסים משועבדים [מאחר שהלוה מודה ששטר חוב שהוציא עליו שטר אמת הוא אין המלוה צריך לחזר אחר העדים החתומין בו ולהעיד על חתימתן ולקיימו, והכא נמי, הרי מודה שמכרו לו באחריות, ואם השטר בטל לענין המכירה מפני שטר המתנה שקדמו לא בטיל לענין אחריות **כתבו התוס'** תימה מה ענין דר' אסי לכאן (**הסביר המרש"ל** שם בשטר יש קניין גמור ליון שמולה הלוה, ואילו כאן אין זה שטר כלל, כיון שאין מכר למיתי) **וי"ל** דהכא לא מיבעיא ליה אי גבי ממשעבדי אי לא אלא משום דפשיטא ליה דנאמן לומר פרעתי משום דלא ניתן ליכתב, ומיבעיא ליה אי לא גבי ממשעבדי כיון דאין השטר מועיל אלא ע"פ הודאתו, הוי כמלוה על פה, שהחוב נוצר מחמת ההודאה ולא מחמת השטר, או דילמא כיון שהודה הוי מלוה בשטר וגובה. ועל זה בא אביי להביא מדרבי אסי דכי היכי דמודה בשטר מהני הודאתו לגבות ממשעבדי אע"פ שאם היה אומר מזויף הוא היה צריך קיום, ה"נ הכא גבי פרדיסא. ולפי זה כשמקשה על רבא מההיא דלשבח קרקעות, בלא רבא היה יכול להקשות מיד אף לאביי, מ"ש הכא דנאמן לומר פרעתי, ובנמצאת שאינו שלו אינו נאמן לומר ללוקח שכבר פרע כל זמן ששטר מכר בידו של לוקח, והרי שטר זה לא ניתן להיכתב, אלא נטר עד לבסוף ומקשה על רבא מגביית משעבדי השנוי בפירוש בברייתא]. אמר ליה רבא מי דמי, התם ניתן להכתב, הכא לא ניתן להכתב (מאחר שנתנו כבר במתנה, ועל כרחו כתבו ליה זה).

יתיב מרימר ושקאמר להא שמעתא (דרבא) אמר ליה רבינא למרימר אלא הא דאמר רבי יוחנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון, נימא לא ניתן ליכתב (אלא שמע מינה לא בטיל שטרא משום האי טעמא)? אמר ליה הכי השתא, התם נהי דלא ניתן ליכתב מזמן ראשון אבל ניתן ליכתב מזמן שני, הכא לא ניתן ליכתב כלל.

אלא הא דתניא לשבח קרקעות כיצד (רישא דידיה אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסים משועבדים מפני תקון העולם, וקא מפרש לשבח קרקעות כיצד) הרי שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה, והרי היא יוצאה מתחת ידו (של לוקח, שהנגזל מוציאה בדין) כשהוא (הלוקח) גובה (מעות מן הגזלן) גובה את הקרן מנכסים משועבדים (טורף לקוחות שלקחו אחריו, מפני שהאחריות שכתב בשטר מכירתו קודם למקחו) ושבח גובה מנכסים בני חורין (ולא ממשועבדים, מפני תקון העולם דאין הלקוחות יכולין להזהר בדבר שאין לו קצבה כגון אחריות השבח והפירות, דבשלמא בקרן נזהרין להניח מקום לגבות ממנו, ואי לא נזהרו אפסידו אנפשייהו). נימא לא ניתן ליכתב (שטר מכירה זה ליכתב, שהרי גזולה היתה, ובטל השטר ואחריות שבו, ואמאי גובה קרן מנכסים משועבדים) הכי השתא, התם, אי למאן דאמר (טו:) ניחא ליה דלא ניקרייה גזלנא (אדם שמכר שדה גזולה לחבירו מחזר על הבעלים הראשונים ולוקחה מהם להעמיד ביד הלוקח, כי היכי דלא ליקרייה גזלנא) אי למאן דאמר ניחא ליה דליקום בהימנותיה מפיים ליה למריה (לוקחה מן הבעלים הראשונים) ומוקים ליה לשטריה, הכא לאברוחי מיניה קמכוין (שהקנה לבנו קטן להבריח מזה) שטרא מקיים ליה (בתמיה, אין דעתו להחזיקה בידו, הלכך לא ניתן ליכתב הוא) **פסק הש"ע א.** נתנה הממשכן לבנו במתנה, וחזר ועשה שטר מכירה לבעל המשכונא, שטר המכירה אינו כלום, והמעות שנתן יותר על המשכונא אינם אלא כמלוה על פה (**ביאר באר הגולה** כדאמר רבא דלא ניתן ליכתב) חו"מ (קנ,ב). **ב.** כל שכתבו וחתמו במקום שלא

עב:

היה להם לכתוב ולחתום, אין לו דין מלוה בשטר הו"מ (לט,ו).

משנה אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער, יצא השער פוסקין, ואע"פ שאין לזה יש לזה. היה הוא תחילה לקוצרים (ויש לו גדיש ועדיין לא יצא השער) פוסק עמו על הגדיש (באיזה שער שירצה לתת לו מאותו גדיש, דכיון דיש לו אין כאן רבית, דמעכשיו הוא קנוי לו, ואע"פ שלא משך, דכי אין לו נמי אבק רבית מדרבנן הוא, וכי יש לו לא גזור) ועל העביט של ענבים (כלי גדול שצוברין בו את הענבים לפני דריכה, והם מתחממין ומתבשלים להוציא יינם יפה יפה, ושל זיתים קרוי מעטן) ועל המעטן של זיתים, ועל הביצים של יוצר [פוסק עם היוצר על הקדירות באיזו שער שירצה, ואע"פ שלא יצא השער, אם הכנים עפר ועשאו ביצים שקורין (לעז"י רש"י רגביס, גושיס מגובליס של טיט) ועושה מהם קדירות] ועל הסיד (פוסק עמו) משישקעו בכבשן (אבנים והעצים לשרוף). ופוסק עמו על הזבל כל ימות השנה, רבי יוסי אומר אין פוסקין על הזבל אלא אם כן היתה לו זבל באשפה, וחכמים מתירים. ופוסק עמו בשער הגבוה (אם יפחות השער ממה שהוא עכשיו תתן לי כשער הזול, שער הגבוה היינו בזול, שנותנין פירות הרבה בדמים מועטים) רבי יהודה אומר אע"פ שלא פסק עמו בשער הגבוה יכול לומר (כשיראה שער הזול) תן לי כזה או תן לי את מעותי (שהרי לא משך, ויכול לחזור בו, ואפילו מי שפרע ליכא, הואיל ולא נתן מעותיו על מנת לקבל עכשיו אלא לאחר זמן, ובתוך כך נשתנה השער סתם דעתיה דאיניש אתרעא זולא פסיק **כתבו התוס'**, **לכאו' קשה** שמאחר והלוקח אינו רוצה לעמוד במקח הראשון, נמצא שמעותיו נמצאות אצל המוכר, אכן אם היו פירות למוכר, אכן מותר לפסוק על המלוה, כדאי' בדף (סג.), אך אם אין לו פירות, אסור לפסוק על המלוה, וכיצד אומר לו שיפסוק עמו כשער הול תמורת מעות המלוה. **ויש לומר** דכיון דבתורת מקח נותן לו מעות תחילה ואפילו מי שפרע ליכא דדעתייהו דאינשי אתרעא זילא כשנותן מעות על מנת לקבל פירות לאחר זמן).

(גמרא) אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן אין פוסקין על השער שבשוק [רש"י בלף (סג:) בילא להוא שער היוקא על ידי חמרין המביאין תבואה לשוק]. אמר ליה רבי זירא לרבי אסי אמר רבי יוחנן אפילו כדורמום הזה (איטליז רב וגדול)? אמר ליה לא אמר רבי יוחנן אלא בשוק של עיירות, דלא קביעי תרעייהו. ולמאן דסליק אדעתין מעיקרא דאמר רבי יוחנן אפילו כדורמום הזה, אלא מתניתין דקתני אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער, יצא השער פוסקין, היכי משכחת לה? מתניתין בחיטי דאכלבי וארבי (משיתחילו בעלי בתים ואוצרי פירות לפתוח אוצרותיהם, וספינות באות בנהר המביאות תבואה למכור) דמשוך תרעיה טפי (לזמן מרובה).

תנו רבנן אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער, יצא השער פוסקין, אע"פ שאין לזה יש לזה. היו חדשות מארבע וישנות משלש אין פוסקין עד שיצא השער לחדש ולישן (דהא דחדשים מארבע משום דלא יבשו עדיין כל הצורך, והפוסק על החדשות לא יקבלם הימנו עכשיו, אלא לאחר זמן כשיתייבשו כל צרכם לפיכך אין פוסק עליהם לקבל עליהן ארבע סאין בסלע עד שיצא השער בארבע לחדש ולישן). היו לקוטות מארבע (סתם תבואות לקוטות אינן יפין, שלוקטין בכמה שדות, ומערבין שיבלי שיפון עם שיבלי חטין) ולכל אדם משלש אין פוסקין עד שיצא השער (של ארבע) ללוקט ולמוכר.

אמר רב נחמן פוסקין ללקוטות כשער הלקוטות (היינו שגם לא לין ללקוט פירות מותר). אמר ליה רבא לרב נחמן מאי שנא לוקט, דאי לית ליה יזיף מלקוט חבריה [**כתבו התוס'** אי לאו משום דמצי למיזף אע"ג דמצי למזבן אין חשוב שער לפסוק עליו (בילא המבין שמועה כיון שאינו שער חשוב ויכול להשתנות בכל רגע)] בעל הבית נמי יזיף מלקוט (תבואה מעורבת)? אמר ליה בעל הבית זילא ביה מילתא למיזף מלקוט. **איבעית אימא** מאן דיהיב זוזי לבעל הבית אפירי שפירי יהיב (**כתב הרשב"א** שאפשר שבתירוץ זה חוזרת בה הגמ' מהתירוץ

הראשון, ולכן הנותן לבעל הבית בפירוש לפירי דלא שפירי, פוסקים לבעל הבית משער הלקוטות).

אמר רב ששת אמר רב הונא אין לוין על שער שבשוק [אני שמעתי, אין לוין מעות בדרך הלואה, על מנת שאם לא אשלם לך מעות עד זמן פלוני אתן לך פירות כשער של עכשיו, דאע"ג דדרך מקח וממכר שרי דרך הלואה אסור. ובה"ג מפרש אין לוין סאה בסאה על סמך שער שבשוק, דנימא הואיל וחיטי בהיני וחיטי בשילי הוה ליה כעד שיבא בני או עד שאמצא מפתח (ב"מ עה.) **כתבו התוס'** מסקנא דגמ' שלוין על שער שבשוק. **לפי הלכות גדולות** דאיירי סאה בסאה מיירי ביש לו מעות ללוה דמצי זבין בשוקא או יש לו מעט כדרבי יצחק (עה.) יש לו סאה לוה עליה כמה כורים. **וק"ק** שאם מדובר שיש לו מעות או קצת פירות, למה לי שער רק שימצא פירות לקנות אפילו ביוקר **ואית דגרסינן** אין לוין על פירות שבשוק, ולגירסא זו באמת למסקנה, אין צורך שיצא השער בשוק, ודי שיש בשוק פירות למכירה].

אמר ליה רב יוסף בר חמא לרב ששת, ואמרי לה רב יוסי בר אבא לרב ששת ומי אמר רב הונא הכי, והא בעי מיניה מרב הונא הני בני בי רב דיזפי בתשרי (מעות) ופרעי (פירות) בטבת (כשער של תשרי, וללשון האחר לוין חטין ופורעין חטין) שרי או אסיר, אמר להו הא חיטי בהיני והא חיטי בשילי, אי בעי זבני ופרעי ליה? מעיקרא סבר רב הונא אין לוין, כיון דשמעה להא דאמר רבי שמואל בר חייא אמר רבי אלעזר לוין, אמר איהו נמי לוין.

פסק הש"ע א. אין פוסקין על הפירות על שער של עיירות, מפני שאינו קבוע. אבל פוסקים על שער שבמדינה, שהוא קבוע. ומשיצא השער של מדינה מותר להקדים מעות לחבירו ולפסוק עמו שיתן לו אותם פירות כל השנה כשיעור מעותיו כפי אותו השער, אפילו אם יתייקרו ואפילו אם אין למוכר פירות. [**הגה** וי"א דפוסקין על שער של עיירות, ויש להקל באיסור דרבנן ל"ע] יו"ד (קעה,א). מ"ש ש"ע ש'פוסקים על שער של מדינה' בגמ' מבואר אין פוסקין על שער של עיירות משום דלא קביע תרעייהו. **וביאר שו"ת בית מרדכי ח"ב סי' כב**, בבבלי בסוגייתנו לא נזכרו לא טבריא ולא מדינה, אלא שבירושלמי איתא 'כיון שיצא שער של טבריא פוסקים'. על יסוד זה פוסק הרמב"ם שפוסקים על שער שבמדינה, וכ"פ הש"ע. **הרמ"א פסק** דפוסקין על שער של עיירות, **ופסקו** מבוסס על דברי התוס' דלרבא אליבא דרבי ינאי פוסקין על שער של עיירות. **אמנם הש"ע** נד מפסק זה, כיון שהרי"ף והרמב"ם מכריעים לא כן. **ב.** אם היה למוכר מאותו המין, אעפ"י שעדיין לא נגמרה מלאכתו, מותר לפסוק עליו עד כדי השיעור שיש לו (**ט"ז** ולא סגי כאן אם יש לו מעט מאותו מין כיון שמכר הוא דדוקא בהלואת סאה בסאה הקילו בזה וכמ"ש בסי' קע"ג סעיף ו' דלא כדעת רמ"א שם וכן מוכח גם כאן) **אע"פ שעדיין לא יצא השער. והוא שלא יהא מחוסר אלא מלאכה אחת או שתים, אבל אם מחוסר שלשה מלאכות, אסור** (**ביאר באר הגולה** כמימרא דרב דף (עד.) וכ"פ הרי"ף והרא"ש והרמב"ם) יו"ד (קעה,ד). **ג.** כיון שנקבע השער, מותר לפסוק על שער הגבוה. כיצד, היו חטין נמכרות ד' סאין בסלע, ופסק עמו שיתן לו החטין כשער הזול, אם עמדו אח"כ עשר סאין בסלע נותן לו עשר סאין בסלע... יו"ד (קעה,ז). **ד.** היו החדשות במדינה ד' סאין בסלע וישנות שלשה בסלע, אין פוסקין עד שיצא השער לחדש ולישן (**ביאר באר הגולה** לשון הרמב"ם כפי גירסתו בברייתא. **וביאר המ"מ** הטעם שכל שיש חילוק בין חדש לישן אינו שער קבוע) יו"ד (קעה,ב). **דקדק הפרישה** שלגירסת רש"י מותר לפסוק על הישנות בג' וכ"ש על החדשות, וכן איתא בריטב"א ובמאירי, משאי"כ לש"ע שפסק כהרי"ף והרמב"ם שלשיטתם אסור לפסוק אפילו בישנות בג', משום שכיש חילוק בשער, בין חדש לישן, אינו נקרא שער קבוע. **ה.** היו חטין של לקוטות (פירוש עניים המלקטין לקט שכחה ופאה) ד' סאין בסלע ושל בעל הבית ג', פוסק ללקוטות כשער הלקוטות. ולא יפסוק לבע"ה עד שיקבע השער לבעל הבית יו"ד (קעה,ג). **ו.** היה לאותו מין שער בשוק, קבוע וידוע לשניהם, מותר ללוות סאה בסאה... יו"ד (קסב,ג). **ביאר הב"י** ג' עמודי ההוראה ובה"ג ביארו שכונת הגמ' לוין על שער שבשוק היינו סאה בסאה.

תנו רבנן המוליך חבילה ממקום (הזול) למקום (היוקר) מצאו חבירו ואמר לו תנה לי (ואוליכנה, ואעשה צרכי במעות עד זמן פלוני) ואני אעלה לך כדרך שמעלין לך באותו מקום. [דף עג ע"א] ברשות מוכר (אם קבל עליו מוכר

אחריות הדרך) מותר (דאין כאן מלוה עד שתמכר, וכל מה שנמכר ביוקר של בעלים הראשונים הוא **כתבו התוס'** וכגון שנתן לו שכר עמלו ומזונו שלא יהא טורחַ לו בשכר הלואה. **וא"ת** א"כ מאי קמ"ל **וי"ל** דסיפא איצטריך ליה ברשות לוקח אסור (**כיאור המהר"ם** לפי' היכי לנותן לו שכר ומזונו) דס"ד דלא מיחזי כרבית כיון שהוא מוכר במקום היוקר כמו שהוא משלם למוכר כאן במקום הזול, והידשו שאף באופן זה נראה כריבית) ברשות לוקח אסור (דמהשתא מלוה הוא גביה, ויהיב ליה טופיינא מדמיה בריביתא).

(המשך הברייתא) המוליך פירות ממקום למקום, מצאו חבירו ואמר לו תנם לי (ואוכלם כאן) ואני אעלה לך (לזמן פלוני) פירות שיש לי באותו מקום, אם יש לו פירות באותו מקום מותר (דמהשתא אוקמינהו ברשותיה, ואע"ג דלא משיך, סאה בסאה לאו רבית קצוצה היא אלא אבק רבית דרבנן, וכי יש לו לא גזור) ואם לאו אסור (דבשכר המתנתו נתן לו זה במקום היוקר).

(המשך הברייתא) והחמרין מעלים במקום היוקר כבמקום הזול ואינן חוששין (החמרים המשתכרים בתבואה ומביאים ממקום הזול למקום היוקר מותר להם ליקח מעות מבעלי בתים עשירים במקום היוקר, על מנת ליתן להם לזמן פלוני הפירות כשער מקום הזול, ואין חוששין שיהא רבית שכר המתנת מעות, כדמפרש ואזיל)

מאי טעמא? **רב פפא אמר** ניחא להו דמגלו להו תרעא (שעל ידי מעותיו של זה הם ניכרים סוחרים, ומכירים אותם בעלי בתים של מקום הזול, ונותנין להם בהקפה ומשתכרים אצלם, ואפילו לא היה זה ממתין להם שום זמן אלא להביא לו מיד נוח להם לטרוח ולהיות שלוחים לקבל עליהם אחריות הדרך על כך [**כתבו התוס'** פירש רש"י אפי' אחריות הדרך בהליכה ובחזרה על החמרים. **ואי אפשר לומר כן** דלעיל (סה.) גבי טרשא דרב חמא פי' רש"י בעצמו, שהיה אחריות ההליכה על רב חמא אע"ג דהוו שבקי להו מיכסא ונקטי להו שוקא, ואפילו אם נאמר דלא כרש"י שהיה אחריות של מקבלים יש להתיר שם יותר מכאן, דבשכר דשבקי להו מיכסא

עג.

ונקטי להו שוקא (יותר מאשר בסחורות אחרות של אחרים הנמכרות כנגדם), על כן הסחורה עצמה שהם מוכרים שוה יותר מחמת כן, ומוכרים אותה ביוקר, אבל כאן מה שהיו ניכרים סוחרים ע"י המעות, ומגלו להו תרעא, כך היה נעשה להם במעות אחרים, וכן כל לוין אחרים משתכרים ג"כ כמותם. ועוד דפריך בסמוך אדרב דשקיל חמשא בסורא ומקבל אונסא דאורחא, ונשקול שיתא, ולא הקשתה הגמ' 'לא ליקביל אונסא דאורחא' שהרי לרש"י בחמרים, מותר לעשות כן אף שהאחריות עליהם. **אלא נראה** דאחריות הדרך בחזרתם עם התבואה ממקום הזול היה על בעה"ב, והחמרים היו משתכרין במעות בהליכה ממקום היוקר למקום הזול בשום סחורה, ואי לאו טעמא דמגלו להו תרעא או מוזלי גבייהו הוה אסור, דבשכר הלואה של הליכה היו טורחין להם בחזרה (**כיאור המהר"ם** פירוש, לעיל הוי ההליכה לאַסַ לאוכך רב חמא שהוא הבעל הבית שהיו מוכרים לו אַסַ סחורתו ובחזרתן היתה ההלואה ולכך היה לריך רב חמא לקבל אחריות ההליכה ובשכר טורחם ועמלם היה להם מה לנקיטו להו שוקא ושביקו להו מיכסא גם בחזרתם, והכא גבי חמרים הוא בהיפוך שבהליכה הוו המעות הלואה ביד החמרים רק שבאותן המעות היו קונין להבעלי בתים תבואה אַסַ ומבילין לותן לכאן, לכך אחריות החזרה לריך להיות על הבעלי בתים ובעל שכר טרחם היו להם מה למגלו להו תרעא והא למוזלי גבייהו)]. **עוד כתבו התוס'** קודם לכן בברייתא, גבי 'המוליך חבילה ממקום למקום' נאמר שכאשר הדרך היא באחריות המוכר מותר לעשות כן באופן שנותן שכר עמלו של הלוקח. אמנם כאן הגמ' לא רצתה להעמיד שבעה"ב נותן לחמרים שכר עמלם, ולכן מותר לעשות כן, כי באופן זה אין שום חידוש. **ור"ח פי'** שבעה"ב צריך אפי' לשלם את שכירות החמורים, כדי שלא יהיה ריבית. **ומ"מ** נראה דמודה דלא יהיב שכר עמלם, דאי יהיב, לא הוה צריך כלל לטעמא דגלויי תרעא ואוזלי גבייהו. ומה שדחק ר"ח לומר שנותן שכר החמרים לפי שדומה לו שכר מועט גלוי תרעא, ובחנם דחק, דהקילו חכמים ברבית דרבנן כמו לעיל (סט.) ריש עגלא לפטומא. **עוד כתבו התוס'** פירש רש"י ד'מגלי להו תרעא' ע"י מעות שבידם ניכרים סוחרים ומקיפין להם סחורות אחרות. **וקשה** דקאמר איכא בינייהו תגרא חדתא ולפירושו איכא בינייהו נמי תגרא ישן דטעמא דמגלו להו תרעא ליכא שהרי ניכרים הם מימי קדם. **ונראה כפי' ר"ח** דפירש דטעמא דמגלו להו תרעא שבעלי בתים המלוים מגלים להם שערי היוקר שפעמים בעוד שהולכים החמרים למקום הזול וחוזרין מתייקרין כאן ובעלי בתים מודיעין להם ומסייעין להם למכור). **רב אחא בריה דרב איקא אמר** ניחא להו דמוזלי גבייהו (בני מקום הזול, כששומעין שאין אלו משתכרין בה מוזלי גבייהו, כדי שלא ימשכו ידיהם מלהרגיל אצלם).

מאי בינייהו? איכא בינייהו תגרא חדתא (תגר שאינו ניכר עדיין, למאן דאמר דמגלו להו תרעא איכא, למאן דאמר דמוזלי גבייהו ליכא, דכיון שאינו ניכר להם אין מאמינים בדבריו שהוא נותנם במקומו בזול, ולא מוזלי גביה).

בסורא אזלי ארבעה ארבעה (גריוי בזוזא) בכפרי (שם מקום) אזלן שיתא שיתא (גריוי בזוזא). יהיב רב (בסולם) זוזי לחמרי, וקביל עליה אונסא דאורחא, ושקיל מינייהו חמשה. ונשקול שיתא (כפי שער לכפרי, כיון דמקבל עליה אונסא דאורחא אין כאן רבית, ואפילו לא קבל עליה אונסא דאורחא קתני החמרים מעלים במקום היוקר כבמקום הזול)? אדם חשוב שאני.

בעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן מהו לעשות בגרוטאות כן (בשאר פרגמטיא, כגון שברי זהב וכסף ושאר מיני מתכות, מי אמרינן תבואה דמידי דשכיח הוא, דאזלי ואתו כל שעתא, אמרינן ניחא להו דמגלו תרעא, אי נמי דמוזלי גבייהו, אבל שאר פרגמטיא ליכא גילוי תרעא, ולא אוזלי גבייהו, דמי שמכר לו עכשיו לא ימכור למחר, ופרגמטיא שלקח היום אינו לוקח למחר)? אמר ליה ביקש רבי ישמעאל ברבי יוסי לעשות כן בכלי פשתן, ולא הניחו רבי. **איכא דאמרי** ביקש רבי לעשות בגרוטאות כן, ולא הניחו רבי ישמעאל ברבי יוסי. **פסק השו"ע א.** מי שיש לו סחורה שנמכרת כאן בזול ובמקום אחר ביוקר, וא"ל חבירו במקום הזול תנה לי ואוליכנה למקום היוקר ואמכרנה שם ואעשה צרכי במעות עד זמן פלוני ואפרענה לך כפי מה ששוה שם, אם האחריות בהליכה על הלוקח, אסור. ואם האחריות על המוכר, מותר, והוא שיתן לו שכר טרחו על הולכתה למקום היוקר (תוס'). ואם המוכר אדם חשוב, שפוטרין ללוקח המכס בשבילו, אין צריך לתת לו שכר טרחו יו"ד (קעג,טו). **ב.** היו החטים במדינה ד' סאין בסלע, ובכפרים שש בסלע, מותר ליתן סלע לתגר כדי שיביא שש סאין מהכפר לזמן פלוני, והוא שיהיו באחריות לוקח אם נגנבו או נאבדו בדרך. ואדם חשוב אסור לעשות זה. ובמיני סחורה אסור לכל אדם, לפי שאין מיני סחורה מצוים כפירות [**הגה** ויש מתירין בפירות, אפילו אחריות הדרך על התגר המביאם. ובלבד שיתן לו שכר טרחו ועמלו (**שיורי ברכה** דין זה מוסכם אליבא דכ"ע, ודרך מור"ם לכתוב על דרך זה, אף שלא יש מחלקת)] יו"ד (קעג,טז). **ג.** המוליך פירות ממקום הזול למקום היוקר, ואמר לו חבירו תנם לי ואני אתן שם פירות תחתיהם לזמן פלוני, אם יש לו שם פירות, מותר. ואם לאו, אסור יו"ד (קעג,יז).

פרדיסא (לקנות יין מן הכרם בדמים פחותים, כל פירות שנה זו בכך וכך, ולוקחין אחר שהן בוסר או סמדר, אבל עדיין לא הגיעו לביכור) **רב** אסר **ושמואל** שרי. רב אסר (דמשום הקדמת מעות לזמן הבציר קמוזיל גביה, והוי אגר נטר ליה) כיון דלקמיה שויא טפי מתחזי כי אגר נטר ליה. ושמואל שרי, כיון דהוי ביה תיוהא [פעמים שיש קלקול בכרם, כגון ברד או גשמים או קרח ומפסיד הכל, ומקבל עליו כל ספיקי הפסד לא מיחזי כאגר נטר ליה, תיוהא נראה בעיני דבר חדשה, כמו קדושין (מ:) תוהא על הראשונות] לא מיחזי כי אגר נטר ליה.

אמר רב שימי בר חייא ומודי רב בתורי (מקום שבוצרין כרמים בשוורים בעגלה ומוליכין את העגלה בין שורות הכרמים, ומתקלקלין רגלי השוורים בקלחי שרשים שבקרקע, והפסדן רב) דנפיש פסידייהו (**כתבו התוס'** ר"ח גרים בתוורי ופי' שמוכר עגלים קטנים ולדות עדרו אשר יולדו לו בשנה זאת, ומודה רב בהו דשרי, שרגילות הרבה שמפילות והוה הקלקול יותר מתיוהא של פרדס). **פסק השו"ע** אסור לקנות פרי הפרדס קודם שיגמר ויתבשל, מפני שזה שמוכר עתה בעשר הוא פרי ששוה עשרים כשיגמר, נמצאת התוספת בשביל ההקפה (**ביאר באר הגולה** ל' הרמב"ם, ופסק כרב דידוע דהלכה כרב באיסורי) (**הגה** ולא דמי לדלועין דלעיל דשרי, דאין דרך למכור פירות פרדס כך). אבל מותר לקנות עגל בזול, ולהניחו ביד המוכר עד שיגדל, שאם ימות או יכחיש הוא ברשות לוקח, והמיתה דבר מצוי תמיד (**ביאר באר הגולה** כפירוש התוספות בשם ר"ת). יו"ד (קעג,י).

אמר להו שמואל להנהו דשבשי שבשא [**פירש רש"י** בעלי בתים המלוים תבואה לאריסים לזרע, ומשלמין להם לגורן תבואה חדשה. **התוס' הביאו** את פירוש רש"י והקשו עליו דלא אשכחן בשום דוכתא שקורין זה שיבשי, ושיבשי היינו זמורות שמתרגם 'שלשה שריגים' תלת שיבשין, וכן בברכות (ה:) דלא יהיב מר שיבשא לאריסא. **ור"ח פירש** שנותנין מעות לבעל הזמורות בכך וכך המשוי והם שוים יותר בשעת שזומר הכרמים וליכא תיוהא בזמורות כמו בפירי, ולכך מצריך שמואל להפוכי בארעא] הפוכו בארעא, כי היכי דקני לכו גופא דארעא (בחריש ובקציר מעט על ידי זה נרמין בעלי הבתים כמלוים לעצמם). ואי לא הויא לכו כהלואה (סאה בסאה) ואסור. **פסק השו"ע** המקדים מעות לבעל הכרם על השריגים ועל הזמורות לכשיכרתו, שהם ביוקר והוא קונה אותם בזול עד שיבשו ויכרתו, אסור, אלא אם כן הפך בהם כשהם מחוברים, שנמצא כקונה אילן לזמורותיו (**ביאר באר הגולה** כפי' התו' בשם ר"ח) יו"ד (קעג,יא).

אמר להו רבא להנהו דמנטרי באגי (שומרי הקמות עד הקציר) פוקו הפוכו בבי דרי (סייעו את בני הבקעה בדישת התבואה בגורן בהולכה ובהבאה סיועא פורתא, לפי שבשביל שאתם ממתינים שכרכם עד גמר מירוח הגורן הם נותנים לכם מתנה יותר על שכרכם, לפיכך סייעו אותם כדי שתהא פעולתכם מושכת עד כלות הגורן, ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ואין כאן המתנה, ואם יוסיפו לכם אין זה שכר המתנת שכרכם אלא אוזולי מוזלי לגבייכו) כי היכי דלא תשתלם שכירות דידכו עד ההיא שעתא, דשכירות אינה משתלמת אלא בסוף, וההיא שעתא אוזולי דקא מוזלי גבייכו. **פסק השו"ע** שומרי השדות שבעלי השדות חייבים ליתן להם שכירותם מיד אחר הקציר, אסור להוסיף להם בשכר כדי שימתינו אחר דישה ומירוח (פירוש טהרת התבואה מן הקש ועשותה כרים שוין פני הכרי בלוח) אלא אם כן יסייע לדוש ולהבר יו"ד (קעג,יב).

אמרו ליה רבנן לרבא קא אכיל מר רבית דכולי עלמא (החוכרים שדותיהם לאריסים) שקלי ארבעה (כורין בחכירות השדה) ומסלקי לאריסא בניסן (כופין אותם לקצור תבואתו ולהסתלק ממנה בניסן) מר נטר להו עד אייר, ושקיל שיתא (וקא סלקא דעתך משום המתנת החכירות קא מוספי) אמר להו אתון קא עבדיתון שלא כדין (שאתם מסלקין אותו בניסן, ועדיין לא נתמלאת התבואה בקשיה, ומפסידין אותן הרבה, ו...) ארעא לארים משתעבד (עד שתתבשל התבואה כל צרכה, הלכך שלא כדין היא כפייתכם) אי אתון מסלקיתו להו בניסן מפסידתו להו בכמה, אנא נטרנא להו עד אייר ומרווחנא להו בכמה (ושכר שדי אני נוטל, שלכך אני מפריז על חכירתה, ואינו בשכר המתנת ארבעה כורין). **פסק הרמב"ם** אריסין שהיו בעלי השדות מסלקין אותן מן השדה בניסן ונותנין להם האריסין בכל זרע חומר ארבע סאין והניח זה אריסין בתוך שדהו עד אייר ונטל מהן שש סאין הרי זה מותר ואין שם רבית מלוה ולוה (ח,ח).

[**דף עג ע"ב**] רב מרי בר רחל [בת שמואל הוה, ונשבית, ונשאה נכרי ונתגייר, ושמיה איסור גיורא, ורב מרי הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, ומחמת כבודו תלאוהו על שם אמו **כתבו התוס'** בימי רבא היה כדמשמע הכא ובב"ב (קמט.) והיה בנו של איסור גיורא. ועוד מצינו רב מרי בר רחל בנו של רבה כדאמרינן בשבת (קנד.) רבה אבוה דרב מרי בר רחל] משכן ליה ההוא נכרי ביתא (רב מרי הלוה מעות לזה הנכרי, והלה נתן לו את ביתו כמשכון, ורב מרי לר בבית על שישלם לו הנכרי את חובו) הדר (נכרי) זבנה לרבא. נטר תריסר ירחי שתא (המתין רב מרי שנה שלימה) שקל אגר ביתא [משנה הבאה **הקשו התוס' פי' רש"י** אם מדובר בשכר שנה הבאה מדוע לא המתין עד סוף השנה, דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף **ושמא** היה מנהגם ליתן השכירות בסוף כל חדש (**ביאר המהר"ם** ולפי"ז לריך לומר לשון בתחלת השנה ממש הביא את השכירות לרבא אלא אחר כלות חלק אחד בתוך השנה השניה שקיל שכירות של חלק אחד ולא של כל השנה כולה לו י"ל שהיה מנהגם אם היה נותן השכירות בכל חלק וחלק היה לריך ליתן י"ב סלעים ואם היה נותנו כולו בהתחלת השנה לא היה נותן כי אם עשרה סלעים לכך הביא רב מרי בהתחלת השנה כל השכירות כולו כדי שלא יהא לריך ליתן כי אם עשרה סלעים) וכן משמע במתניתין לעיל (סה.)

גבי מרבים על השכר **אי נמי** נטר שתא היינו שכירות של שנה שניה. **ומיהו קשה** למה לא ניכה לו מחובו (**ביאור המהר"ם** נראה מדברי התוס' דסבירא להו דעליין לא נתן רבא להנכרי הכסף דמי פרעון הבית לכך הקשו למה לא ניכה רב מרי שכירות הבית לרבא מחובו ורבא היה לו לנכות להנכרי מדמי הפרעון) **ושמא** בטוח היה מן הנכרי שיפרע לו או להראות שהוא נותן לו שכר שלא יהיה נראה כיושב בשכר הלואה. **וא"ת** מכח דינא דבר מצרא היה לו לרב מרי להוציא מיד רבא כדאמרינן לעיל (סח.) מאי משכנתא דשכונא גביה. **והא** דאמרינן לקמן (קח:) דזבן מן הנכרי לית ביה משום דינא דבר מצרא היינו משום דמצי אמר ליה 'אריא אברחי ממצרך' אבל הכא רב מרי שלא היה לו בית אצל בית הנכרי לא שייך האי טעמא ואדרבה הפסיד שכל זמן שלא קנאו רבא היה דר בו רב מרי בשביל רבית. **וי"ל** דרב מרי לא היה רוצה לקנותו) **ואמטי ליה לרבא, אמר ליה האי דלא אמטאי (הבאתי) למר אגר ביתא עד האידנא דסתם משכנתא שתא [ביארו התוס'** ולא הוה מצי נכרי לסלוקי וחשוב כמכר אצלו כל אותה שנה כמו לעיל (סז:) באתרא דלא מסלקי, והשתא נישקול מר אגר ביתא דחשיב כאילו הוה הבית ממושכן לו מרבא שאם היה בא רבא להחזיק בבית היה מונעו רב מרי אם היה רוצה עד שיפרע לו מעותיו הלכך הוה חשיב רבא כלוה ואסור רב מרי לדור בו בחנם ורבא השיבו דלא עדיף מגברא דאתי מיניה] **אי בעי נכרי לסלקי לא הוה מצי מסלק לי, השתא לשקול מר אגר ביתא (כתבו התוס'** משמע דיכול אדם למכור מה שהשכיר ביד אחרים וכן משמע בערכין (כא.) דאם הקדיש המשכיר את הבית אין השוכר רשאי לדור בו יותר ואם דר בו מעל. **וקשה** דאמרינן בכתובות (נט:) ובנדרים (פו.) בית שמשכנתי לך לכשאפדנו ממך תיקדוש קדשה משמע שכל זמן שהיא ממושכנת אינו יכול להקדיש. **וי"ל** דמה שיתר על החוב יכול להקדיש ולמכור, אבל גובה תחילה חובו כיון דהבית משועבד כדי שיעור החוב, וזה אינו יכול למכור, ומה שאין יכול לדור בו לאחר ההקדש לפי שחלק ההקדש מעורב בו, וכשמשתמש בבית נהנה גם מחלק ההקדש, ולכן הדין הוא שימכור הבית, ויקח זה השוכר מתוך התשלום השכר שנתן והשאר להקדש). **אמר ליה אי הוה ידענא דהוה ממושכן ליה למר לא הוה זביננא ליה. השתא כדיניהם עבדינן לך, כל אימת דלא מסלקי בזוזי לא שקיל אגר ביתא, אנא נמי לא שקילנא מינך אגר ביתא עד דמסלקנא לך בזוזי (עד שאכוף את הנכרי לשלם לך מעותיך, ואין זו רבית, דהא רבא לא מיחייב מידי, אלא נכרי). פסק השי"ע** עובד כוכבים שמשכן חצרו לישראל, וחזר העובד כוכבים ומכרה לישראל אחר, אין הממושכן חייב להעלות שכר לישראל מעת שקנה הישראל, אלא דר בחצר בלא שכר עד שיחזיר לו העובד כוכבים את המעות שיש לו על חצר זו, שהרי הוא ברשות הממושכן בדיניהם עד שיתן מעותיו ויסתלק יו"ד (קעב,ה).

אמר ליה רבא מברניש לרב אשי חזי מר רבנן דקא אכלי רביתא, דיהבי זוזי אחמרא בתשרי ומבחרי (בוחריס) **לה בטבת [נוטלין יין טוב, ואי הוו שקלי ליה מתשרי דלמא הוי מחמיץ, ואשתכח דמשום דאקדימו מעות בתשרי ועדיין לא יצא השער קיבל עליו המוכר אחריות, ולא דמי להוא דלעיל** (עב:) **דיש לו חטין, לפי שהיין רגיל להחמיץ, ושמא כולו החמיץ]. אמר ליה אינהו נמי, אחמרא קא יהבי, אחלא לא קא יהבי. מעיקרא (משעה שלקחו) דחמרא חמרא, דחלא חלא (קלקולו בתוכו הוא, אלא שאינו ניכר, ויין המקולקל לא לקח הימנו) ההיא שעתא** (בטבת) **הוא דקמבחרי** (את היין שקנו מתחילה, ומה שלבסוף נתבלל כמקולקל את זה לא קנו מעולם). **פסק השי"ע** מותר להקדים מעות על יין בשעת הבציר על מנת שיתן לו יין טוב בניסן... יו"ד (קעג,יג).

רבינא הוה יהיב זוזי לבני אקרא דשנוותא [שנוותא שם הנהר, אקרא (לעז"י רש"י מחוז, איזור) **יושבים על שפת אותו נהר, ויהיב להו רבינא זוזי לפני הבציר לתת לו היין בשעת הבציר כשער היוצא] ושפכי ליה טפי כופיתא [מדעתם, שלא בתנאי כתבו התוס'** אין זה רבית מאוחרת שלא היו מזכירים שנותנין בשביל מעותיו שהיו בטלין אצלם כדפירש רש"י. **ולא דמי** להלוהו ודר בחצירו שצריך להעלות לו שכר (סד:) בכדי שלא יראה כריבית, אע"פ שאינו אומר שיהא דר בשביל בטול מעותיו דשאני התם שעדיין חייב לו, ולכן זה נראה כריבית, אך כאן כבר הסתיים המקח]. **אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה מי שרי, אמר ליה אין, אחולי הוא דקא מחלי גבך (הואיל ולא פסקת עמהם, ומדעתם נותנים לך, ואין מזכירים לומר בשכר מעותיך שהיו בטילות אצלנו מתנה בעלמא היא). אמר ליה הא ארעא לאו דידהו היא (אלא שהיו**

עשירים, ורואין בני אדם שהניחו שדותיהם וברחו, ואין נותנים מס הקרקע למלך והם נוטלים השדות והכרמים, ופורעין מס למלך, ושמא היין שאני לוקח מהם גזל הוא בידי, דקרקע אינה נגזלת, והרי היא של בעלים, ופירות גזל) אמר ליה ארעא לטסקא (מס של קרקע) משעבדא, ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא. **פסק הש"ע** אפילו אם הלוה נותן לו יותר, מדעתו, בשעת הפרעון, שלא התנה עמו, ואינו אומר שנותנו לו יותר בשביל רבית, אסור. (**הגה** ומיהו אם לא היו המעות בידו דרך הלואה, רק דרך מכר, מותר בכה"ג) יו"ד (קס,ד). **הרא"ש** אחר שהביא את דברי הגמ' כאן כתב 'ולבי מהסס להתיר הדבר, דמלישנא דמתניתין (עה:) משמע הא דלא אסיר רבית מאוחרת אלא בדאמר ליה בשביל מעותיך שהיו בטלות אצלי היינו היכא ששלח לו אחר שהחזיר לו מעותיו, אבל אם בשעת פרעון נותן לו יותר מתחזי כרבית אפילו בסתם' עכ"ל. **ותלמידי הרשב"א כתבו** דלא דמי למאי דמשמע דהיכא דבשעת פרעון נותן לו יותר אפילו בסתם מתחזי כרבית דהני מילי בהלואה אבל הכא דמכר הוא כל שלא הזכיר לו בשכר מעותיו שרי דאוזולי הוא דמוזלי גביה.

אמר ליה רב פפא לרבא חזי מר הני רבנן דיהבי זוזי אכרגא דאינשי (כסף גולגלתא, שהיו כל היהודים, כל אחד נותן כסף גולגלתו למלך רבנן אלו משלמים המס עבור יהודים אלו שאין בידם לפרוע) ומשעבדי בהו טפי (מתוך שהם פורעים את המס בעבורם, מתוך כך הם קונים אותם כעבדים, ומשתעבדים בהם הרבה **כתבו התוס'** אית ספרים דלא גרסי טפי, שלבסוף היו מחזירים להם מעות הכרגא שנותנין בעבורם וכל מה שהיו משעבדין בהן היה בשכר הלואה) אמר ליה השתא איכו שכיבא לא אמרי לכו הא מילתא, הכי אמר רב ששת מוהרקייהו (חותם עבדות שלהם) דהני בטפסא (בארגז של מלך מונח, והרי כולם עבדים לו, דדינא דמלכותא דינא) דמלכא מנח, ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא לשתעביד למאן דיהיב כרגא. **פסק הש"ע** וכן מלך שגזר שכל מי שיתן מס הקצוב על האיש ישתעבד בזה שלא נתן, ובא ישראל ונתן המס שעל ישראל זה העני, הרי זה עובד בו יותר מדאי, שדין המלך דין, אבל אינו עובד בו כעבד... חו"מ (שסט,יא). **מ"ש הש"ע** 'אבל אינו

עובד בו כעבד' **ביאר הב"י** דכ"כ הרמב"ם. **ונראה שטעמו** משום דקיימא לן דהא דאסור להעביד את עבד עברי בדברים שהם מיוחדין לעשות העבדים.

רב סעורם אחוה דרבא הוה תקיף (כופה) אינשי דלא מעלו, ומעייל להו בגוהרקא [עגלה מוכנת למרכבת אדם לעז"י רש"י מרכבה] דרבא. אמר ליה רבא שפיר קא עבדת, דתנינא ראית שאינו נוהג כשורה, מנין שאתה רשאי להשתעבד בו תלמוד לומר לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם (נמי תעבודו). יכול אפילו נוהג כשורה תלמוד לומר וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו... **פסק הש"ע** אנשים שאינם נוהגים כשורה, מותר לרדותן בחזקה ולהשתעבד בהם יו"ד (רסז,טו).

אמר רב חמא האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למיזבן ליה חמרא (לקנות לו יין בזמן הבציר, ומשלם לו יין לפי דמים קלים שקונין אותו) ופשע ולא זבין ליה משלם ליה כדקא אזיל אפרוותא דזולשפט (שם המקום שהיין נלקח ונמכר לשם, לרוב הלוקחין יין בימות הבציר **כתב הרא"ש** מיירי כשהתנה עמו שאם לא יקנה שימציא לו יין משלו. דאי לאו הכי הא קי"ל המבטל כיסו של חבירו אין לו עליו אלא תרעומת. **כתבו התוס'** הכא משמע שהיה שם מקום הזול ובב"ב (צח.) משמע שהיו מוליכין שם היינות כדי למוכרן ביוקר **וי"ל** שהיתה עומדת בין מדינה שהיה שם יין לרוב ובין מדינה שלא היה נמצא שם יין והיו מביאים שם ממקום הזול ובאים ממקום היוקר שם לקנות).

אמר אמימר אמריתא לשמעתא קמיה **דרב זביד מנהרדעא**. אמר כי קאמר רב חמא (שחייב השליח לשלם) הני מילי ביין סתם, אבל ביין זה לא, מי יימר דמזבני ליה ניהליה (נמצא שאין זה כרוך שגרם השליח הפסד לבעל המעות, ופטור משלם). **רב אשי אמר** אפילו יין סתם נמי לא, מאי טעמא, אסמכתא היא (אפילו הבטיחו, ואמר אם איני קונה לך אפרע משלי, אין זו אלא אסמכתא, הואיל ולא קנו מידו) ואסמכתא לא קניא.

ולרב אשי מאי שנא מהא דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא [גבי מקבל שדה מחבירו למחצה, והובירה, שלא חרשה ולא

זרעה שמין אותה כמה היתה ראויה לעשות ונותן לו, שכך כתב לו מתחילה אם אוביר... בב"מ (קד.) אלמא, כיון דאפסדיה בהכי ולא סמך, לאו אסמכתא היא, שאינו מקבל עליו אלא כדי הפסד שהפסידו (כ"ל שאם היה שמקבל עליו שיפסיד יותר מכדי הפסדו הוי אסמכתא, אבל עתה שקיבל רק כדי הפסדו אין בזה אסמכתא)?

התם (ב'אם אוביר') **בידו** (לכן לא הוי אסמכתא) **[דף עד ע"א]** הכא (בשליח לקנות יין) **לאו בידו** [שמא לא ימכרוהו לו (ולכן הוי אסמכתא) **הקשו התוס'**, **תימה** במאי הוי טפי בידו התם מהכא, דאי מיירי התם שיש בידו תבואה לזרוע, הכא נמי אם יש לו יין הוי בידו, ואי חשיב התם משום דיש בידו לקנות, הכא נמי בידו לקנות. **ויש לומר** דהכא אין בידו כשער הזול, שהרי המשלח ביקש שיקנה לו יין בזול, דשער הזול דזולשפט לא משיך כולי האי, דשמא כשיבא לקנות לא ימצא באותו שער, אבל ב'אם אוביר' בידו לקנות חטין שאם לא ימצא בזול יקנה ביוקר, ולא שייך שיפסיד את השדה כי מצא רק חיטין ביוקר. **עוד כתבו התוס'** מכאן מקשה ר"ת על פירוש רש"י בסנהדרין (כד:) גבי משחק בקוביא דקאמר התם (אליבא דרב ששת) דלאו אסמכתא היא **ופירש רש"י שם** משום דהיכי דמי אסמכתא כגון אם אוביר ולא אעביד אשלם אלפי זוזי (קד:) וכגון משליש שטרו דגט פשוט (ב"ב קסח.) דסמיך על דבר כסבור כל זה בידו לעשות, ומרישא כי מתני אדעתא דלא יהיב, לאסמכתא קא מתני, דטועה שלא יבא לידי כך, אבל משחק בקוביא לא סמיך אמידי דלא ידע אי נצח אי לא נצח ואפ"ה מתני, שמע מינה מספיקא גמיר ומקני. **והכא** משמע איפכא דהיכא דלאו בידו הוי טפי אסמכתא. **ונראה לר"ת** דהתם בקוביא משום הכי לא הוי אסמכתא דאגב דבעי למיקני גמר ומקני (כיון שכל אחד רוצה להרויח, הוא גם גומר בלבו להקנות לשני, משמע"כ באופן שרק לא אחד מרויח). **וקשה לפירושו** דלעיל (מה:) חשיב אסמכתא לההיא דאם אני חוזר בי ערבוני מחול לך ולא אמרינן שם האי סברא 'מגו דבעי למיקני גמר ומקניה'. ועוד דא"כ היכי מדמה בסנהדרין (כה.) דין משחק בקוביא לדין שיושבים שניים ואדם אחד עובר לפניהם, ודנו ביניהם, אחד מהם אומר שזה שעבר נזיר, ואם צודקים דבריו גם הוא נזיר, והשני אומר שאינו נזיר, ואם צודקים דבריו הוא נזיר, שניהם אינם נזירים, למרות שהתקיימו דברי אחד מהם, וזאת משום שאמר דבריו על הספק, ומוכיחה הגמ' מדין זה שגם משחק בקוביא הוי אסמכתא. **והנה לדברי ר"ת** אין הוכחה, שהרי במקרה של הנזיר לא שייך הטעם שאגב שרוצה לקנות מקנה לחברו. **ור"ת בעצמו חזר בו** והגיה בספר הישר גבי עובדא דשנים שהמרו זה את זה בשבת (לא.) שיש לגרום 'שהקנו זה לזה' דרק מחמת כן חל הקניין, היינו שאם לא עשו קניין יכולים לחזור בהם, אף ששניהם רוצים לקנות, וכל אחד רוצה להקנות לחבירו, בשביל שיקנה הוא. **ואע"ג** דיש מקומות דקנו בלא קנין בדברים בעלמא כגון בסנהדרין (כד.) נאמן עלי אבא... דבאתן לך מחלוקת וכן (שם) דור לי בחיי ראשך דאין יכול לחזור בו **התם** דין הוא שיועיל כיון שיש להם תביעה זה על זה והם קבלו עליהם כך את הדין, ולא דומה לאופן שאין לו שום תביעה. **והתם** בסנהדרין (כה.) גבי מפריחי יונים **משמע כפי' רש"י** דקאמר וצריכא דאי קאמר בתולה בדעת עצמו התם דקאמר קים לי בנפשאי דידענא טפי ולהכי הוי אסמכתא משמע היכא דבידו להרויח הויא טפי אסמכתא, **ומהך דשמעתין** נראה לי דלא דמי, **דהכא** הויא בידו ולא בידו דאע"ג דמצוי הוא לקנות מכל מקום כיון דתלוי באחרים דאם לא ירצו למכור ממי יקנה הלכך לא גמר ומקני, **אבל התם** דאין בידו כלל גמר ומקני, **וכשהיה בידו מכל וכל** כגון אם אוביר ולא אעביד אי גזים לא גמר ומקני כגון דאמר אשלם אלפא זוזי כדלקמן (קד:), אבל אשלם במיטבא דלא גזים גמר ומקני. **ועוד פר"ת** דוקא כי ההיא דאם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והיא דפירקין לעיל (סה:) דאם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים והיא דמשליש חשיב אסמכתא כיון דגזים שאין מתכוין אלא להסמיך חברו על דבריו שיאמינהו, אבל משחק בקוביא אדעתא דהכי קא עבדי שירויחו זה או זה, ובתוס' סנהדרין (כד:) האריך בפסק משחק בקוביא]. **פסק השו"ע** וכן תנאים שמתנים בני אדם ביניהם, אע"פ שהם בעדים ובשטר, אם יהיה כך או אם תעשה כך אתן לך מנה או אקנה לך בית זה ואם לא יהיה או לא תעשה לא אקנה ולא אתן לך, אע"פ שעשה או שהיה הדבר, לא קנה, שכל האומר אם יהיה אם לא יהיה, לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדיין סומכת שמא יהיה או שמא לא יהיה. (**הגה** ויש אומרים דג' חלוקין בדיני אסמכתא, [1]דכל מה שאין בידו ותלוי ביד אחרים, כגון שא"ל קנה לי יין ממקום פלוני ואם לא תקנה תחייב לי בכך וכך, דזה אינו תלוי בו דדילמא לא ירצו למכור לו, הוי אסמכתא בכל ענין ולא קני, [2]ומה שיש בידו לעשות אם לא גזים, כגון שאמר אם אוביר ולא אעבוד אשלם במיטב, לא הוי אסמכתא, וקניא. אבל אי גזים ואמר אם לא אעבוד אשלם אלפא זוזי, הוה אסמכתא ולא קניא לפיכך כשמוכר מקנה ללוקח על תנאי אם תעשה לי כך תקנה, הוי אסמכתא, כיון שקיום התנאי אינו תלוי ביד המוכר רק ביד הלוקח. [3]אבל אם אין בידו לגמרי, ולא ביד

אחרים, כגון המשחק בקוביא וכיוצא בו, שאינו יודע אם ינצח או לא ואפילו הכי התנה, ודאי גמר ומקני מספק... י"א הא דמשחק בקוביא לא הוי אסמכתא, הוא מטעם דמאחר ששניהם מתנין זה כנגד זה וכל אחד יוכל להפסיד, אגב דבעי למקני גמר ומקני... חו"מ (רז,יג). **לשון הש"ע** היא לשון הרמב"ם. **וכתב הכס"מ, כתב הטור** הרמב"ם לא חילק בין היכא שהוא בידו אם לאו וזה תימה דבגמרא מחלק בזה **י"ל** דהרמב"ם מפרש כפירוש רבינו האיי שכתבו הר"ן ותלמידי הרשב"א דכי אמרינן בגמרא התם בידו הכא לאו בידו לאו למימרא דמידי דלאו בידו הוי אסמכתא ומידי דבידו לא הוי אסמכתא דאדרבה פ' זה בורר משמע שכל שבידו הוי אסמכתא טפי הילכך הא מתני' דאם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא אסמכתא נמי היא ולאו מדינא מהני אלא מתקנתא דכיון דהאי גברא סמך עליה קנסוה לחיובי כנגד הפסדו של זה וכי אקשינן מאי שנא מהא דתנן אם אוביר וכו' היינו לומר דכי היכי דהתם תקנו רבנן שישלם כנגד הפסדו של חבירו כיון שהיה סומך עליו ה"נ הוה להו לתקוני דלישלם ומשני התם כיון דבידו ולא עבד קנסוהו רבנן אבל הכא כיון דלאו בידו לא חזו רבנן למקנסיה עכ"ל. ומאחר שרבינו היה מפרש כן לא שנא דבר שהוא בידו ל"ש דבר שאינו בידו ל"ש גזים ל"ש לא גזים הוי אסמכתא ולא קנה אלא דכל היכא דבידו ולא גזים קנסוהו רבנן. ולפיכך בפרק זה שבו נתבארו דיני אסמכתא לא חילק בין אם הוי בידו ללא הוי בידו ובין גזים ללא גזים דבכולהו הוי אסמכתא וע"ע שהרחיב מבאר לת לעת הרמב"ם.

אמר רבא הני בי תלתא דיהבי זוזי לחד למזבן להו מידי, וזבן לחד מינייהו זבן לכולהו. ולא אמרן אלא דלא צר וחתים (מעות) איניש איניש לחודיה, אבל צר וחתים איניש איניש לחודיה למאן דזבן זבן, ולמאן דלא זבן לא זבן. **פסק הש"ע** שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות להם מקח, אם היו המעות מעורבים וקנה במקצת הדמים, אף על פי שהיתה כונת השליח שזה שקנה לאחד מהם, הרי המקח של כולם וחולקים אותו לפי מעותיהם. (**הגה** מיהו אם פירש בהדיא שקנה לאחד מהן, הרי חזר משליחות האחרים וזכה זה שקנה לו). היו מעות של כל אחד מהם צרורים וחתומים, אע"פ שהיה בלב השליח הזה שיקנה המקח לכולם, לא קנה אלא זה שקנה המקח במעותיו, בלבד. חו"מ (קפד,א).

עד.

אמר רב פפי משמיה דרבא האי סיטומתא (חותם שרושמין החנונים על החביות של יין, שלוקחין הרבה ביחד ומניחין אותו באוצר הבעלים, ומוליכין אותן אחת אחת למכור לחנות, ורושמין אותם לדעת שכל הרשומות נמכרות) קניא. למאי הלכתא? **רב חביבא אמר** למקניא ממש (שרגילין לרשום, על מנת שבדבר זה תהא קנויה לו כאלו משך קני) **רבנן אמרי** לקבולי עליה מי שפרע. והלכתא לקבולי עליה מי שפרע. ובאתרא דנהיגו למקני ממש קנו. **פסק הש"ע** מכר לו בדברים בלבד, ופסקו הדמים, ורשם הלוקח רושם על המקח כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא שלו, אע"פ שלא נתן לו מהדמים כלום, כל החוזר בו אחר שרשם מקבל מי שפרע. ואם מנהג המדינה הוא שיקנה הרושם קנין גמור, נקנה המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו, וחייב זה ליתן הדמים. והוא שרשם בפני המוכר, או שאמר ליה המוכר רשום מקחך (רמב"ם). חו"מ (רא,א).

'היה הוא תחלה לקוצרים' **אמר רב** מחוסר שתים (שתי מלאכות) פוסק (עמו, ואע"פ שלא יצא השער, דהא יש לו. אבל מחוסר...) שלש אינו פוסק (כאין לו דמי). **ושמואל אמר** בידי אדם (אם מלאכות שהדבר מחוסר בידי אדם) אפילו מאה פוסק, בידי שמים אפילו אחת אינו פוסק (דמי יימר דאתיא ויהא בידו להשלים, הלכך כאין לו הוא).

תנן פוסק עמו על הגדיש, והא מחוסר משדא בחמה (שטוח העומרין בחמה) למיבש ולמידש, ומידרא (לזרוק המוץ לאחר הדישה ברחת ברוח)? כגון דשדא בחמה ויבש (דאכתי גדיש קרי ליה). ולשמואל, דאמר בידי שמים אפילו אחת אינו פוסק, והא מחוסר מידרא דבידי שמים היא (שצריך רוח שאינה מצויה)? אפשר בנפוותא (נפה, כברה).

ועל העביט של ענבים (כולהו לאותבינהו לרב ושמואל נקיט לה ואזיל). והא מחוסר מכמר (הוחמם) ועיולי לבי מעצרתא למידש ולמנגד

(למשוך היין אל הבור שלפני הגת)? כדתני רבי חייא (לקמן) על הכומר של זיתים [דתנן במתניתין (ב"מ עב:) מעטן תנא ליה איהו במתניתין בלשון כומר לומר שכבר נתחממו **כתבו התוס'**, **וא"ת** אמאי לא אמר רבי חייא מילתיה ארישא דעביט של ענבים **ויש לומר** דאין רגילות למכמר ענבים כמו זיתים. **וא"ת** לשמואל דאמר בידי אדם אפילו מאה פוסק למה לי על כומר **ויש לומר** דכימור הזיתים מקרי בידי שמים] הכא נמי על הכומר של ענבים. והא מחוסרי תלת? באתרא דההוא דזבין הוא דנגיד.

'ועל המעטן של זיתים' והא מחוסר מכמר ועיולי לבי דפי (בית הבד של שמן) למידש ולמנגד? תני רבי חייא על כומר של זיתים. הא איכא תלת? באתרא דההוא דזבין ההוא מנגיד.

'ועל הביצים של יוצר' אמאי, והא מחוסר לפופי [(לעז"י רש"י) לעצב ולישר עצמות לשון מלפפין הוולד (שבת קכט:) שמגלגלו לפי מדתו, אם גדולות אם קטנות, ועושה להן בית קיבול] ויבושי, עיולי לאתונא למישרף (לצרפו בכבשן) ולמיפק (להוליאן מהכבשן)? כגון דמלפפה ויבישו (ואכתי ביצים קרי להו, לשון ביצה שהעפר מגובלת עם המים). והא איכא תלת? באתרא דההוא דזבין הוא דמפיק.

'ועל הסיד משישקענו בכבשן' והא מחוסר מקלה, ואפוקי, ומידק (לאחר שנשרפו האבנים הרי הן חתיכות שרופות, ומוציאין אותן מן הכבשן, ונותנין בהן מעט מים, וצוברין אותן ונידוכות מאליהן כקמח טחון)? באתרא דההוא דזבין ההוא דייק. ולשמואל, דאמר בידי אדם אפילו מאה פוסק, למה לי משישקענו בכבשן? אימא משראוי לשקעו בכבשן (משהכין והזמין את האבנים ואת העצים והכל בידו, ואין חסר אלא מלאכת השריפה). **פסק הש"ע** אם היה למוכר מאותו המין, אעפ"י שעדיין לא נגמרה מלאכתו, מותר לפסוק עליו עד כדי השיעור שיש לו, אע"פ שעדיין לא יצא השער. והוא שלא יהא מחוסר אלא מלאכה אחת או שתים, אבל אם מחוסר שלשה מלאכות, אסור יו"ד

עד. – עד:

(קעה,ד). **פסקו ג' עמודי ההוראה** כרב, דהלכתא כוותיה באיסורי.

'ועל הביצים של יוצר'. תנו רבנן אין פוסקים על הביצים של יוצר עד שיעשו, דברי רבי מאיר. אמר רבי יוסי במה דברים אמורים (שצריך שיהא מוכן בידו) בעפר לבן (שאינו מצוי, וכשהיו מכניסין אותו אין מכניסין אותו אלא מגובל ועשוי ביצים) אבל בעפר שחור (שהוא מצוי במקומו אין צריך שיהא בידו) כגון כפר חנניא וחברותיה, כפר שיחין וחברותיה פוסקין, אע"פ שאין לזה יש לזה (**כתבו התוס'** לא מיירי בעפרא דהא מחוסר שלש הוא ואינו פוסק, אלא בביצים איירי, ומדנקט האי לישנא ד'אע"פ שאין לזה יש לזה' כדנקט גבי פוסקין על שער שבשוק משמע שיש שער שבשוק לביצים, וקמ"ל דאע"פ שאין שער לקדירות שבשוק כיון שיש שער לביצים חשיב כאילו יש לו ביצים לפסוק לקדירות כשער מוכרי קדירות בזול שהביצים לענין קדירות כעין לקוטות למוכרי תבואה **אי נמי** אפילו אין שער יכול להיות דחשיב כיש לו לפי שדרך יוצרים דיזפי מהדדי שיש הרבה מהם).

אמימר יהיב זוזי מכי מעיילי עפרא (משהכנים המוכר וצבר עפר בביתו, ועפר שחור היה). כמאן, אי כרבי מאיר האמר עד שיעשו, אי כרבי יוסי האמר אע"פ שאין לזה יש לזה? לעולם כרבי יוסי, ובאתריה דאמימר עשיק עפרא (יקר ואינו מצוי). אי דמעיילי עפרא סמכא דעתיה (דכל אחד, והחוזר יקבל מי שפרע) ויהיב להו זוזי, ואי לא, לא סמכא דעתיה (דלמא לא משכח עפרא, וליכא מי שפרע שהוא עצמו לא נסמך עליו, אלא נתן על הספק).

'ופוסק עמו על הזבל כל ימות השנה' חכמים (במשנה לאיתא 'וחכמים מתירים') היינו ת"ק? אמר רבא **[דף עד ע"ב]** ימות הגשמים איכא בינייהו (ת"ק כל ימות השנה קאמר, ופליג עליה רבי יוסי ואומר לא שנא ימות החמה ולא שנא ימות הגשמים, עד שיהא לו למוכר זבל באשפות, וחכמים מתירין, אע"פ שאין לו יש לאחרים אם ימות החמה הן, שהכל יש להן זבל, שכבר נרקב ונישוף בימות הגשמים ונעשה זבל, אבל בימות הגשמים לא).

עד:

'ופוסק עמו כשער הגבוה' (אכולה מתניתין קאי, שצריך לפסוק עמו שאם יוזלו ויפחתו דמי השער, ויגבה שער הפירות שיתנו יותר בסלע, שיתן לו כשער הזול, ואם לא פסק כן יקבל על כרחו כשער שפסק) ההוא גברא דיהיב זוזי לנדוניא דבי חמוה (ופסק עם מוכרי נדוניא תכשיטי הבנות, ונתן להם מעות להיות מוכנים ליום פלוני, ועשאו חמיו שליח לפסוק) לסוף זל נדוניא (ורצה לחזור, שאין חמיו רצה לקבלה בדמים הללו). אתו לקמיה דרב פפא. אמר ליה אי פסקת עמו כשער הגבוה שקיל כהשתא, ואי לא שקיל כי מעיקרא. אמרו ליה רבנן לרב פפא ואי לא פסק שקיל כמעיקרא, מעות נינהו, ומעות לא קנו? אמר להו אנא נמי לקבולי עליה מי שפרע קא אמינא. אי פסק כשער הגבוה מוכר קא הדר ביה (כשאינו מקיים תנאו ליתן כשער הזול) מקבל עליה מוכר מי שפרע, אי לא פסק לוקח קא הדר ביה, מקבל עליה לוקח מי שפרע.

אמר ליה רבינא לרב פפא וממאי דרבנן היא דפליגי עליה דרבי שמעון, דאמרי מעות לא קנו (ויכוליס הלוקח והמוכר לחזור בהס, ומקבל עליו החוזר קללת מי שפרע) ואפילו הכי (סובלת משנתנו שלס הוזל השער ביניהייס) אי פסק כשער הגבוה שקיל כדהשתא, אי לא פסק, שקיל כדמעיקרא (לו יקבל מי שפרע) דלמא (מתניתין דאצרכא לפרושי) רבי שמעון היא, דאמר מעות קונות (וגבי מוכר הוא דתקון רבנן חזרה כי לא משיך מיניה, ומקבל מי שפרע, אבל לוקח לא מצי הדר ביה מכי יהיב זוזי כי לא נשתנה השער, ומשום הכי כי נשתנה השער נמי, הואיל ומעות קונות לא מצי הדר ביה האי לוקח, דמתניתין, דקנו ליה זוזי. אבל לרבנן, דאמרי אף לוקח יכול לחזור בו אפילו בשעה שלא נשתנה, ולא קני אלא לקבולי מי שפרע, היכא דנשתנה השער, והוא לא נתן מעות אלא על מנת לקבל לאחר זמן אימא לך דמי שפרע נמי ליכא, ואפילו לא פירש) וכי פסק כשער הגבוה שקיל כי השתא, אי לא פסק שקיל כמעיקרא, משום דקני להו זוזי. אבל לרבנן, בין פסק בין לא פסק שקיל כי השתא, דדעתיה דאיניש (שפוסק עד לאחר זמן) אתרעא זילא (אם ישתנה בתוך הזמן **כתבו התוס'** וניחא ליה לאוקמה כרבי שמעון טפי דהשתא לא הוי אלא שתי מחלוקת דרבנן דרבי שמעון כר' יהודה דמתניתין, אבל אי מתניתין רבנן היא איכא שלש מחלוקת בלא פסק [1]דלר' שמעון אין הלוקח יכול לחזור בו כלל אפי' אם הוא רוצה לקבל מי שפרע [2]ולרבנן יכול לחזור בו וקאי במי שפרע [3]ולרבי יהודה אפילו מי שפרע ליכא. ועוד דסברא הוא דלרבנן דרבי שמעון כיון דלא נתקיים המקח בשעת מתן מעות ויכול לחזור הלוקח אפי' לא הוזל אלא שהיה במי שפרע אם כן כשהוזל השער אפילו במי שפרע לא יהיה דדעתיה דאיניש אתרעא זילא, אבל לר' שמעון דסבר דלוקח לא מצי הדר ביה להכי אי פסק כשער הגבוה שקיל כדהשתא אי לאו שקיל כדמעיקרא דליכא למימר לדידיה לישקול כדהשתא משום דדעתיה דלוקח אתרעא זילא דהרי נתקיים המקח משעת נתינת המעות לענין שלא יוכל לחזור אפילו יקבל עליו מי שפרע)?

אמר ליה אימור דאמר רבי שמעון (דלוקח לא מצי הדר ביה) בחד תרעא (כגון שלא נשתנה השער, או הפוסק על מנת לקבל מיד ונשתהה, ובתוך כך נשתנה השער, דכי פסק לאו אדעתא דתרעא זילא פסק) בתרי תרעי (כי מתניתין) מי אמר (מודה הוא דחוזר ואין עליו אלא מי שפרע, וכי נמי אוקמת לה כרבי שמעון להנצל מקללת מי שפרע מצריך לה לפסוק כשער הגבוה, ואם לא פירש וחוזר בו מקבל מי שפרע והוא הדין לרבנן, דבתרי תרעי לא פליגי) דאי לא תימא הכי (דמודי ר' שמעון בתרי תרעי דלוקח יכול לחזור בו ויקבל מי שפרע) מי שפרע בלוקח לרבי שמעון לית ליה (בתמיה) וכי תימא הכי נמי, והתניא מכל מקום כך הלכה, אבל אמרו חכמים מי שפרע [ורבי שמעון קאמר לה בב"מ (מח.)] מאי מכל מקום, לאו דלא שנא לוקח ולא שנא מוכר מקבל עליה מי שפרע? אלא, כי קאמר רבי שמעון בחד תרעא, בתרי תרעי לא אמר.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי ותיפוק ליה (דאין כאן מי שפרע אצל לוקח נדוניא זו דהא...) שליח שוייה מעיקרא (של בית חמיו עשאוהו שליח לפסוק, וחמיו חוזר בו, ומה בידו של זה לעשות שבית דין מקללין

אותו, וחמוה נמי לאו בר קבולי מי שפרע הוא, דמצי אמר היה לך לפסוק כשער הגבוה, ולתקוני שדרתיך ולא לעוותי, ובדבר עיוות במה שהיה עליו לתקן לא נעשה שלוחו **כתבו התוס'** ארב פפא פריך דאמר לעיל 'אנא נמי לקבל מי שפרע קאמינא' ופריך דלא שייך מי שפרע בשליח, ולשון 'תיפוק ליה' יש ליישב (לשון 'תיפוק ליה' עניינה שבאמת מסכים לדברי האומר, רק אומר לו שיש טעם אחר לדבריו, וקשה, שכאן לכאורה בא לדחות דברי רב פפא) דה"ק דנהי דלא נתבטלו דברי רב פפא מחמת קושיא של רבינא, מכל מקום תיפוק ליה דשוייה שליח)? **אמר ליה** בתגרא דזבין ומזבין (לא שליח נעשה, אלא הוא פסק עם חתנו, וחתנו פסק עם אחרים ומשתכר, אי נמי (גי' הרש"ש) לא פסק חמיו עמו, וזה פסק כדי למוכרה לחמיו ולהשתכר). **פסק השו"ע** כיון שנקבע השער, מותר לפסוק על שער הגבוה. כיצד, היו חטין נמכרות ד' סאין בסלע, ופסק עמו שיתן לו החטין כשער הזול, אם עמדו אח"כ עשר סאין בסלע נותן לו עשר סאין בסלע. נתן לו המעות סתם, ולא פסק עמו כשער הגבוה, והוזלו, נותן לו כשער שהיו שוים כשנתן לו המעות, ומי שחזר מקבל מי שפרע. ואם היה שליח לאחרים, אינו נוטל אלא כשער הזול או מחזיר דמים, ואין השליח ולא המשלח מקבלים מי שפרע יו"ד (קעה,ז).

משנה מלוה אדם את אריסיו חטין בחטין לזרע (סאה בסאה) אבל לא לאכול. שהיה רבן גמליאל (כלומר, לכך הוצרך לשנות משנה זו לפי שהיה רבן גמליאל מחמיר שאם הוזלו נוטל מהן כשער הזול, ואשמועינן מתניתין לא שהלכה כן, אלא שרצה להחמיר על עצמו) מלוה את אריסיו חטין בחטין לזרע, ביוקר והוזלו, או בזול והוקרו נוטל מהן כשער הזול. ולא מפני שהלכה כן, אלא שרצה להחמיר על עצמו.

(גמרא) תנו רבנן מלוה אדם את אריסיו חטים בחטים לזרע. במה דברים אמורים שלא ירד (עדיין לא ירד הארים לתוכה, לעובדה בשום עבודה) אבל ירד אסור.

מאי שנא תנא דידן דלא קא מפליג בין ירד ובין לא ירד, ומאי שנא תנא ברא דקא מפליג בין ירד ובין לא ירד? אמר רבא רבי אידי אסברה ניהלי, באתרא דתנא דידן אריסא יהיב ביזרא (הזרע) בין ירד ובין לא ירד כמה דלא יהיב ביזרא מצי מסליק ליה (בעל הבית, הלכך אפילו ירד וכבר חרשה, הואיל וביד בעל הבית לסלקו בשביל שאין לו זרע, כשלוה ממנו וזורע, וכשיוקרו חטין יתן חטין אין זו הלואה, אלא לבציר מהכי נחית הרי הוא כיורד לתוכה מעכשיו על מנת שיטול בעל הבית הזרע תחלה מחלק המגיע לארים, והארים יטול השאר בשכר טרחו, ויטול פחות משאר אריסין כשיעור הזרע, ועל מנת כן ירד שיטול פחות משאר אריסין כשיעור הזרע) וכי קא נחית לבציר מהכי קא נחית. באתרא דתנא ברא מרי ארעא יהיב ביזרא (וזה היה קרקע שלו יפה, ושינה ממנהג העיר להטיל על הארים, הלכך, אם פסק כן עמו בתחילתו קודם שירד, דמצי מסלק ליה כי נחית לבציר מהכי נחית, ואין זו הלואה, אבל ירד, ומתחילתו לא פסק עמו שיהא הזרע שלו, ואחר מיכן נתרצה מאליו על ידי קבלת דמים או מתנה אין ירידתו עכשיו לתוכה, דנימא לבציר מהכי נחית, והלואה היא גביה ואסור כדין הלואת סאה בסאה) אי לא ירד דמצי מסליק ליה, כי קא נחית לבציר מהכי קא נחית, אי ירד, דלא מצי מסליק ליה אסור.

תנו רבנן אומר אדם לחבירו **[דף עה ע"א]** הלויני כור חטין וקוצץ לו דמים (כך וכך דמים כשער של עכשיו אתן לך) הוזלו נותן לו חטים, הוקרו נותן דמיהם. והלא קצץ (וכי הוזלו נמי יטול דמים שקצץ, דהא כמו אוזפיה זוזי הוא)? אמר רב ששת, הכי קאמר אם לא קצץ, הוזלו נוטל חטיו, הוקרו נותן דמיהם. **פסק השו"ע** מלוה אדם את אריסיו (פי' ארים הנוטע או זורע שדה חבירו ויש לו חציו או שליש בפירות) סאה בסאה לזרע, בין קודם שירד הארים לשדה בין אחר שירד. במה דברים אמורים, במקום שנהגו שיתן הארים הזרע, אבל במקום שדרך בעל

הקרקע ליתן הזרע, אם כבר ירד הארים לשדה, אסור. יו"ד (קסב,ד).

משנה לא יאמר אדם לחבירו הלויני כור חטין ואני אתן לך לגורן (**הסבירו התוס'** דחיישינן שמא תתייקר אע"פ שאז אין רגיל להתייקר). אבל אומר לו הלויני עד שיבא בני (דכיון דיש לו שפיר דמי, דהא סאה בסאה דרבנן הוא, דלאו נשך דאורייתא, וכי יש לו לא גזור) או עד שאמצא מפתח, והלל אוסר. וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה ככר לחברתה עד שתעשיה דמים, שמא יוקרו חטין, ונמצאו באות לידי רבית.

(**גמרא**) **אמר רב הונא** יש לו סאה לוה סאה, סאתים לוה סאתים. **רבי יצחק אומר** אפילו יש לו סאה לוה עליה כמה כורין (דכל חדא וחדא אמרינן זו תהא תחתיה, שהרי אינה קנויה למלוה ובידו לאוכלה ולמוכרה, ונמצאת אותה שלוה נזקקת על פירות שבשוק, וזו פנויה ללוות עליה, וכשלוה כל אחת ואחת לוה בהיתר, דהא אילו לוה סאה אחת ואכלה, ואכל גם הראשונה, הואיל כשלוה בהיתר לוה ישלם חטין, הכא נמי כשלוה בהיתר לוה כל סאה וסאה, שהרי זו עומדת). תני רבי חייא לסיועיה לרבי יצחק טיפת יין אין לו, טיפת שמן אין לו. הא יש לו לוה עליה כמה טיפין.

'והלל אוסר' אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כדברי הלל. ולית הלכתא כוותיה [**כתבו התוס', ונראה** דהשתא קי"ל כר' יצחק דאפילו שאין לו אלא סאה לוה הימנו כמה כורין דברייתא דרבי חייא מסייע ליה **וריב"ן פי'** דביחד אין יכול להלות אלא כמו שיש לו, ובזה אחר זה דוקא שרי. **ומיהו** בהא מודה ריב"ן דאפילו יתן לו המלוה הכל ביחד ויאמר קני בזה אחר זה שרי, דבדבר לח (שמובא בגרייתא שהיא סיעתא לר' יצחק) מסתמא שופך ביחד ושרי כמה טיפין. **ומיהו נראה** דאין צריך לדקדק לעשות כריב"ן, אלא לוקח הרבה בבת אחת לרבי יצחק דאותה טיפה יכול להיות כנגד כל טיפה וטיפה].

'וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה...' אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי הלל, אבל חכמים אומרים לוים סתם (ככרות סתם, בלא קציצת דמים, שלא החמירו לדקדק באיסור סאה בסאה כל כך) ופורעים סתם (כ"ל לא לק שמותר ללות, ולא נאסר מדין הלוואה של סאה וסאה' אלא אפי' התייקר, מותר לפרוע). **פסק השי"ע א.** אסור ללוות סאה בסאה, אפילו לא קצב לו זמן לפרעון. וכן כל דבר, חוץ ממטבע כסף היוצא אז בהוצאה, דשמא יתייקרו ונמצא שנותן לו יותר ממה שהלוהו, אם לא שיעשנו דמים שאם יתייקרו יתן לו אותם הדמים. ואם לא עשהו דמים, ונתייקרו, נותן לו הדמים שהיו שוים בשעת הלוואה, ואם הוזלו נותן לו הסאה שהלוהו... (**הגה** ...יש מי שאומר דמותר ללוות ככר לחם בככר לחם, כמטבע של כסף, דמאחר דדבר מועט הוא לא קפדי בני אדם להדדי בזה. וכן נוהגין להקל). יו"ד (קסב,א). **ביאר הב"י** רש"י תוס' הראב"ד... למדו שלחכמים דהלל מותר ללות דבר מועט ולפרוע אף שנתייקר **וכ"פ הרמ"א.** אמנם דעת הרי"ף שמ"ש חכמים 'לווין סתם ופורעים סתם' דוקא על שער שבשוק, וכן נראה דעת הרמב"ם. **וכתב בספר** 'ריבית לאור ההלכה' **של הגר"מ פנירי עמ' קסז** שאף שנראה שדעת ש"ע כהרי"ף והרמב"ם להחמיר, מ"מ רבים מפוסקי ספרד להקל והעידו שכן פשט המנהג, וכ"כ בדעת הבא"ח הגרב"צ אבא שאול והגרע"י בכתב יד. **ב.** אם יש לו מעט מאותו המין, אפילו אין המפתח בידו, לוה עליו כמה סאין לפרוע סאה בסאה. ואם אין לו כלום מאותו המין, יתן לו המלוה מעט מאותו המין או ילוהו לו, ואחר כך ילוה לו כמה סאין...

ואמר רב יהודה אמר שמואל בני חבורה (הולכין בדרך, או יושבין בבית אחת, איש לסעודת עצמו) המקפידין זה על זה [שאין מוחלין על דבר מועט, ומקפידין להלוות זה את זה במדה במשקל ובמנין **כתבו התוס'** פי' מתוך שמקפידין באין לידי כך, דתנן בביצה (כט.) אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה פירוש שלא יזכור לו שום מדה וקפידותן גורמת להם להזכיר כדי שיהא מבורר יפה מה שמתחייב לזה, וכן משקל תנן (כח.) אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר והם מתוך שמקפידין שוקלים במאזנים. **אי נמי** אפי' ביד אסור להם לשקול כמו במאזנים לפי שמדקדקים הרבה אע"ג דשרי התם בטבח שאין אומן כשאינו מקפיד. וכן אסור להם לומר מלא לי כלי זה אפילו בלא הזכרת מדה וכן משמע מתוך פירש"י במסכת שבת (קמט.) בני חבורה שמדקדקין זה על זה שאמר אחד לחבירו מנה שלקחת גדולה תן לי כמותה והוא שוקלה בידו] **עוברין** (בשבתות ובימים

טובים) **משום מדה, ומשום משקל, ומשום מנין** (**כתבו התוס'**, **פר"ח** אם היו אגוזים ושקדים ודומה להם ואמר לקחת עשרים אגוזים גם אני אקח עשרים או אמר בשעה שנוטלה המתן עד שאשקול הימנה ועד שאמדוד אורך הדגים והקישואים ואמנה הביצים והאגוזים והשקדים שאתה נוטל שאטול גם אני במשקלם ובמדתם ומנינם. **משמע שר"ל** דאע"ג דשרי לומר לחנווני הרגיל אצלו תן לי עשרים אגוזים זהו לפי שאין משמע שם שתהא שום קפידא על המנין אלא שמודיעו שכל כך הוא צריך אבל כשאמר לקחת כ' גם אני אטול כ' מראה שמדקדק ומקפיד על המנין והוי עובדא דחול כעין משא ומתן. **עוד ביאר ר"ח** שאף שאם נאמר דבאופן זה מותר, כיון שאמירה אינה אסורה (מדין שמועה) **יש להעמיד האיסור באופן** שאמר לו המתן עד שאמנה לך האגוזים שאתה נוטל ואטול גם אני כמניינם וכן כעין זה במדה ובמשקל אסור. **עוד מפרש בה"ג** איסור מנין באופן אחר שבביצה (כט:) איתא בברייתא הולך אדם אצל רועה הרגיל... ואמר תן לי עשרים ביצים ועשרים אגוזים שכן דרך בעה"ב להיות מונה בתוך ביתו עשרה אפרסקין כ' רמונים ובלבד שלא יזכיר לו סכום מנין רשב"א אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח. סכום מנין דכי הוה נקיט מיניה שיתין והשתא נקט מיניה ארבעים לא לימא ליה מלי להו מאה. **ונראה דהטעם** כיון שבא לדקדק בצמצום החשבון אסור שאין זה כדרך בעה"ב כי אין רגיל לדקדק בצמצום החשבונות כעין זה **וחומרא** גדולה היא. **ונראה** לומר דדוקא דכשנותנין ק' אגוזים בפרוטה אז אסור, שע"י שמחשב את הסכום בא לידי חיוב דמים. **וסכום מקח פי' בה"ג** כי הוה נקיט מיניה חמשה דנקי והשתא נקיט מיניה בדנקי לא לימא ליה מלא לי בדינר. **ונראה** שלא פי' כן בשביל שיהא מותר אם לקח הימנו פירות ביו"ט בשוה דינר ולא יאסור אלא דוקא שמדקדק לצמצם במילוי הדינר דפשיטא דהא נמי אסור ומה שפי' כן בה"ג דשמא היה פשוט זה יותר לאסור שמזכיר סכום המקח שלוקח עכשיו מאשר משלים את החובות שלפני יו"ט, שהרי אינו אומר מפורש כמה לוקח עכשיו. **ור"ח גרס** במסכת ביצה 'סכום מקח' במילתיה דת"ק 'סכום מנין' במילתיה דרשב"א, אבל בתוספתא כתוב כמו בה"ג, אבל גירסת גמרא דידן לא כר"ח ולא כבה"ג, דכתוב סכום מידה במילתיה דת"ק, סכום מקח במילתיה דרשב"א. **ואין נראה** דלפי גרסא זו לא מצינו איסור מנין לא במשנה ולא בברייתא וא"כ מנ"ל לשמואל לחדש איסור מנין דקאמר 'עוברין משום מנין' דמשמע שאיסור ידוע לנו כמו מדה ומשקל) **ומשום לוין ופורעין ביום טוב** [**דתנן במסכת שבת** (קמח.) **ובלבד שלא יאמר לו הלויני, והתם מפרש טעמא שמא יכתוב ביארו התוס'** אסור לומר להבירו לשון הלואה ופריעה אלא יש לומר להבירו לשון שאלה וחזרה, ובני חבורה המקפידים אינם רוצים לומר לשון שאלה, דלשון שאלה משמע דהדר בעיניה ומחשב בלבו השואל שאם יזכיר לשון שאלה שיצטרך להחזיר מיד **וי"מ** שמ"ש 'ביום טוב' לא קאי אלא אלווין ופורעין בלבד, אבל עוברים משום מדה ומשקל ומנין נקט לענין גזל, ואי אפשר לומר כן דבשבת (קמט.) מייתי לה התם לענין שבת] **וכדברי הלל אף משום רבית** [**כתבו התוס'** ודוקא במקפידים אסר הלל כדאמרינן בני חבורה המקפידים אבל שאין מקפידים התיר הלל ללות ככרות, אע"ג דבמתניתין 'לא תלוה אשה ככר לחברתה' איירי בסתם בני אדם, סתם בני אדם הם מקפידים ולא מחלי על מה שנתייקר ושוה יותר, ומה שמוכנים לשלם יותר הוא רק משום שכר הלואה, ולכן אסר הלל. ורבנן שרו אפי' במקפידין דמחלי על דבר מועט ונותנין שלא בתורת רבית, ואפי' אם נאמר דלא מחלי איכא למימר דטעמא דרבנן דשרו לפי שלא החמירו באיסור סאה בסאה כ"כ לאסור אפי' ככרות כדפי' רש"י לעיל. **ואין להקשות** כיון דסתם בני אדם מקפידין אמאי נקט שמואל בני חבורה המקפידים ולא נקט בסתם בני אדם, דנקט בני חבורה שרגילין ללוות זה מזה ואין נזכרים לדקדק כל שעה ועושין בי"ט כמנהגם בחול וגם אין נזכרים לעשות דמים על הככרות כל שעה כשלוים זה מזה לפי שרגילין תמיד ללוות זה מזה ואין יכולין ליזהר. **אע"פ** שפי' (בתוס') לעיל דאפילו ביד אסור לשקול בשר בני חבורה המקפידים (ולא"כ ה"ה בסתם בני"מ שנתבאר כאן שהם מקפיליס) **וקשה** דבמסכת ביצה (כח.) שרי לטבח שאינו אומן, **יש לומר** התם לא הוי כסתם בני אדם החשובין כמקפידים, דאין טבח מקפיד אצל הרגיל ליקח ממנו. **ואין לפרש** דסתם בני אדם כאין מקפידין דמו ומתניתין דאסר הלל ללוות ככרות נוקי דוקא במקפידים, דהא אמרינן בשבת (קמה.) וכן אשה שואלת מחבירתה ככרות ובלבד שלא תאמר לה הלויני ופרכינן בגמרא בשבת הוא דאסור הא בחול שפיר דמי לימא מתניתין דלא כהלל, ומאי קושיא ההיא בסתם בני אדם דלא קפדי והלל לא אסר אלא דוקא במקפידין]. **כתב בעין משפט** הפוסקים השמיטוהו משום מ"ש הב"י ס"ם תקי"ז שהרי"ף והרמב"ם ס"ל שלענין הדין אין חילוק בין בני חבורה לשאר בני אדם.

ואמר רב יהודה אמר שמואל תלמידי חכמים מותרים ללוות זה מזה ברבית. מאי טעמא מידע ידעי דרבית אסורה, ומתנה הוא דיהבו אהדדי (**כתבו התוס'** נראה דוקא דבר מועט שיודע בלבו שהיה נותן לו בלאו הכי, ואפילו מתנה מועטת דוקא בת"ח **כתבו הר"ן והנימוקי יוסף** שההיתר הוא רק בצרכי סעודה). **אמר ליה שמואל לאבוה בר איהי הלויני מאה פלפלין במאה ועשרין פלפלין, ואריך** (**ושפיר דמי, דמתנה בעלמא הוא ולא**

רבית). **פסק השו"ע** תלמידי חכמים שהלוו זה את זה דברים של מאכל (**ביאר באר הגולה** נמוקי בשם הר"ן) ונתן לו יותר על מה שלוה ממנו עד חומש (ג"כ בנימוקי יוסף) הרי זה מותר, שהדבר ידוע שלא נתן לו אלא מתנה. (**הגה** ויש מתירין אפילו בהתנו מתחלה כך, ובלבד בדבר מועט. ומכל מקום לא ירגילו תלמידי חכמים עצמם בכך, מפני המון העם שלא ילמדו מהם). יו"ד (קס,יז).

אמר רב יהודה אמר רב מותר לו לאדם להלוות בניו ובני ביתו ברבית כדי להטעימן טעם רבית (שידעו כמה מצטער ומיצר הנותנו, ויבינו כמה עונשו גדול). ולאו מילתא היא, משום דאתי למיסרך (להרגיל, שיחמוד לבם השכר). **פסק השו"ע** אפילו לבניו ובני ביתו, אסור להלוות ברבית אעפ"י שאינו מקפיד עליהם ובודאי נותנו להם במתנה יו"ד (קס,ח).

משנה אומר אדם לחבירו נכש עמי (היום) ואנכש עמך (למחר), עדור (חפור) עמי ואעדור עמך. ולא יאמר לו נכש עמי ואעדור עמך (לזמן פלוני), עדור עמי ואנכש עמך (פעמים שזו קשה מזו, ויש כאן אגר נטר ליה, בשכר שממתין לו על שכר פעולתו עד אותו זמן הוא מקבל עליו מלאכה שהיא קשה מזו). **[דף עה ע"ב]** כל ימי גריד (לשון יובש, שהארץ יבשה ואין גשמים יורדין) אחד (הם, ולא דקדקו בדבר לחוש שמא יום אחד יהא ארוך מחבירו או קשה מחבירו, אלא מותר לומר לו עדור עמי היום הזה של גריד ואעדור עמך ביום פלוני של גריד) כל ימי רביעה (חשובין) אחת. לא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך ברביעה (שימי רביעה קשין למלאכה בשדות). **פסק השו"ע** לא יעשה מלאכה לחבירו על מנת שחבירו יעשה עמו אח"כ מלאכה שהיא יותר כבדה. ואפילו לעשות עמו אותה מלאכה עצמה, אסור אם הוא בזמן שהיא יותר כבדה, כגון שזה מנכש. (פי' תולש העשבים הרעים מתוך הטובים) עמו בגריד וזה מנכש עמו ברביעה... יו"ד (קס,ט).

(המשך המשנה) רבן גמליאל אומר יש רבית מוקדמת, ויש רבית מאוחרת. כיצד, נתן עיניו ללוות הימנו, והוא משלח לו ואומר בשביל שתלוני זו היא רבית מוקדמת. לוה הימנו והחזיר לו את מעותיו, והוא משלח לו, ואומר בשביל מעותיך שהיו בטילות אצלי זו היא רבית מאוחרת. רבי שמעון אומר יש רבית דברים לא יאמר לו דע כי בא איש פלוני ממקום פלוני. **פסק השו"ע א.** אסור להקדים הרבית או לאחר אותו. כיצד, נתן עיניו ללוות ממנו והיה משגר לו דורון (**הגה** ופירש בשביל שילוהו, או שהוא מתנה מרובה דמסתמא הוי כאילו פירש לו) בשביל שילוהו זו היא רבית מוקדמת. לוה ממנו והחזיר לו מעותיו, והיה משגר לו דורון בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו, זו היא רבית מאוחרת ואם עבר ועשה כן, ה"ז אבק רבית יו"ד (קס,ו). **ב.** לא יאמר לו הודיעני אם בא איש פלוני ממקום פלוני (**הגה** וכן שאר רבית דברים בעלמא, אסור. ואפילו לטובת הנאה בעלמא...) יו"ד (קס,יב).

(המשך המשנה) ואלו עוברין בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדים, וחכמים אומרים אף הסופר, עוברים משום לֹא תִתֵּן (לוֹ בְּנֶשֶׁךְ) ומשום אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ, ומשום לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה, ומשום לֹא תְשִׂימוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ, ומשום וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה'.

(גמרא) תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר מנין לנושה בחבירו מנה, ואינו רגיל להקדים לו שלום שאסור להקדים לו שלום תלמוד לומר נשך כל דבר אשר ישך אפילו דיבור אסור. **פסק השו"ע** אם לא היה רגיל להקדים לו שלום, אסור להקדים לו יו"ד (קס,יא).

'ואלו עוברין' אמר אביי מלוה עובר בכולן (בכל הני דחשיב במתניתין, דהוא נותן בנשך בשעת הלואה, והוא לוקח בשעת פירעון, והוא לו כנושה כשתובעו ודוחקו, והוא שם עליו נשך בשעת פיסוק התנאי, ונותן מכשול לפני הלוה להעבירו על לא תשיך לאחיך שהיא אזהרה ללוה). לוה עובר משום לא תשיך לאחיך

עה:

ולאחיך לא תשיך, ולפני עור לא תתן מכשול, ערב והעדים אין עוברין אלא משום לא תשימון עליו נשך [**כתבו התוס'** זימנין דעברי נמי אלפני עור לא תתן מכשול כגון שלא היה מלוה בלא ערב ועדים אבל לא תשימון פסיקא ליה אבל לפני עור זימנין דלא עברי כגון שהיה מלוה לו בלאו הכי, כי היכי דמושיט כוס של יין לנזיר לא עבר אלא היכא דקאי בתרי עברי נהרא שלא היה שותהו אם לא היה זה (ע"ז ו.)]. **פסק הש"ע** צריך ליזהר ברבית, וכמה לאוין נאמרו בו. ואפי' הלוה הנותנו והערב והעדים עוברים... יו"ד (קס,א).

תניא, רבי שמעון אומר מלוי רבית יותר ממה שמרויחים מפסידים [כדאמר (עא.) מתמוטטין לעולם] ולא עוד אלא שמשימים משה רבינו חכם (לישנא מעליא נקט) ותורתו אמת. ואומרין אילו היה יודע משה רבינו שיהיה ריוח בדבר לא היה כותבו.

כי אתא רב דימי אמר מנין לנושה בחבירו מנה, ויודע שאין לו, שאסור לעבור לפניו תלמוד לומר לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה (לא תראה בעיניו כנושה בו, שיראה ויבוש). רבי אמי ורבי אסי דאמרי תרוייהו כאילו דנו בשני דינין, שנאמר הִרְכַּבְתָּ אֱנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ (לשון נושה, כדמתרגמינן כרשיא, הרי אנו באים באש ובמים) בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמָּיִם. **פסק הש"ע** אסור לנגוש את הלוה לפרוע, כשיודע שאין לו, ואפילו להראות לו, אסור, מפני שהוא נכלם בראותו למלוה ואין ידו משגת לפרוע הו"מ (צז,ב).

אמר רב יהודה אמר רב כל מי שיש לו מעות, ומלוה אותן שלא בעדים עובר משום וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל (שעולה על רוחו של לוה לכפור) וריש לקיש אמר גורם קללה לעצמו (כשתובעו וזה כופר הכל, מקללין אותו ואומרין שהוא דובר על צדיק עתק) שנאמר תֵּאָלַמְנָה שִׂפְתֵי שָׁקֶר הַדֹּבְרוֹת עַל צַדִּיק עָתָק.

אמרו ליה רבנן לרב אשי קא מקיים רבינא כל מה דאמור רבנן. שלח ליה בהדי פניא דמעלי שבתא לישדר לי מר עשרה זוזי, דאתרמי לי קטינא דארעא למזבן. שלח ליה ניתי מר סהדי, ונכתב כתבא. שלח ליה אפילו אנא נמי? שלח ליה כל שכן מר, דטריד בגירסיה משתלי (ישכח הלואתי) וגורם קללה לעצמי.

תנו רבנן שלשה צועקין (בבית דין של מטה) ואינן נענין (שהרי הם גרמו לעצמן) ואלו הן מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים, והקונה אדון לעצמו, ומי שאשתו מושלת עליו.

קונה אדון לעצמו מאי היא? **איכא דאמרי** תולה נכסיו בנכרי (אומר מעות שאני משתמש בהן של פלוני נכרי הם, שלא להשביע עצמו, ופעמים שהנכרי שומע, ומעמיד עדים, ותובעו בדיניהם) **איכא דאמרי** הכותב נכסיו לבניו בחייו **איכא דאמרי** דביש ליה בהא מתא ולא אזיל למתא אחריתא **פסק הש"ע** אסור להלוות בלא עדים, ואפילו לתלמיד חכם, אלא אם כן הלוהו על המשכון. והמלוה בשטר משובח יותר. וכל המלוה בלא עדים, עובר משום לפני עור לא תתן מכשול, וגורם קללה לעצמו... הו"מ (ע,א).

השוכר את האומנין

משנה השוכר את האומנין [**כתבו התוס'** 'אומן' משמע בין בשכיר יום בין בקבלן. ומה שנקט בדף (פג.) 'פועלים' משום דפועלים לא משמע אלא שכירי יום דבהכי מיירי כדאמר התם בזמן שאמר להשכים ולהעריב, ורב נמי דקאמר (עז.) פועל יכול לחזור אפילו בחצי היום, דוקא בשכיר יום איירי ולא בקבלן כדמוכח בשמעתין, ולכך נקט פועל ולא אומן. **וא"ת** דתניא לקמן בשמעתין (שם) השוכר את הפועל ובחצי היום שמע שמת לו מת או אחזתו חמה אם שכיר הוא... ואם קבלן הוא... כיון דברייתא מיירי בין בשכיר בין בקבלן אמאי נקט פועל, ה"ל למינקט אומן דמשמע תרוייהו **וי"ל** דה"ק אם שכיר הוא כדאמר השוכר את הפועל נותן לו שכרו, ואם קבלן הוא כך דינו, ומה שהברייתא מדברת בתחילה בשכיר יום כיון שרוצה לשנות 'ובחצי היום', וחצי היום לא שייך אלא בשכיר יום] **והטעו זה את זה אין להם זה על זה אלא תרעומת. שכר את החמר ואת הקדר** (**פירש רש"י** בעל קרון **תוס' גרסו** 'את הקרר' וביארו בעל קרון. **וביארו** דלספרים דגרסי 'קדר' (כגי' רש"י) לפי שקדרים רגילין להיות להם קרונות) **להביא פרייפרין** (עצים משופים ונאים לעשות לו אפריון **ביארו התוס'** שאע"פ שאין בזה הפסד ממון מה שהפועל לא

הביא את החלילין והפרייפרין, מ"מ נחשב דבר האבד כיון שעתה הם נצרכים לו, ומחמת הפועל לא יהיה לו אותם) וחלילים לכלה (לשמח חתן וכלה) או למת (לקונן) ופועלין להעלות פשתנו מן המשרה (מים ששורין בהן קנבוס ופשתן כשהן בגבעולין) וכל דבר שאבד, וחזרו בהן, מקום שאין שם אדם (שאינו מוצא פועלין לשכור, והפשתן אבד, והוא סמך עליהן) שוכר עליהן (בני אדם ביוקר, ועליהם לשלם) או מטען (מפרש בגמרא).

(המשך המשנה) השוכר את האומנין (לעשות מלאכה בקבלנות בכך וכך) וחזרו בהן (לאחר שעשו מקצת) ידם על התחתונה (אם הוקרו פועלים, ואינו מוצא מי שיגמרנה בשכר שהיה מגיע לאלו על העתיד לעשות מעכב משכר ממה שעשו כל מה שיצטרך להוציא עד שתגמר מלאכתו בשכר שפסק עם אלו, ואם הוזלו פועלים וימצא שיגמרנה בפחות ישום להם מה שעשו, ויתן להם מה שפסק, עשו חציה יתן להם חצי שכרן, ואין יכולים לומר לו הרי פועלים אחרים תחתינו לגמור מלאכתך, ותן לנו כל שכרינו חוץ ממה שנטלו אלו) [**רש"י עז ע"א**] אם בעל הבית חוזר בו ידו על התחתונה (**פירש רש"י** יתן להם לפי מה שעשו, ואם הוזלה מלאכת פועלים על כרחו יתן להם כמה שפסק, חוץ ממה שצריך להוצאות בהשלמתה **כתבו התוס'** רש"י לא רצה לפרש דידו על התחתונה כשהוקרו פועלין ויתן להם סלע וחצי על חצי שעשו כמו ששוה עכשיו, שאין זה סברא כי למה יתן להם בעה"ב יותר ממה שהתנה עמהם כיון שאין מפסידין בחזרת בעה"ב ואדרבה יותר מרויחים שעתה ימצאו שיתנו להם סלע וחצי לקצור חצי קמה והוא לא היה נותן להם כי אם סלע. **וא"ת** דאמר לקמן (עז.) אמר מר או יגמרו מלאכתם ויטלו ב' סלעים פשיטא לא צריכא דזל עבידתא ואימר בעה"ב ופייסוהו פועלים, והשתא למה חוזר בעה"ב בזה בשביל שהוזל המלאכה מה מרויח בחזרה הלא צריך ליתן להם סלע וחצי על מה שעשו, ופועלים נמי למה פייסו כיון שאין מפסידים כלום **וי"ל** דבעה"ב חוזר מחמת שנאה שהיתה קטטה ביניהם, ופועלים פייסו שלא יצטרכו לחפש ולמצוא מקום להשתכר). כל המשנה ידו על התחתונה (כגון נתן צמר לצבע לצבעו אדום וצבעו שחור, אם השבח יותר על היציאה אין נותן לו שכרו משלם, אלא דמי יציאת עצים וסממנים, ואם יציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח) וכל החוזר בו ידו על התחתונה.

(**גמרא**) חזרו זה בזה לא קתני (דניהוי האי הטעו הם את בעל הבית או בעל הבית אותן, דאם כן הוה ליה למיתני לשון חזרה) אלא הטעו זה את זה, דאטעו פועלים אהדדי (אחד מן הפועלים הטעה את חבירו).

היכי דמי, דאמר ליה בעל הבית זיל אוגר לי פועלים, ואזל איהו ואטעינהו. היכי דמי, אי דאמר ליה בעל הבית בארבעה (זוזי ליומא), ואזיל איהו אמר להו בתלתא, תרעומת מאי עבידתיה, סבור וקביל (ומאי תרעומתן). אי דאמר ליה בעל הבית בתלתא, ואזיל איהו אמר להו בארבעה (ולערב לא נתן בעל הבית אלא שלשה) היכי דמי (דתרעומת יהיה להן ולא יותר) אי דאמר להו שכרכם עלי נתיב להו מדידיה דתניא השוכר את הפועל לעשות בשלו, והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם, וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שהחנהו. לא צריכא, דאמר להו שכרכם על בעל הבית. ולחזי פועלים היכי מיתגרי (אי מתגרי בארבעה על כרחיה דבעל הבית ניתיב ארבעה, דהא קתני נוטל מבעל הבית מה שהחנה אותו, ואע"פ שלא צוהו, והרי החנה אותו בכך, ואי מתגרי בשלשה מאי תרעומת איכא)? **לא צריכא**, דאיכא דמגר בארבעה ואיכא דמתגר בתלתא. דאמרו ליה אי לאו דאמרת לן בארבעה טרחינן (לבקש אדם דזקוק לפועלים, שישכור בארבעה) ומתגרינן בארבעה. **איבעית אימא** הכא בבעל הבית עסקינן (בפועל שיש לו לעצמו שדות שהן שלו, ואינו נשכר למלאכת אחרים אם לא ביותר על דמי שכירות, והיינו תרעומת, דאי לאו דאמרת לי בארבעה לא הייתי מזלזל בעצמי) דאמרו ליה אי לאו דאמרת לן בארבעה הוה זילא בן מילתא לאתגורי. **איבעית אימא** לעולם בפועלים (הרגילים למלאכת אחרים) עסקינן, דאמרי ליה כיון דאמרת לן בארבעה טרחינן ועבדינן לך עבידתא שפירתא. ולחזי

עבידתייהו? בריפקא (שחפרו חריץ סביבות שדה, ואין מלאכתן ניכרת, כגון דמלו מיא כדמסיים ואזיל). ריפקא נמי מידע ידע? דמלי מיא, ולא ידיע. **איבעית אימא** לעולם דאמר ליה בעל הבית בארבעה, ואזל איהו אמר להו בתלתא. ודקאמרת סבור וקביל דאמרי ליה לית לך אַל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו (פסוק הוא במשלי).

פשיטא, אי אמר ליה בעל הבית בתלתא, ואזל איהו א"ל בארבעה, ואמרי ליה כמו שאמר בעל הבית דעתייהו אעילויא [אע"פ שאמרו לו הרי אנו נשכרים כדבר בעל הבית לא לפחות מקצבתו של זה אמרו, אלא להוסיף, וכך אמרו מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית (**תוס' הוסיפו לבאר** אי נמי משום דאי אמר בעל הבית טפי מארבעה שיהא להם כמו שאמר בעל הבית) וכיון שבעל הבית פוחת, אי אמר להן האי שכרכם עלי יתן משלו, ואי אמר שכרכם על בעל הבית יש להם תרעומת עליו **אמנם התוס' בשם ר"י ור"ח כתבו** באמר להו שכרכם עלי איירי דאי אמר להו שכרכם על בעל הבית מאי נפקא מינה אי דעתייהו אעילויא דבעה"ב לא ישלם להם אלא מה שהתנה (רש"י ביאור שנפק"מ לתרעומת)]. אלא (הא מיבעיא לן) אי אמר ליה בעל הבית בארבעה, ואזל איהו אמר להו בתלתא, ואמרי (הרי אנו נשכרים) כמה שאמר בעל הבית, מאי, אדיבורא דידיה (דפועל) קא סמכי, דאמרי ליה מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית (ולית להו אלא תלתא, ותרעומת דאל תמנע טוב) או דלמא (לאו לדידיה הימנוהו, אלא) אדיבורא דבעל הבית קא סמכי (ולא סבור וקבול, ושקלי ארבעה)?

תא שמע הבא לי גיטי (האשה שאמרה לאחד אם תמצא את בעלי אמור לו שישלח לי את גיטי בידך, ותיעשה שלוחו של בעלי לגרשני כשמגיע גט לידי, דשליח להולכה על הבעל לעשות, והאשה מתגרשת כשיגיע גט לידה, ושליח לקבלה על האשה לעשות, שיהא הוא שלוחה וכמותה, ותתגרש משיגיע גט ליד שליח. ובא השליח לבעל, ואמר לו...) ואשתך (מינתה אותי כשליח קבלה וכך...) אמרה התקבל לי גיטי, והוא (הבעל) אומר (לשליח) הילך כמה שאמרה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת [אלמא אדיבורא דידיה (השליח) קא סמיך, והכי אמרי ליה מהימנת לי דכך אמרה, ולא עשאו שליח להולכה, הלכך אין כאן שליחות, ואין עליה לעשות שליח להולכה, והרי הבא לי אמרה לו, ולא התקבל, והבעל נתנו ולא בתורת שליח קבלה, ושליחות זה אינו ביד הבעל לעשות]. שמעת מינה אדיבורא דידיה קא סמיך, דאי סלקא דעתך דאדיבורא דידה קא סמיך (ולא לדבריו האמין, אלא הילך כמה שאמרה היא קאמר ליה אם כן עשאו שליח להולכה, וזו בידו הוא) מכי מטי גיטא לידה מיהא תיגרש [**ביארו התוס'** דאי אמרינן דגבי פועלים דעתיה אעילויא דבעה"ב (שאמר בלבבה, ולא על דברי השליח) ה"נ ה"ל למימר דדעתיה דבעל אעילויא דידה דאמרה הבא לי גיטא, אע"ג דהאי דקאמר שליח התקבל לי גיטי הוי עילויא טפי לבעל שמתגרשת יותר במהרה אם היתה האשה אומרת כן, מכל מקום השתא שאמרה האשה הבא הוי, טפי זכות הבעל אי סמיך אמאי דקאמר שתתגרש מיהא כשיגיע גט לידה וכיון דלא מיגרשא אלמא לאו דעתיה דבעל אעילויא דידה ה"נ גבי פועלין לית לן למימר דדעתיה אעילויא דבעה"ב. **אבל אין לפרש** דעילויא דבעל הוי מה שאינה מתגרשת במהרה דהא עדיף ליה ממתגרשת לאלתר כי עכשיו יהיה בידו עדיין אם לקיים אם לגרש והשתא פשיט ליה בפשיטות, דבסמוך לא יתיישב דקאמר בשלמא אי איתמר איפכא כו' משהגיע גט לידו מגורשת דאדיבורא דידה קא סמיך ולפי זה היינו אגריעותא דידה שמתגרשת מהרה ופשיט דכ"ש דאעילויא דבעה"ב יש לסמוך וא"כ סותר פשיטות דלעיל דהוי פשיטא ליה דדעתיה אעילויא דקאמר שליח ולא אגריעותא דבעה"ב, והכא סמיך בעל אגריעותא דידה].

אמר רב אשי [**דף עו ע"ב**] הכי השתא, בשלמא אי איתמר איפכא (שהאשה אמרה לשליח) התקבל לי גיטי (והשליח אמר לבעל...) ואשתך אמרה הבא לי גיטי, והוא אומר הילך כמו שאמרה, ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב משיגיע גט לידו מגורשת אלמא דאדיבורא דידה קא סמיך, אי נמי משהגיע גט לידה מגורשת אלמא דאדיבורא דידיה קא סמיך. אלא התם (דשמעת ליה דאמר אינה מגורשת אין לך ללמוד מדרב נחמן דאדיבורא דידיה סמיך ואין כאן שליחות כדאמרת, דאי

נמי אמרינן דאדיבורא דידה סמיך דאף הבעל עשאו שליח להולכה כדברי האשה אין כאן שליחות, שהרי השליח לא נתרצה) משום דעקר שליח לשליחותיה לגמרי, דאמר ליה שליח לקבלה הוינא (איפשי להעשות, שלא אטרח להגיע לידה), להולכה (לטרוח ולהגיע לידה) לא הוינא (הלכך, אפילו נמלך והגיעו אצלה, אין זה שליח שניתן לגירושין, שכשקבלו לא קבלו על מנת כן. ואי קשיא הא אמרינן גביה איפכא, היכא דהיא אמרה התקבל, והוא אמר לבעל אשתך אמרה הבא והוא אמר הילך כמה שאמרה, דאי הוה אמר עלה משיגיע גט לידו מגורשת הוה שמעינן דאדיבורא דידה סמיך, ומסרו לו על מנת קבלה, ולא קשיא לן הא שליח עקר לשליחותיה ולא נתרצה הוא בשליחות קבלה, איכא למימר דאי הוה אמר רב נחמן הכי, הוה קמשמע לן דהאי לאו עקירה הוא, דהא מתרצה להיות שליח להולכה כל שכן דמתרצה בשליחות קבלה, שהקבלה בכלל הולכה לענין הטורח).

איבעית אימא (אשינויא דריש פירקא קאי) האי תנא חזרו נמי הטעו קרי ליה (וזה את זה דקתני במתניתין בפועלים ובעל הבית נמי קאמר, ולא בדאטעו פועלים אהדדי). דתניא (דגבי פועלים ובעל הבית נמי קרי להו הטעו) השוכר את האומנין והטעו את בעל הבית, או בעל הבית הטעה אותן, אין להם זה על זה אלא תרעומת [דאמר להן תשכירו עצמכם לאחרים, ואינהו נמי אמרו ליה כי הדרי בהו צא ושכור אחרים, ומיהו, תרעומת איכא, שיהו צריכים לחזר זה אחר פועלים וזה אחר שוכרים, ותביעת ממון ליכא, דהא דברים בעלמא נינהו **הקשו התוס'** קשה לר"י, דהא קי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי בב"ק (ק.) א"כ אמאי לא יתן להם כפועל בטל כיון שעל ידו נתבטלו אותו היום **וי"ל** דמיירי שכשחוזר בו עוד ימצאו להשתכר ומכל מקום יש עליו תרעומת שעתה לא ימצאו אלא ע"י טורח, וכי מפליג בסמוך בין לא הלכו החמרים להלכו ומצאו שדה לחה הוה מצי לפלוגי אף בלא הלכו כלל בין יכולין עוד להשתכר בין חוזר בו אחר שלא מצאו עוד להשתכר, אלא אורחא דמילתא נקט דבהלכו לא שכיח שימצאו עוד להשתכר ואם לא הלכו מסתמא כשבא לחזור חוזר מיד בעוד שימצא להשתכר]. במה דברים אמורים (דאין להם עליו ממון אם חוזר הוא) שלא הלכו (למקום המלאכה, ובבקר אמר להן חוזרני בי) אבל הלכו חמרים (אצל המלאכה, כגון אם חמרים הן ששכרן להביא לו תבואה ממקום אחר) ולא מצאו תבואה. (או אם) פועלין (הם ששכרם לעדור שדהו) ומצאו שדה כשהיא לחה (במים, ואינה ראויה לעידור) נותן להן שכרן משלם (של כל היום, משלם, כפי הראוי להם) אבל אינו דומה הבא טעון לבא ריקן (ואומדים את החמרים כמה אדם רוצה לפחות משכרו של אותה הדרך לבא ריקם מלבא טעון) עושה מלאכה ליושב ובטל (ואומדין את הפועלין כמה אדם רוצה ליטול שכרו פחות, ולישב בטל מלעדור כל היום וליטול כך וכך). במה (ארישא קאי, ועד השתא פריש מידי דשכירות, והשתא פריש מילי דקבלנות) דברים אמורים (דהיכא דחזרו בהן או הוא חזר אין להם אלא תרעומת) שלא התחילו במלאכה, אבל התחילו במלאכה (יש דין אחר ביניהם) שמין להן מה שעשו (לפי התנאי, ויקבלו כפי חשבון שעשו). כיצד, קבלו קמה לקצור בשני סלעים, קצרו חציה והניחו חציה, בגד לארוג בשני סלעים ארגו חציו (ומגיע לשכרן סלע לפי תנאם) והניחו חציו, שמין להן את מה שעשו. היה יפה ששה דינרים (שאם היה בא לשכור שכיר לחציה אינו מוצא בפחות מששה דינרים, ונמצא נפסד בעל הבית במה שעתיד להעשות אפילו הכי אין הולכין אחר העתיד להעשות, אלא...) נותן להן סלע (דלית ליה להאי תנא הא דתנן במתניתין כל החוזר בו ידו על התחתונה) או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים. ואם סלע (ואם אין יפה אלא סלע, דנמצאין פועלין לעשות חציה השני בסלע) נותן להם (במה שעשו) סלע. רבי דוסא אומר שמין להן מה שעתיד להעשות (רבי דוסא סבירא לה כתנא דידן, דאמר החוזר בו ידו על התחתונה ויעכב שכר מה שעשו כדי לשכור פועלים ולגמור, כפי תנאי הראשון) היה יפה (העתיד להעשות) ששה דינרים נותן להם שקל (כדי שתהא נגמרת בשני סלעים) או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים. ואם סלע נותן להם סלע. במה דברים אמורים (דאין החוזר נפסד אלא

לפי חשבון לר׳ דוסא, ולרבנן מקבלין במה שעשו) בדבר שאין אבוד (ואע״ג דאין פועלים מצויין עכשיו, כדמוקי ליה בסיפא שאינו מוצא לשכור ימתין עד שימצא, הואיל ודבר שאינו אבוד הוא) אבל בדבר האבוד (אם ימתין ואינו מוצא לשכור בכדי שכר פועלים, אפילו לפי היוקר שנתייקרו) שוכר (פועלים אחרים) עליהן (ביותר מכדי שכרן) או מטען (לאלו). כיצד מטען, אומר להן סלע קצצתי לכם באו וטלו שתים. ועד כמה שוכר עליהן עד ארבעים וחמשים זוז. במה דברים אמורים (דשוכר עליהן) בזמן שאין שם פועלים לשכור, אבל יש שם פועלים לשכור, ואמר צא ושכור מאלו אין לו עליהן אלא תרעומת.

תני תנא (בהיא דלעיל הלכו חמרים ולא מצאו) קמיה דרב נותן להם שכרן משלם. אמר ליה חביבי (דודי ר׳ חייא) אמר, אילו אנא הואי (אי אני השוכר) לא הוה יהיבנא להן אלא כפועל בטל, ואת אמרת נותן להם שכרן משלם, והא עלה קתני (נמי, דכפועל בטל הוא דשקלו) אינו דומה הבא טעון להבא ריקן, עושה מלאכה ליושב ובטל? לא סיימוה קמיה (לא סיימו סוף הברייתא לפניו). **איכא דאמרי** סיימוה קמיה, והכי קאמר חביבי אמר אי הואי אנא לא הוה יהיבנא ליה כלל (דמזלייהו גרם ואינהו נמי הוה להו לאסוקי אדעתייהו שלא ימצאו שדה לחה) ואת אמרת כפועל בטל. אלא קשיא הך? לא קשיא הא דסיירא לארעיה מדאורתא (והוליך הפועלים לשם, וראוה, ולא הבינו שהיא לחה, או שירדו גשמים בלילה לית להו כלל, דהא חזו אינהו גופייהו ועל מנת כן נשתכרו לו, והרי לא יכולין, ולא היה להן לילך בבקר) הא דלא סיירא לארעיה מאורתא (עליו היה לתת לב לדבר ולהודיעם אם תמצאו שדה לחה לא אתן לכם כלום, ויהיב להו כפועל בטל). **כי הא דאמר רבא** האי מאן דאגר אגירי לרפקא (לעלוה), ואתא מטרא ומלייה מיא. אי סיירא לארעיה מאורתא [דף עז ע״א] פסידא דפועלים (גשמים שירדו הפסד פועלים הוא, דלא יהיב להו מידי, דאמר להו מזלייכו גרם) לא סיירא לארעיה מאורתא פסידא דבעל הבית (דאמרי ליה מי יימר דלדעתא דההוא ארעא אגרתן) ויהיב להו כפועל בטל.

ואמר רבא האי מאן דאוגיר אגורי לדוולא (להשקות שדות) ואתא מטרא (והשקה אותה, ואינה צריכה לדוולא) פסידא דפועלים **וכתבו התוס׳** משמע הכא דהלכה כרבא דליכא מאן דפליג **ותימה** דאמר בגיטין (עד:) ההוא דאמר ליה לאריסיה כ״ע דלו תלתא (כל האריסים שבמקום זה נוהגים ללות ולהשקות את השדה שלוש פעמים) ושקלי ריבעא (מיכול השדה) ואת דלי ארבעה ושקול תלתא לסוף אתי מטרא אמר רב יוסף הא לא דלה, רבה אמר הא לא אצטריך, ומפרש טעמא דרבה משום דמשמיא רחימי עליה ומוכח התם דהלכה כרבה **וי״ל** דדוקא בארים שיורד לקרקע באריסות נותן לו השליש אפילו אתי מיטרא, כמו בארים רגיל שנוטל רבע ומשקה השדה ג׳ פעמים, שאם ירד גשם נוטל, אבל הכא פועלים שאינם אריסין אלא נותן להם שכירות על המלאכה אפי׳ התחילו במלאכה אין להם ליטול אלא לפי מה שעשו כיון דלא נחתי לארעא להיות בחזקת אריסין. **עוד כתבו התוס׳** לספרים דגרסי ׳ואתא מיטרא בלילה פסידא דפועלים׳ צ״ל דמיירי בסיירא לארעיה, דבלא סייר לא הוי פסידא דפועלים כדאמר רבא בההוא דלעיל (לספרים שגורסים שירל הגשם ביום, בלמלע עבודתם, מ״כ הוי כעין סייל בקרקע). **אתא נהרא** (גדל הנהר ועלה, ונכנס בחריצין העשויין בשדה ומהן היא שותה, ואינה צריכה לדוולא) פסידא דבעל הבית (דפועלים אינם יודעין במנהג שדהו שיהא נהר עולה להשקותו, אך הוא היה יודע **כתבו התוס׳** אצטריך הך דהכא לאשמועינן דבאתי נהרא פסידא דבעה״ב אע״ג דסיירו לארעא, דלעיל בההיא דריפקא לא שייך לאשמועינן באתא נהרא דאין רגילות על ידי גידול נהר דתיתמלי ארעא מיא שלא תהא ראויה לריפקא בשביל כך. ומההוא דדוולא דהכא אפילו הוה מפליג בין סיירא ללא סיירא לא הוה שמעינן מינה ההיא דריפקא דהוה אמינא דגבי ריפקא אפילו סיירא לא הוי פסידא דפועלים דלא היה להם לידע דתיתמלי מיא כ״כ ע״י מיטרא שלא יוכלו לרפוק בה אבל הוא מכיר קרקעו שהמטר מונעה מריפקא ולא היה לו בבקר להוליכן שם. **ועי״ל** דהכא גבי דוולא אפי׳ לא סיירא הוי פסידא דפועלים ולהכי לא מפליג בה בין סיירא ללא סיירא כבאידך, דהתם אי לא סיירא לא הוי פסידא דפועלים לפי שהפועלים אין להם לידע שהמטר ימנע קרקעו מריפקא אבל בדוולא רוב השדות מתמלאות בהם יאורים על ידי המטר ולא היה לו לירא יותר מהפועלים, ולא פשע במה שהביאם לעבוד שם) ויהיב להו כפועל בטל.

ואמר רבא האי מאן דאוגיר אגורי לדוולא, ופסק נהרא (שממנו משקין) בפלגא דיומא (**כתבו התוס'** הכא נקט פלגא דיומא משום דבפלגא דיומא עביד דפסיק טפי על ידי שדולין ממנו להשקות השדות). אי לא עביד דפסיק פסידא דפועלים (מזלס גרס). עביד דפסיק, אי בני מתא (היולעיס לת מנהגו של הנהר להפסיק לעיתיס) פסידא דפועלים, לאו בני מתא פסידא דבעל הבית (**כתבו התוס'** גבי 'ואתא נהרא דלעיל' לא מפליג בין רגיל למיתי ללא רגיל דסתמא עביד למיתי שלכך יש בו חריצין להוליך המים בכל השדה, ולא מפליג בין בני ההוא מתא לבני מתא אחריתי, דאפילו איתנהו בההוא מתא הוי פסידא דבעה"ב דאין להם לידע ענין שדהו אם בא מן הנהר לתוכה, אבל אם פסק הנהר יודעין כל בני העיר).

ואמר רבא האי מאן דאגר אגורי לעבידתא ושלים עבידתא בפלגא דיומא, אי אית ליה עבידתא דניחא מינה יהיב להו. אי נמי, דכותה מפקד להו. דקשה מינה, לא מפקד להו, ונותן להם שכרן משלם. אמאי, וליתיב להו כפועל בטל? כי קאמר רבא באכלושי דמחוזא (במחוזא שהוא עירו של רבא היו בני אדם הרגילים לשאת משאות תמיד, וכשיושבין בטלים קשה להן) דאי לא עבדי חלשי.

אמר מר שמין להם את מה שעשו, כיצד, היה יפה ששה דינרים נותן להם סלע. קא סברי רבנן יד פועל על העליונה [ואפילו הוא חוזר בו, דיכול לחזור בו, כדכתיב 'כי עבדי הם' ולא עבדים לעבדים, ומהכא יליף לה בקדושין (כב:) **כתבו התוס'** כלומר אינה על התחתונה כדקאמר רבי דוסא שפוחת להם מה שצריך לשכור פועלין ביוקר (עיין מהר"ם שי"ף)].

פסק הש"ע א. השוכר את הפועלים והטעו את בעל הבית (**ביאר באר הגולה** פירוש שחזרו בהם ואמרו לו שכור אחרים) או בעל הבית הטעה אותם, אין להם זה על זה אלא תרעומת... בד"א, בשלא הלכו. אבל הלכו החמרים ולא מצאו תבואה, פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה, או ששכרם להשקות השדה ומצאוהו שנתמלא מים, אם ביקר בעל הבית מלאכתו מבערב (**ביאר באר הגולה** הרמב"ם מפרש דסיירי לארעא מאורתא קאי לבעל הבית כלומר שהוא עצמו ביקר שדהו, וכ"ד רמ"ה הרמב"ן והרשב"א) ומצאה שצריכה פועלים, אין לפועלים כלום, ומה בידו לעשות. ואם לא ביקר, נותן להם שכרן כפועל (פי' ששמין מי שהשכיר עצמו למלאכה זו וכן חמר שהשכיר חמור להביא משאוי כמה היה רוצה לפחות משכרו ולישב בטל ולבא ריקן) בטל, שאינו דומה הבא טעון לבא ריקן, ועושה מלאכה לבטל. חו"מ (שלג,א). **ב.** כיצד דין הפועל שחזר בו אחר שהתחיל, שמין לו מה שעשה, ונוטל [**ביאר באר הגולה** כרב (עז:) דפליג עליה דר' דוסא בחדא וס"ל דפועל החוזר ידו על העליונה, וקבלן ס"ל כר' דוסא שידו על התחתונה] (**הגה** בין הוקרה המלאכה או הוזלה ודוקא שחזר סתם, אבל אם חוזר מכח יוקר, אין שומעין לו טור). ואם קבלן הוא, שמין לו את שעתיד לעשות... בין שהוזלה בעת ששכרו בין שלא הוזלה, בין שהוזלה המלאכה אחר כך בין שלא הוזלה, שמין לו מה שעתיד לעשות. כיצד, קבל ממנו קמה לקצור בשתי סלעים... קצר חציה והניח חציה, בגד לארוג בשתי סלעים, ארג חציו והניח חציו, שמין לו מה שעתיד לעשות, אם היה שוה ו' דינרים נותן לו שקל או יגמרו את מלאכתן ואם היה הנשאר יפה שני דינרים, אינו נותן אלא סלע, שהרי לא עשו אלא חצי מלאכה. (**הגה** ובע"ה החוזר בו דינו כקבלן, שידו על התחתונה). חו"מ (שלג,ד). **ג.** בד"א, בדבר שאינו אבוד, אבל בדבר האבוד, כגון פשתן להעלות מהמשרה, או ששכר חמור להביא חלילין למת או לכלה וכיוצא בהם, אחד פועל ואחד קבלן, אינו יכול לחזור בו... ומיהו אינו צריך לשלם להם כל שכרם, רק מה שעשו, וידם על העליונה... כיצד מטען, אומר להם סלע קצצתי לכם בואו וטלו שתים, עד שיגמרו מלאכתן, ולא יתן להם אלא מה שפסק תחלה ואפילו נתן להם השתים, מחזיר מהם התוספת... חו"מ (שלג,ה). **ד.** במה דברים אמורים, שאין שם פועלים לשכור בשכרן להשלים המלאכה. אבל אם יש פועלים לשכור בשכרן, ואמר לו צא ושכור מאלו והשלם מלאכתך, בין שכיר בין קבלן, אין לו עליהם אלא תרעומת, ושמין לשכיר מה שעשה, ולקבלן מה שעתיד לעשות חו"מ (שלג,ז). **ה.** אמר לשלוחו צא ושכור

לי פועלים בשלשה, והלך ושכרן בארבעה, אם אמר להם השליח שכרכם עלי, נותן להם ארבעה, ונוטל מבעל הבית שלשה, ומפסיד אחד מכיסו. (**הגה** וי"א אם כל הפועלים אינן נשכרים רק בארבע, הבעל הבית נותן לשליח כפי מה שההנהו טוב) ואם אמר להם שכרכם על בעל הבית, נותן להם בע"ה כמנהג המדינה. היה במדינה מי שנשכר בשלשה ומי שנשכר בארבעה, אינו נותן להם אלא שלשה, ויש להם תרעומת על השליח. במה דברים אמורים, כשאין מלאכתן ניכרת, אבל אם היתה מלאכתן ניכרת והרי שוה ארבעה, נותן להם בעל הבית ארבעה, שאילו לא אמר להם שלוחו ארבעה לא טרחו ועשו שוה ארבעה חו"מ (שלב,א). **ו.** אמר לו בעל הבית שכור לי בארבעה, והלך השליח ושכר בשלשה, אע"פ שמלאכתן שוה ארבעה אין להם אלא שלשה, שהרי קבלו על עצמם, ויש להם תרעומת על השליח. (**הגה** ולא שנא אמר שכרכם עלי, או שאמר להם שכרכם על בעל הבית). חו"מ (שלב,ב). **ז.** אמר לו בעל הבית בשלשה, והלך השליח ואמר להם בארבעה, ואמרו הרינו כמו שאמר בעל הבית, אין דעתם אלא שיתן בעל הבית יתר על ארבעה, לפיכך שמין מה שעשו, אם שוה ארבעה נוטלין ארבעה מבעל הבית, ואם אינו שוה או שאינו ידוע, אין להם אלא שלשה. (**הגה** ואם אמר השליח שכרכם עלי, בכל ענין נותן להם ארבעה, וכן אם לא היו פועלים נשכרים רק בארבעה) חו"מ (שלב,ג). **ח.** אמר לו בעל הבית בארבעה, והלך השליח ואמר להם בשלשה, ואמרו לו כמו שאמר בעל הבית, אע"פ שמלאכתן שוה ארבעה אין להם אלא שלשה, שהרי שמעו שלשה וקבלו עליהם (**ביאר באר הגולה** בעיא דלא איפשטא שם וכתוב בהלכות הלכך לית להו אלא תלתא)... חו"מ (שלב,ד). **ט.** השוכר את הפועל להשקות השדה מזה הנהר, ופסק הנהר בחצי היום, אם אין דרכו להפסיק, או אפילו שדרכו לפסוק והפועל יודע דרך הנהר, פסידא דפועל ואין בעל הבית נותן לו כלום, אע"פ שגם בעל הבית יודע דרך הנהר. אבל אם אין הפועל יודע דרך הנהר, ובעל הבית יודע, נותן לו שכרו כפועל בטל... חו"מ (שלד,א). **י.** שכרו להשקות שדהו ובא מטר בלילה בענין שאינו צריך, אינו נותן לו כלום. וכן אם בא בחצי היום, אינו נותן לו מחצי היום ואילך כלום. אבל אם בא הנהר, נותן להם כל שכרן, מן השמים נסתייעו... (**הגה** שכר פועלים לחפור שדהו ובא מטר בלילה בענין שאינן יכולין לחפור, אם לא ראו הפועלים הקרקע, פסידא דבעל הבית הוא, דהוי ליה להודיעם שלא יבואו. י"א דאם ביקר בעל הבית המלאכה מבערב וראה שצריכה פועלים, פטור בכל ענין הכל בטוב...) חו"מ (שלד,ב). **יא.** השוכר את הפועל למלאכה ידועה, ונשלמה בחצי היום, אם יש מלאכה כמותה או קלה ממנה, עושה; ואם אין לו, נותן לו שכרו כפועל בטל... ואם היה מהחופרים או עובדי אדמה וכיוצא בהם, שדרכם לטרוח הרבה ואם לא יעשה מלאכה יחלה, נותן לו כל שכרו משלם. ודוקא שלא הראה לו אותה מלאכה תחלה, אבל אם הראה אותה לו וראה שלא היה בה מלאכת יום ולא התנה, אינו נותן לו כלום לאחר ששלמה, כמו שנתבאר בסי' שקודם זה דכל מה ששניהם יודעים יש לפועל להתנות... חו"מ (שלה,א).

'או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים'. פשיטא (דכי גמרי שני סלעים הוא דשקלי) לא צריכא, דאייקר עבידתא (הוקרו פועלים) ואימרו (לשון הפרש ונזור אחור ומתרחק מן הדבר) פועלים, ואזל בעל הבית ופייסינהו (הרבה תחנונים). מהו דתימא (כיון דיד פועל על העליונה) מצו אמרי ליה כי מפייסינן אדעתא דטפת לן אאגרא, קא משמע לן דאמר להו אדעתא דטרחנא לכו באכילה ושתיה. **פסק הש"ע**... וכן אם הוקרה המלאכה והם הראו לו פנים זועפות ופייסם בדברים, אינם יכולים לומר לא נתפייסנו אלא על דעת שתוסיף על שכרינו כפי היוקר, שהוא ישיב לא פייסתי אלא על דעת להוסיף לכם אכילה ושתיה וכן עשיתי. חו"מ (שלב,ה).

'סלע נותן להם סלע'. פשיטא! לא צריכא, דזל עבידתא מעיקרא (כששכרן היו פועלין בזול) ואגרינהו בטפי זוזא (ואלו לא רצו להשתכר כשאר פועלים, והוסיף להם זוז, כשפסק להן סלע על חציה, לא היה ראוי אלא לסלע חסר דינר) ולסוף אייקר עבידתא וקם בטפי זוזא (ששאר פועלים יטלו עליו סלע). מהו דתימא (הואיל ולרבנן יד פועל על העליונה...) אמרי ליה טפי זוזא אמרת לן טפי זוזא הב לן, קא משמע לן, דאמר להו כי אמרי לכו טפי זוזא דלא הוה קים לכו (לא הייתם יודעים שתהיו ראויין ליטול סלע, ואני בכך היה אפשי לשכור, וראיתי בדעתכם שלא תתרצו בפחות מסלע, ואמרתי להוסיף זוז על שכר פעולה כדי ליטול סלע להשלים רצונכם) השתא קים לכו (שהכל נוטלין סלע כרצונכם על זאת לא התניתי להוסיף). **פסק השי"ע** ... וכן אם שכרן ביותר דינר מהראוי, והוקרה המלאכה, אינם יכולים לומר גם עתה תוסיף לנו דינר יותר מהראוי לפי היוקר של עכשיו הו"מ (שלב,ו).

'רבי דוסא אומר שמין להן את מה שעתיד להיעשות, היה יפה ששה דינרים נותן להם שקל' קסבר יד פועל על התחתונה.

'או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים'. פשיטא! לא צריכא, דזל עבידתא ואימר בעל הבית, ואזול פועלים ופייסוהו. מהו דתימא (הואיל ואמר רבי דוסא יד פועל על התחתונה טעמיה משום דתפים בעל הבית הוא, והשתא כי פייסוהו פועלין) מצי אמר להו אדעתא דבצריתו לי מאגריי, קא משמע לן דאמרי ליה אדעתא דעבדינן לך עבידתא שפירתא. **פסק השי"ע** שכר בעל הבית בעצמו בסלע, ונזדלזלה המלאכה והראה להם בעל הבית פנים זועפות ופייסוהו בדברים, אינו יכול לומר לא נתפייסתי אלא על דעת שתפחתו משכרכם כפי הזול, שהם יאמרו לא פייסנוך אלא לדעת שנעשה המלאכה טובה וכן עשינו... הו"מ (שלב,ה).

סלע נותן להם סלע (ואם העתיד להעשות יכול הוא לגמרו בשכירות סלע נותן להם במה שעשו סלע). פשיטא! אמר רב הונא בריה דרב נתן לא צריכא, דאוזילו אינהו גביה זוזא מעיקרא, ולסוף זל עבידתא (לכך יגמור בסלע, אבל בשעת התנאי היה חציה ראוי ליותר מסלע, והן כשפסקו על כולה שני סלעים דחוקים היו, ואוזילו גביה). מהו דתימא (הואיל ולרבי דוסא יד פועל על התחתונה, נימא להו) בציר זוזא אמריתו לי בציר זוזא יהבינא לכו (והרי הכל עושים חציה בסלע טלו אתם במה שעשיתם סלע חסר זוז) קא משמע לן דאמרי ליה כי אמרנא לך בבציר זוזא דלא הוה קים לך (וראינוך שאי אפשר להוסיף נתרצינו אנו לסלע, דהוא פחות מכדי שכר פעולה), השתא קים לך (אי אפשינו בפחות מיכן, שהרי בסלע נתרצית). **פסק השי"ע** אם המלאכה שוה חמשה, ושכרם בארבעה והוזלה ועמדה על ארבעה, נותן להם ארבעה. (**הגה** ולא יוכל לומר להם גם עתה תקחו דינר פחות ממה ששוה)... הו"מ (שלב,ו).

אמר רב הלכה כרבי דוסא. ומי אמר רב הכי, והאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום? וכי תימא שאני ליה לרבי דוסא בין שכירות לקבלנות (דגבי שכירות איתא להאי טעמא דעבדי הם ולא עבדים לעבדים, אבל בקבלנות אין זה עבד אלא לעצמו, ורבי דוסא בקבלנות מיירי, כדקתני קיבלו קמה לקצור, ודרב בשכיר יום) ומי שאני ליה, והתניא השוכר את הפועל, ולחצי היום שמע שמת לו מת או שאחזתו חמה, אם שכיר הוא [**דף עז ע"ב**] נותן לו שכרו (הואיל ואנוס הוא אין לקנסו ולעשות ידו על התחתונה, ונותן לו חצי דמי שכרו) אם קבלן הוא נותן לו קבלנותו. מני, אילימא רבנן מאי איריא שמע שמת לו מת או שאחזתו חמה, דאנים, כי לא אנים נמי, הא אמרו רבנן יד פועל על העליונה, אלא לאו רבי דוסא היא, ושמע מינה לא שאני ליה לרבי דוסא בין שכירות לקבלנות (מדנקט אונס בתרוייהו הא לא אניסי לא, ואפילו שכירות

עז:

נמי). **אמר רב נחמן בר יצחק** (לעולם שאני ליה, ומודה הוא בשכיר דידו על העליונה, והא דנקט אונס בשכיר אפילו רבנן נמי אמרי ליה, דאי לא אנים לא הדר כל שכן רבי דוסא, והא מתניתין) בדבר האבוד ודברי הכל (אין הפועל יכול לחזור בו).

תנן כל המשנה ידו על התחתונה, וכל החוזר בו ידו על התחתונה. בשלמא כל המשנה ידו על התחתונה דסתם לן תנא כרבי יהודה [פלוגתייהו בב"ק (קז:) לצבוע לו אדום וצבעו שחור ולקמן (עח:) מייתי לה]. אלא כל החוזר בו ידו על התחתונה לאתויי מאי, לאו לאתויי פועל (דרישא דמתניתין תנא אומנין דמשמע קבלנות, ותנא בהן ידו על התחתונה, הדר תנא כל החוזר לאתויי פועל) וכרבי דוסא?

אלא, רבי דוסא תרתי קאמר (שגם פועל וגם קבלן החוזרים בהם, ילם על התחתונה) ורב סבר לה כוותיה בחדא (שקבלן החוזר בו ילו על התחתונה) ופליג עליה בחדא [בפועל החוזר, שלעת רב יכול לחזור בו בלמלע היום, וילו על העליונה **כתבו התוס' וא"ת** בב"ק (קב.) דאמר דהלכה כמתניתין דכל המשנה ידו על התחתונה משום דתני לה בהדי הלכתא פסיקתא דכל החוזר בו, והלא אין הלכה כהך דכל החוזר בו וסתמא הלכה כרב דפליג עליה **וי"ל** דהתם סבר כאיבעית אימא דהכא דשפיר סבר רב כמתני' דכל החוזר **א"נ** כיון דתנא לה תנא גבי הלכתא פסיקתא אם כן סבר התנא דהכי הלכתא דכל המשנה ידו על התחתונה (**ביאור המהרש"א** שהרי במשנה לא מלמנו שום תנא שחולק) ונהי דבההיא דכל החוזר אין הלכה, מ"מ ההיא דכל המשנה הויא הלכה דלא אשכחן אמורא דפליג עליה). **איבעית אימא** כל החוזר בו ידו על התחתונה (לאו לאתויי פועל, דרחמנא אקיל גביה, אלא לאתויי הך חזרה) לכדתניא כל החוזר בו כיצד, הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מעות מהן מאתים זוז, בזמן שהמוכר חוזר בו יד לוקח על העליונה, רצה אומר לו תן לי מעותי, או תן לי קרקע כנגד מעותי. מהיכן מגביהו (מגבה לו חובו) מן העידית. ובזמן שלוקח חוזר בו יד מוכר על העליונה, רצה אומר לו הילך מעותיך, רצה אומר הילך קרקע כנגד מעותיך. מהיכן מגביהו מן הזיבורית. רבן שמעון בן גמליאל אומר מלמדין אותן שלא יחזרו (לכל הלוקח ואין לו מעות כולן אלא מקצתן, לעשות ביניהם תחלה דבר קיום, שלא יוכלו לחזור). כיצד, כותב לו אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלונית לפלוני באלף זוז, ונתן לי מהם מאתים זוז, והריני נושה בו שמונה מאות זוז (דכיון שעשאם עליו מלוה הוה כאילו נטלם והלוום, וקרקע נקנית בכסף). קנה, ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים.

אמר מר מהיכן מגביהו מן העידית. קא סלקא דעתך מעידית דנכסיו (דשאר נכסיו, שאם יש לו קרקע יפה מזו יטול בה בשוה מאתים), ולא יהא (לוקח זה דינו קל, אלא אפילו הוא חמור כ...) בעל חוב (שיש לחוש בו לנעילת דלת אף הוא לא יפה כחו ליטול עידית אלא בינונית **כתבו התוס'** אבל על הדין שכתוב בברייתא שחוזר בו הלוקח מגבה לו קרקע מזיבורית לא קשה ליה, דכי נמי הוי כבע"ח אוקמוה אדאורייתא דהוי בזיבורית דהכא לא שייך נעילת דלת. וכי משני מזיבורית שבה לא היה צריך, דמזיבורית לא הוה קשה ליה מידי כדפרישית, אלא מוקי לה הכי דליהוי זיבורית שבה כמו עידית שבה **אי נמי** כי היכי דלא תקשי הלא לב"ח לא מסלקינן בארעא כי אית ליה זוזי ללוה, וכי משני מזיבורית שבה אתי שפיר הכא דלא משלם זוזי לפי שנתקיים המקח כנגד המעות שנתן) ותנן בעל חוב דינו בבינונית, ועוד הא ארעא דיהיב זוזי?

אמר רב נחמן בר יצחק מעידית שבה, ומזיבורית שבה (**כתבו התוס'** והא דלא שקיל מבינונית שבה כדין בע"ח, משום דקנסו את החוזר בו אבל מעיקרא פריך שאין לקנסו כ"כ ולהגבותו עידית דעלמא).

רב אחא בריה דרב איקא אמר אפילו תימא מעידית דנכסיו, סתם מאן דזבין ארעא באלפא זוזי אוזולי מוזיל ומזבין נכסיו (סתם איש הקונה קרקע גדולה ויקרה כזו אין כל כך מעות מצויות לו אלא אם כן מכר מטלטלין ושדות קטנות וצריך למכור בזול, וכי חוזר בו מוכר **נמצא זה ניזק על ידו כתבו התוס'** לאו דוקא מזיק שהרי אין שמין כפי הנזק שהזיקו שהרי אינו משלם אלא כפי המעות שקבל אלא קצת דימוהו למזיק ליטול חובו מן העידית) והוה ליה כניזק, ותנן הניזקין שמין להן

בעידית (לגבות מעידית נכסיו של מזיק כדכתיב מיטב שדהו ישלם). **פסק הש"ע** המוכר שדה לחבירו באלף זוז... חזר בו הלוקח, יד המוכר על העליונה, רצה אומר לו הילך מעותיך, או קנה מהקרקע כנגד המעות שנתת, ונותן לו מהזיבורית שבה... ואם חזר המוכר, יד הלוקח על העליונה, רצה אומר לו תן לי מעותי, או תן לי קרקע כנגד מעותי, ונוטל מהיפה שבה חו"מ (קצ,י).

'רבן שמעון בן גמליאל אומר מלמדין אותן שלא יחזרו, כיצד, כותב לו אני פלוני בן פלוני...' טעמא דכתב ליה הכי (שזקפו עליו במלוה) הא לא כתב הכי לא קני, והתניא הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך, והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך. נתקיימו התנאין, דברי רבי יוסי. רבי יוסי לטעמיה, דאמר אסמכתא קניא. רבי יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו. אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים (שיכול לחזור בו, ולא יטול זה אלא כנגד מעותיו) בזמן (שנתנו לו בתורת ערבון, ולא בתורת תחלת פרעון) שאמר לו ערבוני יקון (יקנה הכל והאי לא אוזיל גביה למכור לו כל הקרקע בכך). אבל (נתנו לו בתורת תחלת פרעון הוו להו השאר מלוה עליו) מכר לו שדה באלף זוז ונתן לו מהם חמש מאות זוז קנה (הקרקע כולו) ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים? לא קשיא הא דקא עייל ונפיק אזוזי (האי דקתני דאי לא זקפו עליו במלוה חוזר בדעייל מוכר ונפיק ומחזר אחר הלוקח ליתן לו מעותיו, גלי דעתיה דזוזי אנסוהו למכור, וכיון דלא יהיב ליה זוזי בשעת דחקו אדעתא דהכי לא זבין ליה) הא דלא קא עייל ונפיק אזוזי. דאמר רבא האי מאן דזבין מידי לחבריה וקא עייל ונפיק אזוזי לא קני [**כתבו התוס'** נראה דאיירי אפי' לעניין מטלטלין ובמשך המקח (שאם לא שילם לו הכל יכול לחזור בו) אא"כ פירש בשעת מכירה משיכה זו תהא קונה חפץ זה וזוזי ליהוו הלואה גבאי כמו בשטר דאמר לעיל אני פלוני מכרתי... דאין סברא לומר דלענין מי שפרע מיירי (כ"ל שבאופן שהיתה נתינת כל המעות והלה חוזר בו הוי כמי שפרע, ואם לא נתן את כל המעות לא הוי כמי שפרע)] לא קא עייל ונפיק אזוזי קני.

ואמר רבא האי מאן דאוזפיה מאה זוזי לחבריה ופרעיה זוזא זוזא פרעון הוי, אלא דאית ליה תרעומת גביה. דאמר ליה אפסדתינהו מינאי.

ההוא גברא דזבין ליה חמרא (חמור) לחבריה, ופש ליה (גבי לוקח) חד זוזא, וקא עייל (מוכר) ונפיק אזוזא. יתיב רב אשי וקא מעיין בה כי האי גוונא מאי (משום חד זוזא, מי אמרינן דמצי למיהדר) קני או לא קני? אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא זוזא כזוזי דמי, ולא קני. אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי והא אמרינן משמיה דרבא קני? אמר ליה תתרגם שמעתיך במוכר שדהו [**דף עח ע"א**] מפני רעתה (דאנן סהדי דבלאו אונסא דזוזי נמי הוה מזבין לה, והאי דעייל ונפיק אזוזי ממהר הוא לגבות, שלא יחזור לוקח **כתבו התוס'** ונראה דהשתא אפילו נפיק ועייל בכולהו זוזי קני ולאו דוקא חד זוזא כדאמרינן בסמוך ולא טרח וזבין במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי כמוכר שדהו מפני רעתה דמי או לא). **פסק הש"ע א.** המוכר שדה לחבירו באלף זוז, ונתן לו מקצת הדמים, והיה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים, אפילו לא נשאר לו אלא זוז אחד, לא קנה הלוקח את כלו, אע"פ שכתב השטר או החזיק... ואם לא היה יוצא ונכנס ותובע, קנה הלוקח את כולה, ואין אחד מהם יכול לחזור בו, ושאר הדמים עליו כשאר החובות... חו"מ (קצ,י). **ב.** מכר שדהו מפני רעתה, אף על פי שהוא יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים, קנה הכל, ואין הלוקח יכול לחזור בו, שזה שתובע ורודף לא מפני שעדיין לא גמר והקנה, אלא כדי שלא יחזור בו הלוקח. וכן הדין במוכר מטלטלים, אף על פי שמשך הלוקח הפירות והוציאן לרשותו והמוכר נכנס ויוצא על שאר הדמים, לא קנה, ויד החוזר בו על התחתונה, כמו שנתבאר, אלא אם כן מכר מפני רעת ממכרו, שאז קנה הכל חו"מ (קצ,יא). ע"ע בסעיף טז.

פשיטא, בעי לזבוני במאה (היה צריך למאה זוזי, ורצה למכור שדה קטנה במאה זוז, ולא מצא לה לוקחין ומכר גדולה במאתים) ולא אשכח, וזבין במאתים, וקא עייל ונפיק אזוזי (וזה עיכבם) לא קני (דאנן סהדי דעל כורחו מכר המותר, ויכול לומר לכך הייתי מחזר אחר המעות לקנות שדה קטנה תחתיה). אלא, אי בעי לזבוני במאה ולא אשכח (לא מצא לה לוקחין מיד) ואי טרח (טובא, לחזור אחר הלוקחין) הוה משכח (לוקחי שדה קטנה) ולא טרח (הוקשה לו הטורח, ומכר הגדולה במאתים) וזבין במאתים, וקא עייל ונפיק אזוזי, מאי, כמוכר שדהו מפני רעתה דמי (כיון דמשום טירחא דאהדורי אחר לוקח הוקלה עליו למכור אותה בלא דוחק מעות, שמע מינה לא חביבה היתה עליו) או לא? תיקו. **פסק השי"ע א.** לקח שדה שוה מנה במאתים (**ביאר באר הגולה** לשון הרמב"ם, וכתב המגיד משנה מן הדומה שגרסתו אינו שוה לגירסתינו) **ונתן לו מקצת דמים**, והמוכר נכנס ויוצא לתבוע השאר, הרי זה ספק אם הוא כמוכר שדהו מפני רעתה אם לאו. ולפיכך הרוצה לחזור, משניהם, אינו יכול לחזור ואם תפס המוכר ממקה שמכר כנגד המעות שנשארו לו, אין מוציאין מידו חו"מ (קצ,יג). **ב.** בקש למכור שדה במאה ולא מצא קונה לשדה שוה מאה, והוצרך למכור במאתים וקבל קצת מהדמים ועייל ונפיק אשארא, לא קנה, ושניהם יכולים לחזור בהם. אבל אם הוא בענין שאם היה רוצה לטרוח היה מוצא למכור שדה במנה, ולא טרח ומכר במאתים, הרי זה ספק. לפיכך הרוצה לחזור, משניהם, אינו יכול לחזור ואם תפס המוכר ממקה שמכר כנגד המעות שנשארו לו, **אין מוציאין מידו.** חו"מ (קצ,יד).

'שכר את החמר ואת הקדר... שוכר עליהן או מטען' עד כמה שוכר עליהן? אמר רב נחמן עד כדי שכרן (אם עשו אצלו קצת המלאכה, ולא קיבלו כלום שוכר עליהן, כל מה שהוא חייב להן יוסיף לאחרים ויגמרו). איתיביה רבא לרב נחמן עד ארבעים וחמשים זוז? אמר ליה כי תניא ההיא שבאתה חבילה לידו (אם יש בידו משלהן הרבה, כדרך האומנים המקבלים עליהן מלאכה מביאים כלי אומנות לבית בעל הבית **כתבו התוס'** וא"ת א"כ פשיטא (תוס' הביאו שהחבילה היא פקדון שהביאו האומנים לבעל הבית שיגבה מהפקדון אם יחזרו בהם אמנם מרש"י נראה פשוט שמדובר שמאייס כלים של הפועלים אצל בעל הבית ומהם יכול לגבות) **וי"ל** דה"א אסמכתא היא ולא קני **א"נ** דפועל לא נותן לו אלא לשכור בשויה ולא מן הכל). **פסק השי"ע** כיצד, שוכר עליהם פועלים וגומרין מלאכתן שלא תאבד, וכל שיוסיף לאלו הפועלים האחרים על מה שפסק לראשונים נוטל מהראשונים עד כמה עד כדי שכרן של ראשונים. ואם היה להם ממון תחת ידו, שוכר להשלים המלאכה עד ארבעים או חמשים זוז בכל יום לכל פועל (**ביאר באר הגולה** כתב הרב המגיד לשון הברייתא עד ארבעים וחמשים ורבינו פי' שהכוונה לפועל א' ביום א' ודרך גוזמא אחזו ונכון הוא) אע"פ ששכר הפועל בשלשה או ארבעה [**הגה** ואם לא שכר עליהם אחרים, אין הפועלים חייבים לשלם לו הזיקו (נ"י) ויש אומרים הא דשוכר עליהן עד ארבעים או חמשים זוז היינו דווקא שתפס כלי אומנותם, אבל שאר דברים, לא (מרדכי). ודוקא בדבר האבוד שאינו ממון, כגון מלמד או כדומה לזה, אבל בדבר האבוד של ממון, צריך לשלם לו כל הזיקו (תרומת הדשן והגהת אשר"י)] חו"מ (שלג,ו).

משנה השוכר את החמור להוליכו בהר והוליכו בבקעה, בבקעה והוליכו בהר (בראש ההר, ואע"פ שהדרך חלק וישר חייב) אפילו זו עשר מילין וזו עשר מילין (**כתבו התוס'** וה"ה אפילו זו שהלך בה קצרה יותר, אלא שלא חש התנא להאריך) ומתה חייב.

(המשך המשנה) השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה, אם החליקה פטור (שבהר היא ראויה להחליק יותר, שראש ההר חד ומשופע לצדדין) ואם הוחמה חייב (שהבקעה מעלה הבל, לפי שההרים סביבה, ואין אויר שולט בה) להוליכה בבקעה והוליכה בהר, אם החליקה חייב, ואם הוחמה פטור [**כתבו התוס'** וא"ת למ"ד (מב.) תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב אמאי פטור הא תחילתו בפשיעה היה לענין הוחלקה **וי"ל** עזז.

עז:.

דלא מחייב אלא באונס שיש לתלות שאם לא היה משנה אפשר שלא היה בה האונס כי ההיא דצריפא דאורבני דאונס בא מחמת הפשיעה שאם היה מצניעם תחת הקרקע כדשמואל לא היו נגנבים, אבל הכא כי הוחמה בהר כ"ש דאם לא שינה והיה הולך בבקעה דהוה הוחמה, והכי אמר רבא לעיל (לו:) גבי פשע בה ויצאתה לאגם אפילו למ"ד חייב הכא פטור דמלאך המות מה לי הכא מה לי התם. **וא"ת** לקמן (צג:) גבי הניח עדרו ובא לעיר ובא ארי ודרס פטור ומוקי לה רבה דעל בעידנא דלא עיילי אינשי ופריך אביי תחילתו בפשיעה לענין גנבי וסופו באונס הוא לענין ארי, והתם אפילו לא פשע הוא ולא בא לעיר היה נארע האונס, ומאי פריך **וי"ל** דשמא אם היה שם היה מוליכן למרעה אחר קודם ביאת ארי כי כן דרך הרועים לרעות חצי היום בשדה זו וחצי היום בשדה אחר, <u>או</u> שמא אם היה שם, הארי היה ירא לבא שם, <u>או</u> היה מקיים ביה 'גם את הארי ואת הדוב הכה עבדך'. ובלאו הכי צריך לפרש הפשט התם כך דקאמר אין אומרים אילו היה שם היה מציל אלא אומרים אם היה יכול להציל חייב ואם לאו פטור, ואי אפשר לפרש בעניין אחר. **והרי"ף פירש התם** (גבי רועה שהניח את עדרו) דאביי לטעמיה דאמר לעיל (לו:, לעניין שומר שפשע בבהמה ולא נעל בפניה, וילתה לאגם ומתה) לא מיבעיא למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, אלא אפילו למ"ד פטור הכא חייב דהבלא דאגמא קטלה, משמע דלמ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב אתי שפיר בלאו האי טעמא אף על פי שהאונס היה נארע בכל ענין **ויש** לדחות ראייתו דלמ"ד חייב נמי סמך אהאי טעמא דקאמר בסוף דהבלא דאגמא קטלה, דאם לא כן תקשי ליה ממתניתין דהכא דקאמר הוחמה בהר פטור. **ומיהו** למה שנפרש לבסוף דהכא לא חשיב תחילתה בפשיעה אתי שפיר) אם מחמת המעלה (הוחמה, בעלותה מרגל ההר לראשו) חייב (שהמעלה גרמה לה, והוא שינה להוליכה בהר **כתבו התוס'**, **וא"ת** והיכי ידעינן ברישא דקתני הוחמה בהר פטור דשלא מחמת המעלה הוחמה **וי"ל** דראינו שלא הוחמה בעלייתה שעלתה בלא טורח והלכה אחר כן הרבה ולא היתה מזיעה ובתר הכי הוחמה, וא"כ שלא מחמת מעלה היה ופטור).

(המשך המשנה) השוכר את החמור והבריקה, או שנעשית אנגריא (שנטלוה לעבודת המלך) אומר לו (משכיר לשוכר) הרי שלך לפניך (טלנה כמו שהיא סמויה ותלך, שאף מזלך גרם כמו מזלי, וטרח ואשר אותה בדרכים, וגבי אנגריא נמי, המתן עד שתשוב, שאף מזלך גרם ונפסיד שנינו). מתה או נשברה (שמפסיד כל שכרו) חייב (המשכיר למכור העור והנבילה לכלבים, ולהוסיף מעות ו...) להעמיד לו חמור (או ישכור לו אחר בדמי נבילה, שהרי חמור זה שיעבד לו, או יחזור לו שכרו).

(גמרא) מאי שנא רישא דלא קא מפליג, ומאי שנא סיפא דקא מפליג (בין הוחלקה להוחמה)? **אמרי דבי רבי ינאי** רישא שמתה מחמת אויר (לא הוחלקה ולא הוחמה ומתה מעצמה, הואיל ושינה בה יכול לומר לו 'לא מתה זו אלא מחמת אויר' לא היתה לימודה ליגדל באויר הר וקשה לה, או לא היתה לימודה באויר בקעה וקשה לה **ביארו התוס'** פי' שידוע שאותו יום היה אויר משונה בהרים יותר מבבקעה או איפכא משלג או ממטר והוי תחילתו וסופו בפשיעה ולהכי נקט להוליכה בהר והוליכה בבקעה ולא נקט להוליכה בהר זה והוליכה בהר אחר משום דאין רגילות להשתנות אויר אלא מהרים לבקעות אבל מהר להר ומבקעה לבקעה אין דרך אויר להשתנות) דאמרינן אוירא דהר קטלה ואמרינן אוירא דבקעה קטלה.

רבי יוסי בר חנינא אמר כגון שמתה מחמת אובצנא (עייפות ויגיעה ממשאה, הוליכה בהר יכול לומר לו עייפות המעלה שעלתה לראש ההר הועיל לה מתחילה, על כן עייפה לה לאחר זמן כשהלכה בדרך החלקה, ויגעה תחת משאה ומתה, ואם שינה להוליכה בבקעה, ואע"פ שלא ראינו אותה מזעת ולא היום חם מאד לומר הוחמה יש לומר אם הלכה בהר היה האויר שולט שם ונותן בה כח ולא תיגע תחת משאה, בבקעה לא שליט בה אויר, והיא היתה חסירת כח, ויגעה לה **כעי"ז ביארו התוס' וכתבו** ולהכי חייב אפילו למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור).

רבה אמר כגון שהכישה נחש (**כתבו התוס'**, **קשה לריב"ם** אמאי נקט לדידיה הר ובקעה דה"נ ה"מ למינקט בקעה ובקעה אם ידוע שנמצא נחשים היום בבקעה ששינה להוליכה שם דלא שייך האי קלקול להשתנות מהר לבקעה טפי מבקעה לבקעה. **ואר"י** דרבה לטעמיה דאית ליה תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב כדמשמע לקמן (צג:) מדפריך ליה אביי אמאי פטור תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא, והשתא אתי שפיר דלהכי נקט הר ובקעה משום דהשתא הוי תחילתו בפשיעה לענין הוחמה והוחלקה אבל אם שינה מבקעה לבקעה

היה פטור דליכא תחילתו בפשיעה. ובב"ק (נו.) דפריך ארבה דאמר והוא שהתרה. הניחא למאן דאמר תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור אלא למ"ד חייב מאי איכא למימר, הוי מצי למיפרך דרבה אדרבה דאית ליה הכא חייב אי גרם בתרוייהו רבה. **והשתא** כל אלו אמוראים שבאין לתרץ (מאי שנא דרישא דלא חילקה המשנה בין הוחלקה להוחמה) סוברים כרבא דאמר מלאך המות מה לי הכא מה לי התם (היינו שתחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור באופן שהאונס היה בולאות קולה גם אם לא היה פושע בתחילה) דלאביי דאמר הבלא דאגמא קטלה (כלומר שכיון שהשומר פשע בתחילה, יש לתלות שמחמת כן תמיד נגרם המות) אתי שפיר מתניתין בלאו הני שנויי וחייב אפילו מתה כדרכה דאמר ההוא אוירא שהוליכה שם קטלה אף על פי שאין ידוע שיהא אותו אויר רע כלל יותר מאויר אחר דלאו דוקא נקט הבלא דאגמא ה"ה כל שינוי אויר כדמוכח בשמעתין דהתם, והא דנקט בסיפא הוחלקה בהר והוחמה בבקעה חייב ה"ה מתה כדרכה כיון דהוי תחילתו בפשיעה, אלא משום דבפטור דהר תני הוחמה אשמועינן אע"ג דחימום הוי בהר טעמא לפטור בבקעה לא מיפטר בהכי אלא אדרבה הוי טעמא לחיובא. **וא"ת** והא שמעינן ליה מרישא דאפילו מתה כדרכה חייב משום דהוי תחילתו בפשיעה לענין הוחלקה בהר וחימום בבקעה כ"ש כשמתה ע"י החלקה דהר וחימום דבקעה דמחייב **וי"ל** דאי לאו אשמעינן בסיפא לא הוה ידעינן אמאי חשיב לה ברישא תחילתה בפשיעה לחייבו אפילו במתה כדרכה. **וא"ת** ולרבא וכל האמוראים דהכא דפטרי במתה כדרכה (מלאך המות מה לי הכא...) אמאי תני בסיפא הוחמה בהר והוחלקה בבקעה דפטור ה"ל לאשמועינן טפי מתה כדרכה דפטור דלא נימא אוירא דההוא אתרא קטלה כ"ש הוחמה בהר והוחלקה בבקעה דודאי אילו לא שינה היתה מתה בענין זה **ויש לומר** דמשום דבחיובא דהר תני הוחלקה תני לה נמי בפטורא דבקעה. ועוד נראה דפטורא דחימום בהר והוחלקה בבקעה הוי רבותא טפי ממתה כדרכה דאדם יכול ליזהר בהני טפי יותר ממתה כדרכה והוה לן למימר שפשע במה ששינה שאם היה מוליכה בהר היה מדקדק יפה ושומרה יפה שלא תחלוק בהר ושלא תתחמם בבקעה אבל מה ששינה גורם שלא דקדק. **ומיהו** דוחק הוא שיחלוק אביי על כל האמוראים. **לכך נראה** דלא חשיב הכא פשיעה במה ששינה דיכול ליזהר ולדקדק יפה שלא תחלוק בהר ושלא תתחמם בבקעה ומודה אביי הכא דפטור במתה כדרכה כיון דלא הוי תחילתו בפשיעה, ורבה דמשני כגון שהכישה נחש צ"ל שפעמים מצויים נחשים בהרים מבבקעה או איפכא להכי נקט הר ובקעה ואתי שפיר לרבה אפילו תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור).

רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הא מני רבי מאיר היא, דאמר כל המעביר על דעת של בעל הבית [**דף עח ע"ב**] נקרא גזלן (וקמה ליה ברשותיה להתחייב בכל אונסיה, וסיפא רבנן).

הי רבי מאיר, אילימא רבי מאיר דצבע, דתנן הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור, שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו (בדמים שצמר לבן נמכר בשוק, דקנייה בגזלו לשלם כשעת הגזילה) רבי יהודה אומר אם השבח יתר על היציאה (דמי עצים וסממנין, ולא שכר שלם) נותן לו את היציאה, ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח. ממאי, דלמא שאני התם דקניא בשינוי מעשה [ששינהו מכמות שהיה, ואיכא למאן דאמר שינוי קונה, בב"ק (ק:) אבל גבי החמור לא נשתנה החמור].

אלא הא רבי מאיר דמגבת פורים דתניא מגבת פורים (מעות שגובין הגבאין מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים) לפורים (כולה יתנוה לעניים דפורים **כתבו התוס'**, **וא"ת** דאמרינן בערכין (ו:) מעות של צדקה מותר לשנותן בכל מה שירצה ואפילו באו לידי גבאי ואפילו אמר מנורה זו לבדק הבית מותר לשנותה למצוה אחרת **וי"ל** דדוקא בפורים אמרינן הכא דאין לשנות (**התוס' רא"ש כיאר הטעם** שתיקנו כן משום שמחת פוריס) ומגבת העיר לאותה העיר נמי דפורים דוקא) מגבת העיר לאותה העיר, ואין מדקדקין בדבר (לומר דיים בפחות, והמותר יפול לכים של צדקה). אבל לוקחין את העגלים (לרוב בכל המעות) ושוחטין ואוכלים אותן, והמותר (שלא יספיקו לאכול בפורים ימכור ו...) יפול לכים של צדקה. רבי אליעזר אומר מגבת פורים לפורים (**כתבו התוס'** ת"ק לא איירי אלא בגבאי דלא ישנה ור' אליעזר איירי בעני שנתנו לו מעות לצורך סעודת פורים שאינו רשאי העני לשנות) ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו, אלא אם כן התנה במעמד אנשי העיר, דברי רבי יעקב שאמר משום רבי מאיר (**יש לתמוה** שלשון הגמ' בתחילה 'ר"א אומר' וסופו 'דברי רבי יעקב שאמר משום רב מאיר'. **אכן המהרש"ל** לא גרס את המילים 'רבי אליעזר אומר' **ומעיר המהרש"א** שבתוספות נתבאר שכן גרסו מילים אלו, ועל כן מבאר המהרש"א, שהכוונה שרבי יעקב אמר את דבריו בשם רבי מאיר ורבי אליעזר). ורבן שמעון בן גמליאל מיקל? דלמא

עז:

התם נמי, דאדעתא דפורים הוא דיהיב ליה, אדעתא דמידי אחרינא לא יהיב ליה (וכיון דלאו אדעתא דהכי יהיב נמצא מעות בחזקת בעלים, חוץ מן היוצאין בסעודת פורים).

אלא הא רבי מאיר דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר הנותן דינר לעני ליקח לו חלוק, לא יקח בו טלית, טלית לא יקח בו חלוק, מפני שמעביר על דעתו של בעל הבית. ודלמא שאני התם, דאתו למחשדיה (לבעל הבית בנודר ואינו מקיים, ששמעו עליו שאמר ליקח טלית לפלוני עני ולא קנה לו) דאמרי אינשי אמר פלניא זבנינא ליה לבושא לפלוני עניא, ולא זבן ליה, אי נמי זבנינא ליה גלימא ולא זבן ליה. אם כן ליתני מפני החשד מאי מפני שמעביר על דעתו של בעל הבית שמע מינה משום דשני הוא וכל המעביר על דעת של בעל הבית נקרא גזלן.

השוכר את החמור והבריקה. מאי והבריקה? **הכא תרגימו** נהוריתא (לעז"י רש"י כתס לכן בעין) **רבא אמר** אבזקת (התולעים התליעו רגליה).

ההוא דאמר להו אבזקת במילתא דמלכא (ראיתי עש שאוכל שיראים של אוצר המלך **כתבו התוס'** אית דגרס במולתא פירוש היינו פרדס כמו (שבת נב.) מולאות של בית רבי בטלי זהב או בטלי כסף כלומר פרדות אדומות או לבנות **ואין נראה לר"י** דבלשון ארמי לא קרי להו אלא כודנייתא) אמרו ליה במאי, בטלי כסף (כלי פשתן) או בטלי דהב (כלי צמר צבועין אדום)? איכא דאמרי בטלי כסף אמר, וקטלוה (שאין עש אוכל כלי פשתן) איכא דאמרי בטלי דהב אמר, ושבקוה.

'או שנעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך'. **אמר רב** לא שנו אלא באנגריא חוזרת (**כתבו התוס'** דיכול לעשות מלאכתו כשתחזור אע"פ שתתאחר במלאכתו שבשביל איחור אין חייב להעמיד לו חמור אחר כמו הבריקה או נשתטתה שמתאחרת נמי במלאכתה ולא חיישינן) אבל אנגריא שאינה חוזרת (הוה ליה כמתה או נשברה) חייב להעמיד לו חמור. **ושמואל אמר** בין אנגריא חוזרת בין אנגריא שאינה חוזרת, אם בדרך הליכה ניטלה (שהאנגריא מוליכתה לדרך שהיה זה רוצה להלך) אומר לו הרי שלך לפניך (**פירש רש"י** שכן דרך אנגריא, נוטל חמורו של זה ומהלך בעליה אחריה, וכל חמור שפוגע בו ראשון נוטלו, ומחזיר לו את שלו, והשני חוזר אחר חמורו עד שפוגע באחר, הלכך אומר לו הואיל ואף מזלך גרם שכור חמור אחר ולך אחריו, עד שיפגע בחמור אחר. **התוס' הביאו פירוש רש"י, והקשו** ותימה דלמה ישכור בהמה אחרת ללכת אחריו, ואם השוכר אין צריך החמור בהליכה אלא בחזרה הוי אתי שפיר, אבל אם כן בגופה ה"ל לפלוגי בין צריך חמור לאלתר לאין צריך אלא בחזרה. **ונראה כפי' ר"ח** דמפרש אם בדרך הליכה שהאנגריא אין מחפשין בבתים אלא כשפוגעים בדרך, והיינו דרך הליכתה, אומר לו משכיר הרי שלך לפניך, דמצי א"ל מזלך גרם שאילו היתה בבית לא היתה ניטלת ואפילו אינה חוזרת, דלא דמי למתה הבהמה, דהכא מוכח דמזלא דידיה גורם, ואם שלא בדרך הליכתה ניטלת דהיינו שמחפשין גם בבתים, שאז לא מזלו של שוכר גורם, חייב להעמיד לו חמור אחר לעשות מלאכתו לאלתר דאפילו חוזרת האנגריא את החמור לכאן בעוד שתועיל חזרתה לשוכר אין לו לשוכר להתעכב ממלאכתו ולא דמי להבריקה או נשתטתה) ואם לאו בדרך הליכתה ניטלה חייב להעמיד לו חמור.

מיתיבי השוכר את החמור והבריקה או שנשתטתה (עדיין היא ראויה למשאו) אומר לו הרי שלך לפניך. מתה או שנעשית אנגריא חייב להעמיד לו חמור. בשלמא לרב לא קשיא (רומיא דמתניתין אהדדי, דמצי לשנויי...) כאן באנגריא חוזרת, כאן באנגריא שאינה חוזרת. אלא לשמואל קשיא, וכי תימא לשמואל נמי לא קשיא כאן שבדרך הליכתה ניטלה, כאן שלא בדרך הליכתה ניטלה. הא מדקתני סיפא רבי שמעון בן אלעזר אומר אם בדרך הליכתה ניטלה אומר לו הרי שלך לפניך, ואם לאו חייב להעמיד לו חמור. מכלל דלתנא קמא לא שאני ליה (**כתבו התוס'** ות"ק עדיף דהוי רבים לגבי יחיד)? אמר לך שמואל לאו מי איכא רבי שמעון בן אלעזר דקאי כוותי, אנא דאמרי כרבי שמעון בן אלעזר. **איבעית אימא** כולה רבי שמעון בן אלעזר היא, וחסורי מיחסרא והכי קתני השוכר את החמור והבריקה או נשתטית אומר לו הרי שלך לפניך. מתה או שנעשית אנגריא חייב להעמיד לו חמור. במה דברים אמורים שלא

בדרך הליכתה ניטלה, אבל ניטלה בדרך הליכתה אומר לו הרי שלך לפניך, [**דף עט ע"א**] דברי רבי שמעון בן אלעזר. שהיה רבי שמעון בן אלעזר אומר אם בדרך הילוכה ניטלה אומר לו הרי שלך לפניך, ואם לא חייב להעמיד לו חמור.

ומי מצית מוקמת לה כרבי שמעון בן אלעזר, והא קתני רישא השוכר את החמור והבריקה או שנשתטתה, אומר לו הרי שלך לפניך. ואילו רבי שמעון בן אלעזר אמר השוכר את החמור לרכוב עליה והבריקה או שנשתטתה חייב להעמיד לו חמור? אמר רבה בר רב הונא לרכוב עליה שאני (שמא תפול תחתיו בגשר או תשליכנו באחת הפחתים). אמר רב פפא וכלי זכוכית כלרכוב עליה דמי. **פסק הש"ע א.** השוכר את החמור להוליכה בהר, והוליכה בבקעה, אם הוחלקה, פטור, אף על פי שעבר על דעת הבעלים [**ביאר בביאור הגר"א** דלא קי"ל כר"מ, דקי"ל כרבא (לו:) דא"ל את מהימנת לי בשבועה האיך לא מהימן לי בשבועה, ולא כאביי משום אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר]. **ואם הוחמה, חייב** חו"מ (שט,א). **ב.** שכרה להוליכה בבקעה והוליכה בהר, אם הוחלקה חייב, שהחלקות יותר בהר מבקעה. ואם הוחמה, פטור, שבבקעה חמימות יותר מבהר, מפני הרוח שמנשבת בראש ההרים. ואם הוחמה מחמת המעלה, חייב, וכן כל כיוצא בזה (**הגה** שינה מהר לבקעה ומבקעה להר ונתייגעה ומתה, חייב. וכן אם שכרה להוליכה למקום אחד, והוליכה למקום אחר, ואויר הדרך משונה מבמקום אחר, חייב וכן כל כיוצא בזה טור). חו"מ (שט,ב). **ג.** השוכר את הבהמה וחלתה (**הגה** ועדיין ראוי למלאכה) או נשתטית, או נלקחה לעבודת המלך אעפ"י שאין סופה לחזור, אם נלקחה דרך הליכה הרי המשכיר אומר לשוכר הרי שלך לפניך, ונותן לו שכרו משלם. בד"א, כששכרה לשאת עליה משאוי שאיפשר להשליכה בלא הקפדה, אבל אם שכרה לרכוב עליה או לשאת עליה כלי זכוכית וכיוצא בהם, חייב להעמיד לו בהמה אחרת, ואם לא העמיד, יחזיר השכר ויחשוב עמו על שכר כמה שהלך בה. מתה הבהמה או נשברה, בין ששכרה לשאת בין ששכרה לרכוב, אם אמר לו חמור סתם אני משכיר לך, חייב להעמיד לו בהמה אחרת, ואם לא העמיד, יש לשוכר למכור הבהמה וליקח בה בהמה אחרת, ואם אין בדמים ליקח בהמה אחרת, שוכר בדמים בהמה אחרת עד שיגיע למקום שפסק עמו. חו"מ (שי,א).

אמר רבה בר רב הונא אמר רב השוכר את החמור לרכוב עליה, ומתה לו בחצי הדרך נותן לו שכרו של חצי הדרך, ואין לו עליו (אין לשוכר על המשכיר) אלא תרעומות (שהשכיר לו חמור כחושה). היכי דמי, אי דשכיח לאגורי (מוצא חמור אחר כאן לשכור) תרעומות מאי עבידתיה, אי דלא שכיח לאגורי אגרא בעי למיתב ליה? לעולם דלא שכיח לאגורי, ומשום דאמר ליה אילו בעית למיתי עד הכא לאו אגרא בעית למיתב (**כתבו התוס'** תימה דהשתא מיהא דלאו עד הכא בעי למיתי למה יתן לו שכר **וי"ל** דהא דקאמר לעולם דלא שכיח לאגורי היינו לפי אותן דמים שהשכיר מזה אבל בטפי פורתא ימצא להשכיר והרי נהנה במה שבא עד כאן לכך נותן לו חצי שכרו ואין צריך לפחות המשכיר משכרו מה שזה נותן עתה יותר מעט מכאן ואילך כיון דהוא אנוס **א"נ** כגון שיוכל למכור סחורתו במקום שמת החמור וירויח בה ויש סוחרים הרבה שאין מביאין סחורתן אלא עד כאן לכך יתן חצי שכרו).

היכי דמי, אי דאמר ליה חמור סתם הא חייב להעמיד לו חמור אחר, אי דאמר ליה חמור זה אם יש בדמיה (של נבילה) ליקח (בו חמור כל שהוא) יקח (וישלים דרכו, דהא שיעבד לו חמור זה, ותנן במתניתין, מתה חייב להעמיד לו חמור אחר)? לא צריכא בשאין בדמיה ליקח. אם יש בדמיה לשכור ישכור (ימכור שוכר זה את הנבילה באשר הוא שם, וישכור חמור לעצמו, דהא שיעבד לו חמור זה, ותנן במתניתין מתה חייב להעמיד לו חמור אחר)? רב לטעמיה (**כתבו התוס'** ה"מ לשנויי דאין בדמיה לשכור, אלא רוב פעמים יש בדמיה לשכור והאמת משני ליה. והא דאמר (קג.) אי דאמר בית זה ונפל אזדא לה ולא אמר אם יש בדמיה לרב ליקח יקח ולשמואל אפילו

לשכור ישכור דהתם אין הבית עומד לימכר אלא להוסיף עליו ולחזור ולבנותו כבתחילה וכיון דא"ל בית זה ונפל אין למוכרו וגם לא קבל עליו להוסיף יציאה בבנין בית זה אלא בית זה כמו שהוא השכיר לו לדור בו כל זמן שיוכל וכי נפל אזדא, אבל חמור שמת אין עומד אלא למכרו בדמים ולכך יש בדמיה ליקח יקח לשכור ישכור) **דאמר** רב לא מכלינן קרנא (וכי תנן במתניתין חייב להעמיד לו חמור אחר היכא דמתה בעודה בבית הבעלים, דמוסיף ולוקח חמור ולא כליא קרנא, אבל למוכרה ולהוציא הדמים לשכור אחרת לא). **דאתמר** השוכר את החמור ומתה לו בחצי הדרך. **אמר רב** אם יש בדמיה ליקח יקח לשכור אל ישכור. **ושמואל אמר** אף לשכור ישכור. במאי קמיפלגי? רב סבר לא מכלינן קרנא, ושמואל סבר מכלינן קרנא.

מיתיבי יבש האילן [מי שמישכן אילן לחבירו כי הני משכנתא דסורא, דכתבי במשלם שנייא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף (לעיל סז: המופן המלובר הוא שמשכן הלוה את שדהו למלוה, וזו השדה משמשת לפרעון החוב, ע"י שיאכל את פירות השדה במשך כמה שניס, ולאחר לותס שניס, חוזרת השדה לבעליס, ופטור מלשלס חובו)] **או נקצץ**, שניהם אסורין בו (לבקע עצים ולשרוף, דאי שריף ליה לוה כליא קרנא דמלוה, ואי שריף ליה מלוה כליא קרנא דלוה) כיצד יעשה, ילקח בו קרקע, והוא אוכל פירות. והא הכא, כיון דכי מטי יובל (**ביארו התוס'** הקושיא היא על רב, אבל לברייתא עצמה לא קשה, שודאי עדיף למכור את העצים ולקנות קרקע, מאשר שיטול המלוה את העצים לצורך ביעורם, כמבואר בהמשך הגמ' שבאופן שקונה קרקע אף שהיובל עתיד לבוא, לעיתים ישלמו ימי המשכנתא קודם היובל או שיזדמנו לו מעות לפדות את השדה ויאכל ב' או ג' שנים לפני היובל, אבל לרב דאמר לא מכליא ליה קרנא, קשה ליה דמ"מ כליא קרנא כיון שלבסוף לא תשאר הקרקע ביד הלוה) קא הדרא ארעא למרה (דשדה זו שהן לוקחין בדמי העצים, ושמא יפגע יובל בתוך שני המשכונא) וקא כליא קרנא (דלוה)? הכא במאי עסקינן דזבין ליה לשתין שנין (**כתבו התוס'** קס"ד כיון דלזמן ארוך כ"כ מכר לו לא חשיב כליא קרנא). **דאמר** רב חסדא אמר רב קטינא מנין למוכר שדהו לששים שנה שאינה חוזרת ביובל (אלא ימתין עד ששים, ותחזור לו) שנאמר וְהָאָרֶץ לֹא

עט.

תִמָּכֵר לִצְמִתֻת (כאן פירש לך טעמו של מצות יובל, אלמא אין היובל מוציא אלא קרקע שאם לא היתה מצות יובל היתה נצמתת) מי שאין שם יובל נצמתת, יש שם יובל אינה נצמתת, יצתה זו שאע"פ שאין שם יובל אינה נצמתת. סוף סוף, לכי מטו שיתין שנין קא הדרא ארעא למרה, וקא כליא קרנא?

אלא, הכא במאי עסקינן בזמן שאין היובל נוהג (דלא כליא קרנא). הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך בזמן שהיובל נוהג, ומכלינן קרנא נצלחיה לציבי (אי לא למכליא קרנא חייש למה ליה ליקח בו קרקע יבקע המלוה את העצים וישרפם) ונשקליה? אי משום הא לא קשיא, זמנין דשלמו שני משכנתא מקמי יובל (שנים שהיה האילן ממושכן לו יכלו לפני היובל ארבע או חמש שנים, ואותן שנים יאכל לוה את הפירות קודם שתשוב לבעלים, ולעולם מכלינן קרנא) אי נמי דמטו ליה זוזי ופריק לה ארבע וחמש שנין מקמי יובל. **פסק השי"ע** א"ל חמור זה אני שוכר לך, אם שכרה לרכוב עליה או לכלי זכוכית, ומתה בחצי הדרך, אם יש בדמיה ליקח בהמה אחרת, יקח, ואם אין בדמיה ליקח, שוכר אפי' בדמי כולה, עד שיגיע למקום שפסק עמו, ואם אין בדמיה לא ליקח ולא לשכור, נותן לו שכרו של חצי הדרך, ואין לו עליו אלא תרעומת. ואם שכרה למשא, הואיל ואמר ליה חמור זה, ומת בחצי הדרך, אינו חייב להעמיד לו אחרת, אלא נותן לו שכרו של חצי הדרך ומניח לו נבלתו. (**הגה** ויש חולקין וסבירא להו דאפילו שכרו למשא דינו כשכרו לרכיבה טור בשם הרא"ש). והא דאמרינן דנותן לו שכרו מחצי הדרך, היינו שיכול למכור סחורתו שם או שיכול לשכור חמור אחר עד מקום שרוצה לילך, אבל בלאו הכי אינו נותן לו כלום משכרו, דהא לא מהני ליה מידי. הו"מ (שי,ב). **מ"ש השי"ע** 'ואם אין בדמיה ליקח, שוכר' דהילכתא כשמואל בדיני. **מ"ש השי"ע** לחלק בדעת הסתם בין שכרו למשא לשכרו לרכוב הוא דעת הרמב"ם **והשיג עליו הטור** שאינו מבין מה החילוק, וכן השיג הראב"ד. **והב"י יישב** שדעת הרמב"ם כך, שכן היתה בנוסחתו בגמ'.

תנו רבנן השוכר את הספינה וטבעה לה בחצי הדרך, רבי נתן אומר אם נתן (את השכר, ואפילו כולו) לא יטול (כדמפרש לקמן דהתובע ידו על התחתונה) ואם לא נתן לא יתן.

היכי דמי, אילימא בספינה זו ויין סתם, אם נתן אמאי לא יטול (בתמיה, והלא טענת התובע בריא וחזקה מטענת הנתבע) נימא ליה הב לי ספינתא, דאנא מייתינא חמרא (ואוליך למקום שהתנית, דהא אנא יין סתם אמרי, וכיון דבעל היין יכול להשלים תנאו חייב הספן להעמיד לו ספינה **כתבו התוס'** ולא דמי להא דאמר לעיל 'אילו בעית למיתי עד הכא לאו אגרא בעית למיתב' דהתם מהני ליה שיכול בקל להשכיר מכאן עד מקום שירצה או למכור שם סחורה כדפרישית לעיל אבל הכא לא שייך למימר הכי שהיין נטבע ומה ימכור. **אבל אין לפרש** דהכי פריך אמאי לא יטול שכר חצי הדרך שלא הלך עדיין אבל שכר חצי הדרך שכבר הלך ניחא ליה שלא יטול (כמו הלין בשוכר חמור ומת בחצי הלך, שליך לשלם לת שכר הלך שכבר הלך) דא"כ הא דקתני בסמוך 'אם לא נתן לא יתן' דמשמע שלא יתן כלל אפילו שכר חצי הדרך, ה"ל לאקשויי אמאי לא יתן כלל). אלא בספינה סתם ויין זה, אם לא נתן אמאי לא יתן, [דף עט ע"ב] נימא ליה הב לי ההוא חמרא, ואנא מייתינא ספינתא (אחריתי, הואיל והספן יש בידו להשלים תנאו וזה מעכב ישלם כל השכר **כתבו התוס'** לא מבעיא אם כבר נתן שלא יטול, אלא אפילו לא נתן יש לו לתת כל השכירות שהרי קנה המשכיר כל השכירות במשיכת השוכר את הספינה כיון שמזומן המשכיר לקיים תנאו או אפילו בלא משיכה כיון שמשכיר יכול לקיים תנאו ושוכר אינו יכול לקיים א"כ מזלו גרם והוי כחוזר בו ויתן לו מחצי הדרך שלא הלך כפועל בטל. **וקשה** דאמאי יתן לו כלל מחצי הדרך שלא הלך אפילו כפועל בטל כיון שאירעו אונס הא אמרינן לעיל (עז.) היכא דהשוכר אנוס דאתא מיטרא דא"צ להשקותה דהוי פסידא דפועלים, ומשמע לעיל דכל אונס שאירע לבעה"ב שלא היה לו לידע יותר מן הפועלים הוי פסידא דפועלים, והכא נמי על כרחך פריך שיתן אפילו שכר חצי הדרך שלא הלך מדניחא ליה הא דקתני אם נתן לא יטול דמשמע אם נתן כל שכרו לא יטול כלל **ותירץ ריב"ן** דלעיל שהפועלים לא אבדו כלום רק שנתבטלו אין נותן להם כלום, אבל הכא שהמשכיר הפסיד ספינתו, כפועל בטל מיהא אית ליה כיון שמזומן לקיים תנאו)?

אמר רב פפא לא משכחת לה (להא דר' נתן) אלא בספינה זו ויין זה (ולא ביד זה וזה להשלים, הלכך יד תובע על התחתונה, דאמר ליה היאך אנא לא מעכבנא מכי מייתית דידך **כתבו התוס'** דהמוחזק יאמר לחבירו לית לך גבאי ולא מידי דקיים תנאך. **וא"ת** דמ"מ אם נתן כל השכירות אמאי לא יטול השוכר שכר דחצי הדרך שלא הלך וכי בשביל שמשכיר מוחזק יטול כסף שאינו שלו, ועוד דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ולמה יפסיד השוכר שכר חצי הדרך שלא הלך **וי"ל** כיון שנתן לו שכרו נתרצה שיהא שלו לאלתר אע"ג דאינה משתלמת אלא לבסוף לדעת כן נותנו שיהא שלו לאלתר אם לא ישאר בו. **וריב"ם פי'** הא דפריך 'בספינה סתם ויין זה' אם לא נתן אמאי לא יתן לא פריך אלא אמאי לא יתן שכר חצי הדרך שכבר הלך אבל שכר חצי הדרך שלא הלך פשיטא שלא יתן כיון שהוא אנוס, מ"מ אהא דקתני 'אם נתן לא יטול' דמשמע דלא יטול כלל אפילו שכר חצי הדרך שלא הלך לא קשה ליה דכיון שהוא מוחזק ומזומן לקיים תנאו ניחא ליה שלא יחזיר כלל ומשני ביין זה וספינה זו דמאן דתפים לא מפקינן מיניה דהמוחזק יאמר לחבירו כיון שאינך יכול לקיים תנאך מזלך גרם המוציא מחבירו עליו הראיה. אבל ספינה סתם ויין סתם חולקין בהא מספקא ליה לריב"ם אם חולקין שכר חצי הדרך שהלך דוקא ונותן רביעית או חולקין כל השכירות ויתן שכר הדרך כיון שכבר הלך ועדיין מזומן לקיים תנאו) אבל בספינה סתם ויין סתם חולקין (אם קבל יחזיר החצי, ואם לא נתן יתן החצי, שהרי ביד שניהם להשלים ואם יעכב הנתבע מליתן החצי יעשה תנאו). **פסק הש"ע א.** השוכר את הספינה וטבעה בחצי הדרך, אם אמר ליה ספינה זו אני משכיר לך, ושכרה השוכר להוליך בה יין סתם, אע"פ שנתן לו השכר יחזיר כל השכר, שהרי זה אומר לו הבא לי הספינה עצמה ששכרתי שהקפדה גדולה יש בספינה זו ואני אביא יין מכל מקום ואוליך בה. (**הגה** ואם אפשר להוציא הספינה מן המים ולהשכיר ספינה אחרת בדמיו או בכל מה ששייך לספינה, צריך להשכיר...) הו"מ (שיא,ב). **ב.** אמר ליה ספינה סתם אני משכיר לך, ושכרה השוכר להוליך בה יין זה, אע"פ שלא נתן לו מהשכר כלום, חייב ליתן כל השכר, שהרי אומר לו הבא לי היין עצמו ואני אביא לך ספינה מכל מקום ואוליכנו. אבל צריך לנכות כדי הטורח של חצי הדרך, שאינו דומה המטפל בהולכת הספינה ליושב ובטל [**הגה** ויש אומרים דאינו נותן לו אלא שכירות מחצי

הדרך (**ביאר הש"ך** הוא דעת הרא"ש שהשיג כן על הרי"ף מהא דאמרינן דכל אונס שאירע לבעל הבית שלא הוה ליה לידע יותר מן הפועל פסידא דפועל, אבל כבר הרגישו בזה התוס' ותירצו בשם ריב"ן דשאני התם דלא אבד הפועל כלום רק שנתבטל ממלאכתו משא"כ הכא שהמשכיר הפסיד ספינתו) לא"ש וליב"ס]. חו"מ (שיא,ג).

ג. אמר לו ספינה זו אני משכיר, ושכר השוכר להוליך בה יין זה, אם נתן השכר אינו יכול להחזירו, ואם לא נתן, לא יתן, שאין זה יכול להביא הספינה עצמה ולא זה יכול להביא יין עצמו חו"מ (שיא,ד). **ד. שכר ספינה סתם ליין סתם, הרי אלו חולקין השכר. ודוקא** (**ביאר באר הגולה** המגיד משנה בשם הרמב"ן) **כשאין אחד מהם רוצה להשלים אבל זה מביא יינו וזה אינו מביא ספינה, אם נתן שכר נמי יטול ויוציא מתחת ידו** חו"מ (שיא,ה).

תנו רבנן השוכר את הספינה ופרקה לה בחצי הדרך (קא סלקא דעתיה שכרה עד מקום פלוני בכך וכך, וכשהגיע לחצי הדרך פרקה והוציא חבילותיו ממנה) נותן לו שכרו של חצי הדרך, ואין לו (לבעל הספינה) עליו אלא תרעומת.

היכי דמי, אילימא דקא משכח לאגורה (להשכירה לאחרים) אמאי אית ליה תרעומת, ואי דלא קא משכח לאגורה כוליה אגרה בעי שלומי (**כתבו התוס'** לאו דוקא כוליה אלא כלומר כפועל בטל)? **לעולם דקא משכח לאגורה, אלא אמאי אית ליה תרעומת משום רפסתא דספינתא (ריעוע הספינה, שמתרועעת בהוצאת חבילות והכנסת חבילות). אי הכי, טענתא מעלייתא הוא, וממונא אית ליה גביה? אלא מאי פרקה דפרקה לטועניה בגויה** (**פירש רש"י** בחצי הדרך הוסיף לתת בה חבילות שהיו לו לשם, והוא התנה מתחילה לכך ליתן בתוכה כאשר ירצה, והשכר לפי חשבון המשואות והדרך, הלכך נותן לו שכר תוספת המשאוי של חצי הדרך. **התוס' הביאו את פירוש רש"י, והקשו** אם כפירושו, הוה ליה למימר הך לישנא 'פריק לה' כיון שממקום אחר היה פורק לספינה. ועוד דקאמר ושינוי דעתא, מה מפסיד דכל שכן טוב לו שמרויח יותר. **ור"ח פירש** 'פרקיה לטועניה' שמוכר סחורה שבספינה לאחר היינו שינוי דעת כי שמא זה אדם הקונה הוא אדם קשה א"נ לאשלא יתירא שצריך חבלים להוציא כלים של השוכר הראשון ולהכנים כליו של שוכר אחרון. **וא"ת**

עט:

שיש להקשות על פירוש ר"ח, לפי הבנתו הגמ' יכלה להישאר בהעמדתה הראשונה שמדובר שהשוכר הוציא את כליו מהספינה, ולא צריך לשלם למשכיר, כיון שיכול למצוא שוכרים אחרים, וא"ת מאי תרעומת משום שינוי דעתא (שמא השוכר החלש יהיה קשה) **וי"ל** אלו לא הוי אסיק אדעתיה טעמא דרפסא ודאי הוה מצי לשנויי הכי, אבל השתא כבר דאיכא רפסא דספינה, תו לא מצי לשנויי הכי דא"כ הדרה קושיא לדוכתא, דטענא מעלייתא הוא דרפסא (זכל ליהולה). **וריב"ם פי'** דהכי קאמר לעולם דשכיח לאוגורי וליכא רפסא דספינה דאיירי דפרקיה לטועניה בגויה כלומר שהתיר חבילה בתוך הספינה והוציא על יד על יד וכן אחרון שהכנים סחורה במעט מעט דלא רפסה ספינה, ותרעומת הוי משום שינוי דעת שלא הורגל עם זה האחר ולא ידע להתנהג לפי דעתו אי נמי לאשלא יתירא שאם ירבה זה במשא יצטרך לקנות כאן ביוקר חבלים חזקים כי אם היה יודע בביתו היה קונה שם בדמים מועטים וליכא אלא תרעומת דלאו טענה מעלייתא היא שכנגד זה מרויח שנוטל שכר יותר מחבילה מחמת גודלה). **אלא מאי תרעומת, משום שינוי דעתא (הייתי סבור ללכת מהר ולחזור מהר הסכיר המעשה ניסיס** שאע"פ שמלא הסיכוס מותר לו להוסיף מטען, מ"מ הטרוניא היא שלא הודיע לו על כך למעשה התחילת הנסיעה). **אי נמי לאשלא יתירא (צריך אני לקנות חבלים ביוקר כאן שכשהספינה מכבדת צריך להפליגה אל אמצעית הנהר למקום מים עמוקים שלא תהא גוששת, וצריך חבלים ארוכים, ואתה לא הודעתני שאכנים חבלים הצריכים לה).**

פסק הש"ע השוכר את הספינה ופרקה בחצי הדרך, נותן לו שכר כל הדרך. ואם מצא השוכר מי שישכיר אותה לו עד המקום שפסק, שוכר, ויש לבעל הספינה עליו תרעומת (**הגה** וצריך ליתן לבעל הספינה מה שהספינה נפסדת בהוצאת הסחורה הראשונה ובהכנסת השנייה). וכן אם מכר כל הסחורה שבספינה לאיש אחד בחצי הדרך, וירד ועלה, הלוקח נוטל שכר חצי הדרך מהראשון ושכר החצי מזה האחרון, ויש לבעל הספינה עליו תרעומת מפני שגרם לו לסבול דעת איש אחר שעדיין לא הורגל, וכן כל כיוצא בזה חו"מ (שיא,ו).

תנו רבנן השוכר את החמור לרכוב עליה שוכר מניח עליה כסותו (**כתבו התוס'** ר"ח גרים כסתו כסת שמניח מראשותיו דכסת הוא הקטן וכר הוא

הגדול, כדתנן בכלים (פכ"ח מ"ה)] ולגנותו ומזונות של אותה הדרך, מכאן ואילך חמר מעכב עליו. חמר מניח עליו שעורים ותבן ומזונותיו של אותו היום, מכאן ואילך שוכר מעכב עליו.

היכי דמי, אי דשכיח למזבן, חמר נמי ליעכב (השוכר, שלא יניח עליה אלא מזונות של יום אחד) ואי דלא שכיח למזבן שוכר נמי לא ליעכב? אמר רב פפא לא צריכא, דשכיח למטרח ולמזבן מאוונא לאוונא (ממלון דלילה למלון דלילה **כתבו התוס'** נקט הכי משום דאי שכיח למטרח ולמזבן אפילו בחצי היום אם כן למה מניח חמר מזונות של כל היום, ומעיקרא דקאמר 'אי דשכיח למזבן חמר נמי ליעכב' ה"מ למימר 'שוכר נמי ליעכב לחמר להניח מזונו כלל של אותו היום כיון דשכיח בכל מקום למזבן' מדלא קאמר אי דשכיח מאוונא לאוונא, אלא לא חש להאריך כל כך). חמר דרכיה למטרח (לחזור ולשאול בעיר מי מוכר מזונות) ולמזבן, שוכר לאו דרכיה למטרח ולמזבן. **פסק הש"ע** השוכר את החמור לרכוב עליה, יש לו להניח עליה כסותו ולגינו ומזונותיו של אותו הדרך, לפי שאין דרך השוכר לחזור בכל מלון ומלון לקנות מזונות. יתר על זה, הרי מעכב עליו בעל החמור. וכן יש לבעל החמור להניח עליה שעורים ותבן ומזונות של אותו היום, יתר על זה השוכר מעכב עליו, מפני שאפשר לו לקנות בכל מלון ומלון, לפיכך אם אין שם מאין יקנה, מניח עליו מזונותיו ומזונות בהמתו של כל אותה הדרך. וכל אלו הדברים בשוכר סתם, ובמקום שאין מנהג ידוע, אבל במקום שיש מנהג, הכל לפי מנהג הו"מ (שה,ג).

תנו רבנן השוכר את החמור לרכוב עליה איש לא תרכב עליה אשה (**כתב הסמ"ע** הו"מ סי' ש"ח סק"א משום דהאשה כבידה יותר מהאיש **והישא ברכה הקשה** שיש לעיין בדברי הסמ"ע, דהרי החוש מעיד להיפך. **ואולי** דרכן של נשים שיהיו איבריהן מכביד יותר מאנשים, וזה א"א להכיר על המשקל סתמא כידוע, דומיא דחילוק שבין חי ומת. **וכתב הבן יהוידע** לבאר למה 'ברכיבה' האשה כבידה יותר מהאיש, משום דכל אדם הרוכב על הבהמה ואינו רגיל ברכיבה ויש לו פחד ברכיבה ודאי מכביד יותר על הבהמה שאינו נושא את עצמו, ולכן על הרוב האשה מכבדת יותר משום דאינה רגילה והיא מפחדת שמא תפול. **עוד ביאר** דכל הרוכב

עט:

בפיסוק רגלים לכאן ולכאן יהיה כובד גופו קל על הבהמה יותר מן הרוכב אשר רגליו שתיהם לצד אחד) אשה רוכב עליה איש. ואשה בין גדולה ובין קטנה (פסק לרכוב עליה אשה מרכיב עליה כל אשה שירצה, בין שהיא גדולה ובין שהיא קטנה **כתבו התוס'** באיש לא רצה לשנות בין קטן בין גדול משום דגברי שכיח שהם גדולים ופשיטא דאדעתא דגדול נמי אגריה ניהליה) אפילו מעוברת ואפילו מניקה.

השתא מניקה (שהיא שני גופים והוולד כבד) אמרת (תרכב עם וולדה) מעוברת (דחד גופא הוא) מיבעיא (**כתבו התוס'** כן גרסת הספרים **ואין נראה לר"ת** דאין זה פירכא דזו ואף זו קתני, ועוד דאין מתיישב שפיר לפי גרסא זו הא דקאמר ש"מ ביניתא אגב כריסה תקלה (**ביאור המהרש"א** רש"י גרס כגירסא זו ופירש שהמעוברת שוקלת יותר מן הריקנית, ולכן לפי גולל הכרס של הדג כך משקלו גדול יותר', וכונת תוס' להקשות על פירוש זה 'דזה אין לריך לאיה שהמעוברת כבידה מן הריקנית וכריסו גדול בדג משקלו יותר משהוציאו את מעיו') **וע"כ נראה לו** כגירסת שמצא, השתא מעוברת אמרת אין, מניקה מבעיא, דאשה מעוברת כבידה יותר ממניקה עם בנה לפי שהחי נושא את עצמו ומיקל אבל כשהוא במעי אמו מכביד ואבריה כבידים עליה וגם מליאה דם. והשתא אתי שפיר הא דקאמר שמע מינה ביניתא אגב כריסה תקלה, שאם היה (העובר שלה) חוצה לה, משקלה שלה ושל העובר פחות מאשה שעוברה בתוכה, וכמו כן דג שמעיו בתוכו קל יותר מאשר עם מעיו בחוץ. **ויש ליישב** גירסת הספרים (שמניקה כבדה יותר ממעוברת) ומכל מקום פריך שפיר דלא שייך כה"ג למתני זו ואף זו כיון דאיתיה בכלל מאי דקאמר בסוף, כמו גבי מפנין ארבע וחמש קופות (שבת קכו:) דפריך חמש מפנין ארבע מיבעיא, ומשני ארבע וחמש כדאמרי אינשי אבל אי לאו הכי אמרי אינשי, לא שייך לשנויי דזו ואף זו קתני, כיון דארבע בכלל חמש אלא שמוסיף, והכא נמי מעוברת שהוא גוף אחד בכלל מניקה שהם שני גופים, וקאמר ש"מ ביניתא אגב כריסה תקלה פי' מדקתני ברישא 'ואשה בין גדולה ובין קטנה' ובכלל זה נמי יש במשמע בין גסה (אשה שמנה) ובין דקה (אשה לזה) ולמאי איצטריך למתני ואפילו מעוברת דהיינו נמי גסה (אשה שמנה) דגוף אחד הוא, אפילו למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא לענין לשון בני אדם במשא ובמתן חשובים הם גוף אחד, אלא ודאי שמע מינה דגסה מחמת עיבור כבידה יותר מגסה מחמת עצמה כי העובר מכביד)? אמר רב פפא מעוברת והיא מניקה קאמר.

אמר אביי שמע מינה [מדקתני אפילו מעוברת דמשמע שהמעוברת כבידה מן הריקנית יש

להקשות מה חידוש הוא זה. ודאי שהמעוברת כבידה מן הריקנית? **וז"ל הרש"ש** כתבו הטבעיים דאדם אחר אכילתו משקלו קל מכשהוא רעב א"כ חזינן דכשהכרס מלא הוא קל יותר מכשהוא ריקן לכן קאמר ש"מ... דמלואת הכרס מעבור אינו כן אלא אדרבה גורמת כובד וכן ביניתא ממילוי ביצים שלה. **ביאר החשוקי חמד מסכת ערכין (יט.)** נראה לבאר את הטעם שאחרי האוכל שוקל פחות למרות שהמזון בעצם מכביד, שהוא מפני שהמזון נותן לו גם קלות בגלל ההרגשה הטובה] ביניתא (דג הנמכר בשוק במשקל) אכרסה תקלה (לפי כריסה כובדה, אם כריסה גדול משקלה יותר). למאי נפקא מינה למקח וממכר (אם ראית דג שכריסו גדול לא תקנהו במשקל אלא אם כן יוציא את מעיו). **פסק הש"ע** השוכר בהמה לרכוב עליה איש, לא ירכיב עליה אשה [**הגה** והוא הדין לעובד כוכבים (**ביאר הגר"א** דגרע מאשה דאינו מקפיד על ממונו של ישראל)]... חו"מ (שח,א). **ב.** שכרה לרכוב עליה אשה, מרכיב עליה כל אשה, בין גדולה בין קטנה, ואפי' מעוברת ומניקה חו"מ (שח,ב).

[דף פ ע"א] משנה השוכר את הפרה לחרוש בהר וחרש בבקעה [וכל כלי המחרישה לבעל הבקר, ונעריו הולכין עם בהמתו, וזה אוחז הדרבן לכוין הפרה לתלמיה וזה הולך אחר המחרישה ומכביד היתד בקרקע, והוא קנקן דמתניתין] אם נשבר הקנקן פטור. בבקעה וחרש בהר, אם נשבר הקנקן חייב (שהרים קשים לחרוש, שהסלעים שם). לדוש בקטנית ודש בתבואה פטור (אם החליקה) לדוש בתבואה ודש בקטנית חייב, מפני שהקטנית מחלקת.

(גמרא) היכא דלא שני בה (ואין לבעל הפרה לתבוע לו כלום, ואלו שהיו בפעולתו המנהיג והאוחז יחד שכירים היו) מאן משלם (איזה מהן פושע בשבירת הקנקן **כתבו התוס'**, **וא"ת** היכא דשני נמי אמאי לא משלם אחד מן הפועלים שפשע בשבירת הקנקן, ותיבעי נמי מאן משלם **וי"ל** דהיכא דשני לא משלם, דמיירי שהמשכיר את הפרה הוא שוכר את הפועלים לילך עם פרתו ולעשות מלאכת השוכר ולהכי לא משלם, דאמרו לו למשכיר אנו לא התנינו עמך אלא לחרוש בבקעה ולא קבלנו שמירת הקנקן בהר אלא בבקעה ואם היינו חורשים בבקעה לא היינו שוברים, ומ"מ שכירות שלנו לא נפסיד כי דעתך היה שנעשה כמו שירצה בעל השדה כי הייתי סבור שלא יחרוש אלא בבקעה)? **אמר רב פפא** דנקיט פרשא (מרדע) משלם (שלא כוון את הפרה יפה, ועל ידי שעיוות את השורה של מענה נשבר הקנקן). **רב שישא בריה דרב אידי** אמר דנקיט מנא (קנקן) משלם (שהעמיק יותר מדאי בארץ). **והלכתא** דנקיט מנא משלם (שאילו לא העמיקו יותר מדאי לא היה נשבר בעיוות השורה). ואי דוכתא דמחזקי גונדרי (שהיה ידוע להם בהר שמעלה אבנים וצונמא וטרשין) תרוייהו משלמין (**פירש רש"י** שהיה להם להזהר מאד, ובדבר מועט שעיוות אף המנהיג הוא נשבר, והוי דבר המוטל בספק. **כתבו התוס'** פי' רש"י משום דהוי ספק מי עשה **ואין נראה** דלא קי"ל (ב"ק לה:) כסומכוס אלא כרבנן והמוציא מחבירו עליו הראיה, ואי הוה ספק הוי שניהם פטורים **אלא נ"ל** דהכא שניהם פשעו כיון דמחזקא בגונדרי הוא נשבר מאד בקל והיה לכל אחד ליתן לב על חבירו כמו על עצמו ולהזהירו ואחרי שלא הזהירו גם הוא פשע). **פסק הש"ע א.** השוכר את הפרה לחרוש בהר, וחרש בבקעה ונשבר הקנקן, והוא הכלי שחורש בו, הרי השוכר פטור ודין בעל הפרה עם האומנין שחרשו. וכן אם לא שינה על דעת הבעלים, ונשבר הקנקן, דין בעל הפרה עם האומנים. שכרה לחרוש בבקעה, וחרשה בהר ונשבר הקנקן, השוכר חייב ודינו של שוכר עם האומנים. (**הגה** וי"א דאם האומנים הם שכורין מן המשכיר הרי הם פטורין מן השוכר, הואיל ושינה, והמשכיר צריך ליתן להן שכרן טור בשם הרמ"ם). ומהו דין האומנים ששברו בעת חרישה שמשלמים מי משלם, זה האוחז את הכלי בעת החרישה. ואם היתה השדה מעלות מעלות, שניהם חייבים בדמי הקנקן, המנהיג אותה במלמד והאוחז את הכלי חו"מ (שט,ד). **ב.** שכרה לדוש בקטנית, ודש בתבואה, והוחלקה, פטור. בתבואה, ודש בקטנית, חייב, שהקטנית מחלקת חו"מ (שט,ה).

אמר רבי יוחנן המוכר פרה לחבירו, ואמר לו פרה זו נגחנית היא, נשכנית היא, בעטנית היא, רבצנית היא, והיה בה מום אחד (אחד מן המומין הללו היה בה) וסנפו בין המומין (שלא

היו בה) הרי זה מקח טעות (לפי שהכיר הלוקח בשאר מומין שאינן, וכסבור הוא בכולן משקר, אלא להשליך מעליו תרעומת הוא אומר, הילכך מקח טעות הוא, דאדעתא דהכי לא זבן). מום זה ומום אחר (שפירש לו שם אותו מום לבדו, ואמר לו מום זה בה, ועוד מומין אחרים) אין זה מקח טעות (דכיון דאותו המום הזכיר לו לבדו בו היה לו לבדוק).

תניא נמי הכי המוכר שפחה לחבירו, ואמר לו שפחה זו שוטה היא. ניכפית היא (נופלת מחולי) משועממת (משוגעת) היא, והיה בה מום אחד (מאלו המומין, והשאר אין בה) וסנפו בין המומין הרי זה מקח טעות [**כתבו התוס׳, מכאן קשה** לפירוש רש״י שפי׳ אהא דאמר בכתובות (נח.) סימפון בעבדים ליכא אי מומין שבגלוי הא קחזי ליה... מאי אמרת ליסטין מזויין או מוכתב למלכות הנהו קלא אית להו, ופירש רש״י וסבר וקביל. **וקשה לר״ת** דהא הכא אמרינן דהוי מקח טעות באלו המומין, וא״כ משכחת סימפון בעבדים ואיך אוכלין בתרומה. **ונראה לר״ת** לפרש הנהו קלא אית להו, ואם איתא דהוי מוכתב למלכות או ליסטים אז היה קול וכיון דליכא קלא ליכא למיחש להכי, ובהנהו דהכא נמי קלא אית להו, וכן משמע לישנא דמאי אמרת כלומר באיזה סימפון משכחת דלא הגיעו בליסטין מזויין או במוכתב למלכות. ובב״ב (צב:) תניא בהדיא נמצא ליסטין מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך]. מום זה ומום אחר אין זה מקח טעות.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי היו בה כל המומין הללו (ואינו מקפיד אלא על האחד, ובא וטוענו כסבור הייתי שאתה כולל בה מה שאין בה ומה שיש בה, ואילו ידעתי שזה בה לא הייתי לוקחה, מאי **כתבו התוס׳** כדי לפשוט שאלה זו, תלוי, כיצד נפרש את הברייתא ׳אמר לו שפחה זו שוטה היא, ניכפית היא משועממת היא, והיה בה מום אחד וסנפו בין המומין הרי זה מקח טעות׳ דלמא מיירי כגון שכל המומין היו בה והוי מקח טעות אע״פ שלא בדק הלוקח אפילו באחד משום דאמר לוקח מסתמא כל הני דקאמר ליתנהו לכולהו ומדהא ליתא הא נמי ליתא ומום זה ומום אחר אין זה מקח טעות כיון שאין מזכיר אלא אחד ולא שייך למימר מדהא ליתא הא נמי ליתא, או דלמא הא דקתני ברישא הרי זה מקח טעות היינו היכא דליתנהו לכולהו ובדק לוקח בחד מינייהו ואישתכח דליתא ואמר מדמשקר בהך באידך נמי משקר אבל אם כולם אמת לא הוי מקח טעות, והא דקתני בסיפא דברייתא ׳מום זה ומום אחר אין זה מקח טעות׳ ה״ה הזכיר לו כמה מומין כיון שכולם בה אין זה מקח טעות. **בתוספתא דכתובות** משמע דאם הזכיר שני מומין אחת יש בה ואחת אין בה דלא הוי מקח טעות אלא דוקא כי סנפו בין הרבה מומין שאין בה דהכי תניא עד שלשים יום יעמיד פרנס א״ל קדש לי בתך על מנת שאין בה מומין א״ל שוטה היא שעמומית היא נכפית היא אם א״ל אותו המום ומום אחר עמו אין זה מקח טעות היה בה מום אחד וסנפו עם הרבה מומין הרי זה מקח טעות) מהו? אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמרינן משמיה דרבא היו בה כל המומין הללו אין זה מקח טעות. **פסק השו״ע**

א. המוכר לחבירו פרה ואמר ליה יש בה מום פלוני ופלוני הניכרים, ובכללם הזכיר מום שאינו ניכר, ונמצא בה אותו שאינו ניכר ולא האחרים, הרי זה מקח טעות. כגון שאמר ליה פרה זו חגרת ועורת נשכנית ורבצנית, ונמצאת נשכנית בלבד, הרי זה מקח טעות שיאמר הלוקח כשראיתי שלא היתה לא חגרת ולא עוורת אמרתי כשם שאין בה אלו המומין כך אין בה מומין אחרים ואינו אומר אלא להשביח דעתי. אבל יש בה מומים הניכרים (**ביאר באר הגולה** כן הוא בטור) בין כולם בין מקצתם, ויש בה גם המום שאינו ניכר, כגון שהיא חיגרת וגם נשכנית (**ביאר הסמ״ע** פירוש, ואינה עיורת. ולא מצי הלוקח למימר כשראיתי שאינה עיורת סברתי כמו שבא להשביח דעתי בזה דאין בה כך הוא בא להשביח דעתי במום דנשכנית שהזכיר שאינו ניכר, אלא אמרינן אדרבה כשראית שאמר המוכר אמת בזה שהיא חיגרת היה לך להעלות על דעתך שגם היא נשכנית, ומדלא חששת ודאי מחלת עליהן) או שהיא עוורת וגם נשכנית, אין זה מקח טעות, דכמו שמחל על הניכר כך מחל על שאינו ניכר הו״מ (רלב,ח). **ב.** היה בה מום א׳ ניכר והראה לו, וא״ל יש בה (בנוסף) מום פלוני ומום פלוני שאינם ניכרים, ונמצאו בה אותם המומים שהזכיר שאינם ניכרים, אין זה מקח טעות אפילו היה בה כל המומין שהזכיר, שהרי לא הטעהו, שלא הזכיר לו אלא מומין שבה (**ביאר באר הגולה** הסבר הרמב״ם בפירוש מה שאמרו בגמרא מום זה ומום אחר אין זה מקח טעות) הו״מ (רלב,ט).

משנה השוכר את החמור להביא עליה חטין והביא עליה שעורין (שהם קלים מחטין) חייב [בקילקולה אם הוסיף שלשה קבין (לפי הגר"ח נאה 4.147 ליטר) ולא אמרינן הואיל והשעורין קלים יש לו להוסיף עד כדי כובד לתך חטין, שמשא החמור לתך חטין חצי כור] תבואה והביא עליה תבן חייב, מפני שהנפח קשה כמשאוי (וכיון דנפח לתך שעורים כנפח לתך חטין קשה לה תוספת). להביא לתך חטין והביא לתך שעורין (שלא הוסיף) פטור (אם מתה) ואם מוסיף על משאו חייב, וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב, סומכוס אומר משום רבי מאיר סאה לגמל, שלשה קבין לחמור.

(**גמרא**) איתמר, **אביי אמר** (מפני שהנפח...) קשה כמשאוי תנן (כדפרישית, אע"פ שאין משאן כבד כמשא החטין הרי נפחן כנפח חטין, והנפח כמשאוי **כתבו התוס'** לאביי סיפא דקתני כמה יוסיף קאי לפרש רישא, ולרבא רישא דקתני להביא עליה חטין והביא עליה שעורין היינו בכובד החטין שהוא סאה כדמוכח בשמעתין חייב דניפחא הוי תוספת, להביא לתך חטין והביא לתך שעורים פטור אפילו הוסיף ג' קבין לחמור דליכא תקלא כי תקלא, והיכא דלא שני אלא שהביא מין שהתנה כמה יוסיף על משאו ויהא חייב סאה לגמל...) **רבא אמר** (מפני שהנפח...) קשה למשאוי תנן. אביי אמר קשה כמשאוי תנן, נפחא כי תקלא (נפח קשה כמשקל, הואיל וניפחן שוה הרי הוא כמשקל שוה) ואי מוסיף שלשה קבין (דהוא שיעור תוספת לחמור לקלקל) חייב. רבא אמר קשה למשאוי תנן (אם השוה כובד השעורין לכובד החטין, כגון שהוסיף סאה שלמה על הלתך הרי הרבה הנפח, ורוב הנפח קשה למשאוי, והוי נפח זה תוספת לקלקול החמור) תקלא כי תקלא (אינו חייב עד שישוה כובד השעורים לכובד החטין, דליהוי נפח זה תוספת, אבל נפח שוה ומשקל חסר לא אמרינן נפח השוה הרי היא כמשקל וליחייב בתוספת של שלשת קבין, דקשה למשאוי תנן ולא קשה כמשאוי) ונפחא הוי תוספת.

תנן להביא לתך חטין והביא לתך שעורין פטור, ואם הוסיף על משאו חייב. מאי לאו שלשת קבין (כאביי)? לא, סאה (והכי קאמר להביא לתך חטין והביא לתך שעורין פטור, ואע"פ ששינה שהרי שינה להקל, ואם הוסיף עד כדי משקל החטין חייב משום תוספת הנפח). והא עלה קתני (במשנה שלנו כלאביי) וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב, סומכוס אומר משום רבי מאיר סאה לגמל, שלשה קבין לחמור? הכי קאמר (מילי מילי קתני, והאי וכמה יוסיף לאו אלהביא חטין והביא שעורין קאי) היכא דלא שני, חטין והביא חטין, שעורין והביא שעורין, כמה יוסיף על משאו ויהא חייב, סומכוס אומר משום רבי מאיר סאה לגמל, שלשה קבין לחמור.

תא שמע להביא לתך (15 סלין) חטין והביא [**דף פ ע"ב**] שש עשרה שעורים (תוספת סאה, להשוותן למשאוי החטין) חייב (בשביל הנפח) הא שלשת קבין פטור (כדרבא)? תרגמה אביי במחיקתא [**פירש רש"י, אני שמעתי** שעורין שהתליעו (כיון שהתליעו הס קלות יותר) וכן בפירוש תשובת הגאונים, **אבל לדידי** קשיא לי, מה לי התליעו ומה לי לא התליעו, והרי יש כאן נפח של לתך ושלשת קבין וקתני פטור, ולאביי נפח כמשאוי דהא לאו התליעו נמי שעורין קלים הם ומחייב להו אביי משום ניפחא (**כתבו התוס'** מה שהקשה רש"י נראה דלאו פירכא היא דכי אם התנה עמו להוליך ברזל או אבנים והוליך סובין או נוצה ה"נ דאם יוסיף יהא חייב **ביאר המהר"ם** דס"ל להתוס' דשאני שעורים דיש להס ג"כ משקל אלא שאין כבדים כ"כ כמו חטים אבל התליעו כמו סובין או נוצות ובהא אין סברא שנאמר שיהא הנפוח שלהס כמשאו ולאביי נמי מולה בזה) **ונראה לי** שמשא החמור לתך, ומדידתן טפופות חמש עשרה סאין ולא מחוקות, ומוקי לה אביי בשש עשרה מחוקות שהמחק פחות שלשה קבין, ואין כאן אלא תוספת נפח שלש קבין של לתך טפופות. 'טפופות' לא מחוק ולא גדוש].

תנו רבנן קב לכתף [הוי תוספת לאדם הנושא בכתף, וחייב המוסיף בקלקולו, מכאן אתה למד שמשא אדם בינוני שלשים קב שהן חמש סאין (41.472 ליטר לפי שיטת גר"ח נאה) דתנן תוספת החמור שלשה קבין שהן חצי סאה, ומשאו לתך חמש עשרה סאין, אלמא תוספת אחד משלשים במשא הוא, ואשמועינן דאם הוסיף עליו קב חייב, לקמן פריך והרי הוא בן דעת, אי לא מצי ביה לשדייה אארעא] אדריב

לעריבה (לתך הוי תוספת למשאוי ספינה קטנה) כור (הוי תוספת) לספינה (בינונית) שלשת כורים לבורני גדולה.

אמר מר קב לכתף. אם איתא דלא מצי ביה בר דעת הוא, לשדיה? **אמר אביי** בשחבטו לאלתר (לא הספיק לפרק המשא מעל כתפו עד שרבץ תחת משאו). **רבא אמר** אפילו תימא בשלא חבטו לאלתר, לא צריכא אלא לאגרא יתירא. **רב אשי אמר** הוא סבור חולשא הוא דנקיט ליה.

כור לספינה, שלשת כורין לבורני גדולה. אמר רב פפא שמע מינה סתם ספינות בת תלתין כורין (צריכה שתהא גדולה, ותהא בכך הולכת על פני המים, דהא תוספת אחד משלשים הוא, ומדקתני כור לספינה שמע מינה ספינה בת שלשים **כתבו התוס'** אם כן מדתנא סאה לגמל משמע דמשא גמל כור. **וקשה לריב"ם** דבשבת (קנה:) אמר רב ירמיה מדפתי לדידי חזי לי ההוא טייעא דאוכלה כורא ואטענה כורא משמע דשאר גמלים אין טוענים כל כך אלא ההוא שהיה משונה **וי"ל** כדפירש רש"י התם דאטענה כורא למזונות אותו הדרך לבד שאר המשאוי, וכן נראה דאין סברא שיוכל להאכיל לגמל אפילו ע"י אביסה כדי משאו בפעם אחת). למאי נפקא מינה? למקח וממכר. **פסק הש"ע א.** השוכר את הבהמה להביא עליה ק"ק ליטרין של חטים, והביא ק"ק ליטרין של שעורים, ומתה, חייב, מפני שהנפח קשה למשוי, והשעורים יש להם נפח. וכן אם שכרה להביא תבואה, והביא במשקלה תבן, אבל אם שכרה להביא עליה שעורים, והביא במשקלן חטים, ומתה, פטור וכן כל כיוצא בזה חו"מ (שח,ד). **ב.** השוכר את הבהמה לשאת עליה משקל ידוע, והוסיף על משאו, אם הוסיף חלק משלשים על השיעור שפסק עמו ומתה, חייב, פחות מכאן, פטור אבל נותן הוא שכר התוספת... חו"מ (שח,ה). **ג.** שכר סתם, אינו נושא אלא משקל הידוע במדינה לאותה בהמה. ואם הוסיף חלק משלשים, כגון שדרכה לשאת שלשים וטען עליה שלשים ואחד, ומתה או נשברה, חייב חו"מ (שח,ו). **ד.** הכתף שהוסיף על משאו קב אחד והוזק במשא זה, חייב בנזקיו, שאע"פ שהוא בן דעת והרי הוא מרגיש בכובד המשא, יעלה על לבו שמא מחמת חוליו הוא זה הכובד... חו"מ (שח,ז). **ה.** ספינה שהוסיף בה אחד משלשים על משאה וטבעה, חייב לשלם דמיה. חו"מ (שיא,א).

משנה כל האומנין (קבלנין המקבלין עליהן לעשות המלאכה בבתיהם יש להעיר שיש לומנים שעושים מלאכה בבית בעל הבית, ורש"י פירש שעושים מלאכה בבתיהם' עיין בתוס' לקמן שג"כ פירש כן) שומרי שכר הן (להתחייב בגניבה ואבידה) וכולן שאמרו טול את שלך (שכבר גמרתיו, ומשתוציאנו...) הבא מעות (שאיני מעכבו לתופסו על שכרי. הרי הוא מעתה...) שומר חנם. שמור לי ואשמור לך שומר שכר. שמור לי ואמר לו הנח לפני שומר חנם. הלוהו על המשכון שומר שכר (שכר מצוה). רבי יהודה אומר הלוהו מעות שומר חנם (דלית ליה לר' יהודה שכר מצוה לענין דינא) הלוהו פירות שומר שכר (דדרך פירות להרקיב). אבא שאול אומר רשאי אדם להשכיר (לאחרים) משכונו של עני (שבידו) להיות פוסק עליו (שכר) והולך (תמיד, ופוחת מן החוב, ובגמרא מפרש אאיזה משכון קאמר) מפני שהוא כמשיב אבידה.

(גמרא) לימא מתניתין (כל המומנין שומרי שכר) דלא כרבי מאיר (**כתבו התוס'** מדמי ליה אומן לשוכר, דכי היכי דאומן הוי שומר שכר אע"פ שאינו נוטל שכר על השמירה אלא שכר טורחו, ה"נ שוכר הוי כשומר שכר אע"פ שאינו נוטל שכר שמירה אלא כיון שנהנה ממנה בשכר שנותן) דתניא שוכר (בהמה) כיצד משלם (דשומר חנם ושומר שכר ושואל כתיבי, שוכר לא כתיב ומהו דין חיובו לענין גניבה ואבידה, פטור או חייב) רבי מאיר אומר כשומר חנם [דקא יהיב (שוכר) אגר מלאכתו, ואינו נוטל שכר על שמירתו, ואומן דמי לשוכר, שלהנאת שכר אומנותו היה אצלו, אבל לא שכר שמירה הוא נוטל, אלא שכר פעולה] רבי יהודה אומר כשומר שכר (הואיל ולהנאתו הוא אצלו, אע"פ שנותן שכר פעולתו שומר שכר הוא, דאי לא יהיב שכר הוי שואל וחייב באונסין, השתא דיהיב ליה אגרא לא הוי שואל, והוי שומר

שכר)? אפילו תימא רבי מאיר (ומין למות אומן לשוכר, שהאומן...) בההיא הנאה דקא שביק כולי עלמא (את שאר האומנים) ואגיר ליה לדידיה (ושכר רק אותו מבין כולם) הוי עילויה שומר שכר. אי הכי, שוכר נמי, בההיא הנאה דקא שביק כולי עלמא ומוגר ליה לדידיה (משכיר לוקח לו) הוי עילויה שומר שכר?

אלא, אפילו תימא רבי מאיר בההיא הנאה דקא יהיב ליה טפי פורתא (שאי אפשר לצמצם שכר קבלנות לשכר דמי פעולה, שלא יטול יותר) הוי עילויה שומר שכר (**כתבו התוס'** והוה מצי לאקשויי מי לא עסקינן דלא יהיב טפי פורתא, אלא בלאו הכי פריך ליה שפיר). שוכר נמי, מי לא עסקינן דקא משוי (לישנא דמוזיל ומשכיר בשוה) ליה טפי פורתא (אוזיל משאר משכירי בהמה, מי לא אמר רבי מאיר נמי דהוי שומר חנם)?

אלא, אפילו תימא רבי מאיר (שונה אומן משוכר, כי באומן יש הנאה נוספת מלבד התשלום עבור מלאכתו) בההיא הנאה דתפיש ליה אאגריה (שבילו לעכב אצלו את החפץ עד שישלם לו הבעלים שכרו) דלא בעי למיעל ולמיפק אזוזי הוי עליה שומר שכר (**כתבו התוס'** וא"ת הא דתנן במתניתין הלוהו על המשכון שומר שכר ודחיק לאשכוחי טעמא בגמ' דהוי שומר שכר כדשמואל או כרב יוסף, לימא טעמא דבההיא הנאה דתפיס ליה אחוביה הוי שומר שכר **וי"ל** דהתם לא איתהני מלוה מידי דאין מרויח במה שהלוה, ממה שלא היה מלוה ולא היה לו משכון. **וא"ת** שוכר נמי בההיא הנאה דתפיס ליה אשכרו שנתן ליהוי שומר שכר **וי"ל** דאומן ודאי הוי שומר שכר במאי דתפיס אאגריה לפי שרוב אומנים עושין מלאכה בבית בעל הבית ואינם תופסים כלום בשכרם וזה שעושה בביתו ותפוס בכלי נהנה הרבה, אבל שוכר אין לו הנאה שכל שוכרים תפוסים בדבר ששכרו דאין יכולין לעשות מלאכתן אם לא שיהא ברשותם).

איבעית אימא (אי נמי דמי אומן לשוכר קא מיתוקמא מתניתין כרבי מאיר כדמחליף... ומהדר לאוקמא כרבי מאיר משום דסתם משנה רבי מאיר) כדמחליף רבה בר אבוה ותני שוכר כיצד משלם? רבי מאיר אומר כשומר שכר, רבי יהודה אומר כשומר חנם. **פסק הש"ע א.** כל האומנים שומרי שכר הם... חו"מ (שו,א). **ב.** השוכר מחבירו בהמה או כלים, דינו כשומר שכר, להתחייב בגניבה ואבידה וליפטר מאונסין חו"מ (שז,א). **כתב הב"י** ידוע דר"מ ור' יהודה (עירובין מו:) דהלכה כרבי יהודה.

'וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם'. תנן התם (צה:) אמר לו שואל שלח (אותה לי ביד עבדך או שלוחך) ושלחה ומתה (כדרכה, בדרך קודם שתיכנס לביתו) חייב (באונסים, שמשעה שמסרה לשלוחו במצות השואל נתחייב השואל באונסיה, ואם לא אמר לו שלח, אלא המשאיל שלחה לו כשאמר לו זה השאילני פרתך, אמר לו הן, ועמד ושלחה ומתה בדרך פטור) וכן בשעה שמחזירה (אם מסרה השואל ליד השליח להשיבה לבעלה, ולא אמר המשאיל שלחה לי ביד פלוני ומתה חייב, דלא קמה ברשותיה דמשאיל).

אמר רב חסדא לא שנו (שהשואל חייב בה, עד שתבא ליד המשאיל) אלא שהחזירה בתוך ימי שאילתה (שאמר ליה השאילני עד זמן פלוני והחזירה בתוך הזמן, דהתם אכתי לא כליא שאלה עד דאתיא ליד בעלים) אבל לאחר ימי שאילתה פטור (ואפילו בביתו של שואל מתה משכלו הימים אינו שואל עליה).

מתיב רב נחמן בר פפא וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם (טעמא דגלי דעתיה שאינו חפץ להיות עוד שומר עליה). [דף פא ע"א] הא גמרתיו שומר שכר (ולא אמרינן כיון שידעו הבעלים שכלו ימי האומנות ולא שלחו והביאום פטור השומר, וגבי השואל נמי, אע"פ שידעו הבעלים שכלו ימי השאילה שואל הוא **כתבו התוס'** וא"ת ומאי פריך שאני הכא דאכתי תפיס ליה אאגריה ולכך הוי שומר שכר אע"פ שגמר מלאכתו, ומיהו לטעמיה דלעיל דמדמינן אומן לשוכר ולא אמרינן שאני אומן דתפיס ליה אאגריה פריך הכא שפיר **וי"ל** דלא מהני תפיס ליה אאגריה אלא דוקא בעוד שמשתכר באומנותו דתרתי בעינן שמשתכר ותפיס ליה אאגריה)? לא (תידק הא גמרתיו שומר שכר הוא, אלא הכי דייק מינה) הא הבא מעות וטול את שלך (דגלי אדעתא דתפיס ליה) שומר שכר (**כתבו התוס'** ואע"ג דגמרתיו לא הוי אלא שומר חנם לפי

שנגמרה מלאכתו מ"מ הכא שמפרש בהדיא שלא יטול עד שיתן מעות הוי שומר שכר).

אבל גמרתיו מאי שומר חנם (דכל כמה דלא גלי דעתיה, ולית לן למימר דתפס ליה אאגריה כלתה שמירת שכר פעולה, מדגמריה ואודעיה, וגבי שואל נמי כלתה שמירת שאלה מדידעו הבעלים שכלו ימי השאלה, דהתם לאו לאודועי בעי, דהא ידע שלכך וכך ימים השאילה לו) אי הכי, אדתני וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם, נשמעינן גמרתיו, וכל שכן טול את שלך? טול את שלך אצטריכא ליה. סלקא דעתך אמינא שומר חנם נמי לא הוי (דאינו שומרו לו עוד קאמר ליה) קא משמע לן (דאינו תופסו על שכרו הוא דקאמר ליה, אבל מדין פקדון לא סליק נפשיה).

איכא דאמרי אמר רב נחמן בר פפא אף אנן נמי תנינא וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם. מאי לאו הוא הדין גמרתיו (והאי דנקט טול את שלך לאשמועינן מינה דשומר חנם מיהת הוי, כדאמרן). לא, טול את שלך שאני (שהסיר אחריותו מהחפץ במפורש. אבל אם רק אמר לבעליס גמרתיו, עדיין שומר שכר הוא).

הונא מר בר מרימר קמיה דרבינא, רמי מתניתין אהדדי ומשני תנן וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם, והוא הדין לגמרתיו, ורמינהו אמר לו שואל שלח, ושלחה ומתה חייב, וכן בשעה שמחזירה (כל כמה דלא אמר ליה משאיל שלח קמה ברשותיה דשואל, כי היכי דבשעת שאלה קיימא ברשות משאיל עד דאמר ליה שואל שלח, וקא סלקא דעתן דמשכלו ימי שאילה קאמר, דדמי לגמרתיו) ומשני, אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא לא שנו אלא שהחזיר בתוך ימי שאילתה, אבל לאחר ימי שאילתה פטור.

איבעיא להו (שואל המחזיר לאחר ימי שאילתה) פטור משואל (מאונסין) וחייב כשומר שכר (בגניבה ואבידה) או דלמא שומר שכר נמי לא הוי? אמר אמימר מסתברא, פטור משואל וחייב כשומר שכר, הואיל ונהנה (בשאילה) מהנה הוה (להיות עליה שומר שכר עד שתגיע ליד הבעלים).

תניא כוותיה דאמימר הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו (סבלונות לארוסתו) ואמר לו אם מקבלין אותן ממני אני נותן לך דמיהן, ואם לאו אני נותן לך לפי טובת הנאה שבהן (שיחזיקו לי טובה שפקדתים בסבלונות). ונאנסו בהליכה חייב [דהואיל וקצץ דמיהן, ומשכן לשם לקיחה הרי הם לקוחין בידו עד שידע שאינה לקוחה, והכי נמי אמרינן בב"ב (פז.) אמר שמואל הלוקח כלי מן האומן על מנת לבקרו, ואם אין בו מום יקחנו ונאנס בידו חייב, והוא דקיצי דמיה] בחזירה פטור (מאונסין) מפני שהוא כנושא שכר (ולא כשואל, ומהו נשיאות שכרו הואיל ונהנה, שנתפאר בהן, והיינו כוותיה דאמימר, דאע"ג דיהיב ליה כפי טובת הנאה שבהן הוי עלייהו שומר שכר אחר שכלתה שמירת המקח, הואיל ונהנה, כל שכן גבי שאלה דלא יהיב ליה מידי).

ההוא גברא דזבין ליה חמרא (חמור) לחבריה, אמר ליה קא ממטינא ליה לדוכתא פלוני, אי מזדבנא מוטב, ואי לא מהדרנא ליה נהליך. אזל ולא אזדבנא, ובהדי דקא אתא אתנים. אתא לקמיה דרב נחמן, חייביה (**הקשו התוס'** ותימה מדלא אשכח לזבונא משמע דלא הוי זבינא חריפא ואם כן אמאי חייביה והלא הנאת שניהם היתה ואמרינן בנדרים (לא:) דאין לחייב הלוקח אלא בזבינא חריפא שכל הנאה שלו **וי"ל** דזבינא חריפא היה ואם היה רוצה לתת בדמים שנתן לו המוכר היה מוצא הרבה אלא היה רוצה למוכרו ביוקר, ומה שלא מכרו במחיר שהציעו לו, משום שאף בפתח ביתו כשיחזור יתנו לו אותן דמים או יותר). איתיביה רבה לרב נחמן נאנסו, בהליכה חייב, ובחזרה פטור, מפני שהוא כנושא שכר? אמר ליה חזרה דהאי הליכה היא, מאי טעמא סברה הוא בחזירתו, אילו אשכח לזבוניה מי לא זבנה (בתמיה). **פסק השו"ע א.** ...בד"א, כשהחזירה תוך ימי שאלתה אבל אם החזירה אחר ימי שאלתה, יצתה מדין שאילה (**ביאר באר הגולה** מימרא דרפרם בר פפא א"ר חסדא) והרי הוא כשומר

שכר (**ביאר באר הגולה** בעיא שם ופשטא אמימר דהוי כש"ש הואיל ונהנה בשאילת' מהני להיות ש"ש עד שמגיע ליד הבעלים). והוא הדין אם הוא עדיין בביתו של שואל, כיון שעברו ימי שאלתה יצא מדין שואל והרי הוא כשומר שכר (**ביאר באר הגולה** ל' המחבר מפי' רש"י)... חו"מ (שמ,ח). **ב.** כל האומנים שומרי שכר הם. וכולם שאמרו טול את שלך והבא מעות, או שאמר ליה האומן גמרתיו, ולא לקחו הבעלים הכלי, הרי האומן שומר חנם. אבל אם אמר האומן הבא מעות וטול את שלך, עדיין הוא שומר שכר, כמו שהיה... חו"מ (שו,א). **ג.** נטלם על מנת למכרם, ואמר ליה אם ימכרו במקום פלוני או עד זמן פלוני אתן לך דמים כך וכך ואם לא ימכרו אחזירם לך, ונאנסו בין בהליכה בין בחזרה, חייב לשלם. וי"א דהני מילי בדבר שיש לו קונים הרבה ויכול למכרו מיד בדמים שקצב, אלא שמחזר למכרו ביותר כדי שישתכר בו, דאם לא כן פטור מאונסים ואינו חייב אלא בגניבה ואבידה, כדין סרסור... חו"מ (קפו,ב). עיין בכנה"ג ובלבוש ומשפט לר"מ פרלו, הלוס לעת הש"ע כי"ל שהולו רק מפרש לת הסתס, לו להלכה כהסתס.

'שמור לי ואשמור לך שומר שכר (וחייב אם נגנבה)' ואמאי, שמירה בבעלים היא [בעליו של חפץ זה שנגנב במלאכתו של שומר היה, שאף הוא משמר היה לו, וכתיב 'אם בעליו עמו לא ישלם' ודרשינן לקמן עמו במלאכתו, ואע"ג דבשואל כתיב לקמן דרשינן ליה נמי אכולהו שומרין, בב"מ (צה.)]? אמר רב פפא דאמר ליה שמור לי היום ואשמור לך למחר (דלאו במלאכתו הוא השתא).

תנו רבנן שמור לי ואשמור לך, השאילני ואשאילך (אין זה שואל להתחייב באונסין, שאין כל הנאה שלו, שאף הוא משאילו) שמור לי ואשאילך, השאילני ואשמור לך כולן נעשו שומרי שכר זה לזה. ואמאי, שמירה בבעלים היא (אשמור לי ואשמור לך קאי, ששניהם זה במלאכתו של זה, אבל השאילני כליך ואני אשאיל לך כליי, שמור לי ואשאילך, או השאילני ואשמור לך, אין כאן בעלים של חפץ במלאכתו של שומר)? אמר רב פפא דאמר ליה שמור לי היום ואשמור לך למחר.

הנהו אהלויי (מוכרי אהל שמכבסים בו בגדים, והוא עשב, ואיכא דאמרי אהלות, והוא מין בושם) דכל יומא הוה אפי לה חד מינייהו. ההוא יומא אמרו ליה לחד מינייהו זיל אפי לן (קסלק"ד יומא דידיה הוה, דהשתא לא הוו אינהו בשמירת טליתו אלא כשומרי חנם, ואצטריך למימר פשעו בה, דאי לא לא מיחייבי) אמר להו נטרו לי גלימאי, אדאתא פשעו בה ואגנוב, אתו לקמיה דרב פפא, חייבינהו. אמרו ליה רבנן לרב פפא אמאי, פשיעה בבעלים היא (שאף הוא במלאכתן היה) אכסיף. לסוף איגלאי מילתא דההוא שעתא שכרא הוה קא שתי [ולא היה במלאכתן, שעדיין לא התחיל לאפות, ונמצא שבשעה שנעשו הן שומרין לא מסר עצמו להיות מלאכתן עליו, אבל אם נתעסק מיד ואפה, ולאחר שאפה שתי שכרא, ובאותה שעה אבדה טליתו פשיעה בבעלים נמי הויא, הואיל וכשנעשו שומרין היה במלאכתן, דאמרינן לקמן (ב"מ צה.) היה עמו בשעת שאלה אינו צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה].

הניחא למאן דאמר (צה.) פשיעה בבעלים פטור משום הכי אכסיף, אלא למאן דאמר (פשיעה בבעלים) חייב (שלא נאמרה פטור בבעלים אלא בשואל ושומר שכר שחיובן בלא פשיעה, אבל שומר חנם שחיובו אינו אלא בפשיעה אינו פטור משום בעליו עמו, הואיל ופשע) אמאי אכסיף (**התוס' הסבירו** קושיית הגמ' כיצד יתכן שרב אחא ורבינא שאחד מהם ס"ל שפשיעה בבעלים חייב (לקמן מבולל שהס נחלקו בדבר) יחלוק על רב פפא שקדם להם)? אלא, ההוא יומא לאו דידיה הוה, ואמרו ליה לדידיה זיל אפי לן את, ואמר להו בההוא אגרא דקא אפינא לכו נטורו גלימאי (והוו להו שומרי שכר) **[דף פא ע"ב]** עד דאתא אגניב (בלא פשיעה וחייבינהו משום גניבה דשומר שכר) אתו לקמיה דרב פפא חייבינהו. אמרו ליה רבנן לרב פפא הא שמירה בבעלים

היא אכסיף. לסוף איגלאי מילתא דההיא שעתא שכרא הוה שתי.

הנהו בי תרי דהוו קא מסגו באורחא, חד אריך וחד גוצא. אריכא רכיב חמרא והוה ליה סדינא (של פשתן, ואין מים מכבידין אותו כל כך) גוצא מיכסי סרבלא [לעז"י רש"י מעיל עבה והוא של צמר, והרבה מים נבלעין בו ומכבידין אותו, לפיכך פשט הסרבל ונתכסה בסדין] וקא מסגי בכרעיה. כי מטי לנהרא שקליה לסרבליה, ואותביה עילוי חמרא, ושקליה לסדיניה דההוא ואיכסי ביה. שטפוה מיא לסדיניה. אתא לקמיה דרבא, חייביה. אמרו ליה רבנן לרבא אמאי, שאלה בבעלים היא (שבשעת השאלה היה המשאיל במלאכתו של שואל, ונשא סרבל שלו על חמורו, ומעביר לו על אמת המים)? אכסיף. לסוף איגלאי מילתא דבלא דעתיה שקליה, ובלא דעתיה אותביה.

ההוא גברא דאוגר ליה חמרא לחבריה, אמר ליה חזי, לא תיזול באורחא דנהר פקוד דאיכא מיא, זיל באורחא דנרש דליכא מיא. אזיל באורחא דנהר פקוד, ומית חמרא. כי אתא אמר אין, באורחא דנהר פקוד אזלי, ומיהו ליכא מיא. אמר ליה רבא מה ליה לשקר, אי בעי אמר ליה אנא באורחא דנרש אזלי. אמר ליה אביי מה לי לשקר במקום עדים (דאנן סהדי שאין אותו הדרך בלא מים) לא אמרינן. **פסק הש"ע** האומר לחבירו השאילני היום ואשאילך למחר, אינו שאלה בבעלים חו"מ (שמו,ח). **פסק הרמב"ם** מעשה באחד שהשכיר חמור לחבירו ואמר לו לא תלך בו בדרך נהר פקוד שהמים מצויין שם אלא בדרך נרש שאין בה מים הלך בדרך נהר פקוד ומת החמור ולא היו שם עדים שמעידים באי זה דרך הלך אלא הוא מעצמו אמר בנהר פקוד הלכתי ולא היו שם מים ומחמת עצמו מת ואמרו חכמים הואיל ויש עדים שהמים בנהר פקוד מצויין חייב לשלם שהרי שינה על דעת הבעלים ואין אומרים מה לי לשקר במקום עדים שכירות (ד,ג).

'שמור לי ואמר לו הנח לפני שומר חנם'. אמר רב הונא אמר לו הנח לפניך אינו לא שומר חנם ולא שומר שכר (כיון דאמר ליה לפניך תיב ונטר לך קאמר ליה).

איבעיא להו הנח סתמא מאי? תא שמע שמור לי ואמר לו הנח לפני שומר חנם. הא סתמא ולא כלום. אדרבה, מדאמר רב הונא הנח לפניך הוא דאינו לא שומר חנם ולא שומר שכר, הא סתמא שומר חנם הוי? אלא, מהא ליכא למשמע מינה.

לימא (הנח סתמא) כתנאי אם הכנים ברשות [משנה בב"ק (מז.) בקדר שהכנים קדירותיו ושברן שורו של בעל הבית, או הכנים שורו ונגחו שורו של בעל הבית, או שהכנים פירותיו ואכלתו בהמתו] בעל חצר חייב (בנזקו דכי אמר ליה 'עול' עול ואנטר לך קאמר ליה, והוא הדין הנח סתמא בשוק) רבי אומר בכולם אינו חייב (דעול ותיב ונטר לך קאמר ליה, והוא הדין להנח סתמא בשוק) עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור.

ממאי, דלמא עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא בחצר, דבת נטורי היא (שאין אדם מכנים דבר לתוכה אלא להשתמר בה, דאין טורח בשמירתה) וכי קאמר ליה 'עייל' עייל דאינטר לך קאמר ליה (שאין שמירה קשה עלי). אבל הכא, שוקא לאו בר נטורי הוא, אנח ותיב נטר לך קאמר ליה. אי נמי, עד כאן לא קאמר רבי התם אלא בחצירו, דלעיולי רשותא קא בעי למשקל מיניה, וכי יהיב ליה רשותא לעיולי תיב ונטר לך קאמר ליה. אבל הכא הנח ואנא מנטרנא קאמר ליה, דאי סלקא דעתך הנח ותיב ונטר קאמר ליה, אי לאותבה רשותא בעי למשקל מיניה (בתמיה)? **פסק הש"ע א.** שומר חנם הוא שהפקיד אצלו כסף או כלים או בהמה או כל דבר לשמור והוא קבל עליו לשומרו. ואפילו לא קבל בפירוש, אלא שאמר לו הנח לפני, הוא שומר חנם. אבל אם אמר לו הנח לפניך (**ביאר באר הגולה** מימרא דרב הונא) או הנח,

סתם (**ביאר באר הגולה** בעיא שם ולא נפשטא וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל ולקולא עבדינן דפטור) (**או שאמר לו הרי הבית לפניך) אפי' שומר חנם לא הוי ואינו חייב שבועה כלל...** חו"מ (רצא,ב). **ב.** בקש מחבירו שיתן רשות להכנים בהמתו או פירותיו לחצירו, ונתן לו רשות ולא פירש כלום בשמירתן, אינו חייב בשמירתן כלל (**ביאר באר הגולה** כרבי שם במשנה דהכי פסיק שמואל הלכתא כוותיה, וכתב הרי"ף וקי"ל דהלכתא כוותיה בדיני) חו"מ (רצא,ג).

'הלוהו על המשכון שומר שכר' לימא מתניתין דלא כרבי אליעזר, דתניא המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ישבע (שלא פשע, דשומר חנם הוא עליו, דאין אדם נוטל משכונו לגובייגא אלא להיות בטוח במעותיו, שלא יוכל לכפור, ולעולם שומר חנם הוא עליו, שאם אבד יגבה ממקום אחר) ויטול מעותיו, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר יכול לומר לו כלום הלויתני אלא על המשכון, אבד המשכון אבדו מעותיך. אבל הלוהו אלף זוז בשטר, והניח לו משכון עליהם דברי הכל אבד המשכון אבדו מעותיו (**פירש רש"י** דהא משכון ודאי לגובייגא שקל, לגבות הימנה, דסתם שטר יש בו שעבוד קרקעות, ויש לו מהיכן לגבות ובטוח הוא, וגם לכפור אינו יכול דהא קאי שטרא, הלכך, לאו לזכרון דברים נקטיה. **אמנם התוס' פירשו** דלכך מודה רבי אליעזר משום דהוי שלא בשעת הלואתו וקני משכון, ושטר דנקט לאו דוקא אלא לומר דאיירי שלא בשעת הלואתו דכיון שעשה שטר מסתמא לא לקח משכון בשעת הלואה עד אחרי כן, אבל רישא דפליגי היינו בשעת הלואה, ולמאי דמוקי לה דפליגי בדרבי יצחק היה סבור דרבי יצחק איירי אף בשעת הלואה ורבי אליעזר פליג עליה בהא, אבל בסיפא דאיירי שלא בשעת הלואה מודה דקני דעיקר קרא ד'ולך תהיה צדקה' איירי שלא בשעת הלואה. **ועל פירוש רש"י** דפי' בשבועות (מד.) (גס כאן רש"י פירש כן, ול"ל שלתוס' לא היו דברי רש"י לכאן) דמשום שטר מודה ר' אליעזר בסיפא דכיון דיש שטר לשם משכון קבל ולא לזכרון דברים בעלמא כמו ברישא **תימה** דאי ברישא לא נקט משכון אלא לזכרון דברים בעלמא משום דליכא שטרא א"כ אמאי לא יהיה משמט אפילו שוה המשכון כנגד מעותיו כדמשמע לעיל (מט.) דהיכא דלא נקט אלא לזכרון דברים בעלמא דמשמט והתם משמע דאם שוה משכון כנגד מעותיו לכ"ע אינו משמט, ועוד אמאי קאמר מתניתין מחוורתא דלא כרבי אליעזר לוקמה בשטר דמודה ר' אליעזר, אלא ש"מ דאף ר' אליעזר אינו מודה אלא שלא בשעת הלואה. ומיהו יש לתרץ קושיא זו שלא רצתה הגמ' להעמיד את המשנה במלוה בשטר 'דהלוהו על המשכון' משמע בלא שטר, ועוד דאי מתני' מיירי בשטר לא הוה פליג ר' יהודה דאמר הלוהו מעות שומר חנם דלא יחלוק ארבי אליעזר ורבי עקיבא. **ובבה"ג** ג"כ משמע כדברינו דסיפא ד'הלוהו בשטר' איירי שלא בשעת הלואה, דמוקי הא דאמר רבי יצחק דב"ח קונה משכון היינו דוקא שלא בשעת הלואה, אבל בשעת הלואה לא קני משכון דוקא בשטר, דכיון דאיכא שטרא לא סמיך אמשכון אלא אשטרא, אבל בלא שטר אפילו בשעת הלואה קני והוי שומר שכר, ושלא בשעת הלואה הוי שומר שכר אע"ג דאיכא שטרא דודאי אמשכון סמיך. **וא"כ מוכרח הדבר** לומר דסיפא דהלוהו בשטר איירי שלא בשעת הלואה, דבשעת הלואה לא איבד מעותיו דאשטר סמיך, ולא קנה את המשכון. **ומה שר"ל** דהיכא דליכא שטר קני אפילו בשעת הלואה לא מטעם דר' יצחק דקרא איירי שלא בשעת הלואה, אלא קני מדשמואל (לקמן פב. הסובר שאף שאין המשכון שוה כשיווי החוב, אם איבד את המשכון אבדו מעותיו, שסבר שמואל שכל משכון ניטל לגובייגא) וסובר בה"ג דהלכה כשמואל ואין הלכה כרב יוסף שסובר שכל מלוה על המשכון דינו כשומר שכר)?

אפילו תימא רבי אליעזר, ולא קשיא כאן שמשכנו בשעת הלואתו (קאמר ר' אליעזר שומר חנם) כאן (מתניתין) שמשכנו שלא בשעת הלואתו (אלא לאחר זמן, כשתבעו מעותיו בבית דין ולא שילם ומשכנו על פי בית דין, דההוא ודאי לגובייגא שקליה). והא אידי ואידי [**דף פב ע"א**] הלוהו על המשכון קתני [בשעת הלואה משמע **וכ"כ התוס'** משמע דמלוה חבירו על המשכון משמע בשעת הלואה. **ותימה** דבגיטין (לז.) קאמר תנן המלוה את חבירו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אינו משמט, ומפ' התם דהמלוה על המשכון אינו משמט משום דקני ליה מדר' יצחק, והא לא קאמר רבי יצחק אלא שלא בשעת הלואתו, ועל המשכון משמע דאפילו בשעת הלואתו אינו משמט **ויש לומר** דכיון שלא בשעת הלואה קני ליה לגמרי מדרבי יצחק בשעת הלואה נמי דליכא קנין אלא שעבוד אלים שעבודיה ליחשב 'ולא של אחיך בידך' (הלכה היא 'ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך' ולא של אחיך בידך). **וכן** בפסחים (לא:) גבי ישראל שהלוה לנכרי על חמצו עובר עליו משום דרבי יצחק כדאמרינן התם, התם נמי כיון דשלא בשעת הלואה קני, אהני שעבודיה בשעת הלואה ליחשב כשל ישראל. וכן נכרי שהלוה לישראל על חמצו אי לאו דנכרי מישראל לא קני, לא היה נאסר אף משכנו

בשעת הלואתו דלא קני, כיון דשלא בשעת הלואה הוה קני, בשעת הלואה נמי הוה אלים שעבודיה דנכרי שלא יצטרך לבערו, ואע"ג דהוי דישראל וקרינא ביה שלך מ"מ מדאפקיה קרא מלא ימצא לא מחייב אלא כשמצוי לו לגמרי וכיון דאלים שעבודיה דנכרי לא חשיב מצוי. **והכי נמי** אמרינן בפסחים (ו.) יחד לו בית אין זקוק לבער אע"ג דחשיב לגמרי כשל ישראל כיון דקבל אחריות מ"מ כיון דיחד לו בית אינו מצוי אצלו]? **אלא, לא קשיא כאן שהלוהו מעות, כאן שהלוהו פירות** (נהנה המלוה בהלוותו, שאם היה מותירם בקשותו, הם היו נרקבים ונפסדים, ולכן שומר שכר הוא על המשכון שנטל על הלוואת הפירות). **והא מדקתני סיפא, רבי יהודה אומר הלוהו מעות שומר חנם, הלוהו פירות שומר שכר. מכלל דלתנא קמא לא שני ליה? כולה רבי יהודה היא, וחסורי מיחסרא והכי קתני הלוהו על המשכון שומר שכר. במה דברים אמורים שהלוהו פירות, אבל הלוהו מעות שומר חנם, שרבי יהודה אומר הלוהו מעות שומר חנם, הלוהו פירות שומר שכר. אי הכי, קמה לה מתניתין דלא כרבי עקיבא [דקתני אבל אם הלוהו מעות שומר חנם, ואנן קיימא לן במסכת סנהדרין (פו.) בכולהו סתמי סתם משנה ר' מאיר, סתם סיפרא ר' יהודה, סתם ספרי ר' שמעון, וכולהו אליבא דרבי עקיבא]? אלא מחוורתא מתניתין דלא כרבי אליעזר.**

לימא (רבי אליעזר ורבי עקיבא) בדלא שוי משכון שיעור זוזי, ובדשמואל קא מיפלגי [**פירש רש"י** דאי בדשוי מודה רבי אליעזר דלגוביינא שקליה, ובדלא שוי פליגי, דלרבי אליעזר לית ליה דשמואל, דאמר אבוד אלפא זוזי וסבר דקביל לגוביינא, הא לית ליה לרבי אליעזר, דכיון דלא שוי, לזכרון דברים בעלמא הוא דנקיט ליה, ושומר חנם הוא, ורבי עקיבא אית ליה דשמואל, ואמר סבר וקביל בתורת משכון, וכל כמה דלא מיהדרי ליה לא לגבי. **כתבו התוס'** פי' רש"י אבל בדשוי הוי לכ"ע שומר שכר. ובשבועות (מג:) יש ספרים דגרסי ה"ד אי בדשוי שיעור זוזי מ"ט דרבי אליעזר, אלא בדלא שוי ובדשמואל קמיפלגי, משמע כפירוש רש"י דבשוי מודו כ"ע. **וקשה** דא"כ אמאי קאמר מתניתין דלא כר' אליעזר לוקמה בדשוי שיעור זוזי ותיתי כב"ע, וכ"ת הא דקאמר דמתניתין דלא כרבי אליעזר היינו לפי המסקנא דפליגי בדשוי שיעור זוזי וכדרב יוסף (שומר לכילה הוי שומר שכר) דהא לרבה (שומר לכילה הוי שומר חינם) דהלכתא כוותיה פליגי לפי המסקנא בדשמואל כדפי' לעיל (כט.) א"כ לדעת רבה לא מובן מדוע מסיקה הגמ' שמשנתנו אינה כר"א. ומיהו יש לתרץ קושיא זו, דלא מצי לאוקמי מתני' בדשוי וכב"ע דאין סברא שיחלוק רבי יהודה על רבי אליעזר ור' עקיבא, אלא ודאי מתני' בדלא שוי איירי. **אבל קשה** (על פירוש רש"י, שבשום המשכון שיעור ההלואה גם כ"ל מולה) כיון דבשוי שיעור זוזי לכולי עלמא אבדו מעותיו, אם כן בדלא שוי מה שכנגד המשכון נמי אבדו לכ"ע, ואם כן אמאי ישבע לרבי אליעזר שאבד המשכון בלא פשיעה מה מרויח מאותה שבועה והלא המעות שכנגד המשכון אבד אפי' לא פשע והיתרים על המשכון יטול אפי' פשע במשכון כיון דלית ליה לדשמואל, וכ"ת כמו שפירש רש"י דהיכא דלא נקט שיעור זוזי אפילו כנגד המשכון לא יפסיד לר' אליעזר משום דלא נקטיה אלא לזכרון דברים בעלמא זה אין נראה, דאי בדשוי אבדו מעותיו אע"ג דלית ליה לדשמואל, אם כן ע"כ לא אבדו אלא מטעמיה דרב יוסף דמשום מצוה הוי ש"ש ומהאי טעמא נמי יפסיד מה שכנגד המשכון בדלא שוי דהא כ"ש שעשה מצוה שהלוהו על המשכון מועט, ועוד דלפי גירסת הספרים היה משמע כרב יוסף וקי"ל כרבה כדפרישית (שם). **ומיהו יש לומר** דבדשוי הוי לכ"ע שומר שכר ולא מטעמיה דרב יוסף אלא מטעמיה דשמואל דחשיב כאילו פירש אבד המשכון אבדו מעותיך, וכי לא שוי שיעור זוזי בשעת הלואה לא נקיט ליה אלא לזכרון דברים בעלמא ואפילו כנגד המשכון לא חשיב כאילו פירש אליבא דרבי אליעזר, מ"מ דוחק הוא. **ונראה לפרש** לימא בדלא שוי ובדשמואל קמיפלגי' פי' אף בדלא שוי ובדשמואל קמיפלגי, ולא בדר' יצחק ורב יוסף דבטעמייהו לא מצי פליגי אלא בדשוי, ועוד דלפי האמת לא פליגי בדרבי יצחק כדמסיק ולא בדרב יוסף דקי"ל כרבה ופליגי בדשמואל בין בדשוי ובין בדלא שוי, דר' אליעזר לית ליה דשמואל ולהכי לא איבד אף מה שכנגד המשכון דמאיזה טעם יפסיד כיון דלית ליה לדשמואל ורבי עקיבא אית ליה דשמואל ואבדו מעותיו אפילו היתירים על המשכון, והא דקתני מתניתין שומר שכר לאו דוקא דהא האי לישנא לא שייך אמעות יתירים על המשכון אלא כלומר כדין ש"ש דמפסיד הכל בגניבה ואבידה ולא באונסין. **א"נ** מתניתין איירי בדשוי דסתם משכון שוה כנגד כל החוב ולכך קרי ליה ש"ש). **דאמר שמואל האי מאן דאוזפיה אלפא זוזי לחבריה, ואנח ליה קתא דמגלא עילוייהו, אבד קתא דמגלא אבדו אלפא זוזי?**

אי בדלא שוי משכון שיעור זוזי דכולי עלמא לית להו דשמואל [דלרבי אליעזר לא מפסיד כלום, ולרבי עקיבא אינו מפסיד אלא כנגד המשכון כתבו התוס' בשבועות (מג:) פריך לשמואל מדתנן סלע הלוויתיך עליו ושקל היה שוה, והלה אומר לא כי אלא שלשה דינרים היה שוה חייב להישבע ואמאי לימא הא קבלתיה (הסכמת שכל עול אינך מחזיר את המשכון

מיני לריך לסלס מת המוב) וגרס בספרים וכן פי׳ רש״י שהגמ׳ מתרצת קושיא זו שהמשנה מדברת בדפריש (שפירש המלוה שאינו מקבל אחריות על המשכון, אלא בדמיו בכלי שוויו) כי קאמר שמואל בדלא פריש, להאי גירסא אתי שפיר דלא מצי למימר הכא כולהו אית להו דשמואל דאי ר׳ אליעזר אית ליה דשמואל למה ישבע ויטול נהי דלית ליה דרבי יצחק, מטעמא דשמואל יפסיד הכל אפי׳ לא פירש ולא שוי כ״ש בדשוי, ואי איירי בדפריש שלא יפסיד לא היה חולק ר׳ עקיבא. **אבל לפי גרסת ר״ח** דגרים התם מתני׳ בדלא פריש ושמואל בדפריש שיאבד כל מעותיו וכן נראה לר״ת עיקר דאין סברא שיאבד כל מעותיו בדלא פריש, וה״פ למאן דמוקי פלוגתייהו בדשמואל, דר׳ אליעזר לית ליה דשמואל ואע״ג דפריש לא יועיל דאסמכתא היא וכיון דלא איבד מעות היתירים על המשכון גם מה שכנגד המשכון לא הפסיד כדאמר (לעיל סו:) דמי קאמר ליה קני לגובייגא, ור״ע סבר דלא מקרי אסמכתא אלא היכא שאמר להסמיך חבירו על דבריו כגון אם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי, אבל הכא המלוה מחל כל חובו אם יפסד המשכון. **וקשה** דלפי גירסא זו אמאי לא קאמר הכא כולי עלמא אית להו דשמואל היכא דפריש, והכא בשוי שיעור זוזי ולא פריש ובדר׳ יצחק קמפלגי, דהא הלכתא כוותיה דשמואל, דרב נחמן ונהרדעי ס״ל כוותיה התם. **ויש לומר** דסבר גמרא דאי בדפריש מפסיד כל החוב, בדלא פריש נמי מפסיד כנגד המשכון דמה שכנגד המשכון כדפריש דמי, ולהכי לא מצי למימר כולי עלמא אית להו דשמואל, דא״כ לר׳ אליעזר למה ישבע ויטול כל מעותיו דמה שכנגד המשכון יש לו להפסיד כיון דאית ליה דשמואל. **ומ״מ** הלכתא כשמואל בדפריש **ור״ח פירש** דאין הלכה כשמואל וטעמא משום דקאמר הכא כולי עלמא לית להו דשמואל, ואין זו ראיה שכן דרך הגמרא לדחות דכולי עלמא לית להו אע״ג דכן הלכה, כיון דלא מצי למימר כולי עלמא אית להו, ועוד דלפי האמת דקי״ל כרבה פליגי בדשמואל, וקאי רבי עקיבא ומתניתין כדשמואל, וא״כ קי״ל כדשמואל ואע״ג דרב פליג עליה, דהא לעיל (מח:) מדמי פלוגתא דרב דערבון, לפלוגתא דרשב״ג ורבנן גבי ואינו שוה אלא פלג, ובשבועות (מד:) מדמי פלוגתא דרשב״ג ורבנן לדשמואל, א״כ פלוגתא דשמואל ורב לענין מי שפרע דאיסורא איתמר והלכה כרב באיסורי, ה״נ דשמואל לענין דינא איתמר והלכתא כשמואל בדיני, ועוד דר׳ יוחנן פליג אדרב בערבון וסבר כשמואל וקיימא לן רב ור׳ יוחנן הלכה כרבי יוחנן ועוד כרב נחמן קיימא לן בדיני לגבי כולי עלמא וסבר כשמואל) **והכא בדשוי שיעור זוזי, וקא מיפלגי בדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק מנין לבעל חוב שקונה משכון (לכל מילי, להתחייב באונסין) שנאמר** וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה, **אם אינו קונה משכון צדקה מנא ליה, מכאן לבעל חוב שקונה משכון (לכל מילי, להתחייב באונסין).**

ותסברא, אימור דאמר רבי יצחק במשכנו שלא בשעת הלואתו [דהא קרא במשכנו על ידי שליח בית דין כתיב, דכתיב לעיל מיניה בחוץ תעמוד ומוקמינן לה לקמן (קיג.) **בשליח בית דין, והוא ודאי קני, דלגוביינא שקליה, וליכא לדמוייה למשכנו בשעת הלואתו, ובהך פלוגתא דרבי אליעזר ׳המלוה על המשכון׳** (משמע בשעת הלואה) **קתני כתבו התוס׳** פי׳ רש״י (ד״ה שקונה משכון) דשלא בשעת הלואתו קני ליה להתחייב אף באונסין. ולפירושו הא דאמר בפסחים (ה:) דחייב לבער פקדונות של כותים כשקבל עליו ישראל אחריות, היינו דוקא כשקבל עליו אחריות דאונסין, דהא מלוה על המשכון של חמץ בשעת הלואה אע״ג דאחריות המשכון עליו מגניבה ואבידה מדשמואל ואפי׳ בדלא פריש כדפרישית לעיל, דמה שכנגד המשכון כמפורש דמי, אפ״ה אין חייב לבער אם לא מטעם דקני ליה לגמרי שלא בשעת הלואתו כדרבי יצחק. **ומיהו נראה** (לא כרש״י) דשלא בשעת הלואתו לא קני להתחייב באונסין אלא דהוי שומר שכר דהא מדמה מתניתין דקתני שומר שכר לדרבי יצחק, וכ״כ בה״ג שהבאתי לעיל וכן פירש רב האי גאון. **וצריך לפרש** מאיזה טעם יהיה שומר שכר, דאי חשיב קנין גמור אפילו באונסין יתחייב, ואי לא חשיב קנין גמור לא יהיה אפילו שומר שכר **וי״ל** דבהחיא הנאה שיכול לקדש בו את האשה כדאמרינן בפ״ק דקדושין (ח:) דקדשה במשכון דאחרים מקודשת ולקנות בו עבדים וקרקעות הוי עליה שומר שכר, ולפי זה הא דאמר קדשה במשכון מקודשת היינו דוקא במשכון שמשכנו שלא בשעת הלואתו, **וא״ת** ולמה יחשב שומר שכר בשביל כך והלא כך היה יכול לקדש במעותיו **וי״ל** דכיון דעכשיו שנוטל משכון אין מעותיו בידו חשיב שומר שכר לפי שיכול לעשות בו קדושין או קנין, ועוד דחליפין יכול לעשות במשכון מה שלא היה יכול לעשות במעות דאין מטבע נעשה חליפין. **וקשה** דבפסחים (לא:) פליגי רבנן אר״מ דאמר ישראל שהלוה לכותי על חמצו עובר עליו ומפרש התם דפליגי בדרבי יצחק דרבנן לית להו דר׳ יצחק א״נ כ״ע אית להו דרבי יצחק וטעמא דרבנן דאמרי אינו עובר משום דסברי דישראל מכותי לא קני והשתא לרבנן אמאי אינו עובר והא קי״ל כשמואל והוי שומר שכר אפי׳ בדלא פריש כדפרישית דהא משום דר׳ יצחק לא הוי אלא ש״ש ואפ״ה מיקרי חמצו **וי״ל** דמשום חיוב דשומר שכר לא מיקרי חמצו אי לאו משום דאמר הכתוב דקני ליה והוי שלו כדר׳ יצחק] **אבל משכנו בשעת הלואתו מי אמר? אלא, משכנו שלא**

בשעת הלואתו כולי עלמא אית להו דרבי יצחק, והכא במשכנו בשעת הלואתו, ובשומר אבידה קא מיפלגי (דטעמא דרבי עקיבא משום דשומר שכר מצוה הוא, והעוסק במצוה פטור מן המצוה, דאי בעי לא יהיב ריפתא לעניא).

דאיתמר, שומר אבידה (שמצא אבידה והכניסה אל תוך ביתו, כדכתיב ואספתו אל תוך ביתך) **רבה אמר** כשומר חנם **רב יוסף אמר** כשומר שכר (מצוה).

לימא דרב יוסף תנאי היא (**פירש רש"י** דהא רבה ודאי תנאי היא, דהא רבי עקיבא לית ליה דרבה, ולית ליה לאוקמי פלוגתייהו בטעמא אחרינא דהא אהדרן בכמה טעמי, ולא אתוקמא, אלא לרב יוסף מי מיבעיא למימר תנאי, דרבי אליעזר לית ליה דרב יוסף **כתבו התוס'** פירש רש"י דרבה ודאי תנאי היא, ולעיל פירשתי (כט.) דרבה ודאי לאו תנאי, ומוקי רבה פלוגתייהו דר"א ור"ע בדשמואל, וכולי עלמא אית להו דרבה, אבל לרב יוסף כי נמי פליגי בדשמואל ר' אליעזר דלאו כוותיה)? לא, בשומר אבידה דכולי עלמא אית להו דרב יוסף (כלומר, רבה הוא דדחיק לאוקמי מילתיה כתנאי, אבל רב יוסף אמר לך רבי אליעזר נמי קאי כוותי, היכא דאיכא מצוה, כגון שומר אבידה, והכא היינו טעמא דפטור דקא סבר אין כאן מצוה) והכא [דף פב ע"ב] במלוה צריך למשכון קמיפלגי (**פירש רש"י** להשתמש בו, ולפסוק עליו להיות פוחת מן החוב והולך קמיפלגי, ורבי עקיבא סבר אפילו הכי איכא מצוה **כתבו התוס'** פי' רש"י להשתמש, **ואין להקשות לפירוש רש"י** אמאי קאמר לעיל (פא:) מתניתין (הלוהו על המשכון שומר שכר) דלא כרבי אליעזר (המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ישבע ויטול מעותיו) נוקי מתניתין באין צריך למשכון (שבזה גם ר"מ יודה שהוא שומר שכר) **דסוגיא דשמעתין** דלעיל אתיא אליבא דרבה (שומר אבילה וכן שומר משכון הוי שומר חינם) דקיימא לן כוותיה אי נמי אי מתני' איירי באין צריך למשכון לא הוה פליג רבי יהודה. **ור"ח פירש** צריך למשכון היינו שאינו רוצה להלוות לו בלא משכון, ולפירושו אתי שפיר דלא מצי לאוקמי מתניתין באין צריך, כיון שכל מלוה על המשכון, משמעו שאינו מוכן להלוות בלא משכון. **אבל אין נראה פירושו** דלישנא דצריך למשכון לא משמע הכי, ועוד דאע"ג דאין רוצה להלוות אלא על המשכון מצוה קעביד, שבלא משכון אין לו להלוות כיון שירא להפסיד ואפשר במשכון). **מר** סבר מצוה קא עביד שהלוהו, והוי שומר שכר. ומר סבר לאו מצוה קא עביד, שלהנאתו מתכוין, והוי שומר חנם. **פסק הש"ע** המלוה את חבירו על המשכון, בין שהלוהו מעות בין שהלוהו פירות (**ביאר הגר"א** כת"ק, ואף ר' יהודה לא נחלק עליו אלא במלוה צריך למשכון) בין שמשכנו בשעת הלואתו בין שמשכנו אחר שהלוהו, הרי זה שומר שכר. (**הגה** ואין חלוק בין אם פירש שקבלו למשכון בכדי שוויו, בין קבלו סתם). לפיכך אם אבד המשכון או נגנב, חייב בדמיו (**ביאר באר הגולה** כמתניתין, וכר"ע, וכרב יוסף דאמר שומר אבידה כשומר שכר דמי פי' שכר מצוה ומלוה על המשכון נמי מצוה עביד). **ואם** היה שוה המשכון כדי דמי החוב, אין לאחד על חבירו כלום ואם החוב יתר על המשכון, משלם הלוה היתרון. (**ביאר באר הגולה** כאוקימתא דגמרא שבועות דף מ"ד בלא שוו שיעור זוזי כ"ע לית להו דשמואל דאמר אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי, וכ"פ הרי"ף ושאר גאונים). (**הגה** וי"א דאם פירש ואמר בשעת הלואה שמקבל המשכון בכל החוב, אפי' אם קבל קתא דמגלא באלפא זוזי, אבד המשכון אבד הכל)... ואם נאנס המשכון, כגון שנלקח בלסטים מזויין וכיוצא בו משאר אונסים, ישבע המלוה שנאנס, וישלם לו בעל המשכון את חובו עד פרוטה אחרונה... ואם נאבד או נגנב בפשיעה, חייב לשלם לדברי הכל. חו"מ (עב,ב).

'אבא שאול אומר מותר לאדם להשכיר משכונו של עני להיות פוחת והולך' אמר שמואל הלכה כאבא שאול. ואף אבא שאול לא אמר אלא במרא (לעז"י רש"י מעדר) ופסל (לעז"י רש"י מפסלת) וקרדום (לעז"י רש"י כלי בעל שני קצות חדים), הואיל ונפיש אגרייהו וזוטר פחתייהו. **פסק הש"ע** המלוה על המשכון, צריך ליזהר שלא ישתמש בו, מפני שהוא כמו רבית. ואם הלוה לעני על מרא וקרדום וכיו"ב, ששכרו מרובה ואינו נפחת אלא מעט, יכול להשכירו שלא ברשות בעלים, ולגבות לו דמי השכירות בחובו. ויש מי שאומר דדוקא לאחרים יכול להשכירם, אבל לא לעצמו, משום חשדא (**ביאר באר הגולה** טור מברייתא ב"ב ה גבאי צדקה שאין להם עניים פורטים לאחרים...) (**הגה** ודוקא שלא התנה עמו מתחלה,

אבל אם התנה עם הלוה מתחלה, שרי... הו"מ (עב,א).

משנה המעביר חבית ממקום למקום ושברה, בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע (שלא פשע, ויפטר, ובגמרא מפרש טעמא אמאי פטור שומר שכר בשבועה, הא בלאו פשיעה נמי חייב, שאין זה אונס, אלא כגניבה ואבידה, שהן קרובין לאונס ופשיעה). רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע, ותמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע (אף אני שמעתי מרבותי כרבי מאיר, אבל תמיה אני על זה ועל זה היאך נפטרין בשבועה, ובגמרא מפרש תמיהה).

(גמרא) תנו רבנן המעביר חבית לחבירו ממקום למקום ושברה, בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר שומר חנם ישבע, נושא שכר ישלם. רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע, ותמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע.

למימרא דסבר רבי מאיר נתקל לאו פושע הוא (דקאמר ישבע שלא פשע פשיעה אחרת, דהא ודאי בציר מנתקל לא הוי, ועוד דהא פוטר לנושא שכר אלמא אונס חשיב ליה) והתניא נשברה כדו ולא סילקו, נפלה גמלו ולא העמידה רבי מאיר מחייב בהיזיקן, וחכמים אומרים פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. וקיימא לן [בב"ק (כט.)] דבנתקל פושע פליגי **כתבו התוס'** אבל דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא ואע"ג דחכמים דפטרי בנשברה כדו ולא סילקה הוו ר' יהודה כדמוכח בב"ק (כח:) דסבר רבי יהודה נתקל לאו פושע הוא וכיון דלא הוי פושע אע"ג דלא הוי אנוס גמור פטור בנשברה כדו ולא סילקה דלא חשיב בור אלא שנעשה בפשיעה אבל בשנעשה באונס דכעין גניבה ואבידה כמו רוח שאינה מצויה פטור כדקתני בסיפא דברייתא דנשברה כדו, ומודה רבי מאיר לחכמים במעלה קנקנין על הגג לנגבן ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שהוא פטור. **וא"ת** כי נמי סבר רבי מאיר דנתקל לאו פושע הוא אלא אנוס אמאי פטור והא אדם המזיק מרבינן (ב"ק כו:) מפצע תחת פצע לחייב על אונס כרצון **וי"ל** דלאו בכל אונס חייב אדם המזיק אלא באונס דכעין גניבה ואבידה כמו רוח שאינה מצויה דאמרינן בב"ק (כז.) דנפל ברוח שאינה מצויה מן הגג חייב, נזק ורוח שאינה מצויה הוי כעין אבידה כדאמרינן (מה.) וכולן (כל

הקומליס) חייבים להחזיר דמי השור לבעליו חוץ משו"ח ומוקי לה התם דנטריה שמירה פחותה ולא נטריה שמירה מעולה, ש"ח כלתה שמירתו... ושמירה פחותה היינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה (נה:) והוי כעין גניבה ואבידה דש"ח פטור וש"ש חייב, אבל באונס גמור פטור אדם המזיק כדמשמע בירושלמי דאם היה ישן ובא חבירו וישן אצלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והשני חייב, ובדף (קיב.) טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול דכיון שלא היה להם לידע שהיא שאולה אין משלמים מה שהזיקו אלא מה שנהנו, ובריש (כז:) לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ושאר שינויי דהתם דפטר ליה לפי שלא היה לו לידע וכן במתניתין דהתם (לב.) היה בעל חבית ראשון... ואם עמד בעל חבית פטור בעל קורה והרבה כיוצא באלו. **וא"ת** ורבי יהודה דאמר נתקל לאו אנוס הוא ומחייב שומר שכר אמאי פטור מעביר בחנם והלא הוא אדם המזיק **וי"ל** דנתקל הוי לרבי יהודה כעין גניבה דהוי קרוב לאונס ולכך פטור אדם המזיק ולא מחייב אדם המזיק אלא בדבר שהוא כעין אבידה דהוי קרוב לפשיעה כדאמר לקמן (צד:) דאבידה קרובה לפשיעה וגניבה קרובה לאונס, ורוח שאינה מצויה חשובה כעין אבידה ולהכי חייב בה אדם המזיק וכן משמע בב"ק (צט:) דפריך למאן דפטר טבח אומן שקלקל היכא דעביד בחנם מברייתא דקתני בהמה לטבח וניבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר השתא מה היה סברתו של מקשה שהוא כנושא שכר אע"פ שעושה בחנם אי סבר דחשיב פושע אמאי תולה אותו בנושא שכר היה לו לומר מפני שהוא פושע, ואי סבר שדומה לגניבה ואבידה אעפ"כ חייב כדין אדם המזיק אם כן מה מתרץ אימא מפני שהוא נושא שכר, ואי דומה לגניבה ואבידה בלא שכר נמי ליחייב כדין אדם המזיק ואי המתרץ מדמה לה לאונס גמור א"כ נושא שכר נמי ליפטר, אלא ודאי אדם המזיק חייב בכעין אבידה ופטור בכעין גניבה, והוה מדמי ליה המקשה קלקול שחיטה דאומן לכעין אבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר, אבל בחנם פטור דהוי כעין גניבה)?

אמר ר' אלעזר תברה, מי ששנה זו לא שנה זו. (מבאר הגמרא את המשך המשנה) ואתא רבי יהודה למימר שומר חנם ישבע, נושא שכר ישלם, האי כי דיניה והאי כי דיניה (דודאי נתקל לאו פושע הוא, ונושא שכר ישלם, דאי נמי לא הוי פושע דיניה לשלם). ואתא רבי אליעזר למימר אין, גמרא כרבי מאיר. ומיהו, תמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע.

בשלמא שומר חנם משתבע דלא פשע בה, אלא שומר שכר אמאי משתבע, כי לא פשע

נמי שלומי בעי. ואפילו שומר חנם נמי, התינח במקום מדרון (דאיכא למימר קרוב לאונס הוא) שלא במקום מדרון (ודאי פושע הוא) מי מצי משתבע דלא פשע? **[דף פג ע"א]** ואפילו במקום מדרון נמי (היאך נפטר בשבועה במקום שבני אדם רגילין להלך, אלא אם כן מביא עדים) התינח היכא דליכא ראיה, אבל היכא דאיכא ראיה (במקום שעדים מצויין) ניתי ראיה (ולא יפטר בשבועה כאיסי, ור' מאיר אית ליה נתקל אנוס הוא, הלכך שומר שכר נמי פטור, ודאיסי לית ליה) ונפטר. דתניא, איסי בן יהודה אומר אֵין רֹאֶה, שְׁבֻעַת ה' תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם, הא יש רואה יביא ראיה ויפטר?

ורבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן (לעולם חד תנא הוא, ונתקל ודאי פושע הוא, והכא היינו טעמא דמיפטר בשבועה) שבועה זו תקנת חכמים היא (להיפטר בה) שאם אי אתה אומר כן (פוטרו מן התשלומין כשנתקל) אין לך אדם המעביר חבית לחבירו ממקום למקום (שדואג שלא יכשל ותשבר).

היכי משתבע (לרבי חייא בר אבא אליבא דרבי מאיר, הא ודאי פושע הוא **כתבו התוס'** מעיקרא דהוה ס"ל דלר"מ נתקל לאו פושע, ור"מ מחייב בשבועה מעיקר הדין, הוה אתי ליה שפיר שנשבע שלא שינה מן המנהג, אבל השתא דתרצת דהוי פושע ואפילו הכי פטור משום תקנת חכמים, אם כן אפילו שינה ממנהגו נמי פטור מכח אותה תקנה דמה לי פשיעה רבה ומה לי פשיעה זוטא, א"כ מה מהות השבועה)? אמר רבא שבועה שלא בכוונה שברתיה. ואתא רבי יהודה (לאיפלוגי ו...) למימר (תקנת חכמים אין כאן) שומר חנם ישבע (נתקל לאו פושע הוא, אלא קרוב לאונס ולפשיעה, ודמי לגניבה ואבידה) נושא שכר ישלם, האי כדיניה והאי כדיניה. ואתא רבי אלעזר למימר אין, גמרא כרבי מאיר (דשניהן פטורין בשבועה שמעתי אף אני) ומיהו, תמיה אני אם יכולים זה וזה לישבע. בשלמא שומר חנם משתבע שלא פשע בה (דאנא בעלמא כרבי יהודה סבירא לי דנתקל לאו פושע הוא, ולאו אנוס) אלא שומר שכר אמאי משתבע, כי לא פשע נמי בעי שלומי. ואפילו שומר חנם נמי, הא תינח במקום מדרון, שלא במקום מדרון מי מצי משתבע שלא פשע, ואפילו במקום מדרון נמי, הא תינח היכא דליכא ראיה, היכא דאיכא ראיה ניתי ראיה ויפטר. דתניא, איסי בן יהודה אומר אין ראה שבעת ה' תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראיה ויפטר.

ההוא גברא דהוה קא מעבר חביתא דחמרא בריסתקא (רחבה) דמחוזא ותברה בזיזא (קורה היוצא מן הכותל ובולטת לרשות הרבים) דמחוזא. אתא לקמיה דרבא, אמר ליה ריסתקא דמחוזא שכיחי בה אינשי, זיל אייתי ראיה, ואיפטר (ואינו נאמן בשבועה, אלא בעדים). אמר ליה רב יוסף בריה כמאן, כאיסי? אמר ליה אין, כאיסי, וסבירא לן כוותיה.

ההוא גברא דאמר ליה לחבריה זיל זבין לי ארבע מאה דני חמרא, אזל זבן ליה, לסוף אתא לקמיה, אמר ליה זביני לך ארבע מאה דני חמרא ותקיפו להו (החמיצו). אתא לקמיה דרבא. אמר ליה ארבע מאה דני חמרא תקיפי קלא אית לה למילתא (אימת החמיצו, ואצל מי היו, ושל מי היו, שמא שלך היו, או קנית חומץ בדמים פחותים, ולא אצלך החמיצו) זיל אייתי ראיה דמעיקרא כי מזבנת להו חמרא מעליא הוה, ואיפטר. אמר ליה רב יוסף בריה כמאן כאיסי? אמר ליה אין, כאיסי, וסבירא לן כוותיה.

אתקין רב חייא בר יוסף בסיכרא הני דדרו באגרא (מוט כפוף באמצעו ונותנו על כתפו, ונושא שני בדין בשני ראשיו, ונושא בו משא כבד) ואיתבר, נשלם פלגא (פועל שקבל עליו להוליך חביות ממקום למקום, ונשאם באותו מוט ונשבר משלם פלגא). מאי טעמא נפיש לחד (ולא היה להטעינו לבדו) וזוטר לתרי (וכיון דאינו ראוי לשני משאות דרך בני אדם להתחזק ולטוענו כאחד, הלכך דמי נמי לאונס), קרוב לאונס וקרוב לפשיעה. דדרו בדיגלא (עץ מפוצל בראשו, וקושר בו משא שני בני אדם

ומכנים צוארו בין שני פצליו, ומוטל על שתי כתפיו, וראשו של מטה ארוך, וכשעומד לפוש מציגו בקרקע] משלם כולה (שפשיעה היא, שהרבה במשא של בני אדם).

רבה בר בר חנן תברו ליה הנהו שקולאי (נושאי משאות, ותברו ליה שלא במקום מדרון, ובפשיעה, אי נמי בדיגלא) חביתא דחמרא. שקל לגלימייהו, אתו אמרו לרב. אמר ליה הב להו גלימייהו. אמר ליה דינא הכי? אמר ליה אין, לְמַעַן תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים (לפנים משורת הדין). יהיב להו גלימייהו. אמרו ליה עניי אנן, וטרחינן כולה יומא, וכפינן, ולית לן מידי. אמר ליה זיל הב אגרייהו. אמר ליה דינא הכי? אמר ליה אין, וְאָרְחוֹת צַדִּיקִים תִּשְׁמֹר (סיפיה דקרא הוא). **פסק הש"ע א.** המעביר חבית ממקום למקום בשכר, ונשברה, דין תורה הוא שישלם, שאין זה אונס גדול, והרי השבירה כגניבה ואבידה שהוא חייב בהן, אבל תקנו חכמים שיהיה חייב שבועה שלא פשע בה, שאם אתה אומר ישלם, אין לך אדם שיעביר חבית לחבירו. ולפיכך עשו בו שבירת החבית כמיתת הבהמה ושבירתה חו"מ (שד,א). **הביא הב"י כתבו הרי"ף והרא"ש** דהא דאמר רבא שבועה שלא בכוונה שברתיה אליבא דרבי מאיר היא דסבירא ליה נתקל פושע הוא הילכך לא מצי לאישתבועי דלא פשע בה אבל לרבנן דסברי נתקל לאו פושע הוא וקיימא לן כוותייהו משביעינן ליה שלא בפשיעה נשברה. **ב.** ועוד תקנו בדבר זה שאם נשאו אותה שנים במוט ונשברה משלמים החצי, הואיל ומשוי זה גדול לגבי אחד וקל לגבי שנים הוי כאונס ואינו אונס, ומשלמים מחצה אם יש עדים שלא פשעו בה חו"מ (שד,ב). **ג.** מעשה באחד שאמר לשלוחו קנה לי ארבע מאות גרבי יין, ממעות שהיו לו בידו, וקנה לו ונמצא חומץ, אמרו חכמים מנין גדול כזה שהחמיץ קול יש לו, הואיל ואפשר להביא ראיה, יביא ראיה שלא היה היין חומץ בשעה שלקח, ויפטר. ואם לא יביא ראיה, ישלם, וכן כיוצא בזה מדברים שהראייה מצויה בהם, אבל דבר הנעלם שאין ראייתו מצויה, ישבע עליו חו"מ (קפז,ב).

פרק השוכר את הפועלים

משנה השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב (**כתבו התוס'** פי' ר"י בששכרן סתמא ואמר להם אחר שהשכירן כבר, להשכים ולהעריב. אבל אם התנה מעיקרא הכל לפי תנאו). מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו רשאי לכופן. מקום שנהגו לזון יזון, לספק במתיקה (ליפתן) יספק, הכל כמנהג המדינה. מעשה ברבי יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא שכור לנו פועלין. הלך ופסק להם מזונות. וכשבא אצל אביו, אמר לו בני, אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו (בעת מלכותו, דמלך והדיוט הוה) לא יצאת ידי חובתך עמהן, שהן בני אברהם יצחק ויעקב (וסעודתו של אברהם גדולה משל שלמה, כדמפרש בגמרא). אלא, עד שלא יתחילו במלאכה (דאין כאן אלא דברים, ודברים אין בהם משום מחוסרי אמנה, דאילו משהתחילו לא תוכל לחזור) צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד. רבן שמעון בן גמליאל אומר לא היה צריך לומר, הכל כמנהג המדינה.

(**גמרא**) פשיטא! לא צריכא, דטפא (הוסיף על שכרן משאר פועלין) להו אאגרייהו. מהו דתימא, אמר להו הא דטפאי לכו אאגרייכו אדעתא דמקדמיתו ומחשכיתו בהדאי, קא משמע לן דאמרו ליה האי דטפת לן אדעתא דעבדינן לך עבידתא שפירתא.

אמר ריש לקיש [**דף פג ע"ב**] פועל, בכניסתו (לעיר) משלו (**פירש רש"י** צריך לוותר משלו אצל בעל הבית, ולהחשיך אצלו **כעי"ז הסבירו התוס'** בכניסתו לביתו מן המלאכה משלו, בשעה שהיא שלו דהיינו שאחר יציאת הכוכבים יוצא ממלאכתו לביתו, לפי שחזרה לבית אינו לצורך בעל הבית ולכך אין לו להתבטל בשביל החזרה שאינה ממלאכת בעה"ב, וביציאתו למלאכה משל בעה"ב היינו שיוצא מביתו בנץ החמה, דזמן המלאכה הוא מהנץ עד צאת הכוכבים ולא מעמוד השחר כדמשמע ביומא (כח:) דתנן האיר כל המזרח ויצאו כל העם לשכור פועלים משמע שלא היו נכנסים למלאכה עד הנץ, וכן משמע בפסחים (ב:) דקאמר התם דאסור לעשות מלאכה מהנץ בערבי פסחים ואמאי טפי מהנץ אלא לפי שהוא זמן התחלת פועלים לעשות מלאכה. **ואע"ג** דבעזרא כתיב גבי בנין בית המקדש

פג:

שהיו עושין מעלות השחר, התם משום כבוד בהמ"ק הוו מקדמי טפי, אבל שאר פועלין לא היו יוצאין למלאכה אלא מהנץ ואילך שההליכה היא לצורך בעל הבית ואע"פ שמזכיר כניסה שהיא בסוף היום קודם יציאה שהיא בבקר כן דרך הגמרא כההוא דאמר רב יהודה לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב ובעירובין (כא.) אבל מטפס (מסכוך) ועולה, מטפס ויורד (לכור). **ואע"ג** דשעת הכנסת פועלים דערכין (כא:) היינו שעת הכנסת פועלים למלאכה כדמוכח התם, וכן בשבועות (מח:) מכנים לו פועלים ומוציא לו פועלים התם לשון הכנסה והוצאה הוי אבל הכא נקט כניסה ויציאה דהיינו כניסה לביתו ויציאה מביתו ופי' זה משמע בב"ר ואפילו לשון הכנסה מפרש התם כניסה לביתו, והכי איתא התם פרשת ויצא ויבא יעקב מן השדה בערב תנינן תמן השוכר את הפועלים ופסק עמהם להשכים ולהעריב... אמר ר' מנא במקום שאין מנהג תנאי ב"ד הוא שתהא הוצאה משל בעה"ב והכנסה משל פועלים, הוצאה משל בעה"ב מנין דכתיב תזרח השמש יאספון מכאן ואילך יצא אדם לפעלו, הכנסה משל פועל מנין דכתיב ולעבודתו עדי ערב. **וכן פירש רש"י** אלא שפירש בכניסתו משלו 'מוותר משלו' שאינו הולך עד אחר צאת הכוכבים. **ומה** שהזכיר ויתור **אין נראה לר"י** שאינו מוותר כלום. **ור"ח פירש את דברי ריש לקיש** בכניסתו למלאכתו נותן משלו לבעה"ב וממהר לצאת קודם הנץ שהוא זמנו לצאת ויוצא מעלות השחר, ולכך ביציאתו ממלאכתו משל בעה"ב שיוצא קודם צאת הכוכבים שיגיע לביתו עד צאת הכוכבים וזהו משל בעה"ב שהרי דינו היה עד צאת הכוכבים כמו שמביא מן הפסוק, וקמ"ל ריש לקיש ששינו העולם מנהגם מדין הפסוק שמביא, לקיים הא דאמר לעולם יכנס אדם בכי טוב (שיכנס לעיר בעוד שיש אור) ופי' שכן משמע בב"ר, ואדרבה שם משמע כפירוש קמא. ועוד קשה לפירושו דמאי פריך וליחזי היכי נהיגי, הא ריש לקיש לא אתא למימר שצריך לעשות כן אלא אתא לאשמועינן למה שינו פועלים מנהגם מפועל דאורייתא) **ביציאתו** (למלאכתו בבוקר) משל בעל הבית (אינו צריך להקדים, אלא עם הנץ החמה יוצא מביתו) **שנאמר** תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ יֵאָסֵפוּן (החיות, דלעיל מיניה כתיב תשת חושך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער תזרח השמש... וסמיך ליה יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב עד שתחשך) וְאֶל מְעוֹנֹתָם יִרְבָּצוּן יֵצֵא אָדָם לְפָעֳלוֹ וְלַעֲבֹדָתוֹ עַדֵּי עָרֶב.

וליחזי היכי נהיגי (בעיר, והכל כמנהג המדינה, ודריש לקיש מאי היא)? בעיר חדשה. וניחזי מהיכא קא אתו? בנקוטאי (שנתלקטו במקומות הרבה, ויש מקום שמקדימין ויש מקום שמחשכין, וליכא למיסמך אלא אדאורייתא). **איבעית אימא** דאמר להו דאגריתו לי כפועל דאורייתא. **פסק הש"ע א.** השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב, מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו יכול לכופן, אפילו הוסיף על שכרן, כיון שלא התנה כן בשעה ששכרן (**הגה** לא היה מנהג בעיר, או שאמר להן אני שוכר אתכם כדין תורה, חייבין לצאת מביתם בזריחת השמש ולעשות מלאכה עד צאת הכוכבים... לא היה מנהג בעיר, אבל רוב אנשי העיר באו ממקום שיש שם מנהג, אזלינן בתר מנהג העיר שבאו משם... ואינו קרוי מנהג אלא דבר השכיח ונעשה הרבה פעמים, אבל דבר שאינו נעשה רק פעם אחת או שני פעמים אינו קרוי מנהג) הו"מ (שלא,א). **ב.** מקום שנהגו לזון, יזון לספק בגרוגרות או בתמרים וכיוצא בהם, יספק הכל כמנהג המדינה הו"מ (שלא,ב).

דרש רבי זירא, ואמרי לה תני רב יוסף מאי דכתיב 'תשת חשך ויהי לילה בו תרמש כל חיתו יער', 'תשת חשך ויהי לילה' זה העולם הזה שדומה ללילה, 'בו תרמש כל חיתו יער' אלו רשעים שבו (שמניחין להן יכולת להלך ברשעם ואין נפרעין מהם) שדומין לחיה שביער. 'תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון' תזרח השמש (לעולם הבא) לצדיקים, יאספון רשעים לגיהנם, ואל מעונתם ירבצון (הצדיקים) אין לך כל צדיק וצדיק שאין לו מדור לפי כבודו. 'יצא אדם לפעלו' יצאו צדיקים לקבל שכרן, ולעבדתו עדי ערב במי שהשלים עבודתו עדי ערב (עד יום מותו).

רבי אלעזר ברבי שמעון אשכח לההוא פרהגונא (ממונה של מלך) דקא תפים גנבי (בודק אחריהן ותופסן) אמר ליה היכי יכלת להו (להבין תחבולותם) לאו כחיותא מתילי (וכי לא כחיות נמשלו, שמתחבאות ביום במסתריהם) דכתיב בו תרמש כל חיתו יער. איכא דאמרי מהאי קרא קאמר ליה יֶאֱרֹב

בַּמִּסְתָּר כְּאַרְיֵה בְּסֻכָּה, דלמא שקלת צדיקי ושבקת רשיעי? אמר ליה ומאי אעביד, הרמנא דמלכא הוא (מצות המלך היא). אמר תא אגמרך היכי תעביד עול בארבע שעי לחנותא (שהיא שעת סעודה, והכל נכנסין בחנויות וסועדין) כי חזית איניש דקא שתי חמרא וקא נקיט כסא בידיה וקא מנמנם שאול עילויה, אי צורבא מרבנן הוא וניים אקדומי קדים לגרסיה (השכים בעוד לילה, ולכך הוא מנמנם) אי פועל הוא (שכיר יום) קדים קא עביד עבידתיה, ואי עבידתיה בליליא (אומן שמלאכתו בלילה) רדודי רדיד (מותח חוטי נחושת וברזל לעשות מחטין, ואומנותו בלילה לפי שמושכו בכלי אומנותו בנקבים דקים, זה דק מזה, ואין קולו נשמע בלילה, ואפילו לא נשמע קול פטיש בביתו באותו לילה אין לך לתופסו על כך, דלמא רדודי רדיד) ואי לא גנבא הוא (ולכך הוא ישן, שניעור בלילה לארוב עוברי דרכים, או לחפור בתים) ותפסיה. אישתמע מילתא בי מלכא, אמרו קריינא דאיגרתא (משל הוא) איהו ליהוי פרונקא (שליח). אתיוה לרבי אלעזר ברבי שמעון, וקא תפיס גנבי ואזיל.

שלח ליה רבי יהושע בן קרחה חומץ בן יין (רשע בן צדיק) עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה, שלח ליה קוצים אני מכלה מן הכרם. שלח ליה יבא בעל הכרם (הקב"ה, כי כרם ה' צבאות בית ישראל) ויכלה (ויטול) את קוציו (של כרם).

יומא חד פגע ביה ההוא כובס, קרייה חומץ בן יין. אמר מדחציף כולי האי שמע מינה רשיעא הוא, אמר להו תפסוהו. תפסוהו, לבתר דנח דעתיה אזל בתריה לפרוקיה ולא מצי. קרי עליה (על הכובס) שֹׁמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ שֹׁמֵר מִצָּרוֹת נַפְשׁוֹ. זקפוהו (תלאוהו) קם (רבי אלעזר) תותי זקיפא (תחת העץ) וקא בכי. אמרו ליה רבי, אל ירע בעיניך, שהוא ובנו בעלו נערה מאורסה (שהיא בסקילה, וכל הנסקלין נתלין) ביום הכפורים. הניח ידו על בני מעיו, אמר שישו בני מעי, שישו, ומה ספיקות שלכם כך, ודאית שלכם (מקום שיש טעם בדבר, כגון הנך דניימי בחנותא) על אחת כמה וכמה, מובטח אני בכם שאין רמה ותולעה שולטת בכם. ואפילו הכי לא מייתבא דעתיה, אשקיוהו סמא דשינתא, ועיילוהו לביתא דשישא, וקרעו לכריסיה (**כתב בהערות הגרי"ש"א** מה שהותר לו לחבול בעצמו, משום דכל שזהו לצורך גדול, אין איסור. וכאן היה זה לצורך כדי להניח דאגתו. **ומכאן, דיש להתיר** 'ניתוח פלסטי' כדי שלא יתראה משונה. אך כמובן בענין כזה שדרך העולם לנתח בשביל זה. אבל בשביל תיקון קטן במראהו, שאין דרך העולם לנתח בשביל זה ודאי אין להתיר **אמנם בשו"ת אג"מ ח"ב חו"מ סי' סו** בנוגע לשאלת אשה שרוצה לעבור ניתוח פלאסטי לצורך קוסמטי, כתב הרב פיינשטיין שאין בזה איסור של חובל בעצמו, משום שכל האיסור נאמר רק במקום שהחבלה נעשית בדרך בזיון, ולא במקום שהחבלה נעשית בדרך כבוד ולצורך). הוו מפקו מיניה דיקולי דיקולי דתרבא (סלים מלאים שומן, לפי שבעל בשר היה מאוד) ומותבי בשמשא (לנסות אם יסריה וירום תולעים) בתמוז ואב ולא מסרחי. כל תרבא נמי לא סריה (אלא אם כן יש בשר עמו)? כל תרבא לא סריה, שורייקי סומקי (גוונים אדומים, והן מין הבשר) מסריה, הכא אע"ג דאיכא שורייקי סומקי לא מסריה. קרי אנפשיה אַף בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח.

ואף רבי ישמעאל ברבי יוסי מטא [דף פד ע"א] כי האי מעשה לידיה (מינהו המלך לתפוס גנבים ולסטים). פגע ביה אליהו, אמר ליה עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה, אמר ליה מאי אעביד, הרמנא דמלכא הוא, אמר ליה אבוך ערק לאסיא, את ערוק ללודקיא.

כי הוו מקלעי רבי ישמעאל ברבי יוסי ורבי אלעזר ברבי שמעון בהדי הדדי (פנים אל פנים) הוה עייל בקרא דתורי (צמד בקר) בינייהו (בין שניהן, מתחת כריסן, מתוך שכריסן גדול) ולא הוה נגעה בהו. אמרה להו ההיא מטרוניתא (שרית נכרית) בניכם אינם שלכם (שאינכם יכולין להזקק לנשותיכם) אמרו לה שלהן גדול משלנו (כריסם של נשותינו גדול משלנו **ל"א** תאוה של אשה

פד.

מרובה משל איש). כל שכן (שתאותה מרובה ואינכם נזקקים להן ונבעלות לאחרים)? **איכא דאמרי** הכי אמרו לה כי כאיש גבורתו (אבר תשמיש). **איכא דאמרי** הכי אמרו לה אהבה דוחקת את הבשר (ומתוך שתאותם מרובה על תאותנו בשר שנינו נדחקו). ולמה להו לאהדורי לה, והא כתיב אַל תַּעַן כְּסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ? שלא להוציא לעז על בניהם.

אמר רבי יוחנן איבריה (מתוס' לקמן, ורש"י לעיל נראה שהכוונה לאבר התשמיש. אמנם הריטב"א כתב וז"ל הוא מקום הקיבורת של הזרוע או היד שהוא עגול ושם בולקין המלא שהוא שמן ועב, ופרש"י ז"ל אינו נכון כלל) דרבי ישמעאל ברבי יוסי כחמת בת תשע קבין (לערך מילת 12.5 ליטר. **כתבו התוס'** אלו דברים נכתבו שלא להוציא לעז על בני אדם שהם כך). אמר רב פפא איבריה דרבי יוחנן כחמת בת חמשת קבין, ואמרי לה בת שלשת קבין. דרב פפא גופיה כי דקורי דהרפנאי (סלים שעושין בהרפניא).

אמר רבי יוחנן אנא אשתיירי (נותרתי) משפירי (זיהרורי תוארו וקירון עור פניו) ירושלים (**כתבו התוס'** רבי יוחנן אחר חורבן הרבה היה אלא כלומר אשתיירי ממשפחתם ולפי שהזכיר רבי יוחנן שהיה משונה משאר בני אדם בדבר אחד הזכיר גם שהיה משונה ביופי). האי מאן דבעי מחזי שופריה דרבי יוחנן, נייתי כסא דכספא מבי סלקי (כשיוצא מבית האומן, שהוא צהוב ממראה להב האש. **בי סילקי** בעלותו מן האש) ונמלייה פרצידיא (גרעינין) דרומנא סומקא, ונהדר ליה כלילא (יסובבנהו שפה לפיו סביב של ורד אדום) דוורדא סומקא לפומיה ונותביה בין שמשא לטולא, ההוא זהרורי (דנפקי מיניה על פני הארץ) מעין (ולא הכל) שופריה (זיהרורי תוארו וקירון עור פניו) דרבי יוחנן.

איני, והאמר מר שופריה דרב כהנא מעין שופריה דרבי אבהו, שופריה דרבי אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו, שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון. ואילו רבי יוחנן לא קא חשיב ליה? שאני רבי יוחנן, דהדרת פנים (זקן) לא הויא ליה.

רבי יוחנן הוה אזיל ויתיב אשערי טבילה [**כתבו התוס'** והא דאמרינן בפסחים (קיא.) האי מאן דפגע באתתא בעידן דסלקת מטבילת מצוה אחזת ליה רוח זנונים, היינו כשפוגע בה, אבל רבי יוחנן שהיה יושב שם בקבע אין זו פגיעה **אי נמי** התם שפוגע כשעולה בעודה ערומה מן הנהר] אמר כי סלקן בנות ישראל מטבילת מצוה לפגעו בי, כי היכי דלהוו להו בני שפירי כוותי, גמירי אורייתא כוותי (**ביאר הבן יהוידע** דעשה כן כדי שבזכות זה שהוא גורם לבנות ישראל להוליד בנים זכרים יפים וחכמים יזכה שיהיו לו בנים זכרים של קיימא אחר שמתו לו עשרה בנים כדי שיהיו הנולדים נחשבים בני). אמרו ליה רבנן לא מסתפי מר מעינא בישא? אמר להו אנא מזרעא דיוסף קאתינא, דלא שלטא ביה עינא בישא. דכתיב בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן, ואמר רבי אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין (עולין למעלה מן העין והיא מלמטה, שהיא אינה יכולה לשלוט בהן). רבי יוסי בר חנינא אמר, מהכא וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ, מה דגים שבים מים מכסים אותם, ואין העין שולטת בהן אף זרעו של יוסף אין העין שולטת בהן.

יומא חד הוה קא סחי רבי יוחנן בירדנא, חזייה ריש לקיש (שהיה לסטים) ושוור (קפץ) לירדנא אבתריה, אמר ליה (ר' יוחנן) חילך לאורייתא (כמה כוחך יפה לסבול עול תורה) אמר ליה שופרך (יופייך) לנשי (ראוי לנשים) אמר ליה אי הדרת בך יהיבנא לך אחותי דשפירא מינאי (**כתבו התוס'**, **אמר ר"ת** דריש לקיש מתחלה ידע הרבה, אלא שפרק עול תורה ונעשה עם הארץ ועסק בלסטיות, מדקאמר 'אי הדרת בך' משמע להיות כבתחלה ולא תפרוק עול תורה מעליך, וקאמר נמי מאי אהנית לי התם קרו לי רבי כלומר מעיקרא נמי הוו קרו לי רבי אלא ששכחתי. **ומה שפירש רש"י** 'רבי' היינו רבו של לסטים אין נראה אע"ג דאשכחן במס' ע"ז (יז:) מ"ט קרו לך רבי רבן של טרסיים אני, והיינו דאמרי' בשבת (קיט:) אמר לו ריש לקיש לרבי יהודה נשיאה כך מקובלני מאבותי ואמרי לה מאבותיך כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן... משמע שקודם שלימדו רבי יוחנן למד מאחרים **עוד כתבו התוס'** לקמן מוכח דנסבה דקאמר אתיא אחתיה וקא בכיא קמיה, ולא חש לשמא יאמרו בשביל זו חזר זה כדחייש לקמן (פה.)] קביל עליה. בעי למיהדר לאתויי מאניה ולא מצי הדר (לקפוץ כבראשונה, דמשקבל עליו עול תורה תשש

כוחו). אקרייה ואתנייה, ושוייה גברא רבא. יומא חד הוו מפלגי בי מדרשא הסיף והסכין [משנה היא במסכת כלים (יד,ה)] והפגיון (לעז"י רש"י סכין לחוכה) והרומח ומגל יד ומגל קציר מאימתי מקבלין טומאה משעת גמר מלאכתן, ומאימתי גמר מלאכתן, **רבי יוחנן אומר** משיצרפם בכבשן, **ריש לקיש אמר** משיצחצחן במים [**כתבו התוס', הקשה ר"ת** דתנן במס' כלים (יד,ה) הסיף והסכין מאימתי מקבלים טומאה הסיף משישופנו, והסכין משישחיזנה, והיינו דלא כרבי יוחנן ודלא כר"ל. **ונראה** דההיא מתניתין כשהעלו חלודה ובא לתקנן, דתניא בתוספתא סיף וסכין שהעלו חלודה טהורין, שפן והשחיזן חזרו לטומאתן הראשונה (גליון) אבל מתחלתם הוי גמר דידהו כדמפרש בשמעתין. **ונראה** דשפן קאי אסיף והשחיזן קאי אסכין אע"ג דקתני לשון רבים והוי השתא תוספתא כמו המשנה בכלים). **אמר ליה** לסטאה בלסטיותיה ידע (לפי שהיית לסטים אתה בקי באותן כלי אומנות ליסטיות **הקשה בהערות הגריש"א** ויש להצריך עיון מהא דב"מ נח 'אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים' **וצ"ל** דרבי יוחנן לא נתכוין כלל לגנותו, ואמר לו זה בניחותא לצורך הלימוד, שלכך מודה לו, ולא עלה על דעתו שיגרם מזה חלישות הדעת) **אמר ליה ומאי אהנת לי, התם רבי קרו לי** (רבן של לסטים וראש להן הייתי) **הכא רבי קרו לי** (**כתב בהערות הגריש"א, עיין תוס'** שהיה כבר חכם קודם שבא לרבי יוחנן. **וי"ל** דא"ל זה, דבשלמא אם כל תורתו מרבי יוחנן אז לא חמיר כל כך כיון שאינו אלא תלמידו, אבל מכיון דקרו לי רבי וחכמת דרכי לימוד התורה כבר היה לו קודם, א"כ רק הבקיאות למד מרבי יוחנן, ומאי אהנית לי). **אמר ליה אהנאי לך** דאקרבינך תחת כנפי השכינה. חלש דעתיה דרבי יוחנן, חלש ריש לקיש. אתאי אחתיה (דר' יוחנן, אשתו דריש לקיש) קא בכיא (דר' יוחנן להתפלל על בעלה) אמרה ליה עשה בשביל בני, אמר לה עָזְבָה יְתֹמֶיךָ אֲנִי אֲחַיֶּה, עשה בשביל אלמנותי, אמר לה וְאַלְמְנֹתֶיךָ עָלַי תִּבְטָחוּ [פסוק הוא בירמיה **ביאר בהערות הגריש"א** טעם שלא מחל רבי יוחנן יתבאר לפי"מ דאיתא ביומא (כג.) כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש... ומסקנת הגמ' שאם לא ביקש מחילה נוטר לו בליבו (ת"ח עצמו אין לו לנקום כמי שפגע בו, אבל מותר לו לשמור את הכעס בלבו)].

נח נפשיה דרבי שמעון בן לקיש, והוה קא מצטער רבי יוחנן בתריה טובא (מתחרט על שהמיתו, שלא היה מוצא תלמיד ותיק כמותו). אמרו רבנן מאן ליזיל ליתביה לדעתיה ניזיל רבי אלעזר בן פדת, דמחددין שמעתתיה. אזל יתיב קמיה, כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן אמר ליה תניא דמסייעא לך. אמר את כבר לקישא, בר לקישא, כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא, ומפרקינא ליה עשרין וארבעה פרוקי, וממילא רווחא שמעתא. ואת אמרת תניא דמסייע לך, אטו לא ידענא דשפיר קאמינא, הוה קא אזיל וקרע מאניה, וקא בכי ואמר היכא את בר לקישא, היכא את בר לקישא, והוה קא צוח עד דשף דעתיה מיניה (נעקרה ממנו דעתו, ונשתטה). בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה.

[**דף פד ע"ב**] ואפילו הכי (דאמר ר' אלעזר בר' שמעון לעיל ספיקות שלכם כך) לא סמך רבי אלעזר ברבי שמעון אדעתיה (מלבקש רחמים ומחילה ביסורין, שמא חטא באחד מן הצדיקים) קביל עליה יסורי. באורתא הוו מייכי ליה שיתין נמטי (בערב היו מקפלין תחתיו במשכבו ששים לבדים) לצפרא נגדי מתותיה שיתין משיכלי (כמין עריבות קטנות שמשתמשין בהן מים ושופכין) דמא וכיבא (מושכין מתחתיו ששים עריבות מלאות דם כאב, דם לקוי שהלבין שזבו ממנו משחין שבא עליו). למחר עבדה ליה דביתהו שיתין מיני לפדא (מיני מאכל שעושים מתאנים), ואכיל להו וברי. ולא הות שבקא ליה דביתהו למיפק לבי מדרשא, כי היכי דלא לדחקוהו רבנן. באורתא אמר להו (למכאוביו) אחיי ורעי בואו, בצפרא אמר להו זילו, מפני ביטול תורה (שהיה עוסק בגרסתו תמיד בביתו). יומא חד שמעה דביתהו, אמרה ליה את קא מייתית להו עילויך (אתה מביאן עליך) כלית ממון של בית אבא (במאכל ורקבון בגדים) אימרדה, אזלה לבית נשא. סליקו ואתו הנך שיתין ספונאי (יורדי הים באניות **כתבו התוס'** מפרש במדרש שעמד עליהם נחשול שבים לטבעם ונדרו לו ושקט הרוח) עיילו ליה שיתין עבדי (לפי שעמד עליהן

נחשול של ים, והתפללו להנצל בזכותו של ר׳ אלעזר, וניצולו בזכותו, וכשעלו מן הים שלחו לו דורון) כי נקיטי שיתין ארנקי, ועבדו ליה שיתין מיני לפדא, ואכיל להו. יומא חד אמרה לה (אשתו) לברתה זילי בקי (בדקי) באבוך מאי קא עביד האידנא. אתיא, אמר לה (ר׳ אלעזר לבתו) זילי אמרי לאמך, שלנו (עושר) גדול משלהם. קרי אנפשיה הָיְתָה כְּאֶבְיוֹנוּת סוֹחֵר (על התורה נאמר) מִמֶּרְחָק תָּבִיא לַחְמָהּ. אכל ושתי וברי (נתחזק) נפק לבי מדרשא (אותו היום שלא עיכבתו אשתו). אייתו לקמיה שיתין מיני דמא [שהראו לו הנשים לראות אם דם נדה הוא אם דם טהור, דקיימא לן נדה (יט.) המשה דמים הן טמאים באשה ושאר מראות דמים טהורין] טהרינהו (להזקק לבעליהן בלא טבילה). הוה קא מרנני רבנן ואמרי סלקא דעתך לית בהו חד ספק, אמר להו אם כמותי הוא יהיו כולם זכרים (יתעברו כולן הלילה זכרים) ואם לאו תהא נקבה אחת ביניהם. היו כולם זכרים, ואסיקו להו רבי אלעזר על שמיה, תניא אמר רבי כמה פריה ורביה ביטלה רשעה זו מישראל (מלכות הרשעה שמינתהו תופס גנבים ולא בא לבית המדרש תמיד להראות לו הנשים את דמן, **ל״א** על אשתו שעיכבתו מלבא לבית המדרש שנים רבות).

כי הוה קא ניחא נפשיה אמר לה לדביתהו ידענא בדרבנן דרתיחי עלי (על שנלקחין גנבים על ידי והיו להם קרובין) ולא מיעסקי בי שפיר, אוגנין בעיליתאי (השכיבני בעלייתי) ולא תדחלין מינאי.

אמר רבי שמואל בר נחמני אישתעיא לי אימיה דרבי יונתן, דאישתעיא לה דביתהו דרבי אלעזר ברבי שמעון לא פחות מתמני סרי, ולא טפי מעשרין ותרין שנין אוגניתיה בעיליתא. כי הוה סליקנא מעיננא ליה במזייה (בשערו), כי הוה משתמטא ביניתא (שער) מיניה הוה אתי דמא. יומא חד חזאי ריחשא (תולעת) דקא נפיק מאוניה, חלש דעתאי (דאגתי שמא מעתה יסריח וירקיב) איתחזי לי בחלמא, אמר לי לא מידי הוא, יומא חד שמעי בזלותא דצורבא מרבנן ולא מחאי כדבעי לי.

כי הוו אתו בי תרי לדינא הוו קיימי אבבא, אמר מר מילתיה, ומר מילתיה, נפיק קלא מעיליתיה ואמר איש פלוני אתה חייב, איש פלוני אתה זכאי. יומא חד הוה קא מינציא דביתהו בהדי שבבתא, אמרה לה תהא כבעלה שלא ניתן לקבורה, אמרי רבנן כולי האי (משנודע לבריות שאינו חי ולא נקבר אין זה כבודו) ודאי לאו אורח ארעא! **איכא דאמרי** רבי שמעון בן יוחאי איתחזאי להו בחלמא, אמר להו פרידה (גוזל) אחת יש לי ביניכם (אביו היה) ואי אתם רוצים להביאה אצלי. אזול רבנן לאעסוקי ביה, לא שבקו בני עכבריא (שם מקום שסמוך לעירו).

דכל שני דהוה ניים רבי אלעזר ברבי שמעון בעיליתיה לא סליק חיה רעה למתייהו. יומא חד מעלי יומא דכיפורי הוה, הוו טרידי, שדרו רבנן לבני בירי (שם כפר אחד שהיו קרובין) ואסקוהו לערסיה, ואמטיוה למערתא דאבוה. אשכחוה לעכנא (נחש) דהדרא לה למערתא (הקיפה את המערה כעין גלגל, וזנבה אצל פיה) אמרו לה עכנא עכנא פתחי פיך (הרחיבי זנבך מעל פיך ליתן מקום ליכנס) ויכנס בן אצל אביו פתח להו.

שלח רבי לדבר באשתו (שתנשא לו) שלחה ליה כלי שנשתמש בו קודש ישתמש בו חול (בתמיה) תמן אמרין (בארץ ישראל אומרים המשל הזה על כגון זה) באתר דמרי ביתא תלא זייניה, כולבא רעיא קולתיה תלא (יתד שהיה הגבור רגיל לתלות בו כלי זיינו, הנבל הרועה תרמילו תלה). שלח לה נהי דבתורה גדול ממני, אבל במעשים טובים מי גדול ממני? שלחה ליה בתורה מיהא גדול ממך לא ידענא (אלא שפיך ענה בך) במעשים ידענא, דהא קביל עליה יסורי.

בתורה מאי היא (שהולה רבי שלמד"ש גדול ממנו)? דכי הוו יתבי רבן שמעון בן גמליאל (אביו של רבי) ורבי יהושע בן קרחה אספסלי (ורבנן טובא בהדייהו, אלא ששניהם גדולי הדור) יתבי קמייהו רבי אלעזר ברבי שמעון ורבי אארעא, מקשו ומפרקו. אמרי מימיהן אנו שותים והם יושבים על גבי קרקע, עבדו להו ספסלי, אסקינהו. אמר להן רבן שמעון בן גמליאל פרידה אחת (בן אחד) יש לי ביניכם, ואתם מבקשים לאבדה הימני (שמא תשלוט בו עין רעה)? אחתוהו לרבי. אמר להן רבי יהושע בן קרחה מי שיש לו אב יחיה, ומי שאין לו אב (דנה נפשיה דר' שמעון בן יוחי) ימות, אחתוהו נמי לרבי אלעזר ברבי שמעון, חלש דעתיה אמר קא חשביתו ליה כוותי [**הסביר מראית העין בדעת המהרש"א** שחלשא דעתיה דרבי **וביאר המהרש"א** משום דעין הרע שולט יותר בחשובים (כ"ל לותי הולילו כי לני חשוב, ולכן מובן למה לותו השלילו, ועכשיו שהולילו לותו כמוני משמע שמחשיבים לותו כמותי) **אמנם המראית עין** חולק על המהרש"א, וס"ל שהביאור הוא שחלשה דעתו של ראב"ש על שחששו לו לעין הרע, שעין הרע שייך רק בקטן שעולה לגדולה אבל מי שהוא גדול וראוי לגדולה לא יתנו בו עין הרע שהגדולה אינה חידוש לו. ולכן חלשה דעתו של רבי אלעזר ברבי שמעון שחושבים שגם שהוא אינו ראוי לגדולה]. עד ההוא יומא, כי הוה אמר רבי מילתא הוה מסייע ליה רבי אלעזר ברבי שמעון, מכאן ואילך (**לביאור המהרש"ח** ל"ל **שהפירוש** כאן שרלה רלמד"ש שרבי לינו מחשיבו כרלוי) כי הוה אמר רבי יש לי להשיב, אמר ליה רבי אלעזר ברבי שמעון כך וכך יש לך להשיב (בודאי לתה רולה להקשות כך וכך) זו היא תשובתך, השתא היקפתנו (לולי עניתי לך מיד, היית מקיף לותנו...) תשובות חבילות (בהרבה קושיות) שאין בהן ממש. חלש דעתיה דרבי, אתא אמר ליה לאבוה. אמר ליה בני, אל ירע לך שהוא ארי בן ארי, ואתה ארי בן שועל (**ביאר המהרש"א** כוונתו שמשום שהוא ארי בן ארי אפשר ששמע מאביו את הקושיא והתירוץ שלך ולכן היה מכוין לדבריך במהירות אבל אתה ארי בן שועל ולא היה לך ממי לשמוע ואין זה חסרון מצדך).

והיינו דאמר רבי שלשה ענוותנין הן, ואלו הן אבא, [**דף פה ע"א**] ובני בתירה, ויונתן בן שאול. רבן שמעון בן גמליאל הא דאמרן (דקאמר אתה ארי בן שועל). בני בתירה (במסכת פסחים, שהיו נשיאים, ובשביל שראו להלל שהיה גדול בתורה ועלה אצלן מבבל עזבו נשיאותן ומינוהו נשיא עליהן) דאמר מר הושיבוהו בראש ומינוהו לנשיא עליהן. יונתן בן שאול דקאמר ליה לדוד וְאַתָּה תִּמְלֹךְ עַל יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לְךָ לְמִשְׁנֶה.

ממאי? דלמא יונתן בן שאול דחזא דגריר עלמא בתר דוד. בני בתירה נמי, דחזו להלל דעדיף מינייהו (והלכות שהיו נשאלות מהן בבית המדרש נעלמות מהן, ובושין בדבר). אלא רבן שמעון בן גמליאל ודאי ענוותן הוה.

אמר רבי חביבין יסורין (שראה שהועילו יסורין של רבי אלעזר שלא שלטה בו רימה). קבל עליה תליסר שני שית בצמירתא (אבן שבמקום קטנים) ושבע בצפרנא (חולי שבתוך הפה). **ואמרי לה** שבעה בצמירתא, ושית בצפרנא.

אהוריירה (שומר סוסין) דבי רבי הוה עתיר משבור מלכא [**כתבו התוס'** פי' מזבל בהמותיו של רבי כדאשכחן נמי בבראשית רבה זבל בהמותיו של יצחק ולא כספו וזהבו של אבימלך] כד הוה רמי כיסתא (מספוא) לחיותא הוה אזיל קלא בתלתא מילי, הוה מכוין דרמי בההיא שעתא דעייל רבי לבית הכסא, ואפילו הכי מעבר ליה קליה (דרבי) לקלייהו (דחיותא) ושמעו ליה נחותי ימא. ואפילו הכי, יסורי דרבי אלעזר ברבי שמעון עדיפי מדרבי. דאילו רבי אלעזר ברבי שמעון מאהבה באו ומאהבה הלכו, דרבי על ידי מעשה באו ועל ידי מעשה הלכו.

על ידי מעשה באו מאי היא? דהוא עגלא דהוו קא ממטו ליה לשחיטה, אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי (החביא את ראשו תחת כנפי כסותו) וקא בכי. אמר ליה זיל, לכך נוצרת (**ביאר היעב"ץ** היתה בו נשמה מגולגלת, ובודאי תיקונה של בהמה היא שחיטתה אלא שלכך נענש רבי לפי שלא התפלל על הנשמה שתצא מהבהמה ותשיג

פה.

תיקונה על ידו בלי צער השחיטה וע"ע כי לבו הפילוסיס). אמרי (ברקיעא) הואיל ולא קא מרחם ליתו עליה יסורין. ועל ידי מעשה הלכו יומא חד הוה קא כנשא אמתיה דרבי ביתא (מכבדת הבית) הוה שדיא בני כרכושתא (היו מוטלין שם בני חולדה) וקא כנשא להו, אמר לה שבקינהו, כתיב וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו. אמרו הואיל ומרחם נרחם עליה.

כולהו שני יסורי דרבי אלעזר לא שכיב איניש בלא זמניה. כולהו שני יסורי דרבי לא איצטריך עלמא למיטרא, דאמר רבה בר רב שילא קשי יומא דמיטרא כיומא דדינא, ואמר אמימר אי לאו צריך לעלמא בעו רבנן רחמי עליה ומבטלי ליה, אפילו הכי (דלא אתא מיטרא בהנהו שני) כי הוו עקרי פוגלא (צנון) ממשרא (מן הערוגה) הוה קיימא בירא מליא מיא (היתה הגומא עומדת מליאה מים).

איקלע רבי לאתריה דרבי אלעזר ברבי שמעון, אמר להם יש לו בן לאותו צדיק, אמרו לו יש לו בן, וכל זונה שנשכרת בשנים שוכרתו בשמנה (מחמת יופיו). אתייה, אסמכיה ברבי (שיהו קורין אותו רבי, כדי שיתקנא וישים לבו על תלמוד תורה) ואשלמיה (מסרו) לרבי שמעון בן איסי בן לקוניא אחות דאמיה (ללמדו תורה). כל יומא הוה אמר (אותו הבן) לקרייתי אנא איזיל (לעירי אני חפץ לילך) אמר ליה חכים עבדו יתך, וגולתא דדהבא פרסו עלך, ורבי קרו לך, ואת אמרת לקרייתי אנא איזיל (בתמיה) אמר ליה מומי, עזובה דא (בשבועה הנחתי זאת, ולא אשאל עוד לילך). כי גדל אתא יתיב במתיבתא דרבי, שמעיה לקליה, אמר הא קלא דמי לקליה דרבי אלעזר ברבי שמעון. אמרו ליה בריה הוא. קרי עליה פְּרִי צַדִּיק עֵץ חַיִּים וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת (המלמדו תורה קונהו לבן) חָכָם. פרי צדיק עץ חיים זה רבי יוסי ברבי אלעזר ברבי שמעון, ולקח נפשות חכם זה רבי שמעון בן איסי בן לקוניא.

כי נח נפשיה אמטוהו למערתא דאבוה, הוה הדרא לה עכנא למערתא. אמר ליה עכנא עכנא, פתח פיך, ויכנס בן אצל אביו. לא פתחא להו. כסבורים העם לומר שזה גדול מזה, יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה, אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה [שנתחבאו שם רבי שמעון בן יוחי ורבי אלעזר בנו שלש עשרה שנה, בשבת (לג:)].

איקלע רבי לאתריה דרבי טרפון, אמר להו יש לו בן לאותו צדיק שהיה מקפח את בניו (שהיה רגיל לאמר אקפח את בני כשנשבע)? אמרו לו בן אין לו, בן בת יש לו, וכל זונה שנשכרת בשנים שוכרתו בשמנה. אתיוהו לקמיה, אמר ליה אי הדרת בך יהיבנא לך ברתאי, הדר ביה. **איכא דאמרי** נסבה וגירשה, **איכא דאמרי** לא נסבה כלל, כדי שלא יאמרו בשביל זו חזר זה. ולמה ליה כולי האי (לחזור על בני אחרים, לשאול אם יש לו בן)? דאמר רב יהודה אמר רב, ואמרי לה אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, ואמרי לה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל המלמד את בן חבירו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה, שנאמר אִם תָּשׁוּב (ישראל למוטב בתוכחתך ואשיבך אלי ולפני תעמוד, הקב"ה אמר לי שאעמוד ואתקיים לפניו, אם אוכל להשיבכם) וַאֲשִׁיבְךָ לְפָנַי תַּעֲמֹד. וכל המלמד את בן עם הארץ תורה אפילו הקב"ה גוזר גזירה מבטלה בשבילו, שנאמר וְאִם תּוֹצִיא יָקָר (תלמיד חכם) מזולל (מעם הארץ) כְּפִי תִהְיֶה.

אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן כל שהוא תלמיד חכם, ובנו תלמיד חכם, ובן בנו תלמיד חכם, שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, שנאמר וַאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי... לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ אָמַר ה' מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. מאי אמר ה'? אמר הקב"ה אני ערב לך בדבר זה. מאי מעתה ועד עולם? אמר רבי ירמיה מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה.

רב יוסף יתיב ארבעין תעניתא, ואקריוהו לא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ, יתיב ארבעים תעניתא אחריני (שלא תפסוק תורה מזרעו) ואקריוהו לא יָמוּשׁוּ

מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ. יתיב מאה תעניתא אחריני אתא ואקריוהו לא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ אמר מכאן ואילך לא צריכנא, תורה מחזרת על אכסניא שלה.

רבי זירא כי סליק לארעא דישראל יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיניה (גמרא שלנו) כי היכי דלא נטרדיה [כשעלה לארץ ישראל ללמוד מפי רבי יוחנן, ואמוראין שבארץ ישראל לא היו בני מחלוקת, ונוחין זה לזה כשמן, כדאמרינן בסנהדרין (כד.) ומיישבין את הטעמים בלא קושיות ופירוקין]. יתיב מאה אחרניתא דלא לשכוב רבי אלעזר בשניה ונפלין עילויה מילי דצבורא. ויתיב מאה אחריני דלא נשלוט ביה נורא דגיהנם. כל תלתין יומי הוה בדיק נפשיה, שגר תנורא סליק ויתיב בגויה, ולא הוה שלטא ביה נורא. יומא חד יהבו ביה רבנן עינא, ואיחרכו שקיה, וקרו ליה קטין חריך שקיה (דאיניש גוצא הוה).

אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב מִי הָאִישׁ הֶחָכָם וְיָבֵן אֶת זֹאת וַאֲשֶׁר דִּבֶּר פִּי ה׳ אֵלָיו וְיַגִּדָהּ עַל מָה אָבְדָה הָאָרֶץ, דבר זה (על מה אבדה הארץ) [דף פה ע״ב] אמרו חכמים (מי האיש החכם) ולא פירשוהו, אמרו נביאים (אשר דבר פי ה׳ אליו) ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב״ה בעצמו. שנאמר וַיֹּאמֶר ה׳ עַל עָזְבָם אֶת תּוֹרָתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵיהֶם. אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה [**פירש רש״י** כשהיו עוסקין בתורה לא היו מברכין לפניה, קרא יתירא ד׳אשר נתתי לפניהם׳ קא דרש ברכת אשר בחר בנו מכל העמים שהיא לפניה של דברי תורה, וכיון דלא מברכי גליא דעתייהו שאינה מתנה חשובה להם **כתב הר״ן בשם ר׳ יונה בנדרים פא.** שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ״כ שיהא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקים בה לשמה (**בילקוט תחומת אנך** רק בקורא ספורים) ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה, **ע״ע בבילקוטי המפרשים** כי רבו].

אמר רב חמא מאי דכתיב בְּלֵב נָבוֹן תָּנוּחַ חָכְמָה וּבְקֶרֶב כְּסִילִים תִּוָּדֵעַ (מודיע לכל ומתפאר בכתרה). ׳בלב נבון תנוח חכמה׳ זה תלמיד חכם בן תלמיד חכם. ׳ובקרב כסילים תודע׳ זה תלמיד חכם בן עם הארץ (היינו בקרב כסילים, משפחת כסילים). אמר עולא היינו דאמרי אינשי אסתירא (סלע אחד) בלגינא (כלי שהוא גדול מכל וקטן מחבית) קיש קיש קריא (**פירש רש״י** מתקשקש ומשמיע קול, ואם היה מלא סלעים לא היה משמיע קול **אמנם התוס׳ הביאו בשם ריב״א** לפי שאין דרך זוז להניח בלגין הוא מקשקש ואם היה מניחו בארנקי כדרכו להיות שם לא היה מקשקש. **כ״כ הריטב״א, וביאר** ולפי שאין דרך להיות תורה בעם הארץ, כשהיא בו, מודיע אותה לכל).

אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא מאי דכתיב קָטֹן וְגָדוֹל שָׁם הוּא וְעֶבֶד חָפְשִׁי מֵאֲדֹנָיו, אטו לא ידעינן דקטן וגדול שם הוא? אלא, כל המקטין עצמו על דברי תורה בעולם הזה נעשה גדול לעולם הבא, וכל המשים עצמו כעבד על דברי תורה בעולם הזה נעשה חפשי לעולם הבא.

ריש לקיש הוה מציין מערתא דרבנן (שלא יכשלו כהנים לעבור עליהן ולהאהיל, שלא תארע תקלה על ידי צדיקים) כי מטא למערתיה דרבי חייא איעלמא מיניה (לא יכול למצוא מקומה). חלש דעתיה, אמר רבונו של עולם לא פלפלתי תורה כמותו, יצתה בת קול ואמרה לו תורה כמותו פלפלת, תורה כמותו לא ריבצת [לאחרים, לשון (מו״ק ו:) המרביץ שדהו, משקה].

כי הוו מינצו רבי חנינא (ברבי חמא) ורבי חייא, אמר ליה רבי חנינא לרבי חייא בהדי דידי קא מינצית, חם ושלום, אי משתכחא תורה מישראל מהדרנא לה מפילפולי, אמר ליה רבי חייא לרבי חנינא בהדי דידי קא מינצית, דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל, מאי עבידנא, אזלינא ושדינא כיתנא (זורע אני זרעוני פשתן) וגדילנא נישבי (וקולע אני ממנו רשתות ומכמורות) וציידנא טבי (ואני צד צביים) ומאכילנא בשרייהו ליתמי, ואריכנא מגילתא (ומתקן אני מעורותיהן קלפים) וכתבנא חמשה חומשי, וסליקנא למתא (למקום שאין מלמדי תינוקות) ומקרינא חמשה ינוקי

(לכל אחד ספרו) בחמשה חומשי, ומתנינא (על פה) שיתא ינוקי שיתא סדרי (משנה). ואמרנא להו עד דהדרנא ואתינא אקרו אהדדי (לימדו זה את זה מקראות) ואתנו אהדדי (לימדו זה את זה סדרו) ועבדי לה לתורה דלא תשתכח מישראל. היינו דאמר רבי כמה גדולים מעשי חייא. אמר ליה רבי ישמעאל ברבי יוסי (לרבי) אפילו ממר? אמר ליה אין. אפילו מאבא? אמר ליה חס ושלום, לא תהא (תאמר) כזאת בישראל.

אמר רבי זירא אמש נראה לי (בחלום) רבי יוסי ברבי חנינא, אמרתי לו אצל מי אתה תקוע (וישב בישיבה של מעלה) אמר לי אצל רבי יוחנן. ורבי יוחנן אצל מי? אצל רבי ינאי. ורבי ינאי אצל מי? אצל רבי חנינא. ורבי חנינא אצל מי? אצל רבי חייא. אמרתי לו ורבי יוחנן אצל רבי חייא לא (אמרתי אני וכי אין רבי יוחנן ראוי לישב אצל רבי חייא)? אמר לי באתר דזקוקין דנורא ובעורין (לפידין) דאשא מאן מעייל בר נפחא לתמן.

אמר רב חביבא אשתעי לי רב חביבא בר סורמקי חזי ליה ההוא מרבנן דהוה שכיח אליהו גביה, דלצפרא הוו שפירן עיניה (בבקר ראיתי את עיניו יפות) ולאורתא (ולערב) דמיין כדמיקלין בנורא (כאילו נשרפו באור). אמרי ליה (אמרתי לו) מאי האי, ואמר לי דאמר ליה לאליהו אחוי לי רבנן כי סלקי למתיבתא דרקיע, אמר לי בכולהו מצית אסתכולי בהו, לבר מגוהרקא (קתדרא) דרבי חייא דלא תסתכל ביה. מאי סימנייהו? בכולהו אזלי מלאכי כי סלקי ונחתי, לבר מגוהרקא דרבי חייא דמנפשיה סליק ונחית. לא מצאי לאוקמא אנפשאי, אסתכלי בה, אתו תרי בוטיטי (ניצוצות) דנורא ומחיוהו להההוא גברא וסמינהו לעיניה. למחר אזלי אשתטחי אמערתיה, אמינא מתנייתא דמר מתנינא (תוספתא של אדוני, שסידרה לששה סדרים, אני שונה תמיד, דרבי חייא סדרה לתוספתא, כדאמרינן בעלמא רבי לא שנאה רבי חייא מנא ליה, ואמרינן כל מתניתא דלא מיתנייא בי רבי חייא ורבי אושעיא לא תותבו מינה בבי מדרשא) ואתסאי (**כתבו התוס'** והא דחזינהו לעיניה דהוו מחרכן לפי שעדיין היה ניכר **אי נמי** לאחר זמן סיפר לו כך).

אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי, יומא חד ריש ירחא הוה, נגה ליה ולא אתא. אמר ליה מאי טעמא נגה ליה למר, אמר ליה אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי, ומגנינא ליה. וכן ליצחק, וכן ליעקב. ולוקמינהו בהדי הדדי? סברי תקפי ברחמי (מרבין בתפלה) ומייתי ליה למשיח בלא זמניה (לכך אין ניתן לי רשות להעמידן יחד). אמר ליה ויש דוגמתן בעולם הזה (שתהא תפלתן נשמעת)? אמר ליה איכא, רבי חייא ובניו. גזר רבי תעניתא, אחתינהו לרבי חייא ובניו [**כתבו התוס'** שלשתן, כדדריש במדרש, דבתענית צבור יורדין לפני התיבה שלשה כדכתיב 'וידי משה כבדים, ואהרן וחור...' **עוד כתבו** ואע"ג דתני במגילה (כד:) אין מורידין לפני התיבה לא מאנשי חיפא ולא מאנשי בית שאן שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין ור' חייא לא היה יכול לומר וחכיתי כדאמר התם **ה"מ** היכא דאפשר באחר הכא לא הוה אפשר באחר (התוס' במגילה כל: מתרלים שבמלמן כן יכל לומר ר' חייא לת המות 'ח', לכן הורילוהו, וכן ביטא לת המות 'ח' נכון)]. אמר משיב הרוח ונשבה זיקא, אמר מוריד הגשם ואתא מיטרא, כי מטא למימר מחיה המתים רגש עלמא [**כתבו התוס'** אע"ג דאיכא נמי מחיה המתים (מחיה מתים לתה לב להוסיע...) לפני שאומר משיב הרוח **אומר ר"ת** משום דתחיית המתים לא הוי אלא ע"י טל **ועי"ל** דבמשיב הרוח ומוריד הגשם נשב זיקא ואתא מיטרא משום שזהו עיקר תפלת הרוח והגשם שבברכה זו, אבל תחיית המתים עיקרה היא בהתימתה]. אמרי ברקיעא מאן גלי רזיא בעלמא? אמרי אליהו. אתיוהו לאליהו, מחיוהו שתין פולסי דנורא (חבטת מלקות). אתא אידמי להו כדובא דנורא, על בינייהו וטרדינהו.

שמואל ירחינאה [הוא שמואל בר אבא חבירו של רב, ועל שהיה בקי בסוד העיבור, כדאמרינן במסכת ר"ה (כ:) אמר שמואל יכילנא לתקוני כולה גלותא, קרי ליה ירחינאה] אסייה דרבי הוה, חלש רבי בעיניה. אמר ליה אימלי לך סמא (בתוך העין). אמר ליה לא יכילנא

פה: – פו.

(אינני יכול מחמת הכאב). אשטר לך משטר (אמשח לך על גב העין)? אמר ליה לא יכילנא. הוה מותיב ליה בגובתא (קנה חלול) דסמני תותי בי סדייה (תחת מראשותיו, ובוקע כח חוזק הסם והולך דרך עצם גולגלתו ומוחו עד עיניו) ואיתסי. הוה קא מצטער רבי למסמכיה (טרח ומתעסק לסומכו, לפי שחכם בקי היה כל כך) ולא הוה מסתייעא מילתא (שהיתה השעה נטרפת, או לא היו החכמים נאספים). אמר ליה לא לצטער מר, לדידי חזי לי סיפרא דאדם הראשון (שהראהו הקב"ה דור דור וסופריו, דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו) וכתיב ביה שמואל ירחינאה, **[דף פו ע"א]** חכים יתקרי, ורבי לא יתקרי, ואסו דרבי על ידו תהא.

(כל זה כתוב לשם...) רבי ורבי נתן סוף משנה (סוף תנאים, עד ימיהן אמרו איש את דבריו בבית המדרש, והיו תלמידים גורסים שמועה שמועה לבדה, ולא היו מסכתות סדורות, וסדר וקבץ על הסדר, והם כללו האמור בדורות שלפניהם וסדרו את המסכתות, ואחריהם לא יוסיפו אלא מעט) רב אשי ורבינא סוף הוראה (סוף כל האמוראין, עד ימיהם לא היתה גמרא על הסדר אלא כשהיתה שאלה נשאלת בטעם המשנה בבית המדרש, או שאלה על מעשה המאורע בדין ממון או איסור והיתר כל אחד ואחד אומר טעמו, ורב אשי ורבינא סידרו שמועות אמוראין שלפניהם, וקבעו על סדר המסכתות כל אחד ואחד אצל המשנה הראויה והשנויה לה, והקשו קושיות שיש להשיב ופירוקים שראוים לתרץ הם, והאמוראים שעמהם, וקבעו הכל בגמרא, כגון איתיביה מיתיבי ורמינהי איבעיא להו, והתרוצים שעליהן, מה ששיירו אותן שלפניהן, ואותן שאמרו לפניהם הקושיות והתירוצין שעליהם לא קבעום בגמרא על סדר המסכתות והמשנה שסידר רבי, ובאו רב אשי ורבינא וקבעום). וסימנך עַד אָבוֹא אֶל מִקְדְּשֵׁי אֵל אָבִינָה לְאַחֲרִיתָם (מקדשי סימנא דרב אשי, אבינה סימנא דרבינא, לאחריתם סימן סוף הוראה).

אמר רב כהנא אישתעי (סיפר) לי רב חמא בר ברתיה דחסא, רבה בר נחמני (בר פלוגתיה דרב יוסף) אגב שמדא (מחמת אימת מלכות) נח נפשיה. אכלו ביה קורצא בי מלכא, אמרו איכא חד גברא ביהודאי דקא מבטל תריסר אלפי גברי מישראל ירחא בקייטא וירחא בסתוא מכרגא דמלכא (שנקבצין אליו בניסן ותשרי לשמוע דרשות של פסח ושל חגים, וכשמבקשין שלוחי המלך לגבות המס גולגולת של כל חדש וחדש אינם נמצאים בבתיהם). שדרו פריסתקא (שליח) דמלכא בתריה ולא אשכחיה. ערק ואזל מפומבדיתא לאקרא, מאקרא לאגמא, ומאגמא לשחין, ומשחין לצריפא, ומצריפא לעינא דמים, ומעינא דמים לפומבדיתא, בפומבדיתא אשכחיה. איקלע פריסתקא דמלכא (ללון) לההוא אושפיזא דרבה (באותו פונדק שהיה רבה נחבא בו) קריבו תכא קמיה ואשקוהו תרי כסי ודליוה לתכא מקמיה (ושדים הממונים על הזוגות מזיקין את השותה זוגות, ובני הבית לא נתכוונו לכך) הדר פרצופיה לאחוריה. אמרו ליה (בני הפונדק לרבה) מאי נעביד ליה, גברא דמלכא הוא, אמר להו קריבו תכא לקמיה, ואשקיוהו חד כסא, ודליוהו לתכא מקמיה, ולתסי. עבדו ליה הכי ואתסי, אמר מידע ידענא דגברא דקא בעינא הכא הוא (**ביאר המהרש"א** הוא ידע שניצל על ידי שהשקו אותו כוס נוסף, ומזה הבין שהחכם שהוא מחפש אחריו נמצא כאן והוא אמר להם לעשות כן, שהרי המון העם אינם יודעים שזוהי הרפואה). בחיש אבתריה ואשכחיה. אמר אזלינא מהא, אי מקטל קטלו לההוא גברא לא מגלינא, ואי נגידי מנגדין ליה (ואם ייסרוני ביסורים) מגלינא. אתיוהו לקמיה (הביאו אותו לפני השליח) עייליה לאדרונא וטרקיה לבבא (סגר הדלת) באנפיה (שאם ייסרו אותו יוכל לגלות). בעא רחמי, פרק אשיתא (נפלה החומה), ערק ואזיל לאגמא.

הוה יתיב אגירדא דדקולא (על גזע דקל קצוץ) וקא גרים. קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא אם בהרת קודמת לשער לבן טמא (דשער לבן שפרח בו הוא סימן לטומאה, כדכתיב והנה

נהפך שער לבן בבהרת) ואם שער לבן קודם לבהרת טהור (לפי מה שכתוב בתורה). ספק, הקב"ה אומר טהור, וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא (**הביא השיטמ"ק בשם ר"ח** פירוש נראה לו כעין חלום ששתי כתות של צדיקים ברקיע חולקות והכת הקרובה לזו השכינה היתה אומרת טהור וכל שאר הכתות אומרות טמא, ואמרו מי יוכיח ונתרצו ברבה בר נחמני הראו לו בחלום הדברים הללו כדי שיצא מן העולם בישוב נחת רוח. **הקשה המהרש"א** אם היה יכולת למתיבתא דרקיע לחלוק עם הקב"ה למה לא הלכו אחר הרוב, גם מאי הוצרך רבה ליפטר מן העולם בשביל זה הלא גם בחיים חיותו הוה יכול לומר דעתו ולהכריע, ולפי מה שאמרנו למעלה מיושב שאחרי רבים להטות אינו שייך רק בעולם הזה ולא בישיבה של מעלה (שם ביאר על פי מה שכתב הרמב"ם בהקדמה לספר היד החזקה שהטעם של 'אחרי רבים להטות' מפני שרצה הקב"ה שחכמי הדורות יחלקו בקביעת ההלכה לכן ציוה שילכו אחר הרוב. וטעם זה לא שייך רק בעולם הזה שיש יצר הרע וכל אחד אומר אני גדול ממך, וגם יתכן לימוד שלא לשמה. מה שאין כן בעולם הבא ביאשיבה של מעלה שהלימוד לשם שמים בלבד אין חשש זה ואפשר לקבוע הלכה גם כדעת יחיד אם הוא מכוין לאמת) והוכרחו למכריע ואם רבה בר נחמני היה בחיים לא היה יכול להיות מכריע כי עדיין כולה מתיבתא הרקיע הם הרוב נגדו ולא היה שקול דעתו נגדם ולכן הוצרך להיות בישיבה של מעלה ושם שפיר יכול להיות מכריע נגד רבים). ואמרי מאן נוכח, נוכח רבה בר נחמני. דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים, אני יחיד באהלות. שדרו שליחא בתריה, לא הוה מצי מלאך המות למקרב ליה, מדלא הוה קא פסיק פומיה מגרסיה). אדהכי נשב זיקא ואויש ביני קני, סבר גונדא (גדוד) דפרשי הוא (שמחפשין אחריו). אמר תינח נפשיה דההוא גברא, ולא ימסר בידא דמלכותא. כי הוה קא ניחא נפשיה אמר טהור, טהור. יצאת בת קול ואמרה אשריך רבה בר נחמני שגופך טהור, ויצאתה נשמתך בטהור. נפל פתקא מרקיעא בפומבדיתא (והוא ראש ישיבה בה) רבה בר נחמני נתבקש בישיבה של מעלה. נפקו אביי ורבא וכולהו רבנן לאיעסוקי ביה, לא הוו ידעי דוכתיה. אזלו לאגמא חזו צפרי דמטללי (עושין צל בכנפיהן) וקיימי, אמרי שמע מינה התם הוא. ספדוהו תלתא יומי ותלתא לילותא. נפל פתקא כל הפורש יהא בנידוי. ספדוהו שבעה יומי, נפל פתקא לכו לביתכם לשלום. **פסק הרמב"ם** ספק שיער לבן קדם ספק הבהרת קדמה הרי זו טמא, ויראה לי שטומאתו בספק טומאת צרעת (ב,ט). **ביאר הכס"מ** ואע"ג דאמרינן מאן נוכח רבה בר נחמני ואיהו אמר טהור ויצתה נשמתו בטהרה. **י"ל** דכיון דבשעת יציאת נשמה הוא דאמר הכי הוי בכלל לא בשמים היא ואינו כדאי להוציא מכלל שבידינו דהלכה כת"ק, ועוד שבתחילת פ"ה דנגעים סתם לן תנא הכי.

ההוא יומא דנח נפשיה דלייה זעפא (גבה רוח סערה) ודרי להההוא טייעא כי רכיב גמלא מהאי גיסא דנהר פפא ושדייה בהך גיסא, אמר מאי האי? אמרי ליה נח נפשיה דרבה בר נחמני. אמר לפניו רבונו של עולם, כולי עלמא דידך הוא, ורבה בר נחמני דידך, את דרבה (אתה אוהבו של רבה) ורבה דידך אמאי קא מחרבת ליה לעלמא, נח זעפא.

רבי שמעון בן חלפתא בעל בשר הוה (**פירש רש"י** משום דאיירי ברישא דאגדתא בבעלי בשר נקט לה **וכ"כ התוס'**, והוסיפו מה שהמתין עד כאן לפי שכל דבר דבוק לחבירו עד כאן) יומא חד הוה חמימא ליה, הוה סליק ויתיב אשינא דטורא. אמר לה לברתיה בתי, הניפי עלי במניפא ואני אתן ליך ככרין דנרד. אדהכי נשבא זיקא, אמר כמה ככרין דנרד למרי דיכי.

'הכל כמנהג המדינה...' הכל לאתויי מאי? לאתויי באתרא דנהיגי מכרך ריפתא ומשתה אנפקא (כלי מחזיק רביעית). דאי אמר להו קדימו ואייתי לכו אמרו לו לא כל כמינך (**ביארו התוס'** פירוש, אי אמר קדימו להשכים מעלות השחר דאייתי לכו ריפתא ואנפקא ולא תתבטלו ממלאכתכם אמרי ליה לא אלא בהנץ החמה נאכל ואח"כ נעשה מלאכתנו. **ואית ספרים דגרסי** 'דאי אמרי להו קדימו ואתי בתרייכו אמרי ליה לא' וה"פ פועלין היה להם לאכול ריפתא או אנפקא בביתו של בעה"ב קודם שיעשו מלאכה, ואם אמר להם אל תתבטלו אלא לכו עתה בשדה כל זמן שאין המאכל מזומן ושם אביא לכם ריפתא ואנפקא אמרי ליה לא אלא עתה נאכל בבית, וכן לגירסא ראשונה יש לפרש כן).

'מעשה ברבן יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא ושכור...' מעשה לסתור (וכי דרך בני אדם להביא מעשה על דבריו לסותרו, דקתני

ברישא הכל כמנהג המדינה, ותנא מעשה אפילו אתה עושה להם כסעודת שלמה...)? חסורי מחסרא והכי קתני ואם פסק להן מזונות [דף פו ע"ב] ריבה להן (יותר על המנהג, דכיון דלא צריך לאתנויי ואתני מזוני יתירי קאמר). ומעשה נמי ברבי יוחנן בן מתיא, שאמר לבנו צא שכור לנו פועלים, הלך ופסק להן מזונות. וכשבא אצל אביו אמר לו בני, אפילו אתה עושה להן כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן, שהן בני אברהם יצחק ויעקב.

למימרא דסעודתא דאברהם אבינו עדיפא מדשלמה, והכתיב וַיְהִי לֶחֶם שְׁלֹמֹה לְיוֹם אֶחָד שְׁלֹשִׁים כֹּר סֹלֶת וְשִׁשִּׁים כֹּר קָמַח, עֲשָׂרָה בָקָר בְּרִאִים וְעֶשְׂרִים בָּקָר רְעִי וּמֵאָה צֹאן לְבַד מֵאַיָּל וּצְבִי וְיַחְמוּר וּבְרֻרִים אֲבוּסִים, ואמר גוריון בן אסטיון משמיה דרב הללו (הקמח והסולת) לעמילן של טבחים (חלות עשויות לכסות פי הקדרות לשאוב זוהמת התבשיל) ורבי יצחק אמר הללו (הבקר והצאן המנוין בזה הפסוק) לציקי קדירה (אינו אלא למין מאכל ששמו ציקי קדירה לעז"י רש"י בשל מטוגן ומתובל).

ואמר רבי יצחק אלף נשים היו לשלמה, כל אחת ואחת עשתה לו בביתה כך. מאי טעמא, זו סבורה שמא אצלי סועד היום, וזו סבורה שמא אצלי סועד היום. ואילו גבי אברהם כתיב וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רַךְ וָטוֹב, ואמר רב יהודה אמר רב בן בקר אחד, רך שנים, וטוב שלשה? התם תלתא תורי לתלתא גברי, הכא לכל ישראל ויהודה, שנאמר יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם.

מאי ברבורים (תרנגולין) אבוסים? **אמר רב** שאובסים אותן בעל כרחן (תוחבין להם מאכל בפיהם בחזקה). **ושמואל אמר** שאבוסים ועומדים מאליהם. **ורבי יוחנן** אמר מביאין תור (שור) ממרעיתו בדלא אנים (שלא עשה מלאכה) ותרנגולת מאשפתה בדלא אניסא (בגידול אפרוחין). אמר רבי יוחנן מובחר שבבהמות שור, מובחר שבעופות תרנגולת (רבי יוחנן משמע לו שאבוסים שנאמר בסוף הפסוק עולה גם על הבקר שגם הם היו אבוסים. **ביאר המהרש"א** לגבי מלת 'אבוסים' סובר רבי יוחנן שביאורו כרב או כשמואל, ובא רק להוסיף שאין אובסין אלא שור ותרנגולת דלא אניסא).

אמר אמימר זגתא (תרנגולת) אוכמתא בי בטניתא (המפטמת בבית, **ל"א** 'בטניתא' בעלת כרם) דמשתכחא ביני עצרי (בין הגיתות, ואוכלת החרצנים) דלא מציא פסיא קניא (שאינה יכולה לפסוע קנה מרוב שמנה).

'וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רַךְ וָטוֹב' אמר רב יהודה אמר רב 'בן בקר' אחד, 'רך' שנים, 'וטוב' שלשה. ואימא חד, כדאמרי אינשי רכיך וטב? אם כן לכתוב רך טוב, מאי וטוב שמע מינה לדרשה. אימא תרי? מדטוב לדרשה, רך נמי לדרשה. מתיב רבה בר עולא... וַיִּתֵּן אֶל הַנַּעַר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ? כל חד וחד יהביה לנער חד.

וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם דקמא קמא דמטיא (ראשון שמגיע לאכול שנגמר בישולו) אייתי לקמייהו. ולמה לי תלתא, תסגי בחד? אמר רב חנן בר רבא כדי להאכילן שלש לשונות בחרדל (מעדן מלכים ושרים הוא).

אמר רבי תנחום בר חנילאי לעולם אל ישנה אדם מן המנהג, שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם, מלאכי השרת ירדו למטה ואכלו לחם. ואכלו סלקא דעתך, אלא אימא נראו כמי שאכלו ושתו (**כתבו התוס'** ובסדר אליהו רבה קתני לא כאותו שאומר נראין כאוכלין ושותין אלא אוכלין ושותין ממש מפני כבודו של אברהם, ופליגא אדהכא).

אמר רב יהודה אמר רב כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו, עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם על ידי שליח, עשה הקב"ה לבניו על ידי שליח. וְאֶל הַבָּקָר רָץ **אַבְרָהָם**, וְרוּחַ נָסַע **מֵאֵת ה'** (כגון שלוים, הגיז בעצמו). **וַיִּקַּח** חֶמְאָה וְחָלָב, **הִנְנִי** מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם. **וְהוּא** עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ, **הִנְנִי** עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם עַל הַצּוּר... **וְאַבְרָהָם** הֹלֵךְ עִמָּם לְשַׁלְּחָם, **וַה'** הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם

יוֹמָם. יֻקַּח נָא מְעַט מַיִם (על ידי שליח) וְהִכִּיתֶן (הקב"ה ע"י השליח מרע"ה) בַּצּוּר וְיָצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם.

ופליגא דרבי חמא ברבי חנינא דאמר רבי חמא ברבי חנינא, וכן תנא דבי רבי ישמעאל בשכר שלשה זכו לשלשה (שלש מתנות שניתנו להם במדבר על ידי משה ואהרן) בשכר חֶמְאָה וְחָלָב זכו למן, בשכר וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם זכו לעמוד הענן (עומד עליהם תמיד, כדכתיב וענן עומד עליהם) בשכר יֻקַּח נָא מְעַט מַיִם זכו לבארה של מרים (היינו נמי והכית בצור, ובעמוד ענן פליגי).

יֻקַּח נָא מְעַט מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם (שלא יכנים עבודה זרה בתוך ביתו, שהערביים רגילין להשתחוות לאבק רגליהן, והן נדמו לו כערביים) אמר רבי ינאי ברבי ישמעאל, אמרו לו וכי בערביים חשדתנו שהם משתחוים לאבק רגליהם, כבר יצא ממנו ישמעאל (ממך יצא הרגיל לעשות כן).

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל כְּחֹם הַיּוֹם. מאי כחום היום? אמר רבי חמא ברבי חנינא אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם היה, ובא הקב"ה לשאול באברהם. הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה (להזריח חמה בכח, שלא יהו עוברי דרכים מצוים) כדי שלא יטריח אותו צדיק באורחים. שדריה לאליעזר למיפק לברא, נפק ולא אשכח, אמר לא מהימנא לך. היינו דאמרי תמן (בארץ ישראל) לית הימנותא בעבדי. נפק איהו, חזייה להקב"ה דקאי אבבא, היינו דכתיב אַל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדֶּךָ [**כתבו התוס'** הכא משמע שהשכינה היתה רוצה להסתלק מעל אברהם, ובשבת (קכז.) משמע שלפי שרצה אברהם לילך לקראת אורחים ולהכניסם אמר להקב"ה להמתין עד שיכנים אותן דדרשינן מיניה גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני השכינה. וקאמר נמי התם, בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך ואילו בהקב"ה כתיב אל נא תעבור] כיון דחזא (הקב"ה) דקא אסר (אברהם) ושרי (את מילתו) אמר לאו אורח ארעא למיקם הכא, היינו (דמעיקרא) כתיב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו (ולבסוף כתיב) וַיַּרְא וַיָּרָץ לִקְרָאתָם. מעיקרא אתו קמו עליה, כי חזיוהו דהוה ליה צערא, אמרו לאו אורח ארעא למיקם הכא.

מאן נינהו שלשה אנשים? מיכאל וגבריאל ורפאל. מיכאל שבא לבשר את שרה רפאל שבא לרפא את אברהם גבריאל אזל למהפכיה לסדום. והא כתיב וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה בָּעֶרֶב? דאזל מיכאל בהדיה לשזביה ללוט (**הקשו התוס'**, **ותימה** דאמרינן בבראשית רבה דאין מלאך אחד עושה שתי שליחות **ויש לומר** דכאן לא עשה מיכאל בשליחות אחת כי אם מעשה אחד שבישר את שרה וכשהלך משם לסדום אז הותחלה שליחות אחרת, ודוקא במקום אחד אין עושה ב' שליחות. **ובב"ר** מובא שרפאל בא להציל את לוט ורפואת אברהם אינה נזכרת ואפילו בא כמו כן לרפואת אברהם חשיב הכל שליחות אחת דרפואה והצלה ענין אחד הוא. **הקשה הר"ר אלחנן** הרי משמעות לשון הפסוק שלא רק מיכאל הציל את לוט אלא גם גבריאל כדכתיב 'ויחזיקו האנשים בידו' וכתיב 'ויוציאוהו ויניחוהו מחוץ לעיר' וכתוב אח"כ שאמר לו המלאך שבא להפוך את סדום 'כי לא אוכל לעשות דבר עד באך שמה' משמע שגבריאל גם השתתף בהצלתו. **ויש לומר** ששניהם הוציאוהו חוץ לעיר, ומיכאל הלך עמו עד צוער, וגבריאל היה מצוה אותו למהר, אבל לא הוליך אותו בפועל). דיקא נמי (דחד הוא דאזיל להפך סדום) דכתיב וַיַּהֲפֹךְ אֶת הֶעָרִים הָאֵל ולא כתיב ויהפכו, שמע מינה.

מאי שנא לגבי אברהם, דכתיב כֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ, ומאי שנא לגבי לוט, דכתיב [**דף פז ע"א**] וַיִּפְצַר בָּם מְאֹד? אמר רבי אלעזר מכאן שמסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול.

כתיב וְאֶקְחָה פַת לֶחֶם, וכתיב וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם, אמר רבי אלעזר מכאן שצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה, רשעים אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים. מנלן מעפרון. מעיקרא כתיב אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף, ולבסוף כתיב וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר (מלמד שבכל מקום היה מתקבל בשקל)

דלא שקל מיניה אלא קנטרי (משקל גדול, מאה מנה) דאיכא דוכתא דקרי ליה לתיקלא קנטירא (ר"ל יש מקומות שהשקליס שס גדוליס).

כתיב קמח וכתיב סלת (עדיף מקמח) אמר רבי יצחק מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים יותר מן האיש (היא אמרה קמח, והוא סולת).

כתיב לוּשִׁי וַעֲשִׂי עֻגוֹת וכתיב וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב וּבֶן הַבָּקָר, ואילו לחם לא אייתי לקמייהו? אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משמיה דרבי מאיר אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה, ושרה אמנו אותו היום פירסה נדה (חזר להיות לה אורח כנשים).

וַיֹּאמְרוּ **אֵלָיו** אַיֵּה שָׂרָה אִשְׁתֶּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָאֹהֶל להודיע ששרה אמנו צנועה היתה. אמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבי יצחק יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה, אלא מאי באהל כדי לחבבה על בעלה (להודיעו שהיא צנועה משאר חברותיה, שאינה נראית, וצריך לישאל אחריה). רבי יוסי ברבי חנינא אמר כדי לשגר לה כוס של ברכה. תני משום רבי יוסי למה נקוד על איו שבאֵלָיו (הלמ"ד אינה נקודה) לימדה תורה דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו (והיינו נקודת איו, דלא היו צריכין לישאל, דיודעין היו שהיא באהל, דכל נקודה עוקרת התיבה שאינה אלא לדרשה, ודרוש מינה דרך ארץ **כתבו התוס'** בבראשית רבה אי"ו נקוד למ"ד אינו נקוד א"ר שמעון כל מקום שאתה מוצא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה, איו אברהם אמר רבי עזריה כשם שאמרו לו לאברהם איה שרה כך אמרו לשרה איו אברהם וה"נ הוי פי' הכא. אבל לפירוש רש"י דפירש דמשום הכי נקוד דעל חנם שאלו לו קשה דהיה לו לנקד על איה שרה דהיא עיקר השאלה ששאלו עליה).

והאמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל? על ידי בעלה שאני [**פירש רש"י** לא שישאל לה לשלום, אלא לבעלה ישאל מה שלום הגברת **אמנם התוס' ביארו** היינו דוקא לשאול איה פלונית אבל לשאול בשלומה אפילו ע"י בעלה אסור כדאמרינן בקדושין (ע:) (**יש להעיר** שכתוס' בקידושין מובא שהמיסור הוא לשלוח לה שלוס, אבל לשאול את בעלה לשלומה שפ"ל, **וכתב הזרע יצחק** שיש לומר שהתוס' כאן ובקידושין איינס חולקיס, **וכ"פ השע"ע**).

אַחֲרֵי בְּלֹתִי הָיְתָה לִּי עֶדְנָה, אמר רב חסדא אחר שנתבלה הבשר ורבו הקמטין, נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין, וחזר היופי למקומו.

כתיב וַאדֹנִי זָקֵן וכתיב וַאֲנִי זָקַנְתִּי דלא מותיב הקב"ה כדקאמרה איהי. **תנא דבי רבי ישמעאל** גדול שלום, שאפילו הקב"ה שינה בו, שנאמר וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְּלֹתִי הָיְתָה לִּי עֶדְנָה וַאדֹנִי זָקֵן וכתיב וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם לָמָּה זֶּה צָחֲקָה שָׂרָה לֵאמֹר הַאַף אֲמְנָם אֵלֵד וַאֲנִי זָקַנְתִּי.

וַתֹּאמֶר מִי מִלֵּל לְאַבְרָהָם הֵינִיקָה בָנִים שָׂרָה כמה בנים הניקה שרה, אמר רבי לוי אותו היום שגמל אברהם את יצחק בנו עשה סעודה גדולה, היו כל אומות העולם מרננים ואומרים ראיתם זקן וזקנה שהביאו אסופי (ילד) מן השוק (ולא נודע של מי, והמוצאו אוספו אל הבית) ואומרים בנינו הוא, ולא עוד אלא שעושין משתה גדול להעמיד דבריהם, מה עשה אברהם אבינו הלך וזימן כל גדולי הדור, ושרה אמנו זימנה את נשותיהם, וכל אחת ואחת הביאה בנה עמה ומניקתה לא הביאה, ונעשה נס בשרה אמנו ונפתחו דדיה כשני מעיינות, והניקה את כולן. ועדיין היו מרננים ואומרים אם שרה הבת תשעים שנה תלד, אברהם בן מאה שנה יוליד, מיד נהפך קלסתר פנים של יצחק ונדמה לאברהם. פתחו כולם ואמרו אברהם הוליד את יצחק.

עד אברהם לא היה זקנה, מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק, בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם. אתא אברהם בעא רחמי (כדי שיכירו בינו ובין בנו) והוה זקנה, שנאמר וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים. עד יעקב לא הוה חולשא, אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא (שיחלה אדם לפני מותו ויצוה לביתו) שנאמר וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חֹלֶה. עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח (ונתרפא) אתא אלישע בעא רחמי ואתפח, שנאמר וֶאֱלִישָׁע חָלָה אֶת חָלְיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ מכלל דחלה חלי אחריתי.

תנו רבנן שלשה חלאין חלה אלישע אחד (בעון) שדחפו לגיחזי בשתי ידיו (שקילקו ונעשה מצורע), ואחד שגירה דובין בתינוקות (שלעגו לו, וקיללם, וילמו לוביס מהיעל והרגו לותם) ואחד שמת בו. שנאמר ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו (מכלל דחלה עוד שלא מת בו).

'אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית...' אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב חסדא פת קטנית תנן או פת וקטנית תנן (**כתבו התוס'** הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית, אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת הנאכלת עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית ונ"מ לאדם שאמר ליתן לפועליו פת קטנית שצריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית)? אמר ליה האלהים, צריכה וי"ו כי מורדיא דלברות (שם הנהר, 'מורדיא' עץ שרב החובל מנהיג בו הספינה לרחקה מן האבנים ומן המכשולים).

'רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך הכל כמנהג המדינה'. הכל לאתויי מאי? לאתויי הא דתנן השוכר את הפועל ואמר לו (בעל הבית, הרי שכרך עלי) כאחד וכשנים מבני העיר (מפועלי העיר) נותן לו כפחות שבשכירות דברי רבי יהושע, וחכמים אומרים משמנין ביניהם (לא בפחות ולא ביותר, אלא כמנהג המדינה בינונית). **פסק הש"ע** השוכר את הפועל, ואמרו לו כאחד וכשנים מבני העיר, מחשבין היתר שבשכירות והפחות שבשכירות, ומה שביניהם נותן החצי, כגון אם היתר בשש והפחות בארבע, נותן להם חמש חו"מ (שלא,ג).

משנה ואלו (פועלין) אוכלין (ממה שעוסקין בו) מן התורה (**כתבו התוס'** משום דאיירי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה, להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג). העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה (כשתולשין אותו **ביארו התוס'** פי' שאין צריכין עוד לקרקע כגון הקוצר והבוצר, יצא המנכש והעודר) ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו (למעשר, ואם בר חלה הוא עד שלא נגמרה מלאכתו לחלה) ובדבר שגידולו מן הארץ. ואלו שאין אוכלים העושה במחובר לקרקע **[דף פז ע"ב]** בשעה שאין גמר מלאכה (כגון המנכש בבצלים) ובתלוש מן הקרקע מאחר שנגמרה מלאכתו (כגון נתפרסו עגוליו דמתניתין) ובדבר שאין גידולו מן הארץ (כגון החולב בהמותיו והמגבן).

(גמרא) מנא הני מילי (דפועל אוכל במחובר) דכתיב כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים (לקמן דריש ליה בפועל, וסיפיה דקרא ואל כליך לא תתן משמע אלא לכליו של בעל הבית תתן, אלמא בשעת גמר מלאכת חיבורן קאי). אשכחן כרם, כל מילי מנא לן? גמרינן מכרם, מה כרם מיוחד דבר שגידולי קרקע, ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו, אף כל דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו. מה לכרם שכן חייב בעוללות? גמרינן מקמה. קמה גופה מנא לן? דכתיב כִּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶךָ וְקָטַפְתָּ מְלִילֹת בְּיָדֶךָ (וגו' וחרמש לא תניף, אלמא בשעת חרמש קאי). מה לקמה שכן חייבת בחלה? וממאי דהאי קמה, קמה דמתחייבת בחלה היא, דלמא כל קמה קאמר רחמנא? אתיא קמה קמה (והמקשה אומר גזירה שוה זו כדי להקשות ולומר אימא דלא אישתעי קרא אלא בחייבת בחלה, כגון קמת מין דגן, אבל בקמת קטנית לא) כתיב הכא כִּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶךָ וכתיב התם מֵהָחֵל חֶרְמֵשׁ בַּקָּמָה (הוא עומר הקרב בפסח, שהוא בא מן השעורין שחייבין בחלה) מה התם קמה דמיחייבא בחלה, אף הכא נמי קמה דמיחייבא בחלה. איכא למיפרך מה לקמה שכן חייבת בחלה? כרם יוכיח. מה לכרם שכן חייב בעוללות? קמה תוכיח. וחזר הדין, לא ראי זה כראי זה, הצד השוה שבהן שכן דבר שגידולי קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו, אף כל דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו. מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח (יין לנסכים וסולת למנחות)

ואתא נמי זית (בהאי דינא) דאית ביה צד מזבח (והוא שמן למנחות, אבל שאר מיני אילנות וזרעים לא). וזית במה הצד אתי (בתמיה, וכי מדרשא בעי למילפיה...) הוא גופיה כרם איקרי, דכתיב וַיַּבְעֵר מִגָּדִישׁ וְעַד קָמָה וְעַד כֶּרֶם זָיִת? אמר רב פפא כרם זית איקרי, כרם סתמא לא איקרי. מכל מקום קשיא?

אלא אמר שמואל אמר קרא 'וְחֶרְמֵשׁ' לרבות כל בעלי חרמש. והאי חרמש מיבעי ליה בשעת חרמש אכול, שלא בשעת חרמש לא תיכול? ההוא מִוְּאֶל כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן נפקא. תינח דבר חרמש (כגון קטנית) דלאו בר חרמש (כגון המוסק בזיתים והגודר בתמרים **הסכירו התוס'** ואם תאמר ואמאי לא נילף מחרמש (מה חרמש דבר שגידולי קרקע ונשעת גמר מלאכה פועל לאוכל בו, אף כל...) והא ליכא שום פירכא **וי"ל** דלהכי לא ילפינן מחרמש משום דהוו שני כתובים הבאים כאחד דאמאי איצטריך קרא למכתב 'כי תבא בכרם רעך' לילף מחרמש אלא ודאי שני כתובים הבאים כאחד נינהו ואין מלמדין, וכי דריש מקמה כל בעלי קמה על כרחך אצטריך כרם להלכותיו כדקאמרינן בסמוך) **מנא לן?**

אלא אמר רבי יצחק אמר קרא קמה לרבות כל בעלי קמה (העומדים בקומה בארץ, והכל בכלל). והא אמרת קמה קמה דמיחייבא בחלה (כלומר והא כבר אותבינא דאיכא למילף בגזירה שוה דבקמה בת חלה קאי)? הני מילי (דאיכא למיפרך ההיא פרכא) מקמי דניתי חרמש (לרבות קטנית) השתא דאתי חרמש איתרבי ליה כל דבר חרמש ואע"ג דלא מיחייב בחלה. קמה למה לי, לרבות כל בעלי קמה. והשתא דנפקא לן מחרמש ומקמה, כי תבא בכרם רעך למה לי? אמר רבא להלכותיו (**הקשו התוס'**, **תימה** דמכל מקום למה נכתב כרם דהוה ליה למכתב כי תבא בשל רעך, דהא קמה קמה דכתיב ב' פעמים דרשינן תרוייהו חד לרבות כל בעלי קמה, וחד לאדם בתלוש והיינו משום דלא הוה ליה למכתב בקמת רעך אלא בשל רעך **ושמא** אצטריך ליה לשום דרשא).

כדתניא כִּי תָבֹא, נאמר כאן ביאה ונאמר להלן לֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ, מה להלן בפועל הכתוב מדבר אף כאן בפועל הכתוב מדבר. 'בכרם רעך' ולא בכרם נכרי. הניחא למאן דאמר גזל נכרי אסור [**פירש רש"י** פלוגתא בב"ק (קיג.) **הקשו התוס' על פירוש רש"י** קשיא דהתם אפילו מאן דשרי לא שרי אלא הפקעת הלואתו, אבל גזילה ממש מודו כולי עלמא דאסור **אלא אור"י** דפלוגתייהו לקמן (קיא:) דאיכא דשרי גזילתו ממש. **וא"ת** למאן דאמר גזל כותי מותר מאי עביד ליה לקרא ד'וחשב עם קונהו' דדרשינן בב"ק (קיג:) ידקדק עם קונהו שלא יגלום עליו, ולא יבא עליו בעקיפין, ודרש מהתם דגזל הכותי אסור, וליכא למימר דס"ל דקרא איירי כשידם תקיפה על עצמם (לשון סגי נהור) דאם כן היכי קאמר קרא דיצא ביובל איך יצא ביובל והלא הכותי לא יניחנו לצאת **ויש לומר** דהיכא דאיכא חילול השם מודה דאסור שהכותי בטח עליו ונותן לו כל שכרו והוה חילול השם אם היה יוצא בחזקה קודם היובל] היינו דאיצטריך קרא למישרי פועל, אלא למאן דאמר גזל נכרי מותר השתא גזילה מותר, פועל מיבעיא? מוקים לה בכרם רעך ולא של הקדש [אסור לאכול **כתבו התוס'** דס"ד כי היכי דשרי רחמנא איסור גזל שאוכל משל חבירו הכי נמי הוה אמינא דשרי בשל הקדש. **תימה** דתניא במעילה (יג.) הפועלים לא יאכלו גרוגרות הקדש, וכן פרה לא תאכל כרשיני הקדש, ומפיק לה בגמרא מדכתיב 'לא תחסום שור בדישו' דישו שלך ולא דישו של הקדש, ואף אפועלים ילף ליה דה"נ לענין גמר מלאכה דמעשר לא גמרינן בפועל אלא מדיש, וא"כ רעך למה לי למעוטי הקדש, ועוד למאי אצטריך רעך ג' פעמים חד בכרם ושנים בקמה, דחד למעוטי הקדש, וחד דריש ליה לקמן (פח:) לשור במחובר, ושלישי למאי אתא. ולמאן דדריש לשור במחובר מקרא אחרינא גם השני אייתר **ושמא** לשום דרשא אצטריך ליה] 'ואכלת' ולא מוצץ (היין, וזורק החרצנים) 'ענבים' ולא ענבים ודבר אחר (לטבול ענבים במלח למתקן, שיאכל הרבה). 'כנפשך' (כאילו הן שלך) כנפש של בעל הבית כך נפשו של פועל, מה נפשך אוכל ופטור [מן המעשר דהא לא נגמרה מלאכתו למעשר, דתנן (מעשרות א,ז) יין משירד לבור] אף נפשו של פועל אוכל ופטור (ולא אמרינן הואיל דבאגריה אכיל על כרחו של בעל הבית הוה ליה כמקח, ומקח קובעת למעשר אף דבר שלא נגמרה מלאכתו, כיון דזבניה אחשביה) 'שבעך' ולא אכילה גסה (**כתבו התוס'** אי לאו דכתיב שבעך הוה ממעטינן מ'ואכלת' אכילה גסה, דאכילה גסה לא שמה אכילה. ולא הוה דרשינן 'ואכלת' ולא מוצץ, דשתיה בכלל אכילה, אבל השתא דכתיב 'שבעך' ולא אכילה גסה אייתר ואכלת למדרש מיניה ולא מוצץ) 'ואל כליך לא תתן' בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית

אתה אוכל, ובשעה שאי אתה נותן לכליו של בעל הבית אי אתה אוכל.

פסק השי"ע א. בד"א שאוכל (הפועל) כשהוא עושה בגדולי קרקע במחובר בשעת גמר מלאכה, כגון בוצר ענבים ומוסק בזתים ואורה בתאנים וגודר בתמרים, ובתלוש מהקרקע קודם שיגמר סוף מלאכה המחייבת אותו בחיוב האחרון שבו. אבל העושה בדבר שאין גדולי קרקע, כגון החולב והמחבץ (פי' המוציא המאה מן החלב, **ערוך**. וי"א המקפה את החלב בקיבה להיות נקרש, רש"י) והמגבן, אינו אוכל. וכן העושה במחובר שלא בשעת גמר מלאכה, כגון העודר בגפנים או מכסה שרשי האילנות, ואפילו המנכש בבצלים ושומים, כגון שעוקר את הקטנים מן הגדולים, לא יאכל מהם ואע"פ שהוא גמר מלאכת הקטנים, שעיקר המלאכה לצורך הגדולים להרחיב להם ועדיין לא נגמרה מלאכתן. הו"מ (שלז,ב). **ב.** לא יאכל עם הענבים פת או דבר אחר כדי שיאכל הרבה מהענבים... הו"מ (שלז,יב). **ג.** אסור לפועל למוץ הענבים, וכן אסור לו להבהב השבולים באור או להפריך על גב הסלע, אפילו אין מתבטל ממלאכתו בהבהוב או בהפרכה הו"מ (שלז,יג). **ד.** השוכר את הפועלים לעשות עמו בפירות, בין בתלושין בין במחוברין, הואיל ויש להם לאכול מן התורה במה שהם עושים, הרי אלו אוכלים ופטורין מן המעשר ואם התנה עמהם שיאכלו מה שלא זיכתה להם תורה, כגון שהתנה הפועל שיאכלו בניו עמו, או שיאכל בנו בשכרו, או שיאכל אחר גמר מלאכתו בתלוש, הרי זה אסור לאכול עד שיעשר, הואיל ואוכל מפני התנאי הרי זה כלוקח יו"ד (שלא,ק). **ה.** אין רשאי לאכול אלא בשעת עשיית מלאכה, ולא שישב ויאמר מנעתי עצמי עד עתה ולא בטלתי לאכול ועל כן אשב עתה ואוכל. ומפני תקנת בעל הבית שלא יתבטל ממלאכתו, אמרו חכמים שאחר שגמר מלאכת שורה זו והולך להתחיל שורה אחרת יכול לאכול אע"פ שאינו בשעת מלאכה, שטוב הוא לבעל הבית כדי שלא יתבטל הו"מ (שלז,יא). **ו.** אסור לפועל לאכול ממה שהוא אוכל אכילת גסה הו"מ (שלז,יד).

אמר רבי ינאי אין הטבל מתחייב (אפילו מירחו בכרי בשדה) במעשר [**דף פח ע"א**] עד שיראה פני הבית [שיכנס דרך הפתח שהוא פני הבית, ולא דרך גגות וקרפיפות **כתבו התוס', וא"ת, והא תנן** בפ"ג דמעשרות מ"ה, איזהו חצר שחייבת במעשר חצר צורית, ואיזהו חצר צורית כל שהכלים נשמרים לתוכה, **ואין לומר** דלרבי ינאי אינה חייבת במעשר עד שיראה פני הבית ופני החצר, דהיינו שיכניסנו דרך שער החצר לתוך הבית, וכי אמר בסמוך לרבי ינאי בשעריך לאפוקי דרך גגות הו"מ למימר לאפוקי מכנים לבית בלא דרך שער החצר, דא"כ היכי קאמר בסמוך ולמ"ד לבית לבית, איך אפשר שעומד פועל עומד בבית ותולש את הפרי דרך שער החצר (וכי ילו לכוכה כל כך). **ומיהו י"ל** היכא שהתאנה נוטה לחצר או עומדת בחצר אז אין צריך ראיית פני החצר, אלא דוקא באותן שנקלטות חוץ לחצר צריך שיכניסם דרך שער החצר, וכן משמע במעשרות (ג,ח) דתנא תאנה העומדת בחצר אוכל אחת אחת ואם צירף שתים חייב. **אבל** מ"מ אי אפשר לומר כן דתנן בפ"ב דתרומות ומייתי לה בביצה (לה.) היה אוכל באשכול (ענביס, ותוך כלי לכילה היה...) נכנס מגינה לחצר ר' אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור אבל להתחיל לכ"ע אסור ומשמע שבחצר אסור אע"פ שלא נכנס לבית מדנקט ונכנס לחצר (לא"כ קשה על ר' ינאי שמלריך לאייה פני הבית). **וי"ל** דמודה ר' ינאי דחצר קובעת מדרבנן והא דאומר עד שיראה פני הבית היינו מדאורייתא. **וא"ת** לר' יוחנן דאמר חצר קובעת מדאורייתא אמאי יגמור לר"א **וי"ל** דאיירי בחצר שאין הכלים נשמרים בתוכה דלא קבעה אלא מדרבנן] **שנאמר** בְּעָרֶיךָ הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת, **ורבי יוחנן אמר** אפילו חצר קובעת, שנאמר וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ (ונתת ללוי... משעה שנכנס לשעריך).

ורבי יוחנן נמי, הא כתיב (בשעריך הקדש) מן הבית? אמר לך חצר דומיא דבית, מה בית המשתמר אף חצר המשתמרת. ורבי ינאי נמי, הכתיב בשעריך? ההוא מיבעי ליה דמעייל ליה דרך שער (דאפילו הבית לא קבע ליה, אלא כי מעייל ליה דרך שער ביאתו) לאפוקי דרך גגות וקרפיפות דלא.

מתיב רב חנינא חוזאה 'כנפשך' כך נפשו של פועל, מה נפשך אוכל ופטור (רש"י פירש לעיל כיון

דלא נגמרה מלאכתו למעשר) אף נפשו של פועל אוכל ופטור, הא לוקח חייב (דמקח מחשיב ליה כגמר מלאכה). מאי לאו בשדה [**פירש רש"י** ומקח לא עדיף מגמר מלאכה (קושיא זו היא גם על ר' ינאי וגם על ר' יוחנן) **כתבו התוס'** לפי פירוש רש"י עולה דבעל הבית חייב להפריש תו"מ בגמר מלאכה בשדה. **וקשה** דא"כ מוקי לה לברייתא (כנפשך כך נפש פועל, מה נפשך לאוכל ופטור...) כשאין נגמרה מלאכתו למעשר, א"כ מאי פריך (בסמוך) בעל הבית נמי חייב, הלא כיון שלא נגמר מלאכתו למעשר יכול לאכול אפי' בבית כדאמר רבי אושעיא (פסחים ט.) מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה. ועוד בביצה (לה.) משמע דלכולהו אמוראי דהתם המקח אינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר. **ונראה לבאר** קושיית הגמ' כך, מאי לאו בשדה לוקח חייב משום דמקח קובע בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר, וזה קשה על ר' ינאי ור' יוחנן, שמשמע (מזה שלא חילקו) שגם בלוקח צריך שהפירות יראו פני הבית או החצר]'?

אמר רב פפא הכא בתאנה (**כתבו התוס'** לאו דוקא נקט תאנה, דאין בו מעשר אלא מדרבנן, דמדאורייתא לא מחייב אלא דגן ותירוש ויצהר, והכא איירי מדאורייתא, אלא נקט תאנה לפי שהיו מצויין ביניהם) העומדת בגינה ונופה נוטה לחצר (דמכי תלשה חזיא פני חצר) עסקינן, ולמאן דאמר לבית לבית [**כתבו התוס'** ולא מצי לאוקמי כגון שמלקט בגינה והולך לבית ואוכל דאין פועל אוכל אלא בשעת מלאכה כדתנן במתניתין לקמן (צא:) דדוקא בהליכתם מאומן לאומן אוכל מפני השב אבידה, אבל ללכת לביתו לאכול ודאי אסור לפועל]. אי הכי, בעל הבית נמי ניחייב (תלישה היא גמר מלאכתה, והרי רואה פני הבית)? בעל הבית עיניו בתאנתו (אין הנוף חשוב בעיניו, הלכך הכל הולך אחר העיקר, ועיקרה בחוץ, הלכך, עד שיגמר כל לקיטתו ויכנס לבית לאו גמר מלאכה הוא) ולוקח עיניו במקחו [והן פירות התלושין, ומשנתלשו באו לבית **הקשו התוס'**, **תימה** דלוקח דוקא אוכל שתים שתים חייב אבל אחת אחת פטור כדאמר לקמן (פט:) קציץ בין ספת בין לא ספת אחת אחת אוכל שתים שתים לא אוכל, ובשתים כיון דנוטה לחצר אפי' בעל הבית אסור כדתנן במסכת מעשרות (ג,ח) גבי תאנה העומדת בחצר אוכל אחת אחת ואם צירף שתים חייב. **וי"ל** דהתם מיירי כשאינו רוצה ללקוט עכשיו יותר אלא מה שאכל ולהכי חייב בשתים אפילו בעל הבית כמו לוקח דלא שייך למימר עיניו בתאנתו דאין עיניו אלא במה שאוכל, ולהכי חשיב גמר מלאכה בצירוף שתים, אבל בשמעתין ששכר פועל ללקוט כל הראוי ללקט שייך למימר עיניו בתאנתו ולא חשיב גורן בגמר מלאכה עד שילקוט כולה או רובה, וכי מוקי לה הכא בעומדת בגינה ונופה נוטה לחצר ה"ה דהוה מצי לאוקמי בעומדת בחצר אלא מילתא דשכיחא טפי נקט, ועוד דגבי בית צ"ל דנוטה לבית דעומדת בבית לא שכיח כלל נקט נמי גבי חצר כה"ג. **ורש"י פירש** עיניו בתאנתו שעיקרה חוץ לחצר משמע שר"ל שאם היתה כולה בחצר היה בעה"ב נמי חייב. **ואין נראה לר"י** הדא דאין שייך ראיית פני החצר במחובר אפי' כל התאנה היתה בחצר, ועוד למ"ד מקח קובע, קובע אפילו בשדה בדבר שנגמרה מלאכתו כדאמר בביצה (לה:), ובסוף פרקא (צג.) משמע גבי מקשאות דאיפקיסו אפילו בשדה אין פועל אוכל לפי שנגמרה מלאכתן אע"פ שלא ראו בית וחצר והיכי משכחת לדידיה שלוקח חייב במעשר ופועל פטור, אי בדבר שלא נגמרה מלאכתו לוקח נמי פטור אי בדבר שנגמרה מלאכתו אין פועל אוכל, ע"כ לא משכחת אלא דלוקח אין אוכל שתים אפילו לא ספת ופועל כי לא ספת אוכל שתים שתים, וע"כ היינו טעמא כדפרישית לוקח עיניו במקחו וחשיב שתים גורן וגמר מלאכה אבל בעל הבית עיניו בתאנתו לא הוי גמר מלאכה, ופועל כבעה"ב, **אולם** לפירוש רש"י שאם העץ בחצר חייב בעה"ב על שני פירות, קשה לבאר באיזה מקרה יש הבדל בין פועל ללוקח].

ולוקח מדאורייתא מי מחייב (דאיצטריך ליה לקרא לאפוקי פועל מתורת לוקח) והתניא מפני מה חרבו חנויות של בית הינו (שם מקום) שלש שנים קודם ירושלים מפני שהעמידו דבריהם על דברי תורה (כלומר מה שאסור מדברי חכמים, מצאו לו היתר מן התורה) שהיו אומרין [**דף פח ע"ב**] 'עשר תעשר... ואכלת' (תרי קראי דסמיכי להדדי. סמיכות פסוקים אלו באו ללמד לדק מי שגומר מלאכת פירותיו ומכניסם לביתו כדי לאוכלם, רק הוא חייב לעשר) ולא מוכר. 'תבואת זרעך' ולא לוקח [**כתבו התוס'**, **וא"ת** דבבכורות (יא:) אמר שמואל ברבי נתן הלוקח טבלים ממורחים מן הנכרי מעשרן והן שלו. וקאמר, אי מרחינהו נכרי, דגנך ולא דיגון נכרי (כ"ל אם מירח הנכרי אין חיוב לעשר) אלא דמרחינהו ישראל פי' אחר שקנאם מן הנכרי מעשרן דאין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיעם מיד מעשר, והמעשרות שלו, שאומר ללוי, 'אתינא מכח מאן דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה' (מהגוי שבאתי מכוחו לא היית מקבל מעשרות, א"כ גם ממני לא) א"כ עולה מגמ' זו שהמקח מחייב במעשר. **וליכא למימר** מעשרן מדרבנן, דא"כ אמאי קאמר שצריך לעשר משום ד'אין קנין לנכרי...' שהרי אפי' יש קנין צריך לעשר מדרבנן כדמוכח במנחות (לא.) דתניא אמר ר'

שמעון שזורי פעם אחת נתערב לי טבל בחולין ושאלתי לרבי טרפון ואמר לי לך קח לך מן השוק. ופריך ולימא ליה קח מן הנכרי? קסבר אין קנין... והוה ליה מן החיוב על הפטור משמע דאי יש קנין הוה לוקח מן הנכרי דהוי ליה מן הפטור על הפטור דהא תרוייהו דרבנן. **ואומר ר"ת** גמ' דידן מדברת בלוקח אחר מירוח, ולכן המקח קובע למעשר רק מדרבנן, אבל במסכת בכורות מדובר בלוקח קודם מירוח כי התם תבואת זרעך קרינא ביה, ולכן מתחייב מדאורייתא. **וא"ת** ובמנחות אמאי לא קאמר ליה לך וקח הממורח דלא הוי חיוב אלא מדרבנן **וי"ל** דמ"מ דמי מן החיוב על הפטור כיון דאילו הדר מוכר קני ליה הוה חיוב מעשרות מן התורה, וה"נ משמע התם דאין להפריש מדבר הדומה חיוב על הפטור, דאיכא מ"ד שאמר ליה לך וקח מן הנכרי ופריך ולימא ליה קח מן השוק קסבר אין רוב עמי הארץ מעשרים והוה ליה מן החיוב על הפטור, והא ליכא למימר דס"ל דודאי הוא, דהא ליכא מאן דפליג דתבואת עם הארץ דמאי היא, אלא משום דדמי לחיוב על הפטור קאמר. **ומ"מ צ"ע** דכי משני התם קסבר אין קנין לנכרי, מ"מ לימא ליה קח מן הנכרי הממורח, דלמ"ד אין קנין מ"מ דריש דגנך ולא דיגון נכרי בגיטין (מז.) וא"כ פירות אלו חייבים במעשר רק מדרבנן, ויכל להפריש מהם על הדמאי. **ואם תאמר שיש להקשות על פירוש ר"ת** שבגמ' כאן משמע דלוקח קודם מירוח פטור ממעשר מדאורייתא, דהא פועל אוכל בדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר, היינו קודם מירוח, ומהתחלת עבודתו אינו מתוקן. ועל זה מקשה הגמ' 'ולוקח מדאורייתא מי מחייב' **וי"ל** שעבודתו של הפועל לה התחילה עד הזמן שהוא אוכל בפועל, ובאותו זמן כבר נחשבים הפירות ממורחים ומתוקנים למעשר, ובזה נאמר שלוקח חייב רק מדרבנן, ובאמת אם לקח קודם לכן הוא חייב לעשר מן התורה. **ורבינו יצחק ב"ר מרדכי** הקשה על פר"ת דהא לוקח תבואה ממורחת מעם הארץ הוי דמאי משום דספק הוא אם היא מעושרת או לא, אבל אם ודאי לא עישר חייב לעשר מן התורה אף על פי שנתמרח כבר. **ולאו פירכא היא** שאמנם אם ידוע לנו שהתבואה אינה מעושרת אין לה דין דמאי, מ"מ אין חיוב על הלוקח לעשר אותה מן התורה, אלא מעשר מדרבנן כדין תבואת ודאי. **אבל לרבי יצחק בר' מרדכי** נראה לפרש איפכא (מל"ת) בלוקח שאינו ממורח פטור שעדיין לא נתחייב ברשות מוכר, אבל לוקח ממורח הואיל ונתחייב ברשות מוכר תו לא פקע שם טבל מיניה כמו בהקדש ובהפקר שאם הקדיש והפקיר קודם מירוח מפקיע מידי מעשר אבל לאחר מירוח אינו מפקיע כמו שפירש ריב"א בבבא קמא ומביא ראיה מן הירושלמי, ולוקח מן הנכרי הוי איפכא דאם נתמרח ברשות הנכרי פטור משום דגנך ולא דיגון נכרי וכשלא נתמרח ברשותו חייב דאין קנין לנכרי בא"י להפקיע מידי מעשר ולא מקריא תבואת זרעך של מוכר אלא תבואת הלוקח ממנו, ואין לזה דין של לוקח דבר שאינו ממורח שנפטר ממעשר, אלא כמי שזו תבואה שלו ונתמרחה אצלו). **אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. אלא כנפשך למאי אתא** (הואיל וגבי לוקח נמי פטור, פועל למה לי קרא)? **לכדתניא כנפשך, מה נפשך אם חסמת פטור** (שהרי רשאי בעל הבית למנוע עצמו מלאכול בשעת מלאכתו בשדה) **אף פועל, אם חסמת** (קצצת דמים שלא לאכול, או בחזקה) **פטור** (מלאו דלא תחסום ולא תילף מינה לחיובא מקל וחומר כדלקמן).

מתיב מר זוטרא (על דברי רבי ינאי ורבי יוחנן) **איזהו גורנן למעשרות** (שיהא קרוי גורן וגמר מלאכה לאסור בהן אכילת עראי) **בקישואים ובדלועים משיפקסו ואמר רבי אסי משינטל פיקם שלהן** (והוא פרח הגדל בראשו ודבוק בו, **ולאחר זמן הוא נופל בתלוש). מאי לאו משיפקסו אפילו בשדה** (**כתבו התוס'** לא מצי לשנויי מדרבנן כדמוכח בביצה (לה.) דאפי' מדרבנן לא קבע בגמר מלאכה לחודה, דבתר גמר מלאכה בעינן שבת וחצר ומקח לקבוע. **וא"ת** אדפריך מיניה לר' ינאי ור' יוחנן תקשה מיניה על המשנה שמצריכה חצר אחר גמר מלאכה (שם). **וי"ל** דהוה מצי למימר וליטעמיך (היינו שבלמת הגמ' יכלה להקשות על המשנה, שהרבה פעמים שניתן להקשות לא מקשיס) **אי נמי** דשמא קישואין ודלועין בני גורן נינהו כמו חטין ושעורים ולכך אין קשה על המשנה דמצרכה חצר, דאיכא לאוקמה במידי דלאו בני גורן כגון ענבים, ולא פריך אלא על ר' ינאי ור' יוחנן דאפילו בחטין ושעורים מצרכי חצר. ולבסוף כי משני אי בעית אימא דרבי ינאי לא מיירי אלא בזיתים וענבים משני נמי פירכא דהכא) **לא, משיפקסו בבית** (**כתבו התוס'** אין לפרש משיפקסו בשדה ואחר כך הכניסן לבית דהא לישנא לא משמע הכי. ועוד, דפריך עד שיפקסו מיבעי ליה פירוש דהוה משמע דאפילו הכניסם בבית אינו חייב במעשר עד שיפקסו אלמא ה"פ משיפקסו בתוך הבית. **ותימה** כיון דהכניסם לבית קודם שיפקסו, אמאי חייבים אח"כ, מ"ש ממכנים תבואה במוץ שלה דאמר ר' אושעיא (פסחים ט.) דפטור מן המעשר. **ואין לומר** דהא דקאמר רבי אושעיא כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר היינו קודם מירוח, דא"כ אין זו הערמה, ועוד בפסחים (ט.) פריך ואין ספק מוציא מידי ודאי, והתניא חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות אפילו הם בני יומן הרי הם בחזקת מתוקנין דחזקה על חבר... והא התם דודאי טבל ספק עשרינהו ספק לא עשרינהו וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי. ומשני, התם ספק וספק הוא דאימור עביד כדר' אושעיא, ואם היה צריך לעשרינהו אחר מירוח מאי קאמר, דאפילו עביד כר' אושעיא, השתא

שהם ממורחים חייב במעשר ואמאי הוו בחזקת מתוקנין. **ויש לומר** דודאי חטין ושעורין שדרכן למרחן בשדה ולהכנים לבית ממורחים אין מחויבים במעשר אא"כ ראו פני הבית ממורחים, אבל קישואין ודלועין רגילות להכניסן בבית עם הפיקום). **אי הכי, משיפקסו, עד שיפקסו מיבעי ליה (הואיל ולאשמועינן אתא דאף בית אינו קובע עד שיפקסו הכי איבעי ליה למיתני, והשתא דתניא משיפקסו לאשמועינן אתא דמשיפקסו נתחייבו בכל מקום שהן כתבו התוס'** וכן דייק בסנהדרין (סו:) עד שתהא נערה מיבעי ליה (ע"ש). **וא"ת** בע"ז (נו.) דאמר ר' עקיבא משיקפה, ולפי מה שנתבאר כאן ש'עד' משמעו זמן מאוחר יותר, היה צריך לשנות שם 'עד שיקפה' לאפוקי מת"ק דאומר משירד לבור. **ויש לומר** דהתם ליכא למיטעי כי הכא **אי נמי** התם נקט משיקפה לאפוקי ממ"ד דתניא בתר הכי משישלה, ומשישלה אתא לאפוקי תוסס בן ארבעים יום **אי נמי** איידי דתנא משירד לבור לכך נקט בכולהו כן)? **אי תנא עד שיפקסו הוה אמינא עד דגמר לפיקוסייהו, קא משמע לן משיפקסו, מכי אתחולי פיקוסייהו.**

מתיב מר זוטרא בריה דרב נחמן גורנו למעשר לחייב עליו משום טבל משתגמר מלאכתן, ואיזהו גמר מלאכתן מלאכת הכנסתן. מאי לאו הכנסתן אפילו בשדה (ומאי הכנסתו צבירתו ואסיפתו לכרי לשום כינום)? לא, הכנסתן לבית (ולשון כניסה הוא) זה הוא גמר מלאכתן. ואיבעית אימא כי קאמר רבי ינאי (דבית קובע) בזיתים וענבים (העומדין לאכילה, ואף הן בכלל תבואה, ומעשר שלהן מן התורה, כיון...) דלאו בני גורן נינהו (כניסתן לבית קובעתן, שאין להם קביעות אחר **כתבו התוס'** [הוקשה לתוס' האיך אמרינן שר' ינאי קאי אזיתים וענבים) ואע"ג דתירוש ויצהר כתוב בפסוק, והיינו לאחר שדרכן לעשותם יין ושמן (ולא זיתים וענבים לאוכלם כך לא סחיטה) ר' ינאי מיירי בשאין דעתו לדרכן אלא לאוכלן כך דחייב לעשר מן התורה בראיית פני הבית אע"ג דבפסוק לא מצינו אלא תירוש ויצהר (כ"ל אף שבפסוק משמע דוקא יין ושמן ולא זיתים וענבים עצמם, מ"מ יש חיוב מעשר מה"ת גם בזיתים וענבים עצמם לא סחיטה, כיון שיש לדך לאוכלם כך) אבל דגן אין רגילות לאוכלו בשבלים (כ"ל בדגן אי אפשר לומר דחייבה תורה באופן שרוצה לאוכלן בפני עצמם, כיון שאין רגילות לאכלן בשיבולים) ולכך לא מחייב לעשר אלא עד שתמרח]. **אבל חטין ושעורין גורן בהדיא כתיב ביה** [והדאמר בעלמא (פסחים ט.) גבי חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות מעיקרא אימור דלא טבול כר' אושעיא, דאמר אדם מערים על תבואתו... לית ליה האי תירוצא, אלא אפילו בחטין ושעורין נמי אמרה ר' ינאי]. **פסק הש"ע**

אחד מו' דברים קובע הפירות למעשרות החצר, והמקח, והאש, והמלח, והתרומה, והשבת. וכולם אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתם. כיצד, פירות שדעתו להוליכן לבית (**ביאר הדרך אמונה** שאם דעתו להוליכן לשוק א"צ ראיית פה"ב) **אע"פ שנגמרה מלאכתן, אוכל מהם אכילת עראי עד שיכנסו לבית שלו** (**ביאר הדרך אמונה** אם אין בו א' משאר דברים הקובעים כדבסמוך). **נכנסו לבית שלו, נקבעו למעשרות ואסור לאכול מהם עד שיעשר. וכשם שהבית קובע למעשר, כך החצר קובע למעשר, שאם נכנסו הפירות לחצר דרך השער, נקבעו אף על פי שלא נכנסו לתוך הבית, וכן אם מכרן** (**ביאר הדרך אמונה** היינו אחר גמ"מ מקח קובע אבל לפני גמ"מ אין מקח קובע כנ"ל והיינו כשדעת הלוקח לגמור מלאכתו אבל אם דעתו לאכלו הוי גמ"מ גבי דידיה, ומ"מ אם לקח קודם גמ"מ ואח"כ גמרה קובע מקח ודוקא שלקח פירות תלושין אבל אם לקח במחובר אע"פ שגמר מלאכתו אח"כ אין קובע) **או בשלן באור, או כבשן במלח, או הפריש בהם תרומה, או נכנסה שבת עליהם, לא יאכל עד שיעשר, אע"פ שלא הגיעו לבית. הכניסן לבית** (**ביאר הדרך אמונה** נקט לבית דאפי' בית אין קובע קודם גמ"מ וכ"ש חצר) **קודם שתגמור מלאכתן, ה"ז אוכל מהם עראי** (**ביאר הדרך אמונה** ודוקא אחת אחת אבל שתים שתים אסור אפי' נכנסו במחובר לקרקע) **התחיל לגמור מלאכתן** (**ביאר הדרך אמונה** ודוקא שהתחיל לגמור הכל כמש"כ רבנו בסמוך ה"ו אבל אם אין רוצה לגמור הכל רק איזה פירות לאכלן עראי מותר) **מאחר שנכנסו לבית, חייב לעשר הכל. כיצד, הכנים קישואין ודילועין קודם שישפשף, משיתחיל לשפשף אחת נקבעו הכל למעשר. וכן כל כיוצא בזה...** יו"ד (שלא,פג). **הכס"מ** מעשר (ג,ד) כתב שהרמב"ם פסק כר' ינאי שהוא רבו של ר' יוחנן, אמנם דייק מלשון הרמב"ם שס"ל כהתוס' שלר' ינאי אף החצר קובעת מדרבנן, ונראה שזוהי דעת הש"ע כאן.

אשכחן אדם במחובר, ושור בתלוש (לא תחסום שור בדישו) אדם בתלוש מנלן? קל וחומר משור, ומה שור שאינו אוכל במחובר (כלומר

דלא אשכחן ליה בהדיא **כתבו התוס'** במסקנא דריש דשור אוכל במחובר והשתא אכתי לא מסיק אדעתיה, ובלאו הכי לא קאי האי ק"ו. **וא"ת** אמאי עביד ק"ו שאינו אמת לפי המסקנא הוה ליה למיעבד ק"ו ומה שור שאי אתה מצווה להחיותו אוכל... **וי"ל** דניחא ליה לעשות קל וחומר מאכילה בשעת מלאכה שבא ללמוד) אוכל בתלוש, אדם שאוכל במחובר אינו דין שאוכל בתלוש? מה לשור שכן אתה מצווה על חסימתו, תאמר באדם שאי אתה מצווה על חסימתו. ויהא אדם מצווה על חסימתו מקל וחומר משור, ומה שור שאי אתה מצווה להחיותו אתה מצווה על חסימתו, אדם שאתה מצווה להחיותו (וחי אחיך עמך) אינו דין שאתה מצווה על חסימתו? אמר קרא כְּנַפְשְׁךָ כנפשו של פועל מה נפשו, אם חסמתו פטור אף פועל אם חסמתו פטור. ואלא אדם בתלוש מנלן, אמר קרא קמה קמה שתי פעמים (כי תבא בקמת רעך, על קמת רעך) אם אינו ענין לאדם במחובר, תנהו ענין לאדם בתלוש. **רבי אמי אמר** אדם בתלוש לא צריך קרא, כתיב כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ מי לא עסקינן ששכרו לכתף (לשאת הענבים, וחביריו בוצרין, דהוה מלאכתו בתלוש) ואמר רחמנא ליכול.

שור במחובר מנלן? קל וחמר מאדם, ומה אדם שאינו אוכל בתלוש (כלומר דלא אשכחן קרא בהדיא) אוכל במחובר, שור שאוכל בתלוש אינו דין שאוכל במחובר? מה לאדם שכן אתה מצווה להחיותו, תאמר בשור שאי אתה מצווה להחיותו. ויהא שור מצווה להחיותו מקל וחומר, ומה אדם שאי אתה מצווה על חסימתו אתה מצווה להחיותו, שור שאתה מצווה על חסימתו אינו דין שאתה מצווה להחיותו? אמר קרא וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ אחיך ולא שור. ואלא שור במחובר מנלן? אמר קרא רעך רעך שתי פעמים, אם אינו ענין לאדם במחובר תנהו ענין לשור במחובר. **רבינא אמר** לא אדם בתלוש ולא שור במחובר צריכי קראי, דכתיב לֹא תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ [**דף פט ע"א**] מכדי, כל מילי איתנהו בחסימה (כלומר על כרחך שור לאו דוקא, וכל שאר בהמות איתנהו בתורת חסימה) דילפינן שור שור משבת [בב"ק (נד:) דגבי שבת כתיב 'וכל בהמתך', וכיון דשור לאו דוקא למה לי דכתביה רחמנא] לכתוב רחמנא לא תדוש בחסימה, 'שור' דכתב רחמנא למה לי, לאקושי חוסם לנחסם (אדם לשור ושור לאדם לענין אכילת פועלין) ונחסם לחוסם, מה חוסם אוכל במחובר אף נחסם אוכל במחובר, ומה נחסם אוכל בתלוש אף חוסם אוכל בתלוש.

תנו רבנן דיש (בליקו) מה דיש מיוחד דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה (זו היא שעת גמרו) ופועל אוכל בו, אף כל שגידולי קרקע פועל אוכל בו. יצא החולב והמחבץ (מיני חריצי חלב) והמגבן שאין גידולי קרקע ואין פועל אוכל בו [**כתבו התוס'** בעירובין (כז:) חשיב בעלי חיים גידולי קרקע, דדריש ונתתה הכסף בבקר ובצאן מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע. **התם** קרי להו גידולי קרקע לפי שניזונין מן הקרקע, אבל הכא מפיק שפיר חולב ומגבן דלא הוי בכלל דיש שהוא גודל וצומח מן הקרקע]. למה לי מִכִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ נפקא (בכרם, ובכל הצומח לכרם, והיינו לוקח גידולי קרקע)? איצטריך, סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיב קמה לרבות כל בעלי קמה (**הגירסא שהיתה לפני תוס'** 'ס"ד אמינא הואיל וכתיב קמה קמה שתי פעמים' **והקשו** תימה הא איצטריך חד לרבות כל בעלי קמה וחד לרבות אדם בתלוש **וי"ל** דה"ק סד"א דלא נדרוש חד מהנך דרשות דלעיל אבל נדרוש לרבות חולב דמסתבר טפי למדרש הכי. **ולספרים דגרסי** (הגי' שלפנינו) 'הואיל וכתיב קמה לרבות כל בעלי קמה נרבה נמי הא' אתי שפיר טפי, דמכל בעלי קמה משמע שפיר בעלי חיים שהם בעלי קומה. **ותימה** אכתי נרבה מקמה דבר שאין גידולו מן הארץ כגון חולב, **ואין להקשות** שאין לומר כן כיון שא"כ תיבת 'דיש' תהיה מיותרת, שאפשר לומר שבאה לרבות תלוש, דאי לא כתיב דיש אלא לא תחסום שור במלאכה הוה מוקמינא ליה דוקא במחובר דומיא דפועל דה"נ פריך ל"ל דיש להוציא חולב מכי תבא נפקא דוקא במחובר אלמא אית לן לאוקמי שור דומיא דאדם, ועוד דאיצטריך דיש לכמה דרשות דבסמוך) לרבות נמי מידי דלאו גדולי קרקע נינהו, קמ"ל.

תניא אידך דיש, מה דיש מיוחד דבר שבשעת גמר מלאכה (ועכשיו הוא גומר מלאכתו, ומתניתין לאחר גמר מלאכה קאמר, דאין

אוכלין, כגון נתפרסו עיגולין) פועל אוכל בו, אף כל שהוא בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו. יצא המנכש (קא סלקא דעתך שעוקר מביניהן שאינן יפות) בשומים ובבצלים הואיל ואין גמר מלאכה אין פועל אוכל בהם (**כתבו התוס'** נראה דאי לאו 'ואל כליך לא תתן' לא הוה דרשינן מדיש אלא מה דיש מיוחד שלא נגמרה מלאכתו למעשר אבל לשעת גמר מלאכתו שאין צריך לקרקע לא הוה דרשינן ליה אבל השתא דכתב ואל כליך למדרש בשעת גמר מלאכה, דרשינן נמי מדיש להני).

למה לי (שמין פועל אוכל בדברים שעליין לא גומרים את מלאכתם) מואל כליך לא תתן נפקא? לא צריכא, אע"ג דקא משליף קטיני מביני אלימי (יש בבצלין שמסתרסין ולא יהו גסים לעולם, וקורין אותם לעז"י רש"י בלליס קטניס ועוקרין אותן מבין הגדולים להרחיב מקום ולהתפשט, דאיכא השתא נתינה לכליו של בעל הבית, ולא ממעט מאל כליך לא תתן וממעט להו מדיש, דלאו שעת גמר מלאכה הוא, דעיקר פעולה משום תקון גדולין הוא שהם מחוברין ועומדין).

תניא אידך דיש, מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו, אף כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו. יצא הבודל בתמרים [**כתבו התוס'** אע"פ דליכא מעשר אלא מדרבנן (שמה"ת חייב רק לגן תירש ויצהר) חשיבא גמר מלאכתן למעשר, כיון דאי הוה בהו מעשר מדאורייתא הוה אזלינן בתר גמר מלאכתו למעשר] ובגרוגרות (שמדובקות זו בזו, ומבדילן במגריפה) הואיל ונגמרה מלאכתו למעשר אין פועל אוכל בו. והתניא הבודל בתמרים ובגרוגרות פועל אוכל בו? אמר רב פפא כי תניא ההיא בתוחלני (תמרים רעים שאין מתבשלין באילן, ומכניסן לקיום בכלי של כפות תמרים, ושמן חותלות, ומתחממות ומתבשלות, וקודם שנתבשלו קאמר, דהבודל מהן פועל אוכל בהן, דלא נגמרה למעשר).

תניא אידך דיש, מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה ופועל אוכל בו, אף כל דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה פועל אוכל בו. יצא הלש (משנתן המים וגילגל נתחייב בחלה, ועדיין צריכה ללוש ולשוף ולבעוט הרבה) והמקטף (עורך וטח פניה) והאופה [**הקשו התוס', תימה לר"י** דבשלמא אופה איצטריך למיתני אע"ג דתנא לש משום דמשכחת דחייב בחלה אפילו לא לש ע"י אפייה דאמרינן בפסחים (לז.) הדובשנין והאיסקריטין אפאן באילפס פטורין בתנור חייבין אלא מקטף אמאי תני לה וכי יש מקטף בלא לישה] שנגמרה מלאכתו לחלה, דאין פועל אוכל בו. והלא נגמרה מלאכתו למעשר (וטחינה והרקדה דמקמי לישה נמי לא אכיל)? לא קשיא, בחוצה לארץ עסקינן, דליכא מעשר. אי הכי, חלה נמי ליכא [**כתבו התוס'** דחלה בחו"ל לא הויא אלא מדרבנן כדמוכח בבכורות (כז.) וכיון שהגמ' דנה באכילת הפועל מדאורייתא, לא שייך לדון על חיוב חלה מדרבנן]?

אלא לעולם בארץ, ולא קשיא בשבע שכיבשו ובשבע שחילקו. דאמר מר שבע שכיבשו ושבע שחילקו נתחייבו בחלה, ולא נתחייבו במעשר [דכתיב בבואכם אל הארץ, שינה הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה שנאמר בהן 'כי תבואו', וכאן נאמר 'בבואכם', משנכנסו לארץ נתחייבו בחלה, אבל במעשר לא נתחייבו אלא לאחר ירושה וישיבה, דכתיב 'עשר תעשר' וכתיב בתריה 'במקום אשר יבחר' עד שנבחרה שילה לא נתחייבו, והיינו לאחר כיבוש וחילוק, כדכתיב ביהושע, וכל ימי כיבוש וחילוק היה אהל מועד בגלגל ארבע עשרה שנים, כדאמר בזבחים (קיח:)].

מידי (חיוב) מעשר קא גרים (לסלק את הפועלין מדין אכילה) גמר מלאכה קא גרים (כדיליף מדיש, לא שנא בזמן מעשר ולא שנא בלא זמן מעשר, דמעשר גבי אכילת פועל לא כתיב **ביארו התוס'** דביאור שאלת הגמ' היא, שמאחר ואם ופירות אלו היו חייבין במעשר הוה חשיב גמר מלאכה למעשר אחר המירוח והיינו הולכים בתר אותה גמר מלאכה, ואומרים שפועל לא יכול לאכול מפירות אלו, א"כ גם בשנים שלא היה חיוב מעשר מ"מ יש כאן גמר מלאכה והפועל לא יאכל פירות אלו, ואין צורך לתלות זה בחיוב חלה)?

אלא אמר רבינא כרוך ותני (הנך תרתי מתניתין דלעיל לא תיתננהו לחודא, למיתני בקמייתא מה דיש מיוחד דבר שלא נגמר

מלאכתו למעשר, דאם כן שמע מינה הא נגמרה למעשר לא אכיל, וקשיא בתרייתא, אלא כרוך ותני חדא) דיש, מה דיש מיוחד דבר שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה (שהן דברים הנהוגין בו) ופועל אוכל בו, אף כל שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה (אם למעשר לחודיה למעשר, אם לחלה לחלה) פועל אוכל בו (יצא הבודל בתמרים דנגמר למעשר ואין בהם דבר מאוחר ממנו, ויצא הלש שנגמרה מלאכתו למאוחר שבו **כתבו התוס'** דהשתא דקתני בחדא למעשר ולחלה מוכח שפיר דלא נקט למעשר אלא לאפוקי היכא דלא שייך חלה כגון בודל בתמרים, אבל היכא דשייך חלה לא חשיב אלא שנגמרה מלאכתה לחלה, אבל כי הוה בחדא ברייתא למעשר לחוד הוה משמע דבכל מקום אזלינן בתר גמר מלאכה למעשר). **פסק השי"ע א.** בד"א שאוכל, כשהוא עושה בגדולי קרקע במחובר בשעת גמר מלאכה, כגון בוצר ענבים ומוסק בזתים ואורה בתאנים וגודר בתמרים, ובתלוש מהקרקע קודם שיגמר סוף מלאכה המחייבת אותו בחיוב האחרון שבו. אבל העושה בדבר שאין גדולי קרקע, כגון החולב והמחבץ... והמגבן, אינו אוכל. וכן העושה במחובר שלא בשעת גמר מלאכה, כגון העודר בגפנים או מכסה שרשי האילנות, ואפילו המנכש בבצלים ושומים, כגון שעוקר את הקטנים מן הגדולים, לא יאכל מהם ואף על פי שהוא גמר מלאכת הקטנים, שעיקר המלאכה לצורך הגדולים להרחיב להם ועדיין לא נגמרה מלאכתן הו"מ (שלז,ב). **ב.** העושה בתלוש לאחר שנגמרה מלאכתו למעשר, כגון בודל (פי' שנדבקו זו בזו ומבדילן) בתמרים ובגרוגרות, אינו אוכל, שכל דבר שאין אחר חיוב מעשר חיוב אחר, כגון תאנים וענבים לאחר שנתחייבו במעשר אינו אוכל ממנו, ובדבר שיש בו חיוב אחר, כגון חטים העומדים לעשות פת שחייבת בחלה, אוכל עד שיגמור מלאכתו להתחייב בחלה, ולאחר מכאן אינו אוכל הו"מ (שלז,ג). **ג.** הבודל בתמרים רעים שלא נתבשלו כל צרכן, ונותנים אותם בסל ומתחממים ומתרככים שם, עדיין לא נגמרה מלאכתן ויכול לאכול מהם הו"מ (שלז,ד).

איבעיא להו פועל, מהו שיהבהב באור (**פירש רש"י** את המלילות, והאור ממתק טעמו, וכן הענבים **התוס' הביאו את פירוש רש"י, וביארו** דשאלת הגמ' אם שרי להבהב ולמתוק שע"י כן יאכל יותר, אי הוה כענבים ודבר אחר או לא. **וקשה לר"ת** לפירוש רש"י לא מובנת הגמ' לקמן 'מפריך ע"ג סלע מאי מתוקי פירא איכא', איך יש צד למקשה שאין מיתוק פרי, דלמה פורכו על הסלע. ועוד למאי דמסיק הכא דלא יספות במלח הוה משום מעשר, הא לאו הכי שרי לספות במלח, א"כ כ"ש דשרי להבהב דספיתא במלח דמיא טפי לענבים ודבר אחר מהבהוב כדמוכח בסמוך, ומתוך הסוגיא משמע שלא פשט כלום. **ונראה לר"ת** דבראוי לאכילה פשיטא ליה דשרי הבהוב דלא הוי אלא בסומי פירא, אלא באותן שאינן ראויין לאכילה אלא ע"י הדחק ומהבהבן כדי שיהיו טובים לאכול מבעיא ליה אי הוי כענבים ודבר אחר, כיון דע"י הבהוב אוכל הרבה או דלמא לא שנא הבהוב זה מהבהוב בפירות מתוקים דשרי, ופשיט מרשאים פועלים לטבל פתן בציר וסבר השתא בפועלין שאין יכולין לאכול אלא ע"י הדחק ומדמי ליה לאוכל שאינו ראוי אלא ע"י הדחק. **ומיהו** לישנא דשיאכלו ענבים הרבה משמע שיכולין לאכול בלאו הכי, ותו פשיט מאוכלין בראשי אומניות ובלבד שלא יהבהבו, ולא קאי אראשי אומניות דהנהו שרי להבהב שראוין לאכילה אלא ובלבד שלא יהבהבו בדברים שאינם ראויים לאכילה קאמר, והשתא קאמר שפיר מאי מתוקי פירא איכא, דעל ידי הפרכה לא יתקנו יותר אותן שאינן ראויין לאכילה דאינן אלא למתק אותן שכבר היו ראויין והא פשיטא דשרי וא"כ משום ביטול מלאכה הוא דקאסרה ברייתא, ואתי נמי שפיר הא דקאמר רבא לא יספות במלח משום מעשר אבל אי לאו הכי שרי, היינו בראויין לאכילה אבל בשאינם ראויים לאכילה מיבעיא לן הבהוב, וספיתא פשיטא לן דהוי כענבים וד"א כדקאמר מעיקרא. **ונראה לר"י** דלפי' ר"ת לא אסור ענבים וד"א אלא דוקא באין ראויין, ואתי שפיר הא דקאמר דמלח כענבים וד"א, היינו דוקא באין ראויין, דבראויין שרי כדמשמע במילתיה דרבא. **ויש ליישב שיטת רש"י** דמה שהקשה (בקושיא הראשונה) דאי ליכא מיתוק אמאי מפרך, איכא למימר מפרך ומשבר לחתיכות קטנות כדי שיוכל לתת בפיו במעט מעט. (לגבי הקושיא השניה...) הא דשרי לספות במלח לרבא אי לאו משום מעשר, משום שנתן לו בעה"ב רשות לאכול דבהכי איירי, וברייתא נמי דשרי לספות באחת אחת היינו משום דמיירי בקצץ) ויאכל, מי הוי כענבים ודבר אחר, או לא?

תא שמע רשאי בעל הבית להשקות פועלים יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה, רשאין פועלין לטבל פיתם בציר כדי שיאכלו ענבים הרבה? [דף פט ע"ב] לאכשורי גברא (להכין עצמו

לאכילה מרובה) לא קמיבעיא לן (שהרי לא אסרה עליו תורה, והאי לאו כענבים ודבר אחר דמי) כי קמיבעיא לן לאכשורי פירא, מאי?

תא שמע פועלין אוכלין ענבים (כל אכילתן משהין עד שמגיעין לראש אומניות שהן בגלוי, והשמש מכה אותן וממתקן) בראשי אומניות שלהם (ראשי שורות הכרם) ובלבד שלא יהבהבו באור? התם משום ביטול מלאכה (שמבטל עצמו כשמהבהב) כי קא מיבעיא לן היכא דאיכא אשתו ובניו, מאי (שלא נשכרו אצל בעל הבית, ומהבהבין לו)?

תא שמע לא יהבהב באור ויאכל, ולא יכמור (יחמם, שמטמינם בעפר חם) באדמה ויאכל, ולא יפריך (לעז"י רש"י לחתוך פרי לחלקיו, שעושין לתפוחים) על גבי הסלע ויאכל, אבל מפריך על יד על יד (מיד ליד) ואוכל? התם משום ביטול מלאכה. הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך משום מתוקי פירא, סלע מאי מתוקי פירא איכא? אי אפשר דלא ממתיק פורתא.

תא שמע פועלין שהיו עודרים בתאנים, וגודרים בתמרים, ובוצרים בענבים, ומוסקין בזיתים (עודרין מוסקין בוצרין גודרין, כולם לשון לקיטה הן, לכל מין ומין) הרי אלו אוכלים ופטורים (מן המעשר, ולא אמר מקח הוא, לפי שאין זה תנאי שכרן, אלא...) שהתורה זיכתה להם. בפיתם לא יאכלו (משום דינא נקט ליה, לפי שאוכלין הרבה) אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית. ולא יספות (יטבול) במלח ויאכל (קא סלקא דעתך משום ענבים ודבר אחר קאמר, ולא משום מעשר, אלמא אכשורי פירא אסור)? מלח ודאי כענבים ודבר אחר דמי (ואע"ג דעלייהו דענבים קא מבדר ליה, ולאו מילתא באפיה נפשיה הוא ספת מכל מקום דבר אחר הוא, אבל מהבהב אימא לך דשרי).

ולא יספות במלח ויאכל, ורמינהו השוכר את הפועל לעדר (לחפור) ולקשקש (לכסות שרשים המגולים) תחת הזיתים הרי זה לא יאכל (מן הזיתים שבאילן, דבעינן שעת גמר מלאכה). שכרו לבצור (בענבים) שכרו למסוק (בזיתים), שכרו ללקט (בשאר פירות, אותן הנושרין על גב הקרקע) הרי זה אוכל ופטור, שהתורה זיכתה להן. קצץ (**פירש רש"י** והתנה עם בעה"ב על מנת שאוכל הוה ליה כעין מקח. **התוס' הביאו את פירוש רש"י, וכתבו, נראה לר"ת** דלפירושו קאי ארישא אשכרו לעדור דאי אשכרו לקצור למה יתנה בחנם כיון דמן התורה אוכל, וקציצה נמי אמאי מהניא שלא יאכל שתים שתים כיון דעל חנם הוא קוצץ. **וקשה קצת** דמאי פריך הגמ' לקמן 'כיון דקצץ כל מאי דבעי לאכול' למה פשוט שיוכל לאכול במלח משום דקצץ, הא לא פירש לאכול במלח, ואיצטריך לקצוץ דמדינא לא הוה אכיל כלל כיון ששכרו לעדור. **ור"ח פירש** קצץ שהתנה שלא לאכול אלא עשר פירות או עשרים, ולפירושו מובנת קושית הגמ', 'כל מה דבעי ליכול' שכיון שקצץ שיאכלם, יכול לאוכלם בכל אופן שירצה) אחת ואחת יאכל (דפחות משתים לא חייל איסור שם גורן בדבר שלא נגמרה מלאכתו) שתים שתים לא יאכל [דשתים מכי מטי להו מילתא דחשיבותא, כגון קציצה או מקח חייל עלייהו שם גורן, כדיליף אסמכתא מקרא לקמן, וקביעותא דקציצה ומקח דרבנן היא, כדאמרן לעיל (פח:) **כתבו התוס'** דמקח קובע בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר וכי תלש שתים ביחד חשיבי גורן כדיליף בסמוך שהלוקח לא יעשה גורן אחר] וסופת (להספיג את הפירות) במלח ויאכל [קא סלקא דעתך ספיתא במעשר לא מהניא (אין אכילת הפירות במלח נחשבת כקביעות המחייבת במעשר] ולא נקט (להאכילם במלח...) אלא לאשמועינן דלא מעכב עליה בעל הבית). אהייא (על איזה סוג פועל הוצרכה הברייתא ללמדנו שכשמי הוא לספות במלח) אילימא אסיפא (על פועל האוכל בזכות התנאתו) כיון דקצץ כל היכי דבעי ליכול, אלא לאו ארישא (דלא קצץ, הא למדת שמותר לפועל למתק הפירות במלח ולאכול. וזה סותר לברייתא לעיל, שאסרה על הפועל לספות במלח ולאכול)?

אמר אביי לא קשיא, כאן בארץ, כאן בחוצה לארץ (וספיתא לאו משום ענבים ודבר אחר לענין דינא נקט לה, אלא משום חשיבות אכילה לענין מעשר נקט ליה, ואסיפא קאי). בארץ (דמעשר דאורייתא) קבעא ספיתא (דספיתא במלח גמר מלאכתייהו, דגלי דעתיה דלית ליה גורן אחרינא **כתבו התוס'**, **וא"ת** ואמאי לא מוקי לה ההיא ד'לא יספות' משום ענבים ודבר אחר

כדאמר מעיקרא, והיא דספת במלח קאי אסיפא ומיירי בין בארץ בין בחוצה לארץ וקמ"ל דלא קבעא ספיתא והשתא לא תקשי ליה הא דפריך אדאביי **וי"ל** דאי לאו דאשמועינן בשום מקום דספיתא קבעא לא הוי אשמעינן שום חידוש ההיא ברייתא דסופת, ולהכי מוקי להיא דלא יספות בארץ משום דספיתא קבעא והשתא קמ"ל ההיא דסופת דאע"ג דבארץ קבעא בחו"ל לא קבעא) בחוצה לארץ לא קבעא ספיתא.

אמר רבא מי איכא מידי דבארץ קבעא ספיתא מדאורייתא, ובחוצה לארץ לא קבעא ספיתא ומותר לכתחילה (בתמיה, היכא דמעשר דידיה מדרבנן תקבע ליה ספיתא מדרבנן, דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון)?

אלא אמר רבא בין בארץ בין בחוצה לארץ, [1]חדא לא קבעא ספיתא, תרתי קבעא ספיתא (כדיליף לקמן, בפחות משתים לא הוי גורן). [2]קצץ (התנה עם בעל הבית לאכול בשכר מלאכתו) בין ספת ובין לא ספת (קציצה משוי גורן כשהן שתים, ו...) אחת אחת אוכל שתים שתים לא יאכל (כיון דאכילה על ידי קציצה ליתא בשתם אלא באחת לא קבע בהם ספיתא, משום הכי קתני סופת במלח ואוכל, ואסיפא דוקא קאי). [3]לא קצץ (ואכילתו היא מדין תורה, שזיכתה לפועל לאכול) ולא ספת, אוכל שתים שתים. ספת, אחת אחת אוכל, שתים שתים לא יאכל (דקבעא ספיתא, ומשום הכי קתני בברייתא קמייתא ולא יספות, דלאו בקצץ איירי, ואכילתו בשתים שתים) ואע"ג דנטל רשות מבעל הבית (לאכול עם מלח, אסור לו למלוח שתיס יחד) דאיטביל להו למעשר וקבעא ספיתא.

ותרתי דקבעא ספיתא מנא לן (**כתבו התוס'** מקה נמי קבעא בתרתי כדאמר לעיל, אלא משום דבספיתא קיימינן נקט ספיתא)? אמר רב מתנא דאמר קרא כִּי קִבְּצָם כֶּעָמִיר גֹּרְנָה (אין גורן בלא קיבוץ, ואין קיבוץ פחות משתים **כתבו התוס'** אסמכתא היא). **פסק הש"ע א.** רשאי הפועל לטבל פתו בציר (פי' לחלוח היוצא מכניסת ועצירת הדג) כדי שיאכל ענבים הרבה, ורשאי בעל הבית להשקות את הפועל יין כדי שלא יאכל ענבים הרבה הו"מ (שלז,טו). **ב.** אסור לפועל למוץ הענבים, וכן אסור לו להבהב השבולים באור או להפריך על גב הסלע, אפילו אין מתבטל ממלאכתו בהבהוב או בהפרכה הו"מ (שלז,יג). **כתב הב"י** בעיין לא איפשיטא וידוע (ב"ק מו.) שהמוציא מחבירו עליו הראיה הילכך לא יהבהבם, וכ"פ הרמב"ם וכתב המ"מ שכן כתבו כל המפרשים. **ג.** לא יאכל עם הענבים פת או דבר אחר כדי שיאכל הרבה מהענבים, ולא יאכל במלח. ואם קצץ עם בעל הבית שיאכל עד שיעור כך וכך (**ביאר באר הגולה** כפי' התוס' שם בשם ר"ח וכ"כ הרמב"ם) אוכל בין בפת בין במלח בין בכל דבר שירצה הו"מ (שלז,יב).

תנו רבנן פרות המרכסות בתבואה (ששורין שעורין במים ומייבשין אותן בתנור, ודשין אותן בפרות להסיר קליפתן, והוא חושלא **כתבו התוס'** לא לעשות לחם מיירי, שבאופן שיש חיוב חלה, זהו הזמן הקובע לאכילת הפועל, ולא גמר המלאכה למעשר, ולכן יש בהם לפני הפרשת חלה איסור לא תחסום. ולכן מדובר כאן בתבואה לעשות קליות או שתית, שאין בהם חיוב חלה, ולכן הולכים אחר גמר מלאכה למעשר) **[דף צ ע"א]** והדשות (דישת שבלין) בתרומה ומעשר (כגון שהקדימו בשבלין) אינו עובר משום בל תחסום [המרכסות (לא עובר משום לא תחסום) משום דגמר מלאכתן למעשר משעת דישה (ואין איסור חסימה אלא בתבואה שעדיין לא הגיעה לשלב של גמר מלאכה) תרומה ומעשר (לא עובר משום לא תחסום) דסתם דייש לאו בתרומה ומעשר משתעי קרא דאין תרומה ומעשר סתם אלא מן המירוח ואילך כדכתיב כדגן מן הגורן **התוס' הביאו את פירוש רש"י, והקשו** תימה דא"כ אפילו הן חולין מתוקנים לא יעבור, דאין רגילות להיות מתוקנים קודם מירוח. **ונראה** דטעמא (שאין איסור לא תחסום בשיבולים של תרומה ומעשר) משום דכתיב דישו דמשמע הראוי לו לאדם, ומעשר ממון גבוה הוא, ותרומה נמי אסור לישראל ליתן לפני בהמתו ואפילו כהן מותר להאכיל דוקא כרשיני שהוא מאכל בהמה ולא חטין משום הפסד תרומה, וכן דריש בהדיא במעילה (יג.) מהמילה 'דישו' שאסור להאכיל פרה כרשיני הקדש, ומותר לחוסמה מלאכול, משום שאין זה דייש הראוי לה] אבל מפני מראית העין (שלא יאמרו עליו שהוא חוסם) מביא בול (מלא אגרוף) מאותו המין ותולה לה בטרסקלין שבפיה (שק או טרסקל תולין בצוארה, והמאכל

בתוכו, ואוכלת). רבי שמעון בן יוחאי אומר מביא כרשינים ותולה לה, שהכרשינים יפות לה מן הכל.

ורמינהי פרות המרכסות בתבואה אינו עובר משום בל תחסום, והדשות בתרומה ומעשר עובר משום בל תחסום, ונכרי הדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום בל תחסום (אינן עוברים הבעלים שאמרו לו חסום פרתי ודוש בה תבואה שלך) וישראל הדש בפרתו של נכרי עובר משום בל תחסום. קשיא תרומה אתרומה, קשיא מעשר אמעשר?

בשלמא תרומה אתרומה לא קשיא כאן בתרומה, כאן בגידולי תרומה [שזרעה (לתרומה) וגידלה, הגידולין תרומה מדרבנן, וזה אחד משמנה עשר דבר שרבו בית שמאי על בית הלל בשבת (יז:) וכיון דלאו תרומה מדאורייתא היא קרינא ביה דייש סתמא]. אלא מעשר אמעשר קשיא, וכי תימא מעשר אמעשר נמי לא קשיא כאן במעשר, כאן בגידולי מעשר. בשלמא גידולי תרומה תרומה (מדרבנן, ואיצטריך לאשמועינן דעובר) אלא גידולי מעשר חולין נינהו (**כתבו התוס'** דלא שייך למיגזר שמא ישהה בידו את המעשר על מנת לזורעו ויבוא לאכול בטומאה כמו שגוזרים בגידולי תרומה, דלמה ישהה כיון שיכול לפדותו, ואפילו לקוח בכסף מעשר שנטמא דאינו נפדה לרבי יהודה, לא גזרו על גידולין דליהוו מעשר כיון דעיקר מעשר יש לו פדיון). דתנן גידולי טבל (תבואה שנמרחה בכרי וזרעה בטיבלה הרי היא כשאר חולין, ואוכל הימנה עראי עד שימרח, דכיון דזרעו כלה בטיל ליה איסוריה, ובתרומה הוא דגזור, כדמפרש התם גזירה משום תרומה טהורה ביד ישראל, שמא יזרענה להפטר שלא יתננה לכהן, אי נמי משום תרומה טמאה ביד כהן, דלמא משהי לה לזרעה ואתי בה לידי תקלה) וגידולי מעשר שני חולין?

אלא לא קשיא, הא (הכרייתא שאסרה לחסום את הפרה הדשה במעשר) במעשר ראשון (אין בו קדושה, והרי הוא כשאר פירות) הא (הכרייתא שהתירה לחסום) במעשר שני (**כתבו התוס'** דאפילו לר' יהודה (שס"ל ממון הדיוט) אינו עובר בלא תחסום חוץ לחומה, כדפריך בסמוך והא בעי חומה. **ותימה** והלא אי לאו דכתיב 'בכרם **רעך**' היה אוכל פועל בכרם הקדש כי היכי דשרי משל חבירו ולא הוי גזל, וה"נ אית לן למימר דשרי לפועל לאכול מעשר שני חוץ לחומה, דהא לרבי יהודה ממונו הוא ויכול לקדש בו האשה אפילו חוץ לחומה כדמשמע בקדושין (נג:), וא"כ יהיה גם לאו של 'לא תחסום' על בהמה האוכלת מעשר שני חוץ לחומה. **וי"ל** דאע"פ שנחשב ממונו הגמור, מ"מ כיון שיש איסור לאוכלו חוץ לחומה אנו אומרים שאינו נחשב לדישו, ואין בו איסור לא תחסום מחוץ לחומה, דה"נ אמרינן בסנהדרין (קיא:) שפטורים מלהפריש חלה של מעשר שני, כיון שהפרשת חלה רק ממה שנחשב 'עריסותיכם', ומעשר שני לעניין איסור לא נחשב שלכם).

ואיבעית אימא הא והא במעשר שני, ולא קשיא הא רבי מאיר, הא רבי יהודה [פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה (בקדושין נב:)] הא רבי מאיר, דאמר מעשר ממון גבוה הוא (ולא קרינא ביה בדישו. וגבי תרומה מיתוקמא שהיתה פרה של ישראל, שאסור להאכילה תרומה, ואפילו אם דש בה כהן, דתניא כהן ששכר פרה מישראל, אע"פ שמזונותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה) הא רבי יהודה דאמר מעשר שני ממון הדיוט הוא. היכי דמי (שיהיה מלאות שבהמה תלוש במעשר שני, ועליין התבואה לריכה ליסה, והרי קולס ליסה לא נגמרה מלאכתס של הפירות, ואין מפרישיס מהס מעשר)? כגון שהקדימו בשבלין (וקרא שם עליו בשבלין **כתבו התוס'** תימה דמאי איצטריך לפרושי הכא היכי דמי, דעד השתא נמי הוי מיירי בהכי דהא בגידולי מעשר ליכא לאוקמה כלל).

ולרבי יהודה (כיון דשם מעשר עליו לרבי יהודה, נהי נמי דממון הדיוט הוא) והא בעי חומה (שאסור לאכלו חוץ לחומת ירושלים, והיכי אתי לאו דלא תחסום ודחי לאו דלא תוכל לאכול בשעריך)? כגון שדש לפנים מחומת בית פאגי [היקף היצון של ירושלים שהוסיפו עליו קרוי בית פאגי, ונראה לי שהוא לשון כבישתה של עיר **לעז"י לס"י** רסן של בהמה כדאמרינן (ט.) זה קנה חמור ובית פגיה].

איבעית אימא לא קשיא כאן במעשר ודאי, כאן במעשר דמאי (דליתיה אלא מדרבנן,

הלוקח מעם הארץ שחייבו להפריש מעשר שני על הספק ולהעלותו לירושלים). השתא דאתית להכי, תרומה אתרומה נמי לא קשיא כאן בתרומת ודאי, כאן בתרומת דמאי.

בשלמא מעשר דמאי איכא, אלא תרומת דמאי מי איכא, והתניא אף הוא [יוחנן כהן גדול, במסכת סוטה (מה.)] ביטל את הוידוי (של מעשר, ואפילו של חברים, שאין לומר בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי לפי שלא היו נותנים מעשר ראשון ללוי כהלכתו, דרחמנא אמר ללוים, וקנסינהו עזרא וצוה לתתו לכהנים) וגזר על הדמאי (בלוקח מעם הארץ שיפריש הכל מספק, מפני שהטבל עון מיתה, חוץ מן התרומה שלא גזר להפרישה) לפי ששלח בכל גבול ישראל וראה (שהיו עמי הארץ מזלזלין במעשרות) ולא היו מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד? אלא, לא קשיא כאן בתרומת מעשר (שהלוי מפריש לכהן מעשר מן המעשר, והוא קרוי תרומה, ואסור כתרומה) ודאי, כאן בתרומת מעשר דמאי. **פסק השי"ע א.** פרות המהלכות על התבואה לפי שירט להן הדרך (לשון הרמב"ם. וכתב המ"מ שזה פירוש על פרות המלכסות בתבואה) אינו עובר על לא תחסום [**הגה** שעורין שהושרו במים ומייבשין אותן בתנור ואח"כ דשין אותן בפרות להסיר קליפותיהן, אין בהם משום בל תחסום שכבר נתחייב במעשר, אבל משום מראית העין, שלא יאמרו שחוסם פרתו, מביא מעט מאותו המין ותולה בצוארה שתאכל ממנו (**ביאר באר הגולה** כן הוא לשון הטור ושם בברייתא, אבל לענ"ד לא אמרו תקון זה שם אלא כשהיא דשה בתרומה ומעשר אבל בחולין הוא מניחה לאכול, וכן הרמב"ם שם לא העתיקו אלא לענין תרומה ומעשר, ואפשר דשאני הכא דנפיש הזיקא דקלופות)] הו"מ (שלח,ח). **ב.** ישראל הדש בפרתו של עובד כוכבים, עובר משום לא תחסום, ועובד כוכבים שדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום לא תחסום (**ביאר באר הגולה** כתב ה"ה, ופרש"י, הבעלים שאמרו חסום פרתי ודוש בה תבואה שלך אין עליו עבירות בל תחסום ע"כ, ולאו דוקא תבואה שלך דאפילו בתבואה של ישראל אינו עובר בלאו) הו"מ (שלח,ה). **פסק הרמב"ם א.** הדש במעשר שני של דמאי ובתרומת מעשר של דמאי ובגידולי תרומה עובר משום בל תחסום שכירות (יג,ה). מעשר (ו,ו).

בעו מיניה מרב ששת היתה אוכלת ומתרזת [חולי מעיים, מוציאה רעי צלול כמים, והחטין קשין לה] מהו (לחסוס לותה) משום דמעלי לה הוא והא לא מעלי לה, או דלמא דחזיא ומצטערא, והא חזיא ומצטערא? אמר להו רב ששת תניתוה, רבי שמעון בן יוחי אומר (**כתבו התוס'** ורבנן לא פליגי עליה במאי דמפרש טעמא משום דמעלי לה) מביא כרשינים ותולה לה, שהכרשינים יפות לה מן הכל, ש"מ משום דמעלי לה הוא, ש"מ. **פסק השי"ע** היה הדבר שהוא עושה בו רע לבני מעיה ומזיקה, או שהיתה חולה ואם תאכל מזה תתריז (פי' חולי מעיים שמוציאה רעי כמים) מותר למונעה, שלא הקפידה תורה אלא על הנאתה והרי אינה נהנית הו"מ (שלח,ז).

איבעיא להו מהו שיאמר אדם לנכרי חסום פרתי ודוש בה [**פירש רש"י** דישה שלך **אמנם התוס' פירשו** שהנידון באופן שאומר לו 'ודוש בתבואתי' דמרויח באמירה לנכרי, דבתבואת נכרי פשיטא דשרי כיון שאין ישראל נשכר בחסימה אלא אדרבה מפסיד, וכמו שפשיטא שמותר לומר לנכרי אכול נבלה, ומהאי טעמא נמי מותר לומר לנכרי בשבת הילך בשר ובשל לצרכך כשאין מוטל עליו לזונו דאין מרויח באותה אמירה כלום. **ומיהו אמר ר"י** דלא דמי לאומר לנכרי אכול נבלה דלא שייך התם אמירה לנכרי שהישראל עצמו יכול ליתן נבלה בפיו, אבל הכא אותו דבר שאומר לנכרי לעשות הוא אינו יכול לעשות כמו לבשל או לחסום. **ומירושלמי** דהנזקין גבי מחזיקין ידי נכרים בשביעית דקאמר א"ל חרוש בה טבאות ואנא נסיבנא לה מינך בתר שביעית אומר ר"י דאין ראיה (שממילה לנכרי בלבד שמין הנאה לישראל מותרת) דהתם לפי שהתחיל כבר לחרוש, הותר לישראל לומר לו כן מפני דרכי שלום] **מי אמרינן כי אמרינן אמירה לנכרי שבות** (מדרבנן) הני מילי לענין שבת, דאיסור סקילה, אבל חסימה דאיסור לאו לא [**כתבו התוס'** אע"ג דבמו"ק (יב.) אמרינן דבשביעית וחוה"מ אסור אמירה לנכרי **התם** משום דשבת ויו"ט חדא מילתא היא וגזרו אטו שבת] **או דלמא לא שנא?**

תא שמע נכרי הדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום בל תחסום. מעבר הוא דלא עבר,

הא איסורא איכא? בדין הוא דאיסורא נמי ליכא, ואיידי דתנא סיפא דישראל הדש בפרתו של נכרי עובר, תנא רישא אינו עובר.

תא שמע, דשלחו ליה לאבוה דשמואל הלין תורי [דף צ ע"ב] דגנבין ארמאי (**כתבו התוס', בשאלתות דרב אחאי מפרש** שהיו קושרין דינר בכים של בהמה בחזקה והנכרי גונב הדינר ותולש הכים ומסרסו ולשון 'גנבין להו' לא משמע הכי שלא באין לגנוב רק הדינר) ומגנחין יתהון (ומסרסין אותם, ואחר כך מחזירין לבעלים, ומאהבת בעליו ישראל גונבו הנכרי שהוא מכירו, ומסרסו כדי שיהא יפה לחרישה) מהו? שלח להו הערמה אתעביד בהו, אערימו עלייהו ויזדבנון (ולא יהנה ישראל בעבירה, הוא עשה כדי שיהא יפה לחרוש לפיכך יקנסוהו שלא יחרוש בו, אלמא באיסור דלאו נמי אסורה אמירה לנכרי). **אמר רב פפא** בני מערבא (דשלחו ליה לאבוה דשמואל הכי) סברי לה כרבי חידקא [בסנהדרין (נו:)] דאמר בני נח מצווין על הסירום, וקא עברי (זה האומר לסרס) משום וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל (אבל בדבר שאין הנכרי מוזהר עליו אימא לך שרי).

סבר רבא למימר ימכרו לשחיטה (שלא יועיל סירוסן להעלות בדמיהן, אבל לחרישה לא, שדמיהן יקרין משום סירוסן). **אמר לו אביי** דיין שקנסת עליהם מכירה (דלא טרח כולי האי אלא שיחרוש בו, והא לא תתקיים מחשבתו).

פשיטא, בנו גדול כי אחר דמי (ודיו אם מכרו לו) בנו קטן מאי? **רב אחי** אסר, **ורב אשי** שרי. מרימר ומר זוטרא, ואמרי לה הנהו תרי חסידי מחלפי אהדדי (שוורים שלהן שגנבום נכרים מכיריהם, וסרסום **כתבו התוס'** שלא מדעתן היו מסרסין אותן ומ"מ היו מחליפין שמא לא יאמינו העולם שהיה שלא מדעתם או משום שלא יאמרו אחרים לנכרי לעשות כן ויאמרו שלא מדעתנו עשו). **פסק הש"ע**

א. אמר לעובד כוכבים חסום פרתי ודוש בה, (**הגה** דאמירה לעובד כוכבים אסור בכל איסורין, כמו בשבת)... כל זה וכיוצא בזה אסור, ואינו לוקה הו"מ (שלח,ו). **הביא הב"י כתב הרא"ש, כתב הראב"ד** דהך בעיא לא איפשיטא ואזלינן לקולא. **ונראה דאיפשיטא שפיר** בעיא דחסימה, ושינויא דרב פפא דמוקי בני מערבא כרבי חידקא ליתא דהא אביי ורבא ומר זוטרא והנהו תרי חסידי אית להו דאבוה דשמואל ולית הילכתא כרבי חידקא דהא כמה תנאים פליגי עליה בסנהדרין (נו:). וכדברי הרא"ש כתב הרמב"ם וז"ל אמר לגוי חסום פרתי ודוש בה... אסור ואינו לוקה. * **לעניין מחלוקת** רש"י ותוס' באופן שאומר חסום פרתי ודוש בתבואתך. **כתב הב"י שהרא"ש** ס"ל כרש"י לאסור, ונימק טעמו 'אע"פ שמותר לומר לגוי אכול נבלה זו, שאני התם שאם היה הישראל עושה בידים מה שהגוי עושה במאמרו דהיינו שנותן הנבלה לתוך פיו היה מותר, אבל בחסימה אסור לעשות מה שהגוי עושה במאמרו'.

ב. אסור לומר לעובד כוכבים לסרס בהמה שלנו, ואם לקחה הוא מעצמו וסרסה, מותר. ואם הערים ישראל בדבר זה, קונסין אותו (**הגה** ואפי' לא הערים, והעובד כוכבים מכירו ומכוין לטובתו) ומוכרן לישראל אחר, ואפי' לבנו גדול מותר למוכרה, אבל לבנו קטן אינה מוכרה (**ביאר באר הגולה** כר' אחי) ולא נותנה לו... אה"ע (ה,יד).

בעי רמי בר חמא הושיב לה קוץ בפיה מהו? הושיב לה, חסימה מעלייתא היא. אלא [1]ישב לה קוץ בפיה (ואינה יכולה לאכול מן הדישה) מהו (מצוה ליטלה, או אין מצוה ליטלה **כתבו התוס' וא"ת** הא אמרינן לקמן לא תדוש בחסימה **וי"ל** דה"מ כשחסמה בחוץ כדי שלא תאכל, אבל הכא שישב לה מאליו בעי דלמא הוי כחלתה) הרביץ לה ארי (ולאימתו אינה אוכלת) מבחוץ, מהו, הרביץ לה, חסימה מעלייתא היא? אלא [2]רבץ לה ארי מבחוץ, מהו (**כתבו התוס'** את"ל ישב לה קוץ אסור לפי שחסימה בגופה, אבל ארי שהיה רחוק ממנה לא הוי חסימה, **ואת"ל** דארי נמי הוי חסימה היינו משום דמפחד הארי אינה אוכלת אפילו היא רעיבה הרבה אבל בעמד בנה בחוץ אינה נחסמת כ"כ) [3]העמיד בנה מבחוץ, מהו (**כתבו התוס'** אית ספרים דגרסי העמיד ואפילו הכי לא פריך חסימה מעלייתא היא משום דאינה מנחת כל כך מלאכול בשבילו כמו מפחד הארי כדפרישית)? [4]היתה צמאה למים, מהו? [5]פרס לה קטבליא (עור שלוק) על גבי דישה (והבהמה מהלכת על גביו, ואינה רואה את הדישה) מהו (מי קרינא ביה בדישו או לא)?

פשוט מהא (מתניתא) חדא (מהנך בעיי) **דתניא** רשאי בעל פרה (שהשכיר פרתו לדוש

בה) להרעיב פרתו כדי שתאכל מן הדישה הרבה, ורשאי בעל הבית להתיר פקיע עמיר (קשין של שבלין שנדושו, והוה כפורם קטבליא ותיפשוט מינה דשרי) לפני הבהמה כדי שלא תאכל מן הדישה הרבה! שאני התם דקא אכלה. **איבעית אימא** רשאי בעל הבית להתיר פקיע עמיר לפני בהמה מעיקרא (כדי שתמלא כריסה קשים קודם שתיכנס לדישה) כדי שלא תאכל הרבה מן הדישה. **פסק הש"ע א.** ...ישב לה קוץ בפיה ודש בה והרי אינה אוכלת, רבץ לה ארי מבחוץ, הרביץ בנה מבחוץ, הרי שצמאה ואינו משקה אותה, פרם עור על הדיש כדי שלא תאכל, כל זה וכיו"ב אסור, ואינו לוקה חו"מ (שלח,ו). **כתב הב"י** כל האיבעיות לא נפשטו, ואזלינן לחומרא דספיקא דאורייתא הוא ופשיטא דלא לקי מספיקא, וכיון דמלקות אין לנו בזמן הזה לא הוה ליה לטור לכתוב אינו לוקה אלא שנמשך אחר דברי הרמב"ם. **ב.** רשאי השוכר להאכילה פקיעי עמיר (**פי' רש"י** אגודת קש של שבלים שנדושו) כדי שלא תאכל הרבה מהדיש, ורשאי בעל הפרה להרעיבה כדי שתאכל הרבה מהדיש חו"מ (שלח,ט).

בעא מיניה רבי יונתן מרבי סימאי חסמה מבחוץ (קודם שתכנס לדוש) מהו, שור בדישו אמר רחמנא והא לאו בדישו הוא (כ"ל החסימה לא היתה בדישו) או דלמא לא תדוש בחסימה אמר רחמנא, אמר לו מבית אביך (כהן היה) אתה למד יַיִן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם, בבואכם הוא דאסור, הא מישתא ומיעל שרי, ולהבדיל בין הקדש ובין החל (בתריה כתיב, משמע כדי שידע להבחין בין עבודה קדושה למחוללת, ואי שתי ועייל מכל מקום שיכור הוא, ולא ידע להבדיל) אמר רחמנא, אלא, מה התם בשעת ביאה לא תהא שכרות, הכא נמי בשעת דישה לא תהא חסימה. **פסק הש"ע** ...ואחד החוסם אותה מקודם ועשה בה מלאכה והיא חסומה... לוקה חו"מ (שלח,ג).

תנו רבנן החוסם את הפרה (ולא העבירה על הדישה, וחבירו דש בה) והמזווג בכלאים (מזווג שור וחמור לקרון) פטור, ואינו לוקה אלא דש ומנהיג בלבד (גבי כלאים לא תחרוש כתיב ואינו לוקה אלא זה המנהיגו). **פסק הש"ע** ...אבל המזווגן, פטור עד שימשוך או עד שינהיג יו"ד (רצז,יא).

איתמר, חסמה בקול (כשהיתה שוחה לאכול היה גוער בה) והנהיגה בקול (בכלאים, ואינו אוחז במרדע) **רבי יוחנן אמר** חייב, **ריש לקיש אמר** פטור. רבי יוחנן אמר חייב, עקימת פיו הויא מעשה [והוה ליה לאו שיש בו מעשה, ולוקין עליו **הקשו התוס'** תימה דבשבועות (כא.) אמר רבי יוחנן אומר היה רבי יהודה משום ר' יוסי הגלילי כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם, והלא רבי יוחנן גופיה קאמר הכא דעקימת שפתיו הוי מעשה, א"כ נשבע ומימר ומקלל חבירו בשם אמאי מחשיב אותן לאו שאין בו מעשה. **וי"ל** דלא קאמר רבי יוחנן דעקימת פיו הוי מעשה אלא הכא משום דבדיבוריה קעביד מעשה שהולכת ודשה בלא אכילה, כדאמרינן בריש תמורה (ג:) אההיא דחוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו, אמר ליה רבי יוחנן לתנא לא תיתני מימר דבדבוריה קעביד מעשה, ולהכי פריך הכא ר"י לריש לקיש ממימר דחשיב מעשה משום דבדבוריה קעביד מעשה, אבל נשבע לא עביד בדיבוריה מעשה כדמוקי לה התם באכלתי ולא אכלתי. **וא"ת** דבסנהדרין (סה.) קאמר ר' יוחנן דעקימת שפתיו דמגדף לא הוי מעשה משום דישנו בלב (עיקר חיובו של המגדף הוא בגלל כונתו בלב 'לבדך' את ה', ובדיבורו הוא רק משמיע את מה שבלבו, ולכן עקימת שפתיו אינה נחשבת למעשה) ופריך והתניא יצאו עדים זוממים שאין בהן מעשה (גם אם שגגו בעדים זוממים פטורים מחטאת, וקשה למה לא נחשבת עקימת שפתם כמעשה, ואינם כמגדף, שהרי אינם בלב) ומשני אלא שאני מגדף הואיל וישנו בקול (שעיקר חיוב המגדף אינו על עקימת שפתיו אלא על קול) ופריך וקול לר' יוחנן לאו מעשה הוא והא חסמה בקול לרבי יוחנן חייב ומשני שאני עדים זוממים דישנן בראייה. **והשתא** היכי פריך מחסמה בקול אמגדף דלא עביד מעשה בדיבוריה **וי"ל** דלאו אמגדף פריך אלא אעדים זוממין פריך דבההוא שנויא דמשני שאני מגדף הואיל וישנו בקול שני נמי אעדים זוממין. ועלייהו פריך וקול לר' יוחנן לאו מעשה הוא דבדיבורייהו מתעביד מעשה שמתחייב הנדון ומשני שאני עדים זוממין הואיל וישנן בראייה, אבל מגדף הוי טעמא דלא חשיב מעשה הואיל וישנו בקול דלא עביד בדיבוריה מעשה ואין צריך תו לטעמא שכן ישנו בלב, והיינו טעמא נמי דמסית ומדיח ומקלל אביו דממעט להו בת"כ מועשה דהתם אינו לא בלב ולא בראייה אלא על כרחך משום דישנן בקול. ואע"ג דבכריתות (ד.) לא קאמר

טעם דמגדף דישנו בקול אלא קאמר מגדף ישנו בלב ועדים זוממין ישנן בראייה, אסוגיא דסנהדרין סמיך. **ורש"י גרים** שאני עדים זוממין הואיל וישנן בקול ולא גרים שאני מגדף משום דאי הדר ביה מטעמא קמא דהואיל וישנן בלב אם כן לפי המסקנא דסתר טעמא דהואיל וישנן בקול הוה ליה למיהדר לטעמא קמא ולמימר שאני מגדף הואיל וישנו בלב. **ואין נראה** דלמסקנא נמי לא סתר טעמא דהואיל וישנו בקול לענין מגדף ומסית ומדיח כדפרשינן דבדיבורייהו לא מתעביד מעשה). **ריש לקיש אמר פטור, קלא לא הוי מעשה** [**כתבו התוס', וא"ת** והא במכות (יג:) אמרינן הא דבעינן לאו שיש בו מעשה משום דכולהו לאוי גמרינן מלאו דחסימה משום דסמיך ליה ארבעים יכנו לא יוסיף וחסימה יש בה מעשה. והשתא לריש לקיש דחסמה בקול לית בה מעשה נימא דלקי ונילף בכולהו דלקי אלאו שאין בו מעשה, ואמאי פטר הכא בחסימה גופה כי אין בה מעשה **וי"ל** דסבר ריש לקיש דעיקר קרא לא איירי אלא בסתם חסימה דאית בה מעשה **אי נמי** נפקא לריש לקיש כאידך שנויא דמכות (שם) דדריש מלעשות דאין לוקין אלא בלאו שיש בו מעשה. **וא"ת** דבמכות (טו:) פליג רבי יוחנן וריש לקיש בשבועה שאוכל ככר זו היום ועבר היום ולא אכלה דר' יוחנן פטר ליה משום לאו שאין בו מעשה, ור"ל פטר ליה משום התראת ספק, אבל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, וליכא למימר דאליבא דר' יהודה קאמר וליה לא סבירא ליה כדמשמע בתר הכי דפליגי אמילתא דר' יהודה דאמר גבי לא תותירו ממנו עד בקר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו, דדייק ר' יוחנן טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקין עליו דהתראת ספק שמה התראה וריש לקיש דייק טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקין, אלמא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ואי אליבא דרבי יהודה קאמר אמאי לא דייק נמי ממילתיה דהתראת ספק שמה התראה כדדייק רבי יוחנן אלא קאמר התם דסבר לה כאידך דרבי יהודה דאמר לא שמה התראה אלא ודאי משמע דסבר הכי, ובשבועות (כא.) נמי פריך מהתם דרבי יוחנן אדר' יוחנן משמע דאליבא דנפשייהו פליגי **וי"ל** דריש לקיש לא פטר הכא אלא אליבא דמאן דבעי לאו שיש בו מעשה אבל איהו ודאי סבר כר' יהודה והא דקאמר בסמוך הא מני ר' יהודה היא ה"ק ר' יהודה היא וסבירא ליה כוותיה).

איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש [**דף צא ע"א**] לא שאדם רשאי להמיר (רישא דמתניתין הכל ממירין אחד האנשים ואחד הנשים ומפרש ואזיל, דהאי 'הכל ממירין' לא שהאדם רשאי להמיר, אלא...) אלא שאם המיר מומר (יש בהן כח לתפוס בתמורה בדיעבד) וסופג את הארבעים (משום לא יחליפנו, והא הכא, דדיבור בעלמא הוא ולקי, אלמא עקימת שפתים שאדם מגיד בשפתיו מעשה הוא).

אמר ליה הא מני רבי יהודה היא דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו [בכמה דוכתי מייתינן לה (מכות ד:) לא תותירו ממנו, והנותר ממנו עד בקר, בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו, שניתק לעשה הוא, טעמא דבא הכתוב, הא לאו הכי לקי המותיר, ואף על גב דאין בו מעשה].

ומי מצית מוקמת לה כרבי יהודה, והא קתני רישא הכל ממירין, אחד האנשים ואחד הנשים. והוינן בה הכל לאתויי מאי, לאתויי יורש (שאם המיר בקרבן אביו לאחר מיתת אביו מומר) ודלא כרבי יהודה. דאי כרבי יהודה האמר יורש אינו ממיר [ואם המיר אינו מומר, וטעמא מפרש בתמורה (ב.)] יורש אינו סומך? האי תנא סבר לה כוותיה בחדא, ופליג עליה בחדא **פסק הש"ע** ...אפילו חסמה בקול, לוקה [**ביאר באר הגולה** מחלוקת ר' יוחנן ור"ל... וכתב הרב המגיד וכבר הקשו המפרשים ז"ל ממ"ש בשבועות (כא.) כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע וממיר ומקלל את חבירו בשם אלמא דעקימת שפתיו לא הויא מעשה והעיקר מ"ש כאן דעקימת שפתים דחסימה הוי מעשה מפני שדבורו בא לכלל מעשה שעל ידי דבורו היא נחסמת... וכן כתבו התוס'] הו"מ (שלח,ג).

תנו רבנן החוסם את הפרה ודש בה לוקה, ומשלם ארבעה קבין לפרה, ושלשה קבין לחמור (כך שיערו חכמים אכילתו). והא אינו לוקה ומת, ואינו לוקה ומשלם (דהוו להו שתי רשעיות, וכתיב 'כדי רשעתו')?

אמר אביי הא מני רבי מאיר היא [במסכת מכות (ד.) מעידין אנו על איש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז לוקין ומשלמין אם נמצאו זוממין] דאמר לוקה ומשלם [**הקשו התוס', ותימה** דלא שמעינן ליה לר"מ אלא במכות (ד.) גבי עדים זוממין, והתם יליף ליה ר"מ ממוציא שם רע דלוקה ומשלם, ופריך מה למוציא שם רע שכן קנס, ומשני סבר לה כר"ע דאמר עדים זוממין קנסא היא, א"כ הכא דהוה ממונא מנלן דלוקה ומשלם. **וי"ל** דהא דלרבנן אין לוקה ומשלם היינו מכדי רשעתו דכתיב גבי עדים זוממין דדרשינן

מיניה משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות, אבל ר"מ דסבר דעדים זוממין קנסא הוא ילף ממוציא שם רע דלוקין ומשלמין, א"כ תו ליכא לדידיה לאוקמי כדי רשעתו אלא במיתה ומלקות, ומהיכא נילף דלא ילקה ומשלם, ולה"ק דבכל דוכתא אית ליה לר"מ דלוקה ומשלם. **וא"ת** והא אכתי איכא לאוקמי כר"מ כדי רשעתו במלקות וממון כגון דבהדי דמסהדי עדות שקר קרעו שיראין של שום אדם דהני תשלומים אינם קנס, וליכא למילף ממוציא שם רע **וי"ל** דלית לן לאוקמי קרא דואי אתה מחייבו משום ב' רשעיות אלא בששניהם מחמת עדות שקר, ולהכי לא מתוקמא בממון ומלקות, דבשתי רשעיות מחמת עדות שקר לוקה ומשלם כפי שנתבאר שאלו תשלומי קנס, ולהכי לא מתוקמא אלא במיתה ומלקות].

רבא אמר בבא לצאת ידי שמים [כך גרסו התוס' **וכתבו, וא"ת** דאמרינן בסנהדרין (עב.) רבא איגניבו ליה דינרי במחתרתא אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו אמר הואיל ונפק מפומיה דרב דאמר הבא במחתרת ונטל כלים ויצא פטור דבדמים קננהו, ואמאי לא קבלם והא חייבין לצאת ידי שמים **וי"ל** דהם לא רצו לצאת ידי שמים אלא היו סבורין שבדין חייבין להחזיר ולכך לא קבלינהו. **וא"ת** (הרי בגמ' בחולין קכ: איתא) 'תנא תני ישלם ואת אמרת דמדת חסידות שנו כאן' (וגס אלנו בחוסס איתא 'החוסס את הפרה... לוקה ומשלם...' ועל אותו משקל כיצד ניתן לומר שמיירי בבא לצאת ידי שמים) **וי"ל** דישלם משמע טפי לשון חיוב ממשלם **אי נמי** התם פריך משום דאפילו לצאת ידי שמים אינו חייב, אבל הכא דחייב לצאת ידי שמים חיובא מעליא הוא ושפיר קתני משלם **ועוד ר"י פי'** שם מתוך הסוגיא דה"ק תנא תני ישלם דברי ר"א ורבנן פליגי עליה, ואי מדת חסידות קאמר לא הוו פליגי עליה) **אתנן אסרה תורה** ואפילו בא על אמו [ונתן לה טלה באתנן, אתנן הוא, ואסור לקרבן, דאתנן סתמא כתיב, לא שנא אמו ולא שנא פנויה, ואע"ג דאי תבעה ליה בדינא קמן תן לי אתנני לא מחייבינן ליה, דהא קם ליה בדרבה מיניה, כי יהביה ניהלה אתנן הוא, אלמא אפילו במקום מיתה נמי רמו תשלומין עליה, אלא שאין כח לענשו בשתים, אבל ידי שמים לא יצא עד שישלם, דאי לא רמו תשלומין עליה, כי יהביה ניהלה מי הוה אתנן, מתנה בעלמא הוא דיהיב לה, וגבי חוסם נמי, תשלומין רמו עליה, אלא שאין כח בבית דין לענשו שתים, וכיון דרמו תשלומין עליה לא יצא ידי חובתו עד שישלם, **אי נמי** אי תפים לא מפקינן מיניה, כך שמעתי מפי מורי הזקן, ויש דוגמתו בב"ק (ע:) ושם מפורש יותר, והביא לי מורי ראיה על זה. **כתבו התוס'** רבא הוכיח שיש חיוב לשלם בדיני שמים, אף במקום שיש חיוב מיתה או מלקות, מכך שאתנן זונה נאסר להקרבה, אף באופן שבן בא על אמו, ואף שבתורה לא נאמר שיש דין אתנן גם במקום שיש חיוב מיתה, **אך מכיון** דעיקר אתנן בעריות כתיב, דזונה היא האסורה על הבועל באיסור כרת, א"כ רואים שדין אתנן שייך אף במקום שיש חיוב מיתה. ובתמורה נמי (כט:) גמרינן תועבה מעריות ללמד שדין אתנן גם במקום שיש חיוב מיתה. **וי"מ** דנפקא לן (שיש לין לתנן גס במקוס שיש חיוב מיתה) מדתניא ביבמות (נט:) יכול אף אתנן כלב ומחיר זונה ת"ל גם שניהם, שנים ולא ד', ומדאיצטריך קרא למעט אתנן כלב אע"ג דרובע בהמה קם ליה בדרבה מיניה ש"מ דאתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו. **ואין נראה** דמי כתיב ב' ולא ד', שניהם כתיב, ונימא ב' ולא ג' ולא אתי למעוטי אלא מחיר זונה. **וא"ת** והא איכא לאוקמא קראי באומר הילך טלה זה ותבעלי לבנך או לאביך דלא קים ליה בדרבה מיניה (כיון שמי שהתחייב לשלם לתנן, לא עבר על איסור הזנות) **וי"ל** דאית לן לאוקמא קרא בסתם אתנן דהיינו שהבועל נותן. **וא"ת** דאתנן אינו נאסר אלא בדקאי בחצירה בשעת ביאה כדאמר בע"ז (סג.) אבל בא עליה ואח"כ נתן לה מותר, א"כ היכי מוכח מאתנן דחייב לצאת ידי שמים אע"ג דקם ליה בדרבה מיניה והא משמע בב"ק (ע:) דחצר קני ליה קנין גמור אפילו היכא דקם ליה בדרבה מיניה **וי"ל** דנהי דחצר קני לה קנין גמור לא היה לו ליחשב אתנן אלא מתנה אם לא היה חייב לצאת ידי שמים כשאינה בחצירה].

רב פפא אמר (חיובי נמי מחייבינן ליה לשלומי, דאינן באין כאחד, ד...) משעת משיכה איחייב לה במזונותיה, ומילקא לא לקי עד שעת חסימה. **פסק הש"ע** שכר בהמה וחסמה ודש בה, לוקה ומשלם לבעלים ד' קבין לפרה ג' קבין לחמור (**הגה** היינו בכל יום, ובדישה מרובה שיש לה לדוש כל היום נ"י בשם רשב"א) שמשעת משיכה נתחייב במזונותיה, ואינו חייב מלקות עד שידוש בה חסומה הו"מ (שלח,ד). * **כתב ההגהות אשרי** ב"ק פ"ז ס"ו כל קים ליה בדרבה מיניה פטור אבל חייב בבא לצאת ידי שמים וכן אי תפס לא מפקינן מיניה.

אמר רב פפא הני מילי בעו מינאי דבי רב פפא בר אבא ופשטי להו לאיסורא, חדא כהלכתא וחדא דלאו כהלכתא. בעו מינאי מהו ללוש את העיסה בחלב? ופשטי להו לאיסורא

כהלכתא, דתניא אין לשין את העיסה בחלב, ואם לש כל הפת כולה אסורה (ואפילו לאכלה במלח) מפני הרגל עבירה (שלא יאכל בשר עמה). כיוצא בו אין טשין (טחין) את התנור באליה, ואם טש כל הפת כולה אסורה, עד שיסיק את התנור [**הקשו התוס'**, **תימה** למה לי עד שיוסק בקינוח סגי דתו לא הוי אלא כנ"ט בר נ"ט ושרי (חולין קיא:) דגים שעלו בקערה דמותר לאכלן בכותח, ושם מפורש (**התוס' בחולין הביאו את תירוצו של ר"ת שא"א** לקנח את התנור יפה מהשמנונית שבו, ולכן נחשב השומן בעין עד שיוסק **התוס'** רא"ש תירץ שהתנור לעולם פולט את השומן ונחשב שומן בעין, ורק אם מסיקים אותו קודם האפיה נפלט האיסור לגמרי **הריטב"א בשם** שבאמת לי בקינוח, אך הלכך הוא להסיק את התנור, שיש פחות טירחא להסיקו מאשר לקנחו)].

ואידך בעו מינאי מהו להכנים מין ושאינו מינו (והן זכר ונקבה) לדיר (מי הוי כמרביע כלאים או לא עד שיאחז הוא בעצמו אבר הזכר ויכנים)? ופשטי להו לאיסורא (שלא יזלזלו) דלאו כהלכתא, דאמר שמואל ובמנאפים עד שיראו כדרך המנאפים (מעידין עליהם העדים לחייבן מיתה ומלקות משישכבו זה על זה כדרך מנאפים, ואין צריך לעדים שיראו כמכחול בשפופרת, דלא הזקיקתן תורה להסתכל כל כך) ובכלאים (אינו חייב) עד שיכנים (בידו אבר הזכר בנקבה) כמכחול בשפופרת [כדרך בני אדם להכנים מין במינו, מכחול קיסם או כנף שמכניסין בשפופרת חלולה שהכחול לתוכה, ומוציאין מן הכחול במכחול ומעביר על העין **כתבו התוס'** תימה לר"י היכי מוכח משמואל דליכא איסורא מדרבנן, דשמואל לא איירי אלא מדאורייתא דומיא דמנאפין עד שיראו כדרך המנאפין דאיירי להורגם דאהא מייתי לה במכות (ז.) גבי אם היינו שם לא היה אדם נהרג מעולם (**התוס' רא"ש תירץ** לכיון למלאוכייתא לריך מכחול בשפופרת, לא מסתבר שרבנן יאסרו הכנסה לדיר, ולי שנגזור יהיה אסור לתופסם יחד בשעת ההרבעה)].

מתיב רב אחדבוי בר אמי אילו נאמר בהמתך לא תרביע (ולא נאמר כלאים) הייתי אומר לא יאחוז אדם הבהמה (בקרניה) בשעה שעולה עליה זכר (ואפילו מין במינו) תלמוד לומר כלאים. לאו מכלל דכלאים אחיזה נמי לא? מאי אחיזה הכנסה, ואמאי קרי לה אחיזה לישנא מעליא.

אמר רב יהודה מין במינו מותר להכנים כמכחול בשפופרת, ואפילו משום פריצותא ליכא [משום דשמא יבא לידי הרהור דבר, כדאמרינן (ע"ז כ:) לא יסתכל בחמור ובחמורה בחזיר ובחזירה בשעה שהן מזווגין ונזקקין זה עם זה, דהתם כשאינו שלו, שאינו צריך לסייע, אבל האי בעבידתיה טריד, ולא מהרהר] מאי טעמא בעבידתיה טריד.

מתיב רב אחדבוי בר אמי [**דף צא ע"ב**] אלו נאמר בהמתך לא תרביע הייתי אומר לא יאחוז אדם את הבהמה כדי שיעלה עליה זכר, תלמוד לומר כלאים. כלאים הוא דאסור, הא מין במינו שרי. ומין במינו נמי אחיזה אין, הכנסה לא [**הקשו התוס'**, **תימה** כיון דלא איירי קרא אלא בכלאים מנלן לאסור הכנסה מין במינו **וי"ל** דדייק מדנקט תנא 'לא יאחוז', ד'לא יכנים' הוה ליה למינקט דלא תרביע הכנסה משמע, אלא משום הכי נקט אחיזה דלהכנסה לא איצטריך דקים ליה לתנא דאפילו מין במינו אסורה מונשמרת מכל דבר רע דדריש מיניה בע"ז (כ:) שלא יסתכל אדם לא בחמור ולא בחמורה לא בחזיר ולא בחזירה לא בעוף ולא בעופפת (כך קולא לעוף נקבה) בשעה שנזקקין זה לזה ולהכי מוקי לא תרביע באחיזה באם אינו ענין]? מאי אחיזה הכנסה, ואמאי קרי ליה אחיזה לישנא מעליא,

אמר רב אשי הא מילתא בעו מינאי דבי רב נחמיה ריש גלותא מהו להכנים מין ומינו ושאינו מינו לדיר, כיון דאיכא מיניה בתר מיניה גריר, או דלמא אפילו הכי לא? ופשטי להו לאיסורא דלא כהלכתא, משום פריצותא דעבדי. **פסק השו"ע א.** אין לשין עיסה בחלב, שמא יבוא לאכלה עם הבשר. ואם לש, כל הפת אסור, אפילו לאכלה לבדה. ואם היה דבר מועט (**ביאר באר הגולה** מסקנת הגמרא בפסחים לו.) כדי אכילה בבת אחת, או ששינה צורת הפת שתהא ניכרת שלא יאכל בה בשר (**ביאר באר הגולה** כפירוש הרמב"ם הרשב"א והרי"ף) מותר. כיוצא בו, אין אופין פת בתנור שטחו באליה, ואם אפאו דינו כעיסה שנילושה בחלב. (**הגה** ולכן נוהגין ללוש פת עם חלב בחג השבועות, גם בשומן לכבוד שבת, כי כל זה מחשב כדבר

מועט, גם כי צורתן משונה משאר פת. וכ"ש פלאד"ן או פשטיד"א, דמותרין)... יו"ד (צז,א). **ב. ...(הגה...** ואין צריכין לראות כמכחול בשפופרת, אלא משיראו העדים אותם דבוקים זה בזה כדרך המנאפים, נהרגים על זה והאשה נאסרת על בעלה...) אה"ע (כ,א). **ג.** אינו לוקה (על כלאיס) עד שיכנים בידו כמכחול בשפופרת. אבל אם העלם זה על זה בלבד, או שעוררם בקול, מכין אותו מכת מרדות (**ביאר באר הגולה** רמב"ם שם, **ונלע"ד** מדלא התיר אלא להכניסם לדיר כדלקמן משמע ליה דלהעלות זה אסור מדרבנן) יו"ד (רצז,ב). **ד. ...לא** יסתכל בבהמה וחיה ועוף בשעה שמזדקקין זכר לנקבה. ומותר למרביעי בהמה להכנים כמכחול בשפופרת, מפני שהם עסוקים במלאכתם לא יבואו לידי הרהור אה"ע (כג,ג). **ה.** מותר להכנים שני מינים לדיר אחד, ואם ראה אותם רובעים זה את זה אינו זקוק להפרישם. (ובמקום דאיכא למיחש לפריצות, דעבדי איסורא, אסור להכניסם אפילו לדיר) יו"ד (רצז,ג).

משנה היה עושה בידיו אבל לא ברגליו, ברגליו אבל לא בידיו, אפילו בכתיפו (דאינו מזיז ידיו ורגליו) הרי זה אוכל. רבי יוסי ברבי יהודה אומר עד שיעשה בידיו וברגליו.

(גמרא) מאי טעמא? כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ בכל מאי דעביד. רבי יוסי ברבי יהודה אומר עד שיעשה בידיו וברגליו. מאי טעמא דרבי יוסי ברבי יהודה? כי שור (דהא אקשת חוסם לנחסם) מה שור עד שיעשה בידיו וברגליו, אף פועל עד שיעשה בידיו וברגליו.

בעי רבה בר רב הונא דש באווזין (דאין להם ידים להשען, וכל משענותם על רגליהן) ותרנגולים, לרבי יוסי ברבי יהודה מהו [**כתבו התוס', יש לפרש** דמיבעיא ליה בדשין ברגליהן, ולא בכנפיהם דאין יכולין לדוש בכנפיהן דאי בכל כחו בעינן האיכא או דלמא ידיו ורגליו בעינן והא ליכא דאין דשין בכנפיהן **אי נמי** יש לומר דאפילו דשין בכנפיהן מיבעיא ליה דדומיא דשור ממש בעינן (וליסה בכנפיס לינה לומה לליסה בילייס). **וא"ת** דמשמע דפשיטא ליה דאי איכא ידיו ורגליו כי שור דאוכל, ולא בעי שור ממש, וא"כ יליף שור שור משבת, וא"כ עוף נמי נילף כדתנן בסוף הפרה (נד:) דשוין שור ובהמה חיה ועוף לענין חסימה א"כ מאי מיבעיא ליה **וי"ל** כיון דבעי רבי יוסי ברבי יהודה דומיא דשור, דלמא עוף אינו שוה לשור לענין חסימה, ומתניתין דהתם כת"ק דהכא] בכל כחו בעינן והא איכא, או דלמא בידיו וברגליו בעינן והא ליכא? תיקו.

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה פועלים, עד שלא הילכו שתי וערב בגת אוכלין ענבים ואין שותין יין, משהילכו שתי וערב בגת אוכלין ענבים ושותין יין (דרכן להטיל ענבים על הגת ודורכין ברגליהם על הגת, ועד שלא הילכו בה שתי וערב אין מלאכתן ניכרת ביין אלא בענבים לפיכך אין שותין יין, דהוה ליה עושה במין זה ואוכל במין אחר). **פסק השו"ע א.** פועל העושה מלאכה לבעל הבית בדבר מאכל, ה"ז אוכל ממה שהוא עושה אפילו אינו עושה לא בידיו ולא ברגליו רק שנושא על כתפו, ואסור לחסמו שלא יאכל... חו"מ (שלז,א). **ב.** היה עושה בתאנים, לא יאכל בענבים... לפיכך הפועלים עד שלא הלכו שתי וערב בגת, אוכלים ענבים ואין שותים תירוש, מפני שאין מלאכתן ניכרת ביין והוה ליה כעושה במין זה ואוכל במין אחר, משהלכו שתי וערב, אוכלים בענבים ושותים בתירוש חו"מ (שלז,ט).

משנה היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים, בענבים לא יאכל בתאנים. אבל מונע את עצמו עד שמגיע למקום יפות ואוכל (כל אכילתו מהן). וכולן לא אמרו אלא בשעה (שהוא עוסק) במלאכה (ולא שישב לו ויאכל לומר הרי מנעתי עצמי עד כאן לא בטלתי לאכול, עכשיו אשב לי ואוכל) אבל משום השב אבידה לבעלים (שלא יבטל ממלאכתו ויאכל) אמרו פועלין אוכלין בהליכתן מאומן לאומן (כשגמרו שורה זו והולכין להתחיל בחבירתה ואע"ג דהיא שעתא לאו שעת מלאכה היא ניחא ליה לבעל הבית בהא) ובחזירתן מן הגת, ובחמור כשהיא פורקת.

(גמרא) איבעיא להו עושה בגפן זה, מהו שיאכל בגפן אחר (שיקוץ אשכול גפן יפה, וילך למקום

שהוא עושה שם, ויאכל) ממין שאתה נותן לכליו של בעל הבית בעינן והא איכא, או דלמא ממה שאתה נותן לכליו של בעל הבית בעינן והא ליכא. **ואם תמצי לומר** עושה בגפן זה לא יאכל בגפן אחר, שור במחובר (דרבינן לעיל דאכיל) היכי אכיל (**פירש רש"י** הרי מלאכת שור במחובר אי אפשר לו לאכול מגפן שהוא עושה בה, שהרי קשור לצמד לפני העגלה, והבוצרים עושין בגפן שאצל העגלה ונותנים בעגלה. **התוס' הביאו את פירושו וכתבו, ואין נראה לר"י** דההוא גפן הוי תלוש ולא מחובר, אלא הכי פירושו במחובר היינו כשהוא דש במחובר היכי משכחת לה שיאכל אותן שבלין עצמן שהוא דש, דבשלמא שור בתלוש אתי שפיר שכל תבואה התלושה אשר שם חשובה כאגודה אחת ואין צריך לאכול מאותה שהוא דש ממש, אבל מחובר כל קלח וקלח חשוב בפני עצמו ומשני בשרכא פירוש בקטניות או בתבואה שהיא ארוכה שיכול לאכול אותן שבלין עצמן שהוא דש)? (אי משום הא לא תפשוט) אמר רב שישא בריה דרב אידי בשרכא (בזמורה ארוכה מאד, ומגעת עד לפני השור).

תא שמע היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים. הא תאנים ותאנים דומיא דתאנים וענבים (שעושה בתאנה זו ואוכל בחברותיה) אוכל, ואי אמרת עושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר, היכי משכחת לה? אמר רב שישא בריה דרב אידי במודלית (לעולם תרוייהו בעינן ממין וממה, והאי דאיצטריך למיתני תאנים וענבים, ודייקת הא תאנים ותאנים אוכל, בתאנה המודלת על הגפן או גפן מודלה על תאנה, ואשמועינן היה עושה במין זה לא יאכל במין אחר, ואע"ג דהוי עסוק בשניהם שהרי צריך להגביה ולהפריד הענפים של זה מזה כשהוא חותך, ומיהו, לא ממין שאתה נותן הוא, הא תאנים ותאנים דומיא דהני, כגון המודלת על חבירתה אין צריך להבחין מאיזה מהן יאכל, דממין שאתה נותן וממה שאתה נותן הוא, דבשניהם הוא עסוק).

תא שמע אבל מונע את עצמו עד שמגיע למקום היפות ואוכל, ואי אמרת עושה בגפן זה אוכל בגפן אחר ניזיל וניתי (למקום שהוא עושה) וניכול (ולמה ליה למנוע)? התם, משום ביטול מלאכה (שביטל בהליכתו ובחזירתו) לא קא מיבעיא לן, כי קא מבעיא לן היכא דאיכא אשתו ובניו, מאי (שלא נשכרו אצל בעל הבית, וקא מייתו ליה)?

תא שמע וכולם לא אמרו אלא בשעת מלאכה, אבל מפני השב אבידה לבעלים אמרו פועלים אוכלים בהליכתן מאומן לאומן ובחזירתן מן הגת. סברוה (רבנן דבי מדרשא דבעו למיפשט מהא בעיין) מהלך (בצרכי בעל הבית, כגון זה בלכתו מאומן לאומן) כעושה מעשה דמי (ויש לו לאכול, ואפילו הכי, אי לאו דתקון ליה רבנן, דניחא ליה לבעל הבית מדאורייתא לא אכיל, מפני שהליכתו צורך גפן שהולך אצלה הוא ואכילתו מענבים שקוצץ מזו שיצא ממנה הוא, אלמא, עושה בזה אין אוכל בזה) ומשום השב אבידה לבעלים הוא דאכיל, מדאורייתא לא אכיל. אלמא עושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר! לא, לעולם אימא לך עושה בגפן זה אוכל בגפן אחר, ומהלך לאו כעושה מעשה דמי (הלכך, אי לאו מפני השבת אבידה לא הוה ליה למיכל).

איכא דאמרי, סברוה מהלך לאו כעושה מעשה דמי, והיינו טעמא דמדאורייתא לא אכיל משום דלאו כעושה מעשה דמי, הא עושה מעשה (כגון נשא בכתף והולך מזו אל זו ואכיל) אכיל מדאורייתא (**הקשו התוס'** תימה מנלן למידק הכי דמתניתין לא משמע כלל דלא קתני אלא שאוכל משום השבת אבידה אבל אי לאו משום הכי לא היה אוכל אפילו מהלך כעושה מעשה דמי דעושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר. **וי"ל** דדייק מדלא נקט במתניתין משום השבת אבידה אמרו הפועלים אוכלים כשמביאים כלים מאומן לאומן דהוו עושין מעשה, ומינה הוה ידעינן דאפילו בעושה מעשה אין אוכלים אלא מפני השבת אבידה אלא ודאי מדנקט בהליכתן מאומן לאומן שאין עושין מעשה משמע דאי הוו עבדי מעשה הוו אכלי מדאורייתא). אלמא עושה בגפן זה אוכל בגפן אחר! לא, לעולם אימא לך עושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר, **[דף צב ע"א]** ומהלך כעושה מעשה דמי (ואפילו הכי, אי לאו משום השבת אבידה לא אכיל). **פסק השי"ע א.** היה עושה בתאנים, לא יאכל בענבים אפילו שכרו לעשות

בשניהם, אבל יכול הוא למנוע עצמו מלאכול עד שמגיע למקום היפות, ואוכל... חו"מ (שלז,ט).
ב. אין רשאי לאכול אלא בשעת עשיית מלאכה, ולא שישב ויאמר מנעתי עצמי עד עתה ולא בטלתי לאכול ועל כן אשב עתה ואוכל. ומפני תקנת בעל הבית שלא יתבטל ממלאכתו, אמרו חכמים שאחר שגמר מלאכת שורה זו והולך להתחיל שורה אחרת יכול לאכול אף על פי שאינו בשעת מלאכה, שטוב הוא לבעל הבית כדי שלא יתבטל חו"מ (שלז,יא).
ג. היה עושה בגפן זה לא יאכל בגפן אחר, ואי אכל לא מפקינן מיניה (**ביאר באר הגולה** בעיא דלא איפשטא שם, וכתב הב"י ופשוט הוא שכן דין כל ספיקא דממונא) ולא מנכינן מאגריה. ומיהו גפן שמודלת על גב חברתה, ועושה באחד מהם, יכול לאכול מהשנייה חו"מ (שלז,י).

'ובחמור כשהיא פורקת' כשהיא פורקת מהיכן אכלה (כל משאה פורקין בבת אחת והולכין)? אימא עד שתהא פורקת (בהליכתה אוכלת ממשאוי שעל גבה **כתבו התוס'** (לכלו' זה פשוט שהבהמה אוכלת מפירות תלושים, ולכן יש לבאר שהחידוש הוא...) דסד"א שאינה אוכלת אלא כשהיא רואה הגפן בפניה אבל כשאינה רואה שהגפן עליה או בעגלה אסורה לאכול, ואע"ג דטעמא דחסימה לאו משום דחזיא ומצטערת, אלא משום התועלת שבאכילה, וטעם זה שייך גם בפירות שעל גבה, אעפ"כ היה אפשר לומר שהתירה התורה לאכול רק ממה שנמצא לפניה, לכן חידשה המשנה שיכולה לרכול גם ממה שעל גבה. **עוד כתבו** דין זה אינו מתייחס על הנאמר קודם לכן, שיש מקרים שמותר לאכול מפני השבת אבידה, אלא הוא עניין בפני"ע בגדרי 'לא תחסום'). **תנינא להא, דתנו רבנן** חמור וגמל אוכלים ממשאוי שעל גביהן, ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם (**הסביר ר' יהונתן מלוניל** לפי שתאכל יותר מדאי ואין מוטל חובה על השוכר אותה להשביעה, אלא שלא לחסום אותה). **פסק השו"ע** הבהמה אוכלת כל זמן שהיא עושה בגדולי קרקע, בין במחובר בין בתלוש, ואוכלת ממשוי שעל גבה עד שתהיה פורקת, ובלבד שלא יטול בידו ויאכילנה (**ביאר הסמ"ע** דדוקא לא תחסום כתיב, לא תעשה מעשה למנוע אותה מאכילה, ולא שיאכילנה בידים) חו"מ (שלח,א).

משנה אוכל פועל קישות אפילו (שוה) דינר כותבת ואפילו בדינר. רבי אלעזר חסמא אומר לא יאכל פועל יתר על שכרו (לקמן יליף מכנפשך בשכירותו, שמוסר נפשו עליו לעלות באילן או במקום סכנה) וחכמים מתירין, אבל מלמדין את האדם שלא יהא רעבתן ויהא סותם את הפתח בפניו (שימנעו לשוכרו למלאכתו).

(**גמרא**) חכמים היינו ת"ק? **איכא בינייהו** אבל מלמדין (אומרין לו דרך עצה הוגנת) לת"ק לית ליה מלמדין, לרבנן אית להו מלמדין. **איבעית אימא** איכא בינייהו דרב אסי. דאמר רב אסי אפילו לא שכרו אלא לבצור אשכול אחד אוכלו (לאותו אשכול, ת"ק אית ליה דרב אסי והכי קאמר פועל אוכל קישות שהיא לבדה ואין עוד, ואפילו היא שוה דינר, ואתא רבי אלעזר למימר בין שהיא לבדה בין ששכרו לה ולחברותיה, אם שוה יותר על שכרו לא יאכלנה, ואתו רבנן בתראי למימר יותר על שכרו מותר הוא לאכול אם שכיר יום הוא, אבל שכרו להקישות לבדה לית להו דרב אסי).

ואמר רב אסי (שכרו לכל היום...) אפילו לא בצר אלא אשכול אחד אוכלו (מותר לאכול לאשכול ראשון שבצר). וצריכא, דאי אשמעינן הך קמייתא (לא שכרו אלא לבצור אשכול אחד) משום דלא איכא למיתב לכליו של בעל הבית (דנימא ליה הב ברישא והדר אכיל, דאי יהיב תו לא אכיל, והתורה התירה לאכול) אבל היכא דאיכא למיתב לכליו של בעל הבית אימא ליתב ברישא, והדר ליכול. ואי אשמעינן בהא דאפשר לקיומי לבסוף, אבל הכא דלא אפשר לקיומי לבסוף (אימא לא זיכתה לו תורה אלא אם כן נתן) אימא לא, צריכא.

איבעית אימא איכא בינייהו דרב, דאמר רב מצאתי מגילת סתרים (מגילה טמונה, לפי שאסור לכתוב הלכות, וכשהיה שומע דבר חידוש וירא לשוכחו היה כותבו, ומסתיר מן העין) בי רבי חייא, וכתוב בה איסי בן יהודה אומר כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ בביאת כל אדם

(ואפילו אינו שכירו) הכתוב מדבר (תנא קמא לית ליה דאיסי דהא אוכל פועל קתני, ורבנן בתראי אית להו דאיסי, והכי קאמר וחכמים מתירין לאכול יותר על שכרו, דהא לאו שכיר נמי אכיל). ואמר רב לא שבק איסי חיי לכל בריה. אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא דלמא בעושין בסעודתם, דעבדו ואכלו, אמר לי אפילו הכי, ניחא ליה לאיניש לאוגר אגורי וניקטפיה לפרדיסיה, ולא ניתו כולי עלמא ואכלו ליה. **פסק הש"ע** יכול הפועל לאכול יותר משכרו (**ביאר באר הגולה** כת"ק וכחכמים שם) כגון ששכרו אינו אלא דינר יכול לאכול קישות או כותבת שוה סלע, ומכל מקום מלמדין אותו שלא לעשות כן, כדי שלא ימנעו מלהשכירו. [**הגה** וי"א דוקא ששכרו לעשות כל היום, אבל אם לא שכרו רק ללקוט קישות אחד, לא יאכלנו (**ביאר באר הגולה** אוקימתא דגמרא שם דרב אסי איכא בינייהו ופסק כחכמים דלית להו הא דרב אסי). ואפילו שכרו כל היום, לא יאכל קישות הראשון שליקט, אלא יתן תחלה לכליו של בעל הבית ואחר כך יאכל הוא (**ביאר באר הגולה** דלא כרב אסי, **ולי צ"ע** שכתבו בלשון 'יש אומרים' דהא כולהו ס"ל הכי)]. חו"מ (שלז,ז).

איבעיא להו פועל, משלו הוא אוכל (תוספת שכר הוא שהוסיפה לו תורה) או משל שמים הוא אוכל (במתנת גמילות חסדים, כשאר מתנות עניים) למאי נפקא מינה, דאמר תנו (אכילתי) לאשתי ובני. אי אמרת משלו הוא אוכל יהבינן להו (כי היכי דבידו ליתן שכרו לכל מי שירצה **ביארו התוס'** דמשעה ששכרו הוי כאילו התנה עמו, ואי משל שמים הוא אוכל לא יהבינן להו שלא זיכה לו הכתוב אלא מה שהוא לועס ואוכל ואין לו כח ליתן) אלא אי אמרת משל שמים הוא אוכל, לדידיה זכי ליה רחמנא (בצדקה, וכל זמן דלא מטא לידיה לא זכי ליה דליתבה לאשתו ובניו) לאשתו ובניו לא זכי להו רחמנא, מאי?

תא שמע אוכל פועל קישות ואפילו (שוה) דינר כותבת ואפילו בדינר. אי אמרת משלו הוא אוכל אוגיר בדנקא אכיל בזוזא (בתמיה, וכי תוספת מרובה על העיקר) ואלא מאי משל שמים הוא אוכל, סוף סוף אוגיר בדנקא אכיל בזוזא, אלא מאי אית לך למימר רחמנא זכי ליה, הכא נמי רחמנא זכי ליה.

תא שמע, רבי אלעזר חסמא אומר לא יאכל פועל יותר על שכרו, וחכמים מתירין. מאי לאו בהא קמיפלגי דמר (ר"ל) סבר משלו הוא אוכל, ומר (חכמים) סבר משל שמים הוא אוכל (וזכי ליה רחמנא) לא, דכולי עלמא משלו הוא אוכל, והכא בכנפשך (וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ, בדבר שאתה מוסר נפשך עליו, לעלות בכבש ולעלות באילן דמוסר נפשו למיתה, דהיינו שכיר) קמיפלגי מר סבר (ר"ל) כנפשך בדבר שמוסר נפשו עליו (שפועל לוקל עד שיעור 'כנפשך' ולא יותר) ומר (חכמים) סבר 'כנפשך' מה נפשך (בעל הבית עלמו) אם חסמת (לא הוא מונע עלמו מלאכול במלאכתו) פטור (אין בזה איסור לאו של 'לא תחסום') אף פועל אם חסמת פטור (מן הלאו לא תחסום).

תא שמע נזיר (שאסור בענבים) שאמר תנו לאשתי ובני אין שומעין לו, ואי אמרת משלו הוא אוכל אמאי אין שומעין לו [**כתבו התוס', וא"ת** דמאי פריך, הא כיון דהוא אינו יכול לאכול הוה ליה כחולה שאינו יכול ליתן להם (תוס' לומריס זלת מסבלא). **וי"ל** דלא דמי לחולה, דחולה אינו תאב לפירות שלפניו ולהכי לא זכי ליה רחמנא, אבל נזיר דתאב זכי ליה כשאר פועל. **וא"ת** אלא מאי משל שמים הוא אוכל א"כ אמאי נקט נזיר, הרי גם באדם רגיל הדין שאינו יכול לזכות לאשתו ובניו **וי"ל** דאורחא דמילתא נקט שהנזיר רגיל לומר כן לפי שאינו אוכל]? התם משום לך לך, אמרין נזירא, סחור סחור, לכרמא לא תקרב (כלומר קנסא הוא דקנסוהו שימנע עצמו מלהשכיר לענבים).

תא שמע פועל שאמר תנו לאשתי ובני אין שומעין לו. ואי אמרת משלו הוא אוכל אמאי אין שומעין לו? מאי פועל, נזיר (שאסור בענבים). והתניא נזיר והתניא פועל? מידי גבי הדדי תניין.

תא שמע מנין לפועל שאמר תנו לאשתי ובני שאין שומעין לו שנאמר וְאֶל כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן. וכי תימא הכי נמי נזיר, אי הכי משום אל כליך לא

תתן, משום לך לך אמרין נזירא הוא? אין, הכי נמי, ואיידי דקתני לה בלשון פועל קא נסיב לה (גמרא) קרא דפועל (ולעולם רבנן היא, וקרא אסמכתא בעלמא).

תא שמע השוכר את הפועל לקצות (לייבשן בשדה לעשות קציעות) בתאנים [דף צב ע"ב] הרי זה אוכל ופטור מן המעשר (דכיון דעומדות לקצות לא נגמרה מלאכתן **הקשו התוס'** **תימה** דאם היה רוצה לאכול כך בלא קציצה היתה נגמרה מלאכתו ולא היה בכלל דייש ובשביל שחושב הוי בכלל דייש **וי"ל** דהכא מיירי במקום שמנהג הוא לקצות תאנים דהשתא בלא מחשבה אלא בסתמא הוי דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר. **ועוד** דין הוא שיאכל פועל ע"י מחשבתו כיון דעל ידי מחשבה זאת חשיב לא נגמרה מלאכתו לענין שאוכל ופטור) על מנת שאוכל אני ובני (שאינו נשכר לבעל הבית) או (על מנת) שיאכל בני בשכרי (שקצצת לי **כתבו התוס'** פי' רש"י שיאכל בנו עם האב במקום שכר פעולת האב. **וקשה** דמאי פריך בנו אמאי חייב, הא ודאי מקח גמור הוא ומאי קאמר נמי דמיחזי כמקח. **אלא נראה** בשכרו היינו תחתיו ואיצטריך להתנות שיאכל הבן כמו שירצה אפילו יאכל יותר מן האב, והא דפריך ואי אמרת משלו הוא אוכל אמאי חייב, היינו אמאי חייב בכל מה שיאכל, דהא לא הוה לו לחייבו אלא במה שאוכל יותר מן האב) הוא אוכל ופטור (שהתורה זיכתה לו כלקט שכחה ופאה שפטורין מן המעשר) ובנו אוכל וחייב (במעשר דהוה ליה כלוקח מקח שלא נגמרה מלאכתו). ואי אמרת משלו הוא אוכל (ושכרו הוא, ואפילו הכי פטריה רחמנא מכנפשך, דדרשינן ליה מה נפשך אוכל ופטור אף פועל אוכל ופטור) בנו אמאי חייב (הא בשכר אביו הוא אוכל, כאביו)? אמר רבינא משום דמיחזי כמקח (הואיל ואתני, אבל אכילה דידיה, דאינו בתנאי, אע"ג דבשכר הוא לא דמיא למקח).

תא שמע השוכר את הפועל לעשות בנטע רבעי שלו הרי אלו לא יאכלו (דבעי חומה, דגמר קודש קודש ממעשר, ובתחילה על מנת כן נשכרו לו) ואם לא הודיעם (מתחילה, לעשות עמו בנטע רבעי) פודה ומאכילן. ואי אמרת משל שמים הוא אוכל אמאי פודה ומאכילן, איסורא לא זכי להו רחמנא (**כתבו התוס'** אבל אי משלו הוא אוכל אתי שפיר שהרי הוא כאילו התנה עמו מעיקרא כדפרישית לעיל ומשני משום דמיחזי כמקח טעות. **ור"ח פי'** אמאי פודה ומאכילן יאכלו בלא פדייה כיון דמשל שמים אוכל ומשני איסורא לא זכי ליה רחמנא. ולגירסא זו קשה דאכתי הוה ליה למיפרך אמאי אוכלין כלל דהכי פריך בסמוך גבי נתפרסו עגוליו והוה ליה לשנויי משום דמיחזי כמקח טעות כדמשני בסמוך)? התם משום דמיחזי כמקח טעות (ואילמלי הודיען לא היו נשכרים לו).

אימא סיפא נתפרסו עגוליו (קציעות שדרסן בעיגולין, ונגמרה מלאכתן למעשר, ונפלו ונתפרסו וצריך לחזור ולדרסן) נתפתחו חביותיו, הרי אלו לא יאכלו [דאין פועל אוכל בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר, כדתניא ב"מ (פט.) יצא הבודל בתמרים...] ואם לא הודיען מעשר ומאכילן. ואי אמרת משל שמים הוא אוכל, אמאי מעשר ומאכילן, איסורא לא זכי להו רחמנא, וכי תימא הכא נמי משום דמיחזי כמקח טעות, בשלמא נתפרסו עגוליו מיחזי כמקח טעות (שכשאומר להן תחילה השתכרו לי לדרום בעיגולין סבורים היו שזו תחלת דריסתן, ועדיין לא נגמרה מלאכתן) אלא נתפתחו חביותיו מאי מקח טעות איכא, מידע ידע דאיטביל להו למעשר (דמשירד לבור הוי יין למעשר)? אמר רב ששת שנתפתחו חביותיו לבור (שנשפכו לבור, וסבורין היו שלא הוציאוהו משם משירד מן הגת לתוכו). והתניא יין משירד לבור (הוי גמרו למעשר, והרי ירד)? כרבי עקיבא דאמר משיקפה (משיקפאו החרצנים על פי הבור, כשמתחיל להיות תוסס ונוטלין הזגין ומשליכן) דאמרו ליה לא הוה ידעינן (דמקפי). ונימא להו איבעי לכו אסוקי אדעתייכו דלמא מקפה (משאמרתי לכם שאני שוכר אתכם למשכו מן הבור, וכיון דלא אסוק אדעתייכו סבור וקבול) באתרא דהוא גברא דנגיד (המושכו מן הבור) איהו מקפה. והשתא דתני רב זביד בדבי רבי הושעיא יין משירד לבור ויקפה, ורבי עקיבא אומר משישלה בחביות (משנתן בחביות, והוא תוסס ורתיחתו עולה, ומקצת שמרין קופאין למעלה, וקודם שיגופו אותן חביות שולין אותן רתיחות,

ומשליכן) אפילו תימא שלא נתפתחו חביותיו לבור, דאמרו ליה לא הוה ידעינן דמשלי (כבר נישולו רתיחותיו ממנו לחוץ). ונימא להו איבעי לכו אסוקי אדעתייכו דלמא משלי? באתרא דההוא דשריק (הסותמו במגופות) ההוא משלי.

תא שמע קוצץ [ליטול מעות, ולא יאכל (כ"ל קולץ במקום לאכול, שיקבל תשלום)] אדם על ידי (בשביל) עצמו על ידי (בשביל) בנו ובתו הגדולים, על ידי (בשביל) עבדו ושפחתו הגדולים, ועל ידי (בשביל) אשתו מפני שיש בהן דעת (וידעי וקא מחלי). אבל אינו קוצץ לא על ידי בנו ובתו הקטנים, ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים, ולא על ידי בהמתו מפני שאין בהן דעת. קא סלקא דעתך (שמשנתנו האומרת מתנה לאם על אכילת בניו ובנותיו ועבדיו, מלובר בה) במעלה להן מזונות (ושכר פעולתן שלו) אי אמרת בשלמא משל שמים הוא אוכל משום הכי אינו קוצץ (על ידי עבדיו הקטנים, דאין לפועל קטן זכות אלא כשנותן לתוך פיו) אלא אי אמרת משלו הוא אוכל (דתוספת שכר הוא) קטנים נמי נקוץ להו (כי היכי דאגרייהו דידיה אכילתן נמי דידיה)? הכא במאי עסקינן בשאין מעלה להן מזונות [ואף שכרן אינו שלו, וקא סלקא דעתך אין הרב יכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך, ופלוגתא היא בגיטין (יב.) ובהמתו משום לאו דחסימה, שאפילו הוא עצמו דש בה דישה שלו אינו רשאי לחסמה]. אי הכי, גדולים נמי (**הפבירו התוס'** אא"ב במעלה להן מזונות ומשל שמים הוא אוכל אתי שפיר דקוצץ בגדולים דכיון דזן אותם מחלי בלב שלם, אלא אי אמרת בשאין מעלה להן מזונות אמאי קוצץ לגדולים דאין מתרצין בלב שלם כיון שאינו זן אותם, אלא מיראה הן עושין ואנוסים הן ומשני גדולים אפילו כשאין זן מחלי בלב שלם)? גדולים ידעי וקא מחלי.

והא תנא רבי הושעיא קוצץ אדם על ידי עצמו ועל ידי אשתו אבל לא על ידי בהמתו (משום חסימה) ועל ידי בנו ובתו הגדולים אבל לא על ידי בנו ובתו הקטנים, וקוצץ על ידי עבדו ושפחתו הכנענים בין גדולים ובין קטנים (קשיא עבדים קטנים אעבדים קטנים דמתניתין). מאי לאו, אידי ואידי (מתניתין ובריתא) במעלה להן מזונות (**כתבו התוס'** אע"ג דשפיר אוקי כבר מתני' באין מעלה להן מזונות, השתא דאייתי ברייתא דצריכים לאוקמה במעלה להן מזונות סבירא ליה לאוקמא מתני' דומיא דבריתא) ובהא קא מיפלגי דמר סבר (תנא דמתניתין) משלו הוא אוכל (וכיון שהאכילה היא זכות של הפועל, יכול בעליו להתנות ולמחול על זכות זו, כיון שזכויות עבדו הקטן שייכים לו) ומר סבר משל שמים הוא אוכל (הלכך לית להו למרייהו זכייה באכילתן, דאפילו שלהן אינה עד שיתננה לפיהן)?

לא, דכולי עלמא משלו הוא אוכל, ולא קשיא כאן בשאין מעלה להן מזונות, ובריתא במעלה להן מזונות. במאי אוקימתא במעלה להן מזונות אי הכי קטנים נמי נקוץ להו (**כתבו התוס'** שהגמ' יכלה להקשות קושיא זו גם קודם לכן שהעמידו את המשנה ואת הבריתא במי שמעלה מזונות, שהרי בין בהוה אמינא ובין למסקנה העמידו את הבריתא במי שמעלה מזונות)? צערייהו דבנו ובתו הקטנים לא זכי ליה רחמנא (לא זיכו לאב למחול על זכות אכילתם, כיון שלעבר הוא להם. **כתבו התוס'** לאו דוקא נקט רחמנא, דמדרבנן הוה מציאת קטן ושכרו לאביו. אלא כלומר לא זכו ליה רבנן. **וריב"ן גרים** לא זכו ליה רבנן **אי נמי** נקט רחמנא משום בתו דמן התורה מעשה ידיה שלו, וצערה לא זכי ליה רחמנא).

במאי אוקימתא למתניתין (שאין אם קולץ עבור עבדו קטן) בשאין מעלה להן מזונות (ולעולם משלו הוא אוכל, ומשום דאינו מעלה קאמר לא יקוץ) [**דף צג ע"א**] הניחא למאן דאמר אין הרב יכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך, שפיר. אלא, למאן דאמר יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך, מאי איכא למימר?

אלא אידי ואידי בשאין מעלה להן מזונות (דכולי עלמא משלו הוא אוכל) ובהא פליגי דמר סבר יכול, ומר סבר אין יכול. ורבי יוחנן, דאמר יכול הרב, שביק מתניתין ועביד כברייתא?

אלא, דכולי עלמא משל שמים הוא אוכל (ואפילו מעלה מזונות) ולא מצי קציץ (אקטנים). ומאי קוצץ דאמר רבי הושעיא מזונות (שיתן להם מזונות מעיקרא הרבה, שלא יוכלו לאכול מן הענבים). דכוותיה גבי

בהמתו (מלוע לממה הכרייתא שלי לפשר לקטן) תבן נקוץ לה [דהתניא לעיל רשאי בעל הבית להתיר פקיע עמיר... **כתבו התוס'** ה"ה דהוה מצי למיפרך מבנו ובתו הקטנים שיכול לקוץ עם בעה"ב שיתן להם מזונות לפני המלאכה **אי נמי יש לומר** שלא יכל להקשות מקטנים, כיון דקטנים לאו בני מחילה נינהו לאו כל כמיניה לצערם כלל (שלא יאכלו בשעת מלאכה, לף שנותן להם מזונות לפני המלאכה)]?

אלא, בהא קמיפלגי דמר סבר (תנא דברייתא) משלו הוא אוכל (ולרבי יוחנן בין כשמעלה מזונות ובין שאין מעלה מזונות, ובר פלוגותיה מוקי לה במעלה) ומר סבר (תנא דידן) משל שמים הוא אוכל [ואפילו מעלה מזונות נמי לא מצי קייץ **כתבו התוס'** ולר' יוחנן (שהאדון יכול לומר לעבד, עשה עימי ואיני זנך) אידי ואידי באין מעלה להן מזונות]. **פסק הש"ע** פועל שאמר לבעל הבית תן לאשתי ובני מה שהיה לי לאכול, או שאמר הריני נוטל מעט מזה שנטלתי, לאכול לאשתי ובני, אין שומעין לו (**ביאר באר הגולה** בעיא, ונפשטא דפלוגתא דתנאי היא, וקי"ל כתנא דידן שמשל שמים אוכל). **אפילו נזיר** (**ביאר באר הגולה** פירוש, דלא תימא כיון דידע הבעה"ב שהוא נזיר ולא יאכל הוה ליה כאילו התנה עמו שיתן ממה שיש לו לאכול לאשתו ולבניו, קמ"ל) שהיה עושה בענבים ואמר תנו לאשתי ובני, אין שומעין לו הו"מ (שלז,טז).

משנה קוצץ אדם (שלא לאכול מן הפירות תמורת למיס) על ידי (בשביל) עצמו, על ידי בנו ובתו הגדולים, על ידי עבדו ושפחתו הגדולים, על ידי אשתו מפני שיש בהן דעת. אבל אינו קוצץ על ידי בנו ובתו הקטנים, ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים, ולא על ידי בהמתו מפני שאין בהן דעת. השוכר את הפועלים לעשות בנטע רבעי שלו הרי אלו לא יאכלו, אם לא הודיען פודה ומאכילן. נתפרסו עגוליו, נתפתחו חביותיו הרי אלו לא יאכלו, אם לא הודיען מעשר ומאכילן. שומרי פירות אוכלין מהלכות מדינה (כבר נהגו כן) אבל לא מן התורה.

(**גמרא**) 'שומרי פירות (אוכלים מהלכות מדינה)' **אמר רב** לא שנו (דאין שומרין אוכלין מן התורה) אלא שומרי גנות ופרדסין (דהוה ליה מחובר

בשעה שאין גמר מלאכה, הלכך מן התורה לא אכיל, ואכיל מהלכות מדינה, וכל שכן עושה במחובר, כגון מנכש דאכיל ממנהג המדינה **כ"כ התוס'**) אבל שומרי גיתות וערימות (עד שלא נגמרה מלאכתן למעשר) אוכלין מן התורה (כדין עושה בתלוש). קסבר משמר כעושה מעשה דמי. **ושמואל אמר** לא שנו (דאכלי מיהת מהלכות מדינה) אלא שומרי גיתות וערימות (שומרי תלוש), אבל שומרי גנות ופרדסים (שומרי מחובר) אינן אוכלים לא מן התורה ולא מהלכות מדינה, קא סבר משמר לאו כעושה מעשה דמי (הלכך לא אכיל מדאורייתא).

מתיב רב אחא בר רב הונא המשמר את הפרה (משחיטתה ועד כינום אפרה) מטמא בגדים [דתנן (פרה ד,ד) כל העוסקין בפרה מתחילה ועד סוף מטמאין בגדים]. ואי אמרת משמר לאו כעושה מעשה דמי אמאי מטמא בגדים? אמר רבה בר עולא גזירה שמא יזיז בה אבר (ורבנן הוא דגזרו על הטומאה, ולאו מדאורייתא).

מתיב רב כהנא המשמר ארבע וחמש מקשאות (שגדילין בהן קישואין, של חמשה אנשים) הרי זה לא ימלא כרסו מאחד מהן, אלא מכל אחד ואחד אוכל לפי חשבון. ואי אמרת משמר לאו כעושה מעשה דמי אמאי אוכל (הא אמרת שומרי מחובר אפילו מהלכות מדינה לא אכלי, אלא על כרחך כעושה מעשה דמי, ואכלי מיהו מהלכות מדינה כי מתניתין, מכלל דשומרי תלוש אפילו מדאורייתא נמי אכלי)? אמר רב שימי בר אשי בעקורין שנו (עקורין משרשיהן עם קישואין שבהם, להכי קרי ליה מקשאות ולא קרי ליה קישואין, ומשום דשומרי תלוש הם אכלי מהלכות מדינה, כי מתניתין). עקורין, והלא נגמרה מלאכתן למעשר? שלא ניטל פיקם שלהם [ואמר מר לעיל (פח:) דקישואין משיפקסו].

אמר רב אשי כוותיה דשמואל מסתברא (דעושה במחובר בשעה שאינה גמר מלאכה

אפילו מהלכות מדינה לא אכיל, וכל שכן שומרי מחובר דהוי שעה שאינה גמר מלאכה, ולאו עושה מעשה הוא, ומתניתין בשומר תלוש) דתנן ואלו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש... מכלל דאיכא דלא קא אכיל מן התורה אלא מהלכות מדינה (מדלא תנא אלו אוכלין סתמא, ומאי נינהו או עושה במחובר בשעה שאינה גמר מלאכה, או עושה בתלוש בשעה שנגמרה מלאכתו או דבר שאין גדולו מן הארץ). אימא סיפא ואלו שאינן אוכלין, מאי אינן אוכלין, אילימא שאין אוכלין מן התורה אלא מהלכות מדינה היינו רישא, אלא לאו שאין אוכלין (כלל) לא מן התורה ולא מהלכות מדינה (מהשתא על כרחך מן התורה דתני ברישא דאשמעינן דאיכא אחרינא דאכיל ולא מן התורה במשמר תלוש עד שלא נגמרה מלאכתו למעשר קאמר, דכיון דאינו עושה מעשה לא אכיל מן התורה, ואכיל מהלכות מדינה, דאילו במשמר במחובר ליכא לאוקמא, דהא אפילו עושה מעשה ממש קתני סיפא דלא אכיל כלל בשעה שאינה גמר מלאכה, וכל שכן משמר) ומאי ניהו עושה במחובר לקרקע בשעה שאין גמר מלאכה, וכל שכן שומרי גנות ופרדסות. **פסק השי"ע א.** פועל שהיה עושה הוא ואשתו ובניו ועבדיו, והתנה עם בעל הבית שלא יאכל ממה שהם עושים, אם הם גדולים (**הגה** ומדעתן) לא יאכלו, אבל אם הם קטנים, יאכלו חו"מ (שלז,יז). **ב.** נפתחו חביותיו ונתפרסו עיגוליו ושכרו לעשות בהם, לא יאכל מהם, שכבר נתחייבו במעשר. בד"א, בשיודע הפועל שנפתחו, אבל אם לא ידע, וסבור שעדיין לא נתחייבו במעשר, חייב לעשר ולהאכילו חו"מ (שלז,ה). **ג.** השומר במחובר, אפילו בשעת גמר מלאכה, אינו אוכל. אבל השומר בתלוש עד שלא נגמרה מלאכתו, אף על פי שאינו אוכל מן התורה אוכל מהלכות מדינה שנהגו כן חו"מ (שלז,ו). **ד.** היה משמר ארבעה או חמשה ערימות של חמשה בני אדם, לא ימלא כריסו מאחד מהן, אלא אוכל מכולם לפי החשבון חו"מ (שלז,ח). **פסק הרמב"ם** שכר פועלין לעשות בנטע רבעי שלו הרי אלו לא יאכלו, ואם לא הודיעם פודה ומאכילן שכירות (יב,ז).

משנה ארבע שומרים הן שומר חנם והשואל, נושא שכר והשוכר. שומר חנם נשבע על הכל [על כל המאורעות הכתובות בשאר שומרים לחיוב, הוא נשבע שכך עלתה לו, ופטור] והשואל משלם את הכל (גניבה ואבידה ואונסין) ונושא שכר והשוכר נשבעים על השבורה ועל השבויה ועל המתה, ומשלמין את האבידה ואת הגניבה.

(גמרא) מאן תנא ארבעה שומרים? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה רבי מאיר היא. אמר ליה רבא לרב נחמן מי איכא דלית ליה ארבעה שומרין (על כרחך ארבעה מיני שומרין אשכחן)? אמר ליה הכי קאמינא לך מאן תנא שוכר כנושא שכר (דקתני מתניתין בתרוייהו פטורין מאונס ומשלמין גניבה ואבידה) רבי מאיר היא (כדמפרש ואזיל, רבה בר אבוה תנא מתניתין שוכר כיצד משלם רבי מאיר אומר כשומר שכר, רבי יהודה אומר כשומר חנם). והא רבי מאיר איפכא שמעינן ליה, דתניא שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר כשומר חנם, רבי יהודה אומר כשומר שכר? רבה בר אבוה איפכא קתני. אי הכי, ארבעה, שלשה נינהו (**כתבו התוס'** האי אי הכי אין בו אי אמרת בשלמא, דמעיקרא נמי הוה מצי לאקשויי הכי, וכן יש הרבה בגמרא)? אמר רב נחמן בר יצחק ארבעה שומרין ודיניהם שלשה.

ההוא רעיא דהוה קא רעי חיותא (בהמות) אגודא דנהר פפא, שריג (החליקה) חדא מינייהו ונפלת למיא. אתא לקמיה דרבה ופטריה, אמר מאי הוה ליה למיעבד, **[דף צג ע"ב]** הא נטר כדנטרי אינשי (ואין אבידה אלא אונס). אמר ליה אביי אלא מעתה, על למתא בעידנא דעיילי אינשי הכי נמי דפטור? אמר ליה אין. גנא פורתא בעידנא דגנו אינשי הכי נמי דפטור? אמר ליה אין.

איתיביה אלו הם אונסין ששומר שכר פטור עליהן כגון וַתִּפֹּל שְׁבָא וַתִּקָּחֵם וְאֶת הַנְּעָרִים הִכּוּ לְפִי חָרֶב? אמר ליה התם בחזני מתא (שומרי העיר בלילה שכל סמך אנשי העיר עליהם לשמור גופם וממונם, הנהו ודאי בעו נטירותא יתירתא).

איתיביה עד מתי שומר שכר חייב לשמור עד כדי הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלָּיְלָה? אמר ליה התם נמי בחזני מתא. אמר ליה אטו יעקב אבינו חזן מתא הוה? דאמר ליה ללבן נטרי לך נטירותא יתירתא כחזני מתא.

איתיביה רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר, בא זאב וטרף (**כתבו התוס'** בשעת משלחת זאבים ור' יהודה היא דאמר זאב אחד אונס) **ובא ארי ודרס** (ארי דרכו לדרוס הבהמה במקום שמוצאה, ודרך זאב לטורפה חיה ולהוליכה במקום שהוא בטוח, ושם הורגה) **אין אומדים אילו היה שם היה מציל, אלא אומדין אותו אם** (כלומר שהיה שם) **יכול** (היה) **להציל חייב, אם לאו** (כלומר שגם אם היה שם, לא יכול היה להציל) **פטור.** מאי לאו דעל בעידנא דעיילי אינשי (אפילו הכי חייב)? לא, דעל בעידנא דלא עיילי אינשי. אי הכי, אמאי פטור (כי אין יכול להציל) תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב [גבי כל מזיקין קטנים וקלים דהוא יכול להציל, שהרי הניחם ובא לו, וסופו נמי, נהי דמזיק חזק בא עליהן, שאם היה שם לא היה יכול להציל והוה ליה אונס מיהו תחילתו בפשיעה הוה דחייב, דהכי פסקינן הלכתא בב"מ (מב.) **כתבו התוס'** וא"ת לאביי נמי דמוקי לה בעידנא דעיילי אינשי מי ניחא, והא מ"מ אם היה יכול להציל חייב אלמא תחילתו בפשיעה הוא (שאם לא נחשב פשיעה, מדוע חייב כלומר שאם היה שם היה מציל) **וי"ל** דלא חשיב ליה פשיעה אלא גניבה ואבידה **ויש ללמוד מכאן** דתחילתו דבעין גניבה ואבידה וסופו באונס דפטור. ומהא דאמר רב (לו.) אפי' שומר שכר שמסר לשומר חנם פטור לפי שמסר לבן דעת אין ראיה דאפילו סבר רב תחילתו בבעין גניבה ואבידה וסופו באונס חייב אפילו הכי פטור דאין לנו לומר שודאי שומר חנם לא ישמור מגניבה ואבידה רק מפשיעה והוה ליה תחילתו בבעין גניבה ואבידה, אלא סתם בן דעת רגיל לשמור הרבה אפילו מדברים שאינו חייב, ושמא אפילו מסרו לשומר חנם ופטריה מפשיעה פטור דלא חשיב תחילתו בפשיעה בהכי]? דשמע קל אריה ועל (מאימתו, שאנוס הוא). אי הכי, אומדין אותו, מאי הוה ליה למעבד? היה לו לקדם ברועים ובמקלות. אי הכי, מאי איריא שומר שכר, אפילו שומר חנם נמי, דהא מר הוא דאמר שומר חנם שהיה לו לקדם ברועים ובמקלות ולא קידם חייב? שומר חנם (יש לו לקדם) בחנם (ולא לשכור אנשים) שומר שכר בשכר, ועד כמה, עד כדי דמיהן (של בהמות). והיכן מצינו בשומר שכר שחייב באונסין (דקא רמית עליה לשכור אנשים משלו)? דהדר שקיל דמיהן מבעל הבית. אמר ליה רב פפא לאביי אי הכי, מאי אהני ליה מינה? נפקא מינה לכושרא דחיותא (כושר הבהמות, שמכיר בהן כבר, ולמודות בביתו), אי נמי לטרחא יתירתא (שלא יצטרך לחזור אחר הבהמות לקנות).

רב חסדא ורבה בר רב הונא לא סבירא להו הא דרבה (דאמר לעיל דמכי נטר כדנטרי אינשי הוה אידך אונס לפטור) דאמרי להכי יהבי לך אגרא לנטורי לי נטירותא יתירתא (ונהי דלאו פשיעה הוא אונס נמי לא הוי, והוה ליה כאבידה).

בר אדא סבולאה הוי קא מעבר חיותא אגמלא (גשר) דנרש, דחפה חדא לחברתה ושדיתה במיא. אתא לקמיה דרב פפא, חייביה. אמר ליה מאי הוה לי למעבד? אמר ליה אבעי לך לעבורי חדא חדא [**כתבו התוס'** נראה דלא חשיב לה פשיעה מהאי טעמא אלא כעין גניבה ואבידה ומחייב מטעמא דאדעתא דהכי יהבי לך אגרא דתינטר נטירותא יתירתא כרב חסדא ורבה בר רב הונא מדמייתי לה הכא, ואתי שפיר דקאמר בסמוך 'כבר צווחו קמאי' שרצו לפטור מדרבה דאם לא כן אמאי צווחו דמילתא דפשיטא הוא שהן חייבים דאפילו שומר חנם חייב, וסבר רב פפא דהכא כרבא בב"ק (נח.) דאמר משום דאיבעי לך לעבורי חדא חדא לאו פשיעה היא ולא כרב כהנא דאמר התם דהוי פשיעה גבי נפלה לגינה]. אמר ליה ידעת ביה בבר אחתיך (כלומר, בבן עמך ואומתך) דמצי למעבר חדא חדא? אמר ליה כבר צווחו קמאי דקמך, ולא איכא דאשגח בהו.

איבו אפקיד כיתנא בי רוניא. אזל שבו (שם הגנב, לסטים מזויין היה) שמטיה מיניה. לסוף

צג: – צד.

הוכר הגנב. אתא לקמיה דרב נחמן, חייביה (לרוגיא לשלם, הואיל והוכר הגנב ולא יפסיד כלום עליו לטרוח אחר הגנב עד שיוציא מידו). לימא פליגא דרב הונא בר אבין, דשלח רב הונא בר אבין נגנבה באונס ואחר כך הוכר הגנב, אם שומר חנם הוא רצה נשבע, רצה עושה עמו דין (פרעון והיינו פליגי דהא רוניא שומר חנם הוה, וחייביה רב נחמן לשלומי) אם שומר שכר הוא עושה עמו דין ואינו נשבע? אמר רבא התם גברי דפרמוסקא [אנשי השלטון היו שם **כתבו התוס'** אפילו גרים רבא אתי שפיר אע"ג דרבא מוקי בב"ק (קח:) מילתא דרב הונא בר אבין שקדם ונשבע אבל היכא דלא נשבע אפילו שומר חנם עושה עמו דין ואינו נשבע הכא לדברי השואל משיב וליה לא סבירא ליה) הוו קיימי, דאי רמא קלא הוו אתו ומצלין ליה (**כתבו התוס'** והשתא אפילו לא הוכר הגנב הוה חייב כיון דפשע ולא נקט גמרא הוכר הגנב אלא משום התלמידים שהיו סבורים דמשום דהוכר הגנב חייביה]. **פסק השו"ע א.** שומר חנם שהניח הבהמה ונכנס לעיר, ובא ארי ודרסה, זאב וטרפה, אם נכנס בשעה שדרך בני אדם ליכנס, פטור, אפילו אם היה יכול להציל אם היה שם [**ביאר באר הגולה** ודין הברייתא שחייב אפי' על בעידנא דעיילי אינשי, הוא בשומר שכר, וכ"פ הרי"ף והרמב"ם. אבל שומר חינם פטור כשעל בעידנא דעיילי אינשי] ואם נכנס בשעה שאין דרך בני אדם ליכנס, רואים אילו היה יכול להציל אם היה שם, חייב, ואם לאו, פטור. חו"מ (רצא,יב). **ב.** רועה שהיה לו להציל הטריפה או השבוייה ברועים אחרים ובמקלות, ולא קרא רועים אחרים ולא הביא מקלות להציל, הרי זה חייב. אחד ש"ח ואחד ש"ש, אלא שש"ח קורא רועים ומביא מקלות בחנם, ואם לא מצא, פטור, אבל שומר שכר חייב לשכור הרועים והמקלות עד כדי דמי הבהמה, כדי להציל, וחוזר ולוקח שכרן מבעל הבית, ואם לא עשה כן, והיה לו לשכור ולא שכר, הרי זה פושע, וחייב חו"מ (שג,ח). **ג.** רועה שומר שכר שהעביר הבהמה על הגשר, ודחפה אחת מהן לחבירתה ונפלה לשבולת נהר (פירוש מקום שמים נגרים בכח) הרי זה חייב, שהיה לו להעבירם אחת אחת, שאין השומר נוטל שכר אלא לשמור שמירה מעולה, והואיל ופשע בשמירתן בתחלה והעביר כאחד, אע"פ שנאנס בסוף בעת הנפילה, הרי הוא חייב חו"מ (שג,יא).

משנה זאב אחד אינו אונס, שני זאבים אונס. רבי יהודה אומר בשעת משלחת זאבים (שחיה רעה משולחת בגזירת המלך קופצת היא על אדם אחד) אף זאב אחד אונס. שני כלבים אינו אונס ידוע הבבלי אומר משום רבי מאיר מרוח אחת אינו אונס, משתי רוחות אונס. הלסטם (חד לסטם קאמר) הרי זה אונס. הארי הדוב והנמר והברדלס (לעז"י לס"י נמיה) והנחש הרי אלו אונס. אימתי בזמן שבאו מאליהן, אבל הוליכן למקום גדודי חיה ולסטים אינו אונס. מתה כדרכה הרי זה אונס, סגפה (עינה ברעב, או העמידה בקיץ בחמה ובחורף בצינה) ומתה אינו אונס (**הקשו התוס'** תימה דפשיטא דפשיעה גמורה הוא **וי"ל** דקמ"ל דאפילו יש לתלות ולומר שמתה גם בשביל דבר אחר אפילו הכי חייב דלא היה לו לסגפה). עלתה לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס. העלה לראשי צוקין [אוקימנא בב"מ (לו:) תקפתו ועלתה לצוקין הרים חדין וגבוהין] ונפלה ומתה אינו אונס.

(**גמרא**) והתניא זאב אחד אונס? אמר רב נחמן בר יצחק ההיא בשעת משלחת זאבים, ורבי יהודה היא.

הלסטים הרי זה אונס אמאי, לוקי גברא להדי גברא? אמר רב בלסטים מזויין.

איבעיא להו לסטים מזויין ורועה מזויין מהו, מי אמרינן אוקי גברא להדי גברא, או דלמא האי (הלסטים) מסר נפשיה (על מנת כן בא או ליהרג או להרוג ויקח ממון) והאי (הרועה) לא מסר נפשיה (אין לו למסור נפשו על כך)? מסתברא דהאי מסר נפשיה והאי לא מסר נפשיה.

אמר ליה אביי לרבא אשכחיה רועה (לגנב קודם שנטל הימנו כלום, וגיזמו וחירפו) ואמר ליה גנבא סריא, בדוכתא פלניא יתיבינן [**דף צד ע"א**] כך וכך גברי איכא בהדן (ואם תבוא

לגזול תמות) כך וכך כלבי איכא בהדן, כך וכך זוקתא (קלעים המקלעים באבן) פסיקא לן (פסוקות וקבועות עלינו להיות עמנו בכל יום), ואזל ושקל מיניה, מאי? אמר ליה הרי הוליכן למקום גדודי חיה ולסטים (שהזכיר לו המקום שהבהמות שם, והשיאו לבא על ידי שגידפו). **פסק השי"ע א.** רועה שבאו זאבים וטרפו ממנו, אם היה זאב אחד, אינו אונס אפילו בשעת משלחת זאבים (**ביאר באר הגולה** כת"ק ודלא כר"י). ואם היו שני זאבים, הרי זה אונס. שני כלבים, אינם אונס אפילו באו משתי רוחות (**ביאר באר הגולה** כת"ק דלא כר' מאיר). היו יותר על שנים, ה"ז אונס חו"מ (שג,ד). **ב.** שומר שכר פטור מאונסים. איזהו אונס, בא עליו לסטים מזויין, אפילו אם גם הרועה מזויין, לפי שהליסטים מוסר נפשו יותר... חו"מ (שג,ג). **ג.** הארי והדוב והנמר והברדלס (פי' רש"י פוטויי"ש בלע"ז ובערוך פי' מין בעל חי שבז' שנים הוא זכר ונקרא צבוע ואח"כ יתהפך לנקבה נקרא נפרזא ואז היא יותר רעה מקודם מבואר בפ"ק דב"ק דף ט"ז ע"א) והנחש, הרי אלו אונסים בזמן שבאו מאליהם, אבל אם הוליכן למקום גדודי חיה ולסטים, אין אלו אונסים, וחייב לשלם חו"מ (שג,ו). **ד.** מתה כדרכה, פטור. סיגפה ומתה, כגון שהעמידה בחמה או בצנה, אפילו לא מתה מיד, חייב חו"מ (שג,יב). **ה.** תקפתו ועלתה לראשי צוקין ותקפתו ונפלה, הרי זה אונס חו"מ (שג,יג). **ו.** העלה לראשי הצוקין, או שעלתה מאיליה והוא יכול למונעה ולא מנעה, אע"פ שתקפתו ונפלה ומתה או נשברה, חייב, שכל שתחלתה בפשיעה וסופו באונס, חייב חו"מ (שג,יד). **ז.** רועה שמצא גנב והתחיל להתגרות בו ולהראותו שאינו חושש ממנו, ואמר ליה הרי אנו במקום פלוני כך וכך רועים אנחנו כך וכך כלי מלחמה יש לנו, ובא אותו הלסטים ונצחו ולקח מהם, הרי הרועה חייב חו"מ (שג,ז).

משנה מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה, והשואל להיות פטור מלשלם, נושא שכר והשוכר להיות פטורין משבועה ומלשלם. כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, וכל

תנאי שיש מעשה בתחילתו (שהקדים מעשה שעליו לעשות לתנאי שהוא שואל ממנו. כגון, 'הרי מעשה זה שלך אם תעשה דבר פלוני' דלא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן 'אם יעברו ונתתם' היינו תנאי קודם למעשה, 'אם תעשה לי הדבר הזה אשובה ארעה צאנך' היינו תנאי ששואל ממנו קודם למעשה שעליו לעשות) תנאו בטל (והוי מעשה מקוים, ואע"פ שלא קיים בעל התנאי את התנאי) וכל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עמו מתחילתו תנאו קיים.

(גמרא) אמאי, מתנה על מה שכתוב בתורה הוא, וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל? הא מני רבי יהודה היא, דאמר בדבר שבממון (שאר וכסות) תנאו קיים. **דתניא** האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת, ותנאו בטל, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר בדבר שבממון תנאו קיים.

ומי מצית מוקמת לה כרבי יהודה, אימא סיפא כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, אתאן לרבי מאיר? הא לא קשיא לעולם רבי יהודה היא, וסיפא בדבר שאינו של ממון. אימא סיפא כל תנאי שיש בו מעשה בתחילתו תנאו בטל. מאן שמעת ליה דאית ליה הא סברא רבי מאיר, דתניא אבא חלפתא איש כפר חנניא אמר משום רבי מאיר תנאי קודם למעשה הרי זה תנאי, מעשה קודם לתנאי אינו תנאי [**כתבו התוס'** הכא משמע דלא כפי' רש"י דפי' בגיטין (עה.) דאפילו רבנן דרבי מאיר מודו דבעינן תנאי קודם למעשה]? אלא, כולה רבי מאיר היא ושאני הכא דמעיקרא לא שעבד נפשיה (רישא דקתני מתנה שומר חנם להיפטר משבועה רבי מאיר, והאי לאו מתנה על מה שכתוב בתורה הוא אלא שאמר לו אי אפשי להיות שומר שלך אלא בכך, ושומר לא נחית לשמירה עד דמשיך לבהמה, והאי כי משיך כבר פירש על מנת שאין לו עליו שבועה, ולא שיעבד נפשיה לירד בתורת שומרין אלא למקצת, ולמה שירד ירד, אבל המקדש את האשה, מכי אמר לה הרי את

מקודשת לי איתקדשה לה, וכי אמר לה על מנת שאין ליך עלי מתנה על מה שכתוב בתורה, דאין אישות לחצאין, וכי תפים קדושין לגמרי תפים, והוה מתנה על מה שכתוב בתורה).

תנא ומתנה שומר שכר להיות כשואל. במאי, בדברים (בתמיה)? **אמר שמואל** בשקנו מידו **ורבי יוחנן אמר** אפילו תימא בשלא קנו מידו, בהיא הנאה דקא נפיק ליה קלא דאיניש מהימנא הוא גמיר ומשעבד נפשיה.

'וכל שאפשר לו לקיימו בסופו...' אמר רב טבלא אמר רב זו דברי רבי יהודה בן תימא (דקתני דאפשר לקיומי, הא אי אפשר לקיומי תנאו בטל) אבל חכמים אומרים אע"פ שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים. **דתניא** הרי זה גיטך על מנת שתעלי לרקיע, על מנת שתרדי לתהום, על מנת שתבלעי קנה של מאה אמה, על מנת שתעברי את הים הגדול ברגליך נתקיים התנאי הרי זה גט, לא נתקיים התנאי אינו גט. רבי יהודה בן תימא אומר כזה גט, כלל אמר רבי יהודה בן תימא כל שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו אינו אלא כמפליגה (בדברים, שאין בלבו לשום תנאי, אלא להקניטה בעלמא מרחקה ודוחה אותה בדברים), וכשר. אמר רב נחמן אמר רב הלכה כרבי יהודה בן תימא. אמר רב נחמן בר יצחק מתניתין נמי דיקא (דסתמא לן כרבי יהודה בן תימא **כתבו התוס'**, **וא"ת** מאי קמ"ל רב נחמן, הא רב אמר לעיל זו דברי ר' יהודה בן תימא, ועוד מה שייך דיקא מה שהוא בהדיא. **ואיכא למימר** דלא שמיע ליה דרב ושייך נמי דיקא כיון שאינו בפירוש במשנה, **אבל קשה** דהוה ליה למיתני 'כל שאי אפשר לו לקיים, תנאו בטל' כי אינך דרישא (שכתבו רק את הכל הקלילי). **ונראה לומר** דרב נחמן הוה ידע להא דרב, ומפרש מנליה לרב דמתניתין כוותיה, דהא איכא למימר שמה שנאמר 'שכל שאפשר לקיימו בסופו, והתנה עמו מתחילתו, תנאו קיים' אתי ככולי עלמא וקאי ארישא דקתני 'כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל' ויהיב טעמא (הבילה המשנה טעם לכך שתנאו בטל) משום דכל תנאי שאפשר לקיימו בסופו דוקא הוי תנאי קיים אבל מתנה על מה שכתוב בתורה שאי אפשר לו לקיימו תנאו בטל. וכן מה שנאמר 'והתנה עליו מתחילתו' נמי קאי ארישא דקתני 'וכל שיש בו מעשה מתחילתו תנאו בטל' דוקא התנה עליו מתחילתו תנאו קיים שהתנאי קודם למעשה. ואמר רב נחמן בר יצחק שהמשנה מדוייקת כרר' יהודה בן תימא, מדקתני '**כל**' דאי הסיפא סיומא דרישא הוא לא הוה ליה למיתני כל אלא 'ואם אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים' אלא ודאי סיפא מילתא באפי נפשיה הוא ושום חידוש אתא לאשמועינן אם כן ודאי אתא למידק אפשר אין לא אפשר לא) דקתני כל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים, הא אי אפשר לו לקיימו תנאו בטל, שמע מינה. **פסק הש"ע א.** קבל עליו ש"ש להתחייב אף באונסים, או שהתנה ליפטר מגנבה ואבידה ומשבועה, הכל לפי תנאו... חו"מ (שה,ד). **ב.** כל תנאי צריך להיות בו ארבע דברים, ואלו הן שיהיה כפול, ושיהיה הן שלו קודם ללאו, ושיהיה התנאי קודם למעשה, ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו. ואם חסר התנאי אחד מהם, הרי התנאי בטל, וכאילו אין שם תנאי כלל, אלא תהיה מקודשת מיד, כאלו לא התנה כלל... אה"ע (לח,ב). **ג.** במה דברים אמורים שאין ש"ח חייב אלא בפשיעה, בסתם שומר. אבל אם התנה שיתחייב אף באונסים, חייב אף בדברים בלא קנין חו"מ (רצא,כז). **ד.** התנה על דבר שאי אפשר לקיימו, כגון ע"מ שתעלי לרקיע, או שתרדי לתהום, או שתבלעי קנה של ארבע אמות, אינו תנאי, והגט גט אה"ע (קמג,יב).

פרק השואל את הפרה

משנה (**כתב החינוך מצוה ס'** 'ועל ענין שאלה בבעלים שפטור, נוכל לומר לפי הפשט, שהתורה לא חייבה השואל, אחר שבעל הכלי או הבהמה עמו, דמכיון שהוא שם, ישמור הוא על שלו') השואל את הפרה ושאל בעליה עמה, או שכר בעליה עמה (לא גרסינן שכירות בכולה מתניתין גבי פרה אלא גבי בעלים, דאשמעינן היכא דפרה שאולה, כל היכא דהוו בעלים עמו במלאכתו, בין בשאילת גופו ובין שנשכר אצלו קרינא ביה אם בעליו עמו, אבל בפרה שכורה לא אשמעינן מתניתין דפטור בבעלים, אבל מברייתא שמעינן לה)

שאל הבעלים או שכרן, ואחר כך שאל את הפרה ומתה פטור, שנאמר אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם. [דף צד ע"ב] אבל שאל את הפרה ואחר כך שאל את הבעלים או שכרן, ומתה חייב, שנאמר בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם (אשמעינן, אע"פ שהיה עמו בשעת אונסיה לא הוי שאילה בבעלים לאיפטורי, אלא אם כן היה עמו בשעת שאלה, וטעמא מפרש בגמרא).

(גמרא) מדקתני סיפא (סיפא לריסקא) 'ואחר כך שאל את הפרה' מכלל דרישא דקתני עמה עמה ממש. עמה ממש מי משכחת לה, פרה במשיכה ובעלים באמירה (משאמר לו הרי פרתי ואני נשאלין לך הוי גופו שאול לו, ופרה אכתי מיחסרא משיכה ועל כן הוה ליה שאל בעלים ואחר כך שאל פרה **כתבו התוס', הקשה ריב"ם** דאמר לקמן (צז.) שתלא טבחא ואומנא וספר מתא כולהו בעידן עבידתייהו כשאלה בבעלים דמו. משמע דשלא בעידן עבידתייהו לא הוי שאלה בבעלים, וקשה איך אמר כאן שאמירה לחוד, אפי' קודם שהתחיל במלאכה, הוי שאילה בבעלים. **וי"ל** דלאו דוקא בעידן עבידתייהו, אלא בשעת הליכתן או אפילו מזמנים עצמן לילך ולעשות חשוב בעידן עבידתייהו, ואז נשכרים באמירה, אבל ודאי משעת אמירה של קודם פסק מלאכה לא חשוב שאילה בבעלים כדאמרינן (פא.) לסוף איגלאי מילתא דהיא שעתא שכרא הוי שתי ולא הוי פשיעה בבעלים)? **איבעית אימא** כגון דקיימא פרה בחצרו דשואל, דלא מחסרא משיכה (אלא היא נקנית ב'קנין חצר' להיות שאולה לו, בשעה שהמשאיל הסכים להשאיל אותה ולהשאל לו). **איבעית אימא** דאמר ליה את גופך לא תשאל עד שעת משיכת פרתך.

תנן התם, ארבעה שומרים הם (כתבו התוס' המשנה הזאת הובאה לעיל בדף (צג.), ולא שאלה הגמ' שם מה"מ, והטעם לכך משום שבמשנתנו הובא הפסוק 'אם בעליו עמו...' לכן היכתה הגמ' להקשות כן עד שהגיעה לכאן) **שומר חנם והשואל, נושא שכר והשוכר. שומר חנם נשבע על הכל (כתבו התוס'** לא החשיב פשיעה, שבפשיעה כל השומרים חייבים, ונקט הדברים שהם חילוק בין השומרים. **ומה** שמובא 'והשואל משלם את הכל' ר"ל מה שהוזכר בפרשה, אבל מתה מחמת מלאכה שאינו כתוב בפרשה, אלא נלמד מסברא 'כיון שיש לו רשות לעשות בה מלאכה פטור', לכן לא שנאו) **והשואל משלם את הכל, נושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה ועל השבויה ועל** המתה (שכן הוא, שלא פשעו בה ושלא שלחו בה יד) ומשלמים את האבידה ואת הגניבה.

מנא הני מילי? דתנו רבנן (שלש פרשיות הן סמוכות [1]'כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור' ובה פטר על הגניבה, דכתיב 'וגונב מבית האיש' שטוען שנגנבה הימנו, דכתיב 'ונקרב בעל הבית אל האלהים' ואוקימנא לשבועה שנשבע שלא שלח בה ידו, ואחריה [2]'כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה' ובה חייב על הגניבה, ופטר על האונסין בשבועה, דכתיב 'ומת או נשבר או נשבה, שבועת ה' תהיה, ואם גנוב יגנב ישלם', ושלישית [3]'וכי ישאל' וחייב בה את האונסין כשאין בעליו עמו, ופטר בבעלים) פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם, שניה בשומר שכר, שלישית בשואל.

בשלמא שלישית בשואל מפורש וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם, אלא ראשונה בשומר חנם שניה בשומר שכר, איפוך אנא? מסתברא, שניה בשומר שכר שכן חייב בגניבה ואבידה. אדרבה, ראשונה בשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב [טוען שנגנבה הימנו ונמצא שהוא עצמו גנבה חייב בה כפל. בפרשה ראשונה, דכתיב 'אם לא ימצא הגנב' וסמיך ליה 'על כל דבר פשע ישלם שנים', ואוקימנא בב"ק (סג:) אם לא ימצא כמו שאומר, אלא הוא עצמו גנבו ישלם שנים, וכגון שנשבע תחילה לשקר שנגנב, אבל באו עדים קודם שנשבע תחלה לשקר אינו משלם כפל, דהכי כתיב 'אם לא ימצא הגנב' וכבר נשבע, 'ונקרב בעל הבית אל האלהים' לשבועה. 'על כל דבר פשע... אשר ירשיעון' דיינין בעדים 'ישלם שנים', וכיון דחומרא היא שדייה להך פרשתא אשומר שכר, דאילו פרשה שניה ליכא כפל, דהא מיחייב ליה בגניבה ואבידה, ומכי טעין נגנבה מחייב עצמו בקרן)? אפילו הכי (חמורה שניה מראשונה) קרנא (שהשניה מחייבתו משאמר נגנבה) בלא שבועה (ואפילו לא נשבע

לשקר) עדיפא מכפילא בשבועה (זה חמורה מן הראשונה שפוטרתו מלשלם קרן אם לא באו עדים שהוא גנבה, אע"פ שמחייבתו כפל לאחר שנשבע לשקר ובאו עדים, ובלא שבועה אין שם כפל). תדע (דהא עדיפא, מדלא פטר שואל על הגניבה וניחייביה כפל לאחר שבועה) דהא שואל כל הנאה שלו (שבחנם הוא עושה מלאכתו, ובו היה לו להחמיר יותר) ואינו משלם (על טענת גנב) אלא קרן (בלא שבועה, ולא פטרו בשבועה כדי להביאו לידי כפל).

והשואל כל הנאה שלו, והא בעיא מזוני? דקיימא באגם (כלומר יש שואל שכל הנאה שלו, כגון שהיה אגם סמוך לו **כתבו התוס'** לא בעי למימר היכא דזן אותה שאין כל הנאה שלו שיהא פטור, דלעולם חייב באונסין, אלא ה"ק אפי' שואל שכל הנאה שלו כגון דקיימא באגם אינו משלם אלא קרן). והא בעיא נטירה? בנטר מתא. **ואיבעית אימא** לא תימא כל הנאה שלו, אלא אימא רוב הנאה שלו (שאינו נותן שכר). **ואיבעית אימא** בשאילת כלים (כל הנאה שלו, דלא בעי מזוני, ונשמרין בביתו חנם).

'נושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה ועל השבויה ועל המתה, ומשלמין את האבידה ואת הגניבה'. בשלמא גניבה דכתיב וְאִם גָּנֹב יִגָּנֵב מֵעִמּוֹ יְשַׁלֵּם לִבְעָלָיו, אלא אבידה מנא לן? דתניא אִם גָּנֹב יִגָּנֵב, אין לי אלא גניבה, אבידה מנין תלמוד לומר אם גנוב יגנב (לומליס מכפילות הלשון) מכל מקום. הניחא למאן דאמר [פלוגתא היא (לא:)] לא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם, אלא למאן דאמר אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם, מאי איכא למימר (**כתבו התוס'** אע"ג דלמ"ד 'דיברה תורה כלשון בני אדם' דרשינן בכל מקום את הכפילות לדרשה, ואומרים 'דיברה תורה כלשון בני אדם' רק באופן שהדרשה לא מסתברת, כדפי' (לא:) **ה"נ לא מסתבר** לרבות אבידה כיון דכתיב בלשון גניבה, ולכן שפיר שייך לומר 'דברה תורה כלשון בני אדם')? אמרי במערבא קל וחומר ומה גניבה שקרובה לאונס משלם, אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן, ואידך (מאן דאמר לא דברה תורה כלשון בני אדם) מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא.

צד:

'והשואל משלם את הכל' בשלמא שבורה ומתה דכתיב וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת. אלא שבויה בשואל מנא לן (לחייב), וכי תימא נילף משבורה ומתה, מה לשבורה ומתה שכן אונסא דסליק דעתא הוא (ועל מנת כן שייליה, מדלא אתני על מנת שלא אתחייב בשבורה ומתה) תאמר בשבויה שכן אונסא דלא סליק אדעתא הוא (ולאתנויי)? אלא, נאמרה שבורה ומתה בשואל, ונאמרה שבורה ומתה בשומר שכר, מה להלן (שומר שכר) שבויה עמו (השוה בו שבויה לשבורה ומתה) אף כאן (בשואל) שבויה עמו. איכא למיפרך מה לשומר שכר (אם השוה בו שבויה לשבורה ומתה) שכן לפטור (השוה אותה להן, והיא ניחא ליה, כיון דשבורה ומתה פטורה כל שכן דבשבויה שפיר פטר ליה) תאמר (להשוותו להן) בשואל שכן לחיוב (והא איכא למיפרך, מה לשבורה ומתה דאונסא דסליק אדעתא הוא).

אלא כרבי נתן, דתניא רבי נתן אומר 'או' (או מת) לרבות שבויה. האי או מיבעיא ליה לחלק, דסלקא דעתך אמינא עד דמיתברא ומתה לא מחייב, קמ"ל. הניחא (הא דלא מיבעי לך או לחלק) לרבי יונתן (דלא בעי לחלק, ואומר דנשבר ומת הוי משמע או האי או האי מצי למדרשיה ('לו') לרבות שבויה) אלא לרבי יאשיה מאי איכא למימר?

דתניא אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ אין לי אלא אביו ואמו [**כתבו התוס'** דסתמא משמע שניהם כאחד (ל"ו' מחבלת) והא דכתיב יחדו בשעטנז נצרך ללמד שחייב על שעטנז דוקא שחיברו בשתי תכיפות, ויחדו דלא תחרוש נצרך ללמד, שאילולא תיבת 'יחדיו' ה"א אפילו אין קשורים במחרישה אלא שמנהיגם בבת אחת או אפילו בזה אחר זה. **ורבי יונתן** דאמר שמשמע כל אחד בפני"ע עד שיפרוט לך הכתוב 'יחדו' לא לומד כן משעטנז וחרישה דשור וחמור (למזה שנלמד לכתוב בהם יחדיו ש"מ בסתמא כל אחד בפני"ע) שהרי תיבת 'יחדיו' נצרכה ללימודים שנאמרו בהם כדפירשנו, אלא למד להבנתו מסברא (ולא כרש"י שכתב שלאיית ר' יונתן מכילמיס)] אביו בלא אמו, אמו בלא אביו מנין, תלמוד לומר אביו ואמו קלל. אביו קלל,

צד: – צה.

אמו קלל (בתחילתו סמך קללה לאביו, בסופו סמך קללה לאמו) דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר משמע שניהם כאחד, ומשמע אחד בפני עצמו [דף צה ע"א] עד שיפרוט לך הכתוב יחדו [כמו שפרט לך הכתוב בחורש שור וחמור, דמדאיצטריך למיכתב יחדיו שמעינן דאי לא כתביה הוה משמע שלא יחרוש לא בשור ולא בחמור, ואביו ואמו קלל דריש לה בסנהדרין (פה:) להביא את המקלל לאחר מיתה]? אפילו תימא רבי יאשיה, לחלק הכא לא צריך. מאי טעמא, סברא הוא (דנשבר בלא מת נמי מחייב) מה לי קטלה כולה, מה לי קטלה פלגא (ולכן 'לו' מיותר ללמד על לחבילה).

גניבה ואבידה בשואל מנא לן, וכי תימא נילף משבורה ומתה, מה לשבורה ומתה דלא אפשר למיטרח ואתויי, תאמר בגניבה ואבידה דאפשר למיטרח ואתויי (ואיכא למימר יחזור בעליה אחריה, אולי תמצא **כתבו התוס'**, **וא"ת** ונילף משבויה **וי"ל** דשבויה לא אפשר כולי האי למיטרח ואתויי) אלא, כי הא דתניא וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת אין לי אלא שבורה ומתה, גניבה ואבידה מנין, אמרת קל וחומר, ומה שומר שכר שפטור משבורה ומתה חייב בגניבה ואבידה, שואל שחייב בשבורה ומתה אינו דין שחייב בגניבה ואבידה, וזה הוא קל וחומר שאין עליו תשובה (פירכא).

מאי אין עליו תשובה (מאי יש לו לתנא להשיב דאיצטריך לתנא לאשמועינן דאינה תשובה) וכי תימא איכא למיפרך מה לשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזויין (דלענין מיפטר בתשלומין הוי אונס, וטוען טענת גנב הוי לענין כפל, אם נשבע ובאו עדים שהיא אצלו, תאמר בשואל שאינו בא לידי כפל, דכי טעין ואמר לסטים מזויין בא עלי, ונטל מחייב את עצמו בקרן) אפילו הכי (אין זו תשובה ד...) קרנא (דמחייבת ליה ל...) לשואל (מכי טעין לסטים מזויין נטלה, ואפילו לא נשבע לשקר) עדיפא (להיות חמורה משומר שכר הבא לידי כפל, אם כפר ונשבע על כך לשקר, ואם אמת אמר פטור מן הקרן). **איבעית אימא** קסבר לסטים מזויין גזלן הוא (ואפילו נשבע שומר שכר על כך לשקר, ונמצא שהיה אצלו לא מחייב כפל, שאין כפל אלא בגונב, או בפוטר עצמו בטענת גנב, שאומר נגנבה ממני, ונשבע ובאו עדים, ואין זאת אלא בשומר חנם שפטור בגניבה).

אשכחן לחיוב (גניבה ואבידה בשואל, לחייב בשאין בעליו עמו) לפטור מנא לן (שאם בעליו עמו פטור)? וכי תימא נילף משבורה ומתה, מה לשבורה ומתה, שכן אונס. אלא, גמר משומר שכר (מה שומר שכר בבעלים פטור בגניבה ואבידה, אף שואל בבעלים פטור).

ושומר שכר גופיה (שהוא פטור מגניבה ולחבילה כשבעליו עמו) מנלן? גמרי חיובא דשומר שכר (דהיינו גניבה ואבידה) מחיובא דשואל (משבורה ומתה דשואל) מה להלן (שואל) בבעלים פטור, אף כאן (שומר שכר) בבעלים פטור. במאי גמר? אי במה מצינו איכא למיפרך כדפרכינן (שבורה ומתה) שכן אונס (ויש להקל בו יותר מגניבה ולחבילה).

אלא אמר קרא 'וְכִי יִשְׁאַל' וי"ו מוסיף על ענין ראשון, וילמד עליון (שומר שכר הכתוב קולס) מתחתון (שואל. א"כ לומדים שומר שכר שפטור מגניבה ולחבילה בבעלים, מהיקש לשואל שפטור מאונסין בבעלים).

ואכתי, שואל (בבעלים, שפטור מגניבה ולחבילה) משומר שכר לא גמר, דאיכא למיפרך מה לשומר שכר (דין הוא שיהא בבעלים פטור אף על הגניבה ואבידה, אף על פי שאינו אונס) שכן פטור (היקל בו הכתוב לפוטרו) בשבורה ומתה (שלא בבעלים) תאמר בשואל (שיפטר בבעלים על גניבה ואבידה) שחייב (החמיר בו לחייבו) בשבורה ומתה (שלא בבעלים).

אלא, גניבה ואבידה בשואל לחיובא (שלא בבעלים) מנלן דגמר משומר שכר, (וכיון דמהתם ילפינן) דיו לבא מן הדין (דהיינו שואל) להיות כנדון (דילפינן בחיובא מקל וחומר משומר שכר להיות כעין שומר שכר) מה גניבה ואבידה דשומר שכר בבעלים פטור

(דהא ילפת ליה בהיקשא דילמד עליון מתחתון) אף גניבה ואבידה דשואל נמי בבעלים פטור (**ביאור הלימוד** כלל יש בידנו במדות שהתורה נדרשת בהם, אם למדנו חומרא מסוימת במקום אחד בקל וחומר ממקום אחר, אין לנו להחמיר בחומרא הזאת במקום הנלמד יותר מהמקום המלמד. ואע"פ שהנלמד חמור מהמלמד בדברים אחרים, בדבר הזה, די לו לנלמד להיות חמור כמו המלמד ולא יותר. וכן אצלנו, למדנו שהשואל חייב בגניבה ואבידה מקל וחומר משומר שכר, לכן אין לחייב בשואל בגניבה ואבידה אף כשבעליו עמו יותר משומר שכר).

הניחא למאן דאית ליה דיו [**כתבו התוס'** תימה דבב"ק (כה.) מוכח דהיכא דלא מיפרך ק"ו דלכ"ע אמרינן דיו, והכא לא מיפרך **וי"ל** משום דהתם ס"ד מעיקרא דפליגי אפי' היכא דלא מיפרך, קאמר הכא הניחא... **וה"נ** אשכחן לעיל (טו: , קי:) דקאמר הניחא למ"ד דמצי לוקח מסלק ליה לבע"ח, אלא למ"ד דלא מצי מסלק ליה מאי איכא למימר, והיינו רמי בר חמא דסבר מעיקרא בכתובות (צא:) למימר דלא מצי מסלק ליה, ולא קאי הכי, ואפילו הכי קאמר אלא למ"ד...] אלא למאן דלית ליה דיו מאי איכא למימר [ר' טרפון בב"ק (כה.)]?

אלא, אמר קרא וַכִּי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון (**כתבו התוס'** והשתא לא צריך תו ק"ו לחייב שואל בגניבה ואבידה משומר שכר) וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון (גניבה ואבידה דשומר שכר מחיובא דשואל, מה שבורה ומתה דשואל בבעלים פטור, אף חיובא דשומר שכר בבעלים פטור. ותחתון מעליון, מה שומר שכר חייב בגניבה ואבידה שלא בבעלים אף שואל כן, ומה שומר שכר בבעלים פטור אף שואל כן, ואין משיבין על ההיקש).

איתמר, פשיעה בבעלים [אחד מן השומרים שפשע כשהיו בעלים במלאכתו **כתבו התוס', פסק ר"ח** דפטור מטעם דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל (בפסחים עד: מבואר שכל מקום שנחלקו רב אחא ורבינא, רב אחא מחמיר ורבינא מיקל, חוץ מג' מחלוקות שהוא להיפך, וכלל אופן הלכה כהמיקל) אע"ג דהוי חומרא לגבי מפקיד מכל מקום חשיב קולא לפטור המוחזק כדאמרינן ספק ממונא לקולא. **ויש להביא** ראיה לדבריו דבחולין (קיח:) פליגי רב ורבי יוחנן וסבר רבי יוחנן דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו, וקיי"ל כר' יוחנן. ומיהו למאי דמוקי התם דפליגי בסברא אין ראיה. ועוד דאפשר למ"ד מקרא נדרש לפניו או אין נדרש לא אמרינן כן בכל מקום. ומה שהקשה לעיל (פא:) וכן לקמן (צז.) 'אלא למ"ד פשיעה בבעלים חייב, אמאי איכסיף' לא משום שכן הלכה, אלא שלא יקשה לדידיה מאמוראים ראשונים). פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר חייב, וחד אמר פטור. מאן דאמר חייב קסבר מקרא (אם בעליו עמו) נדרש לפניו (אשומר שכר בהיקשא) ולא לפני פניו (אשומר חנם, דפרשיות של שומר חנם ושל שומר שכר לא איתקש בוי"ו יתירה, דלא כתיב וַכִּי יתן בשומר שכר) הלכך אם בעליו עמו אשומר חנם (דכתיב ביה פשיעה על כל דבר פשע) לא כתיב, ופשיעה נמי בשומר שכר ובשואל לא כתיב. הלכך, בשומר שכר ובשואל לחיוב (שלא בבעלים בפשיעה) אתיא בקל וחומר משומר חנם, אבל בבעלים לפטור אף בשומר שכר ובשואל לא (כלומר אפילו בשומר שכר ושואל לא הוי פטור, דכי גמרינן פשיעה בבעלים בשומר שכר ובשואל בקל וחומר משומר חנם, דחייב לגמרי הוא בין בבעלים בין שלא בבעלים). מאי טעמא כי כתיב אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם אשואל ואשומר שכר, אהנך חיובי דכתיב בהו בהדיא הוא דמיכתב (אבל אפשיעה, דלא כתיבא בהו בהדיא לא שנא בבעלים לא שנא לא בבעלים).

מאן דאמר פטור קסבר מקרא נדרש (בסמיכות הפרשיות, ואע"פ שאין היקש מפורש בהן) לפניו ולפני פניו, וכי כתיב אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ אשומר חנם נמי כתיב.

תנן השואל הפרה ושאל בעליה עמה, השואל הפרה ושכר בעליה עמה, שאל בעליה או שכרן ואחר כך שאל הפרה ומתה פטור, ואילו שומר חנם לא קתני (בבעלים פטור, משום דחיוביה ליתיה אלא בפשיעה, ופשיעה לא פטר בה בבעלים)?

ולטעמיך, שומר שכר מי קתני, אלא, תנא מילתא [**דף צה ע"ב**] דכתיבא בהדיא (שואל, דכתיב ביה פטור בבעלים בהדיא) קתני, דאתיא מדרשא (שאר שומרים, דאית בהו פטור מדרשא) לא קתני.

תא שמע שאלה ושאל בעליה עמה, שכרה ושכר בעליה עמה, שאלה ושכר בעליה עמה,

צה:

שכרה ושאל בעליה עמה, אע"פ שהבעלים עושין מלאכה במקום אחר (שלא במקום הפרה, ובלבד שתהא מלאכתו של שואל או של שוכר) ומתה פטור. סברוה, הא מני רבי יהודה היא, דאמר שוכר כשומר שכר דמי (ותנא שוכר בבעלים פטור, והוא הדין לשומר שכר, אבל שומר חנם לא קתני) והא האי תנא קתני מילתא דאתיא מדרשא, ואילו שומר חנם לא קתני?

הא מני רבי מאיר היא, דאמר שוכר כשומר חנם דמי, ותנא שומר חנם (שאע"פ שאין חיובו אלא פשיעה פטור בבעלים) והוא הדין לשומר שכר (בין בפשיעה ובין בשאר חיובים). **איבעית אימא** (אי ניחא לך לאוקמא סתם ברייתא כר' יהודה טפי מר' מאיר אוקמא אשומר חנם, וכר' יהודה) כדמחליף רבה בר אבוה ותני שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר כשומר שכר, רבי יהודה אומר כשומר חנם [**כתבו התוס'** תימה דאמאי דחק לאוקמי ברייתא זו כר' יהודה, שהרי אין הלכה כברייתא זו שמבואר בא שוכר כשומר חינם, ואילו להלכה קי"ל דשוכר כשומר שכר כדמשמע (לד.) ולקמן (צז.) גבי מרימר דאגר כודניתא לבי חוזאי ובכמה דוכתי].

אמר רב המנונא [1]לעולם הוא חייב (ואפילו בעליו עמו) עד שתהא פרה וחורש בה, חמור ומחמר אחריה (כ"ל, עד שיהא בהמה ובעלים במלאכה אחת כגון אם פרה היא יהא הבעל חורש בפרתו לצורך שואל בשדהו, או אם חמור הוא יהא בעליו מחמר אחריו) [2]ועד שיהו בעלים משעת שאילה עד שעת שבורה ומתה.

אלמא קסבר בעליו עמו אכולה מילתא משמע (בפסוק נאמר וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם, רב המנונא ס"ל שמה שנאמר בפסוק 'בעליו אין עמו' נאמר על כל הנאמר בפרשה, בין על 'כי ישאל', ובין על 'ונשבר או מת').

מתיב רבא שאלה ושאל בעליה עמה, שכרה ושכר בעליה עמה, שכרה ושאל בעליה עמה, שאלה ושכר בעליה עמה, אע"פ שהבעלים עושין מלאכה במקום אחר ומתה פטור. מאי לאו במלאכה אחרת? לא, באותה מלאכה. אלא מאי מקום אחר, דקא מרפי ואזיל קמה (חופר והולך בקרקע לפניה, במרא תמיד לרפותה, שהיא קשה).

והא מדסיפא (מובאת לקמן) על גבה (ממש, דתנא לה משום רבותא, לאשמועינן דאפילו הכי חייב) הוי רישא (מקום אחר, נמי דנקט לה משום רבותא) במלאכה אחרת (ואפילו הכי פטור **כתבו התוס'** ואי אפשר להסביר שהרישא מיירי 'במרפי ואזיל', שא"כ היינו ממש כמו הסיפא דמיירי בעל גבה. **ותימה** דמאי צריך לדקדק מכח סיפא, בלא סיפא תיקשי ליה רישא, דאי רישא במרפי ואזיל היינו ע"ג ממש, ומאי תיבת 'אפילו' שבאה לומר רבותא. **וכ"ת** דמרישא גופא לא מצי למיפרך, דאיכא למימר דהיא גופא אתא לאשמועינן דמרפי ואזיל הוי כעל גבה, אבל מסיפא פריך שפיר דאמאי נקט 'אפילו על גבה' אע"ג דלא מרפי ואזיל הא מרישא שמעינן לה, דא"כ כי נמי תוקי רישא במלאכה אחרת תיקשי אמאי איצטריך סיפא אפילו הא מרישא שמעינן דמלאכה אחרת הוא כע"ג. **וי"ל** דאי רישא במלאכה אחרת ניחא ליה דנקט בסיפא אפילו בעליה ע"ג לרבותא, אע"ג דמרישא שמעינן, כיון דעל גבה הוי רחוק ממלאכה אחרת, אבל אי רישא באותה מלאכה וכגון דמרפי ואזיל כיון דאשמעינן רישא דהיינו כע"ג תו לא הוה צריך למינקט בסיפא אפי' בעלים חורשים על גבה) דקתני סיפא שאלה ואחר כך שאל בעליה (הואיל ולא הוי בשעת שאלה, אע"פ שהיה בשעת שבורה ומתה אפילו הכי חייב, דבעינן בעלים נשאלים בשעת שאילה דבהמה, כדיליף לה לקמיה) שכרה ואחר כך שכר בעליה עמה, אע"פ שהבעלים חורשין על גבה ומתה חייב.

אמרי רישא וסיפא באותה מלאכה (וכדאמר רישא דקאזיל ומרפי קמה, וסיפא שמנהיגה במלמד הבקר, דהוה ממש על גבה) ורישא רבותא קא משמע לן וסיפא רבותא קא משמע לן, רישא רבותא קא משמע לן דאע"ג דלאו על גבה אלא באותה מלאכה, כיון דהוו בעלים בשעת שאילה פטור. וסיפא רבותא קא משמע לן דאע"ג דעל גבה, כיון דלא הוו בעלים בשעת שאילה חייב.

האי מאי, אי אמרת בשלמא רישא במלאכה אחרת וסיפא באותה מלאכה היינו רבותא,

צה: – צו.

אלא אי אמרת רישא וסיפא באותה מלאכה מאי רבותא, אידי ואידי באותה מלאכה הוי (מה לי מרפי קמה ומה לי מנהיגה) ועוד, תניא (תיובתא לרב המנונא, בסיפא דמילתא, דאמר בעינן שיהא עמו משעת שאילה עד שעת שבורה) ממשמע שנאמר אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם, איני יודע שאם בעליו אין עמו שלם ישלם. אלא, מה תלמוד לומר בעליו אין עמו, לומר לך היה עמו בשעת שאילה אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה, היה עמו בשעת שבורה ומתה צריך להיות עמו בשעת שאילה (והכי אשמועינן קרא בעליו אין עמו בשעת שאילה, אע"פ שהיה עמו בשעת שבורה חייב, ולקמן מתרץ מהיכא משמע ליה הכי).

ותניא אידך (היא היא, אלא מר דריש בהאי משמעותא, ומר דריש בהאי משמעותא, ולא גבי הדדי תניא) ממשמע שנאמר בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם, איני יודע שאם בעליו עמו לא ישלם, אלא מה תלמוד לומר אם בעליו עמו לומר לך כיון שיצאה מרשות משאיל שעה אחת בבעלים ומתה פטור. תיובתא דרב המנונא (בתרוייהו מילתיה, במאי דאמר אותה מלאכה בעינן אותביניה מברייתא קמייתא, דקתני אע"פ שהבעלים עושין במקום אחר, ובמאי דאמר עד שתהא עמו בשעת שבורה, הויא תיובתא מהך ברייתא) תיובתא.

(השתא מהדר לפרושי, מהיכא ילפי הני תנאי דבשעת שאילה בעינן, ובשעת שבורה ומתה לא בעינן) אביי סבר לה כרבי יאשיה (דאמר בעינן חלוק, ואע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב דמי, ולא משמע ליה לפרושי אחד אחד בפני עצמו, בכל מקום שהזכיר שני דברים ופסק עלייהו דין, או איסור) ומתרץ לקראי (דלעיל) כרבי יאשיה (דמפרש דבשעת שאילה בעינן, בשעת שבורה ומתה לא בעינן).

רבא סבר לה כרבי יונתן (דמשמע נמי אחד אחד לעצמו, ומיהו, אפילו הכי מצינו למילף שפיר דחדא מינייהו הוא דבעינן) ומתרץ לקראי כרבי יונתן.

אביי סבר לה כרבי יאשיה ומתרץ לקראי כרבי יאשיה, 'בעליו אין עמו שלם ישלם' טעמא דליתיה בתרוייהו [בפסוק מבואר ב' ענינים [1]וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ (שעת שאילה) [2]וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת (שעת שבורה ומתה) בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם, והגילון על איזה עניין ניסוב סוף הפסוק 'בעליו אין עמו'] הא איתיה בחדא וליתיה בחדא פטור (הכי פירושו טעמא דליתא בתרוייהו, שלא היה עמו לא בשעת שאילה ולא בשעת שבורה ומתה, דעל כרחך לר' יאשיה אתרוייהו קאי, דרישא איירי בשאלה ושבורה ומתה, ועלה קאי ובעליו אין עמו, ולר' יאשיה הכי קאמר בעליו אין עמו לא בזו ולא בזו, כי היכי דמשמע ליה אשר יקלל את אביו ואמו עד שיקלל שניהם, הכא נמי משמע ליה בעליו אין עמו, דהאי אין אתרוייהו קאי, אינו בזו ואינו בזו הוא שלם ישלם, הא ישנו באחד מהן לא ישלם). וכתיב (פסוק לא"כ) אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם, טעמא דאיתיה בתרוייהו (ישנו בזו וישנו בזו הוא דלא משלם) הא אי איתיה בחדא וליתיה בחדא מחייב (הא כיצד, על כרחך, יש בהן אחת שפוטרתו ויש בהן אחת שאינו פוטרתו). לומר לך היה עמו בשעת שאילה אינו צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה, היה עמו בשעת שבורה ומתה צריך להיות עמו בשעת שאילה (ולקמן פריך איפוך אנא).

[דף צו ע"א] רבא סבר לה כרבי יונתן (דאמר אחד אחד משמע, ומתרץ דרשא דקראי כרבי יונתן, למידרש כי הני מתניתא דלעיל) ומתרץ לקראי כרבי יונתן, דתניא אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם. משמע דאיתיה בתרוייהו, ומשמע נמי דכי איתיה בחדא וליתיה בחדא פטור. וכתיב בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם משמע דליתיה בתרוייהו, ומשמע נמי דכי איתיה בחדא וליתיה בחדא חייב. לומר לך היה עמו בשעת שאלה אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה, היה עמו בשעת שבורה ומתה צריך להיות עמו בשעת שאלה.

איפוך אנא (לומר שבשעת שבירה פוטרתו, ולא בשעת שאילה) מסתברא, שאלה עדיפא משום דקא מייתי לה לרשותיה. אדרבה, שבורה ומתה עדיפא שכן חייב באונסין (על אותה שעה מתחייב הוא). אי לא שאלה שבורה ומתה מאי עביד, ואי לאו שבורה ומתה שאלה מאי עביד, אפילו הכי, שאלה עדיפא, שכן חייב במזונותיה.

רב אשי אמר (מקרא גופיה משמע דאשעת שאלה קפיד, ד'מעם רעהו' משמע לא רעהו עצמו נשאל לו, ועלה מסיק קרא שלם ישלם, אלמא, אשעת שאלה קפידא קאי) אמר קרא וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ ולא רעהו עמו שלם ישלם, הא רעהו עמו פטור. אי הכי בעליו אין עמו, ואם בעליו עמו למה לי? אי לאו הנך (דהדור ופריש מילתא טפי, לא הוה מצינו למילף מעם רעהו ולא רעהו עצמו, ד...) הוה אמינא האי אורחיה דקרא הוא (למישתעי הכי, ולא שנא בבעלים ולא שנא בלא בעלים חייב, והשתא דגלי סיפא דבבעלים פטור ואחד מינייהו קאי פטור, ולא על חבירתה ילפינן מיניה גילוי מילתא, דאשעת שאלה קפיד).

פסק השי"ע א. השואל, והיה המשאיל עם השואל במלאכתו בשעה שמשך הדבר השאול, אפילו נגנב או נאבד בפשיעה (**ביאר באר הגולה** כ"כ התוס' שם בשם ר"ח) פטור, שנאמר 'אם בעליו עמו לא ישלם' לא שנא היה עמו בשאלה שהשאיל את עצמו לעשות מלאכתו, לא שנא היה עמו בשכירות שהשכיר עצמו לו, לא שנא היה עמו באותה מלאכה של הדבר השאול, לא שנא במלאכה אחרת... חו"מ (שמו,א). **ב.** לא שנא אם באו שאלת הבעלים עם שאלת הפרה כאחד, לא שנא היה הוא שאול או שכור לו ואחר כך השאיל לו פרתו, פטור, אפילו לא היה עמו בשעת שבירה ומיתה, אבל אם לא היה עמו בשעת שאלה ואחר כך שאל את הבעלים או השכירם, אין זה שאלה בבעלים, אע"פ שהיה עמו בשעת שבירה ומיתה חו"מ (שמו,ב).

צו.

בעי רמי בר חמא שאלה לרבעה (הוא עצמו **הסביר הרב שולביץ** הסביר רש"י כן, שלא נטעה לפרש שכונת השאלה 'שאל בהמה להרביע בהמה', שבזה אין ספק שהוא חייב) מהו [מחייב באונסיה או לא **כתב היד דוד** כתב כן לאפוקי ממה שפירש בו הרמב"ם (שאלה ב,ט) דקאי לענין שאילה בבעלים] כדשיילי אינשי בעינן ולהכי לא שיילי אינשי, או דלמא טעמא מאי משום הנאה, והאי נמי הא אית ליה הנאה? שאלה ליראות בה (שיהא נראה עשיר חשוב, ולא ימשכו בעלי בתים ידיהן ממנו להקיפו באמנה ובאשראי) מהו, ממונא בעינן והאיכא, או דלמא ממונא דאית ליה הנאה מיניה בעינן (**פירש רש"י** שנהנה בבהמה עצמה **כעי"ז פירשו התוס'** שמשתמש בו) וליכא? שאלה לעשות בה פחות מפרוטה מהו, ממונא בעינן ואיכא (**פירשו התוס'** דממונא בעינן שישאיל לו והאיכא ואית ליה נמי הנאה מיניה) או דלמא כל פחות מפרוטה לא כלום היא? (אם תמצא לומר פחות מפרוטה לאו כלום הכא מאי) שאל שתי פרות לעשות בהן פרוטה מהו, מי אמרינן זיל בתר שואל ומשאיל ואיכא, או דלמא זיל בתר פרות, וכל חדא וחדא ליכא ממונא? שאל משותפין (פרה שהיא של שניהן) ונשאל לו אחד מהן [**הקשו התוס'** תימה מאי קמיבעיא ליה דכיון דאם נשאלו לו כל הבעלים פטור מהכל השתא יפטר מחציו כדאמרינן בב"ק (עא:) גבי גנב שור של שני שותפין, וטבחו, והודה לאחד מהן, דלמסקנת הגמ' אמרינן חמשה בקר ואפי' חמשה חצאי בקר **וי"ל** דהתם סברא הוא שישלם לפי מה שגנב אבל שאילה בבעלים אין סברא לפטור מטעם שבעליו עמו, אלא הוי חידוש שחידשה תורה, ואין לך בו אלא חדושו. ע"ע בלש"ש, ומה שייסב במיילת השחר] מהו, כולו בעליו בעינן והא ליכא, או דלמא מהתוא פלגא דידיה מיהא מיפטר? שותפין ששאלו (לחרוש בה קרקע של שותפות) ונשאל (הבעלים) לאחד מהן (למלאכתו שאינה של שותפות) מהו, כולו שואל בעינן (שיהא הבעל נשאל לכל שואל פרתו) וליכא, או דלמא בהתיא פלגא דשיילי מיהת מיפטר? שאל מהאשה (פרה של נכסי מלוג **הקשו התוס'** תימה דמה כח יש לאשה להשאיל בנכסי מלוג שהרי הפירות לבעל, ולבעל יש לו כח להשאיל בלא רשותה, והיא אינה יכולה להשאיל כלל,

ואמאי נקט שאל מהאשה. **ויש לומר** דאין הבעל יכול להשאיל או למכור פירות נכסי מלוג בלא רשותה כדאמר רבא בכתובות (פ:) כי תקינו ליה רבנן פירות לבעל 'משום רווחא דביתא' שיהיה מזון בשפע בבית, וייטיב לאשה על ידי זה, אבל לא למוכרם. **אי נמי** ה"ק שאל מן האיש נכסי מלוג שהן של אשה מהו) ונשאל (לו) בעלה (למלאכתו). אשה ששאלה (לחרוש קרקע מלוג) ונשאל (הבעלים) לבעל (למלאכת עצמו) מהו, קנין פירות (שהבעל אוכל פירות מלוג) כקנין גוף דמי (והוה ליה בעלים שואל ונשאל, כאילו קרקע ופרה שלו) או לא? אמר ליה רבינא לרב אשי האומר לשלוחו צא והשאל לי (בשבילי) עם פרתי, מהו, בעליו ממש בעינא וליכא, או דלמא שלוחו של אדם כמותו, ואיכא?

אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי בעל פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש, שליח פלוגתא דרבי יונתן ורבי יאשיה.

בעל פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש [**כתבו התוס'** הגמ' לא רצתה להעמיד שזוהי מחלוקת תנאים, שנחלקו בב"ק (צ.) לעניין המוכר עבדו לְאַחֵר מעכשיו ובתנאי שישמשנו עד ל' יום, באותם ל' ימים, ראשון הוי בדין יום או יומים או שני. **דאיכא** מ"ד דפליגי דמר דריש תחתיו ומר דריש כספו **אי נמי** אפי' למ"ד התם כקנין הגוף דמי היינו משום שמשייר המוכר לעצמו פירות בעין יפה, אבל בעלמא לא] דאיתמר המוכר שדהו לחבירו לפירות (שיאכל לוקח פירותיה שתיים שלוש שנים, ואחר זמן תחזור לבעלים) רבי יוחנן אומר מביא וקורא, ריש לקיש אומר מביא ואינו קורא. רבי יוחנן אומר מביא (בכורים) וקורא (ארמי אובד אבי, וכל הפרשה, וקורא אני בו 'הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי') קנין פירות כקנין הגוף דמי. וריש לקיש אומר מביא ואינו קורא, קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי.

שליח, פלוגתא דרבי יונתן ורבי יאשיה דתניא האומר לאפוטרופוס (היה הולך למדינת הים, ומינה אפוטרופא על נכסיו, לזון אשתו ובניו) כל נדרים שתהא אשתי נודרת מכאן עד שאבא ממקום פלוני הפר לה, והפיר לה, יכול יהו מופרין תלמוד לומר אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ

צו.

יְפֵרֶנּוּ דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר מצינו בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו (**כתבו התוס' וא"ת** היכי מדמה שאילה בבעלים לנדרים דהא שום דרשא איכא לרבי יאשיה דלא הוי שליח כמותו, שבכל העניינים האחרים לא נחלקו **וי"ל** דטעמא דרבי יאשיה התם משום דכתיב תרי זימני אישה, אישה יקימנו ואישה יפרנו למעוטי שלוחו, וה"נ כתיב בעליו תרי זימני. **אי נמי** משום דלשון בעליו ואישות משמע ליה הוא דוקא, ולא שלוחו).

אמר ליה רב עיליש לרבא האומר לעבדו צא והשאל עם פרתי, מהו, תיבעי למאן דאמר שלוחו של אדם כמותו, תיבעי למאן דאמר שלוחו של אדם אינו כמותו. תיבעי למאן דאמר שלוחו של אדם כמותו, הני מילי שליח דבר מצוה הוא, אבל עבד דלאו בר מצוה, לא [ושליחות נפקא לן (עא:) מאתם, גם אתם לרבות שלוחכם, דבעינן דומיא דמשלח, שיהיו דיניו נוהגים בו, וזה אין דין שואל וגם משאיל נוהגים בו, שאין לו כלום בלא רבו] או דלמא אפילו למאן דאמר אין שלוחו של אדם כמותו הני מילי שליח, אבל עבד יד עבד כיד רבו דמיא? אמר ליה מסתברא, יד עבד כיד רבו דמיא. **פסק השי"ע א.** שאל פרה (**סמ"ע** כל הנך איבעיות פירש רש"י לענין אי הוי לשואל דין שואל להתחייב באונסין או לא, אבל אי שאלינהו בבעלים לא קמיבעיא להו בהו, דפשיטא דפטור באונסין. אבל הרמב"ם פירש לענין שאלה בבעלים. והמחבר סתם דבריו כדי לפרש בו איזה פירוש שנרצה) לרבעה או ליראות או לעשות בה פחות משוה פרוטה, או ששאל שתי פרות לעשות בהן שוה פרוטה, הרי זה ספק, ואין מוציאין מידו חו"מ (שמו,י). **ב.** שאל משני שותפים ונשאל לו אחד מהם, וכן השותפים ששאלו ונשאל לאחד מהם, הרי זה ספק אם היא שאלה בבעלים אם לאו, לפיכך אם מתה אינו משלם, ואם תפסו הבעלים אין מוציאין מידם. ואם פשע בה, יש מחייבים (**סמ"ע** טעמו, דס"ל דפושע כמזיק בידים הוא, וכל שאין לנו ראיה ברורה דהוה פשיעה בבעלים לפוטרו חייב לשלם. והטור סבירא ליה דאין לחלק בין פשיעה בבעלים לגניבה ואבידה בבעלים) ויש פוטרים חו"מ (שמו,יא). **ג.** שאל מהאשה פרה נכסי מלוג, ונשאל לו בעלה או אשה ששאלה פרה לצורך נכסי מלוג שלה

ונשאל בעל הפרה לבעלה, לא הוי שאלה בבעלים, משום דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי חו"מ (שמו,ט). **פסק השי"ע** כריש לקיש שקניין פירות לאו כקניין הגוף, שכן נפסק ביבמות (לו:) **ד. האומר** לשלוחו צא והשאל עם פרתי, אינה שאלה בבעלים, שנאמר 'אם בעליו עמו', הבעלים עצמם ולא שליח. (**הגה** ויש חולקין ואומרים דשלוחו של אדם כמותו) ואם אמר לעבדו הכנעני צא והשאל עם פרתי, הרי זה שאלה בבעלים, שיד העבד כיד רבו. (**הגה** נשאל לו העבד בלא דעת רבו, לא מקרי שאלה בבעלים למד"ס). חו"מ (שמו,ו). **כתב הרי"ף** לא איפסיק הלכתא בהדיא בפלוגתא דרבי יונתן ורבי יאשיה, אלא מזה שנאמר בהמשך הגמ' מסתברא יד עבד כיד רבו, מכלל דאחר דלאו ידו כידו לא הויא שאלה בבעלים. **וכתב הרא"ש** לא הבנתי דבריו דהא דאמר רבא מסתברא יד עבד כיד רבו לאו למעוטי שאר שליח נקט האי לישנא, אלא לפי דבריו השיב לו, דאפילו לר' יאשיה דלית ליה שלוחו של אדם כמותו יד עבד כיד רבו, וכל שכן לר' יונתן דהויא שאלה בבעלים, דלא גרע משליח אחר. **סיכם הב"י** כיון שהרמב"ם פסק כהרי"ף, הכי נקטינן. **הרמ"א פסק** כרמ"ה שגם בזה אמרינן דשלוחו של אדם כמותו. **וכתב הב"י** אפשר שטעמו לדחות ראיית הרי"ף מהטעם שדחאה הרא"ש וכיון דבעלמא קיימא לן, שלוחו של אדם כמותו הכי נמי לא שנא. **ה. אין יכולים לעשות** שליח, לא להקמה ולא להפרה יו"ד (רלד,ל). **ביאר הב"י** ג' עמודי הוראה פסקו כר' יאשיה.

בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו [**דף צו ע"ב**] שואל הוי (קא סלקא דעתך להתחייב באונסי בהמות נכסי מלוג שלה, שהוא עושה בהן מלאכתו) או שוכר הוי? אמר רבא לפום חורפא שבשתא. מה נפשך, אי שואל הוי שאלה בבעלים היא (שהיא עמו תדיר במלאכתו, והיא נשאלת לו תחלה, משנשאה) אי שוכר הוי שכירות בבעלים היא [**כתבו התוס'** הוי מצי למיפרך רבא ממתני' דיבמות (סו.) דתנן נכסי מלוג אם פחתו פחתו לה אלמא אינם באחריות הבעל, אלא דעדיפא פריך. **אי נמי** ההיא מתניתין איכא לאוקמא בקרקע שנתמעט מדין שומרין כדאמר (נו.) שומר חנם אינו נשבע, שומר שכר אינו משלם, וה"ה שואל דוכי ישאל קאי אמאי דקא איירו קראי לעיל].

אלא, כי קמיבעיא ליה לרמי בר חמא דאגר מינה פרה והדר נסבה (**כתבו התוס'** וה"ה דמצי למימר דשאל מינה פרה, אלא מילתא דשכיחא נקט) שואל הוי (מנישואין ואילך) או שוכר הוי, שואל הוי ואתיא שאלה בבעלים מפקעא שכירות שלא בבעלים (ופטור) או דלמא שוכר הוי, ושכירות כדקיימא קיימא.

ומאי שנא דאי שואל הוי דאתי שאלה בבעלים מפקעא שכירות שלא בבעלים, אי שוכר נמי הוי תיתי שכירות בבעלים תיפוק שכירות שלא בבעלים (**כתבו התוס'** ולא מסתבר ליה למימר דדוקא שאלה שהוסיף להתחייב באונסין מפקיע שכירות שמתחילה)?

אלא, כי קא מיבעיא לרמי בר חמא כגון דאגרא (שכרה) איהי פרה מעלמא, והדר נסבה (וזכה הוא אף בפרה, להשתמש בה כל יומי השכירות. מאי שואל ממנה (מלשלמו) הוא, והוה ליה איהו כשוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה, דאיפליגו רבנן ורבי יוסי בב"מ (לה:) ואמרי רבנן נשבע שוכר שמתה כדרכה ופטור, ושואל משלם לשוכר, ורבי יוסי אומר תחזור פרה לבעלים). ואליבא דרבנן דאמרי שואל משלם לשוכר (בגל"ד הבעל כביכול משלם למשלו, והמשה נפטרת מתשלום למשכיר) לא תיבעי לך [דאפילו הוא (הבעל) שואל, כיון דלדידה בעי שלומי פטור] דודאי שאילה בבעלים היא. כי תיבעי לך אליבא דרבי יוסי דאמר תחזיר פרה לבעלים הראשונים מאי, שואל הוי (ממנה, ושואל חייב באונסים, ומשלם לבעלים) או שוכר הוי (ופטור מאונסין, ומאי שכירותיה שהרי תקנו לה חכמים פרקונה תחת פירות, אם נשבית)?

אמר רבא בעל לא שואל הוי ולא שוכר הוי [**כתבו התוס'** ומיהו נראה לר"י דשומר חנם הוי וחייב בפשיעה (**למנס הרמב"ן הרשב"ם והר"ן חולקים וסוברים** שאינו שומר כלל, כיון שלא קיבל עליו שמירה). **ולפי זה** הלוקח בהמה לשלשים יום אע"ג דלאו שואל הוי ולא שוכר דבלשון מקח לקח מכל מקום שומר חנם הוי] **אלא** לוקח הוי (ופטור) מדרבי יוסי ברבי חנינא [**כתבו התוס'**, **וא"ת** ולימא דיורש הוי, דהיכא דאיכא פסידא דאחרינא הוי יורש ולא לוקח כדאמרינן בב"ב (קלט:) והכא איכא פסידא, דאם שאלה האשה ומתה, שאם הבעל כיורש יתחייב בגניבה ואבידה, כדאמר רבא בכתובות (לד:) יתומים שהניח להם אביהם פרה שאולה

ומתה בתוך ימי שאילתה או נאנסה אין חייבין באונסין משמע דבגניבה ואבידה חייבין **וי"ל** דלא שוייה רבנן יורש אלא משום פסידא דאלמנתו כדי שתהא ניזונת מנכסיו כדאמרינן התם (לקמן שמת, וירשה בתו את נכסיו ונישאה לשמעון, אם שמעון הוי כלוקח אינו זן את אלמנת לקמן, שאין מוציאין למזון האשה והבנות מלקוחות, לפיכך עשו לשמעון כיורש, ומוציאין מנכסיו לאלמנת לקמן) אבל משום פסידא דמשאיל אין לנו לעשות כיורש לחייבו בגניבה ואבידה, שאם ירצה לא ישאילנו דמי דוחקו להשאילו, והוי כאילו אפסיד אנפשיה). **דאמר רבי יוסי ברבי חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה (ובעל יורש אשתו, דבר תורה) הבעל מוציא מיד הלקוחות (אלמא אין לה רשות למכור, דהוא הוי לוקח ראשון).** **פסק הש"ע א.** בעל בנכסי מלוג של אשתו, אפילו פשע בהם ונאבדו, פטור, שהיא עמו במלאכתו הו"מ (שמו,טז). **ב.** אשה ששאלה ואחר כך נשאת, הרי הבעל כלוקח ואין לו דין שומר לפיכך אם הדבר השאול בהמה ומתה, הבעל פטור אע"פ שהוא משתמש בה כל ימי שאלתה, אפילו פשע, מפני שהוא כלוקח. [**הגה** אבל לא מיפטר מטעם שמירה בבעלים, דהא אין החפץ שלה רק שאול בידה (ל"ע מדיוק הטור)...] והאשה חייבת לשלם כשיהיה לה ממון (וע"ל סי' תכ"ל ס"י)... הו"מ (שמו,יז).

בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו מי מעל (כגון שנפלו לה נכסים מאביה, משנשאת, ועמהן מעות של הקדש, ואין ידועין שהן של הקדש, ואמור רבנן בעל זוכה בהן בכל הנכסים, להשתמש ולאכול פירות, ובתקנה זו נעשה שליח בנכסי הקדש לקנותם, וקא סלקא דעתך שזו היא יציאתם לחולין, ואפילו בעודן צרורין ומונחין, מי מעל בהוצאה זו **ביארו התוס'** מי אמרינן בעל מעל שהוא עושה עיקר המעשה שנשאה ועל ידי זה זוכה במעות, או דלמא היא עשתה עיקר המעשה שהיא נשאת לו, או דלמא בית דין עשו עיקר המעשה שתיקנו שיזכה במעות).

אמר רבא מאן לימעול, לימעול בעל (דאין היא מוסרתן לו, אלא מאיליהם נקנים לו, ממיתת אביה) דהיתרא ניחא ליה דליקני, איסורא לא ניחא ליה דליקני [**ביארו התוס'** הלא לא עשה שום מעשה, דאיסורא לא ניחא ליה דליקני. **לא היה צריך**

צו:

למעם זה דאפי' ניחא ליה דליקני הכל מה שבידה אפילו של אחרים ושל הקדש לא היה קונה כי לא תקנו לו חכמים, וא"כ היאך היה לו למעול בנישואין לבדו בלא לקיחת מעות, אלא לפי שגבי ב"ד הוצרך להאי טעמא נקטיה נמי הכא. **אי נמי** נקטיה למימר דאפילו לקח המעות לא ימעול כיון דאיסורא לא ניחא ליה דליקני ולא נתכוין לזכות בשל אחרים ואינו מתכוין בנטילתו להוציאו מרשות בעלים דסבור שהן שלו, ואינו מועל אלא כשבא להוציא מרשות בעלים כגון גונב או גוזל ההקדש מרשות חבירו כדמוכח בחגיגה (י:) דאמר נטל אבן או קורה של הקדש לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל ופריך מיגזל גזלה מה לי הוא ומה לי חבירו ומשני בגזבר המסורות לו אבני בנין עסקינן אלמא כיון שהוא ברשותו שאינו מתכוין להוציאו מרשות בעלים אלא סבר הוא שהוא שלו אינו מועל בנטילתו]. **תימעול איהי דהיתרא נמי לא ניחא לה דליקני [אלא על כרחה תקנו לו חכמים ביארו התוס'** איהי נמי לא עשתה כלום דלא ניחא לה דליקנו בנישואין אלא היתר שתיקנו לו חכמים (**המהרש"ל ביאר** שהתוס' לא גרסו תיבת 'היתירא' בגמ' **והמהרש"א ביאר** שבאמת היא ולמי לא ניחא לה שיקנה גם ההיתר, אלא על כרחך קונה ההיתר כפי שתיקנו לו חכמים) ואפי' לקחתם ונתנם לו אינה מועלת כיון שאינה מתכוונת להוציא מרשות בעלים אלא את שלו סבורה ליתן לו]. **נימעלו בית דין (של ישראל שבאותו דור, שכל תקנות משפט תלויה בהן, ועל ידיהן נוהגות חוקות המתוקנים לצבור מאז, והוי כמי שתקנו לו הם קנין זה, ונמצאו הם המקנין לנכסי הקדש והוציאום לחולין) כי עבדו רבנן תקנתא (בהיתרא) ואמרו בעל לוקח הוי להיתרא, לאיסורא לא עביד רבנן תקנתא.**

אלא אמר רבא בעל מעל לכשיוציא (בעודן צרורין ומונחין לא קנאם בעל, ולא יצאו לחולין, ואין כאן מעילה אלא לכשיוציאם לחולין בעל מעל) מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין. **פסק הרמב"ם** האשה שהכניסה מעות של הקדש לבעלה, או שהקדיש מורישה ומת ונפלו לה הקדשות בירושה, לכשיוציא הבעל המעות בחפציו ימעול מעילה (ז,יא).

איבעיא להו כחש בשר מחמת מלאכה מאי (האם חייב השואל לשלם על פחת זה)? אמר ליה ההוא מרבנן ורב חלקיה בריה דרב אויא שמיה מכלל

דכי מתה מחמת מלאכה מחייב, נימא לאו לאוקמא בכילתא (בכילה) שאילתה.

אלא אמר רבא לא מיבעיא כחש בשר מחמת מלאכה דפטור, אלא אפילו מתה מחמת מלאכה נמי פטור, דאמר ליה לאו לאוקמא בכילתא שאילתה.

ההוא גברא דשאיל נרגא (גרזן) מחבריה, איתבר. אתא לקמיה דרבא, אמר ליה זיל אייתי סהדי דלאו שנית ביה, ואיפטר.

ואי ליכא סהדי (ולא"כ לריך לשלם) מאי (משלם)? תא שמע דההוא גברא דשאיל נרגא מחבריה ואיתבר (בפשיעה) אתא לקמיה דרב, אמר ליה זיל שלים ליה נרגא מעליא **וכתבו התוס'** פי' רש"י (לקמן) נרגא מעליא אחרת יתן לו, והשברים יהיו של שואל. **ואין נראה** לרבינו שמואל, דאפי' גנב וגזלן משמע שיכולין לפרוע סובין כמו מזיק, כדאמרינן בב"ק (ה.) כולן כאבות הן לשלם ממיטב, פי' עשרים וארבע אבות וגנב וגזלן בכללן, אלמא מדמה תשלומי גנב וגזלן לתשלומי נזק, וא"כ יפרע סובין, דלא מסתבר ששואל שונה מגנב וגזלן, וא"כ יכול השואל לפרוע למשאיל בשברי הנרגא. **ומפרש ה"ר שמואל** 'משלם נרגא מעליא' היינו שהפחת שהוזל משעת השבירה עד שעת העמדה בדין, הפחת מוטל על השואל, ומוסיף על השבירה כשעת העמדה בדין עד שישוה נרגא מעליא. דמדמי ליה רב שואל לגנב וגזלן, דאמר שמואל בב"ק (יא.) דאין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לניזקין (כ"ל גנב וגזלן שנשברה לו מתה הגניבה לאלמס, ונפחתו דמיה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין, גבי ניזקין אין הניזק מפסיד את הפחת, וגבי גנב וגזלן הגנב והגזל מפסיד פחת זה) ורב אית ליה דאף לשואל אין שמין. והראיה שהנידון הוא האם שמין את השברים כשעת השבירה או כשעת העמדה בדין, הוא משום שבב"ק (שם) מייתי מילתא דרב שאמר לשלם נרגא מעליא, אמילתיה דשמואל שמדבר בנדון האם שמין את החפץ שהוזק כשעת השבירה או כשעת העמדה בדין, וגם כל ההלכה מדברת שם לפנינו כן בפחת נבילה האם של ניזק הוא כיון שנשאר ברשותו משעת מיתת הבהמה, או דהפחת הוי דמזיק, היינו ששמין את הבהמה כמו שהיא שוה בשעת העמדה בדין. **ממשיכים התוס' לבאר את הסוגיא לשיטתם** ואמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי, והרי הדין הוא דהשברים ברשות משאיל הוזלו דשואל לא הוי כגזלן דגזלן קני לגמרי גזילה בשינוי מיתה ושבירה ולכן מחזיר לו שואל את השברים ושמין לו כמה היו שברים שוין בשעת שבירה וממלא לו דמי הכלי, והוי פחת דמשאיל כמו דניזק. **וכן פי' ריב"ם, אלא שהוסיף** שחולקים רב כהנא ורב אסי על רב, אפילו באופן שאין פחת, דלרב שנשבר כלי ברשות שואל פותחין לו שישלם לו דמי נרגא מעליא ואין מלמדין אותו לשלם השברים ומ"מ אם רצה לשלם השברים בחשבון ישלם, אבל לרב כהנא ולרב אסי מלמדין אותו לשלם השברים כיון שהם ברשות משאיל. **והא דאמר** בירושלמי מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן ואמר ר' אבא בר ממל חיים שנים ישלם ולא מתים (כלומר, הבעלים מקבלים לבר חי ולא נבילה). עד כאן בגניבה, בגזילה מנין א"ר בון והשיב את הגזלה אשר גזל. **לאו היינו** שישלם לו חיים ממש בהמה אחרת ולא סובין, אלא ה"ק חיים שנים ישלם שאם עודם חיים והוזלו יחזירם כמו שהם, אבל הוזלו מתים צריך ליתן פחת **א"נ** 'חיים' שישלם הקרן כמו שהיתה בתחילה הכל בלא פחת כמו דאיתא ב"ק (סה.) אחייה לקרן כעין שגנב, וכן משמע בירושלמי דקדושין דהתם קאמר מנין שאין הבעלים מטפלים בנבילה א"ר אבא בר ממל חיים שנים ישלם ולא מתים משמע דבפחת נבילה מדובר. **ולפי זה** הא דפליג ר"א בב"ק (יא.) דקאמר שמין לגנב ולגזלן יש להוכיח דשינוי אינו קונה ולהכי הוי פחת לבעלים. **וא"ת** דר' אלעזר גופיה (סה.) קאמר תדע שסתם גניבה הוי יאוש בעלים... מה טביחה דאהנו מעשיו אף מכירה דאהנו מעשיו והיכי אהנו מעשיו דטביחה אי שינוי אינו קונה אלמא משמע דאהני מעשיו שקנאה בשינוי מעשה **וי"ל** דאהנו מעשיו לאו דאהנו לענין קנין, אלא דאהנו לענין לקלקל ולהפסיד ממון בטביחת הבהמה **א"נ** הא דאית ליה דשינוי לא קני היינו במתה מאליה או נרגא דאיתבר מאליו אבל בידים כגון טביחה קני בשינוי מעשה).

אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב [**דף צז ע"א**] דינא הכי [שישלם לו כלי עשוי ומתוקן, והתנן (ב"ק י:) גבי נזיקין, תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה, ששמין לו הנבילה של בהמתו, שמתה על ידי זה שהזיקה לו, ועליה מוסיף ומשלם דמיהן, הכא נמי ישומו לו שברי הראשון, ועליהן ישלם דמיו, וזה ילך ויטרח ויקנה לו כלי אחר]? ושתיק רב, והלכתא כרב כהנא ורב אסי, דמהדר ליה תבריה וממליא ליה דמי מנא.

ההוא גברא דשאיל דוולא מחבריה, איתבר. אתא לקמיה דרב פפא, אמר ליה אייתי סהדי דלא שנית ביה, ואיפטר (דהוה ליה מתה מחמת מלאכה). **פסק הש"ע א.** טען השואל שמתה מחמת מלאכה, אם הוא במקום שעדים מצויים, אינו נפטר עד שיביא עדים שהוא

צז.

כדבריו ושלא שינה בו. ואם הוא במקום שאין עדים מצויים, ישבע... הו"מ (שמד,א). **מ"ש הש"ע** 'אם הוא במקום שעדים מצויים, אינו נפטר עד שיביא עדים שהוא כדבריו ושלא שינה בו. ואם הוא במקום שאין עדים מצויים, ישבע' **כתב הנימוקי יוסף** שמ"ש בגמ' 'אייתי סהדי דלא שנית' הסכימו האחרונים ז"ל לפירוש הראב"ד ז"ל דהכא מיירי במקום עדים ולפיכך הצריכו לעדים ולא האמינו בשבועה כאיסי בן יהודה דאמר (פג.) הא יש רואה, יביא ראיה ויפטר וקי"ל כוותיה, אבל אם היה בחצרו או במקום אחר שאין שם רואין היה נאמן בשבועה. **ב.** כשישלם השואל, שמין לו השברים, שאם שאל כלי ונשבר שמין לו השברים כמו שהיו שוים בשעת השבירה ונותנים לבעלים, ומשלים עליהם (**ביאר באר הגולה** דאיפסקא הלכתא כרב כהנא ורב אסי דמהדר ליה תבריה וכן פי' רש"י שם דהכי מסיק נמי בריש ב"ק דשמין לשואל). ואם הוזלו בין שעת שבירה לשעת העמדה בדין, שמין אותם כמו שהיו שוין בשעת שבירה (**ביאר בהגהות הגר"א** כפי' תוס' שם)... הו"מ (שמד,ב).

ההוא גברא דשאיל שונרא מחבריה (כלי שיהלוג לו את העכברים) חבור עליה עכברי וקטלוהו. יתיב רב אשי וקמיבעיא ליה כי האי גוונא מאי (**הקשו התוס'** תימה מאי קמבעי ליה הלא מתה ממש מחמת מלאכה **וי"ל** דאיבעי ליה אם שינה במה שהוליכה למקום שהרבה עכברים מצויין, אבל אין לו לשמור שלא יהרגוהו) כי מתה מחמת מלאכה דמי, או לא? אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא גברא דנשי קטלוהו (לא היה לו ליפול בידן) לא דינא ולא דיינא.

איכא דאמרי אכיל עכברי טובא וחביל (נתחמם) ומית. יתיב רב אשי וקא מעיין בה כהאי גוונא מאי? אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמר אבימי מהגרוניא גברא דנשי קטלוהו (בעל בעילות הרבה, ומת) לא דינא ולא דיינא. **פסק הרמ"א** ...המשאיל לחבירו שונרא לרדוף עכברים, ואכלוה העכברים, מיקרי מחמת מלאכה, דבא לה האונס מחמת המלאכה הו"מ (שמ,ג).

אמר רבא האי מאן דבעי למישאל מידי מחבריה וליפטר, נימא ליה אשקיין מיא, דהוי שאילה בבעלים (**כתב המאירי** שמעשה זה הוא מעשה רמאות). ואי פקח הוא, נימא ליה שאיל ברישא, והדר אשקייך.

אמר רבא מקרי דרדקי, שתלא (נוטע כרמים למחצה) טבחא, ואומנא (מקיז דם) ספר מתא (המספר את אנשי העיר בתספורת) כולהון בעידן עבידתייהו כשאילה בבעלים דמו (אם משהיה זה במלאכתו שאל הימנה בהמה באותה שעה, ומתה פטור).

אמרו ליה רבנן לרבא שאיל לן מר (רבינו נשאל לנו למלאכתנו, ללמוד לנו תורה, שיושב ומלמד לנו תורה כל היום, ואם נשאל ממנו בהמה ומתה נפטר) אקפיד, אמר להו לאפקועי ממונאי קא בעיתו, אדרבה, אתון שאילתון לי (למלאכתי) דאילו אנא מצי אישתמוטי לכו ממסכתא למסכתא (שכשאני חפץ להתחיל במסכת אחרת, שלא תשכח ממני אין אתם יכולין למחות בידי) אתון לא מציתו לאישתמוטי. ולא היא, איהו שאיל להו ביומא דכלה (כשדורשין לפני הרגל בהלכות הרגל, דלא מצי לאישתמוטי למילתא אחריתי) אינהו שאילו ליה בשאר יומי.

מרימר בר חנינא אוגר כודנייתא (פרידה) בי חוזאי, נפק לדלויי טעונה בהדייהו, פשעו בה ומית. אתו לקמיה דרבא, חייבינהו. אמרו ליה רבנן לרבא פשיעה בבעלים היא (שהיה מסייעו בשעת שאילה) איכסיף. לסוף איגלאי מילתא דלמיסר טעונה (לראות שלא ירבו במשאה) הוא דנפק. הניחא למאן דאמר פשיעה בבעלים פטור משום הכי איכסיף, אלא למאן דאמר חייב אמאי איכסיף? לא מיפשע פשעו בה, אלא איגנובי איגנוב, ומתה כדרכה בי גנב הוי [ואפילו הכי חייבין, דאי נמי שבקה מלאך המות בי גנב הוה קיימא, כדאמרינן (ב"מ לו:) הלכך, משנגנבה חייב בתשלומין **כתבו התוס'** ואם תאמר מה צריך לומר דמתה בי גנב, הרי התחייבו כבר משעת הגניבה, ומה הנפ"ק שמתה בבית הגנב **ויש לומר** משום דבזה טעו אותם שסברו שמתה בפשיעה]. ואתו לקמיה דרבא וחייבינהו, אמרו ליה רבנן לרבא גניבה בבעלים היא [גניבה זו שאתה

מחייבו, בבעלים היא שכירותה, בשעת שכירות כשנכנסה לרשותו, ותניא לעיל (צה:)] איכסיף. לסוף איגלאי מילתא דלמיסר טעונה הוא דנפק. **פסק הש"ע א.** ...אפילו א"ל השקני מים, והשקהו והשאיל לו פרתו בעוד שהוא משקהו, הוי שאלה בבעלים. אבל אם משך תחלה ואחר כך השקהו, לא הוי שאלה בבעלים הו"מ (שמו,א). **ב.** מלמד תינוקות, והנוטע לבני המדינה, והמקיז להם דם, והסופר שלהם, כל אלו וכיוצא בהם, יום שהוא יושב בו לעשות במלאכתו, אם השאיל או השכיר לאחד מאלו שהוא עוסק במלאכתם הרי זה שמירה בבעלים, ואפילו פשע בה השומר פטור. אבל הוא ששאל או שכר מהם, חייב, שאינם שאולים לו. ויש אומרים שבזמן הראוי למלאכה, אף על פי שאינם עסוקים בה, לפי שאינו רשאי להשמט מהמלאכה ההיא בכל עת שצריכים לו, הוי לגבייהו שאלה בבעלים אפילו אם צריך לתת לו שכר, מכל מקום מוכרח הוא לעשות לו מלאכתו, מידי דהוה אשותפים ששכרו שכיר חדש או שנה, דבכל שעה הוי שאלה בבעלים לכל אחד מהם הו"מ (שמו,יב). **מ"ש הש"ע** ו"א שבזמן הראוי למלאכה, אף על פי שאינם עסוקים בה...' **כתב הרא"ש** בעידן עבידתייהו פירש הראב"ד בזמן הראוי למלאכה קאמר ואע"פ עוסק בה לפי שאין רשאי להשמט מן המלאכה ההיא, ר"ל כיון שהוא שכור לכל בני העיר למלאכה זו בכל עת שהם צריכים לו, בכל עת ובכל שעה הוי שאלה בבעלים לכל בני העיר כיון שאם יצטרך לו מחוייב לעשות מלאכתו **אמנם** אין נראה כן מדברי הרמב"ם. **ג.** הרב השונה לתלמידיו, אם הם צריכים ללמוד עמו בכל מסכתא שירצה הוא, ואף אם התחילו מסכתא אחת יכול לשנותה לאחרת, אז הוו הם כשאולים לו, שהם עמו במלאכה, ואם שאל מהם הוי שאלה בבעלים. ואם הוא צריך ללמוד עמהם בכל מקום שירצו, אז הוא נשאל להם. ואפי' שלא בשעת הלמוד, כיון שצריך ללמוד עמהם בכל עת שירצו. ואם הדבר תלוי בשניהם, שהמסכתא שהתחיל יגמרו, ואין הרב יכול לשנות המסכתא שלא מדעת התלמידים, ולא התלמידים בלא דעת הרב, אז אינם שאולים זה לזה כלל (רל"ק). ולפני המועדים, שדרך לדרוש לעם הלכות המועד, הוא נשאל להם... הו"מ (שמו,יג). **ד.** השאיל לו בהמתו או השכירה לו למשוי, והלך עמה לסעדה ולהטעינה, הוי שאלה בבעלים, אע"פ שמעצמו נשאל לו. [**הגה** ודלא כיש חולקין בזה (**ביאר באר הגולה** וסברי דכל שעשה מעצמו אין זה עמו במלאכתו)] ואם לא הלך אלא לראות שלא יוסיף המשוי, אין זה שאלה בבעלים... הו"מ (שמו,ד).

משנה השואל את הפרה, שאלה חצי יום ושכרה חצי יום (**כתבו התוס'** לא זו אף זו קתני, לא מיבעיא שאלה חצי היום ושכרה חצי היום דספק גמור דאיכא למיטעי שהכל ביום אחד וחשיב דררא דממונא ולהכי קתני בסיפא זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו, אלא אפי' שאלה היום ושכרה למחר אית לן למימר יחלוקו. ולא מיבעיא בפרה אחת דספיקא רבה היא אלא אפילו בשתי פרות יחלוקו) שאלה היום ושכרה למחר, שכר אחת ושאל אחת ומתה, המשאיל אומר שאולה מתה (אשאל אחת ושכר אחת קאי) ביום שהיתה שאולה מתה (קאי אשאלה היום ושכרה למחר) [**דף צז ע"ב**] בשעה שהיתה שאולה מתה (קאי אשאלה חצי היום ושכרה חצי יום) והלה אומר איני יודע, חייב (לשלם, דברי ושמא ברי עדיף **כתבו התוס'** בגמרא מוקי לה ר"נ למשנה זו באופן שיש עסק שבועה ביניהם. **וקשה לר"י** דאמאי צריך לאוקומי הכי, דבלאו הכי הוי ליה מחויב שבועה על ידי גלגול דאמר ליה משכיר אישתבע לי מיהת דכדרכה מתה וע"י גלגול צריך לישבע דשכורה מתה ואינו יכול לישבע דהא קאמר איני יודע, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם, דה"נ מפרש בגמ' מתניתין דקתני זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע ששכורה מתה שנשבע על ידי גלגול, וכן במציעתא השוכר אומר ששכורה מתה והלה אומר איני יודע פטור ואמאי פטור לימא ליה אישתבע לי דכדרכה מתה ועל ידי גלגול איצטריך לישבע דשכורה מתה, דאע"פ שהמשכיר טוען ספק יכול הוא להשביע שוכר על ידי גלגול מן התורה דגמרינן מסוטה בברייתא בקדושין (כח.) ובסיפא נמי בזה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע אמאי יחלוקו נימא מתוך שאינו יכול לישבע ע"י גלגול משלם. **ונראה לר"י** דאין מגלגלין אלא כשנתבע טוען ודאי דומיא דסוטה שטוענת ודאי, אבל ברישא וסיפא שהנתבע טוען שמא אין מגלגלין דלא הוי דומיא דסוטה. **אך קשה** מציעתא שהשוכר (נתבע) טוען ודאי (ולא מגלגלין). **ואומר ר"י** דמיירי כשמאמינו

צז:

המשאיל במה שאומר שכדרכה מתה ואינו מזקיקו לישבע על כך, ואינו תימה דלא הוי דומיא דסיפא דזה אומר שאולה וזה אומר שכורה דמיירי כשאינו מאמינו, דאורחא דמילתא הוא דבסיפא דהמשאיל רואה שהשוכר משקר אין רגיל להאמינו, אבל במציעתא רגיל הוא להאמינו כיון שהוא אינו יודע אם משקר. **אי נמי** כולה מיירי כשהמשאיל יודע שמתה כדרכה ובסיפא עושה עצמו כלא יודע לפי שרוצה להשביעו ע"י גלגול ששכורה מתה כדי שיודה האמת שהוא יודע ודאי ששאולה מתה, אבל במציעתא אינו רוצה להשביעו ולגלגל עליו אחרי שהוא מסופק ויכול להיות שהוא אומר אמת. **וא"ת** והיכי מגלגלין שבועה לעולם, דאפילו כשנתבע טוען ודאי יהא נאמן במיגו דאי בעי אומר אינו יודע ולא היו מגלגלין עליו **וי"ל** דאין זה מיגו, דאין אדם עושה עצמו ברצון מסופק כי אז נראה שהתובע אומר אמת שטוענו ברי והוא טוען איני יודע. **ועוד יש לומר** (לייסד קושיית ר"י על המליעתא והסיפא) דאין מגלגלין כשטוען תובע טענת שמא אלא בדבר דדומה קצת (להיינו שיש רגליס לדבר שתביעתו אמת אף שטוען שמא) כגון טענת אריסין ואפוטרופסין דשבועות (מח:) שרגילין ליהנות משל חבריהם משום דמורו היתרא כדאמרינן התם, וכגון סוטה שרגלים לדבר שקינא ונסתרה ויש לחוש שמא זינתה גם באירוסין, ולכך אין מגלגלין במתניתין אלא ע"י טענת ודאי. **וא"ת** על טענת ודאי מנלן שמגלגלין אפילו על דבר שאינו דומה אמת, כיון דגלגול מסוטה נפקא לן **וי"ל** בתחילה רצתה הגמ' בקידושין ללמוד גלגול שבועה בממון בקל וחומר מסוטה, מה סוטה ששבועתה לא ניתנה להיתבע על פי עד אחד, ממון שניתנה השבועה להיתבע על פי עד אחד ודאי שמגלגלין שבועה. אמנם אח"כ דוחה הגמ', 'אשכחן ודאי ספק מנלן' פי' אף על גב דבסוטה מגלגלין על ספק זהו בשביל שגם עיקר השבועה באה על טענת ספק ולכך מגלגלין מספק דהוי כעין העיקר, אבל ממון שעיקר השבועה אינה באה אלא על טענת ודאי מנלן שיגלגלו על ספק, תני דבי ר' ישמעאל נאמרה שבועה בחוץ (חוץ לעזרה היינו ממון) ונאמרה שבועה בפנים (כפנים העזרה היינו שבועת סוטה) מה שבועה האמורה בפנים עשה בה ספק כודאי, אף שבועה האמורה בחוץ עשה בה ספק כודאי. והשתא לא מצרכינן תו לק"ו אלא מגזירה שוה דשבועה שבועה ילפינן לכולה מילתא, והשתא ילפינן דמגלגלין אפי' על טענת ספק כמו בסוטה אף על גב דבממון לא הוה כעין עיקר השבועה וילפינן נמי דמגלגלין בטענת ודאי אפי' בדבר שאינו דומה כיון דהויא כעין העיקר כמו בסוטה דמגלגלין כעין העיקר).

(המשך המשנה) **השוכר אומר שכורה מתה, ביום שהיתה שכורה מתה, בשעה שהיתה שכורה מתה, והלה** (המשכיל) **אומר איני יודע, פטור** (**כתבו התוס'** ואע"ג דבכל שבועת שומרים המפקיד משביעו מספק שהוא אינו יודע אם נאנסה, הכא שאין יודע אם מתה השאולה אין להשביעו מספק דהוי כאילו אומר המשאיל ספק לי אם השאלתיך אם לאו, שעל אותה טענה אין השואל חייב לישבע, ועוד דהכא אפי' משאיל אומר ברי אמרי' דאינו נשבע אלא ע"י גלגול (**כיאור המהר"ם** מטעם מה שטענו לא הוה לו כלקמן בגמרא על מתניתין דזה אומר שאולה וזה אומר שכורה). **עוד כתבו התוס'** וא"ת לרב הונא ולרב יהודה דאמרי ברי ושמא ברי עדיף אמאי אצטריך למיתני הכא דפטור דהשתא ברישא אשמועינן דברי עדיף להוציא, א"כ כ"ש הכא דלהחזיק שנאמר שבריא עדיף. **וי"ל** דאיידי דתנא ברישא דברי עדיף חייב השואל תנא נמי סיפא דכי הוי אפכא דפטור השואל **אי נמי** דברי דמשאיל עדיף מברי דשואל (סברא זו תבואר לקמן) וכן שמא דמשאיל עדיף מדשואל, ולהכי איצטריך סיפא לאשמועינן דאפילו ברי דשואל דלא חשיב כולי האי עדיפא משמא דמשאיל).

(המשך המשנה) **זה אומר שאולה, וזה אומר שכורה, ישבע השוכר ששכורה מתה** (ולקמן פריך מה שטענו לא הודה לו, והיכא כתובה שבועה זו). **זה אומר איני יודע, וזה אומר איני יודע יחלוקו** (קסבר ממון המוטל בספק חולקין).

(**גמרא**) **שמעת מיניה מנה לי בידך, והלה אומר איני יודע חייב. לימא תהוי תיובתא דרב נחמן** (**כתבו התוס'**, **וא"ת** והא מתניתין מוקי לה בסמוך כסומכוס דלא אזיל בתר חזקה, ואית ליה ממון המוטל בספק חולקין, ולהכי לדידיה כי איכא ברי ושמא הוי ברי עדיף אפילו להוציא, ורב נחמן כרבנן דאית להו המע"ה **אי נמי** רב נחמן אתי שפיר כסומכוס דמודה סומכוס היכא דליכא דררא דממונא דהמע"ה. **וי"ל** דלסומכוס דאית ליה ממון המוטל בספק חולקין הוי כאילו תרוייהו מוחזקין בו וכיון דלדידיה אהני ברי נגד שמא וחייב הכל הכי נמי הוי ליה למימר לרבנן דאהני נמי ברי נגד שמא לכל הפחות לומר שיחלוקו) **דאיתמר, מנה לי בידך והלה אומר איני יודע** [**כתבו התוס'** דוקא שאומר איני יודע אם הלויתני, אבל הלויתני ואיני יודע אם החזרתי לך מתניתין היא בב"ק (קיח.) דחייב ומ"מ פריך שפיר לרב נחמן ממתניתין דאע"ג דמודה שמסר לו שתי פרות כיון שמחזיר אחת הוה כאילו אומר איני יודע אם השאלתני אם לאו וכן בפרה אחת כשאינו יודע אם מתה בעודה שאולה] **רב הונא ורב יהודה אמרי חייב** [**ברי ושמא ברי עדיף הקשו התוס', תימה** דבב"ק (מו.) אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המע"ה מאי כלל גדול אפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא, ואין לומר דרב יהודה דהכא כסומכוס והתם איירי אליבא דרבנן, דאי

לסומכום אהני ברי, לרבנן נמי מהני כדפרישית לעיל. ועוד דהכא במנה לי בידך דליכא דררא דממונא (דלכא לממונא פירוקו שגם לכא טענות הכלליס יש ספק לבית הדין) לא פליג סומכום. **וי"ל** דדוקא הכא אית ליה לרב יהודה דברי עדיף דהוי ברי טוב ושמא גרוע (התובע חבבו מנה הוי בריא טוב, כיון שהוא חושש שהלוה יכחיש את דבריו, שהרי הלוה יודע ולאי אם הוא חייב או לא. והשמא של הנתבע הוא שמא גרוע, כיון שעליו לטענת אם חייב או לא) אבל גבי ניזק (שור שהזיקו) הוי ברי גרוע דלפי שיודע שהמזיק לא היה שם ולא יכחישנו טוען ברי, והשמא של מזיק נמי טוב הוא שלא היה לו לידע, ולכך מודה רב יהודה התם דלאו ברי עדיף. **וא"ת** בב"ב (קלה.) גבי האומר 'זה אחי' אינו נאמן ליטול חלק בירושה, ומסקנת הגמ' שמדובר שהאח השני טוען 'איני יודע אם הוא האח שלי' ואמרה הגמ', זאת אומרת 'מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור', והיכי דייק, הא התם מודו כ"ע דפטור לפי שברי שלו גרוע ושמא שלהן טוב, שיודע שהאחין אינן מכירין בו אם הוא אחיהם **וי"ל** דהתם נמי ירא שמא היום או מחר ישאלו וידעו ששיקר. **וכן לקמן** (קטז:) אם היה מכיר מקצת אבניו נוטלן, ומסיק והלה מה טוען איני יודע וקאמר לימא תהוי תיובתא דמ"ד מנה לי בידך... פטור משמע דלמ"ד חייב אתי שפיר, התם נמי הוי ברי טוב שרגילות להכיר אבנים אפילו אין בהם סימן וכן משמע התם דמוקי לה כשיש עסק שבועה ביניהן ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ואי אין רגילות להכירו לא משלם כמו ביורשים דלא אמרינן בהו מתוך שאינו יכול לישבע משלם משום דלא הוי להו לידע, ומשום הכי נמי בניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם דלא הוה ליה לידע דהא מודה מקצת הוא שמודה בפרה. **אבל קשה** דבכתובות (יב:) דפסיק שמואל כר"ג דאמר היא נאמנת לומר משארסתני נאנסתי וקאמר אביי הא דרב יהודה דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב, דשמואל היא דפסיק כרשב"ג, והלא רב יהודה ושמואל מודו היכא דברי גרוע ושמא טוב לא אמר ברי עדיף גבי ניזק, והתם ברי דידה רע ושמא שלו טוב שאינו יודע כלל מתי נאנסה. **וי"ל** דאביי דאמר הא דרב יהודה דשמואל היא אית ליה דכלל גדול בדין לא בא לרבות אפי' ניזק אומר בריא ומזיק אומר שמא, דלעולם בכגון דא בריא דניזק עדיף אפי' להוציא, אלא להשמיענו שהמוציא מחברו עליו הראיה, אפי' שיש רוב המסייעו, כגון המוכר שור ונמצא נגחן כדקאמר בב"ק (מו.). **וא"ת** אע"ג דדחי בכתובות ההיא דר"ג (שאפשר שמואל סובר ברי ושמא לאו בריא עדיף, והא דפסק כר"ג כיון שיש מיגו שיכלה לטעון מוכת עץ אני לו חזקה המסייעת לאשה שהיתה בתולה בשעת אירוסין). **ויש** להקשות שעדיין יש להוכיח ששיטת רב יהודה שבריא ושמא בריא עדיף, זו שיטת שמואל, שהרי רב ושמואל סוברים בשבועות (מז.) <u>דלא</u> אמרינן 'מתוך שאינו יכול לישבע משלם' א"כ סברי במנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב דאי לאו הכי תקשי לה מתניתין דהכא, דלא מצי לשנויי בשיש עסק שבועה ביניהם (שהרי ס"ל שלא אמרינן מתוך שאינו יכול להשבע משלם) **וי"ל** דסברי שפיר 'לאו בריא עדיף' ומתני' דאוקמא בשיש עסק שבועה, ומתוך שאין יכול להשיבע משלם, הוא כתנאי, שהרי בשבועות (מז.) מבואר שהכלל הנ"ל שנוי במחלוקת תנאים ורב ושמואל סברי כר"ש בן טרפון (לוקח 'שבועת ה' תהיה בין שניהם' מלמד שהשבועה חלה על שניהם, ששניהם נענשים בה). **וא"ת** לרב ושמואל דפטרי בנ' ידענא ונ' לא ידענא (שלא אמרינן מתוך שאינו יכול להשבע משלם) מודה במקצת אמאי חייב יהא נאמן במה שכופר במיגו דאי בעי אומר איני יודע **וי"ל** דאין אדם טוען ברצון איני יודע כדפרישית במתני') **רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור (אוקי ממונא בחזקת מריה, ולא תפקיע מספיקא כתבו התוס'** ובכתובות (יב:) פי' רש"י פטור היינו קודם שניתקנה שבועת היסת, אבל אחר שניתקנה שבועת היסת חייב לישבע שאינו יודע, דאל"כ כל נתבע יאמר איני יודע ויהיה פטור מכלום)?

כדאמר רב נחמן כגון שיש עסק שבועה ביניהן (שנתחייב לו שבועה בטענתו, והוא אינו יכול לישבע, דהא אינו יודע קאמר) הכא נמי כגון שיש עסק שבועה ביניהן [כתבו התוס' מ"מ במציעתא ששוכר טוען ברי ומשאיל שמא, פטור השוכר משבועה, שאין המשאיל יכול להשביעו מספק אע"פ שמודה לו במקצת. **וא"ת** דמשמע הכא דאית ליה לרב נחמן מחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם, ובשבועות (מז.) גבי היו שניהן חשודין על השבועה חזרה שבועה למקומה דברי ר"מ, ר' יוסי אומר יחלוקו, ופליג רב נחמן אר' אבא דסבר התם כמ"ד חזרה שבועה למקומה ומפרש ר' אבא דהיינו למחויב לה ומתוך שאין יכול לישבע משלם וקאמר התם עבד רב נחמן עובדא דיחלוקו כר' יוסי. **וי"ל** דמוקי מתניתין דהכא כר"מ ומפרש למקומה היינו למחויב לה כדפריש ר' אבא, אבל איהו סבר כר' יוסי. **אבל קשה** שבב"ב (לד.) משמע דהלכה כר' אבא דאייתו אמוראי בתראי מיניה ראיה לפסוק הלכה, וקי"ל כרב נחמן בדיני. ועוד דבשבועות (מז.) גבי יתומים מיתומים לא יפרעו אלא בשבועה דאמרי רב ושמואל לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו, דסברי דלא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע או תובע או נתבע משלם אלא פטור, ופליגי אדר' אלעזר דאמר יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין, וסבר ר"א כר' אבא דמתוך שאינו יכול לישבע מי שהוא תובע או נתבע משלם הנתבע, וקאמר התם (מח:) כיון דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, דעבד כרב ושמואל עבד דעבד כר"א עבד, משמע דרב ושמואל עיקר הוי כמו דר'

צז: – צזז.

אבא והתם אינו מזכיר דרב נחמן ולא מסתפק אלא ברב ושמואל ודר"א. **ונראה לר"ת** דבנסכא [בשבועות מז. הגמ' מביאה מעשה באחד שחטף מחבירו נסכא, ובא על אחד שראהו חוטף, וטען החוטף אמת חטפתי, ושלי חטפתי, ועל זה קאמר רבי אבא מתוך שאינו יכול להישבע (שהרי מודה שחטף) משלם] ובנ' לא ידענא (שבועות מז.) הלכתא כר' אבא דמתוך שאינו יכול לישבע משלם והתם מודה אפי' רב נחמן, וכששניהן חשודים (שבועות מז.) הלכה כרב נחמן, ור' אבא נמי מודה התם דיחלוקו. וטעמא משום דהתם שניהם היו מחויבין שבועה ואין יכולין לישבע ולכך שניהם מפסידין כל אחד חצי מטעם דר' אבא כיון דאינו יכול לישבע הנתבע משלם והתובע לא יטול ולכך יחלוקו. והא דקאמר התם (שבועות מז.) רבותינו שבא"י דאמרי חזרה שבועה למחויב לה ומייתי מנסכא דר' אבא לאו משום דר' אבא סבר כרבי מאיר, אלא דמוכח מדברי ר' אבא דסבר בנסכא מתוך שאינו יכול לישבע משלם, יש לנו לומר דאיהו נמי פי' מילתיה דרבי מאיר למקומה למחויב לה. **ודוקא** בחשוד המחויב שבועה דאורייתא אבל בשבועה דרבנן כגון פוגם שטרו ופוגמת כתובתה ומתה ונפלו קמי יתמי לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע מפסידין, דאמר רב פפא הפוגם שטרו ומת יורשיו נשבעין ונוטלין, היינו טעמא דבשבועה דרבנן לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם כדמשמע לעיל (ה.) גבי ההוא רעיא, **לבד** מיתומים מן היתומים דאע"ג דשבועה דרבנן היא מתוך שאינן יכולין לישבע מפסידין ואין נוטלין. **ושמא הטעם** הוא דבעלילה מועטת יש לנו להקל על היתומים שלא להוציא ממון מהם, והתם דוקא אמרינן דעבד כרב ושמואל (ס"ל בכל שבועה אפי' לרבנן אמרינן מתוך שאינו יכול להישבע משלם) עבד ולא בעלמא כדאמר התם הבו דלא להוסיף עלה, וההיא דשניהם חשודים אע"ג דשכנגדו אינו מחוייב אלא שבועה דרבנן אפ"ה מפסיד היינו משום שהשבועה בא מחמת הנתבע שהיה חייב שבועה דאורייתא לכן חשיבא גם בתובע כדאורייתא. **ואינו נראה לר"י** (פירוש ר"ת, שס"ל לתובע שהוא חשוד אמרינן מתוך שאינו יכול להישבע מפסיד ואינו נוטל) דא"כ היכי פריך (בשבועות מח.) אדר"נ דאמר אי איתא לדרב ושמואל איתא אי ליתא ליתא, ופריך אי איתא איתא, אלמא מספקא ליה, והא עבד ר"נ עובדא (שבאו לפניו שני חשודים, ופסק כר' יוסי...) דיחלוקו. ואם כדברי ר"ת שגם בתובע שאינו יכול להישבע אינו נוטל, אין קושיית הגמ' קשה, שהרי ר"נ יכול לסבור כמו רב ושמואל שהרי רב נחמן ג"כ סובר דמתוך שאינו יכול לישבע התובע מפסיד לכך הוי דינא יחלוקו בשניהם חשודים, וה"נ סברי רב ושמואל. **ועוד** קשה על ר"ת שהרי הגמ' בשבועות מביאה מחלוקת בביאור דברי ר"מ 'היו שניהם חשודים, חזרה שבועה למקומה', רבותינו שבארץ ישראל פירשו חזרה למחוייב לה, דהיינו לנתבע, ורבותינו שבבל פירשו חזרה שבועה לסיני (אין בית הדין נזקקין לא לפירעון ולא לשבועה, והקב"ה יפרע מהכופר ממון לחבירו) ומבארת הגמ' רבותינו שבבל היינו רב ושמואל, דאמרי שאין יתומי המלוה נפרעין מיתומי הלוה, ולדברי ר"ת אין שום ראיה שרב ושמואל סוברים שחזרה שבועה לסיני שהרי ביתומים מיתומים אפי' ר' אבא ור"נ יכולין לסבור כרב ושמואל, מתוך שאין התובע יכול להישבע מפסיד ואינו נוטל, וא"כ רב ושמואל יסברו היטב דחזרה שבועה למחוייב לה או יחלוקו דקא סברי מי שאינו יכול לישבע מפסיד. **אלמא** משמע דפשיטא ליה לגמרא דלר' אבא דאמר מתוך שאינו יכול להישבע משלם, אין חילוק אם התובע אינו יכול להישבע או הנתבע, בכל אופן מפסיד הנתבע, ולרב ושמואל לעולם פטור הנתבע, ופליג ר' אבא אדר"נ (שהרי רב נחמן אמר בשניהם חשודים יחלוקו, ולרבי אבא מפסיד הנתבע) ואדרב ושמואל, ולכך מוכיח שפיר דרבותינו דאמרי חזרה שבועה לסיני דהיינו רב ושמואל, וכולה סוגיא משמע דפליג ר' אבא אדרב ושמואל, דקאמר רבא כוותיה דר' אבא מיסתברא, וכן מהא דמקשה הגמ' 'רב ושמואל האי 'בין שניהם' מאי דרשי ביה'. **ור"ת מפרש** דעיקר דקדייק גמ' דרבותינו שבבבל היינו רב ושמואל סמיך על הגמ' בסנהדרין (יז:) דקי"ל התם דרבותינו שבבבל רב ושמואל, וכך כוונת הגמ' רבותינו שבבבל רב ושמואל כדקי"ל בסנהדרין, ושמעינן להו נמי דס"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו דכיון דמחוייב בעל דין שבועה ואינו יכול לישבע יעמוד ממון במקומו ול"ש להו בין תובע לנתבע, **ופירוש** זה דחוק].

היכי דמי עסק שבועה? כדרבא, [דף צח ע"א] דאמר רבא מנה לי בידך, והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים (הוה ליה מודה מקצת ומחוייב שבועה על השאר, ואינו יכול לישבע, דאמר...) והשאר איני יודע, מתוך שאינו יכול לישבע משלם [כתבו התוס' פי' ר"ח דדברי רבא בהאי לישנא לא מצינו עיקרה בגמ', ומיהו קבלנו מרבותינו דעיקרה בשבועות (מז.) דאמר רבא כוותיה דרבי אבא מסתברא מתוך שאינו יכול לישבע משלם. **עוד כתבו התוס' ה"נ הוה לן למימר בחשוד על השבועה, אלא תקנו שיהא כנגדו נשבע ונוטל, דבענין אחר לא הוי אפשר, שמי שהיה רוצה היה מלוה לו פרוטה ויתבע כל אשר לו ויהא מודה מקצת כמה שחייב ויתחייב שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע יקח כל אשר לו בלא שבועה לכך תקנו שישבע שכנגדו, אבל הכא ובנסכא שאינו יכול לישבע לא מחמת שהוא חשוד, אלא עתה בתביעה זו אינו יכול לישבע מחמת המאורע, לא הצריכו לישבע שכנגדו].**

משכחת לה (עסק שבועה דמתניתין) רישא בשתים (שתי פרות) וסיפא בשלש [רישא דקאתי לדינא על היום, או על השעה לא

מיתוקמא בפרה אחת מעיקרא, אלא בשתים ומתו, וזה תובעו על שתים, והלה מודה לו באחת שהוא מחוייב לו דמיה, והיא המביאתו להתחייב שבועה על השניה, שטוען איני יודע אם חייב אם לאו, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם, ולהכי נקט ומתו תרוייהו, דאי בדקיימא חדא וקאמר ליה 'אחדא שקלה, ואחדא איני יודע אם בשעת שאילה, אם בשעת שכירות' הוה ליה ההיא דמודה הילך, ואיכא מאן דאמר הילך פטור משבועה. וסיפא דקתני 'שאל אחת ושכר אחת, ואיני יודע איזה מהן מתה', משכחת לה עסק שבועה כשהיו מתחילה שלשה ומתו השנים, באחת מודה ששאולה היתה, וחייב בדמיה, והיא מחייבתו שבועה על שניה). רישא בשתים, דאמר ליה שתי פרות מסרתי לך, פלגיה דיומא בשאילה ופלגיה דיומא בשכירות. אי נמי, חד יומא בשאילה וחד יומא בשכירות, ומתו תרוייהו בעידן שאילה, ואמר ליה שואל חדא אין, בעידן שאילה מתה, ואידך לא ידענא אי בעידן שאילה מתה ואי בעידן שכירות מתה, דמתוך שאינו יכול לישבע משלם. וסיפא בשלש, דאמר ליה שלש פרות נתתי לך, שתים בשאילה ואחת בשכירות, ומתו הני תרתי דשאילה. ואמר ליה שואל אין, חדא דשאילה מתה, אידך לא ידענא אי דשאילה מתה ודקיימא דשכירות היא, אי דשכירות מתה והא דקיימא דשאילה היא, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם **וכתבו התוס'** הך סוגיא אתיא כרבי חייא בר יוסף (לעיל לד"ת) דאית ליה בב"ק (קז.) עירוב פרשיות כתיב כאן (הפסוק 'כי הוא זה' שלומדים ממנו שחייב שבועה רק במולה במקלת וכופר במקלת כתוב בפרשת שומר חינם, למנם ר' חייא בר יוסף ס"ל שבאמת פסוק זה ניסוד לשיטת רש"י רק על הלוואה (לדיליה בפקדון שומר נשבע אפי' שכופר בכל) לר"ת גם על הלוואה, למנם כמו שבהלוואה די בב' פרות שהרי לא שייך טענת אונס בהלוואה, כך גם בפקדון די בב' פרות אחת שיולה עליה, ואחת שטוען שנאנסה, ולא בעינן פרה שלישית שיכפור עליה) וכי כתיב 'כי הוא זה' אמלוה הוא דכתיב, אבל בפקדון לא בעי כפירה והודאה בהדי נאנסו כדבעי התם ר' חייא בר' אבא א"ר יוחנן (שס"ל שאין כאן עירוב פרשיות, ובאמת 'כי הוא זה' ניסוד על מקומו בפרשת שומרים) ופליג אברייתא דרמי בר חמא (המובאת בסמוך) דבעי ג' פרות, אלא בשתי פרות סגי בהודאה וכפירה או בהודאה ונאנסו. **ול"ג**

צזז.

רבינו תם בב"ק (שם) ה"מ במלוה אבל בפקדון מעיז ומעיז (לרש"י שלומד שעירוב פרשיות הכונה ש'כי הוא זה' קאי רק על מלוה, לשיטתו הגמ' מסבירה גם מה ההבדל, מדוע במלוה כופר הכל אינו כשבועה, ואילו בפקדון כן, במלוה אינו מעיז לכפור בַּמַּלְוֶה כיון שהמלוה עשה לו טובה, משאי"כ בפקדון מעיז לכפור הכל, ולכן תיקנו שבועה גם בכופר הכל, למנם לר"ת שאין הבדל בין הלוואה לפקדון ובשניהם כופר הכל אינו נשבע, א"כ לשיטתו לא גרסינן לקטע זה בגמ') **אבל ריב"א** גרס ליה (ריב"א לומד שרבי חייא בר יוסף לאמר עירוב פרשיות כתיב כאן, כוונתו שהפסוק 'כי הוא זה' ניסוד על מלוה, ומלמד שכופר הכל אינו נשבע, וממלוה לומדים לפקדון, כמו שבמלוה כופר הכל אינו נשבע על שיולה, כך בפיקדון כופר הכל אינו נשבע על שיולה, אבל בטענת נאנסו שאינה שייכת במלוה, נשבע השומר אפי' שאינו מולה בכלום, ומבארת הגמ' שהוא מטעם שטענת נאנסו אדם מעיז לטעון אפי' בלא הולאה, כיון שאין חבירו מכיר בשיקרו) ומפרש ה"מ (שאינו נשבע) במלוה (בטענה השייכת גם במלוה כלומר כפירה, מפני שאין אדם מעיז לכפור שחבירו מכיר בשקרו) אבל בפקדון דהיינו בטענה דלא שייכא אלא בפקדון דהיינו טענת אונס מעיז ומעיז דאין חבירו מכיר בשקרו וחייב שבועה אפי' בלא הודאה, ושם מפרש באורך. **והשתא** לפי' ריב"א הכא דקטעין שוכר כדרכה מתה אבל איני יודע אם בשעת שאלה אם בשעת שכירות או שאולה או שכורה, נהי דלשבועה שמתה כדרכה דהיינו טענה דנאנסו לא בעי הודאה, מ"מ מה שטוען איני יודע אם שאולה או שכורה דהיינו כפירה בעי הודאה, ולהכי מוקי רישא בב' וסיפא בג', דהשתא איכא חדא דהודאה והוי מחוייב שבועה לישבע ששכורה מתה דאי לאו דההיא דהודאה הוי כופר הכל ופטור וע"י גלגול דנשבע דכדרכה מתה אין להשביעו כדפרישית במתני', ולפר"ת אתי שפיר טפי דלדידיה אפילו נאנסו בעי הודאה. **ורמי בר חמא** מוקי לה בג' פרות, וכר' חייא בר אבא, חדא דהודאה, וחדא דכפירה היינו אותה שטוען להד"מ, וחדא דנאנסה והיינו ההוא דקטעין איני יודע אם בשעת שאולה או בשעת שכורה, דטעין בה שמתה כדרכה. **וא"ת** בב' פרות סגי אחת של הודאה ואחת שאומר שמתה כדרכה ואינו יודע אם בשעת שאולה או שכורה, שהרי באותה שטוען שמתה כדרכה יש גם טענת נאנסה, וגם כפירה (מה שטוען שכורה מתה זוהי כפירה שהרי פטור באונס) **וי"ל** דגזירת הכתוב דאינה עולה לכאן ולכאן ד'כי הוא זה' משמע דאיכא כפירה והודאה מלבד אותה שטוען בה שלא פשע בה. **ומכאן יש להוכיח** דלרמי בר חמא לא סגי בכפירה והודאה בלא נאנסו ולא כדפי' בב"ק (שם) בשם ר"ת (ס"ל שרבי חייא בר יוסף, ורב חייא בר אבא מולים שאם יש כפירה והולאה סגי) דאי סגי לא היה צריך כאן להוסיף פרה של כפירה אליביה דבשל הודאה ואיני יודע הוי סגי כמו לר' חייא בר יוסף. **וא"ת** ור' חייא בר יוסף היכי פליג אברייתא דרמי בר חמא **וי"ל** דסבר כמתניתין דשבועות (מב:) זה אומר עד הזיז וזה

אומר עד החלון וסלע הלויתני עליו... ועשר גפנים טעונות מסרתי לך דבכולהו לא בעי אלא כפירה והודאה **וא"ת** ור' יוחנן היכי פליג אמתני' וסבר כברייתא דרמי בר חמא, והא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה **וי"ל** דאמוראי נינהו אליביה דר' יוחנן אם אמרינן בכל מקום הלכה כסתם משנה כדאמר בחולין (מג.) **א"נ** יאמר שבכל המשניות לא חשש להזכיר אותן של אונסין כדמוקי מתני' דהכא. **ומיהו קשה** לפר"ת, דפריך בסמוך גבי 'זה אומר שאולה וזה אומר שכורה, ישבע, אמאי מה שטענו לא הודה לו' ולרב הונא ולרב יהודה פריך דלא בעו פרת הודאה (לא בעו הולאה במקצת) והוי כופר הכל כדפי' רש"י, וא"כ מאי משני 'ע"י גלגול, דא"ל אישתבע דכדרכה מתה' הא לפר"ת כיון דליכא הודאה לא מיחייב שבועה אפי' בטענת נאנסו ובלא פי' רש"י תיקשי לרב יהודה היאך יתרץ דכיון דליכא אלא חד פרה, ולפי' ריב"א אתא בפשיטות. **וי"ל** דהחיא שבועה (לכלכה מתה) מדרבנן (ומתוך שבועה זו מגלגל עליו להשביעו שבכורה מתה) דמדרבנן איכא שבועה בנאנסו בלא שום הודאה, ולעיל דמצריכה הגמ' הודאה מלבד מה שטוען נאנסה, משום דאיני יודע שמא שכורה מתה הוי כפירה כדפרישית לריב"א (**בילוי המהר"ם** לרווחא למלתא כתבו כן להא בלא טעם זה מוכרח להצריך ההיא להולאה כדי שיהא מחויב שבועה לאורייתא דבשבועה לרבנן לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם כמו שכתבו התוס' לעיל). **וכן מפרש ר"ת** ההיא דב"ב (ע:) דקאמר 'אילו אומר נאנסו לאו שבועה בעי' דהיינו מדרבנן דאיכא שבועה מדרבנן קודם שבועת היסת כמו פוגם כתובה ועד אחד מעיד שהיא פרועה בכתובות (פז.). **ועוד אור"ת** (על קושיית תוס' איך יפרשו רב הונא ורב יהולה המליעתא) דרב יהודה מוקי נמי מתני' כר"נ ואיכא חדא דהודאה, והכי פריך 'מה שטענו לא הודה לו' כלומר למה ישבע ששכורה מתה היה לו לישבע ששאולה קיימת והיא אותה שמחזיר לו ולהשיב על טענתו שאומר שאולה מתה ומשני ע"י גלגול, כיון דצריך לישבע על אותה שמתה שכדרכה מתה אוקמה רבנן איך שבועה נמי עלה בגלגול דטוב לעשות ב' שבועות על פרה אחת יותר מעל ב' פרות, אבל החיא דב"ב (ע.) ליכא לאוקמי כגון דאיכא פרה אחרת של הודאה, דלוקמה דליכא הודאה ותיתי ליה שפיר].

ולרמי בר חמא, דאמר ארבעה שומרים (בשבועות האמורות בהן כגון שומר חנם לישבע שנגנבה, ושומר שכר לישבע שנאנסה, ושואל לישבע שמתה ממלאכה) צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת (אלמא, מדקאמר בעינן כפירה, ולא אמרינן צריכין הודאה במקצת, שמע מינה אע"ג דשייכא בהו שבועת שומרין בלא שום כפירה לא משביעין ליה שבועת שומרים עד דכפר כפירה אחריתי, כגון, לא היו דברים מעולם, או החזרתי לך, ולדידיה לא מיחייב שבועה אהודאה בלא כפירה, ואיני יודע לאו כפירה היא, והא דרבא לית ליה, אלא אם כן אמר לו חמשים יש, וחמשים השניים מקצת לא היו דברים מעולם, ומקצת איני יודע, משכחת לעסק שבועה דמתניתין...) משכחת לה רישא בשלש (פרות) וסיפא בארבע (לרמי בר חמא לא משמע ליה 'כי הוא זה' בלא כפירה, כלומר זה אמת, וזה לא היו דברים מעולם, אבל זה אני חייב, וזה איני יודע אי נגנב או שנאבד בשומר חנם לא משמע ליה כי הוא זה). רישא בשלש, דאמר ליה שלש פרות נתתי לך, פלגיה דיומא בשאלה ופלגיה דיומא בשכירות, אי נמי חד יומא בשאלה וחד יומא בשכירות, ומתו שלש כולהו בעידן שאילה. ואמר ליה שואל חדא לא היו דברים מעולם, וחדא אין, בעידן שאילה מתה, ואידך לא ידענא אי בעידן שאילה מתה ואי בעידן שכירות מתה, דמתוך שאינו יכול לישבע משלם. סיפא בארבע, דאמר ליה ארבע פרות נתתי לך, שלש בשאלה חדא בשכירות ומתו הנך שלש דשאלה. ואמר ליה [**דף צח ע"ב**] שואל חדא לא היו דברים מעולם (הרי כפירה) וחדא אין, דשאלה מתה (הרי הודאה). ואידך לא ידענא אי דשכירות מתה ודקיימא דשאלה, או דשאלה מתה ודקיימא דשכירות, דמתוך שאינו יכול לישבע משלם.

'זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע השוכר ששכורה מתה'. ואמאי, מה שטענו לא הודה לו (אע"ג דאוקימנא בכופר ומודה הני מילי לרב נחמן, מיהו, מתניתין לרב הונא ורב יהודה כדקתני, ואמאי ישבע, הרי אין כאן הודאה במקצת) ומה שהודה לו לא טענו? אמר עולא על ידי גלגול, דאמר ליה אישתבע לי איזו מיהת דכדרכה מתה [אפילו היא שכורה יש לי עליך שבועה שכן הוא כדבריך, דלית לן דרמי בר חמא, דבעי כפירה והודאה בשומרים, דסבירא לן כמאן דאמר עירוב פרשיות כתיב כאן, וכי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב, וגלגול שבועה מן התורה היא,

מואמרה האשה אמן אמן, כדדרשינן בסוטה (יח.)] ומיגו דמישתבע דכדרכה מתה מישתבע נמי דשכורה מתה.

'זה אומר איני יודע וזה אומר...' הא מני סומכוס היא, דאמר ממון המוטל בספק חולקין.

פסק הש"ע א. שאל שתי פרות, חצי היום בשאלה וחצי היום בשכירות, המשאיל אומר בזמן השאלה מתה, והלה אומר אחת מתה בזמן השאלה והאחרת איני יודע, מתוך שאינו יכול לישבע ישלם השתים (**פמ"ע** הטעם, דהא הודה לו במקצת טענתו, דתבעו בב' פרות שאולות שמתו בזמן השאלה ושחייב לו עליהן באונסיהן, והנתבע מודה לו באחת ועל השניה חייב לישבע שבועה דאורייתא כדין מודה במקצת, ואינו יכול לישבע, משו"ה משלם, משא"כ בהשאיל לו אחת והשכיר לו אחת, ומתה האחת והשניה עומדת חיה בסימן שמ"ד ס"ד, דשם אין טענתן אלא על האחת, דהרי על העודנה חיה אומר לו הילך וקחנה לך ואין כאן מודה מקצת) חו"מ (שמה,א). **ב.** וכן אם מסר לו שלשה פרות, שתים שאולות ואחת שכורה, והמשאיל אומר שתים השאולות הן שמתו, והשואל אומר אחת השאולה מתה ודאי אבל השניה שמתה איני יודע אם השאולה האחרת או השכורה, מתוך שאינו יכול לישבע, שהרי אומר איני יודע, ישלם השתים חו"מ (שמה,ב). **ג.** השואל פרה מחבירו, שאלה חצי יום ושכרה חצי יום, או שאלה היום ושכרה למחר, או שאל אחת ושכר אחת (ומתה אחת כן בסמ"ע ערך לחס וט"ז) מהן, [1]המשאיל אומר שאולה מתה, ביום שהיתה שאולה מתה, בשעה שהיתה שאולה מתה, והשוכר אומר איני יודע, [2]או שאמר השומר שכורה מתה, ביום שהיתה שכורה מתה, בשעה שהיתה שכורה מתה, והמשאיל אומר איני יודע, [3]או שזה אומר איני יודע, וזה אומר איני יודע, המוציא מחבירו עליו הראיה, ואם לא היתה שם ראיה, בזמן שהמשאיל טוענו ודאי, ישבע השוכר ששכורה מתה, או שאינו יודע. ובזמן שהמשאיל אומר איני יודע, ישבע השומר שבועת השומרים שמתה כדרכה, וע"י גלגול ישבע השומר ששכורה מתה או שאינו יודע (**פמ"ע** הא דלא אמרינן בכהא

צוז:

דה"ל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם, תירץ המ"מ בפ"ג דשאלה ה"ד בשם הראשונים ז"ל, כיון שעיקר תביעת המשאיל שמשביעו עליו היא איני יודע, שהרי אינו טוען ברי שלא מתה כדרכה, אף על גב שבגלגול טוען ברי דהשאולה מתה לא אמרינן בכה"ג מתוך שאינו יכול לישבע משלם. ובאמת לדברי הרא"ש והטור אין צריך להאי תירוצא, חדא שהן סוברין שאין מגלגלין כלל אטענת נתבע כשהיה איני יודע וכמ"ש בסקי"ג. ועוד, דאפילו במקום שמגלגלין ס"ל דלא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם בשבועה הבאה ע"י גלגול והמחבר כתבו שם ג"כ בסעיף ט"ו ע"ש, אלא שמסיק שם וכתב דיש חולקין וס"ל בזמן שנתחייב שבועה דאורייתא והוא טוען על הגלגולים איני יודע קרינן ביה שפיר מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם). **וה"ה אם זה אומר שאולה מתה, וזה אומר שכורה מתה, או זה אומר איני יודע, וזה אומר איני יודע.** חו"מ (שמד,ד). **ביאר הגר"א** מתני' סומכוס אבל רבנן ס"ל לעולם הממע"ה כמ"ש בב"ק מו. זה כלל גדול בדין אצטריך, דאפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא המוציא מחבירו עליו הראיה. **ד.** מנה לי בידך שהלויתיך או שהפקדתי בידך, והלה אומר איני יודע אם הלויתני או אם הפקדת בידי, ישבע היסת שאינו יודע, ופטור. ואם בא לצאת ידי שמים, ישלם... מנה לי בידך שהלויתיך או שהפקדתי בידך, והלה אומר יודע אני שהלויתני מנה או שהפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך אם לאו, חייב לשלם, ואין התובע צריך לישבע אפילו שבועת היסת. אבל אם ירצה, יחרים חרם סתם על כל מי שנוטל ממונו שלא כדין... חו"מ (עה,ט). **פסקו הראשונים** כרב נחמן ור' יוחנן. ור' יוחנן (ב"ק קיח.) כתב שחייב בבא לצאת ידי שמים.

בעי רבי אבא בר ממל שאלה בבעלים (וקודם שהחזירה חזר ו...) שכרה (מיניה) שלא בבעלים (בשעת שכירתו לא היה עמו במלאכתו, ונגנבה או אבדה בימי שכירות) מהו (**כתבו התוס'** משמע אבל שכרה בבעלים וחזר ושכרה שלא בבעלים פשיטא דשכירות כדקיימא קיימא. **וא"ת** דאמרינן לעיל (צו:) דאתיא שכירות בבעלים ומפקע שכירות שלא בבעלים אלמא אין שניה מתחברת עם הראשונה **וי"ל** דגזירת הכתוב הוא דבכל היכא דאיכא בעלים או בראשונה או בשניה פטור) מי אמרינן שאילה לחודה קיימא, ושכירות לחודה קיימא (ומילתא אחריתא היא, ואע"ג דכי משך לה מעיקרא

בבעלים היא, ותו לא הדר משך לה, מיחייב ליה, דבשעת שכירות ברשותו היתה, ולא מיחסרא משיכה, וקני חצירו באמירה, ולעולם קנין אחריתי היא, ושלא בבעלים היא). או דלמא שכירות בשאלה מישך שייכי (כל חיובי שוכר דגניבה ואבידה ישנן בשואל, ולא הוסיף כלום, ומחמת משיכה ראשונה באו לו, והיא בבעלים הואי, ופטור) דהא מיחייב בגניבה ואבידה?

אם תמצא לומר שכירה בשאלה מישך שייכי, שכרה בבעלים שאלה שלא בבעלים (שכרה בבעלים וקודם שהחזירה חזר ושאלה ממנו שלא בבעלים, ומתה כדרכה וחיוב זה לא מחמת משיכה ראשונה בא עליה, דהא חיוב שאלה לא שייך בשכירות, מהו, מי אמרינן שאלה לענין אונסין בשכירות ודאי לא שייכא, וחיוב דמחמת קנין שלא בבעלים בא לו, או דלמא, כיון דשייכא במקצת, דחיוב גניבה ואבידה שעליו יש לתלות במשיכה ראשונה כמאן דשייכא בכולה דמי, ופטור אף באונסין) מהו, שאלה בשכירות ודאי לא שייכא, או דלמא כיון דשייכא במקצת (בגניבה ואבידה) כמאן דשייכא בכולה דמי?

אם תמצא לומר לא אמרינן כיון דשייכא במקצת כמאן דשייכא בכולה דמי (**וכן גרס רש"י. התוס' הקשו** על גירסא זו, דא"כ מאי בעי בבעיא רביעית 'שכרה בבעלים שאלה שלא בבעלים וחזר ושכרה, מהו, אי חזרה שכירות לדוכתה או לא' הא כיון דשאילה שבאמצע לא חשיבא בבעלים היכי תיהדר שכירות לדוכתה ליחשב בבעלים אחרי שכבר פסקו הבעלים בשאילה שבאמצע אין זו סברא כלל. **ואין לפרש** דבעיא רביעית אינה לפי את"ל שאמרנו, אלא לפי מה שנאמר את"ל דאמרינן כיון דשייכא במקצת כמאן דשייכא בכולה דמי, ומספקא ליה כיון דלא פסקו הבעלים (כיון דשייכא במקצת) הדרא לדוכתה או דלמא לא הדרא לדוכתה דשאלה מפסקא דהואיל דמחמת השאילה אין שכירות האחרון יכול ליחשב בבעלים דתרי שייכי לא אמרינן לא הדרא נמי לדוכתה, דא"כ היה לו לגמ' לפרש את"ל דאמר, ועוד דא"כ למה הוצרך לומר בבעיא ג' את"ל לא אמר, כיון דאפי' אמר אתי שפיר הבעיא, כי היכי דבעיא ד' חזרה לאת"ל דאמר. **ונראה כמו שהיה כתוב בספרים** בבעיא שלישית ואת"ל דאמרינן

צז:

כיון דשייכא במקצת כמו ששייכא בכולה דמי, וכן משמע בפי' רש"י שכן היה בספרו אלא שהוא הגיה 'לא אמרינן'. **ופשיטא ליה לגמרא** דאי לא אמרינן כיוון דשייכא במקצתה שייכא בכולה, שאלה בבעלים, ושכרה, וחזרה ושאלה, לא הדרא שאילה לדוכתה דכיון דאינה ראויה להתחבר עם השכירות שלפניה אפילו נעשה שכירות עצמו בבעלים איפסיקא לה שכירות דלא הדרא לדוכתה אע"ג שלא פסקו בעלים באמצע, אבל את"ל דאמרינן כיון דשייכא במקצה שייכא בכולה, מיבעיא ליה אם חזרה שאלה לדוכתה דכיון דראויה להתחבר עם השכירות שלפניה אילו נעשה שכירות עצמה בבעלים, השתא נמי שלא נעשה בבעלים לא הוי הפסק והדרא לדוכתה או דלמא לא הדרא כיון שהשאילה אינה יכולה להתחבר עם השכירות שלפניה וליחשב מכחה שאילה בבעלים משום דשכירות עצמה לא נעשה בבעלים אלא משום דשייכא בשאילה שלפניה ותרי שייכי לא אמרינן והוי הפסק ולא תחזור השאלה לדוכתה, וכן בעיא רביעית, ואין הרביעית הולכת באת"ל לכך לא קאמר בה את"ל, ואם תפשוט שלישית נפשוט גם רביעית) שאלה בבעלים ושכרה שלא בבעלים, וחזר ושאלה (שלא בבעלים) מהו, הדר אתיא לה שאלה לדוכתה (ואזיל בתר משיכה שאלה קמייתא, דהויא בבעלים) או דלמא אפסיקא לה שכירות ביני וביני?

שכרה בבעלים, ושאלה, וחזר ושכרה, מהו, מי אמרינן אתיא לה שכירות לדוכתה, או דלמא אפסיקא לה שאלה ביני וביני? תיקו. **פסק השי"ע א.** שאלה בבעלים ושכרה שלא בבעלים, פטור, שהשכירות תלוי בשאלה. אבל אם שכרה בבעלים וחזר ושאלה שלא בבעלים, או שאלה בבעלים וחזר ושכרה שלא בבעלים וחזר ושאלה שלא בבעלים, או ששכרה בבעלים וחזר ושאלה שלא בבעלים וחזר ושכרה שלא בבעלים, כל אלו ספק שמירה, בבעלים הוא. [**הגה** וי"א דאם שכרה בבעלים וחזר ושאלה שלא בבעלים מקרי שמירה בבעלים טור בשם הרא"ש) חו"מ (שמו,יד). **השי"ע פסק כהרמב"ם** שהבעיא הראשונה נפשטה, וג' הבעיות האחרונות לא נפשטו. **ביארו הב"י והגר"א** שלהרמב"ם היתה גי' שונה מגירסתנו ולפיה בבעיא הג' לא היה מופיע את"ל **אמנם הרמ"א פסק** כהטור בדעת הרא"ש שגורס בבעיא השנית 'את"ל כיון דשייכא במקצת כמאן דשייכא בכולה דמי' **אמנם הב"י תמה** על הטור שלמד כן בדעת אביו, שהרי אין דרכו של הרא"ש לפסוק כדברי הגאונים שסוברים דכל את"ל הוא פשיטות לבעיא קמייתא ומה שכתב כאן הוא לדברי הגאונים וליה לא סבירא ליה, דלדידיה כולהו

הוו ספיקא ואפילו לקמייתא וכן כתב בקיצור פסקי הרא"ש) **ב.** יש אומרים שאם שכרה בבעלים וחזר ושכרה שלא בבעלים, הוה שניה בבעלים כמו הראשונה; אבל אם ראשונה שלא בבעלים ושניה בבעלים, אין הראשונה גוררת את השניה להיות שלא בבעלים (**ביאר באר הגולה** כתבו התוס' שגזירת הכתוב דכל היכא דאיכא בעלים או בראשונה או בשניה פטור) הו"מ (שמו,טו).

משנה השואל את הפרה, ושלחה לו (המשאיל לשואל) ביד בנו (של משאיל, או...) ביד עבדו (לו) ביד שלוחו. או ביד בנו, ביד עבדו, ביד שלוחו של שואל, ומתה פטור [אם מתה בדרך פליגי בה רבה ורב חסדא בב"ק (קד.) **רב חסדא** מתרץ לה להאי דשואל דמתניתין בשכירו ולקיטו שדר בביתו, אבל אין עדים שהוא שלוחו, דאי איכא עדים הוי שליח וחייב השואל באונסין, משמסרו לו, **רבה אומר** אפילו עשאו שליח בעדים לאו שליח הוא, להתחייב על ידו באונסין, דהכי קאמר ליה איניש מהימנא הוא, אי בעית לשדורי בידיה שדר]. אמר לו השואל שלחה לי ביד בני, ביד עבדי, ביד שלוחי, או ביד בנך, ביד עבדך, ביד שלוחך, או שאמר לו המשאיל הריני משלחה לך ביד בני, ביד עבדי, ביד שלוחי, או ביד בנך, ביד עבדך, ביד שלוחך, ואמר לו השואל שלח, ושלחה ומתה חייב. וכן בשעה שמחזירה [אם שלח השואל ביד בנו ועבדו או שלוחו, או ביד עבדו ושלוחו של משאיל, לא יצאה מרשותו של שואל עד שתבא ליד המשאיל, ואם מתה בדרך חייב, אמר לו המשאיל שלחה לי, או שאומר לו השואל הריני משלחה... ואמר ליה המשאיל שלח, ושלחה ומתה פטור **הקשו התוס'** דבב"ק (קד.) אמר שמואל אין משלחין מעות בדיוקני אפילו עדים חתומים עליה (השולח לחבירו שטר שיש בו סימניס כלי שישלח עמו מעות שיש לו בידו, לא ישלח אפי' חתומים על השטר עדיס) ופריך אלא לשמואל מאי תקנתיה (כילד יעשה המפקיד בשביל שיקבל את כספו) ומשני כי הא דר' אבא דמהני מה שכותב בשטר התקבלתי. **והשתא** בלא התקבלתי מהני אם יכול לכתוב בשטר 'שלח לי' דאין סברא לחלק בין כותב לאומר פנים אל פנים, דכי היכי דמהני באומר מהני נמי בכותב. ומאי קשה ליה דקאמר ומאי תקנתיה האיכא תקנתא טובא שיכתבו לו העדים ויחתמו שפלוני אמר לך שתשלח. **ויש לומר** דפשיטא שמוצא תקנות בפשיטות לשמואל כמו לרבי יוחנן ואינו אומר מאי תקנתיה אלא לפי שרוצה להביא מרבי אבא ולאסוקי דאפילו התקבלתי לא מהני אם מת משלח ונפלו נכסי קמי יתמי קודם שבא ליד שליח, ואין תקנתא אלא בהרשאה).

[דף צט ע"א] (**גמרא**) ביד עבדו חייב (בתמיהה, קתני אמר לו השואל שלחה לי ביד עבדך, ושלחה לו חייב השואל באונסיה בדרך, והרי לא יצאת מרשות משאיל, ד...) יד עבד כיד רבו (דמיא, והרי הוא כאילו הוליכה לו הוא)? **אמר שמואל** בעבד עברי (**כתבו התוס'** פי' ר"ח דשמואל פליג עליה דרב ולית הלכתא כוותיה דרב דאמר הכישה במקל ותבא חייב, וכן משמע דפליג, והלכתא כוותיה מדבעי גמרא לסיועי לרב ודחי ליה בדוחק) **דלא** קני ליה גופיה [**כתבו התוס'** אע"ג דבקדושין (טז.) אמרינן דעבד עברי גופו קנוי היינו לענין שאין גרעונו מחול אם מחל בע"פ אלא בשטר). **רב אמר** אפילו תימא בעבד כנעני, נעשה כאומר ליה הכישה במקל והיא תבא (אחרי, הלכך, משיצאתה מחצרו של בעלים, בין בלא שומר בין על ידי שומר עמדה ברשות השואל, דשעביד נפשיה משתצא מרשותו, והרי הכישה במקל עד אשר יצאתה מביתו).

מיתיבי השואל הפרה ושלחה לו (משאיל לשואל) ביד בנו (של משאיל, לו) ביד שלוחו חייב (השואל, וכגון שאמר ליה שלח לי ביד בנך, לאבל לא שלחה) ביד עבדו פטור (ואפילו אמר שלחה לי ביד עבדך). בשלמא לשמואל מתניתין בעבד עברי, ברייתא בעבד כנעני. אלא לרב קשיא? אמר לך רב לא תימא (כדתרצה רב) נעשה כאמר ליה, אלא אימא (רב מוקי לה למתניתין) באמר ליה הכישה במקל והיא תבא (דשעביד נפשיה מכי נפקא מחצרו, ומשום דשלח עבדו עמה לא מיפטר **כתבו התוס'** ואע"פ שעבדו מוליכה לא הוי שאילה בבעלים, והא דאמרינן יד עבד כיד רבו היינו שנשאל הרב עצמו עם הפרה ושלח עבדו במקומו וכיון שבמקום בעלים לא חשיב כבהמה, אבל הכא ששואל את עבדו הוה ליה כשואל שתי פרות דעבדו כבהמתו דמי). דאיתמר השאילני פרתך, ואמר לו ביד מי, ואמר לו הכישה במקל ותבא. אמר רב נחמן

אמר רבה בר אבוה אמר רב כיון שיצאת מרשות משאיל ומתה חייב (**כתבו התוס'** לכאורה נראה דמיירי שיצאתה מיד לסימטא או לצדי רה"ר דחשיב כאילו משכה שואל אבל יצאתה מיד לרה"ר לא כיון דמשיכה אינו קונה ברה"ר, והא דלא הוצרך רב לפרש דפשיטא הוא דלא עדיף ממשיכה, **אי נמי** סתם חצרות סמוכים פתחיהן לצד רה"ר ולא לרה"ר עצמו לכך לא הוצרך לפרש. **וא"ת** דבב"ב (פד:) אמרינן רב ושמואל דאמרי תרוייהו כליו של אדם קונה לו בכל מקום חוץ מרה"ר משמע דמדד והניח על גבי סימטא לא קני אלא דוקא כליו קונה לו, והכא אמר רב דקונה בסימטא **וי"ל** דהתם מיירי כשהיה מתחילה מונח בכליו קודם קנין ולא שהניח המוכר שם בשעת מכירה, אבל הניח על גבי קרקע של סימטא לשם קנין קונה **ועוד י"ל** דהכא מיירי אפי' יצאת מיד לרה"ר, דלענין להתחייב באונסין קניא משיכה ברה"ר אע"ג דלא קניא לענין מקח, כמו שואל קורדום לרב הונא דאמר לקמן דקני במשיכה להתחייב באונסין אע"ג דלא קניא לחזרה).

נימא מסייע ליה השאילני פרתך. ואמר ליה ביד מי, ואמר ליה הכישה במקל והיא תבא, כיון שיצאת מרשות משאיל ומתה חייב! אמר רב אשי הכא במאי עסקינן כגון שהיתה חצרו של שואל לפנים מחצרו של משאיל דכי משלחה לה ודאי להתם אזלא (שחצרו של משאיל פתוחה לרשות הרבים, וחצר השואל לפנים ממנו, ופתוחה לחצרו של משאיל שאין נכנסין ויוצאין לחצרו של שואל אלא דרך חצרו של משאיל, דהתם סמכא דעתיה דשואל, דמשיעמדו הבעלים לפניה להטותה לצד חצרו של שואל ומחי לה בחוטרא ודאי להתם ריהטא, וההוא הוא דמשעבד שואל נפשיה, אבל אם היתה צריכה לבא דרך רשות הרבים לעולם אימא לך אפילו אמר ליה הכי לא סמכא דעתיה שיפקירנה המשאיל בלא שומר, ולא שעבד נפשיה עד שתבא לידו). אי הכי מאי למימרא? לא צריכא, דאיכא גזייתא (שיש בחצר המשאיל זויות ועוקצין שיכולה לסור שם ולהשמט במחבא, לעז"י רש"י מכוקות קטניס, פינות לחוב). מהו דתימא לא סמכא דעתיה, דלמא קיימא התם ולא אתיא אזלא להדיא, קא משמע לן דסמכא דעתיה. **פסק השי"ע א.** השואל פרה מחבירו, ושלחה לו המשאיל ביד בנו או ביד שלוחו או ביד עבדו, אפי' שלחו לו ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלוחו של שואל, ומתה קודם שתכנס לרשות השואל, הרי זה פטור. ואם אמר לו השואל שלחה לי ביד בני או ביד עבדי או ביד שלוחי או ביד בנך או ביד עבדך העברי או ביד שלוחך, או שאמר לו המשאיל: הריני משלחה לך ביד בנך או עבדך או ביד שלוחך או ביד בני או ביד עבדי העברי או ביד שלוחי, ואמר לו השואל שלח, ושלחה ומתה בדרך, הרי זה חייב חו"מ (שמ,ה). **ב.** שלחה לו המשאיל ביד עבדו הכנעני, אף על פי שאמר ליה השואל שלח, ומתה, פטור, שידו כיד רבו ועדיין לא יצאה מרשות המשאיל חו"מ (שמ,ו). **ג.** אמר לו השואל הכישה במקל והיא תבא מאליה, ועשה המשאיל כן, אין השואל חייב בה עד שתכנס לרשותו (**ביאר באר הגולה** פסק דלא כרב, וזה נמשך אחר מה שאמרנו לפי הנראה בסוגיא ששמואל חולק אף בזה ועיקר. ועוד כ' הכ"מ מדמייתי סייעתא לרב מברייתא ודחי לה רב אשי משמע קצת דלא סבירא לן כוותיה, וכ"כ התוס' בשם ר"ח, וכ"כ הנ"י בשם הר"ן) חו"מ (שמ,ז).

אמר רב הונא השואל קרדום מחבירו, בקע בו קנאו, לא בקע בו לא קנאו.

למאי, אילימא לאונסין מאי שנא פרה דמשעת שאילה? אלא לחזרה (שאם בא המשאיל לחזור ולתובעה ממנו בתוך ימי הזמן שהשאילה לו) בקע בו לא מצי הדר ביה משאיל (קנאו עד שיכלו ימי שאילתו) לא בקע בו מצי משאיל הדר ביה (לא קנאו, דקסבר אין משיכה קונה בשומרים).

ופליגא דרבי אמי, **דאמר רבי אמי** המשאיל קרדום של הקדש מעל (המשאיל לשלם להקדש קרן שנהנה בהשאלתו, ומה היא הנאתו...) לפי טובת הנאה שבו (אומדים בו כמה הוא רוצה להיות נחסר משלו להחזיק לו השואל טובת הנאה כזו) וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה [אפילו ידע לאחר שבא לידו שהוא של הקדש, שמכיון ששגג בו המשאיל ונתחייב דמי טובת הנאה להקדש יצאת הנייתה לחולין **הקשו התוס', תימה דתניא בתוספתא** בקע בקורדום של הקדש בא חבירו ובקע בו ובא חבירו ובקע בו כולם מעלו (הרי

שהקרקוס אינו יוצא במעילת הראשון, ומצוע כאן יצא לחולין, וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה) וליכא למימר דאיירי בקורדום כלי שרת ששוחטין בו שאין יוצא לחולין כדתנן במעילה (יט:) אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בבהמה וכלי שרת בלבד, דהא קתני סיפא נטלו ונתנו לחבירו הוא מועל וחבירו לא מעל, ובעולה נתנו לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו בה. **ואין נראה לר"י** נמי דהתם בתוספתא איירי בשלא נתכוונו לגזול אלא כל אחד דעתו להחזירו אחר בקוע ולא יצא לחולין אלא מה שנתכוון לגזול, דהא קי"ל שואל שלא מדעת גזלן הוי וקים ליה כוליה ברשותיה. **אלא נראה לר"י** דתוספתא איירי בגזברים המסורות להן קרדומות של הקדש דכל אחד מעל לפי שנהנה, ואינו יוצא לחולין שהרי לא נתכוונו להוציא מרשות שהוא שם כדפי' לעיל, וסיפא דקתני נתנו לחבירו היינו לחבירו שאינו גזבר ואפילו בלא בקוע מעל לפי שנתכוון להוציא מרשותו, והא דתנן בהנהנה אין מועל אחר מועל אלא בבהמה וכלי שרת בלבד כיצד רכב על בהמה ובא חבירו ורכב התם איירי בשאינם גזברים דאי בגזברים אפילו קדושת דמים נמי כולם מעלו. **ובמשאיל** קורדום לחבירו דקאמר הכא היה נראה לר"י לכאורה שיצא כל הקורדום לחולין בשאלה זו ולכך חבירו מותר לבקע בו לכתחילה ומ"מ לא מעל אלא לפי טובת הנאה שבו אע"פ שההפסד כולו להקדש ולפי זה נוטל אבן או קורה של הקדש נמי לא מעל אלא לפי טובת הנאה שבו, אך קצת קשה לר"י דא"כ למה הוצרך לפרש לפי טובת הנאה כיון שבכל אופן כך הדין שנתנה לחבירו מעל לפי טובת הנאה. **וע"כ נראה לו יותר** שאין הקרדום יוצא לחולין אלא אותה הנאה שנותן לשואל ומותר לבקע עד זמן השאלה ולא יותר, ובנותנו לחבירו דעלמא מעל לפי כולה. **ואין להקשות** דבאופן שלא יצא כל הקרדום לחולין, איך מותר לבקע, כיון שמעורב באותו קורדום חולין והקדש, מאי שנא ממשכיר ביתו והקדישו דאם דר בו השוכר מעל (ערכין כא.) בשביל שמעורב חלקו בשל הקדש **וי"ל** כיון שהשאילו ומעל בשאלה יצאת כל הנאת בקוע לחולין ואין מעורב בה מן הקדש כלום. **וא"ת** כיון דבנתן לחבירו (מתנה) מעל לפי כל מה שהוציא מרשות הקדש גם בכאן ימעול לפי כל מה ששוה הנאת בקוע, ולא רק טובת הנאה **וי"ל** דבנתן מועיל כדין לפי כולה כי כולה הפסיד להקדש אבל כאן לא הפסיד להקדש אלא מה שנפחת הקורדום ע"י בקוע, שהרי הקרדום חוזר להקדש, וטובת הנאה דשאלה הוי טפי]. **ואי לא קנאו** (במשיכה) אמאי מעל (המשאיל, עד שיבקע בו השואל) ואמאי חבירו מותר לבקע בו לכתחילה, ניהדריה, ולא ליקנייה ולא לימעול?

ופליגא (נמי דרב הונא א...) דרבי אלעזר, **דאמר רבי אלעזר** כדרך שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים [**כתבו התוס'** לא להתחייב באונסין קאמר דהא שומר חנם בלא משיכה חייב בפשיעה כדאמרינן לעיל (פ:) דהנח לפני הוי שומר חנם, והוא הדין שומר שכר בגניבה ואבידה. ואי אשואל קאמר, מדאורייתא נמי לא קני אלא במשיכה, וליכא למימר דקאי אשוכר שתקנו משיכה ולא קנו מעות דהא שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (ואם כן בין כה וכה משלם רק בסוף, ולא היה צריך לתקן שתקנה המשיכה במקום מעות) ועוד דאי אמרת דאשוכר קאי מאי פליגא דאמר הכא (בגמ' מודא דמימרא דר"א חולקת על מימרא דרב הונא, והרי בגמ' מודא שמודה רב הונא שמתחייב באונסין משעת משיכה, ואם גם ר"א קאי על חיוב אונסין, הרי גם הוא מודה שמתחייב במשיכה) אלא על כרחך שר"א לענין חזרה קאמר דשוכר ושואל מיד שמשכו הבהמה מרשות הבעלים אין בעלים יכולין עוד לחזור והיינו דקאמר ופליגא דרב הונא (שהרי רב הונא רק לאחר שהשתמש בכלי אינו יכול לחזור בו, ולא די במשיכה)].

תניא נמי הכי כשם שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים, וכשם [**דף צט ע"ב**] שקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה כך שכירות (קא סלקא דעתך שכר בהמה וכלים) נקנה בכסף ובשטר ובחזקה.

שכירות מאי עבידתיה [להקנות (בהמה וכלים בכסף שטר וחזקה) עד שימשוך, ומאי חזקה בלא משיכה משכחת ליה (היכן מצאנו שמועילה חזקה בלי משיכת המטלטלין)]? אמר רב חסדא שכירות קרקע (השכיר לו ביתו, משנתן לו כסף או שכתבו לו בעלים ביתי מושכן לך ומסר לו השטר, או שהחזיק בו השוכר אין אחד מהם יכול לחזור). **פסק השי"ע א.** יכולין המשכיר והשוכר לחזור בהם, עד שימשוך או שיעשה אחד מדרכי הקנין. וכן אינו מתחייב בגניבה ואבידה, עד שיעשה אחד מדרכי הקנייה. ויש אומרים שמשסילק הבעל שמירתו מעליה מדעת השומר, נתחייב בשמירתה חו"מ (שז,ב). **דעת הסתם שהובאה בש"ע** היא דעת הרמב"ם. **וביאר המ"מ** את דעתו, שמה שנאמר בסוגייתנו 'כדרך שתקנו חכמים משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים' הוא בין לעניין חיובי שמירה בין לעניין חזרה. **דעת הי"א** היא דעת התוס' והרא"ש, שלעניין חיובי שמירה מתחייב אפי' קודם שנעשה קניין המשיכה כדאי' (פ:) הנח לפני הוי שומר חינם, משאי"כ לעניין חזרה, יכול לחזור בו עד שמשך. **ב.** שכירות קרקע נשכר בדרכים שהוא נקנה בהם... חו"מ (שטו,א).

צט:

אמר שמואל האי מאן דגזיל חביצא דתמרי (תמרים המדובקים יחד קרי חביצא) מחבירו, ואית בה חמשים תמרי, אגב הדדי מזדבנן בחמשים נכי חדא (הלוקח יחד אינו נותן בהם אלא ארבעים ותשע פרוטות, כדי שיחזור וימכור אחת אחת, וישכור פרוטה) חדא חדא מזדבנן בחמשים. להדיוט משלם חמשים נכי חדא (משלם לו כמו שהן נמכרים ביחד, ואין מדקדקין להחמיר עליו, כדקאמר טעמא לקמן שמין בית סאה...) להקדש משלם חמשים וחומשייהו, מה שאין כן במזיק (הקדש, אחומשין קאי) דלא משלם חומשא. דאמר מר וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ פרט למזיק [**כתבו התוס'** דלא משלם חומשא היינו מדרבנן אבל מדאורייתא לא משלם אפילו קרן כדמשמע בב"ק (ט:) דקתני אכל ד' אבות נזיקין נכסים שאין בהם מעילה (כ"ל נכסי הליוט לאפוקי נכסי הקדש) וכן משמע בירושלמי ריש פרק ה' הנזקין ר"ע אומר ק"ו להקדש במה אנו קיימין אי בנזקין רעהו אמר רחמנא ולא להקדש אי בנזקי גופו הא תני ר' חייא נזקין להדיוט ואין נזקין להקדש... **וא"ת** איך ממעטין מזיק הקדש מהפסוק 'ואיש כי יאכל קודש' והא כי יאכל בתרומה כתיב **וי"ל** דמעילה ילפינן חטא חטא מתרומה **וא"ת** כיון דמתרומה ילפינן לא לחייב אהנאת הקדש כמו תרומה שמותרת בהנאה לזרים **וי"ל** דכי תמעול מעל רבוי כדאמרינן (מעילה יח:)].

מתקיף לה רב ביבי בר אביי להדיוט אמאי משלם חמשים נכי חדא, נימא ליה אנא חדא חדא הוה מזבנינא להו? אמר רב הונא בריה דרב יהושע שמין בית סאה [**פירש רש"י** גבי ניזקין דשן בב"ק (נה:) כי יבער איש שדה או כרם... תנן כיצד משלמת מה שהזיקה, שמין בית סאה באותו שדה, כמה היתה יפה וכמה היא יפה, ואין מדקדקין להיות שמין האכילה לבדה מה היתה שוה הערוגה זו שנאכלת, אלא מה נחסר בית סאה מדמיו, אם היה בא למכור הקרקע עם זריעתה מה חסרו דמיו בשביל אכילת ערוגה זו דהיינו קולא גביה, דהבא לקנות קרקע לא יניחנו בכך, ובדבר מועט יתפשר בפחות דמים, ומקרא יליף לה בב"ק (נח:). **התוס' הביאו** את פירוש רש"י **וכתבו דאין נראה לר"י** הדא כיון דאבית סאה קאי הוה ליה למימר בלשון זכר כמה היה יפה, ועוד דבב"ק (נח:) בעי בגמרא היכי שיימינן ומאי בעי כיון דבמתניתין (שם נח:) מפרש בהדיא שומא ולמה עלה על דעתו שיעשו עוד אחרת, ועוד דמפרש התם (נח:) סאה בס' סאין ופי' רש"י דבית סאה באפיה נפשיה לא שיימינן דמפסיד מזיק אלא שמין תחלה ס' סאין ורואין כמה דמים מגיעין לבית סאה וחוזרין ושמין כמה נפחת באכילת ערוגה ואם מתחילה היו שמין ערוגה בס' סאין לא היה מפסיד כלום שאין ערוגה ניכרת בהם אבל בבית סאה ניכרת, הני שתי שומות מנלן דמקרא לא שמעינן אלא ששמין אגב שדה. ועוד דלמ"ד ב"ק (נח:) קלח בששים קלחין כלומר בששים שיעורין כמותו אמאי נקט במתניתין בית סאה, ועוד דפריך התם לכולהו אמוראי מדתני אכלה קב או קביים רואין אותה כאילו היא ערוגה קטנה ומשערין אותה מאי לאו בפני עצמה תיקשי ליה אמתניתין דקתני שמשערין בבית סאה. **ונראה לר"י** שמה שכתוב במשנה (נה:) 'שמין בית סאה' היינו בית סאה הנאכל (כ"ל מלוכל שלכלה הבהמה סלה, ולותה סלה שמין כנגד לותה הסלה שבה היל הזיקה) כדקתני בסיפא במילתיה דר"ש אם סאה סאה (שמין כמה היתה הסלה שוה קודם האכילה, וכמה לאחריה) ובבית סאה תבואה מיירי ולא בבית סאה זרע שאין יכולה בהמה לאכול כל כך ולכך נקט לשון נקבה כמה היתה דבשומת שדה איירי, ובעי נמי שפיר בגמרא (נה:) היכי שיימינן דלא פי' במתניתין כמה תהא השדה גדולה ששמין בה (פשיטא לגמ' שאין שמין בלותה שלה ממש, שאם השלה גדולה מאוד מפסיל הגיזק, ואם קטנה מאוד מפסיל המזיק). ועוד מספקא ליה בגמ' דדלמא שמין בית סאה באותה שדה היינו בקרקע עצמו של בית סאה (כ"ל ששמין בפירות מחובריס לקרקע ששויס פחות מפירות תלושים) ומפרשת הגמ' ששמין סאה בס' סאין (לוג' אס אכל רבע סלה שמין כמה הוא סלה משישים סאים, ומזה משלם רביעית) וה"ה דפחות או יותר שמין לפי חשבון סאה בס' סאין ואיכא מאן דאמר קלח בס' קלחין לעולם בס' שיעורין כמות מה שאכל, ומאן דאמר תרקב (חצי סאה) בששים תרקבין ואכלה סאה דמתניתין משערין לפי האי שיעורא ושם מפורש באיזה שיעור מפסיד מזיק או משביח יותר בתרקב בששים תרקבין או סאה בששים סאין ופריך על כולהו מברייתא אכלה קב או כו' מאי לאו בפני עצמה ששמין הערוגה לבדה בפני עצמה כמה היתה יפה הקרקע עם הזרעין וכמה היא יפה עכשיו כשנאכלו והשתא אמתני' גופא לא מצי למיפרך דאיכא נמי לפרושי הכי את המשנה. **ואין להקשות** לפי' ר"י האי בית סאה, סאה מיבעי ליה דהכי פריך התם רב הונא בר מנוח לרב פפא דמפרש קב בס' קבין ובית כור בס' כורין האי בית כור, כור מיבעי ליה, דהתם לא פריך אלא משום דכי היכי דקתני ברישא קב ולא קתני בית ה"נ הוה ליה למינקט כור ולא בית כור אלא כמו שהתחיל ברישא] באותה שדה תנן (**כתבו התוס'** תימה היכי מייתי ראיה ממקרקעי אמטלטלי דעל כרחך לא דמו שהרי הכא חביצא דתמרי אין שמין בששים כי התם אלא בפני עצמה **וי"ל** דהכי מייתי ראיה כיון דמקילין כולי האי במקרקעי אין לנו להחמיר במטלטלין ולומר כל חדא וחדא הוה מזבנינא ליה).

למימרא דסבר שמואל דין הדיוט לאו כדין גבוה דמי, והתנן נטל אבן או קורה מהקדש לא מעל, נתנה לחבירו (הוציאה לחולין, שקנאה חבירו במתנתו) הוא מעל (הוא ישלם להקדש) וחבירו לא מעל [במסכת חגיגה (יז:) פרכינן מכדי מישקל שקליה, מה לי בנאה הוא ומה לי נתנה לחבירו, ואוקמינן בגזבר שאבני קודש מסורין לו עסקינן, דבלאו הכי נמי ברשותו הוה מנחא, הלכך לא מעל בהגבהתו]. בנאה (גזבר) בתוך ביתו לא מעל (והתם אוקימנא כגון שהניחה על פי ארובה, דלא שנייה) עד שידור תחתיה בשוה פרוטה. ויתיב רבי אבהו קמיה דרבי יוחנן, ויתיב וקאמר משמיה דשמואל זאת אומרת (דכי דר תחתיה מעל, ואף על גב דלא שנייה) הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר (אפילו בחצר דלא קיימא לאגרא, דהוה ליה זה נהנה וזה לא חסר, דהא הכא שלא מדעת הקדש דר, וקאמר דמשלם מעילה להקדש, ומדקאמר זאת אומרת שמע מינה יליף הדיוט מהקדש לדקדק אחריו)?

הדר ביה שמואל מההיא (ולא יליף מיניה הדר בחצר חבירו שלא מדעתו של בעל הבית, דהא שמעינן ליה הכא דלא משוי דין הדיוט כהקדש). וממאי דמההיא הדר ביה, דלמא מהא הדר? לא, מההיא הדר ביה, כדרבא, דאמר רבא הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי (שהקדש מונח למעול לכל הבא ואין מוחה בידו, ורחמנא אמר מאן דמיתהני למעול, ורחמנא ידע).

אמר רבא הני שקולאי (נושאי משאוי) דתברו חביתא דחמרא לחנוואה, ביומא דשוקא מיזדבנא בחמש, בשאר יומי מיזדבנא בארבע. אהדרו ליה ביומא דשוקא (קודם שיגיע יום השוק, שיכול למוכרה ביום השוק שיגיע ראשון) מהדרו ליה חביתא דחמרא, בשאר יומי מהדרו ליה חמש (דאמר להו אי הוה גבאי ביומא דשוקא חמשה הוה שוה כעין זה התוס'). ולא אמרן (דמהדרו ליה חמשה) אלא דלא הוה ליה חמרא לזבוני (דהשתא ודאי אי אהדרו ניהליה הוי מזבין ליה) אבל הוה ליה חמרא לזבוני (ולא זבין, גלי דעתיה דלא הוה מזבין, ולא משלמי אלא חביתא דחמרא) הא איבעי ליה לזבוני. (וכי מהדרי ליה נמי חמשה...) מנכי ליה (חנווני מחמשה) אגר טירחיה (כפועל בטל, כמה הוא רוצה לישב ולא למכור יין חבית אחת פרוטה פרוטה וישב בטל) ודמי ברזנייתא (שנותנין למכריז בעיר על יין בשווקים וברחובות יש בבית פלוני יין למכור. לשון ברזא לעז"י רש"י ברז,פתח כלומר יציאת היין הנמכר בברזא בפרוטות. **ויש מפרשים** שהיו צריכין לשכור אומן לנקב נקב בחבית, מפני שהוא של חרס, ולתקן ברזא, הנך דמי מנכי להו, שהרי פטרוהו מכל אלה).

פסק השי"ע א. הגוזל אשכול של תמרים, ובו נ' תמרים, ואם ימכרו כולם ביחד אינו שוה אלא מ"ט פרוטות ואם ימכרו כל אחת בפני עצמה ישוו חמשים, אינו משלם אלא מ"ט חו"מ (שסב,יב). **ב.** הסבל ששבר חבית של יין לחנוני ונתחייב לשלם, והרי הוא שוה ביום השוק ד' ובשאר ימים ג', אם החזירו ביום השוק חייבים להחזיר חבית של יין או ישלמו לו ארבע, והוא שלא היה לו יין למכור ביום השוק, אבל אם היה לו יין, מחזירין לו שלשה. ואם החזירו לו בשאר ימים, מחזירין לו שלשה ומנכין לו בכל זמן טורח שהיה טורח במכירתה ופגם הנקב שהיה נוקב החבית, וכן כל כיוצא בזה (**סמ"ע** כלל דבריו דס"ל שלעולם הולכין אחר זמן החזרה, ואף על גב דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה, מ"מ לא מיקרי גזלן, ואין עליו לשלם אלא מה שקלקל בפשיעה, ואין לו להחזיר אלא חביות יין והרי מחזיר הם או דמיהן). (**הגה** גם זה ל' הרמב"ם ודעתו, אבל רוב המפרשים חולקים וסבירא להו בהפך שאם שבר בשאר הימים משלם ג', ואם שברו ביום השוק, אם בא לפורעו בשאר הימים צריך ליתן לו ארבע ואינו נפטר אם רוצה ליתן לו חבית אחר של יין, אבל אם בא לפורעו ביום השוק יכול להחזיר לו חבית אחר של יין, והוא שאין לו יין אחר למכור בשוק, אבל אם יש לו יין אחר הרי

הוא אצלו כשאר ימים וצריך ליתן לו דמי היין טול בסס הרמ"ם) הו"מ (שד,ה). **פסק הרמב"ם** הגוזל חותל שיש בו חמשים תמרים... אבל בהקדש אינו כן אלא משלם עשרה גזלה ואבדה (ג,ג).

[דף ק ע"א] משנה המחליף פרה בחמור וילדה [להכי נקט המחליף ולא אמר המוכר פרתו וילדה, דאילו מוכר במעות לא קני לוקח עד דמשיך, וכיון דמשך מידע ידיע אי ילדה כבר אי לא ילדה כבר, וליכא לספוקי בעד שלא מכרתי ומשלקחתי, אבל מחליף פרה בחמור לא היה צריך למשוך הפרה או החמור, דאחד מהן שמשך נקנין חליפין לחבירו במשיכתו של זה בכל מקום שהן, כדאמרינן (מו.) כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין, לפי שכשמשך זה בעל הפרה את החמור נקנית הפרה לבעל החמור, ואין ידוע אם ילדה או לא ילדה] וכן המוכר שפחתו וילדה (דקיימא לן עבד נכרי נקנה בכסף, וכשנתן מעות ניקנית לו השפחה, ואפילו היא בבית בעלים ואין ידוע אם עד שלא ילדה נתן הכסף והעובר שלו, או לאחר שילדה והולד של בעלים) זה אומר עד שלא מכרתי, וזה אומר משלקחתי יחלוקו. היו לו שני עבדים, אחד גדול ואחד קטן, וכן שתי שדות אחת גדולה ואחת קטנה, הלוקח אומר גדול לקחתי, והלה אומר איני יודע זכה בגדול. המוכר אומר קטן מכרתי, והלה אומר איני יודע אין לו אלא קטן. זה אומר גדול, וזה אומר קטן ישבע המוכר שהקטן מכר. זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו.

(גמרא) אמאי יחלוקו, וליחזי ברשות דמאן קיימא ולהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה [**כתבו התוס'**, **וא"ת** וכי נמי הוי הולד ברשות לוקח אין זה הוכחה דקנאה דהא אמרינן בב"ב (לו.) הגודרות (בעלי חיים שהלכה ללכת ממקום למקום, ונקלטו גודרות מלמון 'גדרות למון') אין להן חזקה משום דשמא מאליהן באו לרשותו או תפסן ברחוב כשהן הולכות לרעות, וכי תימא הכא משפחה פריך דאמרינן התם קטן המוטל בעריסה יש לו חזקה, אי אפשר לומר כן, דהא משני הכא בעומדת באגם שפחה נמי... משמע דמפרה נמי פריך, ועוד דקטן נמי דיש לו חזקה מפרש התם טעמא משום דאמא לא מנשיא ברא אבל הכא שמכר האם למה אין לומר שהוליכה בנה עמה לבית לוקח במקום שיש לה להיות. **וי"ל** כיון דאיכא דררא דממונא ויש ספק בדבר בלא טענותיהן וטוען ברי הלוקח אם הוא ברשותו אין להוציא מידו, אבל אם היה טוען שמא סברא הוא שלא תועיל חזקתו מספק. **ולא דמי** לאחד שהפקיד טלה חי אצל בעל הבית ויש לבעה"ב כמו כן טלה חי ומת אחד מהן דאמר בבכורות (יח:) דהמפקיד הוי המע"ה ומועלת חזקת בעל הבית אע"פ שטוען ספק **דהתם** היה מוחזק בודאי בטלה חי מעיקרא אבל כאן לא הוחזק מעולם לוקח בולד זה בודאי, אבל מוכר אם הוא מוחזק מועיל אפי' הוא טוען שמא שהיה מוחזק בודאי מתחילה קודם מכירה כשהיתה פרה מעוברת, ואע"ג דלא דמי ממש לההיא דבכורות דהתם הוחזק בודאי בולד מתחילה אבל הכא לא הוחזק מעולם בודאי וולד אחר שנולד אלא בעובר, **ולפי מה** שפי' שחזקת לוקח מועלת כשטוען ברי אתי שפיר דמשני דקיימא באגם ולא משני דקיימא ברשות לוקח, ומיהו ה"מ לשנויי דקיימא ברה"ר, אלא אין דרך בהמה ושפחה להתעכב שם כמו באגם וסימטא וברשות בעלים]?

אמר רב חייא בר אבין אמר שמואל בעומדת באגם, שפחה נמי דקיימא בסימטא (קרן זוית הסמוכה לרחבה, מוכרין בה בהמות ועבדים).

ונוקמא אחזקת דמרא קמא, וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה? הא מני סומכוס היא, דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה (**כתבו התוס'** נראה לרבינו שמואל מדלא קאמר **אלא** הא מני סומכוס היא, משמע דלא הדר ביה ממה דאוקמה בעומדת באגם ולא איירי סומכוס אלא בשאין מוחזק לא זה ולא זה, אבל היכא דמוחזק מודה סומכוס דעל אידך להביא ראיה (**הרשב"ם הר"ן והריטב"ם כתבו** שיש שגורסים 'אלא'). **וקשה לר"י** דלעיל (צז:) אמרינן דזה אומר איני יודע אם שאולה אם שכורה וזה אומר איני יודע יחלוקו ואוקימנא כסומכוס ואע"ג שהשוכר מוחזק במעותיו **וי"ל** התם שהמוחזק נמי טוען שמא אין חזקתו מועלת אבל הכא אוקימנא בעומדת באגם כדי לאוקמה אפילו בברי וברי דאי הוה מוחזק חד מינייהו היתה מועלת חזקתו. **ומיהו קשה** דבב"ק (לה:) אמתניתין דזה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי אלא בסלע לקה המע"ה וקאמרינן בגמ' זאת אומרת חלוקין עליו חביריו על סומכוס דלסומכוס יחלוקו, ומתניתין דהתם איירי בברי וברי מדקתני וזה אומר 'לא כי' כדאמר התם, והשתא הלא סומכוס מודה כשהמוחזק טוען ברי שחזקתו מועלת, וליכא למימר דהתם ס"ד דמיירי באגם ובשור תם דמשלם מגופו, זה אינו, דמניין להעמיד כך ולהוכיח שרבנן חולקים על סומכוס, הרי אפשר להעמיד שעומד השור

בבית המזיק, וסומכום גם מודה שהמוציא מחבירו עליו הראיה. **וא"ת** ואמאי קאמר הכא 'הא מני סומכום היא' לוקמה אפילו כרבנן, והכא לית לן למיזל בתר חזקת מרא קמא דאיכא חזקה אחרת כנגדה דאוקמה בחזקת מעוברת והשתא היא דילדה **וי"ל** דחזקת מרא קמא חשיבא טפי. **ואם** היה עם חזקת ממון חזקת מעוברת אפילו סומכום מודה דהמע"ה כדאשכחן בב"ק (מו.) דאוקי רישא כסומכום וקתני סיפא פרה שנגחה השור ואינו יודע אם הולד היה בשעת נגיחה (הספק הוא אם להשתלם גם מהולד, דהוא בכלל מזיק או לא) והגמ' מעמידה דבאופן שהפרה של אחד והוולד של אחד, בעל הפרה משלם רביע נזק דאמר ידעינן דשותפות אית ליה ואינו משלם אלא כאילו ודאי וולד סייע דהמע"ה וה"ט דאיכא תרי חזקה לבעל הפרה [1]חזקת מעוברת והשתא ילדה [2]וחזקת ממון, אבל מן הולד גובה שמינית שזהו חצי חלקו (שהרי אף אם השתתף בולדו בנגיחה אין לו לשלם אלא רביע נזק, ועכשיו שהוא ספק משלם שמינית, ולא אמרינן המוציא מחבירו ולא יטלם כלום) אע"ג שהוא מוחזק, דחזקת מעוברת היא כנגדה. **וקשה** דלעיל (צז:) תנן שאלה היום ושכרה למחר זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו ואמאי והאיכא תרי חזקה [1]בחזקת קיימת והשתא היא דמתה בשעת שכירות [2]וגם חזקת ממון **וצ"ל** דיחלוקו לא קאי אשאלה היום ושכרה למחר).

אימור דאמר סומכום (ב"ק מו.) בשמא ושמא, בברי וברי (כגון מתניתין, דזה אומר כן הוא, וזה אומר כן הוא) מי אמר? **אמר רבה בר רב הונא** אין, אמר סומכום אפילו בברי וברי. **רבא אמר** לעולם כי אמר סומכום שמא ושמא, אבל ברי וברי לא אמר, **ותני** (במתניתין) זה אומר שמא עד שלא מכרתי, וזה אומר שמא משלקחתי.

תנן זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו. בשלמא לרבא, מדסיפא שמא ושמא רישא נמי שמא ושמא, אלא לרבה בר רב הונא, דאמר אין, אמר סומכום אפילו ברי וברי, השתא ברי וברי אמר יחלוקו, שמא ושמא מיבעיא? אי משום הא לא איריא, תנא סיפא לגלויי רישא, שלא תאמר רישא שמא ושמא, אבל ברי וברי לא, תנא סיפא שמא ושמא מכלל דרישא ברי וברי, ואפילו הכי יחלוקו.

תנן זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שקטן מכר [**כתבו התוס'** מרישא (צז:) דזה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע מצי למיפרך אלא דניחא ליה למיפרך ממתני' דקאי בה, ולפירוש רבינו שמואל אתי שפיר דהתם מודה סומכום דלא אמר יחלוקו כיון שהוא מוחזק וטוען ברי]. בשלמא לרבא, דאמר כי אמר סומכום שמא ושמא, אבל ברי וברי לא אמר משום הכי ישבע. אלא לרבה בר רב הונא, דאמר אין, אמר סומכום אפילו ברי וברי, אמאי ישבע מוכר, יחלוקו מיבעי ליה? מודה סומכום היכא דאיכא שבועה דאורייתא, כדבעינן למימר לקמן (דלקמן מוקמינן לה בדקטעה לידה, דלאו הילך הוא האי דקא מודי ליה בגויה, ואית ליה נשבעין על העבדים, ואית ליה טענו בחטים והודה לו בשעורין חייב).

'היו לו שני עבדים אחד גדול ואחד קטן...' אמאי ישבע, מה שטענו לא הודה לו, ומה שהודה לו לא טענו (דלא דמי לטענו מאה והודה לו חמשים, דהתם מקצת טענה עצמה הודה לו, אבל זה מודה לו בעבד אחר, ועל זה שטענו אומר לו לא היו דברים מעולם) ועוד (אפילו אית ליה כמאן דאמר טענו חטים והודה לו בשעורים חייב) הילך הוא [וזה שמודה עליו מוכן הוא ליטלו, ואיכא למאן דאמר דהילך פטור, בדף (ד.)] ועוד אין נשבעין על העבדים?

אמר רב בטוענו דמי, דמי עבד גדול (**פירש רש"י** מסרתי לך בידך שתקנהו לי, ולא קנית, ותובעו הדמים **כתבו התוס'** פירש רש"י נתתי לך דמים לקנות עבד גדול. **וקשה** דלפירושו לא הוה ליה למינקט במתניתין לוקח ומוכר אלא שליח ומשלח **אלא נראה לר"י** דמיירי שמכר לו עבד ונתן לו דמים ולא כתב עדיין השטר ואיירי במקום שכותבין השטר, שבו הדין שלא חל המכר עד שיכתוב השטר **א"נ** כגון שהתנו דיוכלו לחזור עד נתינת השטר. **וא"ת** והיכי קאמר סומכום יחלוקו והא ליכא דררא דממונא ואמרינן (ב:) דלא פליג סומכום **וי"ל** דמיירי כגון שאמר לו המוכר בפני עדים עבד גדול אמכור לך בכ"ה דינרים ועבד קטן בעשרים דינרים ולא ידעינן מה קבל מלוקח) (וזה לומר) דמי עבד קטן (יש לך בידי), דמי שדה גדולה, דמי שדה קטנה. **ושמואל אמר** בטוענו כסות עבד גדול, כסות עבד קטן, עומרי שדה גדולה (מנין עומרים של שדה גדולה, וזה אומר...) עומרי שדה קטנה (מנין עומרים של שדה קטנה מכרתי לך).

[דף ק ע"ב] כסות מה שטענו לא הודה לו (**כתבו התוס'** בשלמא שדה שלוקח אומר מכרת לי מ' עומרים ומוכר אומר כ' דהיינו עומרי גדולה וקטנה, הוי שפיר מה שטענו הודה לו, אבל כסות ששואל סרבל גדול ומודה לו סרבל קטן אינו מודה לו כלל מה שטוען) ומה שהודה לו לא טענו (על כסות אחרת הודה לו, ואינה מאותה שטענו)? כדאמר רב פפא בדיילפי הכא נמי בדיילפי (שבגד שלם היה, ועדיין מחובר, זה אומר כסות גדולה מכרתי לך, וזה אומר כסות קטנה מייני בשני בגדים קטנים שלמים, שתפרו אותם יחד, ועושים אותם לבגד גדול. וכשתודע את הבגד הגדול, מודה לו במקצת, ואומר שמכר לו רק חלק מהבגד שהוא הבגד הקטן, וזוהי הודאה ממין הטענה). קשיא ליה לרבי הושעיא מידי כסות קתני, עבד קתני?

אלא אמר רבי הושעיא כגון שטענו עבד (גדול) בכסותו (וזה מודה לו בעבד קטן וכסותו, דמחויב שבועה משום כסות, ומישתבע אעבד בגלגול) ושדה בעומריה. ואכתי כסות, מה שטענו לא הודה לו, ומה שהודה לו, לא טענו? אמר רב פפא בדיילפי.

קשיא ליה לרב ששת זוקקין (שהמטלטלין זוקקין את הקרקע לשבועה) אתא לאשמועינן [**כתבו התוס'**, **וא"ת** לעיל (צח:) דאוקימנא זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע ע"י גלגול, אמאי לא פריך גלגול אתא לאשמועינן **וי"ל** דלעיל אתא לאשמועינן טובא שמגלגלין אפילו בדבר שאינו דומה (שאין רגלים לדבר שהדבר אמת) אע"ג דלא הוו כמו סוטה] **תנינא** [בקדושין (כו.)] זוקקין הנכסים שאין להן אחריות, את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן.

אלא אמר רב ששת הא (מתניתין) מני רבי מאיר היא (לקמן בברייתא המחליף פרה בחמור דקאמר ר"מ...) דאמר עבדא כמטלטלין דמי [ונשבע עליו **כתבו התוס'** וכן אקרקעות נמי נשבעין דהא במתניתין עבד ושדה קתני, ומטלטלין דנקט לאפוקי שטרות דמאן דדריש רבוי ומיעוט ורבוי לא ממעט אלא שטרות כדמוכח בב"ק (קיז:) ומדמינן בסמוך שבועה לגזילה לקנות בשינוי והתם נמי איכא רבוי ומיעוט ורבוי כדאמר (שם). **ומיהו** אף שסובר ר"מ שעבד כמטלטל לענין שבועה, לענין קנין כסף לא הוי עבדים כמטלטלין לר"מ אלא ניקנין בכסף, מדנקט גבי פרה

ק:

מחליף לפי שאין ניקנית בכסף וגבי שפחה המוכר במתני' ובברייתא בסמוך]. ואכתי, מה שטענו לא הודה לו, ומה שהודה לו לא טענו? סבר לה כרבן גמליאל, דתנן טענו חטים והודה שעורים פטור (דבעינן הודאה ממין הטענה עצמה) רבן גמליאל מחייב. אכתי, הילך הוא? אמר רבא עבדא דקטע לידיה (לההוא עבד קטן דמודה ליה בגויה) ושדה שחפר בה בורות, שיחין ומערות.

והא רבי מאיר איפכא שמעינן ליה (דאמר עבדא כמקרקעי דמי **כתבו התוס'** וכרבנן לא מצי לאוקמי, דהא תניא בהדיא לקמן אין נשבעין על עבדים ועל קרקעות) דתנן גזל בהמה והזקינה, עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה, רבי מאיר אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך [דקיימא לן, בב"ק (צה.) קרקע אינה נגזלת, וכל מקום שהיא ברשות בעליה עומדת, ועבד כמקרקעי דמי, ואינו נגזל להיות נקנה לגזלן, לשלם דמים, הילכך, כי אזקין ברשותיה דמריה אזקין]? הא לא קשיא (דאיכא לשנויי) כדמחליף רבה בר אבוה ותני רבי מאיר אומר משלם כשעת הגזילה, וחכמים אומרים אומר לו בעבדים הרי שלך לפניך.

אלא (הא קשיא על רב ששת, לכיון שפירש את משנתנו שנשבע על העבד כלעת ר"מ, נמצא שאף המשך המשנה שנשבעין על השלות הוא כלעת ר"מ שנשבעים על הקרקעות כלין עבדים) ממאי דסבר רבי מאיר מקשינן קרקע לעבד, מה עבד נשבעין אף קרקע נשבעין, דלמא אעבד הוא דנשבעין (דכמטלטלי דמי) אבל אקרקע לא (וא"כ מצוע מבואר במשנתנו שגם על שלות נשבעין **הקשו התוס'** וא"ת ומנא ליה לחלק כדי להקשות **וי"ל** דסמיך אמתניתין די' גפנים דמייתי בסמוך דאין נשבעין על הקרקעות לר"מ ועל עבדים נשבעין כמו שתירץ, וכדאיתא בברייתא דמייתי בסמוך. **וא"ת** ואי ר"מ דריש ברבוי ומיעוט א"כ אקרקע נמי נשבעין, ואי דריש כללי ופרטי אעבדים נמי אין נשבעין **וי"ל** דדריש רבוי ומיעוט ואית ליה שום מיעוט דמוקי לה למעוטי קרקעות (שלא נשבעים) ולא עבדים, דמאן דדריש רבוי ומיעוט צריך שני מיעוטין למעוטי קרקעות ועבדים דלא סגי בחד מיעוטא אע"ג דעבדים הוקשו לקרקעות כדאמר בב"ק (סב:)]?

לא סלקא דעתך, דתניא המחליף פרה בחמור וילדה, וכן המוכר שפחתו וילדה, זה אומר ברשותי וזה שותק זכה. זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו. זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה, לפי שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין [מי שתובעין אותו הוא נשבע להפטר מלשלם, ולא התובע נשבע ליטול, דכתיב ולקח בעליו ולא ישלם, מי שעליו לשלם הוא נשבע (שבועות מה.)] דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אין נשבעין לא על העבדים ולא על הקרקעות. לאו מכלל דרבי מאיר סבר נשבעין (מדקאמרי ליה ולא על הקרקעות מכלל דשמעינן דאמר דאקרקעות נמי נשבעין)?

ממאי, דלמא כשם קאמרו ליה, כי היכי דאודית לן בקרקעות (שאין נשבעים) אודי לן נמי בעבדים. תדע (שאף ר"מ סובר שאין נשבעין על הקרקעות) דתנן רבי מאיר אומר יש דברים שהן כקרקע (מחוברים) ואינן כקרקע, ואין חכמים מודים לו. כיצד, עשר גפנים טעונות מסרתי לך, והלה אומר אינן אלא חמש. רבי מאיר מחייב (שבועה) וחכמים אומרים כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע (ואין נשבעין עליהן). ואמר רבי יוסי בר חנינא ענבים העומדות ליבצר איכא בינייהו [**כתבו התוס'** בלא ר' יוסי יש להוכיח דאין נשבעין על הקרקעות מדקתני ואינן כקרקע. **ואע"ג** דפליגי הכא, **לענין שבת** מודו כולי עלמא דלאו כבצורות דמיין והתולש חייב (**התוס' בשבועות מג. בילקו** שהטעם לכך שבמלאכת המשכן קלילת הסממנים היתה לאחר שעומדים להיקלר). **ולענין ב"ח** מודו רבנן דכבצורות דמיין (היינו שהם מטלטלין ואין בעל חוב גובה מהם) מדפריך בכתובות (נא.) כל העומד לגזוז כגזוז דמי. **ומיהו ר"ח** (ס"ל שאף לענין בעל חוב יש להם דין של קרקע) **פי'** דהתם פריך מכח דקי"ל בהכונם בב"ק (נט:) כר"ש דאמר אכלה פירות גמורים משלם פירות גמורים]. דמר סבר כבצורות דמיין (אבל בקרקעות ובצריך לקרקע מודה) ומר סבר לאו כבצורות דמיין.

אלא לעולם כדרבי הושעיא, ודקשיא לך זוקקין איצטריך, סלקא דעתך אמינא כסות עבד כעבד דמי (וחדא מילתא היא, ולא תחייביה שבועה) עומרי שדה כשדה דמי, קא משמע לן.

'זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו' (אברייתא קא מהדר, דהמחליף פרה בחמור) הא מני סומכוס היא, דאמר ממון המוטל בספק חולקין. אימא סיפא זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה. ולרבה בר רב הונא, דאמר אין, אמר סומכוס אפילו ברי וברי, אמאי ישבע מוכר, יחלוקו מיבעיא? מודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא, ודקטעה לידה (דשפחה, דלאו הילך הוא, וממין הטענה הוא דשפחה וולדה חד גופא הוא טעין ליה, וזה הודה במקצת, ורבי מאיר אית ליה נשבעין על העבדים) כדרבא. **פסק הש"ע א.** המחליף פרה בחמור, ומשך בעל הפרה את החמור, ועדיין הפרה בביתו, וילדה, וטען בעל הפרה שילדה קודם שמשך החמור, ובעל החמור אומר אחר משיכת החמור ילדה, וכן המוכר שפחתו וקבל המעות, וילדה, המוכר אומר שילדה קודם שקבל המעות, והלוקח אומר אחר כך ילדה, אפילו אם הלוקח טוען ברי והמוכר טוען שמא, על הלוקח להביא ראיה, אפי' אין הפרה והשפחה ברשות מוכר אלא עומדת באגם. ואם לא הביא ראיה, ישבע המוכר על ולד הפרה בנקיטת חפץ, ועל ולד השפחה ישבע היסת. ואם הלוקח מוחזק, על המוכר להביא ראיה הו"מ (רכג,א). **ביאר הב"י** ג' עמודי ההוראה פסקו כחכמים. מ"ש הש"ע 'אפילו אם הלוקח טוען ברי והמוכר טוען שמא' כ"כ הרמב"ם, ועיין בב"י ובמפרשים כיצד הוציא פסק זה. **ב.** מי שהיו לו שני עבדים, גדול וקטן, או שתי שדות אחת גדולה ואחת קטנה, הלוקח אומר גדולה לקחתי, והמוכר אומר קטנה היא שלקחת, על הלוקח להביא ראיה, או ישבע המוכר היסת שלא מכר אלא קטן. ואם היתה שם הודאת מקצת, ישבע שבועת התורה על המטלטלים, ויגלגל עליהם הקרקעות הו"מ (רכג,ד). **ג.** זה אומר איני יודע, וזה אומר איני יודע, ואינו ברשות אחד מהם, על הלוקח להביא ראיה (**הגה** וי"א דאפילו התובע טוען ברי והנתבע שמא טור) ויש מי שאומר שיחלוקו [**ביאר באר הגולה** רמב"ם. **וכתב המ"מ** ואולי שהוא סובר דכי מוקי לה כסומכוס דוקא ולא כרבנן כשעומדת ברשות מוכר אבל בעומדת באגם אפי'

רבנן מודו ואין זה משמעות הסוגיא. **וכתב הב"ח** שהיא סברת הרי"ף (**ביאור הגר"א** למש"ס הא מני סומכוס חוזר מתיכוז הראשון בלגס אלא אפי' במוחזק ובזה מכויחים שא"ל לכל הקושיות ותי' של תוס', וסובר לרבנן ל"פ אלא במוחזק אבל בלגס מודו לסומכוס, ואע"ג דפריך שם 'ונוקמא אחזקת' היינו לס"ל למתני' בבבי ובבי) ושכן עיקר. **ביאר הנתיבות** דקיי"ל כסומכוס בדררא דממונא בדליכא חזקת ממון והעיקר דקיי"ל כרבנן אפילו במרא קמא דליכא רק חזקת מרא קמא, ושאני הכא דיש ללוקח חזקת מעוברת). חו"מ (רכג,ב). **ד. אלו דברים שאין נשבעין עליהם. מן התורה, קרקעות אפילו של ח"ל, ועבדים...** חו"מ (צה,א).

משנה המוכר זיתיו לעצים [שיקוץ אותן לשריפה, ושהה אותן בקרקע **בב"ק** (**צא:**) **מבואר** דאין איסור משום 'בל תשחית' לקצוץ עץ זית שלא עושה רובע הקב] ועשו פחות מרביעית לסאה (זיתים רעים, שאין בסאה שבהן רביעית שמן) הרי אלו של בעל הזיתים. עשו רביעית לסאה, זה אומר זיתי (עלי הזית שלי) גדלו, וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו. שטף נהר זיתיו ונתנם לתוך שדה חבירו, זה אומר זיתי גדלו, וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו.

(**גמרא**) היכי דמי, אי דאמר ליה קוץ לאלתר אפילו פחות מרביעית נמי לבעל הקרקע (**כתב הרשב"א** נ"ל דלאו הכל לבעל הקרקע קאמר דהא א"ל לוקח זיתי גדלו, אלא לבעל הקרקע מחציתן קאמר כדינא דמתניתין ביתר מרביעית) אי דאמר ליה כל אימת דבעית קוץ, אפילו רביעית נמי לבעל זיתים? לא צריכא, דאמר ליה סתמא, פחות מרביעית לא קפדי אינשי, רביעית קפדי אינשי. אמר רבי שמעון בן פזי ורביעית שאמרו **[דף קא ע"א]** חוץ מן ההוצאה (שהוא מוציא במסיקתן ובעצירתן).

'שטף נהר זיתיו...יחלוקו' אמר עולא אמר ריש לקיש לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן (עם הקרקע שסביבותיהן שיכולין לחיות על ידו פטורין מן הערלה, כדתנן אילן שנעקר והסלע עמו, אם יכול לחיות פטור, ואם לאו חייב **כתבו התוס'** נקט 'שנעקרו בגושיהן' משום תוך שלש, דאל"כ הוו ערלה) ולאחר שלש [כלומר אפילו נעקרו בגושיהן, לא שנו דיחלוקו אלא לאחר שלש שנים ששטפן הנהר, שאילו נטען מתחלה בעל הקרקע בלא גושיהן כבר יצאו עכשיו (לאחר ג' שנים) מכלל הערלה, דהשתא לא מהני ליה גושין דבעל הזיתים מידי לאחר שלש) אבל בתוך שלש הכל של בעל הזיתים (גושין דבעל הזיתים הוא דקשרי להו, והכל שלו). דאמר ליה אי את נטעת, בתוך שלש מי הוה אכלת.

ולימא ליה אי אנא נטעי, לאחר שלש הוה אכילנא ליה כוליה, השתא קאכלת פלגא בהדאי [**כתבו התוס' הרא"ש** (לבבי התוס' לא"ש הס בעלס לבבי התוס' המובאים על הלף ביתר ביאור) **וא"ת** מה טענה היא זו, ודאי אם אתה נטעת דין הוא שתאכל הכל אחר שלש, אבל אלו הנטיעות שלי הם הלכך אוכל עמך אחר שלש ואתה לא תאכל עמי תוך שלש כי אילו נטעתם לא היית אוכל תוך שלש. **וי"ל** מפני שיכול לומר לו נטיעות קטנות הייתי יכול ליטע ביציאה מועטת ולא הייתי מכחיש כל כך הקרקע והייתי זורע תחתיהם ולאחר שלש היו נעשים גדולות כשלך, ומאחר שלא עשיתי כן אלא הנחתי זיתים שלך בקרקע שלי פשיטא שלא הנחתים בקרקע שלי אדעתא שתאכל עמי לאחר שלש אלא אם כן אוכל גם אני עמך תוך שלש, הואיל וכן גם אתה לדעת כן הנחת אותם בקרקע שלי]?

אלא, כי אתא רבין אמר ריש לקיש לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ובתוך שלש, אבל לאחר שלש הכל לבעל הקרקע, דאמר ליה אי אנא נטעי, לאחר שלש מי לא הוה אכילנא ליה כוליה. ולימא ליה אי את נטעת בתוך שלש לא הוה אכלת, השתא קא אכלת פלגא בהדאי? משום דאמר ליה אי אנא נטעי הוה קטיני (הוו זיתים דקין ולא היה להן צל) וזרענא תחותייהו סילקא וירקא [בש"ע יו"ד (רלה,ג) מובא, שאין לך כלאים בלילנות אלא בהרכבה בלבד].

תנא אמר הלה זיתיי אני נוטל אין שומעין לו (**כתבו התוס'** אלא ישארו הזיתים שם אע"פ שלאחר ג' הכל של בעל הקרקע ובעל הקרקע יתן דמי הזיתים כמו ששוים למכור לנטיעות ולא סגי בדמי עצים שהרי לעשות פירות הן עומדין). מאי טעמא? אמר רבי יוחנן משום ישוב ארץ ישראל. אמר רבי ירמיה כגון דא צריכא רבה (שאם לא פרשה רבי יוחנן לא היינו אומרים אותה מסברא).

תנן התם רבי יהודה אומר המקבל (למחצה) שדה אבותיו מן הנכרי מעשר (תחלה כל

התבואה, ואחר כך...) נותן לו (לנכרי חלקו, ונמצא מעשר משלו על של נכרי ומפסיד).

סברוה מאי שדה אבותיו ארץ ישראל, ואמאי קרו לה שדה אבותיו שדה אברהם יצחק ויעקב. וקסבר אין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר. ומקבל (למחצה) כחוכר דמי (כאילו מקבלה בכך וכך כורין לשנה, בין עושה ובין אינה עושה) מה חוכר בין עבד ובין לא עבד בעי עשורי ומיתן ליה, דכי פורע חובתו דמי, אף מקבל נמי כי פורע חובתו דמי מעשר ונותן לו (**כתבו התוס׳, נראה לר״י לבאר** דמשום דקסבר ׳אין קנין לגוי להפקיע...׳ ראוי להחמיר במקבל כמו בחוכר, ובחוכר מן הדין צריך לעשר שלא יהא פורע חובו במעשר כדאמר הרי שאנס השר את גורנו אם בחובו צריך לעשר. אבל ת״ק דרבי יהודה (דמאי ו,ב) דאמר החוכר שדה מן הנכרי מעשר ונותן לו, רבי יהודה אומר אף המקבל ממציק... סבר יש קנין ולכך אין להחמיר במקבל אלא דוקא בחוכר החמירו מדרבנן כמו שחייבו לעשר מדרבנן את הלוקח מן הנכרי כדאמרינן במנחות (לא.) גבי ר׳ שמעון שזורי למ״ד יש קנין. **והא דתנן** בגיטין (מג:) האריסין והחכירין כולם פטורין מן המעשר ומשמע דאפילו חלקו של חוכר פטור **איכא לאוקמי** בסוריא כדמשני התם (מז.) אמשניות טובא ואפילו חוכר פטור שם כמו בחוצה לארץ, דבלא שמעתתין צריך לאוקמי התם בסוריא כיון דפטור אפילו חלקו של ישראל דלא תיקשי ההיא דמנחות. **ומה** שהוצרך ר׳ יהודה להזכיר שדה אבותיו אע״ג דת״ק נמי איירי דוקא בארץ כדפרישית דבחוצה לארץ אפילו חוכר פטור, הכי קאמר ליה ר׳ יהודה לת״ק כיון דבא״י קיימינן ראוי להחמיר במקבל כמו בחוכר דאין קנין דאכתי שדה אבותיו חשוב. **ולמאי דקאמר** (מה שהגמ׳ כלון מסיקה) ׳לעולם יש קנין׳ ולכך אין ראוי להחמיר במקבל כמו בחוכר לפי זה לא פליג רבי יהודה את״ק אלא מוסיף דאף המקבל ממציק מעשר ונותן לו כמו בחוכר, כך נראה לר״י לפרש דמקבל כחוכר או לאו כחוכר דמי תלוי ביש קנין ואין קנין ועיקר, **ור״ת פירש** בעניין אחר, ודוחק).

אמר ליה רב כהנא לרב פפי ואמרי לה לרב זביד אלא הא דתניא רבי יהודה אומר המקבל שדה אבותיו ממציק (אנס) נכרי מעשר ונותן לו. מאי איריא מציק, אפילו אין מציק נמי?

אלא לעולם יש קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר (ואי נמי אין קנין...) מקבל לאו כחוכר דמי (ואין מוטל עליו לפטור חלקו של נכרי, דלא פורע חובתו הוא שברשות הנכרי גדל) ומאי שדה אבותיו שדה אבותיו ממש (והנכרי גזלה מהם לדידיה הוא דקנסוהו רבנן, דקים לן בגויה דאיידי דחביבא ליה לא מימנע בהכי מלקבלה למחצה, וטפי על שאר אריסין את המעשר הזה ומקבל ליה). ולדידיה הוא דקנסוה רבנן, דאיידי דחביבא עליה טפי ואזיל מקבל לה. אבל איניש דעלמא (אי רמית עליה לעשורי) לא (לא מקבל לה, לא קנסוהו רבנן).

ולדידיה מאי טעמא (מה חטא ש...) קנסוה רבנן? אמר רבי יוחנן כדי שתהא ברה בידו (שיחזור ויקננה, מתוך שיקשה עליו המעשר, יטרח ויוסיף הדמים ויסלק הנכרי ממנה, ברה ברורה ומוחזקת **כן פירשו התוס׳ בפירוש ראשון, ועוד הביאו** דר״ח גרים ׳שתהא בורה בידו׳ פירוש להכי קנסו את היורש שיעשר את חלק הנכרי כדי שיניח מלקבלה וכיון שתהא בורה ביד הנכרי שלא ירצו לקבלה הימנו ע״י כן ימכרנה לישראל בדמים מועטין, שלא נתן עליה כלום אלא בגזילה באתה לידו, ולכך לא יהיה רגיל עוד לגזול, אבל אחר לא הוצרכנו לקנוס ולעשר דבלאו הכי שומע לנו מלקבלו, אבל יורש דחביבה ליה לא תועיל אזהרה) אמר רבי ירמיה כגון דא צריכא רבה (משום הכי נקט ליה הכא, דדמיא להך דלעיל).

פסק השו״ע א. המוכר זיתיו לעצים, אם פסק עמו לקוץ מיד, כל הפירות שיעשו הרי הן לבעל הקרקע. ואם התנה עמו לקוץ כל זמן שירצה, כל הפירות שיוציאו, לבעל העצים. מכר סתם, אם עשו פחות מרביעית לסאה חוץ מההוצאה, הרי אלו של בעל הזיתים. עשו רביעית לסאה, חוץ מההוצאה, יחלוקו חו״מ (קסח,ב). **ב.** שטף הנהר זיתיו ושתלן בתוך שדה חבירו, ואמר הלה זיתי אני נוטל, אין שומעין לו בארץ ישראל, משום ישוב הארץ, אלא יעמדו במקומם. ואם עקרן הנהר בגושיהם (בענין שראוים להתקיים על ידן) יחלקו הפירות בעל השדה עם בעל (הזיתים) כל שלשה שנים, ולאחר שלשה שנים הכל לבעל השדה, אלא שצריך ליתן לבעל הזיתים דמי הזיתים כמו שהיו שוים מתחלה כששטפן הנהר. ואם לא נעקרו בגושיהן, הכל לבעל הקרקע מיד. ואם

בא בעל הזיתים ליטול זיתיו, בין תוך שלשה בין לאחר שלשה, הרשות בידו בחוצה לארץ, אבל בארץ ישראל אין שומעין לו, וזה נותן לו דמי זיתיו כמו שעומדים לימכור לנטיעות. ואם זה אומר לו טול אילנותיך, שומעין לו חו"מ (קסח,א). **ג.** החוכר שדה מהעובד כוכבים, מעשר ונותן לו. והמקבל שדה אבותיו מהעובד כוכבים, מעשר ונותן לו יו"ד (שלא,קכא). **פסק הרמב"ם א.** החוכר שדה מן העכו"ם מעשר ואחר כך נותן לו, קנס קנסוהו בזה כדי שלא יחכור מן העכו"ם ונמצאת השדה בורה לפניו עד שיצטרך וימכרנה לישראל, וכן המקבל שדה אבותיו מן העכו"ם קנסוהו שיעשר ואחר כך יתן חלקו לעכו"ם מעושר כדי שלא יקפוץ ויקבלה ממנו מפני שהיא שדה אבותיו עד שתשאר לפניו בורה כדי שימכרנה לישראל מעשר (ו,יב).

איתמר, היורד לתוך שדה חבירו ונטעה (אילנות) שלא ברשות. **אמר רב** שמין לו, וידו על התחתונה (אם השבח יתר על הוצאה יש לו הוצאה, ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא שבח). **ושמואל אמר** אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה. **אמר רב פפא** ולא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע (אילנות, שיפה לאילן יותר מזרעים איתא דשמואל) כאן בשדה שאינה עשויה ליטע.

והא דרב לאו בפירוש איתמר, אלא מכללא איתמר. דההוא דאתא לקמיה דרב, אמר ליה זיל שום ליה! אמר ליה לא בעינא (איני חפץ בנטיעתה, שדה לבן היתה לי). אמר ליה זיל שום ליה, וידו על התחתונה. אמר ליה לא בעינא. לסוף חזייה דגדרה וקא מנטר לה. אמר ליה גלית אדעתיך דניחא לך (ועשיתה שדה העשויה ליטע) זיל שום ליה, וידו על העליונה (כשאר שתלי העיר, כמנהג המדינה). איתמר, היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשותו, ואמר לו עציי ואבניי אני נוטל, **רב נחמן אמר** שומעין לו, **רב ששת אמר** אין שומעין לו.

מיתיבי, רבן שמעון בן גמליאל אומר בית שמאי אומרים שומעין לו, ובית הלל אומרים אין שומעין לו. לימא רב נחמן דאמר כבית שמאי? הוא (רב נחמן) דאמר כי האי תנא (דאמר לא נחלקו בית הלל בדבר, כרבי שמעון בן אלעזר), **דתניא** שומעין לו, דברי רבי שמעון בן אלעזר. רבן שמעון בן גמליאל אומר בית שמאי אומרים שומעין לו, ובית הלל אומרים אין שומעין לו.

מאי הוי עלה? **אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן** [דף קא ע"ב] בבית (היורד לתוך חורבה ובנאה שלא ברשות) שומעין לו, בשדה (היורד לתוך שדה ונטעה שלא ברשות, ואמר נטיעותי אני נוטל) אין שומעין לו. בשדה מאי טעמא משום ישוב ארץ ישראל (**כתבו התוס'** אע"ג דכבר לעיל גבי שטפה נהר אשמועינן לעיל ר' יוחנן גופיה דטעמא דברייתא דאם אמר אני נוטל זיתיי אין שומעין לו משום ישוב ארץ ישראל, איצטריך לאשמועינן למ"ד הכא משום כחשא דארעא דאפילו בחוצה לארץ אין שומעין לו, אבל לעיל דוקא בארץ ישראל אין שומעין לו משום דכחשא דארעא לא עשה בידים אלא ממילא ע"י שטיפת הנהר נעשה. ולמאן דאמר הכא נמי משום ישוב ארץ ישראל איצטריך לאשמועינן שלא תאמר אפילו בחוצה לארץ אין שומעין לו משום כחשא דארעא). **איכא דאמרי** משום כחשא דארעא (שכבר הכחישו הנטיעות את השדה שינקו ממנה). מאי בינייהו? איכא בינייהו חוצה לארץ (למאן דאמר משום כחשא דארעא ממונא אפסדיה, ואפילו בחוצה לארץ נמי אין שומעין לו). **פסק השו"ע א.** היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטעה, אם היתה שדה העשויה ליטע, אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה, ונוטל מבעל השדה. ואם אינה עשויה ליטע, שמין לו וידו על התחתונה... חו"מ (שעה,א). **ב.** אמר ליה בעל השדה עקור אילנך ולך, שומעין לו. אבל אם אמר הנוטע הריני עוקר אילני, אין שומעין לו, מפני שמכחיש הארץ חו"מ (שעה,ב). **פסק הרמב"ם** כלישנא בתרא, מפני שמכחיש את הארץ. **ג.** היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטע או בנה, ואח"כ בא בעל השדה והשלים הבנין, או ששמר הנטיעות וכיוצא באלו הדברים שמראה

שדעתו נוטה למה שעשה זה וברצונו בא הדבר, שמין וידו על העליונה... חו"מ (שעה,ג). **ג.** היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשות, שמין לו וידו על התחתונה. ואם אמר בעל הבנין עצי ואבני אני נוטל, שומעין לו. אמר ליה בעל הקרקע טול מה שבנית, שומעין לו. (**הגה** ודווקא אם החורבה אינה עשויה לבנות, אבל אם עשויה לבנות, או במקום שסתם חורבה עומדת לבנות, דינו כמו חצירות, שיתבאר בסמוך) חו"מ (שעה,ו).

משנה המשכיר בית לחבירו בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח. בימות החמה שלשים יום. ובכרכים (שהן מקום השווקים, שהכל נמשכים שם לגור שם, והבתים אין מצויין לשכור) אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים שנים עשר חדש. ובחנויות (שחנווני מקיף הקפות למכירין, ושוהין מלשלם לו ימים רבים, וכשמביאין לו מעותיו באין על יד פתח החנות שהקיפו שם, ואם הלך למקום אחר אינן יודעין אנה ימצאוהו) אחד עיירות ואחד כרכים (אין יכול להוציאו) שנים עשר חדש. רבן שמעון בן גמליאל אומר חנות של נחתומים (מוכרי ככרות) ושל צבעים שלש שנים (ובגמ' מפרש מפני שהקיפן מרובה לזמן ארוך).

(גמרא) מאי שנא ימות הגשמים דכי אגר איניש ביתא בימות הגשמים אגר לכולהו ימות הגשמים (קא סלקא דעתך האי בימות הגשמים לימי הגשמים קאמר, שפירש לו השכר לי ביתך לימות הגשמים) ימות החמה נמי, דכי אגר איניש ביתא לכולהו ימות החמה אגר (דהא לימות החמה קאמר ליה)?

אלא, בימות הגשמים היינו טעמא דלא שכיח ביתא למיגר (ובשוכר סתם קאמר, ואשמועינן דהשוכר סתם, שלא פירש זמן הוי שכירות שלשים יום. הלכך, בימות החמה, דשכיח ביתא, אם בא להוציאו לסוף שלשים מוציא, ובימות הגשמים דלא שכיח ביתא, אע"ג דלא אגרי אלא שלשים יום אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח, וחייב ליתן לו בכל חדש כשכר חדש הראשון).

אימא סיפא בכרכים, אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים שנים עשר חדש. ואילו מלו ליה יומי שכירות בימות הגשמים מפיק ליה, ואמאי, הא לא שכיח ביתא למיגר?

אמר רב יהודה להודיע קתני (הנך שלשים ושנים עשר חדש דקתני במתניתין להודיע קאמר, המשכיר בית לחבירו כלו ימי השכירות בימות הגשמים אינו יכול להוציאו משום דלא שכיחי בתי, אלא אם כן הודיעו בימות החמה שלשים יום, שלא ירחיב לו הזמן משיכלה זמנו והיינו מט"ו באלול צריך להודיעו, שלשים יום קודם החג, וממילא שמעינן, אם כלו לו ימי שכירותו בימות החמה אינו יכול להוציאו עד שלשים יום משהודיעו, ואם בא להוציאו בזמנו צריך להודיעו שלשים יום קודם הזמן, ובכרכים צריך להודיעו שנים עשר חדש קודם יציאתו, ואם לא הודיעו לא יצא אלא נותן לו כמשפט הראשון). והכי קאמר המשכיר בית לחבירו סתם אין יכול להוציאו בימות הגשמים מחג ועד הפסח אלא אם כן הודיעו שלשים יום מעיקרא. תניא נמי הכי כשאמרו שלשים וכשאמרו שנים עשר חדש לא אמרו אלא להודיעו. וכשם שמשכיר צריך להודיע כך שוכר צריך להודיע, דאמר ליה אי אודעתן הוה טרחנא ומותיבנא ביה איניש מעליא.

אמר רב אסי אם נכנס יום אחד בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג עד הפסח. והא אנן שלשים יום קאמר? הכי קאמר אם נכנס יום אחד בימות הגשמים מהני שלשים יום, אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח.

אמר רב הונא ואם בא (בעל הבית) לרבות בדמיה (משיגיע זמנו, אפילו לא הודיעו) מרבה. אמר ליה רב נחמן האי לנקטיה בכובסיה דלשבקיה לגלימא [הרי הוא כאוחזו בביצים שלו עד שמניח לו טליתו, כלומר כיון שמעלה

על דמיו אין לך מוציא גדול מזה, כובסיה על שם שתלויים, כדאמרינן (שבת סז.) כמאן תלינן כובסי בדקלא, תלאי של תמרים] לא צריכא, דאייקור בתי (שהפסדו ניכר).

פשיטא, נפל ליה ביתא (למשכיר) אמר ליה (לשוכר) לא עדיפת מינאי (הואיל והגיע זמנו מוציאו, ואמר לו הלא אינך בא עלי אלא מחמת שלא הודעתיך, ואתה אינך מוצא בית לשכור, אף אני לא היה לי להודיעך, שלא ידעתי שיפול ביתי, ואני איני מוצא בית לשכור, ולא טוב שתדור אתה בפנים ואני בחוץ). זבניה (לאחר האי משכיר) או אורתיה או יהביה במתנה אמר ליה (שוכר לזה שקנאה) לא עדיפת מגברא דאתית מיניה (מי שמכרה לך, כשם שהוא לא היה יכול להוציאני אף אתה אין כחך יותר ממנו). כלליה לבריה (השיא את בנו, וצריך לו לבית חתנות) חזינן אי הוה אפשר לאודועיה איבעי ליה לאודועי, ואי לא אמר ליה לא עדיפת מינאי.

ההוא גברא דזבן ארבא (ספינה) דחמרא, לא אשכח דוכתא לאותוביה. אמר לה לההיא איתתא אית לך דוכתא לאוגרי, אמרה ליה לא. אזל קדשה, יהבה ליה דוכתא לעייליה. אזל לביתיה, כתב לה גיטא, שדר לה. אזלא איהי, אגרא שקולאי מיניה וביה (מן היין עצמו), אפיקתיה ואותביה בשבילא. אמר רב הונא בריה דרב יהושע כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ (ויקרא כד,יט) גמולו ישוב בראשו, לא מיבעיא חצר דלא קיימא לאגרא, אלא אפילו חצר דקיימא לאגרא אמרה ליה לכולי עלמא ניחא לי לאוגורי ולך לא ניחא לי, דדמית עלי כי אריא ארבא (כאריה אורב **הרא"ש כתב** שיש לאשה להודיע לבעל החביות, שהם מונחים ברשות הרבים. **אמנם הרמב"ם כתב** שמדת חסידות היא, שיודיע לבית דין וישכרו ממקצת דמיהם מקום, משום השבת אבידה לבעלים, אף על פי שעשה שלא כהוגן).

רבן שמעון בן גמליאל אומר של נחתומים ושל צבעין שלש שנים. **תנא** מפני שהקיפן מרובה. **פסק הש"ע א.** המשכיר בית לחבירו סתם, אינו יכול להוציאו עד שיודיענו ל' יום מקודם כדי לבקש מקום ולא יהא מושלך בדרך, ולסוף השלשים יצא. בד"א, בימות החמה אבל בימות הגשמים, אינו יכול להוציאו מהחג ועד הפסח (**סמ"ע** נראה דהכי קאמר, בימות החמה מיום שבא ואמר לו צא מביתי, בית הדין אומרים לו צריך שתניחהו לדור בו עוד ל' יום, שבתוך זה הזמן יבקש לו מקום אחר לדור בו, והיינו דוקא כשבא להוציאו בימות החמה, אז אין נותנין לו זמן יותר משלשים יום ואח"כ יצא, אבל כשבא להוציאו בימות הגשמים, אז אין אומרים שיניחו לדור בו עוד ל' יום, אלא אומרים לו שצריך שיניחו לדור בו עד הפסח) חו"מ (שיב,ה). **ב.** קבע לו שלשים יום לפני החג, אם נשאר מהשלשים יום אפילו יום אחד, אינו יכול להוציאו עד מוצאי הפסח, והוא שיודיעו שלשים יום מקודם פסח. במה דברים אמורים, בעיירות, אבל בכרכים, אחד בימות החמה ואחד בימות הגשמים, צריך להודיעו שנים עשר חדש מקודם. וחנות, בין בכרכים בין בעיירות, צריך להודיעו י"ב חדש מקודם. (**הגה** ובחנות של נחתומין וצבעין, צריך להודיעו ג' שנים מקודם) חו"מ (שיב,ו). **ג.** כשם שהמשכיר חייב להודיעו, כך השוכר חייב להודיעו מקודם שלשים יום בעיירות, או מקודם שנים עשר חדש בכרכים, כדי שיבקש שכן ולא ישאר ביתו פנוי ואם לא הודיעו, אינו יכול לצאת, אלא יתן השכר. (**הגה** או יעמוד לו אחר במקומו. ואם רוצה להעמיד אדם שאינו הגון, אין המשכיר צריך לקבלו) חו"מ (שיב,ז). **ד.** מה שאמרנו שאין המשכיר יכול להוציאו ולא השוכר יכול לצאת עד שיודיענו מקודם, אם הוקרו הבתים יש למשכיר להוסיף עליו ולומר לשוכר או שכור בשוויה או תצא, וכן אם הוזלו הבתים יש לשוכר לפחות השכר ולומר למשכיר או שכור לי כשער של עכשיו או הרי ביתך לפניך. מיהו (הכ"ן והרשב"ם) דוקא דהתנו הכי מקודם הזמן, ואעפ"י שעבר זמן הודעה, אבל אם עמדו בסתם, מסתמא דעתם היה על השכר הראשון. (**הגה** וכן אם שכרו לזמן קצוב, אף על פי שנתייקרו הבתים או הוזלו, אינן יכולין לשנות רק כפי שהתנו)... חו"מ (שיב,ט). **ה.** נפל בית המשכיר שהיה דר בו, הרי זה יכול

להוציא השוכר מביתו ואומר לו אינו בדין שתהיה אתה יושב בביתי עד שתמצא מקום ואני מושלך בדרך שאין אתה בעל זכות בבית זה יותר ממני. ודוקא (ירושלמי ורשב"ם, ולא כתוס' מרדכי ונימוקי יוסף) בשוכר סתם, אבל בשוכר לזמן ידוע אינו יכול להוציאו תוך זמנו חו"מ (שיב,יא). **ו.** מכר הבית, או נתנו או הורישו, אין השני יכול להוציאו עד שיודיעו מקודם ל' יום, או מקודם י"ב חדש, שהרי השוכר אומר לו אין כחך יותר מכח זה שזכית בבית זה חו"מ (שיב,יג). **ז.** נתן הבית לבנו לישא בו אשה, אם היה יודע שבנו נעשה חתן בזמן פלוני והיה אפשר לו להודיעו מקודם ולא הודיעו, אינו יכול להוציאו. ואם עכשיו נזדמנה לו אשה והרי הוא נושאה מיד, הרי זה יש לו להוציאו, שאינו בדין שיהא זה יושב בביתו ובן בעל הבית ישכור בית שיעשה בו חתונה חו"מ (שיב,יב). **ח.** מי שהכנים פירותיו לבית חבירו שלא מדעתו, או שהטעהו עד שהכנים פירותיו, והניחם והלך, יש לבעל הבית למכור לו מאותם הפירות כדי ליתן שכר הפועלים שמוציאין אותם ומשליכים אותם לשוק. ומדת חסידות הוא שיודיע לבית דין וישכירו במקצת דמיהם מקום, משום השבת אבידה לבעלים, אף על פי שלא עשה כהוגן (רמב"ם). ויש אומרים דצריך להודיעו תחלה, ואם נאנסו לאחר שהודיעו, פטור (רא"ש). חו"מ (שיט,א).

משנה המשכיר בית לחבירו, המשכיר חייב בדלת, בנגר (שנועלין בו את הדלת ותוחבין אותו בקורת האיסקופה) ובמנעול, ובכל דבר שמעשה אומן. אבל דבר שאינו מעשה אומן השוכר עושהו. הזבל של בעל הבית (משכיר), ואין לשוכר אלא היוצא מן התנור (אפר, הוא נעשה זבל) ומן הכירים בלבד.

(גמרא) תנו רבנן המשכיר בית לחבירו משכיר חייב להעמיד לו דלתות, לפתוח לו חלונות, לחזק לו תקרה (אם התליעו הנסרין) לסמוך לו קורה (אם נשברה אחת מהן). ושוכר חייב לעשות לו סולם, לעשות לו מעקה, לעשות לו מרזב (כל גגותיהן טחין בטיט, ומשופעין מן ארבע צדיהן, וסומכין נסרים לכותל אצל הגג להרחיק המים מן הכותל, וכשנפלה אחת מהן הדיוט מחזירה) ולהטיח את גגו.

בעו מיניה מרב ששת מזוזה על מי? מזוזה, האמר רב משרשיא מזוזה חובת הדר היא [דדרשינן מנחות (לד.) ביתך דרך ביאתך, למי שנכנס ויוצא לה, זה הדר בה]. אלא מקום מזוזה (העץ שהדלת שוקף עליו, ואף הוא קרוי מזוזה, ואם אבן הוא צריך לנקוב בו סדק להניחה בתוכה) על מי? אמר להו רב ששת תניתוה, דבר שאין מעשה אומן השוכר עושהו, והאי נמי לאו מעשה אומן הוא, אפשר הוא **[דף קב ע"א]** בגובתא דקניא [חלל של קנה, ותולה אותה **כתבו התוס'** מכאן נראה כמו שפירש רש"י במנחות (לג.) שמניחין המזוזה מעומד לכן צריך גובתא דקנה שלא תפול **אבל לפר"ת** שמניח אותה מיושב כמו ספר תורה מונח בארון ולא מעומד, ובמנחות (שם) נמי עשאה כמין נגר פסולה והיינו מעומד דב"ב (קא.) אמר על כמין נגר היינו קבורת חמור משמע במעומד קאמר ואם כן גובתא דקניא למה לי (**הקשה המהר"ם** דבר תמוה היאך מוכיח ממה שלריך גובתא לקניא שמניחין המזוזה מעומד מה לי מעומד מה לי מיושב. **ול"ל** בלוחק שאם מניחין אותה מעומד לריך לקבוע אותה במסמר בכותל כשאין עושין סדק בכותל ולכך לריך גובתא לקניא כדי לקבוע בו מסמר דבמזוזה עצמה אי אפשר לנוקבה במסמר ולא ס"ל לתוס' כפרש"י דפירש הכא אפשר בגובתא לקניא ותולה אותה אבל אי מניחין אותה מיושב אפשר להניחה ע"ג מסמריס) **ויש לומר** שלא תבלה מלחלוחית הכותל].

תנו רבנן המשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות לו מזוזה, וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויוצא [**כתבו התוס'** אע"ג דאמר שמואל (שבת מ.) דמטילין ציצית מבגד לבגד, גבי מזוזה אסור לפי שהמזיקין באין בבית שאין בו מזוזה וכשנוטלה כאילו מזיק אותן שידורו בבית (**התוס'** בשבת (שם) הסכימו שמלובר כאן שלא מתכוין לתקוע המזוזה במקום אחר, משאי"כ בלילית שמתכוין להטילה בבגד אחר **הריטב"א** ביאר המזוזה שונה כיון שעל ידה חלה שכינה בבית זה, ואין לו לסלקה משם)]. ומנכרי נוטלה בידו ויוצא. ומעשה באחד שנטלה בידו ויצא, וקבר אשתו ושני בניו. מעשה לסתור? אמר רב ששת ארישא.

'הזבל של בעל הבית ואין לשוכר אלא היוצא מן התנור ומן הכירים בלבד'. במאי עסקינן,

אילימא בחצר דאגיר ליה לשוכר, ותורי דשוכר אמאי של בעל הבית, אלא בחצר דלא אגירא לשוכר, ותורי דמשכיר (דכיון דלא אוגריה ליה מסתמא דתורי דמשכיר הוו בה) פשיטא! לא צריכא, בחצר דמשכיר (שלא השכיר את החצר) ותורי דאתו מעלמא קמו בה (וסתם גללים אפקורי מפקרינהו בעלים, וקניא ליה חצרו, ואפילו קדם השוכר והגביהן לא זכה בהן). מסייע ליה לרבי יוסי ברבי חנינא, דאמר חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו.

מיתיבי אם אמר כל מציאות שיבאו לתוכו היום תקנה לי חצרי לא אמר כלום. ואם איתא להא דאמר רבי יוסי ברבי חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, אמאי לא אמר כלום? הכא במאי עסקינן בחצר שאינה משתמרת. אי הכי, אימא סיפא יצא לו שם מציאה בעיר (שיצא קול בעיר שבא צבי שבור בתוך שדהו, או מן הנהר הציף לתוכה דגים) דבריו קיימין. ואי בחצר שאינה משתמרת כי יצא לו שם מציאה בעיר מאי הוי? כיון דיצא לו שם מציאה בעיר מיבדל בדילי אינשי מינה, והויא לה כחצר המשתמרת.

מיתיבי זבל היוצא מן התנור ומן הכירים והקולט מן האויר (שקיבל גללים לתוך כלי, שנתן כלי באויר, וקיבל גללים בתוכו) הרי הוא שלו (של השוכר) ושברפת ושבחצר (קא סלקא דעתיה בחצר שלא השכירה לו המשכיר) של בעל הבית. ואם איתא להא דרבי יוסי ברבי חנינא, דאמר חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו קולט מאויר אמאי הרי הוא שלו, אויר חצרו הוא (**כתבו התוס'** תימה ואי ליתא דרבי יוסי אמאי שבחצר של בעה"ב)? **אמר אביי** במדביק כלי בשולי פרה (סמוך לנקביה, דליכא אויר). **רבא אמר** אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי.

ומי פשיטא ליה לרבא, והא מיבעי בעי לה, דבעי רבא זרק ארנקי (והפקירה לכל הקודם) בפתח זה ויצאתה בפתח זה, מהו, אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי, או לאו כמונח דמי? התם לא מיפסק ולא מידי, הכא מיפסק כלי.

ושברפת ושבחצר הרי אלו של בעל הבית. תרתי (**פירש רש"י** בתמיהה תרתי איצטריכא לתנא למיתני, ליתני חדא דכיון דבשלא השכירה עסקינן מה לי רפת ומה לי חצר. **אמנם התוס' כתבו** תרתי דסתרן אהדדי, דהאי שברפת לא איצטריך למיתני לגופיה דפשיטא הוא דשוכר בית בחצר, שאין לו ברפת כלום, ולא תנא אלא למידק 'שברפת לבעל הבית' לפי שאין בה לשוכר כלום, אבל בחצר שיש לשוכר בה הילוך כניסה ויציאה לביתו לא הוי דבעל הבית, והדר תני שאף שבחצר לבעל הבית)? **אמר אביי**, הכי קאמר ושברפת שבחצר (המושכרת לשוכר, כל הזבל שברפת) הרי אלו של בעל הבית. אמר רב אשי זאת אומרת, המשכיר חצירו סתם לא השכיר רפת שבה.

מיתיבי יוני שובך (שמבקשים מזונותיהן בשדה וקניהן בשובך, ואין אלו יוני הרדסיאות הגדילים בבתים) ויוני עלייה חייבות בשילוח (הקן, אם רובצת על הביצים, דקרינא בהן 'כי יקרא' פרט למזומן דלאו מזומן נינהו) ואסורות בגזל מפני דרכי שלום. ואם איתא להא דאמר רבי יוסי ברבי חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, קרי כאן 'כי יקרא' פרט למזומן (וכיון דהביצים שלו הוה ליה הקן מזומן, דקן הוא הביצים **כתבו התוס'** וא"ת ואמאי לא פריך נמי מסיפא אמאי אסורין מפני דרכי שלום, גזל גמור הוי **וי"ל** דמרישא ניחא ליה למיפרך וה"ה דמצי פריך מסיפא **אי נמי** לא מצי למיפרך מסיפא דאיכא למימר דהכי קאמר אסורות משום גזל גמור הביצים, ואמן מפני דרכי שלום)? אמר רבא ביצה ביציאת רובה (קרינא בהן 'או ביצים') הוא דאיחייבה לה בשילוח (ואם היה בא לתפוש קודם שתיגמר יציאתה חייב לשלח האם וליקח הבצים) ומיקנא לא קניא עד דנפלה לחצרו, וכי קתני חייבות בשילוח מקמי דתיפול לחצירו.

אי הכי, אמאי אסורות משום גזל (כיון דלא נפלה לחצרו **כתבו התוס'** ואפי' משום דרכי שלום ליכא)? **אאמן** (כלומר גזל דדרכי שלום אפילו אאמן נמי קאמר, דדעתו של בעל השובך עליהם, דבטוח הוא דחוזרים למקומן לערב **ביארו התוס', וא"ת** הרי יש איסור דאורייתא לקחת את האם חוץ מדרכי שלום משום 'לא תקח האם על הבנים' **וי"ל** מה שנאמר שיש איסור רק משום דרכי שלום הוא

באופן שאין ביצים תחתיה, **וה"ה דה"מ למימר** כס"ד מעיקרא אביצים שנפלו יש גזל גמור ואאמן יש דרכי שלום). **ואיבעית אימא** לעולם אביצים (ולא אאמן) ומדנפיק רובה דעתיה עילוה.

והשתא דאמר רב יהודה אמר רב אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהם, שנאמר שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם, והדר, וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ, אפילו תימא דנפלה לה לחצרו (חייבות בשילוח הקן, ולא מזומן הוא, כל זמן שאם רובצת עליהן, ולא תיקשי לרבי יוסי ברבי חנינא...) כל היכא דאיהו מצי זכי ליה חצרו זכיא ליה, וכל היכא דאיהו לא מצי זכי ליה חצרו נמי לא זכיא ליה.

אי הכי, אסורות בגזל מפני דרכי שלום (ותו לא, בתמיהה) אי דשלחה (מי שנטלן) גזל מעליא הוא (דהא קניא ליה חצרו) אי דלא שלחה הא בעי שלוחה (ואיכא איסור שלח תשלח והדר את הבנים תקח לך... מאי איריא גזל)? בקטן דלאו בר שילוח הוא (דהא דקתני דרכי שלום ותו לא, בדלא שלחה, ובקטן דלאו בר שילוח הוא דאינו חייב במצות הבילור כרגע הוא שבאופן שקטן בא ליטול את הביצים יש לו איסור רק מפני דרכי שלום, כיון שאין לו איסור לקחת את הביצים קודם האם **כתבו התוס'** ול"ג דשלחה קטן דאי שלחה קנה בעל השובך את הביצים מדאורייתא, אלא הביאור שהקטן לקח הביצים בלא שילוה, שעדיין לא זכה בעל השובך בביצים. **ותימה** דאפי' בגדול הוה מצי לאוקמי וכגון שנתן ידו או בגדו תחת הביצים בשעה שהאם רובצת עליהם (כך שבעל החלר לא יזכה בביצים, שהרי הביצים בידיו, ולא בחלירו) ולא נתכוין לזכות בביצים עדיין דאסור הוא (משום שקודם שלוקח הביצים צריך לשלח את האם) אלא עשה כן כדי שלא יזכה בעל השובך בבצים. אח"כ ושילח את האם, ונטלן עכשיו לביצים וזוכה בהן). קטן בר דרכי שלום הוא? הכי קאמר אביו של קטן חייב להחזיר לו מפני דרכי שלום. **פסק השי"ע א.** המשכיר בית לחבירו, חייב להעמיד לו דלתות ולפתוח לו החלונות שנתקלקלו ולחזק את התקרה ולסמוך את הקורה שנשברה ולעשות נגר ומנעול... וכן כל כיוצא בזה מדברים שהם מעשה אומן והם עיקר גדול בישיבת הבתים והחצרות. (**הגה** ואע"פ שנכנס שם השוכר וראה שלא היו שם דברים אלו, לא אמרינן דנתפיים במה שראה, אלא על המשכיר לתקן...) חו"מ (שיד,א). **ב.** הזבל שבחצר, הרי הוא של שוכר, לפיכך הוא מיטפל בו להוציאו. ואם יש שם מנהג הולכים אחר המנהג. בד"א, כשהיו הבהמות שעשו הזבל של שוכר, אבל אם הבהמות של אחרים, הזבל של בעל החצר, שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו אף על פי שהיא שכורה ביד אחרים. (**הגה** מיהו אם קלטו השוכר בכלי מן האויר, ולא נח בחצר, הרי שלו). חו"מ (שיג,ג). **ג.** והאפר היוצא מהתנור וכירה, של שוכר. (**הגה** אפילו אחרים אופין ומבשלין טור בשם הרמ"ה) חו"מ (שיג,ד). **ד.** השוכר חייב לעשות מעקה ומזוזה ולתקן מקום המזוזה משלו. וכן אם רצה לעשות סולם או מרזב, או להטיח גגו, הרי זה עושה משל עצמו. (**הגה** והוא הדין כל דבר שאינו מעשה אומן ובכל אלו העניינים הולכים אחר מנהג המדינה). חו"מ (שיד,ב). **ה.** השוכר בית מחבירו, השוכר חייב לקבוע בה מזוזה ולתקן מקום קביעותה (**הגה** ואפילו שכר הבית בחזקת שיש לה מזוזה, לא הוי מקח טעות). וכשיצא, לא יטלנה בידו (**הגה** ואם הקפיד על מעותיה, השני צריך לשלם לו). ואם שכר הבית מעובד כוכבים, או ששכרו לעובד כוכבים, נוטלה ויוצא.... יו"ד (רצא,ב). **ו.** המשכיר חצירו סתם, לא השכיר הרפת שבה חו"מ (שיג,ב).

משנה המשכיר בית לחבירו לשנה, נתעברה השנה נתעברה לשוכר (לא ירבה לו שכר חודש, שהעיבור בכלל שנה). השכיר לו לחדשים, נתעברה השנה נתעברה למשכיר. מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהב לשנה, מדינר זהב לחדש, [**דף קב ע"ב**] ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני רבי יוסי, ואמרו יחלוקו את חדש העיבור [**הקשו התוס', תימה** דלשמואל (בהמשך הגמ') משמע דמספקא ליה לר' יוסי אי תפיס לשון ראשון או אחרון. ובתמורה (כה:) גבי תמורת עולה ושלמים א"ר יוסי דבריו קיימים והיינו תפוס לשון שניהם, ובנזיר (ט.) ובזבחים (ל.) ובפסחים (נג.) ובמנחות (קג:) אית ליה לרבי יוסי דבגמר דבריו אדם נתפס. **וי"ל** דהכא מספקא

ליה שאי אפשר לומר דעת של שניהם שהרי סותרים זה את זה אבל בתמורה שאינם סותרים זה את זה א"ר יוסי תפוס לשון שניהם, ובנזיר דס"ל בגמר דבריו אדם נתפס כיון שמדובר שהוא מפרש דבריו, 'הריני נזיר' מן הגרוגרות, 'והרי עלי מנחה' מן השעורים).

(גמרא) מעשה לסתור (רישא תנא או כוליה דשוכר, או כוליה דמשכיר, ומייתי מעשה דיחלוקו)? חסורי מחסרא והכי קתני ואם אמר לו בשנים עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחדש (דאיכא תרתי לישני, לשנה ולחדשים) יחלוקו (דלא ידעינן אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון). ומעשה נמי בציפורי, באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחדש, ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני רבי יוסי, ואמרו יחלוקו את חדש העיבור.

אמר רב אי הואי התם (בציפורי) הוה יהיבנא ליה כוליה למשכיר. מאי קא משמע לן תפוס לשון אחרון, הא אמר רב חדא זימנא, דאמר רב הונא אמרי בי רב (אם אחד אומר לחבירו בכמה חפץ זה, אמר לו...) אסתירא מאה מעי (ונתרצו, חייב לו...) מאה מעי, (ואם אמר) מאה מעי אסתירא (חייב לו) אסתירא (תפוס לשון אחרון)? אי מהתם הוה אמינא (טעמא לאו משום דאית ליה תפוס לשון אחרון, אלא דהאי כוליה לשון חד, אלא...) פרושי קא מפרש [**פירש רש"י** סלע גדול שהוא שוה מאה פרוטות, וכי אמר מאה מעי אסתירא הכי אמר ליה, מאה פרוטות רעות, שאינן שוות אלא סלע, אסתירא סלע מדינה, והוא חצי דינר, שהוא שמיני שבסלע צורי, כדאמרינן בב"ק (צ.) בהתוקע לחבירו משלם לו סלע, והוא חצי דינר, וחצי דינר תשעים ושש פרוטות, שהפרוטה אחד משמונה באיסר, וחצי דינר שלש מעה כסף, שהן ששה פונדיונין, ופונדיון שני איסרין, הרי שנים עשר איסרין לחצי דינר, תן לכל איסר שמונה פרוטות, הרי תשעים ושש, וכי אמר ליה אסתירא מאה מעי סלע, שהוא יותר ארבע פרוטות, קאמר ליה, דסתם מעות פרוטות נינהו, אי לא פירש מעות כסף. **התוס' הביאו את פירוש רש"י, והקשו** דתנן בב"ב (קסה:) בעניין שטר שכתוב בו שפלוני הלוה לפלוני 'זוזים מאה דאינון סילעין תלתין' אין לו אלא מאה, הרי שאף באופן שמפרש דבריו הולכים אחר פחות שבלשונות לומר שהכונה למאה זוזים השוים שלושים סלעים גרועים, **ואין לומר** שאינו מפרש דבריו אע"ג דאמר 'אינון' כיון שסכום מאה זוז רחוק מסכום שלושים סלעים ולכן צריך לומר שחוזר בו **דא"כ** היה הולך הכל אחר התחתון כדתנן התם כתב למעלה מנה ולמטה מאתים הכל הולך אחר התחתון. **ונראה לר"י** לבאר את הגמ' כך דאם רב לא היה אומר את הדין 'איסתירא מאה מעי', לא הייתי לומד ממנו למרחץ ד'תפוס לשון אחרון', דהייתי אומר שבמרחץ חודש העיבור כולו לשוכר, כיון שהמשכיר מפרש דבריו, שמה שאמר 'בשנים עשר דינרים לשנה, מדינר זהב לחודש' פירושו אף שתשלם לי דינר בכל חדש לא אמתין עד סוף שנה כמו שכירות שאינה משתלמת אלא לבסוף, אלא תשלם לי בסוף כל חודש. וכעי"ז הביאור (שם קה.) גבי חלוקין עליו חביריו על בן ננס. **וכן** אם רב היה אומר רק שבמעשה דמרחץ חודש העיבור כולו למשכיר דתפוס לשון אחרון לא הייתי יודע ש'איסתירא מאה מעי' אלא הייתי אומר ד'פרושי קמפרש' ויש ללכת אחר פחות שבלשונות, כמו שב"ב אומרים כן **אי נמי** אם רב היה אומר רק שבמעשה דמרחץ חודש העיבור כולו למשכיר, לא הייתי יודע שרב ס"ל תפוס לשון אחרון, ומה שכולו למשכיר, הוא משום שמספקא ליה, אם תפוס לשון ראשון או אחרון ומשום דקרקע בחזקת בעליה קיימת הוי למשכיר, ויהיה אותו הדין אפי' יהפוך ויאמר 'מדינר זהב לחודש, משנים עשר זהובים לשנה'. **ורבינו שמואל** בב"ב פירש בעניין אחר 'אי מהתיא הוה אמינא פרושי קא מפרש' שאם רב לא היה אומר אלא שבמעשה המרחץ חודש העיבור כולו למשכיר, לא הייתי יודע שהטעם משום תפוס לשון אחרון, אלא הייתי אומר שהמשכיר מסופק היה שמא תתעבר השנה, ולכן פירש דבריו ואמר י"ב דינרים לשנה אם היא פשוטה ודינר זהב לחדש אם היא מעוברת, ולכך חודש העיבור כולו למשכיר ולאו משום תפוס לשון אחרון. ולפירושו נמצא דהא דקאמר 'פרושי קמפרש' (ב"ב קה:) לא הוי פרושי כהתיא דהתם דלעיל (קה.) דהתם הוי כדפירש ר"י. ועוד קשה על פירושו ההיא דמרחץ אין צריך לדחות משום ד'פרושי קמפרש' דבלאו הכי איכא למידחי דטעמא דרב משום דמסתפק אם לתפוס לשון ראשון או אחרון, וקרקע בחזקת בעליה עומדת ואפילו אפיך מיפך, ולפי פירושר"י נח, אלא לשון הגמ' בב"ב 'אי מהתיא' אינו מיושב דמשמע דקאי אמרחץ, אמנם הרבה יש כיוצא בזה בגמרא, ולפירוש רבינו שמואל אינו מיושב בשמעתין 'אי מהתיא' דהא בפשטות קאי על דברי רב 'איסתירא מאה מעי', ולפירוש רש"י אינו מיושב לשון הגמ' בב"ב, אא"כ תפס שם כפי' רבינו שמואל וכאן כפירושו, ויש ספרים דל"ג בב"ב 'אי מהתיא' אלא גרס מהו דתימא ותו לא, וניחא טפי] קמשמע לן.

ושמואל אמר (מתניתין דתני יחלוקו) בבא (לבית דין) באמצע חדש עסקינן (ואמר לו צא

מביתי או תן לי שכר חדש זה, וכי מספקא לן איזהו לשון נתפים אמרינן העמד ממון על חזקתו, ומה שדר בה כבר לא מפקינן מיניה ודלמא לשון אחרון אית לן למיתפס, ומה שלא עבר מן החדש, או יֵצֵא או יתן לו שכרו, העמד קרקע על חזקתה, בחזקת בעליה). אבל בא בתחלת חדש כוליה למשכיר (העמד קרקע בחזקת בעליה) בא בסוף חדש כוליה לשוכר (העמד ממון על חזקתו).

מי אמר שמואל לא אמרינן תפום לשון אחרון, והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה (ואע"פ שמשך אינה משיכה, דכוליה חד מקח הוא, ועד דמשך כוליה לא קני מידי). כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך, ראשון ראשון קנה (כיון דאמר ליה סאה בסלע כל סאה וסאה הוה ליה חד מקח, ומשיכת כל אחת קנאה)? התם טעמא מאי משום דתפים (ולעולם מספקא ליה לשמואל, הלכך מכי תפים אין בנו כח להוציא מידו, העמד דבר על חזקתו) הכא נמי קא תפים.

ורב נחמן אמר קרקע בחזקת בעליה קיימת (ואפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר, שהספק לא עכשיו נולד, אלא מתחילת החדש נולד, והעמד קרקע על חזקתו, ונמצא שדר בשל חבירו, וצריך להעלות לו שכר). מאי קא משמע לן תפום לשון אחרון, היינו דרב? אע"ג דאפיך מיפך (ואמר ליה מעיקרא דינר זהב לחדש משנים עשר זהובים לשנה קאמר רב נחמן כולו למשכיר, דטעמא לאו משום דתפום לשון אחרון הוא, אלא ספוקי מספקא ליה, וספיקא שדי ליה אתחילת החדש, וקרקע בחזקת בעליה תעמידנו). **פסק הש"ע** המשכיר בית לשנה בסכום ידוע ונתעברה השנה, נתעברה לשוכר. השכיר לחדשים, נתעברה למשכיר. הזכיר לו חדשים ושנה, בין שאמר לו דינר לחדש שנים עשר דינר בשנה, בין שאמר לו שנים עשר דינר לשנה דינר בכל חדש, הרי חדש העיבור של משכיר, שהקרקע בחזקת בעליה. (**הגה** אבל מי ששכר מלמד לבנו ואמר ליה שני לשונות כאלו, והמלמד למד עמו חדש העיבור, אין צריך לשלם לו חדש העיבור תשובת רשב"א). חו"מ (שיב,טו). **כתב הב"י** פסקו הפוסקים כרב נחמן.

בעו מיניה מרבי ינאי שוכר אמר נתתי (שכר שנה) ומשכיר אמר לא נטלתי, על מי להביא ראיה? אימת, אי בתוך זמנו (שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, והוא ביום אחרון של שנה) **תנינא** (בחזקה שלא שילם השוכר) **אי לאחר זמנו תנינא** (בחזקה ששילם השוכר). דתנן מת האב בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה עד שיביא ראיה שנפדה [בבכורות תני לה גבי בכור, דכתיב ביה מבן חדש תפדה, הלכך, מסתמא בתוך שלשים יום לא פדאו אביו, הלואי שיפרע אדם חובו בזמנו, וחייב הבן לפדות עצמו **כתבו התוס', וא"ת** לאביי דאמר בב"ב (ה.) עביד איניש דפרע בגו זמניה אמאי הוי בחזקת שלא נפדה **וי"ל** דהתם הוי טעמא כי היכי דלא לטרדן, והא לא שייך בפדיון הבן שאבי הבן יכול ליתן לאיזה כהן שירצה. **אבל קשה** דא"כ היכי מייתי הכא מיניה ראיה לשוכר דשייך טעמא דלא לטרדן **אלא יש לומר** דלהכי הוי בחזקת שלא נפדה לפי שירא שימות הבן או יתעכלו המעות תוך שלשים דאין בנו פדוי כדאמר רבא בבכורות (מט.) ושוכר נמי ירא להקדים השכר פן יפול הבית או יפול ביתו של משכיר עצמו ויוציאנו דאמר ליה לא עדיפת מנאי כדאמרינן לעיל (קא:)] **לאחר שלשים יום בחזקת שנפדה** (סתמיה פדוי, דפדאו האב בזמנו) עד שיאמרו לו (השכינים ידוע לנו) שלא נפדה (שלא פדאך אביך, שהוא צוה בשעת מותו, וגבי כהן לא שייך למיתני לשון יביא ראיה, דכהן לאו בעל דינו הוא, דאי בעי אמר ליה לדידך לא יהיבנא, אלא לכהן אחר, ולהכי תני עד שיאמרו לו, ומשיאמרו לו המצוה מוטלת עליו שיפדה הוא עצמו).

לא צריכא (שתבעו לדין) ביומא דמשלם זמניה (והוא אומר לו נתתיו בבקר). מי עביד איניש דפרע ביומא דמשלם זמניה, או לא? אמר להו רבי יוחנן תניתוה, [**דף קג ע"א**] שכיר בזמנו נשבע ונוטל [אם ביום שיצא ממלאכתו תבעו נשבע שלא קיבל, ונוטל, שזה אחד מן הנשבעים ונוטלין האמורים במסכת שבועות

(מד:) שתקנו לו חכמים, דשקלוה לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר, משום דבעל הבית טרוד בפועליו, וכסבור שנתן לזה כשנתן לחבירו]. שכיר הוא דרמו רבנן שבועה עליה, משום דבעל הבית טרוד בפועליו. אבל הכא (בעלמא, אפילו ביום זמנו) שוכר מהימן (לומר פרעתיך כבר) בשבועה (בשבועת היסת שהטילו חכמים על מי שאינו מודה במקצת). **פסק הש"ע** השוכר שאמר נתתי שכר הבית שנתחייבתי בו, והמשכיר אומר עדיין לא נטלתי, בין שהיתה בשטר (**הגה** או בעדים) בין שהיתה בלא עדים, אם תבעו בתוך (**הגה** זמן השכירות כגון ששכרו) לל' יום (**הגה** ותבעו תוך ל') על השוכר להביא ראיה, או יתן ויחרים על מי שלקח ממנו שלא כדין, או יטעון עליו בדמים שנתן תחלה טענה בפני עצמה וישביענו היסת. ואם תבעו המשכיר לאחר שלשים יום, אפילו ביום ל', על המשכיר להביא ראיה, או ישבע השוכר שכבר נתן לו שכר, ויפטר. וכן אם שכר ממנו שיתן לו השכר שנה בשנה, ותבעו בתוך השנה, על השוכר להביא ראיה תבעו לאחר השנה, ואפילו ביום אחרון של השנה, על המשכיר להביא ראיה... חו"מ (שיז,א).

אמר רבא אמר רב נחמן האי מאן דאוגר ליה ביתא לחבריה לעשר שנין, וכתב ליה (משכיר לשוכר) שטרא (שהשכירה לו לעשר שנים, ולא נכתב בשטר זמן, ולאחר זמן בא לפני בית דין) ואמר ליה (משכיר) נקיטת חמש שנין [כבר דרת בה חמש שנים, וזה (השוכר) אמר לא דרתי אלא שלש **כתבו התוס'** ללשון ראשון פר"ח כפירוש רש"י שאין כתוב בשטר לא תחילת השנים ולא סופן והשטר ביד השוכר ואומר משכיר לשוכר כבר דרת ה' שנים. ופריך 'בשטר מלוה מי נאמן לומר פרעתי פלגא' ומשני הכא 'א"ל האי דכתבי לך שטרא כי היכי דלא תחזק' פירוש עיקר השטר נכתב בשבילי שלא תאמר לקוח הוא בידי ואין השטר בידך אלא כדי שלא אכחש לך חשבון השנים כמה היו מכל מקום עיקר השטר בשבילי נכתב שע"י כן יש קול שבמשכנתא הוא אצלך אע"פ שהשטר בידך. **ולשון שני פר"ח** יש אומרים שכתוב בשטר בזמן כך וכך שכרתי חצרו של פלוני עשר שנים בק' דינרים י' דינרים בכל שנה. ואחר ה' שנים טוען השוכר ואמר למשכיר נקיטת שכירות חמש שנין... ואסיקנא דהשוכר נאמן ובשבועה ומסתברא כי האי פירושא בתראה עכ"ל **ולשון זה נראה עיקר** חדא דבנאמנות השוכר האומר שפרע השכירות איירי נמי לעיל מיניה בסמוך ומשמע דבהכי נמי איירי, ועוד דהשתא ניחא טפי מה שאמר במסקנא שלא נעשה השטר לגוביינא אלא כדי שלא יחזיק השוכר דלפי זה השטר ישנו ביד המשכיר] מהימן (בעל הבית, דקרקע בחזקת בעליה עומדת, על כל דבר ספק הבא לפנינו **הביא הנימוקי יוסף בשם הר"ן** שעל כל פנים הגמרא מדברת במקרה שיש עדים שהשכיר את הבית. ואם אין עדים על כך, והיה יכול השוכר לטעון לקוח הבית בידי, יהיה נאמן אף על טענתו שגר בבית רק שלש שנים במיגו שיכול לומר לקוח הבית בידי).

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא אלא מעתה אוזפיה מאה זוזי בשטרא, ואמר ליה פרעתיך פלגא הכי נמי דמהימן (וזה ולאי לי לאפסל לומר, שהרי לפס כך כותבים שטר, שלא יוכל הלוה לומר פרעתי)? אמר ליה הכי השתא, התם שטר (מלוה) לגוביינא קאי, אם איתא דפרעיה איבעי ליה למכתבא אגביה, אי נמי מיכתב עליה תברא (שובר). אבל הכא, אמר ליה האי דכתיבי לך שטרא כי היכי דלא תחזק עליה (דלא תימא לקוחה היא בידי, ולא שתוכל לתבוע עשר שנים לעולם). **פסק הש"ע** המשכיר (**ביאר הגר"א** כגירסת רש"י וכלשון ראשון של פר"ח) בית לחבירו, בשטר, לעשרה שנים, ואין בו זמן, השוכר אומר עדיין לא עבר מזמן השטר אלא שנה, והמשכיר אומר כבר עברו ושלמו שני השכירות ושכנת עשרה שנים, על השוכר להביא ראיה, ואם לא הביא ראיה, ישבע המשכיר היסת ויוציאנו. (**הגה** וה"ה בשאר טענות שביניהן. ומיהו י"א דאם הוא לאחר זמן השכירות, שיכול לומר פרעתי או לא שכרתי מעולם, ונפל טענה בין המשכיר והשוכר, אע"פ שקרקע בחזקת בעליה עומדת, השוכר נאמן במיגו נימוקי יוסף) חו"מ (שיז,ב).

אמר רב נחמן שואל אדם בטובו לעולם (אם ראה אדם כלי לחבירו, ואמר השאילני בטובו, ואמר לו הן, שאול לו לעולם, כל זמן שהוא ראוי למלאכה, דהאי בטובו משמע לן כל זמן שהוא טובו, אפילו מחזירו חוזר ונוטלו

כשיצטרך **כתבו התוס'** בערוך בערך שואל מפרש 'בטובו' בטובה שמחזיק השואל להמשאיל יכול השואל להשתמש לעולם בכליו של משאיל, ואין נראה. **הרי"ף בשם גאון ביאר** מי ששאל כלי מחבירו להשתמש בו ואמר לו כלשון הזה השאילני בטובתך כלי זה להשתמש בו ולא קבע זמן לחזרתו ישתמש בו ואינו חייב להחזירו לבעליו אלא משתמש בו עד שיכלה הברזל ומהדר ליה קתיה). אמר רב מרי ברה דבת שמואל והוא דקני מיניה (דבעלים, אבל לא קני, מכי אהדריה כלתה קנייה דמשיכה ראשונה) אמר רב מרי בריה דרב אשי ומהדר ליה קתיה (וכשיפחות, שלא יהא ראוי יחזיר לו שבריו, דהא לאו במתנה יהביה אלא שאלה הואי, ובטובו הוא, והאי לאו טוב הוא). **פסק השו"ע** השואל כלי מחבירו להשתמש בו, ואמר ליה השאילני דבר פלוני בטובתך (**ביאר הגר"א** פירש כפירוש הרי"ף) כלומר אין אתה משאיל לי דבר זה כדרך כל המשאילין, אלא כפי טובת לבך ונדבותך שאינך מקפיד על הזמן אם קנו מיד המשאיל על זה, הרי השואל משתמש בו לעולם עד שיתבטל הכלי מלעשות מלאכתו, ויחזיר שבריו או שיריו. ואין השואל רשאי לחזור ולתקן הכלי או לעשותו פעם אחרת [**הגה** וי"א (**ביאר הגר"א** כן פי' רש"י ורא"ש) דהאומר השאילני כלי זה בטובו, שאול הוא לעולם, דבטובו משמע כל זמן שהוא טוב ואפילו החזירו למשאיל, חוזר ונוטלו ממנו כשיצטרך. ודוקא שקנו מן המשאיל, אבל לא קנו מן המשאיל, אינו נוטלו ממנו כשהחזירו. נשבר, מחזיר לו שבריו]. הו"מ (שמא,ו).

אמר רבא האי מאן דאמר ליה לחבריה אושלן מרא למירפק ביה האי פרדיסא רפיק ביה ההוא פרדיסא. פרדיסא (סתמא) רפיק ביה (חד פרדיסא) כל פרדיסא דבעי (אפילו גדול כאנטוכיא) פרדיסי רפיק ואזיל כל פרדיסי דאית ליה [ולא אמרינן תרי פרדיסי הוא דקאמר ליה, דאפילו טובא נמי משמע **כתבו התוס', וא"ת** דאמר בב"ב (סא:) ארעתא תרתי משמע ואין לומר דהתם נמי אי אמר ארעאי הוה משמע כולהו כמו פרדיסי דהא אמר התם (סט:) דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי ותו לא **וי"ל** דהיינו דוקא גבי מכר דאין לנו לומר שמכר כל קרקעותיו אלא הפחות, אבל בשאלה אינו מקפיד דמשאיל לכל צרכו **ועוד י"ל** דהתם יד לוקח על התחתונה שהמוכר מוחזק והכא יד המשאיל על התחתונה שהשואל מוחזק. **וכ"ת** לא מקרי שואל מוחזק כיון שסופו להחזיר ואין נשאר בידו כדאמר לעיל קרקע בחזקת בעליה עומדת ואפי' בסוף החדש **לא דמי** דדוקא קרקע שאין יכול להצניע לשמטו מיד בעלה אזלינן בתר חזקה קמא, אבל במטלטלין אזלינן בתר מאן דתופס השתא היכא דליכא חזקת קרקע כנגדה] ומהדר ליה קתיה. **פסק השו"ע** האומר לחבירו השאילני קרדום לעדור בו הפרדם הזה, עודר בו אותו הפרדם בלבד, ואינו רשאי לעדור בו פרדם אחר, אפילו הוא כמוהו. אמר לו פרדם סתם, עודר בו פרדם אחד אי זה שירצה, אפילו אינו שלו. שאלו לעדור בו פרדסים הרבה שלו, עודר בו כל פרדסים שלו, ואפילו נשחת כל הברזל בעדירה, מחזיר לו הנצב של עץ. ויש מי שאומר דדוקא באותה שנה, אבל לא בשנה אחרת (טור) הו"מ (שמא,ז).

אמר רב פפא האי מאן דאמר ליה לחבריה אושלן (השאילני) האי גרגותא (באר מים חיים להשקות שדות) ונפלה לא בני לה (אם בא לבנותו ולומר עוד שאול לי לעולם זה מעכב עליו, ואומר לא השאלתיך אלא אותו, ולא כשנעשה אחר) גרגותא ונפלה בני לה (והרי היא שאולה לו עד שישקה כל שדותיו). בי גרגותא (אמר לו בלשון הזה השאילני בי גרגותא השאילני מקום לחפור בו באר קאמר ליה) כרי ואזיל כמה גרגותי בארעיה (אם לא ימצא כאן יחפור במקום אחר) עד דמתרמי ליה (מקום הראוי) וצריך למיקני מיניה (מעיקרא, ואי לא קנה מיניה דיבורא בעלמא אמר ליה, ומצי למהדר ביה). **פסק השו"ע** האומר לחבירו השאילני שוקת זה ונפל, אינו יכול לחזור ולבנותו. אמר ליה השאילני שוקת סתם, ונפל, חוזר ובונה עד שישקה כל שדותיו. אמר ליה השאילני מקום שוקת, הרי זה בונה בכל מקום שירצה בקרקע המשאיל, ובונה מקום השוקת שיספיק לו להשקות ממנה כל שדותיו או כל בהמותיו לפי מה שהתנה עם המשאיל, והוא שלקח ממנו בקנין על זה הו"מ (שמא,ח).

משנה המשכיר בית לחבירו ונפל חייב להעמיד לו בית (בימי שכירותו). היה קטן לא יעשנו גדול, גדול לא יעשנו קטן (השוכר מעכב עליו אי אפשי בבית גדול, ואי אפשי בבית קטן) אחד לא יעשנו שנים, שנים לא יעשנו אחד. לא יפחות מן החלונות ולא יוסיף עליהם, אלא מדעת שניהם.

(**גמרא**) היכי דמי, אי דאמר ליה בית זה (אני משכיר לך) נפל אזל ליה (הלך לו, מזלו גרם, ואמאי חייב להעמיד לו בית) אי דאמר ליה בית סתם אחד אמאי לא יעשנו שנים, קטן אמאי לא יעשנו גדול? אמר ריש לקיש דאמר ליה בית שאני משכיר לך מדת ארכו כך וכך. אי הכי, מאי למימרא? אלא, כי אתא רבין אמר ריש לקיש דאמר ליה בית כזה אני משכיר לך. ואכתי מאי למימרא? לא צריכא דקאי אגודא דנהרא. מהו דתימא מאי כזה דקאי אגודא דנהרא (שהוא חשוב, ואגודא דנהרא הוא דמתני בהדיה, שדרך בני אדם מקפידין בכך, אבל ארכו ורחבו לא אתני בהדיה) קא משמע לן (דאכולה מילתא אתני). **פסק הש"ע** המשכיר בית לחבירו לזמן... ואם מעצמו נפל, אם אמר לו בית זה אני משכיר לך, אינו חייב לבנותו... ואם אמר לו בית סתם, ונפל, חייב לבנותו או יתן לו בית אחר. ואם היה קטן מהבית שנפל, אין השוכר יכול לעכב עליו, והוא שיהיה קרוי בית, שלא השכיר אלא בית סתם... אבל אם אמר לו בית כזה אני משכיר לך, חייב להעמיד לו בית כמדת ארכו ומדת רחבו של בית זה שהראהו, ואינו יכול לומר לא היה ענין דברי אלא שיהיה קרוב לנהר או לשוק או למרחץ כזה, אלא חייב להעמיד לו בית כמדתו וכצורתו (**הגה** ואע"פ שאינו נאה בבנינו ובקישוטו) לפיכך אם היה קטן לא יעשנו גדול. גדול, לא יעשנו קטן. אחד, לא יעשנו שנים. שנים, לא יעשנו אחד. ולא יפחות מהחלונות שהיו בו ולא יוסיף עליהם, אלא מדעת שניהם.... חו"מ (שיב,יז).

פרק המקבל שדה מחבירו

משנה המקבל שדה מחבירו (או באריסות למחצה ולשליש ולרביע, או בחכירות בכך וכך כורים לשנה) מקום שנהגו לקצור יקצור, לעקור יעקור, לחרוש אחריו (אחר הקצירה, או העקירה, כדי להפוך שרשים של עשבים רעים שבו, וימותו, ולא יחזרו ויצמחו לכשתזרע) יחרוש, הכל כמנהג המדינה. כשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש [**כתבו התוס'** אותו שנקצץ עם השבולת קרוי תבן, והנשאר בארץ קרוי קש, ואותו שנשאר בקרקע אין נותנין לבהמות לאכול, וכתיב נמי 'לקושש קש לתבן' שהיו מלקטים בשדות הקש הנשאר שם תחת התבן כי התבן כבר הוליכוהו הבעלים איש לביתו, וכן אמרינן בשבת (קנ:) בשלמא קש משכחת לה במחובר אלא תבן במחובר היכי משכחת לה. ובגמרא דקאמר בעינא דתיתבן ארעאי הוה ליה למימר דתתקש אלא משום שרגילות הוא לעשות אשפה מן התבן ולזבל השדה ולהכי קאמר דתיתבן כלומר שיהא הקש במקום הזבל העושין מן התבן, והא דקאמר נמי בעינא תיבנא התם לפי שעוקר הכל ודש את הכל במוריגים ומתרכך נקרא הכל תבן] כשם שחולקין ביין כך חולקין [**דף קג ע"ב**] בזמורות (הקצוצין מן הגפנים) ובקנים (מפרש בגמרא קנים המעמידים את הגפנים) ושניהם מספקין את הקנים (החדשים, בכל שנה, שאין על הארים אלא לעבוד ולשמור, אבל שאר דברים על שניהן, וסיפא דמתניתין ליתא אלא בקבלנות, דאי בחכרנות לא שייכא חלוקה).

(**גמרא**) **תנא** מקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור, לעקור אינו רשאי לקצור, ושניהם מעכבין זה על זה (לשנות מן המנהג). לקצור אינו רשאי לעקור, האי אמר (בעל הקרקע אי אפשי שתעקור, ד...) בעינא דתתבן לי ארעאי (שישארו בה מן הקשין ויהא לה לזבל לזריעתה לשנה הבאה) והאי אמר (אם בעל הבית אמר עקור, מצי האי למימר ליה...) לא מצינא (מיטרח, שהקצירה נוחה מן העקירה).

לעקור אינו רשאי לקצור, האי אמר בעינא דתינקר ארעאי (שתהא נקיה שאינה צריכה לזבל) והאי אמר בעינא תיבנא (אני צריך תבן לבהמותי, ואי אפשי שתשאר בקרקע). ושניהם

מעכבין זה על זה למה לי (כיון דתנן בתרוייהו אינו רשאי מכלל דזימנין דניחא ליה למר בהכי ולמר בהכי, וזימנין איפכא)? מה טעם קאמר מה טעם לקצור אינו רשאי לעקור, לעקור אינו רשאי לקצור משום דשניהם מעכבין זה על זה (כלומר מפני ששניהן יש להם טענה לכאן ולכאן).

'לחרוש אחריו יחרש' פשיטא! לא צריכא, באתרא דלא מנכשי, ואזל איהו ונכיש (בעוד שהתבואה מחוברת, ותלש ממנה עשבים רעים, אלא שלאחר מכאן חזרו וגדלו בהן קצת מהן) מהו דתימא, אמר ליה האי דנכישנא אדעתא דלא כריבנא לה (שלא אחרוש עוד אחריה, שהניכוש במקום חרישה שלאחר הקצירה היא, למנוע עשבים הרעים) קא משמע לן דאיבעי ליה לפרושי ליה.

'הכל כמנהג המדינה' הכל לאתויי מאי? לאתויי הא דתנו רבנן מקום שנהגו להשכיר אילנות (עם שדה לבן, שיטול הארים חלקו בפירות האילן, אע"פ שאינו טורח בהן, שאינן צריכין לעבודה) על גבי קרקע משכירין (כלומר, מסתמא הן מושכרין) מקום שאין נהגו להשכיר אין משכירין. מקום שנהגו להשכיר משכירין, פשיטא! לא צריכא, דכולי עלמא יהבי בתילתא (נותנין קרקעות לאריסין על מנת שיטלו הן חלק שלישי, וארים שני חלקים) ואזל איהו ויהביה בריבעא [שלא יטול הוא אלא רביע, והארים שלשה חלקים **הקשו התוס', תימה** דהכא משמע דבעל הבית שקיל פחות מן הארים ובכל דוכתי משמע שהארים נוטל פחות, כדאמרינן בגיטין (עד:) כ"ע דלו תלת ושקלי ריבעא ואת דלי ארבעה ושקיל תילתא ולקמן (קי.) נמי אמרינן ארים אומר למחצה ירדתי ובעל הבית אומר לשליש הורדתיו משמע שארים רגיל ליטול פחות ולא יותר **וי"ל** דהכא איירי שהארים נותן זרע אבל בכל דוכתי איירי שבעל הבית נותן זרע או בכרמים ופרדסים שאין צריך זרע דאיכא אתרא דעבדי הכי דאריסא יהיב ביזרא ואיכא אתרא דעבדי הכי דמרי ארעא יהיב ביזרא כדאמר לעיל (עד:)]. מהו דתימא, דאמר ליה האי דבצרי לך (שאני נוטל פחות משאר בעלי בתים) אדעתא דלא יהבינא לך באילנות, קמ"ל דאיבעי ליה לפרושי ליה.

'מקום שנהגו שלא להשכיר אין משכירין' פשיטא! לא צריכא, דכולי עלמא מקבלי בריבעא (על מנת ליתן לבעל הקרקע רביע בתבואה) ואזל איהו וקיבלה בתילתא. מהו דתימא, אמר ליה האי דטפאי לך אדעתא דיהבת לי באילנות, קא משמע לן דאיבעי ליה לפרושי ליה.

'כשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש' אמר רב יוסף בבבל נהיגו דלא יהיבי תיבנא לאריסא. למאי נפקא מינה, דאי איכא אינש דיהיב עין יפה הוא, ולא גמרינן מיניה.

אמר רב יוסף בוכרא וטפתא וארכבתא [**פירש רש"י** סביבות השדה עושין חריץ ונותנין העפר על המיצר להגביה סביבותיו, ולאחר זמן, כשנידש, חוזר הוא ומוסיף עליו עפר שנית, וכן שלישית. ראשון קרי בוכרא, והשני טפתא, לשון ריבוי דמטפי לה, והשלישי קרי ארכבתא **כתבו התוס'** שכן פירש הערוך, **אמנם ר"ח פירש** 'בוכרא וטפתא' חריץ ובן חריץ שכך רגילים לעשות סביבות השדה מחוץ לגדר כדאמרינן בב"ב (קח.)] וקני דחיזרא (קנים שנועצים בארץ לארוג בו קוצים או נסרים סביבות השדה) דבעל הבית (עליו יציאה זאת לעשות) וחזרא גופיה (הקוצים שאורגין בו סביב בקנים) דאריסא. כללא דמילתא כל עיקר בלמא [עיקר שמירה, שאי אפשר בלא היא **ביארו התוס'** 'בלמא' פירוש שמירה כמו פיו בלום (בכורות מז:) פירוש סגור, וכן בולם עצמו בשעת מריבה בחולין (פט.) אבל אוצר בלום בגיטין (סז.) הוא בסמ"ך כמו עיסה בלוסה מעורב בשבת (עו:) ואוצרות בלוסין בב"ר פרשה ט] דבעל הבית, נטירותא יתירתא דאריסא (עליו להוציא, שאינו עושה אלא להקל מעליו, שלא יצטרך לטרוח כלל בשמירתה).

ואמר רב יוסף מרא (מעדר) וזבילא (את) ודוולא (דלי להשקות שדה) וזרנוקא (נוד למלאות, במקום שנוהגין לדלות בנודות) דבעל הבית, אריסא עביד בי יאורי (עליו לעשות חריצין משפת הנהר עד סוף השדה, חריצין הרבה, שכשדולין המים מהנהר שופכין בחריצין, והחריצין מוליכין עד סוף השדה, והיא שותה מאיליה).

'כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות ובקנים'. קנים מאי עבידתייהו (מיזה לוקח יש בהם)?

הגה: – הד.

אמרי דבי רבי ינאי קנים המוחלקין (שניטלה קליפתן, מחשוף הלבן שעליהן) שבהן מעמידין את הגפנים. 'ושניהם מספקין את הקנים' למה לי (פשיטא, כיון דתנא דלשניהן הן, וחולקין בהן ממילא שמעינן דשניהן מספקין את החדשים, דאי לא יהיב מעיקרא אמאי פליג בישנים)? מה טעם קאמר מה טעם שניהם חולקין בקנים משום דשניהם מספקין את הקנים. **פסק השי"ע א.** בין חוכר בין מקבל, מקום שנהגו לקצור התבואה אינו רשאי לעקור. לעקור, אינו רשאי לקצור, ואיזה מהם שבא לשנות, חבירו מעכב עליו. ובמקום שנהגו לחרוש אחר הקצירה, צריך לחרוש, אפילו אין מנהג לנכש עשבים רעים והוא ניכש. ואם פירש בשעת הניכוש שעושה זה כדי שלא יחרוש, ושתק בעל השדה, גלי דעתיה דניחא ליה. ואם נהגו לנכש, והוא אינו רוצה, אין שומעין לו אפילו אם ירצה לחרוש אחר הקצירה כדי לעקור העשבים חו"מ (שכ,ד). **ב.** אם נוהגין שהחוכר שדה סתם נוטל חלקו באילנות שבו, יש לו חלק בהם אפילו אם הוסיף בעל השדה בחלק החוכר, ואינו יכול לומר 'הוספתי לך בחלקך כדי שלא תקח חלק באילנות'. ואם נהגו שלא ליטול חלק באילנות, אז הם של בעל השדה אפילו אם הוסיף בחלק של בעל השדה חו"מ (שכ,ה). **ג.** כל דבר שהוא לסייג הארץ, בעל הקרקע חייב בו. וכל דבר שהוא שמירה יתירה, החוכר או המקבל חייב בו. הקרדום שחופרין בו הארץ והכלים שנושאים בהם העפר והדלי והכד וכיוצא בהם שדולים בהם המים על בעל הקרקע, וחטיטת המקומות שמקבצים בהם המים, על החוכר או על המקבל. (**הגה** וי"א דבחוכר אין על בעל השדה כלום טור בשם י"מ ושהכי מסתברא, וכן נ"ל) חו"מ (שכ,ג). **ד.** כשם שחולקין המקבל ובעל הקרקע בתבואה, כך חולקין בתבן ובקש. כשם שחולקין ביין, כך חולקים בזמורות. אבל הקנים שמעמידין תחת הגפנים, אם קנו אותם בשותפות הרי אלו חולקים בהם, ואם הם משל אחד מהם, זה שקנה אותם הרי הם שלו, וכן כל כיוצא בזה חו"מ (שכז,ב).

משנה המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין (קרקע יבישה דלא דייה במי הגשמים, וממעיין שבה משקה אותה) או בית האילן (ובשביל האילן ההוא חביבה על הארים, שנוטל חלק בפירות בלא טורח) יבש המעין ונקצץ האילן אינו מנכה לו מן חכורו (אם קיבלה ממנו בחכירות בכך וכך כורין לשנה, דמעיקרא לא גלי דעתיה דמשום מעיין או אילן טפי לה בחכירותה). אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זו (גלי דעתיה, דבשביל שהוא בית השלחין טפי לה, וחכרה ממנו) או שדה בית האילן זה יבש המעין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכורו [**כתבו התוס'** בין בחכירות בין בקבלנות איירי כדאמר בגמ', ואע"ג דתנן לקמן (קה:) המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב אם מכת מדינה היא מנכה לו מחכירותו ולא איירי אלא בחכירות, דבקבלנות אינו מנכה לו אלא נוטל שליש או רביע כמו שהתנה כדפירש לקמן רש"י, מ"מ הכא בסיפא מנכין לו כיון דא"ל בית השלחין דלא איבעי ליה למימר כיון דקאי בגווה מדאמר זו כדאמר בגמ' ש"מ שרוצה לומר כל זמן שתהא בית השלחין כמו שהיא עכשיו שיש בה מעין].

(**גמרא**) היכי דמי, אילימא דיבש נהרא רבה (שהכל משקין ממנו) אמאי אינו מנכה לו מן חכורו, נימא ליה מכת מדינה היא [ותנן לקמן (קה:) המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב, או שנשדפה, אם מכת מדינה היא מנכה מן החכירות] אמר רב פפא דיבש נהרא זוטא (אמת המים שהמשיכו מן הנהר הגדול אצל הבקעה, להשקות ממנה) דאמר ליה [**דף קד ע"א**] איבעי לך לאתויי בדוולא (**כתבו התוס'** וא"ת אפילו לא אפשר נמי אמאי מנכין לו דכיון דלא יבש נהרא רבה תו לא הוי מכת מדינה וי"ל דנקט האי טעמא לאשמועינן דאפילו יבשו נמי שאר יאורי שדות אחרים דהשתא הוי מכת מדינה אפילו הכי אינו מנכה לו כיון דאפשר לאתויי בדוולא מנהרא רבה דדוקא באכלה חגב או נשדפה שאין יכול לתקן הקלקול ע"י שום טורח מנכה לו אי נמי יש לומר דודאי בחכירות לא היה צריך לטעם זה אפילו בלא אפשר לאתויי אתי שפיר אבל משום קבלנות איצטריך שלא יוכל לומר לא אתעסק בה ואפ"ה לא אשלם במיטבא לפי שאינו מחוייב להביא מנהרות אחרים הרחוקים ביותר ועל כן הוצרך לומר דלא יבש נהרא רבה ומצי לאתויי בדוולא ולכך מחוייב לעשות בקבלנותו).

אמר רב פפא הני תרתי מתניתא קמייתא משכחת לה בין בחכרנותא בין בקבלנותא (בכולן יש לומר לקצור יקצור, לעקור יעקור, דכל מה שיש לו לטעון בקבלנות יש לו לטעון בחכירות, וגבי יבש המעיין, אם אמר חכור לי שדה בית שלחין זו כי היכי דבחכירות כי יבש המעיין מנכה לו הכי נמי בקבלנות, אם קבלה בשליש ולמחצה הכל לפי מה שנפסד **כתבו התוס'** ואע"ג דכשם שחולקין בתבואה ליתא בחכירות מ"מ עיקר מילתא דהיינו רישא מיירי בין בחכירות בין בקבלנות) מכאן ואילך, דאיתא בקבלנותא ליתא בחכרנותא, ודאיתא בחכרנותא ליתא בקבלנותא (כל אחת אפרשנה במקומה).

'אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה...' ואמאי, לימא ליה שמא בעלמא אמרי לך (כך היא נקראת, אבל לא בשביל המעיין העליתי בחכירותך). מי לא תניא האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך, אע"פ שאין בו אלא לתך (חצי כור) הגיעו, שלא מכר לו אלא שמא, והוא דמתקרי בית כור. כרמא אני מוכר לך אע"פ שאין בו גפנים הגיעו, שלא מכר לו אלא שמא והוא דמתקרי כרמא. פרדס אני מוכר לך אע"פ שאין בו רמונים הגיעו, שלא מכר לו אלא שמא, והוא דמתקרי פרדסא. אלמא אמר ליה שמא בעלמא אמרי לך, הכי נמי נימא ליה שמא בעלמא אמרי לך?

אמר שמואל לא קשיא הא דאמר ליה מחכיר לחוכר (שדה בית השלחין אני מחכיר לך יכול לומר שמא בעלמא אמרי) הא דאמר ליה חוכר למחכיר, אמר ליה מחכיר לחוכר שמא בעלמא אמר ליה, אמר ליה חוכר למחכיר קפידא. **רבינא אמר** אידי ואידי דאמר ליה מחכיר לחוכר מדקאמר זה מכלל דקאי בגוה עסקינן, בית השלחין למה ליה למימר? דקאמר ליה בית השלחין כדקיימא השתא (**כתבו התוס'** לכאורה משמע דבא"ל חוכר למחכיר הוי קפידא בלאו האי טעמא, מדלא קאמר אידי ואידי בין אמר ליה חוכר למחכיר בין אמר ליה מחכיר לחוכר, **אבל אי אפשר לומר כן** דהא מתני' בדא"ל חוכר למחכיר איירי דקתני א"ל חכור לי שדה בית השלחין, ואפ"ה משום האי טעמא דוקא הוי קפידא ולאו דוקא נקט מחכיר לחוכר דה"ה חוכר למחכיר אלא משום דשמואל לא משכח קפידא במחכיר לחוכר קאמר רבינא דבמחכיר לחוכר נמי הוה קפידא, בכה"ג דאיירי מתני').

פסק הש"ע א. החוכר או המקבל שדה מחבירו, והוא בית השלחין או בית האילן, ויבש מעין בית השלחין ולא פסק הנהר הגדול, אלא אפשר להביא ממנו בדלי, או שנקצץ האילן של בית האילנות, אינו מנכה לו מחכירו. ואם מכת מדינה היא, כגון שיבש הנהר, מנכה לו מחכירו... חו"מ (שכא,א). **ב.** היה עומד בתוך השדה, ואמר לו בית השלחין זה אני משכיר לך בית האילן הזה אני משכיר לך, יבש המעין או נקצץ האילן מנכה לו מחכירו (**ביאר באר הגולה** כדמפרש ליה רבינא) שהרי הוא עומד בתוכה ולא אמר לו הזה אלא כמי שאומר כמות שהיא עתה אני משכיר. (**הגה** וי"א דוקא שנקצצו האילנות שלא נשאר מטע עשרה לבית סאה, ויבש המעיין כולו, אבל אם נשאר מטע עשרה לבית סאה, או שלא יבש המעיין לגמרי, אינו מנכה לו טור) לפיכך אם לא היה עומד בתוכה, ואמר ליה בית השלחין אני משכיר לך, או בית האילן, ויבש המעין או שנקצץ האילן, אינו מנכה לו מחכירו. [**הגה** ויש אומרים דוקא שאמר מחכיר לחוכר, אבל אם אמר חוכר למחכיר בית השלחין אני חוכר ממך, מנכה לו אף על פי שאינו עומד בתוכה (**ביאר באר הגולה** נ"י בשם הרמב"ן והרשב"א כאוקימתא דשמואל, מדלא אמר רבינא לעולא לא שנא אמר מחכיר לחוכר ל"ש אמר חוכר למחכיר שמעינן מינה דמודה רבינא להא דאמר שמואל)]. חו"מ (שכא,ב). **ג.** האומר לחבירו בית כור פלוני אני מוכר לך, אע"פ שאין במדתו אלא לתך, הגיעו, שלא מכר לו אלא מקום הנקרא בית כור, לפיכך צריך המוכר להביא ראיה שהוא נקרא בית כור חו"מ (ריח,יז).

משנה המקבל שדה מחברו והובירה (שלא חרשה ולא זרעה) שמין אותה כמה ראויה לעשות, ונותן לו (כגון בקבלנות, שקבל למחצה ולשליש ולרביע, אבל בחכרנות לא שייכא הא, דמאי שמין איכא, חכירותו יתן לו) שכך כותב

לו אם אוביר (אעשנה בורה) ולא אעביד (ולא אעשה בה פעולה הראויה לה) אשלם במיטבא.

(**גמרא**) רבי מאיר היה דורש לשון הדיוט (**פירש רש"י** שהרגילו הדיוטות לכתוב שלא כתקנת חכמים, היה דורש הלשון לפסוק הדין אחריו **אמנם התוס' הסבירו** לשונות שלא תיקנו חכמים לכתוב אלא הדיוטות הורגלו לכותבן היה דורש ואפילו לא כתב כאילו נכתב, דאי דוקא כשכתב, מה היה דורש, פשיטא שיש לו לקיים כמו שהתנה, דהא לאו אסמכתא היא) **דתניא** רבי מאיר אומר אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא.

רבי יהודה היה דורש לשון הדיוט דתניא, רבי יהודה אומר אדם מביא קרבן עשיר על אשתו (שהוא חייב בקרבן לידתה וצרעתה, ואם הוא עשיר אין יכול לומר היא אין לה כלום, ותיפטר בקרבן עני) וכן כל קרבן וקרבן שהיא חייבת (שלא בנדר ונדבה, כגון קרבן זיבתה ואשם וחטאת שעליה) שכך כותב לה [**כתב רש"י** הכי גרסינן לה בתורת כהנים אמר רבי יהודה לפיכך אם פטרה (גרש אותה) אינו חייב בהן (בקרבן) שכן היא כותבת לו] אחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא [והכי פירושה (דבלייתא זו) לפיכך, אם גירשה ונתן לה כתובתה, ועדיין קרבנותיה עליה אינו חייב בהן, שכך כותבת לו בתוך השובר שכותבת לו על קבלת כתובתה התקבלתי כתובתי, ואחראין דאית לי עלך מן קדמת דנא וכל אחריות שהיה לי עליך מלפני היום הזה, ולשון הספרים (שכך כתב לה כל אחריות דאית לך עלי) **איני** יודע לפרשו כראוי **כתבו התוס'** פי' התוספתא כל קרבנות שהיתה חייבת קודם שנשאת לו יביא בעבורה שכתב לה אחריות דאית ליך, שאת חייבת, יהא עלי מן קדמת דנא אפילו חובות שקדמו לנישואין. ודוקא בקרבנות שהן חובה לכפרתה כגון לידה וזיבה וצרעת או להכשירה לאכול בתרומה או לשתות ביין אם היא נזירה. **והכי איתא בירושלמי** בכתובות דקתני התם אפילו אכלה חלב או חיללה שבת משמע דוקא בהני שצריכה להביא אבל קרבנות שנדרה ונדבה קודם נישואין או לוותה ואכלה לא ישלם. ועד כאן לא מיבעיא לן (ב"ב קלט.) בלוותה ואכלה ועמדה ונשאת אי כלוקח הוי אי כיורש הוי, אי כלוקח הוי ואין המלוה מוציא מיד הבעל, אי כיורש הוי ומוציא, אלא בנכסים שהכניסה לו, אבל מנכסי הבעל פשיטא דלא גבי, וה"ה לוותה כשהיא תחתיו לצורך מה שאינו משועבד לה דלא משלם, ובלא שום ראיה דבר פשוט הוא, דאל"כ אם יקניטוה תלוה ותשליך לאיבוד ותחייבנו ק' מנה בכל יום, אבל בנזירות אין לחוש שתדור ותפסידו, ובנדרים ובנדבות נמי אם היה חייב לשלם היתה מפסדת לו כמה וכמה דאפילו יוכל להפר דחשיב כדברים שבינו לבינה משום הפסד ממונו יש לחוש שמא תדור ותפרע קודם שישמע ואפילו ישמע זימנין דמיטרד כדאמר בנדרים (עג.) ודלא כרב אחא שהורה שהבעל חייב לפרוע חובת אשתו שלוותה קודם שנשאה, מכח דר' יהודה דהכא).

הלל הזקן היה דורש לשון הדיוט דתניא אנשי אלכסנדריא היו מקדשין את נשותיהם, ובשעת כניסתן לחופה באין אחרים וחוטפים אותם מהן, ובקשו חכמים לעשות בניהם ממזרים. אמר להן הלל הזקן הביאו לי כתובת אמכם, הביאו לו כתובת אמן (שכותבין להן ביום אירוסין) ומצא שכתוב בהן לכשתכנסי לחופה הוי לי לאינתו (וקדושיהן על מנת כן, ולא חלו קדושין בה עד שתיכנס לחופה, והרי חטפה קודם לכך) ולא עשו בניהם ממזרים.

רבי יהושע בן קרחה היה דורש לשון הדיוט דתניא, רבי יהושע בן קרחה אומר המלוה את חבירו לא ימשכננו (ע"י שליח בית דין, במשכון שהוא...) יותר מחובו [**כתבו התוס'** דאע"ג דאין משלם לו הגירעון (שאם יפחת המשכון מערכו הנקוב בשטר בזמן שיהיה בשימוש אצל הלוה, לא ישלים הלוה למלוה את הפחת בזמן שיפרע לו את ההלואה ע"י המשכון) אלא בכתב (אם כתב כן ישלם לו את הפחת) מכל מקום לא ימשכננו יותר מחובו (**ביאר המהרש"א, פירוש לדבריהם** משמע להו להך 'ורש לשון הדיוט' אינו דומה ממש להנך דלעיל, דהנך דלעיל החילוש בהם 'אפילו לא נכתב כאלו נכתב' ומשלם במיטבא ומביא קרבן עשיר **אבל הכא** לענין גרעון דוקא בכתב מהני לגרעון **ולא קאמר הכא** דריב"ק ורש לשון הדיוט אלא לזה 'שלא ימשכננו יותר מחובו' ובזה לא נכתב ה"ל כאילו נכתב **ודלא כהמהרש"ל**)] דשכך כותב לו תשלומתא דאית לך עלי כל קבל דיכי (כנגד זה) (אם משיב לו את העבוט לזמן מרובה, שמין את המשכון, וכותב לו זה בשטר, יהיו לך כל תשלומין עלי ליפרע ממני דמי משכון זה, ואם משכנו יותר על חובו נמצא גובה שלא כדין).

טעמא דכתב ליה הכי (כלומר למה ליה למיכתב ליה) הא אי לא כתב ליה הכי לא קניא (בתמיה) והא אמר רבי יוחנן משכנו והשיב לו המשכון ומת שומטו מעל גבי בניו (ולא הוו

כשאר מטלטלי דיתמי דלא משתעבדי לבעל חוב, דכיון דמשכניה קנייה כי דידיה לגוביינא **הקשו התוס'**, **ותימה** והא כיון דדריש לשון הדיוט אפילו לא כתב נמי כדפרישית לעיל, ומאי פריך לרבי יוחנן **וי"ל** דאם איתא דרבי יוחנן דאמר שומטו מעל גבי בניו דמכח לשון הדיוט קאמר היה לו לפרש)? **[דף קד ע"ב]** אהני כתיבה לגירעון [השטר מועיל לפחות דמיו, אם יפחתו דמי המשכון שנשתמש בו הלוה יפרע משאר נכסיו ככל הכתוב בשטר **כתבו התוס' וא"ת** היכי משמע מהמילים 'תשלומין דאית ליך עלי כל קבל דיכי' שיהא מהני לשומטו מע"ג בניו, שיהא טועה המקשה לומר שלכך כתב לו כן **ויש לומר** דהכי משמע ליה למקשה 'תשלומין דאית ליך עלי' לא מכח תחילת המלוה שכבר נפרעת בנתינת המשכון כי הקניתיו לך והשאלתו לי, ועל שאילה זו יש לך תשלומין עליו, וע"כ מקשה למה צריך לכתוב לו כך כדי לשומטו מע"ג בניו בלאו הכי נמי הוא שומטו דממילא קני ליה המשכון ואפילו לא יקנה לו הלוה. **וא"ת** וכיון שאם לא כתב לו הוא פטור מן הגירעון, א"כ נמצא שמהתורה יכול הלוה להשתמש במשכון לפי מה שכתוב בתורה שמשיב לו את העבוט, ואינו צריך לשלם הגירעון, וא"כ היאך הוא מותר על ידי כתיבה בשטר לשנות מדין תורה. **וי"ל** שמדעתו מקנה לו הלוה לפי שמחזירו לו ימים רבים, וכיון שמקנה לו אינן עוד בידו בתורת השבת העבוט אלא בתורת שאלה **א"נ** רבנן הוא דתקון שיכתוב כדי שלא ימנע המלוה מלהחזיר כמו שתקן הלל פרוזבול לפי שראה שהיו נמנעים מלהלוות].

רבי יוסי היה דורש לשון הדיוט דתניא, רבי יוסי אומר מקום שנהגו לעשות כתובה (כמו) מלוה (שכל מה שכתוב בשטר כתובתה 'ודין נדוניא דהנעלת ליה מבי נשא לבית בעלה... נפרעת ממנו כשנתארמלה או נתגרשה, כדרך שבעל חוב נפרע, ככל הכתוב בשטר מלוה, כגון שכותבין בה כמו שאנו כותבין 'אחריות דנא קבילת עלאי') גובה (הבעל מאבי הבת כדין...) מלוה (כל מה שכתוב בכתובתה, כאילו הלוהו. אך מקום שנהגו...) לכפול (לשום את מה שמכנסת לו כפליים בדמיו בשביל כבוד, ולכתוב כפליים בכתובתה, וכשהיא יוצאת אינה נפרעת אלא החצי) גובה (החתן מחמיו) מחצה.

נהרבלאי גבו תילתא, מרימר מגבי נמי שבחא (כל מה שהיה כותב וכופל, היה גובה מאבי הבת). אמר ליה רבינא למרימר והתניא לכפול גובה מחצה? לא קשיא הא דקני מיניה (מאבי הבת) הא דלא קני מיניה. רבינא משבח וכתיב לברתיה, אמרו ליה נקני מיניה דמר? אמר להו אי מקנא לא מיכפל, אי מיכפל לא מיקנא.

ההוא גברא דאמר להו (מצוה מחמת מיתה היה) הבו לה ארבע מאה זוזי לברתי בכתובתה. שלח רב אחא בריה דרב אויא לקמיה דרב אשי ארבע מאה דאינון תמני מאה, או ארבע מאה זוזי דאינון מאתן (האי לכתובתה, אכתובה קאי או אגוביינא, מקום שנהגו לכפול היה. הבו לה ארבע מאה קאמר שיכתבו אותן תמני מאה בכתובתה, או ארבע מאה דכתובה קאמר, דאינון מאתים לגבייה)? אמר רב אשי חזינן, אי אמר 'הבו לה' ארבע מאה זוזי דאינון תמני מאה, אי אמר 'כתובו לה' ארבע מאה זוזי דאינון מאתן. **איכא דאמרי אמר רב אשי** חזינן, אי אמר לכתובתה (לגוביינא קאמר) ארבע מאה זוזי דאינון תמני מאה, ואי אמר בכתובתה (לכתוב לה בשטר כתובה קאמר) ארבע מאה זוזי דאינון מאתן. ולא היא, לא שנא דאמר לכתובתה ולא שנא דאמר בכתובתה ארבע מאה זוזי דאינון מאתן, עד דאמר הבו לה סתמא.

ההוא גברא דקבל ארעא מחבריה, אמר אי מוברנא לה יהיבנא לך אלפא זוזי. אוביר תילתא. **אמרי נהרדעי** דינא הוא דיהיב ליה תלת מאה ותלתין ותלתא ותילתא (333.3). **רבא אמר** אסמכתא היא. ואסמכתא לא קניא. ולרבא, מאי שנא מהא דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא? התם לא קא גזים (אינו מקבל עליו דבר גוזמא אלא כמשפט, ולאו אסמכתא היא, דהכי אפסדיה) הכא כיון דקאמר מילתא יתירתא גוזמא בעלמא הוא דקגזים. **פסק הש"ע** ...ואם התנה עמו אם אוביר ולא אעביד אשלם אלף זוז, הרי זו אסמכתא ואינו חייב לשלם אלא נותן כפי מה שראויה לעשות בלבד חו"מ (שכח,ב).

ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי (קבלנות היתה לזורעה שומשמין, והן יקרין מן החטין, ומכחישין הקרקע יותר מן החטין) זרעה חיטי עבדא חיטי כשומשמי (הצליח זריעתו, ואף החטין הוקרו, ונמצא שלא הפסיד בעל הבית במה ששינה זה, ונשתכר כחש הקרקע שהיה נכחש בשומשמין יותר מן החטין). סבר רב כהנא למימר מנכי ליה (בעל הקרקע מחלקו דמי) כחשא דארעא (מה שהיתה מכחשת אם היה זורעה שומשמין יותר משזרעה חטין, ולא יטול בה חטין שיעור שומשמין שהרי לא הכחישה כל כך מחמת החטין **כתבו התוס'** ומתני' דקתני אומדין כמה היתה ראויה ליעשות גבי מקבל שדה והובירה לפי רב כהנא צ"ל בר מכחשא דארעא **א"נ** הכא דוקא גבי שומשמי דמכחשי יותר סבר דמנכה לו) **אמר** ליה רב אשי לרב כהנא אמרי אינשי כחשא ארעא ולא לכחוש מרה [כלומר היה לו לזרוע שומשמין אפילו היתה מכחשת קרקע יותר, ולא יכחוש מרה, ליטול עכשיו פחות וירעב הוא וביתו **כתבו התוס'** אפילו מאן דחייש לכחש גופנא בב"ק (נט.) הכא מודה לרב אשי דלא חיישינן (**כתוס' רא"ש מוכא הטעם** שאם אין לחייב את המזיק יותר ממה שהזיק, ואם לא נכנה את הכחש, נמצא משלם יותר ממה שהזיק **עוד כתב המהרש"א** הכא אדרבה למה ישתכר האדם כחשא דארעא לנכות לבעה"ב כיון שגם הוא לא הפסיד כלום בזריעת החטים)].

ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי, זרעא חיטי, עבדא חיטי טפי מן שומשמי (הוקרו החטין והצליחה אותה שנה זריעת חטין יותר משל שומשמין). סבר רבינא למימר יהיב ליה שבחא דביני ביני (בעל הקרקע מנכה לו מחכירתו, ולא יטול אלא כדי שיעור דמי שומשמין שהיא ראויה להעשות, לפי שזה גרם זה השבח). אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא אטו הוא אשבח, ארעא לא אשבחה (בתמיה). **פסק הש"ע** המקבל שדה מחבירו לזורעה שומשמין וזרעה חטים, ועשתה חטים ששוין כמו שהיתה ראויה לעשות מהשומשמין, אין לו עליו אלא תרעומת. עשתה פחות ממה שהיא ראויה לעשות מהשומשמין, משלם לו המקבל כפי מה שהיא ראויה לעשות מהשומשמין הד:

(**ביאר באר הגולה** כ' המגיד משנה זה פשוט הוא שהרי זה משלם המותר כיון ששינה). עשתה חטים יותר ממה שהיא ראויה לעשות מהשומשמין, חולקין לפי התנאי שביניהם, אע"פ שמשתכר בעל הקרקע הו"מ (שכו,א).

אמרי נהרדעי האי עיסקא, פלגא מלוה ופלגא פקדון [המקבל פרגמטיא מבעל הבית ושמה לה כפי דמיה שהיא שוה כאן, והוא מוליכה למקום היוקר למחצית השכר חצי אחריות אונסים עליו כמלוה, וחצי אחריותה על בעלים כפקדון **כתבו התוס'** ממתניתין (סח.) דאין מושיבין חנוני למחצית שכר אא"כ נותן לו שכרו כפועל, לא שמעינן דהוה פלגא מלוה ופלגא פקדון דהוה אמינא דטפי מפלגא פקדון הוי ואפ"ה בעי שכר עמלו כיון דליכא תרי תילתי פקדון] עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה, וניחא ליה למלוה. השתא דאמרינן פלגא מלוה, אי בעי למשתי ביה שכרא (אם רצה להוציא חציה בהוצאת ביתו מוציא) שפיר דמי (שהרי מלוה עליו היא). **רבא אמר** להכי קרו ליה עיסקא, דאמר ליה כי יהבינא לך לאיעסוקי ביה ולא למשתי ביה שכרא (**פירש רש"י** דמתוך שתשתכר בשלך, תטרח ותעסוק בה יפה **אמנם התוס' ביארו** שכשמוציאה מפסיד המלוה שאין קרן שלו קיים ואין לו על מה לסמוך). **פסק הש"ע** הנותן מעות לחבירו להתעסק, אף על פי שהחצי יש לו דין מלוה אינו יכול להוציא החצי לצרכו ולהתעסק בחציו לבד לצורך חבירו.... יו"ד (קעז,ל).

אמר רב אידי בר אבין ואם מת (הלוה, והעיסקא קיימת ביד בניו הרי חצייה שהיא מלוה...) נעשה מטלטלין אצל בניו (ואין הבעלים גובים ממנה, דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב). **רבא אמר** להכי קרו ליה עיסקא (שתהא קיימת תמיד, ומתעסק בה, ויסמכו עליה בעליה שלא תינתן להוציאה, ואם מת לוה יגבה, ולא תיעשה כמטלטלין שלהן, דכיון דצריכה להיות קיימת סמיכתו עליה כמקרקעי, דטעמא דלא קא משתעבדי מטלטלי דיתמי לבעל חוב משום דמעיקרא לאו עלייהו סמך, דלאו למיגבי מינייהו אוזפיה, שהרי בידו להוציאן, אבל הני אין בידו להוציאן, וסמך

עלייהו) דאם מת לא יעשה מטלטלין אצל בניו. **פסק השי"ע** מתעסק שמת ויש עדים שמעות או מטלטלין אלו הם מזה העסק, נוטלן בעל הממון בלא שבועה ואין הבעל חוב ולא האשה נוטלים כלום מהקרן ולא מחלק ריוח הנותן... יו"ד (קעז,לא).

אמר רבא חדא עיסקא ותרי שטרי פסידא דמלוה [משום דסתם עיסקא תילתא באגר לבעל הבית ופלגא בהפסד, כדאמר (סח:) גבי שטרא דרב עיליש, דאי לא, מתחזי כרבית, דכיון דפלגא מלוה, אי לאו דשקיל מנתא באגרא דפלגא פקדון אישתכח דקא טרח בפקדון משום רבית דמלוה, הלכך מאן דיהיב עיסקא שני חבילות בגדים במנה נכתוב שטר של מנה, אי מפסיד באחת מן החבילות מדמי הקרן מחמשים חמשה דינרים, ומשתכר בחבירתה חמשה עשר דינרין אין כאן חשבון להפסד לבד ולשכר לבד, אלא נשתכר בפרגמטיא זו עשרה דינרין, ויטלו בעליו מאותם עשרה דינרים שליש שהן שלשה דינרים ושליש דינר, והמקבל יטול שני שלישים, אי כתב עלייהו שני שטרות כל חבילה שטר של חמשים נמצא חשבון של כל אחד לבדו, ויקבל עליו המלוה בהפסד החצי שהוא שני דינרים וחצי, ובשכר של חבירתה לא יטול אלא שליש, ולא נמצא לחלקו שכר אלא שלשים מעות דהיינו חמשה דינרים, דדינר שש מעות כסף פשיטי הן, הרי פסידא דמלוה) **[דף קה ע"א]** תרי עיסקי וחד שטרא פסידא דלוה (קבל היום ממנו במנה ולמחר במנה, וכתב שטר על מאתים הפסיד הלוה, כמה דפרישית, שאם יהא הפסד בזה ושכר בזה לא יחשבו כל אחד לבדו אלא השכר ימלא הקרן תחילה, ואחר כך יחלוקו המותר, ואם כתב שני שטרות כמשפט הזה מחשב הפסד של זה לבד, והשכר של זה לבד, ויקבל הבעלים עליו בהפסד החצי ובשכר השליש, ועצה טובה קמ"ל רבא דבחד עיסקא לכתוב חד שטרא, ובתרי עסקי נכתוב שני שטרי, ויהא הדבר שקול). **פסק השי"ע** מי שנתן לחבירו עיסקא אחת וכתב עליה שני שטרות אין שטר אחד משועבד לחבירו, שאם היה באחד ריוח ובשני הפסד שימלאו הקרן ואח"כ יחלקו הריוח, אלא יחלקו כל שטר לפי תנאם. ואם נתן לו שתי עיסקות בשתי פעמים, וכתבם בשטר אחד והרויח באחד והפסיד באחרת, ימלאו הקרן תחלה ואח"כ יחלקו המותר יו"ד (קעז,לג).

ואמר רבא האי מאן דקביל עיסקא מן חבריה ופסיד, טרח ומלייה ולא אודעיה, לא מצי אמר ליה (לבתר דמלייה) דרי מהיאך פסידא בהדאי (וקבל עלך חצי הפסד, ובשכר טול שליש, ונמצאת פוחת מן הקרן) משום דאמר ליה להכי טרחת למליותיה (דמדלא אודעתן מעיקרא נכלם היית בדבר, ואדעתא דמלוי קרנא טרחת) כי היכי דלא ליקרו לך מפסיד עיסקי. **פסק השי"ע** המקבל עיסקא מחבירו והפסיד ולא הודיעו אלא נתעסק ומילא הקרן, אינו יכול לומר תפסיד חלקך מההפסד, אלא יתמלא הקרן מהריוח ואם יש בו מותר יחלקוהו לפי תנאם... יו"ד (קעז,לד).

ואמר רבא הני בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי ורווח (שני קבלנים שקבלו עיסקא מבעל הבית בשותפות, שימכרוהו ויסחרו במעות עד זמן פלוני ויחלקו ביניהם ובין בעל הבית כמשפט, ונשתמשו חצי הזמן ונשתכרו **כתבו התוס', וא"ת** ואמאי נקט בכי האי גוונא ולא נקט האי מאן דקביל עיסקא מחבריה **וי"ל** לפי שהמקבל יכול לחזור קודם הזמן ולומר לא אטרח עוד ואטול מה שיגיע לידי עד הנה דפועל יכול לחזור אפילו בחצי היום, אבל בעל העיסקא יכול להיות שאין יכול לחזור שהרי פלגא הוה מלוה ביד המקבל וגם פלגא דפקדון נתן לו זכות והשליטו להשתכר בו עד הזמן, וזה לא היה שום חידוש להשמיענו דמעכב המקבל דטעם פשוט כדפרישית ולהכי לא נקט בכי האי גוונא) ואמר ליה חד לחבריה תא ליפלוג, אי אמר ליה אידך נרווח טפי, דינא הוא דמעכב (עליה עד שיגיע הזמן שקבעו לבעל הבית, שיחזרו לו את שלו, והמותר יחלוקו). ואי אמר ליה הב לי פלגא דרווחא (והקרן נתפוס עדיין להרויח בו עד הזמן), אמר ליה רווחא לקרנא משתעבד (שמא בסחורה שנעשה עוד נפסיד, וצריך שיהא הריוח קיים להשתכר בו

קה.

עוד כדי למלאות הקרן). ואי אמר ליה הב לי פלגא רווחא ופלגא קרנא, אמר ליה עיסקא להדדי משועבד (ואם נפלוג שמא אני אפסיד בסחורה שאקנה, שהרי קבלתי אני להתעסק בה עד אותו הזמן, ואם אפסיד שמא חלק השני ישתכר וימלא חסרון, ואנו יחד קבלנו ונשתעבדו החלקים זה לזה). ואי אמר ליה נפלוג רווחא ונפלוג קרנא, ואי מטי לך פסידא דרינא בהדך. אמר ליה לא, מזלא דבי תרי עדיף (**כתבו התוס'** בכולהו הוה מצי למימר בהו הכי, אלא דעדיפא מיניה קאמר בהו). **פסק הש"ע** שנים שקבלו עיסקא מאחד לזמן, ואמר אחד לחבירו בתוך הזמן נחלוק העסק ואתעסק אני בחציי ואתה בחצייך, אין שומעין לו. ואפילו אם יאמר אני אקבל אחריות בחצי שלך שאם תפסיד אני אפרענו לבעל המעות, אין שומעין לו. ואפילו אם יאמר ישאר הקרן בין שנינו ולא נחלוק רק הריוח, אין שומעין לו יו"ד (קעז,לה).

משנה המקבל שדה מחבירו ולא רצה לנכש (התבואה) ואמר לו (החוכר לבעליס) מה איכפת לך, הואיל ואני נותן לך את חכירך (כך וכך כורין שפסקתי עמך, ומה איכפת לך אם יחסר חלקי, שהעשבים מכחישים השבלים אין זה אלא עלי). אין שומעין לו, מפני שיכול לומר לו (הבעליס לחוכר) למחר אתה יוצא ממנה, ומעלת לפני עשבים (והא ליתא אלא בחכרנותא, דאי בקבלנותא פשיטא, מי מצי אמר ליה מאי איכפת לך).

(גמרא) אי אמר ליה לבתר הכי כריבנא לה (השתא מפרש אמאי אין שומעין לו, אי אמר לו אני אחרוש אחר הקצירה, ואהפוך שרשי העשבים שנותרו בה וימותו, ולא תעלה לפניך עשבים מאי מהדר ליה) אמר ליה חטי מעלייתא בעינא (אותו חכירות שפסקת לי אני רוצה שיהו בריאים ולא כחושים). ואי אמר ליה זביננא לך חטי משוקא, אמר ליה חטי דארעאי בעינא. ואי אמר ליה מנכישנא לך שיעור מנתיך, אמר ליה קא מנסבת שם רע לארעאי (הרואים סבורים שניכשת, ואעפ"כ היא מלאה עשבים, ואתה מוציא שם רע לארעאי, ומחר, אם באתי למכור או להוריד לזה ארים אחר לא יהיה יורד).

והתנן מפני שמעלת לפני עשבים (הרי לא שנה במתניתין אלא טענה אחת, ובשבילה קאמר אין שומעין לו, על כן בהא תליא כולה)? אלא, משום דאמר ליה בזרא דנפל נפל (כל טענתו אינה אלא שמעלת עשבים לשנה הבאה, וטענתו לעולם עומדת, דכי אמר ליה כריבנא לאחר הקצירה, אמר ליה האי נהי דעקרת לשרשים, סוף סוף העשבים שתניח בה עכשיו עד שיזרעו יפלו הזרעים לארץ, ויצמחו לשנה הבאה, ולזו לא תועיל החרישה). **פסק הש"ע** ... ואם נהגו לנכש, והוא אינו רוצה, אין שומעין לו אפילו אם ירצה לחרוש אחר הקצירה כדי לעקור העשבים חו"מ (שכ,ד).

משנה המקבל שדה מחבירו ולא עשתה (תבואה אלא מעט, ובא לו הארים למנוע מלהתעסק בה עוד, שאין בה עוד כדי טרחו) אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב לטפל בה (בעל כרחו, והא ליתא אלא בקבלנותא, דאי בחכרנותא מה לו לבעל השדה אם יחדל לו, סוף סוף חכירו הוא נותן לו). אמר רבי יהודה מאי קצבה בכרי (מה קצבה יש אם קצבתם לו כרי לשיעור חיוב טיפול שדה גדולה לשיעור כרי, ושדה קטנה לשיעור כרי)? אלא, אם יש בה כדי נפילה (שיכול לחזור ולזורעה לשנה הבאה מתבואת שנה זו. 'נפילה' זרע שמפזרים לה במפולת יד).

(גמרא) תנו רבנן המקבל שדה מחבירו ולא עשתה, אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב לטפל בה, שכך כותב לו 'אנא אוקים (אעמוד) ואניר (ואחרוש) ואזרע ואחצוד ואעמר ואדוש ואידרי (אזרה המוץ ברחת או בנפה) ואוקים כריא קדמך, ותיתי אנת ותיטול פלגא, ואנא בעמלי ובנפקות ידי (בהוצאתי) פלגא'.

וכמה כדי להעמיד בה כרי? **אמר רבי יוסי ברבי חנינא** כדי שתעמוד בו הרחת ('רחת'

לעז"י רש"י שם, כשתוחבין אותה בתוכו). איבעיא להו רחת היוצא מהאי גיסא להאי גיסא (**פירש רש"י** אם נראין חודיה משני צדדין **כתבו התוס'** ר"ח גרים 'מהאי גיסא או מהאי גיסא' פירוש האם צריך קצת תבואה כדי להעמיד את הצד הרחב של הרחת שבדבר מועט עומד ואינו נופל, 'או מהאי גיסא' היינו הידית שאינו רחב שאז צריך תבואה הרבה, ופשיט ליה מדקאמר כל שאין כונס שלו רואה פני חמה דהיינו צד הרחב שיש בו בית קיבול קצת לקבל תבואה) **מאי? תא** שמע, אמר רבי אבהו לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוסי ברבי חנינא כל שאין כונס שלו (לעז"י רש"י הלהב, שם המת) **רואה פני** החמה (הרחת שמכניסין אותה לגבות התבואה עליה לזרות שאין רואה פני החמה (שכולו תחוב בכלי) וצדדין נמי בכלל כונס הם).

איתמר, **לוי אמר** (שיעור כרי) שלש סאין, **דבי רבי ינאי אמרי** סאתים. אמר ריש לקיש סאתים שאמרו חוץ מן ההוצאה. **פסק הש"ע** המקבל שדה מחבירו, ולא עשתה, אם יש בה כדי להוציא סאתים יתר על ההוצאה חייב המקבל ליטפל בה, שכך כותב לבעל הקרקע אנא אקום ואזרע... ואעמיד כרי לפניך ותטול חלקך... (**הגה** ואפילו לא כתב כך, כמאן דכתב דמי תוס ולמ"ש) חו"מ (שכח,א).

(עתה מביאה הגמרא עוד כמה מימרות שנאמרו בבית מדרשו של רבי ינאי) **תנן** התם פריצי זיתים וענבים (כדמפרש רשעי זיתים וענבים, שהן לעולם בוסר, שאין בישולן נגמר לעולם) בית שמאי מטמאין ובית הלל מטהרין (מן טומאת אוכלין, דלא חזי לאכילה). מאי פריצי זיתים? אמר רב הונא רשעי זיתים. אמר רב יוסף ומאי קראה וּבְנֵי פָרִיצֵי עַמְּךָ יִנַּשְּׂאוּ לְהַעֲמִיד חָזוֹן וְנִכְשָׁלוּ. רב נחמן בר יצחק אמר מהכא וְהוֹלִיד בֵּן פָּרִיץ שֹׁפֵךְ דָּם. וכמה פריצי זיתים (כמה הן מבושלין ועדיין פריצין הן)? **רבי אלעזר אמר** ארבעת קבין לקורה (שמכניסין בבית הבד מהן כדי שיעור טעינת הקורה בפעם אחת, ואין מוציאין אלא ארבעה קבין שמן) **דבי רבי ינאי אמרי** סאתים לקורה (שניים עשר קבין). ולא פליגי, הא באתרא דמעיילי כורא באוללא [בתפוחה אחת (כמות הענבים הנחוצה למלא את הגת) ויש מקום שבתי בד שלהן גדולין ומכניסין שלשת כורים יחד, ויש מקום שאין מכניסין אלא כור זיתים בטעינת קורה, וישער רבי אלעזר בקטנים, ורבי ינאי בגדולים] הא באתרא דמעיילי תלתא כורין באוללא

תנו רבנן [**דף קה ע"ב**] עלו (זב וטהור) באילן שכוחו רע ובסוכה שכוחה רע טמא. היכי דמי אילן שכוחו רע? **אמרי דבי רבי ינאי** כל שאין בעיקרו לחוק (ברחבו) רובע (הקב). היכי דמי סוכה שכוחה רע? אמר ריש לקיש כל שנחבאת בחזיונה (שנטמנת באחיזתה, שהאוחז בה טומנה בכף ידו **הקשו התוס'**, יש לתמוה, מדוע ענף, שעבה יותר מאגרוף, נחשב שאין כוחו רע, הרי הטעם שהטהור נטמא, משום שהענף נכפף מכובד המשקל, והרי גם בענף בעובי אגרוף, הענף נכפף).

תנן התם המהלך בבית הפרס (שדה שנחרש בה קבר, חשו לעצם כשעורה שמטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל, והיו שם אבנים שאינן תקועות וקבועות בארץ, והן נסטות מחמת העובר עליהן, ועצם כשעורה ניסט מכחו, או רַכַּב מי שרוצה לאכול טהרות על אדם או בהמה שכוחן רע, והוליכוהו עליהן טמא הרוכב, לא מיבעיא נרכב דטמא, דבלאו היסט אבנים נמי טמא המהלך בבית הפרס, אלא אף הרוכב טמא, דכיון דכח התחתון רע מחמת משא העליון ניסטו, והרי כאילו מסיטו הוא, וכח התחתון אינו מועיל להצילו אלא אם כן כחו יפה, אבל אם היה כחו יפה לא חשיב משא העליון ואינו כמסיטו) על גבי אבנים שיכול להסיט, על האדם ועל הבהמה שכוחן רע טמא [**הקשו התוס', תימה** אפי' אין כחו רע שאין יכול להסיטו אמאי טהור, הלא יטמא התחתון לעליון ועוד הטומאה בחיבורים הוא וטמא טומאת שבעה בע"ז (לז:) **וי"ל** כגון שתחתון נכרי שאינו מקבל טומאה וטהור העליון מטומאה דאורייתא. **א"נ** אפי' התחתון ישראל וכגון שלובשין הרבה בגדים דטומאה בחיבורים לא מטמא אלא אדם אחד או בגד אחד אבל שני (בנל"ל הבגד השני) אין טמא אלא טומאת ערב ואין מטמא אדם וכלים ואפילו אם תאמר שבגד שני יטמא טומאה שבעה מדרבנן כמו שפי' ר"י בשבת (יז.) גבי מרדע, מ"מ שלישי לא הוי אלא ראשון ולא יטמא אדם]. היכי דמי אדם

שכוחו רע? אמר ריש לקיש כל שרוכבו וארכבותיו נוקשות (זו לזו). היכי דמי בהמה שכוחה רע? אמרי דבי רבי ינאי כל שרוכבה מטילה גללים. **פסק הרמב"ם** המהלך בבית הפרס על גבי אבנים שאין מתנדנדין תחת רגלי אדם בשעה שמהלך עליהן, או שנכנס לה והוא רוכב על גבי אדם ובהמה שכחן יפה, הרי זה טהור, אבל אם הלך על גבי אבנים שמזדעזעין בשעת הילוך, אע"פ שנשמר ולא נתנדנד ה"ז טמא כמי שהלך על העפר עצמו, וכן אם הלך על גבי אדם שכחו רע עד שתהיינה ארכובותיו נוקשות זו לזו, ושוקיו מרעידות כשהוא נושאו, או על גבי בהמה שכחה רע עד שתטיל גללים בשעת רכיבה, ה"ז טמא וכאילו הלך ברגליו טומאת מת (י,יא).

אמרי דבי רבי ינאי לתפלה ולתפילין ארבעה קבין (הוי שיעור משוי). לתפלה מאי היא? דתניא הנושא משאוי על כתיפו והגיע זמן תפלה, פחות מארבעה קבין (לערך 5.5 ליטר לפי שיטת גר"ח נאה) מפשילין לאחוריו ומתפלל (שאין כובדן מונע מלהתכוין לבו) ארבעה קבין מניח על גבי קרקע ומתפלל.

לתפילין מאי היא? דתניא היה נושא משאוי על ראשו ותפילין בראשו, אם היו תפילין רוצצות (מתמעכות תחת המשא) אסור, ואם לאו (שהוא קל או שאינו מוטל עליהן) מותר. באיזו משאוי (הוי רציצה) אמרו במשאוי של ארבעת קבין.

תני רבי חייא המוציא זבל על ראשו ותפילין בראשו הרי זה לא יסלקם לצדדין, ולא יקשרם במתניו מפני שהוא נוהג בהן מנהג בזיון. אבל קושרם על זרועו במקום תפילין (אצל תפילין של יד). משום דבי שילא אמרו אפילו מטפחת שלהן (**פירש רש"י** שכורכין בה תפילין בלילה. **אמנם התוס' הביאו** שר"ח גרים מטפחת של לחם (במקום מטפחת שלהן) **וכן נראה** דלא אשכחן שנותנין תפילין במטפחת כי אם בכיס או בתיק) אסור להניח (לשם משאוי) על הראש שיש בו תפילין. וכמה (יהא במשאוי ויהא אסור להניחו על הראש אליבא דרבי שילא)? אמר אביי אפילו רבעא דרבעא דפומבדיתא (רביע ליטרא, דבר מועט הוא עיין באנציקלופדיה תלמודית כרך ו ערך ליטרא סיכום הדעות מהו ליטרא). **פסק הש"ע א.** הנושא משאוי על כתפיו והגיע זמן תפלה, פחות מד' קבין מפשילו לאחוריו ומתפלל. ד' קבין, מניחם על גבי קרקע, ומתפלל או"ח (צז,ה). **ב.** הנושא משאוי על ראשו, חולץ תפילין של ראש עד שיסיר המשאוי, ואפי' מטפחתו אסור להניח על הראש שיש בו תפילין. אבל דבר שדרכו ליתן בראשו, כגון כובע או מצנפת, מותר. (**הגה** ואפילו הכי אם הוא משאוי כבד ד' קבין והתפילין נדחקות, צריך להסירן ב"י) או"ח (מא,א).

'אמר רבי יהודה מאי קצבה בכרי אלא אם יש בו כדי נפילה'. וכמה כדי נפילה? רבי אמי אמר רבי יוחנן ארבעה סאין (זרע כן גרס המהרש"א ולא כהמהר"ם) לכור (לבית קרקע כור, והוא אלף וחמש מאות אמה אורך של חמישים אמה רוחב, דחצר המשכן הוי סאתים והוא מאה על חמשים, וכור שלושים סאין, ובין מרובע ובין ארוך וקצר, לפי חשבון זה שיעורו **כתבו התוס'** פי' במקום שראוי לצמוח כור (30 סאה) ולא גדל רק ארבע סאין (13.3%) דהיינו כדי נפילה דבמקום שזורעים ד' סאין רגילות לצמוח כור, ובשני דר' אמי צריך לזרוע ח' סאין לצמוח כור. **אמנם** בסמוך גבי לקט שם מדובר בכור זרע) רבי אמי דיליה אמר שמונת סאין לכור. אמר ליה ההוא סבא לרב חמא בריה דרבה בר אבוה אסברה לך (לאו דרבי אמי פליג אדרבי יוחנן רביה, אלא שהעולם מתקלקל והולך) בשני דרבי יוחנן הוה שמינה ארעא (ודיו לבית כור בארבע סאין) בשני דרבי אמי הוה כחישא ארעא (וצריכה שמונה סאין).

תנן התם הרוח שפיזרה את העומרין (בשדה, וכיסו את הלקט של עניים המפוזר בשדה, ואין ידוע כמה לקט היה שם למטה מן העומרים) אומדים אותה (בית דין) כמה לקט ראויה לעשות (בכל שנה) ונותן לעניים. רבן שמעון בן גמליאל אומר (אין הדבר צריך אומד, כבר קצוב כדי נפילה) נותן לעניים כדי נפילה. וכמה

כדי נפילה? כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר, ואיתימא רבי יוחנן ארבעת קבין לכור.

בעי רבי ירמיה לכור זרע (לשדה שזרעו בה כור) או (לשדה שלוקט בה...) כור תבואה? (ואם תמצא לומר לכור זרע) למפולת יד או למפולת שוורים (יש מקום שזורעין את התבואה ביד, ויש מקום שנותנין הזרע בעגלה מנוקבת ומוליכין השוורים את העגלה על המחרישה, והזרע הוא נופל והולך, והרבה זרע צריך למפולת שוורים יותר ממפולת יד, וקא מיבעיא לן לשדה של זרע כור למפולת יד שלה שיערנו בלקט שלה ארבעת קבין, או לכור זרע למפולת שוורים)? תא שמע, דכי אתי רבין אמר רבי אבוה אמר רבי אלעזר, ואמרי לה אמר רבי יוחנן ארבעת קבין לכור זרע. ועדיין תבעי לך למפולת יד או למפולת שוורים? תיקו. **פסק הרמב"ם** הרוח שפזרה את העומרים ונתערב קציר של בעל השדה עם הלקט אומדין את השדה כמה לקט היא ראויה לעשות ונותן לעניים מפני שזה אונס, וכמה הוא שיעור זה ארבעה קבין תבואה לכל בית כור מתנות עניים (ד,ה).

משנה המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה, אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו (והא ליתא אלא בחכרנותא, דאי בקבלנותא מאי מנכה איכא, מה שימצאו יחלוקו) אם אינה מכת מדינה אין מנכה לו מן חכורו (דאמר לו מזלך גרם). רבי יהודה אומר אם קיבלה הימנו במעות בין כך ובין כך (אפילו היא מכת מדינה) אינו מנכה לו מחכורו (שעל המעות לא נגזרה גזירה, הלכך לא עליה היתה פורענות זו).

(**גמרא**) היכי דמי מכת מדינה? **אמר רב יהודה** כגון דאישדוף רובא דבאגא (רוב הבקעה שזו בתוכה) **עולא אמר** כגון שנשתדפו ארבע שדות מארבע רוחותיה.

אמר עולא בעו במערבא (מהו שיעור השילפון של מותן מרבע שדות מארבע רוחותיה) נשדף תלם (שורות המענה) אחד (ולא יותר משדות שהן סביבותיה ואותו תלם כל סביבות שדה זו) על פני כולה, מאי, נשתייר תלם אחד (כל סביבותיה, שלא נשדף, וארבע שדות שסביבותיה נשדפו, וגם זו נשדפה) על פני כולה, מהו (מי אמרינן דכיון דנשתייר תלם אחד על פני כולה שלא לקתה אין זו מכת מדינה, אלא מזלו, או דלמא האי שיורא לאו כלום היא)? אפסיקא בירא (שדה בור הפסיק בין השדופות לזו) מאי (אם היו ארבע שדות שהן סביבותיה בורות, ושאר שדות סביב סביב נשדפו, מי אמרינן ארבע שדות שסביבותיה לא נשדפו, או דילמא אמר ליה אם היו זרועות אף הם נשדפו)? אספסתא (היו אותן שסביבותיה זרועות שחת למאכל בהמה, ולא נשדפו, והן הפסיקו בין השדופות לזו) [דף קו ע"א] מאי (מי אמרינן ארבע שדות שסביבותיה לא נשדפו, או דלמא אמר ליה אילו היו זרועות תבואה אף הן נשדפו)? זרע אחר מאי (אם תמצא לומר אספסתא לאו הפסקה היא, משום דלאו בכלל גזירת פורענות התבואה הוא, דאמר ליה אילו תבואה הואי איהו נמי אישתדוף, זרע אחר מי הוי הפסקה)? חיטי לגבי שעורים כזרע אחר דמי או לא? כל העולם כולו בשדפון ושלו בירקון, אי נמי כל העולם כולו בירקון ושלו בשדפון, מאי? תיקו.

אמר ליה זרעה חיטי, ואזל הוא וזרעה שערי ואשתדוף רובא דבאגא, ואשתדוף נמי הנך שערי דיליה, מאי, מי אמרינן, דאמר ליה אילו זרעתה חיטי הוה נמי משתדפא, או דלמא מצי אמר ליה אילו זרעתה חיטי הוה מקיים בי וְתִגְזַר אוֹמֶר וְיָקָם לָךְ (מה שתבקש מן היוצר יעשה, ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחטין)? מסתברא דאמר ליה אי זרעתה חיטי הוה מקיים בי וְתִגְזַר אוֹמֶר וְיָקָם לָךְ וְעַל דְּרָכֶיךָ נָגַהּ אוֹר.

נשתדפו כל שדותיו (בכל מקום שהן) של מחכיר, ואשתדוף נמי הא (של החכירה) בהדייהו, ולא אשתדוף רובא דבאגא, מאי, מי אמרינן

כיון דלא אשתדוף רובא דבאגא לא מנכי ליה, או דלמא כיון דאשתדוף כולהו ארעתיה, מצי אמר ליה האי משום לתך (מזלך) דידך הוא, דהא משתדפו כל שדותיך? מסתברא דאמר ליה אי משום לתאי דידי הוה משתייר לי פורתא, כדכתיב כי נִשְׁאַרְנוּ מְעַט מֵהַרְבֵּה (ובהכרח, לותה שלה שהיתה חכורה בידך, היא זו שהשאילו לי מן השמים, ורק מחמתך נשלפה).

נשתדפו כל שדותיו (הפרטיות) של חוכר, ואשתדוף רובא דבאגא, ואשתדוף נמי הא (שלה שחכר החוכר) בהדייהו, מאי, מי אמרינן כיון דאשתדוף רובא דבאגא מנכי ליה, או דלמא כיון דאשתדוף כולהו ארעתיה (ואפילו ישנן בבקעה אחרת) מצי אמר ליה (מחכיר לחוכר) משום לתך דידך הוא, דהא משתדפו כל שדותיך? מסתברא דאמר ליה (מחכיר לחוכר) משום לתאך הוא (ויעטרך לשלם למי החכירה). אמאי, הכא נמי נימא ליה (חוכר למחכיר) אי משום לתאי דידי הוא הוה משייר לי פורתא, דהוה מקיים בי כי נשארנו מעט מהרבה? משום דאמר ליה (מחכיר לחוכר) אי הוה חזית לאישתיורי לך מידי, הוה משתייר לך מדנפשך (משלך, ולא היו משאיריס בידך שלה שהיא רק חכורה בידך. **כתבו התוס'** גבי חוכר איכא למימר הכי (אי הוה חזית לאישתיורי לך מידי, הוה משתייר לך מדנפשך) דאפילו יפטור אותו המחכיר מליתן חכירותו הרי לא נשתייר כלום דבנשדף כל השדה איירי, והא דקתני 'מנכה לו' לישנא קלילא נקט **אי נמי** נשאר קצת בשדה לא חשיב שיור המעט הנמצא לענין שיהא קורא 'כי נשארנו מעט מהרבה' כיון ששום שדה לא פלט מהפסד מרובה, **אבל** מחכיר שגוף הקרקע שלו וממנו יש לו לקבל חכירותו כדאמר לעיל מארעאי קבעינא יכול המחכיר לומר לחוכר כי נשארנו מעט מהרבה והרי נשאר לי חכירותי מה שקצבתי עמך בכך וכך כורין).

מיתיבי [גבי מוכר, בזמן שהיובל נוהג, שאינו מותר לו לגאול פחות משתי שנים, תנן לה בערכין (כט:)] היתה שנת שדפון וירקון או שביעית, או שהיו שנים כשני אליהו (שלא ירדו גשמים) אינו עולה לו מן המנין (שתי שנים). קתני שדפון וירקון דומיא דשנים כשני אליהו, מה שני אליהו דלא הוי תבואה כלל, אף הכא נמי דלא הוי תבואה כלל. אבל דאיכא תבואה (בדוכתא אחריתי) סלקא ליה (אע"ג דההוא באגא אישתדוף, אמרינן לתא דידיה גרם וסלקינן ליה, מגרע מדמים מה שמגיע לשנה אחת כאילו היו בה פירות) ולא קאמרינן מכת מדינה היא (משמע בברייתא שאם יש במקום אחר תבואה ואפילו ניזוקו השדות של אותה העיר או ארבע שדות שסביב השדה החכורה, יכול המוכר לומר מזלך גרם, ולא אמרינן מכת מדינה)? אמר רב נחמן בר יצחק שאני התם, דאמר קרא בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאֹת יִמְכֹּר לָךְ שנים שיש בהן תבואה (בשום מקום) בעולם.

אמר ליה רב אשי לרב כהנא אלא מעתה (שלומדים מהפסוק שברגע שיש בשום מקום בעולם תבואה, נחשב למניין ב' שניס) שביעית תעלה לו מן המנין דהא איכא תבואה בחוצה לארץ [**הקשו התוס'**, **תימה** מאי 'אלא מעתה' בלאו הכי תקשה אברייתא אמאי אין שביעית עולה מן המנין כיון דלא דמי שביעית לשני אליהו (שהרי בשביעית יש תבואה במקום אחר) **וי"ל** דשפיר קאמר 'אלא מעתה', דאי אמרת דמכת מדינה לא חשיב אלא דומיא דשני אליהו שאין תבואה כלל, אתי שפיר (דשביעית אין עולה מן המניין) דהוה תלינן טעמא (דשנת שדפון אין עולה מן המניין) במה שזו השדה אינה ראויה עתה לתבואה (שהרי נשתדפו כל השדות שבעולם, דבכה"ג...) לא מיקרי שני תבואות, והיינו כי ליכא תבואה בעולם כגון שני אליהו, אבל יש תבואה בעולם חשיב שדה זו ראויה לתבואה אע"ג דאישתדוף רובא דבאגא, אבל שביעית ודאי אע"ג דאיכא תבואה בחו"ל שדה זו אינה ראויה לתבואה כיון שהיא בארץ ישראל, **אבל** השתא דאמר כי אישתדוף רובא דבאגא הוה מכת מדינה ולא חשיבא שדה זו ראויה לתבואה ואפי' הכי (גבי מוכר שלהו בזמן שהיובל נוהג) גזירת הכתוב הוא כיון דאיכא תבואה בעולם עולה לו מן המנין (ומוכח שמה שעולה מן המניין, לא תלוי בשדה הראויה לתבואה) א"כ אפי' שביעית נמי (תעלה אף שאינה ראויה לתבואה) ומשני שביעית אפקעתא דמלכא הוא ואי אפשר להיות תבואה בארץ בהיתר כלל ולהכי לא מקרי שנת תבואה, אבל שנת שדפון דאע"ג דהוי מכת מדינה אי אשתדוף רובא דבאגא חשיבא אפשר להיות בה תבואה כיון שיש בחו"ל בשום מקום בעולם כי באפשר להיות בה תבואה מיקרי שנת תבואה, ובשנים כבשני אליהו חשב כלא אפשר להיות בה תבואה כיון דבשום מקום ליכא]? אמר ליה שביעית אפקעתא דמלכא היא (המלך ביטלו מלזורעה, והרי היא כמו שאינה, ולא קראה הכתוב לישראל שנת תבואה).

אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא אלא מעתה (אי כמאן דליתה) שביעית לא

תעלה לו מן הגירוע (מקדיש שדהו ובא לפדותו, שנתן לו הכתוב פדיון בתחילת היובל חמשים שקל כסף, ואם אחר היובל וחשב לו הכהן... ונגרע מערכך, שנים שעברו הוא מגרע מן החשבון כמה שמגיע להם, ונותן כמה שמגיע לשנים הבאות, וכיון דבשביעית כמאן דליתנהו, למה הן נמנות לפחות את הפדיון, דתנן נותן סלע ופונדיון לשנים הבאות, שזהו החשבון המגיע לכל שנה כשאתה מחלק חמשים סלעים לארבעים ותשע שנים, נמצאו שביעיות מועילות לגרע הפדיון) אלמה תנן נותן סלע ופונדיון לשנה? אמר ליה שאני התם, דחזיא למישטחא בה פירי (הלכך סלקא ליה, דגבי פדיון שדה אחוזה לא כתיב שני תבואות).

אמר שמואל לא שנו (אם מכת מדינה היא מנכה לו) אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב, אבל לא זרעה כלל (ואשתדוף רובא דבאגא) לא (מנכה ליה). דאמר ליה אילו זרעתה הוה מקיים בי לֹא יֵבֹשׁוּ בְּעֵת רָעָה וּבִימֵי רְעָבוֹן יִשְׂבָּעוּ.

מתיב רב ששת רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר, ובא זאב וטרף, ובא ארי ודרס אין אומרים אילו היה שם היה מציל, אלא אומדין אותו אם יכול להציל חייב, ואם לאו פטור. ואמאי, נימא ליה אי הוית התם הוה מקיים בי גַּם אֶת הָאֲרִי גַּם הַדֹּב הִכָּה עַבְדֶּךָ [הקשו התוס׳ תימה אמאי לא פריך ממתניתין (צג:) דתנן הארי והדוב הרי זה אונס ואמאי נימא אילו נלחם בהם הוה מקיים ביה גם את הארי וי״ל דהתם כיון שהיה שם ולא בא לו רוח גבורה אין יכול לומר דהוה מקיים ביה, אבל הכא שלא היה שם דלמא אי הוה התם היה בו רוח וגבורה ודעת להלחם והוה מקיים ביה גם את הארי...)? משום דאמר ליה אי הוית חזית לאיתרחושי לך ניסא הוה איתרחיש לך ניסא כרבי חנינא בן דוסא (במסכת תענית) דמתיין עיזי דובי בקרנייהו. ונימא ליה נהי דלניסא רבה לא הוה חזינא, לניסא זוטא [דף קו ע״ב] חזינא? קשיא (הקשו התוס׳ תימה, מאי קשיא, הא אמרן לעיל דכי אמר ליה זרעה חטין וזרעה שערי ואשתדוף דמצי אמר ליה אי זרעתה חטין הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך, וכ״ש כשלא זרעה כלל דליכא הוכחה שהיה ראוי להשתדף וי״ל דשמואל מיירי כגון שאמר ליה זרע כל מה שתרצה דהשתא לא מצי למימר הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך דבסתמא לא היה מקבל הקב״ה תפלתו של זה שיצליח כל מה שיזרע אם לא שיעשה לו נס, ולא קאמר לעיל הוה מקויים בי ותגזר אומר, אלא לפי שמתפלל על מין אחד של חטין).

תני חדא פעם ראשונה ושניה זורעה (זרעה ואכלה חגב או נשדפה חוזר וזורעה שנית, ואם אינו זורעה אינו מנכה לו, אפילו היא מכת מדינה) ושלישית אינו זורעה. **ותניא אידך** שלישית זורעה, רביעית אינו זורעה. לא קשיא הא כרבי, הא כרבן שמעון בן גמליאל (פלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל גבי נשואה לראשון ומת, לשני ומת, במסכת יבמות). הא כרבי, דאמר בתרי זימני הוי חזקה, הא כרבן שמעון בן גמליאל, דאמר בתלת זימני הוי חזקה.

אמר ריש לקיש לא שנו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב, אבל זרעה ולא צמחה מצי אמר ליה בעל הקרקע כל ימי זרע זרעא לה ואזיל (כלומר, כל זמן הזריעה חזור וזרעה, שמא לא הגיע זמן).

ועד אימת (הוי משך זמן הזריעה)? אמר רב פפא עד דאתו אריסי מדברא (ונכנס לבית, בזמן שהן רגילין ליכנס, דהיינו לאחר תשע שעות ביום, קרוב לסוף העשירית) וקיימא כימה (שהוא זנב טלה) ארישייהו [להדי רישייהו בראש כל אדם, דהיינו באמצע הרקיע, שנראה לכל אדם כאילו הוא על ראשו, והן הן ימי אדר, לפי שבגלגל קבועין בו שנים עשר מזלות, וזהו סידרן טש״ת סא״ב מע״ק גד״ד ([1]טלה שור תאומים סרטן אריה בתולה [2]מאזנים עקרב קשת גדי דלי דגים) ולעולם ששה עולין וששה שוקעין, בניסן לעולם בתחילת עלות השחר טלה מתחיל לעלות, ומאזנים שוקע, ושתי שעות המזל שוהה לעלות, לאחר שתי שעות העולה גמר עלייתו והשוקע גמר שיקועו, נמצא, הששה עולים בשתים עשרה שעות ביום, וששה בלילה, כל ימי ניסן ראש טלה מתחיל לעלות, ובאייר שור ובסיון תאומים, וכן הסדר. נמצא, באדר מזל דגים מתחיל לעלות בבוקר, סוף שתי שעות טלה מתחיל לעלות, ולסוף ארבע גמר עלייתו ושור עולה, לסוף שש גמר שור עלייתו ומתחיל תאומים, לסוף שמנה גמר תאומים ומתחיל סרטן, ונמצא ראש טלה באמצע, שהרי

עברו שש שעות משהתחיל, ובשש שעות ראשו מגיע לאמצע, שהרי מתחילת עליית המזל עד תחילת שיקועו שנים עשר שעות, נמצא שמשעה שמתחיל לעלות עד שש שעות מגיע לאמצע הרקיע, ולסוף שמנה שעות משעלה הוי זנבו באמצע הרקיע, נמצא, באדר זנב טלה בסוף שעה עשירית באמצע הרקיע הוא, והכי אמרינן בברכות (נח:) שכימה בזנב טלה הוא. **כתבו התוס'** פי' בקונט' דכימה זנב טלה כדאמר בברכות (נח:) **ולא דק** אלא אמרינן התם דעש זנב טלה אלא שכימה סמוכה לה ואומר הב לי בניי. **ומה שפי'** רש"י דביום ראשון של אדר בסוף שעה עשירית קיימא כימה באמצע הרקיע קשה דפועלים לא אתו מדברא עד צאת הכוכבים כדפי' לעיל (פג:) ותו דבסוף י' שעות הן עוד היום גדול ואין נראין הכוכבים ומשמע שבא ליתן סימן לאריסין להכיר שעה שיבאו מן השדה, וזה דוחק לומר דה"ק כשיחשיך לילה אז רואין למפרע שבשעת הליכתן היתה כימה להדי רישייהו. **ונראה לפרש** דאתו אריסי מדברא בתחילת הלילה וקיימא כימה להדי רישייהו היינו בתחילת שבט ואז כלה זמן הזרע. והא דאמר במנחות (פה.) שהיו זורעים קודם הפסח ע' יום וזהו חמשה יומי בתוך שבט התם שקרקע חשובה היא שזורעין בה לצורך העומר נמשך שם ימי הזרע יותר. **אי נמי** דבתחילת שבט של חמה הוא דקיימא כימה להדי רישייהו ואין תחילת של שבט של חמה מתחיל ברוב שנים יותר מע' יום לפני הפסח].

מיתיבי רבן שמעון בן גמליאל משום רבי מאיר אומר, וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר כדבריו חצי תשרי (שש תקופות שהובטחו לנח ובניו קמפרש) מרחשון וחצי כסליו זרע. חצי כסליו, טבת וחצי שבט חורף. חצי שבט, אדר וחצי ניסן קור. חצי ניסן, אייר וחצי סיון קציר [כנגד זרע, זה בתחילת גשמים, זה בתחילת החמה, וקיץ כנגד חורף, וחורף הוא חוזקו וחורפו של סתיו וימי צינה, לשון כאשר הייתי בימי חרפי חוזקי ועיקרי, קיץ הוא חוזקו של יבש, ועל שמייבשין באותו פרק תמרים ותאנים לקציעות, והן נקראין קיץ, כדכתיב הלחם והקיץ לאכול הנערים... קור הוא סופו של סתו, וכן חום סופו של שמש, וכן כל אחד שני חדשים שנים עשר חדשים לששה עתים מתחילת תשרי מתחיל למנות ב' חדשים בכל עת] חצי סיון, תמוז וחצי אב קיץ. חצי אב, אלול וחצי תשרי חום. רבי יהודה מונה מתשרי, רבי שמעון מונה ממרחשון. מאן מיקל בכולהו (במשך ימי הזרע למי שבא לאחר זריעותיו) רבי שמעון (שמנה מן מרחשון, ואומר מרחשון וכסלו זרע), וכולי האי לא קאמר? לא קשיא הא דקבלה מיניה בחרפי (חטין ושיפון הנזרעין בתחילת החורף) הא דקבלה מיניה באפלי (שעורין וקטנית הנזרעין באדר).

'רבי יהודה אומר אם קבלה ממנו במעות'. ההוא גברא דקביל ארעא למיזרעה בהו תומי אגודא דנהר מלכא סבא בזוזי. איסתכר (לשון ויסכרו מעינות תהום נסתמה הליכתו, שעכבוהו העליונים, העליונים הסיבוהו דרך אחרת, ואין ירק מצליח אלא בקרקע נרבצת בארץ לחה) נהר מלכא סבא. אתא לקמיה דרבא, אמר ליה נהר מלכא סבא לא עביד דמיסכר, מכת מדינה היא (לא עליו לבדו עברה, ולאסוקי אדעתיה נמי לא הוה ליה, דלא הוי עביד למיסתכר) זיל נכי ליה. אמרו ליה רבנן לרבא, הא אנן תנן רבי יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מן חכורו? אמר להו לית דחש לה לדרבי יהודה. **פסק השי"ע א.** החוכר או השוכר שדה מחבירו, ואכלה חגב או נשדפה, אם אירע דבר זה לרוב השדות של אותה העיר (**ביאר באר הגולה** אוקימתא דרב יהודה, וכתב ה"ה גירסת רבינו רובא דבאגי והוא כולל כל בקעות העיר) מנכה לו מחכירו הכל, לפי ההפסד שאירעו. ואם לא פשטה המכה ברוב השדות, אינו מנכה לו מחכירו אע"פ שנשתדפו כל השדות של בעל הקרקע. נשתדפו כל השדות של השוכר או החוכר, אף על פי שפשטה המכה ברוב השדות, אינו מנכה לו מחכירו, שאין זה ההפסד תלוי אלא בשוכר הו"מ (שכב,א). **ב.** התנה עליו בעל הקרקע שיזרענה חטים וזרעה שעורים, או שלא זרעה כלל, או שזרעה ולא צמחה, אע"פ שבא חגב או שדפון והוכה רוב המדינה, אינו מנכה לו מחכירו. ועד מתי חייב להטפל ולזרוע פעם אחרת אם לא צמחה, כל זמן שראוי לזריעה באותו מקום (**הגה** ודוקא בקבלנות, אבל בחכירות יכול לקנות לו פירות מן השוק ונותן לו חכירתו נ"י) הו"מ (שכב,ב).

משנה המקבל שדה מחבירו בעשרה כור חטים לשנה ולקתה (שהיו חטין שדופות וגם כחושות, וזו בחכירות הוצרכה לשנותה ולא בקבלנות, דאי בקבלנות פשיטא דכל אחד זוכה ומתחייב בחלקו) נותן לו מתוכה. היו חטיה יפות, לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק, אלא נותן לו מתוכה.

(גמרא) ההוא גברא דקביל ארעא לאספסתא בכורי דשערי, עבדא אספסתא [היא נקצרת לשלשים יום, כדאמר בב"ב (כח:) **כתבו התוס'** לא היתה הגמ' צריכה לומר שזרע בה אספסתא, שגם אם לא היה זורע, יכל בעל השדה ליטעון אילו היית זורע אספסתא היתה עושה, אלא מעשה שהיה כך היה] וחרשה וזרעה שערי, ולקו הני שערי. שלחה רב חביבא מסורא דפרת לקמיה דרבינא כי האי גונא מאי? כי לקתה נותן לו מתוכה דמי, או לא? אמר ליה מי דמי, התם לא עבדא ארעא שליחותא דמרה, הכא עבדא ארעא שליחותא דמרה (בעליה לא חכרה אלא לאספסתא, ואילו זרע לה אספסתא ואזיל היה מצליה, והוא פסק עמו ליקח שעורין מן השוק).

ההוא גברא דקבל פרדם (כרם) מחבריה בעשר דני חמרא, תקיף (החמיץ) ההוא חמרא. סבר רב כהנא למימר היינו מתניתין לקתה נותן לו מתוכה. אמר ליה רב אשי מי דמי, התם לא עבדא ארעא שליחותא [הענבים לא לקו, אלא משנעשה יין בחביותיו בביתו לקה, ואמר בב"ב (צו:) חמרא אכתפא דגברא שוור, זה קונהו מזה טוב, ומזלו גורם להחמיץ] הכא עבדא ארעא שליחותא. ומודה רב אשי בעינבי דכדום (ענבים שהתליעו) ובשדה שלקתה בעומריה (בעודן שטוחות ליבש בימות הקיץ, דכל זמן זה עודן צריכין לקרקע, וכך הענבים שהתליעו בין בציר לדריכה, וכגון דלא איחרו יותר מן המנהג). **פסק הש"ע** החוכר שדה מחבירו בעשרה כורים חטים, ולקתה, נותן לו מתוכה. היו חטין יפות, לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק, אלא נותן לו מתוכה. (**הגה** במה דברים אמורים, שלא שינה. אבל שינה, כגון שהתנה לזורעה חטין והוא יתן לו שעורים בחכירותו, וזורעה שעורים ולקתה, אינו נותן לו מתוכה אלא קונה לו שעורין מן השוק) חכר ממנו כרם בעשרה סלים ענבים והקריסו (**הגה** פירוש הפיגו טעמם ונתחמצו וגירסת רש"י דכדום ופירש שהתליעו) אחר שנבצרו, וכן עומרים שלקו אחר שנקצרו, נותן לו מתוכן (**ביאר באר הגולה** פסק כרב אשי שם דהוא בתרא). אבל אם חכרו בעשרה כדים יין, והחמיץ, חייב ליתן לו יין טוב (**ביאר באר הגולה** כיון דהענבים לא לקו אלא משנעשה יין בחביותיו וביתו לקה אמרינן דמזלו גרם רש"י) חו"מ (שכג,א).

משנה המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים (ובחכירות כך וכך חטין או שעורין או מעות) לא יזרענה חטים (שהחטין מכחישות את הקרקע יותר מן השעורין. והא לא מיתוקמא אלא בחכרנות, דאי בקבלנות הא אמרינן תיכחוש ארעא ולא ליכחוש מרה, והרי הוא נהנה בשינוי של זה) חטים יזרענה שעורים, רבן שמעון בן גמליאל אוסר (וטעמא מפרש בגמרא). תבואה לא יזרענה קטנית (שהקטנית מכחשת הקרקע יותר מן התבואה) קטנית יזרענה תבואה, ורבן שמעון בן גמליאל אוסר.

(גמרא) אמר רב חסדא מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל דכתיב שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עַוְלָה וְלֹא יְדַבְּרוּ כָזָב וְלֹא יִמָּצֵא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן תַּרְמִית.

מיתיבי מגבת פורים לפורים, ואין מדקדקין בדבר. ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו, אלא אם כן התנה במעמד אנשי העיר, דברי רבי יעקב שאמר משום רבי מאיר. רבן שמעון בן גמליאל **[דף קז ע"א]** מיקל (אע"ג דמשני לא סבר דמקפיד איניש מידי דלא חסר בה).

אמר אביי טעמא דרבן שמעון כדמר, דאמר מר (רבה בר נחמני רביה דאביי, דרבה גידלו בביתו) האי מאן דניחא ליה דתתבור (**פירש רש"י** שתעשה בורה, שלא יצמחו זרעוניה **התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו** דאדרבה כך הוא רגילות של עובדי אדמה שזורעים שנה חטין ושנה שעורין וכשזורעין אותה ב' שנים חטין רצופין או שעורין מתקלקלת, וכן נמי

משמע בב"ב (נו:) גבי אחד אמר אכלה חטין ואחד אמר אכלה שעורין כדפי' רבינו שמואל התם **לכך י"ל** האי מאן דבעי שתהא שדהו חשובה כאילו הניחה שנה אחת בורה כי כן דרך לזורעה שנה ולהובירה שנה כדי שתחזור לכחה ממה שהוכחשה ליזרע שתא חטין ושתא שעורים ולכך אסר רשב"ג כשאמר לזרעה חטין שלא יזרע שעורים כי שמא אשתקד זרעה שעורים ואי כריב ותני לית לן בה שם לא יאסור רשב"ג) **ארעיה, ליזרעה שתא חטי ושתא שערי, שתא שתי ושתא ערב** (הכי נמי פסק עמו חטין, שמא הוא זרעה חטין בשנה שעברה, ואם יזרענה זה שעורין נמצא זה מקלקלה). ולא אמרן אלא דלא כריב ותני (חרשה לאחר קצירה ושינה בשעת הזרע), אבל כריב ותני לית לן בה.

'תבואה לא יזרענה קטנית...' מתני ליה רב יהודה לרבין (במתניתין) תבואה יזרענה קטנית. אמר ליה והא אנן תנן תבואה לא יזרענה קטנית? אמר ליה לא קשיא הא לן והא להו (מתניתין בארץ ישראל קאי, שהיא מקום הרים, ואיכא למיחש לכחשא דארעא, אנן השתא בבבל קיימינן, שהיא מצולה וטבועה בבצעי המים, וליכא למיחש לכחשא דארעא, הלכך, משנה בכל מקום שירצה מקטנית לתבואה, ומתבואה לקטנית, ורבי שמעון אוסר כדאמרן).

אמר ליה רב יהודה לרבין בר רב נחמן רבין אחי, הני תחלי דבי כתנא (שחלים, הגדילים בין הפשתן) אין בהן משום גזל [לכל הבא ועוקרן, לפי שהוא משביח את הבעלים, שמפסידים פשתן יותר על דמיה **כתבו התוס', אע"ג** שהתנה יהושע שיהו מלקטין עשבים בכל מקום כדאמר בב"ק (פא.) **התם** מיירי בעשבים שאין ראוים לאדם אלא לבהמה, וכן משמע מדלא נקט ירקות, אבל תחלי שהן מאכל אדם אסור אא"כ הוא שדה פשתן] עומדות על גבולין (גבול הערוגה, שאין עומדים בתוכה) יש בהן משום גזל (דלא מפסדי). ואם הוקשו לזרע (אותן שחלים שעמדו בפשתן ימים רבים עד שנגמר גידוליהן שוב אין עקירתן מועלת לפשתן, ויש בהם משום גזל) אפילו דבי כתנא (שנמלאים השחלים בתוך הפשתן עצמו) **נמי** יש בהם משום גזל. מאי טעמא, מאי דאפסיד אפסיד.

אמר ליה רב יהודה לרבין בר רב נחמן רבין אחי, הני דילי דילך, ודילך דילי (יש באילנותי שהפירות שלך, ובאילנותיך שהפירות שלי, ששדותינו זו לזו סמוכות, והמצרים גבוהים, ואילנות נטועין בהם, יש מהם נטועין בשלי ששרשיהן כפפו ונטו כולן לתוך שדך, ויונקים משלך, ויש בשלך שנוטין לתוך שלי ויונקים מארצי). נהוג בני מצרא, אילן הנוטה לכאן לכאן, והנוטה לכאן לכאן (נוטין שרשין לשדה זו הפירות שלו **תוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו** שפירושו אינו מיושב. **וכתבו** דלכן נראה לפרש שהאילן עומד ממש על המיצר שהוא של שניהם ואין השרשים מתפשטין לקרקעו של זה יותר משל זה אך הענפים נוטין יותר לשל אחד מהם רב אמר הנוטה לכאן לכאן כיון שהשרשים שוים בשל זה כמו בשל זה אזלינן בתר הענפים מה שיש מן הענפים כנגד המיצר חולקים והשאר לרשות שנוטין הוי הכל שלו ושמואל אמר חולקין אזלינן בתר השרשים שהם שוים כמו כן יהיו שוים בענפים אבל אי נטוע כולו ברשות אחד והענפים נוטים ברשות חבירו בזה אמר ר' יוחנן בב"ב (כז:) מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ שכל הענפים יהא לבעל השרשים ובהא מודו נמי רב ושמואל דשמעתין. **והקשתה** הגמ' על רב אילן העומד על המיצר חולקים ומשני בממלא כל המיצר כמו שהשרשים הן כולן על המיצר כך הם הענפים ו'דתלי טעוניה לחד גיסא' דקאמר, לא שהענפים עוברים המיצר אלא שיש פירות לצד אחד יותר מלצד חבירו מהו דתימא ניפלוג לאורכו של מיצר קמ"ל דחולקין לרוחבו של מיצר. **ולקמן** (קיח:) דתנן שתי גינות זו למעלה מזו וירק בינתים השרשים לכ"ע הם של עליון לפי שהם יונקים מגינתו אבל הנוף שהוא באויר התחתון לר' יהודה הוא של תחתון, ולר"מ הוי לשל עליון דאמר שדי נופו בתר עיקרו והתם פסיק כר"ש דאמר כל שיכול עליון לפשוט ידו וליטול הרי אלו שלו, והיינו כר"מ והשאר מסתמא הפקיר לתחתון (לכלו' היה נראה לומר שמחלוקת רב ושמואל תלויה במחלוקת זו, ששמואל האומר שיחלוקו כיון שהשרשים בשות שניהם בשוה, סובר כר"מ האומר שהולכים אחרי השרשים, ורב האומר שהולכים אחר הענפים כר' יהודה שהולכים אחר הנוף) **ונראה** (ר"ל שאין הכרח לומר שמחלוקת רב ושמואל תלויה במחלוקת ר"מ ור' יהודה) דאפי' לרב דלית ליה הכא שדי נופו בתר עיקרו סובר שפיר כר"מ דכיון דהתם כל השרשים כולן בשל עליון דין הוא למימר שדי נופו בתר עיקרו כדאמר נמי רבי יוחנן בב"ב (כז:) ושמואל דאמר הכא חולקין יכול לסבור התם כרבי יהודה דלא אמר שדי נופו בתר עיקרו משום דרגילות למלאות גינתו עפר ולהשוותו אל גינת חבירו ועוד דאין כלל מן הנוף ברשות העליון אלא מיד שנראה חוץ לארץ הוא ברשות התחתון, אבל בשמעתין

רוב הנוף על המיצר רק מעט מן הענפים נוטים לכאן ולכאן חוץ לרוחב המיצר). דאיתמר, אילן העומד על המיצר. **אמר רב** הנוטה לכאן לכאן, והנוטה לכאן לכאן, **ושמואל אמר** חולקין.

מיתיבי אילן העומד על המיצר יחלוקו. תיובתא דרב? תרגמא שמואל אליבא דרב בממלא כל המיצר כולו (שנוטין שרשין לכאן ולכאן). אי הכי, מאי למימרא? לא צריכא דתלי טוניה (משא פירותיו וענפיו נוטה) לחד גיסא (לצד האחד). ואכתי, מאי למימרא? מהו דתימא, דאמר ליה פלוג הכי (טול אתה חציו שאצלך ואני חציו שאצלי) קמ"ל דאמר ליה מאי חזית דפלגת הכי פלוג הכי (לעבר רוחב השדה חלוק האילן, אם עומדת השדה מזרח ומערב יחלוק אותו האילן צפון ודרום). **פסק השי"ע** החוכר שדה מחבירו לזורעה שעורים, לא יזרענה חטים, מפני שהחטים מכחישות את הקרקע יותר מהשעורים. חכרה לזורעה חטים, יזרענה שעורים (**ביאר באר הגולה** פסק דלא כרשב"ג). קטנית, לא יזרענה תבואה. תבואה, יזרענה קטנית (**ביאר באר הגולה** גי' הרמב"ם) [**הגה** ויש אומרים בהפך, תבואה לא יזרענה קטנית. קטנית, יזרענה תבואה (**ביאר באר הגולה** כגי' רש"י והיא גי' ספרינו)]. ובבבל וכיוצא בה לא יזרענה קטניות, מפני שהקטניות שם מכחשת את הארץ. (**הגה** וי"א בהפך, דבבבל יכול לזרוע מה שירצה. יש אומרים דכל זה בחכירות, אבל בקבלנות יכול לשנות אפילו לדבר המכחיש. ויש חולקין וסבירא להו דאפילו לדבר שאינו מכחיש אינו יכול לשנות בקבלנות) חו"מ (שכד,א). **ב.** שחלים הגדלים בשדה פשתן מותר כל אדם ליטלן מפני שהם הפקר שמפסידים הפשתן, ואם הם עומדים על המצר או שהוקשו לזרע אסור. **ג.** אילן העומד על המצר (**ביאר באר הגולה** כפי' תוס') אע"פ שהוא נוטה לתוך שדה אחד מהם, שניהם חולקים פירותיו (**ביאר באר הגולה** פסק כשמואל) חו"מ (קנה,כט).

אמר ליה רב יהודה לרבין בר רב נחמן רבין אחי, לא תזבין (תקנה) ארעא (קלה) דסמיכא למתא (שעין בני האדם שולטת בה תמיד) דאמר רבי אבהו אמר רב הונא אמר רב אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה (שלא יפסידנה בעין הרע).

איני, והא אשכחינהו רבי אבא לתלמידיה דרב, אמר להו מאי אמר רב בהני קראי בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה. בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ? ואמרו ליה, הכי אמר רב 'ברוך אתה בעיר' שיהא ביתך סמוך לבית הכנסת 'ברוך אתה בשדה' שיהו נכסיך קרובים לעיר (שלא יהא טורח להכנים פירות) 'ברוך אתה בבאך' שלא תמצא אשתך ספק נדה (**פירש רש"י** וכל שכן ודאי. **הרא"ש ביאר** שיותר מצטער הוא ממה שאם היתה ודאי נדה, וגם אינו נזהר כל כך) בשעת ביאתך מן הדרך, ברוך אתה בצאתך שיהו צאצאי מעיך כמותך. ואמר להו רבי יוחנן לא אמר הכי, אלא ברוך אתה בעיר שיהא בית הכסא סמוך לשולחנך [כלומר סמוך לביתך, שלא תצטרך להרחיק בשדות, והאי דנקט שולחנך שתוכל לבדוק עצמך לפני אכילה ולאחר אכילה, כדאמר בשבת (מא.) כדתניא הנצרך לנקביו ואוכל דומה לתנור שהסיקוהו על גבי אפרו, ואחר אכילה שהמאכל דוחק ומוציא את המעוכל, ואם יהא צריך להרחיק פעמים שהעמוד חוזר ובא לידי הדרוקן) אבל בית הכנסת (סמוך לביתו לרבי יוחנן) לא (לאו מעליותא היא). ורבי יוחנן לטעמיה דאמר שכר פסיעות יש. 'ברוך אתה בשדה' שיהו נכסיך משולשין (שיש שנה שלוקה בגפנים ובזיתים ואין לוקה בתבואה, ויש שנה שלוקה בזו ולא בזו, ותהי לו פליטה) שליש בתבואה, שליש בזיתים ושליש בגפנים. 'ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך' שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם, מה ביאתך לעולם בלא חטא אף יציאתך מן העולם בלא חטא?

[דף קז ע"ב] לא קשיא (דרב אדרב) הא דמהדר ליה שורא ורתקא (חומה ורתוקת גדר של נצרים, כמו חיל וחומה) הא דלא מהדר ליה שורא ורתקא.

קז:

וְהֵסִיר ה׳ מִמְּךָ כָּל חֹלִי (דבר שכל החלאים תלוין בו) **אמר רב** זו עין (רעה). רב לטעמיה, דרב סליק לבי קברי, עבד מאי דעבד (יודע היה ללחוש על הקברות ולהבין על כל קבר וקבר באיזו מיתה מת אם מת בזמנו אם בעין רעה **כתב החזון איש** הכל בידי שמים וכל שלא ניגזר עליו לאבד, לא תשלוט בו עין רעה, אבל כשנגזר על דבר להאבד, מתגלגל הדבר לפעמים על ידי עין רעה, ורק על מי שנגזרה עליו מיתה ביום הכיפורים, יכולה עין הרע להתגלגל עליו והוא ימות מחמתה. אך לפעמים קובעים בשמים את גזר דינו של אדם ביום הכיפורים להניחו אחר טבע העולם, ולכן יכולה לשלוט בו עין הרע). **אמר** תשעין ותשעה בעין רעה, ואחד בדרך ארץ (**כתבו התוס׳, וא״ת** א״כ בני יוסף שלא שלטה בהן עין הרע היה להן לחיות הרבה מכל השבטים. **וי״ל** שמתו בדרך ארץ יותר מאחרים כשהקב״ה היה רוצה להמיתן היה שולח להם חלאים אחרים). **ושמואל אמר** זה הרוח. שמואל לטעמיה, דאמר שמואל הכל ברוח (כל החלאים ותוצאות מיתה על נשיבת הרוח באין, הכל לפי השעה והאדם, יש לך אדם שרוח פלוני קשה לו ובשעה פלוני). ולשמואל, הא איכא הרוגי מלכות (הרוגי חרב)? הנך נמי, אי לאו זיקא (שנכנס במכה) עבדי להו סמא וחיי [סם המחבר בשר התוכה, ומן העשבים הוא, כדאמר בב״ב (עד:)]. **רבי חנינא** אמר זו צינה, דאמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים [**פירש רש״י** (פחים ביאלוכו...) קור הנופח, ולאו היינו רוח דקאמר שמואל, דשמואל זיקא בלא צינה נמי מזקת. **אמנם התוס׳ ביארו** דפחים פירושו חום, כדמוכח בע״ז (ג:). **ומיירי הכא** במאורעות הבאים על האדם, דאילו במדות אמר בנדה (טז:) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים] שנאמר צִנִּים פַּחִים בְּדֶרֶךְ עִקֵּשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם. **רבי יוסי בר חנינא אמר** זו צואה, דאמר מר צואת החוטם וצואת האוזן רובן קשה ומיעוטן יפה. **רבי אלעזר אמר** זו מרה (שהמרירה שבה גדולה, ונובעת ומתפשטת בגידין ובעצמות). תניא נמי הכי מחלה זו מרה, ולמה נקרא שמה מחלה שהיא מחלה כל גופו של אדם. דבר אחר מחלה ששמונים ושלשה חלאים תלוין במרה, וכולן פת שחרית במלח וקיתון של מים (למי שאין לו יין) מבטלתן.

תנו רבנן שלשה עשר דברים נאמרו בפת שחרית מצלת מן החמה, ומן הצנה, ומן הזיקין (היינו רוח דאמר שמואל) ומן המזיקין, ומחכימת פתי (שדעתו מיושבת עליו, לפי שאינו מצטער בעינוי) וזוכה בדין (אם יש לו דין עם חבירו דעתו מיושבת ליישב דבריו בבית דין להטעים) ללמוד תורה וללמד (מחממת ישוב הדעת) ודבריו נשמעין (לבריות, שיש לו לב להטעימן) ותלמודו מתקיים בידו, ואין בשרו מעלה הבל (זיעה וזוהם) ונזקק לאשתו (אם בעל הרהורים הוא, ומתוך שלבו טוב בבקר שאכל קצת תובע לאשתו, ובצאתו לשוק ורואה נשים אינו מתאוה להן) ואינו מתאוה לאשה אחרת, והורגת כינה שבבני מעים (תולעים) ויש אומרים אף מוציא את הקנאה (שכשאין לבו טוב עליו הוא נוח לכעוס) ומכנים את האהבה.

אמר ליה רבה לרבא בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי שיתין רהיטי רהוט [**כתבו התוס׳** יש מפרשים דנקט שיתין לפי שימי החורף ששים וכן ימי הקיץ כדאמר לעיל (קו:) ופת שחרית מצלת מן החמה ומן הצנה **א״נ** כן דרך למינקט בכל מקום שיתין כדאמר בב״ק (צב:) שיתין תכלי מטייה לכבא דקל חבריה שמע כו׳] ולא מטו לגברא דמצפרא כרך, ואמרו רבנן השכם ואכול [בפסחים (קיב.) בדברים שצוה רבי לבניו] בקיץ מפני החמה, ובחורף מפני הצינה, אמר ליה דכתיב לֹא יִרְעָבוּ וְלֹא יִצְמָאוּ וְלֹא יַכֵּם שָׁרָב וָשָׁמֶשׁ. לא יכם שרב ושמש כיון דלא ירעבו ולא יצמאו. אמר ליה את אמרת לי מהתם, ואנא אמינא לך מהכא וַעֲבַדְתֶּם אֵת ה׳ אֱלֹהֵיכֶם וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ. ׳ועבדתם את ה׳ אלהיכם׳ זו קריאת שמע ותפלה, ׳וברך את לחמך ואת מימיך׳ זו פת במלח וקיתון של מים, מכאן ואילך ׳והסרתי מחלה מקרבך׳.

אמר ליה רב יהודה לרב אדא משוחאה (מודד קרקעות היה בשכר לקונים ולמוכרים, ולאחין ולשותפין הבאין לחלוק) לא תזלזל במשחתא, דכל פורתא ופורתא חזי לכורכמא רישקא (כרכום של גן והוא משובח שבכורכמין). **פסק הש״ע** במדידת קרקע בין אחים או בין

שותפין, צריך לדקדק בחשבון מדידתו על פי העיקרים המתבארים בכתבי הגימטריא, שאפילו מלא אצבע מהקרקע רואים אותה כאילו היא מלאה כרכום הו"מ (רלא,טז).

אמר ליה רב יהודה לרב אדא משוחאה ארבע אמות דאניגרא (אמת המים שהמשיכוה מן הנהר הגדול אל השדות על פני הבקעה כולה, ומניחין בעלי כל שדה ושדה מלזרוע את אגפיה רוחב ארבע אמות שלא תתקלקל שפתה, ומודדין אותם כולם ביחד, ומציינים אותם שלא יחרשו מן הסימן ולחוץ) זלזל בהו (**פירש רש"י** אל תדקדק בהן להרחיבן **אמנם התוס' ביארו** ארבע אמות שאתה מודד לבני אניגרא שדולים משם להשקות שדותיהם זלזל פירוש מדוד אותם שחוקות ולא מצומצמות כדי שיוכלו לעמוד שם בריוח) אנהרא לא תמשחנהו כלל (**פירש רש"י** אלא באומד הדעת תניחנו, כדי שיהו ניכרים לעינים שהן שלימות ורחבות. **פירשו התוס'** ד"על נהרא' שמניחין מקום גם למושכי ספינות לא תמשח כלל שצריכין ריוח הרבה שלא יפלו במים אלא בלא מדידה יתנו שיהא ניכרת ונראה לעינים).

רב יהודה לטעמיה, דאמר רב יהודה ארבע אמות דאניגרא לבני אניגרא [אינו מזיק אלא יחידים, ויש בידן למחול (אם יקרה נזק בשפת התעלה יכולים למחול זה לזה ולהתקין שוב את שפת התעלה, ולפיכך אין קפילא שישאלו ארבע אמות בדיוק שלא יזרעו בהם)] דאנהרא דכולי עלמא (ומאן מחיל לכן יש להקפיל שלא לזרוע לפחות בארבע אמות הסמוכות לשפת הנהר). **פסק השי"ע** ארבע אמות הסמוכים לחריץ, מזלזלין במדידתן (כפירוש רש"י) והסמוכים לשפת הנהר אין מודדין אותם כלל, מפני שהם של בני ר"ה הו"מ (רלא,יז).

מכריז רבי אמי מלא כתפי נגדי בתרי עברי נהרא קוצו [המוצא יער או אילנות נטועין על שפת הנהר יקוץ ברוחב מלא כתף מושכי חבל הספינה, והן מטין עצמן באלכסון, והולכין כשהן משופעין לצד היבשה שלא תמשכם הספינה למים, וכל כמות הצריך להלוכם דינם לקוץ, ובשני עברי הנהר, שפעמים שהילוכן מכאן ופעמים שהילוכן מכאן **כתבו התוס'** וא"ת דאמרינן בב"ב (צט:) אמה בית השלחין אני מוכר לך נותן לו ב' אמות לתוכה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה (ואילו כאן מבואר שצריך ד' אמות) וי"ל דהתם מיירי באמת המים שהוא לאדם אחד שהוא עושה חריץ תוך שדהו להשקות ממנה ואין צריך לאגפיים רק אמה מכאן ואמה מכאן, והכא אניגרא הוא יאור גדול להשקות כל אותה בקעה לכך צריך ארבע אמות לאגפיה. **תדע** דהתם זורעים אותן אמות ונוטעין שם אילנות כדאמר התם אבל הכא אין זורעין ונוטעין כלל שכל העם הולכים שם להשקות שדותיהם, והא דקאמר דאנהרא לכ"ע, לאו משום דאניגרא ליהוו כולהו דאדם אחד, אלא אינו דכ"ע אלא לאותן המשקין שדותיהם לבד **אי נמי** ארבע אמות דהכא היינו ב' אמות של תוכה ואמה מכאן ואמה מכאן].

רב נתן בר הושעיא קץ שיתסר אמתא [כרוחב דרך רשות הרבים כדתנן בב"ב (צט:) דרך רשות הרבים שש עשרה אמה] אתו עליה בני משרוניא (שם העיר, והיער היה שלהן), דפנוהו (הלקוהו). הוא סבר כרשות הרבים. ולא היא, התם בעינן כולי האי, הכא משום אמתוחי אשליהן (חבלים שלהן) הוא כמלא כתפי נגדי סגי. **פסק השי"ע** ומניחין מקום פנוי משתי שפתות הנהר כרוחב כתפי המלחים שיורדים שם ומושכים הספינה, וכל אילן הנמצא ברוחב זה קוצצין אותו מיד ואין מתרין בבעליו, שהרי מעכב מושכי הספינה הו"מ (תיז,ד).

רבה בר רב הונא הוה ליה ההוא אבא (יער) אגודא דנהרא. אמרו ליה ניקוץ מר, אמר להו קוצו עילאי ותתאי (מי שיש להן יער על הנהר אצלי, למעלה הימנו ולמטה הימנו הילוך דרך המים) והדר ניקוץ אנא. היכי עביד הכי, והכתיב הִתְקוֹשְׁשׁוּ וָקוֹשׁוּ ואמר ריש לקיש קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים? התם אבא דבי פרזק רופילא הוה (אותן שלמטה ושלמעלה לא של ישראל היה שיכול לקצוץ אותו, יער של בית פרזק פחת פרסיים היה, וידוע הוא שלא יקוצו, ומה תועיל קציצה שלי) ואמר אי קייצו קייצנא, ואי לא קייצו אמאי איקוץ, דאי ממתחי להו אשלייהו מסתגי להו (אם יוכלו למתוח חבלם ולבא ממסע למסע או מכפר לכפר לילך ממטה למעלה ילכו) [**דף קח ע"א**] ואי לא, לא מיסתגי להו (אין להם מהלך בעבר זה, והולכין על כרחן דרך שפתו השנית, שהרי על כרחן, כשהולכין כנגד היער של נכרי

ילכו בשפתו השניה, ולכשיגיעו כנגד שלי, למה יטריחו לעבור את רוחב המים, והרי הן צריכין לחזור ולעבור צד אחר כשכלתה הקצירה).

רבה בר רב נחמן הוה קא אזיל בארבא, חזא ההוא אבא דקאי אגודא דנהרא (יער שהניח רבה בר רב הונא, לפי שאין העליונים והתחתונים קוצצין, ורבה בר רב נחמן לא היה יודע שכן היה, שיהא עליון ותחתון של נכרי המושל). אמר להו דמאן, אמרו ליה דרבה בר רב הונא. אמר וְיַד הַשָּׁרִים וְהַסְּגָנִים הָיְתָה בַּמַּעַל הַזֶּה רִאשׁוֹנָה. אמר להו קוצו, קוצו! אתא רבה בר רב הונא אשכחיה דקייץ. אמר מאן קצייה תקוץ ענפיה (ימותו בניו **כתבו התוס'** שזה היה אותו יער עצמו של פרזיק רופילא ולא היתה ידו במעל כלל לכך קילל). אמרי כולהו שני דרבה בר רב הונא לא אקיים ליה זרעא לרבה בר רב נחמן.

אמר רב יהודה הכל לאיגלי (שערים) **גפא** (סתימת העיר, הכל מסייעין לגדור חומת העיר ולהעמיד שעריה, שלא יכנס צבא שונאים לעיר) ואפילו מיתמי. אבל רבנן לא. מאי טעמא רבנן לא צריכי נטירותא (תורתו משמרתו, כדכתיב 'בשכבך תשמור עליך'). לכריא דפתיא (לכרות מעין או בורות למים לשתות) ואפילו מרבנן (שהרי גם הם צריכים לשתות). ולא אמרן אלא דלא נפקא באוכלוזא (שאין יוצאין בעלי בתים עצמן באכלוזא ובאוכלוסא לחפור, אלא גובין מעות ושוכרין פועלים) אבל לאוכלוזא לא, דרבנן לאו בני מיפק באוכלוזא נינהו (גנאי הוא להן). **פסק השי"ע** כל הדברים הצריכים לשמירת העיר, לוקחים מכל אנשי העיר, ואפילו מהיתומים, חוץ מתלמידי חכמים, שאין ת"ח צריכים שמירה, שתורתן משמרתן. אבל לתיקון הדרכים והרחובות, אפילו מן החכמים. ואם כל העם יוצאים ומתקנים בעצמם, לא יצאו ת"ח עמהם, שאין דרך תלמיד חכם להתזלזל בפני עם הארץ... חו"מ (קסג,ד).

אמר רב יהודה לכריא דנהרא (כשמעלת שרטון, ונופלים בה אבנים ומעכבין מרוצת המים, וכורין ומנקין אותו להעביר מכשוליו) תתאי מסייעי עילאי (כשהעליונים מתקנין כנגדן למעלה יש על התחתונים לסייען, שמכשולין העליונים מעכבים מים מלירד, נמצא תיקון העליונים לעזרת התחתונים) עילאי לא מסייעי (אין צריכין לסייע) תתאי (כשמתקנין למטה, שתיקון של מטה אינו לעזרת עליונים אלא לרעתם, שכל זמן שהמים רצים למטה הנהר מתמעט למעלה, והשדות שלהן מתייבשות) וחילופא במיא דמיטרא (כגון בעיר שהמים קשים להרבות טיט ולקלקל את הדרכים, ועושין להם חריץ במורד להוריד המים חוץ לעיר, אם נתקלקל החריץ כנגד התחתונים, וכורין להם, העליונים צריכים לסייע את התחתונים לכרות כנגדן, שכל זמן שלא ירדו המים התחתונים חוץ לעיר יעמדו העליונים במקומן, אבל תחתונים אין להן לסייע לעליונים לכרות למעלה, שכל זמן שלא ירדו העליונים למטה טוב להן לתחתונים).

תניא נמי הכי חמש גנות המסתפקות מים ממעין אחד, ונתקלקל המעיין כולם מתקנות עם העליונה. נמצאת התחתונה מתקנת עם כולן, ומתקנת לעצמה (בפני עצמה, כשמגעת כנגדה אין אחר מסייעה). וכן חמש חצרות שהיו מקלחות מים (מים סרוחין, מי מטר) לביב אחד (חריץ מתוקן להוריד מי גשמים בו) ונתקלקל הביב כולן מתקנות עם התחתונה (מסייעות אותה לתקן כנגדה) נמצאת העליונה מתקנת עם כולן ומתקנת לעצמה. **פסק השי"ע א.** חמש גנות המסתפקות ממעין אחד ונתקלקל המעין, כולם מתקנות עם העליונה. נמצאת התחתונה מתקנת עם כולם, ומתקנת לעצמה, והעליונה אינה מתקנת אלא לעצמה חו"מ (קע,א). **ב.** חמש חצרות השופכות מים לביב אחד (פי' חריץ מתוקן שנשפכין בו כל השופכין). ונתקלקל, צריכים לסייע לתחתונה. נמצאת עליונה מסייעת לכולן ואין שום אחת מסייעת לה, והתחתונה אינה מסייעת אלא כנגד חצרות חו"מ (קסא,ו).

אמר שמואל האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא (**פירש רש"י** בשני הפרסיים היה הקרקע מופקר לכל הקודם להחזיק בו ולפרוע למלך טסקא דהוא מס של קרקע, ואם בא אחד ומחזיק על שפת הנהר, מקום שהספינות עולות לנמל, וצריך מקום פנוי הרבה לפורקי משאות לספינות ולטוענין מתוכן ומוציאין, וזה החזיק לבנות שם בנין או לחרוש ולזרוע. **כעין זה כתבו התוס'** דמיירי קיבל בטסקא מן המלך כדפי' רש"י ולהכי קאמר 'דאחזיק' ולא קאמר 'דזבין' כדאמרינן לקמן זבין במאתים זבין מעכו"ם, וכן האי מאן דאחזיק ביני אחי דבסמוך מפר"ת דוקא באחזיק שהיתה קרקע הפקר וקבלה מן המלך בטסקא לא מסלקינן ליה, ולרב נחמן דוקא ביני אחי מסלקינן ליה שעשה יותר מדאי שלא כהוגן להחזיק ביני אחי, אבל משום מצרנות בקרקע הפקר שאינו בין אחים לא מסלקינן ליה. והטעם שבקרקע הפקר לא שייך דיני מצרנות דלא שייך כאן 'ועשית הישר והטוב' כיון שיכלו הם עצמם לקבל מן המלך ולא חשו, אבל במכר מודים הם כ"ע דשייך דינא דבר מצרא דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה דמצרן שהיו הבעלים רוצים למכור, ונהרדעי סברי דאפילו הכי שייך ועשית הישר והטוב. **והשתא** אתי שפיר הא דאמרי נהרדעי משמיה דרב נחמן בשמעתין אין אונאה לקרקעות, דאמצרנות קאמר (שאם הונה המוכר את הלוקח, וכעת המצרן בא להוציא את השדה מן הלוקח, הרי המצרן חייב לשלם ללוקח את כל הסכום ששילם למוכר, משום שאין הונאה לקרקעות) כדמוכח בכתובות (צט:) דקאמר רבא גבי טעה השליח והאמר מר אין אונאה לקרקעות גבי מצרנות שהוא כעין שליח שהמקח לא יהיה שלו, ואין צריך לדחוק כפי' רש"י דרב נחמן לית ליה דינא דבר מצרא) **חציפא** הוי (שמקלקל מקום לרבים) סלוקי (מדינא) לא מסלקינן ליה. והאידנא דקא כתבי פרסאי (לאותן הלוקחין שדות שעל שפת הנהר) קני לך עד מלי צוארי סוסיא מיא (קני לך השדה עד תוך הנהר, מלא צואר הסוס, והלוקחין גודרין גדירן רחוק מן הנהר שלא לקלקל את מקום הרבים, ואם בא אחד והחזיק מן הגדר ולצד הנהר) סלוקי נמי מסלקינן ליה (**פירש רש"י** לפי שהיא קנויה לבעל הגדר עד תוך המים **אמנם התוס' כתבו** לא כפירוש רש"י דמפרש דמסלקינן ליה שהראשון קנאו מן המלך אלא דמסלקינן ליה לבא להחזיק לכתחילה משום דכיון דכתבי פרסאי... חיישינן שלא יבא להחזיק עד תוך הנהר כמו שכותב לו המלך ויעכב הילוך הספינות וביאתן לנמל וקנסינן ליה משום הכי להסתלק מכולה רקתא אפילו ממה שחוץ לנהר).

אמר רב יהודה אמר רב האי מאן דאחזיק ביני אחי (שדה העומדת ליקח בטסקא, ושדות שני אחים סמוכין לה מכאן מכאן) וביני שותפי חציפא הוי, סלוקי לא מסלקינן ליה. **ורב נחמן אמר** נמי מסלקינן, ואי משום דינא דבר מצרא (אם אינן לא אחים ולא שותפים, אלא מכח מצרנות באין על המחזיק ואומרים אנו היינו מצפים לקחתה, שאנו צריכין לקרקע, וטוב לכל אחד לקנות בסמוך לו ולא ליקח במקום אחר) לא מסלקינן ליה (דלא איכפת לן לדינא דבר מצרא כלל). **נהרדעי אמרי** אפילו משום דינא דבר מצרא מסלקינן ליה, משום שנאמר וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי ה' (דבר שאי אתה נחסר כל כך, שתמצא קרקעות במקום אחר, ולא תטריח על בן המצר להיות נכסיו חלוקין).

אתא אימליך ביה [שדה היוצאה לימכר, ובא אחר ונטל רשות מבן המצרן (כ"ל נמלך בדעת המצרן האם בדעתו לנגל את זכותו ולקנות את הקרקע הסמוכה לו, או לא)] אמר ליה איזיל איזבון, ואמר ליה זיל זבון, צריך למיקנא מיניה או לא? **רבינא אמר** לא צריך למיקנא מיניה, **נהרדעי אמרי** צריך למיקנא מיניה (דאי לא קנה מיניה, מצי אמר ליה משטה הייתי בך, כדי להעמידה על דמים הראויין לה, שאם באתי אני אצל הבעלים היה מעלה לי בדמים בשביל שחביבה עלי). והלכתא צריך למיקנא מיניה.

השתא דאמרת צריך למיקנא מיניה אי לא קנו מיניה (אם כן אין קניינו של זה כלום) אייקור וזול (ארעא) ברשותיה (דבר מצרא אייקר או זול, ולא יוסיף ולא יגרע הלוקח מלקבל דמים שנתן בה, דכי אייקר רווחא דבר מצרא הוא, וכי זול פסידא דבר מצרא הוא). **פסק השו"ע**

א. אחד מן האחים או השותפין שמכר חלקו לאחר, שאר האחין או השותפין מסלקים ללוקח... חו"מ (קעה,ה). **ב.** המוכר קרקעו לאחר, בין שמכרה הוא בין שמכר שלוחו בין שמכרו בית דין, יש לחבירו שהוא בצד המצר שלו ליתן דמים ללוקח ולסלק אותו... וכן אם הוקרה, צריך ליתנה לו כמו שקנאה, ואם הוזלה צריך ליקח אותה כמי שקנאה, אם חפץ בה... חו"מ (קעה,ו). **ג.** בא הלוקח ונמלך בבן המצר וא"ל

הרי פלוני בן המצר שלך רוצה למכור לי שדה זו אלך ואקח ממנו, ואמר ליה 'לך וקח', לא ביטל זכותו, ויש לסלק אותו אחר שיקנה, אלא אם כן קנו מידו... חו"מ (קעה,כט).

זבן במאה ושוי מאתן, חזינא, אי לכולי עלמא קא מוזילא ומזבין יהיב ליה מאה ושקיל ליה, ואי לא, יהיב ליה מאתן ושקיל ליה (דגבי דהאי הוא דאוזיל). זבן במאתן ושויא מאה, סבור מינה מצי אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי הכי אמרי נהרדעי משום דרב נחמן אין אונאה לקרקעות. **פסק השי"ע** קנאה הלוקח במנה והיא שוה ק"ק, אם היה נותנה כן לכל אדם, כגון שמוכר מחמת דוחק, לא יתן לו המצרן אלא מנה. ואם לא היה נותנה כן לאחר, צריך ליתן לו ק"ק... חו"מ (קעה,ז).

זבין ליה (בעל השדה ללוקח) גריוא דארעא במיצעא נכסיה (של מוכר, שדות המוכר מקיפות לה מכל צד) חזינן, אי עידית היא (דבר העשוי לימכר לעצמו שאינו דומה לשאר שדות הסמוכות לה) אי זיבורית היא זביניה זביני (ואין מצרני המוכר יכולים לסלקו שהרי יש ביניהן הפסק) **[דף קח ע"ב]** ואי לא איערומי קא מערים (אם באתי ליקח אצלם יסלקוני, אקנה אני בית סאה באמצע, ואהיה אני מצרן לכל רוח, ואקנה אני אחרי כן לכל צד, ולא יוכלו לסלקני מן המחצה ומן הנותר לכל רוח, הלכך, מהשתא מסלקינן ליה). **פסק השי"ע** מכר לו קרקע מעט באמצע שדהו, ואח"כ מכר לו קרקע בצד אותם שבאמצע, רואים אם אותה המעט שמכר לו תחלה הוא עידית או זבורית לגבי זאת הקרקע שמכר לו באחרונה, זכה הלוקח ואין בן המצר יכול לסלקו, שהרי הוא עצמו בן המצר הוא מפני אותו מעט שקנה באמצע. ואם אותו מעט שקנה באמצע כמו זאת שמכר לו בסוף בצדו, הרי זה מערים, ובן המצר מסלק אותו מהשדה שקנה בסוף... ואם יש חשש ערמה בדבר, מחרימין על ככה. וכן בכל דבר שיש לחוש לערמה... חו"מ (קעה,כח).

מתנה לית בה משום דינא דבר מצרא. אמר אמימר אי כתב ליה אחריות אית בה משום דינא דבר מצרא (דודאי מכר הוא, שאין כותבין אחריות על המתנה). **פסק השי"ע** נתן הלוקח הקרקע במתנה לאחר, שלא באחריות, אין המצרן יכול לסלקו, והוא שלא יהא רמאות בדבר. (**הגה** ויש חולקין, וכן נראה לי עיקר) חו"מ (קעה,יח).

מכר כל נכסיו לאחד (בכל מקום שהן, זו במזרח וזו במערב, ויצאו מצרני אחת מהן וערערו) לית בה משום דינא דבר מצרא (שלא תקנו חכמים ללוקח להסתלק, לעשות הישר והטוב לבעל המצר, שהוא רעה למוכר, שזה לא יקנה השאר, שימשוך את ידו בשביל זו, ובמקום פסידא דמוכר לא תקון דינא דבר מצרא כדאמר לקמן הני ציירי והני שרו לית בה משום דינא דבר מצרא). לבעלים הראשונים לית בה משום דינא דבר מצרא. זבן מנכרי וזבין לנכרי לית בה משום דינא דבר מצרא, זבן מנכרי דאמר ליה ארי אברחי לך ממצרא (ואין לך ישר וטוב מזה) זבין לנכרי נכרי ודאי לאו בר וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב הוא (ואין לנו לומר, על דינא דבר מצרא ועשית הישר והטוב אלא ללוקח, שהמוכר אומר לו מה עשיתי לך, אם ארצה לא אמכרנה לך ותהא בידי, אבל ללוקח נאמר משוך ידך ויקחנה זה). שמותי ודאי משמתינן ליה (למוכר, לקבולי עליה כל אונסא דאית ליה מחמת הנכרי) עד דמקבל עליה כל אונסי דאתי ליה מחמתיה (**כתבו התוס'** דוקא שישראל רוצה ליקח בדמים שנתן העכו"ם). **פסק השי"ע א.** מכר כל נכסיו לאחד, אין בעל המצר של שדה אחת מסלק את הלוקח מאותה השדה, שהרי היא והאחרת קנה כאחד..., ואפילו אם המצרן גם כן רוצה לקנות כל נכסיו בכל מקום שהן, אינו יכול לסלקו (**ביאר באר הגולה** רא"ש) חו"מ (קעה,לו). **ב.** מכרה למי שקנאה הוא ממנו, אין המצרן יכול לסלקו כיון שכבר מכרה לו.... חו"מ (קעה,לז). **ג.** הקונה מהעובד כוכבים, אין המצרן יכול לסלקו חו"מ (קעה,לח). **ד.** מכרה לעובד כוכבים, עובד כוכבים

לאו בר דינא דבר מצרא הוא... חו"מ (קעה,לט).
ה. המוכר לעובד כוכבים או שוכר לו, היו משמתין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מהעובד כוכבים, עד שינהוג העובד כוכבים עם בן המצר שלו בדיני ישראל בכל... חו"מ (קעה,מ).

משכנתא (אם מכרה למי שממושכנת לו) לית בה משום דינא דבר מצרא (שזה שכן מצרן מכולן, שכולו שכונה בידו) דאמר רב אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא מאי משכנתא דשכונה גביה. מאי נפקא מינה לדינא דבר מצרא. **פסק השי"ע** הממשכן שדהו ואחר כך מכרו לזה שהוא ממושכן בידו, אין המצרן יכול לסלקו... חו"מ (קעה,נז).

למכור ברחוק ולגאול בקרוב (אם המוכר זה מוכרה מפני שהיא רחוקה ממנו ורוצה לקנות אחרת בקרוב) ברע ולגאול ביפה לית בה משום דינא דבר מצרא (לפי שאין לנו להפסיד מוכר משום טוב וישר דמצרן, דכשם שעלינו לעשות טוב לזה, כך עלינו לעשות טוב לזה ואם באנו לעשות איחור בדבר שמא בין כך ובין כך תמכר זו שהיה רוצה זה לקנות). **פסק השי"ע** המוכר שדה רע כדי לקנות בדמים שדה יפה, או שמכר מקום רחוק כדי לקנות מקום קרוב, אין בהם דין בן המצר, שמא בנתים שיודע למצרן יקנה אחר אותו שדה שהוא רוצה לקנות חו"מ (קעה,מב).

לכרגא (לפרוע כסף גולגלתא למלך) ולמזוני (למזון אלמנה והבנות, שבית דין מוכרין בנכסי יתומין) ולקבורה (לקבור את המת) לית בה משום דינא דבר מצרא, דאמרי נהרדעא לכרגא, למזוני, ולקבורה, מזבנינן (לקרקע של היתומים) בלא אכרזתא (במקום שלריך מעות מיד לא ממתינים להכרזה) וכיון דמשום רווחא דיתמי לא משהינן למילתא פן יכעוס שוטר המלך, וכן חסרון מזונות, ולבזיון המת, כ"ש דמשום בר מצרא לא משהינן מילתא לאודועי **כתבו התוס'** אין לפרש שכל אלו הדברים הם לצורך היתומים (כגון קבורה עבור היתום) דא"כ הוה משמע דלשאר צורכי יתומים אין מוכרין בלא אכרזתא, והדין הוא שאף לשאר

קוז:

צרכי יתומים אין צריך הכרזה, כדאיתא בגיטין (נב.) מוכרים שדותיהן לקנות להן מגלה וציצית ושופר. וא"כ בערכין (כב.) דפריך לרב אשי דאמר אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ ריבית אוכלת בהם מדתנן שום היתומים שלשים יום ומכריזין בבוקר ובערב לוקמה במילי דיתמי שצריכי הכרזה, אלא ודאי לכל מילי דיתמי אין צריכין הכרזה, ובשמעתין מיירי בכרגא ומזוני וקבורה דאשה ובנות. **וא"ת** לקבורה פשיטא דמזבנינן בלא אכרזתא דאטו יהיה מת מוטל באשפה כל ימי הכרזה **וי"ל** דאם לוו לצורך קבורה קאמר דמזבנינן בלא אכרזתא כדי לפרוע את החוב **אי נמי** דהוה אמינא שממשכנין מחפצי יתומים עד שמכריזין קמ"ל). **פסק השי"ע** מכר כדי ליתן מנת המלך, או שמכר לקבורה או למזון האשה והבנות... אין בו דין בן המצר... חו"מ (קעה,מג).

לאשה וליתמי ולשותפי לית בה משום דינא דבר מצרא (מכר לאשה לא מסלקינן לה דלאו אורח ארעא לאהדורי ולבקש מי שיש לו קרקעות למכור, ומה שבאה לידו ראשון אין לנו לומר ועשית הישר והטוב, להרחיקו מעליו, וכן יתמי, ושותף שמכר לו לחבירו חלקו בשדה שהן שותפין בה אין לנו לסלקו משום דינא דבר מצרא, ולומר אין אתה בא בחלק חבירך אלא כאחד המצרנין, ויקחנה עמך, אלא כיון דלא נתברר חלקו והרי הוא כשכן בכולה). **פסק השי"ע א.** המוכר לאשה או ליתומים קטנים, (**הגה** אבל יתומים גדולים או קטנים שאינם יתומים אית בהו משום בר מצרא) אין בו משום דינא דבר מצרא... חו"מ (קעה,מז). **ב.** המוכר לא' מן השותפין שלו במשא ומתן, אע"פ שאינו שותפו בקרקע זכה בה, ואין שאר שותפין או שאר בני המצר נוטלים עמו... חו"מ (קעה,מט).

שכיני העיר ושכיני שדה שכיני העיר קודמין (**פירש רש"י** נראה בעיני, דלאו בדינא דבר מצרא איירי, אלא להשיא עצה דרך ישר וטוב למוכר, שאם יש לו שדה למכור ובאו עליה ללוקח שכינים הדרים אצלו בדירה, ושכן שיש לו בשדה, ששדותיהן סמוכות זו לזו, וזו שיש לו למכור אינה סמוכה למצרן, שכיני העיר קודמין. **ואני לא דקדקתי בה** מפי רבינו כל צרכי, **ועד הנה פירשתי** דבמצרן דיליה קאמר (כן פירשו התוס' לקמן). **והשתא לא נראה לי** דאם כן, הוה ליה למיתנינהו בהדי הנך דלעיל, ולמימר הכי לאשה וליתמי ולשותפי ולשכיני העיר ולתלמידי חכמים לית בה משום דינא דבר מצרא, מאי

קוז:

שנא דשני בלישנא דכולי שמעתא, למינקט לישנא דקודמין, ותו, דקאמר שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם, אי האי שכן מצרן הוא, אמאי תלמיד חכם קודם, תלמיד חכם לאו בר ועשית הישר והטוב הוא, דהאי ועשית אלוקה שדיוה רבנן, כדאמרינן לעיל גבי זבין לנכרי נכרי לאו בר ועשית... ותו, קרוב ותלמיד חכם מאי דינא דבר מצרא איכא, ואם תאמר כששניהן מצרנין אטו משום דתלמיד חכם הוא משלח גלימא דאינשי (כפירוש רש"י כן פירשו הרי"ף והרמב"ם) **אמנם התוס' ביארו** דהא מילתא בדין הקדמה קמיירי כששניהם מצרנים ושכן עיר מצרן מצד העיר שיש לו שדה אחורי ביתו הסמוכה לזו ושכן שדה שיש לו שדה רחוקה מן העיר הסמוכה לזו) שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם, קרוב ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם. איבעיא להו שכן וקרוב מאי? תא שמע טוב שכן קרוב מאח רחוק. **פסק השו"ע** כל הרוצה למכור קרקע, ובאו שנים, כל אחד מהם אומר אני אקח בדמים אלו, ואין אחד מהם בעל המצר, אם היה האחד מיושבי העיר והאחד משכני השדה, שכן העיר קודם. שכן ותלמיד חכם, תלמיד חכם קודם. קרוב ות"ח, ת"ח קודם. שכן וקרוב, שכן קודם. קדם אחד מהן וקנה, זכה, ואין חבירו שראוי לקדם לו יכול לסלקו, הואיל ואין אחד מהם בעל המצר. (**הגה** י"א דלא מקרי שכן אלא אם הוא חבירו הרגיל עמו, אבל מה שדר אצלו אינו כלום רי"ו, תוס' בהכותב, ורש"ש ויש מי שחולק רש"י ותוספות בהמקבל) הו"מ (קעה,נ).

הני זוזי טבי והני זוזי תקולי (מצרן שבא לעורר על המקח מביא מעות שמשקלן טוב יותר על של לוקח, אבל של לוקח טבין וחריפין במטבע היוצאה יותר משל מצרן, ואי נמי איפכא) לית ביה משום דינא דבר מצרא (דאמר ליה המוכר, בהא ניחא).

הני ציירי והני שרי (לוקח ומצרן ששלחו מעותיהן, של מצרן צרורין וחתומין, וזה ירא להתירן שלא יאמר יותר היו, ושל לוקח מותרין) לית ביה משום דינא דבר מצרא (דפסידא דמוכר הוא, דאמר לזוזי צריכנא). **פסק השו"ע** הביאו המצרן והלוקח כל א' מעותיו, אם היו מעותיו של לוקח טובים משל מצרן, או שהיו ממהרים יותר לצאת בהוצאה, או שאלו צרורין וחתומין ואלו מותרין, בטל זכות המצרן... הו"מ (קעה,כג).

(מילתא באפי נפשיה היא, מצרן שאמר...) אמר איזיל ואטרח ואייתי זוזי לא נטרינן ליה. אמר איזיל אייתי זוזי, חזינן אי גברא דאמיד הוא (שאנו אומדין אותו דאפשר לו לקיים דבריו) דאזיל ומייתי זוזי נטרינן ליה. ואי לא לא נטרינן ליה. **פסק השו"ע** אמר המצרן אטרח ואביא מעות, לא נטרינן ליה, ואיבד זכותו. ואם אמר אלך ואביא מעות, אם הוא אמוד שיש לו, ממתינים לו עד שילך ויביא, ואם אינו אמוד, אין שומעין לו... הו"מ (קעה,כה).

ארעא דחד ובתי דחד (בנין שעליה) מרי ארעא מעכב אמרי בתי [שלא למכור הבנין לאחר (**תוס' ביארו** שלא ימכור עציו ואבניו לאחר **ועיין מהר"ם** ותולת חיים) דהואיל והוא בא למוכרם וזה צריך לה טוב שיהיה בנינו בקרקע שלו, ואיכא הישר והטוב] מרי בתי לא מעכב אמרי דארעא (שהוא אינו חשוב, שכן לכשיגיעו שניו עומד להסתלק מיניה **ביארו התוס'** דין מצרנות נוהג רק בקרקע הראויה לזריעה אבל בבית אצל בית או קרקע שאינו עומד לזריעה לא, דלא שייך טעמא דקאמר בסמוך להכנים תלם אחד, ודוקא בשדה של זריעה שייך הישר והטוב שיכול לחורשה בבת אחת, וכן פר"ת).

ארעא דחד ודיקלי דחד (שמכר לו דקלין בשדהו להניחן שם עד זמן פלוני, או עד שיבשו) מרי דארעא מצי מעכב אמרי דקלי, מרי דיקלי לא מצי מעכב אמרי דארעא. **פסק השו"ע** היה הקרקע של אחד והבנין או האילנות של אחר, אם יש לבעל הבנין או בעל האילנות זכות בקרקע, כל א' מהם בן המצר של חבירו, לפיכך אם מכר אחד מהם חלקו, חבירו מסלק הלוקח אפילו הוא מצרן. אבל אם אין לבעל האילנות או לבעל הבנין זכות בקרקע, אלא כל זמן שירצה אומר לו עקור אילניך, או הרוס בנייניך, ומכר בעל הקרקע, זכה הלוקח, ואין בעל האילנות או בעל הבנין מסלק אותו. ואם מכר בעל הבנין או בעל האילן, הרי בעל הקרקע מסלק אותו... הו"מ (קעה,נא). **כן ביארו הרי"ף והרמב"ם** את הגמ'.

ארעא לבתי וארעא לזרעא (המצרן חפץ בה לזריעה, והלוקח צריך בה לבנין בית) ישוב (דבתי) עדיף (לבית דין) ולית בה משום דינא דבר מצרא (ולא תקנו כאן עשות ישר וטוב, שזו טובה מזו). **פסק הש"ע** היה רוצה הלוקח לקנותה לבנות בה בתים, ובן המצר רוצה לזורעה, הלוקח זוכה משום ישוב הארץ ואין בה דין בן המצר. ויש מי שאומר שאם המצרן רוצה לנוטעה יכול לסלקו חו"מ (קעה,כו). **דעת הי"א** הוא דעת הרא"ש שכתב לנוטעה אילנות יראה דחשיב מבתי, כדאמרינן (קא:) בבית שומעין לו בשדה אין שומעין לו משום ישוב ארץ ישראל.

אפסיק משוניתא (שן סלע מפסיק בין שדה זו לשדה של מצרן) או ריכבא דדיקלא (הדקלים הכפופין וסמוכין זו לצד זו ומסוגרין) חזינא אם יכול להכנים בה (המצרן) אפילו תלם אחד (משדהו לתוך שדה זו) אית בה משום דינא דבר מצרא (שיש לו תועלת בקניית השדה הסמוכה לשדהו, הילכך הוא קודם לכל אדם) ואי לא, לית בה משום דינא דבר מצרא. **פסק הש"ע** היה מפסיק בינו ובין מצר חבירו רכב דקלים או בנין גבוה וחזק או גומא וכיוצא בזה, רואים אם יכול להכנים אפי' תלם אחד בתוך הדבר המפסיק עד שיתערבו שתי השדות, הרי זה בן מצר שלו ומסלק הלוקח. ואם לאו, אינו מסלק הלוקח חו"מ (קעה,כז).

הני ארבעה בני מצרני (שהיו שלותיהם סביב שדה אחת) דקדים חד מינייהו וזבין (וקנה) זביניה זביני, ואי כולהו אתו בהדי הדדי (לקנות שדה זו) פלגו לה בקרנזיל (בארבע אלכסונות, שיהא כל אחד נוטל בה על פני כולה סמוך לו). **פסק הש"ע** היה לשדה הנמכר ד' מצרנים מד' רוחותיו, יד כולם שוה בה ויחלקוה באלכסון, כדי שיגיע לכל אחד חלק על פני כל שדהו... במה דברים אמורים, כשבאו כאחד. אבל אם קדם אחד וסילק ללוקח, זכה בה הוא לבדו... (**הגה** מיהו לכתחלה ימכור לכולם ביחד תלמידי הרשב"א ויש חולקין המגיד משנה). חו"מ (קעה,יא).

[דף קט ע"א] משנה המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות (פחות משבע שנים) לא יזרענה פשתן (שזרע פשתן מכחיש בארץ הרבה, ואינה חוזרת ליושנה עד שבע שנים, והא לא מיתוקמא אלא בחכירות, דאי בקבלנות מאי דבעי ליזרע, שהרי הבעלים חולקין בו) ואין לו בקורות שקמה (עץ סרק הוא, וקוצצין ענפיו לקורות הבנין, והן חוזרין וגדילין, ופחות משבע שנים אין נעשות קורות, הלכך, קיבלה לפחות משבע שנים לא יקוץ קורות שבה, דלאו אדעתא דקורות נחית, דבשנים מועטות אינם חוזרים לקורות, אבל...) קיבלה הימנו לשבע שנים שנה ראשונה יזרענה פשתן, ויש לו בקורות שקמה.

(**גמרא**) **אמר אביי** בקורות שקמה אין לו, בשבח שקמה יש לו (עשו והשביחו שמין לו שבחם לכשיסתלק). **ורבא אמר** אפילו בשבח שקמה נמי אין לו.

מיתיבי המקבל שדה מחבירו והגיע זמנו לצאת שמין לו. מאי לאו שמין לו בשבח שקמה? לא, שמין לו ירקא וסילקא. ירקא וסילקא, נעקור ונשקול? בדלא מטא יומא דשוקא.

תא שמע המקבל שדה מחבירו והגיע שביעית שמין לו (לחוכר את מה שהשביחה השדה ונותנים לו, אלמא יש לו חלק בכל השבח ואף בקורת השקמה וקשה לרבא). שביעית מי קא מפקעא ארעא (הרי תקופת החכירות עדיין לא נסתיימה, א"כ מדוע שמין לו את השבח)? אלא אימא המקבל שדה מחבירו והגיע יובל שמין לו. ואכתי, יובל מי מפקעא קבלנות, לצמיתות, אמר רחמנא (מי שאילולי יובל היתה נצמתת, דכתיב והארץ לא תמכר לצמיתות)? אלא אימא הלוקח שדה מחבירו והגיע יובל שמין לו, וכי תימא הכי נמי שמין לו בירקא וסילקא, סילקא וירקא ביובל הפקירא הוא, אלא לאו שבח שקמה? תרגמא אביי אליבא דרבא שאני התם דאמר קרא וְיָצָא מִמִּכַּר בַּיִת, ממכר חוזר, שבח אינו חוזר (הילכך יש לו זכות בשבח שקמה, אבל חוכר לשנים מועטות אין לו). ונגמר מיניה (דמקבל)? התם זביני מעליא הוא (וכל כמה

דאשבחא ארעא ברשותיה אשבחא, וארעא דהדרא, משום ד...) יובל אפקעתא דמלכא היא (ומאי דלא פקע מלכא לא מפקע, ממכר אפקע, שבחא לא פקע).

רב פפא קביל ארעא לאספסתא, קדחו בה תאלי (צמחו בה אילנות). כי קא מסתלק אמר להו הבו לי שבחא, אמר ליה רב שישא בריה דרב אידי לרב פפא אלא מעתה, דיקלא ואלים (קיבל הימנו אילן לפירותיו כך וכך שנים, ונתעבה והגבירו עיקרו) הכי נמי דבעי מר שבחיה (**ביארו התוס'** באלימות הדקל, הא ודאי אפילו לאביי לית ליה, דדוקא בשבח שקמה דליכא פרי אלא שבח דגידול ענפים קאמר אביי דיש לו דאדעתייהו נחת, אבל אדעתא דאלימות הדקל לא נחת, ה"נ מר לא נחת אדעתא דתאלי אלא אדעתא דאספסתא, א"ל התם ודאי לאו אדעתא דהכי נחת כדקאמרת אבל אנא נחתינא למה שיצמיח הקרקע דהיינו אספסתא ואלו צמחו במקומה)? אמר ליה התם לאו אדעתא דהכי נחית (אלא לאכילת פירות) אנא הכא אדעתא דהכי נחיתנא (לכל אשר יצמח בה). כמאן כאביי (**כתבו התוס'** דאילו לרבא דאמר בשבח שקמה אין לו אע"ג דאיכא למימר דאדעתא דהכי נחית) דאמר בשבח שקמה יש לו? אפילו תימא כרבא, התם לית ליה פסידא (כל מה שהשביח שקמה, לא מנע ממנו חרישה וזריעה) הכא איכא פסידא. אמר ליה מאי פסדתיך ידא דאספסתא (מקום הדקלין היה זורע אספסתא) שקול ידא דאספסתא וזיל? אמר ליה אנא כורכמא רישקא רבאי (אני הייתי מגדל במקומן כרכום שדמיו יקרין). אמר ליה (מדקאמרת כורכמא רישקא רבאי, שהוא דבר הנקצר בכל שנה, ולא אמרת אנא תאלי הייתי נוטע בה למישקל שבחייהו) גלית אדעתך דלמשקל ואסתלוקי עבדת (דלא נחתת להא ארעא אדעתא למיעבד בה מידי דבר קיימא, למישם ליה שבחיה ומפיק, אלא מידי דתיעקריה ותישקליה ותיזיל, כי מסתלקת...) שקל כורכמא רישקא וזיל (אותו כורכמא רישקא, דהיינו תאלי שקיימו בה עקור אותו ולך, וכשתבא לעקור...) אין לך אלא דמי עצים בלבד [**כתבו התוס'** ואע"ג דלעיל (קא.) אמר דמצי למימר זיתי אני נוטל אי לאו משום ישוב א"י, הכא

קט.

לא מצי אמר ליה, דמיירי דהני תאלי לא היו ראוים לנוטעם במקום אחר ואם היה נוטלם היו מתים ולא היו שוים אלא לעצים **א"נ** מדלא א"ל תאלי הוה נטענא אלא כורכמא דרישקא שמשעוקרין אותן אין נוטעין אותן במקום אחר גלית אדעתיך שלא היית חושש בדבר שראוי לנוטעו ולכך אין לך אלא דמי עצים, וכגון שהתאלי לא היו מכחישין אותו יותר מאספסתא וכורכמא דרישקא, שאם לא כן לא יכול לומר תאלי הוה נטענא שהרי לאספסתא קבלה (**המהרש"א ביאר** שהוקשה לתוס' שבגמ' משמע שאם היה טוען שלה ליטע עליס היה מקבל דמי עליס נטועיס, והיה קשה לתוס' איך מותר ליטע עליס הרי מכחיש את הקרקע, ועל זה תירצו שלא היו מכחישים יותר מאספסתא)].

רב ביבי בר אביי קביל ארעא ואהדר ליה משוניתא (הגביהו סביב גבוליה כעין שן הר) קדחו ביה זרדתא (בהיא משוניתא, צמחו בה אילנות של עוזרדין). כי קא מיסתלק אמר להו הבו לי שבחאי. אמר רב פפאי משום דאתיתו ממולאי (מבית עלי שהיה ממשפחה רעועה) אמריתו מילי מולייתא (דברים גבנונים) אפילו רב פפא (דבעי שכר שבחא דתאלי) לא אמר אלא דאית ליה פסידא (שצמחו במקום הראוי לזריעה) הכא מאי פסידא אית לך (במשוניתא אין דרך לזרוע). **פסק השו"ע א.** המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות, לא יזרענה פשתן ואין לו בקורות שקמה וכיוצא בה, ולא בשבח האילנות (**ביאר ביאור הגר"א** ט"ס הוא וכצ"ל ולא בשבח (של בקורות שקמה) ואלעיל קאי, ולא באילנות שיצאו) שיצאו מאליהם בשדה, אבל מחשבים לו מקום האילנות כאילו היה בהם אותה זרע שזרע בכל השדה, והוא שצמחו האילנות במקום הראוי לזריעה (**הגה** ויש אומרים דאם הוא אומר דגם הוא היה נוטע אילנות, צריך ליתן לו מן האילנות כאילו נטען. אבל אם אומר שיותר היה חפץ לזרוע מליטע אילנות, אם האילנות ראוין ליטע במקום אחר צריך ליתן בו בשבילם דמי נטיעות העומדים ליטע, ואם אינן ראויין ליטע, אינו נותן לו אלא דמי עצים) אבל אם יצאו במקום שאינו ראוי לזריעה, אין מחשבים לו כלום. ואם קבל ממנו לשבע שנים, זורעה שנה ראשונה פשתן ויש לו בקורת שקמה וכיוצא בה חו"מ (שכה,א). **ב.** מקבל

שהגיע זמנו להסתלק מהשדה, והיו שם זרעים שעדיין לא הגיע להמכר או שנגמרו ולא הגיע יום השוק למוכרן, שמין אותן ונוטל מבעל הקרקע חו"מ (שכז,א).

רב יוסף הוה ליה ההוא שתלא שכיב ושבק חמשה חתנוותא. אמר עד האידנא חד, השתא חמשה. עד האידנא לא הוו סמכו אהדדי ולא מפסדו לי, השתא חמשה, סמכו אהדדי ומפסדו לי. אמר להו אי שקליתו שבחייכו ומסתלקיתו מוטב, ואי לא מסליקנא לכו בלא שבחא, דאמר רב יהודה, ואיתימא רב הונא, ואיתימא רב נחמן האי שתלא (נוטע כרם בקרקע בעל הבית, ועליו להיות ארים כל הימים, ונוטל מחצה בפירות) דשכיב, יורשים דיליה מסתלקין להו בלא שבחא. ולאו מילתא היא (**כתבו התוס'**, **פירש ריב"ן** שלא אמר דבר זה מעולם אלא להפחידו אמר כן. **ותימה** דאם לא אמר מעולם למה הזכיר כל כך אמוראים רב הונא ואיתימא רב יהודה ואיתימא... **וי"ל** דרב יוסף לא הזכיר אלא אחד מהם ובני בית המדרש נסתפקו בין אלו איזה מהן הזכיר). **פסק הש"ע** המקבל שדה מחבירו לזמן ידוע, ומת והניח בן, לא יאמר תן לי מה שאכל אביך, וכן הבן לא יאמר לו תן לי מה שעשה אבי, אלא שמין מה שעשה עד עת מותו ויתן לו, אפילו שהתנה עמו לזמן קבוע חו"מ (שכט,א).

ההוא שתלא דאמר להו אי מפסדינא מסלקנא, אפסיד (מאי דאשבח כבר, מיהו, אכתי הוה שבחא, ומיסתלקנא דקאמר בלא שבחא קאמר). **אמר רב יהודה** מסתלק בלא שבחא. **רב כהנא אמר** מסתלק ושקיל שבחא (דהכי קאמר אי מפסידנא מסתליקנא על כרחי, ושקילנא מאי דאשבחי). **ומודה רב כהנא** דאי אמר אי פסידנא מסתלקנא בלא שבחא מסתלק בלא שבחא. **רבא אמר** אסמכתא היא, ואסמכתא לא קניא (ואפילו אמרת הכי לא מסלקינן ליה בלא שבחא). ולרבא, מאי שנא מהא דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא? התם מאי דאפסיד משלם, הכא מאי דאפסיד מנכינן ליה (שיימינן מאי דמטי לבעל הבית בהפסד, ומנכינן ליה מחלקו דשתלא בשבח) ואידך יהבינן ליה. **פסק הש"ע** ...אפילו התנה על עצמו שאם יפסיד לא יטול כלום, הרי זה אסמכתא ואין מנכין לו אלא מה שהפסיד חו"מ (של,ב).

רוניא שתלא דרבינא הוה, אפסיד, סלקיה. אתא לקמיה דרבא, אמר ליה חזי מר מאי קא עביד לי, אמר ליה שפיר עביד. אמר ליה הא לא התרה בי, אמר ליה לא צריכא להתרות. רבא לטעמיה, דאמר רבא מקרי דרדקי [**פירש רש"י** פסידא דלא הדר הוא, דשבשתא כיון דעל על **התוס' הביאו פירוש רש"י, וכתבו** וליתא דרבא גופיה אית ליה בב"ב (כא.) דשבשתא ממילא נפקא. **אלא** להכי קרי ליה הכא פסידא דלא הדר לפי שבאותה שעה שלימדו שיבושים נתבטל לו לימוד של אמת] **שתלא**, טבחא, ואומנא (מוהל תינוקות) **[דף קט ע"ב]** וספר מתא כולן כמותרין ועומדין דמי (לסלקינהו). כללא דמילתא כל פסידא דלא הדר כמותרין ועומדין דמי. **פסק הש"ע** הנוטע אילנות לבני המדינה, שהפסיד (**הגה** ויש אומרים דהוא הדין ליחיד) וכן טבח של בני העיר שנבל הבהמות, והמקיז דם שחבל, והסופר שטעה בשטרות, ומלמד תינוקות שפשע בתנוקות ולא למד (**הגה** אפילו רק יום או יומים) או למד בטעות, וכל כיוצא כאלו, והאומנים שאי אפשר שיחזרו ההפסד שהפסידו, מסלקין אותם בלא התראה, שהם כמותרים ועומדים, עד שישתדלו במלאכתם, הואיל והעמידו אותם הצבור עליהם. (**הגה** וי"א דאע"פ שאין צריכין התראה, מכל מקום בעינן חזקה, דעד שיהיו מוחזקין או שיתרו בהן לא מסלקינן להו...) חו"מ (שו,ח).

ההוא שתלא דאמר להו הבו לי שבחאי, דבעינא למיסק לארעא דישראל. אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל, אמר להו הבו ליה שבחיה. אמר ליה רבא איהו אשבח, ארעא לא אשבח? אמר ליה אנא פלגא דשבחא קאמינא לך (כדרך שאר שתלים שאינן מסתלקין). אמר ליה עד האידנא הוה שקיל בעל הבית פלגא ושתלא פלגא, השתא בעי למיתב מנתא לאריסא (כלומר כיון דמיסתלק לו בלא זמנו

אמאי שקיל פלגא בשבחא, עד האידנא הוה שקיל בעל הבית פלגא בפירות, וזה היה עושה בה כל עבודתו כמשפט אריסין, עכשיו זה יטול כל המגיע לו וילך, ועל בעל הבית ליטול עבודת הכרם ויצטרך לתתה לאריסא, ודרך ארים שיורד לכרם נטוע ליטול שליש בפירות, נמצא בעל הבית מפסיד שליש ממחציתו בכל שנה)? אמר ליה ריבעא דשבחא קאמינא.

סבר רב אשי למימר ריבעא (דתרי תילתא המגיעין לבעל הבית, משתוציא השליש שיצטרך ליתן לארים שיורד לה, דהוא דנקא בכל שבח הכרם. כגון, אם השבח ששה דינרים יוציא מהן שליש שעתיד ליתן לארים נותרו ארבעה דינרים, מהן יטול השתל דינר, והיינו ריבעא במאי דמטא לבעל הבית) דהוא דנקא (שיש דשבחא כוליה) דאמר רב מניומי בריה דרב נחומי באתרא דשקיל שתלא פלגא (בפירות, ועושה עבודה לעולם) ואריסא תילתא (ארים היורד לתוך הכרם גמורה ועובדה נוטל שליש בפירות). האי שתלא דבעי לאסתלוקי יהבינן ליה שבחא ומסלקינן ליה (שיימינן ליה כלומר מעיינין במילתא, למיתב ליה) כי היכי דלא נמטייה הפסד לבעל הבית (בסילוק של זה). אי אמרת בשלמא ריבעא דהוא דנקא (שקיל שתלא) שפיר (דכי הדר שקיל אריסיה תילתא הרי שלשה דינרין בין שניהן, פש ליה פלגא דבעל הבית כדהוה שקל עד השתא) אלא אי אמרת ריבעא ממש (דינר וחצי, והארים יטול שליש שהן שני דינרין) קא מטי ליה פסידא לבעל הבית (חצי דינר ממחציתו) פלגא דנקא (1\12 מהשבח כולו)?

אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי ולימא ליה (שתלא) אנת מנתא דילך הב ליה לאריסא (שיטרח בו החצי שלך שהיה מוטל עלי לעשות ואתה אוכל פירות הב ליה לאריסא ועלי לנכות מחלקי כפי המגיע לו, והיינו ריבעא ממש, דינר וחצי, כיצד, טול אתה שלשה רבעי הכרם לחלקך, מהן תתן השליש לארים נמצאת אוכל כל השנה חצי פירות הכרם בלא יציאה) ואנא מנתא דילי מאי דבעינא עבידנא ביה (אני אמכור לאחרים הרביע המגיע לידי, ולא שייך גבאי למיתן מנתא לאריסא, דהא מזבנינא ומסתלקנא, הקונה ירד ויעשה ויאכל, ואם באת לקנותו הרי אין עלי לעשות לך ותאכל את פירותי בחנם, אם תתנהו לארים לישקול מיניה וביה שוה חצי דינר, והדינר ישאר שלך, והיינו תרי תילתי, שהרי עכשיו אתה קונה ממני, ולעולם ריבעא ממש קאמר רב פפא) אמר כי מטית לשחיטת קדשים תא ואקשי לי (הכרתי בך שאתה חדוד ויודע להעמיק ולהקשות, וכי מטית למסכת זבחים, שהיא עמוקה תא אקשי לי, ואתן לב לתרץ לפי שאלתך, ויש אומרים דחויי מדחיה, ולא היא, דעל כרחיך קבולי קיבלה, חדא דקושיא מעליא היא, ועוד, מדקאמר קסבר רב אשי למימר מכלל דמסקנא לאו הכי הוא).

גופא, אמר רב מניומי בריה דרב נחומי באתרא דשקיל שתלא פלגא וארסא תילתא, האי שתלא דבעי איסתלוקי יהבינן ליה שבחיה ומסלקינן ליה, כי היכי דלא ליפסוד בעל הבית. אמר רב מניומי בריה דרב נחומי קופא סבא פלגא (גפן שהזקינה בכרם הרי הוא כשאר זמורות שחולקין בהם, ונוטל בה שתלא פלגא כשאר פירות, דכיון דאורחה בהכי אדעתא דהכי נחת) שטפה נהרא ריבעא (ובאו לחלק העצים הוה ליה כי שתלא דמיסתלק בלא זמניה, ושקיל ריבעא, שטפה נהרא פעמים שעוקרין לגמרי, ופעמים ששוטף את הקרקע ומכחישו, ואין ראוי לצמוח בו כלום עד זמן מרובה). **פסק השי"ע** נטע הנוטע והשביח ורצה להסתלק, שנמצא בעל הקרקע צריך להוריד ארים, הרי בעל הקרקע מוריד ארים (**הגה** וסתם ארים נוטל שליש מן השבח) ויטול בעל הקרקע החצי ולא יפסיד כלום ויטול הארים שליש, והשתות הנשאר של נוטע שהרי סילק עצמו ברצונו (**ביאר באר הגולה** כדאמר רב אשי שם וכן פסקו הרי"ף והרא"ש בשם הראב"ד, ומ"ש לרב אחא כי מטית לשחיטת קדשים תא אקשי לי כלומר אחר שתתחכם ותלמוד כל מקום תוכל להקשות כי עתה

אין ראוי להקשות לי ואע"ג דאמר וסבר רב אשי למימר מצינו בב"ב (ב.) סברוא דמתקיים ולא כרש"י). **מיהו לא יוכל להסתלק בלא רשות בעל השדה** הו"מ (של,ג).

ההוא גברא דמשכין פרדיסא לחבריה (משכן לו כרם במשכנתא דסורא, אי נמי בנכייתא) לעשר שנין, וקש (הזקין) לחמש שנין (ובזמנו שהיה ראוי לכך). אביי אמר פירא הוי (עצים שבו, ויטלם המלוה) רבא אמר קרנא הוי, וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות (כתבו התוס', וא"ת והא קופא סבא פלגא (למלנו לעיל שהשותל נוטל מחצית מהעצים, כלין שאר פירות הכרם. א"כ גם כאן יטול המלוה את כל למי בעצים, כלכך שנוטל את שאר הפירות) ודוחק לומר דפליג רבא אדרב מניומי **וי"ל** דקופא סבא פלגא משום דשתלא שקיל אפילו בגוף הקרקע פלגא וכי מסתלק בלא זמניה הוא דשקיל ריבעא משום דעליו לשלם אפילו מה שהבעל יצטרך ליתן לארים שישמור חלקו שהיה מוטל על השתלא לשמור, וכן שטפה נהרא ריבעא דאדעתא דהכי נחית שאם יסתלק בלא זימניה באיזה ענין שיסתלק שלא יקח אלא ריבעא, ובקופא סבא שאין עוד מה לשמור שקיל פלגא, אבל הכא המלוה אין לו בגוף כלום אלא בפירות).

מיתיבי יבש האילן (במשכנתא קאי) או נקצץ שניהם אסורים בו, כיצד יעשו ימכרו לעצים, וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פירות. מאי לאו יבש דומיא דנקצץ, מה נקצץ בזמנו (פירש רש"י שאין אדם קוצץ אילן שעושה פירות אלא בזמנו, שחדל לו מעשות פרי. **כ"כ התוס', והוסיפו עוד** דאמרינן בב"ב (כו.) האי דיקלא דטעון קבא אסור למיקציה) **אף יבש בזמנו. וקתני ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות, אלמא קרנא הוי? לא, נקצץ דומיא דיבש. מה יבש בלא זמנו (ומודה אביי בלא זמנו, שחדל לעשות פרי, דכיון דלאו אורחיה לאו פירא הוא, ולאו אדעתא דהכי נחת כתבו התוס'** יבש משמע שלא בזמנו מדלא קתני הזקין, ואע"ג דהזקין נמי משמע שלא בזמנו כדאמרינן בסמוך אימא והזקינו, **י"ל** הזקינו משמע בין בזמנו בין שלא בזמנו, אבל יבש לא משמע אלא שלא בזמנו) **אף נקצץ בלא זמנו (כתבו התוס', וא"ת** ואמאי איצטריך למימר אף נקצץ שלא בזמנו, והא מעיקרא לא פריך אלא מיבש דהוה דומיא דנקצץ אבל מנקצץ בזמנו לא פריך משום דאיכא למימר דנקצץ בזמנו היינו לאחר שיבש שלא בזמנו, והשתא דשני ליה מיבש תו לא קשיא ליה לאביי **וי"ל** דמעיקרא נמי קשיא ליה מנקצץ, דנקצץ משמע סתמא אחר שיבש בזמנו כמו שדרכו, והא 'דקאמר מה נקצץ בזמנו אף יבש בזמנו' (היינו שנראה מהגמ' שקשה רק מיבש) משום שרוצה להקשות משניהם **אי נמי** לא איצטריך (הלשון 'מה נקצץ בזמנו אף יבש', שלכאו' היה נראה ממנה שהקושיא רק מיבש) אלא לאפוקי דלא נידוק איפכא נקצץ דומיא דיבש, כדמשני בתר הכי).

תא שמע נפלו לה (לאשה, משניסת, מת אביה ונפלו לה בירושה) גפנים וזיתים זקנים [דף קי ע"א] ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פירות (אלמא קרנא הוי, דאי פירא הוה הא תקון רבנן פירות לבעל כתבו התוס' קשה לאביי דאמר עצים פרי הוי במקום שאין פרי אחר. **ותימה** דמאי פריך, דהתם ע"כ מיירי שעושין קצת פירות מדפליג התם רבי יהודה ואמר לא תמכור מפני שבח בית אביה, ומוקי ליה התם בשדה שאינה שלה, ואי ליכא פירות כלל מה שבח בית אביה יש הלא בעל השדה לא יניחם לעמוד שם יותר אחר שנתייבשו והבעל יקוץ אותם לעצים, וכן משמע נמי מעיקרא דבעי לאוקמי פלוגתייהו בנפלו לה זיתים בשדה שלה ופליגי, אבל בשדה שאינה שלה דברי הכל ימכרם, ופריך והא עבדים ושפחות זקנים דהוי כנפלו בשדה שאינה שלה ופליגי והנהו עבדים ושפחות ע"כ כשעושין קצת מלאכה דאי לאו הכי מה מכירה שייך בהם דמי יקנה, וה"נ מיירי דאיכא בזיתים קצת פירי ולכך הוו קרנא אפילו לאביי, ולפי שאין עושין אלא פירות מועטין ילקח בהן קרקע ויאכל פירות וזהו טובת שניהם, אבל בשמעתין דליכא פרי אז העצים מיקרו פרי לאביי. **וי"ל** דמ"מ מוכח שפיר דקרנא הוי אפילו כשיבש לגמרי, ולהכי קאמר ת"ק ילקח בהן קרקע אפילו מעתה שעושין קצת פירות לטובתו של בעל, ופליג ארשב"ג דאמר לא תמכור משום שבח בית אביה ולא חיישינן לטובת הבעל כל זמן שעושין קצת פירות עד שתייבש לגמרי ואז ילקח בהן קרקע, וא"כ אי אפשר להסביר כאביי, שהרי לאביי טובת הבעל להמתין מעט עד שתייבש לגמרי ויהא הכל שלו מאשר שיקח בהם קרקע ויאכל פירות, אלא מוכח שהבנה בדברי ת"ק כמו הסבר רבא)? **אימא והזקינו (קפצה עליהן זקנה בלא זמנן). ואיבעית אימא לאו מי אוקימנא** [בכתובות (עט:)] **להיא כגון שנפלו לה בשדה אחרת (שלא היתה הקרקע שלה, שהיו דקלים בשדה של אחרים) דקא כליא קרנא (דידה לגמרי, אי אמרת לישקלינהו בעל לכולהו). פסק הרמב"ם** השוכר פרדס או שהיה משכון בידו לי' שנים ויבש הפרדס בתוך הזמן ימכרו עציו וילקח בהן קרקע ויאכל פירותיו עד סוף זמן שכירותו או זמן המשכון, וגוף האילנות

שיבשו או נקצצו שניהן אסורין בהן משום רבית המלוה והלוה. **השגת הראב"ד** אין כאן רבית אלא המלוה אסור משום דקא כליא קרנא והלוה אסור משום דמשתעבדי למלוה שכירות (ז,ה). **כתב הכס"מ** רבא דהלכתא כוותיה מוקי לה התם כשיבש או נקצץ בתוך זמן המושכר לו. **העיר הלחם משנה על דבריו, וז"ל** ולא הבנתי דברים אלו דע"כ איירי בתוך זמן המושכר, דה"ק בגמרא קש לחמש שנין, אלא דלרבא איירי בקץ אפילו בזמנו ור"ל בזמן הראוי להזקין ואפילו הכי הוי כליא קרנא, **ונראה ודאי** דט"ס הם אלו הדברים שבאו כאן בספר כס"מ.

ההוא שטרא (שטר משכנתא דסורא במישלם שניא אלין) דהוה כתיב ביה שנין סתמא (ולא פירש בו מנין השנים) מלוה אמר שלש, לוה אמר שתים. קדים מלוה ואכלינהו לפירי (דשנה שלישית, מקמי דנתבעיה לדינא). מי נאמן? **רב יהודה אמר** קרקע בחזקת בעליה קיימא (אע"ג דלא תבעיה עד לאחר אכילת פירות אנן בתר קרקע אזלינן, וכי מספקא לן שנה זו של מי אוקי ארעא בחזקת מריה, ושלא כדין אכלינהו לפירי) **רב כהנא אמר** פירות בחזקת אוכליהן קיימי (כיון דקדים ואכלינהו, ואתא לאפוקי מיניה נייתי ראיה דלאו שלש הוו, דבתר אכילת פירות אזלינן). והלכתא כוותיה דרב כהנא, דאמר פירות בחזקת אוכליהן. והא קיימא לן דהלכתא כוותיה דרב נחמן (בדיני), דאמר קרקע בחזקת בעליה עומדת [גבי שוכר מרחץ משנים עשר זהובים לשנה, מדינר זהב לחדש (קב:) ואפילו בא בסוף החדש, אמר כולו למשכיר, כשנתעברה השנה]? התם מילתא דלא עבידא לאיגלויי היא (כלומר בתר קרקע ודאי אית לן למיזל, ומיהו, הני מילי בספק שאין עומד לעולם להתברר, כי ההוא, דמספקא לן בין אם תפים לשון ראשון ואי תפים לשון אחרון) הכא מילתא דעבידא לאיגלויי היא (בסוף, שיבאו עדי שטר ויעידו) ואטרוחי בי דינא תרי זמני לא מטרחינן (שמא הדין עם המלוה, ואם נוציאנו מידו עתידין אנו להזור ולגבותו מיד הלוה לאחר זמן). **פסק הש"ע** שטר השכירות או שטר המשכנתא שכתוב בו שנים סתם, בעל הפירות אומר שלש, ובעל הקרקע אומר שתים, וקדם זה השוכר או המלוה ואכל הפירות, הרי הפירות בחזקת אוכליהם, עד שיביא בעל הקרקע ראיה. ויש מי שאומר שאם יראה בית דין שלא יוכל השוכר או הממשכן לברר עוד דבריו, מוציאין מידו הו"מ (שיז,ג).

מלוה אומר חמש (שנים מושכנת לי ואין השטר לפנינו) לוה אומר שלש (וכבר אכלת שלש). אמר ליה (לוה למלוה) אייתי לי שטרך (שכתוב בו שקיבלת לוותה לאכילת חמש שניס) אמר ליה שטרא אירכם לי. **אמר רב יהודה** מלוה נאמן, מגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי (לעולם, ואכלתיה שני חזקה, ואבד השטר ממני).

אמר ליה רב פפא לרב אשי **רב זביד ורב עוירא לא סבירא להו הא דרב יהודה** (ולא אמרינן מגו, שהדברים מוכיחין שהוא רמאי, שאמר אבד השטר, והאי שטרא לא דמי לשטר זביני, דאילו שטר זביני לעדות שמכרה לו הוא בא, וכי עד עולם תאמר לו להזהר בו, אמור רבנן ביה עד תלת שנין מצי לאיזדהורי אינש בשטרא, טפי לא מיזדהר, דקסבר לא יצא עוד ערעור עליה) מאי טעמא האי שטרא כיון דלגוביינא (לראיית מנין שנים של אכילת פירות לגוביינא דאכילת פירות דמנין השנים קאי) קאי מיזהר זהיר ביה (דלא לירכם ליה עד כלות השנים, והאי דקאמר אירכם לא מהימן) ומיכבש הוא דכבשיה לשטריה, סבר אוכלה תרתין שנין יתירתא.

אמר ליה רבינא לרב אשי אלא מעתה (אדרב יהודה קפריך, דאמר אי בעי אמר לקוחה היא בידי) האי משכנתא דסורא (שתקנו רבנן להתיר למלוה לאכול פירות משדה הלווה אפילו יותר מכדי חובו. **כתבו התוס'** אע"ג שנידון הגמ' שלנו מלוה אומר חמש... אפשר להעמידו ג"כ במשכנתא דסורא, הוי שייך שפיר לאקשויי בהאי לישנא, לפי שמשכנתא דסורא הוה קים ליה שתקנו חכמים לעשות, להכי קאמר אלא מעתה תקנת משכנתא דסורא...) דכתבי הכי במישלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף. היכא דכבשיה לשטר משכנתא ואמר לקוחה היא בידי, הכי נמי דמהימן, וכי מתקני רבנן מילתא

(דאתי בה לידי רמאות, כי האי) דאתי בה לידי פסידא [**כתבו התוס'** אלא ודאי אין הדין עם ר' יהודה שאמר שנאמן לומר לקוחה היא בידי. **הקשה הרב רבי אלחנן** לכאורה נאמן לומר 'לקוחה היא בידי' דהא תנן (ב"ב כח.) חזקת הבתים חזקתן ג' שנים, וכיון דנאמן לומר לקוחה היא בידי, למה לא יהיה נאמן במיגו. **ואומר ר"י** חזקת ג' שנים מועילה באופן שטען התובע שמחזיק בה בגזל דהיה לו למחות תוך שלש כי יודע בודאי כיון שנכנס לה בגזל אם ישתוק לו ג' שנים ולא ימחה שיטעון על ידי ג' שנים שיהיה שלו ולכך היה לו למחות שידוע לכל שתקנו חכמים למחות תוך שלש ואם לא מיחה הפסיד, אבל כשבמשכנתא בא לידו סובר המקשה כי לא תקנו חכמים להבעלים למחות משום שאין לחוש שאחר ג' יטעון שקר, שלא במשכנתה קיבלה, אלא שקנה אותה. **וא"ת** אם כן לעולם יהיה בעל הקרקע נאמן לומר שבגזל הוא בא מגו דאי בעי אמר במשכנתא היה אצלך או לפירות הורדתיך **וי"ל** דהוי מגו במקום עדים דאנן סהדי אם היה בא בגזל לא היה שתיק אלא היה מוחה **אי נמי** אין זה מגו שאין טוען ברצון משכנתא היה או לפירות הורדתיך לפי שסבור להוציא גם הפירות שכבר אכל **אי נמי** חשיב מגו להוציא כיון שאכלה שני חזקה (ולא מצאנו בס"ס מיגו שהוא להוציא). **וקשה** דטעמא דבשלש שנים הויא חזקה משום דעד שלש שנים מיזדהר איניש בשטריה טפי לא מיזדהר, והשתא הלא ע"כ צריך לשמור לעולם כי שמא יטעון זה משכנתא היא. **וע"כ נראה** דלא בעי רבינא למימר שלא יהא נאמן לומר לקוחה היא בידי, שודאי נאמן לומר לקוחה בידי, אלא שואל מה תקנה יעשה הממשכן שלא יוכל להחזיק ולטעון לקוחה היא בידי, דמחאה נראה דלא מהניא אלא כשאומר פלניא אכיל ארעאי בגזלנותא ומשני רב אשי דאיבעי ליה למחויי ולומר תוך שלשה דעו כי משכנתא היא בידו דחשיבא שפיר מחאה בכי האי גוונא, וכי האי גוונא יש לפרש בב"ב (לה:) גבי ואי טעין ואמר לפירות הורדתיך נאמן, ואע"ג דהתם רב אשי פריך לרב כהנא ואי לפירות אחתיה מאי הוה ליה למיעבד ורב כהנא משני דאיבעי ליה למחויי ומייתי ראיה ממשכנתא דסורא, ובשמעתין רב אשי משני איבעי ליה למחויי וכן משני רב אשי התם בההוא פירקא (לח.) גבי האי מאן דזבין דקלא לחבריה **איכא למימר** דרב אשי התם קיבל שינויא מרב כהנא ולהכי משני ליה איהו נמי הכי]? **אמר ליה התם תקינו ליה רבנן דמרי ארעא יהיב טסקא** (למלכא) **וכרי כריא** (מתקן החריץ סביבות הגבולים). **ארעא דלית לה כריא ולא יהיב טסקא מאי? אמר ליה איבעי ליה למחויי** (הוו יודעים שלא מכרתיה לו, **אלא היא משכון בידו). לא אימחא מאי? איהו הוא דאפסיד אנפשיה.** **פסק הש"ע** אכלה השוכר או הממשכן שלש שנים, וכבש השטר ואמר לחמש שנים יש לי פירות, ובעל הקרקע אמר לשלש, אמר לו הבא שטרך, ואמר אבד, השוכר נאמן, שאילו רצה אמר לקוחה היא בידי, שהרי אכלה שלש שנים (**ביאר באר הגולה** ל' הרמב"ם, וכתב הרב המגיד פסק כרב יהודה, וכ"פ הרי"ף). ודווקא שאין עדים שהיא מושכרת או ממושכנת בידו, וגם בעל הקרקע לא מיחה, הא לאו הכי אינו נאמן הו"מ (שיז,ד). **ב. ...**עצה טובה לממשכן למחות בסוף כל שלש ושלש, שמא יכבוש זה שטר המשכונא אחר שישכח הדבר, ויטעון לקוח הוא בידי, כהוא דמשכן פרדסא לחבריה לעשר שנין, ולבתר דאכלה ג' שנין אמר ליה אי מזבנת לי מוטב ואם לא אכבוש שטר משכונא ואטעון לקוח הוא בידי הו"מ (קנ,א).

ארים אומר למחצה ירדתי, ובעל הבית אומר לשליש הורדתיו, מי נאמן? **רב יהודה אמר** בעל הבית נאמן **רב נחמן אמר** הכל כמנהג המדינה. סבור מינה לא פליגי הא באתרא דשקיל אריסא פלגא (אריס נאמן) הא באתרא דשקיל אריסא תילתא (הכל כמנהג המדינה). אמר להו רב מרי ברה דבת שמואל הכי אמר אביי אפילו באתרא דשקיל אריסא פלגא פליגי, רב יהודה אמר בעל הבית נאמן, דאי בעי אמר שכירי (לימים, או לחדשים ושבתות, ושכרתיו במעות וכל נאמן דקאמר בשבועת היסת הוא) ולקיטי הוא. **פסק הש"ע** טען הארים שהתנה שיטול החצי, ובעל השדה טען שלא התנה אלא ליתן לו השליש, הולכים אחר מנהג המדינה הו"מ (של,ה). **פסק כר' נחמן** שהלכתא כוותיה בדיני. **כתב הר"ן** מכאן משמע שלא אמרינו מיגו לבטל מנהג והוי כמנהג במקום עדים, וכן כתבו הגאונים

יתומים אומרים אנו השבחנו (ואין לבעל חוב במה שהשביחו יתומים כלום) ובעל חוב אומר אביכם השביח, על מי להביא ראיה? [**דף קי ע"ב**] **סבר רבי חנינא למימר** ארעא בחזקת יתמי קיימא, ועל בעל חוב להביא ראיה. **אמר להו ההוא סבא, הכי אמר רבי יוחנן** על היתומים להביא ראיה. מאי טעמא ארעא, כיון

דלגוביינא קיימא, כמאן דגביא דמיא, ועל היתומין להביא ראיה. אמר אביי אף אנן נמי תנינא [בב"ב (כד:) באילן הנטוע בתוך חמשים אמה סמוך לעיר, וקתני התם אם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים, ספק זה קדם ספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים, אלמא, כיון דבין הכי ובין הכי למקצץ קאי, דכי קדם אילן נמי קתני קוצץ, כי מספקא לן אמרינן קוץ ממה נפשך, שהרי עליך לעשות, נמצא הספק מוטל על הדמים ולא על קציצת האילן, דאילו גבי אילן הסמוך לבור של יחיד, קתני בה, גבי ודאי דידיה אם הבור קדמה קוצץ ונותן דמים, אם האילן קדם לא יקוץ תנן גבי ספק זה קדם וספק זה קדם לא יקוץ, אלמא, גבי ספק אילן דעיר, טעמא משום דממה נפשך עומד לקציצה. והכא נמי בין יתומים השביחו ובין אביהן השביח דינו ליטול קרקע עם השבח, ואם היתומים השביחו מעלה להן השבח בדמים, כדלקמיה, הלכך גבי ארעא עם השבח ממה נפשך, נמצא היתומים תובעין להוציא ממנו, ועליהן הראיה] ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים. אלמא כיון דלמיקץ קיימא אמרינן ליה אייתי ראיה ושקול. הכי נמי, האי שטרא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא, ועל היתומים להביא ראיה.

אייתו יתמי ראיה דאינהו אשבחו, סבר רבי חנינא למימר כי מסלקינן להו בארעא מסלקינן להו (יהבינן להו גריוא דארעא, שיעור שבחייהו **כתבו התוס'** תימה כיון דטעמא דעל היתומין להביא ראיה משום שהקרקע בחזקת בעל חוב והיינו כשעשה אפותיקי כדמסיק, א"כ הוה ליה כיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות, דפשיטא דלא שקיל מגוף הקרקע את השבח **וי"ל** דכיון שהיה הקרקע בחזקת אביהם תחלה ועדיין לא יצאת מרשותן עדיפי מיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות **א"נ** ביורד לתוך שדה חבירו נמי היה סבור דמסלקינן ליה בארעא). ולא היא, בדמי מסלקינן להו, מדרב נחמן. דאמר רב נחמן אמר שמואל שלשה שמין להם את השבח, ומעלין אותן (מן הקרקע) בדמים (ולא שקלי בארעא גופיה) ואלו הן בכור לפשוט [בכור ופשוט שהשביחו קרקע קודם שחלקו, וקיימא לן (ב"ב קכד.) שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהן, דהוה ליה ראוי, ואין הבכור נוטל הבכורה בראוי, דכתיב 'בכל אשר ימצא לו', וכשהן באין לחלוק נוטל בכור פי שנים בקרקע שהיא משובחת, ושמין את השבח, ונותן לפשוט רביע שהוא מגיע לו בשבח שבתוך חלקו של זה] ובעל חוב (ליתומין) וכתובת אשה ליתומים, ובעל חוב (שקדם שטר הלואתו לשטר מקח של...) לקוחות (טורפה מהן עם מה שהשביחו, ושם להן שבח, ונותן דמים. **וטעמא דכולהו** משום דמעיקרא ארעא דידיה הוא, ואין לנו לכופו למכור להן קרקע שלו בשביל השבח, אם יש בידו מעות, ולקמן מוקי לה בקרקע שנעשית לו אפותיקי).

אמר ליה רבינא לרב אשי למימרא דסבר שמואל בעל חוב ללקוחות, ומי אית ליה שבחא ללוקח, והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח, וכי תימא לא קשיא, כאן בשבח המגיע לכתפים (צריכין לקרקע דבר מועט, דאילו אין צריכין לקרקע הוו להו פירות, ולא מיקרו שבח, ובעל חוב גובה השבח קאמר, ולא פירות גמורין כדאמרינן בפרק קמא) כאן בשבח שאין מגיע לכתפים, והא מעשים בכל יום, וקא מגבי שמואל אפילו בשבח המגיע לכתפים? לא קשיא הא דמסיק ביה (שהיתה תביעת החוב) כשיעור ארעא ושבחא (לפיכך גובה הבעל חוב את הקרקע עם השבח) הא (דאמר שמואל שמין לבעל חוב את השבח ויחזיר את שוויו ללוקח) דלא מסיק ביה (שלא היתה תביעת החוב בשווי) שיעור ארעא ושבחא.

וכי לא מסיק (שלא היתה תביעת החוב בשווי) שיעור ארעא ושבחא, דיהיב ליה (בעל חוב) זוזי ללוקח ומסלק ליה, הניחא למאן דאמר (פלוגתא בכתובות צא:) אי אית ליה זוזי ללוקח (שיעור דמי החוב, אעפ"כ...) לא מצי מסלק ליה לבעל חוב, שפיר [איכא למימר דארעא מעיקרא דידיה (דבע"ח) הואי, והוא (הלוקח) דנחת לה שלא ברשות, שקל שבחא בזוזי ולא בארעא, הואיל והוה מסיק ביה שיעור ארעא כוליה]. אלא למאן דאמר אית ליה זוזי ללוקח מצי מסלק ליה לבעל חוב,

ונימא ליה אי הוו לי זוזי הוה מסליקנא לך מכולא ארעא, השתא דלית לי זוזי הב לי גריוא דארעא בארעאי שיעור שבחאי? הכא במאי עסקינן כגון דשויא (הלווה) ניהליה (לבע"ח) אפותיקי, דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו. **פסק הש"ע א.** בעל חוב שבא לטרוף מהיתומים שבח שמחמת הוצאה, יתומים אומרים אנו השבחנו, ובעל חוב אומר שמא אביכם השביח, על היתומים להביא ראיה. (**הגה** וי"א דאם לא עשאן אפותיקי, עליו להביא ראיה טור). הו"מ (קטו,ה). **ב.** הביאו היתומים ראיה שהם השביחו, שמין להם השבח וההוצאה, ונוטלים הפחות שבשניהם ומעלה אותו בדמים. במה דברים אמורים, בשעשה שדה זו אפותיקי (**הגה** וי"א דזה דוקא כשלא היה החוב נגד הקרן והשבח, אבל אם היה נגד שניהם, נוטל הכל ואינו נותן לו ההוצאה כלל טור). אבל אם לא עשאה אפותיקי, אם רצו היתומים לסלק בעל חוב בדמים, מסלקין אותו. ואם רצו, נוטלים מהקרקע שיעור שבח שלהם הו"מ (קטו,ו).

משנה המקבל שדה מחבירו לשבוע אחד בשבע מאות זוז השביעית מן המנין. קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז אין השביעית מן המנין. שכיר יום (שכיר שפעולתו ליום ויוצא לערב) גובה כל הלילה (כל הלילה הוא זמן גבייתו, בין לענין שבועה שתקנו לו חכמים שכיר בזמנו הוא נשבע ונוטל, בין לענין שאינו עובר עליו משום 'לא תבוא עליו השמש' אלא משום 'לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר') שכיר לילה (שיוצא ממלאכתו בבוקר) גובה כל היום (בין לענין שבועה, ובין לענין שאינו עובר עליו משום בל תלין אלא משום לא תבא עליו השמש) שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום (אמוראי מפרשי לה בגמרא). שכיר שבת, שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע (שמיטה) יצא ביום (שכלתה שכירותו לבוקר או ביום) גובה כל היום (וכיון ששקעה חמה עובר עליו) יצא בלילה (שכלתה שכירותו בלילה) גובה כל הלילה וכל היום (דכיון דמשכה פעולתו משתחשך, הוה ליה שכיר לילה, ואינו עובר עליו בבוקר, עד למחרת בשקיעת החמה **כתבו התוס'** וכן ברישא בשכיר שעות דלילה אע"פ שיצא ממלאכתו ועוד לילה גובה כל היום ואינו עובר בבל תלין בעמוד השחר, דלינה משמע כל הלילה וזה השכירות לא לן כל הלילה. **וא"ת** לא ילין דחלב חגי הוא בעמוד השחר גרידא שאם העלה אימורים על גבי המזבח בתחילת הלילה והורידן לפני עמוד השחר נפסלין בלינה כדאמרינן בזבחים (פו.) **וי"ל** מפני שהן ראוין להקריב בתחילת הלילה קרינא ביה לינה אפילו בעמוד השחר, ודוחק. ועוד דבזבחים (כ:) משמע גבי קידוש ידים ורגלים ומי כיור דעמוד השחר פוסל בלינה אפילו לא התחיל לינה אלא לאחר תחילת הלילה).

(גמרא) תנו רבנן מנין לשכיר יום שגובה כל הלילה תלמוד לומר לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר. ומנין לשכיר לילה שגובה כל היום שנאמר בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ. ואימא איפכא (דלא תלין בשכיר לילה, לא תבא בשכיר יום)? שכירות אינה משתלמת אלא בסוף [כדאמר (סה.) כשכיר שנה בשנה, שכירות שנה זו משתלמת בתחילת שנה אחרת, אלמא לא משתעבד ליה לשכיר יום עד שתשקע החמה, וכי כתיב 'לא תבא' על כרחך בשכיר לילה תוקמיה, שנשתעבד לו לבוקר משכלתה שכירותו, וכן לא תלין נמי לא תוקמיה בשכיר לילה, דהא לא משתעבד ליה עד הבוקר].

תנו רבנן ממשמע שנאמר לא תלין פעלת שכיר אתך, איני יודע שעד בקר (שאין לינה קרויה אלא עד הבוקר, דכתיב ולא ילין לבקר, וכל לינה שבמקרא לינת לילה הוא) מה תלמוד לומר עד בקר, מלמד שאינו עובר אלא עד בקר ראשון בלבד. מכאן ואילך מאי? אמר רב עובר משום בל תשהא. אמר רב יוסף מאי קראה (היכא רמיזא בל תשהא)? אַל תֹּאמַר לְרֵעֲךָ לֵךְ וָשׁוּב וּמָחָר אֶתֵּן וְיֵשׁ אִתָּךְ.

תנו רבנן האומר לחבירו צא שכור לי פועלים שניהן אין עוברין משום בל תלין, זה לפי שלא שכרן (ולא קרינא שכיר גביה) **[דף קיא ע"א]** וזה לפי שאין פעולתו אצלו (ולא קרינא ביה פעולתו אתך). היכי דמי, אי דאמר להו שכרכם עלי שכרו עליו הוא, דתניא השוכר את הפועל

לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם, וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שהחנה אותו? לא צריכא, דאמר להו שכרכם על בעל הבית.

יהודה בר מרימר אמר ליה לשמעיה זיל אגיר לי פועלים (**כתבו התוס'** לא משום שהיה דעתו לדחות אלא היה ירא שלא יהא פנוי ליתן להם, ואפילו משום בל תשהא לא היה עובר כיון שהוא עסוק במלאכה אחרת) ואימא להו שכרכם על בעל הבית (דאי לא משתלימנא לא עברנא). מרימר ומר זוטרא אגרי להדדי (כשהיה האחד צריך לפועלים חבירו פוסק עמהן, ואמר להן שכרכם על בעל הבית). אמר רבה בר רב הונא הני שוקאי דסורא (בעלי בתים של סורא, שאין מגיעין למעות עד יום השוק) לא עברי (על שכר פועלין) משום בל תלין, מידע ידעי דעל יומא דשוקא סמיכי (להגיע למעות, הלכך, אפילו אית ליה מעות גביה לא עבר, דאדעתא דהכי איתגר ליה, וכיון דמיומא קמא לא עברי, תו לא עברי, כדאמרינן לעיל שאינו עובר עליו אלא בקר ראשון) אבל משום בל תשהא ודאי עובר (מיום השוק ואילך).

'שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום' **אמר רב** שכיר שעות דיום (שנשכר לו מן הבקר עד חצות) גובה כל היום (דהא כלתה שכירתו מחצות, ואיכא בלא תבא) שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה (ולכשיעלה עמוד השחר עובר משום בל תלין דהא נשתעבד לו קודם לכן). **ושמואל אמר** שכיר שעות דיום גובה כל היום (כדקאמרת, ואין לילה הולך אחר יום) ושכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום (שהיום הולך אחר הלילה הואיל ושכירותו בליל יום זה, ולא דמי לשכיר יום דאתמול, שאינו גובה אלא כל הלילה).

תנן שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום (בשלמא שמואל מוקי לה בשכירות שעות דלילה, אלא רב במאי מוקי לה) תיובתא דרב? אמר לך רב לצדדין קתני, שכיר שעות דיום גובה כל היום, שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה.

קיא.

תנן היה שכיר שבת, שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע, יוצא ביום גובה כל היום, יוצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום? אמר לך רב תנאי היא דתניא שכיר שעות דיום גובה כל היום, שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר שכיר שעות דיום גובה כל היום, שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום. מכאן אמרו כל הכובש שכר שכיר עובר בחמשה שמות הללו (חמשה לאוין) ועשה, משום בל תעשק את רעך$_1$, ומשום בל תגזל$_2$ [דהא אוקמיה (סא.) לכובש שכר שכיר, דאי גזל ממש מלאו דריבית ואונאה נפקא] ומשום בל תעשק שכיר עני$_3$, ומשום בל תלין$_4$, ומשום לא תבא עליו השמש$_5$, ומשום ביומו תתן שכרו (עשה).

הני דאיכא ביממא ליכא בליליא, דאיכא בליליא ליכא ביממא (ולא יתכן שיעבור אלס בחמשה לאוין)? אמר רב חסדא שם שכירות בעלמא (כולהו בחד ודאי לא משכחת לה, אלא הכי קאמר עבירות כל השמות הללו בשם שכירות הן, יש מהן בשכירות לילה ויש מהן בשכירות יום). **פסק השי"ע א.** איזהו זמנו, שכיר יום יש לו זמן ליתנו לו כל הלילה, לא נתנו לו, עובר עליו בבקר משום בל תלין, שכיר לילה זמנו ליתן לו כל היום, לא נתנו לו, עובר עליו בערב משום ביומו תתן שכרו... חו"מ (שלט,ג). **ב.** שכיר שעות, אם כלה שכירותו ביום יש לו תשלום כל אותו יום, אם כלה בלילה, יש לו תשלום כל אותו הלילה חו"מ (שלט,ד). **כתב הב"י** פסקו הפוסקים הלכה כרב, דהלכתא כוותיה באיסורי, ועוד דפליגי בפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון, ורב כרבי יהודה, וקיימא לן רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה (עירובין מו:) **ג.** שכיר שבת, שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע, יצא ביום גובה כל אותו היום, יצא בלילה, גובה כל אותו הלילה חו"מ (שלט,ה). **ד.** עבר זמנו, אין בע"ה עובר משום בל תלין, ומכל מקום חייב ליתן לו מיד, ובכל עת שישהה עובר על לאו של דבריהם, שנאמר אל תאמר לרעך... חו"מ (שלט,ח). **ה.** האומר לשלוחו צא ושכור לי פועלים, ושכרם

ואמר להם שכרכם על בע"ה, אין שום א' מהם עובר על בל תלין, ומיהו בע"ה עובר משום אל תאמר לרעך לך ושוב אם אינו טרוד ומכוין לדחותם. ואם לא אמר שכרכם על בע"ה, אפילו לא אמר להם שכרכם עלי, אלא שכרם סתם, הוא חייב בשכרם, לפיכך הוא עובר משום בל תלין... חו"מ (שלט,ז). **ו.** שכיר שמכיר בבעל הבית שאין דרכו להיות בידו מעות אלא ביום השוק, אינו עובר בבל תלין אפילו יש לו מעות; ומיום השוק ואילך, אם אינו נותן לו עובר משום אל תאמר לרעך... חו"מ (שלט,ט). **ז.** כל הכובש שכר שכיר כאילו נוטל נשמתו, ועובר בחמשה לאוין ועשה חו"מ (שלט,ב).

איזה הוא עושק ואיזהו גזל (משמע שאנסו בידו מידו ממש, טפי מעושק, דכתיב ויגזול את החנית מיד המצרי, וכן בבעלי שכם ויגזלו את כל אשר יעבור עליהם בדרך)? אמר רב חסדא לך ושוב, לך ושוב זה הוא עושק. יש לך בידי ואיני נותן לך זה הוא גזל.

מתקיף לה רב ששת (על כרחיך עושק דקא כפר ליה הוא, מדחייביה עליו בתורת כהנים קרבן שבועה, דכתיב וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד) איזהו עושק שחייבה עליו תורה קרבן דומיא דפקדון, דקא כפר ליה ממונא? אלא אמר רב ששת נתתיו לך זהו עושק, יש לך בידי ואיני נותן לך זה הוא גזל.

מתקיף לה אביי איזה הוא גזל שחייבה עליו תורה קרבן דומיא דפקדון בעינן, דקא כפר ליה ממונא [**הקשו התוס'** וכי לא ידע אביי דרב ששת מעמיד (בגמ' בסמוך) גזל, שבינו לבין עצמו הודה לו רק שאמר איני נותן לך, ואח"כ שתבעו בבית דין כפר לו (**עיין מהרש"ל ופנ"י**) **וי"ל** שאין כוונת אביי להקשות על רב ששת, אלא לדחות את דבריו, דסבר אביי שיש לנו להעמיד גזל בדומה לעושק, וכמו ש'וכחש' לא ניסוב על עושק, גם לא ניסוב על גזל, אלא גם גזל וגם עושק הגזל והעושק הוא ע"י הכחשה, ולא דייק כמו רב ששת בסמוך, שכאן כתוב או בגזל וכאן כתוב או עשק בלא 'ב'? **אלא** אמר אביי לא שכרתיך מעולם זה הוא עושק, נתתיו לך זה הוא גזל.

ולרב ששת, מאי שנא עושק דקשיא ליה, ומאי שנא גזל דלא קשיא ליה (הא איהו נמי גבי קרבן שבועה כתיב, ואי לא כפר שבועה היכא)? אמר לך גזל דגזליה והדר כפריה (כל זמן שלא תבעו בבית דין, אלא בינו לבין עצמו היה גוזלו ואומרו איני נותן לך, וכשתבעו בבית דין כפר ונשבע, ולעולם גזל לא איקרי אלא אם כן אומר לו איני נותן לך). אי הכי, אפילו עושק נמי (נוקמיה כרב חסדא בלך ושוב, ודקשיא לך שבועה היכא...) דהדר כפריה. הכי השתא, בשלמא התם כתיב או בגזל (כתיב וכחש השתא, מכלל דאודי ליה מעיקרא, כלומר וכחש בעמיתו בגזל במה שהיה גוזלו עד עתה בתורת גזל, כחש עכשיו וכפר, ומקודם כחש קרוי גזל) מכלל דאודי ליה מעיקרא. אבל גבי עושק מי כתיב או בעושק (דנימא וכחש בעושק דמעיקרא) או עשק כתיב (על ידי הכחשה עשקו) שעשקו כבר (משעה שהתחיל לתובעו עושקו בכחישה, ולא נקרא עשק על ידי דבר אחר קודם כחישה).

רבא אמר זה הוא עושק זהו גזל, ולמה חלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין [**כתבו התוס'** לאו משום דכתיב גזל ועשק, ששינה בלשון דייק (לא משום שנקרלו בשם שונה) אלא משום דכתיב תרי לאוין. **תימה** בשלמא הכא חילקן כדי לעבור עליו בשני לאוין, אבל גבי אשם גזילות למה נכתבו שניהם או בגזל או עשק (**ביאר השיטמ"ק** גזל לגבי אשם הוי גזל ממש ולא בעושק שכל שכיר דלוקא הכא לא מילטריך לאו דגזל מוקמינן מענינה דקרא וכעי"ז בריטב"א וברש"ש)]. **פסק הש"ע א.** איזהו גזלן, הלוקח ממון האדם בחזקה, כגון שחטף מידו מטלטלים, או שנכנס לרשותו שלא לרצון הבעלים ונטל משם כלים, או שתקף בעבדו או בבהמתו ונשתמש בהם, או שירד לתוך שדהו ואכל פירותיה וכל כיוצא בזה [**ביאר באר הגולה** זהו דלא כסוגיא דב"מ (קיא.) דמסיק רבא זה הוא גזל זהו עושק ולמה חלקן הכתוב לעבור עליו בב' לאוין, אלא הרב סמך על סוגיא דבב"ק (עט:) היכי דמי גזלן כעין ויגזול את החנית] חו"מ (שנט,ז). **ב.** איזהו עושק, זה שבא ממון חבירו לתוך ידו ברצון הבעלים, וכיון שתבעוהו כבש הממון בחזקה ולא החזירו, כגון שהיה לו ביד חבירו הלואה או שכירות,

והוא תובעו ואינו יכול להוציא ממנו מפני שהוא אלם וקשה הו"מ (שנט,ח).

משנה אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים יש בו משום ביומו תתן שכרו, ויש בו משום לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר. אימתי בזמן שתבעו, לא תבעו אינו עובר עליו (גמרא יליף ליה דכתיב אתך מדעתך, ולא מדעתו). המחהו (נתקן מאצלו, והעמידו...) אצל חנוני (שהיה פועל צריך לקנות פירות מחנוני, ואמר לו בעל הבית לחנוני תן לו בדינר פירות, ועלי לשלם) או אצל שולחני (אמר לשולחני תן לו בדינר מעות) אינו עובר עליו. שכיר בזמנו נשבע ונוטל, עבר זמנו אינו נשבע ונוטל. אם יש עדים שתבעו (בזמנו) הרי זה נשבע ונוטל. גר תושב (שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה, ואוכל נבילות וטריפות) יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר.

(גמרא) מני מתניתין? לא תנא קמא דמאחיך (לֹא תַעֲשֹׂק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ) ולא רבי יוסי ברבי יהודה! מאי היא? דתניא **[דף קיא ע"ב]** מאחיך פרט לאחרים [נכרי **הקשו התוס'**, אמאי איצטריך מאחיך למעוטי נכרי, מגר תושב נפקא דדוקא גר תושב ולא נכרי, ועוד תימה אמאי איצטריך למיכתב גר צדק מגר תושב נפקא דכ"ש גר צדק, וליכא למימר דאי לאו דכתיב גר צדק הוה מוקמינן בשעריך לגר צדק, דבשעריך לא משמע אלא גר תושב שאוכל נבילות דומיא דלגר אשר בשעריך תתננה ואכלה (**התוס' רא"ש בשם י"מ מתרץ** שמצאנו שעריך לגבי גר לדק שנא' ונתת לגר ולגר... ואכלו בשעריך' **הפנ"י מתרץ** שהתורה כותבת ריבוי לרבות גר לדק כלי להחמיר בו שיעבור בב' לאוין)] **גרך זה גר צדק** [**הקשו התוס'**, **תימה** אמאי איצטריך למימר גר צדק, דמאחיך נפקא, דגר צדק אחיך לכ"ע לרבי יהודה ולרבנן דפליגי בב"ק (פז.) גבי אין לעבדים בושת דיש לו אחוה ואחיך הוא במצות **וי"ל** דשאני הכא דכתיב מאחיך דמשמע ממובחר שבאחיך כדדרשינן ב"ק (פח.) מקרב אחיך **אי נמי** מאחיך ולא כל אחיך כדדרשינן קדושין (כד:) מן העוף ולא כל העוף, והוה ממעטינן גר אי לאו דכתיב גרך. אבל לעיל (עא.) גבי רבית דדריש גר זה גר צדק קשיא לר"י אמאי איצטריך פשיטא דמה לי ישראל מה לי גר צדק וכי בכל המצות אין גר צדק בכלל ישראל, וכן קשה דזימנין כתיב לאזרח ולגר וזימנין דלא כתיב ומאי שנא (**התוס'** רא"ש **בשם** שכאשר התורה כותבת, זה נלך לאיזו שהיא לשה)] בשעריך זה אוכל נבילות (דכתיב ביה שעריך לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה). אין לי אלא שכר אדם, מנין לרבות בהמה וכלים תלמוד לומר בארצך, כל שבארצך (**כתבו התוס'** ולא מוקמינן ליה למעוטי חוצה לארץ, שמצוות שהם חובת הגוף אינם תלוים בארץ). וכולן (על שכר ישראל, ועל שכר בהמה וכלים, וגר, וגר תושב) עוברים בכל השמות הללו (בין הכתובים כאן ובין האמורים בתורת כהנים, דיליף גזירה שוה לאיתויינהו הכא, כדלקמן). מכאן אמרו אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים יש בו משום ביומו תתן שכרו ויש בהן משום בל תלין פעלת שכיר (האמור בתורת כהנים, והוא הדין ללא תעשוק ולא תגזול דכתיב גביה, ומיהו, של שכיר יום ליתיה בשכיר לילה). רבי יוסי ברבי יהודה אומר (לקמן מפרש לה) גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום לא תלין. בהמה וכלים אין בהן אלא משום בל תעשק בלבד (דכתיב ביה בארצך דמרבי בהמה וכלים, אבל ביומו תתן שכרו, אף על גב דסמיך ליה לא).

מני, אי תנא קמא דמאחיך קשיא גר תושב (דמתניתין תנן אין בו משום בל תלין האמור בתורת כהנים, ובברייתא קתני כולן עוברים בכל השמות הללו) אי רבי יוסי קשיא בהמה וכלים (דקתני מתניתין יש בהם משום ביומו תתן שכרו ומשום לא תלין, ור' יוסי בר' יהודה סבר אין בהן אלא משום לא תעשוק דמשנה תורה, ואפילו משום ביומו... דסמיך ליה לא)?

אמר רבא האי תנא (משנתנו) תנא דבי רבי ישמעאל הוא. דתנא דבי רבי ישמעאל אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים יש בו משום ביומו תתן שכרו ומשום לא תלין. גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו (וכל שכן משום לא תעשוק שכיר דבגויה כתיב בשעריך) ואין בו משום בל תלין (דתורת כהנים, וכן משום לא תעשוק ולא תגזול דתורת כהנים, והאי דנקט הני משום דמפרשי בהו

שכיר יום ושכיר לילה, והכי קאמר יש בו משום ביומו תתן שכרו דמשתעי גבי שכיר לילה, ואין בו משום שכיר יום).

מאי טעמא דת"ק (שהוא תנא דבי ר' ישמעאל) דמאחיך, גמר שכיר שכיר [כתיב הכא (ספר דברים) לא תעשוק שכיר, וכתיב בשכיר יום (בת"כ) לא תלין פעולת שכיר, מה כאן (ספר דברים) גר תושב בהמה וכלים איתרבאי אף בתורת כהנים נמי, גר תושב בהמה וכלים] ורבי יוסי ברבי יהודה לא גמר שכיר שכיר [הלכך דתורת כהנים ליתנהו, לא בבהמה וכלים ולא בגר תושב **כתבו התוס'** ובקדושין (יד:) דלא משכח תנא דלא יליף שכיר שכיר, היינו דוקא גבי עבד עברי משום דסבר שהשכיר שכתוב בעבד עברי לא מופנה, מה שאין כן בשכיר שכתוב כאן הוא מופנה].

נהי דלא גמר (ריבב"י) שכיר שכיר, בהמה וכלים משום ביומו תתן שכרו נמי ניחייב [דהך סמיך ליה (פסוק לאחריו) דבקרא דלעיל כתיב מארצך]? תני רבי חנניא אמר קרא וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא מי שהן באין לידי עניות ועשירות, יצאו בהמה וכלים שאינן באין לידי עניות ועשירות.

ות"ק, האי כי עני הוא מאי עביד ליה? ההוא מיבעי להקדים עני לעשיר (נשכרו שני פועלין, אחד עני ואחד עשיר, ואין בידו ליתן אלא לאחד מהן העני קודם). ורבי יוסי ברבי יהודה ההוא מלא תעשק שכיר עני ואביון נפקא. ות"ק חד להקדים עני לעשיר, וחד להקדים עני לאביון (אביון מעונה מעני, ולשון אביון האובה ואינו משיג מה שנפשו מתאוה לכל טוב, ואשמעינן קרא דעני קודם לאביון, משום דעני כסיף למיתבעיה, אע"ג דצריך). וצריכא, דאי אשמעינן אביון משום דלא כסיף למתבעיה, אבל עשיר דכסיף למתבעיה אימא לא. ואי אשמעינן עשיר משום דלא צריך ליה, אבל אביון (הורגל לבושת, ולא כסיף למיתבעיה) דצריך ליה, אימא לא, צריכא.

ותנא דידן (וכן דבי רבי ישמעאל דאמרו תרוייהו, בהמה וכלים אכולהו, וגר תושב לית להו דתורת כהנים) מה נפשך, אי יליף שכיר שכיר אפילו גר תושב נמי (ליחייביה משום שכיר יום) אי לא יליף שכיר שכיר בהמה וכלים מנא ליה? לעולם לא יליף שכיר שכיר, ושאני התם דאמר קרא ולא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר, ('אתך' קרא יתירא הוא) כל שפעולתו אתך (ואפילו בהמה וכלים). אי הכי, אפילו גר תושב נמי? אמר קרא 'רעך', רעך ולא גר תושב. אי הכי, אפילו בהמה וכלים נמי? הא כתיב אתך. מה ראית לרבות בהמה וכלים ולהוציא גר תושב? מסתברא, בהמה וכלים הוה ליה לרבות שכן ישנן בכלל ממון רעך, גר תושב אינו בכלל ממון רעך. ותנא קמא דמאחיך האי רעך (בהנך דתורת כהנים כתיב לא תעשק את רעך) מאי עבדי ליה? ההוא מיבעי ליה לכדתניא רעך ולא נכרי. נכרי מאחיך נפקא? חד למשרא עושקו (שכר שכיר), וחד למשרא גזלו (גזילה ממש).

וצריכי, דאי אשמעינן גזלו משום דלא טרח ביה [**כתבו התוס'** לא הוה צריך להאי צריכותא דאי לא כתיב אלא חד אפילו לא תגזול הוה מוקמינן לה בעושק דמשתעי ביה קרא כדאמר לעיל (סא.) , אבל השתא דכתיבי תרוייהו מוקמינן לה בגזל עובד כוכבים באם אינו ענין. ומה שבכל זאת הגמ' עושה צריכותא, משום שבאה לומר האמת, שאפי' אם הפסוק היה משמיענו שמותר לגזול גוי, לא היינו ומעים שמותר לעושקו] אבל עושקו דטרח ביה אימא לא, ואי אשמעינן עושקו משום דלא אתא לידיה, אבל גזלו דאתא לידיה אימא לא, צריכא.

ורבי יוסי ברבי יהודה, האי לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר (דמרבי מיניה תנא דידן בהמה וכלים, אע"ג דגזרה שוה לא גמיר) מאי עביד ליה (**הקשו התוס'**, **תימה** דבסמוך בברייתא דריש מיניה כמה דרשות, ומצאתי כתוב כמדומה בתוס' רבינו אלחנן דהכא 'משכיר' קבעי מאי עביד ליה דהוי ליה למיכתב לא תלין פעולתו אתך) מיבעיא ליה לכדרב אסי, דאמר רב אסי אפילו לא שכרו אלא לבצור לו אשכול אחד של ענבים (כלומר שכיר שעות **כתבו התוס'** נראה לר"י דאיצטריך למיכתב משום דשכיר משמע שכיר יום או חצי יום שאין רגילות להשכיר פועלים אלא ליום או לחצי יום אבל לכל דהו לא

אי נמי איצטריך לאשמועינן דאפילו שכרו לבצור אשכול אחד ואכלו אפילו הכי עובר עליו אם הלין את שכרו) עובר משום בל תלין. ואידך מואליו הוא נשא את נפשו (כל ששיעבד עצמו עליו) נפקא, דבר המוסר נפשו עליו. **[דף קיב ע"א]** ואידך ההוא מיבעי ליה לכדתניא ואליו הוא נשא את נפשו (כל עצמו הוא מוסר נפשו עליו, לעלות בכבש גבוה וסיכן בעצמו ליפול, ולתלות באילן כשעלה עליו למסוק זיתים, ולגדור תמרים ומסר נפשו עליו למיתה, שמא יפול מן הכבש או מן האילן) מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה לא על שכרו.

דבר אחר ואליו הוא נשא את נפשו כל הכובש שכר שכיר כאילו נוטל נפשו ממנו. רב הונא ורב חסדא, חד אמר נפשו של גזלן, וחד אמר נפשו של נגזל (ופליגי במשמעותא דקרא, חד אמר נפשו של שכיר, נענש עליו כאילו הורגו, וחד אמר נפשו של גזלן, הגיד לך הכתוב שגורם מיתה לעצמו). מאן דאמר נפשו של גזלן דכתיב אַל תִּגְזָל דָּל כִּי דַל הוּא וְאַל תְּדַכֵּא עָנִי בַּשָּׁעַר וכתיב כִּי ה' יָרִיב רִיבָם וְקָבַע אֶת קֹבְעֵיהֶם (וגוזל את גוזליהם, ומה יקבע מהן את ה...) נֶפֶשׁ (שגורמים הגזלנים רעה לעצמן). ומאן דאמר נפשו של נגזל דכתיב כֵּן אָרְחוֹת כָּל בֹּצֵעַ בָּצַע אֶת נֶפֶשׁ בְּעָלָיו יִקָּח. ואידך נמי, הכתיב את נפש בעליו יקח? בעליו דהשתא (לאחר גזילה, דהיינו גזלן). ואידך נמי, הכתיב וקבע את קבעיהם נפש? מה טעם קאמר מה טעם קבע את קבעיהם משום דנטלו נפש (והכי משמע וקבע את קבעיהם נפש את אשר קבעו את נפשם מהם). **פסק הש"ע** מצוה לתת שכר שכיר בזמנו, ואם אחרו עובר בלאו אחד שכר אדם או בהמה או כלים, אבל על שכר קרקע יש מי שאומר שאינו עובר (**ביאר באר הגולה** בשם הרמ"ה דדרשינן כל אשר בארצך ולא כל ארצך) הו"מ (שלט,א).

'אימתי בזמן שתבעו, לא תבעו אינו עובר עליו' תנו רבנן 'לא תלין פעלת שכיר' יכול אפילו לא תבעו תלמוד לומר 'אתך', לדעתך (ולא מדעתו **באהבת חסד ח"א פ"ט הסביר** דמדלא תבעו מוכח שמדעתו הוא ונתרצה לזה ומרשהו שיהיה שכרו בידו עד אחר הזמן) יכול אפילו אין לו תלמוד לומר 'אתך', שיש אתך. יכול אפילו המחהו אצל חנוני ואצל שולחני תלמוד לומר 'אתך' ולא שהמחהו אצל חנוני ואצל שולחני, המחהו אצל חנוני ואצל שולחני אינו עובר.

איבעיא להו חוזר (השכיר אצל בעל הבית אם לא נתן החנוני, ונתחייב בעל הבית לשלם) או אינו חוזר (**כתבו התוס'** היכא דא"ל אני פוטרך לגמרי אפי' לא יתן לי פשיטא דאינו חוזר, דאם לא כן בכל מחילה בעלמא תיבעי ליה אי בעי קנין או לא. והיכא דא"ל נמי אני פוטרך אם יפרע לי שולחני פשיטא דחוזר כיון דאין שולחני רוצה ליתן לו. והכא מיירי כשאמר ליה הפועל סתמא שיסמוך על שולחני, ומיבעיא ליה מי אמרינן דאדעתא דהכי סמך אם יתן לו או דלמא לגמרי פוטרו אפילו לא יתן לו. **וא"ת** פשיטא שלא פטרו לגמרי אלא דוקא אם יתן, שהרי שולחני יכול לחזור בו אפי' במעמד שלשתן כיון שאין לבעל הבית בידו לא פקדון ולא מלוה וכיון דיכול לחזור מסתמא לא פטרו לגמרי דלאו בשופטני עסקינן **וי"ל** דלעולם איכא למימר שפטרו לגמרי ומתחייב לו שולחני מדין ערב דכשמסמיכו השולחני הוי כאומר סמוך עלי ופטור בעל הבית לגמרי וה"ה דהוה מצי למיבעי אם השולחני יכול לחזור בו אם לאו דהא בהא תליא. **והשתא** מוכח דמחילה אינה צריכה קנין, דע"כ הכא בלא קנין איירי, דקנין לא שייך אלא כשפטרו לגמרי בהדיא, ואפי' לא פטרו לגמרי בפירוש כיון שהקנה לו דומה ודאי שלפוטרו הקנה לו דאם לא כן מאי צריך קנין, ובפוטרו בהדיא פשיטא דאינו חוזר כדפרישית, ובהא לא מיבעיא ליה, אלא ודאי בלא קנין איירי. **ומיהו** מצינו לפרש דהכא איירי כשאמר ליה בהדיא 'אני פוטרך אם יתן לי, ואם לא אחזור עליך' ופליגי כל זמן שלא חוזר בו שולחני אם יכול לחזור על בעה"ב, ולזה הפירוש נמי יש להוכיח קצת דמחילה אינה צריכה קנין מדאמר רב ששת אינו חוזר אלמא פוטרו כל זמן שירצה שולחני לפרוע לו ובלא קנין מיירי דבקנין אפילו רבה מודה. **ועוד י"ל** דפלוגתא דהכא לא שייכא מידי למחילה, דלכ"ע פועל חוזר על בעה"ב, ולא פליגי אלא לענין בל תלין כשחוזר בו מיד ביום ראשון על בעה"ב דלרב ששת אינו חוזר עליו לענין להתחייב בבל תלין כיון דניתק שעה אחת ממנו כשעמד אצל שולחני שוב אינו חוזר לאיסור בל תלין, ורבה אמר כיון דתוך זמנו חוזר הוה כדמעיקרא, ודייק רבה ממתניתין דקתני המחהו אצל שולחני אינו עובר עליו משמע דוקא כל זמן שעומד אצל שולחני הא מיהדר הדר וחוזר לאיסורו דאי לא הדר לאיסורו הוה ליה למיתני אינו יכול לעבור עליו, ולא דמי להא דקתני אחר זמנו אינו עובר עליו, ולא קתני 'אינו יכול' דהתם ליכא למיטעי ורב ששת דחי דאינו

בתורת לעבור עליו כלל אפילו יחזור בו. **ומיהו** בירושלמי דשבועות גבי חנוני על פנקסו דנשבעין ונוטלין מבעל הבית קאמר דדוקא כשלא העמיד לפועלים אצל חנוני אבל העמידם אצלו אין בעל הבית חייב לפועלים כלום ומפרש רב אלפס דירושלמי אתי אליבא דרב ששת וסבר כמותו, אבל מ"מ לדידן קי"ל כרבה. **א"כ** מעמיד הרי"ף את מחלוקת רבה ורב ששת כמו הפירוש הראשון שמחלוקתם היא אם יש לפועל תביעת ממון על בעל הבית, ולא כמו הפירוש האחרון שנחלקו לאיסור בל תלין. **וכן משמע** בקדושין (טז.) דמחילה אינה צריכה קנין גבי עבד עברי ששנינו שקונה את עצמו לצאת לחירות ע"י שטר, והגמ' מקשה 'שטרא למה לי, לימא ליה באפי תרי זיל' והגמ' מתרצת 'אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי, והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול', משמע דאי לאו דגופו קנוי לאדון, היה יכול למחול, ובלא קנין איירי, דבקנין לא היה צריך שטר דאפילו עבד כנעני קונה עצמו בחליפין כדמוכח בגיטין (לט:) דקאמר שקל כומתא ושדא בה ואמר קני הא וקני נפשך וקאמר דלא עשה ולא כלום משום דהוה ליה בכליו של מקנה אבל אי הוה בכליו של קונה הוה קניא נפשה בחליפין וכן בכתובות (קד.) אמרינן דלאחר כ"ה שנה אבדה כתובתה משום דמסתמא מחלה ואע"ג דלא עשתה שום קנין דבקנין לאלתר נמי אבדה כתובתה. **ומדאמר** לעיל (עא:) תן על גבי קרקע והפטר ובגיטין (עה:) זרוק לי והפטר אין ראיה שמחילה לא בעי קניין, דאיכא למימר דאיירי בקנין. **ואין להקשות** מה"ג שפירש בסנהדרין (ו.) גבי פשרה צריכה קנין דשניהם צריכין קנין המוחל צריך להקנות שמחל לו והמשלם צריך להקנות שישלם לו החצי דשאני פשרה משום דדמי למחילה בטעות שאילו היה יודע שהיה זוכה בדין לא היה מוחל ולהכי צריכה קנין דאלים טפי, ומהאי טעמא נמי איכא מאן דבעי ג' ולא סגי בב' משום דדמי למחילה בטעות כל שכן אם לא נפרש כמו שמפרש בה"ג אלא הקנין עושין קודם שישמעו שיקיימו דברי הפשרנים דבלא קנין יוכלו לחזור בהן כשישמעו הפשרה דאז לא קשה כלום)? **רב ששת אמר** אינו חוזר, **ורבה אמר** חוזר. אמר רבה מנא אמינא לה מדקתני אינו עובר עליו, מעבר הוא דלא עבר, הא מיהדר הדר. ורב ששת אמר מאי אינו עובר אינו בתורת לעבור (כלומר אין לו עליו כלום שיהא עליו בתורת דמים שום עבירות שכר שכיר). **פסק הש"ע** אין בע"ה עובר משום בל תלין, אא"כ תבעו השכיר, לא תבעו, או שתבעו ולא היה לו מעות ליתן לו, או שהמחהו אצל שולחני ליתן לו וקבל עליו ליתן לו, אינו עובר, אפילו אין לבע"ה ביד שולחני כלום. ומכל מקום אם רצה השכיר לחזור בו שלא לקבל מהשולחני אלא מבעל הבית, הרשות בידו (**ביאר באר הגולה** פלוגתא דרב ששת ורבה, וכתב הרא"ש הל' כרבה דלא חשיב ליה מחילה, דמתניתין דייקא כותיה ומכאן ראיה דמחילה לא בעי קנין, דאי בקנין פשיטא דאינו חוזר... ואפ"ה אמר רב ששת דאינו חוזר משום דמחל לו, ורבה דאמר חוזר משום דלא חשיב ליה מחילה) (**הגה ואם קנו מידו, לא יוכל לחזור בו** לח"ם) הו"מ (שלט,י).

בעו מיניה מרב ששת קבלנות (אומן שקבל עליו לעשות מלאכה בכך וכך, ולא לשכירות ימים) עובר עליו משום בל תלין או אין עובר משום בל תלין, אומן קונה בשבח כלי (וזוכה במה שהשביחו, ומשום קבלנותו יוצא לו, וכשמחזירו לו הרי הוא כמוכר לו שבח שהיה לו בתוכו) והלואה היא (ולא שם שכירות עליה) או אין אומן קונה בשבח כלי ושכירות היא? אמר להו רב ששת (עפ"י רש"י יהיה הביאור: אין אומן קונה בשבח שהשביח בכלי, ולכך אם השהה בעל הבית את שכרו) עובר (על בל תלין. **אמנם התוס' כתבו** 'עובר' כגון היכא דליכא שבח כלי כמו בשליחא דאגרתא או דאגריה לבטשי, אבל רב ששת סבר שפיר דאומן קונה בשבח כלי כדמוכח בב"ק (צט.) דקאמר התם לימא רב ששת פליגא אדרב אמי דאמר אומן קונה בשבח כלי אמר רב אשי בר חמא דרב ששת בשליחא דאגרתא, והנך דבעו מרב ששת לא הזכירו בבעייתן אומן קונה בשבח כלי אלא סתם שאלו 'קבלן עובר בבל תלין או לאו' והגמרא הוא שאומר אומן קונה... שלפי הפשט בו תליא הבעיא ולהכי קאמר נמי לימא מסייע ליה שהיה סבור הגמרא דהא בהא תליא ורב ששת שהשיב עובר סבר דאין אומן קונה). **והתניא אינו עובר? התם שהמחהו אצל חנוני ואצל שולחני.**

נימא מסייעא ליה הנותן טליתו לאומן, גמרה והודיעו אפילו מכאן ועד עשרה ימים אינו עובר משום בל תלין, נתנה לו בחצי היום משששקעה עליו חמה עובר משום בל תלין. ואי אמרת אומן קונה בשבח כלי אמאי עובר? אמר רב מרי בריה דרב כהנא בגרדא דסרבלא (לעז"י רש"י לסרק, לנפץ שאין כאן שבח כלי, שאם היה מניחו כמות שהוא היתה מתקיימת הרבה יותר מעתה). למאי יהבה ניהליה לרכוכי (שיהא רך) היינו שבחיה (דאיכא דניחא ליה בהכי, מפני שמחמם יותר ויש נוי בדבר)? לא צריכא, דקא אגריה מיניה לבטושי [להשבון בטישות,

אלא לעולם לאו בגרדא, אלא בתיקון הראשון שקורין (לעז"י רש"י כבום ראשון של בגד) כשבא מבית הגרדי בוטשין אותו ברגלים בתוך כלי עץ במים וקרקע הראויה בכך, מיהו, לא בקבלנות עסקינן אלא בשכירות, בין ישביה ובין לא ישביה, שכרו לפי מנין בטישותיה...] בטשא ובטשא במעתא. **פסק השו"ע** נתן טליתו לאומן לתקנה בקבלנות, וגמרה, כל זמן שהטלית ביד האומן אינו עובר. נתנו לו אפילו בחצי היום כיון ששקעה עליו חמה עובר משום בל תלין, שקבלנות היא כשכירות לפורעו בזמנו חו"מ (שלט,ו). **כתבו הרי"ף והרא"ש** הלכתא כרב ששת דתניא דמסייע ליה והכי אסקה רבא בב"ק (צט:) דכולי עלמא אין אומן קונה בשבח כלי, והא דאוקי רב מרי להאי מתניתא דאגריה לבטושי... דחייה בעלמא היא ולא סמכינן עלה **וכן פסק הרמב"ם, ודלא כהתוס'.**

[דף קיב ע"ב] 'שכיר בזמנו נשבע ונוטל...' [**כתבו התוס'** בשבועות (מה:) מפרש לא שנו (שכיר נשבע ונוטל) אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך. **תימה** דהיכי נאמן בעה"ב במגו זה, דהא מפרש בגמ' דטעמא דשכיר נשבע משום דבעה"ב טרוד בפועליו ואנן חושבין אותו כאילו אמר איני יודע מדפריך בגמ' אי הכי ניתיב ליה בלא שבועה, וא"כ מה מועיל מגו דאילו אומר איני יודע לא הוה מהני שום מגו, והוה חייב, דהוה ליה כאומר הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך דחייב כדתנן בב"ק (קיח.), וביבמות (קיד:) משמע נמי דלא מהני מגו בכי האי גוונא דאמר אינה נאמנת לומר מת בעלי במלחמה משום דאמרה בדדמי לה ואינה יודעת בברור שמת, ולא מהני לה מגו דאי בעיא אמרה מת על מטתו (**התוס' בשבועות מה: תירצו** וז"ל דהכא כיון דאין טוען אמת אלא ברי ואומר ודאי שלא שכח אין לנו להחזיקו כמשקר כיון דאית ליה מגו, אבל כשאין לו מגו אינו נאמן דשמא שכח מחמת שהוא טרוד בפועליו ומחמת שסבור שפרע טוען ברי אף על פי שמסופק)].

שכיר אמאי תקינו ליה רבנן למשתבע ושקיל? אמר רב יהודה אמר שמואל הלכות גדולות שנו כאן [כאותם שמנו חכמים בנשבעין ונוטלין במסכת שבועות (מד:) דשכיר ונגזל ונחבל וחנוני על פנקסו]. הני הלכתא נינהו (בתמיה, וכי הלכות למשה מסיני הם...) הני תקנות (חכמים) נינהו? אלא, אמר רב יהודה אמר שמואל תקנות גדולות שנו כאן. גדולות מכלל דאיכא קטנות [**כתבו התוס'** אע"ג דבגיטין (לו.) אמרינן תקנה גדולה התקינו שיהיו מפרשין שמותיהן בגיטין, וכן בב"ק (קג:) תקנה גדולה התקינו שאם יציאה יתירה על הקרן... לא פריך אלא הכא דקאמר שנו כאן דמשמע ולא במקום אחר]? אלא אמר רב נחמן אמר שמואל תקנות קבועות שנו כאן (ראוי לעשותן קבע לעקור עליהם דבר מן התורה, דמדאורייתא מי שיש עליו לשלם הוא נשבע, דכתיב 'ולקח בעליו ולא ישלם', והכא שקלוה לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר **כתבו התוס'** הא דנקט 'תקנות קבועות' לשון רבים משום דקאי אכל הנהו דנשבעין ונוטלין בשבועות (מד:) דשכיר ונגזל ונחבל ושכנגדו חשוד על השבועה וחנוני על פנקסו, וקרי להו קבועות משום דעקרו לשבועה ממקומה וקבעוה לשכנגדו שיהא נשבע ונוטל, והגמ' לא הוצרכה לפרש טעם כולם אלא טעמא דשכיר). שבועה דבעל הבית היא ועקרוה רבנן לשבועה דבעל הבית ושדיוה אשכיר [**כתבו התוס', וא"ת** והלא אף בכופר הכל איירי ת"ק מדפליג עליה ר' יהודה (שבועות מד:) ואמר דשכיר אינו נשבע אלא במודה מקצת, ובכופר הכל מי מיחייב בעל הבית שבועה דאורייתא (הלא בכופר הכל פטור מה"ת משבועה) שאמרו חכמים שלקחו את השבועה מבעל הבית **וי"ל** דְאַמודה במקצת קאמר דשקלוה מבעל הבית, ואפי' באופן שכופר הכל היה לנו לתקן שבועה לבעת הבית כדי להיפטר שהרי עליו לשלם וכיון שהיתה ראויה להיות השבועה על בעל הבית קאמר 'שקלוה') משום כדי חייו דשכיר. ומשום כדי חייו דשכיר מפסדנא ליה לבעל הבית? בעל הבית גופיה ניחא ליה דמשתבע שכיר ושקיל, כי היכי דליתגרו ליה פועלים. שכיר גופיה ניחא ליה דמשתבע בעל הבית ויפקע (יפסיד שכרו) כי היכי דליגרוהו (שלא ימנעו מלשוכרו, שידאגו לומר חשוד הוא זה לתבוע שכרו משקבלו)? בעל הבית על כרחיה אגר (כשהוא צריך לפועלין על כרחו שוכרם). שכיר נמי בעל כרחיה איתגר (נשכר, שצריך למזונות).

אלא, בעל הבית טרוד בפועלים הוא [וסבר שנתן לו ולא נתן **ביארו התוס'** וחשוב כמו 'איני יודע' דחייב אפי' כופר הכל כדתנן בב"ק (קיח.) הלויתני ואיני יודע אם פרעתי לך חייב ולא פליג בין אם יש לו פועלים הרבה בין אין לו]. אי הכי ניתב ליה בלא שבועה (**כתבו התוס', וא"ת** מאי פריך וכי לעולם ישכח, פעמים שאומר בעל הבית אמת, ולכך לא רצו לתקן שיטול בלא

שבועה, תדע דאי חשוב בודאי שכח אמאי פטר ר' יהודה כופר הכל, אלא ודאי חששא בעלמא דחיישינן שמא שכח, ולהכי פטר ר' יהודה בכופר הכל דליכא שבועה דאורייתא אבעל הבית דלא חשבינן ליה לבעה"ב כאומר איני יודע כי רגילות הוא שיודע יפה, אבל כשמודה מקצת חששו לשמא שכח כי פעמים שהוא שוכח מחמת שהוא טרוד בפועליו וישבע לשקר לפי שסבר שפרע, וה"נ לרבנן דלא מחזקינן ליה בודאי שכח. **וי"ל** דנראה לגמ' דלת"ק מחזקינן ליה בודאי שכח ואומר איני יודע מדמחייב בכופר הכל, שאם לא היתה אלא חששא בעלמא אמאי שקיל שכיר אפי' בשבועה כיון דאיכא למימר דבעה"ב יודע יפה שפרע אלא ודאי דחשיב ליה כאומר איני יודע ומשני להפים דעתו של בעה"ב לפי שסבר בדעתו בברור שפרע, אבל בהלויתני ואיני יודע אם פרעתיך אין צריך שבועה דלא שייך הספק כיון שהוא מודה שאינו יודע אם פרע)? **כדי להפים דעתו של בעל הבית. וניתב ליה בעדים (ויתן לו בלא שבועה, לתקנו להן לכל שוכרי פועלין שיתנו שכרם בעדים, ואם יאמר פרעתיו שלא בעדים יתן בלא שבועה כתבו התוס'** פי' נתקן שלא יתן לו אלא בעדים ואם יפרע בלא עדים איהו דאפסיד אנפשיה ולא נצטרך להפים דעתו דכל כמה שנוכל לתקן שלא ישבע על חנם יש לתקן וכן לקמן 'ניתיב ליה מעיקרא' פריך דנתקן אם לא יקח שכרו מתחלה שיפסיד קודם שנתקן שבועה על חנם)? **טריחא להו מילתא (לחזר בתר עדים כל היום). וניתב ליה מעיקרא (לתקון לבעל הבית, דיהיב אגריה בצפרא מקמי עבידתייהו, דאי אתי שכיר לא מהימן)? שניהם רוצים בהקפה (בעל הבית פעמים שאין לו, ופועל שמא יפלו ממנו).**

אי הכי (דבעל הבית טרוד ושכח) אפילו קצץ נמי [כתבו התוס', וא"ת והא קציצה הוי כאומר איני יודע אם הלויתני דפטור לר"נ ור' יוחנן דאמרי (צז:) מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור **וי"ל** דהכא שמודה מקצת יש לחייבו דהוה כחמשין ידענא וחמשין לא ידענא (צח.) **וא"ת** לוקי כגון שאותה אחת שמודה כבר פרע דהשתא הוי כופר הכל **וי"ל** דניחא ליה לשנויי קציצה מידכר דכירי שהוא מתורץ גם לרב הונא ורב יהודה ועוד אפי' לר"נ ור' יוחנן ניחא ליה לשנויי הכי כדי לאוקמי בכל ענין אפי' לא פרע אותה אחת שמודה, ועוד דהפשט משמע שלא פרע דומיא דמילתיה דר' יהודה] **אלמה תניא אומן אומר שתים קצצת לי, והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה** [על השכיר להביא ראיה אם טוען שקצץ לו בעל הבית בשכר עבודתו יותר ממה שהוא שילם לו עתה, ואם לא ימצא ראיה, לא יאמן השכיר בשבועה **כתבו התוס'** ואם לא הביא השכיר ראיה ישבע בעה"ב ויפסיד אומן, דבלא שבועה אינו יכול בעה"ב להפטר כיון שמודה במקצת והכי מפרש לה בהדיא בשבועות (מו.). **וא"ת** דהכא קתני המוציא מחבירו עליו הראיה, ובחזקת הבתים (מה:) תניא דבקציצה נמי נשבע ונוטל **וי"ל** דבריש כל הנשבעין פריך כי האי גוונא ומשני דהך ברייתא דחזקת הבתים ר' יהודה היא)? **קציצה ודאי מידכר דכירי לה אינשי [כתבו התוס', לא מצי לשנויי** דמשום הכי אין שכיר נשבע ונוטל משום דאיירי כששכרו שלא בעדים, ובעה"ב נאמן במיגו שלא שכרו מעולם, דאי איכא עדים נחזי עדים מאי קאמרי כמה קצץ, דהכי פריך בב"ב (מה:) בהלכה דאומן **דהא** ע"כ איירי כשיש עדים דומיא דרישא דקתני שכיר בזמנו נשבע ונוטל דמוקי לה רב ושמואל ששכרו בעדים כדאמרינן בשבועות (מה:) בהדיא וה"נ סיפא איירי בשכרו בעדים ולא שמעו הקציצה או שמעו ושכחו. **והנה במסכת בב"ב (מה:) מובא דאביי ס"ל** שאם נתן טלית לאומן לתקן בפני עדים, וכעת טוען האומן שלקוח בידו, אם לא ראו עתה את הטלית ביד האומן נאמן האומן בטענת לקוח במגו שיכל לטעון החזרתי שלא בעדים, שאביי ס"ל המפקיד בעדים אין צריך להחזירו בעדים, אולם אם ראו את הטלית ביד האומן, אינו נאמן לומר לקוחה היא בידי, כיון שטלית ביד אומן היא כדברים העשויים להשאיל ולהשכיר. **והקשה רבא על אביי** מברייתא 'הנותן טליתו לאומן ואומר שתים קצצת לי ובעל הבית אומר לא קצצתי לך אלא אחת כל זמן שהטלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה (האומן נאמן במיגו דלקוחה בידי)' וכך קושייתו, אי דאיכא עדים ניחזי מאי קאמרי, אלא לאו דליכא עדים, ואע"ג דראה את הטלית ביד האומן נאמן (וקשה על מה שהעמדנו שמדובר שיש עדים שהפקיד אצל האומן, ולא שמעו את הקבלה לו שמעו ושכחו). **יש לומר** שאי אפשר להעמיד את הגמ' בב"ב דאיכא עדים וכגון ששכחו או לא שמעו הקציצה כמו שהעמדנו כאן, דא"כ אף לרבה (החולק על אביי) גופא תקשי דכיון דמשמע ליה דאיירי בכל ענין אפילו בראה אי מיירי נמי דאיכא עדים אמאי נאמן אומן, דבאיכא עדים וראה לכולי עלמא אין לו חזקה כדתנן במתני', ורבא דקאמר 'אלא לאו דליכא עדים' אינו אומר כן אלא כדי שלא יקשה לו למה שרצה להעמידו אף בראה, ואביי דמשני ליה 'לא דליכא עדים ולא ראה' הוי מצי לאוקמה בדאיכא עדים ולא ראה וכגון שלא שמעו הקציצה אלא משום דרבא אוקמה בדליכא עדים אוקמה איהו הכי. (**ובמה שהקשנו** בתחילת התוס' שנעמיד את הברייתא שיש עדים, ויהיה הבעה"ב נאמן במיגו שיכול לומר 'לא שכרתיך מעולם', ולחינו שא"א לומר כן, עתה לוחיש התוס' לחיה נוספת...) **דאי משום** מגו בעל הבית נאמן, אמאי נקט שחולקין בקציצה ושבק לומר שחולקין בפריעה זה אומר נתתי וזה אומר לא נתת כדתנן בשבועות (מד:) **ועוד יש לתרץ** דאפילו איירי בשכרו שלא בעדים אין

נאמן במגו 'לא שכרתיך מעולם' כיון שהוא מודה במקצת שלא היה יכול להעיז ולכפור ולומר לא שכרתיך מעולם, כדין כל מודה מקצת דאין נאמן במגו דאי בעי כפר הכל משום שאינו מעיז. **ועוד אומר ר"י** שלתרוץ זה האחרון אפשר שלעולם אף ברישא 'שכיר בזמנו נשבע ונוטל' מדובר שאין עדים, דודאי כי איכא עדים רגילות שיודעים וזוכרין הקציצה כדאמרינן בחזקת הבתים וברייתא כולה בדליכא עדים איירי, ורישא דקתני נשבע ונוטל הכי פירושו יביא ראיה ששכרו ואז יהיה נשבע ונוטל, ואם לא יביא ראיה, לא יטול בשבועה, והיכא דקתני המע"ה היינו יביא עדים שקצץ לו שתים שהעדים יודעים הקציצה אם יודעין ששכרו כדפריך, וכן משמע בפרק כל הנשבעין דקאמר עלה ראיה דלשלם קתני ראיה דלשבע לא קתני, משמע דנשבע ונוטל היינו שיביא ראיה ששכרו ויהיה נשבע ונוטל).

אי הכי, אפילו עבר זמנו נמי (ותבעו למחר, להימנוהו לפועל) אלמה תנן עבר זמנו אינו נשבע ונוטל? חזקה אין בעל הבית עובר משום בל תלין. והא אמרת בעל הבית טרוד בפועליו הוא? הני מילי מקמיה דלימטייה זמן חיוביה, [דף קיג ע"א] אבל מטא זמן חיוביה רמי אנפשיה ומידכר [**כתבו התוס', וא"ת** א"כ בזמנו אמאי נשבע שכיר ונוטל, לימא בעה"ב איני זוכר עתה אבל הניחו לי עד שיעלה עמוד השחר שאזכור אם נתתי אם לאו, כיון שאחר זמנו אנו פוטרים אותו מטעם זה, ועוד קשה במודה במקצת אמאי אין בעל הבית נשבע דרמי אנפשיה ומידכר שלא ישבע לשקר **וי"ל** דחזקה שאין בעה"ב עובר בבל תלין לא מהני אלא היכא דאיכא חזקה דאין שכיר משהה שכרו בהדיה כמו שאפרש בסמוך, ואם היה יכול בעה"ב לטעון הניחו לי עד שיעלה עמוד השחר לא היתה כאן חזקה דאין שכיר משהה שכרו שהרי לא השהה אתו אלא תבעו ממנו בב"ד ולא רצו ליתן לו ושהו אותו לעמוד השחר (**התוס' רא"ש תירץ** כיון שתוך זמנו בעל הבית כפר, לא יועיל שנמתין לו לאחר זמנו, שכיון שהעיז לכפור שוב לא יודה)].

וכי שכיר עובר משום בל תגזל (**כתבו התוס' וא"ת** בעל הבית נמי אית ליה הך חזקה שאינו עובר בבל תגזול **וי"ל** דחמיר ליה לאו אחד כמו שנים **א"נ** בלאו הכי משני ליה שפיר. **וא"ת** ומ"מ איכא חזקה דאין בעה"ב עובר בבל תלין כנגדו והוה ברי וברי והמע"ה **וי"ל** דחזקה של בעל הבית אינה חזקה טובה כשל שכיר דזימנין לא רמי אנפשיה למידכר והוה לן למימר דנשבע ונוטל וחזקה דאין שכיר משהה שכרו לבדו לא חשיבא כחזקת שכיר אלא כששתיהן ביחד הוו כנגד חזקת שכיר והוי ברי וברי והמע"ה)? התם תרי חזקי, הכא חדא חזקה. גבי בעל הבית איכא תרי חזקי (לזכותו) חדא דאין בעל הבית עובר משום בל תלין, וחדא דאין שכיר משהא שכרו, והכא חדא חזקה.

'אם יש עדים שתבעו הרי זה נשבע ונוטל'. והא קתבעו לקמן (הכי הוא תובעו לפניו עתה, וממה נפשך, אם תבע בזמנו, הרי הוא נשבע ונוטל גם בלי עדים, ואם תבע שלא בזמנו, מה יועילוהו העדים **כתבו התוס'** ס"ד השתא אם יש עדים שתבעו היינו אפי' אחר זמנו, ולכך פריך דמה אנו צריכין לעדים הלא תובעו השתא בפנינו, ולמאי דס"ד הוה מצי למיפרך אמאי נשבע ונוטל, אלא פריך שפיר)? אמר רבי אסי שתבעו בזמנו. ודלמא לבתר הכי פרע? אמר אביי שתבעו כל זמנו (עד שעבר עליו). ולעולם (**פירש רש"י** בתמיהה, ובשביל שתבעו כל היום ולא נתן יהא שכיר זה נאמן לעולם לומר לא התקבלתי, ואם רוצה בעל הבית לישבע לא נאמין, וכי כל כך השהה שכיר שכרו. **כתבו התוס'** פי' רש"י וכי שכיר משהה שכרו כ"כ, **ואינו מיושב** דאין בזה ראיה שנפרע, דחזקה דאין שכיר משהה שכרו אינה מועלת אלא היכא דאיכא חזקה דאין בעה"ב עובר בבל תלין בהדה ובל תלין אינו עובר אלא בוקר ראשון **אלא הכי פירושו** ולעולם שכיר נשבע ונוטל, אין זו תקנה טובה שיהא נאמן לעולם לומר לא פרע לי)? אמר רב חמא בר עוקבא כנגד אותו היום של תביעה (יום אחד לאחר זמנו נתנו לו חכמים לישבע ויטול). **פסק הש"ע** במה דברים אמורים (ששכיר נשבע ונוטל) כשיש עדים ששכרו ושעשה עמו מלאכה. אבל אם לא היו שם שני עדים, מתוך שיכול לומר לא שכרתיך, נאמן לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך, וישבע בעל הבית היסת. ואם הודה מקצת, ישבע שבועת התורה... וכן אם תבעו אחר זמנו, אע"פ ששכרו בעדים, המוציא מחבירו עליו הראיה ואם לא הביא ראיה, ישבע בעל הבית היסת. וכמה הוא זמנו, שכיר יום כל הלילה שלאחריו ושכיר לילה, כל היום שלאחריו. הביא ראיה שתבעו כל זמנו, הרי זה נשבע ונוטל כל אותו יום של תביעה. כיצד, היה עושה עמו ביום שני עד הערב, זמנו כל ליל שלישי, וביום שלישי אינו נשבע ונוטל, ואם הביא עדים שהיה תובע כל ליל שלישי, הרי זה נשבע ונוטל כל יום שלישי, אבל מליל רביעי ואילך, המוציא מחבירו עליו הראיה, וכן אם הביא עדים שהיה תובע והולך עד יום חמישי, הרי זה נשבע

ונוטל כל יום חמישי הו"מ (פט,ג). **פסק** כמימרא דרב נחמן אמר שמואל שבועות (מה:) לא שנו אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך.

משנה המלוה את חבירו (והגיע זמן ולא פרע לו) לא ימשכננו (אפילו בשוק) אלא בבית דין. ולא יכנס לביתו ליטול (בגמרא מפרש במאן קאי) משכונו, שנאמר בַּחוּץ תַּעֲמֹד. היו לו שני כלים (וחובו כנגד שניהם, ומשכנו בשניהם) נוטל אחד ומניח אחד (בשעה שהוא צריך לזה יחזירנו לו משום החזרת העבוט, ויעכב את השני, וכשיצטרך זה לשני יטול זה את הראשון ויחזיר את השני, כדמפרש ואזיל...) ומחזיר את הכר בלילה [**כתבו התוס'** בתמורה (ו.) פריך לרבא דאמר כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני (נחלקו שם אביי ורבא באשר אלם עושה מעשה האסור מן התורה האם הוא חב, אביי סובר שחב, ורבא סובר שאינו חב) והרי השבת העבוט דאמר רחמנא לא תעבוט עבוטו ותנן מחזיר את הכר בלילה אלמא דמהני. **וקשה** דמנליה למקשן דמתני' איירי במשכנו באיסור, ואין לומר דסמיך אברייתא (לא:) דקתני משכנו שלא ברשות מנין... דא"כ מאי קשה לן דהא בברייתא גופה ילף מהשב תשיב כדמשני התם, ואי אדשמואל סמיך א"כ מה צריך לתרץ מהשב תשיב הלא עיקר קרא לשמואל איירי במשכנו באיסור דאם חבל... משמע דמשכנו בביתו **וי"ל** דסמיך אמעשים בכל יום דמחזיר אפי' משכנו שלא ברשות **א"נ** סמיך אברייתא דלקמן (קיד:) דמתרץ לה רב ששת המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו, משכנו חייב להחזיר לו. אע"ג דהאי דפריך לרבא בתמורה לא אתי אליבא דשמואל דלשמואל אין שייך להקשות דעיקר קרא במשכנו באיסור כתיב. **מ"מ** אין להוכיח משם שלא יהא הלכה כשמואל כי כן דרך גמרא להקשות ולתרץ אפילו דלא כהלכתא כדאשכחן בכתובות (כו.). ולעיל (לא:) דקאמר אין לי אלא במשכנו ברשות אין צריך לומר דשמואל יהפוך וישנה אין לי אלא משכנו שלא ברשות אלא יעמידנה כתנא דפליג אתנא דקאי כוותיה ויהפוך הדרשה) **ואת המחרישה ביום** [**כתבו התוס'**, **קשה לר"ת** דתניא (קטז.) חבל זוג של ספרים וצמד של פרות חייב משום ב' כלים ופירש רש"י פרות החורשות וחייב עליהם החובלן לפי שעושין אוכל נפש. **וקשה עליו** דא"כ היאך נטל את המחרישה דקתני ומחזיר, הא עבר כי נפש הוא חובל, ועוד דאין נראה לחייב אלא דוקא דומיא דריחיים ורכב שמתקנים האוכל עצמו בכלי. **לכן מפרש ר"ת** צמד פרות היינו פרות המרכסות (לשון) בתבואה וגרים ר"ת נמי זוג של מספרים ולא גרסינן זוג של ספרים וכן גרים ר"ח והם תספורת של ירק או לגזוז בית

קיג.

השחיטה כדאמרינן בבכורות (דף כה.) שדרכן היה לגזוז, אבל פרות החורשות לא מיקרי כלי שעושין אוכל נפש. **ועוד נראה לר"ת** דמחרישה דהכא לאו היינו מחרישה שחורשין בה את הקרקע דנראה דלא מיחייב בהשבת העבוט אלא בכלי העשוי לגוף האדם ולהנאתו ועוד דמוקי בגמ' במחרישה דכספא ואין דרך לחרוש קרקע במחרישה של כסף **אלא נראה לר"ת** דהיינו מגרדתא שמגרדין בו בני אדם בבית המרחץ כדאמר במסכת שבת (קמז:) עבדא ליה אימיה מגרדתא דכספא וכן בכתובות (סח.) במחרישה דכספא, פר"ח דהיינו מגרדתא). **ואם מת** (הלוה) אינו מחזיר (העבוט) ליורשיו (שאין כאן מצות העבוט, אלא ימכרנו ויגבה חובו, דהשב תשיבם לו כתיב, ולא ליורשין). רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום (זמן בית דין) ומשלשים יום ולהלן מוכרן בבית דין.

(גמרא) אמר שמואל שליח בית דין, מנתח נתוחי אין (אף הוא אינו רשאי ליכנס לביתו ולמשכנו, אלא רואהו בשוק ומנתק דבר שאוחז בידו ממנו) אבל משכוני לא. והתנן המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בבית דין, מכלל דבבית דין ממשכנין (משמע בתוך הבית, חבילה מתוך הבית משמע, דהא ריחיים ורכב בגו ביתא שכיחי)? אמר לך שמואל אימא לא ינתחנו (המלוה) אלא (יתבענו) בבית דין (והם ישלחו את שלוחם לחטוף מידו משכון. אבל להיכנס לביתו ולמשכנו בתוך ביתו, אפילו שליח בית דין אינו רשאי **כתבו התוס'** וא"ת מנין דניתוח אסור לבעל חוב **ואומר ר"י** דמדרבנן הוא, כדאמר בסמוך בעל חוב ניתוח נמי לא, גזירה שמא יכנס בביתו). הכי נמי מסתברא, דקתני סיפא לא יכנס לביתו ליטול משכונו. מני, אילימא בעל חוב מרישא שמע מינה אלא לאו שליח בית דין. אי משום הא לא איריא, הכי קאמר המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בבית דין, מכלל דבבית דין ממשכנים. ובעל חוב אפילו נתוחי נמי לא, שלא יכנס לביתו ליטול משכונו.

מתיב רב יוסף לא יַחֲבֹל רֵחַיִם וָרָכֶב הא דברים אחרים חבל, לא תחבל בגד אלמנה הא של אחרים תחבל. מאן, אי נימא בעל חוב הא כתיב לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ. אלא לאו שליח בית דין (הרי שמותר לשליח בית דין להיכנס לבית

הלווה לקחת לת המשכון)? **תרגמה רב פפא בריה** דרב נחמן קמיה דרב יוסף, ואמרי לה רב פפא בריה דרב יוסף קמיה דרב יוסף לעולם בבעל חוב (קאמר, ולא תידוק מינה הא כלים אחרים חבול, דבכלים אחרים עובר משום לא תבא אל ביתו ולהכי איצטריך להוסיף לאו שני משום ריחיים ורכב, וחד משום לא תבא אל ביתו) ולעבור עליו בשני לאוין.

תא שמע ממשמע שנאמר בחוץ תעמד (וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הַעֲבוֹט הַחוּצָה, וכי...) איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו (היינו בעל הבית) יוציא, אלא מה תלמוד לומר 'והאיש' לרבות שליח בית דין. מאי לאו שליח בית דין כלוה (שיכנס לתוך הבית, והכי קאמר והאיש דהוא שליח בית דין, ואשר אתה נושה בו יוציא אליך)? **[דף קיג ע"ב]** לא, שליח בית דין כמלוה (והכי קאמר בחוץ תעמוד אתה והאיש שהוא שליח בית דין, ואשר אתה נושה בו יוציא אליך).

תא שמע אִם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ בשליח בית דין הכתוב מדבר (שהוא רשאי ליכנס לחובלו, והכי קאמר קרא, אם חבול תחבול על ידי שליח בית דין עד בוא השמש תשיבנו לו). אתה אומר בשליח בית דין הכתוב מדבר, או אינו אלא בבעל חוב, כשהוא אומר לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ הרי בעל חוב אמור, הא מה אני מקיים אם חבל תחבל שלמת רעך בשליח בית דין הכתוב מדבר (אם כן מצינו לאיה שליח בית דין נכנס לבית הלווה למשכנו. ולא כשמואל)?

תנאי היא דתניא שליח בית דין שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו, אלא עומד מבחוץ והלה מוציא לו משכון, שנאמר בחוץ תעמד והאיש (שהוא שליח בית דין גם הוא יעמוד בחוץ). **ותניא אידך** בעל חוב שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו, אלא עומד בחוץ, והלה נכנס ומוציא לו משכונו, שנאמר בחוץ תעמוד. ושליח בית דין שבא למשכנו הרי זה נכנס לביתו וממשכנו. ולא ימשכננו דברים שעושין בהן אוכל נפש (דאיתרבו מכי נפש הוא חובל).

ונותן מטה, ומטה (לקמן הוא מפרש אחת לאכול ואחת לישון) **ומצע** (של לבד, במקום שאין כסתות) **לעשיר** (שהורגל במצעות). **מטה, ומטה ומפץ לעני** [לפי מה שהורגל, דגבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך, ודרשינן (ערכין כד.) החייהו מערכך, גזבר הבא למשכנו כשאין ידו משגת והוא נידון בהשגת יד, דכתיב 'והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן' משייר לו כדי חייו, ונוטל השאר, ויצא ידי הקדש, ואפילו העשיר לאחר שאמדוהו ונטל מה שבידו, ומינה נמי גמרינן לבעל חוב שמשיירין לו כדי חייו, כדאמר לקמן (קיד.) דגמר מיכה מיכה]. לו (הוא צריך ליתן מטה) אבל לא לאשתו, ולא לבניו ולבנותיו (דהחייהו כתיב, ולא הוטל על המלוה להחיות את בני ביתו). כדרך שמסדרין (שמין להניח לו צרכי חייו, לשון והעריך אותו, **ל"א** שמשרדין לשון שריד, ושתיהן שמעתי) לבעל חוב כך מסדרין בערכין. כלפי לייא, עיקר סידור בערכין כתיב (כדפרישית לעיל)? **אלא אימא** כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בבעל חוב.

אמר מר נותן מטה ומטה ומצע לעשיר, מטה ומטה ומפץ לעני [**כתבו התוס'** בערכין (כג:) לא תני אלא מטה המוצעת משום דמוצעת לא שבקינן ליה אלא אחת כדאמר הכא מטה ומטה ומצע (הרי שיש רק מצע אחד) ובכתובות (סד:) גבי משרה אשתו על ידי שליש בעני שבישראל דלא יהיב לה אלא מטה ומפץ (וקשה לכאו' לריך לתת שתי מיטות) משום דהתם קודם שנשאת לו לא היה לה אלא חדא מטה]. **למאן, אילימא לאשתו ולבניו ולבנותיו** הא אמרת לו, אבל לא לאשתו ולבניו ולבנותיו. אלא, אידי ואידי לדידיה, תרתי למה לי? חדא דאכיל עלה, וחדא דזג עלה. כדשמואל, דאמר שמואל כל מילי ידענא אסותייהו, לבר מהני תלת, מאן דאכיל אהינא (תמרא) מרירא אליבא ריקנא (קודם אכילה), מאן דאסר מיתנא דכיתנא רטיבא אחרציה (חבל לה של פשתן על מתניו) ומאן דאכיל נהמא ולא מסגי ארבעה גרמידי (קודם שישן, הלכך יהבינן ליה מטה שניה, ומושיבה ברחוק ארבע אמות ממקום אכילתו, ועל כרחו ירגיל לעמוד וללכת במשכב ולא יישן על מטה שאכל).

קיג: – קיד.

תני תנא קמיה דרב נחמן כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בבעל חוב. אמר ליה השתא זבוני מזבנינן ליה (לאחר שלשים יום אף כלים הצריכין לו, כדתנן משלשים ולהלן מוכרן **ביארו התוס'** דשאלת הגמ' היא, הכסת והכר שיש לו אין מחזירין לו רק בל' יום הראשונים, 'סדורי מסדרינן' בתמיה פירוש ואנן נסדר לו להניח מן המעות כדי לקנות כסות לצורך שנים עשר חדש כמו שעושין בערכין) סדורי מסדרינן ליה?

ומי מזבנינן ליה, והתנן מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום? תנא כרבן שמעון בן גמליאל תנא קמיה (דרב נחמן להך מתניתין) והכי קאמר ליה השתא לרבן שמעון בן גמליאל זבוני מזבנינן ליה, סדורי מסדרינן ליה, דתנן, רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום, מכאן ואילך מוכרן בבית דין.

וממאי דכי קאמר רבן שמעון בן גמליאל זבוני לגמרי קאמר (שלא ישאיר לו לפי צרכו בצמצום) דלמא הכי קאמר עד שלשים יום הדר ליה בעיניה (כמות שהיא חשובה, אם חבל כסות של מעיל יחזיר לו הוא בעצמה) מכאן ואילך מיהדר ליה למאי דחזי ליה (יתן לו אחת של צמר ואחת של קנבוס) ומזבנינן מאי דלא חזי ליה (ימכור לו של שיראין).

אי סלקא דעתך אית ליה לרבן שמעון בן גמליאל האי סברא (לסדר לבעל חוב) ליכא מידי דלא חזי ליה (מאחר שהורגל בו, דהא שמענא ליה דאמר כל ישראל בני מלכים הם) דאמר אביי רבן שמעון בן גמליאל ורבי שמעון ורבי ישמעאל ורבי עקיבא, כולהו סבירא להו כל ישראל בני מלכים הן. רבן שמעון בן גמליאל דתנן לא את הלוף ולא את החרדל (מטלטלין בשבת, שאינם ראוין היום לא זה לבשל ולא זה לטחון, לוף מין קטנית, ואינן ראוין למאכל כשהוא חי, ואפילו לעופות) רבן שמעון בן גמליאל מתיר בלוף, מפני שהוא מאכל לעורבין (וישראל בני מלכים, ויש להם לגדל עורבים לנוי ולשחוק). רבי שמעון דתנן בני מלכים סכין שמן וורד על גבי מכותיהן בשבת, שכן דרכן לסוך בחול (בלא שום מכה, הלכך, כי איכא נמי לא מוכחא מילתא דלרפואה עביד, דליגזרו רבנן משום שחיקת סממנין). רבי שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הן. רבי ישמעאל ורבי עקיבא, דתניא הרי שהיו נושין בו אלף זוז ולבוש איצטלא בת מאה מנה מפשיטין אותה ממנו (לפרוע לבעל חוב את חובו) ומלבישים אותו איצטלא הראויה לו. ותנא משום רבי ישמעאל, ותנא משום רבי עקיבא כל ישראל ראוין לאותה איצטלא.

ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא, דיהיב ליה מאי דחזי ליה, ומזבנינן מאי דלא חזי ליה, בשלמא כר וכסת (דתנן במתניתין, איכא למימר מוכרן דקאמר רבן שמעון בן גמליאל) חזי ליה דביני ביני (לקנות גרועה הימנו, וביני ביני יטול בחובו), אלא מחרישה (דקתני במתניתין, ועלה קאמר רבן שמעון בן גמליאל מוכרו) למאי חזיא (מאי ביני ביני איכא)? אמר רבא בר רבה מחרישה דכספא.

מתקיף לה רב חגא ולימא ליה (מלוה) לאו עלי קרמית (לפרנסך **כתבו התוס'** לאו אמתני' פריך אמאי מחזיר לו הכר, דא"כ למה המתין עד כאן, ועוד דמה צריך טעם על מצות המקום, ועוד וכי לא ידע דכתיב 'ולך תהיה צדקה' אלא על כרחך ידע ואפילו הכי מקשה ליה וא"כ מה מתרץ לו. **אלא נראה** דארבי עקיבא ורבי ישמעאל פריך דאמרי כל ישראל בני מלכים הם וכולן ראוין לאותה איצטלא, ואמאי, כיון דאינו לובשה אלא לכבוד ולנוי בעלמא, למה יש לנו לומר שכל זה הטיל הכתוב על המלוה כיון שלא פירש הכתוב בהדיא ולא היה שייך עליו יותר מעל אחר כיון דסגיא ליה בלאו הכי, ומשני גם באיצטלא שייך לומר 'לך תהיה צדקה' והטיל עליו הכתוב שלא למנוע ממנו הנוי והכבוד והתענוג שהורגל בו עד עתה)? אמר ליה אביי [**דף קיד ע"א**] איברא (באמת), עליה קרמי (שיהא לו צדקה, שהכתוב הטיל עליו לעשות לו צדקה להלך לפניו) משום שנאמר וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה.

איבעיא להו מהו שיסדרו בבעל חוב, מי גמר מיכה מיכה מערכין (גבי לוה ומלוה כתיב וכי

ימוך אחיך ומטה ידו ממך, וגבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך) או לא?

תא שמע, דשלח רבין באגרתיה דבר זה שאלתי לכל רבותי (אם למדנו גזירה שוה דמיכה מיכה) ולא אמרו לי דבר, ברם כך היתה שאלה (אבל כן נשאלה שאילה אחת בבית המדרש, מינה יש ללמוד שאין מסדרין) האומר הרי עלי מנה לבדק הבית (והשגת יד לא כתיב אלא בערכין, אבל שאר הקדשות אין נידונין בהשג יד, ומה שיש לו גובין הימנו והמותר יגבו לאחר זמן אם יעשיר) מהו שיסדרו (כשבאין למשכנו) **רבי יעקב משמיה דבר פדא, ורבי ירמיה משמיה דאילפא אמרי** קל וחומר מבעל חוב, ומה בעל חוב שמחזירין (שמלוה מצווה להשיב לו את העבוט) אין מסדרין (להשאיר לו כלום משבא למכור לאחר שלשים) הקדש שאין מחזירין אינו דין שאין מסדרין (**כתבו התוס'**, **וא"ת** ערכין יוכיח שאין מחזירין ומסדרין **ויש לומר** דמה לערכין שהם קלים ואינן נוהגים אלא באדם ובבן ברית ולא בטומטום ואנדרוגינוס ופחות מבן חדש, אבל הקדש חל על כל דבר) **ורבי יוחנן אמר** נדר בערכך כתיב (כי יפליא נדר בערכך נפשות, הקיש נדרים לערכין...) מה ערכין מסדרין אף הקדש מסדרין.

ואידך (שס"ל שאין מסדרין בהקדש) **ההוא** (הפסוק 'כי יפליא נדר בערכך נפשות') לנידון בכבודו הוא דאתא (היקש נדר לערכין להכי אתא, שאם אמר 'דמי לבי' או ראשי או כבידי עלי נותן דמי כולו, אבל אם אמר על אבר שאין הנשמה תלויה בו 'דמיו עלי' שמין אותו כעבד הנמכר בשוק, כמה הוא שוה ביד וכמה הוא שוה בלא יד, להא מילתא איצטריך למיגמר נדר מערכין, גבי ערכין כתיב 'ערכך נפשות' אם אמר 'ערך אבר שהנשמה תלויה בו עלי' נותן דמי כולו, ואם אמר 'ערך ידי עלי' לא אמר כלום, שאין ערך כתוב אלא לנפש, 'נדון בכבודו' האבר נידון לפי כבודו, שאם הנשמה תלויה בו נותן דמי כולו **כתבו התוס'**, **וא"ת** מ"מ נילף נמי בהיקישא דמסדרין דאין היקש למחצה, ואין לומר דהיקישא משמע דלא אתא אלא לנדון בכבודו אבל לדבר אחר לא הוקשו

הדיד.

דהא בערכין (כד.) אמרינן 'מנין שלא ישהא מרגלית לקלים' פירוש אם אמר ערכי עלי ויש לו מרגלית שוה מנה ובמקום שעומדין אינה שוה אלא חמשים לפי שאין שם עשירים שיקנו אותה מנין שאין להעריכה אלא בנ' זוזים שנאמר 'והיה ערכך ביום ההוא' כמו ששוה ביום ההוא, ובערכין (יח.) אמרינן אתא הקשת הקדש לערכין לנידון בכבודו ולמרגלית לקלים, אלמא לכל מילי מקשינן. **וצריך לומר** דסברא דק"ו (שממנו למדו שאין מסדרין בהקדש) מבטל הקישא כיון שנוכל להעמיד ההיקישא לדבר אחר, כן משמע בזבחים (י:) דקאמר תנן התם ר"ע אומר כל הדמים שנכנסו להיכל לכפר פסולים וחכ"א חטאת בלבד ר' אליעזר אומר אף האשם שנאמר כחטאת כאשם. ופריך בשלמא רבי אליעזר כדאמר טעמא אלא רבנן מאי טעמייהו (אשם לא, אלא רק חטאת) אמר רבא אשם שנכנס דמו לפנים פסול לא מצית אמרת מק"ו כו' אלמא ק"ו מבטל הקישא דכחטאת כאשם כיון דאיכא לאוקמא הקישא לדבר אחר. **והיא** דחולין (קטו:) דגמרי בשר בחלב אסור באכילה בג"ש דקדש קדש מאנשי קודש תהיון לי (בפסוק העוסק באיסור בשר בחלב נאמר בו 'קדש' וגם בפסוק שעוסק בטרפה נאמר בו 'קדש' מה טרפה אסורה באכילה ה"ה בשר וחלב) ואיסור הנאה יליף מק"ו מערלה, ואית דדריש בג"ש לגמרי לאיסור אכילה ולהיתר הנאה (מ"כ נמצא שיש מחלוקת תנאים אם הק"ו מערלה לוחה את הגז"ש מטריפה, שאם נלמד הגז"ש לכל העניינים בשר וחלב צריך להיות מותר בהנאה כמו טרפה) **לא דמי** להכא אפילו יהא הקישא וק"ו, כמו ג"ש וק"ו, דאפילו מאן דיליף התם ק"ו (לומד איסור הנאה בבשר וחלב מערלה) מצי סבר הכא (מה ערכין מסדרין אף הקדש מסדרין) דאין הקישא למחצה, דהתם (בבשר וחלב) הק"ו אין סותר ג"ש כלל משום דקרא דבשר בשדה טרפה דאיירי בבשר שיצא חוץ למחיצתו איירי גם באיסורי הנאה כגון בשר קדשים שיצא חוץ ממחיצתו שהוא בשריפה, ומאן דלא יליף איסור הנאה ע"י הק"ו, אלא לומד להתיר משום הג"ש היינו משום דאכילה והנאה חדא היא, ולא שייך ללמוד מטרפה רק את איסור אכילה ולא את היתר הנאה, אבל הכא מודה דעבדינן ק"ו למסדרין כיון דמתוקם ההיקש למילתא אחריתי. **וצ"ע** דבהרבה מקומות בת"כ ובגמרא שרוצה לעשות ק"ו וסותר אותו ע"י היקש או ג"ש יש לעיין אם יש אופן בהם שלא נוכל להעמיד ההיקש או הג"ש לד"א (שהרי אם אפשר להעמיד, אין מבטלין את הק"ו). **וא"ת** דאמרינן בערכין (ד:) 'ראש חמור זה הקדש', 'ראש עבד זה הקדש', הוא והקדש שותפין בו ולא אמר דנידון בכבודו ויהיה הכל של הקדש בערכין פריך לה ומשני כאן בקדשי מזבח אין נידון בכבודו, כאן בקדשי בדק הבית, שכן מה שכתוב 'ערכך נפשות' לומר שנידון בכבודו, כתוב לגבי ערכין שקדשי בדק הבית הם). **מה ערכין נידון בכבודו [כתבו התוס'** פי' רש"י שבערכין נידון בכבודו משום שנאמר 'כערכך נפשות' **וא"ת** מה צריך קרא, דמאי שנא מנזקין

דאם קיטע ידו אומדין כמה הוא יפה בידו וכמה הוא יפה בלא יד, וה"נ, יש לנו לשום כמה הוא שוה באבר שהנשמה תלויה בו וכמה הוא שוה בלעדיו, והוא ערך כולו דאינו שוה כלום אם היה נוטל אותו אבר. **וי"ל** דאמר בערכין (יט.) דאין שמין בערכין כמו ששמים בנזיקין אלא שמין אותו כאילו היתה ידו נשארת בבעלות רבו הראשון ולא כמו אדם שנטלה ידו, דאז מתגנה העבד ושוה הרבה פחות. **כמו כן** מי שמקדיש איבר שהנשמה תלויה בו, אילולא הפסוק היינו שמים כמה נפחת אם היה משיירו לרבו הראשון, ולא כאילו ניטל לגמרי] **אף הקדש נידון בכבודו.**

ויסדרו בבעל חוב (גמרא קא פריך לה) **קל וחומר מערכין ומה ערכין שאין מחזירין (מיום אל יום את כלי הצריך לו) מסדרין (כתבו התוס', וא"ת** כיון שמסדרין ומניחין לו שיעור המפורש במשנה א"כ מה חזרה שייך דהרי מניחין לו לגמרי כדי צרכו ומה יחזיר לו עוד **ואור"ת** דכשנוטל ממנו בתורת פרעון אז מסדרין אבל כשנוטל בתורת משכון דחייבי ערכין ממשכנין אותן אז אין מסדרין ושייך חזרה) **בעל חוב שמחזירין אינו דין שמסדרין [כשבא למכור לאחר שלשים יום ישאיר לו כדי חייו, כגון מטה ומפץ, והנך דאמר בערכין** (כג:)]? **אמר קרא** (בערכין) **וְאִם מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ** 'הוא' **ולא בעל חוב. ואידך** (**פירש רש"י** ת"ק דמתניתין דאמר מסדרין לבעל חוב, דקתני אם מת אינו מחזיר ליורשיו, הא לו מחזיר לעולם **התוס'** הביאו פירוש רש"י **וכתבו** שלפי' ר"ת (שהובא לקמן) דרבנן דמתניתין מצי סברי דאין מסדרין צ"ל 'ואידך' היינו הני ד'איבעיא להו מהו שיסדרו בבעל חוב' אי נמי ברייתא דתנא לעיל דמסדרין) **האי** ('הוא' **דכתיב בערכין, דריש ליה...) עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו [שאם העריך עצמו עני והעשיר קודם שהעריכו כהן אינו נידון בהשגת יד, אלא נותן ערך עשיר ביארו התוס'** 'במכותו מתחילתו ועד סופו' למעוטי עני והעשיר וחזר והעני דנותן ערך עשיר כר' יהודה בערכין (יז:)].

ויחזירו בהקדש (העבוט עד שלשים יום) קל וחומר מבעל חוב, ומה בעל חוב שאין מסדרין מחזירין, הקדש שמסדרין אינו דין שמחזירין? אמר קרא וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרַכֶךָ יצא הקדש שאין צריך ברכה. ולא, והכתיב ואכלת ושבעת וברכת...? אלא אמר קרא וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה מי שצריך צדקה, יצא הקדש שאין צריך צדקה.

קיד.

אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו דקאי בבית הקברות של נכרים, אמר ליה מהו שיסדרו בבעל חוב, אמר ליה (לאליהו) **גמר מיכה מיכה מערכין** (שמסדרין לבעל חוב) **גבי ערכין כתיב וְאִם מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ גבי בעל חוב כתיב וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ [כתבו התוס'** פסק ר"ת בספר הישר דאין מסדרין בבעל חוב דהא רשב"ג דמתניתין מסיק לעיל דסבר דאין מסדרין בב"ח, וקי"ל (ב"ק סט.) הלכה כרשב"ג במשנתנו היכא דלא פסק גמרא כמאן דפליג עליה, ולא מצינו בכל אמוראים דשמעתא שום אמורא שסבר בהדיא שמסדרין, ורבה בר אבוה דאמר ליה לאליהו מהו שיסדרו לבעל חוב וא"ל גמר מיכה מיכה מערכין נראה לר"ת דגרסינן מנין שמסדרין לבעל חוב כלומר מנליה למאן דאית ליה מסדרין וכן גרים בה"ג, וכן נראה, דאי כגי' הספרים דקבעי מהו שיסדרו לבעל חוב הוה ליה למימר מסדרין שהרי הטעם לא היה שואל אלא ודאי מנין גרם, ולעולם אין מסדרין ס"ל. **ובערכין (שם)** דפליגי רבי יהודה ורבנן בעני והעשיר וחזר והעני דר' יהודה סבר נותן ערך עשיר ומפרש בגמרא דטעמא דרבי יהודה משום דכתיב ואם מך הוא עד שיהיה במכותו מתחילתו ועד סופו מכלל דרבנן דפליגי עליה דרשי הוא ולא בבעל חוב, דדוקא בערכין מסדרין ולא בבעל חוב כדדריש לעיל ויחיד ורבים הלכה כרבים **ויש לדחות** דדרשינן הוא ולא אשתו כדדרשינן לעיל. **ועוד** הביא ר"ת ראיה דאמרינן בב"ק (יא:) מיניה ואפילו מן גלימא דעל כתפיה, וכי תימא דהיינו שמפשיטין אותו גלימא דאלפא זוזא ויהבינן ליה גלימא אחרינא דחזיא ליה הא ליכא מידי דלא חזי ליה כרשב"ג דלעיל, ועוד דפסיק רב אלפס בשבת (קיא.) כר"ש דאמר כל ישראל בני מלכים, ומיהו אמרינן התם דפסיק כר"ש ולא מטעמיה, ורבנן דמתני' נמי מצי סברי דאין מסדרין, ומיירי בבא ליטול בתורת משכון דרבנן סברי שמחזירין לו כל ימי חייו ורשב"ג סבר דאחר שלשים יום מוכרו אבל היכא דנטל בתורת גבייה יכול למוכרו מיד ולא יסדרו כלל. **וא"ת** מדוע שהסתפקה הגמ' 'מהו שיסדרו בבע"ח' לא הביאה הגמ' את דברי רשב"ג דאין מסדרין **ויש לומר** דסבר גמרא שכונת רשב"ג דשקלינן מידי דלא חזי ליה ויהבינן ליה מידי דחזי ליה כמו שלעיל (קיג:) סברא הגמ' כן, ואע"ג ששנינו דרשב"ג מתיר בלוף לא ידע דהוי טעמא דליכא מידי דחזי ליה. **ומר"ע ור' ישמעאל** דאמרי (קיג:) כל ישראל ראויין לאותה איצטלא אין להוכיח דסבירא להו מסדרין, דמיירי דגבה בתורת משכון דת"ק סבר דמפשיטין אותה איצטלא בת מאה מנה ונותנין לו הראויה לו וממנה עושין השבת העבוט בכל יום ויום והמותר יהיה לו למלוה בתורת משכון ולא יחזיר אותו כלל ורבי עקיבא ור' ישמעאל סברי דמן הטובה עושה השבת העבוט אבל בתורת גבייה לא הדר כלל. **ומדמהדר** ליה אליהו מיכה מיכה לא בעי למיפשט אפילו גרם מהו שיסדרו,

קיד. – קיד:

משום דאליהו דחויי הוה מדחי ליה והיה לו להשיב אין מסדרין, תדע שהרי השיב לו קברי עובדי כוכבים אינם מטמאים באהל כר"ש בן יוחי אע"ג דלא קי"ל כוותיה אלא כרשב"ג דמתני' דאהלות דאסר מדורות עובדי כוכבים משום אהל וטעמיה דאליהו משום דרוב ארונות יש בהן פותח טפח ויש מקום שלא גזרו כגון לצאת לקראת מלכים וכיוצא בו, וכן מצינו כשהיה קובר את ר"ע היה דוחה שאמר ליה וכי אינך כהן, אמר ליה צדיקים אין מטמאין, ודחה אותו כן משום כבודו דר"ע, ועיקר טעמו היה לפי שהיה מת מצוה לפי שהיו יראים לקברו שהיה מהרוגי מלכות. **וכן נמצא בתשובת גאון** שכתב שיש בסדר אליהו רבה שנחלקו עליו יש אומרים שהיה מבני בני בניה של לאה ואמר להם איני אלא מזרעה של רחל וא"כ לא היה כהן, וכאן אומר שכהן היה, ומסיים התם אמרו לו תן סימן לדבריך אמר להן כך כתוב ביחוסו של בנימין 'ויערשיה ואליה וזכרי בני ירוחם' אמרו לו לא כך אמרת לאותה אלמנה עשי לי משם עוגה קטנה ולך ולבנך תעשה באחרונה ולא כהן אתה פי' לפי שכהן הוא היה רוצה ליטול חלה תחילה, אמר להם אותו תינוק משיח בן יוסף היה ורמז רמזתי לעולם שאני בא תחילה, ובאותה תשובה מביא נמי הא דגמרי' מיכה מיכה וגרם מנין שמסדרין לבעל חוב כמו שגורם ר"ת, וכן בב"ר גבי ותאמר לאה בגד נחלקו רבי נהוראי אמר דאליהו מגד ור"א אמר משל בנימין ועמד לפניהם ואמר להם רבותי למה אתה נחלקים עלי אני מבני בניה של רחל)?

[דף קיד ע"ב] מנין לערום שלא יתרום (**כתבו התוס'** הוה ליה למימר מנין שלא יברך דבשעה שתורם ממנו אינו אסור אלא בשעת ברכה, ושאר ברכות אסור לברך כשהוא ערום אלא נקט הכי משום דמשנה היא ערום לא יתרום) דכתיב וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר [בשעה שאתה מדבר בו לא יראה בך ערות דבר, שמע מינה אין אדם מברך כשהוא ערום, ותורם בעי ברכה, והאי דבעי מיניה לענין תורם דהתם תנן (תרומות א,ו) אין מגביהין תרומה ערום]. אמר ליה לאו כהן הוא מר [דאיכא למאן דאמר דאליהו הוא פינחס, דכתיב ביה קנא קנאתי וכן בפינחס בקנאו את קנאתי **הקשו התוס'** תימה לר"י היאך החיה בנה של האלמנה כיון שכהן היה דכתיב 'ויתמודד על הילד' **ויש לומר** שהיה ברור לו שיחייהו לכך היה מותר משום פיקוח נפש (יש להקשות הרי גם בספק פיקוח נפש מותר לעבור איסוריס וביאר ה'העמק שאלה' שאילתא קסז אות יז כיון שהילד מת, אינו בכלל היתר פיקוח נפש, הגלמד מהפסוק 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' אשר משם אנו למדים שגם על ספק פיקוח נפש, אנו דוחים את השבת **תוס'** רא"ש תירץ שהיה הולדת שעה על פי הדיבור)] מאי טעמא קאי מר בבית הקברות, אמר ליה לא מתני מר טהרות, דתניא (**כתבו התוס'** 'תניא גרסינן' דאינה משנה בשום מקום ועוד דמשניות אף של זרעים וטהרות היו שגורות להם כדמשמע בכמה דוכתין, והא דקאמר בארבע לא מצינא בשיתא מצינא היינו בתוספתא) רבי שמעון בן יוחי אומר קבריהן של נכרים אין מטמאין (דגבי אהל כתיב אדם אדם כי ימות באהל) שנאמר וְאַתֶּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם, אתם קרויין אדם, ואין נכרים קרויין אדם. אמר ליה (רבה) בארבעה לא מצינא [בגירסא דארבעה סדרין, כגון מועד ישועות נשים שהן נוהגות בזמן הזה כבזמן הבית, וקדשים נמי כדכתיב ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ואמרינן (מנחות קי.) אלו תלמידי חכמים העוסקין בהלכות עבודה בכל מקום מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בבית המקדש] בשיתא מצינא (בתמיהה, זרעים אינו נוהג בחוצה לארץ, וכן טהרות) אמר ליה ואמאי, אמר ליה דחיקא לי מילתא. דבריה ועייליה לגן עדן, אמר ליה פשוט גלימך, ספי (לקוט) שקול מהני טרפי (עלין). ספא שקל, כי הוה נפיק שמע דקאמר מאן קא אכיל לעלמיה כרבה בר אבוה, נפץ (ניער) שדנהו (השליכם) אפילו הכי, (כאשר) אתייה לגלימיה, (מלא ש...) סחט גלימא ריחא (נסחט ריח מתוך העלין לתוך טלית, וקלטה טליתו את הריח) זבניה (לגלימא) בתריסר אלפי דינרי, פלגינהו לחתנוותיה (**המהרש"ל כתב** אפשר שהיו לו בנים ורצה להרחיק מעצמו את הריווח לגמרי שלא יטלוהו בניו בירושה **המהר"ץ חיות כתב** שלא רצה ליהנות מהממון מפני שאסור ליהנות ממעשי ניסים).

תנו רבנן וְאִם אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בַּעֲבֹטוֹ, הא עשיר שכיב. מאי קאמר (וכי בשביל שהוא עשיר התירו לשכב על טליתו, והרי הוא רבית אצלו, שישתמש במשכונו חנם) אמר רב ששת הכי קאמר, ואם איש עני הוא לא תשכב ועבוטו אצלך (אלא השיבנו לו כבוא השמש, כדכתיב השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש) הא עשיר שכיב ועבוטו אצלך.

תנו רבנן המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו, ואינו חייב להחזיר לו, ועובר בכל

קיד: – קטו.

השמות הללו (השב תשיב, ולא תשכב בעבוטו, ועד בא השמש תשיבנו לו). מאי קאמר (דקתני אינו חייב להחזיר לו, ועוד הדר תני עובר בכל השמות הללו השב תשיב, לא תשכב בעבוטו, ועד בא השמש תשיבנו)?

אמר רב ששת הכי קאמר המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו, ואם משכנו חייב להחזיר לו (רב ששת טוען שיש טעות בגירסא, במקום 'אינו חייב להחזיר לו' ל"ל 'חייב להחזיר לו') ועובר בכל השמות הללו אסיפא (אם לא החזיר). **רבא אמר** הכי קאמר (לא טעי תנא במאי דאתנייה 'חייב להחזיר' לאוסופי ולמימר אינו חייב להחזיר, אלא ודאי אינו חייב להחזיר נמי אתנייה, והכי קאמר... ושכח וחיסר ודילג מחייב להחזיר באינו חייב להחזיר) המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו, ואם משכנו חייב להחזיר לו. במה דברים אמורים שמשכנו שלא בשעת הלואתו (בבית דין) אבל משכנו בשעת הלואתו (שהביא לו משכונו) אינו חייב להחזיר לו (דקראי בחובלו לאחר הלואה כתיב, דהיכא דאתייה ניהליה לאו חובלו הוא) ועובר בכל השמות הללו ארישא (אמשכנו שלא בשעת הלואתו ולא החזיר לו עובר בכל השמות הללו).

תני רב שיזבי קמיה דרבא עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ (משמע בבוקר תשיבנו לו, ויהא בידו עד בא השמש, ויקח לו ממנו) זו כסות לילה (לקמן פריך, דלילה לאהדורי ליה ביממא למה לי) הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הַעֲבוֹט כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ (בלילה החזירו לו) זו כסות יום. אמר ליה דיממא בליליא למה לי, ודליליא ביממא למה לי? אמר ליה איסמייה (אסיר ברייתא זו מסדר משנתי)? אמר ליה לא (תסמייה דהא כסות לילה וכסות יום דקאמר לאו תשמיש יום ותשמיש לילה קאמר, אלא...) הכי קאמר 'עד בא השמש תשיבנו לו' זו כסות יום שניתנה לחבול בלילה, 'השב תשיב לו את העבוט' כבוא השמש זו כסות לילה שניתנה לחבול ביום (הכי קאמר עד בא השמש תשיבנו לו וכבא השמש תטלנו זה כסות יום, ולימדך הכתוב שניתנה לו רשות לחובלה בלילה, ולענין חבלה קרי ליה כסות לילה).

אמר רבי יוחנן משכנו ומת (לוה לאחר שהשיב לו את העבוט) שומטו (מלוה) מעל גבי בניו (ואין נעשה אצלו כשאר מטלטלים שלהן דלא משתעבדי לבעל חוב, דכיון דמשכניה קנייה). מיתיבי, אמר רבי מאיר וכי מאחר שממשכנין למה מחזירין? למה מחזירין, רחמנא אמר אהדר! אלא מאחר שמחזירין, [דף קטו ע"א] למה חוזרין וממשכנין (הרי עליו להחזיר לו למחר) שלא תהא שביעית משמטתו (דלהוי משכונו בידו, והמלוה על המשכון אינו משמט) ולא יעשה מטלטלין אצל בניו (שלא ימות בעוד המשכון מוחזר לו, ויהא מטלטלין אצל בניו). טעמא דהדר ומשכניה (שהיה בידו כשמת לוה) הא לא הדר ומשכניה, לא (לא יוכל המלווה לקחת את המשכון מבניו של הלווה)? אמר רב אדא בר מתנא ולאו תרוצי קא מתרצת לה, תריץ הכי וכי מאחר שמחזירין למה ממשכנין מעיקרא (דבר שעליו להחזיר, מה מועיל לו **הביאו התוס'** דהקשה ה"ר אלחנן דעדיין קשה ולמה חוזרים וממשכנין כל יום **וי"ל** כדי שלא יוכל הלוה לכפור בחוב וגם ימהר לפרוע חובו ולבקש מעות כי מתבייש שבכל יום ויום יחזירו משכונו, ומ"מ לא רצה הגמרא לתרץ כן כשאומר למה ממשכנו מעיקרא דעדיפא מיניה משני ליה)? שלא תהא שביעית משמטתו, ולא יעשה מטלטלין אצל בניו (דמדמשכניה קנייה, וכי מהדר ליה הוה פקדון גביה).

תנו רבנן לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ. לביתו אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס לביתו של ערב. וכן הוא אומר לְקַח בִּגְדוֹ כִּי עָרַב זָר... ואומר בְּנִי אִם עָרַבְתָּ לְרֵעֶךָ תָּקַעְתָּ לַזָּר כַּפֶּיךָ (לו) נוֹקַשְׁתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ (שהוניתו בדברים) נִלְכַּדְתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ. עֲשֵׂה זֹאת אֵפוֹא בְּנִי וְהִנָּצֵל (התר פס יד אם ערבת, ואם לא ערבת אלא נוקשת באונאת דברים רהב רעיך, הרבה עליו רעים לבקש מחילה) כִּי בָאתָ בְכַף רֵעֶךָ לֵךְ הִתְרַפֵּס וּרְהַב רֵעֶיךָ. אם ממון יש לו בידך (אם נעשה לו ערב, ואם נוקשת בדברים רהב רעיך)

קטו.

התר לו פיסת יד, ואם לאו הרבה עליו רעים. לצד שני (כמו דבר אחר) לביתו (של לוה במלוה) אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס (למשכנו חוב אחר שאינה מלוה) לשכר כתף, לשכר חמר, לשכר פונדק (השכיר לו פונדק), לשכר דיוקנאות (צר לו צורות בביתו בשכר). יכול אפילו זקפן עליו במלוה (שאמר הפועל לבעל הבית, התשלום שאתה חייב לשלם לי יהא עליך כחוב של הלוואה, יהא מותר למשכן את בעל הבית הלווה) תלמוד לומר משאת מאומה (כִּי תַשֶּׁה בְרֵעֲךָ מַשַּׁאת מְאוּמָה לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ. **משמע** שכל חוב ממון, אם נזקף כהלואה, אסור לקחת עליו משכון).

פסק השי"ע א. אם בא למשכנו שלא בשעת הלואתו, לא ימשכננו הוא בעצמו, שאם משכנו הוא בעצמו עובר בלאו... אלא בית דין ישלחו לו שלוחם, ואף שלוחם לא יכנס לביתו למשכנו (**ביאר באר הגולה** מימרא דשמואל)... אלא אם ימצא לו דבר בחוץ, יקחנו. ויש לשליח בית דין ליקח המשכון מיד הלוה, בזרוע (**ביאר באר הגולה** ר' ירוחם, דיכול השליח ב"ד להכותו אם יסרב בו בשוק) ונותנו למלוה. ואפילו בחוץ, לא ימשכננו שלא בשעת הלואה דבר שעושים בו אוכל נפש, כמו רחים ורכב של יד שהם מטלטלים, אבל בתי רחים של מים הרי הם כקרקע, ולא שייך ביה משכון, אלא גוביינא כשאר קרקעות, שאין בית דין ממשכנין ליקח קרקע למשכון... חו"מ (צז,ו). **ב.** אחד הממשכן את חבירו בבית דין, ואחד שמשכנו בידו בזרוע או מדעת הלוה, אם איש עני הוא ומשכנו דבר שהוא צריך לו, הרי זה מצוה להחזיר לו העבוט בעת שהוא צריך לו. מחזיר לו את הכר בלילה כדי לישן עליו, ואת המחרישה ביום כדי לעשות מלאכתו. א"כ מה מועיל לו המשכון, כדי שלא ישמיט החוב בשביעית, ולא יעשה מטלטלים אצל בניו, אלא יפרע מהמשכון אחר שמת הלוה. בד"א, כשמשכנו שלא בשעת הלואתו. אבל אם משכנו בשעת הלואתו, אינו חייב להחזיר לו... חו"מ (צז,טז). **ג.** היו לו שני כלים, נוטל אחד ומחזיר אחד. עד מתי הוא חייב להחזיר וליקח, עד לעולם (**ביאר ביאור הגר"א** כת"ק שם). ואם היה המשכון מדברים שאינו צריך להם, ואין מניחים אותה ללוה, הרי זה מניחו אצלו עד שלשים יום, ומשלשים יום ואילך מוכרו בב"ד (**ביאר בהגהות הגר"א** טעמיה דרשב"ג דס"ל דאין מחייבין להחזיר רק עד זמן שאין יכול למכור, ות"ק פליג עליו בזה, אבל בא"צ מודה לרשב"ג) חו"מ (צז,יח). **ד.** שליח בית דין שבא למשכן, לא ימשכן דברים שאי אפשר ליתן אותם משכון, כגון בגד שעליו וכלי שאוכל בו וכיוצא באלו, ומניח מטה לישב עליה ומטה ומצע הראויים לו לישן עליהם, ואם היה עני מטה ומפץ לישן עליו. וכל הנמצא בידו חוץ מאלו, יש לו למשכנו, ויחזיר לו כלי היום ביום וכלי הלילה בלילה, וכן מחזיר לו כלי אומנות ביום חו"מ (צז,יז). **ה.** (**הגה** כשיגיע זמן הפרעון ובא לגבות חובו) מסדרין לבעל חוב (**ביאר באר הגולה** לשון הרמב"ם וכ"כ הטור ממסקנת הגמ' דרבה בר אבוה אשכחיה לאליהו... וא"ל דמסדרין וכן דעת הגאונים והרי"ף וכ"כ הטור בשם הרא"ש **ודלא כהתוס'**). כיצד, אומרים ללוה הבא כל המטלטלים שיש לך, ולא תניח אפילו מחט אחת, (**הגה** ואפילו כלי אוכל נפש), ונותנין לו מהכל מזון שלשים יום (**הגה** כבינוני שבעיר, אף על פי שאכל תחלה כעני) וכסות י"ב חדש, ולא שילבש בגדי משי או מצנפת זהובה (**ביאר באר הגולה** מברייתא ב"מ סוף דף קי"ג ואף על גב דפליגי עליה רבי ישמעאל ור"ע הא אוקימנא להו בשיטה ולא קי"ל כוותייהו) אלא מעבירים אותה ממנו ונותנים לו כסות הראויה לו לי"ב חדש, ומטה לישב עליה, ומטה ומצע (**הגה** ושאר צרכי המטה) הראוים לו לישן עליהם, ואם היה עני, מטה ומפץ לישן עליו, ואין נותנין כלים כאלו לאשתו ובניו, אע"פ שהם קטנים שהוא חייב במזונותיהם, ונותנים לו סנדלו ותפיליו... חו"מ (צז,כג). **ו.** אם מת הלוה אחר שהשיב לו המשכון, שומטו מעל בניו ואינו מחזיר חו"מ (צז,יט). **ז.** ...במה דברים אמורים שאסור למשכנו הוא בעצמו, ושאסור ליכנס לביתו למשכנו אפילו שליח ב"ד, ללוה, אבל לערב, מותר למשכן בזרוע שלא על פי בית דין, וליכנס לביתו ליטול המשכון (**הגה** וי"א מכל מקום לענין שלא למשכן כלי אוכל נפש אין

חלוק בין ערב ללוה) אלא אם כן הוא ערב קבלן, שאז דינו כלוה. וכן מי שיש לו שכר אצל חבירו, בין שכר עצמו בין שכר בהמתו או כליו או שכר ביתו, מותר למשכנו שלא על פי ב"ד, וליכנס לביתו למשכנו, ואם זקף עליו השכר בהלואה, אסור הו"מ (צז,יד). **פסק הרמב"ם** ...ואין העכו"ם מטמא באהל ודבר זה קבלה הוא... טומאת מת (א,יג). **ביאר הכס"מ** כרשב"י, ואע"ג דרבנן פליגי עליה פסק כמותו משום דמשמע שם דרבינא סבר כוותיה ועוד דבב"מ (קיד:) אמרינן דא"ל רבה לאליהו לאו כהן הוא מר מ"ט קאי בבית הקברות א"ל לא מתני מר טהרות דתניא רשב"י אומר קברי עכו"ם אינם מטמאין (ולכ"ל כהתוס').

משנה אלמנה, בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה שנאמר וְלֹא תַחֲבֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה (**כתבו התוס'**, **וא"ת** אמאי לא פריך מהכא לשמואל (דס"ל לעיל שלף שליח בית דין לא נכנס לבית הלוה, אלא רק מנתחנו בשוק) דמשמע הכא (לאלמנה לא ממשכניס) הא אחרים ממשכנין **וליכא למימר** דהאי אין ממשכנין דהיינו אין מנתחין הא אחרים מנתחין דהא לא תחבול כתיב דמשמע בבית. **ואין לומר** שבאמת המשנה כוונתה על ניתוח בשוק, היינו שמדאורייתא אסור להיכנס לבית האלמנה ומדרבנן אסור לנתחה בשוק גזירה שמא יכנס לביתה, **אין לומר כן** וראיה לכך מדשרי בעלמא לשליח בית דין לנתח (לוה לגיל ולא לאלמנה) ולא גזרינן (שמא יכנס לביתו) ואין סברא לגזור באלמנה יותר משום דאית בה תרי לאוין. **וי"ל** דלכך לא פריך ממתניתין דהכא אדשמואל, משום דאיכא למידחי דאין ממשכנין אותה משום לאו דלא תחבול, הא אחרים ג"כ אסור למשכן, אבל בהם אין לאו זה. **ור"ש** דקאמר בגמ' עשירה ממשכנין אותה איכא למימר נמי דסבר כשמואל וממשכנין היינו מנתחין, דלדידיה ענייה דקאמר אין ממשכנין אותה היינו אין מנתחין דטעמא דאתה משיאה שם רע בשכנותיה שייך אפילו בניתוח, והא דכתב רחמנא לא תחבול ולא כתיב לא תנתח היינו כדי לחייב על משכון שני לאוין. **אבל קשה** דאי סבר ר"ש כשמואל ולא שרי בעשירה אלא ניתוח ות"ק שרי ניתוח בין בעשירה בין בענייה, א"כ, מחמיר ר"ש יותר מת"ק ולשון הברייתא משמע שבא להקל ולהתיר בעשירה מה שאסר ת"ק. **לכך נראה** דר"ש לית ליה דשמואל ומתיר למשכן עשירה ושאר בני אדם וה"מ למפרך שפיר לשמואל מר"ש, אלא דלא איירי ר"ש במתניתין אלא בברייתא ושפיר פריך מברייתא אחריתי. **ועוד נראה לפרש** דלכ"ע לא יחבול ריחים ולא תחבול בגד אלמנה אתא קרא לאסור בה ניתוח דשרי בעלמא והא דאפקיה בלשון חבלה ולא בלשון ניתוח כדי לעבור במשכון בשני לאוין, ולהכי לעיל כי אקשינן מינייהו לשמואל איצטריך לשנויי לעבור בשני לאוין ולא קאמר לאסור ניתוח משום דהוה קשה ליה אמאי אפקיה בלשון חבלה ואע"ג דאיצטריך לשני לאוין לשמואל מ"מ מיסתבר דעיקר קרא אתא לאסור ניתוח דשרי בעלמא ולא ללאו יתירא לחוד והשתא לא קשה לשמואל מידי מפלוגתא דרבי יהודה ור"ש דהשתא אין ממשכנין אותה היינו אין מנתחין אותה ולהכי לא פריך מיניה, דפשיטא, דכי היכי דמשנינן לא ימשכננו אלא בב"ד לא ינתחנו דה"נ איכא לשנויי הכא. **ופי' זה נראה עיקר** דאסור גם לשמואל ניתוח אפי' בכלים שעושין בהן אוכל נפש, דלפי' קמא דלא אתא לשמואל אלא ללאו יתירא ולא לאסור ניתוח, לא אתי שפיר, דלמאן דפליג עליה דשמואל (למותר לשליח בית דין להיכנס לבית הלוה) נראה דבריחים ורכב אסור אפי' ניתוח דכיון דשליח ב"ד בדברים אחרים מותר אפילו למשכן ובריחים ורכב אסור ה"ה אפילו ניתוח דשרי בעלמא אפילו למלוה דאסור בריחים ורכב, דמיסתבר לאסור כל משכונה שמישכן בשוה, אבל לשמואל שאינו מתיר למשכן לשליח ב"ד בדברים אחרים אלא ניתוח יש לנו לומר דבריחים ורכב נמי דוקא משכון הוא דאסור כמו שכתוב ולא ניתוח ונמצא ששמואל דמשמע דבא להחמיר מיקל יותר לענין ריחים ורכב שמתיר לנתח ומאן דפליג עליה אסר כדפרישית).

(**גמרא**) תנו רבנן אלמנה, בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר עשירה ממשכנין אותה, ענייה אין ממשכנין אותה, שאתה חייב להחזיר לה ואתה משיאה שם רע (שאתה יוצא ונכנס אצלה שחרית וערבית) בשכנותיה.

למימרא דרבי יהודה לא דריש טעמא דקרא, ורבי שמעון דריש טעמא דקרא (**ביאור המושג** 'טעמא דקרא' למיסתבר לר"ש לומר שכונת התורה בלאוסרה למשכן הוא משום 'שמשיאה שם רע בשכנותיה' ולפי"ז יולא שפסוק זה נאמר רק באלמנה עניה) **והא איפכא שמעינן** להו, דתניא (לעניין מלך ישראל) וְלֹא יַרְבֶּה לּוֹ נָשִׁים, רבי יהודה אומר מרבה הוא, ובלבד שלא יהו מסירות את לבו. רבי שמעון אומר אפילו אחת והיא מסירה את לבו הרי זה לא ישאנה, אם כן מה תלמוד לומר ולא ירבה לו נשים אפילו כאביגיל?

לעולם רבי יהודה לא דריש טעמא דקרא, ושאני הכא דמפרש קרא, ולא ירבה לו נשים ולא יסור, מאי טעמא לא ירבה לו נשים משום

דלא יסור. ורבי שמעון מכדי בעלמא דרשינן טעמא דקרא (אע"ג דלא מפרש טעמא כדאוקימנא גבי חובל) לכתוב רחמנא 'לא ירבה' ולא בעינן לא יסור, ואנא ידענא מאי טעמא לא ירבה משום דלא יסור, לא יסור דכתב רחמנא למה לי, אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה. **פסק השי"ע** אלמנה, בין שהיא עניה בין שהיא עשירה, אין ממשכנין אותה שלא בשעת הלואה, ואפילו שליח בית דין... הו"מ (צז,יד). **פסק כת"ק דמתניתין** (ר' יהודה) שלא דרשינן טעמא דקרא.

משנה החובל את הריחים עובר משום לא תעשה, וחייב משום שני כלים (העליונה רכב, והתחתונה ריחים **כתבו התוס'** פי' אפילו בהתראה אחת אם חבל בפעם אחת ריחים ורכב והתרו בו משום לא יחבול ריחים ורכב לוקה שתים, דאי בשתי התראות אפי' ריחים וריחים חייב כדאמר גבי נזיר (מכות כא.) אמרו לו אל תשתה אל תשתה חייב על כל אחד ואחד. **ואין לומר** לעולם איירי בשתי התראות, וקמ"ל דריחים ורכב אינם כלי אחד שלא להתחייב אלא עד שיחבול שניהם דא"כ ה"ל למיתני החובל ריחים או רכב בלא תעשה ותו לא, אלא ודאי אתא לאשמועינן דבהתראה אחת חייב שתים, וכן משמע בהדיא בגמ' דחייב שתים בריחים ורכב בהתראה אחת דאמר רב הונא חבל ריחים ורכב לוקה ג' והיינו בהתראה אחת דאי בשתי התראות לוקה שתים על הריחים ושתים על הרכב וכיון דבהתראה אחת איירי א"כ חייב שתים דקתני היינו שתי מלקיות. **ותימה** דהיכי לקי והא חשיב לה בגמרא (קטז.) לאו הניתק לעשה מדאמר ליה אביי זיל אהדר, **ואם תתרץ** דמש"ה אמר לו לאהדורי דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, הא אביי גופיה קאמר בתמורה (ד:) דאי עביד מהני. **ואין לומר** דהאי דלקי היינו כגון ששבר הריחים ואת הרכב דשוב אינו ניתק לעשה שאינו יכול להחזיר הריחים ולהכי לקי כדאמרינן בחולין (קמא.) דאם הרג את האם שוב לא חשיב ניתק לעשה ולקי, הא ליכא למימר, דשאני הכא כיון דמפסיד בחובו כנגד הריחים הרי כאילו החזיר הריחים עצמו והוי לעולם ניתק לעשה כדאמר במכות (טז.) אהשבת העבוט דהוי ניתק לעשה אפילו נאבד לו העבוט משום דכיון דאיתיה בתשלומין לא לקי, ועוד דלא משכחינן במכות 'ביטלו ולא ביטלו' בשום לאו הניתק לעשה כמו בשילוח הקן ובפאה שלא הפריש ואכל הכל ואם הלאו דחבלת ריחים חשיב ניתק לעשה ואם שיבר לוקה ה"ל למיחשביה נמי התם. **ועוד קשה** דהיכי חשיב ליה אביי ניתק לעשה הא לא אשכחן דנתקו הכתוב כדאשכחן גבי השבת העבוט דלא תבא אל ביתו לעבוט

קטו.

עבוטו דהתם ודאי נתקו הכתוב דכתיב השב תשיב מ"מ אפי' משכנו באיסור ולהכי חשיב במכות (שם) לאו הניתק לעשה **וי"ל** דטעמא דאביי דא"ל לאהדורי משום דאי עביד לא מהני כיון שהיה שוגג, שאם היה יודע שהוא אסור לא היה חובלו, והוה ליה זכייה בטעות, והוזרת) שנאמר לא יַחֲבֹל רֵחַיִם וָרֶכֶב **וכתבו התוס', וא"ת** לר' יאשיה מנלן דחייב על כל אחת בפני עצמו כיון דמצריך או לחלק (כ' יאשיה לומל שמ"ש בתורה 'איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת' הביאור הוא שיתחייב מיתה רק אם מקלל גם את אביו וגם את אמו (ומה שלמסקנה חייב מיתה רק על קללה של אחד מהם שיש יתור לכך). מ"כ בגל"ל לר' יאשיה שאין יתור לחלק הכאו' מתחייב על 'ולא יחבול' רק אם יחבול גם רחיס וגם רכב) ולר' יונתן נמי דלא מצריך לחלק (ס"ל שמ"ש 'איש אשר יקלל את אביו ואת אמו' ביאורו שגם אם יקלל רק אחד מהם חייב מיתה) מנלן דחייב שתים משום ב' כלים כיון דבלאו אחד נאמרו, דהכי אמרינן בחולין (קב:) לר' יונתן דלא לקי אלא חדא אם אכל בשר מן החי ובשר מן הטריפה משום דתרוייהו בלאו אחד נאמרו, **ומיהו לר' יאשיה י"ל** כיון דכתיב ורכב ולא כתיב רכב הוי כאילו כתיב או רכב (**בילר המהרש"ל** פי' מלכתיב וי"ו בחטף קמץ **וָרֶכֶב** ולא כתיב וי"ו בשו"ל וְרכב כמו אביו וְאמו) וכן בנא ומבושל כתיב ממנו דמשמע אפילו באחד מהן, וכן גבי שאור ודבש דאמרינן במנחות (נח:) דלוקה על כל אחד בפני עצמו דכתיב לא תקטירו ממנו, וגבי הרצן וזג כתיב ועד דמשמע שפיר לחלק. **ועוד** דגבי ריחים ורכב אי לא מיחייב אלא על שניהם יחד לשתוק קרא מרכב ולא לכתוב אלא ריחים דמשמע שניהם ביחד. **אבל קשה** לר' יאשיה שאמנם חייב על כל אחד בפני"ע מנין דחייב שתים כיון דבלאו אחד נאמרו, אבל לר' יונתן דאיצטריך חילוק בכולהו חייב על כל אחד **ושמא יש לומר** דגם לר' יאשיה כיון דאיכא קראי בכולם לחלק חייב על כל אחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה דליכא שום חילוק. **א"נ יש לומר** כיון שהאיסורין מפורשין (כתוב מפורש רחיס ורכב) קאי לאו אכל אחד ואחד כדפי' רש"י במכות (יח.) גבי לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך דלא חשיב לאו שבכללות אפילו הוה כתיב לא תוכל לאכלם ואם אכל מכולם היה חייב על כל אחד ואחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה ולא תאכל הנפש עם הבשר דמשמע דליכא אלא חדא מילתא אע"ג דדרשינן מניה תרי מילי כיון דכתיב בלשון איסור אחד אין חייב אלא אחת. **והא** דמצרכינן קרא לחלק בכה"ג שבא על אלמנה שהיא גם גרושה בקדושין (עז:) היינו משום דבגוף אחד אין לחייב שתים בלא פסוק, ולכך צריך יתור לחייב שתים באשה אחת. **וא"ת** דבכריתות (ד.) אמרינן דבחלב שור וכשב ועז לא לקי אלא חדא, וכן לחם קלי וכרמל וכן מעשר דגן ותירוש ויצהר לא הוי לקי אלא חדא אי לאו דאיכא קראי יתירי בפ"ק דכריתות **וי"ל** דזג וחרצן שני שמות נינהו וכן ריחים ורכב וכן כולם אבל חלב שור וכשב ועז שם חלב אחד הוא וכן שם לחם וכן שם מעשר

אחד הוא). ולא ריחים ורכב בלבד אמרו, אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש, שנאמר כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל.

(גמרא) **אמר רב הונא** חבל ריחים לוקה שתים, משום ריחים ומשום כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל. ריחים ורכב לוקה שלש, משום רחים ורכב, ומשום 'כי נפש הוא חבל'. **ורב יהודה אמר** חבל ריחים לוקה אחת, ורכב לוקה אחת, ריחים ורכב לוקה שתים. כי נפש הוא חבל [דף קטו ע"ב] לשאר דברים הוא דאתא (ולאו לאוסופי לאו אריחים ורכב, דהא ריחים ורכב כתיב ברישא, ואיצטריך 'כי נפש' לרבות שאר כלים של אוכל נפש).

לימא אביי ורבא בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה קמיפלגי (**כתבו התוס', וא"ת** טעמא דרב יהודה הוי משום ד'כי נפש הוא חובל' לשאר דברים הוא דאתא ולא משום לאו שבכללות כדקאמר אביי **וי"ל** שכן דרך הגמ' דאע"ג שכבר פירש הטעם אומר לימא, דכשנאמר הלימא בבית המדרש עדיין לא נודע להם טעם המפורש אלא היה סבור דטעמא דרב יהודה משום דאין לוקין על לאו שבכללות ולרב הונא לוקין, וכה"ג איכא נמי ביבמות (לח.) גבי ספק ובני יבם שבאו לחלק בנכסי יבם דאחר שכבר פירש דטעמא של אדמון ורבנן כמו שמפרש לבסוף כשדוחה הלימא שלא נחלקו בקם דינא והדר דינא אמר אחרי כן לימא דמ"ד קם דינא כרבנן ומ"ד הדר דינא כאדמון) **דאמר רבא** אכל נא לוקה שתים, משום 'נא' ומשום 'כי אם צלי אש', 'מבושל' לוקה שתים, משום 'מבושל' ומשום 'כי אם צלי אש'. 'נא' 'ומבושל' לוקה שלש משום נא, ומשום מבושל, ומשום 'לא תאכלנו כי אם צלי אש'. **אביי אמר** אין לוקין על לאו שבכללות (משום לא תאכלנו כי אם צלי אש דכייל נא ומבושל, ואין לוקין אלא על נא ומבושל שהן מפורשין). לימא אביי דאמר כרב יהודה (דהיכא דעבר על הכלל ועל הפרט, והן שניהן בלאו אחד לא לקי אכללא) ורבא דאמר כרב הונא?

אמר לך רבא אנא (ס"ל לוקין על לאו שבכללות 'כי אם צלי אש') דאמרי אפילו כרב יהודה ('נפש הוא חובל' לא בא להוסיף לאו נוסף על ריחיים ורכב) עד כאן לא קאמר רב יהודה התם (דלא מהני 'כי נפש' לאוסופי לאוי יתירי אריחים ורכב) אלא ד'כי נפש הוא חבל' (דמרבי שאר דברים, אי לאו דכתיב ביה) לא משמע ריחים ורכב, הלכך לשאר דברים הוא דאתא (ולא תישדייה נמי אהני דמפרש לאו דידהו לאטפויי לאוי). אבל הכא (אי לאו לטפויי לאוי אנא ומבושל אתא) כי אם צלי אש למאי אתא (אין לך דבר שאינו בכלל נא ומבושל חוץ מצלי דניתי לאזהורי לאו עלייהו, ואי אשמעינן מצות צלי קרא אחרינא כתיב צלי אש ומצות **כתבו התוס', וא"ת** והא איצטריך 'כי אם צלי אש' לכדתניא לקמן כדקאמר אביי (שאינו עובר בנא ומבושל ביום אלא בלילה) **וי"ל** דרבא לומד לימוד זה ע"י הקישא מצלי אש דכתיב בקרא (שמוצא קולס הפסוק 'כי אם צלי אש') צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו וסמיך ליה אל תאכלו ממנו נא... אע"ג דבברייתא בפסחים (מא:) נקיט קרא ד'כי אם צלי אש' לאו משום דמיניה דריש אלא ניחא ליה למנקט קרא גופיה דנא ומבושל, ואביי סבר דדוקא נקט ליה ברייתא כי אם צלי אש אבל קרא אחריתי לא סמיכה הוא. **וא"ת** והא אכתי איצטריך 'כי אם צלי' לחי ומבושל בחמי טבריא דרבא גופיה בפסחים (מא.) מאי חייב דקאמר משום כי אם צלי אש גבי מבושל בחמי טבריא **וי"ל** דאינו לוקה בחי ומבושל בחמי טבריא כדתניא התם יכול יהא לוקה ת"ל נא ומבושל, נא ומבושל אמרתי לך ולא חי, ובשמעתין ה"ק רבא כי אם צלי אש למאי אתא פי' לאיזה לאו ללקות (שאינו בא ללמד מלקות באף לאו) אם לא לטפויי לאוי על נא ומבושל. **וא"ת** הא 'כי נפש הוא' לרב יהודה קאמר רבא דאתא לדברים אחרים ללקות עליהם ולא אמרינן ריחים ורכב אמרתי לך ולא שאר דברים (מאי שנא בנא ומבושל אמרינן נא ומבושל אמרתי לך ולא שאר דברים, וכי נפש הוא חובל אמר רבא לרב יהודה לאתא לדברים אחרים ללקות עליהם ולא אמרינן ריחיים ורכב אמרתי לך ולא שאר דברים) **וי"ל** דכי נפש הוא חובל מזכיר האיסור שעושה שחובל לכך אתי לשאר דברים ללקות עליהם אבל כי אם צלי אש אינו מזכיר שם איסור ולכך לא אתי ללקות על דברים אחרים כי אם אנא ומבושל שכתב בהן לאו בהדיא. **השתא** משמע הכא דאפילו לרבא אין לוקין אחי ומבושל בחמי טבריא מדקאמר אלא כי אם צלי אש למאי אתא וכ"ש לאביי דאמר אין לוקין על לאו שבכללות ומוקי כי אם צלי אש לכדתניא. **ומכאן קשה** על פירוש רש"י בפסחים (מא.) דהתיא ברייתא דקתני נא ובשל אמרתי לך ולא חי אתא כמ"ד אין לוקין על לאו שבכללות, ועוד דתיקשי מיניה לרבא דאמר לוקין (ולכן בילמדנו שגם רבא יודה שאלא לוקין). **ועוד פירש רש"י** אהא דקאמר התם לאביי דאמר אין לוקין על לאו שבכללות 'תרתי הוא דלא לקי חדא מיהא לקי' ופירש על נא אינו לוקה שתים משום נא ומשום כי אם צלי אש, אבל במילתא אחריתי דלא שייך אלא כי אם צלי אש כגון

חי ומבושל בחמי טבריא לוקה, והשתא נראין דבריו כסותרין זה את זה דהשתא ברייתא לא אתיא אפילו כאביי **לכך נראה** דברייתא שאמרנו שאינו לוקה בחי אתיא לכ"ע ולא לקי בשום ענין אחי ומבושל בחמי טבריא כדפרישית לעיל והא דקאמר 'חדא מיהא לקי' **מפרש ר"ת** 'תרתי לא לקי' דאם התרו בו משום נא ומשום כי אם צלי אש אינו עובר אלא משום נא וכן במבושל, אבל היכא דלא התרו בו אלא משום כי אם צלי אש כשאוכל נא ומבושל לוקה) **שמע מינה ללאו [הקשו התוס', תימה** והא גבי זג וחרצן נמי נחלקו בנזיר (לח:) ובפסחים (מא:) דרבא אמר אכל זג וחרצן לוקה ג' משום זג וחרצן ומשום 'כל אשר יעשה' אע"ג דמ'כל אשר יעשה' אתא לשאר דברים דמרבה בפרק ג' מינים (וכלון בלחיה הגמ' לומרת שכיון שהפסוק 'כי נפש הוא חובל' בא לרבות שחייב גם על דבריס לחליס חוץ מרחיס וכבר, אין הוא מוסיף ללו על רחיס וכבר) **וי"ל** ד'מכל אשר יעשה' משמע שהוא בלשון לאו יותר מכולם ולהכי מוקמינן ליה ללאו אזג וחרצן אע"ג דצריך נמי לשאר דברים **א"נ** כי נפש הוא חובל משמע דלא אתא אלא לשאר דברים ולא לאטפויי לאוי על ריחים ורכב דודאי אי הוה כתיב 'כל נפש הוא חובל' כדכתיב 'מכל אשר יעשה' הוה קאי נמי אריחים ורכב. **וא"ת** בסוגייתנו דחתה הגמ' שאביי אינו מוכרח לסבור כר' יהודה, ויכול לתרץ את שיטתו אף כרב הונא, רק ממחלוקת אביי ורבא גבי זג מוכח שאביי ורבא נחלקו במחלוקת רב יהודה ורב הונא שא"כ בזג וחרצן היה לו להתחייב ג' שלשיטתו דכי היכי דאתא לשאר אתא נמי לזג וחרצן וכמו שפירש רש"י בסוגייתנו שלשון הגמ' 'כי נפש הוא חובל' קרא יתירא הוא, דכשם שבא לרבות שאר דברים, בא גם כדי להוסיף לאו אריחים ורכב **וי"ל** דלא נפרש כפירוש רש"י (שקלא יתירא 'כי נפש הוא חובל' בא לרבות שאר דבריס) אלא הכי נפרש 'נפש הוא חובל' קרא יתירא הוא ולא צריך לשאר דברים, דשאר דברים שמעינן להו מריחים ורכב בבמה מצינו דלא הוו ריחים ורכב ב' כתובים הבאים כאחד דהא איצטריכו לחייב עליהם משום ב' כלים, ולא איצטריך 'כי נפש הוא חובל' לשאר דברים טפי מלרחים ורכב ולהכי שדייה נמי אריחים ורכב לחייב ב' לאוין, אבל 'כל אשר יעשה מגפן היין' לשאר דברים דוקא הוא דאתא דלא שמעינן להו מזג וחרצן. **ומיהו** גם על פי' רש"י לא קשה דלהכי לא הביא ההוא דזג וחרצן לפי שאם היה אומר שאביי כרב יהודה, לא היה יכול לדחות, ואינו מביא אלא דבר שיכול לדחות, וכן דרך הגמ' שאינו מתחיל אלא כדי להוכיח ולהראות דמהכא ליכא למשמע מינה, וכי דחי נמי דרב הונא כאביי היינו במאי דקאמר אביי אכל נא ומבושל לוקה שתים ואינו לוקה משום כי אם צלי אש דכי אם צלי אש אתא לכדתניא, אבל במאי דמפרש טעמא דאביי משום דאין לוקין על לאו שבכללות לא מצי סבר כרב הונא דהא כי נפש הוא חובל הוי נמי לאו שבכללות ולקי עליה לרב הונא. **וא"ת** ואמאי איצטריך אביי הכא טעמא דאין לוקין משום 'כי אם צלי אש' משום דהוי לאו שבכללות תיפוק ליה דאיצטריך לכדתניא **וי"ל** דגמ' הוא דקמפרש שכך טעמו שאין לוקין על לאו שבכללות כיון שיודעת שכן סובר בזג וחרצן ושאור ודבש. **א"נ** אביי לדבריו דרבא קאמר, וה"ק, לדידי לא אתי כי אם צלי אש ללאו אלא להקישא נכתב, אלא אפי' לדידך דללאו אתא אין לוקין על לאו שבכללות. ומטעמא דאמר אביי אין לוקין אלאו שבכללות קאמר בפסחים (מא:) תרתי הוא דלא לקי חדא מיהא לקי אבל לטעמא דמפרש כאן אביי אליבא דרב הונא דכי אם צלי אש לכדתניא אפי' חדא לא לקי].

ואביי (אין לוקין על לאו שבכללות) **אמר לך אנא דאמרי אפילו לרב הונא** ('נפש הוא חובל' בא לרבות לאו נוסף על ריחיס וכבר) **עד כאן לא קאמר רב הונא התם אלא ד'כי נפש הוא חבל' [דף קטז ע"א] יתירא הוא** (ללאו משום שאר דברים...) **כיון דיתירא הוא** (ללאו וכתביה סתמא...) **שדייה אריחים ורכב** (שאין לך להוציאם ממשמעם כי נפש הוא חובל על כרחך). **אבל הכא 'כי אם צלי אש' לאו יתירא הוא. דמבעי ליה כדתניא בשעה שישנו בקום אכול צלי** (בלילה של פסח) **ישנו בבל תאכל נא, בשעה שאינו בקום אכול צלי** (כשהאיר היום) **אינו בבל תאכל נא** (שאינו עובר בנא ומבושל ביום אלא בלילה).

תניא כוותיה דרב יהודה ('נפש הוא חבל' לשאר דבריס הוא לאתא ולאו לאוסופי ללו אריחיס ורכב) **חבל זוג** (מספרים) **של ספרים** (והן של פרקים, וכל חד כלי באפי נפשיה, ועושין המלאכה בין שניהם כריחים ורכב) **וצמד של פרות חייב שתים** [**פירש רש"י** משום כי 'נפש' על כל אחד, אע"פ ששניהן צריכין למלאכה אחת, וכן 'צמד של פרות' חבל שתי פרות חורשות עם צמדן, דהיינו נמי כלי אוכל נפש, ונראה בעיני שהעול שלהן של פרקים הוה **התוס' הביאו את פירוש רש"י, וכתבו** ואין נראה לר"י דבפרות לא מיירי (**הב"י בסימן לז' בילא** שר"י לחה לת פירוש רש"י משוס שפרות אינן אוכל נפש)] **זה בעצמו וזה בעצמו אינו חייב אלא אחת. ותניא אידך** (דיליף להו מריחים ורכב, דאיתקוש שאר דברים לריחים ורכב בחד קרא מה ריחים ורכב...) **חבל זוג של ספרים וצמד של פרות, יכול לא יהא חייב אלא אחת תלמוד לומר לא יחבל ריחים ורכב, מה**

ריחים ורכב שהן מיוחדין, שני כלים ועושין מלאכה אחת וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו (שהרי פירשן הכתוב, לברר אזהרה לכל אחד לעצמו) אף כל דברים שהן שני כלים מיוחדים, ועושין מלאכה אחת חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו (**כתב רש"י** הכי גרסינן תניא כוותיה דרב יהודה... ותניא אידך, דמתרוייהו מתניתא מתרץ סייעתא ולא מחדא מינייהו, דאי משום דקתני חייב שנים ולא שלשה הא אפילו רב הונא מודה שחייב רק שתים, דמהיכא תיתי, הא הני לא כתיבי ומכי נפש הוא חובל הוא דנפקי, דאכל חד קאי כי נפש, אלא מתרוייהו מתני' מיתוקמא סייעתא לרב יהודה. **וכך פירש רש"י את הברייתא השניה** מדיליף להו מריחים ורכב שמע מינה בריחים ורכב חייב נמי שתים קאמר, ולא שלש, והיינו כרב יהודה, ואם תאמר מתני' קמייתא למאי אייתיה, הכי נמי שמעינן לה מבתרייתא, אי מבתרייתא חייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו קאמר, דלא אזלינן בתר מלאכה אלא בתר כלים, ולעולם שלש מלקיות אחת משום רכב ואחת משום ריחים, ואחת משום כי נפש דקאי אתרוייהו, ולהכי אשמעינן קמייתא, דקתני בה בהדיא חייב שנים. **כתבו התוס'** לפי מה שפירש רש"י דמקמייתא ליכא לאוכוחי קשה לר"י דא"כ מבתרייתא נמי ליכא להוכיח דאיכא למימר שלא בא ללמד אלא שחייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו אבל לא לחייב שלש, ועוד דמקמייתא איכא לאוכוחי שפיר כדרב יהודה, דלרב הונא אי חייב שתים ע"כ חייב שלש, דכיון דיליף מריחים ורכב ליתן בהן לאו של ריחים ורכב ולכך חייב שתים אחת משום ריחים ואחת משום רכב א"כ חייב נמי מלקות שלישי משום כי נפש הוא חובל ואי לא יליף ליתן בהן לאו של ריחים אלא לאו של כי נפש הוא חובל לחודיה א"כ לא יחייב אלא אחת דמכי נפש הוא חובל לא מיחייב אפילו בריחים ורכב אלא אחת, ע"כ נראה לר"י דגרס תניא אידך בלא וי"ו וכן גרס ר"ח).

ההוא גברא דחבל סכינא דאשכבתא (של בית המטבחים שמקצבים בו בשר) מחבריה. **אתא לקמיה דאביי**, אמר ליה זיל אהדריה, דהוי ליה כלי שעושים בו אוכל נפש (**כתבו התוס'** נראה לר"י דוקא כלים, אבל אוכלים עצמן מותר לחבול) **ותא** קום בדינא עלה (תבעהו לדין על חובך, אם מודה לך או אם יש עדים ישלם, ואם לאו ישבע שבועת היסת). **רבא אמר** (כיון דמשכניה, ואין עדים שמשכנו, היה יכול לטעון לקוחה היא בידי) לא צריך למיקם בדינא עלה (דקנה ליה משכון, לישבע...) ויכול לטעון עד כדי דמיהן.

הקטז.

ואביי לית ליה ההיא סברא, מאי שנא מהנהו עיזי דאכלי חושלא (שעורין קלופים) בנהרדעא, ואתא מרא דחושלא ותפס להו (לעזיס) וקא טעין טובא, ואמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן? התם לאו מידי דעבדא לאושולי ולאוגורי הוא (שאין אדם משכיר ומשאיל עזים שלו, הלכך יכול לטעון לקוחין הן בידי, היכא דאין עדים שאספם מרשותם של בעליהן) הכא מידי דעביד לאושולי ולאוגורי הוא, דשלח רב הונא בר אבין דברים העשויין להשאיל ולהשכיר, ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן.

ורבא לית ליה האי סברא, והא רבא אפיק זוגא דסרבלא (מספרים שגוזזין בהן צמר) וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר [שהביאו הבעלים עדים שהיו שלהן, והן טוענין השאלנום לאביהם של אלו, ואפקינהו רבא מינייהו, משום דברים העשויין להשאיל ולהשכיר, ואם איתא דיכול לטעון לקוח הוא בידי, יתמי כי לא טענו נמי אנן טענינן להו **הקשו התוס'**, **ותימה** דהכא משמע מטעם דעשויין להשאיל ולהשכיר לחוד אינו נאמן לומר לקוחין הן בידי, ובשבועות (מז:) גבי ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ואמר לקוחין הן אינו נאמן, קאמר ולא אמרן אלא בבעל הבית שאינו עשוי למכור כליו וכלים שאין דרכן להטמין ובאיניש דלא צניע אבל ליכא כל הני נאמן, ולא אמרן אלא בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר. משמע אפילו בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר בעי כל הני **ונראה לר"ת** כגרסת הספרים ישנים וכן ר"ח ובכולהו לא אמרן אלא בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר אבל עשויין אין נאמן אפילו ליכא חדא מכל הני. **וא"ת** דהכא משמע דספרים עשויין להשאיל ולהשכיר אפילו ספרא דאגדתא כל שכן שאר ספרים כדאמר בכתובות (נ.) וצדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאילן לאחרים. **וקשה** דתנן בב"ק (קיד:) המכיר כליו וספריו ביד אחר אם יצא לו שם גניבה בעיר ישבע המוחזק בהם כמה שילם בעבורם ויטול, ואם לאו, לאו כל הימנו ליטלם שאני אומר מכרם לאחר ולקחם זה הימנו. ואמאי יהיה נאמן זה לומר נגנבו לי במגו דאי בעי אמר השאלתיו לך ואע"ג דקאמר בפרק כל הנשבעין דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן ואין נאמן לומר גנובים במגו דאי בעי אמר שאולים, היינו היכא דאמר גנבת לי, אבל היכא דאמר גנב אחר גנבם לי ומכרם לך לאו היינו אחזוקי אינשי בגנבי, דהא כמה גנבי איכא בשוקא. **ונראה לר"ת** דהתם איירי במכירים שאין בעל הספרים רגיל להשאיל

אותן שהם בידו **ולמורי ה"ר דודי נראה לתרץ** דמגו להוציא לא אמרינן. ומיהו למ"ד בב"ב (מד.) דאמר מגו להוציא, צ"ל כפירוש ר"ת, וא"כ אפילו לא יצא לו שם גניבה בעיר נאמן לומר גנובים היכא דמצי למימר השאלתים לך) **אמר לך רבא האי נמי** (סכין של קלכיס) כיון דמיפגמא קפדי אינשי ולא מושלי.

פסק הש"ע א. כלים שעושים בהם אוכל נפש שאמרו, היינו שעושים בו אוכל נפש ממש, כגון הרחים והעריבות ויורות שמבשלים בהם, וסכין של שחיטה וכיוצא בהם ואם חבל, מחזיר על כרחו. (**הגה** אבל שאר כלי אומנות, כגון זוג של ספרים ופרות החורשות, מותר למשכנם) חו"מ (צז,ח). **מ"ש הרמ"א** זוג של ספרים ופרות החורשות, מותר למשכנם 'זוג של ספרים ופרות החורשות, מותר למשכנם' הוא כדברי ר"ת שחלק על רש"י וטעמו שאין עושים בו אוכל נפש. **ב.** חבל כלים הרבה של אוכל נפש, חייב על כל כלי וכלי. ואפילו שני כלים המחוברים יחד לעשות בהם מלאכה אחת [**ביאר באר הגולה** כרב יהודה שם דתניא כותיה (נפס הוא חוכל לשמל לכליס הוא בא)] כמו המספרים שגוזזים בהם זה עובר בשני לאוין חו"מ (צז,י). **ג.** אם לא נאבד המשכון, וחלוקים בעיקר הלואה, שהמלוה אומר שהלוהו סלע והלוה אומר שלא הלוהו אלא שקל, אם הוא בענין שהיה המלוה יכול להחזיק במשכון ולטעון: לקוח הוא בידי, או לא היו דברים מעולם, או החזרתיו לך, נאמן לומר שהלוהו עליו עד כדי דמיו, בשבועה בנקיטת חפץ... חו"מ (עב,יז). **ד.** ואם הוא בענין שאינו יכול לטעון לקוח הוא בידי, או לא היו דברים מעולם, או החזרתיו לך, נשבע הלוה שלא הלוהו אלא שקל, ופורע לו ונוטל משכונו. כיצד, דברים שאינם עשוים להשאיל ולהשכיר, ואין עדים לומר היאך באו לידו, אפילו ראו עדים עתה בידו, נאמן לומר לקוח הוא בידו. וכן אפילו דברים העשויים להשאיל ולהשכיר, או שאין עשויים להשאיל ולהשכיר אלא שיש עדים שבאו לידו בתורת שאלה, ואין עדים שראו עתה בידו, יכול לומר החזרתים לך, או לא היו דברים מעולם, אם אין עדים שמסרם לידו. אבל דברים העשויים להשאיל ולהשכיר, ויש עדים שראוהו עתה בידו, אינו יכול לומר לקוח הוא בידי, או החזרתים לך... חו"מ (עב,יח).

פרק הבית והעליה

[דף קטז ע"ב] משנה הבית והעלייה של שנים שנפלו (כגון שני אחים שחלקו, אחד נטל בית ואחד נטל עלייה שעל גביו, והאבנים של חומת הבית מן תקרת הבית התחתונה שהיא קרקעיתה של עלייה, ולמעלה של עליון, והימנה ולמטה של תחתון) שניהם חולקין בעצים ובאבנים ובעפר (הכל לפי הגובה, לפי מה שהאחד היה גבוה מחבירו, ואבניו ועפרו מרובה משל חבירו חולקים, לפי שאין ניכר איזו אבנים של עליון, ואיזו אבנים של תחתון) ורואין אלו אבנים העשויות להשתבר (אם יש אבנים שבורות של לבינים, זה אומר שלימות שלי, וזה אומר שלימות שלי, רואין אלו אבנים ראויות להשתבר, אם של עליון אם של תחתון, והכל לפי המפולת שאם נחבט הבית מיסודו, ונפל תחתיו החומה במקומה יש לדעת שהתחתונות נשברו, ולכך נפלה הבית, ואם נחבט הכותל להלן, כמקל שהיה עומד זקוף ונפל, שהעליונות של כותל נפלו להלן ממנו הרבה אז העליונות נשברו, שנפלו מגובה רב והתחתונות שלימות, שנפלו ממקום נמוך). אם היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו נוטלן (והן שלימות) ועולות לו מן החשבון (שחבירו יקח אחרות כנגדן, ובגמ' מפרש מאי יטול כנגדן, שלימות או שבורות).

(גמרא) מדקתני רואין מכלל דאיכא למיקם עלייהו (דמפולת זו היאך נפלה) אי בחבסא נפיל (ותתאה איתבור) אי בחבטא נפיל (כחבטת מקל, ועלייתא איתבור). אי הכי (דאיכא למיקם עלייהו) רישא אמאי חולקין, נחזי, אי בחבטא נפיל עלייתא איתבור (יטול העליון הרחוקות) אי בחבסא נפיל תתייתא איתבור [יטול (בעל עליה) העליונות, הן שלימות והן שבורות]? לא צריכא, דנפיל בליליא. וליחזינהו בצפרא? דפנינהו. וליחזי מאן פנינהו ולשייליה? דפנינהו בני רשות הרבים ואזלו

לעלמא. וליחזי ברשות דמאן יתבן, וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה (**כתבו התוס׳, וא״ת** דהכא פשיטא ליה דאיירי בנפל לרשות דחד מינייהו (כ״ל שנפל לרשות אחת יותר מכניס מהרשות השניה) שכן רגילות הוא שאינו נופל בצמצום בשוה, ובב״ב (ד.) פריך פשיטא דאם נפל הכותל דהוי של שניהם (כ״ל ההנחת יסול שהמכניס נופליס בלמעוס בשוה, היפך מהנחת היסול כאן) ומשני לא צריכא דנפל לרשות דחד **וי״ל** משום דאוקי לה הכא דמונחים בשל זה כמו בשל זה פריך התם פשיטא דהוה משמע ליה לאוקמיה דומיא דהכא שנשנית לפניה בסמוך ועוד דהתם פריך פשיטא מתוך הסוגיא המבוארת שם)? לא צריכא, דייתבן בחצר דתרוייהו. **אי נמי** ברשות הרבים. **ואיבעית אימא** שותפין בכי האי גוונא לא קפדי אהדדי (למיקני רשותא דידיה, דאפקורי מפקר ליה כל חד רשותיה לגבי חבריה, להניח שם חפציו, הלכך, כי נמי יתבן ברשות דחד מינייהו לא הוי אידך מוציא, דברשותא דהאי נמי יתבי דהא לא קפיד עליה מלאושליה דוכתא).

׳אם היה אחד מהן מכיר...׳ והלה מה טוען, אי דקאמר אין פשיטא, ואי לא אמר אין למה נוטל? אלא, דאמר ליה איני יודע (ברי ושמא ברי עדיף). לימא תהוי תיובתא דרב נחמן [**כתבו התוס׳** דאמר פטור ואע״ג דטעמא דר״נ משום דאוקי ממונא בחזקת מריה והכא אוקימנא דקיימי ברה״ר או בחצר שאינה של שניהם שאין האחד מוחזק יותר מחבירו מ״מ בהכי חשיב מוחזק שאנו יודעין שהחצי שלו לכך פריך שפיר ועוד לעיל (צח:) פירש דכל ממון המוטל בספק חשיב כאילו שניהם מוחזקים בו] דאיתמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע, רב הונא ורב יהודה אמרי חייב (לשלם, דברי עדיף) רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור (מלשלם אוקי ממונא בחזקת מריה, וצריך לישבע שאינו יודע)? כדאמר רב נחמן כגון שיש עסק שבועה ביניהן הכא נמי כגון שיש עסק שבועה ביניהן (והכא נמי כיון דמודה במקצת, ואמר איני יודע במקצת דחייב שבועה דאורייתא, משום הודאה במקצת).

היכי דמי עסק שבועה? כדרבא. דאמר רבא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים והשאר איני יודע, מתוך שאינו יכול לישבע ישלם.

׳ועולות לו מן החשבון׳ **סבר רבא למימר** לפי חשבון שבורות (שכנגדו נוטל שבורות כנגדן, וזה יטול את אלו לפי החשבון **כתבו התוס׳** נראה לר״י שר״ל לפי חשבון שבורות ושלימות כמו שהן מעורבות שם במקום שנפלו דמה סברא הוא לומר שיברור ולא יקח כי אם שבורות דוקא כנגדו). אלמא, כיון דאמר איני יודע ריע טפי. אמר ליה אביי אדרבה, הא ריע טפי. מדהני ידע, טפי לא ידע תו לית ליה, ואידך כולהו דהיאך נינהו. **אלא אמר אביי** לפי חשבון שלימות (שכנגדו, אף הוא יטול שלימות כנגדן). אי הכי מאי קמהני ליה? למלבנא רווחא (יש לבינים העשויות כמלבן, שהוא רחב מחבירו) אי נמי טינא דמעבדא (יש טיט שעושין ממנו לבינים, שמעובד ומגובל יפה מחבירו). **פסק הש״ע**

א. נפלו שניהם, הבית והעליה, הרי שניהם חולקין בעצים ובאבנים ובעפר (**הגה** וכפי מה שאחד גבוה יותר מחבירו נוטל יותר בעצים ובאבנים ובעפר) ואם נשתברו מקצת האבנים, רואים איזו ראויין להשתבר, אם אבני הבית או אבני העליה, ודבר זה ידוע מדרך הנפילה, אם נפל העליון על התחתון והרסו, או נשמט התחתון ונפל העליון ונהרס, ואם אינם יודעים כיצד נפל, חולקין האבנים השלימות והשבורות חו״מ (קסד,ג). **ב.** היה אחד מכיר מקצת האבנים, והן שלימות, והשני מודה לו בכולם, או שמודה על קצתם ועל קצתם אומר לו איני יודע, נוטלן, אפילו הן גדולות וטובות יותר משאר אבנים, והשני נוטל כל כך שלימות כנגדן חו״מ (קסד,ד).

משנה הבית והעליה (**פירש רש״י** לא גרס הכא ׳של שנים׳ דהא בשוכר קאי, כדאמר בגמרא **כתבו התוס׳, ולר״ת נראה** דאע״ג דמוקי לה בגמ׳ בשוכר שייך למיתני של שנים כיון דקתני בה בעל הבית ובעל עלייה. ובגמ׳ דמוקי לה בשוכר ומשכיר משום דבאחין שחלקו אין על התחתון לבנות תקרה **אבל קשה** אי אין עליו לבנות מאי קאמר בגמ׳ תחתון שבא לסכך בארזים שומעין לו, למה בא לסכך כיון דאין מוטל עליו, דבאחין שחלקו מיירי) נפחתה העלייה ואין בעל הבית (משכיר) רוצה לתקן, הרי בעל העלייה יורד ודר למטה, עד שיתקן לו את העלייה. רבי יוסי אומר התחתון נותן את התקרה, והעליון את המעזיבה (טיח

של טיט שנותנין על התקרה ובגמ׳ מפרש פלוגתייהו).

(**גמרא**) **נפחתה**, בכמה? **רב אמר** ברובה (אבל בפחות מכך, יתן לו בעל הבית שטח בביתו להשתמש בו כנגד מה שנפחת בעליה, ובשאר יש לו לגור בעליה) **ושמואל אמר** (גם אם נפחתה רק) **בארבעה** (טפחים, יורד ולר למטה). רב אמר ברובה, אבל בארבעה לא (שאינו מחוסר אלא מקום הנחת כלי אחד, וכנגדו יתן כלי אחר, כגון תיבה או עריבה למטה, וכשירצה להשתמש בו ישתמש) אדם דר חציו למטה (כלומר מקצת תשמישו למטה) וחציו למעלה (מקצת תשמישו למעלה). ושמואל אמר בארבעה אין אדם דר חציו למטה וחציו למעלה (כיון שנפחתה בארבעה יורד ודר בבית לגמרי, ולא כפינן ליה, לדור חציו למעלה וחציו למטה).

היכי דמי, אי דאמר ׳עלייה זו׳ אזדא [מזלו גרם לו **כתבו התוס׳** ויתן לו שכרו שכבר דר, שאם דר חצי יתן חצי, כדאמר לעיל (עט.) גבי שוכר את החמור ומת לו בחצי הדרך נותן לו שכרו של חצי הדרך. **ושם פירשתי** אמאי לא אמר הכא ולעיל (קג.) גבי המשכיר בית לחבירו ונפל אם יש בדמים ליקח יקח ולשכור ישכור, כדאמר גבי חמור]. אלא דאמר ליה עלייה סתם, לוגר ליה אחריתי (אם יש לו, ולמה אנו כופין את המשכיר לקולטו עמו בבית) אמר רבא לא צריכא, דאמר ליה עלייה זו שאני משכיר לך, כי סלקא (בעודה קיימת) סליק בהדה, וכי נחית (אם תפחות) חות בהדה (גור בבית). אי הכי, מאי למימרא? אלא אמר רב אשי דאמר ליה עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך, דהא שעביד בית לעלייה (דאי לא שעבדו, למה ליה למימר שעל גבי בית זה, והא קא חזי ליה, דעלייה זו קאמר ליה). וכי הא דאמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק מעשה באחד שאמר לחבירו דלית (גפן מודלית) שעל גבי פרסק זה (אילן שפירותיו אפרסקין) אני מוכר לך, ונעקר הפרסק, ובא מעשה לפני רבי חייא ואמר חייב אתה להעמיד לו פרסק, כל זמן שהדלית קיימא.

בעי רבי אבא בר ממל [**דף קיז ע״א**] כשהוא דר, לבדו הוא דר (ובעל הבית יוצא מביתו בעל כרחו) כדמעיקרא, או דלמא שניהם דרין, דאמר ליה אדעתא לאפקינן לא אגרי לך. **אם תמצא לומר** שניהם דרין בו, כשהוא משתמש דרך פתחים משתמש או דרך גגין משתמש (לעלות מבחוץ דרך סולם הקבוע לכניסת פתח העלייה, ויכנס לעלייה הנפחת, ומשם ירד לבית בסולם) מי אמר כדמעיקרא, מה מעיקרא דרך גגין, השתא נמי דרך גגין. או דלמא מצי אמר ליה עלייה קבילי עלאי (לעלות דרך סולם, וליכנס לפתח, ולדור למעלה), עלייה וירידה לא קבילי עלאי. **אם תמצא לומר**, מצי אמר ליה עלייה וירידה לא קבילי עלאי, שתי עליות זו על גב זו מהו, איפחית עליונה (והוא שכר העליונה פשוט ד...) נחית ודר בתחתונה (דכל שכן דהא עדיפא ליה) איפחית תחתונה (והוא שכר את התחתונה) מהו למיסלק לגמרי בעליונה (או נכוף את המשכיר וידור עמו בבית **כתבו התוס׳ וא״ת**, אי דאמר ליה עלייה שתחת עלייה זו אני משכיר לך פשיטא שידור בעליונה ששיעבד לו, ואי אמר שעל גבי בית זה אני משכיר לך פשיטא שלא יכול לסלקו לילך לעליונה. **וי״ל** דלעולם דא״ל שעל גבי בית זה אני משכיר לך, ומספקא ליה, דלמא עלייה עליונה נמי היא בכלל בית, והא דא״ל שעל גבי בית זה משום דעיקר הבית היא למטה, ואע״ג דמוכר את הבית לא מכר את העלייה, לענין שיעבוד זה מיהא הוי בכלל בית) מי אמרינן, דאמר ליה שם עלייה קבילית עלך, או דלמא חד עלייה (מעלה) קביל עליה, שתי עליות לא קביל עליה? **תיקו**.

׳רבי יוסי אומר התחתון נותן את התקרה...׳ מאי תקרה? רבי יוסי בר חנינא אמר קינים וסנאין (מעשה תקרה כעין מחצלות) וסטיני (שם חכם, תלמידו של ריש לקיש) אמר רבי שמעון בן לקיש לווחים (קרשים, לוחות, מנסרים של ארז). ולא פליגי, מר כי אתריה ומר כי אתריה.

הנהו בי תרי דהוו דיירי, חד עילאי וחד תתאי. איפחית מעזיבה (והתקרה קיימת, אלא שהמים שותתין ויורדין דרך הפחתים הוו, ולאו שוכר ומשכיר הוו, אלא בית של זה והעלייה של זה). כי משי מיא עילאי אזלי ומזקי לתתאי **רבי חייא בר אבא אמר** העליון מתקן **ורבי אלעי**

משום רבי חייא ברבי יוסי אמר התחתון מתקן. וסימן ויוסף הורד מצרימה (רבי חייא ברבי יוסי אמר תחתון).

לימא רבי חייא בר אבא ורבי אלעי בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן (דמתניתין) קמיפלגי (דסלקא דעתך דהא דקאמר רבי יוסי העליון נותן את המעזיבה כדי שלא יזיקו מימיו את התחתון הוא, דקסבר על המזיק להרחיק את עצמו, והתחתון נותן תקרה שהרי השכיר לו מקום לגור, ות"ק סבר על הניזק להרחיק את עצמו, הלכך מעזיבה נמי על התחתון, לעכב המים שלא ירדו עליו) למאן דאמר העליון מתקן קסבר על המזיק להרחיק את עצמו מן הניזק, ומאן דאמר תחתון מתקן קסבר על הניזק להרחיק את עצמו מן המזיק.

ותיסברא רבי יוסי ורבנן (דהכא) לענין נזקין (בהיזיקא דתחתון) פליגי (ומעזיבה זו לעכב המים, ובשביל נזקי התחתון), והא איפכא שמעינן להו (דרבי יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו) דתנן מרחיקין את האילן מן הבור (שהשרשין מתפשטין ונוקבין בכותלי הבור, ומחלידין את הקרקע, והכתלים נופלים) עשרים וחמש אמה, ובחרוב ובשקמה (יש להן שרשין יתירין וארוכין משאר אילנות) חמשים אמה, בין מלמעלה (בין שהאילן נמוך מן הבור, שקרקעית הבור למעלה משרשי האילן, שהאילן נטוע בבקעה, והבור בהר, והתם מפרש מפני שמחלידין את הקרקע, ומעלין עפר, ומקלקלין קרקעיתו של בור) בין מן הצד (ששניהם בקרקע השוה). אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים (בעל הבור לבעל האילן) אם האילן קדם לא יקוץ. ספק זה קדם ספק זה קדם לא יקוץ. רבי יוסי אומר אף על פי שהבור קודמת לאילן לא יקוץ, שזה חופר בתוך שלו, וזה נוטע בתוך שלו. אלמא, רבי יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו, ורבנן סברי על המזיק להרחיק את עצמו.

אלא, אי איכא למימר פליגי (אם יש לתלות פלוגתא דהנך אמוראי דלעיל) בפלוגתא (דתנאי) דרבי יוסי ורבנן דהתם קמיפלגי (מאן דאמר על העליון לתקן כרבנן, ומאן דאמר על התחתון כרבי יוסי).

ורבי יוסי ורבנן דהכא במאי פליגי בחוזק תקרה (וכשאין התחתון צועק, שאינו חש למימיו, אלא העליון צועק, ואומר כשאני דורך על הנסרים הם מנענעים, ואני דואג שמא תהפך אחד מהן תחתי, או תשמט מן הקורה ואפול) קמיפלגי. רבנן סברי מעזיבה אחזוקי תקרה הוא (מאחר שהוא טח בטיט אין הנסרים נדין ממקומן) ואחזוקי תקרה על התחתון בעי לאחזוקי. ורבי יוסי סבר מעזיבה אשוויי גומות הוא (דחזוקי תקרה סגי ליה ביתידות) ואשוויי גומות על העליון לאשוויי.

איני, והאמר רב אשי כי הוינא בי רב כהנא הוה אמרינן מודה רבי יוסי בגירי דיליה (אדרבי חייא בר יוסי פריך, דאמר על התחתון לתקן, ואוקימנא כרבי יוסי, והא מודה רבי יוסי בגירי דיליה אע"ג דאמר על הניזק להרחיק את עצמו הני מילי היכי דלאו אדם עצמו מזיקו, כגון אילן ובור, שבשעת נטיעתו אינו מזיקו, אלא השרשים גדילין ומתפשטין מאליהן לאחר זמן, אבל היכא דאדם עצמו מזיקו וזורק בו חציו, כי הכא ששופך המים על ראשו מודה הוא דלא גרמא דניזקין הוא דתיפטר, אלא מזיק ממש הוא, ואדם מועד לעולם, ער וישן, שוגג ומזיד)? דפסקי מיא והדר נפלי (לא היתה מקום רחיצת ידים של עליון על מקום נזקי תחתון, אלא במקום אחר, משם הן נמשכין, עד שנופלים במקום שמזיקין). **פסק השו"ע א.** המשכיר עלייה סתם, חייב להעמיד לו עלייה (**ביאר באר הגולה** פי' אם נפלה העלייה). אמר לו עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך, הרי שעבד בית לעלייה. לפיכך אם נפחתה העלייה בארבע טפחים או יותר (**ביאר באר הגולה** כשמואל שם דקי"ל כוותי' בדיני) חייב המשכיר לתקן, ואם לא תקן הרי השוכר יורד ודר בבית עם בעל הבית (**ביאר באר הגולה** בעיא שם ונפשטא באת"ל) ונכנס ויוצא דרך פתח הבית עד שיתקן לו את

העלייה. אבל אם נפל הבית והעלייה, אין צריך לבנות לו אחר, כיון שאמר לו בית זה. (**הגה** אבל אם נפלה העלייה צריך לבנותה כל זמן שהבית קיים). חו"מ (שיב,יח). **ב.** היו שתי עליות זו על גב זו, ונפחתה העליונה, דר בתחתונה. נפחתה התחתונה, הרי זה ספק אם ידור בעליונה או בבית, לפיכך לא ידור, ואם דר אין מוציאין אותו משם חו"מ (שיב,יט). **ג.** היו מימי העליון יורדים על התחתון ומזיקין אותו, אם אין שם מעזיבה, בענין שכששופך מימיו מיד יורדים לתחתון ומזיקים אותו, חייב לסלק היזקו. ואם יש מעזיבה שהמים נבלעים בה ואינם יורדים מיד, אלא לאחר מכאן יורדים ומזיקים, אינו חייב לסלק הזיקו. (**הגה** והכל לפי הענין, דאם המים מועטין וכלין לאלתר, אפילו בלא מעזיבה אינו חייב לסלק היזקו. ואם היו מרובים ומזיקים לו תדיר דרך המעזיבה, חייב לסלקו מרדכי וכל זה במי תשמיש דבעל עלייה ששופך על העלייה, אבל אם ירדו גשמים על העלייה ויורדין למטה, על הניזק לתקן שלא יוזק ריב"ש (**מבאר הריב"ש** בנדון זה שהגשמים יורדין מאליהן, אין לומר כאן גירי, שאין באין מכחו אלא מן השמים הן יורדין). חו"מ (קנה,ד).

משנה הבית והעלייה של שנים שנפלו (בית של זה והעלייה של זה, שחלקו כך בנחלת אביהן) אמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות (החומה והתקרה התחתונה המוטלין עליו לבנות, והוא יבנה החומה מן התקרה ולמעלה, ותקרה העליונה של גג) והוא אינו רוצה לבנות, הרי בעל העלייה בונה את הבית (לבדו, עד תקרה התחתונה) ודר בתוכה, עד שיתן לו את יציאותיו (ואחר כך יצא ממנו, ויבנה עלייתו). רבי יהודה אומר אף זה דר בתוך של חבירו צריך להעלות לו שכר (אם כן הוא, אף בעל העלייה זו כשהוא חוזר מעותיו לזה שהוא דר בתוך שלו, ואי נמי זה לא חסר, דהא בלאו הכי לא הוי בני לה איהו צריך להעלות לו שכר, דזה מיהא נהנה, שאלולי בית זה אין לו מקום לדור שם, וקסבר זה נהנה וזה לא חסר חייב, וצריך להעלות לו שכר, ואי לא מיחזי כרבית **כתבו התוס'** מה שפירש רש"י דאם אין נותן לו שכר מיחזי כרבית אין נראה לר"י דמה רבית שייך הכא דלא הלווהו כלום שהרי אם הבית נשרף לא היה נותן לו יציאותיו וגם אין אנו צריכין לטעם דרבית שהרי טעמו הוא משום דזה נהנה וזה חסר כדמפרש בגמ'). אלא, בעל העלייה בונה את הבית ואת העלייה, מקרה את העליונה ויושב בבית (התחתון, דהוה ליה זה לא נהנה וזה לא חסר, הוא לא נהנה שהרי עלייתו מוכנת לו לדור בה, וזה לא חסר דבלאו הכי לא חזיא ליה, דהא לא הוה בני לה **כתבו התוס', פי' רש"י** דטעמא משום דהשתא לא נהנה דהרי עלייתו מוכנת לו. **וקשה** דהא נהנה הוא שאין צריך לעלות **אית דגרים** (כך גרס תוס' רלמ"ש) ומקרה את העלייה ויושב בתוכה פי' בעלייה ולא יניח לבעה"ב ליכנס בתוכו...) עד שיתן לו את יציאותיו.

[דף קיז ע"ב] (**גמרא**) אמר רבי יוחנן בשלשה מקומות שנה לנו רבי יהודה אסור לאדם שיהנה מממון חבירו (שלא במתנה, עד שתהא מדעתו ונוחה לו) חדא הא דתנן (**כתבו התוס'** אע"פ שמן הדין היה נראה לומר שיהנה, חדא דאע"ג דזה נהנה וזה לא חסר. אפי' הכי, תיקנו חכמים שיהא חייב דאין לו ליהנות מממון חבירו שלא מדעתו. ואידך, דאמר רבי יהודה אם השבח... דאע"ג דגזלן קונה בשינוי הכא תקינו דלא ליקני כיון שאין מתכוין לגזול ולקנות משום דאין לו ליהנות מממון חבירו שחבירו הביאו מן השוק וטרח בו כדפירש רש"י **וא"ת** לפי מאי דס"ד השתא דטעמא משום דאסור שיהנה מממון חבירו ולא משום דכל המשנה ידו על התחתונה נהי דלא קני בשינוי משום שהבעלים טרחו להביאו מן השוק, מ"מ לא הוה ליה למימר ידו על התחתונה. **ואור"י** דהמ"ל וליטעמיך א"נ מן הדין לא קנאו בשינוי כיון שאינו מתכוין לקנות ומיהו מ"מ היה לו ליתן שכר כפי מה שהשביחו בצביעת שחור, ורבנן תקנו שלא יהנה ממון חבירו שלא מדעתו דהיינו בצביעת השחור שעשה שלא מדעתו הלכך ידו על התחתונה. וגם משליש שטרו נמי אע"ג דאסמכתא קניא הכא כיון שאין זו מתנה גמורה שאין נותנה בלב שלם תקנו חכמים שלא יהנה מלוה הימנו).

אידך מה היא דתנן הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור, שחור וצבעו אדום, רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו (צמר לבן כמו שמסר לו דקניה בשינוי ונתחייב מעות) רבי יהודה אומר [אם כן תחייבו (לתת לו דמי צמרו כר"מ) נמצא זה (הצבע) נהנה, שזה הביאו לו מן השוק,

קיז:

אלא מחזיר לו את הצמר כמות שהוא צבוע, וידו על התחתונה) אם השבח (שהשביח הצמר) יותר על ההוצאה (שהוציא צבע זה בסממנין ועצים, ושכר טרחו כשאר שכיר יום) נותן לו היציאה (ולא מה שראוי בקבלנות דהוי טפי) ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח.

ואידך מאי היא דתנן מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו (הפקידו ביד נאמן, לפי שדאג הלוה שיחזור ויתבענו כל החוב) ואמר לו (לוה לשליש) אם אין אני נותן לך (את המותר) מכאן ועד זמן פלוני, תן לו שטרו (ויחזור ויתבע הכל). הגיע זמן ולא נתן, רבי יוסי אומר יתן, רבי יהודה אומר לא יתן.

אמאי, דלמא (לא היא, זה נהנה וזה לא חסר לא קאסר רבי יהודה, אלא זה נהנה וזה חסר הוא דאסר, ומתניתין זה נהנה וזה חסר הוא) עד כאן לא קאמר רבי יהודה הכא אלא משום דאיכא שחרוריתא (דאמר ליה בעל הבית קא משחרת לכותלאי, שאתה בונה חדשים ויפים, וכל הדמים עלי, ואתה משחירן בעשן לפני יציאתך. אבל זה נהנה וזה לא חסר, כגון לעיל (כד:) הדר בחצר חבירו בחצר דלא קיימא לאגרא, והדר זה אפילו עביד למיגר דהוה ליה נהנה וזה אינו חסר אינו צריך להעלות לו שכר). אי נמי לצבוע לו אדום וצבעו שחור משום דקא משנה (וקנסא קנים ליה) והתנן כל המשנה ידו על התחתונה. ומי שפרע מקצת חובו נמי, הוי אסמכתא, ושמעינן ליה (הכא) לרבי יהודה דאמר לא קני.

אמר רב אחא בר אדא משמיה דעולא **תחתון הבא לשנות** (בבנין חומה שעליו, מן היסוד עד התקרה) בגויל שומעין לו [אם היה מתחילה מאבני גזית, ובא לשנותו כשנפלה ולבנות באבני גויל שומעין לו, מפני שהוא מחזיק את הבנין, שחומת גויל רחבה משל גזית טפח, כדאמר בב"ב (ב.) בגויל זה נותן שלשה טפחים וזה נותן שלשה טפחים, ובגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה, והתם מפרש גויל אבנים דלא משפיין, דמורשי דידהו מטפי בה טפח] בגזית אין שומעין לו, בכפיסין (ארחי, חצאי לבינים, ורחבן טפח ומחצה, ונותן אריח מכאן ואריח מכאן וטפח אבנים דקות וסיד ביניהם, הוי עובי החומה ארבעה טפחים) שומעין לו, בלבנים (שלימות, ואין עוביו של כותל אלא כמדת רוחבן, והן שלשה טפחים) אין שומעין לו. לסכך בארזים (בקורות של תקרה תחתונה קמיירי, וארזים מתקיימין מן השקמין, ומשאן כבד) שומעין לו (שמהנהו לעליון שמתקיים וחזק מקום מדרך רגליו) בשקמים (מארזים לשקמים) אין שומעין לו (מפני שהן נוחין להשבר). למעט בחלונות שומעין לו, להרבות בחלונות (ממעט חוזק הבנין, והעליון מעכב עליו) אין שומעין לו, להגביה (חלל הבית) אין שומעין לו (שמטריח את העליון לעלות, ועוד, שהנמוך חזק מן הגבוה) למעט שומעין לו (כלל הדבר התחתון שמרחיב עובי הבנין ומחזיקו שומעין לו, אם ממעט חיזוקו אין שומעין לו, שהעליון טוענו למחר יפול, והעליון שבא להכביד את המשא תחתון מעכב עליו, וכל זמן שממעט כובדו שומעין לו). **עליון שבא לשנות** בגזית שומעין לו, בגויל אין שומעין לו, בכפיסין אין שומעין לו, בלבנים שומעין לו, בארזים אין שומעין לו, בשקמה שומעין לו. לרבות בחלונות שומעין לו, למעט בחלונות אין שומעין לו, להגביה אין שומעין לו, למעט שומעין לו (טעמא דכולהו שומעין לו מפני שממעט כובד המשא, והיכא דמוסיף על כובדו תחתון מעכב עליו **עוד כתב רש"י** שאין התחתון יכול לעכב באופן שהעליון משנה בעניין שיש חשש שתפול החומה מן התקרה ולמעלה).

אין לו לזה ולא לזה (לבנות שעניים הם ובעל הקרקע רוצה למכור הקרקע) מאי (**פירש רש"י** אית ליה לבעל העלייה בקרקע, או לא **התוס' בשם ר"י הקשו על** פירושו דבהא לא קמבעיא ליה דפשיטא דאין יכול למכור את הקרקע שהרי משועבד לזה לבנות עלייה שם כשירצה, ואי רוצה למכור הקרקע לעשות הבית ואין מוכר אלא כח שיש לו בתוכה הא נמי פשיטא שבענין זה יכול למוכרה דלמה לא ימכור כח שיש לו בה **אלא נראה**

לר"י דמיירי שרוצה בעה"ב לזורעה ובעל עלייה אמר גם אני אזרע שגם לי הקרקע משועבד לעלייה או דלמא מצי א"ל היאך אין לך כלום בקרקע אלא לענין העלייה בלבד) תניא, רבי נתן אומר תחתון נוטל שני חלקים, והעליון שליש. ואחרים אומרים תחתון נוטל שלשה חלקים, והעליון נוטל רביע. אמר רבה נקוט דרבי נתן בידך, דדיינא הוא [אב בית דין היה, כדאמרינן בהוריות (יג:)] ונחית לעומקא דדינא. קא סבר כמה מפסיד עלייה בבית תילתא (ימי קיומה, היא ממהרת ליפול מחמת משא העלייה) הלכך אית ליה תילתא. **פסק השי"ע א.** אמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות כדי שיבנה עלייתו על גביו, והוא אינו רוצה, הרי בעל העלייה בונה את הבית כשהיה, ויושב ודר בתוכו עד שיתן לו כל יציאותיו, ואחר כך יבא ויבנה עלייתו אם ירצה (**ביאר באר הגולה** פסק כת"ק). ואם אין אחד מהם יכול לבנות, בעל העלייה נוטל שליש הקרקע, ובעל הבית שני שלישים. (**הגה** וכן אם מוכרין אותה מדעת שניהם, חולקין הדמים כן) חו"מ (קסד,ה). **ב.** רצה בעל הבית לבנות ביתו, בונהו כשהיה. ואם בא לשנות בכותלים, אם חיזק אותם והרבה ברחבם יותר ממה שהיו, שומעין לו. רצה למעט ברחבם או לפחות מחזקם, כגון שהיו אבנים ובקש להחזיר לבנים וכיוצא בהם, אין שומעין לו. בא לשנות את התקרה לקורות כבדים וחזקים, שומעין לו. לפחות ממה שהיו, אין שומעין לו. הרבה בחלונות או שהוסיף בגובה הבית, אין שומעין לו. מיעט בחלונות או שמיעט בגובה הבית, שומעין לו חו"מ (קסד,ו). **ג.** וכן בעל העלייה בונה אותה, אם רצה, כשהיתה. ואם בא לשנות הכותלים להרחיב ולהחזיק, אין שומעין לו, מפני שהוא מכביד על כותל התחתון. אבל למעט שומעין לו. וכן בקורת תקרה העליונה, אם שינה אותם לקלים ממה שהיו, שומעין לו. לכבדים מהם, אין שומעין לו. הרבה בחלונות או שמיעט בגובה העלייה, שומעין לו. אבל אם מיעט בחלונות או הרבה בגובה, אין שומעין לו. (**הגה** ומיהו כל שאין הקפדה רק בכובד הבנין, אם היה המנהג לשנות אזלינן בתריה רמב"ם ותשובת הרשב"א י"א הא דאסורים לשנות היינו כשלקחו או ירשו, זה הבית וזה העלייה, אבל כשבנו מן ההפקר, יכולין לשנות, שהרי בתחלה אם היה רוצה היה בונה כל מה שירצה רבינו ירוחם) חו"מ (קסד,ז).

משנה וכן בית הבד (בית לעצור זיתים) שהוא בנוי בסלע, וגינה אחת על גביו [**פירש רש"י** שחקק אדם בסלע תחתיה כגון כיפה, והיה גינתו למעלה ובית בדו מלמטה, וכשמת נטלו בניו זה בית הבד וזה גינה **כתבו התוס'** פי' רש"י דאיירי באחין שחלקו כמו פלוגתא דר' יהודה ורבנן ולא בשוכר ומשכיר **וקצת קשה** דמשמע דמדפליגי הכא רב ושמואל בגמרא דמיירי בשוכר ומשכיר דומיא דהתיא דפליגי לעיל, ועוד אי באחין שחלקו מוטל על התחתון לבנות התקרה אמאי אצטריך לאוקמי ההיא דלעיל בנפחת העלייה בשוכר ומשכיר לוקמה באחין שחלקו, ואי האי 'וכן' אנפחת העלייה דלעיל קאי (לא על משנה לפניה, אלא על משנה שלפני כן) אמאי הפסיק ביניהם ולא הסמיכם] **ונפחת** (גגו של בית הבד שהוא מקום זריעתו של העליון) הרי בעל הגינה יורד וזורע למטה, עד שיעשה לבית בדו כיפין (מבנה על גבי קשתות, העליון יתן עליו עפר ויזרע).

(המשך המשנה) הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו פטור מלשלם (דמאי הוה ליה למיעבד, אנום הוא). נתנו לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל (שראוהו בית דין שהיה נוטה, ואמרו לו סתור) ונפלו (לתוך גינתו של חבירו) בתוך הזמן פטור, לאחר הזמן חייב.

(המשך המשנה) מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו ונפל, ואמר לו פנה אבניך, ואמר לו [**דף קיח ע"א**] הגיעוך (הם שלך, ופנה אותן לעצמך) אין שומעין לו (אם אין זה רוצה אין קונה לו דבר הפקר או מתנה). משקבל עליו, אמר לו הילך את יציאותיך ואני אטול את שלי, אין שומעין לו.

(המשך המשנה) השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש (ללקט לו משלו או מן ההפקר) ואמר לו תן לי שכרי, ואמר לו טול מה שעשית בשכרך (כל מה שלקטת יהא שלך) אין שומעין לו [אע"ג דבכל דוכתי אית ליה שוה כסף בכסף,

הכא גבי פועל בל תלין שכרו כתיב, מאי דאתני בהדיה משמע] משקבל עליו, ואמר לו הילך שכרך ואני אטול את שלי אין שומעין לו.

(גמרא) נפחתה, **רב אמר** ברובה, **ושמואל אמר** בארבעה (טפחים כ"ג הרש"ש). רב אמר ברובה, אבל בארבעה אדם זורע חציו למטה וחציו למעלה. ושמואל אמר בארבעה, אין אדם זורע חציו למטה וחציו למעלה. וצריכא, דאי אשמועינן דירה בהא קאמר שמואל, משום דלא עבידי אינשי דדיירי פורתא הכא ופורתא הכא, אבל לענין זריעה עבידי אינשי דזרעי הכא פורתא והכא פורתא, אימא מודה ליה לרב. ואי איתמר בהך, בהך קאמר רב, אבל בהא אימא מודה ליה לשמואל, צריכא.

'נתנו לו זמן' וכמה זמן בית דין? אמר רבי יוחנן שלשים יום [**כתבו התוס'** ומכאן אנו למדים זמן ב"ד לפרוע חובו ולכמה דברים דהוי ל' יום, ורשב"ג נמי אמר לעיל (קיג.) אף לעצמו אין מחזיר אלא שלשים יום **ומיהו** לכל נזיקין לא אמר שיהא זמן ב"ד ל' יום כמו הכא דהא לעיל (פב:) גבי נשברה כדו ולא סילקו נפלה גמלו ולא העמידה ר"מ מחייב בהזיקן אין זמן ב"ד שלשים יום שם כדמשמע בב"ק (כט.) והיינו טעמא שבשעה קלה יכול להסירם משם].

'מי שהיה כותלו...' הא מדקתני סיפא 'הילך יציאותיך' מכלל דפנינהו עסקינן, טעמא דפנינהו, הא לא פנינהו לא. אמאי ותקנה ליה שדהו, דאמר רבי יוסי ברבי חנינא חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו (**כתבו התוס'** אבל אי לאו דר"י ברבי חנינא אתי שפיר דאין קונה לו אלא היכא דעומד בצד שדהו לכך כי לא פנינהו לא, דכשאמר ליה הגיעוך לא היה אכתי עומד שם)? הני מילי היכא דקא מיכוין לאקנויי ליה, אבל הכא אישתמוטי הוא דקא מישתמיט ליה.

'השוכר לעשות עמו בתבן...' וצריכא, דאי אשמועינן להך קמייתא (כותל שנפל לגינת חבירו) דכי קאמר ליה הגיעוך (הס שלך ופנה לותס בעצמך) **אין שומעין לו** [**כתבו התוס'** אע"ג דמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס אמרינן בב"ק (כט.) דפטור על הזקו (ולאן הדין שמחייבים את בעל הכותל לסלק את אבניו...) הכא דאישתמוטי קא מישתמיט ואינו מפקירו כדאמר בגמ'] משום דלית אגרא גביה (וזה אינו חפץ במתנתו, והוא מזיקו, שמנעו מזריעתו) אבל הכא דאית ליה אגרא גביה (וזה בא לכופו על שכרו, והוא אומר לו טול זה בפרעון...) אימא שומעין לו, דאמרי אינשי ממרי רשותיך (מבעל חובך) פארי אפרע (אפילו נותן לך סובין קבלם). ואי אשמועינן הכא (גבי פועל) הכא שמשקבל עליו (ואמר לו הילך שכרך ואני אטול את שלי) אין שומעין לו משום דאית ליה אגרא גביה (משקיבל עליה קנייה באגריה ואין בעל הבית יכול לחזור בו) אבל הכא (בכותל שנפל לגינת חבירו) דלית ליה אגרא גביה, אימא (הגיעוך, הס שלך ופנה לותס בעצמך) שומעין לו, צריכא (דאין שומעין לו דקנייה ליה חצרו).

(שנינו במשנה, אם אמר לפועל 'טול מה שעשית בשכרך'...) אין שומעין לו. והתניא שומעין לו (לאומר לפועל טול מה שעשית בשכרך)? אמר רב נחמן לא קשיא, כאן (כשסכרו לעשות) בשלו, כאן (שסכרו לעשות) בשל חבירו (שהיתה מלאכת חבירו שומעין לו **ביאר הר"ן** לאו למימרא שיהא רשאי פועל לטול תבן וקש לעצמו כמו שאמר לו זה דהא לית ביה ולא מידי אלא פי' שומעין לו שאין מחויב לתת לו שכרו דקס"ד השתא שאין שכרו עליו כלל. **הקשו התוס'** תימה למאי דס"ד השתא אמאי צריך לומר לו טול מה שעשית בשכרך יאמר לא אתן לך כלום שלא עשית לי כלום).

אמר ליה רבא לרב נחמן בשלו מאי טעמא דאמר ליה אגרא עלך, בשל חבירו נמי שכרו עליו, דתניא השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם, וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שהחנה אותו (**כתבו התוס'** משמע דוקא לעשות בשלו אז נותן לו שכרו משלם אבל סתמא (שאמר לו תעשה בשל חבירי) לא. **ותימה** א"כ אמאי איצטריך לשנויי כאן בשלו כאן בשל הפקר לישני כאן ששכרו לעשות שלו כאן ששכרו סתמא בשל חבירו **ואור"י** דמשום הכי לא משני הכי, דהא פשיטא דאם שכרו לעשות בשל חבירו דשומעין לו (שרק בלופן שאומר לו 'שכרך עלי' ריך לשלם, אבל אמר לו עשה בשל חברי ולא אמר 'שכרך עלי' אין ריך לשלם. **ולכן** בלופן שסכרו לעשות בשל חבירו ולא אמר 'שכרך עלי' אם אמר לו 'טול מה שעשית בשכרך' פשוט שסומעים לו, שהרי מן הדין אי"ל לשלם לו כלל) אבל הא דמשני לעיל הא בשל חבירו חידוש הוא

דשומעין לו (דאומר 'טול מה שעשית בשכרך', כיון שסס היה מוטל עליו לשלם והרויחה לכך שזה חילוק) דהא לא קאי הכי (שלבסוף נילחו דבריו) וכן כאן בשל הפקר חידוש הוא (שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו) וכן מה שמתרץ לסוף דבהבטה שומעין לו חידוש הוא דקא משמע לן דהבטה בהפקר לא קני)?

אלא אמר רב נחמן לא קשיא כאן בשלו (אינו דשאי לומר לו 'טול מה שעשית בשכרך') כאן בשל הפקר [שומעין לו (שאומר לו 'טול מה שעשית בשכרך') דאמר ליה קני ביה את, דלדידיה לא קני ליה, רב נחמן לטעמיה, דאמר לעיל (י.) המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו (א"כ הפועל לא זכה לבעל הבית) נמצא שאין פעולתו עליו, ואין כאן בל תלין, ולא דמי לשל חבירו, דהתם ליכא למימר זכי ביה את, וכי לא אמר ליה שכרך על בעל הבית על כרחו שכרו עליו, אבל הכא לא].

איתיביה רבא לרב נחמן [למימר (מברייתא זו רואים...) דפועל לאו בכלל המגביה מציאה לחבירו הוא, אלא כיד בעל הבית הוא, וקנייה בעל הבית בהגבהה דפועל, אפילו אמר לו עשה עמי מלאכה סתם, וכל שכן הכא דשכרו ללקט מציאות ממש] מציאת פועל לעצמו, אימתי בזמן שאמר לו בעל הבית נכש עמי היום, או עדור עמי היום. אבל אם אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו לבעל הבית?

אלא אמר רב נחמן לא קשיא כאן בהגבהה, כאן בהבטה (ואידי ואידי בשל הפקר, מתניתין כששכרו ללקט תבן וקש בהגבהה דפועל ועל כרחו שכרו עליו, וברייתא כששכרו למלאכת הבטה כגון לשמור או להשליך מעלייה לארץ, דליכא הגבהה, דאמר ליה אכתי לא זכאי ביה אנא, זיל את זכי בה).

אמר רבה הבטה בהפקר תנאי היא (אי קניא אי לא) דתנן שומרי ספיחי שביעית (של שעורין לצורך מנחת העומר, או של חטין לצורך שתי הלחם) נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, רבי יוסי אומר הרוצה מתנדב הוא, ושומר חנם. אמרו לו (חכמים לר' יוסי) אתה אומר כן אין באין משל צבור (אם נשמע לך לא יביאו עומר ושתי הלחם משל צבור אלא משל יחיד, זה שקנה מן ההפקר בשמירתו, דסבירא להו הבטה קניא בהפקר, הואיל ודבר טורח הוא, ודעתו לכך על ידו נשמר) מאי לאו בהא קמיפלגי דתנא קמא סבר הבטה בהפקר קני, ואי יהיבי ליה אגרא אין, ואי לא לא. ורבי יוסי סבר הבטה בהפקר לא קני, וכי אזלי צבור ומייתי השתא הוא דקא זכי ביה. (ואם תאמר, אם כן, מה אמרו לו חכמים בלשון) מה אתה אומר (אין באין... הא איהו סבר דלא קניא משמעות הדברים כאילו הקשו לשיטת רבי יוסי, והרי לשיטתו לא קשה כלום) הכי קאמרי ליה מדבריך (שאתה אומר לשמרו בחנם) לדברינו (שאנו אומרים הבטה בהפקר קני) אין עומר ושתי לחם באין משל צבור.

אמר רבא לא, דכולי עלמא הבטה בהפקר קני (וטעמא דרבי יוסי דקסבר מסרה זה לצבור, ונמצאו באין משל צבור) והכא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה קמיפלגי, דרבנן סברי יהבינן ליה אגרא, ואי לא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה (בלב שלם, דנוח לו שיקרבו משלו). רבי יוסי סבר לא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה. 'ומה אתה אומר', הכי קאמרי ליה, מדבריך (שאתה אומר ישמרם חנם) לדברינו דחיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה אין עומר ושתי לחם באין משל צבור.

איכא דאמרי, רבא אמר דכולי עלמא הבטה בהפקר לא קני, והכא בחיישינן לבעלי זרועות קמיפלגי (שאם לא נוציא עליהן קול שהן של הקדש יש בעלי זרועות שלוקחין אותם בחזקה, ולעצמן). דתנא קמא סבר דתקינו רבנן למיתב ליה ארבע זוזי, כי היכי דלישמעי בעלי זרועות וליפרשו מינייהו. ורבי יוסי סבר לא תקינו [**דף קיח ע"ב**] ומה אתה אומר (אינן באין משל צבור, הא אמרן דלא קני) הכי קאמרי ליה מדבריך (דקאמרת ישמרם חנם) לדברינו (דסבירא לן דתקינו רבנן ארבעה זוזי מן התרומה לשומרי ספיחים, וזה מוחל עליהן, ונמצאו לו בתרומה ארבעה זוזים שאין לצבור חלק בהם, ואם קונין מהן תמידין ומוספין ושאר

קרבנות צבור) אין (תמידין) באין משל צבור. וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן חוששין לבעלי זרועות איכא בינייהו. **פסק השי"ע א.** בית הבד שהוא בנוי בעובי ההר וגנה אחת על גביו, ונפחתו שמי בית הבד בד' טפחים או יותר, הרי בעל הגנה יורד וזורע למטה, עד שיעשה זה לבית בדו כיפין, ויתקן העליון קרקע גנתו ויזרע כל גנתו חו"מ (קסה,א). **ב.** הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים, פטור מלשלם, ואע"פ שהפקירם, לפי שאינם דומים לבור, שהרי אין תחלתו להזיק. (**הגה** ויש אומרים דאם היה לו פנאי לסלקן ולא הפקירן, חייב) ואם היו רעועין, ב"ד קובעים לו זמן [**הגה** דווקא שהתרו בו בית דין (**ביאר ביאור הגר"א** מדקאמר בגמ' 'וכמה זמן ב"ד') אבל בלא בית דין אע"פ שהתרו בו חביריו אינו כלום...] לקוץ את האילן ולסתור את הכותל. וכמה הזמן, ל' יום. [**הגה** ואם הדבר נחוץ ויש לחוש שיזיק לאחרים, אין נותנין לו זמן רק כופין אותו לסלק היזיקו מיד (ב"י בשם ריטב"ץ)] נפלו בתוך הזמן והזיקו, פטור, לאחר הזמן חייב, מפני שהשהה אותם. (**הגה** וכל זה כשבנאה מתחלה כראוי, אבל אם לא בנאה כראוי ומחמת זה נפל הכותל, חייב בנזקו תוס' המגיל ולי"ו). חו"מ (תטז,א). **ג.** מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו, ונפל, כופין אותו לפנות אבניו. אם אמר ליה פנה אותם ויהיו שלך, אין שומעין לו. ואם נתרצה בעל הגינה בכך, ופינה אותם, וחזר זה ואמר תן לי אבני ואין לך אלא יציאתך, אין שומעין לו. אבל כל זמן שלא פינה אותם, אפי' הם בחצירו של זה ואמר לו פנה אותם ויהיו שלך, לא קנה חצירו, שלא כוון אלא לדחותו חו"מ (קסו,א). **ד.** השוכר את הפועל לעשות בשלו או ללקט לו דבר של הפקר, אינו יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך. ואם נתרצה הפועל ליטלו בשכרו ואחר כך חזר בו, אין שומעין לו והוא שעשה משיכה או הגבהה או שהוא ברשותו חו"מ (שלו,ב). **ה.** שכרו לשמור לו דבר של הפקר, יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך, לפי שעדיין לא זכה בו בעה"ב, וילך הוא ויזכה בו חו"מ (שלו,ג). **ו.** דבר המופקר שבא אחד ושמרו והיה מביט בו שלא יטלנו אדם, לא זכה עד שיגביהנו אם הוא מטלטל, או יחזיק בקרקע כדרך שקונים הלקוחות חו"מ (רעג,יא). **פסק הרמב"ם** מי שהתנדב לשמור בחנם אין שומעין לו משום בעלי זרוע שמא יבואו ויטלום מהן, לפיכך תיקנו להם חכמים שיטלו שכר מן הלשכה כדי שיפרשו הכל מאותו המקום שאלו שומרים שם שקלים (ד,ו).

משנה המוציא זבל לרשות הרבים, המוציא מוציא והמזבל מזבל (כלומר אינו רשאי להשהותו שם, אלא מוציאו מן הרפת לרשות הרבים, והנושאו יהא מזומן לישאנו לשדה ולגנה לזבל). אין שורין טיט (מקומות יש ששורין אותו ימים רבים צבור במקום אחד) ברשות הרבים, ואין לובנים לבנים (לפי שמשהה אותן לייבשן, ששוטה הטיט בקרקע חלקה כעובי הלבנים, וחורץ בו חריצות שתי וערב כמדת הלבנים, ומניחן שם עד שיבשו). אבל גובלין טיט (לתת מיד בבנין) ברשות הרבים, אבל לא (כלי לעשות בו) לבנים. הבונה ברשות הרבים המביא אבנים מביא, והבונה בונה (מקבל מיד המביא ובונה). ואם הזיק משלם מה שהזיק. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מתקן הוא (מזמן ברשות הרבים) את (כלכי) מלאכתו לפני שלשים יום (ואינו חייב בנזקין).

(גמרא) לימא מתניתין דלא כרבי יהודה, דתניא רבי יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרשות הרבים, וצוברו כל שלשים יום (משלשים לשלשים חוזר וצוברו...) כדי שיהא נישוף (יפה) ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ? אפילו תימא רבי יהודה, מודה רבי יהודה שאם הזיק חייב לשלם (ומתניתין נמי עצה טובה קאמר, שלא יתחייב בנזקו).

והתנן מודה רבי יהודה בנר חנוכה שהוא פטור [גבי הניח חנוני נרו מבחוץ ועבר גמל טעון פשתן ודלקה בנר והדליק את הבירה,

הזיק:

בב"ק (סב:)] מפני שהוא עושה ברשות. מאי לאו רשות דבית דין (אלמא כל מידי דיהבו ליה רבנן רשותא, אם הזיק פטור)? לא, רשות דמצוה. והתניא כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים [כל אותן נזקין שנתנו חכמים עליהם רשות, ואמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים ולהשליכן לשם, כגון הוצאת זבלים לרבי יהודה, וכגון פותקין ביבותיהם וגורפין מערותיהן בימות הגשמים, דברשות קא עבדי, בב"ק (ו.)] אם הזיק חייב לשלם, ורבי יהודה פוטר? אלא מחוורתא, מתניתין דלא כרבי יהודה [**כתבו התוס', וא"ת** ואמאי לא משני מתניתין שלא בשעת הוצאת זבלים (בימות החמה שהלחוב נלה, וזה מקלקלו, שהרי ר' יהודה ליבל לק בשעת הולאת זבלים) ומשנתנו דברי הכל, כדמשני בב"ק (ל.) אמתניתין דהתם **וי"ל** דהכא פשיטא ליה דמתניתין שלא בשעת הוצאת זבלים. וראיה לכך, דלא הוה קשיא ליה הא דמתניתין מצרכת לזבל לאלתר, ור' יהודה מתיר להניח ל' יום (כי היה בכור לגמ' שהמשנה ליבלה שלא בשעת הולאת זבלים, ור' יהודה ליבל בשעת הולאת זבלים). **אלא**, להכי לא מצי אתא כר' יהודה משום דמחייב לשלם מה שהזיק אפילו הזיק בההיא שעה קטנה שיש לו רשות להניח, ולרבי יהודה אותה שעה כיון שיש לו רשות פטור **ועי"ל** דמתניתין משמע דאיירי בשעת הוצאת זבלים מדקתני המזבל מזבל משמע בשעה שרגילין לזבל, והא דלא הוה קשה ליה דרבי יהודה שרי שלשים יום ומתני' לאלתר משום דאיכא למימר דמתניתין עצה טובה קמ"ל שימהר שלא יצטרך לשלם מה שהזיק].

אמר אביי רבי יהודה, ורבן שמעון בן גמליאל, ורבי שמעון, כולהו סבירא להו כל מקום שנתנו לו חכמים רשות והזיק פטור. רבי יהודה הא דאמרן, רבן שמעון בן גמליאל דתנן רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום (וקאי את"ק, דאמר אם הזיק משלם, וקאמר ליה איהו אף בשלשים יום קודם לכן מתקן ופטור). רבי שמעון דתנן היה מעמידו בעלייה (משנה היא בב"ב, לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אלא אם כן יש על גביו חלל גובה ארבע אמות מפי התנור לעלייה) צריך שיהא תחתיו (עובי) מעזיבה שלשה טפחים, ובכירה (שאין היסק שבה גדול) טפח (מעזיבה יהא תחתיה) ואם הזיק (שדלק הבית והדליק את סביביו) משלם מה שהזיק. רבי שמעון אומר לא אמרו כל השעורים הללו אלא שאם הזיק פטור מלשלם.

תנו רבנן החצב (החוצב אבן מן ההר לעקרה מחיבורה) שמסר לסתת (הוא המרבעה ומחליקה) הסתת חייב, הסתת שמסר לחמר (נושאה מן ההר, שסיתתה הסתת שם, ומוסרה לכתף, המושיטה לבנאי העומד על מעמד החומה העשוי להילוך האומנין) החמר חייב, החמר שמסר לכתף הכתף חייב, הכתף שמסר לבנאי הבנאי חייב, הבנאי שמסר לאדריכל (הוא אבי האומנין, שהוא מדקדק בהנחת האבן לצדדה על מושבה בשוה שלא תמיש ולא תטה, ולא תהא בולטת חוץ לדימום) אדריכל חייב [זה שהיא בידו חייב בנזקה, אם תפול מידו ותזיק את אחרים או תשבר היא, הוא חייב לשלם, ואע"ג דמוקמינן להא לקמן בקבלנות, וכולן שותפין במלאכה, אין חייב אלא מי שהיתה מסורה לו, דכיון דכחו הוא הנזק מוטל עליו כל היכא דמיתרמי, דתנן אדם מועד לעולם שוגג ומזיד אונס ורצון, דנפקא לן בב"ק (כו:) פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד, ואונס כרצון]. ואם הניח אבן על הדימום והזיקה כולן חייבין לשלם (אלו שהיו שותפין במלאכה אחת, ומשהניחו אבן על הדימום, היא שורת הבנין, נפלה והזיקה, הואיל ולאו כחו דאדריכל הוא, שלאחר שהניחה נפלה וליכא לחיוביה משום גירי דיליה כולן חייבין יחד, שכולן שותפין בדבר ועליהן המלאכה לעשות, וקיבלו אחריות הנזק יחד). והתניא אחרון חייב (אדריכל שהניחה) וכולן פטורים? לא קשיא כאן בשכירות (האחרון חייב לכל בעל מלאכה עומד בפני עלמו, ובלגע שסייס לת מלאכתו פגה לחביותו) כאן בקבלנות (כולן חייבין היכא דלא נפלה מיד אחד מהן, ועל כולן לשמור שתהא מיושבת יפה). **פסק השו"ע א.** יש לכל אדם להוציא את הזבל והגללים לרשות הרבים בשעת הוצאת זבלים. (**הגה** אבל שלא בשעת הוצאת זבלים אסור להוציאם כדי להניחם שם, אבל

מוציאם כדי לפנותו לאלתר...) ולצבור אותם שם שלשים יום, כדי שיהיה נשוף ברגלי אדם, ואעפ"כ אם הזיק חייב לשלם (**ביאר באר הגולה** פסק כר' יהודה במה שאמר שבשעת הוצאות הזבלים מותר להוציא לר"ה, ופסק דלא כותיה בניזקין **ביאר הגר"א** אין הלכה בזה כר"י דבב"מ שם אוקמיה בשיטה)... חו"מ (תיד,ב). **ב.** אין שורין טיט ברשות הרבים להשהותו זמן רב, ואין לובנים בו לבנים, אבל גובלים שם טיט לצורך בנין, אבל לא לעשות לבנים חו"מ (תיז,ה). **ג.** הבונה בר"ה, כשמכין האבנים צריך שלא ישהם שם, אלא מביא ובונה מיד חו"מ (תיז,ו). **ד.** וכולם שהזיקו חייבים לשלם נזק שלם חו"מ (תיז,ז). **ה.** החצב (פי' שחולב לחבניס מההר) שחצב אבן ונתנו לסתת (פי' הפוסל לחבני גזית ומרבעה ומחליקה) והזיק בו, הסתת חייב. מסרה הסתת לחמר, החמר חייב. מסרה החמר לכתף, הכתף חייב. מסרה הכתף לבנאי, הבנאי חייב. מסרה הבנאי למסדר המסדרו על שורת הבנין, המסדר חייב. ואם אחר שסדרו על שורת הבנין נפל והזיק, אם הם קבלנים וכולם שותפים במלאכה, כולם חייבים. ואם הם שכירי יום, האחרון חייב וכולם פטורים חו"מ (שפד,ד).

משנה שתי גנות זו על גב זו (סמוכות זו לזו, האחת קרקעיתה גבוה ושאצלה קרקעיתה נמוך) והירק בינתים (בזקיפת הגובה שזו גבוהה מזו יש שומים או בצלים) רבי מאיר אומר של עליון (שהרי עפרו הוא ומשלו הוא יונק) רבי יהודה אומר של תחתון (שעל אוירו הוא מונח). אמר רבי מאיר אם ירצה העליון ליקח את עפרו אין כאן ירק, אמר רבי יהודה אם ירצה התחתון למלאות את גנתו (משוה קרקעו לעליונה) אין כאן ירק, אמר רבי מאיר מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה (שלא יהא ירק זה כאן, עליון ליטול עפרו והתחתון למלאות גנתו) רואין מהיכן ירק זה חי (ממקום שהוא יונק וגדל לו ינתן) אמר רבי שמעון כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול הרי הוא שלו (כדאמר רבי מאיר, הואיל ומעפרו היא חייה) והשאר של תחתון (ועליון הוא גופיה אפקורי מפקר להו לגביה, שגנאי הוא לו ליטול רשות ליכנס לתוך של חבירו וללקוט).

(גמרא) אמר רבא בעיקרו (שרשי הירק) כולי עלמא לא פליגי דעליון הוי. כי פליגי בנופו (לפי שהן תלויין באוירו של תחתון, פליגי בהו). רבי מאיר סבר שדי נופו בתר עיקרו, ורבי יהודה סבר לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו.

ותניא נמי גבי מקח וממכר כי האי גוונא (**כתבו התוס'** תניא גרסינן דאינה משנה בשום מקום, ולא הוי כה"ג ממש דאפילו אמר ר"י היוצא מן הגזע של בעל הקרקע לא יקשה כלום שהרי עומד באוירו של בעל הקרקע וגם יונק מן הקרקע ועוד שלא היה בדעת המוכר למכור אלא זה האילן שהיה כעין שמכר אבל לא אילן חדש שעתיד לצאת מן הגזע דלא חשיב כאילן עצמו הענפים המתחדשים אלא נחשב כאילן אחר, וכן ר' מאיר אם היה אומר כאן של בעל האילן לא היה קשה על משנתנו שכמו שהענפים המתחדשים בכל שנה הם של בעל האילן ה"נ היוצא מן הגזע יהיו שלו, והא דקאמר כה"ג היינו שמיפה ר"מ כאן כחו של בעל הקרקע טפי מרבי יהודה כמו במתניתין, ולהכי לא עביד צריכותא בסמוך אלא אערלה ואמקח וממכר ולא אמתניתין) דתניא [בלוקח אילן אחד בתוך של חבירו דקיימא לן בב"ב (פא.) דדברי הכל לא קנה קרקע, ואילן (לחכ) קטן (שלוחו לא קנה...)] היוצא מן הגזע ומן השרשין הרי אלו של בעל הקרקע, דברי רבי מאיר (היוצא מן השרשין לית דינא ולית דיינא דקרקע גמורה היא, ומן הגזע נמי, רבי מאיר סבר שדי נופו בתר עיקרו, והתם מפרש מאי גזע ומאי שרשין גזע כל שרואה פני חמה, שרשין שאין רואין פני חמה, ואע"ג דשבח נוף העליון לבעל האילן, כדקתני התם הגדילו לא ישפה, התם הוא דאדעתא דהכי נחת, שכל זמן שיהא ראויין לעשות פרי יהא בקרקע, וישא ענף ופירי, אבל אילן אחר העולה מן הגזע אילנא אחרינא הוא). רבי יהודה אומר מן הגזע של בעל האילן, ומן השרשין של בעל הקרקע.

[דף קיט ע"א] ותנן נמי גבי ערלה כי האי גוונא אילן היוצא מן הגזע ומן השרשין חייב בערלה, דברי רבי מאיר (דאילן הוא לעצמו, דגזע הסמוך לקרקע בתוך שלשה כקרקע הוא,

ואע"ג דלא מארעא ממש יניק שדי נופו בתר עיקרו). רבי יהודה אומר מן הגזע פטור, מן השרשין חייב.

וצריכי, דאי אשמועינן קמייתא בהא קאמר רבי יהודה, משום דממונא. אבל גבי ערלה דאיסורא אימא מודי ליה לרבי מאיר. ואי איתמר בהא בהא קאמר רבי מאיר, אבל בההיא אימא מודי ליה לרבי יהודה, צריכי.

'אמר רבי שמעון כל שהעליון יכול לפשוט...' אמרי דבי רבי ינאי ובלבד שלא יאנס. **בעי רב ענן ואיתימא רבי ירמיה** מגיע לנופו ואין מגיע לעיקרו, מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו (כגון שנוטה נופו למטה) מאי? תיקו.

אמר אפרים ספרא תלמידו של ריש לקיש משום ריש לקיש הלכה כרבי שמעון. אמרוה קמיה דשבור מלכא [**פירש רש"י** לי נראה שבור מלכא ממש, ומלך פרס היה, ובקי בדינים, ואמרוה להא דרבי שמעון דמתניתין קמיה, וקלסה, ואמר אפריון נמטייה לרבי שמעון יקבל חן מאתנו על דבר זה, **ואית דאמרי** שבור מלכא הוא שמואל, דבכמה דוכתי קרי ליה הכי, ואין מיושב בה, דמאי אמרוה, אי להא דרבי שמעון דמתניתין אטו שמואל לא הוה ידע לה למתניתין, ואי להא דאפרים ספרא אטו אי לא אמר ריש לקיש הלכה כרבי שמעון שמואל מי לא קים בדיני למיקלסיה לרבי שמעון עד דשמע משמיה דריש לקיש דהלכתא כוותיה **כתבו התוס'** נראה לפרש כפי' רש"י, דשבור מלכא היה בקי בהלכות כדאמרינן בע"ז (עו:) שנעץ הסכין עשר פעמים בקרקע קשה כשהתך האתרוג בסכין לרב יהודה] אמר להו אפריון (חן שלנו) נמטייה לרבי שמעון. **פסק הש"ע** שתי גנות זו על גב זו והירק בינתים, בגובה עובי הארץ שביניהם, כל שהעליון יכול לפשוט ידו וליטול אותו מעיקרו, הרי הוא שלו, ובלבד שלא יאנוס עצמו, והשאר של תחתון... [**הגה** היתה יד העליון מגיע עד למטה, אפ"ה כל שהוא סמוך לקרקע פחות משלשה הוא של מטה (**ביאר באר הגולה** בשם הראב"ד דפחות מג' הוי כקרקע התחתון)]. היה מגיע לנופו ואין מגיע לעקרו, לא יטול העליון, ואם נטל, אין מוציאין מידו [**ביאר באר הגולה, כתב הכ"מ** ויש לתמוה כיון דספיקא ה"ל לומר חולקין (כמ"ש הטור) ואפש' שטעמו משום דתחתון כמו מוחזק בו] חו"מ (קסז,א).

תם ונשלם השבח לה' בורא עולם

הוספות והערות

דף	הערה

הוספות והערות

דף	הערה